

SNTL:n TIEDEAKATEMIA
TALOUDEN TUTKIMUSLAITOS

KANSANTALOUSTIEDE

OPPIKIRJA

*SUOMENNO
TOISESTA TÄYDENNETYSTÄ
VENÄJÄNKIELISESTÄ
PAINOKSESTA*

KARJALAIS-SUOMALAISEN SNT:n
VALTION KUSTANNUSLIIKE
PETROSKOI - 1956

ПОЛИТИЧЕСКАЯ ЭКОНОМИЯ

УЧЕБНИК

(На финском языке)

*Перевод со второго, дополненного издания
1955 года*

Tämän kansantaloustieteen oppikirjan on kirjoittanut taloustieteilijäin kollektiivi, johon ovat kuuluneet akateemikko K. V. Ostrovitjanov, SNTL:n Tiedeakatemian kirjeenvaihtajajäsen D. T. Shepilov, SNTL:n Tiedeakatemian kirjeenvaihtajajäsen L. A. Leontjev, Leninin nimelle omistetun Neuvostoliiton Maataloustieteiden akatemian varsinainen jäsen I. D. Laptev, professori I. I. Kuzminov, taloustieteiden tohtori L. M. Gatovski, akateemikko P. F. Judin, SNTL:n Tiedeakatemian kirjeenvaihtajajäsen A. I. Pashkov ja taloustieteiden kandidaatti V. I. Pereslegin. Oppikirjaan sisällytetyn tilastollisen aineiston keräykseen ja muokkaukseen on osallistunut taloustieteiden tohtori V. N. Starovski.

Oppikirjan luonnosta laadittaessa ovat useat neuvostotaloustieteilijät tehneet arvokkaita arvostelevia huomautuksia ja esittäneet tekstiin monia hyödyllisiä ehdotuksia. Tekijät ovat ottaneet nämä huomautukset ja ehdotukset huomioon myöhemmässä oppikirjatyössään.

Erittäin suuri merkitys oppikirjan laatimistyössä oli Neuvostoliiton Kommunistisen puolueen Keskuskomitean vuoden 1951 marraskuussa järjestämällä taloustieteellisellä väittelyllä. Tämän väittelyn kestäessä, johon osallistui aktiivisesti satoja neuvostotaloustieteilijöitä, oli tekijäin esittämä oppikirjan luonnos monipuolisen arvostelun alaisena. Väittelyn tuloksena kehitellyt ehdotukset oppikirjan luonnoksen parantamiseksi muodostuivat tärkeäksi lähteeksi oppikirjan rakenteen kehittämässä täydellisemmäksi ja sen sisällön rikastuttamisessa.

Oppikirjan lopullisen toimitustyön ovat suorittaneet toverit: K. V. Ostrovitjanov, D. T. Shepilov, L. A. Leontjev, I. D. Laptev, I. I. Kuzminov ja L. M. Gatovski.

Täysin tietoisina marxilaisen taloustieteen oppikirjan merkityksestä tekijät aikovat jatkaa työtä oppikirjan tekstin parantamiseksi edelleen niiden arvostelevien huomautusten ja toivomusten pohjalla, joita lukijat tulevat tekemään tutustuttuaan oppikirjan ensimmäiseen laitokseen. Tämän vuoksi tekijät pyytävät lukijoita lähettämään oppikirjaa koskevat lausuntonsa ja toivomuksensa osoitteella: Moskova, Volhonka 14, SNTL:n Tiedeakatemia Talouden tutkimuslaitos.

Tekijät

Elokuussa 1954

Moskova

TOISEN PAINOKSEN ALKULAUSE

Kansantaloustieteen oppikirjan ensimmäinen laitos, joka ilmestyi vuoden 1954 lopulla yli 6 miljoonan kappaleen painoksena, myytiin loppuun lyhyessä ajassa. Venäjänkielisen laitoksen lisäksi oppikirja on julkaistu Neuvostoliiton kansojen monille kielille käännettynä ja useissa rajantakaisissa maissa.

On käynyt välttämättömäksi ottaa toinen painos oppikirjasta. Tätä painosta valmistellessaan tekijäin kollektiivi asetti tehtäväkseen täydentää oppikirjaa uusilla väittämillä ja asiatiedoilla, jotka kuvastavat Neuvostoliiton ja kansandemokratian maiden sosialistisen talouden herkeämätöntä kasvua ja myös kapitalismin yleisen kriisin jatkuvaa syvenemistä.

Tekijäin kollektiivi on pyrkinyt ottamaan mahdollisimman täydellisesti huomioon sen kokemuksen, joka on saatu opiskeltaessa kansantaloustiedettä tämän oppikirjan mukaan korkeakouluissa, puoluekouluissa ja -kerhoissa samoin kuin itseopiskelunkin tietä. Kuluneena vuonna oppikirja on ollut käsiteltävänä monissa kansantaloustieteen katedereissa, jotka ovat lähettäneet huomautuksiaan ja toivomuksiaan. Tekijäin kollektiivi on saanut niin ikään lukuisia kirjeitä lukijoilta, jotka ovat tehneet oppikirjan tekstiä koskevia ehdotuksia. Vuoden 1955 maaliskuussa—huhtikuussa pidettiin Moskovan, Leningradin, Kievin, Minskin, Riian, Tallinnan, Vilniusin, Tbilisin, Erivanin, Bakun, Tashkentin, Ashhabadin, Stalinabadin, Alma-Atan, Sverdlovskin taloustieteilijäin — tiedemiesten, opettajain, talousmiesten — laajoja neuvottelukokouksia, joissa oppikirjan ensimmäinen painos oli monipuolisen käsittelyn alaisena.

Tekijäin kollektiivi on huolellisesti tutustunut kaikkiin niihin arvosteleviin huomautuksiin ja toivomuksiin, joita kansantaloustieteen katedereissa, taloustieteilijäin neuvottelutilaisuuksissa ja lukijain kirjeissä on tehty oppikirjan suhteen, ja yrittänyt käyttää hyväksi kaiken, mikä auttaa sen parantamista. Samalla tekijät ovat pitäneet lähtökohtana sitä, että oppikirja on tyypiltään säilytettävä entisenlaisena, laajalle lukijakunnalle tarkoitettuna kirjana, sallimatta sen koon huomattavampaa laajentumista.

Oppikirjan toisen painoksen on valmistanut tekijäin kollektiivi, johon ovat kuuluneet toverit K. V. Ostrovitjanov, D. T. Shepilov, L. A. Leontjev, I. D. Laptev, I. I. Kuzminov ja L. M. Gatovski. Tilastollisen aineiston keräykseen ja muokkaukseen on osallistunut toverit V. N. Starovski.

Tekijäin kollektiivi lausuu kiitoksensa kaikille tovereille, jotka ovat auttaneet oppikirjan toisen painoksen valmistelutyötä arvostelevilla huomautuksillaan ja ehdotuksillaan. Tekijät aikovat edelleenkin jatkaa työtä oppikirjan parantamiseksi ja pyytävät sen vuoksi lukijoita lähettämään lausuntonsa ja toivomuksensa osoitteella: Moskova, Volhonka 14, SNTL:n Tiedeakatemia Talouden tutkimuslaitos.

Tekijät

Syyskuussa 1955
Moskova

JOHDANTO

Kansantaloustiede (poliittinen taloustiede) kuuluu yhteiskuntatieteisiin¹. Se tutkii ihmisyhteiskunnan eri kehitysasteilla vallitsevan aineellisten hyödykkeiden yhteiskunnallisen tuotannon ja jaon lakeja.

Yhteiskunnan elämän perustana on aineellinen tuotanto. Elääkseen täytyy ihmisten saada ravintoa, vaatteita ja muita aineellisia hyödykkeitä. Saadakseen nämä hyödykkeet ihmisten täytyy tuottaa niitä, tehdä työtä.

Ihmiset tuottavat aineellisia hyödykkeitä, ts. käyvät taistelua luontoa vastaan yhdessä, ryhminä, yhteisinä eikä yksinään. Tuotanto on siis aina ja kaikissa olosuhteissa *yhteiskunnallista* tuotantoa ja työ *yhteiskuntaihmissen* toimintaa.

Aineellisten hyödykkeiden tuotantoprosessi edellyttää seuraavia seikkoja: 1) ihmistyötä, 2) työn esinettä ja 3) työnvälineitä.

Työ on ihmisen tarkoituksenmukaista toimintaa, jonka keskeisessä hän muokkaa ja sopeuttaa luonnon esineitä tyydyttääkseen tarpeitaan. Työ on luonnollinen välttämättömyys, ihmisten olemassaolon välttämätön ehto. Ilman työtä ei ihmiselämäkään olisi mahdollista.

Työn esinettä on kaikki se, mihin ihmisen työ kohdistuu. Työn esineet voivat olla välittömästi itse luonnon tarjoamia, esimerkiksi puu, joka hakataan metsästä, tai malmi, jota nostetaan maan uumenista. Aikaisemmin työn vaikutuksen alaisina olleita työn

¹ „Kansantaloustieteen” venäläinen nimitys „polititsheskaja ekonomija” (poliittinen taloustiede) johtuu kreikkalaisista sanoista: „politeia” ja „oikonomia”. Sana „politeia” merkitsee „yhteiskuntajärjestys”. Sana „oikonomia” taas muodostuu kahdesta sanasta: „oikos” — talo, kotitalous ja „nomos” — laki. „Poliittisen taloustieteen” nimitystä on alettu käyttää vasta XVII vuosisadan alussa.

(Suomessa tästä tieteestä käytetään nimitystä „kansantaloustiede”. *Suom.*)

esineitä, esimerkiksi malmia metallisulattimossa, puuvillaa kehräämössä, kehruita kutomotehtaassa, nimitetään *raaka-aineiksi*.

Työnvälineitä ovat kaikki ne esineet, joiden avulla ihminen vaikuttaa työnsä esineeseen ja muuttaa sen muotoa. Työnvälineisiin kuuluvat ennen kaikkea tuotantokalusto ja myöskin maa, tuotantorakennukset, tiet, kanavat, varastot jne. Määräävä osuus työnvälineiden joukossa kuuluu *tuotantokalustolle*. Siihen kuuluvat monenlaiset työkalut, joita ihminen käyttää työtöiminnassaan, alkukantaisten ihmisten karkeista kivisistä työkaluista nykyaikaisiin koneisiin saakka. Tuotantokaluston kehitystaso on sen vallan mitta, jonka yhteiskunta on saanut luontoon, tuotannon kehityksen mitta. Taloudelliset aikakaudet eivät eroa toisistaan sen mukaan, mitä tuotetaan, vaan sen mukaan, miten ja millaisella tuotantokalustolla aineelliset hyödykkeet tuotetaan.

Työn esineet ja työnvälineet muodostavat *tuotannonvälineet*. Tuotannonvälineet sinänsä, ellei niitä yhdistetä työvoimaan, eivät voi luoda mitään. Jotta työprosessi, aineellisten hyödykkeiden luomisprosessi, voisi alkaa, on työvoima yhdistettävä tuotantokalustoon.

Työvoima on ihmisen kyky työntekoon, kaikki ihmisen fyysiset ja henkiset voimat, joiden avulla hän pystyy tuottamaan aineellisia hyödykkeitä. Työvoima on tuotannon aktiivinen aines, se panee tuotannonvälineet liikkeeseen. Tuotantokaluston kehityksessä kehittyvät myös ihmisen työkyky, hänen taitonsa, tottumuksensa, tuotannollinen kokemuksensa.

Tuotantokalusto, jonka avulla aineelliset hyödykkeet tuotetaan, ihmiset, jotka panevat tämän tuotantokaluston liikkeeseen ja tuottavat aineellisia hyödykkeitä tietyn tuotannollisen kokemuksen ja työtottumusten perusteella, muodostavat yhteiskunnan *tuotantovoimat*. Työtätekevät joukot ovat ihmisyyhteiskunnan perustuotantovoima kaikissa sen kehitysvaiheissa.

Tuotantovoimat ilmaisevat ihmisten suhdetta niihin luonnon esineihin ja voimiin, joita käytetään aineellisten hyödykkeiden tuotantoon. Mutta tuotannossa eivät ihmiset vaikuta vain luontoon, vaan myöskin toisiinsa. „He eivät voi tuottaa yhtymättä tiettyllä tavalla yhteistä toimintaa ja keskinäistä toimintansa vaihtoa varten. Tuottaakseen ryhtyvät he tiettyyn yhteyteen ja tiettyihin suhteihin, ja vain näiden yhteiskunnallisten yhteyksien ja suhteiden välityksellä on olemassa heidän suhteensa luontoon, tapahtuu tuotanto”¹. Ihmisten tietyt yhteiskunnalliset suhteet aineellisten hyödykkeiden tuotantoprosessissa muodostavat *tuotantosuhteet*.

Tuotantosuhteisiin kuuluvat: a) tuotannonvälineiden omistumuodot; b) niistä johtuvat eri yhteiskunnallisten ryhmien asema

¹ K. Marx, Palkkatyö ja pääoma, K. Marx, F. Engels, Valitut teokset, I osa, 1948, s. 63. (Suom. kirjaseena, 1946, s. 31.)

(Tämän teoksen lähdeviitteet tarkoittavat venäjänkielisiä painoksia. Suomen kielellä ilmestyneeseen lähdekirjallisuuteen viitataan suluissa. Suom.)

tuotannossa ja näiden ryhmien keskinäissuhteet; c) tuotteiden jaon muodot, jotka riippuvat tuotannonvälineiden omistuksesta ja ihmisten asemasta tuotannossa.

Tuotantosuhteiden luonne riippuu siitä, kenen omistuksessa ovat tuotannonvälineet (maa, metsät, vedet, maan uumenissa olevat luonnonrikkaudet, raaka-aineet, tuotantokalusto, tuotantorakennukset, liikenne- ja yhteysvälineet jne.)— kuuluvatko ne yksityisille henkilöille, yhteiskuntaryhmille tai luokille, jotka käyttävät näitä välineitä työtätekevien riistoon, vai omistaako ne yhteiskunta, jonka tarkoituksena on kansanjoukkojen aineellisten ja kulttuuritarpeiden tyydyttäminen. Tuotantosuhteiden tila osoittaa, kuinka tuotannonvälineet ja siis myös ihmisten tuottamat aineelliset hyödykkeet jakautuvat yhteiskunnan jäsenten kesken. Näin ollen tuotantosuhteiden määräävänä piirteenä, pohjana on tämä tai tuo *tuotannonvälineiden omistusmuoto*.

Tuotantosuhteiden mukaan määräytyvät myöskin vastaavat jakosuhteet. *Jako* on yhdistävä rengas tuotannon ja kulutuksen välillä.

Yhteiskunnassa valmistetut tuotteet palvelevat tuotannollista tai henkilökohtaista kulutusta. *Tuotannolliseksi kulutukseksi* nimitetään tuotannonvälineiden käyttöä aineellisten hyödykkeiden valmistukseen. *Henkilökohtaiseksi kulutukseksi* nimitetään ihmisen ravinnon-, vaatetuksen-, asunnon- jne. tarpeiden tyydyttämistä.

Tuotettujen henkilökohtaisen kulutuksen tarvikkeiden jako riippuu tuotannonvälineiden jaosta. Kapitalistisessa yhteiskunnassa tuotannonvälineet kuuluvat kapitalisteille, minkä vuoksi työn tuotteetkin kuuluvat kapitalisteille. Työläiset ovat vailla tuotannonvälineitä, ja välttyäkseen nälkäkuolemalta heidän on pakko tehdä työtä kapitalistien hyväksi, jotka ottavat itselleen heidän työnsä tuotteet. Sosialistisessa yhteiskunnassa tuotannonvälineet ovat yhteiskunnallista omaisuutta. Tämän vuoksi työn tuotteet kuuluvat työtätekeville itselleen.

Yhteiskuntamuodostumissa, joissa vallitsee tavarantuotanto, aineellisten hyödykkeiden jako suoritetaan *tavaravaihdon* avulla.

Tuotanto, jako, vaihto ja kulutus muodostavat kokonaisuuden, jossa määräävä osa kuuluu tuotannolle. Tietyillä jaon, vaihdon ja kulutuksen muodoilla on vuorostaan aktiivinen vastavaikutus tuotantoon, ne joko edistävät sen kehitystä tai jarruttavat tuota kehitystä.

„Tuotantosuhteiden kokonaisuus muodostaa yhteiskunnan taloudellisen rakenteen, reaalisen perustan, jolle juridinen ja poliittinen päällysrakennus kohoaa ja jota yhteiskunnallisen tietoisuuden määrätynlaiset muodot vastaavat”¹. Maailmaan ilmestyttyään päällysrakennus vuorostaan vaikuttaa aktiivisesti takaisin perustaan, jouduttaen tai pidättäen sen kehitystä.

¹ K. Marx, Alkulause teokseen „Kansantaloustieteen arvostelua”, K. Marx, F. Engels, Valitut teokset, I osa, 1948, s. 322.

Tuotannolla on teknillinen ja yhteiskunnallinen puoli. Tuotannon teknillisistä puolta tutkivat luonnontieteet ja teknilliset tieteet: fysiikka, kemia, metallurgia, koneoppi, agronomia ja muut. Kansantaloustiede tutkii tuotannon yhteiskunnallista puolta, ihmisten *yhteiskunnallis-tuotannollisia*, ts. *taloudellisia* suhteita. „Kansantaloustiede”, V. I. Lenin kirjoitti, „ei käsittele lainkaan „tuotantoa”, vaan ihmisten yhteiskunnallisia suhteita tuotannossa, tuotannon yhteiskunnallista rakennetta”¹.

Kansantaloustiede tutkii tuotantosuhteita niiden ja tuotantovoimien keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Tuotantovoimat ja tuotantosuhteet yhdessä muodostavat *tuotantotavan*.

Tuotantovoimat ovat tuotannon liikkuvien ja kumouksellisten aines. Tuotannon kehitys alkaa tuotantovoimissa tapahtuvista muutoksista — ennen kaikkea tuotantokaluston muuttumisesta ja kehityksestä, ja sitten tapahtuu vastaavia muutoksia myös tuotantosuhteiden alalla. Ihmisten tuotantosuhteet, kehittyessään tuotantovoimien kehityksestä riippuen, vaikuttavat itse vuorostaan aktiivisesti tuotantovoimiin.

Yhteiskunnan tuotantovoimat voivat kehittyä esteettömästi vain siinä tapauksessa, jos tuotantosuhteet vastaavat tuotantovoimien luonnetta. Tietyllä kehitystasellaan tuotantovoimat kasvavat valitsevien tuotantosuhteiden puitteiden yli ja joutuvat ristiriitaan näiden kanssa. Tuotantovoimia kehittävistä muodosta tuotantosuhteet muuttuvat niiden kahleiksi.

Tämän vuoksi vanhat tuotantosuhteet vaihtuvat ennemmin tai myöhemmin uusiin tuotantosuhteisiin, jotka vastaavat yhteiskunnan tuotantovoimien saavuttamaa kehitystasoa ja luonnetta. Yhteiskunnan taloudellisen perustan muuttuessa muuttuu sen päällysrakennuskin. Aineelliset edellytykset vanhojen tuotantosuhteiden vaihtumiselle uusiin ilmaantuvat ja kehittyvät vanhan yhteiskuntamuodostuman uumenissa. Uudet tuotantosuhteet raivavat liikkumatilaa tuotantovoimien kehitykselle.

Yhteiskunnan kehityksen taloudellisena lakina on näin ollen se, että tuotantosuhteiden on *ehdottomasti vastattava* tuotantovoimien luonnetta.

Yksityisomistukseen ja ihmisen harjoittamaan toisen ihmisen riistoon perustuvassa yhteiskunnassa yhteentörmäykset tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden välillä ilmenevät luokkataisteluna. Näissä olosuhteissa vanhan tuotantotavan vaihtuminen uuteen toteutuu yhteiskunnallisen vallankumouksen tietä.

Kansantaloustiede on historiallista tiedettä. Se on tekemisissä aineellisen tuotannon kanssa sen historiallisesti määräytyvässä yhteiskunnallisessa muodossa ja vastaaville tuotantotavoille ominaisten taloudellisten lakien kanssa. *Taloudelliset lait* ilmaisevat

¹ V. I. Lenin, Kapitalismin kehitys Venäjällä, Teokset, 3. osa, ss. 40—41. (Suom. s. 43.)

taloudellisten ilmiöiden ja prosessien olemuksen, niiden välillä vallitsevan sisäisen syy-yhteyden ja riippuvaisuuden.

Taloudellisen kehityksen lait ovat objektiivisia lakeja. Ne ilmaantuvat ja vaikuttavat tiettyjen taloudellisten olosuhteiden pohjalla ihmisten tahdosta riippumatta. Ihmiset voivat tiedostaa nämä lait ja käyttää niitä yhteiskunnan hyväksi, mutta he eivät voi hävittää eivätkä luoda taloudellisia lakeja.

Taloudellisten lakien käytöllä luokkayhteiskunnassa on aina luokkapohja: jokaisen yhteiskuntamuodostuman edistynein luokka käyttää taloudellisia lakeja yhteiskunnan edistyksellisen kehityksen hyväksi, kun taas häviämässä olevat luokat vastustavat tätä. Jokaisella tuotantotavalla on sille ominainen taloudellinen peruslakinsa. Taloudellinen peruslaki ilmaisee kunkin tuotantotavan olemuksen, määrittelee sen tärkeimmät puolet ja kehityksen suunnan.

Kansantaloustiede „tutkii ennen kaikkea tuotannon ja vaihdon jokaisen eri kehityksensä erikoisia lakeja, ja vasta tämän tutkimuksen päätyttyä se voi todeta joitakin harvoja, aivan yleisiä lakeja, jotka ovat sovellettavissa tuotantoon ja vaihtoon yleensä”¹. Erilaisten yhteiskuntamuodostumien kehityksen määräävät siis niin niiden omat erikoiset taloudelliset lakinsa, kuin myös ne taloudelliset lait, jotka ovat yhteisiä kaikille muodostumille, jollainen on esimerkiksi se laki, että tuotantosuhteiden on ehdottomasti vastattava tuotantovoimien luonnetta. Yhteiskuntamuodostumia eivät siis vain erota toisistaan kullekin tuotantotavalle ominaiset erikoiset taloudelliset lait, vaan niitä myös sitovat toisiinsa eräät kaikille muodostumille yhteiset taloudelliset lait.

Kansantaloustiede tutkii seuraavia historian tuntemia tuotantosuhteiden perustyyppejä: *alkukantainen yhteisöjärjestelmä, orjanomistusjärjestelmä, feodalismi, kapitalismi ja sosialismi*. Alkukantainen yhteisöjärjestelmä on ennen luokkien syntyä vallinnut yhteiskuntajärjestelmä. Orjanomistusjärjestelmä, feodalismi ja kapitalismi ovat erilaisia työtätekevien joukkojen orjuutukseen ja riistoon perustuvia yhteiskuntamuotoja. Sosialismi on ihmisen harjoittamasta toisen ihmisen riistosta vapaa yhteiskuntajärjestelmä.

Kansantaloustiede tutkii, miten tapahtuu kehitys yhteiskunnallisen tuotannon alemmilta asteilta sen ylemmille asteille, miten ihmisen harjoittamaan toisen ihmisen riistoon perustuvat yhteiskuntajärjestelmät syntyvät, kehittyvät ja tuhoutuvat. Se osoittaa, kuinka koko historiallisen kehityksen kulku valmistelee sosialistisen tuotantotavan voittoa. Se tutkii edelleen sosialismin taloudellisia lakeja, sosialistisen yhteiskunnan synnyn ja kommunismin korkeimpaan vaiheeseen johtavan kehityksen lakeja.

Näin ollen, *kansantaloustiede on tiede ihmisten yhteiskunnallistuotannollisten, ts. taloudellisten suhteiden kehityksestä. Se selvittelee lakeja, jotka hallitsevat aineellisten hyödykkeiden tuotantoa ja jakoa ihmis-yhteiskunnassa sen eri kehitysasteilla.*

¹ F. Engels, Anti-Dühring, 1953, s. 138. (Suom. 1951, ss. 152—153.)

Marxilaisen kansantaloustieteen metodina on dialektisen materialismin metodi. Marxilais-leniniläisen kansantaloustieteen pohjana on dialektisen ja historiallisen materialismin perusväittämien soveltaminen yhteiskunnan taloudellisen rakenteen tutkimiseen.

Erotukseksi luonnontieteistä — fysiikasta, kemiasta jne. — kansantaloustiede ei voi yhteiskunnan taloudellisen rakenteen tutkimisessa käyttää hyväksi sellaisia eksperimenttejä, kokeita, jollaisia suoritetaan keinotekoisesti luoduissa laboratorio-oloissa poistamalla ne ilmiöt, mitkä estävät tarkastelemasta prosessia sen aidoimmassa muodossa. „Taloudellisten muotojen erittelyssä”, on Marx sanonut, „ei voida käyttää mikroskooppia eikä kemiallisia reaktiiveja. Ne on kummatkin korvattava abstraktion voimalla”¹.

Jokainen talousjärjestelmä tarjoaa ristiriitaisen ja monimutkaisen kuvan. Tieteellisen tutkimuksen tehtävänä on tuoda teoreettisen erittelyn avulla päivänvaloon taloudellisten ilmiöiden ulkokuoren alla piilevät sisäiset prosessit, kysymyksessä olevien tuotantosuhteiden olemusta ilmaisevat talouden peruspiirteet ja abstrahoitua, jättää syrjään toisarvoiset piirteet.

Tällaisen tieteellisen erittelyn tulosta ovat *taloudelliset kategoriat*, ts. käsitteet, jotka ovat kyseisen yhteiskuntamuodostuman reaalisten tuotantosuhteiden teoreettista ilmausta, kuten esimerkiksi tavara, arvo, raha, itsekannattavuus, omakustannusarvo, työpäiväyksikkö ja muut.

Marxin metodi on asteittaista kohoamista yksinkertaisimmista taloudellisista kategorioista mutkikkaampiin, mikä vastaa yhteiskunnan etenevää kehittymistä nousevassa suunnassa — alemmilla asteilla korkeammille. Tällaista kansantaloustieteen kategoriain tutkimusjärjestystä noudatettaessa yhtyy *loogillinen* tutkimus yhteiskuntakehityksen *historialliseen* erittelyyn.

Eritellessään kapitalistisia tuotantosuhteita Marx erottaa ennen kaikkea yksinkertaisimman, useimmin toistuvan, yleisenä esiintyvän suhteen — toisen tavaran vaihdon toiseen. Hän osoittaa, että tavararaan — tähän kapitalistisen talouden soluun — sisältyvät itumuoossaan kapitalismin ristiriidat. Tavarana erittelystä lähtien Marx selittää rahan synnyn, tuo päivänvaloon prosessin, jossa raha muuttuu pääomaksi, ja kapitalistisen riiston olemuksen. Marx osoittaa, miten yhteiskunnallinen kehitys johtaa väistämättä kapitalismin perikatoon, kommunismin voittoon.

Lenin on sanonut, että kansantaloustieteen esityksen on tapahduttava toisiaan seuraavien taloudellisten kehityskausien luonnehtimisen muodossa. Tämän mukaisesti tässä kansantaloustieteen oppikirjassa tarkastellaan kansantaloustieteen peruskategorioita — tavaraa, arvoa, rahaa, pääomaa jne. — siinä historiallisessa järjestyksessä, jossa ne ovat ilmaantuneet ihmisyyhteiskunnan eri kehitysasteilla. Niinpä alkeiskäsitteet tavarasta ja rahasta annetaan jo esikapitalistisia muodostumia luonnehdittaessa. Kehkeytyneessä

¹ K. Marx, Pääoma, I osa, 1953, s. 4. (Suom. 1948, ss. 37—38.)

muodossaan sen sijaan nämä kategoriat esitetään tutkittaessa kapitalistista taloutta, jossa ne saavuttavat täyden kehityksensä. Samaa esitysjärjestystä noudatetaan myös sosialistisen talouden suhteen. Alkeellinen käsitys sosialismin taloudellisesta perustaista, kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden, määräsuhtaisuuden laista, työn mukaan tapahtuvasta jaosta, arvosta, rahasta jne. annetaan osassa, jossa käsitellään kapitalismista sosialismiin johtavaa siirtymiskautta. Seikkaperäisesti näitä lakeja ja kategorioita valaistaan osassa „Sosialistinen kansantalousjärjestelmä”.

Kansantaloustiede erotukseksi historiasta ei aseta tehtäväkseen tutkia yhteiskunnan historiallista kehitysprosessia sen kaikessa konkreettisessa moninaisuudessa. Se antaa peruskäsitteet jokaisen yhteiskunnallisen talousjärjestelmän peruspiirteistä.

Kansantaloustieteen ohella on olemassa muitakin tieteenaloja, jotka tutkivat taloudellisia suhteita kansantalouden eri aloilla kansantaloustieteen löytämien lakien nojalla: teollisuuden talousoppi, maatalouden talousoppi ym.

Kansantaloustiede ei tutki joitakin pilvientakaisia, elämästä irrallaan olevia kysymyksiä, vaan kaikkein reaalimpia ja ajankohtaisimpia kysymyksiä, jotka koskevat ihmisten, yhteiskunnan, luokkien elinettä. Onko kapitalismin perikato ja sosialistisen talousjärjestelmän voitto väistämätön, ovatko kapitalismin edut ristiriidassa yhteiskunnan etujen ja ihmiskunnan edistyksellisen kehityksen kanssa, onko työväenluokka kapitalismin haudankaivaja ja yhteiskunnan vapauttamista kapitalismista tarkoittavien aatteiden edustaja — kaikkiin näihin ja samantapaisiin kysymyksiin vastaavat eri taloustieteilijät eri tavoin, riippuen siitä, minkä luokkien etuja he kuvastavat. Tämä juuri selittääkin sen, ettei ole olemassa kaikille yhteiskuntaluokille yhteistä kansantaloustiedettä, vaan on useampia kansantaloustieteitä: *porvarillinen* kansantaloustiede, *proletaarinen* kansantaloustiede ja vihdoin *väliluokkien* kansantaloustiede, pikkuporvarillinen kansantaloustiede.

Mutta tästä seuraa, että aivan väärässä ovat ne taloustieteilijät, jotka väittävät, että kansantaloustiede on puolueeton tiede, että kansantaloustiede on riippumaton luokkien taistelusta yhteiskunnassa eikä ole suoranaista eikä välillisessä yhteydessä mihinkään poliittiseen puolueeseen.

Onko objektiivinen, tasapuolinen, totuutta pelkäämätön kansantaloustiede yleensä mahdollinen? Se on varmasti mahdollinen. Sellaista objektiivista kansantaloustiedettä voi olla vain sen luokan kansantaloustiede, jonka etu ei vaadi kapitalismin ristiriitojen ja mätäpaiseiden peittelemistä eikä kapitalistisen järjestyksen säilyttämistä, vaan jonka edut sulautuvat yhteen yhteiskunnan vapauttamiseksi kapitalistisesta orjuudesta käytävän taistelun etujen kanssa, ovat yhdenmukaisia ihmiskunnan edistyksellisen kehityksen etujen kanssa. Työväenluokka on sellainen luokka. Tämän vuoksi objektiivista ja pyyteetöntä kansantaloustiedettä voi olla vain sellainen kansantaloustiede, joka nojautuu työväenluokan

etuihin. Juuri tällaista kansantaloustiedettä onkin marxilais-leniniläinen kansantaloustiede.

Marxilainen kansantaloustiede on mitä tärkein osa marxilais-leniniläistä teoriaa.

Työväenluokan suuret johtajat ja teoreetikot K. Marx ja F. Engels olivat proletaarisen kansantaloustieteen perustanlaskijoita. Nerokkaassa teoksessaan „Pääoma” Marx toi esiin kapitalismin synnyn, kehityksen ja tuhoutumisen lait, perusteli taloustieteen pohjalla sosialistisen vallankumouksen ja proletariaatin diktatuurin pystyttämisen väistämättömyyden. Marx ja Engels kehittivät yleispiirteissään opin kapitalismista sosialismiin johtavasta siirtymiskaudesta ja kommunistisen yhteiskunnan kahdesta vaiheesta.

Luovalla tavalla on marxilaisuuden taloudellista oppia kehitetty edelleen Kommunistisen puolueen ja Neuvostovaltion perustajan, Marxin ja Engelsin työn nerokkaan jatkajan V. I. Leninin teoksissa. Lenin rikastutti marxilaista taloustiedettä historiankehityksen uuden kokemuksen yleistyksellä, luomalla marxilaisen opin imperialismista, hän selvitti imperialismien taloudellisen ja poliittisen olemuksen, esitti nykyaikaisen kapitalismin taloudellisen perustan lähtökohdat, kehitti kapitalismin yleistä kriisiä koskevan opin perusteet, loi uuden, loppuun saakka kehitetyn sosialistisen vallankumouksen teorian, ratkaisi tieteellisesti sosialismin ja kommunismin rakentamisen perusongelmat.

Leninin suuri taistelutoveri ja oppilas J. V. Stalin esitti ja kehitti useita uusia kansantaloustieteen kohtia, nojautuen Marxin, Engelsin ja Leninin perusteoksiin, jotka olivat luoneet todella tieteellisen kansantaloustieteen. Marxilais-leniniläistä talousteoriaa kehitellään luovasti Neuvostoliiton Kommunistisen puolueen ja kommunististen veljespuolueiden päätöksissä, Leninin ja Stalinin oppilaiden ja taistelutoverien — näiden puolueiden johtajien teoksissa, jotka rikastuttavat taloustiedettä uusilla johtopäätöksillä ja väittämillä, perustuen yleistäviin yhteenvetoihin vallankumouksellisen taistelun käytännöstä ja sosialismin ja kommunismin rakentamisesta.

Marxilais-leniniläinen kansantaloustiede on tehokas aatteellinen ase työväenluokan ja koko työtätekevän ihmiskunnan käsissä niiden taistellessa kapitalistisesta sorrosta vapautumiseksi. Marxilais-leniniläisen talousteorian elinvoimaisuus on siinä, että se aseistaa työväenluokkaa, työtätekeviä joukkoja yhteiskunnan taloudellisten kehityslakien tuntemuksella, antaa niille selvän tulevaisuudennäköalan, varmuuden kommunismin lopullisesta voitosta.

ENSIMMÄINEN OSA

ESIKAPITALISTISET TUOTANTOTAVAT

I LUKU

ALKUKANTAISEN YHTEISÖN TUOTANTOTAPA

Ihmisyhteiskunnan synty. Ihmisen ilmaantuminen on tapahtunut Maan historian nykyisen, tieteen olettamuksen mukaan lähes miljoona vuotta kestäneen kvartaarikauden alkuvaiheilla. Euroopan, Aasian ja Afrikan eri alueilla, joilla vallitsi erikoisen lämmin ja kostea ilmasto, eli korkealle kehittynyt ihmisenmuotoisten apinain rotu. Hyvin pitkäaikaisen, monia väliasteita käsittäneen kehityksen tuloksena näistä kaukaisista esivanhemmista kehittyi ihminen.

Ihmisen ilmaantuminen oli suurimpia käännekohtia luonnon historiassa. Tämä käänne tapahtui silloin, kun ihmisen esivanhemmat *ryhtyivät valmistamaan työkaluja*. Ihmisen perusero eläimestä alkaa työkalujen, vaikkapa vain kaikkein yksinkertaisimpienkin, valmistuksesta. Tiedetään esimerkiksi apinain käyttävän usein kepakkoa tai kiveä pudottaakseen hedelmiä puusta ja suojautuakseen hyökkäykseltä. Mutta ainoakaan eläin ei ole milloinkaan tehnyt edes alkeellisinta työkalua. Jokapäiväisen elämän ehdot pakottivat ihmisen esivanhempia valmistamaan työkaluja. Kokemus neuvoi heille, että teräviä kiviä voidaan käyttää puolustukseen hyökkäystä vastaan ja eläinten metsästykseseen. Ihmisen esivanhemmat ryhtyivät valmistamaan kivisiä työkaluja iskemällä kiveä toista vastaan. Täten oli pantu alulle työkalujen valmistus. Työkalujen valmistuksesta alkaa työ.

Työnteon ansiosta ihmisenmuotoisen apinan eturaajat muuttuivat ihmiskäsiksi. Tästä ovat todisteena arkeologien löytämät apinaihminen — apinan ja ihmisen väliasteen — jäännökset. Apinaihminen aivot olivat paljoo pienemmät kuin ihmisen, mutta sen käsi erosi enää verraten vähän ihmiskädestä. Siis käsi ei ole vain työn elin, vaan se on myös sen tuote.

Sitä mukaa kuin kädet vapautuivat työtoimintaa varten, ihmisen esivanhemmat omaksuivat yhä suuremmissa määrin pystykäynnin. Kun kädet joutuivat tekemään työtä, tapahtui lopullinen siirtyminen pystykäyntiin, mikä esitti hyvin tärkeää osaa ihmisen muodostumisessa.

Ihmisen esivanhemmat elivät laumoissa; laumoissa elivät myös ensimmäiset ihmiset. Mutta ihmisten välille ilmaantui sellainen yhteys, jota ei ollut eikä voinut olla eläinmaailmassa: työyhteys. Ihmiset valmistivat yhdessä työkaluja ja yhdessä käyttivät niitä. Ihmisen synty oli siis samalla *ihmisyhteiskunnan* syntyä, siirtymistä eläimellisestä tilasta yhteiskunnalliseen tilaan.

Ihmisten yhteinen työ johti sanakielen syntyyn ja kehittymiseen. *Kieli* on keino, väline, jonka avulla ihmiset ovat kanssakäynnissä keskenään, vaihtavat mielipiteitään ja pyrkivät ymmärtämään toisiaan.

Ajatusten vaihto on alituinen ja elintärkeä välttämättömyys, sillä ilman sitä ei ole mahdollista ihmisten yhteinen toiminta taistelussa luonnonvoimia vastaan, ei ole mahdollinen yhteiskunnallinen tuotannon olemassaolokaan.

Työ ja sanakieli vaikuttivat ratkaisevasti ihmisen elimistön kehittymiseen yhä täydellisemmäksi, hänen *avojojensa* kehitykseen. Kielen kehitys liittyy kiinteästi ajattelun kehittymiseen. Työprosesissa laajeni ihmisen aistihavaintojen ja mielteiden piiri, kehittyivät aistinelimet. Ihmisen työtoiminta erotukseksi eläinten vaistomaisista toiminnoista alkoi saada tietoisien luonteen.

Näin ollen työ on „koko ihmiselämän ensimmäinen perusehto, jopa siinä määrin, että tietyissä mielessä voimme sanoa: työ loi ihmisen”¹. Työn ansiosta syntyi ja alkoi kehittyä ihmisyhteiskunta.

Alkukantaisen yhteisön aineellisen elämän ehdot. Työkalujen kehitys. Alkukantaisuuden aikakaudella ihminen oli mitä suurimmassa määrin riippuvainen ympäröivästä luonnosta; olemassaolon vaikeudet, vaikea taistelu luontoa vastaan olivat masentaa hänet kokonaan. Luonnon alkuvoimien alistaminen ihmisen käyttöön edistyi äärettömän hitaasti, sillä työkalut olivat mitä alkeellisimpia. Ihmisen ensimmäisiä työkaluja olivat karkea lohkokivi ja kepakko. Ne olivat ikään kuin hänen ruumiinelintensä keinokekoisena jatkona, kivi nyrkin ja sauva ojennetun käden jatkona.

Ihmiset elivät ryhmissä, joiden vahvuus ei ylittänyt muutamaa kymmentä ihmistä: suurempi määrä ei olisi voinut elättää itseään yhdessä. Kun ryhmät kohtasivat toisensa, tapahtui niiden välillä toisinaan yhteentörmäyksiä. Monet ryhmät sortuivat nälkään, joutuivat petoeläinten saaliiksi. Näissä olosuhteissa yhteistyö oli ihmisille ainoa mahdollinen ja ehdottomasti välttämätön.

Alkukantainen ihminen eli pitkän aikaa pääasiassa *ravinnonkeräilyllä* ja *metsästyksellä*, mikä suoritettiin kollektiivisesti, yksinkertaisimpien työkalujen avulla. Se, mikä yhdessä hankittiin, kulutettiin yhdessä. Ravinnon riittämättömyyden vuoksi esiintyi alkuihmisten keskuudessa ihmisyyöntiä. Monien vuosituhansien kuluessa, ikään kuin haparoiden, hyvin hitaasti karttuvan kokemuksen tietä, ihmiset oppivat valmistamaan yksinkertaisimpia työ-

¹ *F. Engels, Työn merkitys apinan muuttumisessa ihmiseksi, K. Marx, F. Engels, Valitut teokset, II osa, 1948, s. 70.*

kaluja, jotka kelpasivat lyömiseen, leikkaamiseen, kaivamiseen ja toisiin hyvin mulkattomiin suorituksiin, joihin silloin koko tuotannon ala miltei yksinomaan rajoittui.

Alkukantaisen ihmisen suurena saavutuksena taistelussa luontoa vastaan oli *tulen keksiminen*. Aluksi ihmiset oppivat käyttämään luonnonvoimaisesti ilmaantunutta tulta. He näkivät, kuinka salama sytyttää puun, tarkkailivat metsäpaloja ja tulivuorten purkauksia. Sattumalta hankittua tulta säilytettiin kauan ja huolellisesti. Vasta monen vuosituhannen kuluttua ihminen tiedosti tulenteon salaisuuden. Työkaluvalmistuksen kehittyessä ihmiset havaitsivat, että tuli syntyy hankauksesta, ja oppivat tulenteon.

Tulen keksiminen ja sen käyttö antoivat ihmisille vallan tiettyihin luonnonvoimiin. Alkukantainen ihminen oli lopullisesti irroittautunut eläinmaailmasta, pitkä ihmistymiskausi oli päättynyt. Tulen keksimisen ansiosta ihmisten aineellisen elämän ehdot muuttuivat oleellisesti. Tulta käytettiin ensiksikin ravinnon valmistuksessa, minkä tuloksena ihmisen saavutettavissa olevien ravintoaineiden piiri laajeni: kävi mahdolliseksi käyttää ruoaksi tulen avulla valmistettua kalaa, lihaa, tärkkelyspitoisia juuria, mukuloita jne. Toiseksi tuli alkoi esittää tärkeää osaa tuotantokaluston valmistuksessa. Kolmanneksi se antoi myös suojaa kylmyyttä vastaan, minkä vuoksi ihmiset saivat mahdollisuuden asuttaa suuremman osan maapallostsa. Neljänneksi tuli oli turvana petoeläimiltä.

Pitkän ajanjakson kuluessa metsästyks pysyi tärkeimpänä toimeentulovälineiden lähteenä. Siitä ihmiset saivat vuotia vaatetuksiksi, luita työkalujen valmistukseen ja liharuokaa, joka vaikutti ihmiselimestön jatkuvaan kehittymiseen, ennen kaikkea aivojen kehitykseen.

Fyysillisesti ja älyllisesti kehittyessään ihminen tuli kykeneväksi tekemään täydellisempiä työkaluja. Metsästyksessä käytettiin teräväkärkistä sauva. Sitten sauvaan alettiin kiinnittää teroitettuja kiviä. Ilmaantui kärjellisiä keihäitä, kivikirveitä, kaapimia, veitsiä, harppuuneja ja koukkuja. Nämä aseet tekivät mahdolliseksi suurten eläinten metsästyksen ja kalarpyynnin kehityksen.

Kivi pysyi hyvin pitkän aikaa pääasiallisena tarveaineena työkalujen valmistuksessa. Satoja vuosituhansia kestänyt aikakausi, jolloin kiviset työkalut olivat vallitsevina, on nimeltään *kivikausi*. Vasta myöhemmin ihminen oppi tekemään työkaluja metallista — aluksi luonnossa esiintyvistä metallipelkistymistä, ennen kaikkea kuparista (kupari pehmeänä metallina ei kuitenkaan tullut laajaan käyttöön työkalujen valmistuksessa), sitten pronssista (kuparin ja tinan sekoituksesta) ja vihdoin raudasta. Tämän mukaisesti kivi-kauden jälkeen seura *pronssikausi* ja sen jälkeen *rautakausi*.

Varhaisimmat kuparinsulatuksen jäljet Etu-Aasiassa ovat V ja IV vuosituhannelta ennen ajanlaskumme alkua. Etelä- ja Keski-Euroopassa ruvettiin sulattamaan kuparia suunnilleen III ja II vuosituhannella ennen ajanlaskumme alkua. Pronssin vanhimmat jäljet Mesopotamiassa ovat peräisin IV vuosituhannelta ennen ajanlaskumme alkua.

Varhaisimmat raudansulatuksen jäljet on tavattu Egyptistä ja Mesopotamiasta; ne ovat peräisin kaksi vuosituhatta ennen ajanlaskumme alkua olleelta kaudelta. Länsi-Euroopassa rautakausi alkoi noin tuhat vuotta ennen ajanlaskumme alkua.

Tärkeänä merkkitapahtumana työkalujen parantamisessa oli *jousen* ja *nuolen* keksiminen, joiden ilmaannuttua metsästys alkoi tuottaa enemmän välttämättömiä toimeentulovälineitä. Metsästyksen kehitys johti alkukantaisen *karjanhoidon* syntyyn. Metsästäjät ryhtyivät kesyttämään eläimiä. Muita eläimiä aikaisemmin kesytettiin koira, myöhemmin vuohia, nautakarjaa, sikoja, hevosia.

Seuraava suuri askel yhteiskunnan tuotantovoimien kehityksessä oli alkukantaisen *maanviljelyksen* ilmaantuminen. Hedelmiä ja kasvien juuria keräillessään alkukantaiset ihmiset alkoivat havaita, kuinka maahan pudonneet jyvät nousivat oraille. Tämä pysyi tuhansia kertoja käsittämättömänä, mutta ennemmin tai myöhemmin alkukantaisen ihmisen tajunnassa selvisi näiden ilmiöiden välinen yhteys, ja hän alkoi siirtyä kasvien viljelyyn. Niin syntyi maanviljelys.

Maanviljelys pysyi pitkän aikaa äärimmäisen alkeellisena. Maata kuohkeutettiin käsivoimin, aluksi pelkällä sauvalla, sitten käyräpäisellä sauvalla — kuokalla. Jokilaaksoissa siemenet sirotettiin tulvien tuomaan liejuun. Eläinten kesyttäminen antoi mahdollisuuden käyttää karjaa vetovoimana. Myöhemmin, kun ihmiset oppivat sulattamaan metallia ja ilmaantui metallisia työkaluja, näiden käyttö teki maanviljelystyön tuottavammaksi. Maanviljelys sai kestävämmän perustan. Alkukantaiset heimot alkoivat asettua vakinaisille asuinpaikoille.

Alkukantaisen yhteisön tuotantosuhteet. Luonnollinen työnjako. Tuotantosuhteet määräytyvät tuotantovoimien luonteen, niiden tilan mukaan.

Alkukantaisen yhteisöjärjestelmän vallitessa on tuotantosuhteiden perustana tuotannonvälineiden yhteisöomistus. Yhteisöomistus vastaa tämän kauden tuotantovoimien luonnetta. Työkalut olivat alkukantaisessa yhteisössä niin alkeellisia, että alkukantaisen ihmisen oli mahdotonta taistella yksinään luonnonvoimia ja petoeläimiä vastaan. „Tämä kollektiivisen eli yhteistoiminnallisen tuotannon alkukantainen tyyppi”, Marx kirjoitti, „oli tietenkin tulos yksityisen henkilön heikkoudesta eikä tuotannonvälineiden yhteiskunnallistamisesta”¹.

Tästä johtui, että kollektiivinen työ sekä maan ja muiden tuotannonvälineiden samoin kuin työn tuotteidenkin yhteisöomistus oli välttämätöntä. Alkukantaisilla ihmisillä ei ollut käsitystä tuotannonvälineiden yksityisöomistuksesta. Heidän henkilökohtaisessa omistuksessaan, yhteisön yksityisten jäsenten käytössä oli vain

¹ Marxin V. I. Zasulitshille osoittaman kirjeen konsepti, K. Marx ja F. Engels, Teokset, XXVII osa, s. 681.

muutamia työaseita, jotka olivat samalla puolustusaseita petoeläimiä vastaan.

Alkukantaisen ihmisen työ ei luonut minkäänlaista ylijäämää sen lisäksi, mikä oli välttämättömintä toimeentulolle, ts. minkäänlaista *lisätuotetta*. Sellaisissa oloissa alkukantaisessa yhteisössä ei voinut olla luokkia eikä ihmisen harjoittamaa toisen ihmisen riistoa. Yhteiskunnallinen omistus ulottui vain pieniin yhteisöihin, jotka elivät enemmän tai vähemmän eristyneinä toisistaan. Leninin lausunnon mukaan tuotannon yhteiskunnallinen luonne käsitti täällä vain yhden yhteisön jäsenet.

Alkukantaisen yhteiskunnan ihmisten työtoiminta perustui yksinkertaiseen yhteistoimintaan (yksinkertaiseen kooperatioon). *Yksinkertainen yhteistoiminta* on enemmän tai vähemmän huomattavan työvoimamäärän samanaikaista käyttöä samanluontoisten töiden suorittamiseen. Jo yksinkertainen yhteistoiminta antoi alkukantaisille ihmisille mahdollisuuden suorittaa sellaisia tehtäviä, joiden suorittaminen yhden ihmisen voimin ei ollut ajateltavissa (esimerkiksi suurten petoeläinten metsästyksessä).

Tuotantovoimien silloisen äärimmäisen alhaisen kehitystason vallitessa niukka ravinto jaettiin tasan. Muuta jakotapaa ei voinut ollakaan, koska työn tuotteet riittivät tuskin kipeimpien tarpeiden tyydyttämiseen: jos joku alkukantaisen yhteisön jäsen olisi saanut enemmän kuin kaikkien yhtä suuri osuus oli, niin joku toinen olisi ollut tuomittu nälkään ja tuhoon. Yhteisen työn tuotteiden *tasanjako* oli näin ollen välttämätöntä.

Tasanjaon tottumus on juurtunut syvälle alkukantaisten kansojen keskuuteen. Sen ovat havainneet matkailijat, jotka ovat oleskelleet alhaisella yhteiskunnallisella kehitystasella olevien heimojen keskuudessa. Suuri luonnontutkija Darwin teki toista sataa vuotta sitten matkan maailman ympäri. Tulimaan heimojen elämää kuvaillessaan hän kertoo tällaisen tapauksen: tulimaalaisille lahjoitettiin kangaspala; he repivät kankaan aivan yhtä suuriin osiin, jotta kaikki olisivat saaneet yhtä paljon.

Alkukantaisen yhteisöjärjestelmän taloudellisena perustakina on ihmisten elintärkeiden toimeentulovälineiden hankkiminen alkeellisen tuotantokaluston avulla, tuotannonvälineiden yhteisöomistuksen pohjalla, yhteisen työn ja tuotteiden tasanjaon tietä.

Tuotantokaluston kehittyessä ilmaantuu työnjako. Sen yksinkertaisin muoto oli *luonnollinen työnjako*, ts. työnjako sukupuolesta ja iästä riippuen: miesten ja naisten välillä, aikuisten, lasten ja vanhusten välillä.

Kuuluisa venäläinen matkailija Mikluho-Maklai, joka XIX vuosisadan toisella puoliskolla tutki Uuden Guinean papuaalaisten elämää, kuvaa seuraavaan tapaan maanviljelystyön kollektiivista prosessia. Muutamia miehiä asettuu riviin, he pistävät teroitut sauvat syvälle maahan ja sitten yhdellä riuhtaisulla nostavat ylös maalohkareen. Heidän jälkeensä tulee polvillaan ryömien naisia. Näiden käsissä on kepit, joilla he pirstovat miesten nostamaa maata. Naisten perässä kulkee eri-ikäisiä lapsia, jotka hierovat maan hienoksi käsillään. Maan

kuonkeuttamisen jälkeen naiset tekevät pienillä kalikoilla maahan syvennyksiä ja kuoppaavat niihin siemeniä tai kasvien juuria. Työllä on täällä yhteistyön luonne, ja samalla vallitsee työnjako iän ja sukupuolen mukaan.

Sitä mukaa, kun tuotantovoimat kehittyivät, luonnollinen työnjako lujittui ja vakiintui vähitellen. Miesten erikoistuminen metsästyksen, naisten — kasviravinnon keräilyyn ja kotitalouteen johti tiettyyn työn tuottavuuden kohoamiseen.

Sukuyhteisöjärjestelmä. Matriarkaallinen suku. Patriarkaallinen suku. Niin kauan kuin ihmisen eläinmaailmasta-erottautumisprosessi oli käynnissä, ihmiset elivät laumoissa, kuten heidän välittömät esivanhempansakin. Sittenmin, alkukantaisen talouden ilmaantuessa ja väestön kasvaessa muodostui vähitellen *sukuyhteisökuntajärjestelmä*.

Niihin aikoihin saattoivat yhtyä yhteistä työtä varten vain sukulaisuussuhteissa olevat ihmiset. Alkeellinen tuotantokalusto rajoitti kollektiivisen työn mahdollisuudet sukulaisuuden ja yhteisen elämän toisiinsa liittämän ihmisryhmän ahtaisiin puitteisiin. Alkukantainen ihminen suhtautui tavallisesti vihamielisesti jokaiseen, jota sukulaisuuden tai yhteiselämän siteet eivät liittäneet häneen. Suku oli ryhmä, johon alkuaikoina kuului vain muutamia kymmeniä ihmisiä ja jota verisukulaisuuden siteet liittivät yhteen. Jokainen sellainen ryhmä eli erillään muista samankaltaisista ryhmistä. Aikaa myöten suvun jäsenmäärä kasvoi, nousten muutamiin satoihin henkiin; kehittyi tottumus yhteiselämään; yhteistyön edullisuus pakoitti ihmisiä yhä enemmän pysyttelemään yhdessä.

Alkukantaisten ihmisten elämän tutkija Morgan on kuvaillut sukuyhteisöjärjestelmää, joka oli säilynyt irokeesi-intiaaneilla vielä viime vuosisadan puoliväliin. Irokeesien pääelinkeinoja olivat metsästyks, kalastus, hedelmien keräily ja maanviljelys. Työ oli jaettu miesten ja naisten kesken. Metsästyks ja kalastus, aseiden ja työkalujen valmistus, maanperkaus, majojen ja suojavarustusten rakentaminen olivat miesten velvollisuutena. Naiset suorittivat tärkeimmät pelto-työt, korjasivat sadon ja toimittivat sen varastoihin, keittivät ruokaa, valmistivat vaatteet ja saviastiat, keräilivät villinä kasvavia hedelmiä, marjoja, pähkinöitä ja mukuloita. Maa oli suvun yhteisomaisuutta. Suuremmat työt — metsänhaku, pellonraivaus ja suuret metsästyretket — suoritettiin yhdessä. Irokeesit asuivat niin sanotuissa „suurissa taloissa”, joihin mahtui 20 perhettä ja enemmänkin. Sellaisella ryhmällä oli yhteiset varastot, jonne tuotteet varastoititiin. Ryhmän johdossa oleva nainen jakoi ruoan eri perheiden kesken. Sotatoimien aikana suku valitsi itselleen sotapäällikön, joka ei nauttinut minkäänlaisia aineellisia etuisuuksia; sotatoimien päätyttyä hänen valtansa loppui.

Sukuyhteisöjärjestelmän ensimmäisellä asteella oli johtosena naisella, mikä johtui ihmisten aineellisen elämän silloisista ehdoista. Mitä alkeellisimmilla välineillä suoritettu metsästyks, joka oli miesten työtä, ei voinut täysin taata ihmisten toimeentuloa: sen tulokset olivat enemmän tai vähemmän satunnaisia. Näissä oloissa oli maanviljelyksen ja karjanhoidon (eläinten kesyttäminen) itumuodoillakin suuri taloudellinen merkitys. Ne olivat luotettavampi ja vakituisempi toimeentulovälineiden lähde kuin metsästyks. Mutta

maanviljelys ja karjanhoito, niin kauan kuin niitä harjoitettiin alkeellisella tavalla, olivat pääasiassa kotiin jääneiden naisten tehtävää, samaan aikaan kuin miehet metsästivät. Nainen esitti pitkän ajanjakson kuluessa pääosaa sukuyhteisössä. Sukulaisuus laskettiin äidin puolelta. Se oli äidinvaltainen eli *matriarkaalinen* suku (matriarkaatti).

Tuotantovoimien edelleen kehittyessä, kun paimentolaiskarjanhoito (paimentolaisuus) ja kehittyneempi maanviljelys (viljanviljely), jotka olivat miesten työtä, alkoivat esittää ratkaisevaa osaa alkukantaisen yhteisön elämässä, matriarkaalinen suku vaihtui isänvaltaiseen eli *patriarkaaliseen* sukuun (patriarkaattiin). Johto-asema siirtyi miehelle. Hänestä tuli sukuyhteisön pää. Sukulaisuutta alettiin laskaa isän puolelta. Patriarkaalinen suku vallitsi alkukantaisen yhteisöjärjestelmän viimeisellä kaudella.

Yksityisomistuksen, yhteiskunnan luokkajaon ja ihmisen harjoittaman toisen ihmisen riiston puuttuminen teki mahdolliseksi valtion olemassaolon.

„Alkukantaisessa yhteiskunnassa... ei näy vielä merkkejä valtion olemassaolosta. Näemme tottumusten herruuden, auktoriteetin, kunnioituksen, vallan, joka oli suvun vanhimmalla, näemme, että tämä valta tunnustettiin joskus kuuluvaksi naisille... mutta missään emme näe erikoista *ryhmää* ihmisiä, jotka erottautuvat hallitakseen toisia ja pitääkseen hallitsemisen vuoksi ja hallitsemistarkoituksessa järjestelmällisesti ja vakituisesti käytettävissään tiettyä pakotuskoneistoa, väkivaltakoneistoa”¹.

Yhteiskunnallisen työnjaon ja vaihdon synty. Karjanhoitoon ja maanviljelykseen siirryttäessä syntyi *yhteiskunnallinen työnjako*, ts. sellainen työnjako, jonka vallitessa aluksi eri yhteisöt ja sitten myös yksityiset yhteisön jäsenet alkoivat harjoittaa erilaatuista tuotannollista toimintaa. *Paimentolaisheimojen erottuminen* oli *ensimmäinen* suuri yhteiskunnallinen työnjako.

Karjanhoitoa harjoittaessaan paimentolaisheimot saavuttivat oleellisia menestyksiä. Ne oppivat hoitamaan karjaa sillä tavoin, että alkoivat saada enemmän lihaa, villaa ja maitoa. Jo tämä ensimmäinen suuri yhteiskunnallinen työnjako johti silloiseen aikaan katsoen huomattavaan työn tuottavuuden kasvuun.

Alkukantaisessa yhteisössä ei pitkään aikaan ollut pohjaa vaihdolla: kaikki tuotteet hankittiin ja kulutettiin yhdessä kyseisen yhteisön omassa keskuudessa. Vaihto syntyi ja kehittyi aluksi sukuyhteisöjen välillä ja oli pitkän aikaa luonteeltaan satunnaista.

Ensimmäisen suuren yhteiskunnallisen työnjaon ilmaantuessa asiaintila muuttui. Paimentolaisheimolle ilmaantui tietty ylijäämä karjaa, maitotuotteita, lihaa, vuotia, villaa. Samanaikaisesti ne tunsivat maataloustuotteiden tarvetta. Maanviljelystä harjoittaneet

¹ V. I. Lenin, Valtiosta, Teokset, 29. osa, s. 437. (Suom. kirjaset, 1954, ss. 7—8.)

heimot vuorostaan olivat aikaa myöten saavuttaneet tiettyjä menestyksiä maanviljelystuotteiden tuotannossa. Maanviljelijät ja karjanhoitajat tarvitsivat esineitä, joita he eivät voineet tuottaa omassa taloudessaan. Kaikki tämä johti vaihdon kehittymiseen.

Maanviljelyksen ja karjanhoidon ohella kehittyivät muutkin tuotannollisen toiminnan muodot. Jo kivisten työkalujen aikakaudella ihmiset oppivat valmistamaan astioita savesta. Sitten ilmaantui käsinkudonta. Vihdoin, raudansulatuksen tultua keksityksi, kävi mahdolliseksi valmistaa metallisia työkaluja (rautavantainen sahra, rautakirves) ja aseita (rautamiekat). Yhä vaikeammaksi kävi sovittaa näitä työn lajeja yhteen maanviljelijän tai paimentolaisen työn kanssa. Yhteisöissä erottautui vähitellen käsityötä harjoittavia ihmisiä. Käsityöläisten — seppiä, aseseppiä, savenvalajien jne. — valmisteita alkoi yhä useammin ilmaantua vaihtoon. Vaihdon piiri laajeni melkoisesti.

Yksityisomistuksen ja luokkien synty. Alkukantaisen yhteisjärjestelmän hajoaminen. Alkukantainen yhteisjärjestelmä saavutti kukoistuksensa matriarkaatin vallitessa. Patriarkaalisessa suvussa piilivät jo alkukantaisen yhteisjärjestelmän hajoamisen idut.

Alkukantaisen yhteisjärjestelmän tuotantosuhteet vastasivat tiettyyn ajanjaksoon saakka tuotantovoimien kehitystasoa. Patriarkaatin viimeisellä asteella, uuden, täydellisemmän tuotantokaluston ilmaannuttua (rautakausi), alkukantaisen yhteiskunnan tuotantosuhteet lakkasivat vastaamasta uusia tuotantovoimia. Yhteisöomistuksen ahtaat puitteet, työn tuotteiden tasanjako alkoivat jarruttaa uusien tuotantovoimien kehitystä.

Aikaisemmin oli voitu viljellä maata vain kymmenien ihmisten yhteisellä työllä. Sellaisissa olosuhteissa yhteistyö oli välttämättömyys. Tuotantokaluston kehittyessä ja työn tuottavuuden kasvaessa pystyi jo yksi perhe viljelemään maapalstaa ja hankkimaan itselleen välttämättömät toimeentulovälineet. Tuotantokaluston täydellistyminen loi näin ollen mahdollisuuden siirtyä yksilötalouteen, joka oli niissä historiallisissa oloissa tuottavampaa. Yhteistyön, yhteisötalouden välttämättömyys kävi yhä vähäisemmäksi. Kun yhteistyö vaati tuotannonvälineiden yhteisomistusta, niin yksilöllinen työ vaati yksityisomistusta.

Yksityisomistuksen synty on erottamattomassa yhteydessä yhteiskunnalliseen työnjakoon ja vaihdon kehittymiseen. Alkuaikoina suorittivat vaihdon sukuyhteisöjen päämiehet — vanhimmat, patriarkat. He esiintyivät vaihtokaupoissa yhteisöjen edustajina. Se, mitä he vaihtoivat, oli yhteisöjen omaisuutta. Mutta sitä mukaa kun yhteiskunnallinen työnjako kehittyi ja vaihto laajeni, sukujen johtomiehet alkoivat vähitellen suhtautua yhteisön omaisuuteen kuten omaan omaisuuteensa.

Pääasiallisena vaihtoesineenä oli alussa *karja*. Paimentolaisyhteisöllä oli suuria lammas-, vuohi- ja nautalaumoja. Vanhimmat ja patriarkat, joilla oli jo suuri valta yhteiskunnassa, tottuivat

määräilemään näistä laumoista kuin omistaan. Heidän tosiasiallisen oikeutensa määrätä laumoista tunnustivat muutkin yhteisön jäsenet. Näin ollen *yksityisomaisuudeksi* tuli ennen muuta karja ja sitten vähitellen koko tuotantokalusto. Kauimmin säilyi maan yhteisomistus.

Tuotantovoimien kehittyminen ja yksityisomistuksen ilmaantuminen johti suvun hajoamiseen. Suku jakautui suuriksi patriarkaalisiksi perheiksi. Sitten alkoi suuren patriarkaalisen perheen sisällä erottautua erillisiä perhesoluja, jotka tekivät tuotantokaluston, astfaston ja karjan yksityisomaisuudekseen. Yksityisomistuksen kasvun mukana sukuiteet heikentyivät. Sukuyhteisön tilalle alkoi tulla *kyläyhteisö*. Kylä- eli naapuriyhteisö, erotukseksi suvusta, muodostui ihmisistä, joita eivät sukulaisuussuhteet välttämättä yhdistäneet. Talo, kotitalous, karja — kaikki tämä oli eri perheiden yksityisomistuksessa. Metsät, laidunmaat, vedet ja muut luonnon-edut ja tietyn ajanjakson kuluessa myös pellot olivat yhteisön omaisuutta. Alussa pellot jaettiin aika ajoin yhteisön jäsenten kesken uudelleen, mutta myöhemmin ne alkoivat joutua yksityisomistukseen.

Yksityisomistuksen ja vaihdon synty oli alkuna syvälliselle mullistukselle alkukantaisen yhteiskunnan koko järjestelmässä. Yksityisomistuksen ja omaisuuseroavaisuuksien kehitys johti siihen, että yhteisöjen sisällä syntyi yhteisön eri jäsenryhmien etujen erilaisuutta. Näissä oloissa käyttivät yhteisössä vanhimpien, sotilaallisten johtajien ja pappien tointa hoitaneet henkilöt hyväkseen asemaansa rikastuakseen. He ottivat haltuunsa huomattavan osuuden yhteisön omaisuudesta. Näiden yhteiskunnallisten toimien haltijat erottuivat yhä enemmän yhteisön jäsenten joukosta, muodostaen sukuylhäisön ja yhä useammin siirtäen valtansa perillisilleen. Ylhäisistä perheistä tuli samalla rikkaimpia perheitä. Yhteisön jäsenten suuri joukko joutui vähitellen tietynlaiseen taloudelliseen riippuvaisuuteen rikkaasta ja ylhäisestä huippukerroksesta.

Tuotantovoimien kasvaessa alkoi karjanhoidossa ja maanviljelyksessä käytetty ihmistyö antaa enemmän toimeentulovälineitä kuin oli välttämätöntä ihmisen pitämiseen hengissä. Ilmaantui mahdollisuus *lisätyön* ja *lisätuotteen*, ts. työntekijän ja hänen perheensä oman tarpeellisen ylläpidon ylittävän työn ja tuotteen ylijäämän anastamiseen. Näissä oloissa osoittautui edulliseksi, ettei vangi otettuja ihmisiä tapettu, kuten oli tehty aikaisemmin, vaan heidät pakoitettiin työhön ja tehtiin orjiksi. Orjia ottivat ylhäisemmät ja rikkaammat perheet. Orjatyö johti vuorostaan eriarvoisuuden jatkuvaan lisääntymiseen, sillä orjia hyväkseen käyttäneet taloudet rikastuivat nopeasti. Omistuksellisen eriarvoisuuden lisääntyessä rikkaat alkoivat tehdä orjiksi, paitsi vankeja, myös köyhtyneitä ja velkaantuneita heimolaisiaan. Niin syntyi ensimmäinen *yhteiskunnan luokkakako*, jako orjanomistajiin ja orjiin. Ilmaantui ihmisen harjoittama toisen ihmisen *riisto*,

ts. ihmisen suorittama toisten ihmisten työn tuotteiden korvaukseton anastus.

Alkukantaisen yhteisöjärjestelmän tuotantosuhteet rappeutuivat ja luovuttivat paikkansa uusille, uusien tuotantovoimien luonnetta vastaaville tuotantosuhteille.

Yhteistyö väistyi yksilöllisen työn, yhteisomistus yksityisomistuksen, sukuyhteisöjärjestelmä luokkayhteiskunnan tieltä. Tästä ajasta alkaen on koko ihmiskunnan historia aina sosialistisen yhteiskunnan rakentamiseen saakka ollut *luokkataistelun historiaa*.

Porvarilliset ideologit esittävät asian niin, että yksityisomistus on muka vallinnut ikuisesti. Historia kumoo nuo keksinnöt ja todistaa vakuuttavasti, että kaikki kansat ovat käyneet yhteisöomistukseen perustuvan ja yksityisomistusta tuntemattoman alkukantaisen yhteisöjärjestelmävaiheen kautta.

Alkukantaisuuden aikakauden yhteiskunnalliset käsitykset

Puutteen ja vaikean olemassaolotaistelun rasittama alkukantainen ihminen ei vielä alussa erottanut itseään ympäröivästä luonnosta. Hänellä ei ollut pitkään aikaan minkäänlaisia selviä käsityksiä itsestään eikä olemassaolonsa luonnollisista ehdoista.

Vasta vähitellen alkaa alkukantaisella ihmisellä esiintyä hyvin rajoitettuja ja alkeellisia käsityksiä omasta itsestään ja ympäröivistä elinehdoistaan. Mistään uskonnollisista katsomuksista, jotka muka alunperin ovat olleet ihmistajunnalle ominaisia, kuten uskonnon puoltajat väittävät, ei voinut olla puhuttakaan. Vasta myöhemmin alkukantainen ihminen, koska hän ei kyennyt ymmärtämään eikä selittämään ympäröiviä luonnon ja yhteiskunnallisen elämän ilmiöitä, alkoi mielikuvituksessaan kansoittaa ympäröivää maailmaa yliluonnollisilla olennoilla, hengillä ja taikavoimilla. Hän henkisti luonnonvoimat. Tämä oli niin sanottua animismia (latinalaisesta sanasta „anima” — henki, sielu). Näistä hämäristä mielikuvista, joita ihmiset muodostivat omasta olemuksestaan ja ulkopuolisesta luonnosta, syntyivät alkukantaiset myytit ja alkukantainen uskonto. Niissä uusiintui silloiselle yhteiskuntajärjestelmälle ominainen alkeellinen tasaverlaisuus. Koska alkukantainen ihminen ei tuntenut luokkajakoa eikä omistuksellista eriarvoisuutta todellisessa elämässä, niin hän ei tuonut minkäänlaisia alistussuhjeita myöskään kuviteltuun henkimaailmaan. Hän jakoi henget omiin ja vieraisiin, ystävällisiin ja vihamielisiin. Henkien jakaminen ylempiin ja alempiin ilmaantui vasta alkukantaisen yhteisöjärjestelmän hajoamis-kaudella.

Alkukantainen ihminen tunsii olevansa sukuyhteiskunnan erottamaton osa; hän ei voinut ajatella itseään suvun ulkopuolella olevaksi. Tämä heijastui ideologiassa suvun kantaisien palvelutana. Kuvaavaa on, että kielen kehityksessä sanat „minä” ja „minun” syntyvät paljoa myöhemmin kuin toiset sanat. Sukuyhteisön valta yksityiseen ihmiseen oli erittäin suuri. Alkukantaisen yhteisöjärjestelmän hajoamisen ohessa ilmaantuivat ja levisivät yksityisomistukselliset käsitykset. Tämä heijastui selvänä myyteissä ja uskonnollisissa käsityksissä. Kun alkoivat muodostua yksityisomistukselliset suhteet ja ilmaantui omistuksellinen eriarvoisuus, monilla heimoilla tuli tavaksi säätää uskonnollinen kielto — „tabu” — johtajien tai rikkaiden perheiden itselleen omistamaan omaisuuteen nähden (sanalla „tabu” Tyynenmeren saarten asukkaat tarkoittivat kaikkea kiellettyä, yhteisestä käytöstä pois otettua). Alkukantaisen yhteisöjärjestelmän hajotessa ja yksityisomistuksen ilmaantuessa alettiin uskonnollista kieltoa käyttää syntyneiden taloudellisten suhteiden ja omistuksellisen eriarvoisuuden vakiinnuttamiseksi.

LYHYITÄ YHTEENVETOJA

1. Työn ansiosta ihmiset erottuivat elinmaailmasta ja syntyi ihmisyhteiskunta. Ihmistyön tunnusmerkillinen piirre on tuotantokaluston valmistus.

2. Alkukantaisen yhteiskunnan tuotantovoimat olivat erittäin alhaisella tasolla, tuotantokalusto oli äärimmäisen alkeellinen. Tämä teki välttämättömäksi kollektiivisen työn, tuotannonvälineiden yhteisomistuksen ja tasanjaon. Alkukantaisessa yhteisöjärjestelmässä ei ollut omistuksellista eriarvoisuutta eikä tuotannonvälineiden yksityisomistusta, ei ollut luokkia eikä ihmisen harjoittamaa toisen ihmisen riistoa. Tuotannonvälineiden yhteiskunnallinen omistus oli ahtaiden puitteiden rajoittama; se oli pienten, toisistaan enemmän tai vähemmän eristyneiden yhteisöjen omaisuutta.

3. Alkukantaisen yhteisöjärjestelmän taloudellisena peruslakina on ihmisten elintärkeiden toimeentulovälineiden hankkiminen alkeellisen tuotantokaluston avulla; tuotannonvälineiden yhteisöomistuksen, yhteistyön ja tuotteiden tasanjaon pohjalla.

4. Yhdessä työskennellessään ihmiset suorittivat pitkän aikaa samanlaatuista työtä. Vähitellen tapahtunut tuotantokaluston paraneminen edisti sukupuolen ja iän mukaisen luonnollisen työnjaon ilmaantumista. Tuotantokaluston ja toimeentulovälineiden hankkimistapojen jatkuva kehittyminen sekä karjanhoidon ja maanviljelyksen kehitys johtivat yhteiskunnallisen työnjaon ja vaihdon, yksityisomistuksen ja omistuksellisen eriarvoisuuden ilmaantumiseen, yhteiskunnan luokkajakoon ja ihmisen harjoittamaan toisen ihmisen riistoon. Kasvaneet tuotantovoimat olivat näin joutuneet ristiriitaan tuotantosuhdeiden kanssa, minkä johdosta alkukantainen yhteisöjärjestelmä luovutti paikkansa toisenlaiselle tuotantosuhdeiden tyyppille — orjanomistusjärjestelmälle.

II LUKU

ORJANOMISTUKSELLINEN TUOTANTOTAPA

Orjanomistusjärjestelmän synty. Orjuus on historian ensimmäinen ja karkein riiston muoto. Sitä on menneisyydessä ollut melkein kaikkien kansojen keskuudessa.

Siirtyminen alkukantaisesta yhteisöjärjestelmästä orjanomistusjärjestelmään tapahtui ihmiskunnan historiassa ensinnä vanhan Idän maissa. Orjanomistuksellinen tuotantotapa vallitsi Mesopotamiassa (Sumerin valtio, Babylonia. Assyria ja muut), Egyptissä, Intiassa ja Kiinassa jo IV—II vuosituhansilla ennen ajanlaskumme alkua. I vuosituhannella ennen ajanlaskumme alkua

orjanomistuksellinen tuotantotapa vallitsi Taka-Kaukasiassa (Urartun valtio), VIII—VII vuosisadoilta ennen ajanlaskumme alkua V—VI vuosisadoille ajanlaskuamme oli voimakas orjanomistajien valtio Horesmassa. Vanhan Idän orjanomistusmaissa saavutettu kulttuuri on vaikuttanut voimakkaasti Euroopan maiden kansojen kehitykseen.

Kreikassa orjanomistuksellinen tuotantotapa pääsi kukoistukseensa V—IV vuosisadoilla ennen ajanlaskumme alkua. Myöhemmin orjuus kehittyi Vähän Aasian valtioissa, Makedoniassa (IV—I vuosisadoilla ennen ajanlaskumme alkua). Korkeimman kehitysasteensa orjanomistusjärjestelmä saavutti Roomassa kaudella, joka kesti II vuosisadalta ennen ajanlaskumme alkua II vuosisadalle nykyistä ajanlaskua.

Ensi aikoina orjuus oli luonteeltaan *patriarkaalista, koti-orjuutta*. Orjia oli verraten vähän. Orjatyö ei ollut vielä tuotannon perustana, vaan se esitti avustavaa osaa taloudessa. Talouden tarkoituksena oli edelleenkin tyydyttää suuren patriarkaalisen perheen tarpeita, joka ei juuri lainkaan turvautunut vaihtoon. Herran valta orjiinsa nähden oli jo silloin rajaton, mutta orjatyön käyttöala oli rajoitettu.

Perustana yhteiskunnan siirtymiselle orjanomistusjärjestelmään oli tuotantovoimien jatkuva kasvu, yhteiskunnallisen työnjaon ja vaihdon kehitys.

Siirtyminen kivisistä työkaluista metallisiin johti ihmistyön puitteiden huomattavaan laajenemiseen. Palkeiden keksiminen teki mahdolliseksi ennennäkemättömän kestävien rautaisten työkalujen valmistuksen. Rautakirveellä saatettiin raivata maa puhtaaksi puista ja pensaista viljelmiä varten. Rautavantainen sahra teki mahdolliseksi verraten suurten maapalstojen muokkauksen. Alkeellinen metsästystalous luovutti paikkansa maanviljelykselle ja karjanhoidolle. Ilmaantui käsityöammatteja.

Maataloudessa, joka pysyi pääasiallisena tuotannonalana, paranivat maanviljelys- ja karjanhoitomenetelmät. Ilmaantui uusia maatalouden aloja: viinin, pellavan, öljykasvien viljely jne. Rikkaiden perheiden karjalaumat lisääntyivät. Karjan hoitamiseen tarvittiin yhä enemmän työvoimaa. Kudonta, metallinmuokkaus, savenvaalu ja muut käsityöammatit kehittyivät vähitellen yhä korkeammalle. Aikaisemmin oli käsityö ollut maanviljelijän ja karjanhoitajan sivutointa. Nyt se muuttui monien ihmisten varsinaiseksi työksi. *Käsityö irtautui maanviljelyksestä.*

Tämä oli *toinen* suuri yhteiskunnallinen työnjako.

Tuotannon jakautuessa kahteen suureen perusalaan — maanviljelykseen ja käsityöhön — syntyy tuotanto välittömästi vaihtoa varten, tosin vielä kehittymättömässä muodossa. Työn tuottavuuden kasvu johti lisätuotemäärän suurenemiseen, mikä tuotannonvälneiden yksityisomistuksen vallitessa teki mahdolliseksi rikkauksien kasautumisen yhteiskunnan vähemmistön käsiin ja tällä pohjalla työtätekevän enemmistön alistamisen riistävän vähemmistön valtaan, työtätekevien muuttamisen orjiksi.

Talous oli orjuuden oloissa pohjaltaan *luontoistaloutta*. Luontoistaloudeksi sanotaan sellaista taloutta, jossa tuotetut työn

tuotteet eivät joudu vaihdettaviksi, vaan kulutetaan saman talouden puitteissa. Mutta samaan aikaan kehittyi vaihto. Käsityöläiset valmistivat tuotteitaan ensin tilauksesta ja sitten markkinoilla myytäväksi. Tällöin monet heistä pitivät vielä pitkän ajan kuluessa hallussaan pienehköjä maapalstoja ja viljelivät niitä omien tarpeitensa tyydyttämiseksi. Talonpojat harjoittivat pääasiassa luontoistaloutta, mutta heidän oli pakko myydä jokin osa tuotteistaan markkinoilla voidakseen ostaa käsityövalmisteita ja maksaa rahaverot. Näin osa käsityöläisten ja talonpoikien työn tuloksista muuttui vähitellen tavaraksi.

Tavara on tuote, jota ei valmisteta välitöntä kulutusta, vaan vaihtoa, markkinoilla myyntiä varten. Tuotteiden valmistus vaihtoa varten on *tavaratalouden* luonteenomainen piirre. Käsityön irtautuminen maanviljelyksestä, käsityön ilmaantuminen itsenäisenä elinkeinona merkitsi siis tavarantuotannon syntyä.

Niin kauan kuin vaihdon luonne oli satunnainen, vaihdettiin toinen työn tuote välittömästi toiseen. Sitä mukaa kuin vaihto laajeni ja tuli säännölliseksi ilmiöksi, erottui vähitellen sellainen tavara, josta halukkaasti annettiin mikä tahansa toinen tavara. Niin ilmaantui raha. *Raha* on yleinen tavara, jonka avulla arvioidaan kaikkia muita tavaroita ja joka on vaihdon välittäjänä.

Käsityön ja vaihdon kehitys johti *kaupunkien* muodostumiseen. Kaupunkeja syntyi kaukaisessa muinaisuudessa, orjanomistuksellisen tuotantotavan aamunkoitteessa. Alussa kaupunki ei paljoakaan eronnut maaseudusta. Mutta vähitellen kaupunkiin keskittyi käsityö ja kauppa. Aasukkaitensa toiminnan luonteesta ja elintavoista johtuen kaupungit irtautuivat yhä enemmän maaseudusta.

Täten sai alkunsa *kaupungin irtautuminen maaseudusta* ja niiden välisen *vastakohtaisuuden* ilmaantuminen.

Sitä mukaa kuin vaihdettavien tavaroiden määrä lisääntyi, laajenivat myös vaihdon alueelliset puitteet. Erottautui *kauppiaita*, jotka hyötyäkseen ostivat tavaroita tuottajilta, veivät tavarat menekkimarkkinoille, joskus hyvinkin kauas tuotantopaikalta, ja myivät ne kuluttajille.

Tuotannon ja vaihdon laajeneminen lisäsi huomattavasti omistuksellista eriarvoisuutta. Rikkaiden käsiin kasautui rahaa, työjuhtia, tuotantokalustoa, siemeniä. Köyhien oli yhä useammin pakko pyytää heiltä lainaa — enimmäkseen luontoismuodossa, mutta joskus rahanakin. Rikkaat antoivat tuotantokalustoa, siemeniä ja rahaa lainaksi, sortivat velallisiaan, ja elleivät nämä maksaneet velkojaan, tekivät heistä orjia ja ottivat maan pois. Niin syntyi *koronkiskonta*. Se toi mukanaan rikkauden jatkuvan lisääntymisen toisille, velkaorjuuden toisille.

Maakin alkoi muuttua yksityisomaisuudeksi. Sitä alettiin myydä ja pantata. Jos velallinen ei voinut suorittaa maksujaan korunkiskurille, hänen täytyi luopua maastaan, myydä lapsensa ja itsensä orjuuteen. Toisinaan suurmaanomistajat anastivat jollakin verukkeella talonpoikaisyhteisöltä osan niittyjä ja laidunmaita.

Niin tapahtui maaomaisuuden, raharikkauksien ja orjajoukkojen keskittyminen rikkaiden orjanomistajien käsiin. Pientalonpoikaisalustus joutui yhä pahempaan taloudelliseen häviötilaan, mutta orjanomistustalous lujittui ja laajeni, leviten kaikille tuotannon aloille.

„Tuotannon keskeytymätön kasvu ja sen mukana työn tuotavuus kohotti ihmistyövoiman arvoa; orjuus, joka edellisellä kehitysasteella oli vasta alkanut ja ollut ajoittaista, muodostuu nyt yhteiskuntajärjestelmän oleelliseksi osaksi; orjat lakkaavat olemasta yksinkertaisia apulaisia; heitä ajetaan nyt tusinoittain työhön vainioille ja työpajoihin”¹. Orjatyöstä tuli yhteiskunnan olemassaolon perusta. Yhteiskunta jakautui kahteen vastakkaiseen perusluokkaan — orjiin ja orjanomistajiin.

Niin muodostui *orjanomistuksellinen tuotantotapa*.

Orjanomistusjärjestelmässä väestö jakautui vapaisiin ja orjiin. Vapaat nauttivat kaikkia kansalais-, omistus- ja valtiollisia oikeuksia (paitsi naiset, jotka itse asiassa olivat orjien asemassa). Orjat olivat vailla kaikkia näitä oikeuksia eikä heillä ollut pääsyä vapaiden joukkoon. Vapaat vuorostaan jakautuivat suurmaanomistajien — jotka samalla olivat suuria orjanomistajia — luokkaan, ja pientuottajien (talonpojat ja käsityöläiset) luokkaan, jonka varakkaat kerrokset myös käyttivät orjatyötä ja olivat orjanomistajia. Papiit, jotka esittivät suurta osaa orjuuden aikakaudella, olivat asemaltaan lähellä suurmaanomistajien ja orjanomistajien luokkaa.

Orjien ja orjanomistajien välisen luokkaristiriidan ohella oli olemassa luokkaristiriitä myös suurmaanomistajien ja talonpoikien välillä. Mutta kun orjatyö halvimpana työnä käsitti orjanomistusjärjestelmän kehittyessä suurimman osan tuotannonaloja ja muodostui tuotannon pääasialliseksi perustaksi, tuli orjien ja orjanomistajien välisestä ristiriidasta yhteiskunnan perusristiriitä.

Yhteiskunnan jakautuminen luokkiin aiheutti valtion välttämättömyyden. Yhteiskunnallisen työnjaon lisääntyessä ja vaihdon kehittyessä eri suvut ja heimot lähestyivät yhä enemmän toisiaan, yhtyivät liitoiksi. Sukulaitosten luonne muuttui. Sukuyhteisöjärjestelmän elimet menettivät yhä suuremmissa määrin kansanomaisen luonteensa. Ne muuttuivat kansan hallitsemisen elimiksi, omien ja naapuriheimojen ryöstämis- ja sortoelimiksi. Sukujen ja heimojen vanhimmista ja sotapäälliköistä tuli *ruhtinaita ja kuninkaita*. Aikaisemmin heillä oli ollut arvovaltaa suvun tai sukuliiton valitsemina henkilöinä. Nyt he alkoivat käyttää valtaansa omistavan huippukerroksen etujen puolustamiseen, häviötilaan joutumassa olevien sukulaistensa hillitsemiseen, orjien kurissapitämiseen. Tätä tarkoitusta palvelivat aseelliset joukot, tuomioistuimet ja rankaisuelimet.

Niin syntyi *valtiovalta*.

¹ *F. Engels, Perheen, yksityisomistuksen ja valtion alkuperä, K. Marx, F. Engels, Valitut teokset, II osa, 1948, s. 296. (Suom. erillisenä kirjana, 1946, s. 215.)*

„Vasta kun ilmaantui yhteiskunnan luokkajaon ensimmäinen muoto, kun ilmaantui orjuus, kun maanviljelystyön kaikkein karkeimpiin muotoihin keskittymällä voitiin tietylle ihmisluokalle tuottaa jonkinlainen ylijäämä, kun tämä ylijäämä ei ollut ehdottomasti välttämätön orjan mitä kurjimpaan toimeentuloon ja joutui orjanomistajan käsiin, kun tällä tavoin tämän orjanomistajaluokan olemassaolo lujittui, ja jotta se lujittuisi, oli välttämätöntä valtion ilmaantumisen”¹.

Valtio syntyi riistettävän enemmistön kurissapitämiseksi riistävän vähemmistön etujen mukaisesti.

Orjanomistajavaltio esitti suurta osaa orjanomistuksellisen yhteiskunnan tuotantosuhteiden kehittämisessä ja lujittamisessa. Orjanomistajavaltio piti orjajoukot kuuliaisuudessa. Se kasvoi monitahoiseksi hallitsemis- ja väkivaltakoneistoksi kansanjoukkojen yläpuolelle. Muinaisen Kreikan ja Rooman demokratia, jota porvarilliset historian oppikirjat ylistävät, oli itse asiassa orjanomistajien demokratiaa.

Orjanomistusjärjestelmän tuotantosuhteet. Orjien asema. Orjanomistuksellisen yhteiskunnan tuotantosuhteet perustuivat siihen, etteivät vain tuotannonvälineet, vaan myöskin tuotannon työntekijät — orjat, olivat orjanomistajien omaisuutta. Orjaa pidettiin esineenä, hän oli omistajan täydellisessä ja rajoittamattomassa määräysvallassa. Orjia ei vain riistetty — heitä myytiin, ostettiin kuin karjaa ja tapettiinkin ilman, että siitä olisi rangaistusta. Kun patriarkaalisen orjuuden vallitessa orja katsottiin perheen jäseneksi, niin orjanomistuksellisen tuotantotavan vallitessa häntä ei pidetty edes ihmisenä.

„Orja ei myynyt työvoimaansa orjanomistajalle, samoin kuin härkääkään ei myy työtään talonpojalle. Orja työvoimineen on kerta kaikkiaan myyty herralleen”².

Orjien työ oli luonteeltaan peittelemätöntä pakkotyötä. Orjat pakoitettiin työhön mitä karkeinta fyysillistä väkivaltaa käyttäen. Heitä ajettiin työhön ruoskilla ja pienimmästäkin laiminlyönnistä rangaistiin julmasti. Orjat merkittiin poltinmerkillä, jotta olisi helpompi saada heidät kiinni, jos he karkasivat. Monet heistä kantoivat rautaisia kaularenkaita, joita ei voitu irroittaa ja joihin oli merkitty omistajan nimi.

Orjanomistaja otti itselleen orjatyön koko tuotteen. Hän antoi orjille vain aivan mitättömän määrän toimeentulovälineitä — sen verran, etteivät he kuolleet nälkään ja voivat jatkaa työtä orjanomistajan hyväksi. Orjanomistaja ei saanut vain lisätuotetta, vaan sai myös huomattavan osan orjatyön välttämätöntä tuotetta.

Orjanomistuksellisen tuotantotavan kehitys toi mukanaan orjien kysynnän lisääntymisen. Useissa maissa ei orjilla tavallisesti

¹ V. I. Lenin, Valtiosta, Teokset, 29. osa, s. 441. (Suom. kirjaseena, 1954, s. 12.)

² K. Marx, Palkkatyö ja pääoma, K. Marx, F. Engels, Valitut teokset, I osa, 1948, s. 57. (Suom. kirjaseena, 1945, s. 23.)

ollut perhettä. Orjien säälimätön riisto johti heidän nopeaan iyy-silliseen kulumiseensa. Orjien joukkoa oli täydennettävä kaiken aikaa. Tärkeänä uusien orjien hankkimiskeinona oli *sota*. Muinaisen Idän orjanomistajavaltiot kävivät alituisia sotia alistaakseen toisia kansoja valtaansa. Muinaisen Kreikan historia on täynnä sotia eri kaupunkivaltioiden, emämaiden ja siirtokuntien, kreikkalaisten ja itäisten valtioiden välillä. Rooma kävi lakkaamatta sotia; kukoistuksensa kaudella se alisti valtaansa suurimman osan siihen aikaan tunnettuja maita. Orjiksi ei tehty vain vangiksi otettuja sotureita, vaan myös huomattava osa voitettujen maiden väestöä.

Toisena orjien joukon täydentämislähteenä olivat alusmaat ja siirtolat. Ne toimittivat orjanomistajille „elävää tavaraa” kaikenlaisten muiden tavarain rinnalla. Orjakauppa oli eräs edullisimmista ja kukoistavimmista taloudellisen toiminnan aloista. Muodostui erikoisia orjakauppakeskuksia; järjestettiin markkinoita, joille kokoontui myyjiä ja ostajia kaukaisista maista.

Alkukantaiseen yhteisöjärjestelmään verraten orjanomistuksellinen tuotantotapa avasi laajempia mahdollisuuksia tuotantovoimien kasvulle. Suuren orjamäärän keskittyminen orjanomistajavaltion ja yksityisten orjanomistajien käsiin teki mahdolliseksi yksinkertaisen yhteistoiminnan käytännön suurissa mitoissa. Siitä ovat todisteena jättiläismäiset rakennukset, joita Kiinan, Intian, Egyptin, Italian, Kreikan, Takakaukasian, Keski-Aasian ym. kansat muinaisuudessa pystyttivät: kastelulaitteet, tiet, sillat, sotilaalliset varustukset, kulttuurimuistomerkit.

Maatalous- ja käsityötuotannon erikoistumisessa ilmennyt yhteiskunnallinen työnjako kehittyi, luoden edellytykset työn tuottavuuden kohottamiselle.

Kreikassa käytettiin orjatyötä laajalti käsityötuotannossa. Ilmaantui suuria työhuoneita — *ergasterioita*, joissa työskenteli monta kymmentä orjaa kussakin. Orjatyötä käytettiin myös rakennusalalla, rautamalmin, hopean ja kullan kaivannassa. Roomassa orjatyö oli levinnyt laajalle maataloudessa. Rooman ylimystöllä oli hallussaan laajoja maatiloja — *latifundioita*, joilla sadat ja tuhannet orjat työskentelivät. Näitä latifundioita perustettiin anastamalla talonpoikien maita ja myös vapaita valtion maita.

Orjanomistajain latifundiot saattoivat orjatyön halpuuden vuoksi ja käyttämällä yksinkertaisen yhteistoiminnan etuisuuksia tuottaa viljaa ja muita maataloustuotteita pienemmin kustannuksin kuin vapaiden talonpoikien pientaloudet. Pientalonpoikaisto tungettiin syrjään, se joutui orjuuteen tai täydensi kaupunkilaisväestön kurjalistokerroksia — ryysyköyhälistöä.

Kaupungin ja maaseudun vastakohtaisuus, joka sai alkunsa jo siirryttäessä alkukantaisesta yhteisöjärjestelmästä orjanomistajajärjestelmään, kävi yhä syvemmäksi. Kaupungit muodostuivat keskuksiksi, joihin keskittyivät orjanomistajain valtion orjanomistajaylimistö, kauppiaat, koronkiskurit ja virkamiehet, jotka riistivät talonpoikaisväestön laajoja joukkoja.

Orjatyön pohjalla vanhan ajan maailma saavutti huomattavan taloudellisen ja kulttuurikehityksen. Mutta orjanomistusjärjestelmä ei voinut luoda edellytyksiä jatkuvalle, jossain määrin huomattavalle teknilliselle edistykselle. Orjatyölle oli ominaista erittäin alhainen tuottavuus. Orja ei ollut lainkaan kiinnostunut työnsä tuloksista. Orjat vihasivat ikeenalaista työtään. Usein he ilmaisivat vastalauseensa ja suuttumuksensa tarvelemällä työkaluja. Tämän vuoksi orjille annettiin vain karkeimpia työkaluja, joita oli vaikea tarvella.

Orjuuteen perustuvan tuotannon tekniikka pysyi varsin alhaisella tasolla. Luonnontieteiden ja eksaktisten tieteiden tietystä kehityksestä huolimatta niitä ei juuri lainkaan sovellettu tuotantoon. Joitakin teknillisiä keksintöjä käytettiin ainoastaan sotilaallisiin tarkoituksiin ja rakennustöissä. Useita vuosisatoja kestäneen valtakautensa aikana orjanomistuksellinen tuotantotapa ei päässyt pienviljelijältä ja käsityöläiseltä omaksuttujen käsityökalujen käyttöä pitemmälle, yksinkertaista yhteistoimintaa pitemmälle. Pääasiallisena käyttövoimana pysyi ihmisten ja juhtien fyysillinen voima.

Orjatyön laaja käyttö teki orjanomistajille mahdolliseksi vapautua kaikenlaisesta ruumiillisesta työstä ja sälyttää se kokonaan orjien hartaille. Orjanomistajat suhtautuivat halveksien ruumiilliseen työhön, pitivät sitä vapaalle ihmiselle sopimattomana tehtävänä ja viettivät loismaista elämää. Orjuuden kehittyessä yhä suuremmat joukot vapaata väestöä irtautuivat kaikenlaisesta tuotannollisesta toiminnasta. Vain jokin osa orjanomistajien huippukerrosta ja muuta vapaata väestöä harrasti valtiollisia asioita, tieteitä ja taiteita, jotka kehittyivät huomattavasti.

Orjanomistusjärjestelmä synnytti *vastakohtaisuuden ruumiillisen ja henkisen työn välillä*, juovan niiden välille.

Orjanomistajien harjoittama orjien riisto muodostaa orjanomistajien yhteiskunnan tuotantosuhteiden pääpiirteen. Orjanomistuksellisella tuotantotavalla oli kuitenkin eri maissa omat erikoisuutensa.

Muinaisen Idän maissa luontoistalous oli vielä suuremmassa määrin vallitsevana kuin antiikin maailmassa. Siellä käytettiin orjatyötä laajalti valtion talouksissa, suurten orjanomistajien ja temppelien talouksissa. Kotiorjuus oli voimakkaasti kehittynyt. Kiinan, Intian, Babylonian ja Egyptin maataloudessa riistettiin orjien ohella valtavan suuria yhteisötalonpoikajoukkoja. Täällä sai velkaorjuusjärjestelmä suuren merkityksen. Yhteisötalonpoika, joka ei maksanut velkaansa velanantaja-koronkiskurille tai vuokramaksua maanomistajalle, pakoitettiin määrääjäksi tekemään työtä heidän taloudessaan velkaorjana.

Muinaisen Idän orjanomistajamaissa olivat laajalle levinneet yhteisöjen ja valtion maanomistusmuodot. Näiden omistusmuotojen olemassaolo johtui keinokasteluun perustuvasta maanviljelysjärjestelmästä. Kasteluviljelys Idän jokilaaksoissa vaati suunnatonta

työn kulutusta patojen, kanavien ja vesisäiliöiden rakentamiseen sekä soiden kuivattamiseen. Kaikki tämä teki välttämättömäksi rakennustöiden keskittämisen ja kastelulaitteiden käytön suurten maa-alueiden mitassa. „Maanviljelys perustuu täällä pääasiassa keinokasteluun, ja tämä kastelu on jo yhteisön, alueen tahi keskuvallan asia”¹. Orjuuden kehittyessä yhteisöjen maat keskittyivät valtion käsiin. Ylimmäksi maanomistajaksi tuli kuningas, jonka valta oli rajoittamaton.

Keskittäessään käsiinsä maanomistuksen orjanomistajien valtio määräsi talonpojille suuret verot, pakoitti heidät suorittamaan erilaisia rasituksia, asettaen talonpojat siten orjanomaiseen riippuvaisuuteen. Talonpojat pysyivät yhteisön jäseninä. Mutta maan ollessa keskitettynä orjanomistajavaltion käsiin yhteisö oli itämaisen despotismin, ts. monarkkidespootin rajoittamattoman itsevaltiuden vankka perusta. Idän orjanomistajamaissa esitti suurta osaa pappisylimystä. Tempeleille kuuluvia laajoja talouksia hoidettiin orjatyön pohjalla.

Kaikissa maissa orjanomistusjärjestelmän vallitessa orjanomistajat kuluttivat valtaosan orjatyöstä ja sen tuotteista tuottamattomasti: henkilökohtaisten mielijohteittensa tyydyttämiseen, aarteiden muodostamiseen, sotilaallisten varustusten rakentamiseen ja armeijaan, upeiden palatsien ja temppelien rakentamiseen ja ylläpitämiseen. Tavattoman suurten työmäärien tuottamattomasta kulutuksesta ovat todisteena muun muassa nykyaikaan saakka säilyneet Egyptin pyramiidit. Vain vähäinen osa orjatyötä ja sen tuotetta käytettiin tuotannon laajentamiseen, minkä vuoksi tuotanto kehittyi hyvin hitaasti. Tuhoisat sodat johtivat tuotantovoimien hävittämiseen, rauhallisen väestön suurten joukkojen tuhoamiseen ja kokonaisten valtioiden kulttuurin perikatoon.

Orjanomistusjärjestelmän taloudellisena peruslakina on orjanomistajain tarpeiden tyydyttämiseksi tapahtuva lisätuotteen tuottaminen riistämällä petomaisesti orjia sen pohjalla, että tuotannonvälineet ja orjat ovat orjanomistajan täydellisessä omistuksessa, saattamalla taloudelliseen häviöön ja orjuuteen talonpojat ja käsityöläiset sekä valloittamalla toisia maita ja orjuuttamalla niiden kansat.

Vaihdon kehittyminen edelleen. Kauppa- ja koronkiskuripääoma. Orjanomistuksellinen talous pysyi luonteeltaan pääpiirteissään luontoistaloutena. Siinä valmistettiin tuotteita pääasiassa orjanomistajan, hänen monilukuisten hännystelijänsä ja palvelusväkensä välitöntä kulutusta varten, eikä vaihtoa varten. Vaihto alkoi kuitenkin vähitellen esittää yhä näkyvämpää osaa, varsinkin orjanomistusjärjestelmän korkeimman kehityksen kaudella. Useilla tuotannon aloilla tietty osa työn tuotteita myytiin säännöllisesti markkinoilla, ts. muutettiin tavaroiksi.

¹ *F. Engels*, Kirje K. Marxille kesäkuun 6 päivältä 1853, *K. Marx ja F. Engels*, Teokset, XXI osa, s. 494.

Vaihdon laajentuessa kasvoi rahan merkitys. Tavallisesti rahaksi erottautui sellainen tavara, joka oli eniten levinnyt vaihtoesine. Monilla kansoilla, varsinkin karjanhoitajilla, oli rahana aluksi karja. Toisilla tulivat rahaksi suola, vilja tai turkikset. Vähitellen metalliraha työnsi syrjään kaikki muut rahan muodot.

Ensinnä ilmaantui metalliraha muinaisen Idän maissa. Täällä käytettiin rahaa pronssi-, hopea- ja kultaharkkojen muodossa jo III—II vuosituhansilla ennen ajanlaskumme alkua ja lyödyn rahan muodossa alkaen VII vuosisadalta ennen ajanlaskumme alkua. Kreikassa oli kahdeksan vuosisataa ennen ajanlaskumme alkua käytössä rautaraha. Roomassa käytettiin vielä V—IV vuosisadoilla ennen ajanlaskumme alkua ainoastaan kuparirahaa. Myöhemmin korvattiin rauta- ja kupariraha hopea- ja kultarahalla.

Kreikan kaupunkivaltiot kävivät melko laajaa kauppaa muun muassa Välimeren ja Mustanmeren rannikoilla siellä täällä sijaitsevien kreikkalaisten siirtolain kanssa. Siirtolat toimittivat säännöllisesti pääasiallista työvoimaa — orjia, joitakin raaka-ainelajeja ja toimeentulovälineitä: nahkaa, villaa, karjaa, viljaa ja kalaa.

Roomassa samoin kuin Kreikassakin esitti suurta osaa orjien ja muiden tavaroiden kaupan ohella ylellisyysesineiden kauppaa. Näitä esineitä hankittiin Idästä pääasiassa voitetuilta kansoilta otettuina jos jonkinlaisina pakkoveroina. Kaupankäyntiin liittyi ryöstö, merirosvous ja siirtomaiden orjuuttaminen.

Orjanomistusjärjestelmän oloissa raha ei ollut enää pelkästään tavaroiden osto- ja myyntiväline. Siitä tuli myös välikappale, jolla anastettiin vierasta työtä kaupankäynnin ja koronkiskuruuden kautta. Rahasta, jota käytetään lisätyön ja sen tuotteen anastamiseksi, tulee *pääoma*, ts. riiston väline. Kauppa- ja koronkiskuripääoma olivat historiallisesti ensimmäisiä pääoman muotoja. *Kauppa-pääoma* on tavaroiden vaihdon piirissä toimivaa pääomaa. Kauppiat, ostellessaan ja jälleenmyydessään tavaroita, anastivat omakseen huomattavan osan orjien, pientalonpoikien ja käsityöläisten luomaa lisätuotetta. *Koronkiskuripääoma* on pääomaa, joka käytetään siten, että antamalla suurta korkoa vastaan lainaksi rahaa, tuotannonvälineitä tai kulutusesineitä anastetaan talonpoikien ja käsityöläisten lisätyö. Koronkiskurit antoivat rahalainoja myös orjanomistajaylimystölle, osallistuen siten sen saaman lisätuotteen jakoon.

Orjanomistuksellisen tuotantotavan ristiriitojen kärjistyminen. Orjuus oli välttämätön vaihe ihmiskunnan kehitystiellä. „Vasta orjuus teki mahdolliseksi suuremman mitassa työnjaon maanviljelyksen ja teollisuuden välillä ja loi siten edellytykset vanhan maailman kulttuurin, kreikkalaisen kulttuurin kukoistukselle. Ilman orjuutta ei olisi ollut Kreikan valtiota, kreikkalaista tiedettä eikä taidetta; ilman orjuutta ei olisi ollut myöskään Rooman

valtakuntaa. Mutta ilman Kreikan ja Rooman laskemaa perustaa ei olisi nykyaikaista Eurooppaakaan”¹.

Orjasukupolvien luille rakentui se kulttuuri, josta on tullut ihmiskunnan myöhemmän kehityksen perusta. Monet tiedon alat — matematiikka, tähtitiede, mekaniikka, rakennustaide — saavuttivat vanhalla ajalla huomattavan kehityksen. Muinaisuuden jälkeensä jättämät taide-esineet, kaunokirjallisuuden, kuvanveiston ja rakennustaiteen tuotteet ovat ainiaaksi jääneet inhimillisen kulttuurin aarreaitaan.

Mutta orjanomistusjärjestelmässä piili voittamattomia ristiriitoja, jotka johtivat sen perikatoon. Orjanomistuksellinen riistotuoto tuhosi tuon yhteiskunnan perustuotantovoimaa — orjia. Orjien taistelu julmia riistomuotoja vastaan ilmeni yhä useammin aseellisinä kapinoina. Orjanomistuksellisen talouden olemassaolon ehtona oli keskeytymätön orjien saanti, orjien halpuus. Orjia hankittiin pääasiassa sodalla. Orjanomistajien yhteiskunnan sotilasmahdin perustan muodosti vapaiden pientuottajien, talonpoikien ja käsityöläisten joukko. He palvelivat sotaväessä ja kantoivat harteillaan sodankäyntiin tarpeellisten verojen pääasiallisen taakan. Mutta seurauksena halpaan orjatyöhön perustuvan suurtuotannon kilpailusta ja ylenmääräisten rasitusten taakan alla talonpojat ja käsityöläiset olivat joutumassa taloudelliseen häviöön. Sovittamaton ristiriita suurten latifundioiden ja talonpoikaistalouksien välillä syveni syvenemistään.

Vapaan talonpoikaiston tunkeminen syrjään ei järkyttänyt ainoastaan taloudellista, vaan myös sotilaallista ja poliittista orjanomistajavaltioiden, muun muassa Rooman, mahtia. Voitot vaihtuivat tappioiksi. Valloitus sodat vaihtuivat puolustus sodiksi. Halpojen orjien keskeytymättömän täydennyksen lähde ehtyi. Yhä voimakkaammin ilmenivät orjatyön kielteiset puolet. Rooman valtakunnan olemassaolon kahtena viimeisenä vuosisatana tuotanto joutui yleiseen rappiotilaan. Kaupankäynti häiriintyi, muinoin rikkaat maat köyhtyivät, väestö alkoi vähetä, käsityöammatit tuhoutuivat, kaupungit autioituivat.

Orjatyöhön perustuvat tuotantosuhteet muuttuivat yhteiskunnan kasvaneiden tuotantovoimien kahleiksi. Tuotannon tuloksista täysin välinpitämättömien orjien työ oli elänyt aikansa. Oli käynyt historiallisesti välttämättömäksi vaihtaa orjanomistukselliset tuotantosuhteet toisenlaisiin tuotantosuhteisiin, jotka muuttaisivat pääasiallisen tuotantovoiman — työtätekevien joukkojen — aseman yhteiskunnassa. Se laki, että tuotantosuhteiden on ehdottomasti vastattava tuotantovoimien luonnetta, vaati korvaamaan orjat työntekijöillä, jotka olivat jossain määrin kiinnostuneita työnsä tuloksista.

Koska orjanomistuksellinen suurtuotanto kävi taloudellisesti epäedulliseksi, orjanomistajat alkoivat päästää vapautteen huomatt-

¹ F. Engels, *Anti-Dühring*, 1953, s. 169. (Suom. 1951, s. 185.)

tavia ryhmiä orjia, joiden työ ei enää tuottanut tuloa. Suuret maatilat jaettiin pieniksi palstoiksi. Nämä palstat luovutettiin tietyillä ehdoilla joko vapautteen päästetyille entisille orjille tahi ennestään vapaille kansalaisille, jotka olivat nyt velvolliset suorittamaan erilaisia rasituksia maanomistajan hyväksi. Uudet maanviljelijät kiinnitettiin maapalstoihin ja heidät voitiin myydä yhdessä palstojen kanssa. Mutta he eivät olleet enää orjia.

Se oli uusi pientuottajien kerros, jotka olivat asemaltaan vapaiden ja orjien välimailla ja jossain määrin kiinnostuneita työnsä tuloksista. Heitä nimitettiin *koloneiksi*, ja he olivat keskiajan maaorjien edeltäjiä.

Sillä tavoin orjanomistuksellisen yhteiskunnan uumenissa syntyivät uuden, feodaalisen tuotantotavan ainekset.

Riistettyjen luokkataistelu riistäjiä vastaan. Orjakapinat. Orjanomistusjärjestelmän perikato. Muinaisen Idän maiden, Kreikan ja Rooman orjanomistuksellisten yhteiskuntien historia osoittaa, että orjanomistuksellisen talouden kehittyessä kärjistyi orjuutettujen joukkojen luokkataistelu sortajiaan vastaan. Orjakapinat punoutuivat yhteen sen taistelun kanssa, jota riistetyn pientalonpojat kävivät orjanomistajien huippukerrosta, suurmaanomistajia vastaan.

Risiriita pientuottajien ja ylhäissukuisten suurmaanomistajien välillä synnytti jo orjanomistuksellisen yhteiskunnan varhaisella kehitysasteella vapaiden keskuudessa demokraattisen liikkeen, joka asetti päämääräkseen velkaorjuuden hävittämisen, maiden uudelleen jakamisen, maaylimyksen etuoikeuksien poistamisen ja vallan siirtämisen demokselle (ts. kansalle).

Lukuisista orjakapinoista Rooman valtakunnassa oli erittäin merkittävä Spartacusen (vv. 74—71 ennen ajanlaskumme alkua) johtama kapina. Hänen nimeensä liittyy orjien orjanomistajia vastaan käymän taistelun historian kirkkain sivu.

Monien vuosisatojen kuluessa orjakapinoita puhkesi tämän tästä. Köyhtyneet talonpojat yhtyivät orjiin. Erikoisen voimakkuuden nämä kapinat saavuttivat II—I vuosisadoilla ennen ajanlaskumme alkua ja III—V vuosisadoilla meidän ajanlaskumme. Orjanomistajat tukahduttivat kapinat mitä julmimmilla toimenpiteillä.

Riistettyjen joukkojen, ennen kaikkea orjien kapinat järkyttivät perinpohjin Rooman entistä mahtavuutta. Sisältä tulleet iskut alkoivat yhä enemmän punoutua yhteen ulkoapäin annettujen iskujen kanssa. Orjuuteen viedyt naapurimaiden asukkaat nousivat kapinaan Italian kentillä, ja samaan aikaan heidän vapautteen jääneet heimolaisensa rynnäköivät valtakunnan rajoja, tunkeutuivat sen alueelle, heikensivät Rooman valtaa. Nämä seikat jouduttivat orjanomistusjärjestelmän perikatoa.

Rooman valtakunnassa orjanomistuksellinen tuotantotapa saavutti korkeimman kehityksensä. Rooman valtakunnan perikato oli samalla myös koko orjanomistusjärjestelmän perikato.

Orjanomistusjärjestelmän tilalle astui feodaalinen järjestelmä.

Orjanomistusaikakauden taloudelliset katsomukset

Orjanomistuskauden taloudelliset katsomukset heijastuvat monissa runoili-jain, filosofien, historioitsijain, valtiomiesten ja yhteiskunnallisten toimihenkilöi-den jälkeensä jättämissä kirjallisissa muistomerkeissä. Näiden henkilöiden katso-musten mukaan orjaa ei pidetty ihmisenä, vaan esineenä isännän käsissä. Orjien työtä halveksittiin. Ja koska työ oli tullut pääasiassa orjien kohtaloksi, niin tästä seurasi halveksunta yleensä työtä kohtaan vapaalle ihmiselle sopimattomana toimintana.

Orjanomistuksellisen Babylonian taloudellisista katsomuksista on todisteena Babylonian kuninkaan Hammurapin (XVIII vuosisata ennen ajanlaskumme alkua) lakikokoelma. Lakikokoelma suojaa rikkaiden ja ylhäisten, orjanomistajien ja maanomistajien omaisuuden ja henkilökohtaiset oikeudet. Ken piilottaa pakoi-levan orjan, hän saa lakikokoelman mukaan kuolemanrangaistuksen. Talonpojan, joka ei ole maksanut velkaansa lainanantajalle tai vuokramaksua maanomis-tajalle, täytyy antaa vaimonsa, poikansa tai tyttärensä velkaorjuuteen niin kauaksi aikaa, kunnes he maksoivat velan työllään. Muinaisintialaisessa kokoel-massa „*Manun Lai*” esitettiin orjuuden siunaavia yhteiskunnallisia, uskonnollisia ja moraalisääntöjä. Näiden lakien mukaan orjalla ei ole minkäänlaista omai-suutta. Se, joka „antoi talossaan suojaa orjakarkurille”, sai lain mukaan kuole-manrangaistuksen.

Hallitsevien luokkien katsomukset saivat ilmauksensa uskonnossa. Niinpä Intiassa, alkaen VI vuosisadalta ennen ajanlaskumme alkua, levisi laajalle *budhalaisuus*. Julistaessaan alistumista todellisuuteen, kieltäytymistä väkivallan vastustamisesta ja nöyryyttä hallitsevien luokkien edessä budhalaisuus oli uskonto, joka oli edullinen orjanomistajaylimistölle ja jota tämä käytti valtansa lujittamiseen.

Viivätpä edes vanhanajan huomattavat ajattelijatkaan voineet käsittää yhteis-kunnan olemassaoloa ilman orjuutta. Niinpä esimerkiksi kreikkalainen filosofi *Platon* (V—IV vuosisadalla ennen ajanlaskumme alkua) kirjoitti ihmiskunnan historiassa ensimmäisen *utopia*-kirjan ihanteellisesta yhteiskuntajärjestelmästä. Mutta ihannevaltiossaan hän säilytti orjat. Orjien, maanviljelijäin ja käsi-työläisten työn piti tuottaa toimeentulovälineet vallanpitäjien ja soturien ylä-luokalle.

Vanhanajan suurimpiin kuuluvan ajattelijan *Aristoteleen* (IV vuosisata ennen ajanlaskumme alkua) silmissä orjuus oli niin ikään yhteiskunnalle ikuinen ja kiertämätön välttämättömyys. Aristoteleella oli hyvin suuri vaikutus henkisen kulttuurin kehitykseen vanhalla ja keskiajalla. Kohotessaan korkealle aikansa yhteiskunnan yläpuolelle tieteellisissä aavistuksissaan ja ennakkonäkemyksissään Aristoteles pysyi kuitenkin orjuutta koskevassa kysymyksessä aikakautensa käsi-tysten vankina. Hänen orjuutta koskevat katsomuksensa päätyivät seuraavaan: perämiehelle on peräsin eloton työväline, mutta orja on elollinen työväline. Jos työkalut toimsivat käskystä itsestään, jos esimerkiksi sukukat kutoisivat itse, niin silloin ei orjia tarvittaisi. Mutta kun taloudessa on monia yksinkertaista, karkeata työtä vaativia tehtäviä, niin luonto on hoitanut asian viisaasti luomalla orjat. Aristoteleen mielestä itse luonto oli ennakkolta määrännyt toiset ihmiset olemaan orjina, toiset hallitsemaan näitä. Orjatyö suo vapaille joutoaikaa kehittymistä varten. Tästä hän teki johtopäätöksen, että isännän koko taito on siinä, että hän osaa käyttää orjiaan hyväkseen.

Aristoteles antoi taloutta käsittelevälle tieteelle nimen „oikonomia”. Hänen aikakaudellaan vaihto, kauppa ja koronkiskonta olivat melko pitkälle kehittyneet, mutta talous pysyi luonteeltaan pääasiassa luontoistaloutena, kulutuksellisena taloutena. Aristoteles piti luonnollisena ainoastaan maanviljelyksen ja käsityön avulla tapahtuvaa hyödykkeiden hankkimista, hän oli *luontoistalouden* puoltaja. Mutta Aristoteles ymmärsi myös *vaihdon* luonteen ja katsoi kulutustarkoituksessa tapahtuvan vaihdon täysin luonnolliseksi „koska ihmisillä on joitakin esineitä tavallisesti enemmän ja joitakin vähemmän kuin on välttämätöntä tarpeiden tyydyttämiseksi”. Hän ymmärsi, että raha on välttämätön vaihtoa varten.

Samalla Aristoteles katsoi voiton tavoittelemiseksi harjoitetun kaupan ja koronkiskuruuden tuomittaviksi toiminnoiksi. Nämä toiminnot, hän sanoi, erotukseksi maanviljelyksestä ja käsityöstä, eivät tunne mitään rajoja rikkauden hankkimisessa.

Muinaiskreikkalaisilla oli jo tietynlainen käsitys *työnjaosta* ja siitä, mitä osaa se esitti yhteiskunnan elämässä. Niinpä Platon edellytti työnjakoa ihanne-tasavaltansa valtiojärjestyksen pääperiaatteena.

Myös *roomalaisten* taloudelliset käsitykset heijastivat vallitsevan orjanomistuksellisen tuotantotavan suhteita.

Orjanomistajien ideologiaa ilmentäneet roomalaiset kirjailijat ja yhteiskunnalliset toimihenkilöt pitivät orjia pelkkänä tuotantokalustona. Juuri roomalaiselta kirjailijalta ja ensyklopedistilta *Varrolla* (I vuosisata ennen ajanlaskumme alkua), joka monien muiden kirjojen ohella on kirjoittanut eräänlaisen oppikirjan orjanomistajille maatalouden harjoittamisesta, on lähtöisin tunnettu työkalujen jako: 1) myykkiin (kärryt), 2) äännähteleviin (juhdat) ja 3) puhuviin (orjat). Tämän määritelmän esittäessään hän ilmensi orjanomistajien keskuudessa yleisesti levinneitä käsityksiä.

Orjien hallitsemisen taito askarrutti mieliä Roomassa samoin kuin Kreikkassakin. Rooman aikakauden historioitsija *Plutarkhos* (I—II vuosisata meidän ajanlaskuamme) kertoo „mallikelpoisesta” orjanomistajasta Catosta, että tämä osti orjia alaikäisinä, „siis siinä iässä, jolloin nämä ovat koiranpentujen ja varsojen tavoin helposti kasvatettavissa ja harjaannutettavissa”. Edelleen sanotaan, että „hän keksi alituisesti keinoja riitojen ja kiistojen ylläpitämiseksi orjien keskuudessa, sillä hän piti sopua heidän keskuudessaan vaarallisena ja pelkäsi sitä”.

Muinaisessa Roomassa — varsinkin myöhemmällä kaudella — orjien pakolliseen työhön perustuvan talouden hajoaminen ja rappeutuminen voimistui yhä enemmän. Roomalainen kirjailija *Columella* (I vuosisata meidän ajanlaskuamme) valitti: „Orjat tuottavat viljelyksille mitä suurinta vahinkoa. He lainailevat härkiä sivullisille. Paimentavat niitä ja muuta karjaa huonosti. Kyntävät maan kelvottomasti”. Hänen aikalaisensa, kirjailija *Plinius Vanhempi* väitti, että „latifundiot saattoivat Italian ja sen provinssit turmioon”.

Roomalaiset samoin kuin kreikkalaisetkin katsoivat luonnolliseksi talouden luontoisuuden, jonka vallitessa isäntä vaihtaa vain omia ylijäämiään. Sen ajan kirjallisuudessa tuomittiin toisinaan korkeat kauppavoitot ja kiskurikorot. Mutta todellisuudessa kauppiaat ja koronkiskurit kasasivat suuria omaisuuksia.

Orjanomistusjärjestelmän viimeisellä elinkaudella kuului jo ääniä, jotka tuomitsivat orjuuden ja julistivat *ihmisten luonnollista tasa-arvoisuutta*. Hallitsevan orjanomistajaluokan keskuudessa nämä katsomukset eivät tietenkään kohdanneet myötätuntoa. Mitä taas orjiin tulee, niin he olivat siinä määrin sorsonalaisen asemansa puristamia, niin murjottuja ja tietämättömiä, etteivät voineet kehittää omaa, orjanomistajaluokan aikansa eläneihin aatteihin verraten edistyksellisempää ideologiaansa. Tässä on eräs orjakapinoiden vaistonvaraisuuden, järjestymättömyyden syy.

Eräs orjanomistusjärjestelmälle ominaisista syivistä ristiriidoista oli taistelu suurten ja pienten maanomistajien välillä. Häviötilaan saatettu talonpoikaisto esiintyi ohjelmanaan orjanomistuksellisen suurmaanomistuksen rajoittaminen ja maiden uudelleen jakaminen. Tässä oli sen agraarireformin ydin, jonka puolesta *Gracchus*-veljekset (II vuosisata ennen ajanlaskumme alkua) taistelivat.

Rooman valtakunnan rappeutumiskaudella, jolloin kaupunkien ja kylien väestön ehdoton enemmistö — niin orjat kuin vapaatkaan — ei nähnyt pois-pääsyä muodostuneesta tilanteesta, orjanomistuksellisen Rooman ideologia joutui syvään kriisiin.

Tuhoutumassa olevan valtakunnan luokkaristiriitojen pohjalla syntyi uusi uskonnollinen ideologia — *kristinusko*. Tuon aikakauden kristinusko ilmaisi orjien, häviöön saatettujen talonpoikaisten ja käsityöläisjoukkojen sekä luokastaan suistuneiden aineisten vastalauseen orjuutta ja sortoa vastaan. Toisaalta kristinuskossa heijastuivat asemansa koko toivottomuuden tuntevien hallitsevien luokkien laajojen kerrostusten mielialat. Sen vuoksi Rooman valtakunnan loppuajan kristin-

uskossa samalla kun siinä ankarasti varoitetaan rikkaita ja vallanpitäjiä, kehoitetaan myös nöyryyteen ja haudantakaisessa elämässä saatavaan pelastukseen.

Seuraavina vuosisatoina kristinusko muuttui lopullisesti hallitsevien luokkien uskonnoksi, henkiseksi aseeksi työtätekevien joukkojen riiston ja sarron turvaamisessa ja puolustelemissa.

LYHYITÄ YHTEENVETOJA

1. Orjanomistuksellinen tuotantotapa syntyi tuloksena yhteiskunnan tuotantovoimien kasvusta, lisätuotteen ilmaantumisesta, tuotannonvälineiden, siinä luussa maan yksityisomistuksen synnystä ja tuotannonvälineiden omistajien harjoittamasta lisätuotteen anastamisesta.

Orjuus on ensimmäinen ja karkein ihmisen harjoittaman toisen ihmisen riiston muoto. Orja oli kokonaan ja rajoittamattomasti herransa omaisuutta. Orjanomistaja määräsi oman mielensä mukaan ei vain orjan työstä, vaan myös hänen hengestään.

2. Orjanomistusjärjestelmän ilmaantuessa syntyi ensimmäisen kerran valtio. Se syntyi tuloksena yhteiskunnan jakautumisesta sovittamattoman vihamielisiin luokkiin, yhteiskunnan riistävän vähemmistön käyttämänä koneistona riistetävän enemmistön kurissapitämiseksi.

3. Orjanomistuksellinen talous oli luonteeltaan pääasiassa luontoistaloutta. Vanhan ajan maailma oli jakautuneena moniksi erillisiksi taloudelliseksi yksilöiksi, jotka tyydyttivät tarpeensa omalla tuotannollaan. Kauppaa käytiin pääasiassa orjilla ja ylellisyytesineillä. Vaihdon kehitys synnytti metallirahan.

4. Orjanomistuksellisen tuotantotavan taloudellisena peruslakina on orjanomistajain tarpeiden tyydyttämiseksi tapahtuva lisätuotteen tuottaminen riistämällä petomaisesti orjia sillä perustalla, että tuotannonvälineet ja orjat ovat orjanomistajien täydellisessä omistuksessa, saattamalla taloudelliseen häviöön ja orjuuteen talonpojat ja käsityöläiset sekä valloittamalla toisia maita ja orjuuttamalla niiden kansat.

5. Orjuuden pohjalla syntyi verraten korkea kulttuuri (tieteet, filosofia, taide). Sen hedelmät käytti hyväkseen orjanomistusyhteiskunnan vähälukuinen huippukerros. Vanhan ajan yhteiskunnallinen tietoisuus vastasi orjuuteen perustuvaa tuotantotapaa. Hallitsevat luokat ja niiden ideologit eivät pitäneet orjaa ihmisenä. Ruumiillista työtä, joka oli orjien kohtalo, pidettiin häpeällisenä, vapaalle ihmiselle sopimattomana tehtävänä.

6. Orjanomistuksellinen tuotantotapa aiheutti yhteiskunnan tuotantovoimien kasvun alkukantaiseen yhteisjärjestelmään verraten. Mutta tuotannon tuloksista täysin välinpitämättömien orjien työ osoittautui sittemmin aikansa eläneeksi. Orjatyön levinneisyyden ja orjien oikeudettoman aseman seurauksena oli

yhteiskunnan tärkeimmän tuotantovoiman — työvoiman — tuhoutuminen ja vapaiden pientuottajien — talonpoikien ja käsityöläisten — joutuminen taloudelliseen häviöön. Tämä teki orjanomistuksellisen yhteiskunnan perikadon väistämättömäksi.

7. Orjakapinat järkyttivät orjanomistusjärjestelmää ja jouduttivat sen häviötä. Orjanomistuksellisen tuotantotavan tilalle tuli feodaalinen tuotantotapa, orjanomistuksellisen riistomuodon tilalle syntyi feodaalinen riistomuoto, joka avasi jonkin verran liikkuma-alaa yhteiskunnan tuotantovoimien jatkuvalla kehitykselle.

III LUKU

FEODAALINEN TUOTANTOTAPA

Feodalismien synty. Feodaalinen järjestelmä on noine tai näine erikoisuuksineen ollut olemassa melkein kaikissa maissa.

Feodalismien aikakausi käsittää pitkän ajan. Kiinassa feodaalinen järjestelmä kesti yli kaksi tuhatta vuotta. Länsi-Euroopan maissa feodalismi käsittää useita vuosisatoja — Rooman valtakunnan kukistumisesta (V vuosisata) porvarillisiin vallankumouksiin saakka Englannissa (XVII vuosisata) ja Ranskassa (XVIII vuosisata), Venäjällä IX vuosisadalta vuoden 1861 talonpoikaisreformiin saakka, Taka-Kaukasiassa IV vuosisadalta XIX vuosisadan 70-luvulle, Keski-Aasian kansoilla VII—VIII vuosisadoilta aina Venäjän proletaarisen vallankumouksen voittoon saakka.

Länsi-Euroopassa feodalismi syntyi toisaalta Rooman orjanomistuksellisen yhteiskunnan kukistumisen ja toisaalta valloittajaheimojen sukuyhteisöjärjestelmän hajoamisen pohjalla; se muodostui näiden kahden prosessin vuorovaikutuksen tuloksena.

Feodalismien ainekset, kuten sanottu, syntyivät jo orjanomistuksellisen yhteiskunnan uumenissa kolonijärjestelmän muodossa. Kolonit olivat velvollisia viljelemään herransa, suurmaanomistajan maata, maksamaan hänelle tietyn rahasumman tai luovuttamaan huomattavan osan satoa, suorittamaan erilaisia rasituksia. Siitä huolimatta kolonit olivat enemmän kiinnostuneet työstä kuin orjat, sillä heillä oli oma taloutensa.

Tällä tavoin syntyivät uudet tuotantosuhteet, jotka saavuttivat täyden kehityksensä feodaaliaikakaudella.

Rooman valtakunnan murskasivat germaanien, gallien, slaavien ja Euroopan eri osissa asuneiden muiden kansojen heimot. Orjanomistajien valta kaadettiin, orjuus kukistui. Orjatyöhön perustuneet suuret latifundiot ja käsityöhuoneet hajosivat. Hajonneen Rooman valtakunnan väestön muodostivat suurmaanomistajat (entiset orjanomistajat, jotka olivat siirtyneet kolonijärjestelmään), vapautetut orjat, kolonit, pientalonpojat ja käsityöläiset.

Valloittajaheimoilta oli Rooman kukistamiseen mennessä hajoamisvaiheessaan oleva yhteisöjärjestelmä. Suurta osaa näiden heimo-

jen yhteiskuntaelämässä esitti *kyläyhteisö*, jonka nimi germaaneilla oli Mark. Maat, paitsi sukuylimystön suuria maaomaisuuksia, olivat yhteisön omistuksessa. Metsien, joutomaiden, laidunten ja lammi-
koiden käyttö oli yhteistä. Pellot ja niityt jaettiin muutaman vuoden kuluttua uudelleen yhteisön jäsenten kesken. Mutta vähitellen alkoivat tonttimaat ja sitten myös viljelysmaat siirtyä erillisten perheiden perinnölliseen käyttöön. Maajaan, yhteisöä koskevien asioiden käsittelyn ja sen jäsenten välisten kiistojen selvittelyn suorittivat yhteisön kokous ja sen valitsevat vanhimmat ja tuomarit. Valloittajaheimojen johdossa olivat sotapäälliköt, jotka yhdessä sotureineen omistivat suuria maa-alueita.

Roman valtakunnan kukistaneet heimot ottivat haltuunsa suurimman osan sen valtionmaita ja erään osan yksityisten suurmaan-
omistajien maita. Metsät, niityt ja laidunmaat pysyivät yhteisessä käytössä, mutta peltomaa jaettiin eri talouksien kesken. Jaetut maat muuttuivat myöhemmin talonpoikien yksityisomaisuudeksi. Niin muodostui laaja itsenäisen pientalonpoikaiston kerros.

Mutta talonpojat eivät voineet pitkää aikaa säilyttää riippu-
mattomuuttaan. Maan ja muiden tuotannonvälineiden yksityisomis-
tuksen pohjalla lisääntyi väistämättömästi omistuksellinen eriarvoi-
suus kyläyhteisön eri jäsenten välillä. Talonpoikaiston keskuuteen ilmaantui vauraita ja köyhiä perheitä. Rikastuneet yhteisön jäsenet alkoivat omistuksellisen eriarvoisuuden kasvaessa saada vallan yhteisöön. Maa keskittyi rikkaiden perheiden, sukuylimystön ja sota-
päälliköiden käsiin. Talonpojat joutuivat henkilökohtaiseen riippu-
vaisuuteen suurmaanomistajista.

Roman valtakunnan valtaaminen nopeutti valloittajaheimo-
jen sukuyhteisöjärjestelmän rappeutumista. Pitääkseen käsissään ja lujittaakseen valtaansa riippuvaisuussuhteessa oleviin talon-
poikiin nähden suurmaanomistajien oli voimistettava valtiovallan elimiä. Sotilaalliset johtajat, nojautuen sukuylimystöön ja soturei-
hinsa, ryhtyivät keskittämään valtaa käsiinsä, heistä tuli kunin-
kaita, yksinvaltiaita.

Roman valtakunnan raunioille muodostui useita uusia valtioita, joiden johdossa olivat kuninkaat. Kuninkaat jakelivat runsas-
kätisesti anastamaansa maata elinkautiseen ja sittemmin myös perinnölliseen hallintaan läheisimmilleen, joiden tuli tästä suorittaa sotapalvelusta. Paljon maita sai kirkko, joka oli kuningasvallan tärkeä tuki. Maata viljelivät talonpojat, joiden tuli nyt suorittaa useita rasituksia uusien herrojen hyväksi. Kuninkaan sotureiden ja palvelijoiden, kirkollisen esivallan ja luostareiden käsiin siirtyi hyvin suuria maaomaisuuksia.

Tällaisilla ehdoilla jaettuina maita nimitettiin feodumeiksi (läänit-
tyksiksi). Siitä johtuu uuden yhteiskuntajärjestelmän nimitys
feodalismi.

Talonpoikien maan asteittainen muuttuminen feodaalierrojen omaisuudeksi ja talonpoikaisjoukkojen saattaminen maaorjuuteen (feodalisointiprosessi) tapahtuu Euroopassa useiden vuosisatojen

kuluessa (V—VI vuosisadoilta IX—X vuosisadoille saakka). Vapaa talonpoikaisto joutui häviötilaan alituisesta sotapalveluksesta, ryöstöistä ja ylettömistä verotuksista. Turvautuessaan suurmaanomitajan apuun talonpojat tulivat hänestä-riippuvaisiksi henkilöiksi. Talonpoikien oli usein pakko antautua feodaaliherran „suojelukseseen”; muulla tavoin ei turvattoman ihmisen ollut mahdollista elää alituisten sotien ja rosvoretkien oloissa. Sellaisissa tapauksissa maapalstan omistusoikeus siirtyi feodaaliherralle, ja talonpoika sai viljellä tätä palstaa vain sillä ehdolla, että suoritti erilaisia raskaita feodaaliherran hyväksi. Toisissa tapauksissa kuninkaiden käskynhaltijat ja virkamiehet hankkivat petoksella ja väkivallalla käsiinsä vapaiden talonpoikien maat, pakoittivat talonpojat tunnustamaan heidän valtansa.

Feodalisointiprosessi tapahtui eri maissa eri tavoin, mutta asian ydin oli kaikkialla sama: entiset vapaat talonpojat joutuivat henkilökohtaisesti riippuvaisiksi feodaaliherroista, jotka olivat anastaneet heidän maansa. Tämä riippuvaisuus oli toisinaan lievempää, toisinaan ankarampaa. Ajan oloon hioutuivat entisten orjien, kolonien ja vapaiden talonpoikien väliset eroavaisuudet pois, ja heistä kaikista tuli *maarjatalonpoikaiston* yhtenäistä joukkoa. Vähitellen muodostui sellainen asiaintila, jota luonnehti keskiaikainen sananlasku: „Ei maata ilman herraa” (ts. ilman feodaaliherraa). Ylimpinä maanomistajina olivat kuninkaats.

Feodalismi oli välttämätön aste yhteiskunnan historiallisessa kehityksessä. Orjuus oli elänyt aikansa. Näissä olosuhteissa tuotantovoimien jatkuva kehitys oli mahdollista vain sellaisten riippuvaisessa asemassa olevien talonpoikaisjoukkojen työn pohjalla, joilla oli oma taloutensa, oma tuotantokalustonsa ja jonkinlaista kiinnostusta työhön.

Kuten ihmiskunnan historia osoittaa, ei silti ole välttämätöntä, että jokainen kansa käy läpi kaikki yhteiskuntakehityksen vaiheet. Monien kansojen kohdalla muodostuvat sellaiset olosuhteet, joiden vallitessa ne saavat tilaisuuden sivuuttaa nämä tai nuo kehitysvaiheet ja siirtyä välittömästi korkeammalle asteelle.

Venäjäällä syntyi yhteisjärjestelmän hajotessa patriarkaalinen orjuus. Mutta yhteiskunnan kehitys ei täällä kulkenut pääasiassa orjanomistuksen, vaan feodalisoinnin tietä. Slaavilaiset heimot hyökkäsivät Rooman orjanomistuksellisen valtakunnan kimppuun, kun heillä vielä vallitsi sukuyhteisjärjestelmä, alkaen III vuosisadalta uutta ajanlaskua, taistelivat Rooman vallassa olevien Mustanmeren pohjoisrannikon kaupunkien vapauttamiseksi ja esittivät suurta osaa orjanomistusjärjestelmän kukistamisessa. Siirtyminen alkukantaisesta yhteisjärjestelmästä feodalismiin tapahtui Venäjäällä niihin aikoihin, jolloin Länsi-Euroopan maissa orjanomistusjärjestelmä oli aikoja sitten kaatunut ja feodaaliset suhteet olivat lujittuneet.

Kyläyhteisön nimenä itäslaaveilla oli „vervj”, „mir”. Yhteisön yhteisessä käytössä olivat niityt, metsät ja vedet, mutta peltomaa

alkoi siirtyä erillisten perheiden haltuun. Yhteisön johdossa oli vanhin. Yksityisen maanomistuksen kehitys johti yhteisön asteittaiseen hajoamiseen. Vanhimmat ja heimoruhtinaat anastivat maan. Talonpojat — smerdit — olivat alussa yhteisön vapaita jäseniä, mutta joutuivat sitten riippuvaisuuteen suurmaanomistajista — bojareista.

Kirkosta tuli mitä suurin feodaalinen omistaja. Ruhtinaiden lahjoitukset, sijoitukset ja hengelliset jälkisäädökset tekivät siitä laajojen maiden ja aikansa rikkaimpien talouksien haltijan.

Keskitetyn Venäjän valtion muodostumiskaudella (XV—XVI vuosisadat) suuriruhtinaat ja tsaarit alkoivat, kuten silloin sanottiin „pomeshtshatj” (sijoittaa) maille omia läheisimpiään ja virkamiehiä, ts. antaa heille maata ja talonpoikia sillä ehdolla, että suorittivat sotapalvelusta. Tästä johtuvat nimitykset *pomestje*, *pomeshtshik* (tila, tilanherra).

Siihen aikaan eivät talonpojat vielä olleet lopullisesti sidotut maanomistajaan ja maahan: heillä oli oikeus siirtyä tilanherralta toiselle. XVI vuosisadan lopulla tilanherrat, lisätäkseen myyntiviljan tuotantoa tehostivat talonpoikien riistoa. Tämän yhteydessä valtio riisti v. 1581 talonpojilta oikeuden siirtyä tilanherralta toiselle. Talonpojat sidottiin täydellisesti tilanherroille kuuluvaan maahan, ja tehtiin siten maaorjiksi.

Feodalismien aikakaudella esitti pääosaa maatalous, ja sen aloista — maanviljelys. Vähitellen, useiden vuosisatojen kuluessa, kehittyivät viljanviljelytavat yhä täydellisimmiksi, kehittyi kasvi- ja puutarhanhoito, viininviljely ja öljynvalmistus.

Feodalismien varhaisimmalla kaudella oli maanviljelyksessä vallitsevana *siirtoviljely*, ja metsäisillä seuduilla *polttoviljely*. Maapalstalla viljeltiin muutama vuotena peräkkäin samaa kasvia, kunnes maaperä ehtyi. Sitten siirryttiin toiselle palstalle. Myöhemmin siirryttiin *kolmivuoroviljelyyn*; tällöin viljelysmaa jaetaan kolmeksi pelloksi, joista vuoron perään yksi käytetään syyskylvöihin, toinen kevätkylvöihin ja kolmas jää kesannoksi. Kolmivuoroviljely alkoi levitä Länsi-Eurooppaan IX—X:lta ja Venäjälle XI—XII vuosisadoilta alkaen. Se pysyi vallitsevana monien vuosisatojen kestäessä, säilyen XIX vuosisadalle ja monissa maissa nykyaikaankin saakka.

Maatalouskalusto oli feodalismien varhaisimmalla kaudella niukka. Työkaluina olivat rautavantainen sähä, sirppi, viikate ja lapio. Myöhemmin alettiin käyttää rauta-auraa ja äestä. Viljan jauhatus suoritettiin pitkän aikaa käsivoimin, kunnes tuuli- ja vesimyllyt levisivät.

Feodaalisen yhteiskunnan tuotantosuhteet. Feodaalierrojen harjoittama talonpoikien riisto. Feodaalisen yhteiskunnan tuotantosuhteiden perustana oli feodaaliherran omistus maahan ja epätäydellinen omistus maaorjatalonpoikaan. Maaorjatalonpoika ei ollut orja. Hänellä oli oma taloutensa. Feodaaliherra ei enää saanut häntä tappaa, mutta saattoi hänet myydä. Feodaalierrojen omistuksen rinnalla oli olemassa talonpoikien ja käsityöläisten yksilöllinen omistus tuotantokalustoon ja henkilökohtaiseen työhön perustuvaan yksityistalouteensa.

Feodaalinen suurmaanomistus oli tilanherrojen harjoittaman talonpoikien riiston perusta. Feodaaliherran oma talous käsitti osan hänen maastaan. Toisen osan maasta feodaaliherra luovutti orjuuttavilla ehdoilla talonpoikain käyttöön. Feodaaliherra „nadeljal” (antoi) talonpojille maata, mistä johtuu nimitys „nadel” (maaosuus). Talonpojan maaosuus oli ehto, joka takasi työvoiman tilanherralle. Maaosuutensa perinnöllisestä käytöstä talonpoika oli velvollinen tekemään työtä tilanherran hyväksi, viljelemään tilanherran maata omilla työkaluillaan ja juhdillaan tahi luovuttamaan tilanherralle lisätuotteensa luontois- tahi rahamuodossa.

Sellainen talousjärjestelmä edellytti väistämättömästi talonpojan henkilökohtaista riippuvaisuutta tilanherrasta — ei-taloudellista pakoitusta. „Elii tilanherralla olisi ollut suoranaista valtaa talonpojan persoonaan, niin hän ei olisi voinut pakoittaa maaosuuden saanutta ja omaa talouttaan hoitavaa ihmistä tekemään työtä hänen hyväkseen”¹.

Maaorjatalonpojan työaika jakautui välttämättömään ja lisäaikaan. Välttämättömän ajan kuluessa talonpoika loi tuotteen, joka oli välttämätön hänen omaan ja perheensä toimeentuloon. Lisäajan kuluessa hän loi lisätuotteen, jonka feodaaliherra otti itselleen. Feodaaliherran taloudessa työskentelevien talonpoikien lisätuote tahi talonpojan omassa taloudessaan luoma ja feodaaliherran itselleen ottama lisätuote muodostavat feodaalisen *maankoron*.

Feodaaliseen korkoon sisältyi usein, paitsi talonpojan lisätyötä, myöskin osa hänen välttämättömästä työstään. Tämän koron perustana oli feodaalinen maanomistus, johon liittyi feodaali-tilanherran välitön valta hänestä riippuviin talonpoikiin nähden.

Feodalismien vallitessa oli olemassa kolme maankoron muotoa: työllämaksukorko, tuotekorko ja rahakorko. Kaikissa näissä koron muodoissa tilanherrojen harjoittama talonpoikien riisto esiintyi peittelemättömässä muodossa.

Työllämaksukorko eli *veropäivätyö* (*barshtshina*) oli vallitsevana feodalismien varhaisimmilla kehitysasteilla. Veropäivätyöjärjestelmän vallitessa talonpoika teki tietyn osan viikosta — kolme päivää tai enemmän — työtä omalla tuotantokalustollaan (sahra, työjuhdat jne.) herran maatilalla, ja muut viikon päivät työskenteli omassa taloudessaan. Näin ollen veropäivätyöjärjestelmässä talonpojan välttämätön työ ja lisätyö olivat selvästi erotetut toisistaan ajassa ja paikassa. Veropäivätöiden piiri oli varsin laaja. Talonpoika kynti, kylvi ja korjasi sadon, paimensi karjaa, teki kirvesmiehen töitä, hakkasi metsää tilanherralle, kuljetti omalla hevosellaan maataloustuotteita ja rakennusaineita.

Veropäivätyöjärjestelmän vallitessa maaorjatalonpoika oli kiinnostunut työn tuottavuuden kohottamisesta vain omassa taloudessaan työskennellessään. Työskennellessään tilanherran maalla

¹ V. I. Lenin, Kapitalismin kehitys Venäjällä, Teokset, 3. osa, s. 159. (Suom. 1954, s. 162).

talonpoika ei ollut sellaisesta kiinnostunut. Feodaaliherrat pitivät katsastusmiehiä, jotka pakoittivat talonpojan tekemään työtä.

Kehityksen jatkuessa työllämaksukoron tilalle tulee *tuotekorko*, *luontoisvero*. Tämän korkomuodon vallitessa talonpoika oli velvollinen luovuttamaan tilanherralle säännöllisesti tietyn määrän viljaa, karjaa, siipikarjaa ja muita maataloustuotteita. Luontoisveroon (obrok) liittyi useimmiten joitakin veropäivätyörasitusten jätteitä, ts. talonpoikien töitä tilanherran kartanossa.

Maksaessaan tuotekorkoa talonpoika käytti kaiken työnsä — niin välttämättömän kuin lisätyönkin — oman harkintansa mukaan. Välttämätön työ ja lisätyö eivät enää eronneet toisistaan niin havaittavasti kuin työllämaksukorossa. Talonpojasta tuli tällöin suhteellisesti itsenäisempi. Tämä loi joitakin kiihokkeita työn tuottavuuden lisäämiseksi edelleen.

Feodalismiin myöhemmällä asteella, jolloin vaihto kehittyi verraten laajaksi, ilmaantui *rahakorko*. Se esiintyi *rahaveron* muodossa. Rahakorko on luonteenomainen feodalismiin hajoamisen ja kapitalististen suhteiden ilmaantumisen kaudelle.

Erilaiset feodaalisen koron muodot esiintyivät usein rinnakkain. „Kaikissa näissä maankoron muodoissa, joita työllämaksukorko, tuotekorko ja rahakorko (tuotekoron pelkkänä muunnettuna muotona) ovat, koron maksajaksi edellytetään aina maan todellinen viljelijä ja haltija, jonka maksamaton lisätyö menee välittömästi maan omistajalle”¹.

Pyrkinessään lisäämään tulojaan feodaaliherrat panivat talonpoikien kannettaviksi kaikenlaisia ylettömiä veroja. Heillä oli useissa tapauksissa yksinomistuksessaan myllyjä, pajoja ja muita yrityksiä. Talonpojan oli pakko käyttää niitä kohtuuttoman korkeaa luontois- tai rahamaksua vastaan. Feodaaliherralle suoritettavan luontois- tai rahaveron lisäksi talonpojan täytyi maksaa jos jonkinlaisia veroja valtiolle, paikallisia veroja, ja eräissä maissa kymmenykset, ts. kymmenesosa sadosta kirkon hyväksi.

Näin siis feodaalisen yhteiskunnan olemassaolon perustana oli maaorjatalonpoikien työ. Talonpojat eivät tuottaneet ainoastaan maataloustuotteita. He työskentelivät feodaaliherrojen tiloilla käsityöläisinä, rakensivat linnoja ja luostareita ja raivasivat teitä. Maaorjatalonpoikien käsillä rakennettiin kaupunkeja.

Feodaaliherran talous, erittäinkin varhaisemmalla kehitysasteellaan, oli perustaltaan *luontoistaloutta*. Jokainen feodaalitala, johon kuului herraskartano ja feodaaliherralle kuuluvia kyliä, eli eristynyttä taloudellista elämää, turvautuen harvoin vaihtoon. Feodaaliherran ja hänen perheensä sekä monilukuisen palveluskuntansa tarpeet tyydytettiin alkuaikoina niillä tuotteilla, joita valmistettiin herran taloudessa tai joita verovelvolliset talonpojat toimittivat. Enemmän tai vähemmän suurilla maatiloilla oli melkoinen määrä käsityöläisiä, suurimmaksi osaksi kartanomaaorjien joukosta. Nämä

¹ K. Marx, Pääoma. III osa, 1953, s. 815.

käsityöläiset tekivät vaatteita ja jalkineita, suorittivat aseiden, metsästysvarusteiden ja maatalouskaluston valmistusta ja korjausta, rakennustöitä.

Talonpoikaistalous oli niin ikään luontoistaloutta. Talonpojat eivät tehneet ainoastaan maataloustöitä, vaan myös käsitöitä kotitaloudessa, suorittaen pääasiassa omassa taloudessaan tuotettujen raaka-aineiden muokkausta: kehruuta, kudontaa, jalkineiden ja talouskaluston valmistusta.

Pitkän aikaa feodalismille oli luonteenomaista talouden perusalana olleen *maatalouden* ja apuelinkeinon merkityksen omanneen *kotitarveteollisuuden yhdistymä*. Niitä harvoja ulkoapäin saatavia tuotteita, joita ilman ei voitu tulla toimeen, kuten esimerkiksi suolaa ja rautavalmisteita, toimittivat ensi aikoina kulkukauppiaat. Myöhemmin, kaupunkien ja käsityötuotannon kasvaessa, työnjako ja vaihdon kehitys kaupungin ja maaseudun välillä astui pitkän askeleen eteenpäin.

Feodaaliherrojen harjoittama riippuvaisuussuhteessa olevien talonpoikien riisto oli feodalismien pääpiirre kaikilla kansoilla. Mutta feodaalisella järjestelmällä oli eri maissa omat erikoisuutensa. Idän maissa feodaaliset suhteet esiintyivät pitkän aikaa punoutuneina yhteen orjuussuhteiden kanssa. Niin oli Kiinassa, Intiassa, Japanissa ja useissa muissa maissa. Idässä oli suuri merkitys feodaalisella valtion maanomistuksella. Niinpä Bagdadin kalifaatin kaudella arabien hallitessa (varsinkin VIII—IX vuosisadalla meidän ajanlaskuamme) suuri osa yhteisötalonpoikia asui kalifin maalla ja maksoi feodaalikoron suoraan valtiolle. Idän feodalismille oli luonteenomaista myös patriarkaalisten suku-suhteiden sitkeähenkisyys, ja feodaaliherrat käyttivät niitä hyväkseen talonpoikien riiston tehostamiseksi.

Idän maanviljelysmaissa, joissa kasteluviljelyllä on ratkaiseva merkitys, talonpojat joutuivat orjuuttavaan riippuvaisuuteen feodaaleista, sillä ei ainoastaan maa, vaan myös vesivarat ja kastelulaitteet olivat feodaalivaltion tai yksityisten feodaaliherrojen omaisuutta.

Paimentolaiskansoilla maata käytettiin laitumena. Feodaaliherran maanomistuksen suuruus määriteltiin karjan paljouden mukaan. Suuret karjanomistajafeodaaliherrat olivat itse asiassa laidunmaiden suuromistajia. He pitivät talonpoikaistoa riippuvaisuudessa ja riistivät sitä.

Feodalismien taloudellisenä peruslakina on feodaaliherrojen tarpeiden tyydyttämiseksi tapahtuva lisätuotteen tuottaminen riistämällä riippuvaisuussuhteessa olevia talonpoikia sen pohjalla, että maa on feodaaliherrain omistuksessa ja tuotannon työntekijät — maaorjat — heidän epätäydellisessä omistuksessaan.

Keskiaikainen kaupunki. Käsityöläisammattikunnat. Kauppiaskillat. Kaupunkeja syntyi jo orjanomistusjärjestelmän vallitessa. Sellaiset kaupungit kuin Rooma, Firenze, Venetsia ja Genova Italiassa; Konstantinopoli ja Aleksandria Lähi-Idässä; Pariisi, Lyon

ja Marseille Ranskassa; Lontoo Englannissa; Samarkand Keski-Aasiassa ja monet muut keskiaika sai perinnöksi orjuuden aikakaudelta. Orjanomistusjärjestelmä kaatui, mutta kaupungit säilyivät. Orjanomistuskauden suuret työhuoneet hajosivat, mutta käsityöt säilyivät.

Varhaiskeskiajalla kaupungit ja käsityöt kehittyivät heikosti. Kaupunkien käsityöläiset tekivät valmisteita myyntiä varten, mutta suurimman osan tarvitsemistaan kulutustarvikkeista he saivat omasta taloudestaan. Useilla heistä oli vähäisiä viljelyksiä, puutarhoja, hyötykarjaa. Naiset kehräsivät pellavaa ja villaa vaatteiden valmistukseen. Tämä oli osoituksena markkinain ja vaihdon rajoittuneisuudesta.

Maaseudulla oli maataloudellisen raaka-aineen jalostus aluksi maanviljelijäin sivutoimena. Sitten alkoi talonpoikien keskuudesta erottua käsityöläisiä, jotka palvelivat omaa kyläänsä. Käsityöläisten työn tuottavuus kasvoi. Kävi mahdolliseksi tuottaa enemmän valmisteita kuin mitä oli tarpeen feodaaliherralle tahi yhden kylän talonpojille. Käsityöläiset alkoivat sijoittua asumaan feodaalierrojen linnojen ympärille, luostareiden muurien lähelle, suuriin kyliin ja muihin kauppakeskuksiin. Niin kasvoi vähitellen, tavallisesti vesiteiden varsille, uusia kaupunkeja (Venäjälle esimerkiksi Kiev, Pihkova, Novgorod, Vladimir).

Käsityöläisistä tuli aikaa myöten yhä tuottavampi toimi. Käsityöläisten taito kehittyi täydellisemmäksi. Feodaali-tilanherra rupesi ostamaan käsityövalmisteita kaupunkilaisilta, omien maaorjien valmisteet eivät häntä enää tyydyttäneet. Kehittyneemmät käsityöt irtautuivat lopullisesti maanviljelyksestä.

Maallisten ja hengellisten feodaalierrojen maille syntyneet kaupungit olivat heidän valtansa alaisia. Kaupunkilaiset suorittivat feodaaliherran hyväksi useita rasituksia, maksoivat hänelle luontoistai rahaveroa, olivat hänen hallinto- ja tuomiovaltansa alaisia. Kaupunkilaisväestö aloitti varhain taistelun vapautuakseen feodaalisesta riippuvaisuudesta. Osaksi voimakkeilla, osaksi ostamalla kaupungit hankkivat itselleen oikeuden itsehallintoon, tuomiovalttaan, rahanlyöntiin ja veronkantoon.

Kaupunkien väestön muodostivat pääasiallisesti käsityöläiset ja kauppiat. Useissa kaupungeissa tilanherroilta karanneet maaorjat saivat turvapaikan. Kaupunki esiintyi tavarantuotannon edustajana erotukseksi maaseudusta, missä luontoistalous vallitsi. Kaupunkien kerääntyneiden maaorjakarkulaisten aikaansaaman kilpailun lisääntyminen, taistelu feodaalierrojen harjoittamaa riistoa ja puristusta vastaan pakoitti käsityöläiset yhtymään *ammattikunniksi*. Ammattikuntajärjestelmä on feodalismin aikakaudella ollut olemassa melkein kaikissa maissa.

Ammattikunnat syntyivät Bysantiumissa ja Italiassa IX—X vuosisadalla ja myöhemmin koko Länsi-Euroopassa ja Venäjällä. Idän maissa (Egypti, Kiina) ja Arabian kalifaatin kaupungeissa syntyivät ammattikunnat jo aikaisemmin kuin Euroopan maissa. Ammattikunnat yhdistivät jotakin tiettyä tai useampaa

toisilleen läheistä ammattia harjoittavia kaupunkien käsityöläisiä. Ammattikuntien täysioikeudellisia jäseniä olivat vain käsityöläismestarit. Käsityöläismestarilla oli pieni määrä kisällejä ja oppipoikia. Ammattikunnat varjelivat tarkoin jäsentensä yksinomaista oikeutta kyseessä olevan ammatin harjoittamiseen ja sääntelivät tuotantoprosessia: ne määräsivät työpäivän pituuden, kunkin mestarin kisällien ja oppipoikien lukumäärän, määrittelivät raaka-aineen ja valmiin tuotteen laadun ja samoin sen hinnat, ja usein ne ostivat raaka-aineen yhdessä. Pitkäaikaisen perintätavan vakiinnuttamat työmenetelmät olivat kaikkia velvoittavia. Ankaran sääntelyn tarkoituksena oli päästä siihen, ettei yksikään mestari olisi kohonnut toisten yläpuolelle. Ammattikunnat olivat sitä paitsi keskinäisavun järjestöjä.

Ammattikunnat olivat käsityön järjestämisen feodaalinen muoto. Olemassaolonsa ensi aikoina ne esittivät tiettyä myönteistä osaa, edistäen kaupunkien käsiteollisuuden lujittumista ja kehitystä. Mutta sitä mukaa kuin tavarantuotanto kasvoi ja markkinat laajenivat, ammattikunnat muuttuivat yhä suuremmassa määrin tuotantovoimien kehityksen jarruksi.

Käsityötuotannon tiukka sääntely ammattikuntien taholta kahlehti käsityöläisten aloitteellisuutta ja pidätti tekniikan kehitystä. Kilpailua rajoittaakseen ammattikunnat alkoivat asettaa jos jonkinlaisia esteitä niille, jotka halusivat saada mestarin oikeudet. Oppipojille ja kisälleille, joiden määrä kasvoi voimakkaasti, ei käytännössä annettu mahdollisuutta päästä itsenäisiksi mestereiksi. Heidän oli pakko pysyä koko ikänsä palkkatyöntekijäin asemassa. Näissä oloissa mestarin ja hänen alaiensa väliset suhteet menettivät entisen, enemmän tai vähemmän patriarkaalisen luonteensa. Mestarit tehostivat alaiensa riistoa pakoittamalla heidät tekemään työtä 14—16 tuntia päivässä mitättömästä maksusta. Kisällit alkoivat yhtyä salaisiksi liitoiksi, veljeskunniksi, puolustaakseen etujaan. Ammattikunnat ja kaupunkien viranomaiset vainosivat kaikin tavoin kisällien veljeskuntia.

Kauppiaat olivat kaupunkilaisväestön rikkain osa. Kauppatoiminta laajeni niin orjuuden aikakaudelta periytyneissä kuin myös feodalismien aikana syntyneissä kaupungeissa. Käsityöläisten ammattikuntajärjestelmää vastasi kaupan alalla kiltajärjestelmä. *Kauppiaskiltoja* oli feodalismien aikakaudella melkein kaikkialla. Idässä ne tunnetaan IX vuosisadalta, Länsi-Euroopassa IX—X vuosisadoilta, Venäjällä XII vuosisadalta alkaen. Kiltujen perustehtävänä oli taistelu sivullisten kauppiaitten kilpailua vastaan, mittojen ja painojen sääntely, kauppiaitten oikeuksien suojeleminen feodaalien hyökkäilyiltä.

IX—X vuosisadoilla oli jo huomattavaa kaupankäyntiä Idän ja Länsi-Euroopan maiden välillä. Kievin Venäjä osallistui aktiivisesti tähän kaupankäyntiin. Suurta osaa kaupankäynnin laajentamisessa esittivät ristiretket (XI—XIII vuosisadat), jotka avasivat Lähi-Idän markkinat länsieurooppalaisille kauppiaille. Eurooppaan alkoi virrata kultaa ja hopeaa Idästä. Rahaa alkoi ilmaantua sellaisille seuduille, joissa sitä ei aikaisemmin käytetty. Välittömästi osallistui Idän markkinoiden valloittamiseen Italian kaupungit, erikoisesti Genova ja Venetsia, jotka kuljettivat kauppalavoillaan Itään ristiretkeläisiä ja muonittivat heitä.

Välimeren satamat olivat pitkän aikaa Länsi-Eurooppaa Itään yhdistävinä pääasiallisina kauppakeskuksina. Samalla kaupankäynti kehittyi laajaksi Pohjanmeren ja Itämeren kauppateiden varsilla sijaitsevilla Pohjois-Saksan ja Alankomaiden kaupungeissa. XIV vuosisadalla täällä syntyi kaupunkien kauppaliitto, saksalainen Hansa, joka yhdisti seuraavana kahtena vuosisatana noin 80:tä Euroopan eri maiden kaupunkia. Hansaliitto kävi kauppaa Englannin, Skandinavian, Puolan ja Venäjän kanssa. Länsi-Euroopan käsityövalmisteiden — flanderilaisen ja englantilaisen veran, palttinan, saksalaisten metallivalmisteiden ja ranskalaisten viinien vaihtovastikkeeksi vietiin Euroopan koillisilta alueilta turkiksia, nahkaa, rasvaa, hunajaa, viljaa, puuta, tervaa, pellavakankaita ja eräitä käsityövalmisteita. Idän maista kauppiaat toivat mausteita — pippuria, neilikkaa, muskottipähkinöitä, hajuaineita, väriaineita, pumpuli- ja silkkikankaita, mattoja ja muita tavaroita.

XIII—XIV vuosisadoilla venäläiset kaupungit Novgorod, Pihkova ja Moskova kävivät laajaa kauppaa Aasian ja Länsi-Euroopan kanssa. Novgorodilaiset kauppiaat olivat toisaalta kaupan käynnissä Pohjolan kansojen kanssa (Jäämeren rannikko ja Uralintakainen alue) ja toisaalta kävivät säännöllistä kauppaa Skandinavian ja Saksan kanssa.

Kaupunkien kasvulla ja kaupan kehityksellä oli voimakas vaikutus feodaalijan maaseutuun. Feodaaliherrojen talous vedettiin markkinavaihdon piiriin. Ylellisyysesineiden ja kaupunkien käsityövalmisteiden ostoon feodaaliherrat tarvitsivat rahaa. Tämän vuoksi feodaaleille oli edullista siirtää talonpojat veropäivätyöstä ja luontoisverosta rahaverolle. Rahaveroon siirryttäessä feodaalinen riisto tehostui entistä enemmän. Orjuuden aikana syntynyt kaupungin ja maaseudun välinen vastakohtaisuus jyrkkeni yhä enemmän.

Feodaalisen yhteiskunnan luokat ja säädyt. Feodaalinen hierarkia. Feodaalinen yhteiskunta jakautui kahteen perusluokkaan — feodaaliherroihin ja talonpoikiin. „Maaorjayhteiskunnassa vallitsi sellainen luokkajako, jolloin suunnaton enemmistö — maaorjatalonpoikaisto — oli täydellisesti riippuvainen mitättömästä vähemmistöstä — tilanherroista, jotka omistivat maan”¹.

Feodaaliherrojen luokka ei sinänsä ollut yhdenlaatuinen kokonaisuus. Pienet feodaaliherrat maksoivat veroa suurille, auttoivat näitä sodassa, mutta sen sijaan nauttivat heidän suojelustaan. Suojelijaa nimitettiin *senioriksi*, suojeltavaa *vasalliksi*. Seniorit olivat vuorostaan toisten, mahtavampien feodaaliherrojen vasalleja. Siten muodostui feodaalinen hierarkia.

Hallitsevana luokkana feodaalitalanherrat olivat valtion johdossa. He muodostivat yhden säädyn — *aateliston*. Aatelisilla oli ensimmäisen säädyn kunnia-asema, ja he nauttivat laajoja valtiollisia ja taloudellisia etuoikeuksia.

Papisto (kirjon ja luostarien) oli myös mitä suurin maanomistaja. Sen hallussa oli laajoja maa-alueita monilukuisine riippuvaisuussuhteessa ja maaorjan asemassa olevine väestöineen, ja se oli aateliston ohella hallitseva sääty.

¹ V. I. Lenin, Valtiosta, Teokset, 29. osa, s. 445. (Suom. kirjassena, 1954, s. 16.)

„Feodaalisen portaikon” laajan perustuksen muodosti *talonpoikaisto*. Talonpojat olivat tilanherran määräysvallassa ja kaikkein suurimman feodaaliherran, kuninkaan, ylivallan alaisia. Talonpoikaisto oli poliittisesti oikeudeton sääty. Tilanherrat saattoivat myydä maaorjiaan ja käyttivät laajalti tätä oikeutta. Maaorjanomistajat määräisivät talonpojille ruumiillisia rangaistuksia. Lenin rinnasti maaorjien riippuvaisuuden orjuuteen. Maaorjatalonpoikien riisto oli melkein yhtä ankara kuin orjien riisto vanhalla ajalla. Mutta maaorja sai kuitenkin työskennellä osan ajasta omalla palsallaan, sai jossain määrin viettää omaa elämäänsä.

Feodaalisen yhteiskunnan perus-luokkaristiriita oli feodaaliherrojen ja maaorjatalonpoikien välinen ristiriita. Riistonalaisen talonpoikaiston taistelu feodaalitalonherroja vastaan oli käynnissä koko feodalismien aikakauden kestäessä, ja se kärjistyi erikoisesti tuon kauden lopulla, kun maaorjuudellinen riisto oli tehostunut äärimmilleen.

Feodaalisesta riippuvaisuudesta vapautuneissa kaupungeissa valta oli rikkaitten kaupunkilaisten — kauppiaiden, koronkiskureiden, kaupunkien maiden omistajien ja suurten talonmistajien käsissä. Ammattikuntakäsityöläiset, jotka muodostivat kaupunkien väestön pääjoukon, esiintyivät usein kaupunkilaisylimystöä vastaan, tavoitellen osallisuutta kaupunkien hallitsemisessa kaupunkilaisylimystön rinnalla. Pienet käsityöläiset ja kisällit taistelivat riistäviä ammattikuntamestareita ja kauppiaita vastaan.

Feodaaliaikakauden loppuun mennessä kaupunkilaisväestö oli jo pitkälle jakautunut eri kerroksiksi. Toisaalla olivat rikkaat kauppiat ja ammattikuntamestarit, toisaalla käsityöläiskisällien ja oppipoikien sekä kaupunkilaisköyhälistön laajat kerrokset. Kaupunkien alimmat kansankerrokset ryhtyivät taistelemaan kaupunkilaisylimystön ja feodaalien yhdistyneitä voimia vastaan. Tämä taistelu yhtyi yhteiseksi vyöryksi sen taistelun kanssa, jota maaorjatalonpojat kävivät feodaalista riistoa vastaan.

Ylimmän vallan edustajina pidettiin kuninkaita (Venäjällä suuriruhtinaita ja sittemmin tsaareja). Mutta kuningasvallan merkitys kuninkaiden itsensä omistamien alueiden ulkopuolella oli varhaisfeodalismien kaudella mitätöntä. Tämä valta oli usein vain nimellistä. Koko Eurooppa oli jakautunut moniksi suuriksi ja pieniksi valtioiksi. Suuret feodaaliherrat olivat täydellisiä isäntiä maillaan. He säätivät lakeja, valvoivat niiden täytäntöönpanoa, tuomitsivat ja rankaisivat, pitivät yllä omaa sotaväkeään, hyökkäilivät naapurien kimppuun eivätkä kaihtaneet maantierosvoustakaan. Monet heistä löivät itsenäisesti rahaa. Pienimmillä feodaaliherroilla oli niin ikään varsin laajat oikeudet alaiseensa väkeen nähden; he yrittivät olla suurten seniorien veroisia.

Aikaa myöten feodaaliset suhteet muodostivat äärimmäisen sekavan oikeuksien ja velvollisuuksien vyyhden. Feodaaliherrojen kesken syntyi loputtomia kiistoja ja riitoja. Ne ratkaistiin tavallisesti asevoimin, sisällissodilla.

Feodaalisen yhteiskunnan tuotantovoimien kehitys. Feodalismien aikakaudella saavutettiin korkeampi tuotantovoimien kehitystaso orjuuden aikakauteen verraten.

Maatalouden alalla parani tuotannon tekniikka, rauta-aura ja muut rautaiset työkalut tulivat laajemmalti käyttöön. Syntyi uusia peltoviljelyn aloja, viininviljely ja viininvalmistus sekä kasvitarhanviljely kehittyivät huomattavasti. Edistyi karjanhoito ja varsinkin hevoshoido, joka oli yhteydessä feodaalien sotapalvelukseen, kehittyi öljynvalmistus. Useilla seuduilla levisi laajalle lampaanhoito. Niityt ja laidunmaita laajennettiin ja parannettiin.

Vähitellen kehittyivät täydellisemmiksi käsityöläisten työkalut ja raaka-aineen muokkausmenetelmät. Aikaisemmat käsityöammatit alkoivat erikoistua. Niinpä esimerkiksi seppä oli aikaisemmin tuottanut kaikki metallivalmisteet. Aikaa myöten erikoistuivat sepän ammatista asesepän, naulasepän ja veitsentekijän ammatit sekä viilaajan ammatti, nahkurin ammatista irrottautuivat suutarin ja satulasepän ammatit. XVI—XVII vuosisadoilla levisi Eurooppaan polkurukki. Vuonna 1600 keksittiin nauhakangaspuut.

Raudansulatuksen ja -muokkauksen parantamisella oli ratkaiseva merkitys työkalujen kehitykselle. Alussa valmistettiin rautaa hyvin alkeellisella tavalla. XIV vuosisadalla alettiin soveltaa vesiratasta paljepuhallinten ja malmin hienontamiseen tarvittavien raskaiden moukareiden liikkeellepanijana. Vedon lisääntyttä uuneissa alettiin saada taottavan massan asemesta sulaa massaa — takkirautaa. Kun ruuti otettiin käyttöön sodankäynnissä ja ilmaantui tykistö (XIV vuosisadalla), tarvittiin paljon metallia tykinkuuliin; XV vuosisadan alussa niitä alettiin valaa takkiraudasta. Yhä enemmän tarvittiin metallia maatalous- ja muiden työkalujen valmistukseen. XV vuosisadan ensi puoliskolla ilmaantuivat ensimmäiset masuunit. Kompassin keksiminen edisti laivaliikenteen ja merenkulun jatkuvaa kehitystä. Kirjapainotaidon keksimisellä ja leviämällä oli suuri merkitys.

Kiinassa saavuttivat tuotantovoimat ja kulttuuri jo VI—XI vuosisadoilla huomattavan kehityksen, ylittäen monessa suhteessa senaikaisen Euroopan. Kiinalaiset keksivät ensimmäisinä kompassin, ruudin, paperin ja kirjapainotaidon yksinkertaisimmassa muodossaan.

Feodaalisen yhteiskunnan tuotantovoimien kehitys törmäsi yhä enemmän feodaalisten tuotantosuhteiden ahtaita puitteita vastaan. Feodaalisen riiston ikeen alaisena talonpoikaisto ei kyennyt lisäämään edelleen maataloustuotteiden tuotantoa. Talonpoikien ikeenalaisen työn tuottavuus oli erittäin alhainen. Kaupungeissa käsityöläisen työn tuottavuuden kasvu törmäsi ammattikuntasääntöjen luomiin esteisiin. Feodaaliselle järjestelmälle oli luonteensaomaista tuotannon kehityksen hidaskasvu, kangistuneisuus, perintätapojen valta.

Feodaalisen yhteiskunnan puitteissa kasvaneet tuotantovoimat vaativat uusia tuotantosuhteita.

Kapitalistisen tuotannon synty feodaalisen järjestelmän uumessa. Kauppapääoman merkitys. Feodalismien aikakaudella kehittyi vähitellen tavarantuotanto. Kaupunkien käsityöt laajenivat ja talonpoikaistalouden tuotteita joutui yhä enemmän vaihdon piiriin.

Yksityisomistukseen ja henkilökohtaiseen työhön perustuvaa pienten käsityöläisten ja talonpoikien tuotantoa, joka valmistaa tuotteita vaihtoa varten, sanotaan *yksinkertaiseksi tavarantuotannoksi*.

Kuten jo on sanottu, vaihtoa varten valmistettu tuote on tavaraa. Eri tavarantuottajat kuluttavat erilaisen työ määrän yhtäläisten tavaroiden valmistukseen. Tämä johtuu erilaisista olosuhteista, joissa heidän on työskenneltävä: tavarantuottajat, joilla on käytettävissään täydellisemmät työkalut, kuluttavat saman tavarantuotantamiseen vähemmän työtä toisiin tavarantuottajiin verraten. Työkalujen erilaisuuden ohella on merkitystä myöskin eroavaisuuksilla työntekijäin voimissa, näppäryydessä, taidossa jne. Mutta markkinat eivät välitä siitä, millaisissa olosuhteissa ja millaisilla työkaluilla tämä tai tuo tavara on tuotettu. Markkinoilla maksetaan yhtäläisistä tavaroista sama rahasumma, katsomatta niihin yksilöllisiin työoloihin, joissa ne on tuotettu.

Tämän vuoksi tavarantuottajat, joiden yksilöllinen työnkulutus huonompien tuotantoehtojen vuoksi on keskinkertaista korkeampi, korvaavat tavaroidensa myynnissä vain osan tästä kulutuksesta ja joutuvat taloudelliseen häviöön. Päinvastoin, ne tavarantuottajat, joiden yksilöllinen työnkulutus parempien tuotantoehtojen vuoksi on keskinkertaista alempi, ovat tavaroitaan myydessään edullisessa asemassa ja rikastuvat. Tämä lisää kilpailua. Tapahtuu pienten tavarantuottajien jakautumista erilaisiin kerroksiin: enemmistö heistä köyhtyy yhä enemmän, mutta pieni osa rikastuu.

Suurena esteenä tavarantuotannon kehityksen tiellä oli valtiollinen pirstoutuneisuus feodalismien vallitessa. Feodaaliherrat määräsivät mielivaltaisesti tullimaksuja tuontitavaroille, ottivat veroa alueittensa kautta kulkemisesta ja loivat sillä tavoin vakavia esteitä kaupan kehitykselle. Kaupan ja yleensä yhteiskunnan taloudellisen kehityksen tarpeet tekivät välttämättömäksi feodaalisen pirstoutuneisuuden lopettamisen. Käsityö- ja maataloustuotannon kasvu sekä yhteiskunnallisen työnjaon kehitys kaupungin ja maaseudun välillä johtivat maan eri seutujen välisten taloudellisten yhteyksien voimistumiseen, *kansallisten markkinain* muodostumiseen. Kansallisten markkinain muodostuminen loi taloudelliset edellytykset valtiovaltan keskitykselle. Syntyvän kaupunkilaisporvariston edut vaativat feodaalisten raja-aitojen poistamista, ja se kannatti keskitetyn valtion luomista.

Nojautuen laajempaan, ylimistöön kuulumattomaan aatelistanherrojen kerrokseen, „vasalliansa vasalleihin”, ja myös nouseviin kaupunkeihin, kuninkaat antoivat feodaalilylimistöille ratkaisuvia iskuja ja lujittivat valtaansa. Heistä ei tullut ainoastaan nimellisiä, vaan myös todellisia valtiaita valtiossa. Muodostui

suuria kansallisvaltioita itsevaltaisten monarkiaien muodossa. Feodaalisen pirstoutuneisuuden voittaminen ja keskitetyn valtiotavallan luominen edisti kapitalististen suhteiden syntyä ja kehitystä.

Suuri merkitys kapitalistisen talousmuodon syntymiselle oli niin ikään *maailmanmarkkinain* muodostumisella.

XV vuosisadan toisella puoliskolla turkkilaiset valtasivat Konstantinopolin ja koko Välimeren itäosan. Tärkein väylä, jota myöten kauppatie Länsi-Euroopan ja Idän välillä olivat kulkeneet, oli katkaistu. Etsiessään meritietä Intiaan Kolumbus löysi vuonna 1492 Amerikan, ja vuonna 1498 Vasco da Gama, purjehtien Afrikan ympäri, löysi meritien Intiaan.

Näiden löytöjen tuloksena Euroopan kaupan painopiste siirtyi Välimereltä Atlantin valtamerelle, pääosa kaupankäynnissä siirtyi Alankomaille, Englannille ja Ranskalle. Venäjä esitti huomattavaa osaa Euroopan kaupassa.

Maailmankaupan ja maailmanmarkkinain ilmaannuttua ei käsityöjärjestelmä enää pystynyt tyydyttämään kasvanutta tavarain kysyntää. Tämä joudutti siirtymistä pienestä käsityötuotannosta palkkatyöläisten riistoon perustuvaan suureen *kapitalistiseen tuotantoon*.

Siirtyminen feodaalisesta tuotantotavasta kapitalistiseen tapahtui kahdella tavalla: toisaalta pienten tavarantuottajain jakautuminen eri kerroksiksi synnytti kapitalistisia yrittäjiä ja toisaalta kauppapääoma kauppiaiden hahmossa alisti tuotannon välittömästi valtaansa.

Ammattikunnat pystyivät rajoittamaan kilpailua ja käsityöläisten jakautumista erilaisiksi kerroksiksi niin kauan kuin tavarantuotanto oli heikosti kehittynyt. Vaihdon kehittyessä kilpailu kävi yhä ankarammaksi. Laajempia markkinoita varten työskennelleet mestarit saivat ammattikuntarajoitukset osaksi peruutetuiksi, osaksi yksinkertaisesti kiersivät ne. He pidensivät kisällien ja oppipoikien työpäivää, lisäsivät heidän lukumääräänsä ja käyttivät tuottavampia työmenetelmiä. Rikkaimmat mestarit muuttuivat vähitellen kapitalisteiksi, köyhät mestarit, oppipojat ja kisällit palkkatyöläisiksi.

Kauppapääoma, hajoittamalla luontoistaloutta, myötävaikuttii kapitalistisen tuotannon syntyyn. Kauppapääoma esiintyi aluksi välittäjänä pientuottajien — käsityöläisten ja talonpoikien — tavaroiden vaihdossa ja feodaalierrojen myydessä osan anastamaansa lisätuotetta. Sitten kauppias alkoi säännöllisesti ostella pientuottajilta näiden valmistamia tavaroita ja sitten myi ne jälleen laajemmilla markkinoilla. Kauppiaasta tuli *ylösostaja*. Kilpailun kasvaessa ja ylösostajan ilmaantuessa käsityöläisjoukkojen asema muuttui oleellisesti. Köyhtyneiden mestareiden oli pakko pyytää apua ylösostaja-kauppiaalta, joka lainasi heille rahaa, raaka-aineita ja työmateriaaleja ehdolla, että hänelle myytiin valmiit tuotteet ennakkolta määrättyyn alhaiseen hintaan. Siten pientuottajat joutuivat taloudelliseen riippuvaisuuteen kauppapääomasta.

Vähitellen oli sellaiseen riippuvaisuuteen rikkaasta ylösostajasta joutunut paljon köyhtyneitä mestareita. Ylösostaja jakoi heille

raaka-aineita, esimerkiksi kehruksia niiden jalostamiseksi tietyistä maksusta kankaaksi, ja hänestä tuli siten *kustantaja*.

Käsityöläisen joutuminen taloudelliseen häviöön johti siihen, että ylösostaja ei varustanut häntä enää ainoastaan raaka-aineilla, vaan myöskin työkaluilla. Niin käsityöläinen menetti viimeisenkin häivän itsenäisestä olemassaolostaan ja muuttui lopullisesti palkkatyöläiseksi, ja ylösostajasta tuli teollisuuskapitalisti.

Kapitalistin työhuoneeseen kootut eilispäivän käsityöläiset tekivät yhtäläistä työtä. Pian kuitenkin selvisi, että joillekin heistä onnistuivat paremmin eräät työnvaiheet, toisille toisenlaiset. Tämän vuoksi oli edullisempaa antaa kunkin tehtäväksi juuri se osa työstä, jossa hän oli taitavin. Tällä tavoin työhuoneissa, joissa oli enemmän tai vähemmän huomattava määrä työntekijöitä, tuli vähitellen käytäntöön *työnjako*.

Kapitalistisia yrityksiä, nämä käytetään palkkatyöläisiä, jotka tekevät työtä käsin työnjaon pohjalla, nimitetään *manufaktuureiksi*¹.

Ensimmäiset manufaktuurit ilmaantuivat jo XIV—XV vuosisadoilla Firenzessä ja eräissä keskiaikaisissa Italian kaupunkitasavalloissa. Sittenmin XVI—XVIII vuosisadoilla eri tuotannonalojen manufaktuurit — verka-, pellava-, silkki-, kello-, ase- ja lasimanufaktuurit — levisivät kaikkiin Euroopan maihin.

Venäjällä manufaktuureja alkoi syntyä XVII vuosisadalla. XVIII vuosisadan alussa, Pietari I aikana, ne alkoivat kehittyä nopeampaa vauhtia. Niiden joukossa oli ase-, verka-, silkki- ja muita manufaktuureja. Uralille perustettiin rautaruukkeja, kaivoksia ja suolankeittämöitä.

Erotukseksi Länsi-Euroopan manufaktuureista, jotka perustuivat palkkatyöhön, venäläisissä yrityksissä XVII—XVIII vuosisadoilla, vaikka niissä käytettiinkin vapaata palkkatyötä, oli kuitenkin vallitsevana maaorjatalonpoikien ja työpaikkaan sidottujen työläisten työ. XVIII vuosisadan lopulta alkoivat levitä laajalle vapaaehtoiseen palkkatyöhön perustuvat manufaktuurit. Tämä prosessi voimistui erikoisesti viimeisinä vuosikymmeninä ennen maaorjuuden lakkauttamista.

Feodaalisten suhteiden hajoamisprosessi oli käynnissä myös maaseudulla. Tavarantuotannon kehityksen mukana kasvoi rahan valta. Feodaaliset maaorjuuttajat vaihtoivat talonpoikien luontoisrasitukset rahaveroksi. Talonpoikien piti myydä työnsä tuotteet ja maksaa saamansa rahat feodaalierhoille. Talonpojat alkoivat kärsiä alituista rahanpuutetta. Ylösostajat ja koronkiskurit käyttivät tätä hyväkseen talonpoikien orjuuttamiseksi. Feodaalinen sorto lisääntyi, maaorjien asema huononi.

Rahasuhteiden kehitys antoi voimakkaan sysäyksen *talonpoikaiston differentioitumiselle*, ts. sen jakautumiselle erilaisiksi sosiaalisiksi ryhmiksi. Talonpoikaiston valtava enemmistö kurjistui, se oli ylivoimaisen työn näännyttämä ja joutui taloudelliseen häviötilaan. Tämän ohella alkoi maaseudulle ilmaantua maalaispohattaja, — kylänylkyreitä —, jotka riistivät kyläläisiään orjuuttavilla lainoilla, ostelemalla heiltä polkuhintaan maataloustuotteita, karjaa ja kalustoa.

¹ Sana „manufaktuuri” merkitsee kirjaimellisesti käsityötä.

Tällä tavoin feodaalisen järjestelmän uumenissa syntyi kapitalistinen tuotanto.

Pääoman alkuperäinen kasautuminen. Talonpoikien väkivaltainen karkotus mailtaan. Rikkauksien kasautuminen. Kapitalistinen tuotanto edellyttää kahta perusehtoa: 1) suurta joukkoa varattomia ihmisiä, jotka ovat henkilökohtaisesti vapaita, mutta samanaikaisesti vailla tuotannon- ja toimeentulonvälineitä ja joiden on sen vuoksi pakko palkkautua tekemään työtä kapitalistien hyväksi, ja 2) suurten kapitalististen yritysten perustamiseen välttämättömien rahanrikkauksien kasautumista.

Olemme nähneet, että kapitalismia ruokkivana ympäristönä oli yksityisomistukseen perustuva pientavarantuotanto kilpailuineen, joka toi harvoille rikkautta ja saattoi pientuottajien enemmistön taloudelliseen häviöön. Mutta tämän prosessin hitaus ei vastannut XV vuosisadan loppuvaiheen suurten löytöjen luomien uusien maailmanmarkkinain tarpeita. Kapitalistisen tuotantotavan syntyä jouduttivat käyttämällä mitä karkeimpia väkivaltamenetelmiä suurmaanomistajat, porvaristo ja riistäjäluokkien käsissä ollut valtiovalta. Väkivaltalla esitti Marxin sanonnan mukaan kättilön osaa, joka joudutti uuden, kapitalistisen tuotantotavan syntyä.

Porvarilliset tiedemiehet esittävät kapitalistiluokan ja työväenluokan syntyhistorian idyllimäiseen tapaan. Ammoisina aikoina, he väittävät, eli kourallinen ahkeria ja säästäväisiä ihmisiä, jotka omalla työllään kasasivat rikkauksia. Toisaalla oli joukko laiskureita, tyhjäntoimittajia, jotka tuhlasivat mässäilyyn kaiken omaisuutensa ja muuttuivat omistamattomiksi proletaareiksi.

Näillä kapitalismin puolustelijain taruilla ei ole mitään yhteistä todellisuuden kanssa. Omistamattomien ihmisten suuren joukon — proletaarien — muodostuminen ja rikkauksien kasautuminen harvojen käsiin tapahtui itse asiassa siten, että pientuottajilta riisteltiin väkivalloin tuotannonvälineet. Tuottajien irrottaminen tuotannonvälineistä (maasta, tuotantokalustosta jne.) toi mukanaan loputtoman sarjan ryöstöjä ja julmuuksia. Tätä prosessia nimitetään *pääoman alkuperäiseksi kasautumiseksi*, sillä se edelsi kapitalistisen suurtuotannon luomista.

Kapitalistinen tuotanto saavutti huomattavan kehityksen ennen kaikkea Englannissa. Tässä maassa tapahtui XV vuosisadan lopulta lähtien talonpoikien väkivaltaisen mailtaan karkottamisen tuskallinen prosessi. Välittömänä sysäyksenä tähän oli aluksi Flanderiin ja sittemmin itse Englantiinkin ilmaantuneiden suurten verkamanu-faktuurien kasvanut villan kysyntä. Tilanherrat alkoivat kasvatata suuria lammaislaumoja. Lampaanhoitoa varten tarvittiin laidunmaita. Feodaaliherrat karkottivat joukottain talonpoikia kotikonnuiltaan, anastivat heidän vakituudessa käytössään olleet maat ja muuttivat pellot laidunmaiksi.

Talonpoikien maaltahäätäminen suoritettiin eri tavoin ja ennen kaikkea yhteisömaiden avoimen anastamisen tietä. Tilanherrat aitasivat nämä maat, särkivät talonpoikien kodit ja häätivät talon-

pojat väkivalloin. Jos talonpojat yrittivät palauttaa itselleen heiltä laittomasti anastetun maan, niin valtion asevoimat tulivat feodaaliherran avuksi. Valtiovalta alkoi XVIII vuosisadalla säättää lakeja „maiden aitauksesta”, siunaten talonpoikien rosvoamisen.

Häviötilaan saateuista ja ryöväytyistä talonpojista muodostui lukemattomia omistamattoman köyhälistön joukkoja, jotka täyttivät Englannin kaupungit, kylät ja tiet. Ollen vailla toimeentulonvälineitä he harjoittivat kerjuuta. Valtiovalta sääti verisiä lakeja hädettäjä vastaan. Näille laeille oli ominaista tavaton julmuus. Niinpä Englannin kuninkaan Henrik VIII hallitessa (XVI vuosisadalla) telotettiin „irtolaisuudesta” 72 000 ihmistä. XVIII vuosisadalla „irtolaiset” ja kodittomat teljettiin kuolemanrangaistuksen asemesta „työtaloihin”, jotka ovat ansainneet „kauhun talojen” maineen. Näin porvaristo koetti totuttaa mailtaan karkotettua ja irtolaisiksi tehtyä maalaisväestöä palkkatyön kuriin.

Tsaarin *Venäjällä*, joka astui kapitalistisen kehityksen tielle myöhemmin kuin muut Euroopan maat, tuottajan irrottaminen tuotannonvälineistä toteutettiin samoin keinoin kuin muissakin maissa. Vuonna 1861 oli tsaarinhallituksen pakko talonpoikaiskapinoiden vaikutuksesta lakkauttaa maorjuus.

Tämä uudistus oli suunnatonta talonpoikien rosvousta. Tilanherrat anastivat kaksi kolmasosaa maasta, jättäen talonpoikien käyttöön vain yhden kolmanneksen. Käyttökelpoisimmat maat ja monissa tapauksissa myös laidunmaat, juottopaikat, pelloille johtavat tiet jne., jotka olivat olleet talonpoikien käytössä, tilanherrat lohkaisivat itselleen. Tilanherrojen käsissä näistä „pois leikatuista maista” (otrezkamaista) tuli talonpoikien orjuuttamisen keino, sillä heidän oli pakko ottaa näitä maita tilanherralta vuokralle mitä raskaimmilla ehdoilla. Julistaessaan talonpoikien henkilökohtaisen vapauden laki säilytti väliaikaisesti veropäivätyön ja obrokimaksut. Saamastaan kavennetusta maaosuudestaan talonpoika oli velvollinen suorittamaan noita rasituksia tilanherran hyväksi siihen saakka, kunnes maa tuli lunastetuksi. Lunastusmaksujen suuruus laskettiin paisutetuissa maan hinnoissa ja se nousi lähes kahteen miljardiin ruplaan.

Luonnehtiessaan vuoden 1861 talonpoikaisreformia Lenin kirjoitti: „Se on ensikertaista joukkoluontoista väkivaltaa talonpoikaistoa kohtaan maanviljelyksen alalla syntyvän kapitalismin hyväksi. Se on tilanherrojen „maanraivausta” kapitalismille”¹.

Talonpoikien karkottamisella mailtaan saavutettiin kaksinainen tulos. Toisaalta maa joutui verraten pienen maanomistajajoukon yksityisomistukseen. Säätyasemaan perustuva feodaalinen maanomistus muuttui porvarilliseksi omistukseksi. Toisaalta taattiin kapitalisteille palkkautumaan valmiiden vapaiden työläisten runsas virtaaminen teollisuuteen.

Kapitalistisen tuotannon synnylle oli halvan työvoiman lisäksi välttämätöntä suurten rikkauksien kasautuminen harvojen käsiin rahasummina, jotka voitiin muuttaa minkälaisiksi tuotannonvälineiksi tahansa ja käyttää työläisten palkkaukseen.

¹ V. I. Lenin, Sosialidemokratian agrariohjelma Venäjän ensimmäisessä vallankumouksessa vuosina 1905—1907, Teokset, 13. osa, s. 250.

Keskiajalla kauppiat ja koronkiskurit kasasivat suuria rahanrikkauksia. Näistä rikkauksista tuli myöhemmin pohja monien kapitalististen yritysten perustamiselle.

Amerikan valloitus, johon liittyi alkuasukasväestön joukkoluontoinen rosvous ja tuhoaminen, tuotti valloittajille arvaamattomia rikkauksia, jotka alkoivat kasvaa vielä nopeammin rikkaiden jalometallikaivosten käyttöönoton tuloksena. Kaivoksille tarvittiin työvoimaa. Alkuasukkaita — intiaaneja — kuoli joukoittain, kestäättä sietämättömiä työoloja. Eurooppalaiset kauppiat järjestivät Afrikassa neekerien metsästyksen, jota suoritettiin petoeläinmetsästyksen kaikkien sääntöjen mukaan. Afrikasta vietyjen ja orjiksi tehtyjen neekerien kauppaaminen oli erittäin edullista. Orjakauppiaiden liikevoitot nousivat tarumaisiin summiin. Amerikan puuvillatutuksilla ryhdyttiin laajassa mitassa käyttämään neekerien orjatyötä.

Eräs tärkeimmistä suurten omaisuuksien muodostumislähteistä oli niin ikään *siirtomaankauppa*. Intian kanssa käytävää kauppaa varten perustivat hollantilaiset, englantilaiset ja ranskalaiset kauppiat itäintialaisia yhtiöitä. Nämä yhtiöt nauttivat hallitustensa tukea. Niille myönnettiin yksinoikeus siirtomaatavaroiden kauppaan ja oikeus siirtomaiden rajattomaan riistoon kaikkia mahdollisia väkivaltatoimenpiteitä käyttämällä. Itäintialaisten yhtiöiden vuotuiset liikevoitot laskettiin sadoissa prosenteissa. Venäjällä tuotti kauppiaille suuria liikevoittoja saalistuksenomainen kaupankäynti Siperian väestön kanssa ja rosvomainen viinanvuokrausjärjestelmä, jonka olemuksena oli se, että valtio myönsi yksityisille yrittäjille määrätystä maksusta oikeuden väkijuomien tuotantoon ja myyntiin.

Tuloksena oli valtaviin raharikkauksien keskittyminen kauppa- ja koronkiskuripääoman käsiin.

Näin rosvouksen ja pientuottajien suuren joukon häviötilaan saattamisen hinnalla koottiin suurten kapitalististen yritysten perustamiseen välttämättömät raharikkaudet.

Tätä prosessia luonnehtiessaan Marx kirjoitti, että „vastasyntynyt pääoma tihkuu verta ja likaa kaikista huokosistaan, kiireestä kantapäähän saakka”¹.

Maorjatalonpoikien kapinat. Porvarilliset vallankumoukset. Feodaalisen järjestelmän perikato. Talonpoikaiston taistelu feodaalitalanherroja vastaan oli käynnissä koko feodalismien aikakauden kestäessä, mutta erikoisen kärkeväksi se tuli tämän aikakauden loppupuolella.

Ranskassa käytiin XIV vuosisadalla talonpoikaissotaa, joka on jäänyt historiaan nimellä „Jacquerie”. Kaupunkien syntyvä porvaristo tuki alkuajoina tätä liikettä, mutta syrjäytyi siitä ratkaisevalla hetkellä.

Englannissa puhkesi XIV vuosisadan lopulla talonpoikaisskapina, joka käsitti suuren osan maata. Aseistetut talonpojat Wat Tylerin johdolla kulkivat halki

¹ K. Marx, Pääoma, I osa, 1953, s. 764. (Suom. 1948, s. 695.)

koko maan hävittäen tilanherrojen kartanoita ja luostareita ja valtasivat Lontoon. Feodaaliherrat turvautuivat väkivaltaan ja petokseen kukistaakseen kapinan. Tyler murhattiin kavalasti. Kuninkaan ja feodaaliherrojen lupauksiin uskoen kapinalliset hajaantuivat koteihinsa. Tämän jälkeen kylissä kulki rankaisuretkikuntia, jotka kostivat julmasti talonpojille.

Saksassa riehui XVI vuosisadan alussa talonpoikaissota, jota kaupunkien alimmat kansankerrokset tukivat. Kapinallisten johtajana oli Thomas Münzer. Talonpojat vaativat aatelisten mielivallan ja väkivallan lopettamista.

Venäjällä olivat erikoisen suuria XVII vuosisadalla Stepan Razinin ja XVIII vuosisadalla Jemljan Pugatshevin johtamat talonpoikaissodat. Kapinalliset talonpojat pyrkivät maaorjuuden lakkauttamiseen, tilanherrojen ja valtion maiden luovuttamiseen heille ja tilanherrojen vallan lopettamiseen. Feodaalis-maaorjuudellisen talousjärjestelmän kriisin kärjistymisen XIX vuosisadan 50-luvulla ilmeni laajana talonpoikaiskapina-aaltona vuoden 1861 uudistuksen edellä.

Mitoiltaan valtavia talonpoikaissotia ja -kapinoita käytiin satojen vuosien varrella Kiinassa. Taipingien kapinaan Tsing-suvun hallituskaudella (XIX vuosisadan keskivaiheilla) osallistui monimiljoonaisia talonpoikaisjoukkoja. Kapinalliset valtasivat Kiinan vanhan pääkaupungin Nankingin. Taipingien maalaki julisti tasa-arvoisuutta maan ja muun omaisuuden käytössä. Taipingien valtiojärjestelmässä monarkia ja talonpoikaismokratia punoutuivat omalaatuisella tavalla toisiinsa, mikä on ominaista muidenkin maiden talonpoikaissiikkeille.

Talonpoikaiskapinoiden vallankumouksellinen merkitys oli siinä, että ne järjyttivät feodalismien perustuksia ja johtivat loppujen lopuksi maaorjuuden lakkauttamiseen.

Siirtyminen feodalismista kapitalismiin Länsi-Euroopan maissa tapahtui *porvarillisten vallankumousten* kautta. Nouseva porvaristo käytti hyväkseen talonpoikien taistelua tilanherroja vastaan jouduttaakseen feodaalisen järjestelmän perikatoa, korvatakseen maaorjuudellisen riiston kapitalistisella riistolla ja ottaakseen vallan käsiinsä. Porvarillisissa vallankumouksissa talonpojat olivat taistelijain perusjoukkona taistelussa feodalismia vastaan. Niin oli ensimmäisessä porvarillisessa vallankumouksessa Alankomaissa XVI vuosisadalla. Niin oli Englannin vallankumouksessa XVII vuosisadalla. Niin oli porvarillisessa vallankumouksessa Ranskassa XVIII vuosisadan lopulla.

Noustuaan talonpoikaiston harteilla valtaan porvaristo käytti hyväkseen talonpoikaiston vallankumouksellisen taistelun hedelmät. Talonpojat olivat voimakkaita vihassaan sortajia kohtaan. Mutta talonpoikaiskapinat olivat luonteeltaan vaistonvaraisia. Talonpoikaisto pienten yksityisomistajien luokkana oli hajanainen eikä se voinut luoda selvää ohjelmaa eikä lujaa, eheää järjestöä taistelua varten. Talonpoikaiskapinat voivat johtaa menestykseen vain siinä tapauksessa, jos ne yhdistyvät työväenliikkeeseen ja jos työläiset johtavat talonpoikaiskapinoita. Mutta XVII ja XVIII vuosisatojen porvarillisten vallankumousten kaudella työväenluokka oli vielä heikko, vähälukuinen ja järjestymätön.

Feodaalisen yhteiskunnan uumenissa kypsyi enemmän tai vähemmän valmiita kapitalistisen talouden muotoja, kehittyi uusi riistäjäluokka — kapitalistiluokka — ja sen ohella ilmaantui joukoittain tuotannonvälineitä vailla olevia ihmisiä — proletaareja.

Porvarillisten vallankumousten aikakaudella porvaristo käytti hyväkseen feodalismia vastaan sitä taloudellista lakia, että tuotanto-suhteiden on ehdottomasti vastattava tuotantovoimien luonnetta, kumosi feodaaliset tuotantosuhteet, loi uudet, porvarilliset tuotantosuhteet ja saattoi tuotantosuhteet feodalismien uumenissa syntyneiden tuotantovoimien luonnetta vastaaviksi.

Porvarilliset vallankumoukset tekivät lopun feodaalisesta järjestelmästä ja pystyttivät kapitalismin herruuden.

Feodalismien aikakauden taloudelliset katsomukset

Feodalismien aikakauden taloudellisissa katsomuksissa kuvastui siihen aikaan vallinnut yhteiskunnallinen järjestelmä. Feodaalisessa yhteiskunnassa koko henkinen elämä oli papiston valvonnassa ja ilmeni sen vuoksi etupäässä *uskonnollis-skolastisessa* muodossa. Tuon ajan taloudellista elämää koskevat päätelmät muodostivat erikoisen osaston jumaluusopillisissa tutkimuksissa.

Kiinassa taloudelliset katsomukset olivat monen vuosisadan ajan *Konfutsein* opin vaikutuksen alaisina. Konfutselaisuus uskonnollisena ideologiana syntyi jo V vuosisadalla ennen ajanlaskumme alkua. Konfutselaisuuden yhteiskunnallistaloudelliset katsomukset vaativat feodaalisen säätyhierarkian ankaraa säilyttämistä niin valtion rakenteessa kuin myös perhe-elämässä. Konfutsein sanojen mukaan „tietämättömien ihmisten on toteltava ylimyksiä ja viisaita miehiä. Yksinkerfaisten ihmisten tottelemattomuus ylempää kohtaan on epäjärjestyksen alku”. Samalla Konfutsen kehotti „jalosukuisia” noudattamaan „humaanisuutta” ja suhtautumaan vähemmän ankarasti köyhiin ihmisiin. Konfutsen piti välttämättömänä silloisen pirstoutuneen Kiinan yhdistämistä monarkin vallan alaiseksi. Konfutsen ja hänen seuraajansa ihannoivat takapajuisia talousmuotoja ja ylistivät patriarkaalisen muinaisuuden „kulta-aikaa”. Feodaaliylimystön ja kauppiaiden puristuksessa oleva talonpoikaisto sisällytti Konfutsein oppiin omia uumelmiaan ja toiveitaan asemansa parantamisesta, vaikkei konfutselaisuus ilmentänytään talonpoikaiston luokkajärjestyksellä. Konfutselaisuus muuttui kehittyessään feodaaliylimystön viralliseksi ideologiaksi. Hallitsevat luokat käyttivät sitä hyväksi kasvattaakseen kansaa orjamaiseen kuuliaisuuteen feodaaleille ja ikuistaakseen feodaalisen järjestelmän.

Eräs feodalismien ideologeista keskiajan Euroopassa — *Tuomas Akvinolainen* (XIII vuosisata) — yritti perustella feodaalisen yhteiskunnan välttämättömyyttä jumalallisella lailla. Julistaessaan feodaalisen omistuksen välttämättömäksi ja järjestykselliseksi ja selittäessään maaorjatalonpoikien olevan orjia Tuomas Akvinolainen väitti päinvastoin kuin entisajan orjanomistajat, että „orja on hengessään vapaa”, jonka vuoksi herralla ei ole oikeutta tappaa orjaa. Työtä ei enää pidetty vapaalle ihmiselle sopimattomana. Tuomas Akvinolainen katsoi ruumiillisen työn karkeaksi työkseksi ja henkisen työn yleväksi työkseksi. Tällaisessa jaossa hän näki perustan yhteiskunnan säätyjärjestykselle. Hänen rikkauksikäsitteissään ilmeni sama säätykanta feodaalinen suhtautuminen. Jokaisella ihmisellä tulee olla rikkautta sitä asemaa vastaavasti, joka hänellä on feodaalisen hierarkian portaita. Tältä kannalta katsoen on kuvaava keskiajan jumaluusoppineiden oppi niin sanottuna „oikeudenmukaisesta” hinnasta. „Oikeudenmukaisen” hinnan tuli ilmaista tavarantoimittajan suhtautumisen kulutetun työn määrää ja tuottajan säätyasemaa.

Keskiaikaisilla „oikeudenmukaisen” hinnan puolittajilla ei ollut suinkaan mitään sanottavaa kauppiaiden liikevoittoja vastaan. He pyrkivät ainoastaan saattamaan liikevoiton sellaisiin puitteisiin, että se ei uhkaisi muiden säätyjen taloudellista toimeentuloa. He tuomitsivat koronkiskontaan alhaisena ja siveeltömänä toimena. Mutta tavarantuotannon ja vaihdon kehittyessä papisto alkoi itse ottaa osaa koronkiskontaan, ja samalla kirkon suhtautuminen koronkiskontaan muuttui yhä suvaitsevammaksi.

Sorrettujen ja riistettyjen joukkojen luokkataistelua feodaalisen yhteiskunnan hallitsevia luokkia vastaan käytiin useiden vuosisatojen kuluessa uskonnollisissa

muodossa. Riistettyjen talonpoikien ja kisällien vaatimuksia perusteltiin usein raamatunlauseilla. Suuri levinneisyys oli mitä erilaisimmilla laškoilla. Kato-
linen kirkko, inkvisitio vainosivat julmasti „kerettiläisiä” ja polttivat heitä,
roviolla.

Luokkataistelun kehittyessä sorrettujen joukkojen liikkeen uskonnollinen
muoto väistyi taka-alalle ja tämän liikkeen vallankumouksellinen luonne esiintyi
yhä selvempänä. Talonpojat vaativat maaorjuuden lopettamista, feodaalisten
etuoikeuksien lakkauttamista, tasa-arvoisuuden voimaansaattamista, säätyjen
lakkauttamista jne.

Englannin, Böömin ja Saksan talonpoikaissotien aikana kapinallisten tun-
nuukset muuttuivat luonteeltaan yhä radikaalisemmiksi. Maaseudun ja kaupungin
riistettyjen joukkojen pyrkimys tasa-arvoisuuteen ilmeni *omaisuuksien yhteisyyden*
vaatimuksena. Se oli pyrkimystä tasa-arvoisuuteen kulutuksen alalla. Vaikka
omaisuuksien yhteisyyden vaatimus ei ollutkaan toteutettavissa, sillä oli tuolla
historian aikakaudella vallankumouksellinen merkitys, sillä se nosti joukkoja
taisteluun feodaalista sortoa vastaan.

Feodaalisen aikakauden loppuvaiheilla esiintyi kaksi etevää varhaista
utopistisocialistia — englantilainen *Thomas More*, joka on kirjoittanut kirjan
„Utopia” (XVI vuosisata) ja italialainen *Tommaso Campanella*, jonka kirjan
nimi on „Auringon kaupunki” (XVII vuosisata). Nähdessään aikansa yhteis-
kunnan kasvavan eriarvoisuuden ja ristiriidat nämä ajattelijat esittivät oma-
laatuudessa muodossa käsityksensä yhteiskunnallisten onnettomuuksien syistä:
he antoivat kuvauksen ihanteellisesta — omasta mielestään — yhteiskunnallisesta
järjestyksestä, jonka vallitessa nämä onnettomuudet tulevat poistetuiksi.

Näiden utopistien kirjoissa kuvaillaan yksityisomistuksesta ja kaikista siihen
liittyvästä paheista vapaata yhteiskuntajärjestelmää. Tässä yhteiskunnassa tekee
jokainen niin käsitöitä kuin maanviljelystöitäkin. Kaikki asukkaat työskentelevät
kuusi ja jopa vain neljäkin tuntia päivässä, ja heidän työnsä hedelmät riittävät
tydyttämään täydellisesti kaikki tarpeet. Tuotteet jaetaan tarpeiden mukaan.
Lasten kasvatus on yhteiskunnallinen asia.

Moren ja Campanellan teokset esittivät edistyksellistä osaa yhteiskunnallisen
ajattelun kehityksessä. Ne sisälsivät aatteita, jotka olivat huomattavasti sen
ajan yhteiskunnan kehityksen edellä. Mutta More ja Campanella eivät tunteneet
yhteiskunnallisen kehityksen lakeja, heidän aatteensa eivät olleet toteutettavissa,
ne olivat utopppisia. Siihen aikaan ei voitu hävittää yhteiskunnallista eriarvoi-
suutta: tuotantovoimien taso vaati siirtymään feodaalisesta riistosta kapita-
listiseen.

Kapitalismi syntyy XVI vuosisadalla. Samalla vuosisadalla tehdään ensim-
mäisiä yrityksiä eräiden kapitalismin ilmiöiden ymmärtämiseksi ja selittämiseksi.
Niin syntyi ja kehittyi XVI—XVIII vuosisadoilla *merkantilismin* nimellä tunnettu
taloudellisen ajattelun ja politiikan suunta.

Merkantilismi syntyi Englannissa, sitten sitä ilmeni Ranskassa, Italiassa
ja toisissa maissa. Merkantilistit asettivat kysymyksen maan rikkaudesta, rikkau-
den muodoista ja iisäämiseinoista.

Se oli aikaa, jolloin pääoma — kauppa- ja koronkiskuripääoman muodossa —
hallitsi kaupan ja luoton piirissä. Tuotannon alalla se sitä vastoin otti vasta
ensimmäisiä askeleitaan, perustaen manufaktuureja. Amerikan löydön ja valloii-
tuksen jälkeen Eurooppaan suuntautui jalometallien vyöry. Kulta ja hopea jaeti-
ttiin sitten alituisesti uudelleen Euroopan eri valtioiden kesken sekä sotien avulla
että ulkomaankaupan välityksellä.

Rikkauten olemusta koskevista käsityksissään merkantilistit lähtivät kierto-
kulun pinta-ilmiöistä. He eivät keskittäneet huomiota tuotantoon, vaan kauppaan
sekä tavaran ja rahan kiertokulkuun, varsinkin kullan ja hopean liikuntaan.

Merkantilistien silmissä ainoaa todellista rikkautta eivät olleet yhteiskunnal-
linen tuotanto ja sen tuotteet, vaan raha — kulta ja hopea. Merkantilistit vaativat
valtiota puuttumaan aktiivisesti taloudelliseen elämään, jotta maahan virtaisi
mahdollisimman paljon rahaa ja mahdollisimman vähän menisi sen rajojen ulko-
puolelle. Varhaismerkantilistit yrittivät päästä tähän puhtaasti hallinnollisin
toimenpitein, kieltämällä rahan viennin maasta. Myöhemmät merkantilistit
pitivät välttämättömänä ulkomaankaupan laajentamista tässä tarkoituksessa.

Niinpä merkantilismin englantilainen edustaja *Thomas Man* (1571—1641) — suurkauppias ja Itä-Intian komppanian johtaja — kirjoitti: „Tavallinen keino rikkautemme ja aarteittemme lisäämiseen on ulkomaankauppa, jossa meidän tulee aina pitää kiinni siitä säännöstä, että myymme vuosittain ulkomaalaisille tavaroitamme suurempaan summaan kuin kulutamme heidän tavaroihinan”.

Merkantilistit ilmensivät feodalismien uumenissa kasvavan porvariston etuja, joka pyrki kasaamaan rikkautta kullan ja hopean muodossa ulkomaankaupan kehittämisen, siirtomaarousvouden ja kauppasotien sekä takapajuisten kansojen orjuuttamisen avulla. Kapitalismin kehittyessä he alkoivat vaatia, että valtiotavallan on suojeltava teollisuusyritysten — manufaktuuri — kehitystä. Säädettiin *vientipalkkioita*, joita maksettiin tavaroita ulkomarkkinoilla myyville kauppiaille. Vielä suuremman merkityksen saivat pian *tuontitullit*. Tuontitavaroiden verottamisesta tullimaksuilla tuli manufaktuuriin ja sittemmin tehtaiden kehittyessä yleisin toimenpide kotimaisen teollisuuden suojelemiseksi ulkomaiselta kilpailulta.

Sellaista suojelupolitiikkaa nimitetään *protektionismiksi*. Useissa maissa se säilyi pitkän aikaa senkin jälkeen, kun merkantilismin käsityskannat olivat voitetut.

Englannissa oli suojelutullilla suuri merkitys XVI ja XVII vuosisadoilla, jolloin Englantia uhkasi kilpailu Alankomaiden kehittyneempien manufaktuuriin taholta. XVIII vuosisadalta alkaen Englanti valloittaa pysyvästi teollisen joht aseman. Toiset, vähemmän kehittyneet maat eivät pystyneet kilpailemaan sen kanssa. Tämän yhteydessä Englannissa alkavat raivata itselleen tietä kauppavapauden aatteet.

Toisenlaiseksi muodostui tilanne maissa, jotka lähtivät kapitalistiselle tielle myöhemmin kuin Englanti. Niinpä *Ranskassa* XVII vuosisadalla Ludvig XIV ministeri Colbert, joka tosiasiallisesti hallitsi maata, loi laajalle haarautuneen järjestelmän manufaktuuriin suojelemiseksi valtion taholta. Hänen järjestelmänsä sisältyivät korkeat tuontitullimaksut, raaka-aineen viennin kieltö, useiden uusien tuotannon alojen juurruttaminen, tytiöiden perustaminen ulkomaankauppaa varten jne.

Merkantilismi esitti aikanaan edistyksellistä osaa. Merkantilismin aatteiden innoittama protektionistinen politiikka myötävaikuttanut melkoisesti manufaktuuriin leviämiseen. Mutta merkantilistien käsitykset rikkaudesta heijastivat kapitalistisen tuotannon silloista kehittymättömyyttä. Kapitalismin myöhempi kehitys on yhä selvemmin osoittanut merkantiilijärjestelmän katsomusten kestättömyyden.

Venäjällä vallitsi XVII—XVIII vuosisadoilla feodaalis-maaorjuudellinen talousjärjestelmä. Talous oli pohjaltaan luontoistaloutta. Samanaikaisesti kehittyivät huomattavasti kauppa ja käsityöt, muodostuivat kansalliset markkinat, alkoi ilmaantua manufaktureja. Nämä maassa tapahtuneet taloudelliset muutokset edistivät itsevaltiuden lujittumista Venäjällä.

Maan historiallisia ja taloudellisia erikoisuuksia heijastaen Venäjän taloustieteellisen ajattelun edustajat kehittivät eräitä merkantilismin aatteita. Mutta erotukseksi monista länsieurooppalaisista merkantilisteista he antoivat suuren merkityksen, paitsi kaupalle, myöskin teollisuuden ja maatalouden kehitykselle.

Sen ajan taloustieteelliset katsomukset saivat ilmaisunsa XVII vuosisadan Venäjän valtiomiehen A. L. Ordyn-Nashtshokinin teoksissa ja toimenpiteissä, Pietari I talouspolitiikassa ja XVIII vuosisadan alkupuoliskon suurimman venäläisen taloustieteilijän I. T. Pososhkovin teoksissa.

Teoksessaan „Kirja niukuudesta ja rikkaudesta” (v. 1724) *I. T. Pososhkov* esitti Venäjän taloudellisen kehityksen laajan ohjelman ja perusteli yksityiskohteisesti tätä ohjelmaa. Pososhkov todisteli välttämättömäksi toteuttaa Venäjällä useita taloudellisia toimenpiteitä, jotka tarkoittavat kotimaisen teollisuuden, kaupan ja maatalouden kehityksen suojelua ja maan rahajärjestelmän parantamista.

XVIII vuosisadan viimeisellä kolmanneksella Venäjällä alkoi ilmetä feodaalisten maaorjuussuhteiden hajoamistendenssi, joka voimistui jyrkästi XIX vuosisadan ensimmäisellä neljänneksellä ja kehittyi myöhemmin maaorjuuden suoranaiseksi kriisiksi.

Aikansa etevä taloustieteilijä oli *A. N. Radishtshev* (1749—1802), joka laski perustan vallankumouksellis-demokraattiselle suuntaukselle Venäjän yhteiskunnallisessa ajattelussa. Esiintyen päättävästi maaorjuutta vastaan, sorretun talonpoikaiston puolesta, Radishtshev arvosteli murhaavasti maaorjuusjärjestelmää, paljasti maaorjuuttajatilanherröjen, manufaktuurien omistajien ja kauppiaiden rikkautta riistoluonteen ja perusteli niiden maanomistusoikeuden, jotka viljelevät maata omalla työllään. Radishtshev oli lujasti vakuuttunut siitä, että itsevaltiut ja maaorjuus voidaan hävittää vain vallankumouksellista tietä. Hän kehitti aikaansa nähden edistyksekkään taloudellisten toimenpiteiden järjestelmän, joiden toteuttaminen takaisi Venäjän siirtymisen porvarillis-demokraattiseen järjestelmään.

XIX vuosisadan ensimmäisellä puoliskolla esiintyneet *dekabristit* olivat Venäjän sen historiallisen kauden vallankumousmiehiä, jolloin feodalismin vaihtuminen kapitalismiin kävi välttämättömäksi. He suuntasivat arvostelunsa kärjen maaorjuutta vastaan. Esiintyen Venäjän tuotantovoimien kehityksen innokkaina puoltajina he pitivät tuon kehityksen tärkeimpänä ehtona maaorjuuden lakkauttamista, talonpoikien vapauttamista. Dekabristit eivät ainoastaan esittäneet maaorjuuden ja itsevaltiuden västaisen taistelun tunnusta, vaan he järjestivät myös aseellisen kapinan absolutistista yksinvaltaa vastaan. *P. I. Pestel* (1793—1826) laati omalaatuiseen suunnitelmaan agraarikysymyksen ratkaisemiseksi Venäjällä. Pestelin laatimassa eräänlaisessa perustuslain luonnoksessa, jota hän nimitti „Venäjän Oikeudeksi”, edellytettiin talonpoikien viipymätöntä ja täydellistä vapauttamista maaorjuudellisesta riippuvaisuudesta ja myös talonpoikien etujen jatkuvaan suojaamiseen tähtääviä taloudellisia toimenpiteitä. Pestelin mielestä piti tässä tarkoituksessa välttämättömästi muodostaa erikoinen yhteiskunnallinen maavaranto, josta jokainen talonpoika voisi saada maksutta käyttöönsä toimeentuloonsa välttämättömän maan. Tämä varanto piti muodostettaman osasta tilanherröjen ja valtion maita, jolloin suurimmilta tilanherröiltä oli osa maata otettava korvaukselta. Aateliston keskuudesta lähteneinä vallankumouksellisina dekabristit olivat kaukana kansasta, mutta heidän aatteensa taistelusta maaorjuutta vastaan myötävaikuttivat vallankumouksellisen liikkeen kasvuun Venäjällä.

Herruuteensa kohoavan porvariston ideologia muovautui feodalismin hajoatessa ja kapitalistisen talousmuodon syntyessä. Tämä ideologia suuntautui feodaalijärjestelmää ja feodaaliherröjen aatteellisenä aseena ollutta uskontoa vastaan. Tämän vuoksi välistä taistelleen porvariston maailmankatsomuksella oli useissa maissa edistyksekkään luonne. Sen huomattavimmat edustajat — taloustieteilijät ja filosofit arvostelivat jyrkästi kaikkia feodaalisen yhteiskunnan perusteita: taloudellisia, poliittisia, uskonnollisia, filosofisia ja moraalisia. He esittivät suurta osaa porvarillisen vallankumouksen aatteellisessa valmistelussa, vaikuttaen edistyksekkäsi tieteen ja taiteen kehitykseen.

LYHYITÄ YHTIENVETOJA

1. *Feodalismi syntyi orjanomistusyhteiskunnan pirstoutumisen ja orjanomistajien valtioiden valloittajina esiintyneiden heimojen kyläyhteisön hajoamisen pohjalla. Niissä maissa, joissa ei ollut orjanomistusjärjestelmää, feodalismi syntyi alkukantaisen yhteisöjärjestelmän hajoamisen pohjalla. Sukuylimystö ja heimojen sotapäälliköt ottivat käsiinsä suuren määrän maita ja jakelivat niitä läheisilleen. Talonpojat alistettiin asteittain maaorjuuteen.*

2. *Feodaalisen yhteiskunnan tuotantosuhdeiden perustana oli feodaaliherran omistus maahan ja epätäydellinen omistus tuotannon työntekijään — maaorjatalonpoikaan. Feodaalisen omistuksen rinnalla oli olemassa henkilökohtaiseen työhön*

perustuvaa talonpojan ja käsityöläisen yksilöllistä omistusta. Maaorjatalonpoikien työ oli feodaalisen yhteiskunnan olemassaolon perusta. Maaorjuudellinen riisto ilmeni siinä, että talonpoikien oli pakko tehdä feodaaliherran hyöäksi verotyötä tai maksaa hänelle luontois- ja rahaveroa. Maaorjuudellinen riippuvaisuus oli talonpojille niin raskasta, ettei se usein paljoakaan eronnut orjuudesta. Maaorjuusjärjestelmä tarjosi kuitenkin tiettyjä tuotantovoimien kehitysmahdollisuuksia, sillä talonpoika sai työskennellä tietyn osan ajastaan omassa taloudessaan ja oli jossain määrin kiinnostunut työstä.

3. Feodalismien taloudellisena perustakina on feodaalierrojen tarpeiden tyydyttämiseksi tapahtuva lisätuotteen tuottaminen riistämällä riippuvaisuussuhteessa olevia talonpoikia sen pohjalla, että maa on feodaaliherrain omistuksessa ja tuotannon työntekijät — maaorjat — heidän epätäydellisessä omistuksessaan.

4. Feodaalinen yhteiskunta, varsinkin varhaisella keskiajalla, oli pirstoutunut pieniksi ruhtinaskunniksi ja valtioiksi. Feodaalisen yhteiskunnan hallitsevina säätyinä olivat aatelisto ja papisto. Talonpoikaissäädyltä ei ollut poliittisia oikeuksia. Feodaalisen yhteiskunnan koko olemassaolon ajan käytiin luokkataistelua talonpoikaiston ja feodaalierrojen välillä. Feodaalinen valtio, ilmentäen aateliston ja papiston etuja, oli aktiivinen voima, joka auttoi niitä varmistamaan itselleen oikeuden feodaaliseen maanomistukseen ja tehostamaan oikeudettomien ja sorrettujen talonpoikien riistoa.

5. Feodalismien aikakaudella maanviljelys esitti vallitsevaa osaa, ja talous oli pääasiassa luontoistaloutta. Yhteiskunnallisen työnjaon ja vaihdon kehittyessä elpyivät orjanomistajärjestelmän kukistumisen jälkeen säilyneet vanhat kaupungit, ja uusia kaupunkeja syntyi. Kaupungit olivat käsityö- ja kauppakeskuksia. Käsityö oli järjestyneenä ammattikuntiin, jotka pyrkivät estämään kilpailun. Kauppiaat yhtyivät kauppiaskiltoihin.

6. Tavarantuotannon kehitys, hajoittaessaan luontoistalouden, johti talonpoikien ja käsityöläisten differentioitumiseen. Kauppapääoma joudutti käsityön hajoamista ja myötävaikutti kapitalististen yritysten — manufaktuurien — ilmaantumiseen. Feodaaliset rajoitukset ja pirstoutuneisuus jarruttivat tavarantuotannon kasvua. Kehityksen jatkuessa muodostuivat kansalliset markkinat. Syntyi keskitetty feodaalivaltio itsevaltaisten monarkiaien muodossa.

7. Pääoman alkuperäinen kasautuminen valmisti edellytykset kapitalismin synnylle. Pientuottajien — talonpoikien ja käsityöläisten — suuret joukot jäivät vaille tuotannonvälineitä. Talonpoikien väkivaltaisella mailtaan karkottamisella, siirtomaakaupalla, veroilla ja orjakaupalla luotiin suuret rakkaut, jotka keskittyivät suurmaanomistajien, kauppiaiden

ja koronkiskurien käsiin. Siten joudutettiin kapitalistisen yhteiskunnan perusluokkien: palkkatyöläisten ja kapitalistien muodostumista. Feodaalisen yhteiskunnan uumenissa syntyi ja kasvoi enemmän tai vähemmän valmiita kapitalistisen talousjärjestelmän muotoja.

8. Feodalismien tuotantosuhteet, maaorjatalonpoikien ikeen alaisen työn alhainen tuottavuus ja ammattikuntarajoitukset estivät tuotantovoimien edelleen kehitystä. Maaorjatalonpoikien kapinat järkyttivät feodaalijärjestelmää ja johtivat maaorjuuden hävittämiseen. Feodalismien kukistamiseksi käydyn taistelun johtoon asettui porvaristo. Se käytti hyväkseen talonpoikien vallankumouksellista taistelua feodaaliherroja vastaan ottaakseen vallan käsiinsä. Porvarilliset vallankumoukset tekivät lopun feodaalijärjestelmästä ja pystyttivät kapitalismin herruuden, antoivat väljyyttä tuotantovoimien kehitykselle.

TOINEN OSA

KAPITALISTINEN TUOTANTOTAPA

A. Esimonopolistinen kapitalismi

IV LUKU

TAVARANTUOTANTO. TAVARA JA RAHA

Tavarantuotanto kapitalismin synnyn lähtökohtana ja yleisenä piirteenä. Kapitalistinen tuotantotapa, joka tuli feodaalisen tuotantotavan tilalle, perustuu kapitalistiluokan harjoittamaan palkkatyöläisten luokan riistoon. Kapitalistisen tuotantotavan olemuksen ymmärtämiseksi on ennen kaikkea otettava huomioon, että kapitalistinen järjestelmä perustuu tavarantuotantoon: kaikki saa siinä tavaramuodon, kaikkialla vallitsee oston ja myynnin periaate.

Tavarantuotanto on kapitalistista tuotantotapaa vanhempi. Tavarantuotantoa oli olemassa orjanomistusjärjestelmän ja feodalismien aikana. Feodalismien hajoamisen kaudella yksinkertainen tavarantuotanto muodosti perustan kapitalistisen tuotannon synnylle.

Yksinkertainen tavarantuotanto edellyttää ensinnäkin yhteiskunnallista työnjakoa, jonka vallitessa yksityiset tuottajat specialisoituvat valmistamaan määrättyjä tuotteita, ja toiseksi tuotannonvälineiden ja työn tuotteiden yksityisomistusta.

Käsityöläisten ja talonpoikien yksinkertainen tavarantuotanto eroaa kapitalistisesta siinä, että se perustuu tavarantuottajan henkilökohtaiseen työhön. Samalla se on pohjaltaan *samantyyppinen* kapitalistisen tuotannon kanssa, koska se nojautuu tuotannonvälineiden yksityisomistukseen. Yksityisomistus synnyttää väistämättä tavarantuottajien välillä kilpataistelua, joka johtaa vähemmistön rikastumiseen ja saattaa enemmistön taloudelliseen häviöön. Sen vuoksi pientavarantuotanto on kapitalististen suhteiden synnyn ja kehityksen lähtökohtana.

Kapitalismin aikana tavarantuotanto saa hallitsevan, yleisen luonteen. Tavaroiden vaihto, kirjoitti Lenin, on „porvarillisen (tavara-) yhteiskunnan kaikkein yksinkertaisin, tavallisin, perustavin, kaikkein joukkoluontoisin, kaikkein jokapäiväisin, miljardeja kertoja tavattava *suhde*”¹.

¹ V. I. Lenin, Kysymykseen dialektiikasta, Teokset, XIII osa, 3. painos, s. 302.

Tavara ja sen ominaisuudet. Tavarassa olennoituneen työn kaksinainen luonne. Tavara on esine, joka ensinnäkin tyydyttää jonkinlaista ihmisen tarvetta ja toiseksi ei ole valmistettu omaa kulutusta, vaan vaihtoa varten.

Esineen hyödyllisyys, ne sen ominaisuudet, joiden ansiosta se voi tyydyttää ihmisten jonkin tarpeen, tekevät esineen *käyttöarvoksi*. Käyttöarvo voi joko tyydyttää välittömästi ihmisen henkilökohtaisen tarpeen tai olla aineellisten hyödykkeiden tuotannon välineenä. Esimerkiksi leipä tyydyttää ravinnontarpeen, kangas vaatetustarpeen; kangaspuiden käyttöarvo on siinä, että niiden avulla valmistetaan kangasta. Historiallisen kehityksen kulussa ihminen keksii yhä uusia esineiden hyödyllisiä ominaisuuksia ja niiden käyttötapoja.

Käyttöarvo on monilla esineillä, jotka eivät lainkaan ole ihmistyön luomia, kuten esimerkiksi lähdevedellä ja villinä kasvavien puiden hedelmillä. Mutta ei jokainen käyttöarvon omaava esine ole tavaraa. Voidakseen tulla tavaraksi täytyy esineen olla myyntiä varten tuotettu työn tuote.

Käyttöarvo on rikkauten aineellisena sisältönä, olkoonpa sen yhteiskunnallinen muoto millainen hyvänsä. Tavarataloudessa käyttöarvo on tavaran vaihtoarvon edustaja. *Vaihtoarvo* esiintyy ennen kaikkea *määrällisenä suhteena*, jossa toisenlaatuiset käyttöarvot vaihdetaan toisenlaatuisiin käyttöarvoihin. Esimerkiksi yksi kirves vaihdetaan 20 kilogrammaan jyviä. Tässä vaihdettavien tavaroiden määrällisessä suhteessa onkin ilmaistu niiden vaihtoarvo. Tietyn suuruiset tavaramäärät rinnastetaan keskenään, niillä on siis yhteinen perusta. Tänä perustana ei voi olla mikään tavaroiden fyysillisistä ominaisuuksista — niiden paino, tilavuus, muoto tms. Tavaroiden luonnolliset ominaisuudet määräävät niiden hyödyllisyyden, käyttöarvon. Vaihdon välttämättömänä ehtona on vaihdettavien tavaroiden käyttöarvojen erilaisuus. Ei kukaan rupea vaihtamaan samanlaatuisia tavaroita, sanokaamme vehnää vehnään tai sokeria sokeriin. Erilaisten tavaroiden käyttöarvot, laadullisesti toisistaan eroavina, eivät ole määrällisesti yhteismittaisia.

Erilaisilla tavaroilla on ainoastaan yksi yhteinen ominaisuus, joka tekee ne keskenään verrattaviksi vaihdossa, nimittäin se, että ne ovat *työn tuotteita*. Kahden vaihdettavan tavaran yhdenvertaisuuden perustana on niiden tuottamiseen kulutettu yhteiskunnallinen työ. Kun tavarantuottaja vie kirveen markkinoille vaihdettavaksi, niin hänelle selviää, että hänen kirveestään annetaan 20 kilogrammaa jyviä. Se merkitsee, että kirves *maksaa* yhtä paljon yhteiskunnallista työtä kuin 20 kilogrammaa jyviä. *Arvo* on tavarassa olennoitunutta tavarantuottajien yhteiskunnallista työtä.

Sen, että tavaroiden arvo olennoi niiden tuottamiseen kulutetun yhteiskunnallisen työn, vahvistavat yleisesti tunnetut tosiasiat. Aineellisilla hyödykkeillä, jotka sellaisinaan ovat hyödyllisiä, mutta eivät vaadi työn kuluttamista, ei ole myöskään arvoa, kuten esimerkiksi ilmalla. Suurta työmäärää vaativilla aineellisilla

hyödykkeillä, kuten esimerkiksi kullalla ja timanteilla, on suuri arvo. Monet ennen kalliit tavarat ovat huomattavasti halvenneet sen jälkeen, kun tekniikan kehitys on vähentänyt niiden tuottamiseen välttämätöntä työn määrää. Muutokset tavaroiden tuottamiseen kulutetussa työssä vaikuttavat tavallisesti myös vaihdettavien tavaroiden määräsuhteeseen, toisin sanoen niiden vaihtoarvoon. Kaikesta sanotusta johtuu, että tavarain vaihtoarvo on tavarain arvon ilmenemismuoto.

Tavarain vaihdon takana piilee niiden ihmisten välinen yhteiskunnallinen työnjako, jotka ovat niiden tavarain omistajia. Rinnastaessaan erilaisia tavaroita keskenään tavarantuottajat rinnastavat siten erilaatuiset työnsä keskenään. Näin ollen arvossa ilmaistaan tavarantuottajien väliset tuotantosuhteet. Nämä suhteet tulevat näkyviin tavarain vaihdossa.

Tavaralla on *kaksinainen* luonne: toisaalta se on käyttöarvo ja toisaalta arvo. Tavarain kaksinainen luonne johtuu tavarassa olennoituneen *työn kaksinaisesta luonteesta*. Työn lajit ovat yhtä moninaisia kuin tuotettavat käyttöarvotkin. Puusepän työ eroaa laadullisesti vaatturin, suutarin yms. työstä. Eri lajiset työt eroavat toisistaan tarkoituksensa, menetelmiensä, työkalujensa ja lopuksi tulostensa puolesta. Puuseppä työskentelee kirveellä, sahalla, höylällä ja valmistaa tuotteita puusta: pöytiä, tuoleja ja kaappeja; vaatturi valmistaa pukineita ompelukoneella, saksilla ja neulalla. Näin ollen jokaisessa käyttöarvossa on olennoitunut määrätyn lajista työtä: pöydässä puusepän työtä, puvussa vaatturin työtä, jalkineissa suutarin työtä jne. Tiettyssä muodossa kulutettu työ on *konkreettista työtä*. Konkreettinen työ luo tavarain käyttöarvon.

Vaihdossa mitä erilaisimpia, erilaatuisen konkreettisen työn luomia tavaroita verrataan toisiinsa ja rinnastetaan keskenään. Erilaatuisten konkreettisten töiden takana piilee siis jotain yhteistä, joka on ominaista kaikelle työlle. Niin puusepän kuin vaatturinkin työ, näiden työläjien laadullisesta erilaisuudesta huolimatta, on ihmisen aivojen, hermojen, lihasten jne. tuottavaa kulutusta ja on siinä mielessä samanlaista ihmistyötä, työtä *yleensä*. Tavarantuottajain työ, joka esiintyy ihmistyövoiman kulutuksena yleensä sen konkreettisista muodoista riippumatta, on *abstraktista työtä*. Abstraktinen työ muodostaa tavarain arvon.

Abstraktinen ja konkreettinen työ ovat tavarassa olennoituneen työn kaksi puolta. „Kaikki työ on toisaalta ihmistyövoiman käyttämistä sanan fysiologisessa mielessä ja tällaisena yhtäläisenä eli abstraktisesti inhimillisenä työnä se luo tavarain arvon. Toisaalta taas kaikki työ on ihmistyövoiman kuluttamista erityisessä tarkoituksellisessa muodossa ja tällaisena konkreettisena, hyödyllisenä työnä se tuottaa käyttöarvoja”¹.

¹ K. Marx, Pääoma, I osa, 1953, s. 53. (Suom. 1948, s. 77.)

Yhteiskunnassa, jossa vallitsee tuotannonvälineiden yksityisomistus, tavarassa olennoituvan työn kaksinainen luonne heijastaa tavarantuottajien *yksityisen ja yhteiskunnallisen työn välistä ristiriitaa*. Tuotannonvälineiden yksityisomistus *erottaa* ihmisiä, tekee erillisen tavarantuottajan työn hänen *yksityisasiakseen*. Jokainen tavarantuottaja harjoittaa talouttaan eristettynä toisista. Erillisten työntekijäin työtä ei ole sopeutettu eikä sidottu keskenään koko yhteiskunnan mitassa. Mutta toisaalta yhteiskunnallinen työnjako merkitsee, että toisiaan varten työskentelevien tuottajien kesken on olemassa *kaikinpuolinen yhteys*. Mitä pitemmälle työ on yhteiskunnassa jaettu, sitä suurempi on erillisten tuottajien valmistamien tuotteiden erilaisuus ja sitä laajempi on heidän keskinäinen riippuvaisuutensa toisistaan. Siten erillisen tavarantuottajan työ on olemukseltaan *yhteiskunnallista* työtä, se muodostaa osan koko yhteiskunnan työstä. Tavarat, jotka ovat yksityisen konkreettisen työn erilaisten lajien tuotetta, ovat samalla yleensä ihmistyön, abstraktisen työn tuotteita.

Tavarantuotannon ristiriita on niin ollen siinä, että tavarantuottajien työllä, joka välittömästi on heidän yksityisasiansa, on samaan aikaan yhteiskunnallinen luonne. Tavarantuottajien erilläänolon takia heidän työnsä yhteiskunnallinen luonne pysyy tuotantoprosessissa salassa. Se tulee ilmi vasta vaihtoprosessissa, kun tavara joutuu markkinoille ja vaihdetaan toiseen tavarahan. Vasta vaihtoprosessissa käy ilmi, onko jonkun tavarantuottajan työ välttämätön yhteiskunnalle ja saako se yhteiskunnallisen tunnustuksen.

Abstraktinen työ, joka muodostaa tavarahan arvon, on historiallinen kategoria, se on ainoastaan tavarataloudelle ominainen yhteiskunnallisen työn erikoistunut muoto. Luontoistaloudessa ihmiset eivät valmista tuotteita vaihtoa, vaan omaa kulutusta varten, jonka tähden heidän työnsä yhteiskunnallinen luonnekin esiintyy välittömästi sen konkreettisessa muodossa. Esimerkiksi kun feodaali perimaaorjatalonpojilta työllämaksu- tai tuotekoron muodossa esiintyvän lisätuotteen, nasti hän näiden työtä välittömästi työrasitusten tai määrättyjen tuotteiden muodossa. Näissä oloissa yhteiskunnallinen työ ei saanut abstraktisen työn muotoa. Tavarantuotannossa ei tuotteita valmisteta omaa kulutusta, vaan myyntiä varten. Työn yhteiskunnallinen luonne käy tällöin ilmi rinnastettaessa tavaroita keskenään ja tuo rinnastaminen tapahtuu pelkistämällä työn konkreettiset lajit abstraktiseksi työksi, joka muodostaa tavarahan arvon. Tämä prosessi tapahtuu luonnonvoimaisesti, ilman mitään yleistä suunnitelmaa, tavarantuottajien selän takana.

Yhteiskunnallisesti välttämätön työaika. Yksinkertainen ja yhdistetty työ. Tavarahan arvon *suuruuden* määrää työaika. Mitä enemmän aikaa vaaditaan kyseisen tavarahan tuottamiseen, sitä suurempi on sen arvo. Tunnettua on, että erilliset tavarantuottajat työskentelevät erilaisissa olosuhteissa ja kuluttavat samanlaisten tavaroiden tuottamiseen eri pitkän työajan. Merkitseekö tämä sitä,

että kuta laiskempi työntekijä on, kuta epäedullisemmissä olosuhteissa hän työskentelee, sitä suurempi on hänen tuottamansa tavaran arvo? Ei, ei merkitse. Tavaran arvon suuruutta ei määrää erillisen tavarantuottajan tavaran valmistamiseen käytämä yksilöllinen työaika, vaan yhteiskunnallisesti välttämätön työaika.

Yhteiskunnallisesti välttämätön työaika on se aika, joka vaaditaan jonkin tavaran valmistamiseen keskinkertaisten yhteiskunnallisten tuotantoehtojen vallitessa, toisin sanoen keskinkertaisella teknillisellä tasolla, keskinkertaisella työtaidolla ja voimaperäisyydellä. Se vastaa niitä tuotantoehtoja, joiden vallitessa luodaan kyseisen lajin tavaroiden suurin määrä. Yhteiskunnallisesti välttämätön työaika muuttuu työn tuottavuuden kohoamisen johdosta.

Työn tuottavuus ilmenee työaikayksikössä valmistettujen tuotteiden paljoutena. Työn tuottavuus kasvaa tuotantokaluston parantamisen tai entistä täydellisemmän käyttämisen, tieteen kehityksen, työntekijäin taitavuuden lisääntymisen, työn rationalisoinnin ja muiden tuotantoprosessissa tapahtuneiden parannusten johdosta. Työn tuottavuus riippuu suuremmassa tai pienemmässä määrässä myös luonnonehdoista. Mitä suurempi on työn tuottavuus, sitä vähemmän aikaa tarvitaan kyseisen tavaran yksikön tuottamiseen ja sitä pienempi on tuon tavaran arvo.

Työn tuottavuuden ja työn voimaperäisyyden välillä on tehtävä ero. *Työn voimaperäisyys* määritellään aikayksikössä kulutetun työn paljoudella. Työn voimaperäisyyden kohoaminen merkitsee työn kulutuksen suurenemista yhden ja saman aikajakson kuluessa. Voimaperäisempi työ olennoituu suuremmassa tuotemäärässä ja luo aikayksikössä enemmän arvoa kuin vähemmän voimaperäinen työ.

Tavaroiden tuottamiseen osallistuu ammattitaidoltaan erilaisia työntekijöitä. Sellaisen työntekijän työ, joka ei ole saanut mitään erikoisoppia, on *yksinkertaista* työtä. Työ, joka vaatii erikoisoppia, on *yhdistettyä* eli *ammattityötä*.

Yksinkertaiseen työhön verrattuna yhdistetty työ luo aikayksikössä suuremman arvopaljouden. Yhdistetyn työn luoman tavaran arvoon sisältyy myös osa työntekijän koulutukseen, hänen ammattitaitonsa kohottamiseen käytetystä työstä. Yhdistetty työ saa *kerrotun* yksinkertaisen työn merkityksen; tunti yhdistettyä työtä on yhtä kuin muutama tunti yksinkertaista työtä. Yksityisomistukseen perustuvassa tavarantuotannossa tapahtuu yhdistetyn työn kaikkien lajien pelkistäminen yksinkertaiseksi työksi luonnonvoimaisesti. Tavaran arvon suuruus määräytyy yksinkertaisen työn yhteiskunnallisesti välttämättömän määrän mukaan.

Arvomuotojen kehitys. Rahan olemus. Tavaran arvon luo työ tuotantoprosessissa, mutta se voi ilmetä ainoastaan rinnastettaessa toinen tavara toiseen vaihtoprosessissa, toisin sanoen vaihtoarvon välityksellä.

Yksinkertaisin arvomuoto on toisen tavaran arvon ilmaiseminen toisessa tavarassa: esimerkiksi yksi kirves = 20 kilogrammaa jyviä. Tarkastakaamme tätä muotoa.

Tässä on kirveen arvo ilmaistu jyvissä. Jyvät esiintyvät kirveen arvon ilmaisuvälineenä. Kirveen arvon ilmaiseminen jyvien käyttöarvossa on mahdollista ainoastaan siksi, että jyvien tuottamiseen, samoin kuin kirveenkin tuottamiseen, on käytetty työtä. Tavaroiden samanarvoisuuden takana piilee niiden tuottamiseen käytetyn työn samanarvoisuus. Tavara, joka ilmaisee arvonsa toisessa tavarassa (esimerkissämme kirves), on *suhteellisessa* arvomuodossa. Tavara, jonka käyttöarvo toimii toisen tavaran arvon ilmaisuvälineenä (esimerkissämme jyvät), on *vastike-* eli *ekvivalenttimuodossa*. Jyvät ovat toisen tavaran, kirveen vastikkeena (ekvivalenttina). Toisen tavaran, jyvien, käyttöarvo tulee niin ollen toisen tavaran, kirveen, arvon ilmaisumuodoksi.

Aluksi vaihto, joka syntyi jo alkukantaisessa yhteiskunnassa, oli luonteeltaan satunnaista ja tapahtui toisen tuotteen välittömänä vaihtamisena toiseen. Vaihdon tätä kehitysvaihetta vastaa *yksinkertainen* eli *tilapäinen* arvomuoto:

1 kirves = 20 kilogrammaa jyviä.

Yksinkertaisen arvomuodon vallitessa kirveen arvo voidaan ilmaista ainoastaan yhden tavaran, tässä tapauksessa jyvien, käyttöarvossa.

Ensimmäisen suuren yhteiskunnallisen työnjaon — paimentolaisheimojen erkaantumisen yleisestä heimojoukosta — tapahduttua vaihto tulee säännöllisemmäksi. Eräät heimot, esimerkiksi karjaa hoitavat, alkavat tuottaa karjatalousylijäämiä, joilla ne vaihtavat itseltään puuttuvia maatalous- tai käsityötuotteita. Tätä vaihdon kehitysasetta vastaa *kokonais-* eli *kehkeytynyt* arvomuoto. Vaihtoon ei osallistu enää vain kaksi, vaan koko joukko tavaroita:

1 lammas	{	= 40 kilogrammaa jyviä
		tai
		= 20 metriä liinakangasta
		tai
		= 2 kirvestä
		tai
		= 3 grammaa kultaa
		jne.

Tässä tavaran arvo saa ilmaisunsa ei yhden, vaan monien vastikkeena toimivien tavaroiden käyttöarvossa. Samalla määrälliset suhteet, joissa tavarat vaihdetaan, saavat vakinaisemman luonteen. Kuitenkin tällä asteella säilyy vielä tavaran vaihto välittömästi toiseen tavarahan.

Yhteiskunnallisen työnjaon ja tavarantuotannon edelleen kehityksessä tämä muoto, tavaran välitön vaihtaminen toiseen, käy riittämättömäksi. Vaihtoprosessiin ilmaantuu vaikeuksia, joita synnyttää

tavarantuotannon ristiriitojen, yksityisen ja yhteiskunnallisen työn välisten ristiriitojen, tavarankäytön arvon ja arvon välisten ristiriitojen kasvu. Yhä useammin syntyy sellainen tilanne, jolloin esimerkiksi saappaiden omistaja tarvitsee kirveen, mutta saappaiden käyttöarvo on haittana vaihdolle, koska kirveen omistaja ei tarvitse saappaita, vaan jyviä: näiden kahden tavaranomistajan välillä ei voi syntyä kauppaa. Silloin saappaiden omistaja vaihtaa saappaat sellaiseen tavarahan, joka muita useammin joutuu vaihtoon ja jonka kaikki mielellään ottavat vastaan, sanokaamme vaikka lampaaseen, ja vaihtaa sitten tällä lampaalla tarvitsemansa kirveen. Kirveen omistaja taas, saatuaan vaihdossa kirveestä lampaan, vaihtaa sen jyviin. Näin ratkaistaan välittömän vaihdon ristiriidat. Tavarankäytön vaihtaminen toiseen tavarahan lakkaa vähitellen. Tavaroiden joukosta erottautuu yksi, esimerkiksi karja, johon kaikki tavarat aletaan vaihtaa. Tätä vaihdon kehitystapaa vastaa yleinen arvomuoto:

40 kilogrammaa jyviä==	}	1 lammas
tai		
20 metriä liinakangasta==		
tai		
2 kirvestä==		
tai		
3 grammaa kultaa==		
jne.		

Yleiselle arvomuodolle on luonteenomaista se, että kaikki tavarat aletaan vaihtaa tavarahan, joka esittää yleisen vastikkeen osaa. Kuitenkaan ei yleisen vastikkeen tehtävä vielä tällä asteella ollut vakiintunut jollekin yhdelle tavaralle. Eri seuduilla yleisen vastikkeen tehtäviä suorittivat erilaiset tavarat. Eräillä seuduilla karja, toisilla turkikset, eräillä suola jne.

Tuotantovoimien edelleen kasvaminen, siirtyminen metallista valmistettujen työkalujen käyttöön ja toisen suuren yhteiskunnallisen työnjaon syntyminen käsityön erotessa maanviljelyksestä johti tavarantuotannon edelleen kehittymiseen ja markkinain laajenemiseen. Sellaisten erilaisten tavaroiden runsaus, jotka suorittivat yleisen vastikkeen tehtäviä, joutui ristiriitaan kasvavien markkinain tarpeiden kanssa; markkinat vaativat siirtymistä yhtenäiseen vastikkeeseen.

Kun yleisen vastikkeen tehtävä vakiintui yhdelle tavaralle, niin ilmaantui arvon rahamuoto. Rahan tehtävää suorittivat erilaiset metallit, mutta lopuksi se vakiintui jalometalleille — kullalle ja hopealle. Hopeassa ja kullassa ilmenevät erikoisen voimakkaasti metallien kaikki etuisuudet, joiden vuoksi ne parhaiten kelpaavat rahan tehtävää suorittamaan: aineen yhtäläisyys, jakautuvaisuus, säilyvyys sekä vähäinen tilavuus ja paino arvon ollessa suuren. Sen vuoksi rahan tehtävä vakiintui vankasti jaloille metalleille, loppu kädessä kullalle.

Arvon rahamuoto voidaan ilmaista seuraavalla tavalla:

40 kilogrammaa jyviä=	}	3 grammaa kultaa.
tai		
20 metriä liinakangasta=		
tai		
1 lammas=		
tai		
2 kirvestä=		
jne.		

Arvon rahamuodon aikana kaikkien tavaroiden arvo ilmenee yleiseksi vastikkeeksi tulleen yhden tavaran käyttöarvossa.

Raha syntyi näin muodoin vaihdon ja arvomuotojen kehityksen pitkällisen prosessin tuloksena. Rahan syntyessä tapahtui tavaramaailman jakautuminen kahteen kohtioon: toiseen kohtioon jäivät tavalliset tavarat, toiseen kohtioon joutui rahan tehtäviä suorittava tavara. Nyt alkoivat kaikki tavarat ilmaista arvonsa rahatavarassa. Raha siis, erotukseksi kaikista muista tavaroista, esiintyy yleisenä arvon olennoitumana, yleisenä vastikkeena. Rahalla on kyky vaihtua välittömästi kaikkiin tavaroihin ja olla siten tavaranomistajain kaikkien tarpeiden tyydyttämisen välikappaleena, kun taas kaikki muut tavarat voivat tyydyttää vain jonkin yhden tarpeen, esimerkiksi leiväntarpeen, vaateustarpeen jne.

Raha on siis tavaraa, joka on kaikkien tavaroiden yleinen vastike; raha olennoi yhteiskunnallista työtä ja ilmaisee tavarantuottajien välisiä tuotantosuhteita.

Rahan tehtävät. Tavarantuotannon kasvaessa kehittyvät rahan suorittamat tehtävät. Kehittyneessä tavarantuotannossa raha toimii: 1) arvon mittana, 2) kiertokulun välineenä, 3) kasautumisen välineenä, 4) maksuvälineenä ja 5) maailmanrahana.

Rahan perustehtävänä on toimia tavaroiden *arvon mittana*. Rahan avulla tavarantuottajien yksilöllinen työ saavuttaa yhteiskunnallisen ilmaisunsa ja tapahtuu kaikkien tavaroiden luonnonvoimainen arviointi ja niiden arvon mittaaminen. Tavaran arvoa ei voida ilmaista välittömästi työajassa, koska yksityisten tavarantuottajien eristyneisyyden ja hajallaanolon vuoksi ei voida arvioida sitä työn määrää, jonka yhteiskunta kokonaisuudessaan, eikä yksityinen tavarantuottaja, käyttää jonkin tavaran valmistamiseen. Sen vuoksi tavaran arvo voidaan ilmaista ainoastaan välillisesti, rinnastamalla vaihtoprosessissa tavaraa rahaan.

Suorittaakseen arvon mitan tehtävän on rahan itsensä oltava tavaraa, sillä täytyy olla arvo. Samoin kuin jonkin kappaleen painon voi mitata ainoastaan punnuksen avulla, jolla on painoa, samoin tavaran arvon voi mitata ainoastaan tavaran avulla, jolla on arvoa.

Tavaroiden arvon mittaaminen kullan välityksellä tapahtuu jo ennen kuin kyseisen tavaran vaihtaminen rahaan suoritetaan. Tavaroiden arvon ilmaisemiseksi rahassa ei välttämättä tarvitse

olla esillä käteistä rahaa. Määritellesään tietyn hinnan tavaralle omistaja ilmaisee ajatuksellisesti, eli kuten Marx sanoo, mielikuvallisesti tavarán arvon kullassa. Tämä on mahdollista siksi, että reaalisessa todellisuudessa on olemassa määrätty suhde kullán arvon ja kyseisen tavarán arvon välillä; tämän suhteen perustana on niiden tuottamiseen kulutettu yhteiskunnallisesti välttämätön työ.

Rahassa ilmaistua tavarán arvoa nimitetään sen hinnaksi. *Hinta* on tavarán arvon rahailmaisu.

Tavarat ilmaisevat arvonsa tietyissä hopea- tai kultamäärissä. Nämä rahatavarán määrät täytyy puolestaan mitata. Siitä seuraa rahán mittayksikön tarpeellisuus. Sellaisena yksikkönä on rahametallin tietty painomäärä.

Esimerkiksi Englannissa rahayksikköä nimitetään punnaksi (= naula); aikoinaan se vastasi naulaa hopeaa. Myöhemmin rahayksiköt ovat eronneet painoyksiköistä. Se on tapahtunut ulkomaiden lyödyn rahán mukailemisen, hopeakannasta kultakantaan siirtymisen, mutta ennen kaikkea hallitusten suorittaman rahán huonontamisen johdosta, niiden vähentäessä vähitellen rahán painoa. Mittaamisen helpottamiseksi rahayksiköt jaetaan pienempiin osiin: rupla 100 kopeekkaan, dollari 100 senttiin, frangi 100 centimeen jne.

Rahayksikkö jako-osineen toimii *hinta-asteikkona*. Hinta-asteikkona raha esittää aivan toista osaa kuin arvon mittana. Arvon mittana raha mittaa muiden tavaroiden arvot, hinta-asteikkona se mittaa itse rahametallin paljouden. Rahatavarán arvo muuttuu sen tuottamiseen yhteiskunnallisesti välttämättömän työmäärán muuttuessa. Kullán arvon muuttuminen ei heijastu sen tehtävässä hinta-asteikkona. Muuttukoonpa kullán arvo miten tahansa, dollari on aina sata kertaa suurempi kuin sentti.

Valtio voi muuttaa rahayksikön kultapitoisuutta, mutta se ei kykene muuttamaan arvosuhdetta kullán ja muiden tavaroiden välillä. Jos valtio vähentää rahayksikön sisältämän kullán määrää, toisin sanoen alentaa sen kultapitoisuutta, niin markkinat vastaavat siihen hintojen nousulla, ja tavarán arvo ilmaistaan entiseen tapaan sellaisessa kultamäärässä, joka vastaa tuohon tavaraan kulutettua työtä. Nyt kuitenkin saman kultamäärán ilmaisemiseen tarvitaan useampia rahayksiköitä kuin ennen.

Tavaroiden hinnat voivat nousta tai laskea niin tavaroiden arvon kuin kullánkin arvon muutosten vaikutuksesta. Kullán, kuten kaikkien muidenkin tavaroiden arvo, riippuu työn tuottavuudesta. Niinpä Amerikan löytö rikkaine kultaesiintymineen johdi XVI—XVIII vuosisadalla Euroopassa hintojen „vallankumoukseen”. Amerikassa saatiin kultaa vähemmällä työllä kuin Euroopassa. Halvemman amerikkalaisen kullán virtaaminen Eurooppaan aiheutti yleisen hintojen nousun.

Raha suorittaa *kiertokulun välineen* tehtävää. Tavaroiden vaihtoa, joka suoritetaan rahán avulla, nimitetään tavaroiden kiertokuluksi. Tavaroiden kiertokulku on erottamattomasti yhdistetty itse

rahan kiertokulkuun: kun tavara siirtyy myyjän kädestä ostajan käteen, niin raha siirtyy ostajan kädestä myyjän käteen. Rahan tehtävä kiertokulun välineenä onkin juuri siinä, että se toimii välittäjänä tavaroiden kiertokuluprosessissa. Tämän tehtävän suorittamiseksi pitää olla läsnä realinen raha.

Aluksi raha esiintyi tavaravaihdossa hopea- tai kultaharkkoina. Se aiheutti tiettyjä vaikeuksia: rahametalli täytyi punnita, palotella pieniin osiin ja tarkastaa metallipitoisuus. Ajan oloon rahametalliharkkoja alettiin korvata lyödyllä rahalla. *Lyöty raha* on määrätyn muotoinen, painoinen ja arvoinen metallikappale, joka toimii kiertokulun välineenä. Rahan lyöminen keskittyi valtion huostaan.

Kiertokuluprosessissa raha kuluu käytössä ja menettää osan arvostaan. Rahan kiertokulun käytäntö on osoittanut, että kuluneet rahat voivat suorittaa kiertokulun välineen tehtävän yhtä hyvin kuin täysiarvoiset rahat. Se johtuu siitä, että raha kiertokulun välineen tehtävässä esittää ohimenevää osaa. Tavarann myyjä ottaa tavarastaan vaihdossa tavallisesti rahaa ostaakseen tuolla rahalla toista tavaraa. Niin ollen ei rahalla kiertokulun välineenä tarvitse ehdottomasti olla omaa arvoa.

Ottaen huomioon kuluneiden rahojen kiertokulun käytännön, hallitukset alkoivat tietoisesti huonontaa lyötyä rahaa vähentämällä sen painoa ja alentamalla rahan metallipitoisuutta, muuttamalla rahan nimellisarvoa, toisin sanoen siihen merkittyjen rahayksikköjen lukumäärää. Lyöty raha muuttui yhä enemmän arvon merkiksi, *rahan merkiksi*. Sen todellinen arvo on paljon pienempi, kuin mitä se edustaa nimellisesti.

Tavarann jakautuminen kahtia, tavaraksi ja rahaksi, on merkinä tavarannuotannon ristiriitojen kehittymisestä. Vaihdeltaessa välittömästi tavara toiseen jokaisella toimituksella on eristetty luonne, myynti on erottamaton ostosta. Toisin on asianlaita vaihdossa rahan välityksellä, siis tavarann kiertokulussa. Tässä vaihto edellyttää tavarannuottajien kaikinpuolisia yhteyksiä ja heidän kauppojensa herkeämätöntä yhteenkietoutumista. Se tekee mahdolliseksi myynnin ja oston eroamisen toisistaan. Tavarannuottaja voi myydä tavaransa ja pitää toistaiseksi hallussaan siitä saamansa rahan. Kun monet tavarannuottajat myyvät, mutta eivät osta, niin voi syntyä seisahdus tavaroiden myynnissä. Näin jo yksinkertaiseen tavarann kiertokulkuun sisältyy pulien mahdollisuus. Mutta tämän pulien mahdollisuuden muuttuminen niiden väistämättömyydeksi vaatii joukon ehtoja, jotka ilmestyvät vasta siirryttäessä kapitalistiseen tuotantotapaan.

Raha suorittaa *kasautumisen välineen* eli *aartenmuodostamisen* välineen tehtävää. Raha muuttuu aarteeksi niissä tapauksissa, jolloin se vedetään pois kiertokulusta. Koska rahan voi aina muuttaa miksi tavaraksi tahansa, on se rikkauten yleinen edustaja. Sitä voi säilyttää miten suuria määriä tahansa. Tavarannuottajat kasaavat rahaa esimerkiksi tuotannonvälineiden ostoa varten tai säästöiksi. Tavarannuotannon kehittyessä rahan valta kasvaa. Kaikki tuo kiihottaa säästämään rahaa, kasaamaan aarteita. Aarten tehtäviä voi suorittaa ainoastaan täysiarvoinen raha: kultaiset ja hopeiset lyödyt rahat, kulta- ja hopeaharkot sekä kulta- ja hopeaesineet.

Kun lyödyt kulta- tai hopearahat toimivat rahana, niin niiden määrä soveltautuu luonnonvoimaisesti tavarankiertokulun tarpeisiin. Tavaroiden tuotannon vähentyessä ja tavarankiertokulun supistuessa osa lyödyistä kultarahoista poistuu kiertokulusta ja muuttuu aarteeksi. Kun taas tuotanto laajenee ja tavarankiertokulku kasvaa, tulevat nuo rahat jälleen kiertokulkuun.

Raha suorittaa *maksuvälineen* tehtävää. Maksuvälineenä raha esiintyy niissä tapauksissa, jolloin tavaran osto ja myynti tapahtuu *luotolla*, toisin sanoen lykkäämällä maksua tuonnetuksi. Luotolla ostettaessa tavaran siirto myyjältä ostajalle tapahtuu ilman, että ostettu tavara heti maksetaan. Kun ostetun tavaran maksuaika tulee, maksaa ostaja myyjälle rahan ilman tavaran siirtoa, joka on tapahtunut aikaisemmin. Raha esiintyy maksuvälineenä myös veroja, maakorkoa yms. maksettaessa.

Rahan tehtävä maksuvälineenä heijastaa tavarantuotannon ristiriitojen edelleen kehittymistä. Erillisten tavarantuottajien väliset yhteydet laajenevat, heidän riippuvaisuutensa toisistaan kasvaa. Nyt ostajasta tulee velallinen ja myyjä muuttuu luoton antajaksi. Milloin monet tavaranomistajat ostavat tavaraa luotolla, niin yhden tai useamman velallisen laiminlyönti vekselin lunastamisessa määräraikana saattaa vaikuttaa koko maksusitoumusten ketjuun ja aiheuttaa monien, luottosuhteiden toisiinsa sitomien tavaranomistajien vararikon. Näin pulien mahdollisuus, joka sisältyy jo rahan tehtävään kiertokulun välineenä, lisääntyy.

Tutkimalla rahan tehtäviä kiertokulun välineenä ja maksuvälineenä voidaan saada selville laki, jonka mukaan tavaroiden kiertokulussa tarvittavan rahan paljous määräytyy.

Tavaroita myydään ja ostetaan monissa paikoissa samanaikaisesti. Kysymyksessä olevana aikana kiertokulussa tarvittavan rahan määrä riippuu ensi kädessä kiertokulussa olevien tavaroiden *hintojen summasta*, joka puolestaan riippuu tavaroiden paljoudesta ja jokaisen yksityisen tavaran hinnasta. Lisäksi täytyy ottaa lukuun se *nopeus*, jolla raha kiertää. Mitä nopeammin raha kiertää, sitä vähemmän sitä tarvitaan kiertokulussa ja päinvastoin. Jos esimerkiksi kysymyksessä olevan ajanjakson, sanottakoon vuoden kuluessa, tavaroita myydään 1 miljardin dollarin arvosta ja jokainen dollari tekee keskimäärin 5 kierrosta, niin koko tavaramäärän kiertokulkuun tarvitaan 200 miljoonaa dollaria.

Tavarantuottajien toisilleen myöntämän luoton ansiosta rahan tarve supistuu luotolla myytyjen tavaroiden hintojen summalla ja toisensa peittävien maksujen summalla. Käteistä rahaa tarvitaan ainoastaan maksettavaksi eräytyneiden velkasitoumusten suorittamiseen.

Näin ollen rahan kiertokulun laki on se, että *tavaroiden kiertokulkuun tarvittavan rahan määrän täytyy olla yhtä suuri kuin kaikkien tavaroiden hintojen summa jaettuna samannimisten rahayksikköjen keskimääräisellä kiertojen luvulla*. Tällöin on kaikkien tavaroiden hintojen summasta vähennettävä luotolla myytyjen tava-

roiden hintojen summa, toisensa peittävien maksujen summa ja siihen lisättävä maksettavaksi eräytyneiden maksujen summa.

Tämä laki on yleispätevä kaikissa niissä yhteiskuntamuodostumuksissa, joissa on tavarantuotantoa ja -kiertokulkua.

Raha toimii vihdoin *maailmanrahana* maiden välisessä kiertokulussa. Maailmanrahan tehtäviä eivät voi suorittaa vajaa-arvoiset lyödyt rahat tai paperirahat. Maailmanmarkkinoilla raha riisuu päältänsä lyödyn rahan muodon ja esiintyy alkuperäisessä muodossaan — jalometalliharkkoina. Maailmanmarkkinoilla, maiden välisessä kiertokulussa kulta on yleinen ostoväline maksettaessa maasta toiseen vietävistä tavaroista, yleinen maksuväline kansainvälisiä velkasitoumuksia kuoletettaessa, maksettaessa ulkomaisten lainojen ja muiden sitoumusten korkoja ja yleinen yhteiskunnallisen rikkauksen olennoituma siirrettäessä rikkauksia maasta toiseen rahamuodossa, esimerkiksi kun rahapääomaa viedään maasta toiseen tuon pääoman sijoittamiseksi ulkomaisiin pankkeihin tai lainan myöntämiseksi, voittaneen maan määrätessä pakkoveron voitettulle maalle jne.

Rahan tehtävien kehitys ilmaisee tavarantuotannon ja sen ristiriitojen kasvua. Ihmisen toista ihmistä kohtaan harjoittamaan riistoon perustuvissa yhteiskuntamuodostumuksissa rahalla on luokkaleimus, se palvelee vieraan työn anastamisvälineenä. Tätä osaa raha esitti orjanomistus- ja feodaalisessa yhteiskunnassa. Kuten myöhemmin tulimme näkemään, rahan osuus työtätekevien riiston välineenä saavuttaa kehityksensä huippukohdan kapitalistisessa yhteiskunnassa.

Kulta ja paperiraha. Kehittyneen tavarantuotannon vallitessa ostoja ja maksuja varten käytetään usein kultarahojen asemesta niitä korvaavia paperirahoja. Paperirahan liikkeellelaskemisen synnytti kuluneiden ja arvoaan menettäneiden, kullan merkeiksi, rahan merkeiksi muuttuneiden lyötyjen rahojen kiertokulusta saatu kokemus.

Paperiraha on valtion liikkeellelaskema rahamerkki, jonka vastaanottaminen on pakollinen ja joka korvaa kullan sen tehtävässä kiertokulun välineenä. Paperirahalla ei ole omaa arvoa. Siksi se ei voi suorittaa tavaroiden arvonmitan tehtävää. Olkoonpa paperirahaa laskettu liikkeelle kuinka paljon tahansa, se edustaa vain sen kultamäärän arvoa, mikä on välttämätöntä tavarankiertokulkua palvelemaan. Paperirahaa ei vaihdeta kultaan.

Jos paperirahaa lasketaan liikkeelle sitä kultamäärää vastavasti, mikä tarvitaan kiertokulussa, niin paperirahan ostovoima, toisin sanoen se tavaramäärä, jonka sillä voi ostaa, vastaa kultarahan ostovoimaa. Mutta tavallisesti valtio laskee liikkeelle paperirahaa peittääkseen menojaan, erikoisesti sotien, pulien ja muiden järkytysten aikana, ottamatta lukuun tavarankiertokulun tarpeita. Tuotannon ja tavarankiertokulun supistuessa tai laskettaessa paperirahaa liikkeelle liiallisia määriä käy ilmi, että niitä on sitä kultamäärää enemmän, joka tarvitaan kiertokulkua varten.

Olettakaamme, että rahaa on laskettu liikkeelle kaksi kertaa enemmän kuin on välttämätöntä. Tässä tapauksessa jokainen paperirahayksikkö (dollari, markka, frangi jne.) edustaa puolta pienempää kultamäärää, toisin sanoen paperirahan arvo laskee puoleen.

Ensimmäiset paperirahan liikkeellelaskemisyhtymiset tehtiin Kiinassa jo XII vuosisadalla; Amerikassa paperirahaa laskettiin liikkeelle v. 1690; Ranskassa v. 1716; Englanti ryhtyi laskemaan paperirahaa liikkeelle Napoleonin sotien aikana. Venäjällä paperirahaa laskettiin liikkeelle ensimmäisen kerran Katariina II aikana.

Paperirahan liiallista liikkeelle laskemista, joka aiheuttaa sen arvon alenemisen ja jota hallitsevat luokat käyttävät siirtääkseen valtion menot työtätekevien joukkojen kannettavaksi ja tehostaakseen niiden riistoa, nimitetään *inflaatioksi*. Aiheuttaessaan tuotteiden hintojen kohoamisen inflaatio koskee kipeimmin työtätekeviin, koska työläisten ja toimihenkilöiden (palveluskuntalaisten) työpalkat jäävät jälkeen hintojen noususta. Inflaatiosta hyötyvät kapitalistit ja tilanherrat, ennen kaikkea siksi, että teollisuus- ja maataloustyöläisten reaali-palkka laskee. Inflaatio nostaa tavarointaan ulkomaille vievät kapitalistit ja tilanherrat edulliseen asemaan. Reaali-palkan laskun ja sen johdosta tapahtuvan tavaroiden tuotantokustannusten pienentymisen seurauksena muodostuu mahdollisuus kilpailua menestyksellisesti ulkomaalaisten kapitalistien ja tilanherrojen kanssa ja lisäksi tavarointensa menekkiä.

Arvolaki on tavarantuotannon taloudellinen laki. Yksityisomistukseen perustuvassa tavarataloudessa tavaroiden tuotannon suorittavat erillään toimivat yksityiset tavarantuottajat. Tavarantuottajien välillä käydään kilpataistelua. Jokainen pyrkii työntämään syrjään toisen, säilyttämään hallussaan ja laajentamaan asemiaan markkinoilla. Tuotantoa harjoitetaan ilman minkäänlaista yleistä suunnitelmaa. Jokainen tuottaa itsekseen, riippumatta toisista, kukaan ei tiedä, minkälainen on sen tavarain tarve, jota hän tuottaa, ja kuinka paljon muita tavarantuottajia työskentelee saman tavarain valmistamiseksi, pystyykö hän myymään tavarain markkinoilla ja korvautuuko hänen käyttämänsä työ. Tavarantuotannon kehittyessä lisääntyy markkinoiden valta tavarantuottajiin nähden yhä enemmän.

Se merkitsee, että tuotannonvälineiden yksityisomistukseen perustuvassa tavarantuotannossa vaikuttaa *kilpataistelun ja tuotannon anarkian taloudellinen laki*. Tämä laki ilmentää tuotannon ja vaihdon luonnonvoimaisuutta ja yksityisten tavarantuottajien välistä taistelua tavaroiden tuotannon ja myynnin edullisimmista ehdoista.

Yksityisomistukseen perustuvassa tavarataloudessa vallitsevan tuotannon anarkian oloissa esiintyy tuotannon luonnonvoimaisena sääntelijänä arvolaki, joka vaikuttaa markkinakilpailun välityksellä.

Arvolaki on tavarantuotannon taloudellinen laki, jonka mukaan tavaroiden vaihto suoritetaan niiden tuottamiseen kulutettua yhteiskunnallisesti välttämättömän työn määrää vastaavasti.

Arvolaki sääntelee luonnonvoimaisesti yhteiskunnallisen työn ja tuotannonvälineiden jakoa tavaratalouden eri alojen kesken hintakoneiston välityksellä. Kysynnän ja tarjonnan välisessä suhteessa tapahtuvien heilahtelujen vaikutuksesta tavaroiden hinnat poikkeavat alinomaan niiden arvon ylä- tai alapuolelle. Hintojen poikkeaminen arvosta ei johdu mistään puutteellisuudesta arvolain toiminnassa, vaan päinvastoin se on ainoa mahdollinen tapa sen toteutumiseksi. Yhteiskunnassa, jossa tuotanto on umpimähkään työskentelevien yksityisomistajien hallussa, vain hintojen luonnonvoimainen heilahtelu markkinoilla tekee tavarantuottajille tietäväksi, mitä tuotteita on valmistettu liian suuressa tai riittämättömässä määrässä väestön maksukykyiseen kysyntään verraten. Ainoastaan hintojen luonnonvoimainen heilahtelu arvon kahden puolen pakoittaa tavarantuottajia laajentamaan tai supistamaan milloin minkin tavarantuotantoa. Hintojen heilahtelun vaikutuksesta tavarantuottajat kiiruhtavat niille aloille, jotka näyttävät edullisimmilta kysymyksessä olevana aikana, joilla tavaroiden hinnat ovat niiden arvoa korkeammat, ja poistuvat niiltä aloilta, joilla tavaroiden hinnat ovat arvoa alemmat.

Tavaratalouden tuotantovoimien kehitys määräytyy arvolain vaikutuksen mukaan. Kuten tunnettua, tavarantuotannon arvon suuruuden määrää yhteiskunnallisesti välttämätön työ. Tavarantuottajat, jotka ensimmäisinä soveltavat korkeammalla tasolla olevaa teknillistä välineistöä, tuottavat tavaransa pienemmin kustannuksin kuin yhteiskunnallisesti välttämättömät kustannukset ovat, mutta myyvät nuo tavarat yhteiskunnallisesti välttämättömää työtä vastaavalla hinnalla. Tavaroiden myynnistä he saavat ylimääräistä rahaa ja rikastuvat. Tämä kiihottaa muita tavarantuottajia ottamaan tuotantolaitoksissaan käytäntöön teknillisiä parannuksia. Siten henkiiökohtaista hyötyä tavoittelevien yksityisten tavarantuottajien hajallaan suoritetun toiminnan seurauksena tapahtuu teknillistä edistystä ja yhteiskunnan tuotantovoimat kehittyvät.

Kilpataistelun ja tuotannon anarkian seurauksena työn ja tuotannonvälineiden jakautuminen eri alojen kesken ja tuotantovoimien kehitys saavutetaan tavarataloudessa yhteiskunnallisen työn suurten menetysten hinnalla ja se johtaa tämän talouden ristiriitojen yhä suurempaan kärjistymiseen.

Yksityisomistukseen perustuvan tavarantuotannon oloissa arvolain vaikutus johtaa kapitalististen suhteiden syntyyn ja kehittymiseen. Markkinahintojen luonnonvoimainen heilahtelu arvon kahden puolen, yksilöllisen työn kulutuksen poikkeaminen tavarantuotannon arvon suuruuden määräävästä yhteiskunnallisesti välttämättömästä työstä lisäävät tavarantuottajien taloudellista eriarvoisuutta ja heidän välistä taisteluaan. Kilpataistelu johtaa siihen, että toiset tavarantuottajat joutuvat taloudelliseen häviöön ja muuttuvat proletaareiksi.

toiset rikastuvat ja heistä tulee kapitalisteja. Arvolain vaikutus aiheuttaa siten jakautumista eri kerroksiin tavarantuottajien keskuudessa. „Pientuotanto synnyttää kapitalismia ja porvaristoa alituisesti, joka päivä, joka tunti, luonnonvoimaisesti ja joukkomitassa”¹.

Tavarafetishismi. Tuotannonvälineiden yksityisomistukseen perustuvan tavarantuotannon oloissa tuotantoprosessissa vallitseva yhteiskunnallinen yhteys ihmisten välillä ilmenee ainoastaan tavaaolioiden vaihdon välityksellä. Tavarantuottajien kohtalo joutuu kiinteästi sidotuksi heidän valmistamiensa tavaaolioiden kohtaloon. Tavaroiden hinnat muuttuvat herkeämättä ihmisten tahdosta ja tajunnasta riippumatta, samalla kun hintataso on monesti tavarantuottajille elämän ja kuoleman kysymys.

Esineiden suhteet verhoavat ihmisten yhteiskunnallisia suhteita. Niinpä tavarain arvo ilmaisee tavarantuottajien välisen yhteiskunnallisen suhteen, mutta se näyttää samanlaiselta tavarain luonnolliselta ominaisuudelta kuin esim. tavarain väri tai paino.

„Vain itsensä ihmisten keskinen määrätty yhteiskunnallinen suhde”, kirjoittaa Marx, „se tässä saa heidän silmissään olioiden keskinen suhteen mielikuvituksellisen muodon”².

Siten yksityisomistukseen perustuvassa tavarataloudessa ihmisten tuotantosuhdet esiintyvät väistämättä tavaaolioiden välisinä suhteina. Täällä tuotantosuhdeten esineellistymisessä ilmeneekin tavarantuotannolle ominainen *tavarafetishismi*³.

Erittäin selvästi tavarafetishismi tulee ilmi rahassa. Tavarataloudessa raha on valtava voima, joka antaa vallan ihmisten yli. Rahalla voidaan ostaa kaikkea. Näyttää siltä, ikään kuin tämä kyky kaiken ostamiseen olisi kullin luonnonominaisuus, vaikka se todellisuudessa on määrättyjen yhteiskunnallisten suhteen seurausta.

Tavarafetishismillä on syvät juuret tavarantuotannossa, jonka vallitessa tavarantuottajan työ esiintyy välittömästi yksityistyönä ja sen yhteiskunnallinen luonne ilmenee ainoastaan tavaaolioiden vaihdettaessa. Vain tuotannonvälineiden yksityisomistuksen hävittäminen yhteydessä katoaa myös tavarafetishismi.

LYHYITÄ YHTEENVETOJA

1. Kapitalismin synnyn lähtökohtana oli käsityöläisten ja talonpoikien yksinkertainen tavarantuotanto. Yksinkertainen tavarantuotanto eroaa kapitalistisesta siinä, että se perustuu tavarantuottajan henkilökohtaiseen työhön. Samalla se on

¹ V. I. Lenin, „Vasemmistolaisuus” lastentautina kommunismissa, Teokset, 31. osa, ss. 7—8. (Suom. V. I. Lenin, Valitut teokset, II osa, 1951, s. 620.)

² K. Marx, Pääoma, I osa, 1953, s. 79. (Suom. 1948, s. 100.)

³ Tavarantuotannolle ominaista tuotantosuhdeten esineellistymistä nimitetään „tavarafetishismiksi” yhtäläisyyden vuoksi, joka sillä on uskonnollisen fetishismin kanssa; uskonnollinen fetishismi tarkoittaa sitä, kun alkukantaiset ihmiset pitivät jumalinaan esineitä, joita he itse olivat tehneet.

perusteeltaan samantyyppinen kapitalistisen tuotannon kanssa, koska nojautuu tuotannonvälineiden yksityisomistukseen. Kapitalismin aikana, jolloin tavaroiksi eivät muutu ainoastaan työn tuotteet, vaan myös työvoima, tavarantuotanto saa hallitsevan, yleisen luonteen.

2. Tavara on tuote, joka on valmistettu vaihtoa varten. Se on toisaalta käyttöarvo ja toisaalta arvo. Tavaroita luovalla työllä on kaksinainen luonne. Konkreettinen työ on työtä, joka kulutetaan määrättyssä muodossa; se luo tavaran käyttöarvon. Abstraktinen työ on ihmistyövoiman kuluttamista yleensä; se luo tavaran arvon.

3. Arvo on tavaraan esineellistynyttä tavarantuottajien yhteiskunnallista työtä. Arvo on historiallinen kategoria, joka on ominainen ainoastaan tavarataloudelle. Tavaran arvon suuruuden määrää sen tuottamiseen yhteiskunnallisesti välttämätön työ. Yksinkertaisen tavarantuotannon ristiriita on siinä, että tavarantuottajien työllä, joka on välittömästi heidän yksityisasiansa, on samalla yhteiskunnallinen luonne.

4. Tavarantuotannon ristiriitojen kehittyminen johtaa siihen, että tavaroiden joukosta erottautuu luonnonvoimaisesti yksi tavara, josta tulee raha. Raha on tavaraa, joka esittää yleisen vastikkeen osaa. Raha suorittaa seuraavia tehtäviä: 1) arvon mitan, 2) kiertokulun välineen, 3) kasautumisen välineen, 4) maksuvälineen ja 5) maailmanrahan tehtäviä.

5. Rahan kiertokulun kasvaessa syntyy paperiraha. Paperiraha, jolla ei ole omaa arvoa, on metallirahan merkki ja korvaa sen kiertokulun välineenä. Paperirahan liiallinen liikkeellelaskeminen aiheuttaa sen arvonmenetyksen (inflaation) ja johtaa työtätekevien elintason alenemiseen.

6. Tuotannonvälineiden yksityisomistukseen perustuvaassa tavarataloudessa toimii arvolaki tuotantoalojen välillä tapahtuvan yhteiskunnallisen työn jakautumisen valtoimena sääntelijänä. Arvolain vaikutus aiheuttaa pienten tavarantuottajien jakautumisen eri kerroksiin ja kapitalististen suhteiden kehittymisen.

V LUKU

KAPITALISTINEN YKSINKERTAINEN YHTEISTOIMINTA (KOOPERAATIO) JA MANUFAKTUURI

Kapitalistinen yksinkertainen yhteistoiminta (kooperaatio). Kapitalismi alistaa tuotannon aluksi valtaansa sellaisena kuin se sen tapaa, toisin sanoen varustettuna käsityö- ja pientalonpoikaistalouden takapajuisella tekniikalla, ja vasta myöhemmin,

kehityksensä korkeammalla tasolla, se uudistaa sen uusilla taloudellisilla ja teknillisillä perustoilla.

Kapitalistinen tuotanto alkaa siellä, missä tuotannonvälineet on keskitetty yksityisten haltuun ja työläisten, jotka ovat vailla tuotannonvälineitä, on pakko myydä työvoimaansa tavarana. Käsityötuotannossa ja talonpoikien elinkeinoammateissa muodostuu suhteellisen suuria kapitalistien omistamia verstaiteita. Kapitalistit laajentavat tuotantoa tekemättä aluksi muutoksia enempää pienten tavarantuottajien työkaluissa kuin työmenetelmissäkään. Tätä alkuastetta kapitalistisen tuotannon kehityksessä nimitetään kapitalistiseksi yksinkertaiseksi yhteistoiminnaksi eli kooperatioksi.

Kapitalistinen yksinkertainen yhteistoiminta on sellainen työn yhteiskunnallistamismuoto, jossa kapitalisti riistää enemmän tai vähemmän merkittävää joukkoa samanlaatuista työtä samanaikaisesti suorittavia palkkatyöläisiä. Kapitalistinen yksinkertainen yhteistoiminta syntyy pienen tavarantuotannon rappeutumisen pohjalla. Ensimmäisiä kapitalistisia yrityksiä perustivat ylösostajakauppiat, koronkiskurit, rikastuneet mestarit, käsityöläiset ja kotiteollisuudenharjoittajat. Noissa yrityksissä työskenteli taloudelliseen häviöön joutuneita käsityöläisiä, kisällejä, jotka olivat menettäneet mahdollisuuden päästä itsenäisiksi mestareiksi, ja maalaisköyhälistöä.

Kapitalistinen yksinkertainen yhteistoiminta tarjoaa eräitä etuja pieneen tavarantuotantoon verraten.

Monien työläisten yhdistäminen samaan tuotantolaitokseen aiheuttaa tuotannonvälineiden säästöä. Tulee halvemmaksi rakentaa, lämmittää ja valaista yksi versta 20 henkilöä varten kuin rakentaa ja ylläpitää 10 sellaista verstaista, jotka kukin on tarkoitettu 2 työläiselle. Samoin supistuvat menot työkaluihin, varastosuojiin, raaka-aineiden ja valmiiden tuotteiden kuljetukseen.

Yksityisen käsityöläisen työn tulokset riippuvat huomattavassa määrin hänen henkilökohtaisista ominaisuuksistaan — voimasta, näppäryydestä, taitavuudesta yms. Alkeellisen tekniikan vallitessa tämä ero työläisten välillä on hyvin suuri. Jo yksin tästä syystä pienen tavarantuottajan asema on äärimmäisen epävarma. Ne tavarantuottajat, jotka kuluttavat saman tavaralajin tuottamiseen työtä enemmän kuin mitä keskinkertaisten tuotantoehtojen vallitessa tarvitaan, joutuvat väistämättä taloudelliseen häviöön. Kun verstaassa on monia työläisiä, tasoittuvat heidän yksilölliset eroavaisuutensa. Yksityisten työläisten työ poikkeaa suuntaan tai toiseen keskimääräisestä yhteiskunnallisesta työstä, mutta monien samaan aikaan työskentelevien työläisten kokonaistyö vastaa enemmän tai vähemmän tarkasti keskimääräistä yhteiskunnallisesti välttämätöntä työtä. Tämän vaikutuksesta kapitalistisen verstaan tuotanto ja tavaroiden myynti tulee säännöllisemmäksi ja vakammaksi.

Yksinkertaisessa yhteistoiminnassa saavutetaan työn säästöä ja sen tuottavuus kasvaa.

Ottakaamme sellainen esimerkki kuin tiilien siirto kädestä käteen työntekijäin ketjua pitkin. Jokainen yksityinen työntekijä suorittaa tässä samat liikkeet, mutta hänen toimintansa muodostaa osan yhteisestä toimituksesta. Tulos on se, että työ käy paljon nopeammin kuin siinä tapauksessa, jolloin jokainen kantaa tiilet erikseen. Kymmenen yhdessä työskentelevää ihmistä tuottaa työpäivän kuluessa enemmän kuin samat kymmenen työskennellessään erillään toisistaan tai yksi ihminen kymmenen yhtä pitkän työpäivän aikana.

Yhteistoiminta sallii suorittaa työtä samanaikaisesti laajalla alueella, esimerkiksi soita kuivattaessa, patoja, kanavia ja rautateitä rakennettaessa sekä tekee myös mahdolliseksi käyttää pienellä alueella suuren määrän työtä, esimerkiksi taloa rakennettaessa tai paljon työtä vaativia maatalouskasveja viljeltäessä.

Yhteistoiminnalla on suuri merkitys niillä tuotannonaloilla, joilla tietyt työt on tehtävä lyhyessä ajassa, esimerkiksi sadon korjuussa, lampaiden keritsemisessä jne. Suuren työläismäärän käyttäminen samanaikaisesti sallii suorittaa tuollaiset työt lyhyessä ajassa ja välttää siten suuria häviöitä.

Niin ollen yhteistoiminta synnytti työn *uuden yhteiskunnallisen tuotantovoiman*. Jo yksityisten työntekijäin ponnistusten yksinkertainen yhdistäminen johti työn tuottavuuden kohoamiseen. Se teki ensimmäisten kapitalististen verstaiden omistajille mahdolliseksi tuottaa tavarat halvemmalla ja kilpailla menestyksellisesti pientuottajien kanssa. Kapitalisti anasti korvauksetta työn uuden yhteiskunnallisen tuotantovoiman tulokset ja ne palvelivat hänen rikastumispyrkimyksiään.

Kapitalismin manufaktuurikausi. Yksinkertaisen kapitalistisen yhteistoiminnan kehitys johti manufaktuurien syntyyn. *Manufaktuuri* on työnjakoon ja käsityötekniikkaan perustuvaa kapitalistista yhteistoimintaa. Manufaktuuri kapitalistisen tuotannon muotona oli vallitsevana Länsi-Euroopassa suunnilleen XVI vuosisadan puolivälistä XVIII vuosisadan viimeiselle kolmannekselle.

Manufaktuuri syntyi kahta tietä.

Ensimmäinen tie: kapitalisti yhdistää yhteen verstaaseen *erilaisten* ammattialojen käsityöläisiä. Näin syntyi esimerkiksi vaunumanufaktuuri, joka yhdisti seiänsä sisälle ennen riippumattomina olleita käsityöläisiä: vaununtekijöitä, satulaseppiä, räätäleitä, viilareita, kupariseppiä, sorvareita, nauhanpunojia, lasinleikkaajia, maalareita, kiilloittajia jne. Manufaktuurissa vaunun valmistaminen jakautuu suureen määrään erilaisia, toisiaan täydentäviä työnvaiheita, joista jokaisen suorittaa eri työläinen. Tämän johdosta käsityön entinen luonne muuttuu. Esimerkiksi viilaaajatyöläinen suorittaa nyt pitkän ajan kuluessa vain tietyn työnvaiheen vaunun valmistuksessa ja lakkaa vähitellen olemasta se viilaaaja, joka ennen valmisti itsenäisesti valmiin tavarat.

Toinen tie: kapitalisti yhdistää yhteen verstaaseen *saman* ammattialan käsityöläisiä. Ennen kukin käsityöläisistä oli suorittanut

itsenäisesti kaikki kysymyksessä olevan tavarantoimitukseen kuuluvat työvaiheet. Kapitalisti jaottelee verstaassa tuotantoprosessin moniin erillisiin työvaiheisiin, joista kukin annetaan ammattityöläisen suoritettavaksi. Näin syntyi esimerkiksi neulamantektuuri. Neulamantektuurissa rautalanka kulki 72:n, vieläpä useammankin työläisen käsien kautta: yksi veti, toinen oikaisi langan, kolmas katkoi sen, neljäs teroitti kärjet jne.

Manufaktuuriyönjako on työnjakoa tuotantolaitoksen sisällä *samaa* tavaraa tuotettaessa erotukseksi työnjaosta yhteiskunnassa eri tuotantolaitosten välillä *erilaisia* tavaroita tuotettaessa.

Työnjako manufaktuurin sisällä edellyttää tuotannonvälineiden keskittymistä kapitalistien haltuun, joka on samalla tuotettujen tavaroiden omistaja. Erotukseksi pienestä tavarantuottajasta palkkatyöläinen ei tuota itsenäisesti tavaraa; tavaraksi muuttuu ainoastaan monien työläisten yhteinen työn tuote. Yhteiskunnan sisäinen työnjako edellyttää tuotannonvälineiden jakautumista erillisten, toisistaan riippumattomien tavarantuottajien kesken. Heidän työnsä, esimerkiksi puusepän, nahkurin, suutarin ja maanviljelijän työn tuotteet esiintyvät tavaroina ja yhteys itsenäisten tavarantuottajien kesken järjestyy markkinain välityksellä.

Työläinen, joka suorittaa manufaktuurissa tavarantoimituksen erillisen työvaiheen, on *osatyöläinen*. Toistaessaan jatkuvasti saman yksinkertaisen työvaiheen hän käyttää siihen vähemmän aikaa ja voimia kuin käsityöläinen, joka suorittaa vuorotellen koko joukon erilaisia työvaiheita. Samalla työ tulee erikoistumisen vallitessa voimaperäisemmäksi. Aikaisemmin työläinen oli käyttänyt tietyn ajan siirtyäkseen työvaiheesta toiseen ja vaihtaakseen työkaluja. Manufaktuurissa tämä työajan hukka supistui. Aste asteelta erikoistuminen ulottui paitsi työläiseen, myöskin tuotantokalustoon; se täydellistyi ja soveltautui yhä enemmän siihen osatehtävään, jota varten se oli tarkoitettu.

Kaikki tämä johti työn tuottavuuden edelleen kohoamiseen.

Selvä esimerkki tästä on neulojen tuotanto. XVIII vuosisadalla pienehkö, 10 työntekijää käsittävä manufaktuuri tuotti työnjaon vallitessa 48 000 neulaa päivässä, niin ollen tuli yhtä työläistä kohti 4 800 neulaa. Sen sijaan ilman työnjakoa yksi työntekijä ei olisi voinut valmistaa edes 20 neulaa päivässä.

Työn erikoistuminen manufaktuurissa ja siihen liittyvä samojen yksinkertaisten liikkeiden alinomainen toistaminen runteli työläisen ruumiillisesti ja henkisesti. Ilmaantui työläisiä, joilla oli väentynyt selkäranka, sisäänpainunut rintakehä jne. Näin työn tuottavuuden lisääntyminen manufaktuurissa saavutettiin työläisten murjomisen kustannuksella. „Manufaktuuri runtelee työläisen kehittämällä keinotekoisesti hänen yksipuolista erikoistaitoaan ja tukahduttaen kokonaisen maailman hänen tuotantotaitumuksiaan ja -kykyään”¹.

¹ K. Marx, Pääoma, I osa, 1953, s. 368. (Suom. 1948, s. 349.)

Manufaktuuri-työläisiä riistettiin ankarasti. Työpäivä oli 18-tuntinen ja pitempikin; työpalkka oli äärimmäisen alhainen — valtaosa manufaktuuri-työläisiä näki nälkää; uutta kapitalistista työkuria juurrutettiin mitä säälimättömminkin pakko- ja väkivalta-keinoin.

Manufaktuuri-työnjako, kirjoitti Marx, „luo uusia edellytyksiä pääoman herruudelle työn yli. Kun se siis toisaalta esiintyy historiallisena edistyksenä ja välttämättömänä kehityskohtana yhteiskunnan taloudellisessa kehitysprosessissa, esiintyy se toisaalta sivistyneen ja hienostuneen riiston välineenä”¹.

Orjanomistuksellisessa ja feodaalisessa yhteiskunnassa esiintyi kaksi pääomamuotoa: kauppa- ja koronkiskurin-pääoma. Kapitalistisen tuotannon syntyminen merkitsi teollisuuspääoman ilmaantumista. *Teollisuuspääoma* on tavaroiden tuotannossa toimivaa pääomaa. Eräs kapitalismin manufaktuurikauden luonteenomaisista erikoisuuksista on kiinteä ja erottamaton yhteys kauppa- ja teollisuuspääoman välillä. Manufaktuurin omistaja esiintyi melkein aina myös ylösostajana. Hän jälleen myi raaka-aineita pienille tavarantuottajille, jakoi niitä koteihin jalostettavaksi tai osteli pieniltä tavarantuottajilta erillisiä osatuotteita taikka valmiita tuotteita myydäkseen ne jälleen. Raaka-aineiden myynti ja tuotteiden ostokieloutui koronkiskontaan liittyvään velkaorjuutukseen. Tämä huononsi suunnattomasti pientuottajan asemaa, johti hänen työpäivänsä pitenemiseen ja työansioiden vähenemiseen.

Kapitalistinen kotityö. Kapitalismin manufaktuurikaudella töiden jakelu kotona tehtäväksi kehittyi varsin laajaksi.

Kapitalistinen kotityö on yrittäjältä saadun raaka-aineen jalostamista kotona urakkapalkalla. Tätä riistomuotoa tavattiin silloin tällöin jo yksinkertaisen yhteistoiminnan (kooperaation) aikana. Se esiintyy myös koneellisen suurteollisuuden kaudella, mutta on luonteenomaista nimenomaan manufaktuurille. Kapitalistinen kotityö esiintyy tällöin manufaktuurin *lisäkkeenä*.

Manufaktuuri-työnjako jaotteli jokaisen tavarantuotannon moniin erillisiin työvaiheisiin. Ylösosto- ja manufaktuuri-toiminnan harjoittajalle oli monasti edullista perustaa suhteellisen pienen verstaan, jossa suoritettiin ainoastaan tavaroiden kokoaminen tai lopullinen viimeistely. Kaikkien valmistelevien työvaiheiden suorittajina olivat käsityöläiset ja kotiteollisuudenharjoittajat; he työskentelivät kotonaan, mutta olivat täydellisesti riippuvaisia kapitalistista. Useasti eri kylissä hajallaan olevat kotiteollisuudenharjoittajat eivät olleet tekemisissä kokoamisverstaan omistajan, vaan välittäjä-mestareiden kanssa, jotka puolestaan vielä lisäsivät kotiteollisuudenharjoittajien riistoa.

Kotona työskentelevät kotiteollisuudenharjoittajat ja käsityöläiset saivat kapitalistilta maksun, joka oli paljon pienempi kuin kapitalistin verstaassa työskentelevän työläisen saama maksu.

¹ K. Marx, *Pääoma*, I osa, 1953, s. 372. (Suom. 1948, s. 353.)

Elinkeinoammatteluihin siirtyi joukoittain talonpoikia, jotka rahanpuute pakoitti etsimään sivuansioita. Ansaitakseen pienehkön rahan summan talonpoika raatoi nääntymykseen asti ja pani perheensä kaikki jäsenet tekemään työtä. Kohtuuttoman pitkä työpäivä, epäterveelliset työolosuhteet ja mitä säälimättömin riisto, sellaiset ovat kapitalistisen kotityön tunnusomaiset piirteet.

Nämä piirteet olivat luonteenomaisia monilukuisille kotiteollisuuselinkeinoille tsaarin Venäjällä. Ylösostajat, päästyään kotiteollisuusammattin todelliseksi isänniksi jossain kylässä tai jollain seudulla, soveluttivat laajasti työnjakoa kotiteollisuudenharjoittajien kesken. Niinpä Zavjalovien yrityksessä Pavlovossa (jonka kokoonpanoverstaassa työskenteli viime vuosisadan 60-luvulla yli 100 työlläistä) tavallinen kynäveitsi kulki 8—9 kotiteollisuudenharjoittajan kautta. Sen valmistamiseksi työskenteli seppä, teräntekijä, kahvantekijä, karkaisija, kiilloittaja, viimeistelijä, teroittaja ja leimaaja. Tällöin huomattava joukko osatyölläisistä ei työskennellyt kapitalistin verstaassa, vaan kotonaan. Samalla tavalla syntyivät vaunu- ja huopateollisuus, monet puunjalostusalat, jalkine-, nappi- ym. teollisuus.

Paljon esimerkkejä kotiteollisuudenharjoittajien ankarasta riistosta on V. I. Lenin esittänyt teoksessaan „Kapitalismin kehitys Venäjällä”. Niinpä Moskovan kuvernementissa viime vuosisadan 80-luvun alkupuolella harjoitti puuvillalankojen vyyhteämistä, pitsien nypläystä ja muita naisvaltaisia elinkeinoammattajeja 37 500 naistyölläistä. Lapset alkoivat työskennellä 5—6-vuotiaista lähtien. Keskimääräinen päiväansio oli 13 kopeekkaa ja työpäivä jopa 18-tuntinenkin.

Manufaktuurin historiallinen merkitys. Manufaktuuri oli siirtymismuoto käsityöläisten ja kotiteollisuudenharjoittajien pientuotannosta kapitalistiseen koneelliseen suurteollisuuteen. Manufaktuuria lähensi käsityöhön se, että sen perustaksi jäi käsityötekniikka, ja kapitalistiseen tehtaaseen se, että se oli palkkatyöläisten riistoon perustuvaa suurtuotantoa.

Manufaktuurityönjako merkitsi pitkää askelta eteenpäin yhteiskunnan tuotantovoimien kehityksessä. Mutta käsityöhön perustuva manufaktuuri ei kyennyt syrjäyttämään pientuotantoa. Kapitalismin kehityksen manufaktuurikaudelle on tyypillistä vähäinen määrä suhteellisen suuria laitoksia monilukuisten pienten rinnalla. Manufaktuurit tuottivat tietyn osan tavaroista, mutta valtaosan valmistivat entiseen tapaan käsityöläiset ja kotiteollisuudenharjoittajat, jotka olivat eri asteisessa riippuvaisuussuhteessa kapitalisteihin — ylösostajiin, kustantajiin ja manufaktuurien omistajiin. Näin ollen manufaktuuri ei voinut vallata yhteiskunnallista tuotantoa koko sen laajuudessa. Se oli ikään kuin päällysrakennus; perustaksi jäi entiseen tapaan pientuotanto ja sen alkeellinen tekniikka.

Manufaktuurin historiallinen merkitys oli siinä, että se valmistoi välttämättömät edellytykset koneelliseen tuotantoon siirtymiselle. Tässä suhteessa on kolme seikkaa erikoisen tärkeitä. Ensiksi, kehittäessään pitkälle menevän työnjaon manufaktuuri yksinkertaisti monet työnvaiheet. Ne muuttuivat niin yksinkertaisiksi liikkeiksi, että työntekijän käden korvaaminen koneella kävi mahdolliseksi. Toiseksi, manufaktuurin kehitys johti työkalujen erikoistumiseen, niiden merkittävään täydellistymiseen, jonka johdosta kävi mah-

dolliseksi siirtyminen käsityökaluista koneisiin. Kolmanneksi, manufaktuuri valmensi koneellista suurteollisuutta varten taitavien työläisten kantajoukkoja erikoistamalla heitä pitkän ajan kuluessa suorittamaan erillisiä työnvaiheita.

Pieni tavarantuotanto, kapitalistinen yksinkertainen yhteistoiminta ja manufaktuuri lisäkkeineen — kapitalistisine kotitöineen — ovat nykyisin laajalti levinneet taloudellisesti heikosti kehittyneissä maissa — Intiassa, Turkissa, Iranissa ym.

Talonpoikaiston jakautuminen. Siirtyminen veropäivätyöaloudesta kapitalistiseen. Kapitalismin kehityksen manufaktuurikaudella teollisuus eristyi yhä enemmän maataloudesta.

Yhteiskunnallisen työnjaon kehitys johti siihen, että tavaroiksi muuttuivat paitsi teollisuustuotteet, myös maataloustuotteet. Maataloudessa tapahtui seutujen erikoistuminen viljelyskasvien ja tuotannonhaarojen mukaan. Syntyi *kauppamaataloutta harjoittavia* alueita: pellavanviljelyksen, sokerijuurikastuotannon, puuvillanviljelyksen, tupakanviljelyksen, maitotalouden, juustonvalmistuksen ym. alueita. Tällä pohjalla kehittyi vaihto ei vain teollisuuden ja maatalouden välillä, vaan myös maatalouden eri alojen välillä.

Mitä pitemmälle tavarantuotanto tunkeutui maatalouteen, sitä ankarammaksi kävi maanviljelijäin välinen kilpailu. Talonpoika joutui yhä enemmän riippuvaiseksi markkinoista. Hintojen luonnonvoimainen heilahtelu markkinoilla lisäsi ja kärjisti omistuksellista eriarvoisuutta talonpoikien keskuudessa. Maaseudun varakkaan, ylimmän kerroksen käsiin kasautui vapaata rahaa. Tätä rahaa käytettiin varattomien talonpoikien velkaorjuuttamiseen ja riistoon, se muuttui pääomaksi. Eräs keino tässä orjuuttamisessa oli talonpoikien työntuotteiden osto polkuhinnalla. Vähitellen talonpoikien köyhtyminen meni niin pitkälle, että monet heistä olivat pakoitettuja kokonaan hylkäämään taloutensa ja myymään työvoimaansa.

Näin siis yhteiskunnallisen työnjaon kehityksen ja tavarantuotannon kasvun rinnalla kävi talonpoikaiston jakautumisprosessi; maaseudulla muodostuivat kapitalistiset suhteet, syntyi maaseutuväestön uusia sosiaalisia tyyppejä, jotka muodostivat kapitalistisen yhteiskunnan luokat — maalaisporvaristo ja maatalousproletariaatti.

Maalaisporvaristo eli *suurtalolliset* (kulakit) harjoittavat tavarataloutta, jonka perustana on palkkatyön käyttö, vakinaisten maataloustyöläisten (battrakkien), mutta vielä suuremmissa määrin päivätyöläisten ja muiden väliaikaisten, sesonkipeltotöihin palkattujen työläisten riisto. Suurtalolliset keskittävät haltuunsa merkittävän osan maata (myöskin vuokrattua), työjuhtia ja maataloustuotteita. Suurtalollisten hallussa ovat niin ikään raaka-aineiden jalostuslaitokset, myllyt, puimakoneet, rotusiitoseläimet jne. Suurtalolliset esiintyvät tavallisesti myös maaseudun koronkiskureina ja kauppiaina. Kaikkea tätä käytetään keinona maalaisköyhälistön ja keskivarakkaan talonpoikaiston merkittävän osan riistämässä.

Maatalousproletariaatti on maataloustyöläisten joukkoa, joka on vailla tuotannonvälineitä ja jota tilanherrat ja maaseutuporvaristo riistävät. Maatalousproletaarin toimeentulon päälähteenä on työvoimansa myynti. Maaseutuproletariaatin tyypillinen edustaja on *palkkatyöläinen, jolla on maapalsta*. Vähäisellä maatilkulla sijaitsevan talouden pieni koko sekä työkarjan ja kaluston puute pakottaa väistämättä tällaisen talonpojan myymään työvoimaansa.

Lähellä maatalousproletariaattia on *maalaisköyhälistö*. Köyhällä talonpojalla on pieni maapalsta ja vähäinen määrä karjaa. Oma vilja ei tällaisella talonpojalla riitä. Ravintoon, vaatetukseen, talouteen ja veroihin tarvittava raha on hänen pakko ansaita suurelta osalta palkkatyöllä. Tällainen talonpoika on jo puolittain lakannut olemasta isäntä ja kuuluu maaseudun puoliproletariaattiin. Köyhän talonpojan, samoin kuin maaseutuproletaarin elintaso on varsin alhainen ja jää jälkeen teollisuustyöläisen elintasosta. Kapitalismin kehitys maataloudessa johtaa maaseutuproletariaatin ja talonpoikaisköyhälistön rivien yhä suurempaan taajenemiseen.

Keskitalonpoikaistolla on väliasema maalaisporvariston ja maalaisköyhälistön välissä.

Keskitalonpoikaisto hoitaa taloutta omien tuotannonvälineiden ja henkilökohtaisen työn pohjalla. Keskitalonpojan työ omassa taloudessa takaa perheen toimeentulon ainoastaan suotuisissa olosuhteissa. Siitä johtuu keskitalonpojan aseman epävarmuus. „Yhteiskunnallisten suhteittensa puolesta tämä ryhmä horjuu ylimmän ryhmän, johon se pyrkii, mutta johon vain pienen onnellisten vähemmistön onnistuu päästä, ja alimman ryhmän välillä, johon sitä sysää koko yhteiskunnallisen kehityksen kulku”¹. Keskitalonpoikaistoa joutuu taloudelliseen häviöön, „huuhtoutuu pois”.

Porvarillisten maiden maataloudessa kapitalistiset suhteet kietoutuvat yhteen maaorjuuden jätteen kanssa. Noustuaan valtaan porvaristo ei useimmissa maissa hävittänyt feodaalista suurmaanomistusta. Tilanherratalous sopeutui asteittain kapitalismiin. Maaorjuudellisesta riippuvaisuudesta vapautettua, mutta huomattavan osan maistaan menettänyttä talonpoikaistoa ahdisti maan puute. Sen oli pakko vuokrata tilanherroilta maata orjuuttavilla ehdoilla.

Esimerkiksi Venäjällä vuoden 1861 reformin jälkeen tilanherrojen harjoittaman talonpoikien riiston eniten levinneenä muotona oli *työllämaksu* (otraboiki), jota suorittaessaan talonpojan täytyi maanvuokran ja orjuuttavan lainan maksamiseksi tehdä työtä tilanherran taloudessa käyttäen omia tuotannonvälineitä — vetojuhtia ja alkeellisia työvälineitä.

Talonpoikaiston jakautuminen horjutti perustoja myöten tilanherrataloutta, jota hoidettiin käyttämällä työllämaksua ja riistämällä taloudellisesti riippuvaista talonpoikaa ja joka nojautui

¹ V. I. Lenin, Kapitalismin kehitys Venäjällä, Teokset, 3. osa, s. 148. (Suom. 1954, s. 153.)

takapajuiseen teknilliseen välineistöön. Vauraalla talonpojalla oli mahdollisuus rahalla vuokrata maata eikä hän sen tähden tarvinnut orjuuttavaa vuokrausta työllämaksua vastaan. Köyhä talonpoikaakaan ei kelvannut työllämaksujärjestelmään, mutta syy oli toinen: tuotannonvälineitä omistamattomana hän muuttui palkkatyöläiseksi. Tilanherra voi käyttää työllämaksun suoritukseen pääasiassa keskitalonpoikaista. Mutta tavaratalouden ja kaupallisen maatalouden kehitys, joka saattoi taloudelliseen häviöön keskitalonpoikaiston, horjutti työllämaksujärjestelmään nojautuvaa taloutta. Tilanherrat laajensivat palkkatyön käyttöä, joka on tuottavampaa riippuvaisuussuhteessa olevan talonpojan työhön verraten; kapitalistisen talousjärjestelmän merkitys kasvoi, mutta työllämaksujärjestelmän väheni. Kuitenkin työllämaksu veropäivätyötalouden suoranaisena jätteenä säilyy vielä pitkän aikaa kapitalistisen talousjärjestelmän rinnalla.

Sisämarkkinain muodostuminen kapitalistiselle teollisuudelle. Rinnan kapitalismin kehittymisen kanssa teollisuudessa ja maataloudessa tapahtui *sisämarkkinain* muodostumisprosessi.

Jo manufaktuurikaudella syntyi joukko uusia teollisuustuotannon aloja. Maanviljelyksestä erottautuivat toinen toisensa jälkeen erilaiset maataloustuotteiden teolliset jalostusalat. Teollisuuden kasvaessa lisääntyi maataloustuotteiden kysyntä yhä enemmän. Tämän yhteydessä tapahtui markkinain laajeneminen. Esimerkiksi puuvillan, pellavan ja sokerijuurikkaan tuotantoon, samoin kuin työtyökarjan hoitoon erikoistuneilla alueilla muodostui viljankysyntää. Maataloudessa lisääntyi erilaisten teollisuustuotteiden kysyntä.

Sisämarkkinat kapitalistiselle teollisuudelle luo kapitalismin oma kehitys, pienten tavarantuottajien jakautuminen. „Välittömän tuottajan erottaminen tuotannonvälineistä, so. hänen pakkoluovuttamisensa, mikä merkitsee siirtymistä yksinkertaisesta tavarantuotannosta kapitalistiseen (ja muodostaa tämän siirtymisen välttämättömän edellytyksen), luo sisäiset markkinat”¹. Sisämarkkinain muodostumisprosessilla oli kaksinainen luonne. Toisaalta kaupunkilais- ja maalaisporvaristo tarvitsivat tuotannonvälineitä: parannettuja työkaluja, koneita, raaka-aineita jne., joita tarvittiin toimivien kapitalististen tuotantolaitosten laajentamista ja uusien rakentamista varten. Myös porvariston kulutustarvikekysyntä kasvoi. Toisaalta talonpoikaiston jakautumiseen erottamattomasti liittyvää teollisuus- ja maatalousproletariaatin lukumäärän lisääntymistä seurasi työläisen toimentulon välineinä esiintyvien tavaroiden kysynnän nousu.

Alkeelliseen tekniikkaan ja käsityöhön perustuva manufaktuuri ei kyennyt tyydyttämään kasvavien markkinoiden taholta esiintynyttä teollisuustavaroiden lisääntyvää kysyntää. Siirtyminen koneelliseen suurtuotantoon kävi taloudellisesti välttämättömäksi.

¹ V. I. Lenin, Kapitalismin kehitys Venäjällä, Teokset, 3. osa, ss. 45—46. (Suom. 1954, s. 48.)

LYHYITÄ YHTEENVETOJA

1. Kapitalistinen yksinkertainen yhteistoiminta eli koopeeraatio on tuotantomuoto, joka perustuu yksityisen kapitalistin harjoittamaan samaan aikaan työskentelevän, samanlaatuista työtä suorittavan, enemmän tai vähemmän merkittävän palkkatyöläisjoukon riistoon. Kapitalistinen yksinkertainen yhteistoiminta takasi tuotannonvälineiden säästöä, loi työn uuden yhteiskunnallisen tuotantovoiman, vähensi työn kuluista valmistettua tuoteyksikköä kohti. Kapitalistit anastivat korvauksetta yhteiskunnallisen työn tuotantovoiman kohoamisen tulokset.

2. Manufaktuuri on kapitalistista suurtuotantoa, jonka perustana on käsityötekniikka ja työnjako palkkatyöläisten kesken. Manufaktuurityönjako lisäsi huomattavasti työn tuottavuutta, mutta samalla se runteli palkkatyöläisen tekemällä hänen kehityksensä äärimmäisen yksipuoliseksi. Manufaktuuri loi välttämättömät edellytykset siirtymiselle koneelliseen suurteollisuuteen.

3. Tavarantuotannon kehitys johtaa talonpoikaiston jakautumiseen. Vähälukuinen maaseudun huippukerros siirtyy porvariston riveihin; merkittävä osa talonpoikaistosta siirtyy kaupunki- ja maaseutuproletariaatin riveihin; maalaisköyhälistön joukko lisääntyy; keskitalonpoikaiston laaja välikerros joutuu taloudelliseen häviöön. Talonpoikaiston jakautuminen horjuttaa työllämaksujärjestelmän perusteita. Tilanherrat siirtyvät yhä enemmän veropäivätyötaloudesta kapitalistiseen.

4. Sisämarkkinat luo kapitalismin oma kehitys. Sisämarkkinain laajeneminen merkitsi tuotannonvälineiden ja toimeentulovälineiden kysynnän lisääntymistä. Takapajuiseen tekniikkaan ja käsityöhön perustuva manufaktuuri ei pystynyt tyydyttämään kasvavien markkinoiden taholta esiintynyttä teollisuustavaroiden kysyntää. Kävi välttämättömäksi siirtyminen koneteollisuuteen.

VI LUKU

KAPITALISMIN KONEKAUSI

Siirtyminen manufaktuurista koneelliseen teollisuuteen. Niin kauan kuin tuotanto perustui käsityöhön, kuten oli asianlaita manufaktuurikaudella, kapitalismi ei voinut toteuttaa yhteiskunnan taloudellisen elämän perinpohjaista mullistamista. Tällainen kumous tapahtui siirryttäessä manufaktuurista koneelliseen teollisuuteen, joka alkoi syntyä XVIII vuosisadan viimeisellä kolmannek-

sella ja levisi Euroopan tärkeimpiin kapitalistisiin maihin ja Amerikan Yhdysvaltoihin XIX vuosisadan kuluessa.

Tämän kumouksen aineellis-teknillisenä perustana oli *kone*.

Jokaisessa kehittyneessä konekokonaisuudessa on kolme osaa: 1) käyttökone, 2) voimansiirtokoneisto, 3) työkone.

Käyttökone toimii koko koneiston käyttövoimana. Se joko itse synnyttää liikevoimaa (esimerkiksi höyrykone) tahi saa sen ulkopuolelta, jostain valmiista luonnonvoimasta (esimerkiksi vesiratas, jonka putoavan veden voima panee liikkeelle).

Voimansiirtokoneistossa on erilaisia laitteita (voimansiirtoakseleita, hammersattaita, hihnoja, sähköjohtoja jne.), jotka sääntelevät liikettä, muuttavat tarvittaessa sen muotoa (esimerkiksi muuttavat sen suoraviivaisesta pyöriväksi). Jakelevat sen ja kuljettavat työkoneeseen. Niin käyttökoneen kuin siirtokoneistonkin tehtävänä on panna työkone liikkeelle.

Työkone vaikuttaa välittömästi työn esineeseen ja suorittaa siinä tarpeelliset muutokset asetetun päämäärän mukaisesti. Työkoneetta lähemmin tarkasteltaessa siinä voi huomata, joskin usein sangen mukailussa muodossa, yleensä ne samat työkalut, joita käytetään käsityössäkin. Mutta missään tapauksessa ne eivät ole enää käsityökaluja, vaan koneiston työkaluja, mekaanisia työkaluja. Työkone oli sen kumouksen lähtökohtana, joka johti manufaktuurin muuttumiseen koneelliseksi tuotannoksi. Sen jälkeen, kun keksittiin mekaaniset työkalut, tapahtui perusteellisia muutoksia käyttö- ja siirtokoneistojen rakenteessa.

Kyllästymättömässä voitontavoittelussaan pääoma sai koneesta työn tuottavuuden kohottamisen tehokkaan välineen. Ensiksi, monilla työkaluilla samanaikaisesti toimivien koneiden käytäntöön ottaminen vapautti tuotantoprosessin niistä ahtaista puitteista, jotka ihmisen elinten rajoittuneisuus asetti. Toiseksi, koneiden käyttö teki ensi kerran mahdolliseksi käyttää tuotantoprosessissa uusia valtavia energialähteitä — höyryn, kaasun ja sähkön liikevoimaa. Kolmanneksi, koneiden käyttö salli pääoman asettaa tuotannon palvelukseen tieteen, joka laajensi ihmisen valtaa luonnon yli ja avasi yhä uusia mahdollisuuksia työn tuottavuuden kohottamiselle. Koneellisen suurteollisuuden perustalla lujittui kapitalistisen tuotantotavan herruus. Koneellisessa suurteollisuudessa kapitalismi sai itseään vastaavan aineellis-teknillisen perustan.

Teollisuuden vallankumous. Koneellisen suurteollisuuden perusta laskettiin *Englannissa*. Tuossa maassa olivat muodostuneet suotuisat historialliset edellytykset kapitalistisen tuotantotavan nopealle kehitykselle: varhain suoritettu maaorjuuden poistaminen ja feodaalisen pirstoutuneisuuden hävittäminen, porvarillisen vallankumouksen voitto XVII vuosisadalla, talonpoikaiston maiden väkivaltainen anastaminen sekä pääomien kasaaminen pitkälle kehittyneen kaupan ja siirtomaarosuuden avulla.

XVIII vuosisadan puolivälissä Englanti oli maa, jossa oli suuri määrä manufaktuureja. Teollisuuden tärkein ala oli tekstiilituotanto. Nimenomaan tällä alalla alkoi *teollisuuden vallankumous*, joka Englannissa tapahtui XVIII vuosisadan viimeisellä kolmanneksella ja XIX vuosisadan ensimmäisellä neljänneksellä.

Markkinain laajeneminen ja kapitalistien voitontavoittelu tekivät välttämättömäksi tuotantotekniikan parantamisen.

Muita tuotannonaloja nopeammin kehittyneessä puuvillateollisuudessa oli käsityö vallitsevana. Tärkeimmät työvaiheet puuvillateollisuudessa ovat kehruu ja kudonta. Kehraäjien työn tuote on kutojien työn esine. Puuvillakankaiden kysynnän lisääntyminen vaikutti ensin kudontatekniikkaan: v. 1733 keksittiin *automaattinen sukkula*, joka kohotti kutojan työn tuottavuuden kaksinkertaiseksi. Sen johdosta kehruu jäi jälkeen kutomisesta. Manufaktuureissa kangaspuut usein seisoivat langan puutteen tähden. Syntyi välttämätön tarve parantaa kehrutekniikkaa.

Tämä tehtävä ratkaistiin keksimällä (vv. 1765—1767) *kehrukoneet*, joista jokaisessa oli puolitoista- tai kaksikymmentä kehräintä. Ensimmäisten koneiden käyttövoimana oli itse ihminen tai vetojuhdat, myöhemmin ilmaantuivat koneet, jotka vesivoima pani liikkeelle. Edelleen suoritettavat teknilliset parannukset tekivät mahdolliseksi paitsi langan valmistuksen lisäämisen, myös sen laadun parantamisen. XVIII vuosisadan lopussa oli jo olemassa kehrukoneita, joissa oli 400 kehräintä. Näiden keksintöjen johdosta työn tuottavuus kehruussa kasvoi voimakkaasti.

Puuvillateollisuudessa syntyi nyt uusi epäsuhte: kehruu jätti jälkeensä kudonnan. Tämä epäsuhte poistettiin keksimällä v. 1785 *mekaaninen kutomakone*. Monien parannusten jälkeen mekaaninen kutomakone levisi laajalti Englannissa ja XIX vuosisadan 40-luvulle mennessä syrjäytti täydellisesti käsin kudonnan. Perusteellisia muutoksia tapahtui myös kankaiden viimeistelyprosesseissa — valkaisussa, värjäyksessä ja painamisessa. Kemian soveltaminen supisti noiden prosessien kestoaikaa ja paransi tuotteiden laatua.

Ensimmäiset tekstiilitehtaat rakennettiin jokien varsille ja koneita käytettiin vesirattaiden avulla. Tämä rajoitti suuresti kone-tekniikan käyttömahdollisuuksia. Piti saada uusi käyttökoneytppi, joka ei ollut riippuvainen paikallisista olosuhteista eikä vuodenajoista. Sellainen käyttökone oli *höyrykone*.

Alkuperäisessä muodossaan höyrykone keksittiin jo manufaktuurikaudella ja vv. 1711—1712 lähtien sitä alettiin käyttää Englannin vuoriteollisuudessa pumppulaitteessa, jolla pumpattiin vettä kaivoksista. Englannissa tapahtuneen teollisuuden vallankumouksen vaikutuksesta kävi tarpeelliseksi universaalinen höyrykone. Tämä tehtävä ratkaistiin Englannissa XVIII vuosisadan 80-luvulla parantamalla silloista höyrykonetta.

Höyrykoneen käytäntöön tulolla oli valtava merkitys. Höyrykone on käyttökone, joka on vapaa lukuisista vesikäyttökoneelle ominaisista puutteellisuuksista. Polttoainetta ja vettä kuluttaen höyrykone kehittää käyttövoimaa, joka on kokonaan ihmisen valvottavissa. Tämä kone on liikkuva; se vapauttaa teollisuuden riippuvaisuudesta luonnon energialähteisiin ja tekee mahdolliseksi tuotannon keskittämisen mihin paikkaan tahansa.

Höyrykone alkoi levitä nopeasti paitsi Englannissa, myös sen ulkopuolella, luoden edellytykset sellaisten suurten tehtaiden ilmaantumiselle, joissa oli paljon koneita ja suuret määrät työläisiä.

Koneet vallankumouksellistivat tuotannon kaikilla teollisuusaloilla. Ne eivät vallanneet ainoastaan puuvillateollisuutta, vaan tulivat käytäntöön myös villa-, pellava- ja silkkiteollisuudessa. Pian löydettiin tavat höyrykoneiden käyttämiseksi liikenteessä: v. 1807 Amerikan Yhdysvalloissa tehtiin ensimmäinen höyrylaiva ja v. 1825 rakennettiin Englannissa ensimmäinen rautatie.

Aluksi koneita valmistettiin manufaktuureissa käsityönä. Ne tulivat kalliiksi eivätkä olleet riittävän voimakkaita ja täydellisiä. Manufaktuurit eivät voineet valmistaa sellaista määrää koneita kuin nopeasti kasvava teollisuus tarvitsi. Tehtävä ratkaistiin siirtymällä koneiden koneelliseen tuotantoon. Syntyi uusi, nopeasti kehittyvä teollisuusala — *koneenrakennusteollisuus*. Ensimmäiset koneet oli valmistettu pääasiassa puusta. Sitten puiset koneosat alkoivat väistyä metallisten tieltä. Puun korvaaminen metallilla, lisätessään koneiden ikää ja lujuutta, teki mahdolliseksi työskennellä sellaisella nopeudella ja jännityksellä, jota aikaisemmin oli mahdotonta ajatella. XIX vuosisadan alussa keksittiin mekaaniset vasarat, puristimet ja metallintyöstökoneet: sorvi sekä myöhemmin jyrsin- ja porakone.

Koneiden, veturien, kiskojen ja höyrylaivojen valmistamiseen tarvittiin valtavat määrät rautaa ja terästä. *Metallurgia* alkoi nopeasti kehittyä. Metallurgian kehityksessä oli suuri merkitys sillä, että keksittiin menetelmä, jota käyttämällä rautamalmi voitiin sulattaa kivennäispolttoaineella eikä puilla. Sulatusuunit kehittyivät yhä täydellisemmiksi. XIX vuosisadan 30-luvulta lähtien alettiin kylmän ilman asemesta puhaltaa kuumaa ilmaa, joka nopeutti sulatusprosessia ja säästi suuresti polttoainetta. Keksittiin uusia, entistä täydellisempiä teräksensulatusmenetelmiä. Höyrykoneen leviäminen ja metallurgian kehitys synnyttivät valtaviin kivihiihimääriin tarpeen, joka johti kivihiihteellisuuden nopeaan laajenemiseen.

Teollisuuden vallankumouksen seurauksena Englanti muuttui maailman teollisuusyöpajaksi. Englannin jälkeen koneellinen tuotanto alkoi levitä Euroopan muihin maihin ja Amerikkaan.

Teollisuuden vallankumous tapahtui *Ranskassa* muutamien vuosikymmenien kuluessa vuosien 1789—1794 porvarillisen vallankumouksen jälkeen. Kapitalistinen tehdas saavutti vallitsevan aseman Ranskan teollisuudessa vasta XIX vuosisadan toisella puoliskolla.

Saksassa teollisuuden vallankumous tapahtui myöhemmin kuin Englannissa ja Ranskassa sen feodaalisen pirstoutuneisuuden ja maaorjuussuhteiden pitkään säilymisen johdosta. Suurteollisuus alkoi Saksassa kehittyä vasta XIX vuosisadan 40-luvulta lähtien ja erikoisen nopeasti sen jälkeen, kun Saksa yhdistettiin yhtenäiseksi valtioksi v. 1871.

Amerikan Yhdysvalloissa suurteollisuus syntyi XIX vuosisadan alussa. Amerikan koneellinen teollisuus alkoi kehittyä nopeasti vuosien 1861—1865 kansalaissodan jälkeen. Tällöin käytettiin laajasti Englannin teollisuuden teknillisiä saavutuksia sekä Euroopasta virtaavia vapaita pääomia ja ammattitaitoisia työläisiä.

Venäjällä alkoi siirtyminen manufaktuurista tuotannon koneelliseen vaiheeseen ennen maaorjuuden lakkauttamista, mutta kaikessa laajuudessaan se kehittyi ensimmäisinä vuosikymmeninä vuoden 1861 talonpoikaisreformin jälkeen. Kuitenkin monilukuiset feodaalisen maaorjuusjärjestelmän jätteet maassa jarruttivat vielä maaorjuuden häviämisen jälkeenkkin teollisuuden siirtymistä käsi-tuotannosta koneelliseen. Erikoisen selvästi se ilmeni Uralin vuoriteollisuudessa.

Kapitalistinen teollistaminen. Teollisuuden vallankumous aloitti kapitalistisen teollistamisen. Teollistamisen perusta on raskas teollisuus, tuotannonvälineiden tuotanto.

Kapitalistinen teollistaminen tapahtuu luonnonvoimaisesti, kapitalistien tavoitellessa voittoa. Kapitalistisen suurteollisuuden kehitys alkaa tavallisesti *kevyen teollisuuden*, toisin sanoen henkilökohtaisia kulutustarvikkeita valmistavien alojen kehityksestä. Näillä aloilla tarvitaan vähemmän varojen sijoituksia ja pääoma kiertää siellä nopeammin kuin *raskaassa teollisuudessa*, toisin sanoen tuotannonvälineitä — koneita, metalleja ja polttoaineita tuottavilla aloilla. Raskas teollisuus alkaa kehittyä vasta enemmän tai vähemmän huomattavan ajan kuluttua, jonka kestäessä kevyt teollisuus kasaa voittoja. Nämä voitot virtaavat vähitellen raskaaseen teollisuuteen. Kapitalistinen teollistaminen on näin ollen prosessi, joka jatkuu monia vuosikymmeniä.

Esimerkiksi Englannissa tekstiiliteollisuus pysyi pitkän, aikaa tärkeimpänä, kehittyneimpänä teollisuusalanana. XIX vuosisadan toisella puoliskolla alkoi raskas teollisuus esittää johtavaa osaa. Samanlainen järjestys on teollisuusalojen kehityksessä ollut muissakin kapitalistisissa maissa.

XIX vuosisadan toisella puoliskolla jatkui metallurgian kehitys; metallinsulatustekniikka parani ja sulatusuunien koko kasvoi. Takkiraudan tuotanto lisääntyi nopeasti. Englannissa takkiraudan tuotanto nousi 193 000 tonnista v. 1800 — 2 285 000 tonniin v. 1850, 6 059 000 tonniin v. 1870 ja 7 873 000 tonniin v. 1880; Amerikan Yhdysvalloissa 41 000 tonnista v. 1800 573 000 tonniin v. 1850, 1 692 000 tonniin v. 1870 ja 3 897 000 tonniin v. 1880.

XIX vuosisadan viimeiselle kolmannekselle saakka höyrykone pysyi ainoana suurteollisuudessa ja liikenteessä käytettynä voimakonetyyppinä. Höyry esitti valtavaa osaa koneteollisuuden kehityksessä. Koko XIX vuosisadan ajan jatkui höyrykoneen täydellistäminen — höyrykoneiden tehokkuus ja lämpöenergian käyttöaste kasvoivat. XIX vuosisadan 80-luvulla keksittiin *höyryturbiini*. Paremmuutensa ansiosta se alkoi syrjäyttää höyrykonetta monilla aloilla.

Mutta mitä enemmän suurteollisuus kasvoi, sitä nopeammin ilmeni höyryn riittämättömyys käyttövoimana. Keksittiin uudentyyppinen voimakone — *polttomoottori*, aluksi kaasulla (v. 1877) ja sitten nestemäisellä polttoaineella toimiva, diesel (v. 1893). XIX vuosisadan viimeisellä kolmanneksella taloudellisen elämän areenalle astui uusi mahtava voima, *sähkö*, joka vallankumouksellisesti tuotantoa entistä enemmän.

XIX vuosisadalla konetekniikka valtaa teollisuusalan toisensa jälkeen. Vuoriteollisuus, malmin ja kivihiilen tuotanto, kehittyi.

Polttomoottorin keksimisen yhteydessä lisääntyy raakaöljyn (naftan) tuotanto. Kemiallinen teollisuus kehittyy laajaksi. Koneellistetun suurteollisuuden nopeaa kasvua seuraa rautateiden lisääntyvä rakentaminen.

Kapitalistinen teollistaminen toteutetaan sekä oman maan palkkatyöläisten riistolla ja talonpoikaiston taloudelliseen häviöön saattamisella että rosvoamalla muiden maiden, erikoisesti siirtomaiden työtätekeviä. Se johtaa väistämättä kapitalismin ristiriitojen syvenemiseen ja työläisten, talonpoikien ja käsityöläisten miljoonajoukkojen kurjistumiseen.

Historia tuntee kapitalistisen teollistamisen erilaisia teitä. Kapitalistisen teollistamisen ensimmäinen tie on siirtomaiden anastamisen ja rosvoamisen tie. Siten kehittyi Englannin teollisuus. Anastettuaan siirtomaita kaikista maanosista Englanti ammensi kahden vuosisadan ajan niistä valtavia voittoja ja sijoitti ne teollisuuteensa.

Toinen tie on sotien ja voittajamaiden voitetuilta mailta kantamien pakkoverojen tie. Niinpä Saksa, lyötyään Ranskan ranskalais-preussilaisessa sodassa, pakoitti sen maksamaan pakkoveroa 5 miljardia frangia ja sijoitti ne teollisuuteensa.

Kolmas tie on orjuuttavien toimilupien ja lainojen tie. Ne johtavat takapajuiset maat taloudelliseen ja poliittiseen riippuvaisuuteen kapitalistisesti kehittyneistä maista. Esimerkiksi tsaarin Venäjä myönsi toimilupia ja sai lainoja länsivalloilta orjuuttavilla ehdoilla koettaen sillä tavoin päästä asteittain teollistamisen tielle.

Eri maiden historiassa nämä kapitalistisen teollistamisen erilaiset tiet ovat usein kietoutuneet yhteen ja täydentäneet toisiaan. Esimerkkinä siitä on Amerikan Yhdysvaltojen taloudellisen kehityksen historia. Yhdysvaltojen suurteollisuus luotiin ulkomaisten lainojen ja pitkäaikaisen luoton avulla sekä Amerikan alkuasukasväestön hillittömällä ryöstämisellä.

Porvarillisissa maissa tapahtuneesta koneteollisuuden kehityksestä huolimatta valtava osa kapitalistisen maailman väestöstä elää ja työskentelee edelleen alkeellisen käsityötekniikan vallitessa.

Kaupunkien ja teollisuuskeskusten kasvu. Proletaarien luokan muodostuminen. Kapitalistinen teollistaminen aiheutti kaupunkien ja teollisuuskeskusten nopean kasvun. Suurkaupunkien (asukasluku yli 100 000) lukumäärä lisääntyi Euroopassa XIX vuosisadan kuluessa seitsemänkertaiseksi. Kaupunkiväestön ominaispaino lisääntyi herkeämättä maaseutuväestöstä. Englannissa jo XIX vuosisadan puolivälissä ja Saksassa XX vuosisadan alussa yli puolet koko väestöstä oli keskittynyt kaupunkeihin.

Kapitalismin manufaktuurikaudella palkkatyöläisjoukot eivät vielä olleet muodostuneet proletaarien luokaksi. Manufaktuuriin työläiset olivat suhteellisen vähälukuisia, he olivat vielä suuressa määrin kiinni maataloudessa, hajaantuneina moniin pieniin työhuoneisiin ja erilaisten ahtaiden ammattikuntaintressien erotamia.

Teollisuuden vallankumouksen ja koneellisen teollisuuden jatkuvan kehityksen tuloksena kapitalistisissa maissa muodostui *teollisuusproletariaatti*. Työväenluokan lukumäärä kasvoi nopeasti, sen rivit täydentyivät herkeämättä taloudelliseen häviöön joutuneen talonpoikaiston ja käsityöläisten keskuudesta.

Koneellisen suurteollisuuden kasvaessa hävisivät vähitellen ensimmäisten työläissukupolvien paikalliset, ammattikunta- ja säätyetupyrkimykset ja ennakkoluulot sekä niiden utooppiset toiveet keskiajan käsityöläisen menetetyt aseman palauttamisesta. Työläisjoukot yhdistyivät yhtenäiseksi luokaksi — proletariaatiksi. Luonnehtiessaan proletariaatin muodostumista luokaksi Engels kirjoitti: „Vain suuressa mitassa harjoitetun kapitalistisen tuotannon, nykyaikaisen teollisuuden ja maatalouden kehitys antoi sen olemassaololle pysyvän luonteen, lisäsi sen lukumäärää ja muovasi sen erikoiseksi luokaksi erikoisine etuineen ja erikoisine historiallisine tehtävineen”¹.

Englannissa työläisten luku teollisuudessa ja liikenteessä oli XIX vuosisadan toisella vuosikymmenellä noin 2 miljoonaa henkilöä; seuraavan sadan vuoden aikana se lisääntyi enemmän kuin kolminkertaiseksi.

Ranskassa oli työläisiä teollisuudessa ja liikenteessä XIX vuosisadan kuusikymmenluvulla noin 2 miljoonaa henkilöä, mutta XX vuosisadan alussa heidän lukumääränsä oli noin 3,8 miljoonaa.

Amerikan Yhdysvalloissa työläisten luku teollisuudessa ja liikenteessä oli v. 1859 1,8 miljoonaa, mutta v. 1899 — 6,8 miljoonaa.

Saksassa työläisten luku teollisuudessa ja liikenteessä lisääntyi 700 000 henkilöstä v. 1848 5 miljoonaan v. 1895.

Venäjällä maaorjuuden lakkauttamisen jälkeen tapahtui työväenluokan muodostuminen nopeasti. V. 1865 työskenteli suurissa tehtaissa, vuoriteollisuudessa ja rautateillä 706 000 työläistä, mutta v. 1890 — 1 433 000. Näin ollen työläisten lukumäärä suurissa kapitalistisissa tuotantolaitoksissa lisääntyi 25 vuodessa enemmän kuin kaksinkertaiseksi. 90-luvun loppuun mennessä oli työläisten luku suurissa tehtaissa, vuoriteollisuudessa ja rautateillä lisääntynyt Euroopan Venäjän 50 kuvernementissa 2 207 000:een ja koko Venäjällä 2 792 000:een.

Kapitalistinen tehdas. Kone pääoman välikappaleena palkkatyön riistossa. *Kapitalistinen tehdas* on suuri teollinen yritys, joka perustuu palkkatyöläisten riistoon ja käyttää konejärjestelmää tavaroiden tuottamiseen.

Konejärjestelmä on yhtaikaa samanlaisia tuotannollisia tehtäviä suorittavien työkoneiden (esimerkiksi samanlaatuisten kutomakoneiden) kokonaisuus tai erilaatuisten, mutta toisiaan täydentävien työkoneiden kokonaisuus. Erilaatuisten koneiden järjestelmä on osatyökoneiden yhdistelmä, joka perustuu tuotannollisten tehtävien jakamiseen niiden kesken. Jokainen osakone antaa työtä toiselle koneelle. Koska kaikki nämä koneet toimivat yhtaikaa, niin tuote on jatkuvasti tuotantoprosessin eri asteissa, siirtyen tuotantovaiheesta toiseen.

¹ *F. Engels, Työväenliike Amerikassa, K. Marx ja F. Engels, Teokset, XVI osa, I nide, s. 287.*

Koneiden käyttäminen takaa työn tuottavuuden valtavan nousun ja tavaroiden arvon alenemisen. Kone tekee mahdolliseksi tuottaa saman tavarapaljouden tuntuvasti pienemmällä työn kuluttamisella tai tuottaa samalla työn kuluttamisella huomattavasti enemmän tavaroita.

XIX vuosisadalla saman puuvillamäärän jalostamiseen langaksi koneen avulla tarvittiin työaika 180 kertaa vähemmän kuin käsinkehruussa. Koneen avulla yksi aikuinen tai alaikäinen työläinen painoi tunnissa yhtä paljon neli-väristä karttuunia kuin aikaisemmin käsityön vallitessa 200 aikuista työläistä oli painanut. XVIII vuosisadalla, manufaktuurityönjaon vallitessa, työläinen oli valmistanut päivässä 4 800 neulaa; XIX vuosisadalla yksi työläinen, työskennellen yhtäaikaa 4 koneella, valmisti jopa 600 000 neulaa päivässä.

Kapitalistisen tuotantotavan aikana kaiken hyödyn koneiden käyttämisestä anastavat niiden koneiden omistajat, kapitalistit, joiden voitot lisääntyvät.

Tehdas on kapitalistisen yhteistoiminnan (kooperaation) korkein muoto. Kapitalistinen yhteistoiminta mittasuhteiltaan verrattain laajasti yhdessä suoritettuna työnä tekee välttämättömäksi erikoisen johtamis-, valvomis- ja eri töiden yhteensovittamistehtävän. Kapitalistisessa yrityksessä kapitalisti suorittaa johtamistehtävän ja sillä on erikoispiirteitä — se on samanaikaisesti pääoman harjoittaman palkkatyöläisten riiston tehtävä. Kapitalisti ei ole kapitalisti sen vuoksi, että hän johtaa teollisuusyritystä, vaan päinvastoin, hänestä tulee yrityksen johtaja sen tähden, että hän on kapitalisti.

Jo kapitalistisen yksinkertaisen yhteistoiminnan aikana kapitalisti vapauttaa itsensä ruumiillisesta työstä. Yhteistoiminnan mittasuhteiden laajetessa hän vapauttaa itsensä myös työläisten välittömän ja jatkuvan valvonnan tehtävästä. Nämä tehtävät siirretään erikoiselle palkkatyöntekijäin ryhmälle — johtajille ja mestareille, jotka komentavat tuotantolaitoksessa kapitalistin nimessä. Kapitalistinen johtaminen on luonteeltaan despoottista.

Tehtaaseen siirryttäessä pääoma suorittaa loppuun erikoisen, *kapitalistisen työkurin* luomisen. Kapitalistinen työkuri on nälkäkuria. Työläistä uhkaa tässä lakkaamatta tehtaasta erottaminen, pelko joutua työttömien riveihin. Kapitalistiselle tehtaalle on ominaista kasarmikuri. Työläisiä rangaistaan rahasakoilla ja vähennyksillä työpalkasta.

Kone sellaisenaan on tehokas työn helpottamis- ja sen tuottavuuden kohottamisväline. Mutta kapitalismin vallitessa kone toimii palkkatyön riiston tehostamisen välineenä.

Käytäntöontulostaan lähtien koneesta tulee työläisen kilpailija. Koneiden kapitalistinen käyttäminen riistää ennen kaikkea toimeentulovälineet kymmeniltä ja sadoilta tuhansilta käsityöläisiltä, joista tulee liikalaisia. Niinpä höyrykutomakoneiden laajan käytäntöön-oton yhteydessä 800 000 englantilaista kutojaa lähetettiin kadulle. Miljoonat Intian kutojat olivat tuomitut nälkään ja kuolemaan, koska käsin valmistetut intialaiset kankaat eivät kestäneet koneilla valmistettujen englantilaisten kankaiden kilpailua. Koneiden käytön

lisääntymisen ja niiden kehittymisen johdosta koneet syrjäyttävät yhä enemmän palkkatyöläisiä, heidät heitetään kapitalistisista tehtaista kadulle täydentämään kasvavaa työttömien armeijaa.

Kone yksinkertaistaa tuotantoprosessin ja tekee tarpeettomaksi työntekijän suuren lihasvoiman käyttämisen. Sen vuoksi siirryttäessä konetekniikkaan pääoma vetää tuotantoon laajasti naisia ja lapsia. Kapitalisti pakoittaa heidät työskentelemään raskaissa olosuhteissa kurjalla palkalla. Tämä tuo mukanaan lasten suuren kuolleisuuden työläisperheissä sekä naisten ja lasten fyysillisen ja moraalisen runtelemisen.

Kone avaa laajat mahdollisuudet tavaran tuottamiseen tarvittavan työajan vähentämiseen ja luo siten edellytykset työpäivän lyhentämiselle. Kuitenkin kapitalismin aikana konetta käytetään työpäivän pidentämisen keinona. Voitontavoittelussaan kapitalisti pyrkii käyttämään konetta mahdollisimman täydellisesti. Ensiksi, mitä pitempi koneen hyödyllinen toiminta työpäivän kestäessä on, sitä nopeammin se tuottaa hintansa takaisin. Toiseksi, mitä pitempi on työpäivä ja mitä täydellisemmin konetta käytetään, sitä pienempi on vaara, että se vanhenee teknillisesti ja että toiset kapitalistit ehtivät ottaa käytäntöön parempia tai vähemmän maksavia koneita, jonka ansiosta he saavat edullisemmat tuotantoehdot. Sen vuoksi kapitalisti pyrkii jatkamaan työpäivää mahdollisimman paljon.

Kapitalistin hallussa konetta käytetään siinä tarkoituksessa, että työläisestä saataisiin puristetuksi enemmän työtä tietyn ajan kulussa. Yletön työn voimaperäisyys, tehdasrakennusten ahtausta, ilman ja valon niukkuus ja välttämättömien työnsuojelutoimenpiteiden puuttuminen aiheuttavat työläisten joukkoaisen sairastumisen ammattitauteihin, terveyden murtumisen ja elinajan lyhenemisen.

Konetekniikka avaa laajan kentän tieteen soveltamiselle tuotantoprosessissa ja entistä tietoisemman, luovan luonteen antamiselle työlle. Mutta koneiden kapitalistinen käyttö johtaa siihen, että työläinen muuttuu *koneen lisäkkeeksi*. Työläisten osaksi jää vain yksitoikkoinen, näännyttävä ruumiillinen työ. Henkisestä työstä tulee erikoistyöntekijäin: insinöörien, teknikkojen ja tiedemiesten etuoikeus. Tiede asettuu palvelemaan pääomaa. *Vastakohtaisuus ruumiillisen ja henkisen työn välillä* syvenee yhä enemmän.

Kone merkitsee ihmisen vallan lisääntymistä luonnonvoimien yli. Kohottaessaan työn tuottavuutta kone lisää yhteiskunnan rikkautta. Mutta tämä rikkaus menee kapitalisteille ja työväenluokan — yhteiskunnan tärkeimmän tuotantovoiman — asema yhä enemmän huononee.

Marx todisti „Pääomassa”, että koneet eivät sinänsä ole työväenluokan vihollisia, vaan sitä on kapitalistinen järjestelmä, jossa niitä käytetään. Hän kirjoitti, että „kone sinänsä lyhentää työaikaa, kun taas kapitalistisesti käytettynä se pidentää työpäivää... kone sinänsä helpottaa työntekoa, mutta kapitalistisesti käytettynä se lisää työn voimaperäisyyttä... sinänsä kone merkitsee ihmisen voittoa luonnonvoimista, mutta kapitalistisesti käytettynä se saattaa

ihmisen luonnonvoimien orjaksi... sinänsä kone lisää tuottajan rikkautta, mutta kapitalistisesti käytettynä tekee hänestä pauperin”¹.

Kapitalististen suhteiden syntymisestä lähtien alkaa *luokkataistelu palkkatyöläisten ja kapitalistien välillä*. Sitä käydään koko manufaktuurikauden ajan ja siirryttäessä koneelliseen tuotantoon se saa laajat mittasuhteet ja ennennäkemättömän kärkevyuden.

Ensimmäisenä ilmauksena kypsymättömän työväenliikkeen vastalauseesta konetekniikan kapitalistisen käytön tuhoisia seurauksia vastaan olivat koneiden-tuhoamisyritykset. Vuonna 1758 keksityn ensimmäisen keritsemiskoneen polttivat työläiset, jotka tuon koneen käytäntöönottamisen vuoksi jäivät työttä. XIX vuosisadan alussa Englannin teollisuusalueilla kehittyi laaja „koneiden murskaajain” liike, joka oli tähdätty ennen kaikkea höyrykutomakonetta vastaan. Työväenluokka tarvitsi määrätyn ajan ja kokemuksen käsittääkseen, että sen sorto ja kurjuus ei johdu itse koneista, vaan niiden kapitalistisesta käytöstä.

Kapitalistit käyttivät laajasti konetta tehokkaana aseena pääoman itsevaltiutta vastaan suunnattujen työläisten ajottaisten levottomuuksien, lakkojen jne. tukahduttamiseen. Vuoden 1830 jälkeen välittömänä aiheena huomattavaan osaan keksinnöistä Englannissa olivat kapitalistien työläisiä vastaan käymän luokkataistelun tarpeet, kapitalistien pyrkimys työläisten lukumäärää supistamalla ja vähäisempää ammattitaitoa vaativaa työtä käyttämällä murtaa työläisten vastarinta, jota nämä tekivät pääoman harjoittamaa sortoa vastaan.

Näin koneiden kapitalistinen käyttö aiheuttaa työläisten aseman huononemisen ja työn ja pääoman välisten luokkaristiriitojen kärjistymisen.

Suurteollisuus ja maatalous. Suurteollisuuden kehitys johti koneiden käyttöön myös maataloudessa. Koneiden käyttömahdollisuus on eräs maatalouden suurtuotannon tärkeimmistä eduista. Koneet kohottavat valtavassa määrin työn tuottavuutta maataloudessa. Mutta pieni talonpoikaistalous ei voi käyttää niitä, koska koneiden ostoon tarvitaan huomattavia varoja. Sitä paitsi konetta voidaan käyttää tehokkaasti suurtaloudessa, viljelysalojen ollessa laajat, siirryttäessä teollisuuden raaka-ainekasvien tuotantoon jne. Konetekniikkaan perustuvassa suurtaloudessa työn kulutus tuoteyksikköä kohti on huomattavasti pienempi kuin takapajuiseen tekniikkaan ja käsityöhön perustuvassa pienessä talonpoikaistaloudessa. Sen johdosta pieni talonpoikaistalous ei kestä kilpailua kapitalistisen suurtalouden kanssa.

Maatalouskoneiden leviäminen kapitalismin vallitessa jouduttaa talonpoikaiston jakautumisprosessia. „Koneiden järjestelmällinen käyttö maataloudessa työntää yhtä armottomasti syrjään patriarkaalisen „keski”-talonpoijan kuin höyrykutomakone työntää syrjään käsin työskentelevän kutojan, kotiteollisuudenharjoittajan”².

¹ K. Marx, Pääoma, I osa, 1953, ss. 446—447. (Suom. 1948, s. 416.)

² V. I. Lenin, Kapitalismin kehitys Venäjällä, Teokset, 3. osa, ss. 193—194. (Suom. 1954, s. 197.)

Kapitalismi kohottaa maataloustekniikkaa, vie sitä eteenpäin, saattaa taloudelliseen häviöön pientuottajajoukkoja. Samalla palkkatyövoima maataloudessa on niin halpaa, että monet suuret taloudet eivät käytä koneita, vaan pitävät parempana käyttää käsityötä. Tämä jarruttaa konetekniikan kehitystä maatalous-tuotannossa.

Koneiden kapitalistista käyttöä maataloudessa seuraa väistä-mättä maatalousproletariaatin riiston tehostaminen kohottamalla työn voimaperäisyyttä. Esimerkiksi aikanaan laajalle levinnyt leikkuukonetyyppi sai nimen „lobogreika” („otsanlämmittäjä”), koska työskentely sillä vaati suurta fyysillistä ponnistusta.

Kapitalismin konekaudella tapahtuu lopullisesti teollisuuden erkaneminen maataloudesta. *Kaupungin ja maaseudun välinen vastakohtaisuus* syvenee ja kärjistyy. Kapitalismin aikana maatalous jää kehityksessään yhä enemmän jälkeen teollisuudesta. Lenin osoitti, että teknillis-taloudelliselta tasoltaan kapitalististen maiden maatalous oli XX vuosisadan alussa lähempänä manufak-tuurivaihetta.

Kapitalismin aikana konetekniikan juurruttaminen maataloustuotantoon tapahtuu paljon hitaammin kuin teollisuuteen. Kun höyryvoimakone teki mahdolliseksi suorittaa teollisuudessa perusteellisia teknillisiä uudistuksia, niin maataloudessa sitä voitiin soveltaa ainoastaan höyrypuimakoneen muodossa. Monimutkaiseen mekaaniseen puimakoneeseen myöhemmin yhdistettiin puinti, viljan puhdistus ja lajittelu. Vasta XIX vuosisadan viimeisellä neljänneksellä levisivät hevosten vetämät viljankorjuukoneet — itesitovat leikkuukoneet. Telo-keijutraktori keksittiin jo viime vuosisadan 80-luvulla ja pyörätraktori XX vuosi-sadan alussa, mutta traktorien laajempi käyttö alkoi suurissa kapitalistisissa talouksissa vasta tämän vuosisadan 20-luvulla, pääasiassa Amerikan Yhdys-valloissa.

Kuitenkin ovat kapitalistisen maailman useimpien maiden maataloudessa näihin asti tärkeimpänä liikevoimana olleet vetojuhdat ja maanmuokkausväli-neinä hevosen vetämä aura, äes ja kultivaattori.

Kapitalistinen työn ja tuotannon yhteiskunnallistaminen. Konei-den käytön rajat kapitalismin aikana. Konetekniikan pohjalla saavutettiin kapitalismin aikana suurta edistystä yhteiskunnan tuotantovoimien kehityksessä verrattuna feodaaliseen tuotanto-tapaan. Kone oli vallankumouksellinen voima, joka uudisti yhteis-kunnan.

„Siirtyminen manufaktuurista tehtaaseen merkitsee täydellistä teknillistä kumousta, joka tekee tarpeettomaksi mestarin käsityö-taidon, joka on hankittu vuosisatojen kuluessa, ja tätä teknillistä kumousta seuraa kiertämättömästi tuotannon yhteiskunnallisten suhteiden mitä jyrkin mullistus, tuotantoon osallistuvien erilaisten henkilöryhmien lopullinen toisistaan eroaminen, perintätapojen täy-dellinen hylkääminen, kapitalismin kaikkien synkkien puolien kär-jistyminen ja laajeneminen ja samalla myös kapitalismin suorittama laaja työn yhteiskunnallistaminen. Koneellinen suurteollisuus on

täten kapitalismin viimeinen sana, sen kielteisten ja „myönteisten puolien” viimeinen sana”¹.

Koneellisen suurteollisuuden pohjalla suorittaa pääoma luonnonvoimaisesti *työn yhteiskunnallistamisen* laajan prosessin.

Ensiksi, koneiden käyttämisen seurauksena teollisuustuotanto keskittyy yhä enemmän suuriin tuotantolaitoksiin. Kone sinänsä vaatii monien työntekijäin yhteistyötä.

Toiseksi, kapitalismin aikana yhteiskunnallinen työnjako kehittyi edelleen. Teollisuuden ja maatalouden alojen lukumäärä lisääntyy. Samalla eri alat ja tuotantolaitokset tulevat yhä enemmän riippuvaisiksi toisistaan. Eri alojen laajan spesialisoitumisen vallitessa esimerkiksi kankaita tuottava tehtailija joutuu välittömästi riippuvaiseksi tehtailijasta, joka tuottaa lankaa, tämä viimeksi mainittu puuvillaa tuottavasta kapitalistista, koneenrakennustehtaan ja kivihiilikaivosten omistajasta jne.

Kolmanneksi, luontoistaloudelle ominainen pienten talousyksiköiden pirstoutuneisuus häviää ja paikalliset pienet markkinat sulautuvat suunnattoman suuriksi kansallisiksi ja maailmanmarkkinoiksi.

Neljänneksi, kapitalismi ja sen konetekniikka sysäävät syrjään työntekijän henkilökohtaisen riippuvaisuuden erilaiset muodot. Tuotannon perustaksi tulee vapaa palkkatyö. Väestön liikkuvuus saa suuret mittasuhteet ja se takaa työvoiman keskeytymättömän virtaamisen kehittyville teollisuusaloille.

Viidenneksi, koneellisen tuotannon levitessä syntyy paljon teollisuuskeskuksia ja suurkaupunkeja. Yhteiskunta jakautuu yhä enemmän kahteen antagonistiseen perusluokkaan — kapitalistien luokkaan ja palkkatyöväen luokkaan.

Konetekniikan pohjalla saavutettu työn ja tuotannon yhteiskunnallistuminen oli merkittävä askel eteenpäin yhteiskunnan edistyksellisessä kehityksessä. Mutta rikastumaan pyrkivien kapitalistien itsekäät edut asettavat tietyt rajat tuotantovoimien kehitykselle.

Yhteiskunnalliselta näkökannalta koneen käyttäminen on edullista silloin, kun työ, jonka koneen tuottaminen maksaa, on vähäisempi sitä työtä, jonka koneen käyttäminen säästää, samoin kuin silloin, kun kone tekee työn helpommaksi. Mutta kapitalistille ei ole merkitystä yhteiskunnallisen työn säästöllä eikä työntekijän työn helpottumisella, vaan säästöllä työn maksamisessa. Koneiden käytön raja on kapitalistille sen tähden suppeampi. Se määräytyy koneen hinnan ja sen syrjäyttämien työläisten työpalkan välisen erotuksen mukaan. Mitä alhaisempi on työläisten työpalkka, sitä heikompi on kapitalistin pyrkimys ottaa koneita käytäntöön. Siitä syystä käsityötä käytetään yhä vieläkin laajasti kapitalististen maiden teollisuudessa.

¹ V. I. Lenin, Kapitalismin kehitys Venäjällä, Teokset, 3. osa, s. 397. (Suom. 1954, s. 402.)

Koneellinen suurteollisuus kärjisti kilpataistelua kapitalistien välillä ja lisäsi koko yhteiskunnallisen tuotannon luonnonvoimaisuutta ja anarkiaa. Koneiden kapitalistinen käyttö ei tuonut mukanaan ainoastaan yhteiskunnan tuotantovoimien nopeaa kehitystä, vaan myös pääoman työhön kohdistaman sarron kasvun ja kapitalistisen tuotantotavan kaikkien ristiriitojen kärjistymisen.

LYHYITÄ YHTEENVETOJA

1. Siirtyminen manufaktuurista koneelliseen suurteollisuuteen merkitsi teollista vallankumousta. Valtava merkitys koneiteollisuuteen siirtymiselle oli höyrykoneen keksimisellä, metallinsulatusmenetelmien parantamisella ja koneita valmistavien koneiden luomisella. Kone valtasi tavarantuotannon alan toisensa jälkeen.

2. Kapitalismin kehittyessä tapahtuu Euroopan ja Amerikan tärkeimpien maiden kapitalistinen teollistaminen. Kapitalistinen teollistaminen alkaa tavallisesti kevyen teollisuuden kehittämisestä. Kapitalististen maiden teollistamisessa esittää suurta osaa siirtomaiden ja voitettujen maiden ryöstö sekä orjuuttavien lainojen saanti. Kapitalistinen teollistaminen perustuu palkkatyön riistoon ja lisää talonpoikaiston ja käsi-työläisten laajojen joukkojen häviöön joutumista. Se johtaa yhteiskunnallisen työnjaon jatkuvaan kehittymiseen, vie loppuun teollisuuden erkanemisen maataloudesta ja kärjistää kaupungin ja maaseudun välistä vastakohtaisuutta.

3. Kapitalistinen tehdas on suuri yritys, joka perustuu palkkatyöläisten riistoon ja käyttää konejärjestelmää tavaroiden tuottamiseksi. Johto kapitalistisessa tehtaassa on luonteeltaan despoottista. Kapitalistisessa yhteiskunnassa koneiden käyttöä seuraa se, että palkkatyöläisen työ käy raskaammaksi, hänen riistonsa tehostuu ja kurjan vähäistä työpalkkaa saavia naisia ja lapsia vedetään tuotantoon. Kapitalistinen kone-tuotanto suorittaa loppuun henkisen ja ruumiillisen työn erkanemisproessin ja kärjistää vastakohtaa niiden välillä.

4. Koneellisen suurteollisuuden kehitys johtaa kaupunkien kasvuun, kaupunkiväestön lisääntymiseen maaseutuväestön keskuudesta, palkkatyöläisten luokan, proletariaatin, muodostumiseen ja sen lukumäärän kasvuun. Koneiden käyttö maataloudessa on suurtuotannon etuisuus, se johtaa työn tuottavuuden kohoamiseen ja nopeistaa talonpoikaiston luokkajakautumisprosessia. Kapitalismin aikana maatalous jää yhä enemmän jälkeen teollisuudesta, mikä johtaa kaupungin ja maaseudun välisen vastakohtaisuuden syvenemiseen.

5. Koneellisella suurteollisuudella on historiallisesti edistyksellinen merkitys, se johtaa työn tuottavuuden kasvuun ja

pääoman suorittamaan työn yhteiskunnallistamiseen. Koneiden kapitalistisen käytön rajat määräytyvät siten, että kapitalistit ottavat koneen käyttäntöön vain niissä tapauksissa, jolloin sen hinta on pienempi kuin koneen syrjäyttämien työläisten työpalkka.

VII LUKU

PÄÄOMA JA LISÄARVO. KAPITALISMIN TALOUDELLINEN PERUSLAKI

Kapitalistisen järjestelmän tuotantosuhteiden perusta. Kun manufaktuurista siirryttiin koneelliseen suurteollisuuteen, tuli kapitalistinen tuotantotapa vallitsevaksi. Käsintehdävään työhön perustuvien käsityöläisverstaiden ja manufaktuurien tilalle teollisuudessa ilmaantuivat tehtaot, joissa työ tehdään monimutkaisilla koneilla. Maataloudessa alkoi syntyä suuria kapitalistisia talouksia, jotka sovelsivat verrattain kehittyneitä maanviljelysmenetelmiä ja maatalouskoneita. Uusi tekniikka kehittyi, uudet tuotantovoimat muodostuivat ja uudet, kapitalistiset tuotantosuhteet valtasivat hallitsevan aseman. Kapitalistisen yhteiskunnan tuotantosuhteiden tutkiminen niiden synnyssä, kehityksessä ja rappeutumisessa muodostaa Marxin „Pääoman” perussisällön.

Porvarillisen yhteiskunnan tuotantosuhteiden perustana on tuotannonvälineiden kapitalistinen omistus. Tuotannonvälineiden *kapitalistinen omistus* on työhön perustumatonta kapitalistien yksityisomistusta, jota käytetään palkkatyöläisten riistoon. Marxin klassillisen lausunnon mukaan „kapitalistinen tuotantotapa... perustuu siihen, että tuotannon aineelliset edellytykset ovat työtätekevämmien hallussa pääoma- ja maaomaisuuden muodossa, kun taas joukkojen hallussa on ainoastaan tuotannon henkilökohtainen edellytys — työvoima”¹.

Kapitalistinen tuotanto perustuu palkkatyöhön. Palkkatyöläiset ovat vapaat maaorjuuden siteistä. Mutta he ovat vailla tuotannonvälineitä ja heidän on nälkäkuoleman uhalla pakko myydä työvoimaansa kapitalisteille. Porvariston harjoittama proletariaatin riisto on kapitalismin päätunnuksimerkki ja porvariston ja proletariaatin välinen suhde on kapitalistisen järjestelmän perustava luokkasuhde.

Maissa, joissa on vallalla kapitalistinen tuotantotapa, säilyy kapitalististen talousmuotojen rinnalla enemmän tai vähemmän merkittäviä esikapitalististen talousmuotojen jätteitä. „Puhdasta

¹ K. Marx, Gothan ohjelman arvostelua, K. Marx, F. Engels, Valitut teokset, II osa, 1948, s. 16. (Suom. eri kirjaseinä 1935, s. 26.)

kapitalismia” ei ole yhdessäkään maassa. Porvarillisissa maissa on paitsi kapitalistista omistusta, myös tilanherrojen suurmaanomistusta sekä omalla työllään elävien tavallisten tavarantuottajien — talonpoikien ja käsityöläisten — pientä yksityisomistusta. Pientuotanto esittää kapitalismin aikana toisarvoista osaa. Kapitalistit ja tilanherrat — tehtaiden, pankkien, kaupallisten yritysten ja maan omistajat — riistävät kaupungin ja maaseudun pienten tavarantuottajien suuria joukkoja.

Kapitalistisen tuotantotavan kehityksessä on kaksi vaihetta: esimonopolistinen ja monopolistinen. Kapitalismin yleiset taloudelliset lait vaikuttavat sen molemmissa kehitysvaiheissa. Tämän ohella monopolistiselle kapitalismille ovat ominaisia monet olennaiset erikoisuudet, joista puhumme myöhemmin.

Siirrymme tarkastelemaan kapitalistisen riiston olemusta.

Rahan muuttuminen pääomaksi. Jokainen pääoma aloittaa tiensä tietyn suuruisen rahasumman muodossa. Raha sellaisenaan ei ole pääomaa. Kun esimerkiksi pienet itsenäiset tavarantuottajat vaihtavat keskenään tavaroita, esiintyy raha kiertokulun välineenä, mutta se ei toimi pääomana. Tavarankiertokulun kaava on tällainen: T (tavara) — R (raha) — T (tavara), so. toisen tavarankiertokulun myynti toisen ostamiseksi. Raha muuttuu pääomaksi, kun sitä käytetään vieraan työn riistämistarkoituksiin. Pääoman yleinen kaava on $R - T - R$, toisin sanoen osto myyntiä varten rikastumistarkoituksessa.

Kaava $T - R - T$ merkitsee, että toinen käyttöarvo vaihdetaan toiseen: tavarantuottaja luovuttaa tavarankiertokulun, joka ei ole hänelle tarpeen, ja saa vastineeksi toisen tavarankiertokulun, jota hän tarvitsee kiertokulun varten. Kiertokulun tarkoituksena on käyttöarvo. Kaavassa $R - T - R$ päinvastoin liikkeen lähtö- ja päätekohta on yhtäläinen; liikkeen alussa kapitalistilla oli rahaa ja liikkeen lopussa hänellä on rahaa. Pääoman liike olisi ollut tarkoitukseton, jos toimituksen lopussa kapitalistilla olisi samansuuruinen rahasumma kuin oli alussa. Kapitalistin toiminnan koko merkitys on siinä, että sen tuloksena hänellä on enemmän rahaa kuin oli alussa. Kiertokulun tarkoituksena on arvon lisääminen. Pääoman yleinen kaava on siis täydellisessä muodossaan tällainen: $R - T - R'$, jossa R' merkitsee lisääntynyttä rahasummaa.

Kapitalistin ennakoita sijoittama, ts. kiertokulkuun panema pääoma palaa omistajalleen tietyn lisäkasvun kera.

Mistä pääoman lisäkasvu tulee? Pyrkinessään salaamaan kapitalistien rikastumisen todellisen lähteen porvarilliset taloustieteilijät väittävät monesti, että tämä lisäkasvu syntyy muka tavarankiertokulusta. Tällainen väite on paikkansapitämätön. Tosiaankin, jos vaihdetaan samanarvoisia tavaroita ja rahaa, ts. vastikkeita (ekvivalentteja), niin kukaan tavarankiertokulun ei voi saada kiertokulusta suurempaa arvoa kuin sen, mikä on ollenonut hänen tavaransa. Jos taas myyjien onnistuu myydä tavaransa sanokaamme 10% yli niiden arvon, niin tultuaan ostajiksi heidän on maksettava

samat 10% liikaa. Näin ollen sen minkä tavaranomistajat voittavat myyjinä he menettävät ostajina. Todellisuudessa kuitenkin pääoman lisäkasvu tapahtuu koko kapitalistiluokalla. Kapitalistiksi muuttuvan rahanomistajan on ilmeisesti löydettävä markkinoilta sellainen tavara, joka kulutettaessa luo arvoa, vieläpä enemmän kuin mitä sillä itsellään on. Toisin sanoen, rahanomistajan on löydettävä markkinoilta sellainen tavara, jonka käyttöarvolla itsellään olisi ominaisuus olla arvonalähteenä. Sellainen tavara on työvoima.

Työvoima tavarana. Työvoimatavaran arvo ja käyttöarvo. Työvoima niiden ruumiillisten ja henkisten kykyjen kokonaisuutena, joita ihminen käyttää aineellisten hyödykkeiden tuotantoprosessissa, on tuotannon välttämätön aines missä tahansa yhteiskuntamuodossa. Mutta ainoastaan kapitalismin aikana työvoimasta tulee *tavaraa*.

Kapitalismi on tavarantuotantoa sen korkeimmalla kehitysteasteella, jolloin myös työvoima tulee tavaraksi. Työvoima muuttuessa tavaraksi tavarantuotanto saa *yleisen* luonteen. Kapitalistinen tuotanto perustuu palkkatyöhön ja kapitalistin suorittama työläisen palkkaaminen ei ole muuta kuin työvoimatavaran ostoa ja myyntiä: työläinen myy työvoimansa, kapitalisti ostaa sen.

Palkatessaan työläisen kapitalisti saa hänen työvoimansa täydelliseen hallintaansa. Kapitalisti käyttää tätä työvoimaa tuotantoprosessissa, jossa pääoman kasvu tapahtuukin.

Kuten jokainen muukin työvoima myydään tietystä hinnasta, jonka perustana on tämän tavaran arvo. Mikä tämä arvo on?

Jotta työläinen säilyttäisi työkykynsä, on hänen tyydytettävä ravinto-, vaatetus-, jalkine- ja asuntotarpeensa. Välttämättömien elämäntarpeiden tyydyttäminen on työläisen kuluttaman elinvoiman — lihas-, hermo- ja aivoenergian uudistamista, hänen työkykynsä uudistamista. Edelleen, pääoma tarvitsee työvoiman keskeytymätöntä virtaamista; tämän vuoksi työläisellä täytyy olla mahdollisuus ylläpitää paitsi itsensä, myös perheensä. Tällä taataan työvoiman uusintaminen, ts. lakkaamaton uudistaminen. Lopuksi pääoma tarvitsee paitsi kouluttamattomia, myös ammattitaitoisia työläisiä, jotka osaavat käsitellä monimutkaisia koneita, mutta ammattitaidon hankkimiseen liittyy tiettyä työn kulutusta opetukseen. Sen vuoksi työvoiman tuotanto- ja uusintamiskustannuksiin sisältyvät myös tietyt vähimmäiskulut työväenluokan kasvavien sukupolvien opettamiseen.

Kaikesta tästä seuraa, että *tavarana esiintyvä työvoiman arvo* on yhtä kuin työläisen ja hänen perheensä ylläpitoon välttämättömien toimeentulovälineiden arvo. „Työvoiman samoin kuin kaiken muunkin tavaran arvon määrää tämän erikoisen kauppatavaran tuottamiseen ja siis myöskin uusintamiseen välttämätön työaika”¹.

Yhteiskunnan historiallisen kehityksen kulussa muuttuvat sekä työläisen tavanomaisten tarpeiden taso että näiden tarpeiden

¹ K. Marx, Pääoma, I osa, 1953, s. 177. (Suom. 1948, ss. 181—182.)

tydyttämistävälineet. Eri maissa työläisen tavanomaisten tarpeiden taso ei ole samanlainen. Kysymyksessä olevan maan historiallisen kehityksen ja niiden olosuhteiden erikoisuudet, joissa palkkatyöläisten luokka muodostui, määräävät suurelta osalta tämän luokan tarpeiden luonteen. Ilmastolliset ja muut luonnonehdot niin ikään vaikuttavat tietyllä tavalla työläisen ravinnon, vaatetuksen ja asunnon tarpeisiin. Työvoiman arvoon ei sisälly ainoastaan ihmisen ruumiillisten voimien uudistamiseen välttämättömien kulutustarvikkeiden arvo, vaan myös menot työläisen ja hänen perheensä niiden kulttuurillisten tarpeiden tyydyttämiseen, jotka aiheutuvat niistä yhteiskunnallisista olosuhteista, joissa työläiset elävät ja saavat kasvatuksen (lasten koulutus, lehtien ja kirjojen osto, elokuvissa ja teatterissa käynti jne.). Kapitalistit pyrkivät aina ja kaikkialla painamaan työväenluokan aineelliset ja kulttuurilliset elämänehdot kaikkein alhaisimmalle tasolle.

Ryhtyessään toimimaan kapitalisti ostaa kaiken tuotannossa tarvittavan: rakennukset, koneet, työkaluston, raaka- ja polttoaineet. Sitten hän palkkaa työläiset, ja tuotantolaitoksessa alkaa tuotantoprosessi. Kun tavara on valmis, kapitalisti myy sen. Valmiin tavaran arvoon sisältyy: ensiksikin kulutettujen tuotannonvälineiden arvo — jalostetun raaka-aineen ja kulutetun polttoaineen arvo sekä tietty osa rakennusten, koneiden ja työkalujen arvosta; toiseksi uusi arvo, jonka työläisten työ kysymyksessä olevassa tuotantolaitoksessa on luonut.

Mitä tämä uusi arvo on?

Kapitalistinen tuotantotapa edellyttää verrattain korkeata työn tuottavuuden astetta, jonka vallitessa työläinen tarvitsee ainoastaan osan työpäivästä työvoimansa arvoa vastaavan arvon luomiseen. Oletakaamme, että tunti yksinkertaista keskimääräistyötä luo arvon, joka vastaa 1 dollaria, ja että työvoiman päiväarvo vastaa 6 dollaria. Tässä tapauksessa työläisen on työskenneltävä 6 tunnin ajan korvatakseen työvoimansa päiväarvon. Mutta kapitalisti on ostanut työvoiman koko päiväksi ja hän pakoittaa proletaarin tekemään työtä 6 tunnin asemesta koko työpäivän ajan, joka kestää, sanokaamme, 12 tuntia. Näiden 12 tunnin aikana työläinen luo arvon, joka vastaa 12 dollaria, vaikka hänen työvoimansa arvo vastaa 6 dollaria.

Nyt näemme, mitä työvoimatavaran erikoinen käyttöarvo on tämän tavaran ostajalle, kapitalistille. *Työvoimatavaran käyttöarvo* on sen ominaisuus olla arvon lähteenä, ja lisäksi suuremman arvon kuin sillä itsellään on.

Lisäarvon tuottaminen on kapitalismin taloudellinen peruslaki. Työvoiman arvo ja työvoiman kulutusprosessissa syntyvä arvo ovat kaksi erilaista suuretta. Näiden kahden suureen eroavaisuus on kapitalistisen riiston välttämätön edellytys.

Esimerkissämme kapitalisti, kulutettuaan 6 dollaria työläisen palkkaamiseen, saa työläisen työn luoman arvon, joka vastaa 12 dollaria. Kapitalisti palauttaa itselleen takaisin alkuaan sijoitta-

mansa pääoman ynnä lisäkasvun eli lisäyksen, joka vastaa 6 dollaria. Tämä lisäkasvu muodostaakin lisäarvon.

Lisäarvo on arvo, jonka palkkatyöläisen työ luo yli hänen työvoimansa arvon ja jonka kapitalisti anastaa korvauksetta. Lisäarvo on siis työläisen maksamattoman työn tulos.

Työpäivä kapitalistisessa tuotantolaitoksessa jakautuu kahteen osaan: välttämättömään työaikaan ja lisätyöaikaan, ja palkkatyöläisen työ — välttämättömään ja lisätyöhön. Välttämättömän työajan kestäessä työläinen uusintaa työvoimansa arvon ja lisätyöajan kestäessä luo lisäarvon.

Kapitalismin aikana työläisen työ on kapitalistin suorittama työvoimatavaran kulutusprosessi eli prosessi, jossa kapitalisti puristaa työläisestä lisäarvoa. Kapitalismin oloissa työprosessilla on kaksi perustavaa erikoisuutta. Ensiksi, työläinen työskentelee kapitalistin valvonnan alaisena ja hänen työnsä kuuluu tälle. Toiseksi, kapitalistille ei kuulu ainoastaan työläisen työ, vaan myös tämän työn tuote. Nämä työprosessin erikoisuudet tekevät palkkatyöläisen työn raskaaksi ja vastenmieliseksi taakaksi.

Kapitalistisen tuotannon välittömänä tavoitteena on lisäarvon tuottaminen. Tämän mukaisesti tuottavaa työtä kapitalismin aikana on vain sellainen työ, joka luo lisäarvoa. Mutta jos työläinen ei luo lisäarvoa, niin hänen työnsä on tuottamatonta ja pääomalle tarpeetonta.

Kapitalistinen riisto eroaa varhaisemmista riistomuodoista — orjanomistuksellisesta ja feodaalisesta — siinä, että sen luonne on verhoitu. Kun palkkatyöläinen myy työvoimansa kapitalistille, näyttää tämä kauppa ensi silmäyksellä tavalliselta tavaranomistajien väliseltä kaupalta, tavalliselta tavarann vaihtamiselta rahaan, joka suoritetaan arvolain mukaisesti. Kuitenkin työvoiman osto- ja myynti on vain ulkonainen muoto, jonka taakse peittyi kapitalistin harjoittama työläisen riisto, se, että yrittäjä ilman mitään vastiketta anastaa työläisen maksamattoman työn.

Kapitalistisen riiston olemusta selvittäessämme oletamme, että palkatessaan työläisen kapitalisti maksaa hänelle hänen työvoimansa täyden arvon, joka määräytyy arvolain mukaan. Tuonnempana, työpalkkaa tarkasteltaessa osoitetaan, että työvoiman hinta eroaa muiden tavaroiden hinnoista siinä suhteessa, että se tavallisesti poikkeaa arvonsa *alapuolelle*. Tämä lisää yhä enemmän kapitalistiluokan harjoittamaa työväenluokan riistoa.

Kapitalismi antaa palkkatyöläiselle mahdollisuuden tehdä työtä ja niin muodoin elää vain sillä ehdolla, että tämä työskentelee tietyn ajan ilmaiseksi kapitalistille. Lähdettyään yhdestä kapitalistisesta tuotantolaitoksesta työläinen parhaassa tapauksessa joutuu toiseen kapitalistiseen tuotantolaitokseen, jossa hänet alistetaan samantyyppiseen riistoon. Paljastaessaan palkkatyöjärjestelmän palkkaorjuusjärjestelmäksi Marx osoitti, että roomalainen orja oli sidottu kahleilla, mutta palkkatyöläinen on kiinnitetty näkymättömin

langoiin omistajaansa. Tämä omistaja on kapitalistiluokka kokonaisuudessaan.

Palkkatyöläisten maksamattoman työn luoma lisäarvo on niiden työhön perustumattomien tulojen yhteinen lähde, jotka porvariston eri ryhmät: teollisuudenharjoittajat, kauppiat ja pankkiirit kuin myös maanomistajat saavat.

Lisäarvon tuottaminen on *kapitalismin taloudellinen peruslaki*. Luonnehtiessaan kapitalismia Marx kirjoitti: „Tämän tuotantotavan ehdoton laki on lisäarvon tuottaminen eli voitonteko”¹. Tämän lain oleellisena piirteenä on se, että lisäarvoa tuotetaan yhä kasvavissa mittasuhteissa ja että kapitalistit anastavat tuon lisäarvon tuotannonvälineiden porvarillisen omistuksen pohjalla lisäämällä palkkatyön riistoa ja laajentamalla tuotantoa. Taloudellinen peruslaki ilmentää kapitalististen tuotantosuhteiden varsinaisen olemuksen, se on kapitalismin liikunnan laki, joka tekee kapitalismin ristiriitojen kasvun ja syvenemisen kiertämättömäksi.

Pääoma ei ole keksinyt lisätyötä. Kaikkialla, missä yhteiskunta muodostuu riistäjistä ja riistetyistä, hallitseva luokka puristaa lisätyötä riistetyistä luokista. Mutta toisin kuin orjanomistaja ja feodaaliherra, jotka luontoistalouden oloissa käyttivät suurimman osan orjien ja maaorjatalonpoikien lisätyön tuotteista välittömästi omien tarpeittensa ja oikkujensa tyydyttämiseen, kapitalisti muuttaa palkkatyöläisten koko lisätyön tuotteen rahaksi. Osan tästä rahasta kapitalisti käyttää kulutustarvikkeiden ja ylellisyysesineiden ostoon, toisen osan rahasta hän sen sijaan panee uudelleen liikkeelle lisäpääomana, joka tuottaa uutta lisäarvoa. Sen vuoksi pääoma tuo esiin, Marxin sanonnan mukaan, todella susimaisen lisätyöntavoittelun.

Lisäarvon tavoittelu on tuotantovoimien kehityksen tärkein liikkeellepanija kapitalismin aikana. Ei yhdelläkään riistojärjestelmän entisistä muodoista, ei orjuudella eikä feodalismilla, ollut tällaista tekniikan kasvua edistävää voimaa.

Lenin nimitti oppia lisäarvosta Marxin taloudellisen teorian kulmakiveksi. Paljastaessaan lisäarvoa koskevassa opissaan kapitalistisen riiston olemuksen Marx antoi kuolettavan iskun porvarilliselle taloustieteelle, sen väitteille luokkaetujen sopusoinnusta kapitalismin aikana ja antoi työväenluokalle henkisen aseensa kapitalismin kukistamiseksi.

Pääoma tuotannon yhteiskunnallisena suhteena. Pysyvä ja vaihteleva pääoma. Porvarilliset taloustieteilijät julistavat pääomaksi jokaisen työkalun, jokaisen tuotannonvälineen, alkaen alkukantaisen ihmisen kivistä ja kepeistä. Tällaisella pääoman määrittelyllä pyritään hämäämään kapitalistin harjoittama työläisen riisto ja esittämään pääoma jokaisen ihmisyhteiskunnan olemassaolon ikuisena ja muuttumattomana ehtona.

¹ K. Marx, Pääoma, I osa, 1953, s. 624. (Suom. 1948, s. 571.)

Todellisuudessa alkukantaisen ihmisen kivi ja keppi olivat hänen työkalujaan, mutta eivät olleet pääomaa. Pääomaa eivät ole myöskään käsityöläisen työkalut ja raaka-aineet eivätkä henkilökohtaiseen työhön perustuvaa taloutta harjoittavan talonpojan kalusto, siemenet ja työjuhdat. Tuotannonvälineistä tulee pääomaa vasta historiallisen kehityksen tietyllä asteella, jolloin ne ovat kapitalistin yksityisomaisuutta ja palvelevat palkkatyön riiston välineinä. Kapitalistisen järjestelmän lopettamisen yhteydessä tuotannonvälineistä tulee yhteiskunnallista omaisuutta ja ne lakkaavat olemasta pääomaa. Näin siis pääoma ei ole olio, vaan tuotannon yhteiskunnallinen suhde, jolla on historiallisesti ohimenevä luonne.

Pääoma on arvo, joka — palkkatyöläisen riiston välityksellä — tuottaa lisäarvoa. Marxin sanonnan mukaan pääoma on „kuollutta työtä, joka verenimijän tavoin herää eloon vain imemällä itseensä elävää työtä ja elää sitä ehommin, kuin enemmän se elävää työtä itseensä imee”¹. Pääomassa olennoituu kapitalistiluokan ja työväenluokan välinen tuotantosuhde, jonka sisältönä on, että kapitalistit tuotannonvälineiden ja -ehtojen omistajina riistävät heille lisäarvoa luovia palkkatyöläisiä. Tämä tuotantosuhde, kuten kaikki muutkin kapitalistisen yhteiskunnan tuotantosuhdet, saa esineiden välisten suhteiden muodon ja se käsitetään itse esineiden — tuotannonvälineiden — ominaisuutena tuottaa tuloa kapitalistille.

Se on *pääoman fetishismiä*: kapitalistisen tuotantotavan vallitessa syntyy harhakuva, ikään kuin tuotannonvälineillä (tai tietyllä rahasummalla, jolla voi ostaa tuotannonvälineitä) olisi itsellään ihmeitätekevä kyky tuottaa omistajalleen säännöllistä, työhön perustumatonta tuloa.

Pääoman eri osat suorittavat erilaista tehtävää lisäarvon tuotantoprosessissa.

Yrittäjä käyttää tietyn osan pääomasta tehdasrakennuksen rakentamiseen, laitteiden ja koneiden hankkimiseen, raaka-, poltto- ja apuaineiden ostamiseen. Pääoman tämän osan arvo siirtyy tuotettuun tavaraan sitä mukaa kuin tuotannonvälineitä käytetään tai ne kuluvat työprosessissa. Pääomanosa, joka on tuotannonvälineiden arvon muodossa, ei muuta suuruuttaan tuotantoprosessissa ja sitä nimitetään sen vuoksi *pysyväksi* pääomaksi.

Pääoman toisen osan yrittäjä käyttää työvoiman ostamiseen, työläisten palkkaamiseen. Tämän kulutetun pääomanosan sijaan yrittäjä saa tuotantoprosessin päätyttyä uuden arvon, jonka työläiset ovat tuottaneet hänen tuotantolaitoksessaan. Kuten olemme nähneet, tämä uusi arvo on suurempi kuin kapitalistin ostama työvoiman arvo. Näin ollen työläisten palkkaamiseen kulutettu pääomanosa muuttuu tuotantoprosessissa suuruudeltaan: se kasvaa sen johdosta, että työläiset luovat lisäarvoa, jonka kapitalisti anastaa. Pääomanosaa, joka käytetään työvoiman ostamiseen (ts. työläisten

¹ K. Marx, *Pääoma*, I osa, 1953, s. 238. (Suom. 1948, s. 237.)

työpalkkoihin) ja joka kasvaa tuotantoprosessissa, nimitetään *vaihtelevaksi* pääomaksi.

Marx merkitsee pysyvän pääoman kirjaimella *c* ja vaihtelevan pääoman kirjaimella *v*. Marx ensimmäisenä totesi pääoman jakautumisen pysyvään ja vaihtelevaan osaan. Tämän jaon avulla paljastui työvoiman ostoon käytetyn vaihtelevan pääoman erikoinen merkitys. Kapitalistien harjoittama palkkatyöläisten riisto on lisäarvon todellinen lähde.

Tavaraan olennoituneen työn kaksinaisen luonteen selville saaminen muodosti Marxille avaimen pysyvän ja vaihtelevan pääoman välisen eron selvittämiseen ja kapitalistisen riiston olemuksen paljastamiseen. Marx osoitti, että työläinen samaan aikaan luo työllään uutta arvoa ja siirtää tuotannonvälineiden arvon valmistettavaan tavaraan. Tietynä konkreettisena työnä työläisen työ siirtää tuotteeseen kulutettujen tuotannonvälineiden arvon ja abstraktisena työnä, työvoiman kuluttamisena yleensä, saman työläisen työ luo uutta arvoa. Nämä työprosessin kaksi puolta eroavat toisistaan varsin kourautuntuvasti. Esimerkiksi työn tuottavuuden kohotessa asianomaisella alalla kaksinkertaiseksi kehrääjä siirtää työpäivän kuluessa tuotteeseen kaksi kertaa enemmän tuotannonvälineiden arvoa (koska jalostaa kaksinkertaisen määrän puuvillaa), mutta uutta arvoa hän luo yhtä paljon kuin ennenkin.

Lisäarvon suhdeluku. Kapitalistin harjoittaman työläisen riiston aste saa ilmaisunsa lisäarvon suhdeluvussa.

Lisäarvon suhdeluvuksi nimitetään prosenteissa ilmaistua lisäarvon suhdetta vaihtelevaan pääomaan. Lisäarvon suhdeluku osoittaa, missä määräsuhteessa työläisen kuluttama työ jakautuu välttämättömäksi ja lisätöksi, toisin sanoen, kuinka suuren osan työpäivästä proletariari kuluttaa korvatakseen työvoimansa arvon ja kuinka suuren osan työpäivästä hän tekee työtä ilmaiseksi kapitalistille. Marx merkitsee lisäarvon kirjaimella *m* ja lisäarvon suhdeluvun — $m' = \frac{m}{v}$. Edellä esitetyssä tapauksessa (ks. s. 104) on lisäarvon suhdeluku prosenteissa ilmaistuna tällainen:

$$m' = \frac{m}{v} = \frac{6 \text{ dollaria}}{6 \text{ dollaria}} \cdot 100 = 100\%$$

Lisäarvon suhdeluku on tässä 100%. Se merkitsee, että kysymyksessä olevassa tapauksessa työläisen työ jakautuu täysin välttämättömään ja lisätööhön. Kapitalismin kehittyessä lisäarvon suhdeluku kasvaa, mikä osoittaa porvariston harjoittaman proletariaatin riiston asteen kohoamista. Vielä nopeammin kasvaa lisäarvon *massa*, paljous, koska pääoman riistämien palkkatyöläisten lukumäärä lisääntyy.

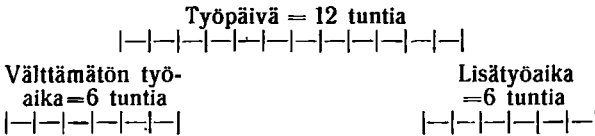
Vuonna 1912 kirjoittamassaan artikkelissa „Työläisten ansiot ja kapitalistien voitot Venäjällä” Lenin esitti seuraavan laskelman, joka osoittaa proletariaatin riiston asteen Venäjällä ennen vallankumousta. Vuonna 1908 suoritetun virallisen tehdastutkimuksen tulosten mukaan, jotka epäilemättä esittävät liioiteltuja lukuja työläisten työpalkkojen suuruudesta ja pienennettyjä kapitalistien voittojen mää-

rästä, oli työläisten työpalkka 555,7 miljoonaa ruplaa, mutta kapitalistien voitot yhteensä 568,7 miljoonaa ruplaa. Suuren tehdasteollisuuden tutkituissa tuotantolaitoksissa työläisten yhteinen lukumäärä oli 2 254 000 henkilöä. Näin ollen työläisen keskimääräinen työpalkka oli 246 ruplaa vuodessa, samalla kun jokainen työläinen tuotti keskimäärin kapitalistille 252 ruplaa voittoa vuodessa.

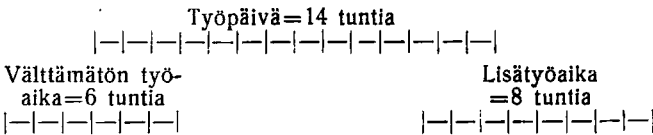
Tsaarin Venäjällä työläinen siis teki työtä vähemmän kuin puoli päivää omaksi hyväkseen ja enemmän kuin puoli päivää kapitalistin hyväksi.

Kaksi tapaa, joilla työn riiston astetta kohotetaan. Absoluuttinen ja suhteellinen lisäarvo. Lisäarvon suurentamiseksi pyrkii jokainen kapitalisti kaikin keinoin kohottamaan työläisestä puristetavan lisätyön osuutta. Lisäarvo saadaan suurenemaan pääasiassa kahdella tavalla.

Ottakaamme esimerkiksi työpäivä, jonka pituus on 12 tuntia, joista 6 tuntia on välttämätöntä ja 6 tuntia lisätyötä. Tämän työpäivän esitämme janan muodossa, jonka jokainen jako-osa vastaa yhtä tuntia.

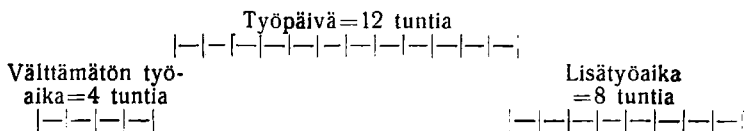
Ensimmäinen työläisen riiston asteen kohottamistapa on se, että kapitalisti lisää samaansa lisäarvoa jatkamalla koko työpäivää, sanokaamme, 2 tunnilla. Tässä tapauksessa työpäivä näyttää seuraavalta:

Lisätyöajan paljous on tässä kasvanut kokonaistyöpäivän *absoluuttisen* (ehdottoman) pidentymisen seurauksena, samalla kun välttämätön työaika on jäänyt muuttumattomaksi. Työpäivää pidentämällä tuotettua lisäarvoa nimitetään *absoluuttiseksi lisäarvoksi*.

Toinen työläisen riiston asteen kohottamistapa on se, että työpäivän kokonaispituuden pysyessä muuttumattomana kapitalistin saama lisäarvo kasvaa välttämättömän työajan supistamisen seurauksena. Työn tuottavuuden kasvu niillä aloilla, jotka valmistavat työläisten kulutustarvikkeita, samoin kuin niillä aloilla, jotka hankkivat työvälineitä ja raaka-aineita näiden kulutustarvikkeiden tuottamiseksi, johtaa niiden tuottamiseen välttämättömän työajan supistumiseen. Tämän johdosta työläisten toimentulovälineiden arvo vähenee ja työvoiman arvo vastaavasti alenee. Jos työläisen

toimeentulotarvikkeiden tuottamiseen kulutettiin ennen 6 tuntia, niin nyt kulutetaan ainoastaan sanokaamme 4 tuntia. Tässä tapauksessa työpäivä näyttää seuraavalta:

Työpäivän pituus on jäänyt muuttumattomaksi, mutta lisätyöajan paljous on kasvanut sen johdosta, että välttämättömän ja lisätyöajan välinen suhde on muuttunut. Välttämättömän työajan lyhenemisen ja lisätyöajan vastaavan pitenemisen vuoksi työn tuottavuuden kohoamisen tuloksena syntyvää lisäarvoa nimitetään *suhteelliseksi lisäarvoksi*.

Lisäarvon suurentamisen kumpikin tapa johtaa siihen, että pääoman harjoittama työn riisto voimistuu. Samalla ne esittävät erilaista osaa kapitalismin historiallisen kehityksen eri asteilla. Kapitalismin kehityksen ensimmäisillä asteilla, jolloin tekniikka oli alhainen ja kehittyi suhteellisen hitaasti, pääasiallinen merkitys oli absoluuttisen lisäarvon suurentamisella. Yhä korkeampaa lisäarvoa tavoitellessaan pääoma suoritti aikaisempien tuotantomenetelmien perinpohjaisen mullistamisen — teollisuuden vallankumouksen, joka synnytti koneellisen suurteollisuuden. Kapitalistinen yksinkertainen yhteistoiminta (kooperaatio), manufaktuuri ja koneteollisuus, joista puhuttiin ylempänä (V ja VI luvussa), ovat johdonmukaisia asteita pääoman kohottaessa työn tuottavuutta. Koneellisen tuotannon kaudella, jolloin korkealle kehittynyt tekniikka tekee mahdolliseksi kohottaa nopeasti työn tuottavuutta, kapitalistit saavuttavat työläisten riiston asteen valtavan tehostumisen ennen kaikkea suhteellisen lisäarvon kasvun ansiosta. Samaan aikaan he pyrkivät, kuten ennenkin, kaikkiin keinoihin jatkamaan työpäivää ja erikoisesti kohottamaan työn voimaperäisyyttä. Työläisten työn voimaperäisyyden kohottamisella on kapitalistille sama merkitys kuin työpäivän jatkamisella: työpäivän jatkaminen 10 tunnista 11 tuntiin tai työn voimaperäisyyden kohottaminen yhdellä kymmenesosalla tuottaa hänelle yhtäläisen tuloksen.

Ylimääräinen lisäarvo. Tärkeä merkitys kapitalismin kehityksessä on ylimääräisen lisäarvon tavoittelulla. Sitä saadaan niissä tapauksissa, jolloin yksityiset kapitalistit ottavat laitoksessaan käytäntöön sellaisia koneita tai tuotantomenetelmiä, jotka ovat täydellisempiä verrattuna niihin, joita käytetään saman alan tuotantolaitosten enemmistössä. Tällä tavalla yksityinen kapitalisti saavuttaa tuotantolaitoksessaan korkeamman työn tuottavuuden kuin kysymyksessä olevalla tuotannonalalla vallitseva keskimääräinen taso on. Tämän johdosta kyseisen kapitalistin tuotantolaitoksessa tuotetun tavaran yksilöllinen arvo osoittautuu tuon tavaran yhteiskunnallista arvoa alhaisemmaksi. Koska tavaran hinnan kuitenkin

määrää sen yhteiskunnallinen arvo, niin kapitalistille tulee tavanomaiseen suhdeluun verrattuna korkeampi lisäarvon suhdelu.

Ottakaamme seuraava esimerkki. Olettakaamme, että tupakkatehtaassa työläinen valmistaa tuhat savuketta tunnissa ja työskentelee 12 tuntia, joista kuuden tunnin aikana hän luo työvoimansa arvoa vastaavan arvon. Jos tehtaassa otetaan käyttöön kone, joka kohottaa työn tuottavuuden kaksinkertaiseksi, niin työskennellessään entiseen tapaan 12 tuntia työläinen valmistaa 12 000 savukkeen asemesta 24 000. Työläisen työpalkan korvaa osa uudesta arvosta, joka olennoituu (vähentämällä pysyvän pääoman siirtyneen arvo-osan) 6 000 savukkeessa, ts. kolmen tunnin tuotteessa. Tehtailijan osuudeksi jää toinen osa uudesta arvosta, joka olennoituu (vähentämällä pysyvän pääoman siirtyneen arvo-osan) 18 000 savukkeessa, ts. 9 tunnin tuotteessa.

Näin ollen tapahtuu välttämättömän työajan supistuminen ja lisätyöajan vastaava piteneminen. Työläinen korvaa työvoimansa arvon 3 tunnin aikana, entisen 6 tunnin asemesta; hänen lisätyönsä on kasvanut 6 tunnista 9 tuntiin. Lisäarvon suhdelu on suurentunut 3-kertaiseksi.

Ylimääräinen lisäarvo on tavanomaisen suhdeluvun mukaisen lisäarvon yli tuleva lisäys, jota yksityiset kapitalistit saavat sen tuloksena, että heidän tuotantolaitoksissaan tuotettujen tavaroiden yksilöllinen arvo alenee.

Ylimääräisen lisäarvon saanti on jokaisessa yksityisessä tuotantolaitoksessa vain väliaikainen ilmiö. Ennemmin tai myöhemmin tuon alan yrittäjien enemmistö ottaa laitoksessaan käyttöön uudet koneet, ja hän, jolla ei ole sitä varten riittävää pääomaa, joutuu kilpailun kulussa taloudelliseen häviöön. Tämän tuloksena kysymyksessä olevan tavaran tuottamiseen yhteiskunnallisesti välttämätön aika lyhenee, tavaran arvo alenee, ja kapitalisti, joka ennen muita otti käyttöön teknillisiä parannuksia, lakkaa saamasta ylimääräistä lisäarvoa. Hävitessään yhdessä tuotantolaitoksessa ylimääräinen lisäarvo ilmaantuu kuitenkin toisessa, missä otetaan käyttöön uusia, vieläkin täydellisempiä koneita.

Jokainen kapitalisti pyrkii vain henkilökohtaiseen rikastumiseen. Mutta yksityisten kapitalistien epäyhtenäisen toiminnan lopullisena tuloksena on tekniikan kasvu ja kapitalistisen yhteiskunnan tuotantovoimien kehitys. Samaan aikaan lisäarvon tavoittelu pakottaa jokaista kapitalistia varjelemaan teknillisiä saavutuksiaan kilpailijoilta, se synnyttää liike- ja teknologiset salaisuudet. Näin osoittautuu, että kapitalismi asettaa tuotantovoimien kehitykselle määrättyt puitteet.

Tuotantovoimien kehitys tapahtuu kapitalismin aikana ristiriitaisessa muodossa. Kapitalistit ottavat uusia koneita käyttöön ainoastaan silloin, kun se johtaa lisäarvon suurentumiseen. Uusien koneiden käyttöönottoaminen on pohjana proletariaatin riiston asteen kaikinpuoliselle kohoamiselle, työpäivän pitenemiselle ja työn voimaperäisyyden kasvulle; tekniikan edistys toteutuu työväenluokan monien sukupolvien lukemattomien uhrausten ja menetysten hinnalla. Kapitalismi kohtelee näin ollen mitä säälimättömmällä tavalla yhteiskunnan tärkeintä tuotantovoimaa — työväenluokkaa, työtätekeviä joukkoja.

Työpäivä ja sen rajat. Taistelu työpäivän lyhentämisestä. Tavoitellessaan lisäarvon suhdeluvun kohottamista kapitalistit pyrkivät jatkamaan työpäivää äärimmilleen. *Työpäiväksi* nimetään sitä vuorokaudenaikaa, jonka kestäessä työläinen on tuotantolaitoksessa kapitalistin käytettävissä. Jos se olisi mahdollista, yrittäjä pakoittaisi työläisensä työskentelemään 24 tuntia vuorokaudessa. Ihmisen on kuitenkin käytettävä tietty osa vuorokaudesta voimiensa palauttamiseen, levättävä, nukuttava ja nautittava ravintoa. Tämä määrää työpäivän puhtaasti *fyysilliset rajat*. Sen lisäksi työpäivällä on myös *moraaliset rajat*, koska työläinen tarvitsee aikaa kulttuurillisten ja yhteiskunnallisten tarpeittensa tyydyttämiseen.

Tuntien rajatonta ahnautta lisätyöhön pääoma ei halua ottaa huomioon työpäivän moraalisia eikä edes puhtaasti fyysillisiäkään rajoja. Marxin sanonnan mukaan pääoma on säälimätön työläisen elämän ja terveyden suhteen. Työvoiman säälimätön riisto lyhentää proletarin elinaikaa ja johtaa kuolevaisuuden äärimmäiseen kohoamiseen työläisväestön keskuudessa.

Kapitalismin syntykaudella valtiolta sääti porvariston eduksi erikoislakeja pakoittaakseen palkkatyöläiset työskentelemään mahdollisimman monta tuntia. Silloin tekniikka pysyi alhaisella tasolla, talonpoikien ja käsityöläisten joukot voivat työskennellä itsenäisesti ja tämän takia pääomalla ei ollut käytettävissään ylimääräisiä työläisiä. Tilanne muuttui koneellisen tuotannon levitessä ja väestön proletarisoitumisen lisääntyessä. Pääoman käytettäväksi ilmaantui riittävästi työläisiä, joiden oli pakko nälkäkuoleman uhallla mennä kapitalistien orjuuteen. Työpäivää pidentävät valtion lait kävivät tarpeettomiksi. Pääomalle kävi mahdolliseksi taloudellisen pakon avulla jatkaa työpäivää sen äärirajoille. Näissä oloissa työväenluokka aloitti sitkeän taistelun työpäivän lyhentämiseksi. Tämä taistelu alkoi Englannissa ennemmin kuin muualla.

Pitkän taistelun tuloksena englantilaiset työläiset v. 1833 saivat aikaan tehdaslain säätämisen, joka rajoitti alle 13-vuotiaiden lasten työn 8 tunniksi ja 13—18-vuotiaiden keskenkasvuisten työn 12 tunniksi. Vuonna 1844 säädettiin laki naisten työn rajoittamisesta 12 tunniksi ja lasten työn rajoittamisesta 6½ tunniksi. Useimmissa tapauksissa lasten ja naisten työtä käytettiin miesten työn rinnalla. Sen vuoksi tehdaslainsäädännön alaisissa tuotantolaitoksissa alkoi tulla käytäntöön 12-tuntinen työpäivä kaikille työläisille. Vuonna 1847 säädetyllä lailla keskenkasvuisten ja naisten työ rajoitettiin 10-tuntiseksi. Vuonna 1901 säädetyllä lailla aikuisten työläisten työpäivä rajoitettiin 12-tuntiseksi viikon ensimmäisinä viitenä päivänä ja 5½-tuntiseksi lauantaisin.

Sitä mukaa kuin työläisten vastarinta kasvoi, alkoi työpäivää rajoittavia lakeja ilmaantua myös muissa kapitalistisissa maissa. Jokaisen tällaisen lain säätämisen jälkeen työläisten oli käytävä hellittämätöntä taistelua sen noudattamisen puolesta.

Erikoisen sitkeä taistelu työpäivän lainsäädännöllisen rajoittamisen puolesta kehittyi sen jälkeen, kun työväenluokka esitti taistelutunnuksenaan vaatimuksen *kahdeksantuntisesta työpäivästä*.

Tämän vaatimuksen julisti v. 1866 Työväenkongressi Amerikassa ja I Internationalen kongressi Marxin ehdotuksesta. Taistelu kahdeksantuntisen työpäivän puolesta tuli proletariaatin sekä taloudellisen että poliittisen taistelun erottamattomaksi osaksi.

Tsaarin Venäjällä ensimmäiset tehdaslait ilmestyivät XIX vuosisadan lopussa. Pietarin proletariaatin tunnettujen lakkojen jälkeen vuoden 1897 laki rajoitti työpäivän 11½-tuntiseksi. Tämä laki oli Leninin sanojen mukaan pakkomyönnytys, jonka venäläiset työläiset valloittivat tsaarinhallitukselta.

Ensimmäisen maailmansodan edellä useimmissa kapitalistisesti kehittyneissä maissa oli vallitsevana 10-tuntinen työpäivä. Vallankumousliikkeen kasvun porvaristossa synnyttämän pelon vaikutuksesta eräiden kapitalistimaiden edustajat solmivat Washingtonissa v. 1919 sopimuksen 8-tuntisen työpäivän käytäntöönottamisesta kansainvälisessä mitassa, mutta sitten kaikki suuret kapitalistiset valtiot kieltäytyivät vahvistamasta tätä sopimusta. Työväenluokan painostuksen vuoksi kuitenkin useissa kapitalistisissa maissa otettiin käytäntöön 8 tunnin työpäivä. Mutta yrittäjät korvasivat työpäivän lyhenemisen voimaperäistämällä jyrkästi työtä. Eräissä kapitalistisissa maissa työn näännyttävän voimaperäisyyden rinnalla on käytännössä pitkä työpäivä, varsinkin aseleollisuudessa. Ylenmäärin pitkä työpäivä on proletariaatin osana siirtomaissa ja riippuvaisessa asemassa olevissa maissa.

Kapitalistisen yhteiskunnan luokkarakenne. Porvarillinen valtio. Orjanomistukselliselle ja feodaaliselle tuotantotavalle oli luonteenomaista yhteiskunnan jakautuminen erilaisiin luokkiin ja säätyihin, jotka muodostivat yhteiskunnan monimutkaisen, hierarkisen rakenteen. Porvarillinen aikakausi on yksinkertaistanut luokkaristiriidat ja korvannut perinnöllisten etuoikeuksien ja henkilökohtaisen riippuvaisuuden moninaiset muodot rahan persoonattomalla vallalla, pääoman rajattomalla itsevaltiudella. Kapitalistisen tuotantotavan vallitessa yhteiskunta jakautuu yhä enemmän kahteen suureen vihamieliseen leiriin, kahteen vastakohtaiseen luokkaan — porvaristoon ja proletariaattiin.

Porvaristo on luokka, joka hallitsee tuotannonvälineitä ja käyttää niitä palkkatyön riistoon. Porvaristo on kapitalistisen yhteiskunnan hallitseva luokka.

Proletariaatti on palkkatyöläisten luokka; palkkatyöläisillä ei ole tuotannonvälineitä ja heidän on sen tähden pakko myydä työvoimaansa kapitalisteille. Koneellisen tuotannon pohjalla pääoma on täydellisesti alistanut palkkatyön valtaansa. Palkkatyöläisten luokalle on proletariaatin asema muodostunut elinkautiseksi kohtaloksi. Taloudellisen asemansa vuoksi proletariaatti on kaikkein vallankumouksellisin luokka.

Porvaristo ja proletariaatti ovat kapitalistisen yhteiskunnan perusluokat. Niin kauan kuin kapitalistinen tuotantotapa on olemassa, ovat nämä kaksi luokkaa irrottamattomasti sidotut toisiinsa: porvaristo ei voi olla olemassa ja rikastua riistämättä

palkkatyöläisiä; proletarit eivät voi elää palkkautumatta kapitalisteille. Samalla porvaristo ja proletariaatti ovat antagonistisia luokkia, joiden edut ovat vastakkaiset ja sovittamattomasti ristiriidassa keskenään. Kapitalismin kehitys johtaa riistävän vähemmistön ja riistettyjen joukkojen välisen kuilun syvenemiseen.

Porvariston ja proletariaatin ohessa kapitalistisen järjestelmän vallitessa on olemassa tilanherrojen ja talonpoikien luokat. Nämä luokat ovat säilyneet edellisen, feodaalisen järjestelmän ajoilta, mutta niiden luonne on huomattavasti muuttunut kapitalistisia olosuhteita vastaavasti.

Tilanherrat ovat kapitalismin aikana suurmaanomistajien luokka, jotka tavallisesti vuokraavat maan kapitalistisille vuokralleottajille tai pikkutuottajille, talonpojille, tai harjoittavat omistamallaan maalla kapitalistista suurtuotantoa käyttämällä palkkatyötä.

Talonpoikaisto on sellaisten pientuottajien luokka, jotka harjoittavat talouttaan tuotannonvälineiden yksityisomistuksen perustalla, takapajuisen tekniikan ja käsityön avulla. Talonpoikaisto muodostaa huomattavan osan porvarillisten maiden väestöstä. Tilanherrat, suurtalolliset, kauppiat ja koronkiskurit riistävät säälimättä talonpoikaiston perusjoukkoa, joka joutuu taloudelliseen häviöön. Jakautumisprosessissa talonpoikaiston keskuudesta alituisesti eroaa toisaalta proletarijoukkoja ja toisaalta suurtalollisia, kapitalisteja.

Porvarillinen valtio, joka porvarillisen vallankumouksen tuloksena tuli feodaalisen valtion tilalle, on kapitalistien käsissä työväenluokan ja talonpoikaiston alistamis- ja sortamisväline. Porvarillinen valtio suojelee kapitalistista tuotannonvälineiden yksityisomistusta, turvaa työtätekevien riiston ja tukahduttaa näiden taistelua kapitalistista järjestelmää vastaan.

Koska kapitalistiluokan edut ovat jyrkästi vastakkaiset väestön valtavan enemmistön eduille, on porvariston kaikin tavoin salailtava valtionsa luokkaluonnetta. Porvaristo yrittää esittää tuon valtion muka luokkien yläpuolella olevaksi, yleiskansalliseksi, „puhtaan demokratian” valtioksi. Mutta itse asiassa porvarillinen „vapaus” on pääoman harjoittaman vieraan työn riistämisen vapautta; porvarillinen „tasa-arvoisuus” on harhakuva, joka peittää todellisen eriarvoisuuden riistäjän ja riistetyn välillä, kylläisen ja nälkäisen välillä, tuotannonvälineiden omistajien ja ainoastaan työvoimansa omistavien proletarijoukkojen välillä.

Porvarillinen valtio pitää kansanjoukkoja vallassaan hallintokoneistonsa, poliisin, armeijan, tuomioistuinten, vankiloiden, keskitysleirien ja muiden väkivaltakeinojen avulla. Välttämättömänä täydennyksenä näille väkivaltakeinoille ovat ideologiset vaikutuskeinot, joiden avulla porvaristo pitää herruuttaan voimassa. Niihin kuuluvat porvarillinen lehdistö, radio, elokuvat, porvarillinen tiede ja taide sekä kirkko.

Porvarillinen valtio on kapitalistiluokan toimeenpaneva komitea. Porvarillisten perustuslakien tehtävänä on omistaville luokille

mieluisan ja edullisen yhteiskuntajärjestyksen varmistaminen. Kapitalistisen järjestelmän perustan — tuotannonvälineiden yksityisomistuksen — porvarillinen valtio julistaa pyhäksi ja koskemattomaksi.

Porvarillisten valtioiden muodot ovat moninaiset, mutta niiden olemus on sama: kaikki nämä valtiot ovat *porvariston diktatuuria*, joka pyrkii kaikkiin keinoihin säilyttämään ja lujittamaan pääoman harjoittamaan palkkatyön riistoon perustuvaa järjestelmää.

Sitä mukaa kuin kapitalistinen suurtuotanto kehittyi, lisääntyi proletariaatin lukumäärä, joka yhä täydellisemmin tajuaa luokkatunsa, kehittyi poliittisesti ja järjestäytyi taisteluun porvaristoa vastaan.

Proletariaatti on sellainen työtätekevä luokka, joka on sidottu kehittyneimpään talousmuotoon — suurtuotantoon. „Vain proletariaatti — taloudellisen merkityksensä vuoksi suurtuotannossa — pystyy olemaan *kaikkien* työtätekevien ja riistettyjen joukkojen johtaja”¹. Teollisuusproletariaatin, joka on kapitalistisen yhteiskunnan vallankumouksellinen ja etummaisoin luokka, tehtävänä on yhdistää ympärilleen talonpoikaiston työtätekevät joukot ja kaikki väestön riistetyt kerrokset ja johtaa ne rynnäkköön kapitalismia vastaan.

LYHYITÄ YHTEENVETOJA

1. *Kapitalistisen järjestelmän vallitessa tuotantosuhteiden perustana on tuotannonvälineiden kapitalistinen omistus, jota käytetään palkkatyöläisten riistoon. Kapitalismi on tavarantuotantoa sen korkeimmalla kehitystasolla, jolloin myös työvoima muuttuu tavaraksi. Työvoimalla tavarana kapitalismin vallitessa on arvo ja käyttöarvo. Työvoimatavaran arvon määrää työläisen ja hänen perheensä ylläpitämiseen välttämättömien toimeentulovälineiden arvo. Työvoimatavaran käyttöarvo on sen ominaisuus olla arvon ja lisäarvon lähteenä.*

2. *Lisäarvo on arvo, jonka työläisen työ luo yli hänen työvoimansa arvon ja jonka kapitalisti korvauksetta ansaitsee. Lisäarvon tuottaminen on kapitalismin taloudellinen peruslaki.*

3. *Pääoma on arvoa, joka palkkatyöläisten riiston tietä tuottaa lisäarvoa. Pääoma olennoi kapitalistiluokan ja työväenluokan välistä yhteiskunnallista suhdetta. Lisäarvon tuotantoprosessissa pääoman eri osat esittävät erilaista osaa. Pysyvä pääoma on se pääomanosa, joka käytetään tuotannonvälineisiin; tämä pääomanosa ei luo uutta arvoa eikä muutu suuruudeltaan. Vaihteleva pääoma on se pääomanosa, joka käytetään työvoiman ostamiseen; tämä pääomanosa kasvaa*

¹ V. I. Lenin, Valtio ja vallankumous, Teokset, 25. osa, s. 376. (Suom. V. I. Lenin, Valitut teokset, II osa, 1951, s. 158.)

sen johdosta, että työläiset luovat lisäarvoa, jonka kapitalisti anastaa.

4. Lisäarvon suhdeluku on lisäarvon suhde vaihtelevaan pääomaan. Se ilmaisee kapitalistin harjoittaman työläisen riiston asteen. Kapitalistit kohottavat lisäarvon suhdelukua kahdella tavalla — tuottamalla absoluuttista lisäarvoa ja tuottamalla suhteellista lisäarvoa. Absoluuttinen lisäarvo on työpäivän pidentämisen tai työn voimaperäisyyden kohottamisen avulla luotua lisäarvoa. Suhteellinen lisäarvo on välttämättömän työajan supistamisen ja lisätyöajan vastaavan pidentämisen avulla luotua lisäarvoa.

5. Porvariston ja proletariaatin luokkaedut ovat sovittamattomat. Porvariston ja proletariaatin välinen ristiriita muodostaa kapitalistisen yhteiskunnan tärkeimmän luokkaristiriidan. Kapitalistisen järjestelmän suojelemiselimenä ja yhteiskunnan työtätekevän ja riistetyn enemmistön kurissapitoelimenä on porvarillinen valtio, joka on porvariston diktaatturia.

VIII LUKU

TYÖPALKKA

Työvoiman hinta. Työpalkan olemus. Kapitalistisen tuotantotavan vallitessa työvoimalla, samoin kuin millä muulla tavaralla tahansa, on arvo. Työvoiman arvo rahassa ilmaistuna on *työvoiman hinta*.

Työvoiman hinta eroaa muiden tavaroiden hinnasta. Kun tavarantuottaja myy markkinoilla esimerkiksi liinakangasta, niin hänen saamaansa rahasummaa ei käsitetä miksikään muuksi kuin myydyn tavaran hinnaksi. Kun proletaari myy kapitalistille työvoimansa ja saa tietyn rahasumman työpalkan muodossa, niin tätä rahasummaa ei käsitetä työvoimatavaran hinnaksi, vaan *työn hinnaksi*.

Näin tapahtuu seuraavista syistä. Ensiksi, kapitalisti maksaa työläiselle tämän työpalkan vasta sen jälkeen, kun työläinen on työnsä kuluttanut. Toiseksi, työpalkka määräytyy joko työajan paljoutta (tunteja, päiviä, viikkoja) tahi valmistettua tuotemäärää vastaavasti. Ottakaamme entinen esimerkki. Olettakaamme, että työläinen työskentelee 12 tuntia päivässä. 6 tunnin aikana hän tuottaa 6 dollarin arvon, joka vastaa hänen työvoimansa arvoa. Jäljelle jääneiden 6 tunnin aikana hän tuottaa 6 dollarin arvon, jonka kapitalisti anastaa lisäarvona. Koska yrittäjä on palkannut proletaarin koko työpäiväksi, hän maksaa tälle koko 12 tunnin

työstä 6 dollaria. Näin syntyy harhakuva, ikään kuin työpalkka olisi työn hinta, ikään kuin 6 dollaria olisi täysi maksu koko 12-tuntisesta työpäivästä. Todellisuudessa 6 dollaria on vain työvoiman päiväraho, samalla kun proletaarin työ on luonut arvon, joka vastaa 12 dollaria. Jos tuotantolaitoksessa palkka määritellään valmistetun tuotemäärän mukaan, niin näyttää siltä, että työläiselle muka maksetaan työ, jonka hän on kuluttanut jokaiseen valmistaansa tavarayksikköön, siis taaskin ikään kuin koko työläisen kuluttama työ olisi maksettu kokonaan.

Tämä harhakuva ei ole ihmisten satunnainen erehdys. Sen synnyttävät itse kapitalistisen tuotannon ehdot, joiden vallitessa riisto on kätkettyä, hämättyä, ja yrittäjän ja palkkatyöläisen suhteet esiintyvät väärässä valossa, tasaveroisten tavaranomistajien suhteina.

Todellisuudessa palkkatyöläisen työpalkka ei ole hänen työnsä arvo tai hinta. Jos oletetaan, että työ on tavaraa ja että sillä on arvo, niin tuon arvon suuruus täytyy olla jotenkin mitattavissa. Ilmeisesti „työn arvon”, kuten jokaisen muunkin tavarankorvauksen, paljous on mitattava siihen sisältyvän työn määrällä. Tällaisen oletuksen mukaan syntyy noiduttu kehä: työ mitataan työllä.

Edelleen, jos kapitalisti maksaisi työläiselle „työn arvon”, ts. maksaisi työn täydellisesti, silloin ei olisi kapitalistin rikastumisen lähdettä, lisäarvoa, toisin sanoen, kapitalistinen tuotantotapa ei voisi olla olemassa.

Työ on tavaroiden arvon luoja, mutta itse työ ei ole tavaraa eikä sillä ole arvoa. Se, mitä jokapäiväisessä elämässä nimitetään „työn arvoksi”, on todellisuudessa työvoiman arvo.

Kapitalisti ei osta markkinoilta työtä, vaan erikoisen tavarankorvauksen — työvoiman. Työvoiman kuluttaminen, ts. työläisen lihas-, hermo- ja aivoenergian kuluttaminen, on työprosessi. Työvoiman arvo on aina pienempi kuin työläisen työn luoma uusi arvo. Työpalkka on maksu vain osasta työpäivästä, nimittäin: maksu välttämättömästä työajasta. Mutta koska työpalkka esiintyy muodollisesti työn maksuna, muodostuu käsitys, ikään kuin koko työpäivä olisi täydellisesti maksettu. Sen tähden Marx nimittää työpalkkaa porvarillisessa yhteiskunnassa työvoiman arvon tai hinnan *muuttuneeksi muodoksi*. „Työpalkka ei ole sitä, mitä se näyttää olevan, nimittäin *työn arvo* tai *hinta*, vaan... se on vain verhottu muoto *työvoiman arvolle* tai *hinnalle*”¹.

Työpalkka on työvoiman arvon rahailmaisuus, sen hinta, joka ulkonaisesti esiintyy työn hintana.

Orjuuden vallitessa orjanomistajan ja orjan kesken ei suoriteta työvoiman osto- ja myyntitoimitusta. Orja on orjanomistajan omaisuutta. Sen vuoksi näyttää, että orjan koko työ annetaan ilmaiseksi, että sekin osa työstä, joka

¹ K. Marx, Gothan ohjelman arvostelua, K. Marx, F. Engels, Valitut teokset, II osa, 1948, s. 20. (Suom. eri kirjassena 1935, s. 32.)

korvaa orjan ylläpitokustannukset, on maksamatonta työtä, työtä orjanomistajan hyväksi. Feodaalisessa yhteiskunnassa talonpojan välttämätön työ omassa taloudessaan ja lisätyö tilanherran taloudessa ovat selvästi toisistaan erotetut ajassa ja paikassa. Kapitalistisen järjestelmän vallitessa palkkatyöläisen maksamatonkin työ näyttää maksetulta työltä.

Työpalkka peittää kaikki jäljet työpäivän jakautumisesta välttämättömään ja lisätyöaikaan, maksettuun ja maksamattomaan työhön ja verhoaa näin ollen kapitalistiset riistosuhteet.

Työpalkan perusmuodot. Työpalkan perusmuodot ovat: 1) aikapalkka ja 2) urakka- (kappale-) palkka.

Aikapalkka on sellainen työpalkan muoto, jonka vallitessa työläisen ansion suuruus on riippuvainen ajasta, jonka hän on työtä tehnyt — tunneista, päivistä, viikoista tai kuukausista. Tämän mukaisesti erotetaan: tunti-, päivä-, viikko- tai kuukausipalkka.

Aikapalkan ollessa yhtä suuren voi todellinen maksu työläiselle olla erilainen, työpäivän pituudesta riippuen.

Työläisen aikayksikössä kuluttaman työn maksun mittana on yhden työtunnin hinta. Vaikka itse työllä, kuten sanottu, ei ole arvoa eikä siis hintaakaan, käytetään ehdollista nimitystä „työn hinta” työläiselle suoritetun maksun suuruuden määrittämiseksi. „Työn hinnan” mittayksikkö on maksu yhden työtunnin työstä eli työtunnin hinta. Esim. jos keskimääräinen työpäivä on 12 tuntia ja työvoiman keskimääräinen päiväarvo on 6 dollaria, niin työtunnin keskimääräinen hinta (600 senttiä : 12) tulee 50 sentiksi.

Aikamaksu tekee kapitalistille mahdolliseksi tehostaa työläisen riistoa työpäivää pidentämällä, alentaa työtunnin hintaa jättäen päivä-, viikko- tai kuukausipalkan muuttumattomaksi. Oletta-kaamme, että päivämaksu jää entiseksi — 6 dollariksi, mutta työpäivää pidennetään 12 tunnista 13 tuntiin; tässä tapauksessa yhden työtunnin hinta (600 senttiä : 13) alenee 50 sentistä 46 senttiin. Työläisten vaatimusten painostamana kapitalistin on joskus pakko kohottaa päivä- (ja vastaavasti viikko- ja kuukausi-) palkkaa, mutta työtunnin hinta voi tällöin jäädä muuttumattomaksi, voipa se al- takin. Esim. jos päiväpalkka korotetaan 6 dollarista 6 dollariin 20 senttiin, mutta työpäivä pitenee 12 tunnista 14 tuntiin, alenee työtunnin hinta tässä tapauksessa (620 : 14) 44 senttiin.

Myös työn voimaperäisyyden kohoaminen merkitsee asiallisesti työtunnin hinnan alenemista, koska maksu jää entiseksi huolimatta suuremmasta voimankulutuksesta, mikä tosiasiasa merkitsee samaa kuin työpäivän pidentäminen. Työtunnin hinnan alenemisen johdosta proletarin on pakko toimeentullakseen suostua työpäivän edelleen pidentämiseen. Sekä työpäivän pidentäminen että sunna- ton työn voimaperäistäminen aiheuttaa työvoiman suurempaa kulutusta ja sen vahingoittumista. Mitä huonommin jokainen työ- tunti maksetaan, sitä suurempi työ määrä tai sitä pitempi työpäivä on tarpeen, jotta työläiselle olisi taattu edes alhainen maksu. Toi- saalta työajan jatkaminen aiheuttaa puolestaan työtunnin maksun alenemisen. Kapitalisti käyttää edukseen sitä seikkaa, että työpäivän

jatkuessa tai työn voimaperäisyyden kohotessa yhden työtunnin maksu alenee.

Tavaroiden menekille suotuisten ehtojen vallitessa hän pidentää työpäivää, ottaa käytäntöön *ylityön*, ts. työn yli säädetyn työpäivän. Jos taas markkinasuhteet ovat epäsuotuisat ja kapitalistin täytyy supistaa väliaikaisesti tuotannon laajuutta, niin hän lyhentää työpäivää ja ottaa käytäntöön työn *tuntimaksun*. Tuntimaksu vajaan työpäivän tai vajaan työviikon vallitessa alentaa jyrkästi työpalkkaa. Jos esimerkissämme työpäivä lyhennetään 12 tunnista 6 tuntiin ja säilytetään entinen maksu, 50 senttiä tunnissa, niin työläisen päiväpalkka on ainoastaan 3 dollaria, ts. tulee puolta pienemmäksi kuin työvoiman päiväarvo. Siten työläinen ei menetä maksussa ainoastaan työpäivän rajattoman pidentämisen johdosta, vaan myös silloin, kun hänen on pakko työskennellä vajaa aika.

„Kapitalisti voi nyt puristaa työläisestä tietyn paljouden lisätyötä myöntämättä hänelle hänen ylläpidokseen välttämätöntä työaikaa. Hän voi tehdä tyhjäksi kaiken säännöllisyyden työssä ja antaa vain mukavuutensa, mielivaltansa ja hetkellisten etujensa mukaan mitä suunnattomimman liikatyön vaihdella suhteellisen tai täydellisen työttömyyden kanssa”¹.

Aikapalkan vallitessa työläisen palkan suuruus ei ole suoranaisesti riippuvainen hänen työnsä voimaperäisyyden asteesta: työn voimaperäisyyden noustessa aikapalkka ei nouse, mutta työtunnin hinta tosiasiallisesti alenee. Riiston tehostamiseksi kapitalisti pitää erikoisia työnvalvoja, jotka takaavat, että työläiset noudattavat kapitalistista työkuria ja että työ edelleen voimaperäistyy.

Aikapalkka oli levinnyt kapitalismin varhaisilla kehitysasteilla, jolloin yrittäjä kohtaamatta vielä työläisten vähänkään järjestynyttä vastarintaa, saattoi pyrkiä suurentamaan lisäarvoa pidentämällä työpäivää. Aikapalkka säilyy kuitenkin myös kapitalismin korkeimmalla asteella. Monissa tapauksissa se tarjoaa kapitalistille melkoisia etuja: koneiden vauhtia lisäämällä kapitalisti pakottaa työläiset työskentelemään yhä voimaperäisemmin työpalkkaa kohottamatta.

Urakka- (kappale-) palkka on sellainen työpalkan muoto, jota käytettäessä työläisen palkan suuruus on riippuvainen hänen aikayksikössä valmistamiensa tuotteiden tai yksityisten osien määrästä tai suoritettujen työvaiheiden luvusta. Aikapalkkaa käytettäessä työläisen kuluttama työ mitataan kestoajallaan, kappalepalkkaa käytettäessä — tuotettujen valmistamisen (tai suoritettujen työvaiheiden) määrällä, joista kustakin maksetaan tietyn *hinnoituksen* mukaan.

Määrätessään hinnoituksen kapitalisti ottaa laskuissa huomioon ensiksi työläisen päivittäisen aikapalkan ja toiseksi työläisen päivän aikana valmistamien tuotteiden tai osien lukumäärän, jolloin normiksi tavallisesti otetaan työläisen korkein työnsuoritus. Jos kysymyksessä olevalla tuotannonalalla keskimääräinen päiväpalkka aikamaksua käytettäessä on 6 dollaria ja työläisen valmistamien

¹ K. Marx, Pääoma, I osa, 1953, s. 548. (Suom. 1948, ss. 504—505.)

tietynlaatuisten tuotteiden lukumäärä 60 kappaletta, niin kappalemaksu tuotteesta tai osasta tekee 10 senttiä. Kapitalisti määrää kappalemaksun siten, ettei työläisen tunti- (päivä-, viikko-) palkka olisi korkeampi kuin aikapalkan vallitessa. Urakkamaksu on siis perusteiltaan aikamaksun muuttunut muoto.

Urakkamaksu synnyttää vielä suuremmassa määrin kuin aikamaksu harhakuvaan, ikään kuin työläinen ei myisi kapitalistille työvoimaa, vaan työtä ja saisi työstä täyden maksun valmistettujen tuotteiden määrää vastaavasti.

Kapitalistinen urakkatyö johtaa työn voimaperäisyyden jatkuvaan lisääntymiseen. Samalla se tekee yrittäjälle helpommaksi työläisten valvonnan. Työponnistuksen asteen tarkastaa tässä sen tuotteen määrä ja laatu, joka työläisen on valmistettava saadakseen välttämättömät toimeentulovälineet. Työläisen täytyy lisätä valmistamiensa kappaleiden määrää ja työskennellä yhä voimaperäisemmin. Mutta heti, kun enemmän tai vähemmän merkittävä osa työläisistä saavuttaa työn voimaperäisyyden uuden, korkeamman tason, kapitalisti alentaa kappalehinnoittelua. Jos esimerkissämme kappalemaksu alenee sanokaamme puoleen, työläisen on pakko, säilyttääkseen entisen palkan, työskennellä kahden edestä, ts. hänen on pakko pidentää työpäivää taikka kohottaa työponnistusta vielä enemmän tuottaakseen päivän kuluessa 60 osan asemesta 120. „Työläinen koettaa pitää työpalkkansa kokonaisu määrän entisellään siten, että tekee työtä enemmän: työskentelee useampia tunteja taikka valmistaa enemmän yhdessä tunnissa... Tuloksena on: *mitä enemmän hän tekee työtä, sitä pienemmän maksun hän saa*”¹. Tämä on urakkapalkan tärkein erikoisuus kapitalismin aikana.

Työpalkan aika- ja urakkamuotoja käytetään usein samanaikaisesti samoissa tuotantolaitoksissa. Kapitalismin vallitessa nämä molemmat työpalkkamuodot ovat vain erilaisia menetelmiä työväenluokan riiston tehostamiseksi.

Kapitalistinen urakkatyö on perustana porvarillisissa maissa käytetyille hiotusmenetelmään perustuville työpalkkajärjestelmille.

Hiotusmenetelmään perustuvat työpalkkajärjestelmät. Kapitalistisen urakkatyön tärkein piirre on työn ylenmääräinen voimaperäistäminen, joka vie työntekijän kaikki voimat. Tällöin työpalkka ei korvaa työvoiman lisääntyntä kulutusta. Ylitettäessä työn kestoajan ja sen voimaperäisyyden tietyt rajat ei mikään lisäkorvaus voi estää työvoiman suoranaista tuhoutumista.

Työn järjestelyssä käytettyjen näännyttävien menetelmien johdosta kapitalistisissa tuotantolaitoksissa tulee tavallisesti työpäivän lopussa ilmi työläisten lihas- ja hermovoiman liiallinen jännittäminen, joka johtaa työn tuottavuuden alenemiseen. Tavoitellessaan lisäarvon suurentamista kapitalisti turvautuu erilaisiin *hiotusmenetelmiin perustuviin työpalkkajärjestelmiin* saadakseen aikaan

¹ K. Marx, Palkkatyö ja pääoma, K. Marx, F. Engels, Valitut teokset, I osa, 1948, s. 76. (Suom. eri kirj. osana, 1945, s. 48.)

työn korkean voimaperäisyyden koko työpäivän aikana. Samaa tarkoitusta palvelee kapitalismin aikana myös niin sanottu „tieteellinen työnjärjestely”. Tällä tavalla järjestetyn työn laajalle levinneitä muotoja, joihin liittyy työntekijää rajattomasti uuvuttavan työpalkkajärjestelmän käyttäminen, ovat *taylor-* ja *ford-*järjestelmät, joiden perustaksi on otettu työn mahdollisimman suuren voimaperäistämisen periaate.

Taylor-järjestelmän (se on saanut nimensä keksijänsä, amerikkalaisen insinööri F. Taylorin mukaan) olemus on seuraava. Tuotantolaitoksessa valikoidaan voimakkaimmat ja näppärimmät työläiset. Heidät pakoitetaan työskentelemään mahdollisimman ankarasti. Jokaisen erillisen työvaiheen suoritus määritellään sekunneissa ja sekunnin murto-osissa. Aikatutkimuksen tulosten pohjalla säädetään tuotantojärjestys ja aikanoimit koko työläisjoukolle. Normin eli „urakan” tultua ylitetyksi työläinen saa pienen lisän päiväpalkkaan — palkkion; ellei normia suoriteta, maksetaan työläiselle suuresti alennetun hinnoituksen mukaan. Taylor-järjestelmän mukainen kapitalistinen työn järjestely vie työläisen kaikki voimat, tekee hänestä automaatin, joka koneellisesti suorittaa aina samat liikkeet.

V. I. Lenin esittää konkreettisen esimerkin (työ takkiraudan lastaamisessa karryyille), jolloin Taylorin järjestelmän käytäntöönottamisen johdosta yhden ainoan työvaiheen suorittamisessa kapitalisti voi supistaa työläisten lukun 500 henkilöstä 140 henkilöön, ts. 3,6-kertaisesti; työn voimaperäisyyden kauhean tehostamisen johdosta työläisen päivänormi lastauksessa lisääntyi 16 tonnista 59 tonniin, ts. 3,7-kertaiseksi; työläisen suorittaessa yhdessä päivässä työn, jonka hän ennen suoritti 3—4 päivässä, hänen päiväansionsa lisääntyi nimellisesti (ja sekin ainoastaan alussa) kaikkiaan vain 63%. Toisin sanoen tällaisen maksujärjestelmän käytäntöönottamisen johdosta työläisen päiväansio asiallisesti, verrattuna työn kulutukseen, väheni 2,3-kertaisesti. „Tulos on se”, kirjoitti Lenin, „että saman 9—10 työtunnin aikana työläisestä puserretaan kolme kertaa enemmän työtä, hänen kaikki voimansa kulutetaan säälimättä, palkkaorjan hermo- ja lihasenergian jokainen pisara imetään kolme kertaa nopeammin. Entä jos kuolee ennen aikaansa? — Porttien takana on paljon toisia!”¹

Tällaista työn ja työntekijälle suoritettavan maksun järjestelyä Lenin nimitti „tieteelliseksi” hiotusjärjestelmäksi.

Amerikkalaisen „autokuningas” H. Fordin ja monien muiden kapitalistien käytäntöönottama työn järjestely- ja työpalkkajärjestelmä (ford-järjestelmä) pyrkii samaan päämäärään — pusertamaan työntekijästä mahdollisimman suuren määrän lisäarvoa työn voimaperäisyyden äärimmäisen kohottamisen avulla. Se saavutetaan nopeuttamalla yhä enemmän liukuhihnojen (konveijerien) työskentelyvauhtia ja soveltamalla hiotusmenetelmään perustuvia työpalkkajärjestelmiä. Työntekijän työvaiheiden yksinkertaisuus Fordin liukuhihnoilla sallii ammattitaidottomien työläisten työn laajan käytön ja alhaisten palkkojen määrittämisen heille. Työn suunnaton voimaperäistäminen ei tuo mukanaan työpalkan lisääntymistä eikä työpäivän supistumista. Sen johdosta työläinen kuluu pian loppuun, tulee invaliidiksi, hänet erotetaan työstä kelvottomana ja hän joutuu työttömien riveihin.

Työläisten riiston tehostaminen saavutetaan muidenkin työn järjestely- ja työpalkkajärjestelmien avulla, jotka ovat taylor- ja ford-järjestelmien muunnoksia. Niiden joukkoon kuuluu esimerkiksi *Gantin järjestelmä* (Amerikan Yhdysvallat). Taylorin urakkajärjestelmästä eroten Gantin järjestelmä on aika- ja palkkiojärjestelmää. Työläiselle annetaan määrätty „urakka” ja säädetään hyvin alhainen taattu maksu työaikayksiköltä normin suorittamisesta riippumatta. Työläiselle maksetaan „urakan” tultua täytetyksi pieni lisäys — „palkkio” — taattuun vähimmäispalkkaan. *Helseyn järjestelmän* (Amerikan Yhdysvallat) perustaksi on

¹ V. I. Lenin, „Tieteellinen” hiotusjärjestelmä, Teokset, 18. osa, s. 556.

otettu periaate palkkion maksamisesta „säästetystä” ajasta lisäyksenä „keskimääräiseen maksuun” tunnin työstä. Tämän järjestelmän mukaan työn voimaperäisyyden esimerkiksi kaksinkertaistuuessa jokaisesta tunnista „säästettyä” aikaa maksetaan „palkkio”, suuruudeltaan suunnilleen $\frac{1}{3}$ tuntimaksusta. Tämän johdosta, kuta voimaperäisempää työ on, sitä suuremmassa määrin työläisen työpalkka alenee hänen kuluttamaansa työhön verrattuna. Samoihin periaatteisiin perustuu *Rowanin järjestelmä* (Englanti).

Eräs työläisten pettämiseen perustuva keino lisäarvon suurentamiseksi on niin sanottu „*työläisten osallistuminen voittoihin*”. Sillä tekosyyllä, että yrityksen voittojen lisääminen on työläisen etujen mukaista, kapitalisti alentaa työntekijäin peruspalkkaa ja muodostaa sen kustannuksella rahaston „voittojen jakamiseksi työläisten kesken”. Sitten vuoden lopussa työläiselle annetaan „voiton” muodossa tosiasiallisesti hänen työansiostaan ennakolta pidätetty osa työpalkasta. Lopputuloksena on, että „voittoihin osallistuva” työläinen saa itse asiassa vähemmän kuin tavallisen työpalkan. Samassa tarkoituksessa harjoitetaan asianomaisen yrityksen osakkeiden sijoittamista työläisten keskuuteen.

Kapitalistien temput kaikissa palkkajärjestelmissä tähtäävät siihen, että työläisestä saataisiin puristetuksi mahdollisimman paljon lisäarvoa. Yrittäjät käyttävät jokaista keinoa myrkyttääkseen työläisten tietoisuutta uskottelemalla näiden etujen vaativan työn voimaperäisyyden tehostamista, työpalkkamenojen pienentämistä tuoteyksikköä kohti ja yrityksen voittojen kohottamista. Tällä tavoin kapitalistit pyrkivät heikentämään proletariaatin vastarintaa pääoman hyökkäyksiä vastaan, saamaan työläiset kieltäytymään liittymästä ammattiliittoihin ja osallistumasta lakkoihin sekä aikaansaamaan hajaannusta työväenliikkeessä.

Kapitalistisen urakkatyön moninaisista muodoista huolimatta sen olemus jää muuttumattomaksi: työn voimaperäisyyden ja tuotavuuden kohotessa työläisen työpalkka tosiasiallisesti alenee ja kapitalistin tulot kasvavat.

Nimellis- ja reaali-palkka. Kapitalistisen kehityksen ensimmäisillä asteilla oli laajalle levinneenä tapana maksaa palkka työläiselle *luonnossa*: työläinen sai asunnon, niukan ravinnon ja vähän rahaa.

Luontoismaksu säilyi tietyissä määrässä myös kapitalismin konekaudella. Sitä käytettiin esimerkiksi Venäjällä ennen vallankumousta raaka-aineita tuottavassa ja tekstiiliteollisuudessa. Luontoismaksu on levinnyt kapitalistisessa maataloudessa maataloustyöläisten työtä käytettäessä, eräillä teollisuusaloilla kapitalistisissa maissa ja siirtomaissa sekä riippuvaisissa maissa. Muodot, joissa luontoismaksu työläiselle suoritetaan, ovat erilaiset. Kapitalistit saattavat työläiset sellaiseen asemaan, että heidän on pakko ottaa elintarvikkeita velaksi tehtaan myymälästä, käyttää kaivoksen tai plantaasin yhteydessä olevaa asuntoa yrittäjän määräämillä, työläisille raskailla ehdoilla jne. Luontoismaksun vallitessa kapitalisti ei riistä palkkatyöläistä ainoastaan työvoiman myyjänä, vaan myös tarvikkeiden kuluttajana.

Kehittyneelle kapitalistiselle tuotantotavalle on luonteenomaista *raha*palkka.

On tehtävä ero nimellis- ja reaali-palkan välillä.

Nimellis-palkka on rahassa ilmaistu työpalkka; se on rahasumma, jonka työläinen saa kapitalistille myymästään työvoimasta.

Nimellispalkka ei sinänsä anna käsitystä työläisen saaman maksun todellisesta suuruudesta. Nimellispalkka voi esimerkiksi jäädä muuttumattomaksi, mutta jos kulutustarvikkeiden hinnat ja verot samaan aikaan nousevat, niin työläisen todellinen työpalkka alenee. Nimellispalkka voi jopa noustakin, mutta jos elinkustannusten kalteus lisääntyy saman ajanjakson kuluessa suuremmassa määrässä kuin nimellispalkka oli kohonnut, niin todellinen työpalkka alenee.

Reaalipalkka on työläisen toimeentulovälineissä ilmaistu työpalkka; se osoittaa, kuinka paljon ja minkälaisia kulutustarvikkeita ja palveluksia työläinen voi ostaa rahapalkallaan. Työläisen reaalipalkan määrittelemiseksi on otettava lähtökohdaksi nimellispalkan suuruus, kulutustarvikkeiden hintataso, asunnonvuokran korkeus, työläisten maksamien verojen raskaus, palkattomat päivät vajaan työviikon vallitessa ja työväenluokan kustannuksella ylläpitonsa saavien työttömien ja osatyöttömien lukumäärä. On myös otettava huomioon työpäivän pituus ja työn voimaperäisyysaste.

Määritellessään työpalkan keskimääräistä tasoa porvarillinen tilastotiede vääristelee todellisuutta: se laskee työpalkkaan teollisuus- ja finanssibyrokratian johtavan huippukerroksen (tuotantolaitosten ja pankkien johtajien jne.) tulot, sisällyttää työpalkkalaskelmiin ainoastaan ammattityöläisten työpalkan ja jättää pois huonosti palkattujen ammattitaidottomien työläisten monilukuisen kerroksen ja maatalousproletariaatin työpalkan, jättää huomioonottamatta työttömien ja osatyöttömien valtavan armeijan olemassaolon, joukkokulutustarvikkeiden hintojen nousun ja verojen kohoamisen ja turvautuu muihin vääristelymenetelmiin kaunistellakseen työväenluokan todellista asemaa kapitalismin aikana.

Mutta ei edes porvarillinen, vääristelty tilastokaan voi salata sitä tosiasiaa, että työpalkka ei takaa kapitalismin vallitessa työläisten suurimmalle osalle toimeentulominimiä, koska palkkataso on alhainen, toimeentulokustannukset kallistuvat ja työttömyys kasvaa.

Vuonna 1938 Amerikan Yhdysvaltojen porvarilliset taloustieteilijät laskivat Yhdysvaltoja varten, soveltaen äärimmäisen niukkoja normeja, 4-henkisen työläisperheen minimielintason 2177 dollarin suuruiseksi vuodessa. Kuitenkin v. 1938 teollisuustyöläisen keskimääräinen vuosipalkka Yhdysvalloissa oli 1176 dollaria, toisin sanoen hiukan yli puolet tuosta minimielintasosta, mutta ottamalla huomioon työttömien olemassaolon — 740 dollaria, ts. ainoastaan yksi kolmasosa tuosta minimielintasosta. Vuonna 1937 porvarilliset taloustieteilijät arvioivat keskinkertaisen työläisperheen varsin rajoitetun minimielintason Englannissa 55 shillingin suuruiseksi viikossa. Virallisten tietojen mukaan 80% Englannin hiiliteollisuuden työläisistä, 75% vuoriteollisuustyöläisistä (ilman hiiliteollisuutta) ja 57% kunnallisten laitosten työläisistä ansaitsi vähemmän kuin oli tämä minimielintaso.

Reaalipalkan aleneminen kapitalismin vallitessa. Kapitalistisen tuotantotavan erittelyn perusteella Marx sai selville seuraavan perustavan lainmukaisuuden työpalkan suhteen: „Kapitalistisen

tuotannon yleisenä taipumuksena ei ole keskimääräisen palkkatason korottaminen, vaan sen alentaminen”¹.

Työpalkka työvoiman hintana määräytyy kaikkien muiden tavaroiden hinnan tavoin arvolain mukaan. Kapitalistisessa taloudessa tavaroiden hinnat heilahtelevat arvon ympärillä ylös ja alas kysynnän ja tarjonnan vaikutuksesta. Mutta muiden tavaroiden hinnoista eroavasti työvoiman hinta *poikkeaa* tavallisesti sen arvon *alapuolelle*.

Työpalkan poikkeaminen työvoiman arvon alapuolelle johtuu ennen kaikkea *työttömyyden* olemassaolosta. Kapitalisti pyrkii ostamaan työvoiman mahdollisimman halvalla. Työttömyyden vallitessa työvoiman tarjonta ylittää sen kysynnän. Työvoimatavara eroaa muista tavaroista siinä suhteessa, että proletaari ei voi lykätä toistaiseksi sen myyntiä. Välttääkseen nälkäkuoleman hänen on pakko myydä työvoimansa niillä ehdoilla, jotka kapitalisti hänelle tarjoaa. Täydellisen tai osittaisen työttömyyden kaudella työläinen jää joko kokonaan työpalkkaa vaille tai sen taso laskee jyrkästi. Työttömyys lisää työläisten välistä kilpailua. Tätä hyväkseen käyttäen kapitalisti maksaa työläiselle työpalkan, joka on työvoiman arvoa alhaisempi. Näin ollen työttömien kurja asema vaikuttaa tuotannossa toimivien työläisten aineelliseen asemaan, alentaa heidän palkkatasoaan, koska työttömät kuuluvat työväenluokkaan.

Edelleen, konetekniikan käyttö avaa kapitalisteille laajat mahdollisuudet tuotannossa miesten työn korvaamiseen *naisten ja lasten* työllä. Työvoiman arvon määrää työläiselle ja hänen perheelleen välttämättömien toimeentulovälineiden arvo. Kun tuotantoon vedetään työläisen vaimo ja lapset, niin mainitusta syystä alenee työläisen työpalkka, koko perhe saa nyt suunnilleen saman verran kuin aikaisemmin perheen pää sai yksin. Siten koko työväenluokan riisto tehostuu yhä enemmän. Kapitalistisissa maissa työläisnaiset saavat — miesten kanssa samanlaista työtä suorittaessaan — huomattavasti alhaisempaa työpalkkaa.

Pääoma pusertaa lisäarvoa riistämällä hillittömästi lasten työtä. Lasten ja varhaisnuorison työpalkka on kaikissa kapitalistisissa ja siirtomaissa monta kertaa alhaisempi kuin aikuisten työläisten.

Työläisnaisen keskipalkka oli työmiehen keskipalkkaa pienempi: Amerikan Yhdysvalloissa (v. 1949) 41%, Englannissa (1951) 46%, Länsi-Saksassa (1951) 42%. Siirtomaissa ja riippuvaisissa maissa tämä ero on vieläkin huomattavampi.

Amerikan Yhdysvalloissa oli v. 1949 palkkatyötä tekevien keskuudessa, pienennettyjenkin tietojen mukaan, yli 3,3 miljoonaa lasta ja keskenkasvuista. Lasten ja keskenkasvuisten työpäivä on sangen pitkä. Niinpä tärkkelys- ja säilyketehtaissa, lihanjalostustehtaissa, pesuloissa ja vaatteidenpuhdistamoissa lapset tekevät 12—13 tunnin työpäiviä.

¹ K. Marx, Palkka, hinta ja voitto, K. Marx, F. Engels, Valitut teokset, I osa, 1948, s. 406. (Suom. eri kirj. osana, 1953, s. 77.)

Japanissa on levinnyt tapa myydä lapsia työhön tehtaisiin. Lasten työtä käytettiin laajasti tsaarin Venäjällä. Venäjän tekstiili- ja eräissä muissa tuotantolaitoksissa oli melkoinen osa työläisistä 8—10-vuotiaita lapsia.

Pääoman harjoittama lapsityön riisto saa erikoisen säälimättömiä muotoja siirtomaissa ja riippuvaisissa maissa. Turkin tekstiili- ja tupakkatehtaissa 7—14-vuotiaat lapset työskentelevät aikuisten rinnalla täydet työpäivät.

Työläisnaisten alhaiset palkat ja lasten työn riisto tuovat mukanaan sairauksien ja lasten kuolleisuuden valtavan lisääntymisen ja vaikuttavat tuhoisasti kasvavan sukupolven kasvatukseen ja koulutukseen.

Työläisten reaali-palkan aleneminen johtuu myös siitä, että kapitalismin kehittyessä huononee *ammattityöläisten* merkittävän osan asema. Kuten jo on sanottu, työvoiman arvoon sisältyvät työntekijän koulutuskustannukset. Ammattityöläinen luo aikayksikössä arvoa ja samalla lisäarvoa enemmän kuin ammattikoulutusta saamaton työläinen. Kapitalistin täytyy maksaa ammattitaitoa vaativasta työstä enemmän kuin sekatyöläisten työstä. Mutta kapitalismin kehittyessä ja teollisuustekniikan kasvaessa ilmaantuu toisaalta kysyntää korkeasti ammattitaitoisista, monimutkaisia koneistoja ohjaamaan kykenevistä työläisistä, mutta toisaalta monet työnvaiheet yksinkertaistuvat, ammattityöläisten huomattavan osan työ käy tarpeettomaksi. Merkittävät kerrokset ammattikoulutusta saaneista työläisistä menettävät ammattitaitonsa, heidät sysätään pois tuotannosta ja heidän täytyy mennä työhön, jossa ei vaadita ammattitaitoa ja josta maksetaan paljon vähemmän.

Elinkustannusten kohoamisen ja tähän liittyvän reaali-palkkatason alenemisen syynä on myös joukkokulutustarvikkeiden *hintojen* nousu. Niinpä Ranskassa inflaation johdosta elintarvikkeiden vähittäishinnat olivat v. 1938 yli 7 kertaa vuoden 1914 hintatasoa korkeammat.

Merkittävän osan työläisen työpalkasta nielee *asunnonvuokra*. Saksassa kohosi asunnonvuokra vuosina 1900—1930 keskimäärin 69%. Kansainvälisen työtillastotoimiston tietojen mukaan työläiset käyttivät XX vuosisadan 30-luvulla asunnonvuokraan, lämpöön ja valoon Amerikan Yhdysvalloissa 25%, Englannissa 20 ja Kanadassa 27% perheen budjetista. Tsaarin Venäjällä asuntonenot työläisillä kohosivat kolmanteen osaan palkasta.

Suuren vähennyksen työpalkkaan aiheuttavat työtätekevien *verot*. Sodanjälkeisinä vuosina ovat välittömät ja välilliset verot tärkeimmissä kapitalistisissa maissa nielleet noin $\frac{1}{3}$ työläisperheen työpalkasta.

Levinnyt keino työpalkan alentamiseksi on *sakkojärjestelmä*. Ennen tehtailijoiden mielivaltaa hiukan rajoittavan sakkolain säätämistä (v. 1886) tsaarin Venäjällä sakkojen muodossa työpalkasta tehdyt vähennykset nousivat joissain tapauksissa puoleen kuukausiansiosta. Työläistä sakotettiin kaikenlaisten syiden vuoksi: „kelvottomasta työstä”, „järjestyksen rikkomisesta”, keskusteluista, mielenosoituksiin osallistumisesta jne. Sakot eivät ole ainoastaan

kapitalistisen työkurin lujittamisväline, vaan myös kapitalistin lisätulolähde.

Työläisten reaali-palkan alenemisen syynä ovat myös *maatalousproletariaatin* tavattoman alhaiset palkat. Suuri liikatyövoima-armeija maaseudulla painaa lakkaamatta työssä olevien työläisten palkkatasoa alaspäin.

Niinpä esimerkiksi vuosina 1910—1939 Amerikan Yhdysvaltojen maataloustyöläisten keskimääräinen kuukausipalkka vaihteli 28—47%:n välillä teollisuustyöläisen palkasta. Tsaarin Venäjällä maataloustyöläisten asema oli erittäin vaikea. 16—17-tuntisen työpäivän vallitessa sesonki-maataloustyöläisen keskimääräinen päiväpalkka oli Venäjällä vuosina 1901—1910 69 kopeekkaa, jota paitsi peltotöiden aikana saadulla niukalla tulolla täytyi elää kituutta loput, täydellisen tai osittaisen työttömyyden kuukaudet.

Näin ollen kapitalistisen tuotantotavan kehittyessä työväenluokan reaali-palkka alenee.

Vuonna 1924 oli saksalaisten työläisten reaali-palkka vuoden 1900 tasoon verrattuna 75% ja vuonna 1935 — 66%. Amerikan Yhdysvalloissa vuosina 1900—1938 työläisten (työttömät mukaanlaskien) keskimääräinen nimellispalkka lisääntyi 68%; saman ajanjakson kuluessa elinkustannukset kohosivat 2,3-kertaisiksi, minkä johdosta työläisten reaali-palkka oli v. 1938 alentunut 74 prosenttiin vuoden 1900 tasoon verraten. Ranskassa, Italiassa ja Japanissa, siirtomaista ja riippuvaisista maista puhumattakaan, on XIX—XX vuosisadoilla ollut paljon suurempaa reaali-palkan laskua kuin Amerikan Yhdysvalloissa. Tsaarin Venäjällä teollisuustyöläisten reaali-palkka oli v. 1913 laskenut 90 prosenttiin vuoden 1900 tasosta.

Eri maissa työvoiman arvo on erilainen. Työvoiman arvoon kussakin maassa vaikuttavat ehdot muuttuvat. Siitä johtuu työpalkan *kansallinen erilaisuus*. Marx kirjoitti, että vertailtaessa työpalkkoja eri maissa on otettava huomioon kaikki työvoiman arvon suuruuden muutoksia määräävät seikat: työväenluokan muodostumisen historialliset ehdot ja sen tarpeiden tavanomainen taso, työläisen koulutuskustannukset, naisten ja lasten työn osuus, työn tuottavuus, työn voimaperäisyys, kulutustarvikkeiden hinnat jne.

Erikoisen alhainen työpalkkataso on huomattavissa siirtomaissa ja riippuvaisissa maissa. Siirtomaiden ja riippuvaisten maiden orjuuttamis- ja järjestelmällisessä rosvouspolitiikassaan pääoma käyttää työntekijöiden suurta ylijäämää noissa maissa ja maksaa työvoimasta paljon alle sen arvon. Tällöin otetaan huomioon työläisen kansallisuus. Niinpä esimerkiksi samaa työtä tekeville valkoisille ja neekereille maksetaan eri tavalla. Etelä-Afrikassa neekerityöläisen keskimääräinen työpalkka on kymmenen kertaa alhaisempi englantilaistyöläisen keskimääräistä työpalkkaa. Amerikan Yhdysvalloissa neekerien työstä maksetaan kaupungeissa 2,5 kertaa ja maataloudessa lähes 3 kertaa vähemmän kuin valkoisten samanlaisesta työstä.

Työläisten perusjoukkojen työpalkan alentamisella ja siirtomaiden rosvouksella porvaristo luo etuoikeutetun aseman suhteellisen vähäiselle suuripalkkaisten työläisten kerrokselle. Niin sanottua

työläisaristokratiaa, joka muodostuu näistä suuripalkkaisista kerroksista, muun muassa ammattiliitto- ja osuustoimintabyrokratian edustajista, osasta mestareita jne., porvaristo käyttää työväenliikkeen hajottamiseen ja proletariien perusjoukkojen tietoisuuden myrkyttämiseen saarnaamalla luokkarauhaa sekä riistäjien ja riistettyjen etujen yhteisyyttä.

Työväenluokan taistelu työpalkan korottamiseksi. Jokaisessa maassa työpalkan tietty taso säätyy työvoiman arvon lain perustalla, proletariaatin ja porvariston välisen ankaran luokkataistelun tuloksena.

Työpalkan poikkeamilla työvoiman arvosta on omat rajansa.

Työpalkan *alimman* rajan kapitalismin aikana määräävät puhtaasti *fyysiset* ehdot: työläisellä täytyy olla sellainen määrä toimeentulovälineitä, joka on ehdottoman välttämätön hänen elämistään ja työvoiman uusintamista varten. „Jos työvoiman hinta alenee tähän vähimmäismääräänsä, laskee se alle arvonsa, sillä sellaisten ehtojen vallitessa se voi ainoastaan surkastuneessa muodossa säilyä ja kehittyä”¹. Työpalkan aletessa tämän rajan alapuolelle tapahtuu entistä nopeammin työvoiman suoranaisten fyysisien tuhoutumisen, työläisväestön sukupuuttoon kuoleminen prosessi. Tämä ilmenee keskimääräisen eliniän lyhenemisessä, syntyvyyden alenemisessä ja kuolleisuuden kohoamisessa työläisväestön keskuudessa niin kapitalistisesti kehittyneissä kuin myöskin erikoisesti siirtomaissa.

Työpalkan *ylimpänä* rajana kapitalismin aikana on työvoiman arvo. Työpalkan keskitason tätä rajaa kohti lähenemisen asteen määrää proletariaatin ja porvariston luokkavoimien suhde.

Tavoitellessaan voittojen lisäämistä porvaristo pyrkii alentamaan työpalkan tämän fyysisen alimman rajan alapuolelle. Työväenluokka taistelee työpalkan alentamista vastaan, sen lisäämisen puolesta, taatun vähimmäispalkan säätämisen, sosiaalisen vakuutuksen voimaansattamisen ja työpäivän supistamisen puolesta. Tässä taistelussa työväenluokkaa vastassa on kapitalistiluokka kokonaisuudessaan ja porvarillinen valtio.

Työväenluokan sitkeä taistelu työpalkan korottamiseksi alkoi yhdessä teollisuuskapitalismin synnyn kanssa. Ensiksi se kehittyi Englannissa ja myöhemmin myös muissa kapitalistisissa ja siirtomaissa.

Sitä mukaa kuin proletariaatti muodostuu luokaksi työläiset liittyvät *ammattiliittoihin* käydäkseen menestyksellisesti taloudellista taistelua. Tämän johdosta yrittäjää vastassa ei ole enää yksityinen proletari, vaan kokonainen järjestö. Luokkataistelun kehityessä paikallisten ja kansallisten ammatillisten järjestöjen rinnalle muodostuu kansainvälisiä ammatillisia yhtymiä. Ammattiliitot ovat *luokkataistelun kouluna* laajoille työläisjoukoille.

¹ K. Marx, Pääoma, I osa, 1953, s. 179. (Suom. 1948, s. 184.)

Kapitalistit puolestaan liittyvät yrittäjien liittoihin. He lahjovat taantumuksellisten ammattiliittojen ostettavia johtajia, järjestävät lakonrikkuruutta, hajottavat työväenjärjestöjä ja käyttävät työväenliikkeen tukahduttamiseksi poliisia, sotaväkeä, tuomioistuimia ja vankiloita.

Eräs työläisten tehokkaista taistelukeinoista työpalkan korottamiseksi, työpäivän supistamiseksi ja työehtojen parantamiseksi kapitalismin aikana on *lakko*. Luokkaristiriitojen kärjistyessä ja proletarisen liikkeen järjestyneisyyden voimistuessa kapitalistisissa ja siirtomaissa lakkotaisteluun yhtyy monia miljoonia työläisiä. Milloin työläiset taistelussa pääomaa vastaan osoittavat päättäväisyyttä ja lujuuutta, taloudelliset lakot pakottavat kapitalisteja hyväksymään lakkolaisten ehdot.

Vain työväenluokan elinetujensa puolesta käymän heikkenemättömän taistelun johdosta on porvarillisten valtioiden ollut pakko säätää lakeja vähimmäispalkasta, työpäivän supistamisesta ja lasten työn rajoittamisesta.

Proletariaatin taloudellisella taistelulla on suuri merkitys: ammattiliitot, kun niillä on oikea, luokkaperiaatteista kiinnipitävä johto, tekevät menestyksellistä vastarintaa yrittäjille. Työväenluokan taistelu on tekijä, joka jossain määrin pidättää työpalkan alenemista. Mutta työväenluokan taloudellinen taistelu ei voi hävittää kapitalistista työtätekevien orjuuttamisjärjestelmää eikä pelastaa työläisiä riistosta ja puutteesta.

Tunnustaessaan työväenluokan porvaristoa vastaan käymän taloudellisen taistelun suuren merkityksen marxismi-leninismi opettaa, että tuo taistelu suuntautuu ainoastaan kapitalismin seurausvastaan, mutta ei proletariaatin sorretun aseman ja kurjuuden perussyitä vastaan. Tämä perussyys on itse kapitalistinen tuotantotapa.

Vain vallankumouksellisella poliittisella taistelulla työväenluokka voi hävittää palkkaorjuusjärjestelmän — taloudellisen ja poliittisen sortonsa lähteen.

LYHYITÄ YHTEENVETOJA

1. Kapitalistisessa yhteiskunnassa työpalkka on työvoiman arvon rahailmaisuuksi, sen hinta, joka esiintyy työn hintana. Työpalkka verhoaa kapitalistisen riistosuhteen synnyttäen harhakuuvan, ikään kuin työläisen koko työ maksettaisiin, vaikka työpalkka todellisuudessa on vain hänen työvoimansa hinta.

2. Työpalkan perusmuotoja ovat aika- ja kappale- (urakka-) palkka. Aikapalkassa työläisen palkan suuruus on riippuvainen hänen työssäoloajastaan. Urakkapalkassa työläisen palkan suuruus määräytyy hänen valmistamiensa tuotteiden lukumäärän mukaan. Lisäarvon suurentamiseksi kapitalistit käyttävät erilaisia hiutusmenetelmiin perustuvia työ-

palkkajärjestelmiä, jotka johtavat työn voimaperäisyyden valtavaan kohoamiseen ja työvoiman nopeutuvaan kulumiseen.

3. *Nimellispalkka on rahasumma, jonka työläinen saa kapitalistille myydystä työvoimasta. Reaalipalkka on työläisen toimeentulovälineissä ilmaistu työpalkka; se osoittaa, millaisen määrän toimeentulovälineitä ja palveluksia työläinen voi ostaa rahapalkallaan.*

4. *Kapitalismin kehittyessä reaalipalkka alenee. Muiden tavaroiden hinnoista eroten työvoiman hinta poikkeaa tavallisesti sen arvon alapuolelle. Tämä johtuu ennen kaikkea siitä, että on olemassa työttömyyttä, käytetään laajasti naisten ja lasten työtä, maksetaan äärimmäisen vähän maataloustyöläisille samoin kuin siirtomaiden ja riippuvaisten maiden työläisille. Suurena tekijänä reaalipalkan alenemisessa on kulutustarvikkeiden hintojen kohoaminen, korkea asunnonvuokra ja verojen kasvu.*

5. *Yhdistyen ammattiliittoihin työväenluokka käy taistelua työpäivän supistamiseksi ja työpalkan korottamiseksi. Proletariaatin taloudellinen taistelu pääomaa vastaan ei sinänsä voi vapauttaa sitä riistosta. Vain kapitalistisen tuotantotavan lopettaminen vallankumouksellisella poliittisella taistelulla poistaa työväenluokan taloudellisen ja poliittisen sorron edellytykset.*

IX LUKU

PÄÄOMAN KASAUTUMINEN JA PROLETARIAATIN KURJISTUMINEN

Tuotanto ja uusintaminen. Elääkseen ja kehittyäkseen yhteiskunnan on tuotettava aineellisia hyödykkeitä. Se ei voi lakata tuottamasta, yhtä vähän kuin se ei voi lakata kuluttamasta.

Päivästä päivään, vuodesta vuoteen ihmiset kuluttavat leipää, lihaa ja muita elintarvikkeita, vaatteita ja jalkineita, mutta samaan aikaan ihmistyö tuottaa uusia määriä leipää, lihaa, pukimia, jalkineita ja muita tuotteita. Kivihiili palaa uuneissa ja tulipesissä, mutta samaan aikaan yhä uusia kivihiilimääriä nostetaan maan uumenista. Koneet kuluvat vähitellen, veturit tulevat ennemmin tai myöhemmin vanhoiksi, mutta tehtaissa rakennetaan uusia koneita ja valmistetaan uusia vetureita. Yhteiskunnallisten suhteiden jokaisen järjestelmän vallitessa tuotannon täytyy herkeämättä uusiintua.

Tämä tuotantoprosessin herkeämätön uusiminen, sen keskeytymätön toistuminen on *uusintamista*. „Jokainen yhteiskunnallinen tuotantoprosessi, kun se otetaan katkeamattomissa yhteyksissään,

uusitutumisensa herkeämättömänä virtana, on... samalla uusintamisprosessi”¹. Sellaiset kuin ovat tuotannon edellytykset, sellaiset ovat myös uusintamisen edellytykset. Jos tuotannolla on kapitalistinen muoto, niin samanlainen muoto on myös uusintamisella.

Uusintamisprosessi ei ole ainoastaan sitä, että ihmiset valmistavat yhä uusia tuotemääriä kulutettujen tilalle ja enemmänkin, vaan myös sitä, että yhteiskunnassa uusitaan alituisesti vastaavat tuotantosuhteet.

On erotettava kaksi uusintamistyyppiä: yksinkertainen ja laajennettu.

Yksinkertainen uusintaminen on tuotantoprosessin toistamista entisessä mitassa, jolloin tuotetut valmisteet vain korvaavat kulutetut tuotannonvälineet ja henkilökohtaiset kulutustarvikkeet.

Laajennettu uusintaminen on tuotantoprosessin toistamista kasvavassa mitassa, jolloin yhteiskunta ei ainoastaan korvaa kulutettuja aineellisia hyödykkeitä, vaan myös tuottaa sen yli lisää tuotannonvälineitä ja henkilökohtaisia kulutustarvikkeita.

Ennen kapitalismin syntyä tuotantovoimat kehittyivät hyvin hitaasti. Yhteiskunnallisen tuotannon laajuus pysyi vuodesta vuoteen, vuosikymmenestä vuosikymmenen melkein muuttumattomana. Kapitalismin aikana tuli yhteiskunnallisen tuotannon entisen hitauden tilalle tuotantovoimien paljon nopeampi kehitys. Kapitalistiselle tuotantotavalle on luonteenomaista laajennettu uusintaminen, jonka keskeyttävät talouspulat; tällöin tuotanto alenee.

Kapitalistinen yksinkertainen uusintaminen. Kapitalistisessa yksinkertaisessa uusintamisessa tuotantoprosessi uusiintuu muuttumattomassa laajuudessa ja lisäarvo käytetään kokonaan kapitalistin henkilökohtaiseen kulutukseen.

Jo yksinkertaisen uusintamisen tarkasteleminen tekee mahdolliseksi paljastaa syvemmin eräitä kapitalismin olennaisia piirteitä.

Kapitalistisessa uusintamisprosessissa eivät uusiinnu alituisesti ainoastaan työn tuotteet, vaan myös kapitalistiset riistosuhteet. Toisaalta uusintamisen aikana luodaan alituisesti rikkautta, joka kuuluu kapitalistille ja jota hän käyttää lisäarvon anastamiseksi. Jokaisen tuotantoprosessin päätyttyä yrittäjä on yhä uudelleen pääoman omistaja, mikä tekee hänelle mahdolliseksi rikastua työläisiä riistämällä. Toisaalta työläinen lähtee tuotantoprosessista säännöllisesti omistamattomana proletarina ja on hänen sen tähden, välttääkseen nälkäkuolemaa, pakko myydä yhä uudelleen työvoimansa kapitalistille. Palkkatyövoiman uusintaminen jää aina pääoman uusintamisen välttämättömäksi ehdoksi.

„Kapitalistinen tuotantoprosessi sellaisenaan uusintaa siis työvoiman ja työehtojen eroamisen toisistaan. Se uusintaa ja ikuistaa siten työläisen riistämisehdot. Se pakottaa alati työläisen myymään työvoimaansa elääkseen ja tekee kapitalistille alati mahdolliseksi sen ostamisen rikastuakseen”².

¹ K. Marx, Pääoma, I osa, 1953, s. 570. (Suom. 1948, s. 525.)

² K. Marx, Pääoma, I osa, 1953, s. 582. (Suom. 1948, s. 535.)

Tuotantoprosessissa uusiintuu siis alati tärkein kapitalistinen suhde: kapitalisti toisella, palkkatyöläinen toisella puolen. Työläinen kuuluu — jo ennen kuin hän myy työvoimansa jollekin yrittäjälle — kokonaiskapitalistille, ts. kapitalistien luokalle kokonaisuudessaan. Kun proletaari vaihtaa työpaikkaa, hän vaihtaa vain toisen riistäjän toiseen. Työläinen on kahlehdittu koko iäkseen pääoman vankkureihin.

Jos tarkastellaan yksityistä tuotantoprosessia, niin ensi silmäyksellä näyttää, että kapitalisti työvoimaa ostaessaan lainaa työläiselle rahaa omasta rahastostaan, koska työpalkan maksuaikaan mennessä kapitalisti ei ehkä ehdi myydä tavaraa, jonka työläinen on tuottanut kysymyksessä olevana ajanjaksona (esimerkiksi kuukaudessa). Mutta jos työvoiman ostoa ja myyntiä ei oteta eristetyinä, vaan vaiheena uusintamisessa, alati toistuvana suhteena, niin silloin tämän kaupan todellinen luonne paljastuu.

Ensiksi, samalla kun työläisen työ luo kysymyksessä olevana ajanjaksona uuden arvon, johon sisältyy lisäarvo, edellisen ajanjakson kuluessa työläisen tuottama tuote realisoidaan markkinoilla, muuttuu rahaksi. Tästä ilmenee, että kapitalisti ei maksa proletaarille työpalkkaa omasta rahastostaan, vaan arvosta, jonka työläisen työ on luonut tuotannon edellisessä vaiheessa (esimerkiksi edellisen kuukauden aikana). Kapitalistien luokka toimii, kuten Marx on sanonut, valloittajan vanhan reseptin mukaisesti: se ostaa voitettujen tavarat heidän omalla, heiltä ryöstetyllä rahalla.

Toiseksi, työvoimasta — erotukseksi muista tavaroista — kapitalisti maksaa vasta sen jälkeen, kun työläinen on tehnyt määrätyn työn. Näin ollen osoittautuu, ettei kapitalisti anna lainaa proletaarille, vaan päinvastoin *proletaari antaa lainan kapitalistille*. Sen tähden yrittäjät pyrkivät maksamaan työpalkan mahdollisimman pitkin väliajoin (esimerkiksi kerran kuukaudessa), pidentäen aikaa, jonka kuluessa he saavat korvauksetta luottoa työläisiltä.

Kapitalistien luokka antaa työpalkan muodossa alituisesti työläisille rahaa toimeentulovälineiden ostamista varten, ts. tietyn osan työläisten työn luomasta ja riistäjien anastamasta tuotteesta. Tämän rahan työläiset antavat yhtä säännöllisesti takaisin kapitalisteille, hankkien sillä toimeentulovälineitä, jotka työväenluokka on itse tuottanut.

Kapitalististen suhteiden tarkastelu uusintamisen kulussa ei paljasta ainoastaan työpalkan todellista lähdettä, vaan myös jokaisen pääoman todellisen lähteen.

Olettakaamme, että yrittäjän ennakoilta sijoittama pääoma, 100 000 puntaa, tuottaa vuosittain lisäarvoa 10 000 punnan määrän ja että kapitalisti käyttää koko tuon summan henkilökohtaiseen kulutukseen. Ellei yrittäjä anastaisi työläisen maksamatonta työtä, niin hänen pääomansa olisi 10 vuoden kuluttua kokonaan syöty. Näin ei tapahdu sen tähden, että kapitalistin henkilökohtaiseen kulutukseensa käyttämä 100 000 punnan summa uusiintuu

täydellisesti mainitun ajan kuluessa työläisten maksamattoman työn luoman lisäarvon ansiosta.

Olipa pääoman alkuperäinen lähde siis mikä tahansa, niin jo yksinkertaisen uusintamisen kulussa tämä pääoma tietyn ajanjakson jälkeen muuttuu työläisten työn luomaksi ja kapitalistin *korvauksesta anastamaksi* arvoksi. Näin paljastuu lörpöttelyksi porvarillisten taloustieteilijäin väite, että pääoma on muka yrittäjien omalla työllään ansaitsemaa rikkautta.

Yksinkertainen uusintaminen on laajennetun uusintamisen erottamaton osa eli vaihe. Kapitalistiselle yksinkertaiselle uusintamiselle olennaiset riistosuhteet syvenevät yhä enemmän kapitalistisessa laajennetussa uusintamisessa.

Kapitalistinen laajennettu uusintaminen. Pääoman kasautuminen. Laajennetun uusintamisen vallitessa kapitalisti käyttää osan lisäarvosta tuotannon määrän lisäämiseen: lisätuotannonvälineiden ostamiseen ja lisätyöläisten palkkaamiseen. Osa lisäarvosta liitetään siis entiseen pääomaan, ts. kasataan.

Pääoman kasautumiseksi sanotaan lisäarvon tietyn osan liittämistä pääomaan eli lisäarvon tietyn osan muuttamista pääomaksi. Kasautumisen lähteenä on siis lisäarvo. Työväenluokan riistämällä lisääntyy pääoma ja samalla kapitalististen tuotantosuhteiden uusintaminen laajennetulla perustalla.

Pääoman kasautumisen liikkeellepanevana vaikuttimena on ennen kaikkea *lisäarvon suurentumisen tavoittelu*. Kapitalistisen tuotantotavan aikana rikastumishimolla ei ole rajoja. Tuotannon laajetessa kasvaa kapitalistin anastaman lisäarvon paljous ja siten kasvaa se osa siitä, joka menee kapitalistien henkilökohtaisten tarpeiden ja oikkujen tyydyttämiseen. Toisaalta kapitalisteille käy mahdolliseksi laajentaa kasvaneen lisäarvon avulla yhä enemmän tuotantoa, riistää yhä suurempaa työläismäärää ja anastaa itselleen yhä suuremman lisäarvomäärän.

Pääoman kasautumisen toinen liikkeellepaneva vaikutin on ankara *kilpataistelu*, jossa suurkapitalistit ovat paremmassa asemassa ja lyövät pienet maahan. Kilpailu pakottaa jokaista kapitalistia taloudelliseen häviöön joutumisen uhalla parantamaan tekniikkaa ja laajentamaan tuotantoa. Tekniikan kasvun ja tuotannon laajenemisen pysähdyttäminen merkitsee jälkeenjäämistä, ja kilpailijat voittavat jälkeenjääneet. Kilpataistelu pakottaa siten jokaista kapitalistia lisäämään pääomaansa, mutta pääomaansa hän voi lisätä ainoastaan kasaamalla alati osan lisäarvosta.

Pääoman kasautuminen on laajennetun uusintamisen lähde.

Pääoman elimellinen kokoonpano. Pääoman keskittyminen ja yhteenkokoutuminen. Kapitalistisen kasautumisen kulussa pääoman kokonaisuus kasvaa. Sitä paitsi sen eri osat muuttuvat eri tavoin, minkä vuoksi pääoman kokoonpano muuttuu.

Kasatessaan lisäarvoa ja laajentaessaan tuotantolaitostaan kapitalisti ottaa tavallisesti käytäntöön uusia koneita ja teknillisiä parannuksia, sillä ne tarjoavat hänelle mahdollisuuden voittojen

lisäämiseen. Tekniikan kehitys merkitsee pääoman sen osan nopeampaa kasvua, joka on olemassa tuotannonvälineiden -- koneiden, rakennusten ja raaka-aineiden yms., toisin sanoen pysyvän pääoman muodossa. Paljon hitaammin kasvaa päinvastoin pääoman se osa, joka kulutetaan työvoiman, toisin sanoen vaihtelevan pääoman ostamiseen.

Pysyvän ja vaihtelevan pääoman välistä suhdetta, koska se määräytyy tuotannonvälineiden ja elävän työvoiman paljouden välisen suhteen mukaan, nimitetään pääoman *elimelliseksi kokoonpanoksi*. Ottakaamme esimerkiksi 100 000 punnan pääoma. Olkoon tuosta summasta käytetty 80 000 rakennuksiin, koneisiin, raaka-aineisiin jne. ja 20 000 käytetään työpalkkoihin. Silloin pääoman elimellinen kokoonpano on 80 c : 20 v eli 4 : 1.

Teollisuuden eri aloilla ja samankin alan eri tuotantolaitoksissa pääoman elimellinen kokoonpano on erilainen: se on korkeampi siellä, missä jokaista työläistä kohti tulee enemmän monimutkaisia ja kalliita koneita, enemmän jalostettua raaka-ainetta; se on alhaisempi siellä, missä on vallitsevana elävä työ, mutta koneita ja raaka-aineita tulee kutakin työläistä kohti vähemmän ja ne maksavat suhteellisen vähän.

Pääoman kasautuessa pääoman elimellinen kokoonpano *kohoaa*: vaihtelevan pääoman osuus vähenee ja pysyvän pääoman osuus kasvaa. Niinpä Amerikan Yhdysvaltojen teollisuudessa pääoman elimellinen kokoonpano oli v. 1889 — 4,4 : 1, v. 1904 — 5,7 : 1, v. 1929 — 6,1 : 1 ja v. 1939 — 6,5 : 1.

Kapitalistisen uusintamisen kulussa kasvaa yksityisten pääomien koko. Se tapahtuu pääoman keskittymisen ja yhteenkokoutumisen avulla.

Pääoman keskittymiseksi nimitetään pääoman koon kasvamista kysymyksessä olevassa tuotantolaitoksessa saadun lisäarvon kasvamisen johdosta. Sijoittaessaan osan anastamastaan lisäarvosta yritykseen kapitalistista tulee entistä suuremman pääoman omistaja.

Pääoman yhteenkokoutumiseksi nimitetään pääoman koon kasvamista liitettäessä useampia pääomia yhdeksi suuremmaksi pääomaksi. Kilpataistelussa suurpääoma saattaa häviöön ja liittää itseensä pieniä ja keskikokoisia kapitalistisia yrityksiä, jotka eivät kestä kilpailua. Ostettuaan pilkkahinnasta häviöön joutuneen kilpailijan tuotantolaitokset tai liitettyään ne omaan tuotantolaitokseensa jollain muulla tavalla (esimerkiksi veloista), suurtehtailija lisää hallussaan olevaa pääoman määrää. Monien pääomien liittymistä yhdeksi tapahtuu myös osuuskuntia, osakeyhtiöitä jne. perustettaessa.

Pääoman keskittyminen ja yhteenkokoutuminen merkitsee jättiläisrikkauksien keskittymistä harvojen henkilöiden käsiin. Pääomien suureneneminen avaa laajoja mahdollisuuksia tuotannon keskittämiselle, ts. tuotannon yhdistämiselle suuriin tuotantolaitoksiin.

Suurtuotannolla on ratkaisevia etuja pieneen verrattuna. Suuret tuotantolaitokset voivat ottaa käytäntöön koneita ja teknillisiä

parannuksia, soveltaa laajaa työnjakoa ja työn spesialisoimista, mikä on pienille tuotantolaitoksille mahdotonta. Tämän johdosta tuotteen valmistus tulee suurille tuotantolaitoksille halvemmaksi kuin pienille. Kilpataisteluun liittyy suuria kuluja ja häviöitä. Suuri tuotantolaitos voi kestää nämä häviöt ja korvata ne myöhemmin korkojen kera, sen sijaan kun pienet ja usein myös keskikokoiset tuotantolaitokset tuhoutuvat. Suurkapitalistit saavat paljon helpommin ja edullisemmilla ehdoilla rahalainoja, ja luotto on eräs tärkein aselaji kilpataistelussa. Kaikkien näiden etujen vaikutuksesta kapitalistisissa maissa työntyvät yhä enemmän etualalle suuret, voimakkaalla teknillisellä välineistöllä varustetut tuotantolaitokset, mutta paljon pieniä ja keskikokoisia tuotantolaitoksia joutuu häviöön ja perikatoon. Pääoman keskittymisen ja yhteenkokoutumisen johdosta muutamista valtavista omaisuuksista hallitsevista kapitalisteista tulee kymmenien- ja satojentuhansien työläisten kohtaloiden herroja.

Maataloudessa kapitalistinen keskittyminen johtaa siihen, että maa ja muut tuotannonvälineet keskittyvät yhä enemmän suuromistajien käsiin, mutta pienten ja keskikokoisten talonpoikien laajat kerrokset, menetettyään maan, vetovoiman ja kaluston, joutuvat orjuuttavaan riippuvaisuuteen pääomasta. Suuret joukot talonpoikia ja käsityöläisiä joutuvat häviöön ja muuttuvat prolettaareiksi.

Pääoman keskittyminen ja yhteenkokoutuminen johtaa näin ollen *luokkaristiriitojen kärjistymiseen* ja kuilun syvenemiseen yhteiskunnan porvarillisen, riistävän vähemmistön ja omistamattoman, riistetyn enemmistön välillä. Samalla tuotannon keskittyminen edistää yhä suurempien proletariijoukkojen keskittymistä suuriin kapitalistisiin tuotantolaitoksiin, teollisuuskeskuksiin. Se helpottaa työläisten yhteenliittymistä ja järjestäytymistä taisteluun pääomaa vastaan.

Teollisuuden vara-armeija. Kapitalismin aikana tuotannon kasvu tuo mukanaan, kuten jo sanottiin, pääoman elimellisen kokoonpanon kohoamisen. Työvoiman kysyntä ei määräydy koko pääoman, vaan ainoastaan sen vaihtelevan osan paljouden mukaan. Mutta teknillisen edistyksen mukana pääoman vaihteleva osa pienenee suhteellisesti pysyvään pääomaan verraten. Tämän vuoksi pääoman kasautuessa ja sen elimellisen kokoonpanon kohotessa työvoiman kysyntä *supistuu suhteellisesti*, vaikka proletariaatin kokonaismäärä kasvaa kapitalismin kehittyessä.

Sen vuoksi merkittävä joukko työläisiä ei löydä työlleen käyttöä. Osa työläisväestöstä on „liikaa” ja muodostuu niin sanottu *suhteellinen liikaväestö*. Tämä liikaväestö on suhteellista, koska osa työvoimasta on liikaa ainoastaan *pääoman* kasautumisen tarpeisiin verraten. Näin ollen porvarillisessa yhteiskunnassa, sitä mukaa kun yhteiskunnallinen rikkaus kasvaa, toinen osa työväenluokasta tuomitaan yhä raskaampaan ja kohtuuttomampaan työhön ja sen toinen osa — pakolliseen työttömyyteen.

On erotettava seuraavat suhteellisen liikaväestön perusmuodot:

Juoksevan liikaväestön muodostavat työläiset, jotka menettävät työnsä tietyn ajaksi tuotannon supistamisen, uusien koneiden käyttäntöönottamisen tai tuotantolaitosten sulkemisen johdosta. Tuotannon laajentuessa osa tällaisista työttömistä saa työtä samoin kuin osa kasvavan sukupolven uusista työläisistä. Työssä olevien työläisten kokonaisuus lisääntyy, mutta alati vähenevässä suhteessa tuotannon laajuuteen verraten.

Pillevän liikaväestön muodostavat häviöön joutuneet pienet tuottajat, ennen kaikkea köyhät talonpojat ja maataloustyöläiset, jotka ovat vain pienen osan vuodesta työssä maataloudessa, eivät löydä työilleen käyttöä teollisuudessa ja kurjissa oloissa jotenkuten elää kituuttavat maalla. Erotukseksi teollisuudesta maataloudessa työvoiman kysyntä vähenee tekniikan kasvun johdosta ehdottomasti.

Patoutuvan liikaväestön muodostavat ne lukuisat ihmisryhmät, jotka ovat menettäneet vakinaisen työn, joiden työnsaanti on äärimmäisen epäsäännöllistä ja joille maksetaan huomattavasti alle tavanomaisen palkkatason. Tähän kuuluvat laajat työtätekevien kerrokset, jotka työskentelevät kapitalistisen kotityön piirissä, samoin kuin tilapäisellä päivätyöllä elävät.

Suhteellisen liikaväestön alimman kerroksen muodostavat vihdoin ihmiset, jotka jo kauan sitten on sysätty pois tuotannollisesta elämästä ilman mitään toivoa siihen palaamisesta ja jotka elävät satunnaisilla ansioilla. Osa näistä ihmisistä harjoittaa kerjäämistä.

Tuotannosta syrjäytetyt työläiset muodostavat *teollisuuden vara-armeijan*, työttömien armeijan. Tämä armeija kuuluu välttämättömänä osana kapitalistiseen tuotantoon, ilman sitä se ei voi olla olemassa eikä kehittyä. Teollisuuden nousukaudella, jolloin vaaditaan tuotannon nopeaa laajentamista, yrittäjien käytettävissä on riittävä määrä työttömiä. Tuotannon laajenemisen johdosta työttömyys supistuu väliaikaisesti. Mutta sitten tulee liikatuotantopula, huomattavat työläisjoukot heitetään jälleen kadulle täydentämään työttömien vara-armeijaa.

Teollisuuden vara-armeijan olemassaolo tekee kapitalisteille mahdolliseksi tehostaa työläisten riistoa. Työttömien on suostuttava raskaimpiinkin työehtoihin. Työttömyys tekee tuotannossa työskentelevien työläisten aseman epävakaa ja alentaa jyrkästi koko työväenluokan elintasoja. Siksi ei ole kapitalistien etujen mukaista hävittää teollisuuden vara-armeijaa, joka painostaa työmarkkinoita ja takaa kapitalistille halpaa työvoimaa.

Kapitalistisen tuotantotavan kehittyessä työttömien armeija, vähentyen tuotannon nousukausina ja lisääntyen pulakausina, kokonaisuudessaan kasvaa.

Englannissa trade unionien jäsenten keskuudessa oli työttömiä v. 1853 — 1,7%, v. 1880 — 5,5, v. 1908 — 7,8 ja v. 1921 — 16,6%. Amerikan Yhdysvalloissa oli virallisten tilastojen mukaan työttömiä koko työväenluokan lukumäärästä v. 1890 — 5,1%, v. 1900 — 10, v. 1915 — 15,5 ja v. 1921 — 23,1%. Saksassa työttömien luku ammattiliittojen jäsenten keskuudessa oli v. 1887 — 0,2%, v. 1900 — 2 ja v. 1926 — 18%. Idän siirto- ja puolisiirtomaissa suhteellinen liikaväestö on valtavan laaja.

Kapitalismin kehittyessä saa yhä laajemmat mittasuhteet *osatyöttömyys*, jonka vallitessa työläinen tekee työtä tuotannossa vajaan päivän tai vajaan työviikon.

Työttömyys on työväenluokan todellinen vitsaus. Työläisillä ei ole elääkseen muuta kuin työvoimansa myynti. Tuotantolaitoksista ulos heitettyinä työläisiä uhkaa nälkäkuolema. Monesti työttömät jäävät ilman asuntoa, koska he eivät pysty maksamaan yösijasta. Porvaristo ei näin ollen kykene takaamaan pääoman palkkaorjille edes orjan elintaso.

Porvarilliset taloustieteilijät yrittävät puolustella työttömyyden olemassaoloa kapitalismin aikana vetoamalla ikuisiin luonnonlakeihin. Tätä tarkoitusta palvelevat englantilaisen, XVIII vuosisadan loppupuolen ja XIX vuosisadan alkupuolen taantumuksellisen taloustieteilijän Malthuksen epätieteelliset sepittelyt. Malthuksen sepittämän „väestölain” mukaan ihmisyyhteiskunnan muodostumisajasta lähtien väestö muka lisääntyy geometrisessa sarjassa (1, 2, 4, 8 jne.), mutta toimeentulovälineet lisääntyvät luonnonrikkauksien niukkuuden vuoksi aritmeettisessä sarjassa (1, 2, 3, 4 jne.). Tässä onkin Malthuksen mukaan perussyy liikaväestön olemassaoloon ja kansanjoukkojen nälkään ja kurjuuteen. Malthuksen mielestä proletariaatti ei voi vapautua kurjuudesta ja nälästä hävittämällä kapitalistisen järjestelmän, vaan pidättymällä avioliitoista ja rajoittamalla keinoitekoisesti syntyväisyyttä. Malthus piti työtätekevää väestöä vähentäviä sotia ja kulkutauteja hyvää tekevinä. Malthuksen teoria on äärimmäisen taantumuksellinen. Se on porvaristolle kapitalismin parantumattomien vikojen puolustelukeino. Malthuksen sepittelyillä ei ole mitään yhteistä todellisuuden kanssa. Ihmiskunnan käytettävänä oleva mahtava tekniikka pystyy lisäämään elintarvikkeiden määrää niin nopeaa vauhtia, ettei sitä saavuta minkäänlainen, ei nopeinkaan väestön lisääntyminen. Mutta kapitalistinen järjestelmä, joka on joukkojen kurjuuden todellinen syy, estää sen.

Marx sai selville *kapitalistisen väestölain*, joka on seuraava: porvarillisessa yhteiskunnassa pääoman kasautuminen johtaa siihen, että osa työläisväestöstä tulee väistämättä suhteellisesti liikaväestöksi, sysätään pois tuotannosta ja joutuu kärsimään kurjuutta ja nälkää. Kapitalistinen väestölaki on porvarillisen yhteiskunnan tuotantosuhteiden synnyttämä.

Maatalouden liikaväestö. Kuten jo on mainittu, on suhteellisen liikaväestön eräänä muotona piilevä eli maatalouden liikaväestö. *Maatalouden liikaväestö* on ylimääräistä väestöä kapitalististen maiden maataloudessa; se muodostuu talonpoikaiston perusjoukkojen taloudelliseen häviöön joutumisen johdosta ja työskentelee ehkä vain osittain maataloustuotannossa eikä löydä itselleen käyttöä teollisuudessa.

Kapitalismin kehittyessä talonpoikaiston jakautuminen kerroksiin nopeutuu. Muodostuu suurilukuinen maataloustyöläisten ja köyhimmän talonpoikaiston armeija. Kapitalistiset suurmaatilat luovat palkkatyöläisten kysynnän. Mutta sitä mukaa, kun kapitalistinen tuotanto valtaa maatalousalan toisensa jälkeen ja koneiden käyttö leviää merkittävästi, joutuu talonpoikaiston perusjoukko yhä suuremmassa määrässä taloudelliseen häviöön ja maatalouden palkkatyöläisten kysyntä supistuu. Taloudelliseen häviöön joutuneet maaseutuväestön kerrokset muuttuvat alati teollisuusproletariaatiksi tai täydentävät työttömien armeijaa kaupungeissa. Mutta huomattava osa maaseutuväestöstä, joka ei löydä työtä teollisuudesta, jää maaseudulle, missä se vain osittain saa työtä maataloudesta.

Maatalouden liikaväestön piilevä luonne johtuu siitä, että liika-työvoima maaseudulla on aina jossain määrin sidottu pieneen ja kaikkein pienimpään talonpoikaistalouteen. Maatalouden palkkatyöläisen käytössä on tavallisesti pieni maatilkku, joka on hänelle sivulta saamansa työansion täydentämiskeinona tai surkean toimeentulon keinona sellaisena aikana, jolloin ei ole työtä. Tällaiset taloudet ovat kapitalismille tarpeen, jotta sen käytettävissä olisi halpaa työvoimaa.

Maatalouden liikaväestö saavuttaa kapitalismin vallitessa valtavan laajuuden. Tsaarin Venäjällä XIX vuosisadan lopussa laskettiin piilevä työttömyys maaseudulla 13 miljoonaksi hengeksi. Saksassa 5 miljoonasta talonpoikaistaloudesta v. 1907 kuului 3 miljoonaa pientaloutta työn vara-armeijaan. Amerikan Yhdysvalloissa tämän vuosisadan 30-luvulla oli virallisten, ilmeisesti pienennettyjen tietojen mukaan 2 miljoonaa „liikaa” farmaria. Joka vuosi kesäkuukausina 1—2 miljoonaa amerikkalaista maataloustyöläistä kiertelee perheineen ja talouskaluineen pitkin maata etsimässä työansioita.

Maatalouden liikaväestön määrä on erityisen suuri taloudellisesti takapajuisissa maissa. Niinpä Intiassa, jossa maataloutta harjoittaa noin $\frac{3}{4}$ koko maan väestöstä, maatalouden liikaväestö muodostaa monimiljoonaisen armeijan. Huomattava osa maaseutuväestöstä on ihmisiä, jotka näkevät jatkuvasti nälkää.

Kapitalistisen kasautumisen yleinen laki. Proletariaatin suhteellinen ja ehdoton kurjistuminen. Kapitalismin kehitys johtaa siihen, että pääoman kasautuessa porvarillisen yhteiskunnan toiseen kohtioon keskittyy valtavia rikkauksia, riistävien luokkien ylellisyys ja loismaisuus, tuhlaus ja joutilaisuus kasvavat; yhteiskunnan toisessa kohtiossa tehostuu riistosta aiheutuva sorto yhä enemmän ja lisääntyy työttömyys ja kurjuus niiden keskuudessa, jotka työlään luovat kaikki rikkauudet.

„Kuta suurempi on yhteiskunnallinen rikkaus, toimiva pääoma, sen lisääntymisen laajuus ja voima, ja siis myöskin proletariaatin absoluuttinen määrä ja sen työn tuotantovoima, sitä suurempi on teollisuuden vara-armeija... Teollisuuden vara-armeijan suhteellinen suuruus lisääntyy siis rikkauden voimien kanssa. Mutta kuta suurempi tämä vara-armeija on toimivaan työläisarmeijaan verraten, sitä suurempi on pysyväinen liikaväestö, jonka kurjuus on kääntäen verrannollinen sen työrasitukseen... *Tämä on kapitalistisen kasautumisen ehdoton, yleinen laki*”¹.

Kapitalistisen kasautumisen yleinen laki on kapitalismin taloudellisen peruslain — lisäarvon lain — vaikutuksen konkreettinen ilmaus. Lisäarvon suurentamisen tavoittelu johtaa rikkauksien kasautumiseen riistävien luokkien käsiin ja omistamattomien luokkien kurjuuden ja sortamisen kasvuun.

Kapitalismin kehittyessä tapahtuu proletariaatin suhteellisen ja ehdottoman kurjistumisen prosessi.

¹ K. Marx, Pääoma, I osa, 1953, s. 650. (Suom. 1948, s. 595.)

Proletariaatin *suhteellinen kurjistuminen* on sitä, että porvarillisessa yhteiskunnassa työväenluokan osuus kansantulon kokonaissummasta jatkuvasti alenee riistävien luokkien osuuden samaan aikaan alati kasvaessa.

Yhteiskunnallisen rikkauten ehdottomasta lisääntymisestä huolimatta työväenluokan tulojen suhteellinen osuus supistuu jyrkästi. Amerikan teollisuudessa työskentelevien työläisten työpalkka prosentteissa kapitalistien voittoihin verrattuna oli v. 1889—70%, v. 1919—61%, v. 1929—47% ja v. 1939—45%.

Tsaarin Venäjällä vuosina 1900—1913 nimellispalkan kokonaissumma lisääntyi teollisuustyöläisten luvun lisääntymisen johdosta lähes 80%:lla reaali-palkan aletessa, mutta teollisuudenharjoittajain voitto kasvoi enemmän kuin 3-kertaiseksi.

Amerikkalaisten porvarillisten taloustieteilijäin numerotietojen mukaan Amerikan Yhdysvalloissa XX vuosisadan 20-luvulla 1% omistajista hallitsi 59% kaikista rikkauksista, mutta köyhimpien kerrosten osalle, jotka muodostivat 87% väestöstä, tuli kaikkiaan 8% kansallisrikkaudesta.

Vuosina 1920—1921 Englannin suurimmat omistajat, joita oli alle 2% omistajien kokonaismäärästä, olivat keskittäneet käsiinsä 64% maan koko kansallisrikkaudesta, mutta 76% väestöstä omisti vain 7,6% kansallisrikkaudesta.

Proletariaatin *ehdoton kurjistuminen* on sen elintason suoranaista alenemista.

„Työläinen kurjistuu *ehdottomasti*, ts. tulee suorastaan entistä köyhemmäksi, hänen on pakko elää huonommin, syödä niukemmin, nähdä enemmän nälkää, asua kellareissa ja ullakoilla...”

Rikkaus kasvaa kapitalistisessa yhteiskunnassa uskomattomalla nopeudella — rinnan työläisjoukkojen kurjistumisen kanssa¹.

Kaunistellakseen kapitalistista todellisuutta porvarillinen taloustiede yrittää kieltää proletariaatin ehdottoman kurjistumisen. Tosi-asiat kuitenkin todistavat, että kapitalismin aikana työväenluokan elintaso alenee yhä enemmän. Tämä ilmenee monissa muodoissa.

Proletariaatin ehdoton kurjistuminen ilmenee reaali-palkan alenemisena. Kuten on jo sanottu, joukkokulutustarvikkeiden hintojen järjestelmällisen nousun, asunnonvuokran lisääntymisen ja verojen kasvun johdosta työläisten reaali-palkka laskee.

Proletariaatin ehdoton kurjistuminen ilmenee työttömyyden laajuuden ja kestoajan lisääntymisenä.

Proletariaatin ehdoton kurjistuminen ilmenee työn voimaperäisyyden kohoamisena ja työehtojen huononemisenä, jotka johtavat siihen, että työläinen vanhenee nopeasti, menettää työkykynsä ja tulee invalidiksi. Työn voimaperäisyyden lisääntymisen yhteydessä ja välttämättömien työnsuojelutoimenpiteiden puuttumisen vuoksi tapaturmat tuotannossa lisääntyvät.

Proletariaatin ehdoton kurjistuminen ilmenee työtätekevien ravinnon ja asunto-olojen huononemisenä, minkä seurauksena työtätekevien terveys heikkenee ja elinikä lyhenee.

¹ V. I. Lenin, Kurjistuminen kapitalistisessa yhteiskunnassa, Teokset, 18. osa, ss. 405—406.

Amerikan Yhdysvaltojen kivihiihteollisuudessa lisääntyi kuolemaan päätyneiden tapaturmien luku tuotannossa vuosina 1878—1914 kutakin tuhatta työssäkäyvää työläistä kohti 71,5%:lla. Yksistään vuoden 1952 aikana Amerikan Yhdysvalloissa sai tuotannossa surmansa noin 15 tuhatta henkeä ja yli 2 miljoonaa henkeä vammautui. Englannin kivihiihteollisuudessa oli sodanedellisinä vuosina joka kuudes kaivosmies vuosittain tapaturman uhrina, ja vuosina 1949—1953 jo joka kolmas kaivosmies joutui jonkin tapaturman uhriksi.

Virallisten asuntotilastotiedustelujen antamien tietojen mukaan noin 40% asunnoista Amerikan Yhdysvalloissa ei vastaa saniteetti- ja turvallisuusvaatimuksia. Kuolleisuusprosentti on työläisväestön keskuudessa paljon korkeampi kuin hallitsevien luokkien keskuudessa. Detroitin kaupungin köyhäinkortteleissa on lasten kuolleisuus 6 kertaa suurempi kuin keskimäärin Amerikan Yhdysvalloissa.

Proletariaatin elintaso on erikoisen alhainen siirtomaissa, missä työläisten aseman äärimmäinen kurjuus ja tavattoman suuri kuolleisuus on ylivoimaisen työn ja kroonillisen nälän vuoksi saanut joukkoluonteeseen.

Köyhimmän talonpoikaiston elintaso ei kapitalismin aikana ole korkeampi kuin palkkatyöläisten, onpa se usein alempikin. Kapitalistisessa yhteiskunnassa ei vain proletariaatti ehdottomasti ja suhteellisesti kurjistu, vaan myös talonpoikaiston perusjoukot joutuvat taloudelliseen häviöön ja kurjistuvat. Tsaarin Venäjällä laskettiin olleen useita kymmeniä miljoonia nälkäänäkevään maalaisköyhäliistöön kuuluvia. Amerikan väestönlaskentojen numeroiden mukaan kaksi kolmasosaa Amerikan Yhdysvaltojen farmariväestöstä ei viime vuosikymmeninä ole tavallisesti saavuttanut minimielintasoja. Sen tähden talonpoikien elinedut sysäävät heitä liittoon työväenluokan kanssa.

Kapitalismin kehitystie on työtätekevien valtavan enemmistön kurjistumisen ja nälkiintymisen tie. Porvarillisessa järjestelmässä tuotantovoimien kasvu ei tuo työtätekeville joukoille helpotusta niiden asemaan, vaan heidän kurjuutensa ja puutteensa moninkertaistumisen.

Samaan aikaan kehittyi työväenluokan taistelu porvaristoa vastaan pääoman ikeestä vapautumiseksi, ja työväenluokan tietoisuus ja järjestyneisyys kasvaa. Talonpoikaiston perusjoukot tulevat yhä laajemmin mukaan tähän taisteluun.

Kapitalistisen tuotantotavan perusristiriita. Sitä mukaa kuin kapitalismi kehittyi, se liittii entistä suuremmissa määrin yhteen monien ihmisten työn. Yhteiskunnallinen työnjako lisääntyy. Erilliset, aikaisemmin enemmän tai vähemmän itsenäisinä olleet teollisuusalat muuttuvat kokonaiseksi sarjaksi toisiinsa sidottuja, toisistaan riippuvaisia tuotannonhaaroja. Taloudelliset yhteydet eri tuotantolaitosten, alueiden ja kokonaisten maiden välillä kasvavat valtavassa määrässä.

Kapitalismi luo suurtuotannon niin teollisuudessa kuin maataloudessakin. Tuotantovoimien kehitys synnyttää sellaista tuotantokalustoa ja sellaisia tuotantomenetelmiä, jotka vaativat monien satojen ja tuhansien työläisten työn yhdistämistä. Tuotannon

keskittyminen kasvaa. Näin tapahtuu kapitalistinen työn yhteiskunnallistaminen, tuotannon yhteiskunnallistaminen.

Mutta tuotannon kasvava yhteiskunnallistaminen tapahtuu harvojen, voittojensa lisäämiseen pyrkivien yksityisyrittäjien eduksi. Miljoonien ihmisten yhteiskunnallisen työn tuotto joutuu kapitalistien yksityisomaisuudeksi.

Kapitalistiselle järjestelmälle on siis ominaista syvä ristiriita: tuotannolla on yhteiskunnallinen luonne, samalla kun tuotannonvälineiden omistus jää yksityiskapitalistiseksi, joka ei sovellu yhteen tuotannon yhteiskunnallisen luonteen kanssa. *Ristiriita tuotannon yhteiskunnallisen luonteen ja tuotannon tulosten yksityiskapitalistisen anastusmuodon välillä* on kapitalistisen tuotantotavan perusristiriita, joka kärjistyy yhä enemmän kapitalismin kehittyessä. Tämä ristiriita tulee näkyviin kapitalistisen tuotannon anarkian lisääntymisessä ja luokka-antagonismin kasvussa toisaalta proletariaatin ja kaikkien työtätekevien joukkojen ja toisaalta porvariston välillä.

LYHYITÄ YHTEENVETOJA

1. *Uusintaminen on tuotantoprosessin alituista uusimista, sen keskeytymättömää toistamista. Yksinkertainen uusintaminen merkitsee tuotannon uusimista muuttumattomassa laajuudessa. Laajennettu uusintaminen merkitsee tuotannon uusimista lisääntyvässä laajuudessa. Kapitalismille on luonteenomaista laajennettu uusintaminen, jonka aika ajoittain talouspulat keskeyttävät, jolloin tuotanto laskee. Kapitalistinen laajennettu uusintaminen on riistosuhteiden alituista uusimista ja syvenemistä.*

2. *Laajennettu uusintaminen kapitalismin aikana edellyttää pääoman kasautumista. Pääoman kasautuminen on lisäarvon tietyn osan liittämistä pääomaan eli lisäarvon tietyn osan muuttamista pääomaksi. Kapitalistinen kasautuminen johtaa pääoman elimellisen kokoonpanon kohoamiseen, ts. pysyvän pääoman nopeampaan kasvuun vaihtelevaan pääomaan verraten. Kapitalistisen uusintamisen kulussa tapahtuu pääoman keskittyminen ja yhteenkokoutuminen. Suurtuotannolla on ratkaisevia etuja pientuotantoon verraten, jonka johdosta suuret ja suurimmat yritykset sysäyvät syrjään ja alistavat alaisikseen pieniä ja keskikokoisia kapitalistisia yrityksiä.*

3. *Pääoman kasautuessa ja sen elimellisen kokoonpanon kohotessa työvoiman kysyntä supistuu suhteellisesti. Muodostuu työttömien teollinen vara-armeija. Talonpoikaiston perusjoukkojen taloudelliseen häviöön joutumisen synnyttämä liikatyövoima kapitalistisessa maataloudessa johtaa maatalouden liikaväestön muodostumiseen. Kapitalistisen kasautumisen yleinen laki merkitsee rikkauksien keskittymistä riistävän vähemmistön käsiin ja työtätekevien, ts. yhteiskunnan valta-*

van enemmistön, kurjuuden kasvua. Laajennettu uusintaminen kapitalismin vallitessa johtaa väistämättä työväenluokan suhteelliseen ja ehdottomaan kurjistumiseen. Suhteellinen kurjistuminen on työväenluokan osuuden vähenemistä kapitalististen maiden kansantulosta. Ehdoton kurjistuminen on työväenluokan elintason suoranaista alenemista.

4. Kapitalismin perusristiriita on ristiriita tuotannon yhteiskunnallisen luonteen ja anastamisen yksityiskapitalistisen muodon välillä. Kapitalismin kehittyessä tämä ristiriita kärjistyy yhä enemmän, porvariston ja proletariaatin väliset luokka-antagonismit syvenevät.

X LUKU

PÄÄOMAN KEHÄKIERTO JA KIERROS

Pääoman kehäkierto. Teollisuuspääoman kolme muotoa. Kapitalistisen tuotantotavan olemassaolon edellytyksenä on kehittynyt tavaroiden kiertokulku, ts. tavaroiden vaihto rahan välityksellä. Kapitalistinen tuotanto on sidottu irrottamattomasti kiertokulkuun.

Jokainen yksityinen pääoma aloittaa elämäntiensä tietyn rahausuman muodossa, se esiintyy *rahapääomana*. Rahalla kapitalisti ostaa tietynlaisia tavaroita: 1) tuotannonvälineitä ja 2) työvoimaa. Tämä kiertokulku tapahtuma voidaan esittää näin:

$$R - T < \frac{V}{Tv}$$

Tässä R merkitsee rahaa, T — tavaraa, V — työvoimaa ja Tv — tuotannonvälineitä. Tämän pääoman muodonvaihdoksen johdosta sen omistaja saa käytettäväkseen kaiken, mikä on välttämätöntä tuotantoa varten. Aikaisemmin hän omisti pääoman rahamuodossa, nyt hän omistaa samansuuruisen pääoman, mutta jo *tuotantopääoman* muodossa.

Pääoman liikkeen *ensimmäinen vaihe* merkitsee siis rahapääoman muuttamista tuotantopääomaksi.

Tämän jälkeen alkaa tuotantoprosessi, jossa tapahtuu kapitalistin ostamien tavaroiden *tuotannollinen kulutus*. Se ilmenee siinä, että työläiset kuluttavat työtään, raaka-aineet jalostetaan, polttoaineet palavat, koneet kuluvat. Pääoma muuttua jälleen muotoaan: tuotantoprosessin tuloksena on sijoitettu pääoma olennoitunut tiettyssä tavarapaljoudessa, se ottaa *tavarapääoman* muodon.

Kuitenkaan ne eivät ensiksikään ole enää samoja tavaroita, jotka kapitalisti osti ryhtyessään toimimaan, ja toiseksi tämän tavarapaljouden arvo on suurempi kuin pääoman alkuperäinen arvo, sillä se sisältää työläisten tuottaman lisäarvon.

Tämä vaihe pääoman liikkeessä voidaan esittää näin:

$$T < \frac{V}{T'} \dots P \dots T'$$

Tässä kirjain P merkitsee tuotantoa, pisteet tuon kirjaimen edessä ja jäljessä osoittavat, että kiertokulkuprosessi on keskeytynyt ja tuotantoprosessi tapahtuu, ja T' merkitsee tavaramuodossa olevaa pääomaa, jonka arvo on kasvanut työläisten lisätyön tuloksena.

Pääoman liikkeen *toinen vaihe* merkitsee siis tuotantopääoman muuttamista tavarapääomaksi.

Pääoman liike ei pysähdy tähän. Tuotetut tavarat on realisoitava. Vaihdoissa kapitalisti saa myydyistä tavaroista tietyn rahasumman.

Tämä kiertokulkutapahtuma voidaan esittää näin:

$$T' - R'$$

Pääoma muuttaa muotoaan kolmannen kerran: se ottaa jälleen rahapääoman muodon. Tämän jälkeen sen omistajalla on suurempi rahasumma kuin alussa oli. Kapitalistisen tuotannon päämäärä, joka on lisäarvon saanti, on saavutettu.

Pääoman liikkeen *kolmas vaihe* merkitsee siis tavarapääoman muuttamista rahapääomaksi.

Saatuaan myydyistä tavarasta rahaa kapitalisti käyttää sen jälleen tuotannon jatkamiselle välttämättömien tuotannonvälineiden ja työvoiman ostamiseen ja koko prosessi uusiintuu alusta.

Tällaisia ovat ne kolme vaihetta, joissa pääoman liike peräkkäin tapahtuu. Jokaisessa näistä vaiheista pääoma suorittaa vastaavan tehtävän. Rahapääoman muuttuminen tuotantopääoman aineksiksi takaa kapitalisteille kuuluvien tuotannonvälineiden yhdistämisen palkkatyöläisten työvoimaan; ilman tällaista yhdistämistä tuotantoprosessi ei voi tapahtua. Tuotantopääoman tehtävänä on luoda palkkatyöläisten työllä tavarapaljous, uusi arvo ja siten myös lisäarvo. Tavarapääoman tehtävänä on tuotetun tavarapaljouden myynnin välityksellä ensinnäkin palauttaa kapitalistille rahamuodossa hänen tuotantoon sijoittamansa pääoma ja toiseksi realisoida rahamuodossa lisäarvo, joka tuotantoprosessissa on luotu.

Näiden kolmen vaiheen kautta tapahtuu *teollisuuspääoman* liike. Teollisuuspääomalla ymmärretään tässä tapauksessa jokaista tavaroiden tuotantoon käytettyä pääomaa riippumatta siitä, onko kysymys teollisuudesta vai maataloudesta. „Teollisuuspääoma on pääoman ainoa olomuoto, jossa ei lisäarvon tai -tuotteen pelkkä

anastus, vaan myös sen synnyttäminen on pääoman toiminto. Nimenomaan siis teollisuuspääoma antaa tuotannolle sen kapitalistisen luonteen; teollisuuspääoman olemassaolo edellyttää kapitalistien ja palkkatyöläisten välisen luokkaristiriidan olemassaoloa”¹.

Jokainen teollisuuspääoma suorittaa siis liikkeensä kehäkierron muodossa.

Pääoman kehäkierroksi nimitetään pääoman peräkkäistä muuttumista muodosta toiseen, sen liikettä, joka käsittää kolme vaihetta. Ensimmäinen ja kolmas näistä vaiheista tapahtuu kiertokulun piirissä, mutta toinen tuotannon piirissä. Ilman kiertokulkua, ts. ilman tavaroiden muuttumista rahaksi ja päinvastaista rahan muuttumista tavaraksi ei kapitalistinen uusintaminen, ts. tuotantoprosessin alituinen uusiminen olisi ajateltavissa.

Pääoman kehäkierto kokonaisuudessaan voidaan esittää seuraavasti:

$$R - T < \frac{V}{T'} \dots P \dots T' - R'$$

Pääoman kehäkierron kaikki kolme vaihetta ovat mitä kiinteimmin sidotut toisiinsa ja riippuvat toisistaan. Pääoman kehäkierto sujuu normaalisti ainoastaan sillä ehdolla, että sen eri vaiheet salpauksitta liittyvät toisiinsa.

Jos pääoma salpautuu ensimmäisessä vaiheessa, niin se merkitsee rahapääoman tarkoituksetonta olemassaoloa. Jos salpautuminen tapahtuu toisessa vaiheessa, niin se merkitsee, että tuotannonvälineet ovat hyödyttöminä ja työvoima jää käyttämättä. Jos pääomaa kohtaa salpautuminen kolmannessa vaiheessa, niin myymättömät tavarat kasautuvat varastoihin ja täyttävät kiertokulukanavat.

Teollisuuspääoman kehäkierrossa on ratkaiseva merkitys toisella vaiheella, jolloin se on tuotantopääoman muodossa; tässä vaiheessa tapahtuu tavaroiden, arvon ja lisäarvon tuotanto. Kahdessa muussa vaiheessa sen sijaan arvoa ja lisäarvoa ei synny; niissä tapahtuu vain pääoman muodonvaihdos.

Pääoman kehäkierron kolmea vaihetta vastaa *teollisuuspääoman kolme muotoa*: 1) rahapääoma, 2) tuotantopääoma ja 3) tavara-pääoma.

Jokainen pääoma on samanaikaisesti kaikissa kolmessa muodossa: silloin kun yksi sen osista on tuotantopääomaksi muuttumassa olevaa rahapääomaa, toinen osa on tavarapääomaksi muuttumassa olevaa tuotantopääomaa ja kolmas osa on rahapääomaksi muuttumassa olevaa tavarapääomaa. Jokainen näistä osista ottaa ja jättää vuoronperään kaikki nämä kolme muotoa toisensa jälkeen. Näin ei ole asianlaita ainoastaan jokaiseen pääomaan

¹ K. Marx, Pääoma, II osa, 1953, s. 52. (Suom. 1950, s. 48.)

nähdén erikseen, vaan myös kaikkiin pääomiin yhdessä, eli toisin sanoen koko yhteiskunnalliseen pääomaan nähden. Sen vuoksi, selittää Marx, pääoman voi käsittää vain liikkeenä eikä levossa olevana oliona.

Tähän sisältyy jo pääoman kolmen muodon *erillisen olemassaolon* mahdollisuus. Tuonnempana osoitetaan, miten tuotannossa toimivasta pääomasta eroavat kauppapääoma ja luottopääoma. Tähän eroamiseen perustuu porvariston eri ryhmien — teollisuudenharjoittajien, kauppiaiden ja pankkiirien — olemassaolo, joiden kesken lisäarvon jako tapahtuu.

Pääoman kierros. Tuotantoaika ja kiertokulku aika. Jokainen pääoma suorittaa kehäkiertoa herkeämättä, toistaen sitä alituisesti. Siten pääoma suorittaa kierroksensa.

Pääoman kierrokseksi nimitetään sen kehäkiertoa, kun sitä ei käsitetä kerran tapahtuvana toimintona, vaan jaksoittaisesti uusiintuvana ja toistuvana prosessina. Pääoman *kierrosaika* on tuotantoajan ja kiertokulkuajan summa. Toisin sanoen, kierrosaika on ajanjakso määrättyssä muodossa suoritettun pääomansijoituksen sijoittamishetkestä siihen hetkeen, jolloin pääoma palaa kapitalistille samassa muodossa, mutta lisäarvon määrällä kasvaneena.

Tuotantoaika on se aika, jonka kestäessä pääoma on tuotannon piirissä. Tuotantoajan tärkein osa on *työjakso*, jonka kestäessä jalostettava esine on työn välittömän vaikutuksen alaisena. Työjakso on riippuvainen kyseessä olevan tuotannonalan luonteesta, tekniikan tasosta tässä tai tuossa tuotantolaitoksessa ja muista ehdoista. Esimerkiksi kehrutehtaassa tarvitaan ainoastaan muutama päivä tietyn puuvillamäärän muuttamiseen myyntivalmiiksi langaksi, mutta veturitehtaassa jokaisen veturin valmistuminen vaatii suuren työläisjoukon työn pitkän ajan kuluessa.

Tuotantoaika on tavallisesti pitempi kuin työjakso. Siihen sisältyvät myös keskeytykset jalostuksessa, joiden kuluessa työn esine on tiettyjen luonnonprosessien vaikutuksen alaisena, kuten esimerkiksi viinin käyminen, nahkan parkitseminen, vehnän kasvu jne.

Kiertokulku aika on se aika, jonka kuluessa pääoma muuttuu rahamuodosta tuotantomuotoon ja tavaramuodosta rahamuotoon. Kiertokulkuajan pituus riippuu tuotannonvälineiden oston ja valmistuksen tavaroiden myynnin edellytyksistä, markkinain läheisyydestä sekä kuljetus- ja yhteysvälineiden kehitystasosta.

Kiinteä ja liikkuva pääoma. Tuotantopääoman eri osat kiertävät eri tavoin. Tuotantopääoman eri osien erilainen kierto johtuu siitä erilaisesta tavasta, jolla kukin niistä siirtää arvonsa tuotteeseen. Tämän mukaisesti pääoma jaetaan kiinteään ja liikkuvaan.

Kiinteäksi pääomaksi nimitetään tuotantopääoman sitä osaa, joka osallistuen kokonaisuudessaan tuotantoon ei siirrä arvoaan tuotteeseen yhdellä kertaa, vaan osan kerrallaan, monien tuotantokausien kuluessa. Tämä on rakennusten ja laitosten rakentamiseen, koneiden ja kaluston ostamiseen kulutettu pääomanosa.

Kiinteän pääoman ainekset palvelevat tuotantotarkoituksia tavallisesti monien vuosien ajan; joka vuosi ne tietyssä määrässä kuluvat ja tulevat lopulta kelpaamattomiksi enempään käyttöön. Tämä on koneiden ja kaluston *fyysillistä kulumista*.

Fyysillisen kulumisen ohella tuotantokalusto on alttiina myös *moraaliselle kulumiselle*. Palveltuaan 5—10 vuotta kone on vielä ehkä riittävän luja, mutta jos siihen mennessä on luotu toinen, parannettu, tuottavampi tai halvempi samanlainen kone, niin se tekee vanhan koneen arvottomaksi. Sen tähden kapitalistin edun mukaisista on käyttää tuotantokalusto täydellisestä mahdollisimman lyhyessä ajassa. Siitä johtuu, että kapitalistit pyrkivät pidentämään työpäivää, voimaperäistämään työtä ja panemaan tuotantolaitoksen työskentelemään useissa vuoroissa ilman keskeytyksiä.

Liikkuvaksi pääomaksi nimitetään tuotantopääoman sitä osaa, jonka arvo yhden tuotantokauden aikana palaa kokonaan kapitalistille rahan muodossa tavaroiden myynnin yhteydessä. Se on pääomanosa, joka on käytetty työvoiman ja myös kiinteään pääomaan kuulumattomien tuotannonvälineiden — raaka- ja polttoaineen sekä apuaineiden ostoon. Kulutetun raaka- ja polttoaineen sekä apuaineiden arvo siirtyy tällöin täydellisesti tavaraan yhden tuotantokauden aikana, ja työvoiman ostamiskulungit korvautuvat kapitalistille lisän kanssa (lisänä on lisäarvo).

Sen ajan kuluessa, jolloin kiinteä pääoma tekee vain yhden kierroksen, liikkuva pääoma ehtii tehdä useampia kierroksia.

Myytyään tavarain kapitalisti saa tietyn rahasumman, joka sisältää: 1) tuotantoprosessissa tavaraan siirretyn kiinteän pääomanosan arvon, 2) liikkuvan pääoman arvon ja 3) lisäarvon. Jatkaakseen tuotantoa kapitalisti käyttää jälleen liikkuvaa pääomaa vastaavan osan saamastaan summasta työläisten palkkaamiseen, raaka- ja polttoaineen sekä apuaineiden ostoon. Kapitalisti käyttää tavaroihin siirtynyttä kiinteän pääoman arvo-osaa vastaavan summan koneiden ja rakennusten kulumisen korvaamiseen, ts. poistotarkoituksiin.

Poisto (amortisointi) on kiinteän pääoman arvon vähitellen tapahtuvaa korvaamista rahamuodossa tekemällä määräajoin sen kulumista vastaavia vähennyksiä. Osa poistovähennyksistä käytetään peruskorjauksiin, ts. kuluneiden laitteiden, työkalujen, tuotantorakennusten jne. osittaiseen korvaamiseen. Mutta perusosan poistovähennyksistä kapitalistit säilyttävät rahamuodossa (tavallisesti pankeissa) ostaakseen silloin, kun se käy tarpeelliseksi, uusia koneita vanhojen tilalle tai rakentaakseen kelpaamattomiksi tulleet vanhojen rakennusten tilalle uusia.

Marxilainen taloustiede erottaa pääoman jakautumisen kiinteään ja liikkuvaan pääoman jakautumisesta pysyvään ja vaihtelevaan. Pysyvä ja vaihteleva pääoma eroavat toisistaan sen osan mukaan, jota ne esittävät kapitalistien harjoittamassa työläisten riistoprosessissa, kun sen sijaan kiinteä ja liikkuva pääoma eroavat toisistaan kiertonsa luonteen perusteella.

Nämä pääoman jakautumisen kaksi tapaa voidaan esittää seuraavasti:

Jakautuminen riisto- prosessissa olevan tehtävän mukaan	Jakautuminen kierron luonteen mukaan								
Pysyvä pääoma	<table border="0" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"> <tr> <td style="font-size: 3em; vertical-align: middle;">{</td> <td style="padding: 0 10px;"> Tehdasrakennukset Kalusto, koneet Raaka-aineet, polttoaineet, apu- neet </td> <td style="font-size: 3em; vertical-align: middle;">}</td> <td style="padding: 0 10px;">Kiinteä pääoma</td> </tr> <tr> <td style="font-size: 3em; vertical-align: middle;">{</td> <td style="padding: 0 10px;">Työläisten työpalkka</td> <td style="font-size: 3em; vertical-align: middle;">}</td> <td style="padding: 0 10px;">Liikkuva pääoma</td> </tr> </table>	{	Tehdasrakennukset Kalusto, koneet Raaka-aineet, polttoaineet, apu- neet	}	Kiinteä pääoma	{	Työläisten työpalkka	}	Liikkuva pääoma
{	Tehdasrakennukset Kalusto, koneet Raaka-aineet, polttoaineet, apu- neet	}	Kiinteä pääoma						
{	Työläisten työpalkka	}	Liikkuva pääoma						
Vaihteleva pääoma									

Porvarillinen taloustiede tunnustaa ainoastaan pääoman jakautumisen kiinteään ja liikkuvaan, koska tämä pääoman jakautuminen ei sinänsä tuo ilmi työvoiman osuutta lisäarvon luomisessa, vaan päinvastoin hämää työvoiman palkkaamiseen käytettyjen kapitalistin kulujen ja raaka-aine-, polttoaine- ym. kulujen välisen perusteellisen eroavaisuuden.

Lisäarvon vuosisuhdeluku. Pääoman kierron jouduttamismenetelmät. Vaihtelevan pääoman ollessa tietyn suuruinen pääoman kierron nopeus vaikuttaa kapitalistin työläisiltä vuoden aikana pusertaman lisäarvon määrään.

Ottakaamme kaksi pääomaa, joissa molemmissa vaihteleva osa on 25 000 dollaria ja lisäarvon suhdeluku 100%. Olettakaamme, että toinen niistä suorittaa kierroksen kerran vuodessa, toinen kaksi kertaa. Se merkitsee, että jälkimmäisen pääoman omistaja, omistaen aivan saman rahasumman, voi palkata ja riistää vuoden kuluessa kaksi kertaa suurempaa työläismäärää kuin ensimmäisen pääoman omistaja. Sen tähden vuoden lopussa tulokset näillä kahdella kapitalistilla ovat erilaiset. Ensimmäinen heistä saa vuodessa 25 000 dollaria lisäarvoa, mutta toinen 50 000 dollaria. Pääoman kierron nopeus vaikuttaa vastaavasti myös raaka- ja polttoaineen sekä apuaineiden ostamiseen sijoitetun liikkuvan pääomanosan suuruuteen.

Lisäarvon vuosisuhdeluvuksi nimitetään *vuoden* aikana tuotetun lisäarvon määrän suhdetta sijoitettuun vaihtelevaan pääomaan. Esimerkissämme lisäarvon vuosisuhdeluku prosenteissa ilmaistuna on ensimmäisellä kapitalistilla

$$\frac{25\,000}{25\,000} = 100\%, \text{ mutta toisella } - \frac{50\,000}{25\,000} = 200\%.$$

Tästä käy ilmi, että kapitalistien etujen mukaista on pääoman kierron jouduttaminen, koska tuo jouduttaminen tekee heille mahdolliseksi saada sama lisäarvosumma pienemmällä pääomalla tai saada samalla pääomalla suurempi lisäarvosumma.

Marx on osoittanut, että pääoman kiertokulun jouduttaminen ei sinänsä luo atomiakaan uutta arvoa. Pääoman nopeampi kierto ja kysymyksessä olevana vuonna luodun lisäarvon nopeampi realisointi rahamuodossa tekevät vain kapitalisteille mahdolliseksi palkata samansuuruisella pääomalla suuremman määrän työläisiä, joiden työ luo vuodessa suuremman lisäarvopaljouden.

Kuten olemme nähneet, pääoman kiertoaika koostuu tuotantoajasta ja kiertokulkuajasta. Kapitalisti pyrkii supistamaan niiden kummankin pituutta.

Tavaroiden tuottamiseen välttämätön työjakso supistuu tuotantovoimien kehittyessä ja tekniikan kasvaessa. Esimerkiksi nykyaikaiset takkiraudan ja teräksen sulatusmenetelmät jouduttavat monin kerroin prosesseja verrattuna niihin menetelmiin, joita käytettiin 100—150 vuotta sitten. Merkittävän tuloksen tuottaa myös edistys tuotannon järjestelyssä, esimerkiksi siirtyminen sarja- tai joukko-tuotantoon.

Jalostuksen keskeytykset, jotka muodostavat osan tuotantoajasta yli työjakson, supistuvat niin ikään monissa tapauksissa tekniikan kehittyessä. Niinpä nahkan parkitusprosessi kesti ennen viikko-kausia, mutta nykyisin uusimpien kemiallisten menetelmien soveltamisen ansiosta se vaatii ainoastaan muutamia tunteja. Monilla tuotannonaloilla sovelletaan laajasti katalyysaattoreita — aineita, jotka jouduttavat kemiallisia prosesseja.

Pääoman kierron jouduttamiseksi yrittäjä turvautuu myöskin työpäivän pidentämiseen ja työn voimaperäistämiseen. Jos työjakso on 10-tuntisen työpäivän vallitessa 24 päivää, niin työpäivän pidentäminen 12 tuntiin supistaa työjakson 20 päiväksi ja jouduttaa vastaavassa määrässä pääoman kiertoa. Samanlaisen tuloksen tuottaa työn voimaperäistäminen, jonka johdosta työläinen kuluttaa 60 minuutissa yhtä paljon voimaa kuin hän aikaisemmin kulutti sanokaamme 72 minuutin kuluessa.

Edelleen, kapitalistit pyrkivät jouduttamaan pääoman kiertoa supistamalla pääoman kiertokulku-aikaa. Mahdollisuuden tällaiselle supistamiselle luo kuljetuksen, postin ja lennättimen kehitys sekä kaupan parempi järjestely. Mutta kiertokulkuajan supistamista vastaan vaikuttaa ensiksi tuotannon äärimmäisen epärationaalinen sijoitus kapitalistisessa maailmassa, mikä aiheuttaa tavaroiden kuljetuksen valtavan pitkien matkojen päähän, ja toiseksi kapitalistisen kilpailun kiihtyminen ja menekkipaikkeuksien kasvu.

Liikkuvan pääoman mukana kulkee kiertokulussa kyseessä olevana ajanjaksona luotu lisäarvo. Mitä lyhyempi pääoman kiertoaika on, sitä nopeammin realisoituu rahamuodossa työläisten luoma lisäarvo ja sitä pikemmin se voi joutua tuotannon laajentamiseen.

LYHYITÄ YHTEENVETOJA

1. Jokainen yksilöllinen teollisuuspääoma suorittaa herkeämätöntä liikettä kolmesta vaiheesta muodostuvan kehäkierron muodossa. Näitä kolmea vaihetta vastaa teollisuuspääoman kolme muotoa — raha-, tuotanto- ja tavarapääoma, jotka eroavat toisistaan tehtäviensä perusteella.

2. Pääoman kehäkierto, kun sitä ei käsitetä yksityisenä toimintona, vaan jaksottaisesti uusiutuvana prosessina, nimetään pääoman kierroksi. Pääoman kiertoaika on tuotantoajan

ja kiertokulkuajan summa. Tuotantoajan tärkein osa on työjakso.

3. Jokainen tuotantopääoma jakautuu kahteen osaan, jotka eroavat toisistaan kiertonsa luonteen perusteella: kiinteäksi pääomaksi ja liikkuvaksi pääomaksi. Kiinteä pääoma on tuotantopääoman se osa, jonka arvo ei siirry tavarahan heti, vaan osa kerrallaan monien tuotantokausien kuluessa. Liikkuva pääoma on tuotantopääoman se osa, jonka arvo yhden tuotantokauden kuluessa palaa täydellisesti takaisin kapitalistille kyseessä olevaa tavaraa myytäessä.

4. Pääoman kierron jouduttaminen tekee kapitalisteille mahdolliseksi suorittaa samalla pääomalla vuoden kuluessa useampia kierroksia ja palkata siis suuremman määrän työläisiä, jotka tuottavat suuremman lisäarvopaljouden. Kapitalistit pyrkivät jouduttamaan pääoman kiertoa sekä tekniikkaa parantamalla että myös erikoisesti tehostamalla työläisten riistoa — pidentämällä työpäivää ja voimaperäistämällä työtä.

XI LUKU

KESKIMÄÄRÄINEN VOITTO JA TUOTANTOHINTA

Kapitalistiset tuotantokustannukset ja voitto. Voiton suhdeluku. Palkkatyöläisten työn tuotantoprosessissa luoma lisäarvo on kapitalistisen yhteiskunnan kaikkien riistävien luokkien tulojen lähde. Tarkastelkaamme aluksi niitä lakeja, joiden vaikutuksesta lisäarvo saa tavaroiden tuotantoon pääomiaan sijoittavien kapitalistien voiton muodon.

Kapitalistisessa tuotantolaitoksessa tuotetun tavaran arvo jakautuu kolmeen osaan: 1) pysyvän pääoman arvoon (osa koneiden ja rakennusten arvosta, raaka- ja polttoaineiden yms. arvo), 2) vaihtelevan pääoman arvoon ja 3) lisäarvoon. Tavaran arvon suuruus määräytyy sen tuottamiseen tarvittavan yhteiskunnallisesti välttämättömän työn paljouden mukaan. Mutta kapitalisti ei kuluta tavaran tuottamiseen omaa työtään, vaan käyttää tätä tarkoitusta varten pääomaansa.

Tavaran *kapitalistiset tuotantokustannukset* koostuvat pysyvän ja vaihtelevan pääoman ($c + v$) kulutuksesta, toisin sanoen kuluista tuotannonvälineisiin ja työläisten työpalkkoihin. Se, mitä tavara maksaa kapitalisteille, mitataan *pääoman* kulutuksella, se mitä tavara maksaa yhteiskunnalle — *työn* kulutuksella. Sen tähden tavaran kapitalistiset tuotantokustannukset ovat pienemmät kuin sen arvo eli todelliset tuotantokustannukset ($c + v + m$). Erotus arvon eli todellisten tuotantokustannusten ja kapitalististen tuo-

tantokustannusten välillä on yhtä suuri kuin lisäarvo (m), jonka kapitalisti anastaa korvauksetta.

Kun kapitalisti myy tuotantolaitoksessaan tuotetun tavarahan, lisäarvo esiintyy tiettyinä ylijäämänä kapitalististen tuotantokustannusten yli. Arvioidessaan yrityksen kannattavuutta kapitalisti vertaa tätä ylijäämää sijoitettuun pääomaan, toisin sanoen koko tuotantoon kulutettuun pääomaan. Lisäarvo verrattuna koko pääomaan saa voiton muodon. Koska lisäarvoa ei tällöin verrata vaihtelevaan pääomaan, vaan koko pääomaan kokonaisuudessaan, niin ero tuotannonvälineiden ostoon käytetyn pysyvän pääoman ja työvoiman palkkaamiseen käytetyn vaihtelevan pääoman välillä hämärtyy. Sen vuoksi syntyy petollinen harhakuva, että voitto on muka itsensä pääoman synnyttämä. Itse asiassa voiton lähteenä on lisäarvo, jonka luo vain työläisten työ, työvoima, jonka arvo olennoituu vaihtelevassa pääomassa. *Voitto* on lisäarvo verrattuna tuotantoon sijoitettuun koko pääomaan ja se esiintyy ulkonaisesti tuon pääoman synnyttämänä. Tämän voitolla olevan erikoisuuden vuoksi Marx nimittää voittoa lisäarvon *muuttuneeksi muodoksi*.

Aivan samoin kuin työpalkan muoto salaa palkkatyöläisen riiston, muodostaen virheellisen käsityksen, että koko työ muka maksetaan, aivan samoin voiton muoto hämää puolestaan riistosuhteet, synnyttäen harhaluulon, että pääoma sinänsä muka synnyttää voiton. Näin kapitalististen tuotantosuhteiden muodot himmentävät ja verhoavat niiden todellisen olemuksen.

Kapitalistisen yrityksen edullisuus omistajalleen määräytyy voiton suhdeluvun mukaan. *Voiton suhdeluku* on lisäarvon suhde koko sijoitettuun pääomaan prosentteissa ilmaistuna. Jos esimerkiksi koko sijoitettu pääoma on 200 000 dollaria ja voitto vuodessa tekee 40 000 dollaria, niin voiton suhdeluku $= \frac{40\,000}{200\,000} \cdot 100$ eli 20 %.

Koska koko sijoitettu pääoma on vaihtelevaa pääomaa suurempi, on voiton suhdeluku $\left(\frac{m}{c+v}\right)$ aina pienempi kuin lisäarvon suhdeluku $\left(\frac{m}{v}\right)$. Jos esimerkiksi 200 000 dollarin pääoma koostuu 160 000 dollarista pysyvää pääomaa ja 40 000 dollarista vaihtelevaa pääomaa ja lisäarvon suhdeluku on $\frac{40\,000}{40\,000} \cdot 100 = 100\%$, niin voiton suhdeluku on 20% eli viisi kertaa pienempi kuin lisäarvon suhdeluku.

Voiton suhdeluku on ennen kaikkea riippuvainen lisäarvon suhdeluvusta. Mitä korkeampi lisäarvon suhdeluku on, sitä korkeampi on voiton suhdeluku muiden ehtojen ollessa samanlaiset. Kaikki tekijät, jotka suurentavat lisäarvon suhdelukua, ts. kohottavat pääoman harjoittamaa työn riistoa (työpäivän pidentäminen, työn voimaperäisyyden ja tuottavuuden kohottaminen jne.), kohottavat myös voiton suhdelukua.

Edelleen, voiton suhdeluku on riippuvainen pääoman elimellisestä kokoonpanosta. Kuten tunnettua, pääoman elimellinen

kokoonpano on pysyvän ja vaihtelevan pääoman välinen suhde. Mitä alhaisempi pääoman elimellinen kokoonpano on, toisin sanoen mitä suurempi osuus pääomassa on sen vaihtelevalla osalla (työvoiman arvolla), sitä suurempi on voiton suhdeluku lisäarvon suhdeluvun ollessa saman. Ja päinvastoin, mitä korkeampi pääoman elimellinen kokoonpano on, sitä alhaisempi on voiton suhdeluku.

Eräänä voiton suhdelukuun vaikuttavana tekijänä on säästö pysyvän pääoman käytössä. Voiton suhdelukuun vaikuttaa vihdoin pääoman kiertonopeus. Mitä nopeampi pääoman kierto on, sitä korkeampi on voiton vuosisuhdeluku, joka ilmentää vuoden aikana tuotetun lisäarvon suhdetta koko sijoitettuun pääomaan. Ja päinvastoin, pääoman kierron hidastuminen johtaa voiton vuosisuhdeluvun alenemiseen.

Keskimääräisen voiton suhdeluvun muodostuminen ja tavaroiden arvon muuttuminen tuotantohinnaksi. Kapitalismin vallitessa pääomien jakautuminen tuotannon eri alojen kesken ja tekniikan kehitys tapahtuu ankarassa kilpataistelussa.

On tehtävä ero alan sisäisen ja alojen keskeisen kilpailun välillä.

Alan sisäinen kilpailu on samanlaatuisia tavaroita tuottavien saman alan yritysten välistä kilpailua näiden tavaroiden edullisemmasta menekistä ja lisävoiton saannista. Eri tuotantolaitokset työskentelevät erilaisissa olosuhteissa ja eroavat toisistaan kokonsa, teknillisen varustelun ja tuotannon järjestelytason puolesta. Sen johdosta eri tuotantolaitoksissa tuotettujen tavaroiden yksilöllinen arvo ei ole sama. Mutta saman alan yritysten välinen kilpailu johtaa siihen, että tavaroiden hinnat eivät määräydy niiden yksilöllisten arvojen, vaan noiden tavaroiden yhteiskunnallisen arvon mukaan. Tavaroiden yhteiskunnallisen arvon suuruus taas riippuu, kuten on jo sanottu, kyseessä olevan alan keskinkertaisista tuotantoehtoista.

Sen johdosta, että tavaroiden hinnat määräytyvät niiden yhteiskunnallisen arvon mukaan, voittavat ne yritykset, joissa tuotantotekniikka ja työn tuottavuus ovat kysymyksessä olevan alan keskitasoa korkeammalla ja sen seurauksena tavaroiden yksilöllinen arvo on yhteiskunnallista arvoa alempi. Nämä yritykset saavat lisävoittoa eli *ylivoittoa*, joka on edellä (VII luvussa) tarkastelemamme ylimääräisen lisäarvon muoto. Alan sisäisen kilpailun johdosta kyseessä olevan alan eri yrityksissä muodostuu siis erilaisia voiton suhdelukuja. Saman alan eri tuotantolaitosten välinen kilpailu johtaa siihen, että suuret yritykset tunkevat syrjään pienet ja keskikokoiset yritykset. Kestääkseen kilpataistelussa takapajuisia tuotantolaitoksia omistavat kapitalistit ponnistelevat ottaakseen käytäntöön laitoksessaan kilpailijoittensa, teknillisesti kehittyneempien tuotantolaitosten omistajain sovelluttamia teknillisiä parannuksia. Seurauksena on pääoman elimellisen kokoonpanon kohoaminen koko alalla; ylivoitto, jota teknillisesti kehittyneimpiä tuo-

tuotantolaitoksia omistavat kapitalistit olivat saaneet, häviää ja tapahtuu voiton suhdeluvun yleinen aleneminen. Tämä pakottaa kapitalisteja jälleen ottamaan käytäntöön teknillisiä parannuksia. Näin alan sisäisessä kilpailuprosessissa tapahtuu tekniikan kehitys, tuotantovoimien kasvu.

Alojen keskeinen kilpailu on eri tuotannonalojen kapitalistien välistä kilpailua edullisimmasta pääomansijoituksesta. Eri tuotannonaloilla käytetyillä pääomilla on erilainen elimellinen kokoonpano. Koska ainoastaan palkkatyöläisten työ luo lisäarvoa, niin niiden alojen tuotantolaitoksissa, joilla on vallitsevana alhainen pääoman elimellinen kokoonpano, tuotetaan samansuuruista pääomaa kohti suhteellisesti suurempi määrä lisäarvoa. Sen sijaan niissä tuotantolaitoksissa, joissa pääoman elimellinen kokoonpano on korkeampi, tuotetaan suhteellisesti pienempi määrä lisäarvoa. Kuitenkin eri alojen kapitalistien välinen kilpataistelu johtaa siihen, että voiton määrä samankokoisille pääomille tasoittuu yhtäläiseksi.

Olettakaamme, että yhteiskunnassa on kolme alaa, nahka-, tekstiili- ja koneenrakennusteollisuus, joiden pääomat ovat samansuuruiset, mutta elimelliseltä kokoonpanoltaan erilaiset. Sijoitetun pääoman määrä jokaisella näistä aloista on 100 yksikköä (sanoakaamme miljoonaa puutaa). Nahka-alan pääoma koostuu 70 yksiköstä pysyvää pääomaa ja 30 yksiköstä vaihtelevaa, tekstiilialan pääoma 80 yksiköstä pysyvää ja 20 yksiköstä vaihtelevaa ja koneenrakennusalan pääoma 90 yksiköstä pysyvää ja 10 yksiköstä vaihtelevaa. Olkoon lisäarvon suhdeluku kaikilla kolmella alalla sama ja tehkään 100%. Nahka-alalla tuotetaan siis 30 yksikköä lisäarvoa, tekstiilialalla 20 ja koneenrakennusalalla 10. Tavaroiden arvo ensimmäisellä alalla tulee olemaan 130, toisella 120, kolmannella 110 ja kaikilla kolmella alalla 360 yksikköä.

Jos tavarat myydään niiden arvosta, niin nahka-alalla voiton suhdeluku tekee 30%, tekstiilialalla 20 ja koneenrakennusalalla 10%. Tällainen voiton jakautuminen on varsin edullista nahkatuotantoalan kapitalisteille, mutta epäedullista koneenrakennusalan kapitalisteille. Näissä olosuhteissa koneenrakennusalan yrittäjät tulevat etsimään edullisempaa käyttöä pääomilleen. Sellaisen pääomien käytön he löytävät nahka-alalla. Koneenrakennusalalta virtaa pääomia nahka-alalle. Nahka-alalla tuotettujen tavaroiden määrä sen johdosta kasvaa, kilpailu väistämättä kiristyy ja pakottaa tämän alan yrittäjät alentamaan tavarointensa hintoja, mikä johtaa voiton suhdeluvun alenemiseen. Koneenrakennusalalla tuotettujen tavaroiden määrä päinvastoin vähenee ja muuttunut suhde kysynnän ja tarjonnan välillä tekee yrittäjille mahdolliseksi nostaa tavarointensa hintoja, minkä vuoksi myös voiton suhdeluku kasvaa.

Hintojen lasku nahka-alalla ja hintojen nousu koneenrakennus-alalla jatkuu siihen saakka, kunnes voiton suhdeluku kaikilla kolmella alalla tulee suunnilleen samanlaiseksi. Se tapahtuu silloin, kun kaikkien kolmen alan tavarat myydään 120 yksiköllä

$\left(\frac{130 + 120 + 110}{3}\right)$. Jokaisen alan keskimääräinen voitto tulee näissä oloissa 20 yksiköksi. *Keskimääräinen voitto* on yhtäläinen voitto eri tuotannonaloille sijoitetuille määrältään samanlaisille pääomille.

Alojen välinen kilpailu johtaa siis siihen, että kapitalistisen tuotannon eri aloilla esiintyvät erilaiset voiton suhdeluvut *tasoittuvat* yleiseksi (eli keskimääräiseksi) voiton suhdeluksi. Tämä tasoittuminen toteutuu pääoman (ja niin ollen myös työn) virtaamisen avulla alalta toiselle.

Keskimääräisen voiton suhdeluvun muodostuessa eräiden alojen (esimerkissämme nahka-alan) kapitalistit menettävät osan heidän työläistensä luomasta lisäarvosta. Sen sijaan toisten alojen (esimerkissämme koneenrakennusalan) kapitalistit realisoivat ylimääräistä lisäarvoa. Tämä merkitsee, että ensin mainitut myyvät tavaransa hinnalla, joka on alle niiden arvon, ja jälkimmäiset hinnalla, joka ylittää niiden arvon. Jokaisen alan tavarantoimituksen hinta muodostuu nyt tuotantokustannuksista (100 yksikköä) ja keskimääräisestä voitosta (20 yksikköä).

Hinta, joka on yhtä kuin tavarantoimituksen tuotantokustannukset ynnä keskimääräinen voitto, on *tuotantohinta*. Kyseessä olevan alan eri tuotantolaitoksissa tuotantoehtojen erilaisuuden vuoksi on olemassa erilaisia, yksilöllisiä tuotantohintoja, jotka määräytyvät yksilöllisten tuotantokustannusten ynnä keskimääräisen voiton mukaan. Mutta tavarat myydään keskimäärin yleisen, yhtäläisen tuotantohinnan mukaan.

Keskimääräisen voiton suhdeluvun ja tuotantohinnan muodostumisprosessi voidaan esittää havainnollisesti seuraavan taulukon muodossa:

Tuotannonalat	Pysyvä pääoma	Vaihteleva pääoma	Lisäarvo	Tavaroiden arvo	Keskimääräinen voiton suhdeluku (% : ssa)	Tavaroiden tuotantohinta	Tuotantohintojen poikkeama arvosta
Nahka-ala	70	30	30	130	20	120	- 10
Tekstiiliala	80	20	20	120	20	120	tasan
Koneenrakennus	90	10	10	110	20	120	+ 10
<i>Yhteensä</i>	240	60	60	360	20	360	

Kaikilla kolmella alalla tuotetut tavarat myydään 120 yksiköllä (sanokaamme miljoonalla dollarilla). Kuitenkin tavarantoimituksen arvo nahka-alalla on 130 yksikköä, tekstiilialalla 120 ja koneenrakennusalanalla 110 yksikköä. Yksinkertaisesta tavarantoimituksesta eroten kapitalistien vallitessa tavarantoimitusta ei myydä enää niiden arvoa vastaavilla hinnoilla, vaan hinnoilla, jotka vastaavat tuotantohintoja.

Arvon muuttuminen tuotantohinnaksi on seurausta kapitalistisen tuotannon historiallisesta kehityksestä. Yksinkertaisen tavaran tuotannon oloissa tavaroiden markkinahinnat yleensä vastasivat niiden arvoa. Kapitalismin ensimmäisillä kehitysasteilla säilyi vielä huomattavia eroavaisuuksia voiton suhdeluvuissa eri tuotannonaloilla, koska eri alat olivat vielä riittämättömästi sidottuja toisiinsa, oli olemassa ammattikunta- ja muita rajoituksia, jotka estivät pääomien vapaan virtaamisen aloilta toisille. Keskimääräisen voiton suhdeluvun muodostumis- ja arvon tuotantohinnaksi muuttumisprosessi päättyy vasta kapitalistisen koneteollisuuden voittaessa.

Arvon muuttuessa tuotantohinnaksi kapitalismin taloudellinen peruslaki — lisäarvon laki — konkretisoituu ja saa ilmauksensa keskimääräisen voiton suhdeluvun muodossa.

Porvarilliset taloustieteilijät yrittävät kumota Marxin työarveteorian vetoamalla siihen tosiasiaan, että eri aloilla tuotantohinta ei käy yhteen tavaroiden arvon kanssa. Kuitenkin tosiasiaa arvolaki säilyy täydellisesti voimassa kapitalistisissa oloissa, sillä tuotantohinta on vain *arvon muuttunut muoto*.

Tätä todistavat seuraavat seikat.

Ensiksi, eräät yrittäjät myyvät tavaransa yli niiden arvon, toiset alle, mutta kaikki kapitalistit yhdessä realisoivat tavarointensa arvon koko määrän. Koko yhteiskunnan mitassa tuotantohintojen summa on yhtä suuri kuin kaikkien tavaroiden arvojen summa.

Toiseksi, koko kapitalistien luokan voittojen summa on yhtä suuri kuin proletariaatin koko maksamattoman työn tuottaman lisäarvon summa. Keskimääräisen voiton suhdeluvun suuruus riippuu koko yhteiskunnassa tuotetun lisäarvon paljoudesta.

Kolmanneksi, tavaroiden arvon aleneminen johtaa niiden tuotantohintojen alenemiseen, tavaroiden arvon kasvu johtaa niiden tuotantohintojen kohoamiseen.

Kapitalistisessa yhteiskunnassa vaikuttaa siis *keskimääräisen voiton suhdeluvun laki*, jonka sisältö on se, että pääoman elimellisen kokoonpanon erilaisuudesta eri tuotannonaloilla johtuvat erilaiset voiton suhdeluvut kilpailun vuoksi tasoittuvat yleiseksi (keskimääräiseksi) voiton suhdeluvuksi. Keskimääräisen voiton suhdeluvun laki, kuten kaikki kapitalistisen tuotantotavan lait, toteutuu luonnonvoimaisesti lukemattomien poikkeamien ja heilahtelujen keskellä. Taistelussa tuottavimmasta pääomansijoituksesta käydään kapitalistien kesken ankaraa kilpataistelua. Kapitalistit pyrkivät sijoittamaan pääomansa niille tuotannonaloille, jotka lupaavat heille suurimpien voittojen saantia. Korkeaa voittoa tavoiteltaessa pääomia virtaa alalta toiselle, minkä seurausta sitten onkin keskimääräisen voiton suhdeluvun muodostuminen.

Näin keskimääräisen voiton suhdeluvun lain perustalla toteutuu työn ja tuotannonvälineiden jakautuminen kapitalistisen tuotannon eri alojen kesken. Kehittyneessä kapitalismissa arvolaki vaikuttaa siis tuotannon luonnonvoimaisena sääntelijänä tuotantohinnan välityksellä.

Tuotantohinta on se keskimääräinen suure, jonka ympärillä tavaroiden markkinahinnat viime kädessä heilahtelevat, ts. hinnat, joilla tavarat tosiasiallisesti myydään ja ostetaan markkinoilla.

Voiton suhdeluvun tasoittuminen ja arvon muuttuminen tuotantohinnaksi verhoaa yhä enemmän riistosuhteet, salaa yhä enemmän kapitalistien rikastumisen todellisen lähteen. „Tosiasiallinen ero voiton ja lisäarvon suuruuden välillä... eri tuotannonaloilla peittää nyt kokonaan voiton todellisen luonteen ja alkuperän, eikä ainoastaan kapitalistilta, jolle tässä tapauksessa on erikoinen etu tulla petetyksi, vaan myöskin työläisiltä. Arvon muuttuessa tuotantohinnaksi itse arvon määräytymisen perusta häviää näkyvistä”¹.

Keskimääräisen voiton suhdeluvun muodostuminen merkitsee itse asiassa lisäarvon uudelleenjakoa eri tuotannonalojen kapitalistien kesken. Niillä aloilla, joilla pääoman elimellinen kokoonpano on korkea, kapitalistit anastavat osan sellaisilla aloilla luodusta lisäarvosta, joiden pääoman elimellinen kokoonpano on alhainen. Niin muodoin työläisiä eivät riistä ainoastaan ne kapitalistit, joille he työtä tekevät, vaan koko kapitalistien luokka yhdessä. Koko kapitalistien luokan etujen mukaista on työläisten riistoasteen kohottaminen, koska se johtaa keskimääräisen voiton suhdeluvun kohoamiseen. Kuten Marx on sanonut, keskimääräinen voiton suhdeluku riippuu koko pääoman koko työhön kohdistaman riiston asteesta.

Keskimääräisen voiton suhdeluvun laki ilmentää toisaalta teollisuuskapitalistien välistä ristiriitaa ja kilpataistelua lisäarvon jakamisesta ja toisaalta kahden vihollisuhteessa olevan luokan, porvariston ja proletariaatin, syvää antagonismia. Se todistaa, että kapitalistisessa yhteiskunnassa porvaristo luokkana on koko proletariaattia vastassa, että taistelu työläisten osittaisetujen tai erillisten työläisryhmien etujen puolesta, taistelu yksityisiä kapitalisteja vastaan ei voi johtaa työväenluokan aseman perusteelliseen muuttamiseen. Työväenluokka voi heittää yltään pääoman ikeen ainoastaan kukistettuaan porvariston luokkana, ainoastaan hävitettyään itse kapitalistisen riistojärjestelmän.

Voiton suhdeluvun alenemistaipumus. Sitä mukaa kuin kapitalismi kehittyi, pääoman elimellinen kokoonpano kohoaa herkeämättä. Korvaten yhä suuremmassa määrin työläiset koneilla jokainen yksityinen yrittäjä pyrkii tekemään tuotannon halvemmaksi, laajentamaan tavarointensa menekkiä ja saavuttamaan itselleen ylivoittoa. Mutta kun yksityisten tuotantolaitosten teknilliset saavutukset leviävät laajalle, tapahtuu pääoman elimellisen kokoonpanon kohoaminen tuotantolaitosten enemmistössä, mikä johtaa voiton yleisen suhdeluvun alenemiseen.

Samaan suuntaan vaikuttaa kiinteän pääoman nopeampi kasvu liikkuvaan pääomaan verraten, mikä johtaa koko pääoman kierron hidastumiseen.

¹ K. Marx, Pääoma, III osa, 1953, s. 175.

Teknillistä tasoa kohottaessaan jokainen kapitalisti pyrkii saamaan mahdollisimman paljon voittoa, mutta kaikkien kapitalistien suunnatessa toimintansa tämän tarkoituspärrän saavuttamiseen tulos on sellainen, jollaista kukaan heistä ei ole halunnut,— yleisen voiton suhdeluvun aleneminen.

Otamme entisen esimerkin. Kaikkien pääomien summa, 300 yksikköä, koostuu 240 yksiköstä pysyvää pääomaa ja 60 yksiköstä vaihtelevaa pääomaa. Lisäarvon suhdeluvun ollessa 100% tuotetaan lisäarvoa 60 yksikköä ja voiton suhdeluku on 20%. Olettakaamme, että 20 vuoden kuluttua pääoman kokonaissumma on kasvanut 300 yksiköstä 500 yksikköön. Samalla teknillisen edistyksen johdosta pääoman elimellinen kokoonpano on noussut. Sen vuoksi 500 yksikköä jakautuu 425 yksikköön pysyvää ja 75 yksikköön vaihtelevaa pääomaa. Tässä tapauksessa lisäarvon suhdeluvun ollessa entisen luodaan lisäarvoa 75 yksikköä.

Nyt voiton suhdeluku on $\frac{75}{500} \cdot 100 = 15\%$. Lisäarvon paljous lisääntyi 60 yksiköstä 75 yksikköön, mutta voiton suhdeluku aleni 20 prosentista 15 prosenttiin.

Pääoman elimellisen kokoonpanon kohoaminen johtaa siis keskimääräisen voiton suhdeluvun alenemiseen. Samalla eräät seikat vaikuttavat voiton suhdeluvun alenemista vastaan.

Ensiksi, työväenluokan riisto kasvaa. Kapitalismin tuotantovoimien kehitys, jota pääoman elimellisen kokoonpanon kohoaminen ilmentää, johtaa samalla lisäarvon suhdeluvun kohoamiseen. Tämän takia voiton suhdeluvun aleneminen tapahtuu hitaammin kuin se tapahtuisi lisäarvon suhdeluvun pysyessä muuttumattomana.

Toiseksi, teknillinen edistys kohottaessaan pääoman elimellistä kokoonpanoa synnyttää työttömyyttä, joka painostaa työmarkkinoita. Tämä tekee yrittäjille mahdolliseksi työpalkan pienentämisen, sen määräämisen huomattavasti työvoiman arvon alapuolelle.

Kolmanneksi, sitä mukaa kuin työn tuottavuus kasvaa, alenee tuotannonvälineiden: koneiden, kaluston, raaka-aineiden jne. arvo. Tämä hidastaa pääoman elimellisen kokoonpanon kohoamista ja vaikuttaa siten voiton suhdeluvun alenemista vastaan.

Olettakaamme, että yrittäjä on pakoittanut ennen 5 kutomakoneella työskennelleen työläisen työskentelemään 20 koneella. Mutta työn tuottavuuden kohoamisen johdosta koneenrakennusalalla koneiden arvo oli alentunut puoleen. Sen vuoksi 20 konetta ei maksa enää 4 kertaa enemmän kuin entiset 5 konetta, vaan ainoastaan 2 kertaa enemmän. Tämän tähden yhtä työläistä kohti tuleva pysyvän pääoman osuus ei kasva 4-kertaiseksi, vaan 2-kertaiseksi.

Neljänneksi, keskimääräisen voiton suhdeluvun alenemista vastaan vaikuttaa pysyvän pääoman säästö, jota kapitalistit saavat työläisten terveyden ja elämän kustannuksella. Voittojen lisäämiseksi yrittäjät pakoittavat työläisiä työskentelemään ahtaissa huoneistoissa, joissa ei ole riittävää ilmanvaihtoa, ja säästävät työturvallisuustekniikan vaatimissa laitteissa. Tämän kapitalistien itaruuden seurauksena on työläisten terveyden murtuminen,

tapaturmien valtava määrä ja kuolleisuuden lisääntyminen työläisväestön keskuudessa.

Viidenneksi, voiton suhdeluvun aleneminen hidastuu epäekvivalenttisen, ei-vastikkeiden vaihdon johdosta ulkomaankaupassa, jolloin kapitalistisesti kehittyneiden maiden yrittäjät saavat ylivoittoja viedessään tavaroitaan siirtomaihin.

Kaikki nämä vastavaikutustekijät eivät tee tyhjäksi, vaan ainoastaan heikentävät voiton suhdeluvun alenemista, tekevät sen luonteeltaan alenemistaipumukseksi. Pääoman elimellisen kokoonpanon kohoamisen väistämättömänä seurauksena on siis *gleisen (eli keskimääräisen) voiton suhdeluvun alenemistaipumuksen laki*.

Voiton suhdeluvun aleneminen ei merkitse voiton määrän, toisin sanoen työväenluokan tuottaman lisäarvon kokonaispaljouden vähenemistä. Päinvastoin, *voiton määrä kasvaa* sekä lisäarvon suhdeluvun kohoamisen yhteydessä että pääoman riistämien työläisten kokonaismäärän lisääntymisen johdosta. Esimerkiksi Amerikan Yhdysvalloissa teollisuuslaskennan virallisten tietojen mukaan laskettu teollisuuden voittojen summa oli v. 1859 316 miljoonaa dollaria, v. 1869 — 516 miljoonaa, v. 1879 — 660 miljoonaa, v. 1889 — 1 513 miljoonaa ja v. 1899 — 2 245 miljoonaa.

Kapitalistit pyrkivät työläisten riistoa tehostamalla heikentämään mahdollisimman suuressa määrin voiton suhdeluvun alenemistaipumusta. Se johtaa proletariaatin ja porvariston välisten ristiriitojen kärjistymiseen.

Voiton suhdeluvun alenemistaipumuksen laki kiihdyttää porvariston omassa keskuudessaikin taistelua voiton kokonaismäärän jakamisesta.

Tavoitellessaan korkeampaa voittoa kapitalistit kiiruhtavat pääomineen takapajuisiin maihin, joissa työvoima on halvempaa ja pääoman elimellinen kokoonpano alhaisempi kuin pitkälle kehittyneissä teollisuusmaissa, ja alkavat voimaperäisesti riistää niiden maiden kansoja. Se johtaa ristiriitojen kärjistymiseen kehittyneiden kapitalistimaiden ja takapajuisten maiden välillä, emämaiden ja siirtomaiden välillä.

Edelleen, hintojen pitämiseksi korkealla tasolla yrittäjät yhdisyivät erilaisiin liittoihin. Tällä tavoin he pyrkivät saamaan korkeita voittoja.

Pyrkien korvaamaan voiton suhdeluvun alenemisen lisäämällä sen paljoutta kapitalistit vihdoin laajentavat tuotannon määrän kauas maksukykyisen kysynnän rajojen yli. Tämän vuoksi voiton suhdeluvun alenemistaipumuksen aiheuttamat ristiriidat ilmenevät erityisen terävinä pulien aikana.

Voiton suhdeluvun alenemistaipumuksen laki on eräs selvä osoitus kapitalistisen tuotantotavan historiallisesta rajoittuneisuudesta. Kärjistäen kapitalistisia ristiriitoja tämä laki osoittaa havainnollisesti, että tietyllä asteella porvarillinen järjestelmä muodostuu tuotantovoimien jatkuvan kehityksen esteeksi.

LYHYITÄ YHTEENVETOJA

1. *Voitto on lisäarvo verrattuna tuotantoon sijoitettuun koko pääomaan ja se esiintyy ulkonaisesti tämän pääoman synnyttämänä. Voiton suhdeluku on tuotetun lisäarvon määrän prosentteissa ilmaistu suhde koko pääomaan.*

2. *Alan sisäinen kilpailu johtaa siihen, että yhdenlaatuisten tavaroiden hinnat eivät määräydy niiden tavaroiden yksilöllisen, vaan yhteiskunnallisen arvon mukaan. Alojen välinen kilpailu johtaa pääomien virtaamiseen alalta toiselle, keskimääräisen voiton suhdeluun muodostumiseen koko kapitalistisen tuotannon puitteissa.*

Keskimääräisen voiton suhdeluun lain perustalla tapahtuu työn ja tuotannonvälineiden jakautuminen kapitalistisen talouden eri alojen kesken.

3. *Voiton suhdeluun tasoittumisen johdosta tavaroita ei myydä niiden arvon, vaan tuotantohinnan mukaan. Tuotantohinta on hinta, joka on yhtä kuin tavarantekijän tuotantokustannukset ynnä keskimääräinen voitto. Tuotantohinta on arvon muuttunut muoto. Tuotantohintojen summa on yhtä kuin kaikkien tavaroiden arvojen summa; tavaroiden arvon muuttuessa muuttuu myös tuotantohinta.*

4. *Kapitalismin kehittyessä, sitä mukaa kuin pääoman elimellinen kokoonpano kohoaa, ilmenee keskimääräisessä voiton suhdeluvussa taipumus alenemiseen. Samanaikaisesti kasvava jatkuvasti voiton määrä. Keskimääräisen voiton suhdeluun alenemistaipumuksen laki johtaa kapitalismin ristiriitojen kärjistymiseen.*

XII LUKU

KAUPPAPÄÄOMA JA KAUPPAVOITTO

Kauppavoitto ja sen lähde. Kauppa- ja koronkiskurinpääoma edelsivät historiallisesti teollisuuspääomaa. Kapitalistisen tuotantotavan vallitessa nämä pääomamuodot menettävät entisen itsenäisen merkityksensä; niiden tehtävänä on teollisuuspääoman palvelu. Tämän johdosta kapitalismin vallitessa kauppapääoma ja korkoa tuottava pääoma eroavat olennaisesti niiden esikapitalistisista muodoista.

Teollisuuspääoma saa, kuten on jo sanottu, kehäkiertonsa aikana peräkkäin kolme muotoa: raha-, tuotanto- ja tavarapääoman muodon; ne eroavat toisistaan tehtäviensä puolesta. Nämä teollisuuspääoman toimintamuodot erottautuvat toisistaan sen tietyllä kehitysasteella. Tuotannossa toimivasta teollisuuspääomasta eroavat

kauppapääoma kauppiaan pääoman muodossa ja lainapääoma pankkiirin pääoman muodossa. Kapitalistien luokan sisällä muodostuu kolme lisäarvon anastamiseen osallistuvaa ryhmää: teollisuudenharjoittajat, kauppiaat ja pankkiirit.

Kauppapääoma on tavarankiertokulun piirissä käytettävää pääomaa. Kiertokulun piirissä ei luoda lisäarvoa. Mistä sitten kauppiaan voitto syntyy? Jos teollisuuskapitalisti suorittaisi itse tavarankierron, niin hänen olisi käytettävä osa pääomastaan kaupparakennusten varustamiseen, kauppa-apulaisten palkkaamiseen ja muihin kauppaan liittyviin menoihin. Sitä varten hänen pitäisi lisätä sijoitetun pääoman määrää tai, sijoitetun pääoman jäädessä entiseksi, supistaa tuotannon laajuutta. Molemmissa tapauksissa hänen voittonsa alenisi. Teollisuudenharjoittaja pitää parempana myydä tavaransa välittäjälle, kauppakapitalistille, joka on erikoistunut tavaroiden myyntiin, niiden toimittamiseen edelleen kuluttajille. Tämä kauppapääoman erikoistuminen tavarankiertokulun tehtäviin antaa mahdollisuuden supistaa sitä aikaa ja niitä kuluja, jotka liittyvät kiertokulkuun. Palvelemalla monien teollisuuskapitalistien tavaroiden realisoimisprosessia kauppapääoma supistaa siten yhteiskunnallisen pääoman sitä osaa, joka joutuu pois tuotannosta tavarankiertokulun piiriin. Siirtämällä tavaroiden myyntitoimet kauppiaille teollisuuskapitalisti jouduttaa pääomansa kiertoa ja kierron nopeutuminen johtaa voiton kohoamiseen. Tämä tekee teollisuudenharjoittajalle mahdolliseksi itselleen edullisesti luovuttaa kauppiaille jonkin osan lisäarvosta, josta muodostuu kauppakapitalistin voitto. *Kauppavoitto* on osa lisäarvosta, jonka teollisuudenharjoittaja luovuttaa tavaroihinsa myynnistä kauppiaille.

Kauppapääoma suorittaa tavaroiden realisoinnin riistämällä kauppapalvelijoita. Niiden palkattujen työntekijäin, jotka toimivat tavaroiden realisoimiseksi, toisin sanoen tavaroiden muuttamiseksi rahaksi ja rahan tavaraksi, työ ei luo arvoa eikä lisäarvoa, mutta se tekee kauppakapitalistille mahdolliseksi anastaa itselleen osan tuotannosta luodusta lisäarvosta. „Samoin kuin työläisen maksamaton työ luo välittömästi tuotantopääomalle lisäarvoa, luo kaupan palkkatyöläisten maksamaton työ kauppapääomalle osallisuuden tähän lisäarvoon”¹. Kauppapalvelijain, samoin kuin tuotannossa työskentelevien työläisten, työpäivä jakautuu kahteen osaan: välttämättömän työajan kuluessa he suorittavat tuotannon piirissä luodun lisäarvon sen osan realisoinnin, joka korvaa kapitalisteille työvoiman ostamiskulut, ja lisätyöajan kuluessa he työskentelevät maksutta kapitalistien hyväksi taaten heille kauppavoiton saamisen. Näin siis kaupan työntekijät joutuvat riiston kohteeksi kauppakapitalistien taholta aivan samoin kuin tavaroita tuottavat työläiset joutuvat riiston kohteeksi teollisuudenharjoittajien taholta.

¹ K. Marx, Pääoma, III osa, 1953, s. 305.

Realisoidakseen jonkin tavaramäärän kauppiaan on sijoitettava tietyksi ajaksi vastaavan suuruinen pääoma. Tälle pääomalle hän pyrkii saamaan mahdollisimman suuren voiton. Jos kauppavoiton suhdeluku on keskimääräistä voiton suhdelukua pienempi, käy kaupan harjoittaminen epäedulliseksi ja kauppiaat siirtävät pääomansa teollisuuteen, maatalouteen tai jollekin muulle alalle. Kauppavoiton korkea suhdeluku päinvastoin houkuttelee teollisuuspääomaa kauppaan. Kapitalistien välinen kilpailu johtaa siihen, että kauppavoiton taso määräytyy keskimääräisen voiton suhdeluvun mukaan, jolloin keskimääräinen voitto lasketaan koko pääomalle, myös kiertokulun piirissä toimivalle pääomalle.

Paitsi teollisuuskapitalistien pääomaa voiton suhdeluvun tasaisprosessiin osallistuu näin muodoin myös kauppapääoma, minkä johdosta sekä teollisuus- että kauppakapitalistit saavat keskimääräisen voiton kuluttamansa pääoman määräsuhdetta vastaavasti. Teollisuuskapitalistit eivät siis realisoi koko sitä voittoa, joka teollisuudessa on luotu, vaan ainoastaan sen osan, joka muodostaa keskimääräisen voiton heidän sijoittamalleen pääomalle. Kauppakapitalistit myyvät tavarantuohtantohintaan, johon kuuluu sekä teollisuudenharjoittajan että kauppiaan keskimääräinen voitto. Sen vuoksi heillä on mahdollisuus realisoida keskimääräinen voitto sijoittamalleen pääomalle osto- ja myyntihintojen erotuksena.

Kauppavoiton muodossa pääoman kasvun todellinen lähde on vielä enemmän kätkeyty kuin teollisuusvoiton muodossa. Kauppiaan pääoma ei osallistu tuotantoon. Kauppapääoman liikunnan kaava on: $R - T - R'$. Tässä tuotantopääoman vaihe jää pois, yhteys tuotantoon on ulkonaisesti katkennut. Syntyy harhakuva, että voitto muka syntyy itse kaupasta, hintaa korottamalla, myymällä tavarat yli tuotantohinnan. Itse asiassa, kuten on jo osoitettu, tapahtuu päinvastoin: teollisuudenharjoittaja, joka myy tavarantuohtantohinnalle alle tuotantohinnan, luovuttaa tälle osan voitostaan.

Kauppapääoma ei ainoastaan osallistu tuotannossa luodun lisäarvon realisointiin, vaan riistää myös lisäksi työtätekeviä kuluttajina. Pyrkimässään saamaan lisävoittoa kauppakapitalistit korottavat kaikin keinoin hintoja, käyttävät laajasti väärää punnitsemista ja mittaamista ostajien pettämiseksi sekä huonolaatuisten, väärennettyjen tavaroiden myyntiä.

Eräs kauppavoiton lähteistä on kauppapääoman harjoittama pienten tavarantuottajien riisto. Kauppakapitalistit pakoittavat talonpojat ja käsityöläiset myymään heille työnsä tuotteet alhaisilla hinnoilla ja samalla ostamaan heiltä kalustoa, työkaluja, raaka-aineita ja materiaaleja korkeilla hinnoilla. Välikauppiaiden osuus maataloustuotteiden vähittäishinnoista Amerikan Yhdysvalloissa vuosina 1913—1934 kohosi 54 prosentista 63 prosenttiin.

Kaikki tämä johtaa työtätekevien lisääntyvään kurjistumiseen ja kärjistää entisestään kapitalismin ristiriitoja.

Kiertokulkukustannukset. Kapitalistinen tavarankiertokuluprosessi vaatii tiettyjä kuluja. Nämä kiertokulun piirin palveluun liittyvät kulut ovat *kiertokulkukustannuksia*.

Kaupan alalla on erotettava kahdenlaisia kapitalistisia kustannuksia: ensiksi puhtaat kiertokulkukustannukset, jotka liittyvät välittömästi tavaroiden osto- ja myyntiprosesseihin ja kapitalistisen järjestelmän erikoisuuksiin, ja toiseksi kustannukset, jotka aiheutuvat tuotantoprosessin jatkumisesta kiertokulun piirissä.

Puhtaat kustannukset muodostavat suurimman ja yhä kasvavan osan kapitalistisen kaupan kiertokulkukustannuksista. Puhtaisiin kiertokulkukustannuksiin kuuluvat kulut, jotka liittyvät tavaroiden muuttamiseen rahaksi ja rahan tavaraksi. Niihin kuuluvat kilpailun ja keinottelun aiheuttamat menot, menot mainostukseen, suurin osa kaupan työntekijöiden työn maksamiseen sekä kirjanpitoon, kirjeenvaihtoon, kauppakonttorien ylläpitoon jne. käytetyistä menoista. Puhtaat kiertokulkukustannukset eivät lisää, kuten Marx on sanonut, tavarahan mitään arvoa. Ne merkitsevät suoranaista vähennystä koko yhteiskunnassa tuotetusta arvostummasta ja kapitalistit peittävät ne työväenluokan työn tuottamasta lisäarvon yhteismäärästä. Puhtaiden kiertokulkukustannusten lisääntyminen on todistuksena tuhlauksen kasvusta kapitalismin aikana.

Pelkät rekisteröidyt mainoskustannukset olivat Amerikan Yhdysvalloissa v. 1934 1,6 miljardia dollaria, v. 1940 — 2,1 miljardia dollaria ja v. 1953 — 7,8 miljardia dollaria.

Kapitalismin kehittyessä ja tavaroiden myyntivaikeuksien kärjistyessä muodostuu jättiläismäinen kauppakoneisto monilukuisine renkaineen. Ennen kuluttajalle joutumista tavarat kulkevat kokonaisen kauppiaiden, keinottelijoiden, välikauppiaiden ja asiamiesten armeijan käsien kautta.

Kustannuksiin, jotka liittyvät tuotantoprosessin jatkumiseen kiertokulun piirissä, kuuluvat yhteiskunnalle välttämättömät ja kapitalistisen talouden erikoisuuksista riippumattomat menot tavaroiden viimeistelyyn, kuljetukseen ja pakkaukseen. Kukin tuote on vasta silloin valmis kulutettavaksi, kun se on toimitettu kuluttajalle. Tavaroiden viimeistely-, kuljetus- ja pakkaus-kustannukset kohottavat vastaavassa määrässä tavaroiden tuotannon arvoa. Tässä yhteydessä kulutettu työläisten työ siirtää tavaraan kulutettujen tuotannonvälineiden arvon ja liittää tavarahan arvoon uutta arvoa.

Kapitalistisen tuotannon anarkia ja pulat, kilpataistelu ja keinottelu ovat syynä suhteettoman suurten tavaravarastojen kasautumiseen ja pidentävät ja mutkistavat niiden kulkuteitä, mikä johtaa tavattoman suuriin tuottamattomiin menoihin. Useimmissa tapauksissa kapitalistinen mainostus liittyy suuremmissa tai pienemmissä määrin ostajien petkuttamiseen ja aiheuttaa tavaroiden liiallisen, kalliiksi tulevan pakkauksen. Tämä merkitsee, että yhä suurempi osa tavaroiden kuljetus-, säilytys- ja pakkaus-kuluista muuttuu puhtaiksi kiertokulun kustannuksiksi, jotka johtuvat kapitalistisesta kilpataistelusta ja tuotannon anarkiasta. Kiertokulkukustannusten herkeämätön kasvu on eräs todistus loismaisuuden

lisääntymisestä porvarillisessa yhteiskunnassa. Kapitalistisen kaupan kustannukset painavat raskaana taakkana työtätekeviä ostajina.

Amerikan Yhdysvalloissa kiertokulkukustannukset olivat v. 1929 31% ja v. 1935 — 32,8% vähittäistavarankiertokulun summasta. Euroopan kapitalistisissa maissa kiertokulkukustannukset ovat suunnilleen kolmas osa vähittäiskauppavaihdon summasta.

Kapitalistisen kaupan muodot. Tavarapörssit. Kapitalistisen tuotannon ja kiertokulun kehittyessä kehittyvät myös kaupan, tukku- ja vähittäiskaupan, muodot. *Tukkukauppa* on teollisuus- ja kauppariitysten välistä kauppaa ja *vähittäiskauppa* on tavaroiden myyntiä välittömästi väestölle.

Kaupassa, kuten teollisuudessakin, tapahtuu *pääoman keskittymistä* ja *yhteenkokoutumista*. Suurkapitalistit syrjäyttävät pieniä ja keskikokoisia sekä tukku- että vähittäiskaupassa. Vähittäiskaupassa pääomien keskittyminen tapahtuu etupäässä suurten tavaratalojen ja erikoismyymälöiden perustamisen muodossa. Tavaratalot harjoittavat kauppaa kaikilla mahdollisilla tavaroilla, erikoismyymälät myyvät ainoastaan yhtä tavaralajia, esimerkiksi jalkineita tai pukimia.

Yhdenlaatuisten tavaroiden tuottaminen sallii kauppiaiden harjoittaa tukkukauppaa näytteiden perusteella. Yhdenlaatuista joukkotavaroita (puuvilla, pellava, mustat ja värimetallit, kautsu, vilja, sokeri, kahvi jne.) myydään ja ostetaan tavarapörssissä sovitujen standardien ja näytteiden perusteella.

Tavarapörssi on markkinain erikoismuoto, missä tapahtuu yhdenlaatuisten joukkotavaroiden kauppa ja missä näiden tavaroiden kysyntä ja tarjonta keskittyy kokonaisten maiden ja usein kapitalististen maailmanmarkkinoiden mitassa.

Kapitalistien välisten pörssikauppojen kohteena olevat tavarat eivät siirry välittömästi käsistä käsiin. Kaupat tehdään tavallisesti määräajaksi: myyjä sitoutuu toimittamaan ostajalle tietyn tavarapaljouden sovittoon aikamäärään mennessä. Esimerkiksi keväällä solmitaan sopimus puuvillan toimittamisesta tulevasta sadosta, vaikka puuvillaa ei vielä ole kylvetty. Pörssikauppoja solmitaessa myyjä arvelee, että kysymyksessä olevan tavarain hinta alenee sovittoon aikamäärään mennessä ja hän saa hintojen erotuksen, ostaja taas arvelee hintojen kohoavan. Monesti myyjillä pörssissä ei ole lainkaan myymiään tavaroita eivätkä ostajat tarvitse ostamaan tavaroita. Näin ollen tavarapörssit ovat paikkoja, joissa harjoitetaan *keinottelukauppaa*. Keinottelijat myyvät ja ostavat omistusoikeuden tavaroihin, joiden kanssa heillä ei ole mitään tekemistä. Keinottelu on irroitamattomasti sidottu koko kapitalistiseen kauppatapaan, koska tämän kaupan tarkoituksena ei ole yhteiskunnan tarpeiden tyydyttäminen, vaan voiton saanti. Kauppakeinottelulla rikastuvat pääasiassa suurkapitalistit. Se saattaa häviöön merkittävän osan pienistä ja keskikokoisista yrittäjistä.

Porvarillisissa maissa harjoitetaan usein velka- tai vähittäismaksukauppaa. Tämä kauppamuoto johtaa monesti siihen, että tavallisen kuluttajan on pakko luovuttaa omaisuutensa, kun ei pysty ajoissa maksamaan velkaansa. Kapitalistit käyttävät usein velka-kauppaa myydäkseen ala-arvoisia, pilaantuneita tavaroita.

Ulkomaankauppa. Kuten on jo sanottu, siirtyminen kapitalismiin liittyi maailmanmarkkinain muodostumiseen. Lenin on sanonut, että kapitalismi on tulos „laajasti kehittyneestä tavarankierrosta, joka kasvaa valtion rajojen yli. Sen vuoksi ei voida kuvitella kapitalistista kansakuntaa ilman ulkomaankauppaa, eikä sellaista kansakuntaa ole olemassakaan”¹. Kansallisten markkinain rajat ylittävän tavarankiertokulun kehittyessä laajenee kapitalistinen *ulkomaankauppa*. Maailmankaupan laajeneminen sinänsä ilmentää tuotantovoimien kasvuun liittyvän kansainvälisen työnjaon kehitystä. Mutta kapitalisteille ulkomaankauppa toimii voittojen kohottamiskeinona. Voitontavoittelussaan kapitalistit etsivät yhä uusia tavaroiden menekkimarkkinoita ja raaka-ainelähteitä. Laajojen joukkojen kurjistumisen aiheuttama kotimaanmarkkinain rajoittuneisuus ja suurkapitalistien suorittama kotimaan raaka-ainelähteiden anastus kiihdyttävät heidän pyrkimystään herruuden saavuttamiseen ulkomaiden markkinoilla.

Ulkomaankauppa on saavuttanut laajan kehityksen vasta kapitalismin aikakaudella. Sadan vuoden aikana, vuosina 1800—1900, maailmankaupan vaihto kasvoi enemmän kuin 12½-kertaisesti: 1,5 miljardista dollarista 18,9 miljardiin dollariin. Seuraavien kolmen vuosikymmenen aikana se lisäytyi enemmän kuin 3½-kertaiseksi ja nousi v. 1929 68,6 miljardiin dollariin.

Ulkomaankauppa on lisävoiton lähteenä kehittyneempien porvarillisten maiden kapitalisteille, sillä teollisuustuotteita myydään takapajuisiin maihin suhteellisesti korkeammalla hinnalla ja raaka-aineita ostetaan noista maista alhaisemmilla hinnoilla. Ulkomaankauppa on eräs keino takapajuisten maiden taloudelliseksi orjuuttamiseksi kehittyneiden porvarillisten maiden taholta ja kapitalististen valtojen vaikutusalueiden laajentamiseksi.

Niinpä esimerkiksi englantilainen Itä-Intian yhtiö rosvoisi yli 250 vuoden ajan (vuosina 1600—1858) Intiaa. Itä-Intian yhtiön harjoittaman paikallisen väestön säälimättömän riiston johdosta Intian monet maakunnat muuttuivat autiomaiksi: peltoja ei muokattu, maat kasvoivat pensaikkoo ja väestö alkoi kuolla sukupuuttoon.

Ulkomaankauppaan kuuluu *eksportti* eli tavaroiden vienti ja *importti* eli tavaroiden tuonti. Tietyn ajanjakson, esimerkiksi vuoden kuluessa kyseessä olevan maan viemien tavaroiden hintojen summan ja sen tuomien tavaroiden hintojen summan välinen suhde muodostaa tämän maan *kauppataseen*. Jos vienti ylittää tuonnin, on kauppatase *aktiivinen*, mutta jos tuonti ylittää viennin, on kauppatase *passiivinen*.

Maan, jolla on passiivinen kauppatase, täytyy peittää vajuus sellaisista lähteistä kuin kultavarasto, tulot vieraiden maiden tavaroiden rahtauksesta, tulot muihin valtioihin tehdyistä pääomasijoituksista ja vihdoin ulkomaisilla lainoilla.

¹ V. I. Lenin, Kapitalismin kehitys Venäjällä, Teokset, 3. osa, s. 43. (Suom. 1954, s. 46.)

Kauppataseessa eivät ilmene maiden välisten taloudellisten keskinäissuhteiden kaikki muodot. Täydellisemmin nuo keskinäissuhteet ilmenevät maksutaseessa. *Maksutase* on suhde jollekin maalle toisilta mailta perittyjen kaikkien maksujen summan ja kaikkien niiden maksujen summan välillä, jotka tuo maa suorittaa toisille maille.

Taloudellisten suhteiden luonne maiden välillä määrää myös kapitalististen valtioiden ulkomaankauppapolitiikan. Esimonopolistisen kapitalismin kaudella muodostui kauppapolitiikan kaksi perustyyppiä: vapaakauppapolitiikka (*free trade*) ja kotimaisen teollisuuden suojelupolitiikka (*protektionismi*), pääasiassa ottamalla käytäntöön korkeat tullimaksut ulkomaalaisille tavaroille.

LYHYITÄ YHTEENVETOJA

1. *Kauppapääoma palvelee teollisuuspääoman kiertokulkua. Kauppavoitto on osa lisäarvosta, jonka teollisuudenharjoittaja luovuttaa kauppiaille.*

2. *Kauppapääoman harjoittama palkattujen työntekijäinsä riisto tekee sille mahdolliseksi anastaa osan tuotannossa luodusta lisäarvosta. Kauppapääoma riistää pieniä tavarantuottajia epäekvivalenttisen, ei-vastikkeiden vaihdon tietä. Työläisiä ja muita työtätekevien kerroksia kauppapääoma riistää kulutustarvikkeiden ostajina.*

3. *Kiertokulun piirin palveluun liittyvät kulut ovat kiertokulkukustannuksia. Kiertokulkukustannukset jakautuvat puhtaisiin kustannuksiin, jotka liittyvät välittömästi tavaroiden oston ja myynnin palveluun, ja kustannuksiin, jotka johtuvat tuotantoprosessin jatkumisesta kiertokulun piirissä. Kapitalistisen kaupan kehittyessä tuottamattomat kulungit kiertokulun piirissä kasvavat.*

4. *Ulkomaankauppa aiheutuu kansainvälisestä työnjaosta. Kapitalismin aikana se on eräs keino teollisessa suhteessa vähemmän kehittyneiden maiden taloudelliseksi orjuuttamiseksi kehittyneempien kapitalististen teollisuusvaltojen taholta.*

XIII LUKU

LAINAPÄÄOMA JA LAINAKORKO. RAHAN KIERTOKULKU

Lainapääoma. Kun tavarapääoma itsenäistyy kauppapääoman muodossa, niin rahapääoma itsenäistyy lainapääoman muodossa.

Pääoman kiertoprosessissa karttuu teollisuuskapitalistille tiettyinä ajankohtina vapaata rahapääomaa, jota ei voida käyttää hänen yrityksessään. Kun kapitalisti esimerkiksi kasaa poisto- (amortisaatio-) rahastoa, joka on tarkoitettu kiinteän pääoman

kuluneiden osien uusimiseen, niin hänelle karttuu väliaikaisesti vapaita rahasummia. Nämä summat käytetään uuden kaluston ja koneiden hankkimiseen vasta muutamien vuosien perästä. Jos teollisuudenharjoittaja myy valmiin tavarankuukausittain, mutta ostaa raaka-aineen kerran puolessa vuodessa, niin hänen hallussaan on viiden kuukauden aikana vapaata rahaa. Se on toimetonta pääomaa, ts. voittoa tuottamatonta pääomaa.

Toisina ajankohtina taas kapitalistilla syntyy rahan tarvetta, kun hän esimerkiksi ei ole vielä ehtinyt myydä valmista tavaraa, mutta hänen on ostettava raaka-aineita. Samaan aikaan, kun toisella yrittäjällä on väliaikaisesti liikaa rahapääomaa, toisella on siitä kysyntää. Voittoa tavoitellessaan kapitalisti pyrkii siihen, että hänen pääomansa jokainen osa tuottaisi voittoa. Kapitalisti antaa vapaan rahan *lainaksi*, toisin sanoen väliaikaisesti toisten kapitalistien käyttöön.

Lainapääoma on rahapääomaa, jonka sen omistaja luovuttaa joksikin ajaksi toiselle kapitalistille tietystä korvauksesta. Lainapääoman erikoispiirre on se, että sitä ei käytä tuotannossa se kapitalisti, jonka omaisuutta se on. Kun teollisuuskapitalistilla on mahdollisuus saada rahaa lainaksi, niin hän välttyy pitämästä merkittäviä rahavaroja toimeettomina. Rahalaina tekee teollisuudenharjoittajalle mahdolliseksi laajentaa tuotantoa, lisätä työläisten lukua ja siten kohottaa saamaansa lisäarvon määrää.

Korvauksena käytettäväkseen luovutetusta rahapääomasta teollisuudenharjoittaja maksaa tuon pääoman omistajalle tietyn koroksi nimitetyn summan. *Korko* on osa voitosta, jonka teollisuuskapitalisti antaa lainanantajakapitalistille jälkimmäisen hänelle luovuttamasta lainasta. Lainapääoma on korkoa tuottavaa pääomaa. Koron lähteenä on lisäarvo.

Lainapääoman liikunta perustuu kokonaan teollisuuspääoman liikuntaan. Lainaksi annettua pääomaa käytetään tuotannossa lisäarvon puseruttamiseen. Sen vuoksi lainapääoma, kuten yleensä kaikki pääoma, ilmentää ennen kaikkea kapitalistien ja heidän riistämiensä työläisten välisiä tuotantosuhteita. Sen ohella lainapääoma ilmentää välittömästi kahden kapitalistiryhmän välisiä suhteita: toisaalta rahakapitalistien ja toisaalta toimivien kapitalistien (teollisuudenharjoittajien ja kauppiaiden).

Lainapääoman liikunnan kaava on: $R - R'$. Tässä ei jää pois ainoastaan tuotantopääoman vaihe, vaan myös tavarapääoman vaihe. Syntyy harhakuva, että tulon lähteenä ei ole tuotannon piirissä työläisten riiston tietä tuotettu lisäarvo, vaan raha sinänsä. Se, että lainapääoma tuottaa tuloa koron muodossa, näyttää yhtä luonnolliselta rahan ominaisuudelta kuin se, että hedelmäpuu kantaa hedelmiä. Kapitalistisille suhteille luonteenomainen fetishismi saavuttaa tässä huippunsa.

Rahapääoman omistaja luovuttaa pääomansa joksikin ajaksi teollisuuskapitalistin käyttöön, joka käyttää sitä tuotannossa lisäarvon anastamiseen. Näin tapahtuu *pääoman omistuksen eroaminen pääoman sijoittamisesta tuotantoon*, pääoma omaisuutena eroaa pääomasta toimintona.

Korko ja yrittäjän tulo. Koron suhdeluku (korkokanta) ja sen alenemistaipumus. Teollisuudenharjoittaja tai kauppias antaa rahakapitalistille osan voitostaan koron muodossa. Keskimääräinen voitto jakautuu siis kahteen osaan. Sitä osaa keskimääräisestä voitosta, joka jää teollisuus- ja kauppakapitalisteille, toisin sanoen toimiville kapitalisteille, nimitetään *yrittäjän tuloksi*.

Kun korkomuoto synnyttää harhakuvan, että korko on muka pääomaisuuden luonnollisesti synnyttämää, niin yrittäjän tulon muoto synnyttää illuusion, että tuo tulo on muka maksu toimivan kapitalistin „työstä” hänen yrityksessään palkkatyöläisten työn johtamiseksi ja valvomiseksi. Tosiasiassa ei yrittäjän tulolla enempää kuin korollakaan ole mitään tekemistä tuotannon johtotyöhön; se on osa kapitalistien korvauksetta anastamasta lisäarvosta.

Suhde, jossa keskimääräinen voitto jakautuu yrittäjän tuloon ja korkoon, riippuu lainapääoman kysynnän ja tarjonnan välisestä suhteesta ja rahapääomien markkinain tilasta. Mitä suurempi on rahapääoman kysyntä, sitä korkeampi on koron suhdeluku, muiden ehtojen ollessa samanlaiset. *Koron suhdeluvuksi* nimitetään korkosumman suhdetta lainaksi annettuun rahapääomaan. Tavallisissa oloissa koron suhdeluvun ylärajana on keskimääräinen voiton suhdeluku, koska korko on osa voitosta. Koron suhdeluku on tavallisesti huomattavasti alle keskimääräisen voiton suhdelukua.

Kapitalismin kehittyessä koron suhdeluku osoittaa taipumusta alenemiseen. Tämä taipumus on seurausta kahdesta syystä: ensiksikin keskimääräisen voiton suhdeluvun alenemistaipumuksen lain vaikutuksesta, koska keskimääräinen voiton suhdeluku muodostaa koron suhdeluvun heilahtelujen ylärajan; toiseksi kapitalismin kehityksessä lainapääoman kokonaismäärä kasvaa nopeammin kuin sen kysyntä. Eräs lainapääoman kasvun syistä on *koroillaaneläjin*, toisin sanoen yrittäjätoimintaa harjoittamattomien rahapääomaa omistavien kapitalistien ryhmän lisääntyminen porvariston keskuudessa. Myös tässä ilmenee loismaisuuden lisääntyminen porvarillisessa yhteiskunnassa. Lainapääoman kasvua edistää vapaiden rahavarojen keskittäminen pankkeihin ja säästökassoihin.

Lyhytaikaisten lainojen korko Amerikan Yhdysvaltojen rahamarkkinolla vaihteli vuosina 1866—1880 3,6 prosentista (alin korko) 17 prosenttiin (ylin korko), vuosina 1881—1900 vastaavasti 2,63 prosentista 9,75 prosenttiin, vuosina 1901—1920 2,98 prosentista 8,0 prosenttiin, vuosina 1921—1935 0,75 prosentista 7,81 prosenttiin ja vuosina 1945—1954 0,75 prosentista 2,75 prosenttiin.

Luoton muodot. Pankit ja niiden toiminnot. Kapitalistinen luotto on lainapääoman liikunnan muoto. Luoton välityksellä väliaikaisesti vapaa rahapääoma muuttuu lainapääomaksi. Kapitalismin aikana on olemassa kaksi luoton muotoa: kauppaluotto ja pankkiluotto.

Kauppaluotoksi nimitetään toimivien kapitalistien (ts. teollisuudenharjoittajien ja kauppiaiden) toisilleen tavaroiden realisoinnin yhteydessä antamaa luottoa. Pyrkien jouduttamaan tavaramuodossa olevan pääomansa kiertoa teollisuudenharjoittaja antaa tavarantuo- tuotolla toiselle teollisuudenharjoittajalle tai tukkukauppiaille ja

tukkukauppias puolestaan myy tavarän luotolla vähittäiskauppiaille. Kapitalistit käyttävät kauppaluottoa ostaessaan ja myydessään raaka-aineita, polttoaineita, kalustoa, koneita sekä myös kulutus-tarvikkeita. Kauppaluotto on tavallisesti lyhytaikaista: sitä ei anneta muutamia kuukausia pitemmäksi ajaksi. Kauppaluoton välineenä toimii vekseli. *Vekseli* on velkasitoumus, jolla velallinen sitoutuu suorittamaan rahamaksun ostetusta tavarasta tiettyyn aikaan mennessä. Vekselin eräännyttyä maksettavaksi on vekselin antaneen ostajan maksettava se käteisellä rahalla. Kauppaluotto on siis sidottu tavarakauppaan. Sen vuoksi se onkin kapitalistisen luottojärjestelmän perusta.

Pankkiluotoksi nimitetään rahakapitalistien (pankkiirien) toimiville kapitalisteille antamaa luottoa. Pankkiluottoa, erotukseksi kauppaluotosta, ei anneta tuotannossa tai kiertokulussa toimivasta pääomasta, vaan toimettomasta sekä väliaikaisesti vapaasta, sijoitusta etsivästä pääomasta. Pankkiluottoa myöntävät pankit. *Pankki* on rahapääoman kauppaa harjoittava ja luotonantajien ja lainantottajien välittäjänä toimiva kapitalistinen yritys. Toisaalta pankki kokoaa vapaita, toimettomia pääomia ja tuloja ja toisaalta luovuttaa rahapääomaa toimivien kapitalistien — teollisuudenharjoittajien ja kauppiaiden — käyttöön.

Valtaosa pankin käytettävissä olevista pääomista on vierasta omaisuutta, joka on palautettava. Mutta kunakin kyseessä olevana hetkenä ainoastaan suhteellisen vähäinen osa tallettajista esittää vaatimuksen talletusten palauttamisesta. Useimmissa tapauksissa uusien talletusten virta tasoittaa ja ylittää rahan nostamisen. Tilanne muuttuu perinpohjin joidenkin järkytysten, pulan tai sodan aikana. Silloin tallettajat vaativat samaan aikaan talletusten takaisin maksamista. Tavallisissa oloissa pankki sen sijaan voi pitää kassoissaan ainoastaan suhteellisesti pientä summia maksuihin niille, jotka vaativat talletuksiaan takaisin. Suurimman osan talletuksista pankki sen sijaan antaa lainaksi.

Pankkitoimet jakautuvat passiivisiin ja aktiivisiin.

Passiiviseksi nimitetään toimia, joiden avulla pankki hankkii varoja kassansa. Tärkein näiden toimien joukossa on talletusten vastaanotto. Talletukset (depositiot) tehdään erilaisilla ehdoilla: toiset määräajaksi, toiset aikaa määräämättä. Määrittelemättömäksi ajaksi jätetyt talletukset pankki on velvollinen maksamaan takaisin heti vaadittaessa, kun taas määräaikaiset talletukset on palautettava vasta sovittuna määräaikana. Määräaikaiset talletukset ovat siis pankille edullisempia.

Aktiiviseksi nimitetään toimia, joiden välityksellä pankki sijoittaa ja käyttää sen hallussa olevia varoja. Siihen kuuluu ennen kaikkea rahavarojen lainaksianto. Eräs näistä toimista on *vekselin osto* (diskonttaus). Tavaransa luotolla myynyt teollisuudenharjoittaja siirtää ostajalta saamansa vekselin pankkiin ja pankki maksaa heti teollisuudenharjoittajalle vekselin summan vähentäen siitä tietyn koron. Määräajan kuluttua vekselinasettaja ei maksa enää teollisuudenharjoittajalle, vaan pankille. Tämän toimen välityksellä kauppaluotto kietoutuu pankkiluottoon. Edelleen, pankin aktiivisten

toimien joukkoon kuuluu lainananto erilaisia takuita, kuten tavara-panttia, arvopapereita ja tavaratositteita vastaan. Pankki suorittaa myös suoranaisia pääomansijoituksia (investointeja) erilaisiin yrityksiin pitkäaikaisena luottona.

Pankkiiri on siis rahapääoman kauppias. Passiivisista toimista pankki maksaa korkoa, mutta aktiivisista toimista se saa korkoa. Pankki ottaa rahavaroja lainaksi alhaisemmalla korolla, mutta antaa lainaksi korkeammalla korolla. Pankin voiton lähteenä on tuotannossa luotu lisäarvo. Pankin voitto muodostuu siitä erotuksesta, joka on pankin ottaman koron ja sen maksaman koron välillä. Tällä erotuksella pankki peittää toimintansa suorittamiseen liittyvät menot; nämä menot ovat puhtaita kiertokulkukustannuksia. Jäännössumma muodostaa pankin voiton. Kapitalistisen kilpailun koneisto tasoittaa valtoimesti tämän voiton tason omalle pääomalle tulevan keskimääräisen voiton suhdeluvun tasolle. Pankissa työskentelevien palkattujen työntekijäin työ samoin kuin kauppalvelijainkaan työ tavaroiden realisoimiseksi ei luo arvoa eikä lisäarvoa, mutta se tekee pankkiirille mahdolliseksi anastaa osan tuotannossa luodusta lisäarvosta. Pankkien työntekijät joutuvat siten pankkiirien riistettäväviksi.

Pankit esittävät suorituskeskusten osaa. Jokaisella talletuksia tehneellä tai lainaa saaneella yrityksellä on pankissa juokseva tili. Juoksevalta tililtä pankki maksaa rahaa erikoisen vaatimuksen perusteella, jota nimitetään *shekiksi* (maksumääräykseksi). Pankki suorittaa siis monien yritysten kassanhoitajan tehtäviä. Tämä seikka avaa mahdollisuudet pankkisiirtojen laajalle kehitykselle. Myytyään tavarankapitalisti B:lle kapitalisti A saa tältä shekin pankkiin, jossa molemmilla on juokseva tili. Pankki suorittaa siirron merkiten shekin summan B:n juoksevalta tililtä A:n juoksevalle tilille. Yritysten juoksevia tilejä on eri pankeissa. Suurimmissa keskuksissa pankit perustavat erikoisia selvityskamareita (clearing-kamareita), joissa monista pankeista tulevat shekit merkittävältä osalta kuittaavat toisensa. Shekkien ja vekseleiden kiertokulku supistaa käteisen rahan tarvetta.

Kapitalismin vallitessa on pankkeja kolmea perustyyppiä: liike-, hypoteekki- ja setelipankkeja. *Liikepankit* antavat luottoa teollisuudenharjoittajille ja kauppiaille etupäässä myöntämällä lyhytaikaisia lainoja. Suurta osaa tässä esittää vekselien diskonttaus. Tätä luottoa annetaan pääasiassa talletuksista.

Hypoteekkipankit harjoittavat pitkäaikaisten lainojen antamista kiinteän omaisuuden (maapalstojen, talojen ja muiden rakennusten) muodostamia vakuuksia vastaan. Hypoteekkipankkien synty ja toiminta liittyy kiinteästi kapitalismin kehitykseen maataloudessa ja pankkiirien harjoittamaan talonpoikien riistoon. Lähellä tätä pankkityyppiä ovat myös maatalouspankit, jotka myöntävät pitkäaikaisia lainoja tuotannollisiin tarkoituksiin.

Setelipankeilla on oikeus luottorahan — pankkisetelien — liikkeellelaskemiseen (emissio). Erikoista osaa esittävät *keskussetelipankit*. Näihin pankkeihin keskittyvät maan kultavarastot. Niillä on monopoli-oikeus pankkisetelien liikkeellelaskemiseen. Keskuspankit eivät tavallisesti harjoita pankkitoimia yksityisten teollisuudenharjoittajien ja kauppiaiden kanssa, vaan antavat lainoja liikepankeille, jotka puolestaan asioivat yritysyritysten kanssa. Näin ollen keskussetelipankit ovat pankkien pankkeja.

Keskittäessään lainatoinmet ja maksut pankit edistävät pääomien kierron nopeutumista ja rahan kiertokulkukustannusten alenemista. Samalla pankkien toiminta edistää pääoman yhteenkokoutumista, pienten ja keskikokoisten kapitalistien syrjäyttämistä, työläisten riiston tehostamista sekä kotiteollisuudenharjoittajien ja käsityöläisten rosvoamista. Hypoteekkilainat saattavat talonpoikia häviöön, sillä korkojen maksu näistä lainoista, niellessään suuren osan heidän tuloistaan, johtaa talouden rappeutumiseen. Velan kuoletus tapahtuu usein myymällä pankeista riippuvaisiksi joutuneiden talonpoikien omaisuuden ja maan.

Keskittäessään yhteiskunnan kaikki rahapääomat ja esiintyes- sään luoton välittäjinä pankit ovat omalaatuinen koneisto voimavarojen valtoimesti tapahtuvan jaon suorittamiseksi talouden eri alojen kesken. Tämä jako ei tapahdu yhteiskunnan etujen eikä sen tarpeiden mukaisesti, vaan kapitalistien eduksi. Luotto edistää tuotannon laajentumista, mutta tuo laajentuminen törmää yhä uudelleen maksukykyisen kysynnän ahtaisiin puitteisiin. Luotto ja pankit johtavat tuotannon yhteiskunnallistumisen jatkuvaan kasvuun, mutta tuotannon yhteiskunnallinen luonne joutuu yhä kärkeväm- pään yhteentörmäykseen anastuksen yksityiskapitalistisen muodon kanssa. Luoton kehitys siis kärjistää kapitalistisen tuotantotavan ristiriitoja ja lisää sen anarkiaa.

Osakeyhtiöt. Näennäispääoma. Nykyisissä kapitalistisissa maissa valtavalla enemmistöllä suuryrityksistä on osakeyhtiömuoto. Osakeyhtiötä syntyi jo XVII vuosisadan alussa, mutta laajalti ne levisi- vät vasta XIX vuosisadan toiselta puoliskolta lähtien.

Osakeyhtiö on yritysmuoto, jonka pääoma on koostunut ser osakkaiden maksuista. Osakkaat omistavat tietyn, kunkin sijoitta- mien varojen summaa vastaavan määrän osakkeita. *Osake* on arvopaperi, joka oikeuttaa saamaan osan yrityksen tuloista riippuen osakkeeseen merkityn summan suuruudesta.

Osakkeenomistajan saamaa tuloa nimitetään *osingoksi*. Osak- keita myydään ja ostetaan tietyistä hinnasta, jota nimitetään niiden *kurssiksi*.

Osakkeita ostava kapitalisti olisi voinut sijoittaa pääomansa pankkiin ja saada korkoa, sanokaamme, 5%. Hän ei kuitenkaan tyydy tällaiseen tuloon, vaan pitää parempana ostaa osakkeita. Siihen tosin liittyy jonkin verran riskiä, mutta sen sijaan se lupaa hänelle suuremman tulon. Olettakaamme, että 10 miljoonan dollarin osakepääoma on jaettu 20 000 osakkeeseen, hinnaltaan 500 dollaria kukin, ja että yritys on tuottanut miljoona dollaria voittoa. Osakeyhtiö päättää jättää tästä summasta 250 000 dollaria varapääomaksi ja jakaa osinkoina jäljellä olevat 750 000 dollaria osakkaiden kesken. Tässä tapauksessa jokainen osake tuottaa omistajalleen tuloa osingon muodossa (750 000 dollaria : 20 000 osaketta) 37,5 dollaria, mikä on 7,5%.

Osakkaat pyrkivät myymään osakkeet sellaisesta summasta, joka pankkiin sijoitettuna tuottaisi lainakoron muodossa saman tulon, minkä he saavat osingon muodossa. Jos 500 dollarin osake tuotti 37,5 dollaria osinkoa, niin osakkaat pyrkivät myymään sen 750 dollarilla, sillä sijoittamalla tuon summan pankkiin, joka maksaa talletuksista 5%, sen omistaja voi saada samat 37,5 dollaria koron muodossa. Kuitenkin, ottaen huomioon sen riskin, joka johtuu pääoman sijoitta-

misesta osakeyhtiöön, osakkeiden ostajat pyrkivät hankkimaan osakkeita pienemmästä summasta. Osakekurssi on riippuvainen osingon suuruudesta ja lainakoron tasosta. Osakekurssi nousee osingon suurentuessa tai koron suhdeluvun aletessa ja päinvastoin se alenee osingon pientyessä tai koron suhdeluvun kohotessa.

Osakeyhtiötä perustettaessa liikkeelle laskettujen osakkeiden hintojen summan ja tuohon yritykseen tosiasiasa sijoitetun pääoman määrän välinen erotus muodostaa *perustajanvoiton*. Perustajanvoitto on eräs suurkapitalistien rikastumisen tärkeistä keinoista.

Jos aikaisemmin yritykseen sijoitettu pääoma oli ollut 10 miljoonaa dollaria, mutta liikkeelle laskettujen osakkeiden hintojen summa 15 miljoonaa dollaria, niin perustajanvoitto on tässä tapauksessa 5 miljoonaa dollaria.

Pääoma saa ikään kuin kaksinaisen olomuodon sen johdosta, että yksityisyrittäjä muuttetaan osakeyhtiöksi. Yritykseen sijoitettu 10 miljoonan dollarin suuruisen todellinen pääoma on olemassa tehdasrakennusten, koneiden, raaka-aineiden, varastojen ja valmiiden tuotteiden muodossa ja vihdoin yrityksen kassassa tai pankin juoksevalla tilillä säilytetyn tietyn rahasumman muodossa. Mutta tämän reaali-pääoman rinnalle ilmaantuu osakeyhtiötä muodostettaessa arvopapereita, osakkeita 15 miljoonan dollarin arvosta. Osake on vain todella olemassaolevan yrityspääoman heijastusta. Mutta samalla osakkeet ovat nyt olemassa yrityksestä erillään; niitä ostetaan ja myydään, osakkeita vastaan pankit antavat lainoja jne.

Osakeyhtiön korkein elin on muodollisesti osakkaiden yleinen kokous, joka valitsee hallinnon ja nimittää toimihenkilöt; sille esitetään ja se vahvistaa yrityksen toimintakertomuksen ja päättää osakeyhtiön toiminnan peruskysymyksistä. Mutta äänimäärä yleisessä kokouksessa määräytyy omistajien esittämien osakkeiden lukua vastaavasti. Sen tähden osakeyhtiö on tosiasiasa täydellisesti suurimpien osakkeenomistajien pienen ryhmän käsissä. Koska tietty osa osakkeista on hajaantunut pienten ja keskikokoisten omistajien kesken, joilla ei ole mitään mahdollisuutta vaikuttaa asioiden kulkuun, niin käytännössä suurkapitalistien ei tarvitse omistaa edes puolta osakkeista hallitakseen osakeyhtiössä. Sitä osakemäärää, joka tekee mahdolliseksi täydellisen isännyyden osakeyhtiössä, nimitetään *osakkeiden kontrollipaketiksi*.

Näin ollen osakeyhtiö on muoto, jossa suurpääoma alistaa valtaansa ja käyttää tarkoituksiinsa pienten ja keskisuurten kapitalistien varoja. Osakeyhtiöiden leviäminen edistää voimakkaasti pääoman yhteenkokoutumista ja tuotannon kehittymistä suurtuotannoksi.

Arvopapereiden muodossa esiintyvää, omistajilleen tuloa tuottavaa pääomaa nimitetään *näennäispääomaksi*. Näennäispääomaan kuuluvat osakkeet ja obligaatiot. *Obligaatio* on pankkien, yritysten tai valtion antama ja haltijalleen kiinteän vuosittaisen koron tuottava velkasitoumus.

Arvopapereita (osakkeita, obligaatioita jne.) ostetaan ja myydään arvopaperipörssissä. *Arvopaperipörssi* toimii arvopapereiden markkinoina. Pörssissä luetteloidaan kurssit, joilla kulloinkin kyseessä olevalla hetkellä arvopapereita myydään ja ostetaan; näiden kurssien mukaan suoritetaan liiketoimet arvopapereilla myös

pörssin ulkopuolella (esimerkiksi pankeissa). Arvopapereiden kurssi riippuu lainakoron tasosta ja sen tulon suuruudesta, mikä noista papereista oletetaan saatavan. Arvopaperipörssissä keinotellaan arvopapereilla. Koska suurilla ja kaikkein suurimmilla kapitalisteilla ovat kaikki etuisuudet keinottelupelissä, niin pörssikeinottelu edistää pääoman yhteenkokoutumista, kapitalistien huippukerroksen rikastumista ja pienten ja keskisuurten omistajien häviöön joutumista.

Luoton ja erikoisesti osakeyhtiöiden leviäminen muuttaa kapitalistin entistä enemmän korkojen ja osinkojen saajaksi, samalla kun tuotantoa johtavat palkatut henkilöt: isännöitsijät ja johtajat. Näin kapitalistisen omistuksen loismainen luonne lisääntyy entisestään.

Kapitalististen maiden rahankiertokulku. Jo ennen kapitalismin ilmaantumista syntyi *metallirahajärjestelmiä*, joiden vallitessa metalli on rahatavaraa. Metallirahajärjestelmät jakautuvat *kaksimetallijärjestelmään* (bimetallismi), jolloin arvon mittana ja rahan kiertokulun perustana on samanaikaisesti kaksi metallia — hopea ja kulta, ja *yksimetallijärjestelmään* (monometallismi), jolloin samaa tehtävää suorittaa vain toinen mainituista metalleista. Kapitalismin varhaisilla kehitysasteilla (XVI—XVIII vuosisadoilla) monien maiden rahajärjestelmät olivat kaksimetallijärjestelmiä. XIX vuosisadan loppuun mennessä olivat melkein kaikki kapitalistiset maat siirtyneet yksimetallijärjestelmään — rahan kiertokulun kultajärjestelmään.

Kultaan perustuvan yksimetallijärjestelmän peruspiirteet ovat: kultarahojen vapaa lyönti, muiden rahanmerkkien vapaa vaihdettavuus lyötyyn kultarahaan ja kullan vapaa liikkuminen maiden välillä. Kultarahan vapaa lyöntioikeus merkitsee yksityishenkilöiden oikeutta vaihtaa rahapajassa hallussaan oleva kulta lyötyyn rahaan. Samalla lyödyn rahan omistajalla on mahdollisuus muuttaa lyödyt rahat kultaharkoiksi. Näin muodostuu välitön, kiinteä yhteys kultatavaran ja lyötyjen kultarahojen välille. Tällaisen järjestelmän vallitessa kiertokulussa olevan rahan määrä muodostuu valtoimesti tavarankiertokulun tarpeita vastaavaksi. Jos rahaa tulee liikaa, niin osa siitä poistuu kiertokulun piiristä ja muuttuu aarteeksi. Jos ilmenee rahan niukkuutta, niin sitä virtaa kiertokulun piiriin; raha muuttuu aarteesta kiertokulun- ja maksuvälineeksi. Vähäisen tavaravaihdon tarpeisiin lasketaan kultaan perustuvan yksimetallijärjestelmän vallitessa liikkeelle halvemmasta metallista, hopeasta, kuparista jne. lyötyä vajaa-arvoista rahaa.

Kansainvälisten suoritusten välineenä kauppa-, finanssi- ja luottotoimissa palvelee maailmanraha — kulta. Toisen maan valuutan vaihto toisten maiden valuuttaan tapahtuu valuuttakurssin mukaan. *Valuuttakurssiksi* nimitetään jonkin maan rahayksikön hintaa ilmaistuna toisten maiden rahayksiköissä. Esimerkiksi 1 punta vastaa tiettyä määrää dollareita.

Suoritukset ulkomaankaupassa voivat tapahtua myös ilman kullan tai ulkomaanvaluutan lähettämistä. Eräissä tapauksissa se voi olla *clearing-suoritus*, toisin sanoen keskinäisten tavaratoimi-

tuksista johtuvien saatavien ja velkojen tasoitus kaksikantakaupassa. Toisissa tapauksissa suoritukset maiden kesken voidaan tehdä siirtämällä vekseleitä maasta maahan kultaa lähettämättä.

Kun luottosuhteet kasvoivat ja rahan tehtävä maksuvälineenä kehittyi, ilmaantui ja kehittyi laajasti *luottoraha*. Vekselit, pankkisetelit ja shekit alkoivat toimia pääasiassa maksuvälineinä. Vaikka vekseli ei ole rahaa, niin kuitenkin se voi toimia maksuvälineenä, kun toinen kapitalisti siirtää vekselin toiselle.

Pankit laskevat liikkeelle omia velkasitoumuksiaan — luottorahaa, joka esiintyy kiertokulku- ja maksuvälineenä. Luottorahan päämuotona ovat *pankkisetelit*, joita pankit laskevat liikkeelle niiden saamia vekseleitä vastaan. Tämä merkitsee, että pankkisetelien perustana on viime kädessä tavarankauppa.

Pankkisetelien liikkeellelasku tekee mahdolliseksi palvella kasvavaa tavarankiertokulkua kiertokulun- ja maksuvälineillä lisäämättä metallirahan määrää. Rahan kiertokulun kultajärjestelmän vallitessa pankit voivat vaihtaa millä hetkellä tahansa pankkisetelit kultaan tai muuhun metallirahaan. Näissä oloissa pankkisetelit kiertävät kultarahan rinnalla eivätkä voi menettää arvoaan, koska niillä luottokatteen lisäksi on vielä metallikate. Kapitalismin kehityessä tapahtuu kiertokulussa olevan kultamäärän suhteellinen supistuminen. Kulta keräytyy yhä enemmän vararahastoksi keskustelipankkeihin. Kapitalistiset valtiot ovat siirtyneet kultavarastojen muodostamisen tielle vahvistaakseen asemiaan ulkomaankaupassa, kaapatakseen uusia markkinoita sekä valmistellakseen ja käydäkseen sotia. Kulta kiertokulussa alettiin korvata pankkisetelillä ja sitten myös paperirahalla. Kun pankkisetelit alussa olivat tavallisesti vaihdettavissa kultaan, niin myöhemmin alettiin laskea liikkeelle sellaisia pankkisetelitä, joita ei vaihdettu. Tämä lähensi merkittävässä määrin pankkisetelitä paperirahaan:

Kuten on jo sanottu, *paperiraha* syntyi sillä perustalla, että rahan tehtävä kiertokulun välineenä kehittyi. Valtion pakkokurssilla liikkeellelaskemat paperirahat eivät ole vaihdettavissa kultaan ja ovat täysiarvoisten metallirahojen edustajia niiden tehtävässä kiertokulun välineenä.

Ensimmäisen imperialistisen maailmansodan (vv. 1914—1918) alusta lähtien kapitalististen maiden enemmistö siirtyi paperirahaan perustuvaan kiertokulkujärjestelmään. Nykyään ei ainoassakaan maassa ole kultarahaa kiertokulussa. Kapitalististen valtioiden hallitsevat luokat käyttävät vaihtumattomien pankkisetelien, paperirahojen liikkeellelaskua ja valuutan arvon alentamista työtekevien lisäriiston ja rosvoamisen välineenä.

Erikosen selvästi tämä ilmenee inflaatiossa. Inflaatiolle on luonteenomaista, että kiertokulkukanavissa on liian suuret määrät paperirahaa, että se menettää arvonsa, tavaroiden hinnat nousevat, työläisten ja toimihenkilöiden (palveluskuntalaisten) reaalipalkat alenevat, yhä suuremmat talonpoikaisjoukot joutuvat taloudelliseen häviöön ja kapitalistien voitot sekä tilanherrojen tulot lisääntyvät.

Porvarilliset valtiot käyttävät inflaatiota aseena taloudellisessa sodassa toisia maita vastaan ja uusien markkinain valtaamiseksi. Inflaatio tuottaa usein lisävoittoja viennin harjoittajille, jotka ostelvat tavaroita omassa maassaan arvoaan menettäneellä rahalla alhaiseen kurssiin ja myyvät nuo tavarat ulkomailla kovalla valuutalla. Sen lisäksi inflaation kasvu aiheuttaa sekasortoa talouselämässä ja synnyttää suuttumusta laajoissa joukoissa. Tämä pakoittaa porvarillisia valtioita suorittamaan rahareformeja eli -uudistuksia rahajärjestelmän lujittamiseksi ja valuutan vakauttamiseksi.

Rahareformin levinnein muoto on devalvaatio. *Devalvaatio* on paperirahan kurssin virallinen alentaminen suhteessa metalliseen rahayksikköön, mihin liittyy vanhojen, arvoaan menettäneiden paperirahojen vaihto pienempään määrään uusia rahoja. Niinpä Saksassa v. 1924 vanhat, arvonsa menettäneet rahat vaihdettiin uusiin, kultamarkoissa ilmaistuihin rahoihin kurssiin: 1 triljoona markkaa yhdestä markasta.

Eräissä tapauksissa devalvaatioon ei liity vanhojen paperirahojen vaihtaminen uusiin.

Kapitalistisissa maissa rahareformit suoritetaan työtätekevien kustannuksella lisäämällä veroja ja alentamalla työpalkkaa.

LYHYITÄ YHTEENVETOJA

1. *Lainapääoma on rahapääomaa, jonka sen omistaja myöntää joksikin aikaa kapitalistille lainakoron muodossa suoritettavaa korvausta vastaan. Lainakorko on osa teollisuuskapitalistin voitosta, jonka hän antaa lainapääoman omistajalle.*

2. *Kapitalistinen luotto on lainapääoman liikunnan muoto. Luoton perusmuodot ovat kauppa- ja pankkiluotto. Pankit keskittävät haltuunsa yhteiskunnan rahavarat ja myöntävät niitä toimiville kapitalisteille — teollisuudenharjoittajille ja kauppiaille — rahapääoman muodossa. Luoton kehitys johtaa kapitalististen ristiriitojen kasvuun. Pääoman omistuksen eroaminen pääoman sijoittamisesta tuotantoon ilmentää havainnollisesti kapitalistisen omistuksen loismaista luonnetta.*

3. *Osakeyhtiö on yritysmuoto, jonka pääoma koostuu sen osakkaiden maksuista ja jossa osakkaat omistavat tietyn, kunkin sijoittamien varojen summaa vastaavan määrän osakkeita. Osakeyhtiöissä suurpääoma alistaa valtaansa ja käyttää hyödykseen pienten ja keskikokoisten kapitalistien varoja. Osakeyhtiöt lisäävät pääomien yhteenkokoutumista.*

4. *Luoton kehityksessä leviävät laajalle luottorahat eli pankkisetelit, joita pankit laskevat liikkeelle vekselien asemesta. Kapitalistisen yhteiskunnan hallitsevat luokat käyttävät paperirahan liikkeellelaskua työtätekevien riiston tehostamiseen. Inflaation välityksellä valtion menot siirretään kansanjoukkojen hartioille. Kapitalistiset valtiot suorittavat rahareformit työtätekevien kustannuksella.*

XIV LUKU

MAANKORKO. AGRAARISUHTEET KAPITALISMIN AIKANA

Maatalouden kapitalistinen järjestelmä ja maan yksityisomistus. Porvarillisissa maissa kapitalismi ei hallitse ainoastaan teollisuudessa, vaan myös maataloudessa. Suurin osa maasta on keskittynyt suurmaanomistajien luokan käsiin. Palkkatyötä käyttävät kapitalistiset yritykset tuottavat pääosan tavaraksi muuttuvista maataloustuotteista. Kuitenkin porvarillisissa maissa on lukumääräisesti vallitsevaksi talousmuodoksi maataloudessa jäänyt pieneen tavarantootantoon perustuva talonpoikaistalous.

Tyypillisimpiä ovat kapitalismin kehityksen kaksi tietä maataloudessa.

Ensimmäinen tie on se, että vanha tilanherratalous pääosaltaan säilyy ja reformeja, uudistuksia suorittamalla muuttuu vähitellen kapitalistiseksi. Siirtyessään kapitalistisiin taloudenhoitomuotoihin tilanherrat käyttävät vapaan palkkatyön rinnalla maaorjuudellisia riistomenetelmiä. Talonpoikien orjuuttava riippuvaisuus tilanherroista säilyy maataloudessa työllämaksun, osavuokrauksen yms. muodossa. Tällainen maatalouden kapitalistinen kehitystie on ollut luonteenaista Saksalle, tsaarin Venäjälle, Italialle, Japanille ja muulle muille maille.

Toinen tie on se, että porvarillinen vallankumous murskaa vanhan tilanherratalouden, maatalous vapautuu maaorjuuden siteistä, minkä johdosta tuotantovoimien kehitys tapahtuu nopeammin. Niinpä Ranskassa porvarillinen vallankumous vuosina 1789—1794 hävitti feodaalisen maanomistuksen. Aateliston ja papiston konfiskoidut maat myytiin. Maassa tuli vallitsevaksi pieni talonpoikainen palstaviljely, mutta merkittävä osa maasta joutui porvariston käsiin. Amerikan Yhdysvalloissa vuosien 1861—1865 kansalaissodan tuloksena etelävaltojen orjanomistuslatifundiot hävitettiin, paljon viljelemätöntä maata jaettiin pienestä maksusta ja maatalous alkoi kehittyä kapitalistisen farmaritalouden suuntaan. Mutta myös näissä maissa kapitalismin kehittyessä suurmaanomistus syntyi uudelleen uudella, kapitalistisella perustalla.

Maanomistuksen esikapitalististen muotojen uudistuksen johdosta feodaalinen suurmaanomistus ja talonpoikainen pienmaanomistus luovuttaa yhä enemmän paikkansa porvarilliselle maanomistukselle. Yhä kasvava osa tilanherrojen ja talonpoikien maista siirtyy pankkien, maalaisporvariston, teollisuudenharjoittajien, kauppiaiden ja koronkiskurien käsiin.

Maaomaisuuden keskittymistä todistavat seuraavat numerot. Amerikan Yhdysvalloissa v. 1950 76,4% farmaritalouksista omisti ainoastaan 23% kaikesta maasta, mutta 23,6 prosentilla farmaritalouksista oli keskittynyt 77% maasta. Suurimmat latifundiot, jotka omistivat yli 1 000 acraa maata taloutta kohti ja muodostivat 2,3% kaikista talouksista, hallitsivat 42,6% maasta.

Vuoden 1950 tilastotiedustelun antamien tietojen mukaan oli Englannissa (ilman Pohjois-Irlandia) 75,9 prosentilla talouksista vain 20,4% kaikesta

maatalousmaasta, mutta 24,1 prosentilla talouksista oli 79,6% maasta, siinä luvussa 2,3 prosentilla kaikkein suurimpia talouksia 34,6% maasta.

Ranskassa v. 1950 20,5% talouksista piti hallussaan 62,1% maasta.

Venäjällä ennen vallankumousta tilanherrat, tsarin perhe, luostarit ja kulakit omistivat valtavan määrän maata. Suurimpia tilanherroja, joilla kullakin oli yli 500 desjatiinaa maata, oli Euroopan Venäjällä XIX vuosisadan lopussa noin 30 000. Heidän hallussaan oli 70 miljoonaa desjatiinaa maata. Samaan aikaan 10,5 miljoonalla puolittain maaorjuudellisen riiston painamalla talonpoikaistaloudella oli 75 miljoonaa desjatiinaa.

Kapitalismin vallitessa on olemassa suurten maanomistajien luokan *monopolinen yksityisomistusoikeus maahan*. Suurmaanomistaja antaa tavallisesti merkittävän osan maasta vuokralle kapitalistisille vuokraajille ja pientalonpojille. Maanomistus erottautuu maataloustuotannosta.

Kapitalistiset vuokraajat maksavat maanomistajalle tietyn määrärajojen, esimerkiksi kerran vuodessa, vuokrasopimuksen säätämisen *vuokramaksun*, toisin sanoen rahasumman luvasta sijoittaa pääomaansa kyseiseen maapalstaan. Perusosan vuokramaksusta muodostaa maankorko. Vuokramaksuun sisältyy maankoron ohella muitakin aineksia. Esimerkiksi jos vuokrattuun maapalstaan on aikaisemmin sijoitettu pääomaa vaikkapa talusrakennuksiin tai kastelulaitteisiin, on vuokraajan maksettava maanomistajalle maankoron lisäksi vuosittainen korko tuosta pääomasta. Käytännössä kapitalistiset vuokraajat peittävät usein osan vuokramaksusta alentamalla työläisten työpalkkaa.

Kapitalistinen maankorko ilmentää porvarillisen yhteiskunnan kolmen luokan, palkkatyöläisten, kapitalistien ja maanomistajien suhteita. Palkkatyöläisten työn luoma lisäarvo joutuu ensimmäiseksi kapitalistisen vuokraajan käsiin. Osa lisäarvosta jää pääoman keskimääräisen voiton muodossa vuokraajalle. Toisen osan lisäarvosta, joka on jäännös keskimääräisen voiton yli, vuokraajan täytyy antaa maanomistajalle maankoron muodossa. *Kapitalistinen maankorko* on se osa lisäarvosta, joka jää jäljelle, kun siitä vähennetään keskimääräinen voitto talouteen sijoitetulle pääomalle ja joka maksetaan maanomistajalle. Monesti maanomistaja ei anna maata vuokralle, vaan itse palkkaa työläiset ja hoitaa taloutta. Siinä tapauksessa sekä maankorko että voitto tulevat yksin hänelle.

On tehtävä ero differentiaali- (erotus-) ja absoluuttisen koron välillä.

Differentiaalikorko. Maataloudessa, kuten teollisuudessakin, yrittäjä sijoittaa pääomaansa tuotantoon vain siinä tapauksessa, että hänelle on taattu keskimääräisen voiton saanti. Edullisemmissa tuotantoehdoissa, esimerkiksi hedelmällisemmillä mailla, pääomaansa käyttävät yrittäjät saavat paitsi keskimääräistä voittoa pääomalle vielä lisävoittoa.

Teollisuudessa saavat lisävoittoa ne yritykset, joiden teknillinen taso on kyseisen teollisuusalan tekniikan keskitasoa korkeampi. Lisävoitto ei voi teollisuudessa olla vakituksena ilmiönä. Heti kun tuo tai tämä yksityisessä tuotantolaitoksessa käytäntöön otettu

teknillinen parannus leviää laajalle, menettää kyseinen tuotantolaitos lisävoiton. Maataloudessa sen sijaan lisävoitto vakiintuu enemmän tai vähemmän pitkäksi ajanjaksoksi. Tämä johtuu siitä, että teollisuudessa voidaan rakentaa tuotantolaitoksia millainen määrä tahansa kaikkein uudenaikaisimpine koneineen. Maataloudessa ei voida muodostaa maapalstoja minkäläistä määrää tahansa, parhaimmista palstoista puhumattakaan, sillä maan määrä on rajoitettu ja kaikki viljelykseen kelpaava maa on yksityistalouksien hallussa. Siitä, että maata on rajoitetusti ja se on erillisten talouksien hallussa, johtuu *kapitalistisen talouden maamonopoli* eli monopoli maahan talouden kohteena.

Edelleen, teollisuudessa tavaroiden tuotantohinta määräytyy *keskinkertaisten* tuotantoehtojen mukaan. Maataloustavaroiden tuotantohinta muodostuu toisin. Kapitalistisen talouden monopoli maahan talouden kohteena johtaa siihen, että maataloustuotteiden yleinen, sääntelevä tuotantohinta (toisin sanoen tuotantokustannukset ynnä keskimääräinen voitto) ei määräydy keskinkertaisten, vaan *huonoimpien* viljelysmaiden tuotantoehtojen mukaan, koska parhaiden ja keskinkertaisten maiden tuotteet eivät riitä tyydyttämään yhteiskunnallista kysyntää. Ellei kapitalistinen vuokraaja, joka käyttää pääomaa huonoimmalla maapalstalla, saisi keskimääräistä voittoa, siirtäisi hän tuon pääoman toiselle alalle.

Keskinkertaisilla ja parhailla mailla taloutta hoitavat kapitalistit tuottavat maataloustavaroita halvemmalla, toisin sanoen, yksilöllinen tuotantohinta on heillä alhaisempi kuin yleinen tuotantohinta. Käyttäen hyväkseen monopolia maahan talouden kohteena nämä kapitalistit myyvät tavaransa yleisellä tuotantohinnalla ja saavat siten lisävoittoa, josta muodostuukin differentiaalikorko. Differentiaalikorko ei synny siksi, että on olemassa maan yksityisomistus; se muodostuu sen johdosta, että erilaisissa työn tuottavuuden ehdoissa tuotetut maataloustuotteet myydään samalla markkinahinnalla, joka määräytyy huonoimpien maiden tuotantoehtojen mukaan. Kapitalististen vuokraajien täytyy luovuttaa differentiaalikorke maanomistajille jättäen itselleen keskimääräisen voiton.

Differentiaalikorko on keskimääräisen voiton yli tuleva lisävoitto, jota saadaan edullisemmissä tuotantoehdoissa olevissa talouksissa; se on erotus huonoimpien maapalstojen tuotantoehtojen mukaan määräytyvän yleisen tuotantohinnan sekä parhaimpien ja keskinkertaisten maapalstojen yksilöllisen tuotantohinnan välillä.

Tämän lisävoiton, kuten koko lisäarvonkin maataloudessa luo maataloustyöläisten työ. Palstojen hedelmällisyyden erilaisuus on vain edellytyksenä korkeammalle työn tuottavuudelle parhailla mailla. Mutta kapitalismin aikana syntyy *harhakuva*, ikään kuin maanomistajien anastama maankorko olisi maan eikä työn tuote. Tosiasiassa maankoron ainoa lähde on lisätyö, lisäarvo. „Käsiteltäessä maankorko oikein on luonnollista ennen kaikkea myöntää, että sitä ei saada maaperästä, vaan maataloustuotteesta, siis työstä,

työn tuotteen, esimerkiksi vehnän hinnasta: maataloustuotteen arvosta, maahan sijoitetusta työstä eikä maasta”¹.

On olemassa kaksi differentiaalikoron muotoa.

Differentiaalikorokko I johtuu erosta maaperän hedelmällisyydessä ja maapalstojen sijainnissa menekkimarkkinoihin nähden.

Hedelmällisemmällä palstalla saadaan samalla pääoman kuluksella suurempi sato. Ottakaamme esimerkiksi kolme kooltaan samanlaista, mutta *hedelmällisyydeltään erilaista* palstaa.

Maapalstat	Pääoman kulutus dollareissa	Keskimääräinen voitto dollareissa	Tuotettu tuotteita sentaaleissa	Yksilöllinen tuotantohinta		Yleinen tuotantohinta		Differentiali- korokko I dollareissa
				koko tuotteen, dollareissa	yhden sentaalin, dollareissa	yhden sentaalin, dollareissa	koko tuotteen, dollareissa	
I	100	20	4	120	30	30	120	0
II	100	20	5	120	24	30	150	30
III	100	20	6	120	20	30	180	60

Näiden kunkin palstan vuokraaja kuluttaa työläisten palkkaamiseen, siementen, koneiden ja kaluston ostoon, karjan ylläpitoon ja muihin menoihin 100 dollaria. Keskimääräinen voitto on 20%. Hedelmällisyydeltään erilaisilla palstoilla käytetty työ tuottaa satoa ensimmäisellä palstalla 4 sentaalia, toisella 5 ja kolmannella 6 sentaalia.

Koko tuotetun tuotemäärän yksilöllinen tuotantohinta on kaikilla palstoilla sama. Se on 120 dollaria (tuotantokustannukset ynnä keskimääräinen voitto). Tuoteyksikön yksilöllinen tuotantohinta on jokaisella palstalla erilainen. Sentaali maataloustuotteita ensimmäiseltä palstalta pitäisi myydä 30 dollarilla, toiselta 24 ja kolmannelta 20 dollarilla. Mutta koska maataloustavaroiden yleinen tuotantohinta on yhtäläinen ja määräytyy huonoimman maapalstan tuotantoehtojen mukaan, niin jokainen tuotesentaali kaikilta palstoilta myydään 30 dollarilla. Ensimmäisen (huonoimman) palstan vuokraaja saa 4 sentaalin sadostaan 120 dollaria, ts. summan, joka on sama kuin hänen tuotantokustannuksensa (100 dollaria) ynnä keskimääräinen voitto (20 dollaria). Toisen palstan vuokraaja saa 5 sentaalistaan 150 dollaria. Tuotantokustannusten ja keskimääräisen voiton yli hän saa 30 dollaria lisävoittoa, joka muodostaakin differentiaalikoron. Ja vihdoin kolmannen palstan vuokraaja saa 6 sentaalista 180 dollaria. Tässä on differentiaalikorokko 60 dollaria.

Differentiaalikorokko I johtuu myös maapalstojen *sijainnin erilaisuudesta*. Taloudet, jotka sijaitsevat lähempänä menekkipaikkoja (kaupunkeja, rautatieasemia, merisatamia, viljasiiloja jne.), säästä-

¹ K. Marx, Lisäarvoteorioita, II osa, 1. nide, 1936, s. 221.

vät tuotteiden kuljetuksessa merkittävän osan työstä ja tuotannonvälineistä niihin talouksiin verraten, jotka ovat kauempana noista paikoista. Myydessään tuotteensa samoilla hinnoilla menekki-markkinoita lähellä sijaitsevat taloudet saavat lisävoittoa, joka muodostaa differentiaalikoron sijainnin mukaan.

Differentiaalikorke II syntyy tuloksena tuotannonvälineiden ja työn lisäsjoituksesta samalle maa-alalle, toisin sanoen maataloutta *voimaperäistettäessä*. Erotukseksi laajaperäisestä taloudesta, joka kasvaa lisäämällä kylvöalaa tai laitumia, voimaperäinen talous kehittyy käyttämällä uudenaikaisia koneita, keinolannoitteita, suorittamalla maanparannustöitä, kasvattamalla suurituottoisempia karjarotuja jne. Tekniikan pysyessä muuttumattomana maatalouden voimaperäistäminen voi ilmetä kyseisellä maapalstalla kulutettuna suurempana työn määränä. Kaiken tämän tuloksena saadaan lisävoittoa, joka muodostaa differentiaalikoron.

Palaamme esimerkkiimme. Kolmanteen, hedelmällisyydeltään parhaaseen palstaan oli aluksi kulutettu 100 dollaria, tuotettu 6 sentaalia tuotteita, keskimääräinen voitto oli ollut 20 dollaria ja differentiaalikorke 60 dollaria. Olettakaamme, että entisten hintojen vallitessa tälle palstalle on suoritettu toinen, tuottavampi 100 dollarin pääoman lisäsjoitus, joka liittyy tekniikan kehitykseen, suuremman lannoitemäärän käyttöön jne. Tämän tuloksena on saatu lisäsatoa 7 sentaalia, keskimääräinen voitto lisäpääomalle on tehnyt 20 dollaria, mutta lisä keskimääräisen voiton yli 90 dollaria. Tämä 90 dollarin suuruinen lisä onkin differentiaalikorke II. Niin kauan kuin entinen vuokrasopimus on voimassa, vuokraaja maksaa tuosta palstasta 60 dollarin suuruisen differentiaalikoron, mutta toisesta pääoman lisäsjoituksesta saamansa keskimääräisen voiton yli nousevan lisän hän pistää taskuunsa. Mutta maa vuokrataan määräajaksi. Antaessaan seuraavan kerran maan vuokralle maanomistaja ottaa huomioon ne edut, joita pääoman lisäsjoitukset tuottavat, ja korottaa maankoron määrän tuolta palstalta 90 dollarilla. Tässä tarkoituksessa maanomistajat pyrkivät solmimaan vuokrasopimukset lyhyiksi ajoiksi. Siitä seuraa, että suuret kulut, jotka tuottavat tuloksia vasta pitkän ajan kuluttua, eivät ole kapitalististen vuokraajien etujen mukaisia, koska voiton noista kuluista loppujen lopuksi anastavat maanomistajat.

Kapitalistinen maatalouden voimaperäistäminen suoritetaan mahdollisimman suuren voiton saamiseksi. Tavoitellessaan korkeata voittoa kapitalistit harjoittavat maan ryöstöviljelystä kehittään ahtaasti erikoistuneita talouksia, joissa viljellään jotain yhtä kasvilajia. Niinpä XIX vuosisadan viimeisellä neljänneksellä Amerikan Yhdysvaltojen pohjoisvaltioiden mailla viljeltiin pääasiassa viljakasveja. Se johti maaperärakenteen rikkoutumiseen, sen hajoamiseen ja „mustien pölymyrskyjen” ilmaantumiseen.

Niiden tai näiden maatalouskasvien tuotanto on riippuvainen markkinahintojen heilahteluista. Se ehkäisee ottamasta kaikkialla käytäntöön oikeata vuoroviljelyä, joka on korkealle kehittyneen

maanviljelyskulttuurin perusta. Maan yksityisomistus haittaa laajojen maanparannus- ja muiden sellaisten töiden suorittamista, jotka korvaavat kustannukset vasta monien vuosien perästä. Niin muodoin kapitalismi vaikeuttaa järkipäisen maanviljelysjärjestelmän soveltamista. „Jokainen edistysaskel kapitalistisessa maanviljelyksessä on sekä edistysaskel taidossa riistää työläistä että myöskin taidossa riistää maata, jokainen edistysaskel sen hedelmällisyyden lisäämisessä tietynä aikana on samalla edistysaskel tämän hedelmällisyyden vakinaisten lähteiden hävittämisessä”¹.

Yrittäen hämätä kapitalistisen maatalouden ristiriitoja ja perustella laajojen joukkojen kurjuutta kapitalismin puolustelijat väittävät, että maatalous on muka alistettu ikuisen, luonnollisen „maan vähenevän hedelmällisyyden lain” vaikutuksen alaiseksi: jokainen maahan käytetty työn lisä antaa muka pienemmän tuloksen kuin edellinen.

Tämä porvarillisen taloustieteen sepittäily lähtee siitä virheellisestä olettamuksesta, että tekniikka pysyy maataloudessa muuttumattomana, kun taas teknillinen edistys on poikkeus. Tosiasiassa kuitenkin tuotannonvälineiden lisäsijoitukset samaan maapalstaan liittyvät tavallisesti tekniikan kehitykseen ja uusien, parannettujen maataloustuotantomenetelmien käytäntöönottamiseen, mikä johtaa maataloustyön tuottavuuden kohoamiseen. Todellinen syy luonnollisen hedelmällisyyden ehtymiseen ja kapitalistisen maatalouden rappeutumiseen ei ole porvarillisten taloustieteilijäin sepittämä „maan vähenevän hedelmällisyyden laki”, vaan kapitalistiset suhteet, ennen kaikkea maan yksityisomistus, jotka jarruttavat maatalouden tuotantovoimien kehitystä. Itse asiassa kapitalismin vallitessa ei lisääntynyt maataloustuotteiden tuottamisen vaikeus, vaan työläisille käy vaikeammaksi hankkia noita tuotteita kasvavan kurjistumisensa johdosta.

Absoluuttinen korko. Maan hinta. Differentiaalikoron lisäksi maanomistaja saa absoluuttista korkoa. Sen olemassaolo liittyy maan yksityisomistuksen monopoliin.

Differentiaalikorkoa tarkasteltaessa oletettiin, että huonoimman maapalstan vuokraaja saa maataloustavaroita myydessään ainoastaan tuotantokustannukset ynnä keskimääräisen voiton, ts. ei maksa maankorkoa. Mutta tosiasiallisesti huonoimmankaan palstan omistaja ei luovuta sitä viljeltäväksi korvauksetta. Huonoimman palstan vuokraajalla täytyy siis olla jäännös keskimääräisen voiton yli maankoron maksamiseksi. Mutta se merkitsee, että maataloustavaroitten markkinahinnan täytyy olla korkeampi kuin on tuotantohinta huonoimmalla palstalla.

Mistä tuo ylijäämä tulee? Kapitalismin vallitessa maatalous jää suuresti jälkeen teollisuudesta teknillisessä ja taloudellisessa suhteessa. Pääoman elimellinen kokoonpano on maataloudessa alhaisempi kuin teollisuudessa. Olettakaamme, että pääoman elimellinen kokoonpano on teollisuudessa keskimäärin $80 c + 20 v$. Lisäarvon suhdeluvun ollessa 100% jokaista pääoman 100 dollaria kohti tuotetaan 20 dollaria lisäarvoa, ja tuotantohinta on 120 dollaria. Pääoman elimellinen kokoonpano maataloudessa on esimerkiksi $60 c + 40 v$. Jokaista 100 dollaria kohti siellä tuotetaan 40 dollaria

¹ K. Marx, Pääoma, I osa, 1953, s. 509. (Suom. 1948, s. 470.)

lisäarvoa ja maataloustavaroiden arvo on 140 dollaria. Kapitalistinen vuokraaja, kuten teollisuuskapitalistikin, saa pääomalleen keskimääräisen voiton, 20 dollaria. Tätä vastaavasti on maataloustavaroiden tuotantohinta 120 dollaria. Näillä ehdoilla absoluuttinen korko tulee (140—120) 20 dollariksi. Tästä kaikesta seuraa, että maataloustavaroiden arvo on korkeampi kuin yleinen tuotantohinta ja lisäarvon paljous maataloudessa on keskimääräistä voittoa suurempi. Tämä lisäarvon ylijäämä keskimääräisen voiton yli onkin absoluuttisen koron lähde.

Ellei maan yksityisomistusta olisi, tämä ylijäämä joutuisi yleiseen uudelleenjakoon kapitalistien kesken ja maataloustuotteet myytäisiin silloin tuotantohinnasta. Mutta maan yksityisomistus estää vapaata kilpailua, pääomien virtaamista teollisuudesta maatalouteen ja keskimääräisen, maatalous- ja teollisuusyrityksille yhteisen voiton muodostumista. Sen vuoksi maataloustuotteet myydään niiden arvoa vastaavalla hinnalla, ts. yleistä tuotantohintaa kalliimmalla. Missä määrin tämä erotus voidaan realisoida ja muuttaa absoluuttiseksi koroksi, riippuu kilpailun tulosten mukaisesti määräytyvien markkinahintojen tasosta.

Maan yksityisomistuksen monopoli on näin ollen syynä absoluuttiseen korkoon, jota maksetaan jokaisesta maapalstasta sen hedelmällisyydestä tai sijainnista riippumatta. *Absoluuttinen korko* on yleisen tuotantohinnan yli tuleva arvon lisä, joka muodostuu maataloudessa sen johdosta, että pääoman elimellinen kokoonpano on alhaisempi kuin teollisuudessa ja jonka maanomistajat anastavat maan yksityisomistuksen avulla.

Differentiaalikoron ja absoluuttisen koron ohella on kapitalismin vallitessa olemassa monopolikorko. *Monopolikorko* on lisätulo, jota saadaan erikoisen suotuisissa luonnonehdoissa tuotetun tavarann hinnan noustessa arvon yläpuolelle. Tällainen on esimerkiksi korko sellaisista maista, joilla voi tuottaa harvinaisia maatalouskasveja rajoitetussa määrässä (esimerkiksi erikoisen arvokkaita viinirypälelajeja, sitruskasveja jms.) sekä korko veden käytöstä kasteluun perustuvan maanviljelyn alueilla. Tällaisissa olosuhteissa tuotetut tavarat myydään tavallisesti hinnoilla, jotka ylittävät niiden arvon, ts. monopolihinnoilla. Monopolikorko maataloudessa maksetaan kuluttajan kustannuksella.

Suurmaanomistajien luokka, jolla ei ole mitään tekemistä aineellisen tuotannon kanssa, käyttää maan yksityisomistuksen monopolin avulla teknillisen edistyksen saavutuksia maataloudessa rikastumiseensa. Maankorko on *vero*, jota yhteiskunnan on kapitalismin vallitessa pakko maksaa suurmaanomistajille. Absoluuttinen ja monopolikorko tekevät kalliimmiksi maataloustuotteet — ravintoaineet työläisille ja raaka-aineet teollisuudelle. Differentiaalikoron olemassaolo riistää yhteiskunnalta kaikki edut, jotka liittyvät korkeampaan työn tuottavuuteen hedelmällisemmillä mailla. Näistä eduista hyötyvät maanomistajat ja kapitalistiset farmarit. Miten rasittava maankorko yhteiskunnalle on, käy ilmi siitä tosiasiasta,

että se teki Amerikan Yhdysvalloissa vuosien 1935—1937 numerotietojen mukaan 26—29% maissin ja 26—36% vehnän hinnasta.

Maata ostettaessa johdetaan tavattoman suuret varat pois maataloudellisesta tuottavasta käytöstä. Ellei oteta lukuun keinotekoisia laitteita ja parannuksia (rakennuksia, maan kastelua, soiden kivi-vausta ja käytettyjä lannoitteita), niin maalla sinänsä ei ole arvoa, sillä se ei ole ihmistyön tuote. Mutta vaikka maalla ei olekaan arvoa, on se kapitalismin aikana oston ja myynnin kohteena ja sillä on hinta. Tämä johtuu siitä, että maanomistajat ovat anastaneet maan yksityisomaisuudeksi.

Maapalstan hinta määräytyy sen tuottaman vuosittaisen maankoron ja pankin talletuksista maksaman korkotason mukaisesti. Maan hinta on yhtä kuin rahasumma, joka pankkiin sijoitettuna tuottaa koron muodossa yhtä suuren tulon kuin maankorko, joka saadaan kysymyksessä olevasta palstasta. Olettakaamme, että maapalsta tuottaa vuodessa 300 dollaria maankorkoa ja että pankki maksaa talletuksista 4%. Tällaisessa tapauksessa palstan hinnaksi tulee $\frac{300 \cdot 100}{4} = 7500$ dollaria. *Maan hinta* on siis *kapitalisoitu maankorko*. Maan hinta on sitä korkeampi, mitä suurempi on maankoron määrä ja mitä alhaisempi korkotaso.

Kapitalismin kehityksessä maankoron määrä kasvaa. Tämä johtaa maan hinnan järjestelmälliseen kohoamiseen. Maan hinta nousee myös koron suhdeluvun alenemisen johdosta.

Maan hinnan noususta antavat käsityksen seuraavat numerot. Farmien arvo Amerikan Yhdysvalloissa lisääntyi 10 vuodessa (vuosina 1900—1910) yli 20 miljardilla dollarilla. Tästä summasta kaluston, rakennusten jne. arvon lisäys teki ainoastaan 5 miljardia dollaria ja loput 15 miljardia tuli maan hinnan kohoamisen osalle. Seuraavan vuosikymmenen aikana farmien yhteinen hinta lisääntyi 37 miljardilla dollarilla. Tästä summasta yli 26 miljardia tuli maan hinnan kohoamisen osalle.

Maankorko raaka-aineteollisuudessa. Rakennuspalstojen maankorko. Maankorko ei esiinny ainoastaan maataloudessa. Sitä saavat nekin, joiden omistamien maapalstojen uumenista hankitaan hyödyllisiä kaivannaisia (malmin, kivihiiltä, vuoriöljyä jne.), samoin kuin rakennuspalstojen omistajat kaupungeissa ja teollisuuskeskuksissa silloin, kun noille palstoille rakennetaan asuinrakennuksia, teollisuus- ja kauppalaitoksia, julkisia rakennuksia jne.

Maankorko raaka-aineteollisuudessa muodostuu aivan samoin kuin maanviljelyskorkokin. Malmi- ja kivihiilikaivokset sekä vuoriöljyesiintymät eroavat toisistaan esiintymien runsauden, kerrostumien syvyyden ja sen suhteen, kuinka kaukana menekkialueista ne sijaitsevat; niihin sijoitetaan erisuuruisia pääomia. Sen tähden jokaisen malmi-, kivihiili- ja vuoriöljytonnin yksilöllinen tuotantohinta eroaa yleisestä tuotantohinnasta. Mutta markkinoilla jokainen näistä tavaroista myydään yleisellä tuotantohinnalla, joka määräytyy huonoimpien tuotantoehtojen mukaan. Lisävoitto, jota tämän vuoksi saadaan parhaimmista ja keskinkertaisista malmi- ja kivi-

hiilikaivoksista ja vuoriöljykentistä, muodostaa maanomistajan anastaman differentiaalikoron.

Tämän lisäksi maanomistajat ottavat jokaisesta maapalstasta sen uumenissa olevista hyödyllisistä kaivannaisista riippumatta absoluuttisen koron. Se on, kuten ylempänä jo sanottiin, arvon lisä-määrä yleisen tuotantohinnan yli. Tämä ylijäämä on selitettävissä siten, että raaka-aineteollisuudessa pääoman elimellinen kokoonpano on alhaisempi kuin teollisuudessa keskimäärin, koska koneellistamistaso on suhteellisen alhainen eikä ole kuluja ostettaviin raaka-aineisiin. Absoluuttinen korko nostaa malmin, kivihiilen, vuoriöljyn jne. hintoja.

Raaka-aineteollisuudessa on vihdoin olemassa monopolikorko niistä maapalstoista, joista saadaan sellaisia poikkeuksellisen harvinaisia kaivannaisia, jotka myydään niiden tuottamisen arvoa korkeammilla hinnoilla.

Suurmaanomistajien malmi- ja kivihiihikaivoksista sekä vuoriöljykentistä ottama maankorko estää maan uumenien järkiperaistä käyttöä. Maan yksityisomistus on syynä raaka-aineteollisuuden tuotantolaitosten pirstoutuneisuuteen, mikä vaikeuttaa koneellistamista ja johtaa tuotannon kallistumiseen.

Maankorkoa rakennustonteista maksavat maanomistajalle yrittäjät, jotka vuokraavat maata asuintalojen, teollisuus-, kauppa- ja muiden laitosten rakentamista varten. Kaupungeissa pääosan maankorosta muodostaa korko asuintalojen tonteista. Tavattoman suuri vaikutus rakennustonttien differentiaalikoron suuruuteen on niiden sijainnilla. Kaupungin keskustaa ja teollisuuslaitoksia lähinnä olevista tonteista otetaan kaikkein korkein maankorko. Tämä on eräänä syynä siihen, että kapitalististen maiden suurkaupungeissa on liiallinen asuintiheys, kapeat kadut jne.

Maa-alueiden äärimmäisen rajoittuneisuuden takia monissa kaupungeissa ja teollisuuskeskuksissa kaupunkimaiden omistajat kantavat differentiaali- ja absoluuttisen maankoron lisäksi yhteiskunnalta veroa monopolikoron muodossa, joka hyvin suuresti kohottaa asunnonvuokraa. Kaupunkiväestön kasvun yhteydessä kaupunkimaiden omistajat paisuttavat rakennustonttien maankorkoa, mikä jarruttaa asuinrakennustoimintaa. Huomattavan osan työläisväestöstä on pakko ahtautua köyhälistökortteleihin. Kohoavat asunnonvuokrat alentavat työläisten reaali-palkkaa.

Maan yksityisomistuksen monopoli jarruttaa teollisuuden kehitystä. Rakentaakseen teollisuuslaitoksen kapitalistin on kulutettava varoja tuottamattomasti maan ostoon tai maankoron maksuun vuokratusta maapalstasta. Maankorko muodostaa suuren menoerän jalostusteollisuudessa.

Miten suuri rakennustonttien maankoron määrä on, sitä osoittaa tosiasia, että Englannin maanomistajien XX vuosisadan 30-luvulla vuosittain saamasta 155 miljoonan punnan maankorkosummasta 100 miljoonaa puntia tuli kaupungeissa kanneltun maankoron osalle. Suurissa kaupungeissa maan hinta kohoaa nopeasti.

Suur- ja pientuotanto maataloudessa. Kapitalismin taloudelliset kehityslait ovat yhteiset teollisuudelle ja maataloudelle. Tuotannon keskittyminen maataloudessa kuten teollisuudessaakin johtaa siihen, että suuret kapitalistiset taloudet syrjäyttävät pientalouksia, mikä väistämättä kärjistää luokkaristiriitoja. Tämän prosessin hämääminen ja peittelemine on kapitalismin puolustelijoiden etujen mukaista. Todellisuutta vääristellen he ovat luoneet valheellisen teorian „pientalonpoikaistalouden kestävydestä”. Tämän teorian mukaan pientalonpoikaistalous muka säilyttää kestävyytensä taistelussa suurtaloutta vastaan.

Tosiasiasa suurtuotannolla on maataloudessa joukko ratkaisevia etuisuuksia pientuotantoon verraten. Suurtuotannon etuisuutena on ennen kaikkea se, että sillä on mahdollisuus käyttää kalliita koneita (traktoreita, kombaineita jne.), jotka kohottavat työn tuottavuuden moninkertaiseksi. Kapitalistisen tuotantotavan oloissa kone-tekniikka keskittyy kapitalististen farmarien huippukerroksen käsiin eikä ole maaseudun työtätekevien kerrosten saatavissa.

Suurtuotanto saa kaikki edut kapitalistisesta yhteistoiminnasta ja työnjaosta. Suurtuotannon tärkeä etu on se, että sen tavaratuotto on suuri. Amerikan Yhdysvalloissa suuret ja kaikkein suurimmat maataloudelliset yritykset tuottavat suurimman osan koko maatalouden tavaratuotteista. Samaan aikaan suurin osa farmareista harjoittaa itse asiassa kulutustaloutta, heillä ei riitä omia tuotteita edes perheittensä välttämättömimpien tarpeiden tyydyttämiseen. „Pienmaanomistus sulkee itse luonteensa vuoksi pois yhteiskunnallisten työn tuotantovoimien kehityksen, työn yhteiskunnalliset muodot, pääomien yhteiskunnallisen keskittymisen, karjanhoidon suuressa mitassa ja tieteen edistyksellisen soveltamisen”¹.

Mutta kapitalismille luonteenomaisella suurtuotannon kasvu- ja pientuotannon syrjäyttämisprosessilla on maataloudessa omat erikoisuutensa. Suuret kapitalistiset maatalousyritykset kehittyvät pääasiassa talouden voimaperäistämisen tietä. Monesti maa-alaltaan pieni talous on suuri kapitalistinen yritys kokonais- ja tavaratuoton määrään nähden. Maataloustuotannon keskittyminen suuriin kapitalistisiin talouksiin tuo usein mukanaan kaikkein pienimpien talonpoikaistalouksien lukumäärän lisääntymisen. Tällaisten kääpiö-talouksien merkittävä lukumäärä pitkälle kehittyneissä kapitalistisissa maissa johtuu siitä, että kapitalistien etu vaatii pienellä maatilkulla elävien maataloustyöläisten säilymistä, jotta heitä voitaisiin riittää.

Kapitalistisen suurmaataloustuotannon kehitys johtaa talonpoikaiston lisääntyvään luokkajakautumiseen, velkaorjuuden ja kurjuuden lisääntymiseen sekä miljoonien pienten ja keskikokoisten talonpoikaistalouksien häviöön joutumiseen.

¹ K. Marx, Pääoma, III osa, 1953, s. 820.

Tsaarin Venäjällä ennen Lokakuun vallankumousta laskettiin talonpoikaistalouksien joukossa olleen 65% köyhälistötalouksia, 20% keskivarakkaita ja 15% kulakkeja. Ranskassa maanomistajien luku supistui 7—7,5 miljoonasta vuonna 1850 2,7 miljoonaan vuonna 1929 pakkoluovuttamalla pieniä, palstaviljelyä harjoittavia talonpoikaistalouksia, mutta maatalousproletariaatin ja puoliproletariaatin lukumäärä kohosi v. 1929 lähes 4 miljoonaan henkeen.

Pientalous säilyy maataloudessa äärimmäisen puutteen, maanviljelijän ja koko hänen perheensä työn rosvoamisen ansiosta. Siitä huolimatta, että talonpoika käyttää kaikki voimansa pelastaakseen näennäisen itsenäisyytensä, hän menettää maansa ja joutuu häviöön.

Suuri osuus talonpoikaiston maattomaksi tekemisessä on hypoteekkiluotolla. *Hypoteekkiluotto* on laina maa- ja kiinteää omaisuusvakuutta vastaan. Kun omalla maallaan taloutta hoitava maanviljelijä tarvitsee rahaa kiireellisiin maksuihin (esimerkiksi verojen maksamiseen), hän pyytää pankilta lainan. Monesti laina otetaan maapalstan ostoa varten. Pankki antaa tietyn rahasumman maapalstan muodostamaa vakuutta vastaan. Ellei rahaa palauteta määräaikana, maa siirtyy pankin hallintaan. Itse asiassa pankista tulee maan todellinen omistaja jo aikaisemmin, sillä velallisen maanviljelijän täytyy luovuttaa sille koron muodossa huomattava osa maasta saamastaan tulosta. Koron muodossa talonpoika maksaa pankille tosiasiallisesti maankorkoa omasta maapalstastaan.

Amerikan farmarien hypoteekkiluotot v. 1910 olivat 3,2 miljardia dollaria, mutta v. 1940 6,6 miljardia dollaria. Vuoden 1936 tilastotietojen mukaan luotto-erot ja verot tekivät suunnilleen 45% farmarien puhtaasta tulosta.

Velkautuneisuus pankeille on pientuotannon todellinen vitsaus maataloudessa. Kiinnitettyjen farmien luku Amerikan Yhdysvalloissa oli v. 1890 28,2% ja v. 1940 43,8% farmien kokonaisluvusta.

Joka vuosi myydään joukko kiinnitettyjä talonpoikaistalouksia pakkohuutokaupalla. Taloudelliseen häviöön joutuneet farmarit hädätään mailtaan. Maanviljelijäin velkaantumisen kasvu ilmentää maanomistuksen ja maataloustuotannon eroamisprosessia, maanomistuksen keskittymistä suurmaanomistajien käsiin ja itsenäisen tuottajan muuttamista vuokraajaksi tai palkkatyöläiseksi.

Suuri joukko pientalonpoikia vuokraa suurmaanomistajilta pieniä maapalstoja orjuuttavilla ehdoilla. Maalaisporvaristo vuokraa maata viedäkseen markkinoille tuotteita ja saadakseen voittoa. Se on *yrittäjän vuokrausta*. Pienen talonpoikaivuokraajan täytyy vuokrata maatilkkua saadakseen ravintoa. Se on niin sanottua *muona-* eli *nälkävuokrausta*. Vuokramaksu hehtaarilta on tavallisesti pieniltä maapalstoilta paljon korkeampi kuin suurilta. Pientalonpoikainen vuokraus nielee usein paitsi talonpojan koko lisätyön myös osan hänen välttämättömästä työstään. Vuokrasuhteet kietoutuvat tässä maorjuusjärjestelmän jätteisiin. Feodalismin laajimmin levinneenä jätteenä kapitalismin oloissa on *osavuokraus*,

jonka vallitessa talonpoikaisvuokraaja maksaa vuokraamastaan palstasta luonnossa puolet ja enemmänkin korjaamastaan sadosta.

Amerikan Yhdysvalloissa oli v. 1950 farmareista 57,5% maanomistajia ja 26,5% vuokraajia. Sen lisäksi 15,6% kaikista farmareista oli „osittaisomistajia”, toisin sanoen heidän oli pakko vuokrata tietty osa viljelemästään maasta. Noin puolet vuokraajista on *osavuokraajia*. Vaikka orjanomistus Amerikan Yhdysvalloissa lakkautettiin virallisesti viime vuosisadalla, niin tosiasiallisesti orjuuden jätteitä on edelleenkin olemassa varsinkin niihin osavuokraajiin nähden, jotka ovat neekereitä.

Ranskassa on merkittävä määrä osavuokraajia. Luontoisvuokran lisäksi, joka on puolet ja yksityistapauksissa enemmänkin sadosta, heidän täytyy usein varustaa maanomistajat taloutensa tuotteilla — juustolla, voilla, munilla, kanoilla jne.

Kaupungin ja maaseudun välisen vastakohtaisuuden syveneminen. Kapitalistisen tuotantotavan luonteenomaisena piirteenä on maatalouden jyrkkä jälkeenjääminen teollisuudesta sekä kaupungin ja maaseudun välisen vastakohtaisuuden syveneminen ja kärjistyminen.

„Maanviljelys jää kehityksessään jälkeen teollisuudesta — se on *kaikille* kapitalistisille maille luonteenomainen ilmiö ja eräs kaikkein syvimpiä syitä kansantalouden eri alojen välisen määräsuhteen rikkoutumiseen, puliin ja elinkustannusten kalleuteen”¹.

Kapitalismin vallitessa maatalous jää jälkeen teollisuudesta ennen kaikkea tuotantovoimien tason suhteen. Tekniikan kehitys tapahtuu maataloudessa hitaammin kuin teollisuudessa. Koneita käytetään suurissa talouksissa, mutta talonpoikain pientavarataloudet eivät pysty niitä käyttämään. Samaan aikaan koneiden kapitalistinen käyttö johtaa riiston tehostumiseen ja pientuottajien häviöönjoutumiseen. Koneiden laajaa soveltamista maataloudessa hidastaa työvoiman halpuus, mikä johtuu maataloudellisen liikaväestön olemassaolosta.

Kapitalismi on suuresti lisännyt maaseudun jälkeenjäämistä kaupungista *kulttuurin* alalla. Kaupungit ovat tieteen ja taiteen keskuksia. Kaupunkeihin on keskitetty korkeakoulut, museot, teatterit ja elokuvateatterit. Näistä kulttuurin antimista saavat nauttia pääasiassa riistävät luokat. Proletaarijoukot voivat vähäisessä määrin päästä osallisiksi kaupunkikulttuurin saavutuksista. Kapitalististen maiden talonpoikaisväestön perusjoukot on erotettu kaupunkikeskuksista, tuomittu jäämään takapajulle kulttuurielämän alalla.

Kaupungin ja maaseudun välisen vastakohtaisuuden taloudellisenä perustana kapitalismin vallitessa on kaupungin harjoittama maaseudun riisto, talonpoikaiston pakkoluovutus ja kapitalistisen teollisuuden, kaupan ja luottojärjestelmän koko kehityskulun

¹ V. I. Lenin, Uusia numerotietoja kapitalismin kehityslaeista maataloudessa, Teokset, 22. osa, s. 81.

aikaansaama maaseutuväestön enemmistön taloudelliseen häviöön joutuminen. Kaupunkiporvaristo riistää yhdessä kapitalististen farmarien ja tilanherrojen kanssa monimiljoonaisia talonpoikaisjoukkoja. Tämän riiston muodot ovat monenlaiset: teollisuusporvaristo ja kauppiaat riistävät maaseutua teollisuustavaroiden korkeilla hinnoilla ja maataloustavaroiden suhteellisesti alhaisilla hinnoilla, pankit ja koronkiskurit — orjuuttavalla luotolla, porvarillinen valtio — kaikenlaisilla veroilla. Äärettömän suuret summat, jotka suurmaanomistajat anastavat ottamalla maankorkoa ja myymällä maata, kuin myös ne varat, jotka pankit perivät korkoina hypoteekkiluotosta, jne. vedetään maaseudulta kaupunkiin riistävien luokkien loismaista kulutusta varten.

Syyt maatalouden jälkeenjäämiseen teollisuudesta sekä kaupungin ja maaseudun välisen vastakohtaisuuden syvenemiseen ja kärjistymiseen ovat siis itse kapitalistisessa järjestelmässä.

Maan yksityisomistus ja maan kansallistaminen. Kapitalismin kehittyessä maan yksityisomistus saa yhä loismaisemman luonteen. Suurmaanomistajien luokka anastaa maankoron muodossa valtavan osan maataloudesta saaduista tuloista. Merkittävä osa tuloista vedetään pois maataloudesta ja joutuu suurmaanomistajien käsiin maan hinnan välityksellä. Kaikki tämä jarruttaa tuotantovoimien kehitystä ja tekee maataloustuotteet kalliimmiksi, mikä painaa työtätekevien hartioita raskaana taakkana. Siitä seuraa, että „maan kansallistaminen on käynyt yhteiskunnallisesti välttämättömäksi”¹. *Maan kansallistaminen* on maan yksityisomistuksen muuttamista valtion omistukseksi.

Perustellessaan maan kansallistamista Lenin piti lähtökohtana kahden monopolimuodon olemassaoloa — maan yksityisomistuksen monopolin ja monopolin maahan talouden kohteena. Maan kansallistaminen merkitsee maan yksityisomistuksen monopolin ja siihen liittyvän absoluuttisen maankoron hävittämistä. Absoluuttisen maankoron hävittäminen johtaisi maataloustuotteiden hintojen alenemiseen. Mutta differentiaalikorkeus jäisi olemaan, koska se johtuu monopolista maahan talouden kohteena. Kapitalismin oloissa maan kansallistamisen yhteydessä huomattava osa differentiaalikorosta joutuisi porvarillisen valtion käytettäväksi. Maan kansallistaminen poistaisi joukon maan yksityisomistuksen luomia esteitä kapitalismin kehityksen tieltä maataloudessa ja vapauttaisi talonpoikaiston feodaalisen maaorjuusjärjestelmän jätteistä.

Kommunistinen puolue esitti maan kansallistamisvaatimuksen jo Venäjän ensimmäisen, vuosien 1905—1907 vallankumouksen kaudella. Maan kansallistaminen edellytti kaiken tilanherrojen maan poisottamista korvauksetta (konfiskointia) talonpoikien hyväksi.

Lenin piti mahdollisena maan kansallistamista porvarillis-demokraattisen vallankumouksen oloissa ainoastaan siinä tapauksessa,

¹ *K. Marx*, Maan kansallistaminen, *K. Marx ja F. Engels*, Teokset, XIII osa, I. nide, s. 341.

kun on pystytetty proletariaatin ja talonpoikaiston vallankumouksellisdemokraattinen diktatuuri. Maan kansallistaminen porvarillisdemokraattisen vallankumouksen vaatimuksena ei sinänsä sisällä mitään sosialistista. Mutta tilanherrojen maanomistuksen hävittäminen lujittaa proletariaatin liittoa talonpoikaiston perusjoukkojen kanssa ja raivaa kentän proletariaatin ja porvariston väliselle luokkataistelulle. Maan kansallistaminen tässä tapauksessa tekee proletariaatille helpommaksi liitossa maalaisköyhälistön kanssa käydä taistelua sen puolesta, että porvarillisdemokraattinen vallankumous kasvaisi sosialistiseksi.

Kehittäen marxilaista maankorkoteoriaa Lenin totesi, että maan kansallistaminen porvarillisen yhteiskunnan puitteissa on toteutettavissa ainoastaan porvarillisten vallankumousten kaudella, se „ei ole ajateltavissa proletariaatin ja porvariston välisen luokkataistelun voimakkaan kärjistymisen oloissa”¹. Kehittyneen kapitalismin kaudella, jolloin päiväjärjestyksessä on sosialistisen vallankumouksen tehtävä, maan kansallistamista ei voida toteuttaa porvarillisen yhteiskunnan puitteissa seuraavista syistä. Ensiksi porvaristo ei uskalla hävittää maan yksityisomistusta peläten, että se proletariaatin vallankumouksellisen liikkeen kasvun yhteydessä voi järkyttää yleensä yksityisomistuksen perusteita. Toiseksi kapitalistit itse ovat hankkineet maaomaisuutta. Porvariluokan ja maanomistajatalanherrojen luokan edut kietoutuvat yhä enemmän toisiinsa. Taistelussa proletariaattia ja talonpoikaistoa vastaan ne aina esiintyvät yhdessä.

Koko kapitalismin historiallisen kehityksen kulku osoittaa, että porvarillisessa yhteiskunnassa kapitalistien, tilanherrojen, koronkiskurien ja kauppiaiden säälimättä riistämät talonpoikaiston perusjoukot ovat tuomitut taloudelliseen häviöön ja kurjuuteen. Kapitalismin vallitessa pientalonpojat eivät voi luottaa asemansa paranemiseen. Luokkataistelu maaseudulla kiertämättä kärjistyy.

Talonpoikaiston perusjoukkojen elinedut käyvät yhteen proletariaatin etujen kanssa. Tässä on taloudellinen perusta proletariaatin liitolle työtätekevän talonpoikaiston kanssa niiden yhteisessä taistelussa kapitalistista järjestelmää vastaan.

LYHYITÄ YHTEENVETOJA

1. Maatalouden kapitalistiselle järjestelmälle on luonteenomaista se, että ensiksikin suurin osa maasta on keskittynyt maata vuokralle antavien suurmaanomistajien käsiin; toiseksi kapitalistiset vuokraajat hoitavat taloutta palkkatyöläisten

¹ V. I. Lenin, Sosialidemokratian agraariohjelma Venäjän ensimmäisessä vallankumouksessa vuosina 1905—1907, Teokset, 13. osa, s. 291. (Suom. eri kirjaseinä, 1955, s. 100.)

riiston perustalla; kolmanneksi on olemassa monilukuisen pienten ja keskitalonpoikien luokan yksityisomistus tuotannonvälineisiin, myös maahan. Kapitalismin kasvusta huolimatta porvarillisten maiden maatalous on vielä merkittävässä määrin pirstoutunut pienten ja keskivarakkaiden talonpoikaismiesten kesken, joita kapitalistit ja tilanherrat riistävät.

2. Kapitalistinen maankorko on se osa palkkatyöläisten maataloudessa luomasta lisäarvosta, joka on jäännös keskimääräisen voiton yli ja jonka kapitalistinen vuokraaja maksaa maanomistajalle maankäyttöoikeudesta. Kapitalistinen maankorko liittyy kahdenlaiseen monopoliin. Kapitalistisen talouden monopoli maahan talouden kohteena johtuu siitä, että maata on rajoitettu määrä, että se on yksityisten talouksien hallussa; se johtaa siihen, että maataloustavaran tuotantohinta määräytyy huonoimpien tuotantoehtojen mukaan. Parhaimmilla mailta tai tuottavimmasta pääomansijoituksesta saatu lisävoitto muodostaa differentiaalikoron. Maan yksityisomistuksen monopoli, pääoman elimellisen kokoonpanon ollessa maataloudessa alhaisemman kuin pääoman kokoonpano teollisuudessa, synnyttää absoluuttisen koron. Kapitalismin kehityessä lisääntyy kaikkien maankorkomuotojen määrä ja nousee maan hinta, joka on kapitalisoitua maankorkoa.

3. Maataloudessa kuten teollisuudessaakin suurtuotanto työntää syrjään pientuotantoa. Koneellinen suurtuotanto leviää kuitenkin kaikkein kehittyneimmissäkin kapitalistisissa maissa maataloudessa tuntuvasti hitaammin kuin teollisuudessa. Pientalonpojan ja hänen perheensä ylenmäisin raskaan, näännyttävän työn ja elintason jyrkän alenemisen hinnalla kapitalistisissa maissa säilyy pientalonpoikaistalouksien suuri joukko, jolle on erikoista äärimmäisen epävarma asema.

4. Kapitalismi aiheuttaa väistämättä maatalouden lisääntyvän jälkeenjäämisen teollisuudesta ja syventää ja kärjistää kaupungin ja maaseudun välistä vastakohtaa. Maan yksityisomistuksen monopoli vetää maataloudesta maankoron ja maan oston käytettyjen tuottamattomien kulujen muodossa valtavia varoja, jotka menevät maanomistajien luokan loismaiseen kulutukseen ja jarruttavat maatalouden tuotantovoimien kehitystä.

5. Talonpoikaiston perusjoukot ovat kapitalismin vallitessa tuomitut taloudelliseen häviöön ja kurjuuteen. Proletariaatin ja riistettyjen talonpoikaismiesten perusedut ovat yhtäläiset. Työtätekevä talonpoikaisto voi vapautua riistosta ja kurjuudesta ainoastaan liitossa proletariaatin kanssa ja sen johdolla, vallankumouksen avulla, joka hävittää kapitalistisen järjestelmän.

XV LUKU

KANSANTULO

Yhteiskunnallinen kokonaistuote ja kansantulo. Yhteiskunnassa tietynä ajanjaksona, esimerkiksi vuodessa, tuotettujen aineellisten hyödykkeiden koko paljous muodostaa *yhteiskunnallisen kokonaistuotteen*.

Kulutetun pysyvän pääoman arvoa vastaava osa yhteiskunnallisesta kokonaistuotteesta menee uusintamisprosessissa kulutettujen tuotannonvälineiden korvaamiseen. Tehtaassa jalostettu puuvilla korvataan vastaavilla puuvillaerillä kuluvan vuoden sadosta. Palaneen polttoaineen tilalle hankitaan uusia kivihiili- ja vuoriöljymääriä. Vanhoiksi käyneet koneet vaihdetaan toisiin. Yhteiskunnallisen kokonaistuotteen jäljelle jääneessä osassa olennoituu työväenluokan tuotantoprosessissa luoma uusi arvo.

Se osa yhteiskunnallisesta kokonaistuotteesta, jossa on olennoitunut luotu uusi arvo, on *kansallis- (eli kansan-) tulo*. Kansantulo kapitalistisessa yhteiskunnassa on siis yhtä kuin yhteiskunnallisen kokonaistuotteen arvo miinus vuoden aikana kulutettujen tuotannonvälineiden arvo eli toisin sanoen se on yhtä kuin vaihtelevan pääoman ja lisäarvon summa. Luontoismuodoltaan kansantulo muodostuu tuotettujen henkilökohtaisten kulutustarvikkeiden kokomäärästä ja siitä osasta tuotettuja tuotannonvälineitä, joka menee tuotannon laajentamiseen. Näin ollen kansantulo on toisaalta vuoden aikana luodun uuden *arvon summa* ja toisaalta erilaatuisten aineellisten hyödykkeiden paljous, osa yhteiskunnallisesta kokonaistuotteesta, jossa olennoituu luotu uusi arvo.

Jos esimerkiksi jossain maassa on vuoden kuluessa valmistettu tavaroita 90 miljardin dollarin tai markan arvosta, joista 60 miljardia menee vuodessa kulutettujen tuotannonvälineiden korvaamiseen, niin vuoden aikana luotu kansantulo vastaa 30 miljardia.

Kapitalismin aikana on olemassa suuri joukko pieniä tavarantuottajia — talonpoikia ja käsityöläisiä, joiden työ luo myös tietyn osan yhteiskunnallisesta kokonaistuotteesta. Sen tähden maan kansantuloon kuuluu myös uusi arvo, jonka talonpojat ja käsityöläiset ovat tuona ajanjaksona luoneet.

Yhteiskunnallisen kokonaistuotteen ja siten myös kansantulon luovat *aineellisen tuotannon* aloilla työskentelevät työntekijät. Tähän kuuluvat kaikki aineellisia hyödykkeitä tuottavat alat: teollisuus, maatalous, rakennustoiminta, liikenne jne.

Tuottamattomilla aloilla, joihin kuuluvat valtiokoneisto, luotto, kauppa (lukuunottamatta niitä toimia, jotka ovat tuotantoprosessin jatkoa kiertokulun piirissä), lääkintälaitokset, teatterit jne., kansantuloa ei luoda.

Kapitalistisissa maissa varsin merkittävä osa työkykyisestä väestöstä ei luo yhteiskunnallista tuotetta ja kansantuloa, eikä edes yleensä osallistu yhteiskunnalle hyödylliseen työhön. Tähän

kuuluvat ennen kaikkea riistävät luokat ja niiden suurilukuinen, loismainen palvelusväki, kapitalistista palkkaorjuusjärjestelmää suojeleva valtava poliisi-, virkamies-, militäärinen ja muu koneisto. Suuri määrä työvoimaa kulutetaan tuottamatta mitään hyötyä yhteiskunnalle. Niinpä valtava tuottamaton työn kulutus johtuu kilpailusta, hillittömästä keinottelusta ja äärimmilleen paisutellusta mainostuksesta.

Kapitalistisen tuotannon anarkia, tuhoisat talouspulat ja merkittävä tuotantolaitosten alikuormitus supistavat jyrkästi työvoiman käyttämistä. Työtätekevien suurilla joukoilla ei kapitalismin aikana ole mahdollisuutta tehdä työtä. Porvarillisissa maissa kaupungeissa rekisteröityjen kokonaan työttömien luku ei vuosina 1930—1938 ollut kertaakaan alle 14 miljoonan.

Sitä mukaa kuin kapitalismi kehittyi, valtiokoneisto paisuu, porvaristoa palvelevien henkilöiden luku kasvaa, aineellisen tuotannon piirissä työskentelevän väestön osuus supistuu ja kiertokulun piirissä toimivien henkilöiden suhteellinen osuus lisääntyy jyrkästi. Työttömien armeija kasvaa ja maatalouden liikaväestö lisääntyy. Kaikki tämä rajoittaa äärimmilleen yhteiskunnallisen kokonaistuotteen ja kansantulon kasvua porvarillisessa yhteiskunnassa.

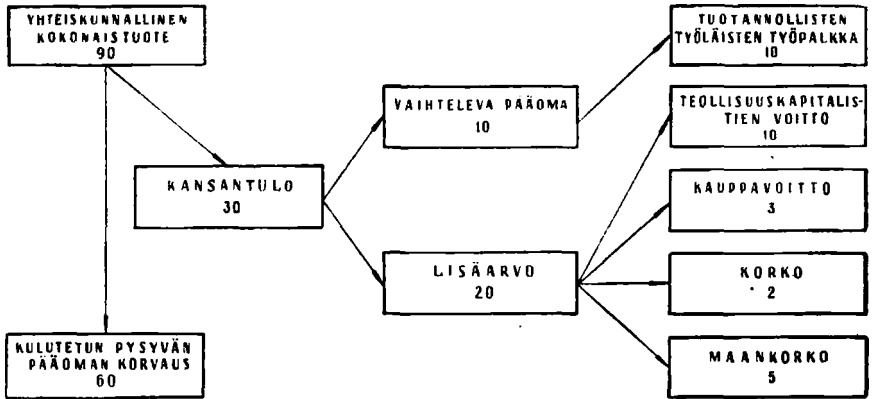
Amerikan Yhdysvalloissa koko työkykyisestä väestöstä työskenteli aineellisen tuotannon aloilla v. 1910 43,9%, v. 1930—35,5 ja v. 1950—noin 34%.

Amerikan Yhdysvalloissa kansantulon vuosittainen keskilisäys oli XIX vuosisadan viimeisten 30 vuoden aikana 4,7%, vuosina 1900—1919—2,8%, vuosina 1920—1938—1% ja toisen maailmansodan jälkeisinä vuosina (vuosina 1945—1954)—0,7%.

Kansantulon jako. Jokaista tuotantotapaa vastaavat historiallisesti määräytyvät jakomuodot. Kansantulon jako kapitalismin vallitessa määräytyy sen perusteella, että tuotannonvälineiden omistus on keskittynyt proletariaattia ja talonpoikaistoa riistävien kapitalistien ja tilanherrojen käsiin. Sen johdosta kansantulon jako ei tapahdu työtätekevien etujen, vaan riistävien luokkien etujen mukaisesti.

Kapitalismin vallitessa työläisten työn luoma kansantulo joutuu ennen kaikkea teollisuuskapitalistien (mukaanluettuina kapitalistiset yrittäjät maataloudessa) haltuun. Myydessään tuotetut tavarat teollisuuskapitalistit saavat niiden koko arvosumman, sen mukana vaihtelevan pääoman ja lisäarvon summan. Vaihteleva pääoma muuttuu *työpalkaksi*, jonka teollisuuskapitalistit maksavat tuotannossa toimiville työläisille. Lisäarvo jää teollisuuskapitalistien käsiin; siitä muodostuvat riistävien luokkien kaikkien ryhmien tulot. Osa lisäarvosta muuttuu *teollisuuskapitalistien voitoksi*. Jonkin osan lisäarvosta teollisuuskapitalistit luovuttavat kauppa-kapitalisteille *kauppavoiton* muodossa ja pankkiireille *koron* muodossa. Osan lisäarvosta teollisuuskapitalistit antavat maanomistajille *maankoron* muodossa.

Tämä kansantulon jako kapitalistisen yhteiskunnan eri luokkien kesken voidaan esittää kaavallisesti miljardeissa dollareissa tai markoissa seuraavasti:

Jakoon joutuu myös se osa kansantulosta, jonka talonpoikien ja käsityöläisten työ on luonut kyseessä olevana ajanjaksona: yhden osan siitä saavat talonpojat ja käsityöläiset itse, toisen osan saavat kapitalistit (suurtalolliset, ylösostajat, kauppiaat, pankkiirit jne.) ja kolmannen maanomistajat.

Työtätekevien tulot perustuvat heidän henkilökohtaiseen työhönsä ja ovat *työtuloja*. Riistävien luokkien tulojen lähteenä on työläisten, samoin kuin talonpoikien ja käsityöläisten työ. Kapitalistien ja tilanherrojen tulot perustuvat vieraan työn riistoon ja ovat *työttä ansaittuja tuloja*.

Kansantulon jatkuvassa jakoprosessissa tapahtuu riistävien luokkien työttä ansaittujen tulojen lisääntyminen. Osa väestön, ensi kädessä työtätekevien luokkien, tuloista jaetaan uudelleen valtion budjetin kautta ja käytetään riistävien luokkien eduksi. Niinpä osa työläisten ja talonpoikien tuloista, jotka joutuvat verojen muodossa valtion budjettiin, muuttuvat myöhemmin kapitalistien lisätuloiksi ja virkamiesten tuloiksi. Verokuorma, jonka riistävät luokat säilyttävät työtätekevien kannettavaksi, kasvaa nopeasti.

Englannissa XIX vuosisadan lopussa verot tekivät 6—7% kansantulosta, v. 1913—11%, v. 1924—23 ja v. 1950—38%; Ranskassa XIX vuosisadan lopussa 10%, v. 1913—13, v. 1924—21 ja v. 1950—29% kansantulosta.

Edelleen osa kansantulosta siirretään niin sanottujen palvelusten maksuna tuottamattomille aloille (esimerkiksi lääkärin-avun, teatterin, sosiaalipalvelulaitosten yms. käyttämisestä). Kuten on jo sanottu, näillä aloilla ei synny yhteiskunnallista tuotetta eikä siis kansantuloakaan; mutta noilla aloilla toimivia palkka-

työntekijöitä riistävät kapitalistit saavat osan aineellisen tuotannon aloilla luodusta kansantulosta. Tuottamattomien alojen laitosten kapitalistiset omistajat maksavat tästä tulosta työpalkan palkatuille työntekijöille, peittävät asianvaatimat aineelliset kulut (rakennuksiin, laitteisiin, lämmitykseen jne.) ja saavat voiton.

Palvelusten maksun on siis korvattava noiden laitosten kustannukset ja taattava keskimääräinen voitto, sillä muuten eivät kapitalistit tule käyttämään pääomiaan noilla aloilla. Korkeata voittoa tavoitellessaan kapitalistit pyrkivät kohottamaan maksuja palveluksista, mikä johtaa työläisten reaalipalkan ja talonpoikien reaalitulojen alenemiseen.

Kansantulon uudestijako budjetin kautta ja myös palvelusten korkean maksun välityksellä lisää työtätekevien kurjistumista.

Kansantulon koko jakoprosessin lopputuloksena on, että se jakautuu kahteen osaan: 1) riistävien luokkien tuloon ja 2) niin aineellisen tuotannon aloilla kuin myös tuottamattomilla aloilla työskentelevien työtätekevien tuloon.

Työläisten ja muiden vierasta työtä riistämättömien kaupungin ja maaseudun työtätekevien osuus kansantulosta Amerikan Yhdysvalloissa oli (v. 1923) 54%, mutta kapitalistien osuus 46%; Englannissa (v. 1924) työtätekevien osuus oli 45% ja kapitalistien 55%; Saksassa (v. 1929) työtätekevien osuus oli 55% ja kapitalistien osuus 45%. Työtätekevät, jotka muodostavat $\frac{9}{10}$ väestöstä, saavat nykyisin kapitalistisissa maissa paljon vähemmän kuin puolet kansantulosta, mutta riistävät luokat paljon yli puolet.

Työtätekevien luokkien osuus kansantulosta alenee herkeämättä, mutta riistävien luokkien osuus kasvaa. Esimerkiksi Amerikan Yhdysvalloissa työtätekevien osuus kansantulosta oli v. 1870 — 58%, v. 1890 — 56%, v. 1923 — 54% ja v. 1951 noin 40%.

Kansantulo käytetään viime kädessä kulutukseen ja kasaamiseen. Porvarillisissa maissa kansantulon käyttö määräytyy kapitalismin luokkaluonteen mukaisesti ja heijastaa riistävien luokkien yhä lisääntyvää loismaisuutta.

Työtätekevien, yhteiskunnan tärkeimmän tuotantovoiman henkilökohtaiseen kulutukseen menevä kansantulon osuus on niin pieni, että se ei tavallisesti takaa edes toimeentulominimiä. Työläisten ja työtätekevien talonpoikien suurten joukkojen ja heidän perheittensä täytyy kieltäytyä kaikkein välttämättömmistäkin, asua hökkeleissä ja jättää lapset ilman koulutusta.

Varsin merkittävä osa kansantulosta menee kapitalistien ja maanomistajien loismaiseen kulutukseen. Kapitalistit ja maanomistajat käyttävät jättiläissummia ylellisyysesineiden ostoon samoin kuin suurilukuisen palvelusväen ylläpitoon.

Tuotannon laajentamiseen menevä kansantulon osuus on kapitalismin vallitessa varsin pieni yhteiskunnan mahdollisuuksiin ja tarpeisiin verraten. Niinpä Amerikan Yhdysvalloissa kasautumiseen menevä kansantulon osuus oli vuosina 1919—1928 suunnil-

leen 10%, mutta kymmenvuotiskaudella 1929—1938 kasautuminen oli keskimäärin vain 2% Amerikan Yhdysvaltojen kansantulosta, ja kaiken lisäksi pulavuosina ilmeni kiinteän pääoman syöntiä.

Kasautumisen suhteellisen vähäisen laajuuden syynä kapitalismin aikana on se, että merkittävä osa kansantulosta menee kapitalistien loismaiseen kulutukseen ja tuottamattomiin menoihin. Niinpä kauppa- ja luottokoneiston ylläpitoon, ylimääräisten varastojen säilyttämiseen, mainoskuluihin, pörssikeinotteluun jne. menevät puhtaat kiertokulkukustannukset kohoavat valtaviin summiin. Amerikan Yhdysvalloissa ensimmäisen ja toisen maailmansodan välisenä aikana puhtaat kiertokulkukustannukset nielivät 17—19% kansantulosta.

Kapitalismin vallitessa yhä kasvava osa kansantulosta menee sotilaallisiin menoihin, kilpavarusteluun ja valtiokoneiston ylläpitoon.

Kapitalistisen yhteiskunnan pintailmiöissä tulot ja niiden lähteet esiintyvät vääristeltyssä, *fetishistisessä* muodossa. Syntyy harhakuva, että pääoma sinänsä muka synnyttää voiton, maa maankoron ja että työläiset luovat ainoastaan työpalkkaansa vastaavan arvon.

Nämä fetishistiset käsitykset ovat porvarillisten kansantuloteorioiden perustana. Tämäntapaisten teoriain avulla porvarilliset taloustieteilijät yrittävät sotkea porvariston eduksi kysymyksen kansantulosta. He pyrkivät todistamaan, että työläisten ja talonpoikien ohella kansantuloa luovat kapitalistit ja maanomistajat samoin kuin sellaiset henkilöt kuin virkamiehet, poliisit, pörssimiehet, papisto jne.

Edelleen, porvarilliset taloustieteilijät kuvailevat kansantulon jaon vääressä valossa. He pienentelevät kapitalistien ja maanomistajien saaman tulon osuutta. Niinpä esimerkiksi riistävien luokkien tulot määritellään veronmaksajien omien, suuresti pienennettyjen ilmoitusten perusteella; ei oteta huomioon kapitalistien valtavia palkkoja, joita monet heistä saavat osakeyhtiöiden johtajina; ei oteta huomioon maalaisporvariston tuloja jne. Samaan aikaan työtätekevien tuloja liioitellaan keinotekoisesti siten, että työläisten joukkoon lasketaan korkeapalkkaiset suuret virkamiehet, tuotantolaitosten, pankkien, kauppalaitosten jne. johtajat.

Vihdoin porvarilliset taloustieteilijät vääristelevät kansantulon jaon todellista kuvaa siten, että he eivät erota menoja riistävien luokkien kulutukseen ja puhtaisiin kiertokulkukustannuksiin, pienentelevät sotilasmenojen osuutta ja kaikin tavoin verhoavat kansantulon valtavan osan tuottamatonta tuhlausta.

Valtion budjetti. Porvarillinen valtio on riistävien luokkien elin, jonka tarkoituksena on yhteiskunnan riistetyn enemmistön alistettuna pitäminen ja riistävän vähemmistön etujen turvaaminen koko sisä- ja ulkopolitiikassa.

Tehtäviensä suorittamiseksi porvarillisella valtiolla on laajalle haarautunut koneisto: armeija, poliisi, rankaisu- ja oikeuselimet, tiedustelulaitos sekä erilaisia elimiä hallinnollista johtamista ja joukkojen ideologista muokkaamista varten. Tätä koneistoa ylläpidetään valtion budjetista. Varat valtion budjettiin saadaan veroilla ja lainoilla.

Valtion budjetti on keino kansantulon tietyn osan uudestijakamiseksi riistävien luokkien eduksi. Se laaditaan valtion vuosittaisen

tulo- ja menoarvion muodossa. Marx on kirjoittanut, että kapitalistisen valtion budjetti „ei ole muuta kuin luokkabudjetti, budjetti porvaristolle”¹.

Kapitalistisen valtion menot ovat valtaosaltaan tuottamattomia.

Suuri osa valtion budjetin varoista menee kapitalismin aikana sotien valmisteluun ja sodankäyntiin. Tähän kuuluvat myös menot tieteellisiin tutkimuksiin uusien joukkotuhoaseiden tuotannon ja kehittämisen alalla sekä tihutyön järjestämiseen ulkomailla.

Toinen kapitalistisen valtion suuri menoerä liittyy työtätekeviä sortavan koneiston ylläpitoon. „Nykyaikainen militarismi on kapitalismin seuraus. Molemmissa muodoissa se on kapitalismin „elin- ilmaus”; sotilaallisena voimana, jota kapitalistiset valtiot käyttävät ulkoisissa yhteentörmäyksissään... ja aseena, joka vallassaolevien luokkien käsissä toimii proletariaatin kaikenlaatuisten (taloudellisten ja poliittisten) liikkeiden tukahduttamiseksi”².

Varsin merkittäviä summia valtio käyttää — varsinkin pulien ja sotien aikana — kapitalististen yritysten suoranaiseen tukemiseen ja suurten voittojen takaamiseen niille. Pankeille ja teollisuudenharjoittajille annettujen avustusten tarkoituksena on usein niiden pelastaminen vararikosta pulien aikana. Budjettivaroilla suoritettujen valtion tilausten välityksellä miljardeihin nousevat lisävoitot siirretään suurkapitalistien taskuihin.

Menot kulttuuriin ja tieteeseen, opetukseen ja terveydenhoitoon muodostavat mitättömän osan kapitalististen maiden valtion budjeteissa. Esimerkiksi Amerikan Yhdysvaltojen liittovaltion viime vuosien budjeteissa sotilaallisiin tarkoituksiin on myönnetty enemmän kuin kaksi kolmasosaa kaikista varoista, mutta terveydenhoitoon, kansan sivistykseen ja asuinrakennustoimintaan alle 4%, josta kansan sivistykseen alle 1%.

Pääosan tuloista kapitalistinen valtio saa *verojen* avulla. Esimerkiksi Englannissa olivat verot valtion budjetin tulojen kokonaissummasta v. 1938 89%.

Kapitalismin oloissa verot ovat muoto, jonka avulla työtätekevien riistoa lisätään uudestijakamalla budjetin välityksellä osa heidän tuloistaan porvariston hyväksi. Veroja nimitetään *välittömiksi*, jos verotus kohdistuu yksityisten henkilöiden tuloihin, ja *välilliseksi*, jos verotus kohdistuu myytäviin tavaroihin (etupäässä joukkokulutustarvikkeisiin) tai palveluksiin (esimerkiksi elokuva- ja teatteripääsyliput, matkaliput kaupunkiliikenteessä jne.). Välilliset verot kohottavat tavaroiden hintoja ja maksuja palveluksista. Välilliset verot tulevat tosiasiallisesti ostajien maksettavaksi. Kapitalistit siirtävät ostajien maksettavaksi osan välittömistäkin veroistaan, jos heidän onnistuu nostaa tavaroiden tai palvelusten hintaa.

¹ K. Marx, Punnat, shillingit ja pennyt eli luokkabudjetti ja kenen hyödyksi se menee, K. Marx ja F. Engels, Teokset, IX osa, s. 146.

² V. I. Lenin, Taisteleva militarismi ja sosialidemokratian antimilitaristinen taktiikka, Teokset, 15. osa, s. 169.

Porvarillisen valtion politiikka suuntautuu riistävien luokkien verotuksen vähentämiseen, kaikin tavoin. Kapitalistit kiertävät veronmaksua salaamalla tulojensa todellisen suuruuden. Välillisten verojen politiikka on omistaville luokille erityisen edullinen. „Välillinen verotus, joka lankeaa joukkojen kuluttamille tarvikkeille, on mitä epäoikeudenmukaisiin. Se laskeutuu kaikella painollaan köyhälistön hartioille ja asettaa rikkaat etuoikeutettuun asemaan. Mitä köyhempi ihminen on, sitä suuremman osan tulostaan hän joutuu antamaan valtiolle välillisten verojen muodossa. Pienomistajain ja omistamattomien joukko tekee $\frac{9}{10}$ koko väkiluvusta, käyttää $\frac{9}{10}$ kaikista veronalaisista tuotteista ja maksaa $\frac{9}{10}$ välillisten verojen koko summasta”¹.

Verojen pääpaino rasittaa siis työtätekeviä joukkoja: työläisiä, talonpoikia ja toimihenkilöitä (palveluskuntalaisia). Kuten on jo sanottu, nykyisin porvarillisissa maissa valtion budjettiin otetaan verojen välityksellä lähes kolmannes työläisten ja toimihenkilöiden työpalkasta. Korkeita veroja kannetaan talonpojilta ja nopeutetaan heidän taloudelliseen häviöön joutumistaan.

Verojen ohella *lainat* ovat kapitalistisen valtion tärkeä tuloerä. Useimmiten porvarillinen valtio turvautuu lainoihin ylimääräisten, ennen kaikkea sotilaallisten menojen peittämiseksi. Merkittävä osa lainojen avulla kootuista varoista menee valtion maksuihin armeijaa varten tehdyistä ase- ja varustustilauksista, jotka tuottavat teollisuudenharjoittajille valtavia voittoja. Viime kädessä lainat johtavat työtätekevien verojen jatkuvaan kohoamiseen lainakorkojen maksamiseksi ja itse lainojen kuolettamiseksi. Valtionvelan määrä porvarillisissa maissa kasvaa nopeasti.

Valtionvelan yhteissumma koko maailmassa kasvoi 38 miljardista frangista v. 1825 250 miljardiin frangiin v. 1900, ts. 6,6-kertaiseksi. Vielä nopeammin valtionvelka on kasvanut XX vuosisadalla. Amerikan Yhdysvalloissa v. 1914 oli valtionvelka 1,2 miljardia dollaria, mutta v. 1938 — 37,2 miljardia, ts. lisääntyi 31-kertaiseksi. Englannissa v. 1890 maksettiin lainakorkoina 24,1 miljoonaa puntia, v. 1953/54 — 570,4 miljoonaa; Amerikan Yhdysvalloissa v. 1940 maksettiin lainakorkoina miljardi dollaria, mutta v. 1953/54 — 6,5 miljardia dollaria.

Eräs valtion budjetin tulolähde kapitalismin aikana on paperirahan *liikkeelle laskeminen*. Aiheuttaessaan inflaation ja hintojen nousun paperirahan liikkeelle laskeminen siirtää porvarilliselle valtiolle osan kansantulosta alentamalla kansanjoukkojen elintasoa.

Kapitalismin vallitessa valtion budjetti on siis porvarillisen valtion käsissä keino työtätekevien rosvouksen lisäämiseksi ja kapitalistien luokan rikastuttamiseksi, se lisää kansantulon käytön tuottamatonta ja loismaista luonnetta.

¹ V. I. Lenin, Valtion rahanäännon johdosta, Teokset, 5. osa, s. 309. (Suom. 1954, s. 327.)

LYHYITÄ YHTEENVETOJA

1. *Kansantulo kapitalistisessa yhteiskunnassa on se osa yhteiskunnallisesta kokonaistuotteesta, jossa luotu uusi arvo olennoituu. Kansantulon luo aineellisen tuotannon aloilla työväenluokan työ, samoin kuin talonpoikien ja käsityöläisten työ. Luontoismuodoltaan kansantulo on kaikkien tuotettujen kulutustarvikkeiden paljous ja se osa tuotannonvälineistä, joka on tarkoitettu tuotannon laajentamiseen. Kapitalismin aikana merkittävä osa työkykyisestä väestöstä ei luo kansantuloa eikä edes osallistu yhteiskunnalle hyödylliseen työhön.*

2. *Kansantulon jako kapitalismin aikana tapahtuu riistävien luokkien rikastuttamisintressien mukaisesti. Työtätekevien luokkien osuus kansantulosta alenee, mutta riistävien luokkien osuus lisääntyy.*

3. *Kapitalismin vallitessa työväenluokan luoma kansantulo jakautuu työläisten työpalkan, kapitalistien (teollisuudenharjoittajien, kauppiaiden ja lainapääoman omistajien) voittojen ja maanomistajien saaman maankoron muodossa. Kapitalistit ja maanomistajat anastavat myös huomattavan osan talonpoikien ja käsityöläisten työn tuloksista. Valtion budjetin välityksellä ja palvelusten korkeiden maksujen avulla suoritetaan kansantulon uudestijako, joka lisää työtätekevien kurjistumista entistä enemmän.*

4. *Valtava ja yhä lisääntyvä osa kansantulosta käytetään kapitalismin aikana tuottamattomasti: se käytetään porvariston loismaiseen kulutukseen, tavattomasti paisuneiden kiertokulkukustannusten peittämiseen, joukkojen sortamiseen tarkoitettun valtionkoneiston ylläpitämiseen ja anastussotien valmisteluun ja käyntiin.*

XVI LUKU

YHTEISKUNNALLISEN PÄÄOMAN UUSINTAMINEN

Yhteiskunnallinen pääoma. Yhteiskunnallisen kokonaistuotteen kokoonpano. Kapitalistinen uusintaminen käsittää sekä välittömän tuotantoprosessin että kiertokuluprosessin.

Toteuttaakseen uusintamisensa pääomalla täytyy olla mahdollisuus suorittaa esteettömästi kehäkiertonsa, ts. siirtyä rahamuodosta tuotantomuotoon, tuotantomuodosta tavaramuotoon, tavaramuodosta rahamuotoon jne. Tämä ei koske ainoastaan jokaista erillistä pääomaa, vaan myös kaikkia yhteiskunnassa olevia pääomia. „Erillisten pääomien kehäkierrat kietoutuvat kuitenkin toisiinsa, edellyttävät toisiaan ja juuri tällä tavoin toisiinsa

kietoutuen muodostavat yhteiskunnallisen kokonaispääoman liikkeen”¹.

Yhteiskunnallinen pääoma on kaikkien, keskinäisessä yhteydessä olevien ja keskinäisesti riippuvaisten yksilöllisten pääomien koostuma. Yksityisten kapitalistien yritysten välillä on monipuolisia yhteyksiä: toiset yritykset toimittavat toisille koneita, raaka-aineita ja muita tuotannonvälineitä ja toiset tuottavat toimentulovälineitä, joita työläiset ostavat, sekä kulutus- ja ylellisyystarvikkeita, joita kapitalistit ostavat. Jokainen yksilöllinen pääoma on itsenäinen suhteessa toisiin, mutta samaan aikaan kaikki yksilölliset pääomat ovat sidottuja toisiinsa ja riippuvaisia toisistaan. Tämä ristiriita käy ilmi yhteiskunnallisen kokonaispääoman uusintamisessa ja kiertokulussa. Yksityisten kapitalistien välillä olevat monipuoliset keskinäisten yhteyksien ja keskinäisen riippuvaisuuden suhteet ilmenevät kapitalismille olennaisen tuotannon anarkian vuoksi luonnonvoimaisesti.

Yhteiskunnallisen kokonaispääoman uusintamista ja kierto-kulkua tarkasteltaessa oletamme yksinkertaisuuden vuoksi, että maan koko taloutta harjoitetaan kapitalistisella perustalla (toisin sanoen yhteiskunta on muodostunut ainoastaan kapitalisteista ja työläisistä) ja että koko pysyvä pääoma kulutetaan vuoden kuluessa ja sen arvo siirtyy kokonaan vuosituotteeseen. Näin edellyttäessä *yhteiskunnallinen kokonaistuote* ei ole muuta kuin yhteiskunnallinen pääoma (ynnä lisäkasvu lisäarvon muodossa), joka tulee tuotanto-prosessista tavaramuodossa.

Jotta tuotanto voisi jatkua, täytyy yhteiskunnallisen tuotteen käydä kiertokulkuprosessin läpi. Kiertokulkuprosessissa yhteiskunnallisen tuotteen jokainen osa vaihtaa ensin tavaramuotonsa rahamuodoksi ja sen jälkeen rahamuodon siksi tavaramuodoksi, joka tarvitaan tuotannon jatkamiseen. *Yhteiskunnallisen tuotteen realisointi* merkitsee tuota muotojen vaihtumista: tavaramuodon vaihtumista rahamuodoksi ja sen jälkeen rahamuodon vaihtumista uudeksi tavaramuodoksi.

Kuten edellä on sanottu, jakautuu koko yhteiskunnallinen tuote *arvonsa puolesta* kolmeen osaan: ensimmäinen korvaa pysyvän pääoman, toinen korvaa vaihtelevan pääoman ja kolmas on lisäarvoa. Yhteiskunnallisen tuotteen arvo on siis yhtä kuin $c + v + m$. Näillä yhteiskunnallisen tuotteen eri osilla on erilainen osuus uusintamisen kulussa. Pysyvän pääoman on toimittava edelleen tuotantoprosessissa. Vaihteleva pääoma muuttuu työpalkaksi, jonka työläiset käyttävät kulutukseen. Yksinkertaisessa uusintamisessa kapitalistit kuluttavat lisäarvon kokonaan, mutta laajennetussa sen osittain kuluttavat kapitalistit, osittain se käytetään lisä-tuotannonvälineiden ostoon ja lisätyövoiman palkkaamiseen.

Luontoismuodossaan koko yhteiskunnallinen tuote koostuu tuotannonvälineistä ja kulutustarvikkeista. Sen mukaan koko

¹ K. Marx, Pääoma, II osa, 1953, s. 352. (Suom. 1950, s. 303.)

yhteiskunnallinen tuotanto jakautuu kahteen suureen lohkoon: ensimmäinen lohko (I) — tuotannonvälineiden tuotanto ja toinen (II) — kulutustarvikkeiden tuotanto. Kulutustarvikkeet puolestaan jakautuvat työväenluokan, työtätekevien joukkojen tarpeiden tyydyttämiseen meneviin välttämättömiin toimentulovälineisiin sekä ylellisyystarvikkeisiin, jotka ovat vain riistävien luokkien hankittavissa. Elintason alenemisen vuoksi työtätekevien täytyy yhä useammin ostaa täysiärvoisten kulutustarvikkeiden asemesta huonolaatuisia tavaroita ja korvikkeita. Samaan aikaan kasvaa loisloukkien ylellisyys ja tuhlaus.

Yhteiskunnallisen tuotteen jakautuminen luontoismuodossa on puolestaan syynä sen eri osien erilaiselle tehtävälle uusintamisen kuluissa. Niinpä esimerkiksi kutomakoneet on tarkoitettu palvelemaan kankaiden tuotantoa eikä niitä voida käyttää mihinkään muihin tarkoituksiin; toisaalta valmiiden vaatteiden täytyy joutua henkilökohtaiseen kulutukseen.

Yksilöllisen pääoman kehäkiertoa ja kiertoa tarkasteltaessa on merkityksetöntä, minkälaisia tavaroita luontoismuodossaan (käyttöarvoja) kysymyksessä olevassa tuotantolaitoksessa tuotetaan. Yhteiskunnallisen kokonaispääoman uusintamista ja kiertokulkua tarkasteltaessa yhteiskunnassa tuotettujen tavaroiden luontoismuoto saa olennaisen merkityksen: tuotantoprosessin keskeytymätöntä uusimista varten on välttämätöntä, että saatavissa on sekä vastaavat tuotannonvälineet että kulutustarvikkeet.

Herää kysymys, millä tavoin yhteiskunnallisen tuotteen realisointi tapahtuu kapitalistisen tuotannon anarkian oloissa? Lenin on sanonut, että „siinähan se realisointikysymys juuri onkin, että analysoidaan yhteiskunnallisen tuotteen kaikkien osien *korvautuminen* arvon ja aineellisen muodon mukaan”¹. Kysymys on siis siitä, miten yhteiskunnallisen tuotteen jokaiselle osalle löydetään arvona (pysyvä pääoma, vaihteleva pääoma ja lisäarvo) ja luontoismuodossa (tuotannonvälineet ja kulutustarvikkeet) sitä markkinoilla vastaava tuotteen toinen osa.

Laajennettua uusintamista tarkasteltaessa tähän liittyy vielä kysymys, miten lisäarvon muuttuminen pääomaksi tapahtuu, ts. mistä otetaan lisä-tuotannonvälineet ja kulutustarvikkeet tuotannon laajentamisessa välttämättömille lisätyöläisille.

Realisoinnin ehdot kapitalistisessa yksinkertaisessa uusintamisessa. Tarkastakaamme ensin yhteiskunnallisen tuotteen realisoinnille välttämättömiä ehtoja kapitalistisessa yksinkertaisessa uusintamisessa, jolloin koko lisäarvo menee kapitalistien henkilökohtaiseen kulutukseen. Nämä ehdot voidaan havainnollistaa seuraavalla esimerkillä.

Olkoon ensimmäisessä lohossa, ts. tuotannonvälineiden tuotannossa, pysyvän pääoman arvo, esimerkiksi miljoonissa punnissa

¹ V. I. Lenin, Taloudellisen romantismin luonnehtimiseksi, Teokset, 2. osa, s. 144. (Suom. 1954, s. 143.)

ilmaistuna, 4 000, vaihtelevan pääoman 1 000 ja lisäarvon 1 000. Olkoon toisessa lohkoissa, ts. kulutustarvikkeiden tuotannossa, pysyvän pääoman arvo 2 000, vaihtelevan pääoman 500 ja lisäarvo 500. Tällä edellytyksellä vuotuinen yhteiskunnallinen tuote tulee koostumaan seuraavista osista:

$$I. 4\,000\ c + 1\,000\ v + 1\,000\ m = 6\,000$$

$$II. 2\,000\ c + 500\ v + 500\ m = 3\,000$$

Ensimmäisessä lohkoissa tuotetun ja koneiden, raaka-aineiden, materiaalien jne. muodossa olevan kokonaistuotteen arvo on siis 6 000. Jotta tuotantoprosessi voisi uusiintua on osa tästä tuotteesta, 4 000, myytävä siis ensimmäisen lohkon tuotantolaitoksille tämän lohkon pysyvän pääoman uusimiseksi. Ensimmäisen lohkon tuotteen muu osa, joka edustaa uusittua vaihtelevan pääoman arvoa (1 000) ja uusittua lisäarvoa (1 000) ja joka on tuotannonvälineiden muodossa, myydään toisen lohkon tuotantolaitoksille vaihtamalla kulutustarvikkeisiin, jotka joutuvat ensimmäisen lohkon työläisten ja kapitalistien henkilökohtaiseen kulutukseen. Toisen lohkon kapitalistit puolestaan tarvitsevat tuotannonvälineitä 2 000 arvosta pysyvän pääomansa uusimiseksi.

Toisessa lohkoissa tuotetun ja kulutustarvikkeiden muodossa (viljaa, lihaa, pukimia, jalkineita jne. sekä ylellisyyesineitä) olevan kokonaistuotteen arvo on 3 000. Osa toisessa lohkoissa tuotetuista kulutustarvikkeista, arvoltaan 2 000, vaihdetaan ensimmäisen lohkon työpalkkaan ja lisäarvoon; näin tapahtuu toisen lohkon pysyvän pääoman korvaaminen. Muu osa toisen lohkon tuotteesta, joka edustaa uusittua vaihtelevan pääoman arvoa (500) ja uusittua lisäarvoa (500), realisoituu toisen lohkon sisällä ja joutuu tuon lohkon työläisten ja kapitalistien henkilökohtaiseen kulutukseen.

Yksinkertaisessa uusintamisessa kahden lohkon väliseen vaihtoon siis joutuvat: 1) ensimmäisen lohkon vaihteleva pääoma ja lisäarvo, jotka on vaihdettava toisessa lohkoissa tuotettuihin kulutustarvikkeisiin ja 2) toisen lohkon pysyvä pääoma, joka on vaihdettava ensimmäisessä lohkoissa tuotettuihin tuotannonvälineisiin. Kapitalistisessa yksinkertaisessa uusintamisessa realisoinnin ehtona on seuraava vastaavaisuus: ensimmäisen lohkon vaihteleva pääoma ynnä lisäarvo täytyy olla yhtä suuri kuin toisen lohkon pysyvä pääoma: $I (v + m) = II c$.

Tämä yksinkertaisen uusintamisen ehto voidaan ilmaista vielä seuraavasti. Ensimmäisessä lohkoissa — tuotannonvälineitä valmistavissa tuotantolaitoksissa — vuoden aikana tuotettujen tavaroiden koko määrän on arvoltaan oltava yhtä suuri kuin niiden tuotannonvälineiden määrä, jotka vuoden aikana kulutetaan molempien lohkojen tuotantolaitoksissa. Toisessa lohkoissa — kulutustarvikkeita valmistavissa tuotantolaitoksissa — vuoden aikana tuotettujen tavaroiden koko määrän on arvoltaan oltava yhtä suuri kuin molempien lohkojen työläisten ja kapitalistien tulojen summa.

Realisoinnin ehdot kapitalistisessa laajennetussa uusintamisessa. Kapitalistinen laajennettu uusintaminen edellyttää pääomien kasautumista. Koska molempien lohkojen pääoma muodostuu kahdesta osasta — pysyvästä ja vaihtelevasta pääomasta, niin lisäarvon kasattu osakin jakautuu kahteen osaan: toinen osa menee lisä-tuotannonvälineiden ostoon ja toinen lisätyövoiman palkkaamiseen. Tästä seuraa, että ensimmäisen lohkon vuosituotteen täytyy sisältää jokin ylijäämä sen tuotannonvälinepaljouden lisäksi, joka tarvitaan yksinkertaista uusintamista varten. Toisin sanoen, ensimmäisen lohkon vaihtelevan pääoman ja lisäarvon summan täytyy olla *suurempi* kuin toisen lohkon pysyvä pääoma: I ($v + m$) täytyy olla suurempi kuin II *c*. Tällainen on realisoinnin perusehto kapitalistisessa laajennetussa uusintamisessa.

Tarkastelkaamme realisoinnin ehtoja kapitalistisessa laajennetussa uusintamisessa.

Olkoon pysyvän pääoman arvo ensimmäisessä lohkossa 4 000, vaihtelevan pääoman arvo 1 000 ja lisäarvo 1 000; olkoon pysyvän pääoman arvo toisessa lohkossa 1 500, vaihtelevan pääoman 750 ja lisäarvo 750. Näin olettaen yhteiskunnallinen vuosituote koostuu seuraavista osista:

$$\begin{aligned} \text{I. } & 4\,000\ c + 1\,000\ v + 1\,000\ m = 6\,000 \\ \text{II. } & 1\,500\ c + 750\ v + 750\ m = 3\,000 \end{aligned}$$

Olettakaamme, että ensimmäisessä lohkossa 1 000:n suuruisesta lisäarvosta kasataan 500. Pääoman elimellistä kokoonpanoa vastaavasti ensimmäisessä lohkossa (4 : 1) lisäarvon kasattu osa jakautuu seuraavasti: 400 menee pysyvän pääoman lisäämiseen ja 100 vaihtelevan pääoman lisäämiseen. Pysyvän pääoman lisä (400) on ensimmäisen lohkon omassa tuotteessa tuotannonvälineiden muodossa; vaihtelevan pääoman lisä (100) on sen sijaan saatava vaihtamalla toiselta lohkolta, jonka siis täytyy myöskin kasata. Toisen lohkon kapitalistit vaihtavat osan lisäarvostaan, 100, tuotannonvälineisiin ja käyttävät nämä tuotannonvälineet lisääkseen pysyvään pääomaan. Toisen lohkon pääoman elimellistä kokoonpanoa vastaavasti (2 : 1) on vaihtelevan pääoman tässä lohkossa tällöin lisäännättävä 50:llä. Toisessa lohkossa pitää siis 750:n suuruisesta lisäarvosta kasata 150.

Samoin kuin yksinkertaisessa uusintamisessa on toisen lohkon vaihdettava ensimmäisen lohkon kanssa pysyvä pääomansa, joka on 1 500, mutta ensimmäisen lohkon on vaihdettava toisen lohkon kanssa vaihteleva pääomansa, joka on 1 000, ja kapitalistien kulutettavaksi joutuva osa lisäarvosta, joka on 500.

Ensimmäisen lohkon on siis vaihdettava:	
se osa tuotteesta, jossa uusiintuu vaihtelevan pääoman arvo	1 000
se osa kasatusta lisäarvosta, joka liitetään vaihtelevaan pääomaan ..	100
se osa lisäarvosta, jonka kapitalistit kuluttavat	500
	<hr/>
	<i>Yhteensä</i> 1 600

Toisen lohkon on vaihdettava:	
pysyvä pääoma	1 500
se osa kasatusta lisäarvosta, joka liitetään pysyvään pääomaan	100
	<hr/>
	<i>Yhteensä</i> 1 600

Vaihto molempien lohkojen välillä voi tapahtua ainoastaan silloin, kun nämä suureet ovat yhtä suuret. Näin muodoin realisoinnin ehtona kapitalistisessa laajennetussa uusintamisessa on seuraava yhdensuuruisuus: vaihtelevan pääoman arvon ynnä kapitalistien henkilökohtaiseen kulutukseen tarkoitettua lisäarvon osan ynnä vaihtelevaan pääomaan liitettävän lisäarvon kasautuvan osan ensimmäisessä lohkossa pitää olla yhtä suuren kuin pysyvän pääoman arvon ynnä pysyvään pääomaan liitettävän lisäarvon kasautuvan osan toisessa lohkossa.

Laajennetussa uusintamisessa ensimmäisen lohkon vaihtelevan pääoman ja lisäarvon summan täytyy kasvaa nopeammin kuin toisen lohkon pysyvän pääoman, mutta ensimmäisen lohkon pysyvän pääoman kasvun on vielä enemmän mentävä edelle toisen lohkon pysyvän pääoman kasvusta.

Olkoon kysymyksessä mikä yhteiskuntajärjestelmä tahansa, ilmenee tuotantovoimien kehitys siinä, että tuotannonvälineiden tuotantoon menevä yhteiskunnallisen työn osuus suurenee kulutustarvikkeiden tuotantoon menevään osaan verraten. Tuotannonvälineiden tuotannon ensisijainen kasvu kulutustarvikkeiden tuotantoon verrattuna on laajennetun uusintamisen laki. Kapitalismin aikana tuotannonvälineiden tuotannon nopeampi kasvu kulutustarvikkeiden tuotantoon verrattuna ilmenee pysyvän pääoman nopeampana kasvuna vaihtelevaan pääomaan verrattuna, toisin sanoen pääoman elimellisen kokoonpanon kohoamisena.

Tarkastellessaan realisoinnin ehtoja kapitalistisessa yksinkertaisessa ja laajennetussa uusintamisessa Marx jätti analysoinnin yksinkertaistamisen vuoksi syrjään pääoman elimellisen kokoonpanon kasvun. Ne uusintamiskaavat, jotka Marx on esittänyt „Pääomassa”, edellyttävät pääoman elimellisen kokoonpanon pysyvän muuttumattomana. Lenin kehitteli edelleen Marxin uusintamisteoriaa ja laati laajennetun uusintamisen kaavan, jossa on otettu huomioon pääoman elimellisen kokoonpanon kasvu. Tämä kaava osoittaa, että „kaikkein nopeimmin kasvaa tuotannonvälineiden tuotanto tuotannonvälineitä varten, sen jälkeen tuotannonvälineiden tuotanto kulutusvälineitä varten ja kaikkein hitaimmin kulutusvälineiden tuotanto”¹.

Leninin kaava kuvaa havainnollisesti tuotannonvälineiden tuotannon ensisijaisen kasvun lain vaikutusta kapitalistisen laajennetun uusintamisen kulussa. Tämä vaikutus ilmenee tuotannonalojen välillä vakiintuneiden määräsuhteiden valtoimena rikkoutumisena, eri alojen epätasaisena kehityksenä ja kansanjoukkojen kulutuksen räikeänä jälkeenjäämisenä tuotannon kasvusta sen vuoksi, että pääoman elimellisen kokoonpanon kohoaminen johtaa väistämättä työttömyyden kasvuun ja työväenluokan elintason alenemiseen.

¹ V. I. Lenin, Niin sanotun markkinakysymyksen johdosta, Teokset, I. osa, s. 71. (Suom. 1953, s. 73.)

Markkinaongelma. Kapitalistisen uusintamisen ristiriidat.

Kuten edellä esitetystä käy ilmi, yhteiskunnallisen tuotteen realisoimiseksi ovat tarpeen tietyt määräsuhteet (proportiot) sen eri osien välillä ja niin ollen tuotannon alojen ja ainesten välillä. Kapitalismin aikana, jolloin tuotantoa harjoittavat erillään olevat tuottajat, joita johtaa voitontavoittelu ja jotka työskentelevät heille tuntemattomia markkinoita varten, nämä suhteet eivät voi olla alati rikkoutumatta. Tuotannon laajentaminen tapahtuu epätasaisesti, minkä vuoksi vanhat määräsuhteet alojen välillä alituisesti rikkoutuvat ja uudet määräsuhteet syntyvät valtoimesti, siten, että pääomat siirtyvät aloilta toisille. Määräsuhtaisuus eri alojen välillä on sen vuoksi sattuma ja määräsuhtauuden alinomaiset rikkoutumiset ovat kapitalistisen uusintamisen yleinen sääntö. Tutkiessaan kapitalistisen yksinkertaisen ja laajennetun uusintamisen normaalin kulun ehtoja Marx selittää, että ne „muuttuvat yhtä monilukuisiksi uusintamisen epänormaalin kulun edellytyksiksi, yhtä monilukuisiksi pulien mahdollisuuksiksi, koska tasapaino itsekin on — tämän tuotannon luonteen ollessa vaistovaraista — sattuma”¹. Kapitalistisen tuotannon anarkian oloissa yhteiskunnallisen tuotteen realisointi tapahtuu ainoastaan vastusten ja alituisten heilahtelujen keskellä, jotka tulevat yhä voimakkaammiksi kapitalismin kehittyessä.

Tässä on erikoinen merkitys sillä seikalla, että kapitalistisen tuotannon laajeneminen ja niin ollen kotimaanmarkkinain muodostuminen ei tapahdu niin paljon kulutustarvikkeiden kuin tuotannonvälineiden alalla. Kuitenkaan ei tuotannonvälineiden tuotanto voi kehittyä täysin riippumattomasti kulutustarvikkeiden tuotannosta ja ilman mitään yhteyttä siihen, sillä näitä tuotannonvälineitä käyttävät tuotantolaitokset heittävät markkinoille yhä kasvavia tavaramääriä, jotka palvelevat kulutusta. Tuotannollinen kulutus (tuotannonvälineiden kulutus) on siis aina viime kädessä sidottu henkilökohtaiseen kulutukseen, on aina riippuvainen siitä. Mutta väestön perusjoukkojen henkilökohtainen kulutus on kapitalistisessa yhteiskunnassa rajoitettu varsin ahtaisiin puitteisiin kapitalismin taloudellisten lakien vaikutuksesta, joista aiheutuu työväenluokan kurjistuminen ja talonpoikaiston joutuminen taloudelliseen häviöön. Sen vuoksi sisämarkkinain muodostuminen ja laajeneminen kapitalismin aikana ei ainoastaan ole merkitsemättä kansanjoukkojen kulutuksen laajenemista, vaan päinvastoin se kietoutuu yhteisyyttä tekevien valtaenemmistön lisääntyvän kurjistumisen kanssa.

Kapitalistisen uusintamisen luonne määräytyy kapitalismin taloudellisesta peruslaista, jonka mukaan tuotannon tarkoituksena on voittojen puristaminen yhä laajemmista mittasuhteista, ja keinona tämän tarkoituksena saavuttamiseksi on tuotannon laajentaminen, joka kiertämättä törmää kapitalististen suhteiden ahtaisiin puitteisiin. Tässä mielessä Marx kirjoitti kapitalismille luonteen-

¹ K. Marx, Pääoma, II osa, 1953, s. 496. (Suom. 1950, s. 427.)

omaisesta „tuotannosta tuotannon vuoksi”, „kasaamisesta kasaamisen vuoksi”. Mutta tavaroita tuotetaan viime kädessä ihmisten tarpeiden tyydyttämiseksi eikä tuotantoa varten. Kapitalismille on siis ominaista syvä antagonistinen ristiriita tuotannon ja kulutuksen välillä.

Kapitalismille ominainen ristiriita tuotannon ja kulutuksen välillä on siinä, että kansallisriikkaus kasvaa kansan köyhyyden kasvamisen rinnalla, yhteiskunnan tuotantovoimat kasvavat kansan kulutuksen kasvamatta vastaavasti. Tämä ristiriita on eräs kapitalismin perusristiriidan — tuotannon yhteiskunnallisen luonteen ja anastuksen yksityiskapitalistisen muodon välisen ristiriidan — ilmenemismuodoista.

Kapitalistisen realisoinnin syviä ristiriitoja hämääviä porvariston apureita paljastaessaan Lenin korosti, että „*vaikkapa* yhteiskunnallisen kokonaisuutensa uusintaminen ja kierto kävisi ihanteellisen sileästi ja tasasuhtaisesti, niin sittenkin on olemassa ristiriita tuotannon kasvun ja kulutuksen rajoitettujen puitteiden välillä. *Sitä paitsi* todellisuudessa realisoimisprosessi ei kuitenkaan suju ihanteellisen tasasuhtaisesti, vaan „*vaikeuksien*”, „*heilahtelujen*” ja „*kriisien*” ym. keskellä”¹.

On tehtävä ero sisäisten markkinain (tavaroiden myynti kysymyksessä olevan maan rajojen sisällä) ja ulkomaisten markkinain (tavaroiden myynti ulkomaille) välillä.

Sisäiset markkinat syntyvät ja laajenevat yhdessä tavarantuotannon synnyn ja laajenemisen kanssa, mutta erikoisesti kapitalismin kehittyessä; kapitalismi syventää yhteiskunnallista työnjakoa ja jakaa välittömät tuottajat kapitalisteihin ja työläisiin. Yhteiskunnallisen työnjaon johdosta kasvaa tuotannon erikoisalojen luku. Toisten alojen kehitys laajentaa markkinoita toisten alojen tuottamille tavaroille, ennen kaikkea raaka-aineille, koneille ja muille tuotannonvälineille. Edelleen, pienten tavarantuottajien luokkakautuminen, työläisten lukumäärän kasvu ja kapitalistien voittojen lisääntyminen johtaa heidän ostamiensa kulutustarvikkeiden menekin kohoamiseen. Maan sisäisten markkinain kehitysaste on sama kuin kapitalismin kehitysaste.

Kapitalismin aikaansaama työn yhteiskunnallistaminen ilmenee ennen kaikkea entisten pienten talousyksikköjen pirstoutuneisuuden häviämisenä ja pienten, paikallisten markkinain yhdistymisenä valtaviksi kansallisiksi ja myöhemmin myös maailmanmarkkinoiksi.

Koko yhteiskunnallisen pääoman uusintamis- ja kiertokulkuprosessia tarkasteltaessa ulkomaanmarkkinain osuus jätetään sivuun, koska ulkomaanmarkkinain mukaanottaminen ei muuta asian olemusta. Ulkomaankaupan mukaanottaminen siirtää vain kysymyksen yhdestä maasta moniin maihin, mutta se ei muuta reali-

¹ V. I. Lenin, Vieläkin realisoimisteoriakysymyksestä, Teokset, 4. osa, s. 71. (Suom. 1954, s. 73.)

sointiprosessin olemusta vähääkään. Tämä ei kuitenkaan merkitse, etteikö ulkomaanmarkkinoilla olisi olennaista merkitystä kapitalistisille maille. Voitontavoittelussaan kapitalistit laajentavat tuotantoa kaikin keinoin ja etsivät mahdollisimman edullisia menekki-markkinoita, ja ulkomaiset markkinat ovat hyvin usein erittäin edullisia.

Kapitalistisen realisoinnin ristiriidat ilmenevät kaikella voimallaan ajoittaisissa taloudellisissa liikatuotantopulissa.

LYHYITÄ YHTEENVETOJA

1. Yksilöllisten pääomien kehäkierrot kokonaisuutena muodostavat yhteiskunnallisen pääoman liikkeen. Yhteiskunnallinen pääoma on kaikkien, keskinäisessä yhteydessä olevien, yksilöllisten pääomien koostuma.

2. Kapitalistisen yhteiskunnan kokonaistuote jakautuu arvoa pysyvään pääomaan, vaihtelevaan pääomaan ja lisäarvoon ja luontoismuotonsa puolesta tuotannonvälineisiin ja kulutustarvikkeisiin. Koko yhteiskunnallinen tuotanto jakautuu kahteen lohkoon: ensimmäinen lohko on tuotannonvälineiden tuotanto ja toinen lohko on kulutustarvikkeiden tuotanto. Realisointiongelma on siinä, miten jokaiselle yhteiskunnallisen tuotteen osalle löydetään arvoonsa ja luontoismuotonsa puolesta sitä markkinoilla vastaava tuotteen toinen osa.

3. Kapitalistisessa yksinkertaisessa uusintamisessa realisoinnin ehtona on, että ensimmäisen lohkon vaihtelevan pääoman ynnä lisäarvon on oltava yhtä suuri kuin toisen lohkon pysyvä pääoma. Kapitalistisessa laajennetussa uusintamisessa ensimmäisen lohkon vaihtelevan pääoman ja lisäarvon summan on oltava suurempi kuin toisen lohkon pysyvä pääoma. Laajennetun uusintamisen lakina missä tahansa yhteiskuntajärjestelmässä on tuotannonvälineiden tuotannon ensisijainen (nopeampi) kasvu kulutustarvikkeiden kasvuun verrattuna.

4. Kehityksensä kulussa kapitalismi luo sisämarkkinat. Tuotannon ja sisäisten markkinain kasvu kapitalismin aikana tapahtuu suuremmassa määrin tuotannonvälineiden kuin kulutustarvikkeiden alalla. Kapitalistisessa uusintamisprosessissa tulee näkyviin kapitalismin vallitessa väistämätön tuotannon epäsuhtaisuus ja tuotannon ja kulutuksen välinen ristiriita, jotka ovat seurausta kapitalismin perusristiriidasta — ristiriidasta tuotannon yhteiskunnallisen luonteen ja tuotannon tulosten yksityiskapitalistisen anastusmuodon välillä. Kapitalistisen uusintamisen ristiriidat ilmenevät selvimmin taloudellisissa liikatuotantopulissa.

XVII LUKU

TALOUSPULAT

Kapitalististen liikatuotantopulien perusta. XIX vuosisadan alusta, siitä lähtien, kun koneellinen suurtuotanto syntyi, kapitalistisen laajennetun uusintamisen kulun keskeyttävät ajoittain talouspulat.

Kapitalistiset pulat ovat *liikatuotantopulia*. Pula ilmenee ennen kaikkea siinä, että tavaroilla ei ole, menekkiä, koska niitä on tuotettu enemmän kuin mitä niitä voivat ostaa pääasialliset kuluttajat, kansanjoukot, joiden ostokyky on kapitalististen tuotantosuhteiden vallitessa varsin ahtaiden puitteiden rajoittama. „Ylijäämä“-tavarat täyttävät varastot. Kapitalistit supistavat tuotantoa ja erottavat työläisiä. Satoja ja tuhansia tuotantolaitoksia suljetaan. Työttömyys kasvaa jyrkästi. Suuri määrä pientuottajia kaupungeissa ja maaseudulla joutuu taloudelliseen häviöön. Tuotettujen tavaroiden menekin puute johtaa kaupan sekasortoon. Luottosuhteet häiriytyvät. Kapitalisteilla on ankara puute käteisestä rahasta maksuja varten. Pörsseissä tapahtuu romahdus — osakkeiden, obligaatioiden ja muiden arvopapereiden kurssit alenevat jyrkästi. Teollisuuslaitosten, kauppa- ja pankkiliikkeiden vararikkoaalto vyöryy.

Tavaroiden liikatuotanto pulien aikana ei ole absoluuttinen, vaan suhteellinen. Tämä merkitsee, että tavaroiden liikarunsautta esiintyy ainoastaan maksukykyiseen kysyntään verraten, mutta ei suinkaan yhteiskunnan todellisiin tarpeisiin verraten. Pulan aikana työtätekevät joukot kärsivät äärimmäistä puutetta kaikkein välttämättömimmästäänkin, heidän tarpeitaan tyydytetään huomommin kuin koskaan muina aikoina. Miljoonajoukot näkevät nälkää sen tähden, että viljaa on tuotettu „liian paljon“, ihmiset kärsivät kylmästä sen tähden, että kivihiihtä on louhittu „liian paljon“. Työtätekevät ovat vailla elämisen välineitä nimenomaan sen vuoksi, että he ovat tuottaneet noita välineitä „liian suuria määriä“. Sellainen on kapitalistisen tuotantotavan huutava ristiriita, tuotantotavan, jonka vallitessa, ranskalaisen utopisti-sosialisti Fourier'n sanoja käyttäen, „liikarunsaudesta tulee puutteen ja kurjuuden lähde“.

Talouselämän järkytyksiä sattui monesti myös esikapitalististen tuotantotapojen aikana. Mutta ne aiheutti jokin poikkeuksellinen luonnon- tai yhteiskunnallinen onnettomuus: tulva, kuivuus, verinen sota tai kulkutauti autioitti joskus kokonaisia maita ja saattoi väestön nälkään ja kuolemaan. Mutta nämä taloudelliset järkytykset erosivat jyrkästi kapitalistisista pulista siinä, että näiden järkytysten aiheuttama nälkä ja kurjuus oli seurausta tuotannon kehittymättömyydestä, tuotteiden äärimmäisestä niukuudesta. Kapitalismin aikana taas pulat synnyttää tuotannon kasvu kansanjoukkojen alhaisen elintason vallitessa ja tuotettujen tavaroiden suhteellinen „liikarunsaus“.

Kuten edellä sanottiin (IV luvussa), jo yksinkertaiseen tavarantuotantoon ja kiertokulkuun sisältyy pulien *mahdollisuus*. *Väistämättömiksi* pulat tulevat kuitenkin vasta kapitalismin vallitessa,

jolloin tuotanto saa *yhteiskunnallisen luonteen*, mutta monien tuhansien ja miljoonien työläisten yhteiskunnallistuneen työn tuote joutuu *kapitalistien yksityisen anastuksen* kohteeksi. Ristiriita tuotannon yhteiskunnallisen luonteen ja tuotannon tulosten yksityiskapitalistisen anastusmuodon välillä, tämä kapitalismin perusristiriita, on taloudellisten liikatuotantopulien *perusta*. Pulien väistämättömyyden juuret ovat niin ollen itse kapitalistisessa talousjärjestelmässä.

Kapitalismin perusristiriita ilmenee erillisissä tuotantolaitoksissa toteutetun tuotannon järjestelyn ja koko yhteiskunnan tuotannon anarkian välisenä vastakohtana. Jokaisessa erillisessä tehtaassa työläisten työ on järjestetty ja alistettu yrittäjän yksilöllisen tahdon alaiseksi. Mutta yhteiskunnassa kokonaisuudessaan vallitsee tuotannonvälineiden yksityisomistuksen johdosta tuotannon anarkia, joka tekee mahdottomaksi talouden kehityksen suunnitelmallisuuden. Sen vuoksi ne monimutkaiset ehdot, jotka ovat välttämättömiä yhteiskunnallisen tuotteen realisoimiselle kapitalistisen laajennetun uusintamisen yhteydessä, kiertämättä rikkoutuvat. Näitä rikkoutumisia karttuu vähitellen, kunnes alkaa pula, jolloin realisoimisprosessi häiriytyy kokonaan.

Mahdollisimman suuria voittoja tavoitellessaan kapitalistit laajentavat tuotantoa, parantavat tekniikkaa, ottavat käytäntöön uusia koneita ja heittävät markkinoille valtavia tavarapaljouksia. Samaan suuntaan vaikuttaa pääoman elimellisen kokoonpanon kohoamisen aiheuttama voiton suhdeluvun alituinen alenemistaipumus. Yrittäjät pyrkivät korvaamaan voiton suhdeluvun alenemisen siten, että suurentavat voiton paljoutta laajentamalla tuotannon mittasuhteita ja lisäämällä valmistettujen tavaroiden määrää. Kapitalismille on siis ominaista pyrkimys tuotannon laajentamiseen, tuotantomahdollisuuksien valtavaan lisäämiseen. Mutta työväenluokan ja talonpoikaiston kurjistumisen vuoksi työtätekevien maksukykyinen kysyntä suhteellisesti pienenee. Tämän seurauksena kapitalistisen tuotannon laajentaminen törmää väistämättä väestön perusjoukkojen kulutuksen ahtaisiin puitteisiin. Kapitalismin taloudellisesta peruslaista johtuu, että kapitalistisen tuotannon tarkoitusperä — voiton puristaminen yhä laajenevissa mittasuhteissa — joutuu väistämättä ristiriitaan tämän tarkoitusperän saavuttamiskeinon — tuotannon laajentamisen kanssa. Pula on se kohta kapitalistisen laajennetun uusintamisen kulussa, jolloin tämä ristiriita ilmenee menekkiä vaille jäävien tavaroiden ylituotannon kärkevässä muodossa.

„Pulan perustana on tuotannon yhteiskunnallisen luonteen ja tuotannon tulosten kapitalistisen anastusmuodon välinen ristiriita. Tämän kapitalismin perusristiriidan ilmauksena on ristiriita kapitalismin tuotantomahdollisuuksien valtavan *kasvun*, jonka tarkoituksena on *enimmäismääräisen* kapitalistisen voiton saaminen, ja työtätekevien miljoonajoukkojen maksukykyisen kysynnän

suhteellisen *supistumisen* välillä, joiden joukkojen elintason kapitalistit pyrkivät aina pitämään äärimmäisen *vähimmäismäärän* rajoissa¹.

Kapitalismin perusristiriita tulee näkyviin proletariaatin ja porvariston luokka-antagonismissa. Kapitalismille on luonteenomaista kuilu kahden tärkeimmän tuotantoedellytyksen välillä: kapitalistien käsiin keskittyneiden tuotannonvälineiden ja kaikkea muuta paitsi omaa työvoimaansa vailla olevien välittömien tuottajien välillä. Tämä kuilu tulee selvästi näkyviin liikatuotantopulissa, jolloin muodostuu noiduttu kehä: toisaalla liikaa tuotannonvälineitä ja tuotteita ja toisaalla liikaa työvoimaa, suuret toimeentulovälineitä vailla olevat työttömien joukot.

Pulat ovat kapitalistisen tuotantotavan väistämättömiä seuralaisia. Pulien hävittämiseksi on hävitettävä kapitalismi.

Kapitalistisen uusintamisen jaksoittainen luonne. Kapitalistiset liikatuotantopulat toistuvat tiettyjen väliaikojen kuluttua, joka 8—12 vuosi. Pulien kiertämättömyys johtuu kapitalistisen tuotantotavan yleisistä taloudellisista laeista, jotka vaikuttavat kaikissa kapitalistista kehitystietä kulkevissa maissa. Samaan aikaan jokaisen pulan kulku, ilmenemismuodot ja erikoisuudet riippuvat myös kyseisen maan kehityksen konkreettisista ehdoista.

Yksityisiä teollisuusaloja kohdanneita osittaisia liikatuotantopulia oli Englannissa jo XVIII vuosisadan lopussa ja XIX vuosisadan alussa. Ensimmäinen koko maan taloutta käsittävä teollisuuspula puhkesi Englannissa v. 1825. Vuonna 1836 pula alkoi Englannissa ja levisi sitten myös Amerikan Yhdysvaltoihin. Vuosien 1847—1848 pula, joka käsitti Englannin, eräitä Euroopan maita ja Amerikan Yhdysvallat, oli jo itse asiassa maailmapula. Vuoden 1857 pula kohtasi Euroopan ja Amerikan päämaita. Sitä seurasivat pulat vuosina 1866, 1873, 1882 ja 1890. Syvin niistä oli vuoden 1873 pula, joka oli merkinä alkaneesta siirtymisestä esimonopolistisesta monopolistiseen kapitalismiin. XX vuosisadalla on pulia ollut vuosina 1900—1903 (tämä pula alkoi Venäjällä, jossa sen vaikutus oli huomattavasti voimakkaampi kuin missään muussa maassa), v. 1907, vuosina 1920—1921, 1929—1933, 1937—1938 ja 1948—1949 (Amerikan Yhdysvalloissa).

Ajanjaksoa toisen pulan alkamisesta toisen pulan alkamiseen nimitetään *jaksoksi*. Jakso muodostuu neljästä vaiheesta: pula, lama, elpyminen ja nousu. Jakson perusvaihe on pula, joka muodostaa lähtökohdan uudelle jaksolle.

Pula on jakson vaihe, jossa ristiriita tuotantomahdollisuuksien kasvun ja maksukykyisen kysynnän suhteellisen supistumisen välillä tulee näkyviin rajussa ja hävittävässä muodossa. Tälle jakson vaiheelle on luonteenomaista menekkiä vaille jääneiden tavaroiden liikatuotanto, hintojen jyrkkä lasku, maksuvarojen

¹ J. V. Stalin, Keskuskomitean toimintaselostus NKP(b):n XVI edustajakokoukselle, Teokset, 12. osa, ss. 243—244. (Suom. 1952, ss. 261—262.)

ankara puute ja joukkovararikkoja aiheuttava pörssiromahdus, tuotannon jyrkkä supistuminen, työttömyyden kasvu ja työpalkkojen aleneminen. Tavaroiden arvon aleneminen, työttömyys, koneiden, kaluston ja kokonaisten tuotantolaitosten suoranainen tuhoaminen — kaikki se merkitsee yhteiskunnan tuotantovoimien valtavaa hävittämistä. Saattamalla häviöön ja perikatoon paljon tuotantolaitoksia ja tuhoamalla osan tuotantovoimista pula mukauttaa väkivaltaisesti ja kaiken lisäksi aivan lyhyeksi ajaksi tuotannon määrän maksukykyisen kysynnän määrää vastaavaksi. „Pulat ovat aina vain olemassaolevien ristiriitojen väliaikainen, väkivaltaisen ratkaisu, väkivaltaisia purkauksia, jotka vain hetkeksi palauttavat rikkoutuneen tasapainon”¹.

Lama on jakson vaihe, joka seuraa välittömästi pulan jälkeen. Tälle jakson vaiheelle on luonteenomaista, että teollisuustuotanto on pysähdystilassa, tavaroiden hinnat alhaiset, kauppa käy laimeasti ja vapaata rahapääomaa on runsaasti. Lamakauden aikana muodostuvat edellytykset seuraavalle elpymiselle ja nousulle. Kasautuneet tavaravarastot osittain tuhoataan, osittain myydään alennettuun hintoihin. Kapitalistit pyrkivät löytämään ulospääsyn tuotannon pysähdystilasta alentamalla tuotantokustannuksia. Tämän tarkoituksen he pyrkivät saavuttamaan ensiksi tehostamalla kaikin tavoin työläisten riistoa, alentamalla edelleen työpalkkaa ja kohottamalla työn voimaperäisyyttä; toiseksi uudestivarustamalla tuotantolaitokset, uusimalla kiinteän pääoman, ottamalla käytäntöön teknillisiä parannuksia, joiden tarkoituksena on tehdä tuotanto kannattavaksi pulan johdosta muodostuneiden alhaisten hintojen vallitessa. Kiinteän pääoman uusiminen antaa sysäyksen tuotannon kohoamiselle monilla aloilla. Konekalustoa valmistavat tuotantolaitokset saavat tilauksia ja ostavat puolestaan erilaatuisia raaka-aineita ja materiaaleja. Näin avautuu ulospääsy pulasta ja lamatilasta, tapahtuu siirtyminen elpymiseen.

Elpyminen on jakson vaihe, jonka kuluessa tuotantolaitokset toipuvat järkytyksistä ja alkavat laajentaa tuotantoa. Vähitellen tuotantotaso saavuttaa entiset mitat, hinnat kohoavat ja voitot kasvavat. Elpyminen vaihtuu nousuksi.

Nousu on jakson vaihe, jonka kuluessa tuotanto sivuuttaa edellisen jakson aikana, pulan edellä, saavutetun korkeimman huipun. Nousun aikana rakennetaan uusia teollisuuslaitoksia, rautateitä jne. Hinnat kohoavat, kauppiat pyrkivät ostamaan mahdollisimman paljon tavaroita toivoen hintojen edelleen nousevan ja sysäävät siten teollisuudenharjoittajia laajentamaan tuotantoa entistä enemmän. Pankit myöntävät auliisti teollisuudenharjoittajille ja kauppiaille lainoja. Kaikki tämä tekee mahdolliseksi laajentaa tuotannon ja kaupan mittasuhteita kauas maksukykyisen kysynnän puitteiden yli. Näin luodaan edellytykset seuraavalle liikatuotantopulalle.

¹ K. Marx, Pääoma, III osa, 1953, s. 259.

Ennen pulan alkua tuotanto saavuttaa korkeimman tasonsa, mutta menekkimahdollisuudet näyttävät vieläkin suuremmilta. Liikatuotantoa on jo olemassa, mutta piilevässä muodossa. Keinoteltu kohottaa hintoja ja kiihottaa kohtuuttomasti tavaroiden kysyntää. Tavaroiden ylijäämiä kasautuu. Luotto peittää vielä suuremmassa määrin liikatuotannon: pankit jatkavat luotonantoa teollisuudelle ja kaupalle tukien keinotekoisesti tuotannon laajentamista. Kun liikatuotanto saavuttaa korkeimman asteen, puhkeaa pula. Sitten koko jakso toistuu.

Jokainen pula antaa sysäyksen kiinteän pääoman joukkoluontoiselle uusimiselle. Pyrkinessään palauttamaan tuotantolaitostensa kannattavuuden hintojen jyrkästi laskiessa kapitalistit työläisten riiston tehostamisen lisäksi ottavat käytäntöön uusia koneita ja uusia tuotantomenetelmiä. Työväenluokan riiston voimistamisen, pientuottajien häviöön saattamisen ja monien kilpailijayritysten nielemisen tuloksena suurkapitalistit tekevät uusia pääomasijoituksia. Näin siis kapitalistisen tuotantotavan sisäiset voimat luovat ulospääsyn pulasta. Mutta elpymiseen ja nousuun siirryttäessä karttuu kiertämättä uudelleen uusintamiseksi rikkoutumisia, epäsuhteita, ristiriitoja tuotannon kasvun ja maksukykyisen kysynnän ahtaisten puitteiden välillä. Sen seurauksena enemmän tai vähemmän tarkasti määrätyn ajan kuluttua alkaa kiertämättä uusi ylituotantopula. „Vaikka pääoman sijoitusajat ovatkin sangen vaihtelevia eivätkä lähestulkoonkaan vastaa toisiaan, niin pula antaa kuitenkin aina alkusysäyksen suuriin uudissijoituksiin. Niinpä pula suuremmassa tai pienemmässä määrin luokin — koko yhteiskunnan kannalta katsottuna — uuden aineellisen perustan seuraavalle täyskierrossarjalle”¹.

Teollisuuden ratkaisevilla aloilla perustuotannonvälineiden elinikä on, kun ei oteta huomioon ainoastaan fyysillisistä, vaan myöskin moraalinen kuluminen, keskimäärin noin kymmenen vuotta. Se, että aika ajoittain on välttämätöntä uusia joukkoimitassa kiinteä pääoma, muodostaa kapitalismin historian kulussa säännöllisesti toistuvien *pulien periodisuuden aineellisen perustan*.

Jokainen pula valmistaa maaperää uusille, vielä syvemmille pulille, minkä vuoksi kapitalismin kehittyessä niiden hävitysvoima ja kärkevyys lisääntyvät.

Maatalouspulat. Kapitalistiset liikatuotantopulat, jotka aiheuttavat työttömyyttä, työpalkan alenemista ja maataloustuotteiden maksukykyisen kysynnän supistumista, synnyttävät väistämättä osittaista tai yleistä liikatuotantoa maatalouden alalla. Liikatuotantopulia maataloudessa nimitetään *maatalouspuliksi*.

Maatalouspulien väistämättömyyden syynä on sama kapitalismin perusristiriita, joka muodostaa teollisuuspulien perustan. Sen ohella maatalouspulilla on eräitä erikoisuuksia: ne ovat luonteeltaan tavallisesti pitkäaikaisempia ja sitkeämpiä kuin teollisuuspulat.

¹ K. Marx, Pääoma, II osa, 1953, s. 182. (Suom. 1950, s.159.)

XIX vuosisadan viimeisen neljänneksen maatalouspula, joka käsitti Länsi-Euroopan maat, Venäjän ja sitten Amerikan Yhdysvallat, alkoi 70-luvun alku-puolella ja jatkui eri muodoissa XIX vuosisadan 90-luvun puoliväliin. Pulan aiheutti se, että meriliikenteen kehityksen ja rautatieverkoston laajenemisen johdosta Euroopan markkinoille alkoi tulla suuria määriä halvempaa viljaa Amerikasta, Venäjältä ja Intiasta. Amerikassa viljan tuotanto tuli halvemmaksi uusien hedelmällisten maiden viljelykseen oton ja vapaiden maiden vuoksi, joista ei kannettu absoluuttista maankorkoa. Venäjä ja Intia voivat viedä Länsi-Eurooppaan viljaa alhaisella hinnalla, koska ylenmääräisten verojen kuristamien Venäjän ja Intian talonpoikien täytyi myydä vilja polkuhintaan. Euroopan kapitalistiset maanvuokraajat ja talonpojat eivät kestäneet tätä kilpailua suur-maanomistajien paisuttaman korkean maankoron vallitessa. Ensimmäisen maailmansodan jälkeen, väestön maksukykyisen kysynnän vallavasti supistuessa, puhkesi keväällä v. 1920 kärkevä maatalouspula, joka erikoisella voimalla iski Euroopan ulkopuolella olevia maita (Amerikan Yhdysvaltoja, Kanadaa, Argentiinaa ja Australiiaa). Maatalous ei ollut vielä toipunut tästä pulasta, kun vuoden 1928 lopussa ilmeni selviä merkkejä Kanadassa, Amerikan Yhdysvalloissa, Brasiliassa ja Australiassa alkaneesta uudesta maatalouspulasta. Tämä pula käsitti kapitalistisen maailman tärkeimmät raaka-aineita ja elintarvikkeita vievät maat. Pula käsitti maatalouden kaikki alat, kietoutui yhteen vuosien 1929—1933 teollisuuspuolan kanssa ja kesti toisen maailmansodan alkuun saakka. Toisen maailmansodan jälkeen on maatalouspula jälleen kehkeytymässä suurimmissa maataloustuotteita vievissä maissa — Amerikan Yhdysvalloissa, Kanadassa ja Argentiinassa sekä eräillä maatalouden aloilla Länsi-Euroopan maissa.

Maatalouspulien sitkeä luonne johtuu seuraavista perussyistä.

Ensiksi, maan yksityisomistuksen monopolin vuoksi maanomistajat pakoittavat vuokraajia maksamaan myös maatalouspulien aikana sopimuksella vahvistetun vuokramaksun entisen suuruisena. Maataloustavaroiden hintojen alentua maankorko maksetaan alentamalla edelleen maataloustyöläisten työpalkkaa sekä myös voitoista, vieläpä joskus vuokraajan sijoittamasta pääomastakin. Tämän vuoksi pulasta selviäminen parannettua tekniikkaa käyttäntöönottamalla ja tuotantokustannuksia alentamalla on suuresti vaikeutunut.

Toiseksi, maatalous on kapitalismin aikana takapajuinen ala teollisuuteen verraten. Maan yksityisomistus, feodaalisten suhteiden jätteet, pakko maksaa maanomistajille absoluuttista ja differentiaalkorkoa — kaikki tämä estää pääoman vapaata virtaamista maatalouteen ja hidastuttaa tuotantovoimien kehitystä. Pääoman elimellinen kokoonpano on maataloudessa alhaisempi kuin teollisuudessa; kiinteä pääoma, jonka joukkomittainen uusiminen on jaksoittaisten teollisuuspulien aineellinen perusta, esittää maataloudessa vähäisempää osaa kuin teollisuudessa.

Kolmanneksi, pienet tavarantuottajat — talonpojat — pyrkivät pulien aikana säilyttämään tuotannon entisen laajuuden voidakseen hinnalla millä tahansa — ylenpalttisen työn, aliravitsemuksen, maaperän ja karjan ryöstökäytön avulla — pysytellä omalla tai vuokraamallaan maatilkulla. Tämä lisää vielä enemmän maataloustuotteiden liikatuotantoa.

Maatalouspulien sitkeän luonteen yleisenä perustana on siis maan yksityisomistuksen monopoli, siihen liittyvät feodalismiin jätteet ja kapitalististen maiden maatalouden takapajuisuus.

Maatalouspulien päätaakka joutuu talonpoikaiston perusjoukkojen kannettavaksi. Maatalouspula saattaa häviöön suuret joukot pieniä tavarantuottajia; murtaessaan vakiintuneet omistussuhteet se jouduttaa talonpoikaiston hajoamista ja kapitalististen suhteiden kehitystä maataloudessa. Samalla maatalouspulat vaikuttavat tuhoisasti kapitalististen maiden maatalouteen aiheuttaen kylvöalojen supistumista, viljelysmenetelmien tason laskua ja viljelyskasvien satoisuuden sekä karjatalouden tuoton alenemista.

Pulat ja kapitalismin ristiriitojen kärjistyminen. Talouspulat, jotka ovat kapitalistisen tuotantotavan kaikkien ristiriitojen väkivaltaisia purkauksia, johtavat väistämättä niiden ristiriitojen jatkuvaan syvenemiseen ja kärjistymiseen.

Kapitalistisilla liikatuotantopulilla on tavallisesti *yleinen luonne*. Alkaen jollain tuotannonalalla ne ulottavat vaikutuksensa nopeasti koko kansantalouteen. Syntyen yhdessä tai muutamissa maissa ne leviävät koko kapitalistiseen maailmaan.

Jokainen pula johtaa tuotannon jyrkkään supistumiseen, tavaroiden tukkuhintojen ja osakkeiden pörssikurssien alenemiseen ja kotimaan sekä ulkomaankaupan määrän vähenemiseen. Tuotantomäärä alenee monia vuosia aikaisemmin valliinnee tasolle. XIX vuosisadalla pulien aikana kapitalististen maiden talouselämä taantui 3—5 vuoden, mutta XX vuosisadalla kymmenien vuosien takaiselle tasolle.

Kivihiilen tuotanto Amerikan Yhdysvalloissa aleni vuoden 1873 pulan aikana 9,1%, v. 1882 — 7,5, v. 1893 — 6,4, v. 1907 — 13,4, vuosina 1920—1921 — 27,5 ja vuosina 1929—1933 — 40,9%. Takkiraudan tuotanto aleni Amerikan Yhdysvalloissa pulan aikana v. 1873 — 27%, v. 1882 — 12,5, v. 1893 — 27,3, v. 1907 — 38,2, vuosina 1920—1921 — 54,8 ja vuosina 1929—1933 — 79,4%.

Saksassa teollisuustuotannon kokonaismäärä aleni pulan aikana v. 1873 — 6,1%, v. 1890 — 3,4, v. 1907 — 6,5 ja vuosina 1929—1933 — 40,6%.

Venäjällä vuosien 1900—1903 pulan aikana takkiraudan valmistus supistui 17%:lla, vuoriöljyn tuotanto 10%:lla, ratakiskojen valmistus 30%:lla ja sokerin tuotanto 19%:lla.

Vuoden 1857 pula heitti Amerikan Yhdysvallat taaksepäin kivihiilen tuotannossa kaksi vuotta, takkiraudan tuotannossa neljä vuotta, viennissä kaksi vuotta ja tuonnissa kolme vuotta. Vuoden 1929 pula heitti Amerikan Yhdysvallat taaksepäin kivihiilen tuotannossa 28 vuotta, takkiraudan tuotannossa 36 vuotta, teräksen tuotannossa 31 vuotta, viennissä 35 vuotta ja tuonnissa 31 vuotta.

Vuoden 1929 pula heitti Englannin taaksepäin kivihiilen tuotannossa 35 vuotta, takkiraudan tuotannossa 76 vuotta, teräksen tuotannossa 23 vuotta ja ulkomaankaupassa 36 vuotta.

Talouspulat tuovat selvästi esiin kapitalismin *rosvoimaisen* luonteen. Jokaisen pulan aikana, miljoonien kurjuuteen ja nälkään tuomittujen ihmisten äärimmäisen puutteen vallitessa, tuhotaan valtavat määrät tavaroita, joilla ei ole menekkiä — vehnää, perunaa, maitoa, karjaa ja puuvillaa. Kokonaisia tehtaita, telakoita ja sulatusuuneja pannaan seisomaan tai muutetaan romuksi, viljan ja teollisuuden raaka-ainekasvien kylvöjä hävitetään ja hedelmäpuu-plantatseja hakkautetaan.

Vuosien 1929—1933 kolmen pulavuoden aikana Amerikan Yhdysvalloissa purettiin 92 sulatusuunia, Englannissa 72, Saksassa 28 ja Ranskassa 10 sulatusuunia. Näinä vuosina tuhattujen merialusten vetomäärä oli 6,5 miljoonaa rekisteritonna.

Maatalouspulien hävittävä vaikutus ilmenee seuraavista numerotiedoista. Amerikan Yhdysvalloissa vuosina 1926—1937 myytiin pakkohuutokaupalla veloista yli 2 miljoonaa farmia. Maataloustulo supistui 6,8 miljardista dollarista v. 1929 2,4 miljardiin v. 1932. Samaan aikaan maatalouskoneiden ja laitteiden menekki väheni 458 miljoonasta dollarista vuodessa 65 miljoonaan eli 7-kertaisesti ja keinolannoitteiden kulutus supistui melkein puoleen. Amerikan Yhdysvaltojen hallitus käytti kaikkia keinoja maataloustuotannon supistamiseksi. V. 1933 tuhottiin kyntämällä 10,4 miljoonaa acraa puuvillakylvöjä, ostettiin ja tuhottiin 6,4 miljoonaa sikaa ja poltettiin vehnää veturien tulipesissä. Brasiliassa tuhottiin noin 22 miljoonaa säkkiä kahvia ja Tanskassa 117 000 kappaletta karjaa.

Pulat tuovat lukemattomia onnettomuuksia työväenluokalle, talonpoikaiston perusjoukoille ja kaikille työtätekeville. Ne aiheuttavat *joukkotyöttömyyden*, joka saattaa sadattuhannet ja miljoonat ihmiset pakolliseen toimeettomuuteen, kurjuuteen ja nälkään. Kapitalistit käyttävät työttömyyttä työväenluokan riiston kaikinpuoliseen tehostamiseen ja työtätekevien elintason jyrkkään alentamiseen.

Amerikan Yhdysvaltojen jalostusteollisuudessa työskentelevien työläisten lukumäärä supistui vuoden 1907 pulan aikana 11,8%. Vuosien 1929—1933 pulan aikana työläisten luku Amerikan jalostusteollisuudessa supistui 38,8% ja maksettujen työpalkkojen summa aleni 57,7%. Amerikkalaisten tilastomiesten tietojen mukaan menetettiin vuosina 1929—1938 työttömyyden johdosta 43 miljoonaa ihmistyövuotta.

Pulat lisäävät valtavassa määrin työtätekevien toimeentulon turvattomuutta ja heidän pelkoaan huomispäivän johdosta. Löytämättä vuosikausiin työtä proletarit menettävät ammattitaitonsa; pulan päätyttyä monet heistä eivät voi enää palata tuotantoon. Työtätekevien asunto-olot huononevat äärettömästi, kodittomien, pitkin maata työn haussa kiertelevien ihmisten lukumäärä kasvaa. Pulavuosina lisääntyy jyrkästi epätoivoon saatettujen ihmisten itsemurhien määrä, kerjuu ja rikollisuus kasvavat.

Pulat johtavat *luokkaristiriitojen* kärjistymiseen proletariaatin ja porvariston välillä sekä talonpoikaiston perusjoukkojen ja niitä riistävien tilanherrojen, koronkiskureiden ja suurtalollisten välillä. Pulan aikana työväenluokka menettää monia saavutuksia, jotka se on hankkinut pitkällisessä ja raskaassa taistelussa riistäjiä ja porvarillista valtiota vastaan. Tämä osoittaa työläisille, että ainoa tie pelastukseen kurjuudesta ja nälästä on kapitalistisen palkkaorjuuden hävittäminen. Pulien suureen puutteeseen saattamat mitä laajimmat proletariijoukot omaksuvat luokkatietoisuuden ja valankumouksellisen päättävyyden. Porvariston kykenemättömyys hallita yhteiskunnan tuotantovoimia horjuttaa pikkuporvarillisissa kerroksissa uskoa kapitalistisen järjestelmän lujuuteen. Kaikki tämä johtaa *luokkataistelun* kärjistymiseen kapitalistisessa yhteiskunnassa.

Pulien aikana porvarillinen valtio auttaa kapitalisteja rahavastuksin, jotka työtätekevät joukot joutuvat viime kädessä

maksamaan. Väkivalta- ja pakoituskoneistoa käyttäen valtio avustaa kapitalisteja hyökkäyksen suorittamisessa työväenluokan ja talonpoikaiston elintasoa vastaan. Kaikki tämä lisää työtätekevien joukkojen kurjistumista. Samalla pulat paljastavat porvarillisen valtion täydellisen kykenemättömyyden hillitä edes jossain määrin kapitalismin luonnonvoimaisia lakeja. Kapitalistisissa maissa valtio ei ohjaa taloutta, vaan päinvastoin valtio itse on kapitalistisen talouden vallassa, alistettu suurpääoman alaiseksi.

Pulat osoittavat kaikkein havainnollisimmin, että kapitalismin luomat tuotantovoimat ovat kasvaneet porvarillisten tuotantosuhteiden puitteiden yli, minkä vuoksi näistä viimeksi mainituista on tullut tuotantovoimien edelleen kehittymisen jarru.

„Pula osoittaa, että nykyinen yhteiskunta voisi tuottaa verrattomasti paljon enemmän koko työtätekevän kansan elämän parantamiseen meneviä tuotteita, ellei pieni kourallinen yksityisomistajia, jotka hyötyvät miljoonia kansan köyhyydestä, olisi anastanut haltuunsa maata, tehtaita, koneita ym.”¹ Jokainen pula tuo lähemmäksi kapitalistisen tuotantotavan perikadon.

Koska pulien kautta tulevat erikoisen selvästi ja kärkevästi esiin kapitalismin ratkaisemattomat ristiriidat, jotka ovat osoituksena sen tuhon kiertämättömyydestä, yrittävät porvarilliset taloustieteilijät kaikin keinoin salata pulien todellisen olemuksen ja syyt. Yrittäessään hämätä sen, että kapitalismin aikana pulat ovat kiertämättömiä, he selittävät tavallisesti pulien johtuvan satunnaisista syistä, jotka muka voidaan poistaa kapitalistisen talousjärjestelmän säilyessä.

Tässä tarkoituksessa porvariston taloustieteilijät julistavat pulien perimmäiseksi syyksi joko tuotannonalojen välisen määräsuhtauuden rikkoutumisen tahi kulutuksen jälkeenyäämisen tuotannosta ja kehoittavat kapitalismin parantamiseksi pulista ottamaan käyttöön sellaisia „kulutuksen” muotoja kuin kilpa-aseistautumisen ja sodat. Epäsuhde tuotannossa samoin kuin ristiriita tuotannon ja kulutuksen välillä eivät todellisuudessa ole kapitalistisen tuotantotavan satunnaisia vikoja, vaan kapitalismin perusristiriidan väistämättömiä ilmenemismuotoja, ja tätä perusristiriitaa ei voida poistaa niin kauan kuin kapitalismi on olemassa. Eräät porvarilliset taloustieteilijät menevät niinkin pitkälle, että uskottelevat pulien johtuvan auringonpilkkujen liikunnasta, jotka muka vaikuttavat satoisuuteen ja siten myös koko talouselämään.

Pulien välisenä aikana porvariston puolustajat tavallisesti julistelevat laajasti, että pulista on tullut loppu ja että kapitalismi on lähtenyt kulkemaan pulatonta kehitystietä; seuraava pula osoittaa, kuinka virheellisiä nuo vakuuttelut ovat. Elämä on aina osoittanut, että kaikki reseptit, joita annetaan kapitalismin parantamiseksi pulista, ovat aivan kelvottomia.

¹ V. I. Lenin, Pulan opetukset, Teokset, 5. osa, s. 76. (Suom. 1954, s. 81.)

Kapitalismin kehityksen historiallinen tendenssi. Proletariaatti kapitalismin haudankaivajana. Sen jälkeen kun kapitalismista oli tullut vallitseva järjestelmä, on omaisuuden keskittyminen harvoin käsiin tapahtunut jätti-läisaskelin. Kapitalismin kehitys saattaa pientuottajat taloudelliseen häviöön ja nämä joutuvat palkkatyöläis-armeijan riveihin. Sen ohessa kapitalistien kesken kärjistyy kilpaistelu ja sen tuloksena yksi kapitalisti lyö monia maahan. Pääoman keskittyminen merkitsee valtavien rikkauksien kokoutumista yhä pienemmän ihmisryhmän käsiin.

Kehittäessään tuotantovoimia ja yhteiskunnallistaessaan tuotantoa kapitalismi luo aineelliset edellytykset sosialismille. Samalla kapitalismi synnyttää haudankaivajansa työväenluokan muodossa, joka esittää kaikkien työtätekevien ja riistettyjen joukkojen johtajan osaa. Teollisuuden kehitystä seuraa proletariaatin lukumäärän lisääntyminen, sen yhteenliittymisen, tietoisuuden ja järjestyneisyyden kasvu. Proletariaatti nousee yhä päättävämmiin taisteluun pääomaa vastaan. Kapitalistisen yhteiskunnan kehitys, joka tuo mukanaan sille ominaisten sovittamattomien ristiriitojen kärjistyksen ja luokkataistelun kiihtymisen, valmistaa välttämättömät edellytykset proletariaatin voitolle porvaristosta.

Työväenluokan perusetuja ilmentää teoreettisesti *marxilaisuus, tieteellinen sosialismi*, joka on yhtenäinen, eheän kokonaisuuden muodostava maailmankatsomus. Tieteellinen sosialismi opettaa proletariaattia yhtymään luokkataisteluun porvaristoa vastaan. Proletariaatin luokkaedut käyvät yhteen ihmisyyteiskunnan edistyksellisen kehityksen etujen kanssa, ne sulautuvat yhteen yhteiskunnan valtavan enemmistön etujen kanssa, sillä proletariaatin vallankumous ei merkitse tämän tai tuon riistomuodon hävittämistä, vaan yleensä kaiken riiston hävittämistä.

Kun muutamat harvat kapitalistien ja tilanherrojen hahmossa esiintyneet anastajat kapitalismin aamunkoitteessa kohdistivat pakkoluovutuksen kansanjoukkoihin, niin kapitalismin kehitys johtaa väistämättä siihen, että kansanjoukot kohdistavat pakkoluovutuksen muutamaisiin harvoin anastajiin. Tämän tehtävän suorittaa sosialistinen vallankumous, joka yhteiskunnallistaa tuotannonvälineet, tekee lopun kapitalismista ja sen pulista, työttömyydestä sekä joukkojen kurjuudesta.

„Pääoman monopoli tulee sen tuotantotavan kahleeksi, joka on sen aikana ja sen suojassa kehittynyt. Tuotannonvälineiden yhteenkokoutuminen ja työn yhteiskunnallistuminen pääsevät kohtaan, missä ne käyvät kapitalistisen vaippansa kanssa yhteensopimattomiksi. Se räjäytetään rikki. Kapitalistisen yksityisomistuksen kuolinhetki lyö. Pakkoluovuttajat pakkoluovutetaan”¹.

Tällainen on kapitalistisen tuotantotavan kehityksen *historiallinen tendenssi*.

¹ K. Marx, Pääoma, I osa, 1953, s. 766. (Suom. 1948, s. 697.)

LYHYITÄ YHTEENVETOJA

1. Talouspulat ovat liikatuotantopulia. Pulien perustana on ristiriita tuotannon yhteiskunnallisen luonteen ja työn tuotteiden yksityiskapitalistisen anastusmuodon välillä. Tämän ristiriidan ilmenemismuotoja ovat ensiksi vastakohta yksityisten kapitalististen tuotantolaitosten sisäisen tuotannon järjestelyn ja koko yhteiskunnassa vallitsevan tuotannon anarkian välillä ja toiseksi ristiriita kapitalismin tuotantomahdollisuuksien valtavan kasvuun ja työtätekevien joukkojen maksukykyisen kysynnän suhteellisen supistumisen välillä. Kapitalismin perusristiriita tulee näkyviin proletariaatin ja porvariston sovitamattomassa luokkavastakohdassa.

2. Ajanjaksoa toisen pulan alkamisesta toisen pulan alkamiseen nimitetään jaksoksi. Jakso koostuu seuraavista vaiheista: pula, lama, elpyminen ja nousu. Kapitalististen pulien periodisuuden aineellisenä perustana on se, että kiinteä pääoma täytyy aika ajoittain uusia. Teollisuuspuliin kietoutuvat maatalouspulat, joille on erikoista maan yksityisomistuksen monopolista, feodaalisten jätteiden olemassaolosta ja maatalouden takapajuisuudesta kapitalismin aikana johtuva sitkeä luonne.

3. Kapitalistiset pulat merkitsevät tuotantovoimien valtavaa häviämistä. Ne tuovat lukemattomia onnettomuuksia työtätekeville joukoille. Pulissa tulee näkyviin kaikkein selvimmin porvarillisen järjestelmän historiallisesti rajoittunut luonne ja kapitalismin kyyttömyys hallita jatkuvasti sen uumenissa kasvaneita tuotantovoimia. Pulien häviämiseksi on hävitettävä kapitalismi.

4. Kapitalismin kehityksen historiallinen tendenssi on siinä, että se toisaalta kehittää tuotantovoimia ja yhteiskunnallistaa tuotannon luoden siten aineelliset edellytykset sosialismille ja toisaalta synnyttää haudankaivajansa proletariaatin ominaisuudessa, joka järjestää ja johtaa kaikkien työtätekevien vallankumouksellista taistelua kapitalismin ikeestä vapautumisen puolesta.

- - - - -

B. Monopolistinen kapitalismi — imperialismi

XVIII LUKU

IMPERIALISMI — KAPITALISMIN KORKEIN VAIHE. MONOPOLISTISEN KAPITALISMIN TALOUDELLINEN PERUSLAKI

Siirtyminen imperialismiin. Esimonopolistinen kapitalismi, jossa vapaa kilpailu oli vallitsevana, saavutti kehityksensä huippukohtaan viime vuosisadan 60- ja 70-luvuilla. XIX vuosisadan viimeisellä kolmanneksella tapahtui siirtyminen esimonopolistisesta kapitalismista monopolistiseen kapitalismiin. Monopolistinen kapitalismi muodostui lopullisesti XIX vuosisadan lopulla ja XX vuosisadan alussa.

Monopolistinen kapitalismi eli *imperialismi* on kapitalismin korkein ja viimeinen vaihe, jonka tärkeimpänä erikoispiirteenä on vapaan kilpailun vaihtuminen monopoliyritysten herruuteen.

Siirtymistä esimonopolistisesta kapitalismista monopolistiseen kapitalismiin — imperialismiin — oli valmistanut porvarillisen yhteiskunnan tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden koko kehitysprosessi.

XIX vuosisadan viimeinen kolmannes oli huomattava suuresta teknillisestä edistyksestä, teollisuuden ja sen keskityksen kasvusta. Metallurgiassa sovellettiin laajassa mitassa uusia teräksen-sulatusmenetelmiä (Bessemerin, Thomasin, Martinin). Uusien voimakonetyyppien — polttomoottorin, höyryturbiinin ja sähkömoottorin — nopea leviäminen joudutti teollisuuden ja liikenteen kehitystä. Tieteen ja tekniikan saavutukset antoivat mahdollisuuden kehittää sähkövoimaa joukkomitassa lämpövoima-aseilla ja sittemmin suurilla vesivoima-aseilla. Sähkövoiman käyttö johti monien uusien alojen perustamiseen kemiallisessa ja metallurgisessa teollisuudessa. Kemiallisten menetelmien käyttö laajeni monilla tuotannonaloilla ja tuotantoprosesseissa. Polttomoottorien kehittäminen yhä täydellisemmiksi myötävaikutti autoliikenteen ja sittemmin myös ilmailun alkamiseen ja leviämiseen.

Kapitalististen maiden teollisuudessa oli vielä XIX vuosisadan puolivälissä vallitsevalla sijalla kevyt teollisuus. Lukuisat suhteellisen pienet tuotantolaitokset kuuluivat yksityisille omistajille, ja osakeyhtiöiden osuus oli verraten vähäinen. Taluspula v. 1873 saattoi monet tällaiset tuotantolaitokset perikatoon ja antoi voimakkaan sysäyksen pääoman keskittymiselle ja yhteenkokoutumiselle. Vallitsevaa osaa alkoi tärkeimpien kapitalististen maiden teollisuudessa esittää raskas teollisuus, ennen kaikkea metallurgia ja kone-rakennusteollisuus sekä vuoriteollisuus, joiden kehittämiseen tarvittiin valtavia pääomia. Osakeyhtiöiden laaja leviäminen lisäsi entistä enemmän pääoman yhteenkokoutumista.

Maailman teollisuustuotannon määrä kasvoi vv. 1870—1900 kolminkertaiseksi. Maailman terästuotanto kasvoi 0,5 miljoonasta tonnista v. 1870 28 miljoonaa tonniin v. 1900 ja maailman takkiraudan tuotanto 12,2 miljoonasta tonnista 40,7 miljoonaa tonniin. Voimalatouden, metallurgian ja kemian kehitys loi edellytykset maailman kivihiihentuotannon kasvulle (218 miljoonasta tonnista v. 1870 769 miljoonaa tonniin v. 1900) ja myös vuoriöljyn tuotannon kasvulle (0,8 miljoonasta tonnista 20 miljoonaa tonniin). Teollisuustuotannon kasvu oli kiinteässä yhteydessä rautatieliikenteen kehitykseen. V. 1835, 10 vuoden kuluttua ensimmäisen rautatien rakentamisesta, oli koko maailmassa 2 400 kilometriä rautateitä, v. 1870 yli 200 000 ja v. 1900 790 000 kilometriä. Meriteillä alettiin käyttää höyrykoneiden ja polttomoottorien liikkeellepanemia suuria aluksia.

XIX vuosisadan kuluessa kapitalistinen tuotantotapa levisi nopeasti ympäri koko maapallon. Vielä viime vuosisadan 70-luvun alussa vanhin porvarillinen maa, Englanti, tuotti enemmän kangasta, sulatti enemmän takkirautaa ja louhi enemmän kivihiihtä kuin Amerikan Yhdysvallat, Saksa, Ranska, Italia, Venäjä ja Japani yhteensä. Englannille kuului ensimmäinen sija maailman teollisuustuotannossa ja jakamatun monopoliasema maailmanmarkkinoilla. XIX vuosisadan loppuun mennessä asiointi muuttui jyrkästi. Nuoriin kapitalistimaihin oli kasvanut oma suurteollisuus. Sen seurauksena Englanti menetti kärkipaikkansa teollisuudessa ja monopoliasemansa maailmanmarkkinoilla. Teollisuustuotannon määrässä Amerikan Yhdysvallat valtasi ensimmäisen sijan maailmassa ja Saksa — ensimmäisen sijan Euroopassa. Venäjä kulki nopeasti teollisen kehityksen tietä, vaikka sitä haittaamassa olivat lukuisat maan yhteiskunnallisessa ja taloudellisessa järjestelmässä esiintyvät maaorjuuden jäännökset ja läpeensä mädännyt tsaristinen valtakomento.

Sitä mukaa kuin siirtyminen imperialismiin tapahtui, ristiriidat kapitalismin tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden välillä alkoivat saada yhä kärkevämpiä muotoja. Tuotannon alistaminen palvelemaan kapitalistien korkeimman voiton tavoittelua nosti lukuisia esteitä tuotantovoimien kehityksen tielle. Taloudelliset liikatuotantopulat alkoivat toistua useammin, niiden hävitysvoima lisääntyi ja työttömien armeija kasvoi. Kaupunkien ja maaseudun työtätekevien joukkojen kurjuuden ja puutteen kasvun rinnalla tapahtui harvalukuisen riistäjäjoukkion käsiin keskittyneen rikkouden ennennäkemätön karttuminen. Sovittamattomien luokkavastakohtien kärjistyminen porvariston ja proletariaatin välillä johti työväenluokan taloudellisen ja poliittisen taistelun voimistumiseen.

Imperialismiin siirtymisen kaudella suurimmat kapitalistivallat anastivat väkivallalla ja petoksella laajoja siirtomaa-alueita. Kapitalistisesti kehittyneiden maiden hallitsevat piirit tekivät maapallon väestön enemmistöstä siirtomaaorjia, jotka vihaavat sortajiaan ja nousevat taisteluun heitä vastaan. Siirtomaa-anastukset laajensivat valtavassa määrässä kapitalistisen riiston piiriä. Samalla työtätekevien joukkojen riiston aste kasvoi alinomaa. Kapitalismin ristiriitojen äärimmäinen kärjistyminen ilmeni tuhoisina imperialistisina

sotina, jotka veivät hengen lukemattomilta ihmisiltä ja tuhosivat valtavia aineellisia arvoja.

Historiallinen ansio imperialismiin marxilaisesta erittelystä korkeimpana ja samaan aikaan viimeisenä vaiheena kapitalismin kehityksessä ja proletariaatin sosialistisen vallankumouksen aattona kuuluu V. I. Leninille. Klassillisessa teoksessaan „Imperialismi kapitalismin korkeimpana vaiheena” ja useissa muissa teoksissa, jotka on kirjoitettu pääasiallisesti ensimmäisen maailmansodan aikana, Lenin teki yhteenvedon maailman kapitalismin kehityksestä sen puolen vuosisadan ajalta, joka oli kulunut Marxin „Pääoman” ilmestymisestä. Nojautuen Marxin ja Engelsin löytämiin kapitalismin synnyn, kehityksen ja kukistumisen lakeihin Lenin suoritti tyhjentävän tieteellisen erittelyn imperialismiin taloudellisesta ja poliittisesta olemuksesta, sen lainmukaisuuksista ja voittamattomista ristiriidoista.

Leninin klassillisen määritelmän mukaan imperialismiin taloudelliset perustunnusmerkit ovat seuraavat: „1) tuotannon ja pääoman keskittyminen, joka on saavuttanut niin korkean kehitystason, että se on luonut monopolit, joilla on ratkaiseva osa taloudellisessa elämässä; 2) pankkipääoman sulautuminen yhteen teollisuuspääoman kanssa ja finanssiharvinaisuuden muodostuminen tämän „finanssipääoman” pohjalla; 3) pääoman vienti, erotukseksi tavaraan viennistä, saa erikoisen tärkeän merkityksen; 4) muodostuu kapitalistien kansainvälisiä monopoliliittoja, jotka jakavat maailman, ja 5) maapallon alueellinen jako suurimpien kapitalistivaltojen kesken on suoritettu loppuun”¹.

Tuotannon keskittyminen ja monopolit. Monopolit ja kilpailu. Kapitalismin esimonopolistisessa vaiheessa vallinnut vapaa kilpailu loi edellytykset tuotannon nopealle keskittymiselle yhä suurempiin yrityksiin. Pääoman keskittymisen ja yhteenkokoutumisen lain vaikutus johti väistämättömästi voittoon suuret ja suurimmat yritykset, joihin verrattuina pienet ja keskisuuret yritykset esittävät yhä toisarvoisempaa osaa. Tuotannon keskittyminen vuorostaan valmisti siirtymistä vapaan kilpailun herruudesta monopolien herruuteen. Monopolit hävittävät vapaan kilpailun, samalla kun ne tekevät kilpailun kapitalistisessa maailmassa erikoisen ankaraksi ja tuhoisaksi.

Saksassa oli yrityksiin, joiden työntekijäin lukumäärä oli yli 50, keskittynyt v. 1822 22% kaikista työläisistä ja toimihenkilöistä, v. 1895—30, v. 1907—37, v. 1925—47,2 ja v. 1939—49,9%. Suurimpien yritysten (työntekijäin lukumäärä enemmän kuin tuhat) osuus koko teollisuudessa kasvoi vv. 1907—1925: työntekijäin lukumäärään nähden 9,6—13,3% ja voimakoneiden tehoon nähden 32—41,1%. V. 1952 oli Länsi-Saksassa keskittynyt yrityksiin, joissa työntekijöitä oli 50 tai enemmän, 84,6% kaikista työläisistä ja toimihenkilöistä; siinä luvussa suurimmissa yrityksissä (työntekijäin lukumäärä 1.000 ja enemmän)—34,1%.

¹ V. I. Lenin, Imperialismi kapitalismin korkeimpana vaiheena, Teokset, 22. osa, s. 253. (Suom. V. I. Lenin, Valitut teokset, I osa, 1947, s. 859.)

V. 1904 muodostivat *Amerikan Yhdysvalloissa* suurimmat yritykset, jotka valmistivat tuotteita miljoonan dollarin arvosta tai enemmän, 0,9% yritysten kokonaisluvusta: näissä yrityksissä oli työssä 25,6% työläisten kokonaismäärästä, ja ne tuottivat 38% teollisuuden kokonaistuotannosta. V. 1909 suurimmissa yrityksissä, jotka muodostivat 1,1% yritysten kokonaisluvusta, oli 30,5% kaikista työssäkäyväistä työläisistä, ja ne valmistivat 43,8% teollisuuden kokonaistuotannosta. V. 1939 suurimpiin yrityksiin, jotka muodostivat 5,2% yritysten kokonaismäärästä, oli keskittynyt 55% kaikista työssäkäyväistä työläisistä ja 67,5% teollisuuden kokonaistuotannosta. Sitäkin suppeampi ryhmä teollisuusyhtymäjättäiläisiä, joilla kullakin oli yli 100 miljoonan dollarin aktiivat tuottivat v. 1954 47% teollisuustuotannon kokonaismäärästä ja saivat 63% voittotulojen yhteissummasta.

Ranskassa v. 1952 suurimmat yritykset, jotka muodostavat vain 0,5% yritysten yhteisestä lukumäärästä, maksoivat yli 48% työpalkkojen yhteisummasta.

Venäjän teollisuuden erikoisuutena oli keskittyneisyyden korkea aste. Venäjällä v. 1879 suuret yritykset (työläisten lukumäärä yli 100) muodostivat 4,4% kaikista yrityksistä ja niihin oli keskittynyt 54,8% tuotannon koko määrästä. V. 1903 oli suuriin yrityksiin keskittynyt jo 76,6% kaikista teollisuustyöläisistä, ja nämä yritykset valmistivat valtaosan teollisuustuotteista.

Tuotannon keskittyminen tapahtuu nopeimmin raskaassa teollisuudessa ja uusilla teollisuudenaloilla (kemiallisessa, sähköteknillisessä, autoteollisuudessa jne.) jääden jälkeen kevyessä teollisuudessa, jonka piirissä kaikissa kapitalistisissa maissa on paljon pieniä ja keskiuuria yrityksiä.

Eräs tuotannon keskittämisen muoto on *kombinointi*, so. samaan liikeyritykseen keskitetään ne tuotannon eri lajit, jotka ovat joko peräkkäisiä vaiheita raaka-aineen käsittelyssä (esimerkiksi metallurgiset kombinaatit, joissa on yhdistetty toisiinsa malmin tuotanto, takkiraudan ja teräksen sulatus ja valssituotteiden valmistus) tai joiden keskinäinen suhde on sellainen, että ne auttavat toisiaan (esimerkiksi tuotannon jäteaineiden hyväksikäyttö). Kombinointi antaa suurille liikeyrityksille entistä suuremman ylivoiman kilpailussa.

Kehityksensä tietyssä asteessa tuotannon keskittyminen vie monopoliin. Muutamien kymmenien liikeyritysjättäiläisten on helpompi päästä keskenään sopimukseen kuin satojen ja tuhansien pikkuyritysten. Toisaalta suurimpien yritysten kesken käytävässä kilpailussa voittavat teollisuusjättäiläiset, joilla on käytettävissään valtavat voittosummat, ja korkean voiton turvaa monopoli-asema. Siten vapaa kilpailu vaihtuu monopoliin. Tämä vaihdos on imperialismin *taloudellinen* olemus. Se, että tuotannon keskittyminen synnyttää monopolin, on lainmukaista kapitalismin nykyiselle kehitysvaiheelle.

Monopoli on sopimus tai yhtymä niiden kapitalistien kesken, jotka ovat keskittäneet käsiinsä huomattavan osan yhden tai useamman tuotannonalan tuotteiden valmistuksesta ja markkinoinnista tarkoituksenaan tavaroiden hintojen määrääminen korkeiksi ja korkean monopolivoiton saaminen. Monopoliyrityksiä ovat toisinaan erilliset, tietyllä tuotannonalalla valta-asemassa olevat suurliikkeet.

Monopolin yksinkertaisimpia muotoja ovat lyhytaikaiset sopimukset myyntihinnoista. Niillä on erilaisia nimiä: konventio, corner, rengas jms. Monopolin kehittyneempiä muotoja ovat kartellit, syndikaatit, trustit ja kongerit. *Kartelli*

on monopoliliitto, johon kuuluvat sopivat keskenään myyntiehdoista ja maksuajoista, jakavat keskenään menekkimarkkinat, määrittelevät tuotettavien tavaroiden määrät ja säättävät hinnat. Sitä tavaramäärää, joka kullakin kartellin jäsenellä on oikeus tuottaa ja myydä, sanotaan *kvootiksi*, ja kvootin ylittämisestä maksetaan sakko kartellin kassaan. *Syndikaatti* on monopolijärjestö, jossa tavaroiden markkinoimisen ja toisinaan myös raaka-aineiden oston hoitaa yhteinen konttori. *Trusti* on monopoliryitys, jossa kaikkien yritysten omistus on yhteistettyä ja niiden omistajista on tullut osakkaita, jotka saavat voittoa heille kuuluvien osuuskien eli osakkeiden määrän mukaan. Trustin johdossa on hallinto, joka johtaa entisten itsenäisten yritysten koko tuotantoa, tuotteiden markkinoimista ja raha-asioita. Trustit kuuluvat usein laajempiin liittoihin, konserneihin. *Konserni* on eri teollisuudenalojen useiden liikeyritysten, kauppatoiminnien, pankkien ja liikenne- sekä vakuutusyhtiöiden yhtymä, jonka perustana on yhteinen riippuvuus finanssiasioissa tietystä suurkapitalistien ryhmästä.

Komentopaikat kapitalististen maiden talouselämässä ovat monopoliryitysten hallussa. Ne ovat vallanneet raskaan teollisuuden ja myös monia kevyen teollisuuden aloja, rautatie- ja vesiliikenteen, kotimaan- ja ulkomaankaupan, pankit, vakuutustoiminnan, ja alistaneet maatalouden herruuteensa.

Amerikan Yhdysvaltojen mustaa metallurgiaa hallitsee kahdeksan monopoliryitystä, joilla v. 1953 oli valvonnassaan 83% maan koko terästuotantokapasiteetista; niistä kahdella suurimmalla — Amerikan Terästrustilla ja „Bethlehemin teräskorporaatiolla” — oli hallussaan 49% koko tuotantokapasiteetista. Yhdysvaltojen vanhin monopoliryitys on öljytrusti „Standard Oil”. Autoteollisuudessa on ratkaiseva merkitys kolmella toiminimellä: „General Motorsilla”, „Fordilla” ja „Chryslerillä”. Sähköteknillisessä teollisuudessa on hallitseva asema kahdella toiminimellä: „General Electricillä” ja „Westinghouse’illa”. Kemiallista teollisuutta valvoo „Du Pont de Nemours’in” konserni ja aluminiteollisuutta Mellonin konserni.

Englannissa monopoliyhtymien osuus kasvoi erikoisesti ensimmäisen maailmansodan jälkeen, jolloin syntyi kartelilyhtymiä tekstiili- ja kivihiihteellisuuteen, mustaan metallurgiaan ja useille uusille teollisuudenaloille. Englannin Kemiallinen trusti valvoo noin yhdeksää kymmenesosaa koko kemiallisesta perustuotannosta, noin kahta viidettä osaa koko väriaineiden tuotannosta ja miltei koko työntuotantoa maassa. Se on läheisessä yhteydessä Englannin teollisuuden tärkeimpiin aloihin ja varsinkin sotatarvikekonserneihin.

Saksassa kartellit alkoivat levitä laajalle viime vuosisadan lopulla. Kahden maailmansodan välisellä kaudella maan talouselämää hallitsivat Terästrusti („Vereingte Stahlwerke”), jolla oli noin 200 000 työläistä ja toimihenkilöä, Kemiallinen trusti („Interessen-Gemeinschaft Farbenindustrie”), jolla oli 100 000 työläistä ja toimihenkilöä, kivihiihteellisuuden monopolirytykset, Kruppin tykkikonserni ja sähköteknilliset konsernit „Yleinen sähköyhtiö” sekä „Siemens”. Länsi-Saksan suurimmille (pääoma yli 10 miljoonan markan) osakeyhtiöille kuului v. 1952 74% osakeyhtiöiden koko pääomasta. Vuoteen 1955 mennessä niiden osuus kasvoi 80 prosenttiin koko osakepääomasta. Vuoriteollisuudessa kuuluu suurimmille yrityksille 90% koko osakepääomasta, mustan metallurgian alalla — 81, vuorilijntuotannossa — 99%. Kemiallisen trustin perineellä kolmella yhtiöllä on pääomia 3 kertaa enemmän kuin Länsi-Saksan kemiallisen teollisuuden kaikilla muilla yhtiöillä yhteensä. Sähköteknillisessä teollisuudessa kahdeksan suurimman yhtiön hallussa on 82% osakepääomasta. Niistä kahdelle suurimmalle — „Yleiselle sähköyhtiölle” ja „Siemensille” — ja näiden valvonnassa oleville toiminimille kuuluu 75% sähköteknillisen teollisuuden koko osakepääomasta.

Ranskassa on koko alumiinintuotanto keskittynyt nykyisin yhden yhtiön käsiin, ja er toiminimen valvonnassa on 80% väriaineiden tuotannosta. Kaksi yhtiötä valvoo 75% laivanrakennusteollisuudesta, 72% sementiteollisuudesta, 90% autonrenkaidentuotannosta, 65% sokerintuotannosta on kunkin alan kolmen

suurimman yhtiön valvonnassa. Neljän yhtiön tuotantolaitosten osalle tulee 96% koko autotuotannosta. Alansa viiden suurimman yhtiön käsissä on 70—75% teräskenttuotannosta, 90% vuoriöljynjalostusteollisuudesta, 50% puuvillateollisuudesta.

Italiassa, Japanissa ja niinkin pienissä maissa kuin *Belgiassa, Ruotsissa* ja *Sveitsissä* monopolijärjestöillä on hallussaan komentopaikat teollisuudessa.

Venäjäällä ennen vallankumousta suuret monopolirytykset valtasivat ennen kaikkea raskaan teollisuuden tärkeimmät alat. V. 1902 syntyneen „Prodamet” syndikaatin (metallurgisten yritysten tuotteiden myyntiyhtymä) määräysvallassa oli yli neljä viidesosaa mustan metallin markkinoinnista. V. 1904 järjestettiin syndikaatti „Prodvagon”, joka monopolisoi melkein kokonaan vaunujen tuotannon ja markkinoinnin. Samanlainen syndikaatti oli yhdistämässä veturinrakennustehtaita. Ranskalais-belgialaiselle pääomalle kuuluneet Donetsin laakion suurimmat kivihiihitykset perustivat v. 1904 „Produgolj” syndikaatin; sen hallussa oli kolme neljännestä Donetsin laakion koko kivihiihentuotannosta.

Yrittäen kaunistella nykyaikaista kapitalismia porvarilliset taloustieteilijät väittävät, että monopolirytysten leviäminen johtaa muka porvarillisen järjestelmän päästämiseen sellaisesta pahasta kuin kilpailu, tuotannon anarkia ja pulat. Itse asiassa imperialismi ei ainoastaan ole kykenemätön poistamaan kilpailua, tuotannon anarkiaa ja pulia, vaan kärjistää entisestäänkin kapitalismin kaikkia ristiriitoja.

Lenin osoitti, ettei imperialismi voi uudestirakentaa kapitalismia alhaalta ylös saakka. Monopolirytysten esittäessä hallitsevaa osaa kaikissa kapitalistisissa maissa säilyvät lukuisat keski-suuret ja pienet yritykset ja pientuottajien — talonpoikien ja käsityöläisten — joukko. Muutamien teollisuudenalojen monopolisoituminen lisää sekasortoisuutta, joka on ominaista kapitalistiselle taloudelle kokonaisuudessaan. „Monopolirytykset eivät vapaasta kilpailusta esiin kasvaessaan poista sitä, vaan ovat olemassa sen yläpuolella ja rinnalla synnyttäen siten monia erittäin kärkeviä ja jyrkkiä ristiriitoja, hankauksia, selkkauksia”¹.

Ensinnäkään kilpailu ei lakkaa monopolirytysten *sisällä*. Syndikaattien ja kartellien jäsenet käyvät keskenään taistelua edullisimmista markkinoista ja suurimmasta osuudesta (kvoootista) tuotannossa ja markkinoimisessa. Trusteissa ja konserneissa käydään taistelua johtopaikoista, osakkeiden kontrollipaketista ja voittojen jaosta.

Toiseksi kilpailua käydään *monopolirytysten kesken*: niin saman alan kuin eri alojenkin monopolirytysten kesken, jotka toimittavat toisilleen tavaroita (esimerkiksi teräs- ja autotrustit) tai tuottavat tavaroita, jotka voivat korvata toisensa (kivihiihi, vuoriöljy, sähkövoima). Sisämarkkinoiden rajoitetuista menekkimahdollisuuksista johtuen kulutustarvikkeita tuottavat monopolirytykset käyvät ankaraa taistelua tavaroihtensa menekistä.

Kolmanneksi on käynnissä kilpailu *monopolirytysten ja monopolisoimattomien yritysten kesken*. Monopolisoituneet alat ovat

¹ V. I. Lenin, Imperialismi kapitalismin korkeimpana vaiheena, Teokset, 22. osa, s. 253. (Suom. V. I. Lenin, Valitut teokset, I osa, s. 858.)

etuoikeutetussa asemassa muihin aloihin verraten. Monopoliyritykset ryhtyvät kaikkiin toimenpiteisiin kuristaakseen „sivulliset”, „villit” yritykset, jotka eivät kuulu monopoliyhtiöihin.

Monopoliyritysten herruus antaa kilpataistelulle erikoisen hävittävän ja petomaisen luonteen. Kuristaakseen vastustajansa monopoliyritykset ottavat käytäntöön kaikki mahdolliset suoranaiset väkivalta-, lahjomis- ja kiristyskeinot, turvautuvat monimutkaisiin finanssitemppuihin ja käyttävät laajassa mitassa apunaan valtiokoneistoa.

Monopolioiden herruus johtaa tuotannon jatkuvaan yhteiskunnallistumiseen. Mutta tästä yhteiskunnallistumisesta koituva hyöty joutuu harvoille monopolisteille, joiden harjoittama muun väestön sorto käy erikoisen raskaaksi. Kapitalismin perusristiriita — tuotannon yhteiskunnallisen luonteen ja yksityiskapitalistisen anastusmuodon välinen ristiriita — syvenee jatkuvasti, minkä seurauksena pulat käyvät yhä tuhoisammiksi.

Keskittyminen ja monopolit pankkialalla. Pankkien uusi merkitys. Nykyaikaisten monopolien todellisesta voimasta ja merkityksestä ei voi olla riittävän täydellistä käsitystä, ellei oteta huomioon pankkien esittämää osaa. Pankkialalla samoin kuin teollisuudessaakin tapahtuu pääoman keskittymistä ja siirrytään vapaasta kilpailusta monopoliin.

Pankit palvelivat alunperin pääasiallisesti maksusuoritusten välittäjinä. Kapitalismin kehittyessä pankkien toiminta pääoman kauppiaina laajeni. Pääoman kasaantuminen ja tuotannon keskittyminen teollisuudessa johtivat siihen, että pankkeihin keskittyi valtavia vapaita rahavaroja, jotka etsivät voittoa tuottavaa sijoitusta. Suurpankkien osuus pankkien liikevaihdon kokonaismäärästä kasvoi alituisesti.

Keskitys pankkialalla samoin kuin teollisuudessaakin johtaa monopoliin. Suurimmat pankit alistavat pienet valtaansa osakkeita ostamalla, myöntämällä luottoa yms. keinoin. Vallattuaan monopoli-aseman suurpankit solmivat keskenään sopimuksia vaikutuspiirin jaosta. Muodostuu pankkien monopoliliittoja. Jokaisella tällaisella liitolla on määräysvallansa kymmeniä ja toisinaan satojakin pienempiä pankkeja, joista itse asiassa tulee suurpankkien haaraosastoja. Laajalle levinneen haarakonttoriverkoston kautta suurpankit kokoavat kassoihinsa lukuisten yritysten varat. Miltei koko kapitalistiluokan rahapääoma ja muiden väestökerrosten säästöt joutuvat pankkivaltiaiden pienten ryhmien haltuun.

33 vuoden aikana ennen ensimmäistä maailmansotaa (vv. 1880—1913) jo yksin talletussummien kasvu neljän suurimman kapitalistisen valtion — Amerikan Yhdysvaltojen, Saksan, Englannin ja Ranskan — pankkilaitoksissa teki 127 miljardia markkaa. Siitä lähtien talletusten kasvu kävi yhä nopeammaksi; kahta kertaa lyhyemmässä ajassa, vv. 1913—1928, talletukset näissä maissa kasvoivat 183 miljardilla markalla.

Amerikan Yhdysvalloissa tuli 20 suurimman pankin osalle v. 1900 15%, v. 1929 — 19, v. 1939 — 27 ja v. 1952 — 29% USA:n kaikkien pankkien talletusten

kokonaissummasta. USA:n kauppapankkien lukumäärä pieneni vuodesta 1920 vuoden 1954 loppuun mennessä 30,1 tuhannesta 14,4 tuhanteen. Englannissa oli viiden suurimman pankin taseiden summa v. 1900 28%, v. 1916 — 37, v. 1929 — 73 ja v. 1952 — 79% Englannin kaikkien talletuspankkien taseiden kokonaissummasta. Ranskassa tuli kuuden talletuspankin osalle v. 1952 66% Ranskan kaikkien pankkien talletusten kokonaissummasta. Saksassa oli ensimmäisen maailmansodan aattona Berliinin suurpankkeihin keskittynyt noin puolet Saksan kaikkien pankkien talletusten summasta ja vv. 1929—1932 kaksi kolmannesta.

Teollisuuden keskittyminen ja pankkimonopoliyhtymien muodostuminen johtavat oleelliseen muutokseen pankkien ja teollisuuden keskinäisissä suhteissa. Yritysten mittasuhteiden suurentuessa saavat suuret pitkäaikaiset luotot, joita pankit myöntävät teollisuuskapitalisteille, yhä suuremman merkityksen. Pankkien hallussa olevien talletusmäärien kasvu avaa laajoja mahdollisuuksia tällaiseen pankkivarojen pitkäaikaiseen sijoitukseen teollisuuteen.

Levinnein muoto pankkien rahavarojen sijoittamisessa teollisuuteen on eri yritysten osakkeiden ostaminen. Pankit edistävät osakeyhtiöiden muodostamista ottaen suorittaakseen yksityisten kapitalistien yritysten järjestämisen osakeyhtiöiksi ja uusien osakeyhtiöiden perustamisen (perustamistoiminta). Osakkeiden myynti ja osto tapahtuu yhä suuremmissa määrässä pankkien välityksellä.

Pankkien ja teollisuusyritysten edut punoutuvat yhä tiukemmin yhteen. Kun pankki rahoittaa joitakin tietyn alan suuryrityksiä, sitä kiinnostaa niiden välinen monopolisopimus ja se edistää tällaista sopimusta. Näin pankit tehostavat ja jouduttavat moninkertaisesti pääoman keskittymis- ja monopolirytysten muodostumisprosessia.

Pankkien muuttuminen vaatimattomista välittäjistä kouralliseksi kaikkivaltiaita monopolisteja on tärkeimpiä prosesseja vapaan kilpailun aikakauden kapitalismin kasvamisessa monopolistiseksi kapitalismiksi.

Finanssipääoma ja finanssiharvainvalta. Sen tuloksena, että pankeista tulee teollisuus-, kauppa- ja liikennelaitosten osaomistajia, kun ne hankkivat itselleen niiden osakkeita ja obligaatioita, ja teollisuuden monopolirytyksillä puolestaan on hallussaan niihin yhteydessä olevien pankkien osakkeita, tapahtuu monopolistisen pankki- ja teollisuuspääoman yhteenpunoutuminen, syntyy uusi pääoman muoto — finanssipääoma. *Finanssipääoma* on pankki- ja teollisuusmonopolirytysten yhteenkasvanutta pääomaa. Imperialismin aikakausi on finanssipääoman aikakautta.

Määritellessään finanssipääomaa Lenin korosti kolmea tärkeintä seikkaa: „Tuotannon keskittyminen, siitä syntyvät monopolit, pankkien sulautuminen eli yhteenkasvamisen teollisuuden kanssa — siinä finanssipääoman syntyhistoria ja tämän käsitteen sisältö”¹.

Pankki- ja teollisuuspääoman yhteenkasvamisen ilmenee kirkaasti pankkialan ja teollisuuden monopolirytysten johtajien

¹ V. I. Lenin, Imperialismi kapitalismin korkeimpana vaiheena, Teokset, 22. osa, s. 214. (Suom. V. I. Lenin, Valitut teokset, I osa, s. 827.)

henkilöyhtymässä. Samat henkilöt johtavat suurimpia monopoliyhtymiä pankkialalla, teollisuudessa, kaupassa ja muilla kapitalistisen talouden aloilla.

Saksassa ensimmäisen maailmansodan edellä Berliiniin kuudella suurimmalla pankilla oli omat miehensä johtajien paikoilla 344 teollisuusyhtymässä ja hallintojäsenten paikoilla vielä 407:ssä, siis kaikkiaan 751 yhtiössä. Toisaalta taas näiden kuuden pankin johtaviin elimiin kuului 51 suurinta teollisuudenharjoittajaa. Myöhemmin tämä henkilöyhtymä kehittyi vielä pitemmälle. V. 1932 Berliinin kolmen tärkeimmän pankin johtaviin elimiin kuului 70 suurinta teollisuuden edustajaa. Amerikan Yhdysvalloissa 400 teollisuudenharjoittajaa ja pankkiiriä käsittävällä suppealla ryhmällä oli v. 1950 hallussaan kolmannes 3705 johtajan paikasta 250 suurimmassa korporaatioissa (osakeyhtiössä), jotka omistivat 42% maan kaikista pääomista.

Jokaisessa kapitalistisessa maassa on suurimpien pankkiirien ja monopoliasemassa olevien teollisuudenharjoittajien pienillä ryhmillä käsissään kaikki elintärkeät talousalat, ja niiden määräysvallassa on valtaosa yhteiskunnallisesta rikkaudesta. Kapitalististen monopoliyritysten itsenäistymisen muodostuu väistämättä *finanssioligarkian* (kreikkalainen sana „oligarkia” merkitsee kirjaimellisesti „harvainvaltaa”) herruudeksi. Imperialismille on luonteenomaista monopolitrustien ja syndikaattien, pankkien ja finanssioligarkian kaikkivalta kapitalistisesti kehittyneissä maissa.

Finanssioligarkian herruutta taloudellisella alalla toteutetaan ennen kaikkia niin sanotun „osallistumisjärjestelmän” avulla. Se merkitsee, että finanssialan suurliikemies tai liikemiesryhmä pitää käsissään perusosakeyhtiötä („emäyhtiötä”), joka on konsernin johdossa; tämä yhtiö, jolla on hallussaan osakkeiden kontrollipaketti, hallitsee vuorostaan siitä riippuvaisia „tytäryhtiöitä”; nämä taas määräävät samalla tavalla „tyttärentyttäryhtiöistään” jne. Tämän järjestelmän avulla finanssivaltiaat saavat mahdollisuuden määrätä suurista summista vierasta pääomaa.

Laajalle haarautuneen osallistumisjärjestelmän avulla USA:n kahdeksan suurinta finanssiryhmää — Morganin, Rockefellerin, Kuhn-Loebin, Mellonin, du Pontin, Chicagon, Clevelandin ja Bostonin ryhmät — ovat saaneet hallitsevan aseman maan koko talouselämässä. Morganin vaikutuspiiri ulottui v. 1948 mennessä pankkeihin ja korporaatioihin, joiden yhteinen pääoma oli 55 miljardia dollaria, Rockefellerin — 26,7 miljardia, du Pontien — 6,5 miljardia ja Mellonien — 6 miljardia dollaria. V. 1952 oli USA:ssa yli 660 tuhatta korporaatiota. Yli 75 prosenttia kaikkien korporaatioiden aktiivain yleisimmästä kontrolloivat osallistumisjärjestelmän avulla 66 korporaatiomiljardööriä (ts. korporaatiot, joiden aktiivat tekivät miljardin tai enemmän), joilla oli välittömässä määräysvallassaan 28,3% aktiivain yleisimmästä.

Finanssioligarkia, jolla tosiasiaa on monopoliasema, saa joukoittain valtavia ja yhä kasvavia voittoja perustamistoiminnastaan (so. osakeyhtiöiden perustamisesta), osakkeiden ja obligaatoiden liikkeelle laskemisesta, valtionlainojen sijoittamisesta ja edullisista valtion tilauksista. Harvojen käsiin keskittynyt finanssi-pääoma perii yhteiskunnalta yhä kasvavaa pakkoveroa.

Finanssioligarkialle kuuluu herruus myös valtiollisella alalla. Porvarillisten valtioiden sisä- ja ulkopolitiikka alistetaan palvelemaan suurimpien monopolirytysten omanvoitonpyynteisiä pyrki-
myksiä.

Pääoman vienti. Esimonopolistiselle kapitalismille, vapaan kilpailun vallitessa, oli tyypillistä tavaroiden vienti. Imperialistiselle kapitalismille, monopolirytysten vallitessa on käynyt tyypilliseksi pääoman vienti.

Pääoman vienti ulkomaille tapahtuu korkeimman voiton saami-
seksi. Se tapahtuu kahdessa perusmuodossa: joko myöntämällä lainoja muiden maiden hallituksille, kaupungeille, pankeille taikka perustamalla ulkomaille teollisuusyrityksiä, kauppa- ja pankkiliikkeitä, toimilupia, rakentamalla rautateitä sekä myös ostamalla polkuhintaan yrityksiä, joita heikentyneissä (esim. sodan seurauksena) maissa jo on.

Pääoman vienti johtuu ensiksikin kaikissa kehittyneen kapitalismin maissa vallitsevasta monopolirytysten herruudesta ja toiseksi niiden muutamien rikkaimpien maiden monopoliasemasta, joissa pääoman kasaantuminen on saavuttanut valtavat mittasuhteet. Näissä maissa muodostui XX vuosisadan kynnyksellä suunnaton „pääoman liikarunsaus”.

Kapitalistisesti kehittyneiden maiden „pääoman liikarunsaus” on luonteeltaan suhteellista, sillä joukkojen alhainen elintaso asettaa näissä maissa esteitä tuotannon jatkuvalle kasvulle, maatalous jää yhä enemmän jälkeen teollisuudesta, ja yleensä talouselämän eri alojen kehityksen epätasaisuus lisääntyy. Jos kapitalismi voisi kehittää maanviljelystä ja kohottaa työtätekevien joukkojen elintaso, niin ei voisi olla puhuttakaan mistään „pääoman liikarunsaudesta”. Mutta silloin kapitalismi ei olisikaan kapitalismia, sillä sekä kehityksen epätasaisuus että väestön suurten joukkojen nälkärajalla pysyvä elintaso ovat tämän tuotantotavan perusehtoja ja -edellytyksiä. „Pääoman vienti käy välttämättömäksi siitä syystä, että kapitalismi on muutamissa maissa „ylikypsynyt” ja pääomalta puuttuu (maanviljelyksen kehittymättömyyden ja joukkojen kurjuuden vuoksi) „voittoa tuottavia” sijoitusmahdollisuuksia”¹.

Enimmäisvoittoa saalistaessaan „liika”-pääoma pyrkii ulkomaille. Pääomaa viedään pääasiallisesti takapajuisiin maihin, joissa pääomia on vähän, työpalkat alhaiset, raaka-aineet halpoja ja maan hinta suhteellisen alhainen. Näissä maissa monopolipääomalla on mahdollisuus saada ja se todella saakin valtavia voittoja. Pääoman vienti on kiinteässä yhteydessä tavaroiden viennin kasvuun: pääomaa vievät monopolirytykset pakoittavat velallismaan ostamaan niiltä tavaroita niille edullisin ehdoin. Ulkomaiset monopolirytykset anastavat käsiinsä menekkimarkkinat ja raaka-ainelähteet velallis-
maissa.

¹ V. I. Lenin, Imperialismi kapitalismin korkeimpana vaiheena, Teokset, 22. osa, s. 229. (Suom. V. I. Lenin, Valitut teokset, I osa, s. 839.)

Paitsi takapajuisiin maihin pääomaa viedään myös teollisesti kehittyneisiin maihin. Näin tapahtuu aikoina, jolloin tällaisten maiden kehitys on erikoisen nopeaa, mikä tekee tarpeelliseksi pääoman virtaamisen ulkoapäin (esimerkiksi Yhdysvallat ennen ensimmäistä maailmansotaa), tai sitten niiden heikentyessä, minkä on aiheuttanut sota (Saksa ensimmäisen maailmansodan jälkeen ja Länsi-Euroopan kapitalistiset maat toisen maailmansodan jälkeen).

Porvarilliset taloustieteilijät ja poliitikot selittävät pääoman viennin olevan muka „apua” ja „hyväntekeväisyyttä” kehittyneiden kapitalististen maiden taholta takapajuisille kansoille. Todellisuudessa pääoman vienti, jouduttamalla kapitalististen suhteiden kehitystä takapajuisissa maissa, johtaa samaan aikaan nämä maat vierasmaalaisten monopoliyritysten kaikinpuolisen orjuutuksen ja rosvouksen alaisiksi. Pääoman vienti on eräänä perustana imperiaalistisen sarron järjestelmässä, jonka vallitessa suurin osa maailmasta on muutamien rikkaiden koronkiskurimaiden riistettävänä. Pääoman viennin tuloksena maailma on jakautunut muutamaiin harvoihin koronkiskurivaltioihin ja suunnattoman enemmistön muodostaviin velallisuusvaltioihin.

Pääoman viennistä koituu vakavia seurauksia niille maille, jotka vievät pääomaa. Toisaalta nämä maat kartuttavat rikkauttaan ja lujittavat asemiaan maailmanmarkkinoilla. Ne saavat ulkoapäin alinomaa virtaavaa lisäarvoa lainakorkojen tai ulkomaisten yritysten tuottamien voittojen muodossa. Toisaalta taas pääomaa vievän maan omassa teollisessa kehityksessä tapahtuu usein pysähdys. Eräänä pääoman viennin tärkeänä seurauksena on suurvaltojen välisen kilpailun kiihtyminen, taistelu edullisimmista pääoman sijoituspiireistä.

Ennen ensimmäistä maailmansotaa Englanti, Ranska ja Saksa olivat tärkeimpiä pääomaa vieviä maita. Niiden pääomasijoitukset ulkomailla käsittivät 175—200 miljardia frangia: Englannin 75—100 miljardia, Ranskan 60 miljardia ja Saksan 44 miljardia frangia. Pääoman viennillä Yhdysvalloista ei vielä ollut suurta merkitystä, ja se käsitti vähemmän kuin 10 miljardia frangia.

Vuosien 1914—1918 sodan jälkeen tapahtui suuria muutoksia maailman pääoman viennissä. Saksa menetti ulkomailla olleet pääomansa. Englannin ja Ranskan ulkomaiset pääomasijoitukset supistuivat huomattavasti, mutta pääoman vienti Yhdysvalloista lisääntyi voimakkaasti. V. 1929 USA pääsi melkein Englannin rinnalle ulkomaisten pääomasijoitustensa suuruuteen nähden.

Toisen maailmansodan jälkeen pääoman vienti Yhdysvalloista on lisääntynyt vielä enemmän. Vuoden 1949 lopulla Amerikan ulkomaiset pääomasijoitukset ylittivät kaikkien muiden kapitalististen valtioiden ulkomaisten pääomasijoitusten yhteisen summan. Ulkomaille sijoitettujen amerikkalaisten pääomien kokonaissumma kasvoi 11,4 miljardista dollarista v. 1939 39,5 miljardiin dollariin v. 1953 lopulla. Englannin ulkomaisten pääomasijoitusten kokonaissumma sitä vastoin pieneni 3,5 miljardista punnasta v. 1938 2 miljardiin puntaan v. 1951.

Maailman taloudellinen jako kapitalistien liittojen kesken. Kansainväliset monopoliliittoutumat. Sitä mukaa kuin pääoman vienti lisääntyy, sitä mukaa kuin suurimpien monopoliyritysten

ulkomaiset yhteydet ja „vaikutuspiirit” laajenevat, muodostuvat edellytykset maailmanmarkkinain jakamiselle niiden kesken. Muodostuu kansainvälisiä monopoliliittoutumia.

Kansainväliset monopoliliittoutumat ovat eri maiden suurimpien monopoliyritysten välisiä sopimuksia markkinain jaosta, hintapolitiikasta ja tuotannon laajuudesta. Kansainvälisten monopoliliittoutumien muodostaminen merkitsee tuotannon ja pääoman keskittämisen uutta astetta, joka on verrattomasti korkeampi kuin edelliset. Monet kansainväliset monopoliliittoutumat muodostetaan kapitalististen valtioiden mitä aktiivisimmalla osanotolla, ja ne ovat näiden valtioiden taloudellisen vaikutusvallan laajentamisen eräänä tärkeänä välineenä.

Kansainvälisten monopoliliittoutumien puolustelijat yrittävät esittää ne rauhan välineiksi vakuuttaen, että monopolistien kansainväliset sopimukset voivat rauhanomaisin keinoin sovittaa imperiaalististen ryhmien ja maiden välillä syntyvät ristiriidat. Moisisilla väitteillä ei ole mitään yhteistä todellisuuden kanssa. Kansainväliset monopoliliittoutumat suorittavat itse asiassa maailman taloudellisen jaon osapuolten voimasta riippuen, ja eri monopoliryhmien voimaan vaihtelee. Jokainen niistä käy herkeämättä taistelua osuutensa lisäämiseksi, laajentaakseen monopolistisen riston piiriä. Väittemättömänä seurauksena voimasuhteiden muutoksista on kiihtyvä taistelu markkinoiden uudestijaosta sekä ristiriitojen kärjistyminen eri ryhmien ja niitä kannattavien valtioiden välillä. Monopolistien kansainvälisille sopimuksille on ominaista epävakaisuus, ja niissä piilee kiertämättömien yhteentörmäysten lähde.

Kansainvälisiä monopoliliittoutumia alkoi syntyä XIX vuosisadan 60—80-luvuilla. Viime vuosisadan loppuun mennessä ei niitä ollut yhteensä enempää kuin 40. Ensimmäisen maailmansodan edellä laskettiin koko maailmassa olleen noin 100 kansainvälistä kartellia, ja toisen maailmansodan edellä niiden lukumäärä ylitti 300.

Jo ennen ensimmäistä maailmansotaa vuoriöljymarkkinat olivat tosiasiaassa jaetut Rockefellerin käsissä olevan amerikkalaisen „Standard Oil” trustin ja „Royal Dutch Shell” konsernin kesken, jossa hallitseva vaikutus on englantilaisella pääomalla. Sähköteknillisten valmisteiden markkinat oli jaettu kahden monopolitoiminimen: saksalaisen „Yleisen sähköyhtymän” ja Morganin ryhmän kontrolloiman amerikkalaisen „Yleisen sähkökorporaation” kesken.

Kansainväliset monopolisopimukset ulottuivat sellaisillekin aloille kuin aseiden tuotantoon. Aseistusta tuottavia suurimpia toiminimiä „Armstrong-Vickersiä” Englannissa, „Schneider-Creuzot’a” Ranskassa, „Kruppia” Saksassa ja „Boforsia” Ruotsissa ovat jo pitkän ajan kuluessa olleet yhdistämässä toisiinsa monet langat.

Kansainväliset monopoliliittoutumat esittivät suurta osaa toisen maailmansodan valmistelussa. Yhdysvaltojen, Englannin ja Ranskan suurimmat monopolirytykset, joita kartellisopimukset sitoivat saksalaisiin trusteihin, antoivat hengen ja suunnan näiden maiden hallitsevien piirien politiikalle — sille Hitlerin hyökkäyksen kannustamis- ja yllyttämiss politiikalle, joka johti sotaan.

Toisen maailmansodan jälkeen on muodostettu useita kansainvälisiä monopoliliittoutumia Amerikan imperialismin taloudellisten ja sotilaallisten pyrkimysten varmistamiseksi. Sellaista osaa esittää mm. niin kutsuttu „Euroopan hiili- ja teräsyhtymä”, jossa ovat osallisina Länsi-Saksa, Ranska, Italia, Belgia, Hollanti ja Luxemburg.

Maailman alueellisen jaon loppuunsaattaminen suurvaltojen kesken ja taistelu maailman uudestijakamiseksi. Kapitalistien liittojen välisen taloudellisen maailmanjaon ohella ja sen yhteydessä tapahtuu maailman alueellinen jako porvarillisten valtioiden kesken, taistelu vieraiden maa-alueiden valtaamiseksi, taistelu siirtomaista ja puolisiirtomaista.

Siirtomaiksi sanotaan maita, joilta puuttuu valtiollista itsenäisyyttä ja jotka ovat imperialististen emämaavaltioiden alusmaita. *Puolisiirtomaiksi* nimitetään heikostikehittyneitä maita, jotka ovat imperialististen valtojen harjoittaman siirtomaariiston kohteita ja taloudellisesti ja poliittisesti riippuvaisia näistä valtioista, mutta säilyttävät muodollisen itsenäisyytensä. Siirtomaiden ja puolisiirtomaiden ohella on imperialismien kaudella olemassa mitä erityyppisimpiä *riippuvaisia* maita, ja niiden riippuvaisuusaste on varsin erilainen ja altis kaikenlaisille muutoksille. „Tälle kaudelle eivät ole tyypillisiä ainoastaan maiden kaksi perusr ryhmää: siirtomaita omistavat maat ja siirtomaat, vaan myös valtiollisesti, muodollisesti itsenäisten, mutta todellisuudessa finanssi- ja diplomaattisen riippuvaisuuden verkoon kiedottujen riippuvaisten maiden erilaiset muodot”¹.

Porvariston puolustelijat kuvaavat imperialistisen siirtomaaherruuden „sivistystyöksi”, jonka tarkoituksena on muka johdattaa takapajuiset kansat edistyksen ja itsenäisen kehityksen tielle. Itse asiassa imperialismi tuomitsee siirtomaat ja riippuvaiset maat taloudelliseen takapajuisuuteen ja näiden maiden sadat miljoonat asukkaat ennennäkemättömään sortoon ja orjuuteen, oikeudettomuuteen ja kurjuuteen, nälkään ja tietämättömyyteen. Imperialistivaltojen siirtomaa-anastukset johtavat kansallisen sarron ja rotusyrjinnän ennenkuulumattomaan tehostumiseen. Leninin sanojen mukaan kapitalismi on kansakuntien vapauttajasta, jollainen se oli feodalismin vastaan käymänsä taistelun kaudella, muuttunut imperialismien vaiheessa kansakuntien hirviömäiseksi sortajaksi.

Jo XVIII vuosisadan puolivälissä Englanti orjuutti Intian — maan, jolla on mitä rikkaimmat luonnon voimavarat ja jonka väkiluku ylittää moninkertaisesti emämaan väkiluvun. XIX vuosisadan puolivälissä Amerikan Yhdysvallat anasti laajoja alueita naapuriltaan Meksikolta, ja seuraavien vuosikymmenien aikana se pystytti herruutensa moniin Latinalaisen Amerikan maihin.

Viime vuosisadan 60- ja 70-luvuilla Euroopan maiden siirtomaa-alueet käsittivät vielä suhteellisen vähäisen osan valtamerentakaisista maa-alueista.

XIX vuosisadan viimeisellä neljänneksellä, kaudella, jolloin siirryttiin kapitalismin monopolistiseen vaiheeseen, maailmankartta joutui perusteellisten muutosten kohteeksi. Vanhimman siirtomaavallan, Englannin, jälkeen lähtivät aluevaltausten tielle kaikki kehittyneet kapitalistiset maat. Ranskasta tuli XIX vuosisadan loppuun mennessä suuri siirtomaavaltio, jonka hallinnassa oli 3,7 miljoonaa neliömailia. Saksa anasti haltuunsa miljoonan neliömailin alueen, jonka väkiluku oli 14,7 miljoonaa, Belgia 900 000 neliömailin alueen, jolla oli asukkaita 30 miljoonaa, USA anasti haltuunsa mitä tärkeimmän tukikohdan Tyyneellä

¹ V. I. Lenin, Imperialismi kapitalismin korkeimpana vaiheena, Teokset, 22. osa, s. 250. (Suom. V. I. Lenin, Valitut teokset, I osa, s. 856.)

valtamereillä — Filippiinien saaret, sekä Kuuban, Puerto Rican, Guamin, Havaijin saaret ja Samoasaaret ja alisti tosiasiallisesti valtaansa monet Keski- ja Etelä-Amerikan maat.

Vv. 1876—1914 ns. „suurvallat” anastivat haltuunsa noin 25 miljoonan neliökilometrin alueen, mikä on puolitoista kertaa emämaiden pinta-alaa suurempi. Monia maita saatettiin puolisiirtomaanomaiseen riippuvaisuuteen imperialistisista valtioista: Kiina väeslöineen, joka käsittää noin neljänneksen koko ihmiskunnasta, samoin Turkki ja Persia (Iran). Ensimmäisen maailmansodan alkuun mennessä yli puolet ihmiskunnasta oli siirtomaavaltujen vallan alaisena.

Imperialistit pystyttävät valtansa siirtomaissa ja pitävät sitä yllä petos- ja väkivaltamenetelmien avulla käyttäen hyväkseen sotatekniikkansa paremmuutta. Siirtomaapoliittikan historia on katkeamaton ketju anastussotia ja rankaisuretkiä orjuutettuja kansoja vastaan ja samalla verisiä selkkauksia siirtomaita omistavien maiden välillä. Yhdysvaltojen sotaa Espanjaa vastaan v. 1898 Lenin sanoi ensimmäiseksi imperialistista tyyppiä olevaksi sodaksi, joka aloitti imperialististen sotien aikakauden. Filippiinien kansan kapinan anastajia vastaan kukistivat amerikkalaiset sotajoukot julmasti.

XX vuosisadan alkuun mennessä maailman jako oli suoritettu loppuun. Kapitalististen maiden siirtomaapoliitiikka johti kaikkien niiden maa-alueiden anastamiseen, jotka eivät olleet imperialistien hallussa. „Vapaita” maa-alueita ei enää jäänyt, ja muodostui tilanne, jossa jokainen uusi anastus edellyttää alueen riistämistä sen omistajalta. Maailman jaon loppuun suorittaminen nosti päiväjärjestykseen taistelun sen *uudestijakamisesta*. Taistelu jo jaetun maailman uudestijakamisesta on eräs monopolikapitalismin tärkeimpiä erikoispiirteitä. Tämä taistelu muuttuu loppujen lopuksi taisteluksi maailmanherruudesta ja johtaa väistämättä imperialistisiin maailmansotiin.

Imperialistiset sodat ja kilpavarustelu aiheuttavat kaikkien kapitalististen maiden kansoille suunnattomia menetyksiä ja vaativat miljoonia ihmishenkiä. Monopoliyrityksille sodat ja talouselämän militarisoiminen ovat kuitenkin tuottava tulolähde, joka antaa niille erikoisen suuret voitot.

Monopolistisen kapitalismin taloudellinen peruslaki. Kuten jo on sanottu, imperialismin taloudellisena olemuksena on vapaan kilpailun vaihtuminen monopolirytysten herruudeksi. Monopolihin-
nat määrätessään monopolirytykset asettavat päämääräkseen, Leninin määritelmän mukaan, korkean monopolivoiton saamisen, joka huomattavasti ylittää keskimääräisen voiton. Monopolirytysten saama korkea monopolivoitto juontuu itse imperialismin olemuksesta, ja sen turvaavat monopolirytysten toimeenpanema työväenluokan riiston ennennäkemätön tehostaminen, talonpoikaiston ja muiden pienten tavarantuottajien rosvoaminen, pääoman vienti takapajuisiin maihin ja kaiken elinmehun imeminen näistä maista, siirtomaa-anastukset ja imperialistiset sodat, jotka ovat monopolirytyksien kultakaivo.

Leninin teoksissa, jotka on omistettu imperialismin taloudellisen ja poliittisen olemuksen selvittämiseksi, on esitetty monopolistisen kapitalismin taloudellisen peruslain johtoaumatukset. Näihin Leninin

johtajatuksiin nojautuen Stalin määritteli nykyaikaisen kapitalismin taloudellisen peruslain. Monopolistisen kapitalismin taloudellisen peruslain pääpiirteet ja vaatimukset ovat seuraavat: „kapitalistisen enimmäisvoiton turvaaminen kyseessä olevan maan väestön enemmistön riistolla, häviötilaan saattamisella ja kurjistamisella, toisten maiden, varsinkin takapajuisten maiden, kansojen orjuuttamisella ja järjestelmällisellä rosvouksella, sekä vihdoin sodilla ja kansantalouden militarisoinnilla, joita käytetään korkeimpien voittojen turvaamiseksi”¹.

Näin siis kapitalismin taloudellinen peruslaki — lisäarvon laki — kehittyy ja konkretisoituu edelleen imperialismin kaudella. Vapaan kilpailun herruus esimonopolistisen kapitalismin aikana johti yksityisten kapitalistien voiton suhdeluvun tasoittumiseen ja vallitsevana oli keskimääräisen voiton suhdeluvun laki. Imperialismin oloissa monopoliyritykset turvaavat itselleen korkean monopoli-voiton, enimmäisvoiton. Juuri enimmäisvoitto on monopolistisen kapitalismin liikkeelle paneva voima. Myös kapitalismin monopolistisessa vaiheessa tapahtuu pääomien virtaamista aloilta toisille ja on havaittavissa tendenssi voittojen tasoittumiseen. Mutta tuo tendenssi törmää monopolistisen kapitalismin taloudellisen peruslain — kapitalistisen enimmäisvoiton lain — vaikutukseen. Imperialismin kaudella tavarat myydään monopolisoituilla aloilla pääasiassa monopolihintoihin, jotka ovat tuotantohintaa korkeammat ja turvaavat korkean monopoli-voiton, kun sen sijaan monopolisoimattomilla aloilla tavarat myydään useinkin tuotantohintaa alempiin hintoihin, minkä seurauksena yrittäjät eivät saa edes keskimääräistä voittoa.

Objektiiviset edellytykset enimmäisvoittojen saamiselle luodaan monopoliyritysten herruuden pystyttämällä eri tuotannonaloilla. Imperialismin vaiheessa pääoman keskittyminen ja yhteenkokoutuminen saavuttavat korkeimman asteensa. Tämän johdosta tuotannon laajentaminen vaatii suunnattomia perussijoituksia. Toisaalta taas monopolistisen kapitalismin kaudella kehittyy jättiläisyriyten kesken ankara kilpataistelu. Tässä taistelussa perivät voiton voimakkaimmat monopoliyritykset, joilla on käytettävissään suurimmat pääomat ja jotka saavat enimmäisvoittoja.

Enimmäisvoittojen ansiosta monopoliyrityksillä on mahdollisuus turvata herruutensa kapitalistisessa maailmassa. Monopoliyritysten enimmäisvoiton-tavoittelu johtaa kapitalismin kaikkien ristiriitojen kärjistymiseen.

Kapitalististen monopoliyritysten enimmäisvoiton samoin kuin kaiken kapitalistisen voiton yleisen perustan muodostaa lisäarvo, joka puserretaan työläisistä riistämällä heitä tuotantoprosessissa. Monopoliyritykset kehittävät työväenluokan riiston äärimmilleen. Käyttämällä kaikkia mahdollisia hiotusjärjestelmiä työn jär-

¹ *J. V. Stalin*, Sosialismin taloustieteellisiä probleemeja Neuvostoliitossa, s. 38. (Suom. s. 39.)

jestelyssä ja palkkauksessa saadaan aikaan näännyttävä työn voimaperäistäminen, joka merkitsee ennen kaikkea työläisistä puserretun lisäarvon suhdeluvun ja määrän valtavaa kasvua. Työn voimaperäistäminen johtaa edelleen siihen, että monet työläiset käyvät tarpeettomiksi ja joutuvat työttömien armeijan riveihin ilman toivoa tuotantoon palaamisesta. Tuotantolaitoksista heitetään ulos myös ne työläiset, joille tuotantoprosessien kohtuuton kiihdyttäminen käy ylivoimaiseksi.

USA:ssa virallisten tietojen perusteella laskettu lisäarvon suhdeluku oli vuori- ja jalostusteollisuudessa v. 1889 145%, v. 1919 — 165, v. 1929 — 210 ja v. 1939 220%, v. 1947 likipitään 260%.

Näin ollen lisäarvon suhdeluku kasvoi vajaassa 60 vuodessa miltei 1,8-kertaiseksi.

Samaan aikaan reaali-palkka laskee elinkustannusten nousun ja verotaakan lisääntymisen johdosta. Imperialismin aikakaudella ero työläisen palkan ja hänen työvoimansa arvon välillä käy yhä suu-remmaksi. Tämä merkitsee, että kapitalistisen kasautumisen yleinen laki, joka aiheuttaa proletariaatin suhteellisen ja ehdottoman kurjistumisen, vaikuttaa voimakkaammin. Työväenluokan riiston lisääntymistä tuotantoprosessissa täydentää työtätekevien rosvoisuus kuluttajina; työläiset joutuvat maksamaan suuria ylimääräisiä summia monopoliyrittäjille, jotka määräävät korkeat monopolihinnat tuottamilleen ja myymilleen tavaroille.

Monopolistisen kapitalismin oloissa ei monopoliyrittäjien tuottamia tavaroita enää myydä tuotantohinnoilla, vaan huomattavasti korkeammilla monopolihinnoilla.

Monopolihinta on yhtä kuin tuotantokustannukset plus enimmäisvoitto, joka huomattavasti ylittää keskimääräisen voiton; monopolihinta on tuotantohintaa korkeampi ja ylittää tavallisesti tavaroiden arvon. Kuitenkaan ei monopolihinta voi, kuten Marx jo osoitti, hävittää tavaroiden arvon määräämiä rajoja. Monopolihintojen korkea taso ei muuta maailman kapitalistisessa taloudessa tuotetun arvon ja lisäarvon kokonaissummaa. Eräänä monopoliyrittäjien saaman enimmäisvoiton lähteenä on lisäarvon uudestijako, minkä seurauksena on monopolisoimattomien yritysten voiton tason huomattava aleneminen. Pitämällä hinnat korkealla tasolla, joka ylittää tavaroiden arvon, monopoliyrittäjät anastavat työn tuottavuuden kasvun ja tuotantokustannusten alenemisen tulokset. Minkä monopoliyrittäjät hyötyvät, sen menettävät työläiset, pientuottajat, riippuvaisten maiden väestö.

Tärkeänä keinona hintojen monopolistisessa paisuttamisessa on porvarillisten valtioiden tullipolitiikka. Vapaan kilpailun aikakaudella korkeisiin tullimaksuihin turvautuivat etupäässä heikot maat, joiden teollisuus kaipasi suojelua ulkomaista kilpailua vastaan. Sitä vastoin imperialismin aikakaudella korkeat tullimaksut ovat monopoliyrittäjien hyökkäyskeinona, taistelukeinona uusien markkinoiden valtaamiseksi. Korkeat tullimaksut auttavat pitämään yllä monopolihintoja omassa maassa.

Uusien ulkomarkkinoiden valtaamiseksi monopoliyrietykset käyttävät laajassa mitassa *dumpingia* — tavaroiden myyntiä ulkomailla polkuhinnoilla, jotka ovat huomattavasti alhaisemmat kuin kotimarkkinahinnat ja usein jopa tuotantokustannuksiakin alhaisemmat. Menekin laajentaminen ulkomailla dumpingin avulla antaa mahdollisuuden pitää hinnat korkeina kotimaassa tuotantoa supistamatta, samalla kun polkuviennin aiheuttamat menetykset peitetään korottamalla hintoja kotimarkkinoilla. Kun kyseessä olevat ulkomarkkinat on vallattu ja varmistettu monopoliyrietyksille, ne ryhtyvät myymään tavaroita korkeilla monopolihinnoilla.

Monopoliyrietysten harjoittama talonpoikaiston perusjoukkojen riisto saa ilmauksensa ennen kaikkea siinä, että monopoliyrietysten herruus synnyttää kasvavan eron maataloustuotteiden ja teollisuustavaroiden hintatason välille (ns. hinta-„sakset”). Markkinooidessaan tavaroita paisutetuilla hinnoilla monopoliyrietykset ostavat samanaikaisesti talonpojilta heidän taloutensa tuotteita tavattoman alhaisilla hinnoilla (monopolisesti alhaiset ostohinnat). Olemalla välikappaleena varojen pusertamisessa maataloudesta monopoli-hinnat pidättävät sen kehitystä. Eräänä tehokkaimpana keinona talonpoikaistalouksien saattamisessa häviötilaan on hypoteekkiluoton kehittäminen. Monopoliyrietykset kietovat talonpojat velkoihin ja anastavat sitten itselleen polkuhinnasta heidän maansa ja omaisuutensa. „Hypoteekkilainojen avulla, finanssirosvojen juonien, korkeiden verojen ja maksujen, korkean maanvuokran ja varsinkin kapitalististen suurmaanviljelijäin harjoittaman kilpailun avulla porvaristo saattaa häviötilaan keski- ja pientalonpojat”, kirjoitti M. Thorez teoksessaan „Kommunistisen puolueen politiikka maaseudulla”.

Se, että monopoliyrietykset ostavat talonpoikaistalouden tuotteet äärimmäisen alhaisilla hinnoilla, ei suinkaan merkitse, että kaupunkilaiskuluttaja nauttisi huokeita elintarvikkeita. Talonpojan ja kaupunkilaiskuluttajan välillä ovat välittäjät — monopolijärjestöiksi yhdistyneet kauppiaat, jotka saattavat häviötilaan talonpojat ja nylkevät kaupunkilaiskuluttajia.

Edelleen, monopoliyrietysten enimmäisvoittojen lähteenä ovat imperialististen valtioiden porvariston harjoittama taloudellisesti takapajuisten ja riippuvaisten maiden orjuuttaminen ja rosvoaminen. Siirtomaiden ja muiden takapajuisten maiden järjestelmällinen rosvoaus ja monien riippumattomien maiden muuttaminen riippuvaisiksi ovat monopolikapitalismin erottamaton piirre. Imperialismi ei voi elää eikä kehittyä ilman pakkoveron herkeämätöntä virtaamista sen rosvoamista vieraista maista.

Monopoliyrietykset saavat valtavia tuloja ennen kaikkea *pääomasijoituksistaan* siirtomaissa ja riippuvaisissa maissa. Nämä tulot ovat seurausta mitä julmimmasta ja epäinhimillisimmästä siirtomaamaailman työtätekevien joukkojen riistosta. Monopoliyrietykset rikastuvat *ei-vastikkeellisen vaihdon* ansiosta, so. myymällä siirtomaihin ja riippuvaisiin maihin tavaroitaan hintoihin, jotka huomattavasti ylittävät niiden arvon, ja ostamalla näissä maissa tuotettuja tavaroita kohtuuttoman alhaisilla hinnoilla, jotka eivät vastaa

niiden arvoa. Tämän ohella monopolirytykset saavat siirtomaista korkeita voittoja kuljetus-, vakuutus- ja pankkitoimista.

Ja lopuksi, monopolirytysten enimmäisvoittojen turvaamisen keinona ovat sodat ja talouselämän militarisoiminen. Sodat rikastuttavat suunnattomasti finanssipääoman valtiaita, ja sotien välisenä aikana monopolirytykset pyrkivät säilyttämään voittojensa korkean tason hillittömän asevarustelun avulla. Sodat ja talouden militarisoiminen tuovat monopolisteille lukuisia sotatarviketilauksia, joista valtio maksaa paisutetut hinnat, sekä runsaasti lainoja ja tukipalkkioita valtion budjettivaroista. Sodan aikana kumotaan kaikenlaiset työlait, työläiset julistetaan mobilisoiduiksi, lakot kielletään. Kaikki tämä antaa kapitalisteille mahdollisuuden kohottaa riiston astetta voimaperäistämällä kaikin tavoin työtä. Samaan aikaan työtätekevien joukkojen elintaso alenee verojen lisääntymisen ja elinkustannusten kallistumisen seurauksena.

Näin ollen kapitalistisen talouselämän militarisoiminen merkitsee niin sodan oloissa kuin rauhankin aikana työtätekevien joukkojen riiston jyrkkää tehostamista monopolirytysten enimmäisvoittojen kasvun hyväksi.

Nykyaikaisen kapitalismin taloudellinen peruslaki, määrittelemällä kapitalismin kehityksen koko kulun sen imperialistisessa vaiheessa, antaa mahdollisuuden ymmärtää ja selittää sille ominaisten sovittamattomien ristiriitojen kasvun ja kärjistymisen välttämättömyyden.

LYHYITÄ YHTEENVETOJA

1. Imperialismi eli monopolistinen kapitalismi on kapitalistisen tuotantotavan kehityksen korkein ja viimeinen vaihe. Siirtyminen esimonopolistisesta kapitalismista monopolistiseen kapitalismiin tapahtui XIX vuosisadan viimeisen kolmanneksen kuluessa. Imperialismi muovautui lopullisesti XX vuosisadan alkuun mennessä.

2. Imperialismin taloudelliset perustunnusmerkit ovat seuraavat: 1) tuotannon ja pääoman keskittyminen, joka on saavuttanut niin korkean kehitystason, että se on luonut monopolit, jotka esittävät ratkaisevaa osaa taloudellisessa elämässä; 2) pankkipääoman sulautuminen yhteen teollisuuspääoman kanssa ja tällä pohjalla tapahtunut finanssipääoman, finanssiharvoinvallon muodostuminen; 3) pääoman vienti erotukseksi tavaroiden viennistä saa erikoisen tärkeän merkityksen; 4) muodostuu kapitalistien kansainvälisiä monopoliliittoja, jotka jakavat keskenään maailman; 5) maapallon alueellinen jako suurimpien imperialistivaltojen kesken on suoritettu loppuun. Maailman alueellisen jaon loppuunsaattaminen johtaa taisteluun maailman uudestijakamiseksi, mikä väistämättömästi synnyttää imperialistisia sotia maailman mitassa.

3. *Monopolistisen kapitalismin taloudellisena peruslakina on kapitalistisen enimmäisvoiton saannin turvaaminen kyseessä olevan maan väestön enemmistön riistolla, häviötilaan saattamisella ja kurjistamisella, toisten maiden, varsinkin takapajuisten maiden, kansojen orjuuttamisella ja järjestelmällisellä rosvouksella ja vihdoin sodilla ja kansantalouden militarisoinnilla.*

XIX LUKU

IMPERIALISMIN SIIRTOMAAJÄRJESTELMÄ

Siirtomaiden merkitys imperialismin kaudella. Siirtomaavaltauksia, pyrkimystä suurten valtakuntien muodostamiseen kukistamalla heikompia maita ja kansoja, oli olemassa jo ennen imperialismin aikakautta ja jopa ennen kapitalismin syntyäkin. Mutta kuten Lenin osoitti, siirtomaiden osuus ja merkitys muuttuvat oleellisesti imperialismin kaudella ei ainoastaan esikapitalistisiin aikakausiin verraten, vaan myös esimonopolistisen kapitalismin kauteen verraten. Siirtomaapolitiikan „vanhojen” menetelmien lisäksi tulee monopolistien taistelu raaka-ainelähteistä, pääoman viennistä, vaikutuspiireistä ja taloudellisista sekä strategisista alueista.

Kuten edellä on sanottu, imperialististen maiden harjoittama muiden, varsinkin takapajuisten maiden kansojen orjuutus ja järjestelmällinen rosvous, monien riippumattomien maiden muuttaminen riippuvaisiksi on eräs nykyaikaisen kapitalismin taloudellisen peruslain pääpiirteitä. Levitessään kaikkialle maailmaan kapitalismi synnytti pyrkimyksen eri maiden taloudelliseen lähenemiseen, kansallisen sulkeutuneisuuden häviämiseen ja valtaviin alueiden yhdistymiseen vähitellen eheäksi kokonaisuudeksi. Sinä keinona, jonka avulla monopolistinen kapitalismi suorittaa vähitellen valtaviin alueiden taloudellisen yhdistämisen, on imperialistivaltojen harjoittama siirtomaiden ja riippuvaisten maiden orjuutus. Tämä yhdistäminen tapahtuu muodostamalla *siirtomaavaltakuntia*, jotka perustuvat emämaiden harjoittamaan siirtomaiden ja riippuvaisten maiden säälimättömään sortoon ja riistoon.

Imperialismin kaudella muodostuu lopullisesti maailmantalouden kapitalistinen järjestelmä, joka rakentuu riippuvaisuussuhteille, herruus- ja alistussuhteille. Imperialistiset maat ovat voimaperäisen pääomanviennin, „vaikutuspiirien” laajentamisen ja siirtomaavaltauksien avulla alistaneet herruuteensa siirtomaiden ja riippuvaisten maiden kansat. „Kapitalismi on muuttunut maailmanjärjestelmäksi, jossa muutamat harvat „edistyneimmät” maat

harjoittavat maapallon väestön suunnattomaan enemmistöön kohdistuvaa siirtomaasortoa ja finanssiorjuutusta”¹. Näin ollen erilliset kansalliset taloudet ovat muuttuneet maailmantaloudeksi nimitetyn yhtenäisen ketjun renkaiksi. Samalla maapallon väestö on jakautunut kahdeksi leiriksi, joista toisen muodostaa pieni ryhmä imperialistisia maita, jotka riistävät ja sortavat siirtomaita ja riippuvaisia maita, ja toisen — valtavana enemmistönä olevat siirtomaat ja riippuvaiset maat, joiden kansat käyvät taistelua vapautuakseen imperialismin ikeestä.

Kapitalismin monopolistisessa vaiheessa muodostui imperialismin siirtomaajärjestelmä. *Imperialismin siirtomaajärjestelmä* on imperialististen valtioiden sortamien ja orjuuttamien siirtomaiden ja riippuvaisten maiden koko kokonaisuus.

Siirtomaarosvoukset ja valtaukset, imperialistinen mielivalta ja väkivalta, siirtomaatorjuus, kansallinen sorto ja oikeudettomuus ja vihdoin imperialististen valtojen keskinäinen taistelu herruuden saamisesta siirtomaiden kansoihin — sellaisia ovat ne muodot, joissa imperialismin siirtomaajärjestelmän muodostumisprosessi on tapahtunut.

Imperialistiset valtiot pyrkivät siirtomaita valtaamalla ja rosvoamalla voittamaan omissa maissaan lisääntyvät ristiriidat. Siirtomaista puristetut korkeat voitot tekevät porvaristolle mahdolliseksi lahjoa ammattitaitoisten työläisten erinäisiä kerroksia, joiden avulla porvaristo pyrkii rappeuttamaan työväenliikettä. Samaa aikaan siirtomaiden riisto johtaa koko kapitalistisen järjestelmän ristiriitojen kärjistymiseen.

Siirtomaat emämaiden maataloudellisina ja raaka-aineita tuottavina lisäkkeinä. Imperialismin kaudella siirtomaat ovat ennen kaikkea luotettavin ja edullisin pääomansijoitusalue. Siirtomaissa on imperialististen maiden finanssiharvainvallalla jakamaton monopoli pääoman sijoittamiseen, mistä se saa erikoisen korkeita voittoja.

Takapajuisiin maihin tunkeutuessaan finanssipääoma hajoittaa talouden esikapitalistiset muodot — pienkäsiteollisuuden ja pientalonpoikien talouden, joka on puoliksi luontoistaloutta, — ja aiheuttaa kapitalististen suhteiden kehityksen. Siirtomaiden ja riippuvaisten maiden riistämiseksi imperialistit rakentavat niiden alueelle rautateitä ja perustavat raaka-aineita tuottavia teollisuuslaitoksia. Mutta samaan aikaan imperialistien isännöiminen siirtomaissa pidättää tuotantovoimien kehitystä ja riistää näiltä mailta niiden itsenäiselle taloudelliselle kehitykselle välttämättömät edellytykset. Siirtomaiden taloudellinen takapajuisuus on imperialistien etujen mukaista, koska tämä takapajuisuus tekee heille helpommaksi säilyttää riippuvaiset maat vallassaan ja tehostaa näiden maiden riistoa.

¹ V. I. Lenin, Imperialismi kapitalismin korkeimpana vaiheena, Teokset, 22. osa, s. 179. (Suom. V. I. Lenin, Valitut teokset, I osa, s. 798.)

Sielläkin, missä teollisuus on suhteellisesti kehittyneempää — esimerkiksi eräissä Latinalaisen Amerikan maissa —, kehitetään vain vuoriteollisuutta ja eräitä kevyen teollisuuden aloja: puuvilla-, nahka- ja ravintoaineteollisuutta. Raskas teollisuus, joka on maan taloudellisen itsenäisyyden perusta, on äärimmäisen heikkoa; koneenrakennusteollisuutta ei ole juuri lainkaan. Hallitsevat monopolirytykset ryhtyvät erikoistoimenpiteisiin häiritäkseen tuotantokaluston tuotannon perustamista: kieltävät siirtomailta ja riippuvaisilta mailta luotot näihin tarkoituksiin eivätkä myy välttämätöntä kalustoa eikä patentteja. Takapajuisten maiden siirtomaanomainen riippuvuus häiritsee niiden teollistumista.

V. 1920 oli Kiinan osuus maailman kivihiiilen tuotannossa 1,7%, takkiraudan sulatuksessa — 0,8 ja kuparin tuotannossa — 0,03%. Intiassa oli teräksen tuotanto kutakin asukasta kohden toisen maailmansodan aattona (v. 1938) 2,7 kiloa vuodessa, kun se Iso-Britanniassa oli 222 kiloa. Koko Afrikan osalle tuli v. 1946 vain 1,5% koko kapitalistisessa maailmassa tuotetusta polttoaineesta ja sähkövoimasta. Jopa tekstiiliteollisuuskin on siirtomaissa ja riippuvaisissa maissa heikosti kehittyntä ja takapajuista. Intiassa oli v. 1947 noin 10 miljoonaa kehräintä, kun taas Englannissa, jonka väkiluku on 8 kertaa pienempi kuin Intian väkiluku, niitä oli 34,5 miljoonaa; Latinalaisessa Amerikassa oli v. 1945 4,4 miljoonaa kehräintä, kun kehräinluku USA:ssa oli 23,1 miljoonaa.

Siirtomaat ja puolisiirtomaat pysyvät maatalousmaina, koska niiltä on riistetty mahdollisuudet itsenäiseen teolliseen kehitykseen. Näiden maiden väestöjoukkojen valtaosan toimeentulolähteenä on maatalous, jota puolifeodaaliset suhteet kahlehtivat. Maatalouden pysähdystila ja lamautuminen pidättävät sisämarkkinoiden kehitystä.

Siirtomaissa hallitsevat monopolirytykset sallivat niissä vain sellaista tuotannonalojen kehityksen, jotka turvaavat raaka-ainesten ja elintarvikkeiden toimituksen emämaille. Niitä ovat hyödyllisten kaivannaisten tuotanto ja myytäviksi tuotettujen maatalouskasvien viljely sekä niiden alustava jalostus. Tämän johdosta siirtomaiden ja puolisiirtomaiden talouselämä saa tavattoman yksipuolisen luonteen. Imperialismi tekee orjuutetuista maista emämaiden *maataloudellisia ja raaka-aineita tuottavia lisäkkeitä*.

Monien siirtomaiden ja riippuvaisten maiden talous on erikoistunut valmistamaan yhtä tai kahta tuotetta, jotka menevät kokonaan vientiin. Toisen maailmansodan jälkeisenä aikana esimerkiksi vuoriöljy on muodostanut 97% Venezuelan viennistä, tinamalmi 70% Bolivian viennistä, kahvi noin 58% Brasilian viennistä, sokeri yli 80% Kuuban viennistä, kautsu ja tina yli 70% Malaijivaltioiden viennistä, puuvilla noin 80% Egyptin viennistä, kahvi ja puuvilla 60% Kenyan ja Ugandan viennistä, kupari noin 85% Pohjois-Rhodesian viennistä ja kakao noin 50% Kultarannikon (Afrikka) viennistä. Maatalouden yksipuolinen kehitys (ns. *monokulttuuri*) jättää kokonaisia maita monopolistien, raaka-ainesten ostelijain, täydelliseen mielivaltaan.

Siirtomaiden muuttuessa emämaiden maataloudellisiksi ja raaka-aineita tuottaviksi lisäkkeiksi niiden merkitys *halpojen raaka-ainesten lähteenä* imperialistisille valtioille kasvaa valtavassa

määrässä. Mitä korkeammalle kapitalismi on kehittynyt, sitä kärkevämpää on kilpailu ja raaka-ainelähteiden tavoittelu koko maailmassa, sitä epätoivoisempaa on taistelu siirtomaiden hankkimiseksi. Monopolistisen kapitalismin oloissa, kun teollisuus käyttää valtavia määriä kivihiiltä, vuoriöljyä, puuvillaa, rautamalmia, värimetalleja, kautsua yms., yksikään monopoliyritys ei voi katsoa olevansa turvattu, ellei sillä ole hallussaan vakituksia raaka-ainelähteitä. Siirtomaista ja riippuvaisista maista monopoliyritykset saavat tarvitsemansa valtavat raaka-ainemäärät alhaisilla hinnoilla. Raaka-ainelähteiden monopoliomistus antaa ratkaisevia etuja kilpailutaistelussa. Halpojen raaka-ainelähteiden anastaminen tarjoaa teollisuuden monopoliyrityksille mahdollisuuden sanella monopolihinnat maailmanmarkkinoilla ja myydä tuotteensa paisutetuilla hinnoilla.

Monia tärkeimpiä raaka-ainelajeja imperialistivallat saavat yksinomaan tai suurimmaksi osaksi siirtomaista ja puolisiirtomaista. Niinpä siirtomaat ja riippuvaiset maat ovat toisen maailmansodan jälkeisellä kaudella toimittaneet suurimman osan kapitalistisessa maailmassa kulutettavasta kautsusta, tinasta, juutista, noin puolet vuoriöljystä ja paljon tärkeitä ravintoaineita: ruokosokeria, kakaota, kahvia ja teetä.

Ankaran taistelun kohteena ovat erilaisten sodankäynnille välttämättömien *strategisten raaka-aineiden* — kivihiilen, vuoriöljyn, rautamalmien, värimetallien ja harvinaisten metallien, kautsun, puuvillan jne.— lähteet. Imperialistivallat — ennen kaikkea USA ja Englanti — ovat useita vuosikymmeniä käyneet taistelua rikkaiden *vuoriöljylähteiden* monopoliomistuksesta. Maailman vuoriöljyvarojen jake koskee paitsi imperialistivalttojen taloudellisia etuja myös niiden poliittisia etuja.

Imperialismin aikakaudella kasvaa siirtomaiden merkitys emämaiden *menekkimarkkinoina*. Vastaavan tullipolitiikan avulla imperialistit varjelevat siirtomaiden menekkimarkkinoita sivullisten kilpailulta. Tätä keinoa käyttämällä monopoliyritykset saavat mahdollisuuden markkinoida siirtomaihin kohtuuttomasti korotettuihin hintoihin tuotteitaan, muun muassa huonoimpiakin tavaroita, joille ei löydy menekkiä muilla markkinoilla. Ei-vastikkeellinen vaihto imperialistivalttojen ja riippuvaisten maiden välillä kasvaa alituisesti. Monopoliyritykset, jotka harjoittavat kauppaa siirtomaiden kanssa (ostamalla raaka-aineita ja myymällä teollisuustavaroita), saavat suunnattomia voittoja. Ne ovat kokonaisten maiden todellisia valtiaita, jotka määräävät kymmenien miljoonien ihmisten elämästä ja omaisuudesta.

Siirtomaat ovat äärimmäisen halvan työvoiman lähteitä. Työläisjoukkojen hirvittävä riisto turvaa erikoisen korkeat tulot siirtomaihin ja riippuvaisiin maihin sijoitetuista pääomista. Sen lisäksi emämaat tuovat näistä maista satoja tuhansia työläisiä, jotka suorittavat erikoisen raskaita töitä nälkähankalla. Niinpä Yhdysvaltojen monopoliyritykset riistävät epäinhimillisesti, varsinkin maan eteläosissa, Meksikosta ja Puerto Ricosta saapuneita työläisiä, Ranskan monopoliyritykset pohjoisafrikkalaisia työläisiä jne.

Sen pakkoveron mittasuhteista, jota monopolirytykset kiskovat siirtomaista ja puolisiirtomaista, saa käsityksen seuraavista virallisten tietojen perusteella tehdyistä laskelmista. Jokavuotinen pakkovero, jonka Englannin imperialismi peri toisen maailmansodan edellä Intialta, teki 150—180 miljoonaa puntaa, josta oli: korkoja englantilaisista pääomansijoituksista 40—45 miljoonaa, Intian kustannuksella suoritettuja Englannin valtionmenoja 25—30 miljoonaa, Intiassa toimineiden englantilaisten virkamiesten ja sotilasasiain tuntijain tuloja ja palkkoja 25—30 miljoonaa, englantilaisten pankkien välitystuloja 15—20 miljoonaa, kaupasta saatuja tuloja 25—30 miljoonaa ja laivaliikenteestä saatuja tuloja 20—25 miljoonaa. Amerikkalaiset monopolirytykset saivat v. 1948 riippuvaisista maista seuraavat tulot: pääomansijoituksista 1,9 miljardia dollaria, kuljetuksista, vakuutuksista ja muista toimista 1,9 miljardia, tavaroiden myynnistä paisutetuilla hinnoilla 2,5 miljardia, tavaroiden ostopaikoista alennetuilla hinnoilla 1,2 miljardia ja kaikkiaan monopolistisen pakkoveron muodossa 7,5 miljardia dollaria. Tästä verosta on vähintään 2,5 miljardia dollaria saatu Latinalaisen Amerikan maista.

Tilanteessa, jolloin maailma on jo jaettu ja valmistaudutaan aseelliseen taisteluun sen uudestijakamiseksi, imperialistivallat anastavat haltuunsa mitä alueita tahansa, joilla on tai voi olla jotakin arvoa tukikohtina, sotalaivaston tai ilmavoimien tukiasemina.

Siirtomaat toimivat „tykinruoan” hankkijoina emämaille. Ensimmäisessä maailmansodassa Ranskan puolella taisteli lähes puoli-toista miljoonaa neekerisotilasta Afrikan siirtomaista. Sodan aikana emämaat siirtävät siirtomaiden kannettavaksi huomattavan osan finanssirasituksistaan. Siirtomaissa realisoidaan huomattava osa sotilainoista; Englanti käytti laajassa mitassa hyväkseen siirtomaitensa valuuttavarastoja ensimmäisen ja toisen maailmansodan aikana.

Imperialismin harjoittama siirtomaiden ja riippuvaisten maiden julma riistäminen kärjistää sovittamatonta ristiriitaa näiden maiden talouselämän kipeimpien tarpeiden ja emämaiden itsekkäiden etujen välillä.

Työväkivien joukkojen riistämismenetelmät siirtomaissa. Luonteenomaisena piirteenä siirtomaariistomenetelmissä, jotka turvaavat korkeat monopolivoitot emämaiden finanssipääomalle, on se, että niissä yhdistyvät imperialistinen rosvous ja maatorjuuden aikaiset työväkivien riistämismuodot.

Tavarantuotannon kehitys ja rahasuhteiden leviäminen, maan pakkoluovutus alkuasukkaiden suurilta joukoilta ja pienkäsityötuotannon hävittäminen tapahtuvat rinnan feodaalisten jäännösten keinotekoisien säilyttämisen ja pakkotyömenetelmien juurruttamisen kanssa. Kapitalististen suhteiden kehittyessä luontoiskorko vaihtuu rahakoroksi ja luontoisverot rahaveroiksi, mikä entistä enemmän jouduttaa talonpoikaisjoukkojen häviöön saattamista.

Hallitsevia luokkia ovat siirtomaissa ja puolisiirtomaissa feodaalitalanherrat ja kapitalistit — niin kaupunkien kuin maaseudunkin kapitalistit (kulakit). Kapitalistien luokka jakautuu *comprador*-porvaristoon ja kansalliseen porvaristoon. *Compradoreiksi* sanotaan ulkomaisten monopolirytysten ja siirtomaiden menekki- ja raaka-ainemarkkinoiden välillä toimivia paikallisia

välittäjiä. Feodaalitalanherrat ja comprador-porvaristo ovat ulkomaisen finanssipääoman vasalleja, siirtomaita ja puolisiirtomaita orjuuttavan kansainvälisen imperialismin suoranaista lahjottua asiamieskuntaa. Oman teollisuuden kehittyessä siirtomaihin kasvaa kansallinen porvaristo, joka joutuu kaksinaiseen asemaan: toisaalta vierasmaalaisen imperialismin ja feodaalisten perinteiden ies sulkee siltä tien taloudelliseen ja poliittiseen herruuteen, toisaalta taas se osallistuu yhdessä ulkomaisten monopoliyritysten kanssa työväenluokan ja talonpoikaiston riistoon. Koska kansallinen vapaustaistelu tähtää imperialismin herruuden kukistamiseen, maan kansallisen itsenäisyyden saavuttamiseen ja kapitalismin kehitystä jarruttavien feodaalisten perinteiden hävittämiseen, niin kansallinen porvaristo osallistuu tiettyssä vaiheessa tähän taisteluun ja esittää edistyksellistä osaa.

Työväenluokka kasvaa siirtomaissa ja riippuvaisissa maissa sitä mukaa kuin teollisuus kehittyy ja kapitalistiset suhteet leviävät. Sen johtava osa on teollisuusproletariaatti. Proletariaattiin kuuluvat niin ikään lukuisan joukon muodostavat maataloustyöläiset, kapitalististen manufaktuurien ja pienten tuotantolaitosten työläiset sekä kaupunkien sekatyöläiset, jotka suorittavat kaikenlaista käsin tehtävää työtä.

Määrällisesti tärkeimmän joukon siirtomaiden ja puolisiirtomaiden väestöstä muodostaa talonpoikaisto. Useimmissa näissä maissa maaseutuväestö on valtaosaltaan maattomia ja vähäisiä talonpoikia — köyhiä ja keskivarakkaita. Kaupunkien lukuisan pikkuporvariston muodostavat pikkukauppiaat ja käsityöläiset.

Maanomistuksen keskittymistä tilanherrojen ja koronkiskurien käsiin täydentää siirtomaaherrojen toimeenpanema laajojen maalueiden anastus. Monissa siirtomaissa imperialismi on luonut plantaasitalouden. *Plantaasit* ovat tiettyjä kasveista saatavia raaka-aineita (puuvillaa, kautsua, juuttia, kahvia yms.) tuottavia maataloudellisia suuryrityksiä, jotka kuuluvat enimmäkseen siirtomaaherroille ja perustuvat alhaiseen tekniikkaan, oikeudettoman väestön työhön, joka on puoliksi orjatyötä. Tiheimmin asutuissa siirtomaissa ja riippuvaisissa maissa on vallitsevana pientalonpoikaistalous, jota ovat kammitsoimassa feodalismin perinteet ja koronkiskonnan aiheuttamat velkaorjuussuhteet. Näissä maissa maanomistuksen keskittymistä tilanherrojen käsiin esiintyy rinnan pienviljelyksen kanssa.

Suurmaanomistajat antavat maata vuokralle pieninä palstoina orjuuttavilla ehdoilla. Laajalle on levinnyt moniasteinen loismainen *jälleenvuokraus*, jossa maan omistajan ja maata viljelevän talonpojan väliin kiilautuu useita välittäjiä, jotka vievät maanviljelijältä huomattavan osan sadosta. Vallitsevana on osavuokraus. Tavallisesti talonpoika joutuu kokonaan sen tilanherran valtaan, jolle hänellä on maksamattomia velkoja. Monissa maissa esiintyy välittömiä veropäivätyö- ja työllämaksumuotoja: maattomat talonpojat ovat velvollisia vuokran tai velkojen suoritukseksi tekemään muu-

taman päivän viikossa työtä tilanherran hyväksi. Äärimmäinen puute pakottaa talonpojan tekemään velkaa, ja menemään koronkiskurin velkaorjuuteen, joskus orjuuteenkin; on tapauksia, että talonpojan on pakko myydä orjuuteen perheensä jäseniä.

Ennen Britannian herruutta *Intiassa* valtio sai osan talonpoikien valmistamista tuotteista veron muodossa. Intian valtauksen jälkeen brittiläiset viranomaiset tekivät entisistä valtion veronkantajista suurmaanomistajia, joilla oli hallussaan satojen tuhansien hehtaarien maatiloja. Noin $\frac{3}{4}$ Intian maaseutuväestöstä jäi itse asiassa ilman maata. Talonpojan oli pakko maksaa vuokrana $\frac{1}{2}$ — $\frac{2}{3}$ sadostaan tilanherralle ja jäljelle jääneestä sadon osasta velkojen korkoja koronkiskurille. Sodanjälkeisiä vuosia koskevien tietojen mukaan Pakistanissa kuuluu 70% koko viljelystä pinta-alasta 50 000 suurtilanomistajalle.

Lähi-Idän maissa työskentelee tällä hetkellä 75—80% väestöstä maataloudessa. Egyptissä 770 suurtilanomistajalla on hallussaan enemmän maata kuin kahdella miljoonalla köyhällä talonpoikaistaloudella, joita on kaikista talouksista noin 75%; 14,5 miljoonasta henkilöstä, jotka saavat toimeentulonsa maataloudesta, 12 miljoonaa on pienvuokraajia ja maatyöläisiä; vuokramaksut nielevät lähes $\frac{1}{2}$ sadosta. Iranissa kuuluu noin $\frac{2}{3}$ maasta tilanherroille, $\frac{1}{6}$ valtiolle ja muhamettilaiselle kirkolle; vuokraaja saa yhden tai kaksi viidettä osaa sadosta. Turkissa on yli $\frac{2}{3}$ talonpojista tosiasiaa ilman maata.

Latinalaisen Amerikan maissa maa on keskittynyt suurten tilanherrojen ja ulkomaisten monopoliyriytysten käsiin. Niinpä esimerkiksi Brasiliassa v. 1940 suoritettun väenlaskun mukaan 51% talouksista omisti vain 3,8% maa-alasta. Latinalaisen Amerikan maissa on köyhtyneen talonpojan pakko ottaa tilanherralta lainoja, jotka on maksettava työllä. Tämän järjestelmän (ns. „peonage”-järjestelmän) vallitessa velvoitukset siirtyvät sukupolvesta toiseen ja talonpojan koko perheestä tulee itse asiassa tilanherran omaisuutta. Marx sanoi peonage'in olevan orjuutta peitetyssä muodossa.

Suurimman osan talonpojan ja hänen perheensä ylivoimaisen työn niukasta tuotteesta anastavat riistäjät: tilanherra, koronkiskuri, ylösostaja, maaseudun porvaristo, ulkomainen pääoma jne. Ne eivät vie ainoastaan maanviljelijän lisätyön tuotetta, vaan myös huomattavan osan välttämättömän työn tuotteesta. Talonpojalle jäävä tulo ei useinkaan riitä edes niukkaan toimeentuloon. Monet talonpoikaistaloudet joutuvat häviötilaan, ja niiden entiset omistajat täydentävät maataloustyöläisten rivejä. Maatalouden liikaväestö saavuttaa valtavat mittasuhteet.

Tilanherrojen ja koronkiskurien ikeen painamana talonpoikaistalous pystyy käyttämään vain kaikkein alkeellisinta tekniikkaa, joka on pysynyt oleellisesti muuttumattomana satojen ja siellä täällä tuhansienkin vuosien kuluessa. Alkeellinen maanviljelystekniikka johtaa maaperän äärimmäiseen ehtymiseen. Kaiken tuon seurauksena monet maatalousmaina pysyneet siirtomaat eivät kykene elättämään väestöään, vaan niiden on pakko turvautua elintarvikkeiden tuontiin. Imperialismin orjuuttamien maiden maatalous on tuomittu lamautumaan ja rappeutumaan.

Näissä maissa, joissa maatalouden liikaväestö ja maannälkä ovat valtavat, käytetään tuottavasti vain osa koko viljelyskelpoisesta pinta-alasta. Lähi-Idän maissa on kasteluverkostot päästetty rappiolle tai hävitetty. Seuduilla, joita aikoinaan pidettiin maailman hedelmällisimpinä, sato on äärimmäisen alhainen ja vähenee alituisesti. Usein toistuvat kadot aiheuttavat miljoonien ihmisten nälkäkuoleman.

Siirtomaasorto merkitsee työväenluokan poliittista oikeudettomuutta ja petomaista riistämistä. Työvoiman halpuudesta johtuu teollisuuslaitosten ja plantaasien äärimmäisen alhainen teknillinen taso. Alhaisen tuotantotekniikan vallitessa monopoliyritysten tavat voittotulot turvataan työpäivän pidentämisellä, työn voimaeräistämällä ja tavattoman alhaisella työpalkalla.

Työpäivän pituus on siirtomaissa 14—16 tuntia ja enemmänkin. Teollisuuslaitoksissa ja liikenteessä ei tavallisesti ole minkäänlaista työnsuojelua. Tuotantokaluston tavaton kuluneisuus ja yrittäjien haluttomuus kuluttaa varoja korjauksiin ja työnsuojelutekniikkaan johtavat usein tapaturmiin, joissa sadat tuhannet ihmiset saavat surmansa tai tulevat raajarikoiksi. Kaiken sosiaalisen lainsäädännön puuttuminen tuomitsee työläisen nälkäkuolemaan, jos hän joutuu työttömäksi, saa vamman tuotannossa tai sairastuu ammattitautiin.

Siirtomaiden työläisten työpalkka ei riitä edes välttämättömimpien tarpeiden tyydyttämiseen. Työläinen joutuu maksamaan tietyn osuuden kurjasta palkastaan kaikenlaisille välittäjille — urakoitsijoille, mestareille ja katsastajille, jotka hoitavat työvoiman palkkausta. Naisten työ ja myös lasten työ 6—7 ikävuodesta alkaen on levinnyt laajalle, ja siitä maksetaan vielä kurjemmin kuin miesten työstä. Suurin osa työläisistä on kiedottu velkaorjuuden verkkoon. Monessa tapauksessa työläiset asuvat erikoisparakeissa tai — leireillä vankien asemassa, vailla vapaata liikkumisoikeutta. Pakkotyö on avoimesti käytössä laajassa mitassa niin maataloudessa kuin teollisuudessaakin.

Äärimmäinen taloudellinen takapajuisuus yhtyneenä korkeaan riistosteeseen tuomitsee siirtomaakansat nälkään ja kurjuuteen. Valtavan osan siirtomaissa luoduista aineellisista hyödykkeistä ottavat itselleen ilman korvausta imperialististen valtioiden suurimmat monopoliyritykset. Siirtomaiden riiston ja niiden tuotantovoimien kehityksen jarruttamisen seurauksena kansantulo on kutakin asukasta kohden laskettuna siirtomaissa 10—15 kertaa pienempi kuin emämaissa. Väestön valtaosan elintaso on äärimmäisen alhainen. Kuolevaisuus on tavattoman suuri: nälkä ja kulkutaudit johtavat kokonaisten alueiden väestön kuolemiseen sukupuuttoon.

Afrikan siirtomaissa esiintyy orjuutta virallisesti: viranomaiset panevat toimeen neekerien ajojahteja, poliisi piirittää kyliä ja lähettää kiinniotetut ihmiset tienrakennustöihin, puuvilla- ja muille plantaaseille jne. Myös lasten myynti orjuuteen on levinnyt. Velkaorjuus on tavallinen ilmiö siirtomaissa. Sitä oli myös Kiinassa ennen vallankumousta.

Siirtomaissa vallitsee rotusyrjintä työstä maksettaessa. Ranskan Länsi-Afrikassa saavat alkuasukasväestöön kuuluvat ammattitaitoiset työläiset vielä tänäkin päivänä työstään 4—6 kertaa vähemmän palkkaa kuin saman ammattialan eurooppalaiset työläiset. Belgian Kongossa saavat afrikkalaiset työläiset kaivoksissa 5—10 kertaa vähemmän palkkaa kuin eurooppalaiset työläiset. Etelä-Afrikan Liittovaltiossa kuolee 65% alkuasukasväestön lapsista alle kahden vuoden iässä.

Siirtomaakansojen kansallinen vapaustaistelu. Ennen imperialismin aikakautta kansojen taistelu kansallisen vapautuksen puolesta käsitti vain harvoja, pääasiallisesti Euroopan maita (Irlannin, Unkarin, Puolan, Suomen, Serbian ym.) eikä ylittänyt erillisten monikansaisten valtioiden puitteita. Imperialismin aikakaudella, jolloin emämaiden finanssipääoma on saattanut orjuuteen siirtomaiden ja riippuvaisten maiden kansat, kansallisuuskysymyksen puitteet ovat laajentuneet, ja itse tapahtumien kulku on yhdistänyt sen yleiseen siirtomaakysymykseen. „Siten kansallisuuskysymys on muuttunut yksityisestä ja valtion sisäisestä kysymyksestä yleiseksi ja kansainväliseksi kysymykseksi, yleismaailmalliseksi kysymykseksi riippuvaisten maiden ja siirtomaiden sorrettujen kansojen vapauttamisesta imperialismin ikeestä”¹.

Ainoa tie näiden kansojen vapautumiseen riiston ikeestä on niiden vallankumouksellinen taistelu imperialismia vastaan. Koko kapitalistisen aikakauden kestäessä siirtomaiden kansat ovat käyneet taistelua vierasmaalaisia orjuuttajia vastaan nousten monesti kapinaan, jonka siirtomaavaltiaat ovat julmasti kukistaneet. Imperialismin kaudella saa siirtomaiden ja riippuvaisten maiden kansojen vapaustaistelu ennennäkemättömän laajuuden. Jo XX vuosisadan alussa, varsinkin Venäjän ensimmäisen, vuoden 1905 vallankumouksen jälkeen, siirtomaiden ja riippuvaisten maiden työtätekevät joukot heräsivät poliittiseen elämään. Vallankumousliike nousi Kiinassa, Koreassa, Persiassa, Turkissa ja Intiassa.

Siirtomaamaailmaan kuuluvat maat eroavat toisistaan taloudellisen kehitystason ja niiden proletariaatin muodostumisasteen mukaan. On syytä erottaa ainakin kolme siirtomaiden ja riippuvaisten maiden luokkaa: 1) maat, jotka teollisessa suhteessa ovat aivan kehittymättömiä ja joilla ei ole tai ei ole juuri lainkaan omaa proletariaattia; 2) maat, jotka teollisessa suhteessa ovat heikosti kehittyneitä ja joilla on suhteellisesti vähälukuinen proletariaatti, ja 3) maat, jotka ovat kapitalistisesti kutakuinkin kehittyneitä ja joilla on joltisenkin suurilukuinen proletariaatti. Tämä määrää kansallisen vapausliikkeen erikoisuudet siirtomaissa ja riippuvaisissa maissa.

Koska siirtomaiden ja riippuvaisten maiden väestössä talonpoikaisto on vallitsevana, niin kansallisuus- ja siirtomaakysymys on itse asiassa talonpoikaiskysymys. Kansallisen vapausliikkeen yleisenä päämääränä siirtomaissa ja riippuvaisissa maissa on vapautuminen imperialismin herruudesta ja kaikkien feodaalisten jäännösten hävittäminen. Tämän vuoksi kaikenlainen imperialismia ja feodaalista sortoa vastaan suuntautuva kansallinen vapausliike siirtomaissa ja riippuvaisissa maissa on luonteeltaan edistyksestä silloinkin, kun proletariaatti on näissä maissa suhteellisen heikosti kehittynyt.

Siirtomaiden ja riippuvaisten maiden kansallinen vapausliike, jossa talonpoikaiston ja kaikkien työtätekevien laajojen joukkojen

¹ J. V. Stalin, Leninismin perusteista, Teokset, 6. osa, s. 139. (Suom. s. 149.)

johtajaksi tunnustettu proletariaatti esittää yhä kasvavassa mitassa johtavaa osaa, vetää taisteluun imperialismia vastaan maapallon väestön valtavan, muutamien harvojen suurimpien kapitalististen valtojen finanssiharvainvallan sortaman enemmistön. Kapitalistisesti kehittyneiden maiden proletaarisen liikkeen ja siirtomaiden kansallisen vapausliikkeen edut vaativat, että nämä kaksi vallankumouksellisen liikkeen lajia yhdistyvät yhteiseksi taistelurintamaksi yhteistä vihollista, imperialismia vastaan. Proletaarinen internationalismi lähtee siitä, ettei kansa, joka sortaa toisia kansoja, voi olla vapaa. Hallitsevien kansakuntien proletariaatin tehokas tuki sorrettujen kansojen vapausliikkeelle merkitsee samalla, kuten leninismi opettaa, että puolustetaan ja toteutetaan käytännössä tunnusta kansakuntien oikeudesta eroamiseen ja itsenäiseen valtiolliseen olemassaoloon.

Siirtomaiden ja riippuvaisten maiden sorrettujen kansojen kansallisen vapaustaistelun kasvu jäytää imperialismiin perustuksia ja valmistaa sen luhistumista.

LYHYITÄ YHTEENVETOJA

1. Siirtomaiden ja puolisiirtomaiden hillitön riisto on monopolistisen kapitalismin luonteenomaisia piirteitä. Monopoliyritysten enimmäisvoitot liittyvät erottamattomasti siihen riistoon, jonka kohteena ovat siirtomaat ja puolisiirtomaat menekkimarkkinoina, raaka-ainelähteinä, pääoman sijoitusalueina ja halvan työvoiman varaajina. Hävittäessään tuotannon esikapitalistisia muotoja ja jouduttaessaan kapitalististen suhteiden kehittymistä imperialismi sallii siirtomaissa ja riippuvaisissa maissa vain talouden sellaisen kehityksen, jonka oloissa niiltä puuttuu taloudellista itsenäisyyttä ja riippumattomuutta. Siirtomaat toimivat emämaiden maataloudellisina ja raaka-aineita tuottavina lisäkkeinä.

2. Imperialismin siirtomaajärjestelmälle on luonteenomaista kapitalistisen riiston ja rosvouksen yhteenpunoutuminen feodalismiin, jopa orjuudenkin ajan sarron erilaisiin jäännöksiin. Finanssipääoma säilyttää keinotekoisesti siirtomaissa ja riippuvaisissa maissa feodalismiin jäännöksiä, juurruttaa pakkotyötä ja orjuutta. Pakkotyön tapaiset työolot tekniikan tason ollessa äärimmäisen alhainen, oikeuksien täydellinen puuttuminen, taloudelliseen häviötilaan joutuminen ja köyhyys, nälkä ja joukoittainen tuhoutuminen ovat siirtomaiden ja puolisiirtomaiden työväenluokan ja talonpoikaiston osana.

3. Siirtomaariiston ja -sarron tehostuminen aiheuttaa väistämättä siirtomaiden ja riippuvaisten maiden mitä laajimpien väestöjoukkojen vastarintaa. Orjuutettujen kansojen kansallinen vapausliike vetää taisteluun imperialismia vastaan maapallon väestön valtavan enemmistön, jäytää imperialismiin perustuksia ja valmistele sen luhistumista.

IMPERIALISMIN PAIKKA HISTORIASSA

Imperialismi on kapitalismin viimeinen vaihe. Määritellään imperialismin historiallisen paikan kapitalismissa yleensä Lenin kirjoitti: „Imperialismi on kapitalismin erikoinen historiallinen vaihe. Tämä erikoisuus on kolmenlaista: imperialismi on (1)—monopolistista kapitalismia; (2) —loismaista eli mätänevää kapitalismia; (3)—kuolevaa kapitalismia”¹.

Monopolistinen kapitalismi ei poista eikä voi poistaa vanhan kapitalismin perusteita. Se on tiettyssä mielessä entisen esimonopolistisen kapitalismin *päälysrakennus*. Aivan samoin kuin ei ole eikä voi olla olemassa „puhdasta kapitalismia”, ei myöskään „puhtaan imperialismin” olemassaolo ole ajateltavissa. Kehittyneimmissäkin maissa on monopoliyritysten rinnalla runsaasti pieniä ja keskisuuria yrityksiä, varsinkin kevyen teollisuuden, maatalouden, kaupan ja talouden muilla aloilla. Miltei kaikissa kapitalistisissa maissa huomattavan osan väestöstä muodostaa talonpoikaisto, joka valtaosaltaan harjoittaa yksinkertaista tavarataloutta. Siirtomaissa ja puolisiirtomaissa imperialistinen sorto punoutuu yhteen esikapitalististen, varsinkin feodaalisten riistomuotojen kanssa.

Imperialismin oleellinen erikoisuus on se, että monopolit ovat olemassa rinnan markkinoiden, kilpailun ja pulien kanssa. Mikäli imperialismi on kapitalismin perusominaisuuksien jatkumista ja kehittymistä, sikäli kapitalismin taloudelliset lait yleensä pysyvät kapitalismin monopolistisessa vaiheessa voimassa. Mutta taloudellisten ehtojen muuttumisen ja kapitalismin kaikkien ristiriitojen äärimmäisen kärjistymisen vuoksi nuo lait kehittyvät edelleen ja vaikuttavat kasvaneella hävitysvoimalla. Näin on asia arvo- ja lisäarvolakien, kilpailun ja tuotannon anarkian lain sekä kapitalistisen kasautumisen yleisen lain suhteen, joka on syynä työväenluokan suhteelliseen ja ehdottomaan kurjistumiseen ja saattaa työtätekevän talonpoikaiston perusjoukot köyhyyteen ja häviötilaan, samoin kapitalistisen uusintamisen ristiriitojen ja talouspulien suhteen.

Monopoliyritykset johtavat tuotannon yhteiskunnallistamisen niin pitkälle kuin kapitalismin vallitessa on mahdollista. Tärkeimpien teollisuudenalojen koko tuotannosta tuottavat merkittävän osan suuret ja suurimmat yritykset, joissa kussakin työskentelee tuhansia ihmisiä. Monopoliyritykset liittävät yhteen jättiläistuotantolaitoksia, pitävät tarkkaa lukua menekkimarkkinoista ja raaka-ainelähteistä, alistavat valtaansa tieteelliset työntekijät, anastavat itselleen keksinnöt ja parannukset. Suurpankit pitävät valvonnassaan miltei kaikkia maan rahavaroja. Yhteydet talouden eri alojen välillä ja niiden keskinäinen riippuvaisuus lisääntyvät

¹ V. I. Lenin, Imperialismi ja sosialismin hajaannus, Teokset, 23. osa, s. 94.

valtavassa määrässä. Teollisuus, koska sen tuotantokyky on valtavan suuri, pystyy nopeasti lisäämään tuotettujen tavaroiden määrää.

Samaan aikaan tuotannonvälineet pysyvät kapitalistien yksityisomaisuutena, jota paitsi ratkaiseva osa tuotannonvälineistä on pienen monopolistiryhmän hallussa. Enimmäisvoittoa tavoitellessaan monopolirytykset kohottavat kaikkiin keinoin työväenluokan riiston astetta, minkä seurauksena työtätekevien joukkojen kurjistuminen ja niiden ostokyvyn aleneminen voimistuu.

Näin ollen monopolirytysten herruus kärjistää mitä suurimmassa määrässä kapitalismin perusristiriitaa — tuotannon yhteiskunnallisen luonteen ja tuotannon tulosten yksityiskapitalistisen anastusmuodon välistä ristiriitaa. Yhä ilmeisemmäksi käy, että tuotantoprosessin yhteiskunnallinen luonne vaatii tuotannonvälineiden yhteiskunnallista omistusta.

Imperialismin aikakaudella yhteiskunnan tuotantovoimat ovat saavuttaneet sellaisen kehitystason, etteivät ne sovi kapitalististen tuotantosuhteiden ahtaisiin puitteisiin. Kapitalismi, joka astui feodalismin tilalle edistyneempänä tuotantotapana, on imperialismivaiheessa muuttunut ihmisyyhteiskunnan kehitystä pidättäväksi taantumukselliseksi voimaksi. Se taloudellinen laki, että tuotantosuhteiden on ehdottomasti vastattava tuotantovoimien luonnetta, vaatii korvaamaan kapitalistiset tuotantosuhteet uusilla, sosialistisilla. Tämä laki kohtaa mitä voimakkainta vastustusta hallitsevien luokkien ja ennen kaikkea monopolistisen porvariston sekä suurmaanomistajien taholta, jotka pyrkivät estämään työväenluokkaa luomasta liittoa talonpoikaiston kanssa ja kukistamasta porvarilista järjestelmää.

Tuotantovoimien kehityksen ja tuotannon yhteiskunnallistamisen korkea taso ja porvarillisen yhteiskunnan kaikkien ristiriitojen syveneminen ja kärjistymisen todistavat sitä, että kapitalismi on kehityksensä viimeiseen vaiheeseen astuttuaan täysin kypsä korvattavaksi korkeammalla yhteiskuntajärjestelmällä — sosialismilla.

Imperialismi on loismaista eli mätänevää kapitalismia. Imperialismi on *loismaista* eli *mätänevää* kapitalismia. Enimmäisvoittojen saamiseen pyrkivien monopolirytysten herruus synnyttää väistämättä taipumuksen pysähtymiseen ja mätänemiseen. Teknillisten uudistusten soveltaminen ei läheskään aina ole monopolirytysten etujen mukaista, koska monopolirytyksillä on tilaisuus sanella hinnat markkinoilla ja pitää niitä keinotekoisesti korkealla tasolla. Monopolirytykset jarruttavat miltei aina teknillistä edistystä; ne pitävät vuosikausia salassa mitä suurimpia tieteellisiä ja teknillisiä keksintöjä.

Näin siis monopolirytyksille on ominaista taipumus pysähtymiseen ja mätänemiseen, ja tiettyjen olosuhteiden vallitessa tämä taipumus saa yliotteen. Tämä seikka ei silti lainkaan tee mahdolliseksi tuotannon suhteellisen nopeata kasvua ja tekniikan kehitystä porvarillisen talouselämän erinäisillä aloilla, yksityisissä kapitalis-

tisissa maissa. Mutta tämä kasvu tapahtuu äärimmäisen epätasaisesti, jääden yhä enemmän jälkeen nykyaikaisen tieteen ja teknii-
kan avaamista valtavista mahdollisuuksista.

Nykyajan korkealle kehittynyt tekniikka nostaa esiin suunnattoman suuria tehtäviä, joiden täyttäminen kohtaa kapitalistisista tuotantosuhteista johtuvia esteitä. Kapitalistiset maat eivät voi esimerkiksi käyttää täydellisesti vesivoimavarojaan niiden esteiden tähden, joita maan yksityisomistus ja monopoliryitysten herruus asettavat. Maan monopolistinen yksityisomistus, maaseudun agraarinen liikaväestö ja pientalonpoikaistalouksien määrällinen ylivoima jarruttavat nykyaikaisen tieteen ja tekniikan saavutusten juurruttamista maataloustuotantoon, mikä ei kuitenkaan tee mahdolltomaksi teknillistä edistystä useissa kapitalistisissa maataloudellisissa suuryrityksissä. Kapitalististen monopoliryitysten edut vaikeuttavat atomienergian käyttämistä rauhanomaisiin tarkoituksiin.

„Katsoitpa minne tahansa”, kirjoitti V. I. Lenin jo vuonna 1913, „niin joka askeleella kohtaat tehtäviä, jotka ihmiskunta täysin pystyy ratkaisemaan *viipymättä*. Esteenä on kapitalismi. Se on koonnut kasoittain rikkautta — ja tehnyt ihmisistä tämän rikkauten *orjia*. Se on ratkaissut mitä monimutkaisimpia tekniikan kysymyksiä — ja pysähdyttänyt teknillisten parannusten toteuttamisen käytännössä väestön miljoonajoukkojen kurjuuden ja pimeyden, muutamien harvojen miljonäärien typerän itaruuden tähden”¹.

Kapitalismin mätäneminen ilmenee loismaisuuden kasvuna. Kapitalistiluokka menettää kaiken yhteyden tuotantoprosessiin. Tuotantolaitosten johto keskittyy palkatun teknillisen henkilökunnan käsiin. Porvariston ja tilanherrojen valtava enemmistö muuttuu *koroillaeläjiksi* — ihmisiksi, jotka omistavat arvopapereita ja elävät näistä papereista saamallaan tuloilla (kuponginleikkauksesta). Riistäjäluokkien loismainen kulutus kasvaa.

Koroillaeläjien kerroksen täydellistä irtautumista tuotannosta lisää vielä *pääoman vienti*, tulot ulkomaisista pääomansijoituksista. Pääoman vienti painaa loismaisuuden leiman koko maahan, joka elää muiden maiden ja siirtomaiden kansojen riistosta. Ulkomaille viety pääoma muodostaa yhä kasvavan osuuden imperialististen maiden kansallisrikkaudesta ja näistä pääomista saadut tulot yhä lisääntyvän osan kapitalistiluokan tuloista. Lenin nimitti pääoman vientiä loismaisuudeksi neliöön korotettuna.

Ulkomaille sijoitettu pääoma muodosti v. 1929 kansallisrikkaudesta: Englannissa — 18%, Ranskassa — 15, Hollannissa — noin 20, Belgiassa ja Sveitsissä kummassakin — 12%. Vuonna 1929 ylittivät ulkomaille sijoitetuista pääomista saadut tulot ulkomaankaupasta saadun tulon Englannissa yli 7-kertaisesti ja Yhdysvalloissa 5-kertaisesti.

Amerikan Yhdysvalloissa koroillaeläjien arvopapereista saamat tulot muodostivat v. 1913 1,8 miljardia dollaria, mutta v. 1931 8,1 miljardia dollaria, mikä oli 1,4 kertaa enemmän kuin 30-miljoonaisen farmariväestön rahatulot kokonaisuudessaan samana vuonna. USA on maa, jossa nykyaikaisen kapitalismin loismaiset piirteet samoin kuin imperialismin petomainen luonnekin ilmenevät erikoisen selvästi.

¹ V. I. Lenin, *Sivistynyttä raakalaisuutta*, Teokset, 19. osa, s. 349.

Kapitalismin loismainen luonne ilmenee selvästi siinä, että monet porvarilliset maat muuttuvat *koroillaeläjävaltioiksi*. Orjuuttavien lainojen avulla suurimmat imperialistiset maat kiskovat valtavia tuloja velallismaista alistuen ne taloudellisessa ja poliittisessa suhteessa valtaansa. Koroillaeläjävaltio on loismaisen, mätänevän kapitalismin valtio. Siirtomaiden ja riippuvaisten maiden riisto, joka on yksi monopoliyrittysten enimmäisvoittojen peruslähteistä, tekee muutamista harvoista rikkaimmista kapitalistisista maista loisia sorrettujen kansojen ruumiiseen.

Kapitalismin loismainen luonne saa ilmauksensa *militarismin* kasvussa. Yhä kasvava osa kansantulosta, ja pääasiallisesti työtekevien tuloista, kootaan valtion budjettiin ja käytetään valtaviin armeijain ylläpitoon, imperialististen sotien valmisteluihin ja käymiseen. Koska talouselämän militarisointi ja imperialistiset sodat ovat monopoliyrittysten enimmäisvoittojen tärkeimpiä turvauskeinoja, niin ne merkitsevät samalla lukemattomien ihmishenkien ja valtaviin aineellisten arvojen petomaista tuhoamista.

Loismaisuuden lisääntyminen on erottamattomassa yhteydessä valtaviin ihmisjoukkojen irroittamiseen yhteiskunnallisesti hyödyllisestä työstä. Työttömien armeija kasvaa ja riistäjäluokkien palveluksessa, valtiokoneistossa ja kohtuuttomasti paisuneen kiertokulun piirissä toimivan väestönosan lukumäärä lisääntyy.

Kapitalismin mätäneminen ilmenee edelleen siinä, että imperialistinen porvaristo siirtomaiden ja riippuvaisten maiden riistosta saamiensa voittotulojen turvin lahjoo järjestelmällisesti korkeammalla palkalla ja muilla antipaloilla ammattitaitoisten työläisten harvalukuista huippukerrosta, ns. työläisaristokratiaa. Porvariston tuella työläisaristokratia valtaa komentopaikat useissa ammattiyhdistyksissä; pikkuporvarillisten aineiden rinnalla se muodostaa oikeistososialististen puolueiden aktiivisen ydinjoukon ja vakavan vaaran työväenliikkeelle. Tämä porvarillistuneiden työläisten kerros on opportunistin sosiaalinen perusta.

Opportunismi työväenliikkeessä on työväenliikkeen sopeuttamista porvariston etujen mukaiseksi vahingoittamalla sitä vallankumouksellista taistelua, jota proletariaatti käy vapautuakseen kapitalistisesta orjuudesta. Opportunistit myrkyttävät työläisten tietoisuutta saarnaamalla kapitalismin „parantamisen” reformistista tietä ja vaativat työläisiä tukemaan porvarillisia hallituksia niiden imperialistisessa sisä- ja ulkopoliitikassa. Opportunistit esittävät oikeastaan porvariston asiameisten osaa työväenliikkeessä. Hajoittaessaan työväenluokan rivejä opportunistit estävät työläisiä yhdistämästä voimiaan kapitalismin kukistamiseksi. Tämä on eräänä tärkeimpänä syynä siihen, että porvaristo monissa kapitalistisissa maissa pysyy vielä vallassa.

Esimonopolistisessa kapitalismissa, jossa vallitsi vapaa kilpailu, vastaavana poliittisena päällysrakennuksena oli rajoitettu porvarillinen demokratia. Imperialismille, jossa monopoliyrittykset hallitsevat, on luonteenomaista käänne demokratiasta poliittiseen

taantumukseen porvarillisten valtioiden sisä- ja ulkopoliitikassa. Poliittinen taantumus kautta *koko* linjan on imperialismin ominaisuus. Monopoliyritysten johtajilla tai heidän käskyläisillään on hallussaan tärkeimmät asemat hallituksissa ja koko valtiokoneistossa. Imperialismin oloissa hallituksia ei aseta kansa, vaan finanssipääoman valtiat. Taantumukselliset monopolistikoplat pyrkivät valtansa varmistamiseksi kumoamaan työtätekevien demokraattiset oikeudet, jotka on vallattu monien sukupolvien sitkeällä taistelulla. Tämä tekee välttämättömäksi tehostaa kaikin keinoin joukkojen taistelua demokratian puolesta, imperialismia ja taantumusta vastaan. „Kapitalismi yleensä ja imperialismi erikoisesti tekevät demokratiasta harhakuvitelman — ja samaan aikaan kapitalismi synnyttää demokraattisia pyrkimyksiä joukkojen keskuudessa, luo demokraattisia laitoksia, kärjistää vastakkaisuutta demokratian kieltävän imperialismin ja demokratiaan pyrkivien joukkojen välillä”¹.

Imperialismin aikakaudella työväenluokan johtamien laajojen kansanjoukkojen taistelulla monopoliyritysten synnyttämää taantumusta vastaan on valtava historiallinen merkitys. Juuri kansanjoukkojen aktiivisuudesta, järjestyneisyydestä ja päättäväisyydestä riippuu niiden ihmisvihaa henkivien aikeiden tyhjäksi tekeminen, joita on imperialismin aggressiivisilla, kansoille uusia raskaita koettelemuksia ja tuhoisia sotia alinomaa valmistelevilla voimilla.

Imperialismi on sosialistisen vallankumouksen aatto. Imperialismi on *kuolevaa kapitalismia*. Se kärjistää kaikkia kapitalismin ristiriitoja, kehittää ne huippuunsa, äärimmäisiin rajoihinsa, joiden tuolla puolen alkaa vallankumous. Näistä ristiriidoista ovat tärkeimpiä seuraavat:

Ensiksi *työn ja pääoman välinen ristiriita*. Monopoliyritysten ja finanssioligarkian herruus kapitalistisissa maissa johtaa työtätekevien luokkien riiston asteen kohoamiseen. Työväenluokan aineellisen aseman huononeminen ja poliittisen sarron tehostuminen aiheuttavat työväenluokassa kasvavaa suuttumusta ja johtavat proletariaatin ja porvariston välisen luokkataistelun kärjistymiseen. Näissä olosuhteissa työväenluokan taloudellisen ja poliittisen taistelun aikaisemat menetelmät osoittautuvat kerrassaan riittämättömiksi. Imperialismi vie työväenluokan sosialistiseen vallankumoukseen.

Toiseksi *imperialistivaltojen välinen ristiriita*. Taistelussa enimmäisvoitoista eri maiden monopoliyritykset törmäivät toisiaan vastaan, ja kukin kapitalistiryhmä pyrkii turvaamaan itselleen valta-aseman anastamalla menekkimarkkinat, raaka-ainelähteet ja pääoman sijoituspiirit. Imperialistivaltojen välinen ankara taistelu vaikutuspiireistä johtaa väistämättä imperialistisiin sotiin, jotka heikentävät kapitalismin asemia, lisäävät joukkojen suuttumusta ja sysäävät niitä lähtemään vallankumoukselliseen taisteluun kapitalistista järjestelmää vastaan.

¹ V. I. Lenin, Teokset, 23. osa, s. 13.

Kolmanneksi *siirtomaiden ja riippuvaisten maiden sorrettujen kansojen ja niitä riistävien imperialistivaltojen välinen ristiriita*. Tuloksena imperialistisen sarron tehostumisesta sekä kapitalismin kehityksestä siirtomaissa ja puolisiirtomaissa kasvaa kansallinen vapausliike imperialismia vastaan. Siirtomaat ja riippuvaiset maat muuttuvat imperialismimin reserveistä proletaarisen vallankumouksen reserveiksi.

Tällaisia ovat ne tärkeimmät ristiriidat, jotka luonnehtivat imperialismia kuolevana kapitalismina. Tämä ei merkitse, että kapitalismi voi kuolla itsestään, „romahtaa automaattisesti” ilman työväenluokan johtamien kansanjoukkojen päättävää taistelua porvariston herruuden kukistamiseksi. Se merkitsee vain, että imperialismi on se kapitalismin kehityksen vaihe, jossa proletaarinen vallankumous on käynyt käytännöllisesti väistämättömäksi ja välittömälle rynnistykselle kapitalismin linnakkeita vastaan ovat kypsyneet suotuisat edellytykset. Sen tähden Lenin luonnehti imperialismimin sosialistisen vallankumouksen aatoksi.

Valtiomonopolistinen kapitalismi. Imperialismin aikakaudella porvarillinen valtio, joka on finanssiharvainvallan diktatuuria, harjoittaa kaikkea toimintaansa hallitsevien monopolirytysten etujen mukaisesti.

Sitä mukaa kuin imperialismimin ristiriidat kärjistyvät, hallitsevat monopolirytykset tehostavat välitöntä johtoaan valtiokoneistossa. Suuret pääomavaltiaat esiintyvät yhä useammin henkilökohtaisesti valtiokoneiston johtajina. On käynnissä prosessi, jossa monopolistinen kapitalismi muuttuu valtiomonopolistiseksi kapitalismiksi. Jo ensimmäinen maailmansota joudutti ja kärjisti tavattomasti tätä prosessia.

Valtiomonopolistinen kapitalismi merkitsee valtiokoneiston *alistamista* kapitalististen monopolirytysten valtaan ja sen käyttämistä siten, että voitaisiin puuttua maan talouselämään (varsinkin sen militarisoinnin yhteydessä) enimmäisvoittojen turvaamiseksi monopolirytyksille ja finanssipääoman kaikkivaltiuden lujittamiseksi. Tällöin porvarilliselle valtiolle siirretään yksityisiä yrityksiä, aloja ja taloudellisia tehtäviä (työvoiman hankkiminen, vaikeasti saatavissa olevien raaka-aineiden hankinta, korttijärjestelmä elintarvikkeiden jaossa, sotilaallisten tuotantolaitosten rakentaminen, talouselämän militarisoinnin rahoittaminen yms.) samalla kun maassa säilytetään tuotannonvälineiden yksityisomistuksen herruus.

Valtio-omistusta syntyy imperialistisissa maissa joko sen tuloksena, että valtionbudjetin laskuun rakennetaan tuotantolaitoksia, rautateitä, arsenaaleja ym. tai siten, että suoritetaan porvarillinen kansallistaminen, ts. erinäisiä yksityisyrityksiä siirretään runsaasta korvauksesta valtiolle. Vastoin porvarillisten taloustieteilijöiden väitteitä tällä porvariston poliittisen herruuden vallitessa suoritetulla liikeyritysten valtiollistamisella, minkä he kuvaavat „askeleeksi sosialismia kohti”, ei ole mitään yhteistä sosialismin kanssa. Porvarillisissa maissa valtio-omistus on eräs laji kapitalistista

omistusta, joskin yrityksen omistajana ei tällöin ole yksityinen kapitalisti, vaan suurmonopolistikoplan määräysvallan alainen porvarillinen valtio. Monopolistit käyttävät yritysten valtiollistamista työväenluokan ja kaikkien työtätekevien riiston tehostamiseen ja voittotulojensa lisäämiseen.

Monopolirytykset käyttävät valtiovaltaa pääoman keskittymisen ja yhteenkokoutumisen aktiiviseen edistämiseen, suurimpien monopolirytysten voiman ja vaikutuksen lisäämiseen: valtio pakottaa erikoistoimenpitein itsenäiset yrittäjät alistumaan monopolirytyemien valtaan, ja sodan aikana se panee toimeen tuotannon pakollisen keskittämisen sulkemalla monia pieniä ja keskisuuria yrityksiä. Monopolirytysten eduksi valtio säättää toisaalta korkeat tullit tuontitavaroille, toisaalta taas kannustaa tavaroiden vientiä maksamalla monopolirytyksille vientipalkkioita ja tekemällä niille helpommaksi uusien markkinoiden valtaamisen dumpingin avulla.

Monopolirytykset käyttävät valtion budjettia ryövätkäseen maansa väestöä verojen avulla ja saamalla valtiolta valtavia voittotuloja tuottavia tilauksia. „Taloudellisen yrittäjätoiminnan edistämisen” varjolla porvarillinen valtio maksaa suurimmille yrittäjille valtavia summia tukipalkkioina. Jos monopolirytyksiä uhkaa vararikko, saavat ne valtiolta varoja tappioittensa peittämiseen, ja niiden verovelat valtiolle pyyhitään pois.

Valtiomonopolistisen kapitalismin kehitys kiihtyy erikoisesti silloin, kun valmistellaan ja käydään imperialistisia sotia. Lenin nimitti sota-ajan valtiomonopolistista kapitalismia työläisten sotilaalliseksi pakkotyöksi ja kapitalistien paratiisiksi. Imperialististen maiden hallitukset antavat monopolirytyksille valtavia ase-, varuste- ja elintarviketoimitustilauksia, rakennuttavat sotatarviketehtaita valtion kustannuksella luovuttaen ne monopolirytysten haltuun ja laskevat liikkeelle sotalainoja. Samaan aikaan porvarilliset valtiot säilyttävät kaikki sodan rasitukset työtätekevien kannettaviksi. Kaikki tämä turvaa monopolirytyksille suunnattomat voitot.

Valtiomonopolistisen kapitalismin kehitys johtaa ensiksikin yhä nopeampaan tuotannon kapitalistiseen yhteiskunnallistumiseen, joka luo aineelliset edellytykset sosialismin astumiselle kapitalismin tilalle. Lenin osoitti, että valtiomonopolistinen kapitalismi on sosialismin täydellisintä aineellista valmistelua.

Valtiomonopolistisen kapitalismin kehitys johtaa toiseksi proletariaatin suhteellisen ja ehdottoman kurjistumisen lisääntymiseen. Valtiovallan avulla monopolirytykset kohottavat kaikin keinoin työväenluokan, talonpoikaiston ja sivistyneistön laajojen kerrosten riiston astetta, mikä väistämättä aiheuttaa riistettyjen ja riistäjien välisten ristiriitojen jyrkän kärjistymisen.

Kapitalismin puolustelijat, salaten sen, että porvarillinen valtio on alistettu palvelemaan kapitalistisia monopolirytyksiä, väittävät valtion tulleen ratkaisevaksi voimaksi kapitalististen maiden taloudessa ja pystyvän turvaamaan kansantalouden suunnitelmallisen

johtamisen. Itse asiassa porvarillinen valtio ei voi johtaa taloutta suunnitelmallisesti, koska talous ei ole sen määrättävissä vaan monopoliyritysten käsissä. Monopolistisen pääoman eduksi tapahtuva talouden „säätteleminen” valtion taholta ei voi hävittää kapitalistisen talouden anarkiaa eikä talouspulia ja johtaa todellisuudessa porvarillisen järjestelmän ristiriitojen jatkuvaan kärjistymiseen.

Imperialismin kaudella tapahtuvan kapitalististen maiden taloudellisen ja poliittisen kehityksen epätasaisuuden laki ja sosialismin voiton mahdollisuus yhdessä maassa. Kapitalismin vallitessa eivät maan eri tuotantolaitokset ja talouden alat voi kehittyä tasasuhteisesti. Kilpailun ja tuotannon anarkian vallitessa kapitalistisen talouselämän epätasainen kehitys on väistämätön. Mutta esimonopolistisella aikakaudella tuotanto oli pirstoutunut lukemattomien yriytysten kesken, vallitsi vapaa kilpailu eikä ollut monopoleja. Kapitalismi saattoi vielä kehittyä suhteellisen tasaisesti. Toiset maat pääsivät toisten edelle vasta pitkän ajanjakson kuluttua. Maapallolla oli silloin laajoja alueita, joita ei kukaan ollut ottanut haltuunsa. Tultiin toimeen ilman maailman mitassa tapahtuvia sotilaallisia yhteenottoja.

Tilanne on perinpohjin muuttunut siirryttäessä monopolistiseen kapitalismiin, jolloin maailmanjako kapitalististen maiden kesken on jo suoritettu loppuun ja ne käyvät kiivasta taistelua jakaakseen maailman uudelleen. Samalla tekniikan ennennäkemätön kehitys antaa eräille imperialistisille maille mahdollisuuden ohittaa toiset imperialistiset maat nopeasti, hyppäyksittäin. Maat, jotka ovat astuneet kapitalistiselle kehitystielle muita myöhemmin, käyttävät hyväkseen teknillisen edistyksen valmiita tuloksia — koneita, tuotantomenetelmiä jne. Tästä johtuu toisten maiden nopea, *hyppäyksellinen* kehitys ja toisten kasvun viivästyminen. Tätä kehityksen hyppäyksellistä luonnetta tehostaa tavattomasti myös pääoman vienti. Toisille maille käy mahdolliseksi ohittaa toiset, syrjäyttää ne markkinoilta ja saada asevoimin uudestijaetuksi jo jaettu maailma. Imperialismin aikana on kapitalististen maiden kehityksen epätasaisuudesta tullut imperialistisen kehityksen ratkaiseva voima.

Imperialistivaltojen taloudelliset voimasuhteet muuttuvat ennenkuulumattoman nopeasti. Sen vuoksi imperialististen valtioiden sotilaallisten voimien kasvu tapahtuu epätasaisesti. Muuttuneet taloudelliset ja sotilaalliset voimasuhteet törmäävät väistämättömästi siirtomaiden ja vaikutuspiirien vanhaan jakoon. Tämä aiheuttaa väistämättömästi taistelun jo jaetun maailman uudestijakamisesta. Eri imperialististen ryhmien todellisen mahdin koetus tapahtuu verisissä ja hävittävässä sodissa.

Vuonna 1860 Englannilla oli ensimmäinen sija maailman teollisuustuotannossa; Ranska oli heti sen jäljessä. Saksa ja Amerikan Yhdysvallat olivat silloin vasta astumassa maailmannäyttämölle. Kului kymmenisen vuotta, ja nopeasti kasvava nuoren kapitalismin maa, Amerikan Yhdysvallat, ohitti Ranskan ja

vaihtoi sen kanssa paikkaa. Seuraavan vuosikymmenen kuluttua Amerikan Yhdysvallat ohitti Englannin ja valtasi ensimmäisen sijan maailman teollisuustuotannossa, ja Saksa ohitti Ranskan ja valtasi kolmannen sijan USA:n ja Englannin jälkeen. XX vuosisadan alkuun mennessä Saksa oli syrjäyttänyt Englannin ja vallannut toisen sijan USA:n jälkeen. Kapitalististen maiden voimasuhteissa tapahtuneiden muutosten seurauksena tapahtuu kapitalistisen maailman jakautuminen kahteen toisilleen vihamieliseen imperialistiseen leiriin ja syttyy maailmansotia.

Kapitalististen maiden kehityksen epätasaisuus on syynä ristiiriitojen kärjistymiseen imperialismin leirissä ja sotilaallisten yhteen-törmäysten väistämättömyyteen, jotka johtavat siihen, että imperialistit heikentävät toisiaan. Imperialismin maailmanrintama tulee otolliseksi proletaariselle vallankumoukselle. Tällä pohjalla voi tapahtua rintaman murtuminen siinä renkaassa, joka on imperialistisen rintaman ketjun heikoin, kohdassa, jossa muodostuvat suotuisimmat edellytykset proletariaatin voitolle.

Imperialismin kaudella tapahtuva taloudellisen kehityksen epätasaisuus aiheuttaa myös poliittisen kehityksen epätasaisuutta, joka merkitsee sitä, että proletaarisen vallankumouksen poliittiset edellytykset kypsyvät eri aikoina eri maissa. Näiden edellytysten joukkoon kuuluvat ennen kaikkea luokkaristiiriitojen kärjistyneisyys ja luokkataistelun kehityksen aste, proletariaatin luokkatietoisuuden, poliittisen järjestyneisyyden ja vallankumouksellisen päättävyyden taso, sen kyky johtaa mukaansa talonpoikaiston perusjoukot.

Imperialismin kaudella tapahtuvan kapitalististen maiden taloudellisen ja poliittisen kehityksen epätasaisuuden laki on lähtökoh-tana Leninin opille sosialismin voiton mahdollisuudesta aluksi muutamissa maissa tai vain yhdessäkin erillisessä maassa.

Marx ja Engels tulivat XIX vuosisadan puolivälissä esimonopoli-stista kapitalismia tutkiessaan siihen johtopäätökseen, että sosia-listinen vallankumous voi voittaa vain samanaikaisesti kaikissa tai useimmissa sivistysmaissa. Mutta XX vuosisadan alussa, varsinkin ensimmäisen maailmansodan aikana, tilanne muuttui perinpohjin. Esimonopolistinen kapitalismi kasvoi monopolistiseksi kapitalis-miksi. Nouseva kapitalismi muuttui taantuvaksi, kuolevaksi kapita-lismiksi. Sota paljasti maailman imperialistisen rintaman parantu-mattomat heikkoudet. Samaan aikaan kehityksen epätasaisuuden laki määräsi ennakoita proletaarisen vallankumouksen kypsymisen eri aikoina eri maissa. Pitäen imperialismin kaudella tapahtuvan kapitalismin kehityksen epätasaisuuden lakia lähtökohtanaan Lenin tuli siihen johtopäätökseen, ettei Marxin ja Engelsin vanha määri-telmä enää vastaa uusia historiallisia olosuhteita, että uusissa olosuhteissa sosialistinen vallankumous voi täysin voittaa yhdessä erillisessä maassa ja että sosialistisen vallankumouksen saman-aikainen voitto kaikissa maissa tai useimmissa sivistysmaissa ei vallankumouksen epätasaisen kypsymisen tähden näissä maissa ole mahdollinen.

„Taloudellisen ja poliittisen kehityksen epätasaisuus”, kirjoitti Lenin, „on kapitalismin ehdoton laki. Tästä seuraa, että sosialismin voitto on mahdollinen aluksi muutamissa tai jopa vain yhdessäkin erillisessä kapitalistisessa maassa”¹.

Tämä oli uusi, loppuun saakka kehitetty sosialistisen vallankumouksen teoria, jonka Lenin loi. Se rikastutti marxilaisuutta ja vei sitä eteenpäin, avasi vallankumouksen näköalan eri maiden proletaareille, herätti aloitteellisuutta rynnistettäessä oman maan porvaristoa vastaan ja lujitti heidän uskoaan proletaarisen vallankumouksen voittoon.

Imperialismin aikana muodostuu lopullisesti kapitalistinen maailmantalouden järjestelmä, minkä johdosta erilliset maat ovat muuttuneet yhtenäisen ketjun renkaiksi. Leninismi opettaa, ettei sosialistinen vallankumous imperialismin oloissa voita aluksi ehdottomasti niissä maissa, joissa kapitalismi on kehittyneintä ja proletariaatti muodostaa väestön enemmistön, vaan ennen kaikkea niissä maissa, jotka ovat heikkona renkaana maailman imperialismin ketjussa. Sosialistisen vallankumouksen objektiiviset edellytykset ovat kypsyneet kapitalistisen maailmantalouden koko järjestelmässä. Tällaisten edellytysten vallitessa ei teollisessa suhteessa riittämättömästi kehittyneiden maiden kuuluminen tähän järjestelmään voi olla esteenä vallankumoukselle. Sosialistisen vallankumouksen voitolle on välttämätöntä, että on olemassa vallankumouksellinen proletariaatti ja poliittiseksi puolueeksi yhtynyt proletaarinen etujoukko, ja että proletariaatilla on kysymyksessä olevassa maassa vankkana liittolaisenaan talonpoikaisto, joka pystyy lähtemään proletariaattia seuraten päättävään taisteluun imperialismia vastaan.

Imperialismin aikakaudella, jolloin vallankumouksellinen liike kasvaa kaikkialla maailmassa, imperialistinen porvaristo yhtyy liittoon poikkeuksetta kaikkien taantumusvoimien kanssa ja käyttää kaikin tavoin hyväkseen maaorjuuden jätteitä varmistaakseen heruutensa ja lisätäkseen voittotulojaan. Sen tähden ei feodaalisen maaorjuusjärjestelmän hävittäminen ole mahdollista ilman päättävää taistelua imperialismia vastaan. Näissä olosuhteissa käy mahdolliseksi proletariaatin hegemonia (johtoasema) porvarillis-demokraattisessa vallankumouksessa ja talonpoikaiston joukkojen tiivistyminen proletariaatin ympärille taisteluun feodalismiin jäänöksiä ja imperialistista siirtomaasortoa vastaan. Sitä mukaa kuin feodalisminvastaiset ja kansalliset vapautustehtävät tulevat ratkaistuiksi, porvarillis-demokraattinen vallankumous muuttuu kasvaessaan sosialistiseksi vallankumoukseksi.

Imperialismin kaudella kasvaa kapitalistisissa maissa suuttumus proletariaatin keskuudessa, vallankumouksellisen purkauksen ainekset kasautuvat, ja siirtomaissa ja riippuvaisissa maissa kehittyvä vapaussota imperialismia vastaan. Imperialistiset sodat maailman

¹ V. I. Lenin, Euroopan Yhdysvallat -tunnuksesta, Teokset, 21. osa, s. 311.

uudestijakamisesta heikentävät imperialismin järjestelmää ja voimistavat pyrkimystä kapitalististen maiden proletaaristen vallankumousten ja siirtomaiden kansallisen vapausliikkeen yhdistämiseen.

Yhdessä maassa voittanut proletaarinen vallankumous on samalla alkua sosialistiselle maailmanvallankumoukselle. Leninin tieteellisen ennakkonäkemyksen mukaan maailmanvallankumous tulee kehittymään niin, että useita uusia maita lohkeaa vallankumouksen tietä pois imperialistisesta järjestelmästä näiden maiden proletariien saadessa tukea imperialististen valtioiden proletariaatilta. Itse se prosessi, jossa useat uudet maat lohkeavat pois imperialismista, tulee tapahtumaan sitä nopeammin ja perusteellisemmin, mitä perusteellisemmin sosialismi lujittuu voittaneen proletaarisen vallankumouksen maissa.

„Taistelun lopputulos”, kirjoitti Lenin v. 1923, „riippuu loppukädessä siitä, että Venäjä, Intia, Kiina yms. muodostavat väestön valtavan enemmistön. Ja juuri tämä väestön enemmistö on viime vuosina lähtenyt tavattoman nopeassa tahdissa taisteluun vapautuksensa puolesta, joten tässä mielessä ei voi olla epäilyksen varjoakaan siitä, mikä tulee olemaan maailmantaistelun lopullinen ratkaisu. Tässä mielessä sosialismin lopullinen voitto on täysin ja ehdottomasti turvattu”¹.

LYHYITÄ YHTEENVETOJA

1. Imperialismi on: 1) monopolistista kapitalismia, 2) mätänevää eli loismaista kapitalismia, 3) kuolevaa kapitalismia, sosialistisen vallankumouksen aatto.

2. Kapitalismin mätäneminen ja loismaisuus ilmenevät monopoliyritysten harjoittamassa teknillisen edistyksen ja tuotantovoimien kasvun pidättelemisessä, useiden porvarillisten maiden muuttumisessa siirtomaiden ja riippuvaisten maiden riistolla eläviksi koroillaeläjävaltioiksi, yltyvässä militarismissa, porvariston loismaisen kulutuksen kasvussa, imperialististen valtioiden taantumuksellisessa sisä- ja ulkopoliitikassa sekä siinä, että imperialististen maiden porvaristo lahjoo työväenluokan harvalukuista huippukerrosta. Kapitalismin mätäneminen johtaa työväenluokan ja talonpoikaiston työtekevien joukkojen lisääntyvään kurjistumiseen.

3. Imperialismi kärjistää äärimmilleen kapitalismin kolme perusristiriitaa: 1) työn ja pääoman välisen ristiriidan, 2) hallituksesta asemasta ja loppukädessä maailmanherruudesta taistelevien imperialistivaltioiden välisen ristiriidan ja 3) emämaiden ja siirtomaiden välisen ristiriidan. Imperialismi johtaa proletariaatin sosialistisen vallankumouksen kynnykselle.

¹ V. I. Lenin, Parempi vähemmän, mutta parempaa, Teokset, 33. osa, s. 458.

4. Valtiomonopolistinen kapitalismi on valtiokoneiston alistamista kapitalististen monopoliyritysten palvelukseen ja sen käyttämistä siihen, että voitaisiin puuttua maan talouselämään (varsinkin sen militarisoinnin yhteydessä) enimmäisvoittojen turvaamiseksi ja finanssioligarkian herruuden lujittamiseksi. Valtiomonopolistinen kapitalismi, joka merkitsee tuotannon kapitalistisen yhteiskunnallistamisen korkeinta astetta, tuo mukanaan yhä tehostuvan työväenluokan riiston ja laajojen työtätekevien joukkojen kurjistumisen ja taloudelliseen häviötilaan joutumisen.

5. Imperialismin kaudella tapahtuvan kapitalististen maiden taloudellisen ja poliittisen kehityksen epätasaisuuden lain vaikutus johtaa maailman imperialismin rintaman heikentymiseen. Vallankumouksen kypsymisen epätasaisuus tekee mahdolltomaksi sosialismin samanaikaisen voiton kaikissa maissa tai useimmissa maissa. Imperialistisen ketjun murtuminen sen heikoimman renkaan kohdalla ja sosialistisen vallankumouksen voitto aluksi muutamissa tai vain yhdessäkin erillisessä maassa käy mahdolliseksi.

XXI LUKU

KAPITALISMIN YLEINEN KRIISI

Kapitalismin yleisen kriisin olemus. Imperialismin ristiriitojen lisääntyessä karttuivat kapitalismin yleisen kriisin edellytykset. Kapitalismin yleistä kriisiä koskevan opin perusteet on kehitellyt V. I. Lenin.

Kapitalismin yleinen kriisi on maailman koko kapitalistisen järjestelmän kaikinpuolinen kriisi, jota luonnehtivat sodat ja vallankumoukset, taistelu kuolevan kapitalismin ja kasvavan sosialismin välillä. Kapitalismin yleinen kriisi käsittää kapitalismin kaikki puolet, niin talouden kuin politiikankin. Sen perustana on toisaalta kapitalistisen maailmanjärjestelmän yhä lisääntyvä rappeutuminen, samalla kun siitä irtautuu yhä uusia maita, ja toisaalta kapitalismista irtaantuneiden maiden kasvava taloudellinen mahti.

Kapitalismin yleisen kriisin peruspiirteet ovat: maailman jakautuminen kahdeksi järjestelmäksi — kapitalistiseksi ja sosialistiseksi, imperialismin siirtomaajärjestelmän kriisi, markkinaongelman kärjistyminen ja sen yhteydessä tuotantolaitosten kroonillisen alikuormituksen ja kroonillisen joukkotyöttömyyden syntyminen kapitalistisissa maissa.

Kapitalististen maiden kehityksen epätasaisuus imperialismiin aikakaudella synnyttää aikaa myöten epäsuhteen toisaalta menekki-markkinoiden, vaikutusalueiden ja siirtomaiden vallitsevan jaon ja toisaalta tärkeimpien kapitalististen valtioiden muuttuneen voima-suhteen välillä. Tällä perustalla syntyy tasapainon jyrkkä häiriintyminen kapitalismin maailmanjärjestelmän sisällä, mikä johtaa toisilleen vihamielisten kapitalististen valtioryhmittymien muodostumiseen ja niiden keskeisiin sotiin. Maailmansodat heikentävät imperialismiin voimia ja helpottavat imperialismiin rintaman murtamista ja maiden irtoamista toinen toisensa jälkeen kapitalistisesta järjestelmästä.

Kapitalismin yleinen kriisi käsittää kokonaisen historiallisen ajanjakson, joka on olennainen osa imperialismiin aikakaudesta. Kuten edellä jo on huomautettu, sosialistisen vallankumouksen kypsymisen eriaikaisuus eri maissa johtuu imperialismiin aikakaudella tapahtuvan kapitalististen maiden taloudellisen ja poliittisen kehityksen epätasaisuuden laista. Lenin on osoittanut, ettei kapitalismin yleinen kriisi ole kertakaikkinen tapahtuma, vaan pitkäaikainen rajujen taloudellisten ja poliittisten järkytysten ja kärjistyneen luokkataistelun ajanjakso, „kapitalismin kauttaaltaisen romahduksen ja sosialistisen yhteiskunnan syntyminen” ajanjakso¹. Tämä määrää kahden järjestelmän — sosialistisen ja kapitalistisen — pitkäällisen rinnakkaisen olemassaolon historiallisen väistämättömyyden.

Kapitalismin yleinen kriisi alkoi ensimmäisen maailmansodan aikana ja kehittyi erikoisesti sen tuloksena, että Neuvostoliitto irtautui kapitalistisesta järjestelmästä. Se oli kapitalismin yleisen kriisin *ensimmäinen vaihe*. Toisen maailmansodan aikana kehittyi kapitalismin yleisen kriisin *toinen vaihe*, erikoisesti kansandemokraattisten maiden irtauduttua kapitalistisesta järjestelmästä Euroopassa ja Aasiassa.

Ensimmäinen maailmansota ja kapitalismin yleisen kriisin alku. Ensimmäinen maailmansota oli seuraus imperialististen valtojen välisten ristiriitojen kärjistymisestä maailman ja vaikutuspiirien uudestijakamisesta käydyn taistelun pohjalla. Vanhojen imperialististen valtojen rinnalle nousi uusia saalistajia, jotka olivat myöhästyneet maailmanjaosta. Näyttämölle astui Saksan imperialismi. Saksa oli lähtenyt kapitalistisen kehityksen tielle myöhemmin kuin monet muut maat ja tuli mukaan markkinoiden ja vaikutuspiirien jakoon, kun maailma oli jaettu vanhojen imperialististen valtojen kesken. Mutta jo XX vuosisadan alkuun mennessä Saksa, ohitetuun Englannin, pääsi teollisen kehitystason puolesta toiselle tilalle maailmassa ja ensimmäiselle Euroopassa. Saksa alkoi ahdistaa maailmanmarkkinoilla Englantia ja Ranskaa. Tärkeimpien kapitalististen valtioiden taloudellisten ja sotilaallisten voimasuhteiden

¹ V. I. Lenin, Alustus ohjelman tarkistuksesta ja puolueen nimen muuttamisesta VKP(b):n VII edustajakokouksessa, Teokset, 27. osa, s. 106.

muuttuminen asetti kysymyksen maailman uudestijaosta. Taistelussa maailman uudestijakamisesta Saksa, joka esiintyi liitossa Itävalta-Unkarin kanssa, törmäsi Englantiin, Ranskaan ja niistä riippuvaiseen tsaarin Venäjään.

Saksa pyrki riistämään osan siirtomaita Englannilta ja Ranskalta, syrjäyttämään Englannin Lähi-Idästä ja tekemään lopun sen meriherruudesta, riistämään Venäjältä Ukrainan, Puolan ja Itämeren maat sekä alistamaan valtaansa koko Keski- ja Kaakkois-Euroopan. Englanti vuorostaan pyrki lopettamaan saksalaisen kilpailun maailmanmarkkinoilla ja varmistamaan täydelleen herruutensa Lähi-Idässä ja Afrikan mantereella. Ranska otti tehtäväkseen palauttaa takaisin Saksan vuosina 1870—1871 valloittaman Elsass-Lothringen ja anastaa Saksalta Saarín alueen. Anastustarkoituksia oli myös tsaarin Venäjällä ja muilla sotaan osallistuneilla porvarillisilla valtioilla.

Kahden imperialistisen liittoutuman — englantilais-ranskalaisen ja saksalaisen — taistelu maailman uudestijakamisesta koski kaikkien imperialististen maiden etuja ja johti sen vuoksi maailmansotaan, johon sittemmin osallistuivat Japani, USA ja useat muut maat. Ensimmäinen maailmansota oli kummankin sotivan puolen osalta luonteeltaan imperialistista.

Sota järkytti kapitalistista maailmaa sen syvimpiä perusteita myöten. Mittasuhteidensa puolesta se jätti kauas jälkeensä kaikki ihmiskunnan historiassa aikaisemmin käydyt sodat.

Sota oli monopoliyritysten suunnattoman rikastumisen lähteenä. Erikoisesti siitä hyötyivät USA:n kapitalistit. Kaikkien amerikkalaisten monopoliyritysten voitot ylittivät vuonna 1917 vuoden 1914 voittojen tason 3—4-kertaisesti. Viitenä sotavuotena (1914—1918) amerikkalaiset monopoliyritykset saivat yli 35 miljardia dollaria voittoa (ennen verojen maksua). Suurimmat monopoliyritykset lisäsivät voittonsa monikymmenkertaisiksi.

Aktiivisesti sotaan osallistuneiden maiden väkiluku oli noin 800 miljoonaa ihmistä. Noin 70 miljoonaa miestä kutsuttiin armeijoihin. Sota vaati yhtä paljon ihmishenkä kuin kaikki Euroopassa olleet sodat tuhannen vuoden ajalta. Kaatuneiden luku nousi 10 miljoonaan, haavoittuneiden ja raajarikoiksi tulleiden luku ylitti 20 miljoonaa. Miljoonia ihmisiä tuhoutui nälkään ja kulkutauteihin. Sota aiheutti valtavia vahinkoja sotaa käyvien maiden kansantaloudelle. Sotaa käyvien valtojen välittömät sotamenot tekivät koko sota-ajalta (1914—1918) 208 miljardia dollaria (vastaavien vuosien hinnoissa).

Sodan aikana monopoliyritysten merkitys kasvoi entisestään, ja ne alistivat valtiokoneiston entistä enemmän valtaansa. Suurimmat monopoliyritykset käyttivät hyväksi valtiokoneistoa ennimmäisvoittojensa turvaamiseksi. Talouden sodan-aikainen „sääntely” pantiin toimeen suurimpien monopoliyritysten rikastuttamiseksi. Sitä varten useissa maissa pidennettiin työpäivää, kiellettiin lakot, otettiin käytäntöön kasarmijärjestys ja työpakko tuotantolaitoksissa. Voittojen ennen-näkemättömän kasvun päälähteenä olivat tulo- ja menoarvion laskuun tehdyt valtion sotatarviketilaukset. Sotamenot nelivät sodan aikana suunnattoman osan kansantulosta ja ne koottiin ennen kaikkea lisäämällä työtätekevien veroja. Sotilasmäärärahojen perusosa joutui monopoliyrityksille sotatarviketilauksista suoritettujen maksujen, korvauksettomien lainojen ja tukipalkkioiden muodossa. Sotatarviketilausten hinnat turvasivat monopoliyrityksille suunnattomat voitot.

Lenin nimitti sotilashankintoja laillistetuksi valtion varojen rosvoukseksi. Monopoliyritykset rikastuivat alentamalla työläisten reaali-palkkaa inflaation avulla ja myös suoranaisesti rosvoamalla miehitettyjä alueita. Sodan aikana Euroopan maissa otettiin tuotteiden jakelussa käytäntöön korttijärjestelmä, joka rajoitti työlästekevien kulutuksen nälkäannoksiin.

Sota saattoi joukkojen kurjuuden ja kärsimykset äärimmilleen, se kärjisti luokkaristiriitoja ja sai aikaan työväenluokan ja työlästekevien talonpoikien vallankumoustaistelun nousun kapitalistisissa maissa. Samalla sota, joka oli muuttunut Euroopan sodasta koko maailman käsittäväksi, kietoi pyörteeseensä myös imperialismin selustan — siirtomaat ja riippuvaiset maat, mikä helpotti Euroopan vallankumouksellisen liikkeen ja Idän kansojen kansallisen vapausliikkeen yhdistämistä.

Sota heikensi maailman kapitalismia. „Euroopan sota”, kirjoitti silloin Lenin, „merkitsee mitä suurinta historiallista kriisiä, uuden aikakauden alkua. Kuten jokainen kriisi, sota kärjisti syvällä piilaitä ristiriitoja ja toi ne ilmi”¹. Se sai aikaan imperialisminvastaisen vallankumousliikkeen mahtavan nousun.

Lokakuun Suuren sosialistisen vallankumouksen voitto ja maailman jakautuminen kahdeksi järjestelmäksi: kapitalistiseksi ja sosialistiseksi. Proletaarinen vallankumous mursi imperialismin rintaman ensiksi Venäjällä, joka oli heikoin rengas imperialismin ketjussa. Venäjä oli imperialismin kaikkien ristiriitojen solmukohta. Venäjällä pääoman kaikkivalta oli punoutunut yhteen tsaarin hirmuvallan, maaorjuuden jätteiden ja ei-venäläisiin kansoihin kohdistuneen siirtomaasorron kanssa. Lenin nimitti tsarismia „sotilaallisfeodaaliseksi imperialismiksi”.

Tsaarin Venäjä oli Lännen imperialismin reservi, sijoitusalueena ulkolaiselle pääomalle, joka piti hallussaan teollisuuden ratkaisevia aloja — polttoaineteollisuutta ja metallurgiaa — ja Idässä sijaitseva Lännen imperialismin tuki. Tsarismien ja Lännen imperialismin edut kietoutuivat yhtenäiseksi vyyhdeksi.

Venäjän teollisuuden voimakas keskittyneisyys ja sellaisen vallankumouksellisen puolueen kuin kommunistisen puolueen olemassaolo tekivät Venäjän työväenluokan huomattavimmaksi poliittiseksi voimaksi maassa. Venäjän proletariaatilla oli sellainen varma liittolainen kuin talonpoikaissäköyhälistö, joka muodosti talonpoikaissäköyhälistön valtavan enemmistön. Näissä oloissa Venäjän porvarillis-demokraattisen vallankumouksen täytyi väistämättömästi muuttua kasvaessaan sosialistiseksi vallankumoukseksi, saada kansainvälinen luonne ja järkyttää maailman imperialismin perusteita.

Lokakuun Suuren sosialistisen vallankumouksen kansainvälinen merkitys on siinä, että se ensiksikin mursi imperialismin rintaman, kukisti imperialistisen porvariston yhdessä suurimmassa kapitalistisessa maassa ja ensi kerran historiassa nosti proletariaatin

¹ V. I. Lenin, Kuollut shovinismi ja elävä sosialismi, Teokset, 21. osa, s. 81

valtaan; toiseksi se ei ainoastaan horjuttanut imperialismia emämaissa, vaan iski myös imperialismin selustaan, järkyttäen sen herruutta siirtomaissa ja riippuvaisissa maissa; kolmanneksi se heikentämällä imperialismin mahtia emämaissa ja horjuttamalla sen herruutta siirtomaissa asetti samalla kysymyksenalaiseksi maailman imperialismin olemassaolon kokonaisuudessaan.

Lokakuun Suuri sosialistinen vallankumous merkitsi perinpohjaista käännettä ihmiskunnan historiassa; se aloitti uuden aikakauden — proletaaristen vallankumousten aikakauden imperialismin maissa ja kansallisen vapausliikkeen aikakauden siirtomaissa. Lokakuun vallankumous vapautti pääoman vallasta työtätekevät maapallon kuudenneksella. Maailma jakautui kahdeksi järjestelmäksi, kapitalistiseksi ja sosialistiseksi, mikä on kapitalismin yleisen kriisin selvin ilmaus. Maailman jakauduttua kahdeksi järjestelmäksi syntyi periaatteellisesti uusi ristiriita, jolla on maailmanhistoriallinen merkitys — ristiriita kuolevan kapitalismin ja kasvavan sosialismin välillä. Kahden järjestelmän — kapitalismin ja sosialismin — taistelu on saanut ratkaisevan merkityksen nykyisellä aikakaudella.

Luonnehtiessaan kapitalismin yleistä kriisiä J. V. Stalin on lausunut: „Se merkitsee ennen kaikkea, että imperialistinen sota ja sen seuraukset ovat voimistaneet kapitalismin mätänemistä ja horjuttaneet sen tasapainoa, että me elämme nykyään sotien ja vallankumousten aikakautta, että kapitalismi ei ole enää maailmantalouden *ainoa* ja *kaikkikäsitävä* järjestelmä, että *kapitalistisen* talousjärjestelmän rinnalla on *sosialistinen* järjestelmä, joka kasvaa, joka menestyy, joka on kapitalistista järjestelmää vastassa ja jonka olemassaolo sinänsä osoittaa kapitalismin mädännäisyyden ja horjuttaa sen perustoja”¹.

Ensimmäiset vuodet vv. 1914—1918 sodan jälkeen olivat useimpien sotaanosallistuneiden kapitalistimaiden taloudessa mitä pahimman sekasorron aikaa, proletariaatin ja porvariston välisen kiivaan taistelun aikaa. Maailmankapitalismin järkkymisen seurauksena ja Lokakuun Suuren sosialistisen vallankumouksen välittömästä vaikutuksesta tapahtui useita vallankumouksia ja vallankumouksellisia esiintymisiä niin Euroopan mantereella kuin siirto- ja puolisiirtomaissakin. Tämä mahtava vallankumouksellinen liike, myötätunto ja tuki, jota koko maailman työtätekevät joukot osoittivat Neuvosto-Venäjälle, tuomitsivat jo ennakolta epäonnistumaan kaikki ne yritykset, joita maailman imperialismi teki kukistaakseen maailman ensimmäisen sosialistisen tasavallan. Vuosina 1920—1921 USA:ssa ja useissa muissa kapitalistisissa maissa alkoi syvä talouspula.

Selvittyään sodanjälkeisestä taloudellisesta sekasorrosta kapitalistinen maailma siirtyi vuonna 1924 suhteellisen vakautumisen

¹ J. V. Stalin, Keskuskomitean poliittinen selostus NKP(b):n XVI edustajakokoukselle, Teokset, 12. osa, s. 246. (Suom. s. 264.)

vaiheeseen. Vallankumouksellinen nousu vaihtui vallankumouksen tilapäiseksi laskuksi useissa Euroopan maissa. Se oli kapitalismin tilapäistä, osittaista vakautumista, joka oli saavutettu tehostamalla työtätekevien riistoa. Kapitalistisen „rationalisoinnin” varjolla pantiin toimeen ankara työn voimaperäistäminen. Kapitalistinen vakautuminen johti väistämättömästi ristiriitojen kärjistymiseen työläisten ja kapitalistien välillä, imperialismin ja siirtomaakansojen välillä, eri maiden imperialistien välillä. Vuonna 1929 alkanut maailman talouspula teki lopun kapitalistisesta vakautumisesta.

Samaan aikaan SNTL:n kansantalous kehittyi jatkuvasti nousevaa linjaa, ilman pulia ja järkytyksiä. Neuvostoliitto oli silloin ainoa maa, joka ei tuntenut pulia eikä muita kapitalismin ristiriitoja. Neuvostoliiton teollisuus oli koko ajan nousussa, jonka nopeus oli ennennäkemätöntä historiassa. Vuonna 1938 SNTL:n teollisuustuotanto muodosti 908,8% vuoden 1913 tuotantoon verrattuna, kun taas USA:n teollisuustuotanto oli siihen verrattuna vain 120%, Englannin 113,3 ja Ranskan 93,2%.

SNTL:n ja kapitalististen maiden taloudellisen kehityksen vertailu osoittaa havainnollisesti sosialistisen talousjärjestelmän ratkaisevan paremmuuden kapitalistiseen verrattuna.

Maailman ensimmäisen sosialistisen valtion syntyminen on vaikuttanut tavattoman suuresti työtätekevien vallankumouksellisen taistelun kehitykseen.

SNTL:n kokemus on todistanut, että työtätekevät voivat menestyksellisesti hallita maata, rakentaa ja johtaa taloutta ilman porvaristoa. Sosialismin ja kapitalismin rauhanomaisen kilpailun jokainen vuosi jäytää ja heikentää kapitalismia ja vahvistaa sosialismia. Esimerkki, minkä ovat antaneet työtätekevät Neuvostoliitossa ja muissa maissa, jotka ovat heittäneet hartioiltaan kapitalistisen riiston ikeen, innostaa sorrettuja kansoja vapaustaisteluun imperialismia vastaan. Kansainvälinen imperialismi pyrkii kuristamaan kuoliaaksi sosialistisen valtion tai ainakin heikentämään sitä. Imperialismin leiri pyrkii ratkaisemaan sisäiset vaikeutensa ja ristiriitansa lietsomalla sotaa Neuvostoliittoa ja kansandemokratian maita vastaan. Taistelussa imperialismiin vehkeilyjä vastaan Neuvostoliitto nojaa taloudelliseen ja sotilaalliseen mahtiinsa ja kansainvälisen proletariaatin ja koko maailman työtätekevien joukkojen tukeen.

Historian kokemus on osoittanut, että kahden järjestelmän taistelussa rauhanomaisen kilpailun pohjalla sosialistisen talousjärjestelmän voitto kapitalismista on taattu. Ulkopoliitikassaan Neuvostovaltio pitää lähtökohtanaan kahden järjestelmän — kapitalismin ja sosialismin — rauhanomaisen rinnakkaiselon mahdollisuutta ja noudattaa horjumatta kansojen välisen rauhan politiikkaa.

Imperialismin siirtomaajärjestelmän kriisi. Kapitalismin yleisen kriisin tärkeimpiä piirteitä on imperialismiin siirtomaajärjestelmän kriisi. Synnyttyään ensimmäisen maailmansodan aikana tämä

kriisi laajenee ja syvenee. *Imperialismin siirtomaajärjestelmän kriisi* ilmenee ristiriitojen jyrkkänä kärjistymisenä toisaalta imperialististen valtojen ja toisaalta siirtomaiden ja riippuvaisten maiden välillä ja näiden maiden sorrettujen kansojen kansallisen vapaustaistelun kehityksenä, useiden siirtomaiden vapautumisena imperialistisesta orjuudesta.

Lokakuun Suurella sosialistisella vallankumouksella on ollut valtava merkitys kansallisen vapausliikkeen nousussa siirtomaissa ja riippuvaisissa maissa. Se antoi alun monelle voimakkaalle kansalliselle vapausliikkeelle Idän siirtomaissa. Lokakuun sosialistisen vallankumouksen voitto Venäjällä esitti tavattoman suurta osaa suuren Kiinan kansan kansallisen vapausliikkeen nousussa. Mahtava kansallinen vapausliike syntyi myös Intiassa, Indonesiassa ja muissa maissa. Lokakuun Suuri sosialistinen vallankumous aloitti niiden siirtomaavallankumousten kauden, jotka tuovat siirtomaiden kansoille vapautuksen imperialistisesta ikeestä.

Kapitalismin yleisen kriisin aikana kasvaa siirtomaiden merkitys monopoliyritysten enimmäisvoittojen lähteenä. Sen taistelun kärjistyminen, jota imperialistien kesken käydään menekkimarkkinoista ja vaikutusalueista, samoin kuin sisäisten vaikeuksien ja ristiriitojen kärjistyminen kapitalismin maissa johtavat siirtomaihin kohdistuvan imperialistien painostuksen tehostumiseen, siirtomaiden ja riippuvaisten maiden kansojen riiston lisääntymiseen. Tämä voimistaa imperialisminvastaista kansallista vapaustaistelua.

Siirtomaajärjestelmän kriisin syynä on niin ikään teollisuuden ja oman kapitalismin kehittyminen siirtomaissa, mikä mutkistaa kapitalististen maailmanmarkkinain ongelmaa ja johtaa teollisuusproletariaatin kasvuun siirtomaissa.

Ensimmäinen maailmansota, jonka aikana teollisuustavaroiden vienti emämaista väheni jyrkästi, antoi huomattavan sysäyksen siirtomaiden teolliselle kehitykselle. Kahden sodan väliaikana seurausena pääoman lisääntyneestä viennistä takapajuisiin maihin kapitalismin kehitys siirtomaissa jatkui. Tämän yhteydessä siirtomaissa lisääntyi proletariaatti.

Teollisuusyritysten yhteinen lukumäärä kasvoi Intiassa vuosina 1914—1939 2 874:stä 10 466:een. Tämän johdosta tehdastyöläisten lukumäärä kasvoi. Intian jalostusteollisuuden työläisten lukumäärä oli v. 1914 951 000, mutta v. 1939 se oli 1 751 100. Intian työläisten kokonaisluku, mukaanluettuina kaivostyöläiset, rautateitten ja vesiliikenteen työläiset sekä myös plantaasien työläiset, oli v. 1939 noin 5 miljoonaa. Kiinassa (lukuunottamatta Mantshuriaa) teollisuusyritysten (joissa oli vähintään 30 työläistä) lukumäärä kasvoi vv. 1910—1937 200:sta 2 500:aan ja niissä työskennelleiden työläisten lukumäärä 150 000:sta 2 750 000:een. Teollisessa suhteessa kehittyneempi Mantshuria mukaanlaskien oli työläisten lukumäärä Kiinan teollisuudessa ja liikenteessä (lukuunottamatta pienyrittäjiä) toisen maailmansodan aattona noin 4 miljoonaa. Teollisuusproletariaatin lukumäärä kasvoi huomattavasti Indonesiassa, Malaijilla, afrikkalaisissa ja muissa siirtomaissa.

Kapitalismin yleisen kriisin kaudella lisääntyy siirtomaiden työväenluokan riisto. Komissio, joka tutki Intian työläisten asemaa vuosina 1929—1931, totesi,

että tavallisen työläisperheen työansio oli sellainen, että kutakin perheen jäsentä kohti tuli ainoastaan noin puolet siitä, mitä yhden vangin elatus maksaa Bombeyn vankiloissa. Siirtomaissa työläisten valtaosa joutuu koronkiskureiden velkaorjuuteen. Työpakko on levinnyt laajalle, varsinkin raaka-aineteollisuudessa ja maataloudessa (plantaaseilla).

Siirtomaiden työväenluokka on aktiivinen ja johdonmukaisin taistelija imperialismia vastaan. Se kykenee yhdistämään talonpoikaiston monimiljoonaiset joukot ja viemään vallankumouksen loppuun saakka. Työväenluokan johtama työväenluokan ja talonpoikaiston liitto on siirtomaiden sorrettujen kansojen kansallisen vapaustaistelun menestyksen ratkaiseva ehto. Taloudellisen ja poliittisen kehityksen koko kulku nostaa siirtomaiden työväenluokkaa yhä enemmän kansallisen vapausliikkeen johtavaksi voimaksi.

Kuten sanottu, teollisuuden tietynlaisesta kehittymisestä huolimatta imperialismi jarruttaa siirtomaiden taloudellista kehitystä. Vaikka siirtomaissa onkin tiettyä oman teollisuuden kasvua, raskas teollisuus ei pääse kehittymään, ja ne pysyvät emämaiden maataloudellisina ja raaka-aineita toimittavina lisäkkeinä. Imperialismi säilyttää siirtomaissa feodaalisten suhteiden jäännökset ja käyttää niitä sorrettujen kansojen riiston tehostamiseen. Maaseudulla tapahtuva kapitalististen suhteiden kehitys, joka hävittää talouden luontoismuodot, vain tehostaa riistoa ja talonpoikaiston köyhäläistymistä. Siirtomaavallankumous on vallankumousliikkeen kahden virran — feodalismiin jäännöksiä vastaan suuntautuvan liikkeen ja imperialisminvastaisen liikkeen — yhdistymä. Feodalismiin jäännöksiä ei voida hävittää siirtomaista ilman imperialistisen ikeen vallankumouksellista kukistamista. Siirtomaavallankumouksien suurin voima on talonpoikaisto, joka muodostaa siirtomaiden väestön perusjoukon.

Siirtomaiden kansallinen porvaristo, jonka etuja ulkomainen pääoma loukkaa, osallistuu vallankumouksen tietyssä vaiheessa taisteluun imperialismia vastaan. Proletariaatin johtaessa oikealla tavalla liikettä kansallisen porvariston epäjohdonmukaisuus ja horjumiset taistelussa imperialismia ja feodalismiin jäännöksiä vastaan ovat voitettavissa, ja kansallinen porvaristo voi vallankumouksen tietyissä vaiheissa esittää edistyksestä osaa. Samanaikaisesti, sitä mukaa kun siirtomaakansojen kansallinen vapaustaistelu kehittyy, feodaalitalanherrojen ja comprador-porvariston taantumuksellisten voimien aktiivisuus lisääntyy.

Työväenluokan kasvu siirtomaissa ja noiden maiden kansojen kansallisen vapaustaistelun voimistuminen kapitalismin yleisen kriisin kaudella merkitsee uutta vaihetta kansallisen vapausliikkeen kehityksessä. Kun aikaisemmin kansallinen vapaustaistelu johti vain porvariston vallan pystyttämiseen, niin kapitalismin yleisen kriisin kaudella on käynyt mahdolliseksi työväenluokan hegemonia, mikä turvaa sen, että maa voi kehittyä sosialismin suuntaan, ohittaen kapitalismin vaiheen.

Kapitalismin yleisen kriisin kaudella siirtomaiden kansallinen vapausliike liittyy yhä läheisemmin emämaiden työväenluokan vallankumoukselliseen taisteluun. Siirtomaat ja riippuvaiset maat muuttuvat yhä enemmän imperialismin reservistä sosialistisen vallankumouksen reserviksi.

Markkinaongelman kärjistyminen, tuotantolaitosten kroonillinen alikuormitus ja kroonillinen joukkotyöttömyys. Kapitalismin yleisen kriisin elimellisenä piirteenä on markkinaongelman kärjistyminen ja siitä johtuva tuotantolaitosten kroonillinen alikuormitus ja kroonillinen joukkotyöttömyys.

Markkinaongelman kärjistyminen kapitalismin yleisen kriisin aikana johtuu ennen muuta erillisten maiden irtoamisesta imperialismin maailmanjärjestelmästä. Venäjän ja sen valtavien menekki-markkinoiden ja raaka-ainelähteiden irtoaminen kapitalistisesta järjestelmästä ei voinut olla vaikuttamatta kapitalistisen maailman taloudelliseen tilanteeseen. Kapitalismin yleisen kriisin kaudella lisääntyy väistämättömästi työtätekevien kurjistuminen, sillä kapitalistit koettavat pitää heidän elintasonsa äärimmäisen alhaisena, minkä johdosta joukkojen ostokyky laskee. Markkinaongelman kärjistymistä aiheuttaa se, että siirtomaissa ja riippuvaisissa maissa kehittyy oma kapitalismi, joka alkaa kilpailla markkinoilla vanhojen kapitalistimaiden kanssa. Myös siirtomaiden kansojen kansallisen vapaustaistelun kehittyminen vaikeuttaa imperialististen valtioiden asemaa ulkomarkkinoilla.

Näin ollen kahden maailmansodan väliselle kaudelle oli luonteenomaista *markkinoiden suhteellinen vakautuneisuus* samalla kun kapitalismin tuotantomahdollisuudet kasvoivat. Tämä ei voinut olla kärjistämättä äärimmilleen kaikkia kapitalistisia ristiriitoja. „Tähän tuotantomahdollisuuksien kasvun ja markkinoiden suhteellisen vakautumisen väliseen ristiriitaan perustuu se tosiasia, että markkinaongelma on nyt kapitalismin perusongelma. Menekki-markkinaongelman kärjistyminen yleensä, ulkomarkkinaongelman kärjistyminen erikoisesti, ja muun muassa pääoman vientimarkkinoita koskevan ongelman kärjistyminen — sellainen on kapitalismin nykyinen tila.

Tästä muuten saakin selityksensä se, että tehtaiden alikuormituksesta tulee tavallinen ilmiö”¹.

Aikaisemmin tehtaiden joukkoluonteista alikuormitusta ilmeni vain talouspulien aikana. Kapitalismin yleisen kriisin aikakaudella on luonteenomaista *tuotantolaitosten kroonillinen alikuormitus*.

Niinpä taloudellisen nousun aikana vuosina 1925—1929 USA:n jalostusteollisuuden tuotantokyvystä käytettiin vain 80%. Vuosina 1930—1934 jalostusteollisuuden tuotantokyvyn käyttö aleni 60 prosenttiin. Tällöin on otettava huomioon, että jalostusteollisuuden tuotantokykyä laskiessaan USA:n porvarilli-

¹ *J. V. Stalin*, Keskuskomitean poliittinen toimintaselostus NKP(b):n XV edustajakokoukselle, Teokset, 10. osa, s. 275. (Suom. s. 296.)

nen tilastotiede ei ole ottanut huomioon pitkän aikaa toimeettomina olleita tuotantolaitoksia, ja on pitänyt laskelmien pohjana yhdessä vuorossa tapahtuvaa tuotantolaitosten työtä.

Läheisessä yhteydessä tuotantolaitosten kroonilliseen alikuormitukseen on *kroonillinen joukkotyöttömyys*. Ennen ensimmäistä maailmansotaa työn vara-armeija kasvoi pulavuosina ja supistui taloudellisen nousun vuosina verraten pieneksi. Kapitalismin yleisen kriisin kaudella työttömyys saa valtavat mittasuhteet ja pysyy korkealla tasolla myös elpymisen ja nousun vuosina. Työn vara-armeijasta on tullut vakituinen monimiljoonainen työttömien armeija.

Korkeimman teollisen nousun hetkellä kahden maailmansodan välisenä aikana — v. 1929 — täystyöttömien luku oli USA:ssa noin 2 miljoonaa henkeä, eikä se seuraavina vuosina aina toiseen maailmansotaan asti laskenut alle 8 miljoonan. Englannissa ei vakuutettujen täystyöttömien lukumäärä laskenut vuosina 1922—1938 alle 1,2 miljoonan vuodessa. Miljoonat työläiset saivat tyytyä tilapäistyöhön ja kärsivät osatyöttömyydestä.

Kroonillinen joukkotyöttömyys huonontaa jyrkästi työväenluokan asemaa. Se suo kapitalisteille mahdollisuuden tehostaa valtavassa määrin työn voimaperäisyyttä tuotantolaitoksissa, heittää kadulle työläiset, jotka ylivoimainen työ on jo näännyttänyt ja ottaa tilalle uusia, voimakkaampia ja terveempiä. Tämän johdosta työtätekevän „työntekoikä” ja hänen työssään olonsa tuotantolaitoksessa supistuvat. Työtätekevien epävarmuus huomisesta päivästä lisääntyy. Kapitalistit käyttävät kroonillista joukkotyöttömyyttä alentaakseen jyrkästi työssäolevien työläisten työpalkkaa. Työläisperheen tulot alenevat myös sen johdosta, että työssäkäyvien perheenjäsenten lukumäärä vähenee.

Porvarillisten tilastotietojen mukaan työttömyyden kasvua vuosina 1920—1933 seurasi USA:ssa teollisuudessa, rakennuksilla ja rautatielaitoksessa työskennelleiden työläisten keskimääräisen vuosipalkan aleneminen 1 483 dollarista v. 1920 915 dollariin v. 1933, siis 38,3 prosentilla. Työttömien perheenjäsenten oli pakko elää työssäkäyvien perheenjäsenten niukan työpalkan kustannuksella. Jos koko työpalkkasumma tasataan kaikkien työläisten, niin työssäkäyvien kuin työttömienkin kesken, niin tulokseksi saadaan, että kunkin työläisen osalle tuleva ansio (ottaen huomioon myös työttömät) aleni työttömyyden kasvun johdosta 1 332 dollarista v. 1920 497 dollariin v. 1933, siis 62,7%.

Kroonillinen joukkotyöttömyys vaikuttaa suuresti myös talonpoikaiston asemaan. Ensiksikin se kaventaa sisämarkkinoita ja vähentää maataloustuotteiden kysyntää kaupunkiväestön keskuudessa. Tämä johtaa maatalouspulien syvenemiseen. Toiseksi se huonontaa tilannetta työmarkkinoilla ja vaikeuttaa häviötilaan joutuneiden ja kaupunkiin työnhakuun lähteneiden talonpoikien pääsyä teollisuustuotantoon. Tämän johdosta kasvaa maaseudun liikaväestö ja talonpoikaiston köyhäläistyminen. Kroonillinen joukkotyöttömyys samoin kuin tuotantolaitosten kroonillinen alikuormitus todistaa kapitalismin mätänemistä, sen kyvyttömyyttä käyttää yhteiskunnan tuotantovoimia.

Työväenluokan riiston tehostuminen ja elintason aleneminen kapitalismin yleisen kriisin aikana johtavat työn ja pääoman välisten ristiriitojen jatkuvaan kärjistymiseen.

Liikatuotantopulien syveneminen ja muutokset kapitalistisessa kehitysjaksossa. Se, että menekkimarkkinat jäävät jälkeen tuotantomahdollisuuksien kasvusta kapitalistisessa maailmassa, sekä tuotantolaitosten kroonillinen alikuormitus ja kroonillinen joukkotyöttömyys johtavat liikatuotantopulien syvenemiseen ja oleellisiin muutoksiin kapitalistisessa kehitysjaksossa.

Nämä muutokset ovat seuraavanlaisia: jakson kesto-aika lyhenee, minkä johdosta pulat toistuvat useammin; pulien hävittävä vaikutus lisääntyy; pulasta selviytyminen käy vaikeammaksi, minkä vuoksi pulavaiheen kesto-aika pitenee, lamavaihe kestää kauemmin ja nousu käy epävakaisemmaksi ja lyhytaikaisemmaksi.

Ennen ensimmäistä maailmansotaa talouspulaa oli tavallisesti joka 10—12. vuosi ja vain joskus joka 8. vuosi. Kahden maailmansodan välisenä aikana — vuodesta 1920 vuoteen 1938, siis 18 vuoden aikana, oli kolme talouspulaa: vuosina 1920—1921, 1929—1933 ja 1937—1938.

Tuotannon laskun syvyys on kapitalismin yleisen kriisin kaudella ylipäänsä huomattavasti lisääntynyt. USA:n jalostusteollisuuden tuotanto laski vuosien 1920—1921 pulan aikana (pulaa edeltäneestä korkeimmasta kohdasta pulan alimpaan kohtaan) 23%, vuosien 1929—1933 pulan aikana 47,1% ja vuosien 1937—1938 pulan aikana 22,9%.

Syvin ja kärkevin pula kapitalismin historiassa oli vuosien 1929—1933 talouspula. Tähän pulaan vaikutti hyvin voimakkaasti kapitalismin yleinen kriisi. „Nykyinen pula”, sanoi E. Thälmann luonnehtiessaan vuosien 1929—1933 pulaa, „on luonteeltaan *jaksoittaista pulaa* kapitalistisen järjestelmän *yleisen kriisin* puitteissa monopolistisen kapitalismin aikakaudella. Tässä meidän on ymmärrettävä dialektinen vuorovaikutus yleisen kriisin ja ajoittaisen pulan välillä. Toisaalta ajoittainen pula saa ennennäkemättömän jyrkkiä muotoja, koska sen pohjana on kapitalismin yleinen kriisi ja se määräytyy monopolistisen kapitalismin olosuhteiden mukaan. Toisaalta taas ajoittaisen pulan aikaansaamat hävitykset syventävät ja jouduttavat kapitalistisen järjestelmän yleistä kriisiä”¹.

Vuosien 1929—1933 talouspula käsitti poikkeuksetta kaikki kapitalistisen maailman maat. Sen vuoksi toisten maiden luoviminen toisten kustannuksella oli mahdotonta. Ankarimmin kouristi pula nykyaikaisen kapitalismin suurinta maata, Amerikan Yhdysvaltoja. Tärkeimpien kapitalististen maiden teollisuuspula punoutui yhteen maatalousmaiden maatalouspulan kanssa, mikä johti talouspulan

¹ E. Thälmann, Kansanvallankumouksen tehtävät Saksassa. Selostus Saksan kommunistisen puolueen Keskuskomitean täysistunnossa tammikuun 15 päivänä 1931.

kauttaaltaiseen syvenemiseen. Teollisuustuotanto koko kapitalistisessa maailmassa aleni 36% ja joissakin maissa vieläkin enemmän. Maailman kauppavaihto supistui kolmannekseen entisestä. Kapitalististen maiden rahatalous joutui täydelliseen sekasortoon.

Kapitalismin yleisen kriisin kaudella talouspulat johtavat työttömien lukumäärän valtavaan kasvuun.

Täystyöttömien prosenttimäärä tuotannon syvimmässä laskukohdassa oli virallisten tietojen mukaan v. 1932 USA:ssa 32% ja Englannissa 22%. Saksassa ammattiliittoihin kuuluvien täystyöttömien prosenttiluku nousi v. 1932 43,8 ja osittain työttömien — 22,6 prosenttiin. Absoluuttisissa luvuissa ilmaistuna täystyöttömien määrä oli v. 1932 USA:ssa virallisten tietojen mukaan 13,2 miljoonaa, Saksassa 5,5 miljoonaa ja Englannissa 2,8 miljoonaa. Koko kapitalistisessa maailmassa laskettiin v. 1933 olleen 30 miljoonaa täysin työtöntä henkilöä. Osatyöttömien lukumäärä saavutti valtavat mittasuhteet. Niinpä USA:ssa osatyöttömien lukumäärä oli helmikuussa v. 1932 11 miljoonaa henkilöä.

Tehtaiden kroonillinen alikuormitus ja joukkojen äärimmäinen kurjistuminen *vaikeuttavat pulasta-selviytymistä*. Tuotantolaitosten kroonillinen alikuormitus rajoittaa kiinteän pääoman uusintamisen ja laajentamisen puitteita sekä ehkäisee siirtymistä lamasta elpymiseen ja nousuun. Samaan suuntaan vaikuttavat kroonillinen joukkotyöttömyys ja kulutustarvikkeiden menekin laajenemista rajoittavien korkeiden monopolihintojen politiikka. Tämän johdosta pulavaihe pitenee. Kun pulat aikaisemmin kestivät vuoden tai kaksi, niin vv. 1929—1933 pula kesti yli neljä vuotta.

Vv. 1920—1921 pulan jälkeen alkanut elpyminen ja nousu tapahtui varsin epätasaisesti ja keskeytyi usein osittaisten pulien johdosta. USA:ssa osittaisia liikatuotantopulia oli vuosina 1924 ja 1927. Englannissa ja Saksassa tapahtui tuotannon huomattavaa alenemista v. 1926. Vuosien 1929—1933 pulan jälkeen ei koittanut tavallinen lamakausi, vaan *erikoislaatuinen lamakausi*, joka ei johtanut teollisuuden uuteen nousuun ja kukoistukseen, mutta ei myöskään palautanut sitä syvimpään laskukohtaan. Erikoislaatuisen lamakauden jälkeen alkoi eräänlainen elpyminen, joka ei kuitenkaan johtanut kukoistukseen uudella, korkeammalla perustalla. Kapitalistisen maailman teollisuustuotanto v. 1937 ylitti vuoden 1929 tason kaiken kaikkiaan vain 3,5%, ja monissa kapitalistisissa maissa (USA, Ranska, Italia ym.) se ei saavuttanut edes v. 1929 tasoa. V. 1937 puolivälissä alkoi kapitalistisessa maailmassa uusi talouspula, joka sai alkunsa USA:ssa ja levisi sitten Englantiin, Ranskaan ja useihin muihin maihin.

Kapitalistisen maailman teollisuustuotannon kokonaismäärä oli v. 1938 10,3% pienempi kuin v. 1937, muun muassa USA:ssa 21,8%, Englannissa — 12, Ranskassa — 9% pienempi. Vuoteen 1929 verrattuna teollisuustuotannon kokonaismäärä v. 1938 teki USA:ssa — 72,3%, Englannissa — 98,7, Ranskassa — 66, Italiassa — 98,5%.

Vuosien 1937—1938 pula erosi vuosien 1929—1933 pulasta ennen muuta siinä, että se ei syntynyt teollisuuden kukoistusvaiheen jälkeen, niinkuin vuonna 1929, vaan erikoislaatuisen lamakauden ja

vähäisen elpymisen jälkeen. Edelleen tämä pula alkoi aikana, jolloin Japani oli aloittanut sodan Kiinassa ja Saksa ja Italia olivat siirtäneet taloutensa sotatalouden raiteille ja jolloin kaikki muut kapitalistiset maat alkoivat siirtyä sotatalouteen. Se merkitsi, että kapitalismilla oli paljon vähemmän mahdollisuuksia selviytyä normaalilla tavalla tästä pulasta kuin vuosien 1929—1933 pulan aikana.

Kapitalismin yleisen kriisin olosuhteissa maatalouspulat toistuvat useammin ja syvenevät. 20-luvun alkupuolella olleen maatalouspulan jälkeen alkoi v. 1928 uusi syvä maatalouspula, joka jatkui aina toiseen maailmansotaan asti. Maataloustuotteiden suhteellinen liikatuotanto aiheutti voimakkaan hintojen alenemisen, mikä huononsi talonpoikaiston asemaa.

USA:n farmarien v. 1921 tuotteistaan saamien hintojen indeksi oli alentunut 58,5 prosenttiin vuoden 1920 tasosta ja v. 1932 43,6 prosenttiin v. 1928 tasosta. Peltoviljelyn antama tuotemäärä USA:ssa aleni vuonna 1934 67,9 prosenttiin vuoden 1928 tasosta ja 70,6 prosenttiin vuoden 1920 tasosta. Talonpoikaiston tulot pienenevät.

Talonpoikaiston perusjoukkojen joutuminen häviötilaan ja köyhäläistyminen aiheuttavat niiden keskuudessa vallankumouksellisen mielialan kasvua ja sysäävät talonpoikaistoa taisteluun kapitalismia vastaan työväenluokan johdolla.

Suuri vaikutus kapitalistisen uusintamisen kulkuun ja kapitalistiseen kehitysjaksoon kapitalismin yleisen kriisin olosuhteissa on kilpavarustelulla ja maailmansodilla, joita monopoliyrietykset käyttävät hyväkseen enimmäisvoittojensa turvaamiseksi. Sotilaalliset ja inflatoriset tekijät voivat johtaa suhdanteiden tilapäiseen paranemiseen ja hidastaa alkaneen pulan kehittymistä tai viivyttää uuden talouspulan alkamista. Mutta sodat ja talouden militarisointi eivät voi pelastaa kapitalistista taloutta pulilta. Enemminkin, ne syventävät ja kärjistävät talouspulia entisestäänkin. Maailmansodat johtavat tuotantovoimien ja yhteiskunnallisten rikkauksien: tehtaiden, aineellisten arvojen ja ihmishenkien suunnattomaan hävittämiseen. Antamalla kansantalouden kehitykselle yksipuolisen suunnan sodat voimistavat kapitalistisen talouselämän epätasaisuutta ja suhteettomuutta. Talouden militarisoiminen merkitsee aseiden ja varusteiden tuotannon laajentamista armeijaa varten, mikä kustannetaan supistamalla kulutustarvikkeiden tuotantoa, verojen yletöntä lisääntymistä ja elinkustannusten kohoamista, mikä johtaa väistämättömästi väestön kulutuksen jyrkkään supistumiseen, tuotannon ja kulutuksen välisen ristiriidan kärjistymiseen ja valmisteleen uuden, entistä syvemmän talouspulan syntymistä.

Kapitalismin mätänemisen kiihtyminen yleisen kriisin aikana ilmenee tuotannon vauhdin yleisenä hidastumisena. Kapitalistisen maailman teollisuustuotannon kasvun vuosittainen vauhti on ollut keskimäärin seuraava: vv. 1890—1913 3,7%, vv. 1913—1953 2,5%.

Samalla on kapitalistisen tuotannon kehityksen epätasaisuus jyrkästi lisääntynyt.

Kapitalismin yleisen kriisin aikana monopolistinen porvaristo, pyrkien viivyttämään kapitalistisen järjestelmän romahdusta ja säilyttämään herruutensa, hyökkää työtätekevien elintasoja ja demokraattisia oikeuksia vastaan sekä ottaa hallitsemisessa käytäntöön poliisimenetelmät. Kaikissa tärkeimmissä kapitalistisissa maissa valtiomonopolistisen kapitalismin kehitys voimistuu.

Kun porvaristo ei kyennyt enää hallitsemaan parlamentarismin ja porvarillisen demokratian vanhoilla menetelmillä, se pystytti useissa maissa — Italiassa, Saksassa, Japanissa ja eräissä muissa — fasistisen valtakomennon. *Fasismi* on finanssipääoman taantumuksellisimpien ja hyökkäyshaluisimpien ryhmien avointa terroristista diktatuuria. Fasismin tavoitteena on maan sisäpolitiikassa työväenluokan järjestöjen murskaaminen ja kaikkien edistykseisten voimien tukahduttaminen ja ulkopoliitiikassa maailmanherruudesta käytävän anastussodan valmisteleminen ja aloittaminen. Nämä tavoitteensa fasismi pyrkii saavuttamaan sellaisin menetelmin kuin terrori ja sosiaalinen demagogia.

Siten vuosien 1929—1933 yleismaailmallinen talouspula ja vuosien 1937—1938 pula johtivat niin kapitalististen maiden sisäisten kuin niiden välistenkin ristiriitojen jyrkkään kärjistymiseen. Pelastusta näistä ristiriidoista imperialistiset valtiot etsivät uuteen maailmanjakoon tähtäävän sodan valmistelusta.

LYHYITÄ YHTEENVETOJA

1. *Kapitalismin yleinen kriisi on maailman koko kapitalistisen järjestelmän kaikinpuolinen kriisi. Se käsittää sekä talouden että politiikan. Sen pohjana on toisaalta kapitalismin maailmanjärjestelmän yhä nopeutuva lahoaminen, samalla kun siitä irtautuu yhä uusia maita, ja toisaalta kapitalismista irtautuneiden maiden kasvava taloudellinen mahti.*

2. *Kapitalismin yleinen kriisi käsittää kokonaisen historiallisen ajanjakson, jonka kuluessa tapahtuu kapitalismin luhistuminen ja sosialismi voittaa koko maailman mitassa. Kapitalismin yleinen kriisi alkoi ensimmäisen maailmansodan aikana ja erityisesti seurauksena Neuvostoliiton irtoamisesta kapitalistisesta järjestelmästä.*

3. *Lokakuun Suuri sosialistinen vallankumous merkitsi ihmiskunnan historiassa perusteellista käännettä vanhasta kapitalistisesta maailmasta uuteen sosialistiseen maailmaan. Maailman jakautuminen kahdeksi järjestelmäksi — kapitalistiseksi järjestelmäksi ja sosialistiseksi järjestelmäksi — ja taistelu niiden välillä on kapitalismin yleisen kriisin perustunnusmerkki. Maailman jakauduttua kahdeksi järjestelmäksi määräytyi kaksi taloudellisen kehityksen linjaa: samaan aikaan kun kapitalistinen järjestelmä soikeutuu yhä enemmän*

sovittamattomiin ristiriitoihin, sosialistinen järjestelmä kehittyy jatkuvasti ylenevää linjaa ilman pulia ja järkytyksiä.

4. Kapitalismin yleisen kriisin tärkeimpiä piirteitä on imperialismin siirtomaajärjestelmän kriisi. Tämä kriisi ilmenee siirtomaissa imperialismin perusteita järkyttävään kansallisen vapaustaistelun kehityksenä. Sorrettujen kansojen kansallisen vapaustaistelun johtoon nousee työväenluokka. Lokakuun Suuri sosialistinen vallankumous päästi valloilleen sorrettujen kansojen vallankumouksellisen aktiivisuuden ja aloitti proletariaatin johtamien siirtomaavallankumousten aikakauden.

5. Kapitalismin yleisen kriisin vallitessa seurauksena erillisten maiden irtautumisesta imperialismin järjestelmästä, työtätekevien kurjistumisen lisääntymisestä sekä kapitalismin kehittymisestä siirtomaissa markkinaongelma kärjistyy. Kapitalismin yleisen kriisin luonteenomaisia piirteitä ovat tuotantolaitosten kroonillinen alikuormitus ja kroonillinen joukkotyöttömyys. Markkinaongelman kärjistymisen, tuotantolaitosten kroonillisen alikuormituksen ja kroonillisen joukkotyöttömyyden vaikutuksesta talouspulat syvenevät ja kapitalistisessa kehitysjaksossa tapahtuu oleellisia muutoksia.

XXII LUKU

KAPITALISMIN YLEISEN KRIISIN SYVENEMINEN TOISEN MAAILMANSODAN JÄLKEEN

Toinen maailmansota ja kapitalismin yleisen kriisin toinen vaihe. Leninillä oli ennakkonäkemyksensä siitä, että ensimmäistä maailmansotaa seuraavat toiset, imperialististen ristiriitojen aiheuttamat sodat. „Kaikki näkevät”, hän lausui vuosien 1914—1918 sodan päättyttyä, „että uusi samanlainen sota on väistämätön, jos imperialistit ja porvaristo jäävät valtaan”¹.

Imperialististen maiden välinen vaikutuspiirien jako, joka suoritettiin ensimmäisen maailmansodan tuloksena, osoittautui vieläkin epävakaisemmaksi kuin se, joka oli ollut voimassa ennen tätä sotaa. Englannin ja Ranskan osuus maailman teollisuustuotannossa väheni huomattavasti, niiden asemat kapitalistisilla maailman markkinoilla huononivat. Amerikkalaiset monopoliyrietykset, jotka olivat rikastuneet suuresti sodan aikana, laajensivat tuotantokykyään ja pääsivät ensimmäiselle sijalle kapitalistisessa maailmassa pääoman viennissä. Saksa, joka oli kärsinyt tappion

¹ V. I. Lenin, Puhe Kolmannen Internationalen vuosipäivän johdosta järjestetyssä Moskovan Neuvoston juhlaistunnossa, Teokset, 30. osa, s. 398.

ensimmäisessä maailmansodassa, jälleenrakensi nopeasti raskaan teollisuutensa amerikkalaisten sekä englantilaisten lainojen avulla ja alkoi vaatia vaikutuspiirien uutta jakoa. Japani lähti aggression tielle Kiinaa vastaan. Italia aloitti kamppailun useiden vieraiden siirtoma-alueiden anastamiseksi.

Siten kapitalististen maiden kehityksen epätasaisuuden lain vaikutus johti ensimmäisen maailmansodan jälkeisellä kaudella uuteen jyrkkään kapitalismin maailmanjärjestelmän sisäisen tasapainon häiriintymiseen. Kapitalistisessa maailmassa muodostui kaksi vihamielistä leiriä, mikä johti toiseen maailmansotaan.

Toisen maailmansodan, jota kansainvälisen imperialistisen taantumuksen voimat olivat valmistelleet, päästi valloilleen fasististen valtioiden, Saksan, Japanin ja Italian liittoutuma. Sodanedellisellä kaudella USA:n, Englannin ja Ranskan hallitsevat piirit, jotka pyrkivät suuntaamaan Saksan fasismin ja Japanin imperialismiin hyökkäyksen Neuvostoliittoa vastaan, olivat kannustaneet kaikin tavoin hyökkääjiä ja rohkaisseet heitä kaikin keinoin aloittamaan sotaa. Kuitenkin Saksan imperialismi aloitti ennen muuta sodan Ranskaa, Englantia ja USA:ta vastaan ja sitten hyökkäsi Neuvostoliiton kimppuun. Toinen maailmansota oli anastus- ja ryöstösotaa Hitler-Saksan ja sen rosvousliittolaisten — fasistisen Italian ja militaristisen Japanin — puolelta. Se oli oikeutettua, vapausotaa fasistisen hyökkäyksen kohteeksi joutuneiden Neuvostoliiton ja muiden kansojen puolelta.

Sotatoimien laajuudessa, asevoimien määrässä ja teknillisten sotavälineiden käytön laajuudessa, ihmishuolien määrässä ja aineellisten arvojen hävityksen mittasuhteissa toinen maailmansota jätti kauas jälkeensä ensimmäisen. Monet Euroopan ja Aasian maat kärsivät suunnattomia ihmismenetyksiä ja ennen näkemättömiä aineellisia vahinkoja.

Sotaan osallistuneiden valtioiden välittömät sotamenot kohosivat suunnilleen tuhanteen miljardiin dollariin, eivätkä tähän sisälly sotatoimien aiheuttamista hävityksistä koituneet vahingot. Saksalaisten fasistien ja japanilaisten miehittäjien ryöstökomento aiheutti suunnattomia vahinkoja Euroopan ja Aasian monien kansojen taloudelle ja kulttuurille.

Sota johti valtiomonopolistisen kapitalismin edelleen kehittymiseen. Niiden monien toimenpiteiden tarkoituksena, joihin porvarilliset valtiot ryhtyivät sodan yhteydessä, oli turvata finanssipääoman valtiaille maksimaalisen korkeat monopolivoitot. Tätä tarkoitusta palvelivat sellaiset toimenpiteet kuin sotatarvikkeiden miljarditilausten antaminen suurimmille monopoliryityksille erittäin edullisilla ehdoilla, valtion tuotantolaitosten luovuttaminen monopoliryityksille pilkkahinnasta, vaikeasaantisten raaka-aineiden ja työvoiman jakaminen johtavien yhtiöiden etujen mukaisesti, satojen ja tuhansien pienten ja keskisuurten tuotantolaitosten pakollinen sulkeminen tai niiden saattaminen muutamien harvojen sota-teollisuusyritysten alaisuuteen.

Sotivien kapitalististen valtioiden sotamenot kustannettiin veroilla, lainoilla ja laskemalla liikkeelle paperirahaa. Vuosina 1943—1944 veroihin meni tärkeimmissä kapitalistisissa maissa (USA:ssa, Englannissa ja Saksassa) noin 35% kansallistulosta. Inflaatio aiheutti hintojen suunnattoman nousun. Työpäivän pidentäminen, työn militarisoiminen, verotaakan lisääminen ja elinkustannusten kohoaminen, kulutustason aleneminen — kaikki tämä merkitsi työväenluokan ja talonpoikaiston perusjoukkojen riiston entistä suurempaa tehostamista.

Monopoliryitykset hankkivat sodan aikana tarumaisia voittoja. Amerikkalaisten monopoliryitysten voitot kasvoivat 3,3 miljardista dollarista v. 1938

17 miljardiin v. 1941, 20,9 miljardiin v. 1942, 24,6 miljardiin v. 1943 ja 23,3 miljardiin dollariin v. 1944. Valtavia voittoja saivat sotavuosina Englannin, Ranskan, fasisisen Saksan, Italian ja Japanin monopoliyritykset.

Sotavuosina ja sodanjälkeisellä kaudella monopoliyritysten taloudellinen ja poliittinen kaikkivalta kapitalistisissa maissa kasvoi entisestäänkin. Erikoisesti laajensivat liiketoimiensa mittasuhteita sellaiset amerikkalaiset monopoliyritykset kuin Terästrusti, Du Pont'in kemiallinen konserni, General Motorsin ja Chryslerin autotehtaat, General Electricin sähköteknillinen monopoliyritys ym. General Motorsin konsernilla esimerkiksi on nykyisin 102 tehdasta USA:ssa ja 33 tehdasta kahdessakymmenessä muussa maassa; näissä yrityksissä on noin puoli miljoonaa työläistä.

Molemmat kapitalistiset liittoutumat, jotka olivat iskeneet yhteen sodan ensi vaiheessa, toivoivat lyövänsä vastustajansa ja tällöin Saksan imperialistit toisaalta ja Amerikan imperialistit toisaalta pyrkivät saavuttamaan maailmanherruuden. Siitä ne etsivät pelastusta yleisestä kriisistä. Samanaikaisesti kumpikin kapitalistinen ryhmittymä perusti laskelmansa Neuvostoliiton tuhoon tai huomattavaan heikkenemiseen sodan kestäessä, emämaiden työväenliikkeen ja siirtomaiden kansallisen vapausliikkeen tukahduttamiseen.

Neuvostokansan sankarillisen taistelun ja SNTL:n taloudellisen ja sotilaallisen mahdin ansiosta, Euroopan ja Aasian imperialistinvastaisen kansallisen vapausliikkeen nousun ansiosta nämä imperialistien laskelmat pettivät. Toinen maailmansota päättyi siihen, että antihitleriläisen liittoutuman asevoimat täydellisesti nujersivat fasiset valtiot. Siinä oli ratkaiseva osuus Neuvostoliitolla, joka pelasti fasisistilta orjuuttajilta Euroopan kansojen sivistyksen, vapauden, riippumattomuuden ja koko olemassaolonkin.

Vastoin niitä laskelmia, joita imperialistit olivat tehneet Neuvostoliiton tuhoamisesta tai heikentämisestä, Neuvostoliitto selvisi sodasta entistä voimakkaampana ja sen kansainvälinen arvovalta kasvoi. Neuvostoliiton Suuri Isänmaallinen sota osoitti maailman ensimmäisen sosialistisen suurvallan voiman ja mahdin, sosialistisen yhteiskunta- ja valtiojärjestelmän valtavan paremmuuden. Fasististen hyökkääjien tappio päästi valloilleen kansan vapausliikkeen voimat Euroopassa ja Aasiassa. Leninin selville saama nykyisen aikakauden yhteiskuntakehityksen laki, jonka vaikutuksesta kapitalistisen talousjärjestelmän vallankumouksellinen vaihtuminen sosialistiseksi tapahtuu siten, että kapitalistisesta maailmanjärjestelmästä vähitellen irtoaa yhä uusia maita, osoittautui täysin paikansa pitäväksi.

Vastoin niitä laskelmia, joita imperialistit olivat tehneet vallankumouksellisen liikkeen heikkenemisestä ja tuhoutumisesta, sota johti uusien maiden irtoamiseen kapitalistisesta järjestelmästä. Useiden Keski- ja Kaakkois-Euroopan maiden — Puolan, Tšekkoslovakian, Jugoslavian, Romanian, Unkarin, Bulgarian ja Albanian — kansat heittivät harteiltaan taantumuksellisten järjestelmien ikeen, ja ottivat vallan omiin käsiinsä. Kansandemokraattiset tasavallat panivat toimeen perusteellisia sosiaalisia ja taloudellisia uudistuksia ja lähtivät kulkemaan sosialismin perustusten rakenta-

misen tietä. Maailman imperialismin vakavaksi tappioksi ja rauhan ja demokratian leirin merkittäväksi menestykseksi muodostui Saksan Demokraattisen Tasavallan perustaminen, sillä tämä tasavalta on Saksan kansan demokraattisten voimien tukikohta taistelussa yhtenäisen, demokraattisen ja rauhantahtoisen Saksan luomiseksi.

Vastoin imperialistien laskelmia siirtomaiden ja riippuvaisten maiden jatkuvasta orjuutuksesta näissä maissa alkoi kansallisen vapaustaistelun uusi mahtava nousu. Mitä suurimpia historiallisia muutoksia tapahtui Aasiassa, jossa elää enemmän kuin puolet koko maapallon väestöstä. Näiden muutosten joukossa on ensi tilalla Kiinan kommunistisen puolueen johtaman suuren Kiinan kansan voitto imperialismin ja sisäisen feodaalisen taantumuksen yhdistyneistä voimista. Kiinan kansanvallankumous teki lopun feodaaliriistäjien ja ulkomaisten imperialistien herruudesta maailman suurimmassa puolisiirtomaassa ja vapautti imperialismin vallasta 600 miljoonaa ihmistä käsittävän kansan. Venäjän Lokakuun Suuren sosialistisen vallankumouksen ja Neuvostoliiton toisessa maailmansodassa saavuttaman voiton jälkeen Kiinan Kansantasavallan perustaminen oli voimakkain isku koko imperialismin järjestelmälle. Kansantasavalta perustettiin myös Koreassa ja Vietnamsissa.

Kaikki tämä on johtanut siihen, että sosialismin ja kapitalismin välinen voimasuhde on edelleen vakavasti muuttunut sosialismin hyväksi ja kapitalismin vahingoksi. Tuloksena useiden Euroopan ja Aasian maiden irtoutumisesta kapitalismista yli kolmannes ihmiskunnasta on nyt jo vapautettu kapitalismin ikeestä.

Toisen maailmansodan aikana, varsinkin kansandemokratian maiden irtauduttua kapitalistisesta järjestelmästä Euroopassa ja Aasiassa, alkoi *kapitalismin yleisen kriisin toinen vaihe*, jolle on luonteensaomaista tämän kriisin syveneminen ja kärjistyminen entisestään.

Kahden leirin muodostuminen kansainväliselle areenalle ja yhtenäisten maailmanmarkkinain hajoaminen. Toisen maailmansodan tärkeimpänä lopputuloksena oli sosialismin ja demokratian maailmanleirin muodostuminen, leirin, joka yhdistää kapitalismista irtautuneet Euroopan ja Aasian maat ja jonka johdossa ovat Neuvostoliitto ja Kiinan Kansantasavalta. Rauhan, demokratian ja sosialismin aatteille ovat myötätuntoisia kapitalistisen maailman sadat miljoonat työtätekevät ja aikamme kaikki edistykselliset ainekset. Sosisialismin ja demokratian leirin vastakohtana on USA:n johtama kapitalismin leiri.

Toisen maailmansodan ja kansainvälisellä areenalla tapahtuneen kahden leirin muodostumisen tärkein taloudellinen seuraus oli *yhtenäisten kaikkikäsittävien maailmanmarkkinain hajoaminen*. „Kahden vastakkaisen leirin olemassaolon taloudellisena tuloksena oli se, että yhtenäiset kaikkikäsittävät maailmanmarkkinat hajosivat, minkä seurauksena meillä on nyt kahdet rinnakkaiset maailman-

markkinat, jotka myös ovat vastakkain”¹. Tämä on ollut syynä kapitalismin yleisen kriisin jatkuvaan syvenemiseen.

Sodanjälkeisellä kaudella sosialistisen leirin maat ovat lähentyneet toisiaan taloudellisesti ja järjestäneet läheisen taloudellisen yhteistyön ja keskinäisavun. Sosialistisen leirin maiden taloudellinen yhteistyö perustuu vilpittömään haluun auttaa toisiaan ja saada aikaan yhteinen taloudellinen nousu. Tärkeimmät kapitalistiset maat — USA, Englanti ja Ranska — yrittivät saattaa Neuvostoliiton, Kiinan ja Euroopan kansandemokratian maat taloudelliseen saartoon loivoen voivansa kuristaa nämä maat. Mutta siten ne vastoin tahtoaan edistivät uusien rinnakkaisten maailmanmarkkinain muodostumista ja lujittumista. Koska sosialistisen leirin maiden talouselämä kehittyi pulista vapaana, ei uusilla maailmanmarkkinoilla ole menekkivaikeuksia, vaan ne laajenevat keskeytymättä.

Sen seurauksena, että monet Euroopan ja Aasian maat ovat irtautuneet imperialismin järjestelmästä, on huomattavasti supistunut se piiri, jossa kapitalismin päämaat (USA, Englanti ja Ranska) voivat sijoittaa voimiaan maailman taloudellisiin varalähteisiin. Tämä on koskenut erikoisen kipeästi Yhdysvaltoihin, sillä Amerikan teollisuuden tuotantokyky kasvoi huomattavasti sodan aikana.

Se, että piiri, jossa kapitalismin päämaat voivat sijoittaa voimiaan maailman varalähteisiin, supistuu, voimistaa imperialistisen leirin maiden välillä taistelua menekkimarkkinoista, raaka-ainelähteistä ja pääoman sijoituspiireistä. Imperialistit, ja ennen muuta amerikkalaiset, yrittävät voittaa valtaviin markkinoiden menetyksen johdosta syntyneet vaikeudet voimaperäistämällä ekspansiota kilpailijainsa kustannuksella, hyökkäystoimenpiteillä, kilpavarustelulla ja talouden militarisoinnilla. Mutta kaikki nämä toimenpiteet johtavat kapitalismin ristiriitojen entistä suurempaan syvenemiseen.

Kaksi leiriä — sosialistinen ja kapitalistinen — ovat taloudellisen kehityksen kahden linjan ruumiillistumia. Toinen niistä on Neuvostoliiton ja kansandemokratian maiden tuotantovoimien nopean kehityksen rauhanomaisen talouden keskeytymättömän nousun ja työtätekevien joukkojen hyvinvoinnin jatkuvan kohoamisen linja. Toinen linja on tuotantovoimien kehitystä estävän kapitalismin talouselämän linja, linja, joka on talouden militarisoimista ja työtätekevien elintason alentamista maailman kapitalistisen järjestelmän jatkuvasti syvenevän yleisen kriisin olosuhteissa.

Kahdessa leirissä — sosialistisessa ja kapitalistisessa — on olennoitunut kaksi toisilleen vastakkaista kansainvälisen politiikan suuntaa. USA:n ja muiden imperialististen valtioiden aggressiiviset piirit ovat ottaneet suunnakseen uuden maailmansodan valmistelun ja taantumuksen voimistamisen maansa sisäisessä elämässä. Sosialistinen leiri käy taistelua uusien sotien uhkaa ja imperialis-

¹ J. V. Stalin, Sosialismin taloustieteellisiä probleemeja Neuvostoliitossa, ss. 30—31. (Suom. s. 31.)

tista ekspansiota vastaan, kansojen välisen taloudellisen ja kulttuuriyhteistyön kehittämiseksi, rauhan ja demokratian lujittamiseksi.

Imperialismin siirtomaajärjestelmän kriisin kärjistyminen. Kapitalismin yleisen kriisin toista vaihetta luonnehtii siirtomaajärjestelmän kriisin jyrkkä kärjistyminen. Imperialististen valtojen yritykset säilyttää riippuvaisten maiden kansojen kannettaviksi sodan ja sen seurausten aiheuttamat rasitukset johtivat siirtomaamaailman työtätekevän väestön elintason huomattavaan alenemiseen. Heikosti kehittyneiden maiden „auttamisen” varjolla amerikkalaiset monopoliyritykset tunkeutuvat ja pesiytyvät järjestelmällisesti Länsi-Euroopan maiden siirtomaihin ja vaikutuspiireihin, minkä seurauksena on orjuutettujen kansojen entistä suurempi rosvoaminen ja ristiriitojen syveneminen imperialististen valtojen välillä. Samalla sodan aiheuttama teollisuuden kehitys monissa siirto- ja puolisiirtomaissa on edistänyt proletariaatin kasvua, ja tämä proletariaatti esiintyy yhä aktiivisemmin imperialismia vastaan. Ristiriidat siirtomaiden ja emämaiden välillä ovat kaiken tämän tuloksena yhä enemmän kärjistyneet ja siirtomaamaailman kansojen kansallinen vapaustaistelu voimistunut. Saksan ja Japanin imperialismin asevoimien perinpohjainen tappio loi uuden, suotuisan tilanteen tämän taistelun menestymiselle. Toisen maailmansodan ja siirtomaiden ja riippuvaisten maiden kansallisen vapaustaistelun uuden nousun seurauksena on tosiasiallisesti tapahtumassa *imperialismin siirtomaajärjestelmän hajoaminen*.

Imperialismin siirtomaajärjestelmän hajoamista luonnehtii ennen kaikkea imperialismien rintaman murtuminen useissa siirto- ja puolisiirtomaissa, jotka ovat irtautuneet imperialismien maailmanjärjestelmästä ja pystyttäneet kansandemokraattisen järjestelmän. Kuten edellä jo mainittiin, imperialismien maailmanrintama murrettiin Kiinassa, samoin myös Koreassa ja Vietnamin. Kiinan kansanvallankumouksen suurella voitolla on ollut valtava vaikutus imperialismien koko siirtomaaselustaan. Imperialistisen riiston ja kapitalististen maiden ryhmien keskeisen kilvoittelun kohteesta Kiina on muuttunut itsenäiseksi suurvallaksi, joka on kansallisesti täysin suvereeni ja harjoittaa riippumatonta politiikkaa kansainvälisellä areenalla. Kiinan Kansantasavalta, jota yhdistävät läheiset ystävyden ja yhteistyön siteet Neuvostoliittoon ja kaikkiin muihin sosialistisen leirin maihin, esiintyy rauhan ja demokratian mahtavana voimana Kauko-Idässä ja koko maailmassa.

Imperialismin siirtomaajärjestelmän hajoamista luonnehtii edelleen se, että useiden muiden siirtomaiden ja riippuvaisten maiden kansat ovat riistäytyneet vapaaksi siirtomaajärjestelmästä ja astuneet itsenäisen suvereenisen kehityksen tielle. Intian (maan, jonka väkiluku ylittää 440 miljoonaa) kansallisen vapausliikkeen painostuksesta Englannin imperialismien täytyi poistaa tästä maasta siirtomaahallintonsa. Intia jaettiin kahteen dominioon — Intiaan ja Pakistaniin. Intiasta tuli itsenäinen tasavalta, joka harjoittaa

kansainvälisellä arenalla riippumatonta politiikkaa. Siirtomaasorrostosta vapautunut Intian kansa taistelee riippumattomuutensa lujittamisen, maan teollistamisen ja agraariuudistusten suorittamisen puolesta. Intian ohella siirtomaajärjestelmästä ovat tehneet lopun Indonesia, Birma ja Ceylon. Imperialistiset valtiot — ennen muuta Englanti ja USA — ponnistavat kaikki voimansa voidakseen pitää hallussaan ja laajentaa taloudellisia asemiaan näissä maissa ja riistää niiltä itsenäisyyden. Tämä politiikka kohtaa kuitenkin lisääntyvää vastarintaa näiden maiden kansojen taholta, jotka päättäväisesti puolustavat riippumattomuuttaan.

Imperialismin siirtomaajärjestelmän kriisin kärjistymistä luonnehtii sorrettujen kansojen kansallisen vapausliikkeen nousu, ja tuo liike on saanut uusia luonteenomaisia piirteitä. Monissa siirtomaissa on proletariaatin ja kommunististen puolueiden johtava osuus kasvanut ja voimistunut, mikä on ollut tärkeä ehto sen taistelun menestykselle, jota orjuutetut kansat käyvät imperialistien karkottamiseksi ja demokraattisten uudistusten suorittamiseksi. Työväenluokan johdolla luodaan yhtenäinen kansallinen demokraattinen rintama, lujittuu työväenluokan ja talonpoikaiston liitto imperialismin- ja feodalisminvastaisessa taistelussa. Eräissä orjuutetuissa maissa kansan vapausliikkeen kehitys on johtanut kansanjoukkojen pitkälliseen aseelliseen taisteluun siirtomaasortajia vastaan (Malaiji, Filippiinit). Kansalliseen vapaustaisteluun ovat yhtyneet Afrikan (Madagaskarin, Kultarannikon, Kenyan ja Etelä-Afrikan Liiton) kansat, joita imperialistien sorto eniten painaa. Vastarinta imperialisteja kohtaan kasvaa Lähi- ja Keski-Idässä (Iranissa, Egyptissä) ja Pohjois-Afrikassa (Algeriassa, Tunisiassa, Marokossa). Latinalaisessa Amerikassa voimistuu taistelu Yhdysvaltojen finanssiharvinaisuuden taloudellista isännöintiä ja poliittista sortoa vastaan.

USA:n aggressiivisten piirien johtamien imperialistien taantumukselliset yritykset ehkäistä imperialismin- ja feodalisminvastaisella pohjalla tapahtuvaa Aasian kansojen kansallista ja yhteiskunnallista uudestisyntymistä ovat jatkuvasti epäonnistuneet. Amerikkalaisen aseellisen intervention romahdus Koreassa ja ranskalaisen ja amerikkalaisen imperialismin suunnitelmien luhistuminen Indo-Kiinassa osoittivat havainnollisesti, että ne ajat, jolloin imperialistit saattoivat asevoimin pakoittaa tahtoonsa Aasian kansat ja tukahduttaa niiden kaikki vapaus- ja riippumattomuuspyrkimykset, ovat peruuttamattomasti menneet.

Imperialismin siirtomaajärjestelmän alkanut hajoaminen johtaa siirtomaariiston piirin yhä suurempaan supistumiseen. Tämä lisää väistämättömästi kapitalististen maiden taloudellisia ja poliittisia vaikeuksia ja järkyttää koko imperialistista järjestelmää.

Kapitalismin kehityksen epätasaisuuden lisääntyminen. Amerikkalaisen imperialismin ekspansio. Kapitalististen maiden kehityksen epätasaisuuden synnyttämä toinen maailmansota johti tämän epätasaisuuden kärjistymiseen entisestäänkin. Kolme imperialistista

valtaa — Saksa, Japani ja Italia — kärsivät sotilaallisen tappion. Ranskalle tuotettiin suuria menetyksiä, Englanti heikkeni varsin vakavasti. Samaan aikaan sodasta rikastuneet USA:n monopoliyrietykset lujittivat taloudellisia ja poliittisia asemiaan kapitalistisessa maailmassa.

Vuosien 1929—1939 aikana Amerikan teollisuus, jonka käytettävissä oli huomattavia tuotantotehoeservejä, pysyi oikeastaan samalla tasolla. Menekkimarkkinoiden rajoittuneisuuden vuoksi tuotantolaitokset työskentelivät huomattavasti alikuormitettuina. Toisen maailmansodan aikana USA:n alueella ei ollut sotatoimia eikä sen talous kokenut sodan hävityksiä. Samanaikaisesti amerikkalaisten monopoliyrietysten menekkimarkkinat laajenivat valtavassa mitassa. Sota sai aikaan aseiden ja sotatarvikkeiden tavattoman kysynnän. Samalla amerikkalaiset monopoliyrietykset saivat tilaisuuden anastaa haltuunsa Länsi-Euroopan maiden entiset markkinat valtamerentakaisissa siirtomaissa ja vaikutusalueilla. Näissä olosuhteissa USA:n monopoliyrietykset saattoivat lisätä nopeasti tuotannon määrää ja uusia huomattavassa mitassa teollisuuden tuotantokoneiston.

Vuonna 1943 Amerikan teollisuustuotanto ylitti 2,2-kertaisesti vuoden 1939 tason. Samalla Länsi-Euroopan tärkeimmissä kapitalistisissa maissa, jotka olivat kärsineet kovasti sodasta, teollisuustuotanto supistui huomattavasti sodan loppuun mennessä. Tämän tuloksena USA:n osuus kapitalistisen leirin maiden teollisuustuotannon kokonaismäärässä kohosi 41 prosentista v. 1937 56,4 prosenttiin v. 1948.

USA:n monopolistiipiirit, julistaen ohjelmakseen oman maailmanherruutensa pystyttämisen, ryhtyivät laajamittaiseen taloudelliseen ja poliittiseen ekspansioon (vaikutusvallan laajentamiseen) kapitalistisissa maissa ja siirtomaissa. Käyttämällä hyväkseen kilpailijoidensa heikentymistä amerikkalaiset monopoliyrietykset enimmäisvoittoja tavoitellen valtasivat ensimmäisinä sodanjälkeisinä vuosina huomattavan osan kapitalistisista maailmanmarkkinoista. Ne käyttivät laajassa mitassa pääoman viennin valtiomonopolistisia muotoja vieraiden maiden orjuuttamiseksi.

Amerikan finanssiharvainvallon laskelmat oman herruutensa pystyttämiseksi kapitalistisilla maailmanmarkkinoilla kuitenkin pettivät. Sodan päätyttyä osoittautui, että Länsi-Euroopan kapitalistiset maat olivat joutuneet kärsimään suuria hävityksiä. Sota oli tuottanut suurta vahinkoa Länsi-Euroopan tärkeimpien maiden taloudelle, joiden alueella oli ollut sotatoimia (Saksa, Ranska, Italia) tai joiden alue oli joutunut ilmahyökkäysten kohteeksi (Englanti). Tehostamalla työtätekevien riiston astetta ja alentamalla heidän elintasoaan näiden maiden porvaristo kunnosti sodan päätyttyä teollisuuden tuotantokoneiston, uusien sen huomattavassa määrässä. Sisämarkkinoiden suppeuden vuoksi nämä maat alkoivat palata entisille ulkomarkkinoilleen, jotka Amerikan monopoliyrietykset olivat valanneet sodan aikana. Kapitalistisilla maailmanmarkkinoilla Yhdysvallat kohtasi kohta sodan jälkeen lisääntyvää kilpailua Länsi-

Euroopan maiden, ensi sijassa Englannin taholta. Taistelu menekki-markkinoista kärjistyi vieläkin enemmän sen vuoksi, että 5—6 vuotta sodan päättymisen jälkeen tähän taisteluun yhtyivät uudestaan Länsi-Saksan ja Japanin monopoliyritykset.

Amerikan imperialismiin ekspansio esiintyi ensi aikoina lippunaan „Euroopan sodanjälkeisen jälleenrakentamisen avustaminen”. Vuosina 1948—1952 voimassa olleen „Marshall-suunnitelman” tarkoituksena oli saattaa Länsi-Euroopan maat riippuvaisiksi amerikkalaisista monopoliyrityksistä, vetää ne USA:n imperialistien piiriin hyökkäyspolitiikan pyörteeseen ja jouduttaa niiden talouden militarisoitua. „Marshall-suunnitelma” oli perustana Pohjois-Atlantin sopimukselle, hyökkäysliitolle, jonka amerikkalainen imperialismi, Englannin hallitsevien piirien aktiivisesti tukiessa, muodosti v. 1949 maailmanherruutensa pystyttämiseksi. „Marshall-suunnitelman” voimassaoloajan päätyttyä se korvattiin ns. „keskinäisen turvallisuuden” ohjelmalla, jonka mukaisesti Amerikan „apua” annetaan vain kilpavarustelua ja uuden sodan valmistelua varten. Siten amerikkalainen imperialismi riisui lopullisesti kapitalististen maiden talouden „jälleenrakentajan” naamionsa.

Sodan aikana amerikkalainen vienti kasvoi voimakkaasti Euroopan maiden ja ennen muuta Englannin viennin jyrkän alenemisen kustannuksella. Vuonna 1945 USA:n viennin osuus kapitalististen maiden koko viennissä oli 40,1%, oltuaan 12,6% vuonna 1937, kun taas Englannin viennin osuus aleni samaan aikaan 9,9 prosentista v. 1937 7,4 prosenttiin v. 1945. Mutta sodan päättymisen jälkeen USA:n osuus kapitalististen maiden viennissä aleni, mikä johtui taistelun kärjistyisestä maailmanmarkkinoilla ja Euroopan maiden viennin kasvusta, ja oli vuonna 1954 19,5%, kun taas Englannin viennin osuus oli samana vuonna 10,1%.

Amerikkalaiset monopoliyritykset pyrkivät kaikin keinoin lisäämään tavarain vientiä muihin kapitalistisen leirin maihin käyttäen tässä tarkoituksessa sekä orjuuttavia ehtoja myöntäessään näille maille lainoja että avointa dumpingiakin. Samaan aikaan USA suojelee kaikin tavoin sisäisiä markkinoitaan ulkomaisten tavarain tuonnilta määräten poikkeuksellisen korkeat tullimaksut näille tavaroille. Tällainen amerikkalaisen ulkomaankaupan yksipuolinen luonne on synnyttänyt muissa kapitalistisissa maissa kroonillisen dollarivajauksen, ts. dollarien riittämättömyyden Yhdysvalloista tuotujen tavaroiden maksamiseen.

Yhdysvaltojen monopoliyritysten taloudellinen ekspansio johtaa eri maiden välisten historiallisesti muodostuneiden monipuolisten taloudellisten siteiden katkeamiseen. Amerikkalainen imperialismi riistää Länsi-Euroopalta mahdollisuuden saada elintarvikkeita ja raaka-aineita Itä-Euroopan maista, jotka ovat toimittaneet näitä tavaroita vaihtaen ne Länsi-Euroopan teollisuustuotteisiin. Eräänä kapitalistisen talouden sodanjälkeisiä vaikeuksia kärjistäväenä tekijänä on se seikka, että imperialistit itse ovat sulkeneet itseltään pääsyn demokraattisen leirin maailmanmarkkinoille, luopuen miltei kokonaan kaupankäynnistä Neuvostoliiton, Kiinan Kansantasavallan ja Euroopan kansandemokraattisten maiden kanssa.

Toisen maailmansodan jälkeisinä vuosina (1946—1954) USA:n vienti on tehnyt keskimäärin 13,5 miljardia dollaria vuodessa, mutta tuonti vain 8,5 miljardia; USA on tuonut Länsi-Euroopan maista vuosittain keskimäärin 1,3 miljardin dollarin arvosta tavaraa, mutta vienyt näihin maihin tavaroita noin 4 miljardin

arvosta. Kahdeksan vuoden aikana erotus USA:n Länsi-Euroopan maihin tapahtuneen viennin ja niistä USA:han tapahtuneen tuonnin välillä oli 21,6 miljardia dollaria.

USA:n tavaravaihto maiden kanssa, jotka nykyisin kuuluvat demokraattiseen leiriin, oli v. 1951 10 kertaa pienempi kuin v. 1937, Englannin tavaravaihto näiden maiden kanssa on supistunut 6-kertaisesti ja Ranskan enemmän kuin 4-kertaisesti.

Amerikkalaisten monopoliyritysten ekspansio antaa tuntuvia iskuja muiden kapitalististen maiden eduille. „Avunannon” varjolla ja myöntämällä luottoa amerikkalaiset monopoliyritykset pesiytyvät muiden maiden talouselämään ja valtaavat tärkeitä asemia Länsi-Euroopan valtojen siirtomaissa. Englanti ja Ranska, joille halvoilla raaka-aineilla ja varmoilla menekkimarkkinoilla on ensisijainen merkitys, eivät voi loputtomasti sietää muodostunutta tilannetta. Voitettut maat — Länsi-Saksa, Japani, Italia —, jotka ovat joutuneet amerikkalaisen finanssipääoman ikeeseen, eivät niin ikään voi tyytyä sellaiseen osaan.

Kehityksen epätasaisuus ahtaammaksi käyneen imperialistisen leirin sisällä on lisääntynyt toisen maailmansodan jälkeen entistä enemmän, mikä johtaa väistämättömästi jatkuvaan *ristiriitojen kasvuun* kapitalististen maiden välillä. Tärkeimmät niistä ovat *ristiriidat USA:n ja Englannin välillä*. Nämä ristiriidat ilmenevät amerikkalaisten ja englantilaisten monopoliyritysten avoimena taisteluna tavaroiden menekkimarkkinoista, raaka-ainelähteistä (ennen muuta vuoriöljystä, kautsusta, väri- ja harvinaisista metalleista), vaikutuspiireistä yleensä (Länsi-Euroopassa, Lähi- ja Kauko-Idässä, Latinalaisessa Amerikassa).

Sosialistisen leirin maita vastaan suunnatut Yhdysvaltojen puuhaamat imperialististen valtioiden hyökkäysliittoutumat eivät voi poistaa näiden liittoutumien osanottajien välisiä sovittamattomia vastakohtia ja selkkauksia, joita taistelu korkeista monopoli-voitoista pääoman hallitsemien alueiden supistuessa aiheuttaa. Näin ollen myös nykyisellä kaudella pysyy voimassa se Leninin väite, että imperialismiin aikakaudella tapahtuvan kapitalististen maiden kehityksen epätasaisuuden lain vaikutus aiheuttaa näiden maiden välillä selkkauksia ja yhteentörmäyksiä.

Imperialististen valtojen ennen muuta USA:n aggressiiviset piirit alkoivat heti toisen maailmansodan päätyttyä harjoittaa kolmannen maailmansodan valmistelua tarkoittavaa politiikkaa. Monopoliyritysten apurit pyrkivät pettämään kansoja väittäen, että sodan väistämättömyys johtuu kahden vastakkaisen järjestelmän — kapitalismin ja sosialismin — olemassaolosta nykymaailmassa. Historialliset tosiasiat kumoavat tuon loruilun. Ensimmäisen maailmansodan aiheutti imperialististen ristiriitojen kärjistyminen maailmassa, jossa kapitalistinen järjestelmä vallitsi vielä jakamattomasti. Toinen maailmansota alkoi sodasta kahden kapitalististen maiden liittoutuman välillä. Toisen maailmansodan jälkeisellä kaudella sosialistisen leirin maat puolustavat lujasti ja johdonmukai-

sesti kansojen välisen rauhan säilyttämisen ja lujittamisen asiaa lähtien siltä kannalta, että kapitalistinen ja sosialistinen järjestelmä voivat hyvin olla rauhassa rinnakkain kilpaillen taloudellisesti keskenään. Neuvostoliiton ja kansandemokratian maiden politiikkaa, jonka suuntana on valtioiden rauhanomaisen yhteistyön kehittäminen niiden yhteiskunnallisesta järjestelmästä riippumatta, tukevat työtätekevien joukot, ja sillä on rauhanpuolustajien kannatus koko maapallolla.

Rauhanpuolustajien liike yhdistää satoja miljoonia ihmisiä kaikissa maissa, siinä luvussa miljoonia ihmisiä pääoman maissa. Kansojen rauhan ja turvallisuuden puolustamisen yhteisellä pohjalla yhdistyvät erilaisten yhteiskunnallisten ryhmien, erilaisten poliittisten ja uskonnollisten katsomusten edustajat. Aggressiivisten imperialistipiirien hautomat uuden maailmansodan suunnitelmat on tuomittu epäonnistumaan, jos kansat ottavat rauhan säilyttämisen asian omiin käsiinsä ja puolustavat sitä loppuun saakka. „Maailman demokraattiset voimat ovat kyllin mahtavat ehkäistäkseen sodan, jos ne vain toimivat yhdessä ja osaavat sitoa kädet niiltä, jotka etsivät sodasta rikkautta ja tavoittelevat maailman herruutta”¹.

Kapitalististen maiden talouselämän militarisointi. Muutokset kapitalistisessa kehitysjaksossa. Yhtenäisten maailmanmarkkinoiden hajoamisen olosuhteissa, oloissa, jolloin piiri, jossa kapitalismin päämaat voivat sijoittaa voimiaan maailman varalähteisiin, supistuu, hallitsevat monopoliyriykset turvautuvat entistä enemmän talouselämän militarisointiin saadakseen sillä tavoin tuotannon kasvamaan ja turvatakseen korkeimmat voitot. Kilpavarusteluun käytettävien suoranaisten ja välillisten menojen osuus valtionbudjetissa kasvaa jatkuvasti. Samalla kun valtionbudjetit kasvavat, käsittäen yhä suuremman osan kansantulosta, niiden vajaus suurenee, valtionvelka lisääntyy, rahan kiertokulkukanavat täyttyvät ylen määrin paperirahalla, jonka ostokyky alenee. Talouselämän militarisointi johtaa väistämättömästi kapitalistisen talouselämän sovitamattomien ristiriitojen entistä suurempaan kärjistymiseen.

Ilmeisesti pienennettyjen virallisten tietojen mukaan amerikkalaisten monopoliyriyten voitot lisääntyivät 3,3 miljardista dollarista v. 1938 34,8 miljardiin dollariin v. 1954, ts. enemmän kuin 10-kertaisesti. Yhdeksän sodanjälkeisen vuoden ajalta amerikkalaisten monopoliyriyten voitot tekivät 304 miljardia dollaria. Englannissa osakeyhtiöiden voitot tekivät v. 1953 3,5 miljardia puntaa, jota vastoin v. 1938 ne tekivät 1 miljardin.

Sodanjälkeisinä vuosina (1946—1954) USA:n sotilasmenojen kokonaissumma, Pohjois-Atlantin liittoon kuuluvien maiden asevarusteluun ja atomipommien tuotantoon käytetyt menot mukaan lukien, oli yli 258 miljardia dollaria. USA:n välittömät sotilasmenot viimeisten kolmen vuoden aikana (1952—1954) ovat olleet keskimäärin 47 miljardia dollaria vuodessa eli enemmän kuin 2/3 koko budjetista, kun ne kolmivuotiskautena toisen maailmansodan edellä olivat 953 miljoonaa dollaria, eli 12% koko budjetista. Englannissa sotilasmenot kasvoivat vastaavasti 173 miljoonasta 1 429 miljoonaan puntaan tehden 1/3 koko budjetista,

¹ William Z. Foster, Amerikan poliittisen historian ääriiviivat, 1953, s. 831.

vastaavan luvun oltua sodan edellä 18%. Ranskassa sotilasmenot ovat olleet viimeksi kuluneina kolmena vuotena keskimäärin yli 1/3 koko budjetista.

USA:n dollarin ostokyky oli v. 1954 vain 34,6% vuoteen 1939 verraten, Englannin punnan ostokyky oli 31,2, Ranskan frangin 2,8 ja Italian liiran 1,8%.

Kapitalististen maiden talouselämän militarisointi on kapitalismin lisääntyvän loismaisuuden ja mätänemisen selvimpiä ilmauksia. Todetessaan USA:n nopean taloudellisen kehityksen Lenin korosti jo ensimmäisen maailmansodan aikana, että „juuri sen tähden uusimman amerikkalaisen kapitalismin loismaiset piirteet ovat tulleet esiin erikoisen selvästi”¹. Toisen maailmansodan jälkeisenä aikana tämä amerikkalaisen kapitalismin loismainen luonne on käynyt entistä räikeämmäksi. Se ilmenee erikoisen havainnollisesti varustelukilpailusta ja kansantalouden kaikinpuolisesta militarisoinnista aiheutuvien tuottamattomien valtionmenojen kasvussa.

Kapitalismin loismaisuus ja mätäneminen eivät lainkaan merkitse teknillisen edistyksen keskeytymistä, tekniikan kehityksen täydellistä pysähtymistä. Monopoleille ominainen tendenssi teknillisen kehityksen pysähtymiseen vaikuttaa rinnan sen vastakkaisen tendenssin kanssa, jonka suuntana on tekniikan kehittäminen kilpailun ja korkeiden monopolivoittojen tavoittelun vaikutuksesta. Kilpavarustelu aiheuttaa tekniikan kehittymistä asetuotannon aloilla ja niiden kanssa yhteydessä olevilla raskaan teollisuuden aloilla. Sen tuloksena teknillinen kehitys kapitalistisissa maissa ei seis paikallaan, vaan edistyy. Mutta kapitalismin mätäneminen ilmenee siinä, että teknillinen edistys tapahtuu äärimmäisen epätasaisesti ja jää huomattavasti jälkeen niistä valtavista mahdollisuuksista, joita tieteen ja tekniikan nykyinen kehitystaso tarjoaa.

Talouden militarisoinnin taloudellinen olemus on se, että ensiksikin yhä suuremman osan valmiista tuotteista ja raaka-aineista nielee tuottamaton sotilaallinen kulutus tai se joutuu seisomaan käyttämättömänä valtaviin strategisten varastojen muodossa; toiseksi sotatarviketuotannon laajentaminen tapahtuu sen kustannuksella, että alennetaan entisestäänkin työläisten työpalkkaa, talonpoikaisto saatetaan taloudelliseen häviöön, lisätään verotaakkaa ja rosvoataan siirtomaiden ja riippuvaisten maiden kansoja. Kaikki tämä vähentää huomattavasti väestön ostokykyä, alentaa teollisuus- ja maataloustuotteiden kysyntää, johtaa siviilituotannon jyrkkään supistumiseen. Kapitalististen maiden talouden militarisointi syventää siis epäsuhdetta tuotantomahdollisuuksien ja väestön supistuvan maksukykyisen kysynnän välillä ja johtaa väistämättömästi liikatuotantopulan edellytysten karttumiseen.

Kapitalistisen maailmanjärjestelmän yleisen kriisin syvetessä tapahtuu uusia muutoksia kapitalistisessa jaksossa. Nämä muutokset johtuvat yhtenäisten maailmanmarkkinoiden hajoamisesta ja kapitalististen maiden kehityksen epätasaisuuden lisääntymisestä.

¹ V. I. Lenin, Imperialismi kapitalismin korkeimpana vaiheena, Teokset, 22. osa, s. 287. (Suom. V. I. Lenin, Valitut teokset, I osa, 1947, s. 887.)

Ne ovat yhteydessä toisen maailmansodan väistämättömiin seurauksiin ja talouselämän militarisointiin. Estäessään tilapäisesti pulan puhkeamisen sotilaalliset ja inflatoriset tekijät, ts. talouden militarisointi ja sitä seuraava inflaatio, eivät voi poistaa tai rajoittaa kapitalistisen uusintamisen yleisten lakien vaikutusta, lakien, joista johtuu pulien väistämättömyys.

Koska USA toisaalta ja Länsi-Euroopan päämaat toisaalta selvisivät sodasta varsin erilaisin taloudellisin tuloksin, ei kapitalistisen jakson kulku voinut olla yhtäläinen koko kapitalistisessa maailmassa. Sotatarpeiden kysynnän perusteella paisunut USA:n teollisuustuotannon määrä supistui jyrkästi toisen maailmansodan päätyttyä, v. 1946 (29 prosentilla verrattuna vuoteen 1943). Sitten vv. 1948—1949 oli talouspula. Luonnehtivaa on, että pulan edellä v. 1948 Amerikan teollisuus ei ollut vielä saavuttanut tuotannon kokonaismäärässä sota-ajan ylintä, vuoden 1943 tasoa. Vv. 1948—1949 pula koski jossain määrin myös eräitä Länsi-Euroopan maita. Vuoden 1948 lokakuusta vuoden 1949 lokakuuhun mennessä Amerikan teollisuustuotannon kokonaismäärä pieneni 10%. Vuoden 1943 korkeimpaan tasoon verrattuna USA:n teollisuustuotanto supistui v. 1949 35 prosentilla, koneenrakennusteollisuustuotanto — 50 prosentilla. Tuotannon supistumisen ohella pulailmiöitä oli tavaravaihdon luottotoiminnan ja ulkomaankaupan alalla. Sellaisia ovat valtavat realisoimattomat tavaravarastot ja kauppavaihdon väheneminen, rautatiekuljetusten jyrkkä supistuminen, pörssiromahdukset, miljardeihin nouseva osakekurssien lasku, vararikkojen lukumäärän lisääntyminen, Amerikan viennin kokonaismäärän pieneneminen.

Koska sota oli aiheuttanut huomattavaa hävitystä Länsi-Euroopan tärkeimpien kapitalististen maiden taloudelle ja hävitetyn jälleenrakentaminen oli viivästyttänyt liikatuotantopulan edellytysten karttumista, niin näissä maissa teollisuustuotannon määrä lisääntyi sodanjälkeisenä aikana. Vv. 1948—1949 pula USA:ssa ei johtanut tuotannon yleiseen laskuun Länsi-Euroopassa eikä siis kehittyneet maailman talouspulaksi.

Sotilasmenojen nopea kasvu USA:ssa ja muissa kapitalistisissa maissa, varsinkin sodan puhjettua Koreassa v. 1950, kannusti tilapäisesti laajentamaan tuotantoa, etupäässä aseiden ja muiden sotatarvikkeiden tuotantoa. Mutta tuon elpymisen yksipuolinen luonne teki sen kestävämmäksi ja lyhytaikaiseksi. Jo vuoden 1953 puolivälissä USA:ssa alkoi uusi pulaluontoinen lasku tuotannossa. Vajaassa vuodessa — vuoden 1953 elokuusta vuoden 1954 huhtikuuhun mennessä — USA:n teollisuustuotannon määrä supistui 10%. Tuotannon supistumisen seurauksena oli täystyöttömien luku kasvanut 2-kertaiseksi, vararikkoutumisaalto ja pienempien toimien joutuminen suurimpien monopoliyritysten nielemiksi. Vuoden 1954 huhtikuusta marraskuuhun teollisuustuotanto pysyi samalla tasolla ja vasta vuoden 1954 marraskuusta se alkoi hitaasti kasvaa.

Näin siis uusintamisen kululle kapitalismin yleisen kriisin toisessa vaiheessa on erikoista jyrkästi lisääntynyt epätasaisuus eri maiden kehityksessä, mikä tekee koko kapitalistisen talousjärjestelmän erikoisen epävakaiseksi. Maailman taloudellisen pulan edellytykset lisääntyvät edelleenkin kaikissa kapitalistisissa maissa.

Kapitalististen maiden työväenluokan lisääntyvä kurjistuminen. Kapitalismin yleisen kriisin syveneminen toisen maailmansodan jälkeen on johtanut proletariaatin jatkuvaan kurjistumiseen. Tavoitellessaan enimmäisvoittoja monopoliyritykset tehostavat työtätekevien riistoa. Monopolipääoma säilyttää työtätekevien harteille sodan ja talouden militarisoinnin tuhoisat seuraukset.

Monopoliyritykset pyrkivät ammattiyhdistysten taantumuksellisten johtomiesten avustamina alentamaan työläisten reaali-palkkaa „jäädyttämällä” nimellispalkan, ts. kieltämällä sen kohottamisen inflaation aikana ja verotaakan kasvaessa. Inflaatio saa aikaan elinkustannusten kohoamisen ja kulutustarvikkeiden hintojen nopean nousun ja nimellispalkan ja reaali-palkan välisen erotuksen suurenemisen. Kapitalististen maiden ulospäin suuntautuvaa laajentumispolitiikkaa ja talouden militarisointia toteutetaan työtätekevien kannettavaksi säilytetyn verotaakan laskuun. Eräs työväenluokan elintasoa alentava tekijä on asuntovuokrien nopea nousu. Reaali-palkan aleneminen johtaa työläisväestön ravitsemuksen huononemiseen.

Työtätekevän sivistyneistön asema kapitalistisissa maissa huononee: sen keskuudessa lisääntyy työttömyys, sen tulot vähenevät elinkustannusten ja verojen nousun sekä inflaation johdosta.

USA:ssa, Englannissa ja varsinkin Ranskassa ja Italiassa työläisten reaali-palkka on sodanedelliseen tasoon verrattuna huomattavasti supistunut. Niinpä esim. Ranskassa tuntipalkan ostokyky oli v. 1955 yleensä noin kaksi kertaa pienempi kuin ennen sotaa.

Rahan ostokyvyn jyrkän alenemisen ohella elinkustannukset ovat kapitalistisissa maissa sodanedelliseen aikaan verrattuina huomattavasti nousseet: v. 1954 ne olivat sodanedelliseen aikaan verraten USA:ssa 2,9 kertaa, Ranskassa yli 30 kertaa, Italiassa — 60 kertaa kalliimmat.

Sotatarviketuotannon kasvusta huolimatta USA:ssa oli v. 1952 ainakin 3 miljoonaa täystyötöntä ja 10 miljoonaa osatyötöntä työläistä, Englannissa yli puoli miljoonaa täystyötöntä, Länsi-Saksassa melkein 3 miljoonaa täys- ja osatyötöntä. Italiassa laskettiin olleen yli 2 miljoonaa täystyötöntä ja vielä enemmän osatyöttömiä. Japanissa oli noin 10 miljoonaa täys- ja osatyötöntä. USA:ssa täystyöttömien lukumäärä nousi v. 1954 alussa 3,7 miljoonaan ja osatyöttömien 13,4 miljoonaan.

USA:ssa olivat väestön välittömät verot budjettivuonna 1953/54 kasvaneet budjettivuoteen 1937/38 verraten valuutan arvon alenemisenkin huomioon ottaen melkein 12-kertaisesti. Länsi-Euroopan maissa, joissa verotaakka oli jo ennen toista maailmansotaa hyvin raskas, verot ovat samana aikana lisääntyneet: Englannissa 2-kertaisesti, Ranskassa 2,5-kertaisesti ja Italiassa puolitoistakertaisesti.

Vuoden 1955 alkuun mennessä työläisperheen asuntovuokra oli USA:ssa kasvanut enemmän kuin kaksinkertaiseksi vuoteen 1939 verrattuna.

Amerikan Väestönlaskentatoimiston laskelmien mukaan USA:ssa 72,2% kaikista amerikkalaisista perheistä sai v. 1949 virallista toimeentulominimiä

pienemmät tulot, jota paitsi 34,3%:lla kaikista perheistä tulot olivat vähemmän kuin puolet tästä minimistä, 18,5%:lla vähemmän kuin neljännes ja 9,4%:lla vähemmän kuin kahdeksannes tästä minimistä.

Kapitalististen maiden laajojen väestökerrosten aineellisen aseman huononeminen aiheuttaa lisääntyvää tyytymättömyyttä ja suuttumusta kansanjoukoissa, jotka yhä aktiivisemmin esiintyvät monopolipääoman harjoittamaa sortoa vastaan. Sen ilmauksena on lakkoliikkeen nousu kapitalistisissa maissa, v. 1945 perustetun *Maailman Ammattiyhdistysten liiton* yhdistämien edistyksellisten ammattiliittojen lujittuminen, kommunististen puolueiden kasvu ja niiden joukkovaikutuksen laajeneminen sekä työväenluokan poliittisen aktiivisuuden voimistuminen. Esiintyen päättäväisesti oikeistososialistien ja taantumuksellisten ammattiyhdistysjohtajien hajoitustyötä vastaan kommunistiset puolueet ja edistykselliset ammattiliitot kasvattavat työväenluokkaa proletaarisen solidaarisuuden hengessä taisteluun kansojen vapauttamiseksi imperialistisesta sorrosta.

Monopoliyritysten harjoittaman sorron lisääntyminen kapitalististen maiden maataloudessa ja talonpoikaiston joutuminen häviötilaan. Toisen maailmansodan jälkeistä kapitalismin yleisen kriisin syvenemistä luonnehtii monopoliryitysten ja finanssipääoman herruuden voimistuminen maataloudessa, talonpoikaiston perusjoukkojen enenevä luokkajakautuminen ja häviötilaan joutuminen.

Finanssipääoma ulottaa valtansa maatalouteen entistä laajemmalle ja syvemmälle. Antamalla luottoa maapanttia vastaan hypoteekkipankit muuttuvat häviötilaan joutuneiden talonpoikien maapalstojen, heidän kalustonsa ja muun omaisuutensa tosiasiallisiksi omistajiksi. Lyhytaikaista luottoa antavat pankit ja vakuutusyhtiöt kietovat talonpojat velkojen verkkoon.

Monopoliyritykset kasaavat itselleen rikkautta kaikissa vaiheissa, joiden kautta maataloustuotteet siirtyvät tuottajalta kuluttajalle. Määräämällä alhaiset hinnat pikkutalonpojilta ostettaville tuotteille ja nostamalla vähittäishinnat korkeiksi monopoliryitykset anastavat huomattavan osan talonpoikien tuloista. Maataloustuotteita jalostavat monopoliryitykset (mylly-, lihanjalostus-, säilyke- ja sokeriteollisuudessa) saavat valtavia voittoja talonpoikien perusjoukkojen kustannuksella. Valtiovallan toimenpiteet — veropoliitikka, ostotoiminta ja erilaiset ns. maatalouden „tukitoimenpiteet” — johtavat entistä suurempaan monopoliryitysten rikastumiseen ja talonpoikaiston perusjoukkojen kurjistumiseen. Monopoliyritysten harjoittama talonpoikien riisto yhtyy lukuisiin feodaalisen riiston jäännöksiin ja ennen muuta osavuokraukseen, jonka vallitessa vuokraajan on pakko antaa maanomistajille huomattava osa sadosta maan ja kaluston vuokraksi.

USA:ssa suurten ja suurimpien — pinta-alaltaan yli 500 acra — tilojen lukumäärä oli v. 1950 vähemmän kuin 6% kaikista tiloista, mutta niiden osuus koko maa-alasta oli kasvanut 44,9 prosentista v. 1940 53,5 prosenttiin v. 1950,

minkä ohella pinta-alaltaan yli 1 000 acren suurtilojen osuus kohosi 34,3 prosentista 42,6 prosenttiin. Vuoden 1950 väenlaskun tietojen mukaan 44% kaikista tiloista (joiden tavaratuotteiden arvo ei ollut 1 200 dollaria suurempi) tuotti vähemmän kuin 5% kaikista tavaratuotteista, ts. harjoitti alkukantaista, vähätuottoista kulutustaloutta, kun taas samaan aikaan 103 000 suurfarmia (tavaratuotteiden arvo 25 000 dollaria ja enemmän), jotka tekivät vain 2% kaikista tiloista, tuotti 26% USA:n maatalouden kaikista tavaratuotteista. Ranskassa v. 1950 pinta-alaltaan alle 10 hehtaarin pientiloille, jotka muodostivat 56,7% kaikista tiloista, kuului vain 16,1% kaikesta maatalousmaasta, kun taas samaan aikaan suurtilat, joita oli 4,4%, omistivat 29,9% maasta. Länsi-Saksassa pinta-alaltaan alle 5 hehtaarin pientilat, jotka muodostivat v. 1949 55,8% kaikista tiloista, omistivat vain 11% kaikesta maasta, kun taas suurtilat, joita oli 0,7%, omistivat 27,7% maasta. Italiassa on 2,5 miljoonaa maatonta ja 1,7 miljoonaa vähämaista talonpoikaa. Kymmenvuotiskautena 1940—1950 USA:ssa joutui taloudelliseen häviöön yli 700 000 farmaritilaa.

Maankoron yhteissumma kohosi USA:ssa 760 miljoonasta dollarista v. 1937 2,1 miljardiin dollariin v. 1952. Italiassa muutama sata tilanherraa saa vuosittain 450 miljardia liiraa maankorkoa, kun taas 2,5 miljoonan maataloustyöläisen työpalkka on noin 250 miljardia liiraa. Amerikkalaisten farmarien yhteinen velka pankeille ja muille luottolaitoksille lisääntyi miltei kaksinkertaisesti vuosina 1946—1954, nousten v. 1955 tammikuun ensimmäiseen päivään mennessä 18 miljardiin dollariin. Farमारiväestön omaisuusvero oli v. 1953 2,3 kertaa suurempi kuin 1942.

Toisen maailmansodan jälkeinen kapitalististen maiden työväenluokan ja talonpoikaiston kurjistumisen lisääntyminen ja näiden maiden valtavat aseistautumiskilpailumenot ovat johtaneet maksukykyisen kysynnän vähenemiseen ja maataloustuotteiden menekki-markkinaongelman mutkistumiseen. Tämän yhteydessä kapitalistisissa maissa ovat lisääntyneet maataloustavaroiden varastot ja „ylijäämät”, joille ei löydetä menekkiä, kylvöt supistuvat, tulot, joita talonpoikaiston perusjoukot saavat tuotteidensa myynnistä, vähenevät jyrkästi, pientuottajia joutuu joukoittain häviötilaan, valtavat määrät elintarvikkeita tuhotaan, samalla kun työtätekevien joukkojen ravintoainekulutus supistuu ja ne ovat suorastaan aliravittuja. Kaikki tämä valmistele uuden maatalouspulan alkamista.

USA:n siirtyvät vehnävarastot ylittivät v. 1954 2,4-kertaisesti vuosien 1929—1933 pulan aikaisten varastojen enimmäistason ja enemmän kuin 7-kertaisesti vuosina 1946—1948 olleet keskimääräiset vuotuiset varastot. Säilyttääkseen elintarvikkeiden paisutetut hinnat USA:n valtiolimet ostavat valtavia määriä viljaa, puuvillaa, perunaa, karjataloustuotteita ja osa näistä varastoista järjestelmällisesti tuhotaan.

Vuonna 1954 USA:n farmarien puhdas tulo supistui vuosien 1946—1948 keskimääräisiin vuosituloihin verraten 4,6 miljardilla dollarilla, eli 36 prosentilla.

* * *

Toisen maailmansodan jälkeistä kapitalismin yleisen kriisin jatkuvaa syvenemistä luonnehtii kapitalistisen yhteiskunnan sovittamattomien ristiriitojen kärjistyminen. Äärimmillen kärjistynyt ristiriita yhteiskunnan tuotantovoimien ja kapitalististen

tuotantosuhteiden välillä osoittaa havainnollisesti aikansa eläneen porvarillisen järjestelmän saaneen historian tuomion.

Kapitalismin yleisen kriisin toinen vaihe on tuonut mukanaan porvarillisen demokratian kriisiin kärjistyksen. Porvariston herruuden kansanvastainen ja epäkansallinen luonne esiintyy nyt entistä avoimemmin. Porvariston taantumukselliset piirit etsivät pelastusta kapitalismin yleisestä kriisistä sodan ja poliittisen elämän fasistisoimisen avulla.

Kapitalististen maiden kansanjoukot, jotka seuraavat proletaarisen internationalismin lippua, etsivät ulospääsyä muodostuneesta tilanteesta käymällä aktiivista ja päättävää taistelua imperialistisen orjuuden koko järjestelmää vastaan kansallisen ja yhteiskunnallisen vapautuksen puolesta.

„Proletaarinen, sosialistinen internationalismi on työtätekevien solidaarisuuden ja kansojen välisen yhteistyön perustana niiden puolustaessa riippumattomuuttaan imperialismiin juonia vastaan, rauhan puolustamisessa. Se opettaa työläisiä yhtymään jokaisessa maassa taisteluun pääoman valtaa vastaan, sosialistiseen talouteen siirtymisen turvaamiseksi. Se opettaa työväenluokkaa ja kansoja lujittamaan kansainvälisen solidaarisuuden siteitä, jotta voitaisiin käydä paremmin taistelua rauhan puolesta, eristää ja tehdä vaaratomiksi ne, jotka provosoivat uutta sotaa”¹.

Ensimmäisen maailmansodan jälkeen kapitalistisesta järjestelmästä irtautui Venäjä, toisen maailmansodan jälkeen kokonainen joukko Euroopan ja Aasian maita, ja kolmas maailmansota, jos imperialistien onnistuisi sytyttää se, johtaisi väistämättömästi koko kapitalistisen maailmanjärjestelmän luhistumiseen. Tässä sodassa imperialistiset hyökkääjät eivät ainoastaan törmäisi sosialistisen leirin valtioiden murtumattomaan voimaan, vaan ne joutuisivat sen tosiasian eteen, että kaikki nykyaikaiselle kapitalismille ominaiset mitä jyrkimmät ristiriidat: ristiriidat työn ja pääoman välillä, imperialististen valtojen välillä, emämaiden ja siirtomaiden välillä purkautuisivat.

Työväenluokan ja sen etujoukon — kommunististen puolueiden — johtamat kansojen edistykselliset, demokraattiset voimat liittyvät yhteen vastustaakseen aktiivisesti imperialistista taantumusta, fasisminvaaraa ja uuden sodan suunnitelmia. Neuvostoliiton, Kiinan Kansantasavallan ja sosialistiseen leiriin kuuluvien muiden maiden rauhanpolitiikka, jonka suuntana on kansainvälisen jännittyneisyyden lieventäminen, on johtanut Korean sodan lopettamiseen, rauhan palauttamiseen Indo-Kiinaan ja valtiosopimuksen solmimiseen Itävallan kanssa. Neljän vallan — Neuvostoliiton, USA:n, Englannin ja Ranskan — hallitusten päämiesten neuvottelussa Genevessä vuoden 1955 heinäkuussa saavutettiin tiettyä

¹ P. Togliatti, Työväenluokan yhtenäisyys ja kommunististen sekä työväenpuolueiden tehtävät, „Pysyvän rauhan ja kansandemokratian puolesta” lehti, joulukuun 2 pnä v. 1949.

menestystä kansainvälisen tilanteen tervehdyttämiseksi ja yhteistyön aikaansaamiseksi yhteiskunnallisen ja taloudellisen järjestelmän puolesta erilaisten maiden välillä. Neuvostoliiton ja Kiinan Kansantasavallan johtama rauhan, demokratian ja sosialismin leiri yhdistää kapitalistisesta järjestelmästä irtautuneiden maiden 900 miljoonaisen väestön. Tämä leiri on mahtava voima, joka vaikuttaa ratkaisevasti nykyaikaisen historian koko kulkuun.

LYHYITÄ YHTEENVETOJA

1. Toisen maailmansodan aikana, varsinkin kansandemokraattisten valtioiden irtauduttua kapitalistisesta järjestelmästä Euroopassa ja Aasiassa, alkoi kehittyä kapitalismin yleisen kriisin toinen vaihe. Tuloksena kahden vastakkaisen leirin muodostumisesta kansainväliselle areenalle kaikkikäsitävät yhtenäiset maailmanmarkkinat hajosivat ja muodostuivat kahdet rinnakkaiset markkinat: sosialistisen leirin maiden markkinat ja kapitalistisen leirin maiden markkinat. Piiri, jossa kapitalismin päämaat — USA, Englanti ja Ranska — olivat sijoittaneet voimiaan maailman varalähteisiin, supistui.

2. Toisen maailmansodan tärkeimpiä tuloksia oli imperialismin siirtomaajärjestelmän kriisin jyrkkä kärjistyminen. Kansallisen vapaustaistelun nousu siirtomaissa ja riippuvaisissa maissa johti siihen, että siirtomaajärjestelmä alkoi hajota, Kiina ja eräät muut maat irtautuivat imperialismin maailmanjärjestelmästä.

3. Kapitalististen maiden kehityksen epätasaisuuden jatkuva lisääntyminen kärjistää väistämättömästi sisäisiä ristiriitoja imperialismin leirissä. Talouden militarisoiminen on syynä erotuksen lisääntymiseen kapitalististen maiden teollisuuden tuotantomahdollisuuksien ja sen tuotteiden menekkimahdollisuuksien välillä, ja valmisteleekin uuden talouspulan alkamista.

4. Kapitalismin yleisen kriisin toista vaihetta luonnehtii työtätekevien laajojen joukkojen aineellisen aseman jatkuva huononeminen. Se ilmenee työväenluokan reaali-palkan alenemisena, pysyvän työttömien armeijan lisääntymisenä, hiotusjärjestelmien laajana soveltamisena työn järjestelyssä, inflaationa ja elinkustannusten nousuna, verotaakan lisääntymisenä, kapitalististen maiden talonpoikaiston perusjoukkojen aseman huononemisena sekä siirtomaariiston tehostumisena. Rauhan, demokratian ja sosialismin leirin lujittuminen, imperialistisen taantumuksen ja sodan leirin heikkeneminen, työväenluokan, talonpoikaiston ja siirtomaakansojen vapaustaistelun nousu osoittavat, että nykyinen aikakausi on kapitalismin luhistumisen, kommunismin voiton historiallista aikakautta.

Kapitalismin aikakauden taloudellisia oppeja

Kapitalismin kehittyessä ja sen ristiriitojen kasvaessa muovautuivat ja kehittyivät taloustieteellisen ajattelun erilaiset suunnat, jotka ilmaisivat eri luokkien etuja.

Porvarillinen klassillinen kansantaloustiede. Taistelussa feodalismia vastaan kapitalistisen järjestyksen pystyttämiseksi porvaristo loi kansantaloustieteen, joka kumosi feodalismia edustajain taloustieteelliset katsomukset ja esitti tietyn ajanjaksona edistyksellistä osaa.

Kapitalistinen tuotantotapa vakiintui ensimmäiseksi Englannissa. Siellä syntyi myös porvarillinen klassillinen kansantaloustiede, jonka edustajat pyrkivät saamaan selville taloudellisten ilmiöiden sisäisen yhteyden. Oikeastaan jo sen isä, *William Petty* (1623—1687), joka vaikutti merkantilismin rappeutumiskaudella, määritteli tavaroiden arvon niihin sisältyvän suhteellisen työmäärän mukaan, vaikka hän olikin varsin epäjohdonmukainen tässä kysymyksessä.

Porvarillisen kansantaloustieteen luomisessa esittivät huomattavaa osaa *fysiokraatit*. Tämän suuntauksen johdossa oli *François Quesnay* (1694—1774). Fysiokraatit esiintyivät Ranskassa XVIII vuosisadan toisella puoliskolla, porvarillisen vallankumouksen aatteellisen valmistelun aikakautena. Samoin kuin sen ajan ranskalaisen valistusfilosofian edustajat fysiokraatit olettivat, että ihmis-yhteiskunnalla on luonnolliset, luonnon määräämät lait. Ranska oli siihen aikaan maatalousmaa. Päinvastoin kuin merkantilistit, jotka näkivät rikkaudeksi vain rahan, fysiokraatit julistivat ainoaksi rikkauden lähteeksi luonnon ja siis maatalouden, joka tuottaa ihmiselle luonnon hedelmiä. Siitä johtuu myös koulukunnan nimitys — („fysiokraatit”), joka muodostuu kahdesta kreikkalaisesta sanasta, jotka merkitsevät luontoa ja valtaa.

Keskeinen asema fysiokraattien teoriassa oli „puhtaan tuotteen” opilla. Siten fysiokraatit nimittivät tuotteen koko ylijäämää, kun oli laskettu pois tuotannon vaatimat kustannukset, sitä tuotteen osaa, jossa kapitalismin aikana olennoituu lisäarvo. Fysiokraatit käsittivät rikkauden tietyksi tuotteiden summaksi niiden aineellisissa muodossa, luontoismuodossa, kulutusvarojen tietyksi summaksi. He väittivät, että „puhdas tuote” syntyy „luonnonantimena” palkkatyön käytön pohjalla yksinomaan maataloudessa ja karjanhoidossa, siis niillä aloilla, joilla tapahtuvat kasvien ja eläinten luonnolliset kasvuprosessit, kun taas muilla aloilla muuttuu vain maatalouden antamien tuotteiden muoto.

Fysiokraattisen koulukunnan huomattavin teos oli Quesnayn „*Talouden taulu*”. Quesnayn ansio oli, että hän teki erinomaisen yrityksen esittää kapitalistisen uusintamisprosessin kokonaisuudessaan, vaikkakaan hän ei kyennyt esittämään tieteellistä uusintamisteoriaa.

Lähtien siitä, että „puhdas tuote” luodaan vain maataloudessa, fysiokraatit vaativat, että kaikki verot säilytettäisiin maanomistajien kannettaviksi ja teollisuuden harjoittajat vapautettaisiin verorasituksista. Tästä vaatimuksesta näkyi selvästi fysiokraattien luokkaluonne porvariston ideologeina. Fysiokraatit kannattivat yksityisomistuksen rajoittamatonta herruutta. Väittäen, että vain vapaa kilpailu vastaa talouden luonnollisia lakeja ja ihmisluontoa, he esittivät suojatullipolitiikan vastapainoksi *vapaakauppapolitiikan*, taistelivat päättävästi ammatikuntarajoituksia vastaan ja vastustivat valtion puuttumista maan taloudelliseen elämään.

Porvarillinen klassillinen taloustiede saavutti korkeimman kehityksensä A. Smithin ja D. Ricardon teoksissa.

Adam Smith (1723—1790) otti fysiokraatteihin verraten huomattavan askeleen eteenpäin kapitalistisen tuotantotavan tieteellisessä erittelyssä. Hänen perusteoksensa on „*Tutkimus kansojen rikkauden luonteesta ja syistä*” (1776)¹. Maan rikkaus muodostuu Smithin mielipiteen mukaan siinä tuotettujen tavaroiden koko paljoudesta. Hän kumosi fysiokraattien yksipuolisen ja sen vuoksi väärän käsityksen, että „puhdas tuote” luodaan muka vain maataloustyöllä, ja julisti ensimmäisenä arvonlähteeksi *kaikenlaisen työn*, olipa se kulutettu millä tuotantoalalla

¹ Ilmestynyt suomeksi nimellä „Kansojen varallisuus”. *Suom.*

tahansa. Smith oli kapitalismin kehityksen manufaktuurikauden taloustieteilijä, ja sen vuoksi hän piti työnjakoa työn tuottavuuden kohottamisen perustana.

Taloudellisten ilmiöiden tutkimisessa Smithille oli luonteenaomaista kahden erilaisen näkökohdan yhteenpunoituminen. Toisaalta Smith tutkii ilmiöiden sisäistä yhteyttä pyrkien tunkeutumaan erittelyllään porvarillisen talousjärjestelmän kätkeytyvän rakenteeseen eli, niinkuin Marx lausui, sen fysiologiaan. Toisaalta Smith kuvailee ilmiöt siinä muodossa, kuin ne esiintyvät kapitalistisen yhteiskunnan pinnalla ja niin muodoin sellaisina, kuin ne näyttävät kapitalistisen käytännönmiehen mielestä. Ensimmäinen näistä käsitystavoista on tieteellinen. toinen epätieteellinen.

Tutkiessaan kapitalismin ilmiöiden sisäistä yhteyttä Smith määritteli tavarain arvon sen tuottamiseen käytetyn työmäärän mukaan; tällöin hän piti palkkatyöläisen työpalkkaa hänen työnsä tuotteen osana, jonka suuruuden määrää toimeentulovälineiden arvo, mutta voittoa ja maankorkoa vähennyksenä työläisten työn luomasta tuotteesta. Smith ei kuitenkaan seurannut johdonmukaisesti tätä näkökantaa. Tavaroiden arvon määräytymisen niihin sisältyvän työn mukaan Smith sekoitti jatkuvasti käsitykseen, jonka mukaan tavaroiden arvon määrää „työn arvo”. Hän väitti, että työ määräsi arvon vain „yhteiskunnan alkukantaisessa tilassa”, millä hän tarkoitti pientuottajien yksinkertaista tavarataloutta. Kapitalismin olosuhteissa taas tavarain arvo muodostuu tuloista: työpalkasta, voitosta ja maankorosta. Sellainen väite oli kapitalistisen talouden ilmiöiden pettävän ulkonäön heijastusta. Smith oli sitä mieltä, että myös koko yhteiskunnallisen tuotteen arvo muodostuu vain tuloista — työpalkasta, voitosta ja maankorosta, ts. jätti virheellisesti laskuista pois tavarain tuottamiseen kulutetun pysyvän pääoman arvon. Tämä „Smithin dogmi” teki täysin mahdottomaksi yhteiskunnallisen uusintamisprosessin ymmärtämisen.

Smith hahmotteli ensimmäisenä kapitalistisen yhteiskunnan luokkarakenteen osoittaen, että yhteiskunta jakautuu kolmeen luokkaan: 1) työläisiin, 2) kapitalisteihin ja 3) maanomistajiin. Mutta Smithiä rajoitti porvarillinen maailmankatsomus ja hänen mielipiteissään heijastui tuon aikakauden luokkataistelun kehitysmättömyys, hän väitti, että kapitalistisessa yhteiskunnassa valittisi muka etujen yhteisyys, koska jokainen tavoittelee omaa hyötyään, ja erilaisten pyrkimysten yhteenlörmäyksestä syntyy yhteinen hyöty. Esiintyen päättävästi merkantilistien teoreettisia katsomuksia ja politiikkaa vastaan Smith puolusti kiihkeästi vapaata kilpailua.

David Ricardon (1772—1823) teoksissa porvarillinen klassillinen kansantaloustiede kehittyi lopullisesti. Ricardo eli Englannin teollisen vallankumouksen aikakaudella. Hänen pääteoksensa „Kansantalouden ja verotuksen periaatteet” ilmestyi vuonna 1817.

Ricardo kehitti arvon työteorian suurimmalla porvarillisen näköpiirin puitteissa mahdollisella johdonmukaisuudella. Torjuttuaan Smithin väitteen, että työ määräisi arvon vain „yhteiskunnan alkukantaisessa” tilassa, hän osoitti, että työläisen työn luoma arvo on lähteenä, josta syntyvät niin työpalkka kuin voitto ja maankorkokin.

Lähtien siitä, että työ määrää arvon, Ricardo osoitti porvarillisen yhteiskunnan luokkaetujen vastakkaisuuden ja kuinka se ilmenee jaon piirissä. Ricardo piti luokkien olemassaoloa yhteiskuntaelämän ikuisena ilmiönä. Marxin sanojen mukaan Ricardo „ottaa tietoisesti tutkimuksensa lähtökohdaksi luokkaetujen, työpalkan ja voiton, voiton ja maankoron vastakkaisuuden pitäen naiivisti tätä vastakkaisuutta yhteiskuntaelämän luonnonlakina”¹. Ricardo muotoili tärkeän taloudellisen lain: mitä korkeampi on työläisen työpalkka, sitä alhaisempi on kapitalistin voitto ja päinvastoin. Ricardo osoitti myös voiton ja maankoron vastakkaisuuden; mutta hän erehtyi tunnustaessaan vain differentiaalikoron olemassaolon, minkä hän yhdisti kuviteltuun „maan vähenevän hedelmällisyyden lakiin”.

Ricardo esitti suurta osaa kansantaloustieteen kehityksessä. Hänen sillä oppilaan, että arvo määräytyy vain työn mukaan, oli huomattava historiallinen

¹ K. Marx, Pääoma, I osa, 1953, s. 12. (Suom. 1948, s. 42.)

merkitys. Havaitessaan kapitalististen ristiriitojen kasvavan eräät hänen seuraajansa tekivät johtopäätöksen: jos vain työ luo arvoa, niin välttämätöntä ja oikeudenmukaista on, että työläinen, kaikkien rikkauksien luoja, olisi myös kaikkien rikkauksien, kaikkien työtuotteiden isäntänä. Tämän kaltaisen vaatimuksen esittivät Englannissa XIX vuosisadan ensimmäisellä puoliskolla varhais-sosialistit, Ricardon seuraajat.

Samalla Ricardon opissa oli myös porvarillisen rajoittuneisuuden piirteitä. Kapitalistinen järjestelmä vastakkaisine luokkaetuneen näytti Ricardosta, niinkuin Smithistäkin, luonnolliselta ja ikuiselta järjestelmältä. Ricardo ei edes asettanut kysymystä sellaisten taloudellisten kategorioiden kuin tavara, raha, pääoma, voitto jne. historiallisesta syntyperästä. Hän käsitti pääoman epähistoriallisesti samaistaen sen tuotannonvälineitten kanssa.

Vulgäärin kansantaloustieteen synty. Kapitalismin kehittyessä ja luokkataistelun kärjistyessä klassillinen porvarillinen kansantaloustiede luovuttaa paikkansa vulgäärille kansantaloustieteelle. Marx nimitti sitä vulgääriksi sen vuoksi, että sen edustajat korvasivat taloudellisten ilmiöiden tieteellisen tiedostamisen niiden ulkonaisella kuvauksella ottaen tehtäväkseen kapitalismin kaunistelemisen, sen ristiriitojen hämäämisen. Vulgäärit taloustieteilijät hylkäsivät kaiken, mikä oli tieteellistä, ja sieppasivat kaiken, mikä oli epätieteellistä aikaisempien taloustieteilijäin (erikoisesti A. Smithin) katsomuksissa — kaiken sen, mikä vastasi heidän näköpiirinsä luokkarajoittuneisuutta.

„Nyt ei enää ollut kysymys siitä, oliko tuo tai tämä väittäjä tosi, vaan siitä, oliko se pääomalle hyödyllinen vai vahingollinen, sopiva vai sopimaton, poliisijärjestyksen vastainen vai ei. Epäitsekään tutkimuksen sijaan tuli maksettu riiteleminen, ennakkoluulottoman tieteellisen tutkimisen sijaan paha omatunto ja tarkoitusperäinen huonon asian puolustelu”¹.

Arveteorian alalla vulgääri taloustiede kiisti sen, että arvon määrää työaika, esittämällä sarjan vastaväitteitä, jotka jo porvarillinen klassillinen koulukunta oli kumonnut. Sellaisia ovat kysyntä- ja tarjontateoria, joka ei ota huomioon hintojen perustana olevaa arvoa ja korvaa tavaroiden hintojen varsinaisen perustan selvittämisen kuvailemalla näiden hintojen heilahtelua; tuotantokustannus-teoria, joka selittää toisten tavaroiden hinnat toisten tavaroiden hinnoilla, ts. kiertää tosiasiallisesti kehää; hyötyteoria, joka yrittäessään selittää tavaroiden arvon niiden käyttöarvolla jättää huomiotta sen tosiasian, että erilaisten tavaroiden käyttöarvot ovat laadullisesti erilaiset eivätkä sen vuoksi ole määrällisesti verrattavissa.

Englantilainen vulgääri taloustieteilijä *T. P. Malthus* (1766—1834) keksi väitteen, että kapitalismille ominainen laajojen työtätekevien joukkojen kurjuus johtuu muka siitä, että ihmiset lisääntyvät nopeammin kuin luonnon suomen toimeentulovälineet voivat lisääntyä. Malthusin väitteen mukaan nälkä, kurjuus, kulkutaudit ja sodat saavat aikaan välttämättömän vastaavaisuuden väestön lukumäärän ja luonnon suomien toimeentulovälineiden määrän välillä. Malthusin epäinhimillinen „teoria” oli muodostettu tarkoituksella puolustella yhteiskunnallista järjestystä, jonka vallitessa riistävien luokkien loismaisuus ja ylellisyys esiintyvät rinnan laajojen työtätekevien joukkojen ylivoimaisen työn ja kasvavan hädän kanssa.

Ranskalainen vulgääri taloustieteilijä *J. B. Say* (1767—1832) julisti arvonlähteeksi „tuotannon kolme tekijää” — työn, pääoman ja maan, tehden siitä johtopäätöksen, että jokaisen kolmen tuotannontekijän omistajat saavat heille „kuuluvat” tulot: työläinen saa työpalkan, kapitalisti voiton (tai koron), maanomistaja maankoron. Porvarillisessa kansantaloustieteessä laajalti levinneen „kolmen tekijän” teorian tarkoituksena oli salata se ratkaiseva tosiseikka, että vain tietyissä yhteiskunnallisissa oloissa työ muuttuu palkkatyöksi, tuotannonvälineet tulevat pääomaksi ja maanomistus koron lähteeksi. Kuten tiedetään, pääoma ja maa tuottavat tuloa niiden omistajille vain sen ansiosta, että työläinen luo maksamatta jääneellä työllään lisäarvoa, joka on kaikenlaisten työtä saatujen

¹ *K. Marx*, Pääoma, I osa, 1953, s. 13. (Suom. 1948, s. 43.)

tulojen todellinen lähde kapitalistisessa yhteiskunnassa. Väittäen, että kapitalismin vallitessa ei muka ole ristiriitaa tuotannon ja kulutuksen välillä, Say kielsi yleisten liikatuotantopulien mahdollisuuden. Sayn teoria oli todellisuuden karkeaa vääristelyä riistävien luokkien hyväksi. Loruja luokkaetujen sopusoinnusta kapitalismin vallitessa levittivät innokkaasti ranskalaiset taloustieteilijät *F. Bastiat* (1801—1850) ja amerikkalainen *Ch. Carey* (1793—1879). Porvarillisen „työn vapauden” puolustamisen varjolla vulgääri kansantaloustiede kävi kiihkeää taistelua ammattiyhdistyksiä, työehtosopimuksia ja työläisten lakkoja vastaan. XIX vuosisadan toisesta neljänneksestä alkaen vulgääri kansantaloustiede saa valta-aseman porvarillisessa taloustieteessä.

Pikkuporvarillinen kansantaloustiede. XIX vuosisadan alussa syntyy kansantaloustieteessä pikkuporvarillinen suuntaus, mikä heijastaa sitä ristiriitaista asemaa, jossa pikkuporvaristo kapitalistisen yhteiskunnan väliluokkana on. Pikkuporvarillinen kansantaloustiede johtaa alkunsa sveitsiläisestä taloustieteilijästä *S. Sismondista* (1773—1842). Erotukseksi Smithistä ja Ricardosta, jotka pitivät kapitalistista järjestelmää yhteiskunnan luonnollisena tilana, Sismondi esiintyi arvostellen kapitalismia, tuomien sen pikkuporvariston kannalta. Sismondi idealisoi talonpoikien ja käsityöläisten pientavarantuotantoa. Koska hän ei nähnyt pientavarantuotantoon sisältyvää kapitalististen suhteiden kasvamisen väistämättömyyttä, hän esitti utooppisia suunnitelmia pikkuomistuksen ikuistamiseksi. Siitä tosiasista, että työläisten ja pientuottajien tulot vähenevät, Sismondi teki sen virheellisen johtopäätöksen, että markkinat supistuvat väistämättömästi sitä mukaa kuin kapitalismi kehittyy. Hän esitti väärän väitteen, että pääoman kasautuminen on mahdollista vain silloin, kun on olemassa pientuottajia ja ulkomarkkinat.

Pikkuporvarillisen kansantaloustieteen katsomuksia kehitti Ranskassa *P. J. Proudhon* (1809—1865). Hän puolusti sellaista taantumuksellista ajatusta, että kapitalismin kaikki sosiaaliset epäkohdat voidaan parantaa perustamalla erikoinen pankki, joka suorittaa pientuottajien tuotteiden vaihdon ilman rahan välitystä ja antaa työläisille korotonta luottoa. Proudhon kylvi reformistisia harhaluuloja työläisjoukkoihin loitontaen näitä luokkataistelusta.

Venäjällä pikkuporvarillisen kansantaloustieteen taantumuksellisia ja utooppisia ajatuksia levittivät XIX vuosisadan lopulla liberaaliset narodnikit.

Utopistisocialistit. Koneellisen suurteollisuuden ilmaantuessa ja kehittyessä XVIII vuosisadan lopulla ja XIX alkupuolella alkoivat näyttäytyä yhä selvemmin kapitalismin ristiriidat ja onnettomuudet, joita se tuo työtätekeville joukoille. Mutta työväenluokka ei tajunnut vielä historiallista kapitalismin haudankaivajan tehtävänsä. Tänä aikana esiintyivät suuret utopistisocialistit: *Henri Saint-Simon* (1760—1825) ja *Charles Fourier* (1772—1837) Ranskassa ja *Robert Owen* (1771—1858) Englannissa, jotka esittivät suurta osaa socialististen aatteiden kehityshistoriassa.

Taloudellisten ilmiöiden selittämisessä utopistisocialistit pysyivät samalla XVIII vuosisadan valistusfilosofian pohjalla, jolla porvarillisen klassillisen kansantaloustieteen edustajat olivat olleet. Mutta kun viimeksi mainitut pitivät kapitalistista järjestelmää ihmisen olemusta vastaavana, utopistisocialistit pitivät tätä järjestelmää ihmisolemuksen vastaisena.

Utopistisocialistien historiallinen merkitys oli siinä, että he arvostelivat jyrkästi porvarillista yhteiskuntaa, arvostellen armoittomasti sen sellaisia mätäpaiseita kuin raskaaseen ja näännyttävään työhön tuomitujen kansanjoukkojen kurjuus ja puute, yhteiskunnan rikkaan huippukerroksen lahjottavuus ja rappeutuneisuus, tuotantovoimien suunnaton tuhlaus kilpailun ja pulien seurauksena jne. He esittivät koko joukon mainioita olettamuksia kapitalismin vastakohtaksi asettamansa socialistisen järjestelmän luonteesta. Mutta utopistisocialistit eivät läheskään ymmärtäneet, miten sosialismi oikeastaan oli toteutettavissa. Tunteamatta yhteiskunnallisen kehityksen lakeja ja luokkataistelun lakeja he luulivat, että omistavat luokat itse toteuttavat sosialismin, kun ne saadaan vakuuttamaan tämän uuden järjestelmän järkevyydestä, oikeuden- ja tarkoituksenmukaisuudesta. Proletariaatin historiallisen merkityksen ymmärtäminen oli täysin vierasta utopistisocialisteille. Utoppinen sosialismi „ei osannut selittää kapitalismin ajan

palikkaorjuuden olemusta, saada selville sen kehityslakeja eikä löytää sitä yhteiskunnallista voimaa, joka kykenee tulemaan uuden yhteiskunnan luojaksi”¹.

Vallankumoukselliset demokraatit Venäjällä. XIX vuosisadan keskivaiheilla maorjuusjärjestelmän kriisiä potevalla Venäjällä esiintyi loistava joukko ajattelijoita, joiden panos taloustieteen kehittämisessä oli suuri.

A. I. Herzen (1812—1870) ruoski tsaarinnan valtaa ja maorjuutta Venäjällä ja kehoitti kansaa vallankumoukselliseen taisteluun niitä vastaan. Hän arvosteli jyrkästi myös Lännessä vakiintunutta kapitalistista riistojärjestelmää. Herzen laski perustan utooppiselle „talonpoikaissosialismille”. Hän piti „sosialismina” talonpoikien vapauttamista maineen, yhteisöllistä maanomistusta ja talonpoikaista „oikeus-maahan”-aatetta. Näissä Herzenin katsomuksissa ei ollut mitään todella sosialistista, mutta ne ilmaisivat Venäjän talonpoikaiston vallankumouksellisia pyrkimyksiä sen taistellessa tilanherrojen vallan kukistamiseksi ja tilanherrojen maanomistuksen hävittämiseksi.

Valtavia ansioita taloustieteen kehittämisessä on suurella venäläisellä vallankumouksellisella ja tiedemiehellä *N. G. Tshernyshevskillä* (1828—1889). Tshernyshevski johti vallankumouksellisten demokraattien taistelua maorjuutta ja tsaarinnan itsevaltiutta vastaan Venäjällä. Hän arvosteli loistavasti paitsi maorjuutta myös kapitalistista järjestelmää, joka siihen mennessä oli lujittunut Länsi-Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa. Tshernyshevski paljasti syvällisesti porvarillisen klassillisen kansantaloustieteen luokkaluonteen ja rajoittuneisuuden ja kohdisti murskaavan arvostelun vulgääreihin taloustieteilijöihin John Stuart Milliin, Sayhin, Malthusiin ym. Marxin arvion mukaan *N. G. Tshernyshevski* selitti mestarillisesti porvarillisen kansantaloustieteen vararikon.

Kapitalistien itsekäitä etuja palvelevan porvarillisen kansantaloustieteen vastapainoksi Tshernyshevski täytti „työväkevien kansantaloustieteen”, jossa työllä ja työväkevien eduilla täytyy olla keskeinen asema. Utooppisen „talonpoikaissosialismin” edustajana Tshernyshevski ei aikansa Venäjän kapitalististen suhteiden kehittymättömyyden tähden nähnyt, että kapitalismin ja proletariaatin kehitys luo aineelliset edellytykset ja yhteiskunnallisen voiman sosialismin toteuttamiseksi. Mutta kapitalistisen yhteiskunnan ja sen luokkarakenteen, sen taloudellisen kehityksen luonteen ymmärtämisessä Tshernyshevski meni paljon pitemmälle kuin Länsi-Euroopan utopistisocialistit ja otti pitkän askeleen tieteellistä sosialismia kohden. Erotukseksi Lännessä utopistisocialisteista Tshernyshevski antoi ratkaisevan merkityksen työväkevien joukkojen vallankumoukselliselle aktiivisuudelle, niiden taistelulle vapautensa puolesta ja kehoitti kansanvallankumoukseen riistäjiä vastaan. Tshernyshevski oli johdonmukainen, taisteleva vallankumouksellinen demokraatti. Lenin kirjoitti, että hänen teoksistaan uhkuu luokkataistelun henki.

Tshernyshevskin taloudellinen oppi on Marxia edeltäneen kansantaloustieteen kehityksen huippu. Filosofisissa katsomuksissaan Tshernyshevski oli taisteleva materialisti. Samoin kuin Herzen hän pääsi lähelle dialektista materialismia.

Vallankumoukselliset demokraatit Herzen, Tshernyshevski ja heidän kannattajansa olivat venäläisen sosialidemokratian edeltäjiä.

K. Marxin ja *F. Engelsin* suorittama vallankumouksellinen mullistus kansantaloustieteessä XIX vuosisadan keskivaiheilla kapitalistinen talousjärjestelmä tuli vallitsevaksi Länsi-Euroopan päämaissa ja Amerikan Yhdysvalloissa. Muodostui proletariaatti, joka alkoi nousta taisteluun porvaristoa vastaan. Syntyivät edellytykset edistyksellisen proletaarisen maailmankatsomuksen, *tieteellisen sosialismin*, luomiselle.

Karl Marx (1818—1883) ja *Friedrich Engels* (1820—1895) muuttivat sosialismin utopiasta tieteeksi. Marxin ja Engelsin kehittelemä oppi ilmentää työväenluokan perusetuja ja on proletaaristen joukkojen lippu taistelussa kapitalismin vallankumouksellisen kukistamisen puolesta, sosialismin voiton puolesta.

¹ *V. I. Lenin*, Marxilaisuuden kolme lähettä ja kolme perusosaa, Teokset, 19. osa, s. 7. (Suom. *V. I. Lenin*, Valitut teokset, 1 osa, s. 50.)

Marxin oppi „syntyi filosofian, kansantaloustieteen ja sosialismin suurimpien edustajien opin suoranaisena ja välittömänä *jatkona*”¹. Marxin nerokkuus, kuten Lenin osoitti, on juuri siinä, että hän antoi vastaukset kysymyksiin, jotka ihmiskunnan edistynein ajattelu oli jo asettanut. Hänen oppinsa on kaiken sen parhaan laillinen seuraaja, mitä ihmisajatus oli aikaisemmin luonut ihmisyyhteiskuntaa koskevan tieteen alalla. Samalla marxilaisuuden synty merkitsi *perusteellista vallankumouksellista mullistusta* filosofiassa, kansantaloustieteessä, kaikissa yhteiskuntatieteissä. Marx ja Engels aseistivat työväenluokan ehjällä ja yhtenäisellä maailmankatsomuksella, *dialektisella materialismilla*, joka on tieteellisen kommunismin teoreettinen perustus. Uloottaen dialektisen materialismin yhteiskunnallisten ilmiöiden alalle he loivat *historiallisen materialismin*, joka on tieteellisen ajattelun suuri valloitus. Ihmisyyhteiskunnan tarkastelussa he asettivat epähistoriallisen metodin vastapainoksi historiallisen metodin, joka perustuu kehityksen todellisen kulun syvälliseen tutkimiseen. Siihen asti vallinneen kuvitelman yhteiskunnan muuttumattomuudesta ja liikkumattomuudesta he korvasivat eheällä opilla, joka toi päivänvaloon yhteiskunnallisen kehityksen objektiiviset lait — lait, joiden mukaisesti yhteiskunnan toiset muodot muuttuvat toisiksi.

Marx ja Engels olivat tosi tieteellisen kansantaloustieteen perustajia. Soveltaen dialektisen materialismin menetelmää taloudellisten suhteiden tutkimiseen, Marx suoritti perusteellisen vallankumouksellisen mullistuksen kansantaloustieteessä. Tarkastellen kansantaloustiedettä Marx työväenluokan ideologina paljasti loppuun saakka kapitalismin ristiriidat ja loi *proletaarisen kansantaloustieteen*. Taloudellisen oppinsa Marx loi leppymättömässä taistelussa kapitalismin porvarillisia puolustelijoita ja sen pikkuporvarillista arvostelua vastaan. Käyttäessään hyväksi ja kehittäessään porvarillisen kansantaloustieteen klassikoiden — Smithin ja Ricardon — monia väittämiä Marx hylkäsi päättävästi heidän oppiinsa sisältävät epätieteelliset katsomukset ja ristiriidat. Taloudellisessa opissaan Marx summeerasi ja yleisti valtavan aineiston ihmisyyhteiskunnan historiasta ja erikoisesti kapitalismin synnyn ja kehityksen historiasta. Kapitalistisen tuotantotavan historiallisesti ohimenevän luonteen selvittäminen ja kapitalismin synnyn, kehittymisen ja tuhoutumisen lakien tutkiminen on Marxin työtä. Kapitalistisen järjestelmän syvällisen taloudellisen erittelyn pohjalla Marx perusteli sen, että proletaariaatin historiallisena tehtävänä on olla kapitalismin haudankaivaja ja uuden sosialistisen yhteiskunnan luoja.

Marxilaisen maailmankatsomuksen perusteet oli julistettu jo tieteellisen kommunismin ensimmäisessä ohjelmallisessa asiakirjassa — „Kommunistisen puolueen manifestissa”, jonka Marx ja Engels kirjoittivat vuonna 1848. Myöhempien taloudellisten tutkimustensa tulokset Marx julkaisi teoksessa „Kansantaloustieteen arvostelua” (1859), joka oli omistettu tavaran ja rahan erittelylle; tämän teoksen esipuheessa on klassillinen esitys historiallisen materialismin perusteista. Marxin pääteos, jota hän täysin perustein nimitti elämäntyökseen, on „Pääoma”. „Pääoman” ensimmäisen osan („Pääoman tuotantoprosessi”) Marx julkaisi vuonna 1867; toisen osan („Pääoman kiertokulkuprosessi”) julkaisi Engels vasta Marxin kuoleman jälkeen vuonna 1885 ja kolmannen osan („Kapitalistinen tuotantoprosessi kokonaisuutena”) vuonna 1894. Kirjoittaessaan „Pääomaa” Marx suunnitteli neljättä osaa, joka olisi käsitellyt kriittisesti kansantaloustieteen historiaa. Hänen jälkeenjättämänsä alustavat käsikirjoitukset julkaistiin vasta Marxin ja Engelsin kuoleman jälkeen nimellä „*Lisäarvoteorioita*” (kolmessa osassa).

Tieteellisen kommunismin teorian käsittelylle on omistettu myös joukko Engelsin klassillisia teoksia. Niihin kuuluvat: „Työväenluokan asema Englannissa” (1845), „Anti-Dühring” (1878), jossa on käsitelty mitä tärkeimpiä kysymyksiä filosofian, luonnontieteen ja yhteiskunnallisten tieteiden alalta, „Perheen, yksityisomistuksen ja valtion alkuperä” (1884) ja muita.

Luodessaan proletaarista kansantaloustiedettä Marx ennen muuta perusteli monipuolisesti ja kehitti johdonmukaisesti *arvon työteoriaa*. Tutkien tavaraa ja ristiriitaa sen käyttöarvon ja arvon välillä Marx pääsi selville siitä, että tavaraan

¹ V. I. Lenin, Marxilaisuuden kolme lähdettä ja kolme perusosaa, Teokset, 19. osa, s. 3. (Suom. V. I. Lenin, Valitut teokset, I osa, s. 47.)

sisältyvällä työllä on kaksinäinen luonne. Toisaalta se on konkreettista työtä, joka luo tavaran käyttöarvon, ja toisaalta abstraktista työtä, joka luo sen arvon. Työn kaksinäisen luonteen selvittämisen antoi Marxille avaimen kapitalistisen tuotantotavan kaikkien ilmiöiden tieteelliseen selittämiseen arvon työteorian pohjalla. Todistettuaan, että arvo ei ole esine, vaan esineellisen verhon peittämä ihmisten tuotannollinen suhde, Marx paljasti tavarafetishismin salaisuuden. Hän eritteli arvon muodon, tutki sen historiallista kehitystä vaihdon ensimmäisistä alkeista tavaratuotannon täyteen herruuteen saakka, mikä teki hänelle mahdolliseksi rahan todellisen luonteen selvittämisen.

Arvon työteoria oli Marxilla hänen *lisäarvo*-oppinsa perustana. Marx todisti ensimmäisenä, että kapitalismin vallitessa tavaraa ei ole työ, vaan työvoima. Hän tutki tämän erikoislaatuisen tavaran arvoa ja käyttöarvoa sekä selvitti kapitalistisen riiston luonteen. Marxin lisäarvoteoria paljastaa loppuun saakka kapitalismin tärkeimmän tuotantosuhteen, kapitalistin ja työläisen välisen suhteen olemuksen ja nostaa päivänvaloon proletariaatin ja porvariston välisen luokkavastakohtaisuuden ja luokkataistelun syvimmat perustat.

Marx ei ainoastaan selvittänyt *lisäarvon* alkuperää ja lähdeettä, vaan selitti myös, miten kapitalistista riistoa verhotaan ja hämätään. Hän tutki *työpalkan* olemusta työvoiman hintana, joka esiintyy työn hinnaksi muutetussa muodossa.

Marx suoritti perusteellisen tieteellisen erittelyn niistä erilaisista *muodoista*, jotka *lisäarvo* saa. Hän osoitti, miten *lisäarvo* esiintyy muuttuneessa muodossa, *voiton* muodossa, miten se edelleen saa *maankoron* ja *koron* muodon. Tällöin syntyy harhakuva, ikään kuin *työpalkka* olisi työn hinta, *pääoma* synnyttäisi *voiton*, maa *maankoron* ja raha *koron*.

Oppisaaan tuotantohinnasta ja keskimääräisestä voitosta Marx ratkaisi ristiriidan, joka on siinä, että kapitalismin vallitessa markkinahinnat poikkeavat arvosta. Samalla hän selvitti, että kapitalistiluokan solidaarisuudella työläisten riistossa on objektiivinen perustansa, koska kunkin kapitalistin saama keskimääräinen voitto ei määräydy yksityisessä yrityksessä vallitsevan riiston asteen, vaan koko kapitalistisessa yhteiskunnassa vallitsevan riiston asteen mukaisesti.

Marx kehitti differentiaalikoron teorian ja perusteli ensimmäisenä tieteellisesti absoluuttisen koron teorian. Hän selvitti suurmaanomistuksen taantumuksellisen, loismaisen luonteen, tilanherrojen ja porvariston harjoittaman talonpoikien riiston olemuksen ja muodon.

Marx sai ensimmäisenä selville *pääoman kasautumisen* lait todeten, että kapitalismin kehitys, pääoman keskittyminen ja yhteenkokoutuminen johtavat väistämättä tälle järjestelmälle ominaisten ristiriitojen syvenemiseen ja kärjistymiseen, ristiriitojen, joiden perustana on ristiriita tuotannon yhteiskunnallisen luonteen ja yksityiskapitalistisen anastusmuodon välillä. Marx sai selville *kapitalistisen kasautumisen yleisen lain*, joka edellyttää rikkauden ja ylellisyyden kasvua yhteiskunnan toisessa kohtiossa ja kurjuuden, sorron ja työn aiheuttamien kärsimysten kasvua toisessa kohtiossa. Hän todisti, että kapitalismin kehittyessä tapahtuu proletariaatin suhteellista ja ehdotonta kurjistumista, joka johtaa proletariaatin ja porvariston välisen kuilun syvenemiseen, niiden välisen luokkataistelun kärjistymiseen.

Mitä tärkein merkitys on Marxin suorittamalla yhteiskunnallisen kokonaisuuden *uusintamisen* erittelyllä. Korjattuaan Smithin virheen, jollainen oli tavanan tuottamiseen kulutetun pysyvän pääoman jättäminen vaille huomiota, todettuaan yhteiskunnallisen tuotteen jakautuvan arvon mukaisesti kolmeen osaan ($c + v + m$), ja luontoismuodon mukaisesti tuotannonvälineisiin sekä kulutus-tarvikkeisiin Marx sai selville sen taloudellisen yleislain, jonka mukaan tuotantovoimien kehitys minkä tahansa yhteiskuntajärjestelmän vallitessa tapahtuu siten, että kulutustarvikkeiden tuotantoon verrattuna tuotannonvälineiden tuotanto kasvaa nopeammin. Marx eritteli yksinkertaisen ja laajennetun kapitalistisen uusintamisen ehdot, kapitalistisen realisoinnin syvät ristiriidat, jotka johtavat väistämättä liikatuotantopuliin. Hän tutki *talouspulien* luonnetta ja todisti tieteellisesti niiden väistämättömyyden kapitalismin vallitessa.

Marxin ja Engelsin taloudellinen oppi perustelee syvällisesti ja kaikin puolin kapitalismin luhistumisen ja *proletaarisen vallankumouksen* voiton väistämättö-

myyden, vallankumouksen, joka pystyttää *työväenluokan diktatuurin* ja aloittaa uuden aikakauden, sosialistisen yhteiskunnan rakentamisen aikakauden.

Jo XIX vuosisadan 70- ja 80-luvulla marxilaisuus alkoi saada yhä laajempaa tunnustusta kapitalististen maiden työväenluokan ja edistyneimmän sivistyneistön keskuudessa. Suurta osaa marxilaisuuden aatteiden levittämisessä noina vuosina esittivät *Paul Lafargue* (1842—1911) Ranskassa, *Wilhelm Liebknecht* (1826—1900) ja *August Bebel* (1840—1913) Saksassa, *G. V. Plehanov* (1856—1918) Venäjällä, *Dmitri Blagojev* (1855—1924) Bulgariassa ja muut eri maiden työväenliikkeen huomattavat edustajat.

Venäjällä marxilainen työväenpuolue ja sen maailmankatsomus muovautuivat leppymättömässä taistelussa sellaista marxilaisuuden vihollista kuin narodnikkilaisuutta vastaan. Narodnikit kielsivät proletariaatin johtavan merkityksen vallankumouksellista liikkeessä: he väittivät, että Venäjällä kapitalismin kehitys on muka mahdollista. Narodnikkeja vastaan esiintyivät Plehanov ja hänen perustamansa „Työn vapautus” ryhmä. Plehanov arvosteli ensimmäisenä marxilaisuuden kannalta narodnikkien virheellisiä katsomuksia ja puolusti samalla loistavasti marxilaisia katsomuksia. Plehanovin toiminnalla 80- ja 90-luvulla oli suuri merkitys proletariaatin vallankumouksellisten aatteellisissa kouluttamisessa Venäjällä. Plehanov kirjoitti useita huomattavia marxilaista filosofiaa käsitteleviä teoksia. Hän teki menestyksellisesti kansalle tunnetuksi Marxin taloudellisen opin eri puolia ja puolusti tätä oppia porvarilliselta arvostelulta ja reformistisilta vääristelyiltä. Plehanovin kirjalliset työt järkyttivät perusteellisesti narodnikkien asemia. Mutta narodnikkilaisuuden aatteellista murskaamista ei ollut vielä suoritettu loppuun. Plehanovilla oli useista kysymyksistä jo toimintansa varhaiskaudella virheellinen käsitys, mikä oli ituna hänen myöhemmille menshevistisille katsomuksilleen, hän ei ottanut huomioon, että proletariaatin täytyy vallankumouksen kuluessa saada mukaansa talonpoikaisto, hän piti liberaalista porvaristoa voimana, joka voi tukea vallankumousta jne. Narodnikkilaisuuden ylöminen marxilaisuuden vihollisena ja marxilaisuuden yhdistäminen työväenliikkeeseen Venäjällä oli tehtävä, jonka ratkaisemisen suoritti Lenin.

Porvarillisen taloustieteen jatkuva rappeutuminen. Nykyinen porvarillinen kansantaloustiede. Siitä alkaen, kun historian näyttämölle astui marxilaisuus, porvarillisten taloustieteilijäin ratkaisevaksi perustehtäväksi on tullut marxilaisuuden „kumoaminen”. Tällöin porvarillisen kansantaloustieteen eri koulukuntien ja suuntien metodologisena perustana ovat jos jonkinlaiset idealistisen filosofian ja subjektiivisen sosiologian muunnokset.

Saksassa syntyi XIX vuosisadan keskivaiheilla niin sanottu kansantaloustieteen *historiallinen koulukunta* (*W. Roscher, B. Hildebrand* ym.). Tämän koulukunnan edustajat kielsivät avoimesti yhteiskunnan kehityksen taloudellisten lakien olemassaolon ja korvasivat tieteellisen tutkimuksen erillisten historiallisten tosiasiajn kuvailemisella. Taloudellisten lakien kieltämisen avulla nämä taloustieteilijät puolustelivat kaikkea taantumuksellista mielivaltaa ja kaikin tavoin ylistelmänsä sotilas-byrokraattisen valtion pökkuroimista. Historiallisen koulukunnan myöhäisemmät edustajat muodostivat *G. Schmollerin* johdolla ns. historiallis-eettillisen eli historiallis-oikeudellisen suunnan. Tämän suunnan luonteenomaisena piirteenä on taloudellisen tutkimuksen korvaaminen taantumuksellisilla, idealistisilla järkeilyillä siveellisistä tavoitteista, oikeusnormeista jne.

Eräät historiallisen koulukunnan taloustieteilijät (*Hildebrand*) yhdessä muiden porvarillisten taloustieteilijäin kanssa (*Adolph Wagner, L. Brentano, W. Sombart*) perustivat v. 1872 niin sanotun „Sosiaalipoliittisen liiton” („Verein für Sozialpolitik” *Suom.*), jonka tarkoituksena oli „propagoida katedereilta” sosiaalisia uudistuksia kapitalistisen järjestelmän pelastamiseksi tuhoutumiselta. Edeltäjiensä perinteitä jatkaen tämän „katederisosialismin” (kirjaimellisesti „oppituolisosialismi”) pilkkanimen saaneen suunnan edustajat esiintyivät Saksan militaristisen valtion lakeijoina. Eräät heistä julistivat tämän valtion jokaisen toimenpiteen „kappaleeksi sosialismia”. Katederisosialistit ylistelivät Bismarckin taantumuksellista politiikkaa ja avustivat häntä työväenluokan peittämisessä.

XIX vuosisadan viimeisillä vuosikymmenillä, sitä mukaa kuin marxilaisuuden aatteet levisivät, porvaristo, taistellakseen niitä vastaan, tarvitsi uusia aatteellisia aseita. Silloin näyttämölle ilmestyi ns. *itävaltalainen koulukunta*. Tämän koulu-

kunnan nimitys johtuu siitä, että sen pääedustajat — *K. Menger, F. Wieser* ja *E. Böhm-Bawerk* — olivat Itävallan yliopistojen professoreja. Erotukseksi historiallisesta suunnasta itävaltalaisen koulukunnan edustajat tunnustivat muodollisesti taloudellisten lakien tutkimisen välttämättömyyden, mutta kapitalistisen järjestyksen kaunistelemiseksi ja puolustelemiseksi he siirsivät näiden lakien etsinnän yhteiskunnallisten suhteiden piiristä subjektiivisen psykologian alalle, ts. astuivat idealismin tielle.

Arvoteorian alalla itävaltalainen koulukunta esitti ns. „rajahyöty”-periaatteen. Tämän periaatteen mukaisesti tavarain arvoa ei määrää pelkästään sen hyödyllisyys, niinkuin jo aikaisemminkin eräät vulgäärit taloustieteilijät olivat väittäneet, vaan tavarain rajahyöty, ts. yksilön vähiten välttämättömiä tarpeita tyydyttävän tavarayksikön hyödyllisyyden subjektiivinen arvio. Todellisuudessa tämä teoria ei selviä mitään. Niinpä on täysin ilmeistä, että kylläisen porvarin ja nälkäisen työttömän subjektiivinen arvio leipäkiloista on perinjuurin erilainen, mutta siitä huolimatta he molemmat maksavat leivästä saman hinnan. Marxin lisäarveteorian vastapainoksi itävaltalaisen koulukunnan taloustieteilijät esittivät niitä tai näitä „pääoman tuotannollisuus-teorian” muunnoksia, jotka olivat vain muodoltaan uusittua vulgääriin „kolmen tuotannontekijän” teoriaa.

Siirtyminen imperialismiin ja sen johdosta tapahtunut yhteiskunnallisten ristiriitojen ja luokkataistelun äärimmäinen kärjistyminen aiheuttivat porvarillisen kansantaloustieteen jatkuvan rappeutumisen. Sen jälkeen kun Venäjällä oli voitannut sosialistinen vallankumous, joka käytännössä kumosi porvariston ideologien väitteen kapitalistisen järjestelmän ikuisuudesta, monet porvarilliset taloustieteilijät alkoivat pitää eräänä päätehtävänä Neuvostoliiton panettelua väaristelläkseen neuvostojärjestelmän olemusta ja salatakseen kapitalististen maiden työtätekeviltä totuuden Sosialismin maan maailmanhistoriallisista saavutuksista. Nykyinen porvarillinen kansantaloustiede on finanssiharvainvallan aatteellinen ase, suurin osa sen edustajista esiintyy suoraan ja avoimesti imperialistisen taantumuksen ja aggression puolustajina.

Selittäessään sellaisia kapitalismin yleiskäsitteitä kuin arvo, hinta, työpaikka, voitto ja maankorko, nykyaikaiset porvarilliset taloustieteilijät kannattavat tavallisesti subjektiivis-psykologista suuntaa, jonka muunnoksiin edellä tarkasteltu itävaltalainen koulukunta kuuluu, ja toistavat eri tavoin vanhan vulgääriin kolmen tuotannontekijän teorian. Englantilainen taloustieteilijä *Alfred Marshall* (1842—1924) yritti eklektisesti yhdistää kolmea erilaista vulgääriä arvoteoriaa: kysynnän ja tarjonnan, rajahyödyn ja tuotantokustannusten teorioita. Amerikkalainen taloustieteilijä *John Bates Clark* (1847—1938), saarnaten valheellista porvarillisen yhteiskunnan eri luokkien „etujen sopuinnun” aatetta, esitti „raja-tuottavuus”-teorian, joka todellisuudessa on vain omalaatuinen yritys yhdistää vanha vulgääri „pääoman tuottavuus”-teoria itävaltalaisen koulukunnan vulgääriin „rajahyöty”-teoriaan. Clarkin mukaan voitto on muka palkkio yrittäjän työstä, kun taas työtätekevät luokat luovat rikkaudesta vain pienen osan ja saavat sen täydellisesti.

Erotukseksi esimonopolistisen kapitalismin aikakauden porvarillisista taloustieteilijöistä, jotka ylistivät vapaata kilpailua yhteiskunnan kehityksen perusehtona, nykyiset porvarilliset taloustieteilijät korostavat tavallisesti, että valtion kaikinpuolinen puuttuminen talouselämään on välttämätöntä. He ylistävät imperialistista valtiota voimaksi, joka on muka luokkien yläpuolella ja pystyy alistamaan kapitalististen maiden talouden suunnitelmallisuuden pohjalle. Todellisuudessa porvarillisen valtion puuttuminen talouselämään ei kuitenkaan merkitse minkäänlaista kansantalouden suunnitelmallisuutta, vaan lisää entistä enemmän tuotannon anarkiaa. Monopoliyritysten puolustelijat esittävät ulkokultaisesti „järjestyneeksi kapitalismiksi” sen, että finanssiharvainvalta alistaa palvelukseensa imperialistisen valtion ja käyttää laajasti valtiokoneistoa itsekäiden etujensa mukaisesti lisätäkseen monopoliyritysten voitoja.

XX vuosisadan ensimmäisillä vuosikymmenillä Saksassa alkoi levitä ns. *sosiaalinen suuntaus* eli kansantaloustieteen sosiaaliorganian koulukunta (*A. Ammon, R. Stolzmann, O. Spann* ym.). Toisin kuin itävaltalainen koulukunta taloudellisten ilmiöiden subjektiivis-psykologisine tutkimusmenetelmineen sosiaalisen suunnan edustajat puhuivat ihmisten sosiaalisista suhteista, mutta he tarkas-

telivat näitä suhteita idealistisesti, oikeudellisina muotoina, joissa ei ole mitään aineellista sisältöä. Sosiaalisen suunnan taloustieteilijät väittivät, että yhteiskunnallista elämää ohjaavat muka oikeudelliset ja eettilliset normit. Sen, että he palvelevat innokkaasti kapitalistisia monopoliyhtyrityksiä, he salaavat järkeilemällä demagogisesti „yhteisestä hyvästä” ja siitä, että „osan”, ts. työtätekevien joukkojen, on alistuttava „kokonaisuuden”, ts. imperialistisen valtion tahtoon. He ylistelevät kapitalistien toimintaa julistaen sen yhteiskunnan palvelemiseksi. Taantumuksellisimmassa muodossaan nämä aatteet ovat olleet fasismin ideologisenä asena Saksassa ja muissa porvarillisissa maissa.

Saksan fasismi käytti hyväkseen saksalaisen vulgäärin kansantaloustieteen taantumuksellisimpia aineksia, sen äärimmäistä kansalliskiihkoa, porvarillisen valtion palvomista, vieraiden alueiden valloittamisen ja Saksan sisäisen „luokkarauhan” saarnaamista. Vaikka Saksan fasistit olivat sosialismin ja koko edistykseellisen ihmiskunnan pahimpia vihollisia, turvautuivat he kapitalisminvastaiseen demagogiaan ja nimittivät itseään ulkokultaisesti kansallissosialisteiksi. Italian ja Saksan fasistit saarnasivat taantumuksellista „korporatiivisen valtion” teoriaa, jonka mukaan fasistisissa maissa kapitalismi, luokat ja luokkaristiriidat on muka hävitetty. Hitler-Saksan rosvomaista vieraiden alueiden anastusta fasistiset taloustieteilijät puolustelivat ns. „rotuteorian” ja „elintilateorian” avulla. Näiden „teorioiden” mukaan saksalaiset ovat muka „korkeinta rotua”, mutta kaikki muut kansakunnat ovat „ala-arvoisia”, joten „herrarodulla” on muka oikeus anastaa väkivalloin muiden, „ala-arvoisten” kansojen maat ja ulottaa herruutensa koko maailmaan. Historian kokemus on osoittanut havainnollisesti, millaista lorua ja miten mahdollittomia toteutettaviksi Hitlerin houreenomaiset maailman herruuden valloitus suunnitelmat olivat.

Kapitalismin yleisen kriisin kaudella, jolloin markkinaongelma on käynyt ennennäkemättömän kärkeväksi, talouspulat yhä useammin toistuviksi ja syvemiksi ja joukkotyöttömyys on vakinaista, ilmaantuu erilaisia teorioita, jotka uskottelevat harhaanjohtavasti, että kapitalistisen järjestelmän säilyessä voidaan turvata „täystyöllisyys”, poistaa tuotannon anarkia ja pulat. Porvarillisten taloustieteilijäin keskuudessa on levinnyt laajalti englantilaisen taloustieteilijän *J. M. Keynesin* (1883—1946) teoria, jonka hän on esittänyt teoksessaan „Yleinen työllisyys-, korko- ja rahateoria” (1936).

Hämäten kapitalismille ominaisen pysyvän joukkotyöttömyyden ja pulien todelliset syyt Keynes pyrki todistamaan, että näiden porvarillisen yhteiskunnan „vajavaisuuksien” syy ei ole kapitalismin luonteessa, vaan ihmisten psykologiassa. Keynesin väitteen mukaan työttömyys on henkilökohtaisten ja tuotannonlisten kulustarvikkeiden riittämättömän kysynnän seuraus. Kulutuskysynnän riittämättömyys johtuu muka ihmisille ominaisesta taipumuksesta säästää osa tuloistaan, ja tuotantohyödykkeiden kysynnän riittämättömyys johtuu siitä, että kapitalistien kiinnostus pääomiensa käyttämiseen talouden eri aloilla on vähentynyt „pääoman tuottoisuuden” yleisen alenemisen johdosta. Keynes väittää, että väestön työllisyyden lisäämiseksi on laajennettava pääomasijoituksia, jonka vuoksi valtion täytyy toisaalta taata pääoman tuottoisuuden kasvu alentamalla työläisten reaali-palkkaa, inflaatiolla ja alentamalla lainakorkoa sekä toisaalta suorittamalla suuria pääomasijoituksia budjetista. Kulutuskysynnän laajentamiseksi Keynes suosittelee hallitsevien luokkien loismaisen kulutuksen ja tuhlauksen jatkuvaa lisäämistä, sotilasmenojen ja valtion muiden tuottamattomien kulujen lisäämistä.

Keynesin teoria on kestämaton. Kulutuskysynnän riittämättömyys ei johdu tarunomaisesti „ihmisten säästämis taipumuksesta”, vaan työtätekevien kurjistumisesta. Toimenpiteet, joita Keynes ehdottaa muka väestön täystyöllisyyden turvaamiseksi,— inflaatio, sotien valmisteluun ja käymiseen liittyvien tuottamattomien menojen lisääminen—johtavat todellisuudessa työtätekevien elintason jatkuvaan alenemiseen, markkinoiden supistumiseen ja työttömyyden kasvun. Useiden kapitalististen maiden porvarilliset taloustieteilijät ja myös oikeistossosialistit käyttävät nykyisin laajalti hyväksi Keynesin teoriaa sen eri muunnoksina.

USA:n nykyiselle porvarilliselle kansantaloustieteelle on luonteenomaista teoria, joka suosittelee valtion budjetin ja valtiovelan kasvua keinona kapitalismin

epäkohtien voittamiseksi. Amerikkalainen taloustieteilijä A. Hansen, joka on sitä mieltä, että mahdollisuudet pelkäästään taloudellisten alkuvuimien vaikutuksesta tapahtuvaan kapitalismin edelleenkehittymiseen ovat huomattavasti kaventuneet, todistelee, että valtion täytyy „säännellä” kapitalistista taloutta jouduttamalla pääomansijoituksia valtion tilauksia lisäämällä. Hansenin ja useiden muiden amerikkalaisten porvarillisten taloustieteilijäin teorian mukaan valtion menojen tulee olla „työllisyyden säännöstelijöinä”: pula- ja lamakauden aikana hallituksen tulee suurentaa ja inflaation kaudella pienentää menojaan. Tämän perusteella he vaativat sovellettamaan laajemmin valtion tilauksia, perustamaan valtion laskuun tuotantolaitoksia, ostamaan laajassa mitassa strategisia raaka-aineita. Suurentamaan armeijaa ja hallituskoneistoa. Käytännössä nuo talouselämän militarisointiin ja kilpavarusteluun liittyvät valtion menojen kaikki muodot esittävät tavattoman suurta osaa monopoliryitysten enimmäisvoittojen turvaamisessa.

Toisen maailmansodan jälkeen Amerikan porvarilliset taloustieteilijät ovat käyneet laajaa propagandaa talouselämän militarisoinnin puolesta esittäen sen lääkkeeksi taloudellisia liikatuotantopulia vastaan. Näiden taloustieteilijäin väitteiden mukaan sotatarvikkeiden suuri kysyntä turvaa muka tuotannon keskeytymättömän kasvun. Todellisuus kumoo tuon apologeettisen teorian, sillä talouselämän militarisointi, joka voi vain lyhyen ajan viivästyttää liikatuotantopulan alkamista, loppukädessä syventää väistämättömästi tuotantomahdollisuuksien kasvun ja väestön maksukykyisen kysynnän supistumisen välistä ristiriitaa, mikä johtaa talouspuliin.

Eräät USA:n ja Englannin porvarilliset taloustieteilijät puolustavat „taloudellisten voimien vapaata leikkiä”, jolla he todellisuudessa tarkoittavat monopoliryitysten rajoittamatonta vapautta riistää työläisiä ja nykeä kuluttajia. Nämä taloustieteilijät julistavat ulkokultaisesti, että työläisiä puolustava ammattiliiton toiminta on „taloudellisen vapauden” loukkaamista, ja ylistävät työläisiä vastaan tähdätyä imperialististen valtioiden taantumuksellista lainsäädäntöä. Niin porvarillisen valtion harjoittaman talouden „sääntelyn” airuet kuin myös „taloudellisten voimien vapaan leikin” puolustajat ilmentävät finanssioligarkian eri ryhmien etuja, oligarkian, joka pyrkii turvaamaan itselleen enimmäisvoitot tehostamalla edelleenkin työtätekevien joukkojen riistämistä kotimaassa ja imperialistista hyökkäystä kansainvälisellä areenalla.

Imperialististen valtojen aggressiivista politiikkaa, jonka pyrkimyksenä on vieraiden alueiden anastaminen, muiden kansojen orjuuttaminen ja ryöstäminen, useat porvarilliset taloustieteilijät yrittävät puolustella epätieteellisin loruin eri rotujen ja kansakuntien „eriarvoisuudesta”, „korkeimpien” rotujen ja kansakuntien tehtävästä sivistää „alempia” jne. Erityisesti tässä suhteessa ahkeroivat USA:n taantumuksellisen porvarillisen kansantaloustieteen edustajat, jotka Saksan fasistien jälkiä seuraten levittävät ihmisvihaa huokuvaa aatetta englanninkielistä puhuvien kansakuntien „ylemmyydestä” kaikkiin muihin kansoihin verraten ja pyrkivät kaikin tavoin puolustelemaan USA:n maailmanherruuden pystyttämiseen tähtäviä hourupäisiä suunnitelmia. Samalla he kehuvat uutterasti „amerikkalaista elämäntapaa”, herättäen itse asiassa henkiin kauan sitten kumotun „Amerikka on poikkeus”-teorian, jolla oli levikkiä vuosisatamme 20-luvulla ja joka väitti, että amerikkalainen kapitalismi periaatteellisesti eroaa eurooppalaisesta, että se on vapaa sellaisista „paheista” kuin luokkaristiriidat ja luokkataistelu, monopoliryitysten herruus, siirtomaajärjestelmä jne. Amerikkalainen kapitalismi julistetaan „demokraattiseksi”, „kansan”-, „työn”-kapitalismiksi. Todellisuudessa pääoman herruus työhön nähden, monopoliryitysten ylivalta kaikilla taloudellisen ja valtiollisen elämän aloilla ja valtiokoneiston alistaminen finanssioligarkian palvelukseen eivät ilmene missään niin räikeässä muodossa kuin USA:ssa.

Monet amerikkalaisen imperialismien puolustajat esiintyvät kansojen itsenäisyyttä ja kansallista suverenisuutta vastaan julistaen kansallisten valtioiden olemassaolon siksi perussyiksi, josta johtuvat kaikki nykykaikaisen porvarillisen yhteiskunnan sosiaaliset onnettomuudet — militarismi, sodat, työttömyys, ihmisten köyhyys jne. Kansojen kansallisen suverenisuuden periaatteen vastapainoksi he asettavat kosmopoliittisen ajatuksen „maailmanvaltiosta”, jossa johtava osa

pysyvästi annetaan USA:lle. Kosmopolitismien saarnaamisen tarkoituksena on kansojen aatteellinen aseistariisuminen ja niiden tahdon murtaminen, etteivät ne tekisi vastarintaa Amerikan imperialismin anastusyrkimyksille.

Monet USA:n porvarilliset taloustieteilijät harjoittavat suoraan uuden maailmansodan propagandaa. He julistavat sodan yhteiskunnallisen elämän luonnolliseksi ja ikuisiksi ilmiöksi ja väittävät, että kapitalistisen leirin maiden ja sosialistisen leirin maiden rauhanomainen rinnakkaiselo on muka mahdotonta.

Uuden maailmansodan valmistelun mielessä porvarillisessa kirjallisuudessa propagoidaan laajalti Malthusin teoriaa, jonka olemus on aikaa sitten paljastettu. Nykyaikaiselle malthusilaisuudelle on luonteenomaista Malthusin taantumuksellisten aatteiden yhdistäminen rotuteoriaan. Malthusilaiset taloustieteilijät väittävät, että maapallo on muka ylikansoitettu ihmisten „ylenmääräisen lisääntymisen” tuloksena, missä piileekin työtätekevien joukkojen nälän ja kaikkien muiden kärsimysten perussy. He vaativat, että väestön lukumäärää on jyrkästi supistettava varsinkin siirtomaissa ja riippuvaisissa maissa, joiden kansat käyvät vapaustaistelua imperialismia vastaan. Nykyaikaiset malthusilaiset kehottavat käymään autioittavia sotia, joissa käytetään atomipommeja ja muita ihmisten joukkotuhoaseita.

Elämä osoittaa nykyaikaisen porvarillisen kansantaloustieteen teoreettiset rakennelmat täysin kestäättömiksi, sen merkityksen monopolistisen pääoman palvelijana, sen kykenemättömyyden nykyajan taloudellisten ongelmien tieteelliseen erittelyyn ja myönteiseen ratkaisuun.

Pikkuporvarillinen imperialismien arvostelu. Erotukseksi Sismondista, jonka mielestä kapitalismin kaikkien paheiden alkujuurena oli vapaan kilpailun järjestelmä, huomattava osa imperialismien kauden pikkuporvarillisista taloustieteilijöistä ylistää vapaan kilpailun aikakauden kapitalismia kuvaten sen yhteiskunnan parhaimmaksi talousjärjestelmäksi. He eivät suuntaa arvostelunsa korkeaa kapitalismia vastaan yleensä, vaan ainoastaan kapitalististen monopolirytysten rajoittamatonta herruutta vastaan, pitäen niiden mielivaltaa „taloudellisen vapauden” „yksityisyritylläisyyden” yms. päävaarana.

Pikkuporvarillisten imperialismien arvostelijain teoksissa on koottuna runsaasti asia-aineistoa, joka paljastaa monopolirytysten rosvomaisen toiminnan. Mutta pikkuporvarilliset taloustieteilijät arvostelevat monopolirytyksiä taantumuksellisista ja utoppisista asemista vaatiin palaamaan vapaan kilpailun kapitalismiin. He eivät tunnusta välttämättömäksi sosialismiin siirtymistä, mitä ilman monopolirytysten herruuden hävittäminen on mahdotonta. Pikkuporvarillinen imperialismien arvostelu kylvää sellaisia harhaluuloja, että samalla kun säilytetään kapitalismi voidaan poistaa monopolien „väärinkäyttäminen” ja lujittaa pienten ja keskisuurten yritysten asemia säätämällä lakeja „trusteja vastaan”, tukemalla kaikin tavoin pienirytyksiä ja taistelemalla finanssihaikalojen keinottelujuonia vastaan. Pikkuporvarilliset taloustieteilijät kylvävät harhakuvitelmiä väittäessään, että kapitalismin oloissa voidaan pelastaa pientavarantuottajat — talonpojat ja käsityöläiset — joutumasta taloudelliseen häviöön ja parantaa perusteellisesti työläisten asemaa kehittämällä osuustoiminnallisuutta kulutuksessa, maataloudessa ja kotiteollisuudessa.

Nykyoloissa monet pikkuporvarillisen kansantaloustieteen edustajat esiintyvät sen tyytymättömyyden ilmaisijoina, jota pikkuporvarillisissa väestökerroksissa herättää monopolirytysten mielivalta, valtiovallan despotia, sietämätön verotus ja lisääntyvä sodanvaara. Länsi-Euroopan maissa ja varsinkin heikosti kehittyneissä maissa, tämän oppisuunnan edustajat ovat aktiivisesti mukana demokraattisessa liikkeessä, joka vastustaa Amerikan imperialismien harjoittamaa maiden suvereniteetin polkemista, kilpavarustelua ja uuden maailmansodan valmistelun politiikkaa.

II Internationalen opportunistien ja nykyisten oikeistososialistien taloudelliset teoriat. Porvarillisen tieteen lukemattomat yritykset „tuhot” marxilaisuus eivät ole lainkaan horjuttaneet sen asemia. Siksi marxilaisuutta vastaan on ryhdytty taistelemaan Marxin teorian „parantamisen” ja „tulkitsemisen” lipun alla. „Historian dialektiikka on sellainen, että marxilaisuuden teoreettinen voitto

pakoittaa sen vihollisia *verhoutumaan* marxilaisiksi”¹. Revisionistit ovat pyrki-
neet sopeuttamaan proletaarisen kansantaloustieteen porvariston etujen
mukaiseksi.

XIX vuosisadan 90-luvulla näyttämölle astui *revisionismi*, jonka pääedusta-
jana oli saksalainen sosialidemokraatti *E. Bernstein*. Revisionistit nousivat vast-
ustamaan sitä Marxin ja Engelsin oppia, että kapitalismin vallankumouksellinen
kukistuminen ja proletariaatin diktatuurin pystyttäminen on väistämätöntä. He
ryhtyivät Marxin vallankumouksellisen taloudellisen opin kaikkien osien täydelli-
seen revisioniin (tarkistukseen). Revisionistit ehdottivat Marxin työarveteorian
yhdistämistä rajatyöteoriaan eli oikeastaan sen vaihtamista viimeksi mainit-
tuun. Marxin lisäarvo-oppia he tulkittivat siinä mielessä, että se merkitsi kapita-
listisen riiston „siveellistä tuomitsemista”. Kapitalismin kehitystä koskevien
muka „uusien tietojen” varjolla revisionistit julistivat „vanhentuneeksi” Marxin
sen opin, että suurtuotanto voittaa pientuotannon, opin proletariaatin kurjistumi-
sista kapitalistisessa yhteiskunnassa, luokkaristiriitojen sovittamattomuudesta ja
kärjistyisestä ja taloudellisten liikatuotantopulien väistämättömyydestä kapita-
lismiin vallitessa. He kehittivät työläisiä luopumaan vallankumouksellisesta taiste-
lusta kapitalistisen järjestelmän hävittämiseksi ja rajoittumaan taisteluun
hetkellisten taloudellisten etujen puolesta. Venäjällä revisionismin katsomuksiin
yhtyivät ns. „legaaliset marxilaiset”, jotka olivat todellisudessa porvarillisia
ideologeja (*P. Struve, M. Tugan-Baranovski* ym.), opportunistisen „ekonomistien”
ryhmän edustajat ja menshevikit.

Hiotummassa muodossa väärensivät marxilaisuutta II Internationalen
opportunistit *K. Kautsky* (1854—1938), *R. Hilferding* (1877—1941) ym. Toimin-
tansa alkuaikoina he olivat marxilaisia ja edistivät Marxin opin levittämistä.
Tässä mielessä pantakoon merkille sellaiset *K. Kautskyn* teokset kuin „*Karl*
Marxin taloudellinen oppi”, „*Agraarikysymys*” ja eräät muut sekä *Hilferdingin*
„Finanssipääoma” (1910), joka virheistään huolimatta on esittänyt tiettyä
myönteistä osaa kapitalismin uusimman kehitysvaiheen tieteellisessä tutki-
misessa.

Myöhemmin *K. Kautsky* ja *R. Hilferding* kuitenkin siirtyivät tosiasiallisesti
vallankumouksellisen marxilaisuuden vastustajien kannalle, esiintyen toistaiseksi
edelleenkin „ortodoksien”, ts. Marxin ja Engelsin oikeaoppisten oppilaiden
naamiossa. Vastustaan sanoissa — ja tällöinkin varsin epäjohdonmukaisesti —
revisionistien eräitä väitteitä, nämä opportunistit karsivat marxilaisuudesta sen
vallankumouksellisen olemuksen ja pyrkivät muuttamaan marxilaisuuden kuol-
leeksi dogmiksi. He hylkäsivät proletariaatin diktatuurin opin, joka on marxilai-
suuden sielu, kielsivät työväenluokan ehdottoman kurjistumisen ja väittivät, että
pulat kapitalismin aikana muka häviävät.

Hämäten kaikin tavoin monopolistisen kapitalismin syviä ristiriitoja
K. Kautsky selitti imperialismin vain politiikan erikoiseksi muodoksi, nimenomaan
korkealle kehittyneiden teollisuusmaiden pyrkimykseksi alistaa valtaansa maata-
loudelliset alueet. Tämä teoria kylvi sellaisia harhaluuloja, että anastuspolitiikka
ei johdu monopolistisen kapitalismin olemuksesta. Ensimmäisen maailmansodan
vuosina *Kautsky* esitti epämarxilaisen *ultraimperialismin* (yli-imperialismin)
teorian väittäen, että imperialismin vallitessa voidaan muka eri maiden kapita-
listien keskeisestä sopimuksesta luoda järjestynyt maailmantalous ja poistaa
siten tuotannon anarkia ja sodat. Tälle taantumukselliselle teorialle on luon-
teenomaista talouden irroittaminen politiikasta ja imperialismin aikakaudella
tapahtuvan kapitalististen maiden kehityksen epätasaisuuden lain jättäminen
vaille huomiota. „*Ultraimperialismin*” teoria kaunisteli imperialismia ja riisui
aseista työväenluokkaa porvariston eduksi luoden kapitalismin rauhanomaisen ja
pulattoman kehityksen harhakuvan. Tätä samaa tarkoitusta palveli *Kautskyn*
saarnaama vulgääri „tuotantovoimien teoria”, jonka mukaan sosialismi koittaa
muka yhteiskunnan tuotantovoimien kehityksen mekaanisena seurauksena ilman
luokkataistelua ja vallankumousta. Lokakuun Suuren sosialistisen vallankumouk-

¹ *V. I. Lenin*, *Karl Marxin opin historialliset kohtalot*, Teokset, 18. osa,
s. 546. (Suom. *V. I. Lenin*, *Valitut teokset*, I osa, s. 53.)

sen jälkeen Kautsky siirtyi avoimeen taisteluun maailman ensimmäistä proletariaatin diktatuuria vastaan ja kehotti interventioon Neuvostotasavaltaa vastaan.

Jo teoksessaan „Finanssipääoma” R. Hilferding hämäsi monopoliyriyten ratkaisevan osuuden nykyaikaisessa kapitalismissa ja kapitalismin ristiriitojen kärjistyksen, jättäen vailla huomiota imperialismiin tärkeimmät piirteet — kapitalismin loismaisuuden ja mätänemisen, maailman jaon ja taistelun sen uudesta jaosta. Ensimmäisen maailmansodan jälkeen kapitalismin tilapäisen, osittaisen vakautumisen vuosina Hilferding väitti porvarillisia taloustieteilijöitä seuraten, että oli muka koittanut „järjestyneen kapitalismin” aikakausi, jolloin monopoliyriyten toiminnan ansiosta kilpailu, tuotannon anarkia ja pulat häviävät ja suunnitelmallinen, tietoinen järjestely pääsee hallitsemaan. Tästä sosialidemokratian taantumukselliset johtajat tekivät sen johtopäätöksen, että trustit ja kartellit „kasvavat” muka sosialistiseksi suunnitelmataloudeksi rauhanomaisesti; että työväenluokan on vain autettava trustiherroja ja pankkiireita talouden järjestämisessä, ja silloin nykyinen kapitalismi „kasvaa” vähitellen, rauhallisesti, ilman mitään taistelua ja vallankumousta sosialismiksi.

Siten Kautskyn, Hilferdingin ja muiden reformististen sosialidemokratian teoreetikkojen imperialismiin-kaunistelu liittyy erottamattomasti heidän „kapitalismin rauhanomaisen sosialismiksi kasvamisen” saarnaamiseen, minkä tarkoituksena on saada työväenluokka luopumaan vallankumouksellisesta taistelustaan sosialismin puolesta ja alistaa työväenliike palvelemaan imperialistisen porvariston etuja. Tätä tarkoitusta palveli mm. apologeettinen „taloudellisen demokratian” teoria, jota eräät oikeistosocialistiset johtajat levittivät kahden maailmansodan välisenä aikana. Tämän teorian mukaan työläiset, esiintyessään ammattiliittojen edustajina tehdashallinnoissa ja muissa elimissä, osallistuvat muka tasavertaisina talouden johtamiseen ja muuttuvat vähitellen tuotannon isänniksi. Työväenluokan etujen peittäminen politiikallaan II Internationalen sosialidemokraatit raivasivat tietä fasismille Saksassa ja eräissä muissa maissa.

Kapitalismin rauhanomaista sosialismiksi kasvamista koskevan reformistisen teorian muunnoksena on pidettävä „osuustoimintasocialismin” teoriaa, jonka perustana on se harhakuvitelma, että pääoman herruuden säilyessä osuustoiminnallisten muotojen leviäminen johtaa muka sosialismiin.

Venäjällä marxilaisvastaisia kautskylaisia katsomuksia imperialismiin teorian kysymyksistä levittivät sosialismin viholliset — menshevikit, trotskilaiset, buharinilaiset ja muut. Saarnaten „puhtaan imperialismiin”, „järjestyneen kapitalismin” ym. apologeettisia teorioita he pyrkivät hämäämään monopolistisen kapitalismin kärjistyvät ristiriidat. Kieltäen imperialismiin aikakaudella tapahtuvan kapitalismin kehityksen epätasaisuuden lain he yrittivät myrkyttää työväenluokan tietoisuuden saadakseen sen epäilemään sosialismin voiton mahdollisuutta yhdessä maassa.

Toisen maailmansodan jälkeisenä aikana kapitalismin puolustelijoina ovat esiintyneet Englannin työväenpuolueen oikeistoreformistiset johtajat ja oikeistosocialistiset johtajat Ranskassa, Italiassa, Länsi-Saksassa, Itävallassa ja muissa maissa (*L. Blum, K. Renner* ym.). Oikeistosocialistien johtomiehet puolustavat monopoliyriyksiä, saarnaavat työläisten ja porvariston välistä luokkarauhaa, useinkin he tukevat aktiivisesti imperialismiin taantumuksellista sisä- ja aggressiivista ulkopoliitiikkaa. Pyrkien samaan työtätekevät sovintoon imperialismiin kansa, herättämään työväenluokassa sellaista uskoa, että heidän hädänalaista asemaansa voidaan parantaa kapitalistisen järjestelmän säilyessä, oikeistosocialistiset teoreetikot ovat sepittäneet „demokraattisen sosialismin” teorian, joka on muunnos „kapitalismin rauhanomaisen sosialismiksi kasvamisen” teoriasta.

„Demokraattisen sosialismin” teoria väittää, että Englannissa, USA:ssa, Ranskassa ja muissa kapitalistisissa maissa ei nyt enää ole muka riistoa eikä proletariaatin ja porvariston luokkaetujen vastakohtaisuutta, ja lisäksi imperialistinen valtio julistetaan luokkien yläpuolella olevaksi järjestöksi ja jokainen liikeyritys, jonka tämä valtio omistaa, „socialistiseksi” yritykseksi. Englannin työväenpuolueen johtajat julistivat toisen maailmansodan jälkeen vallassa ollessaan suorittamansa Englannin pankin, rautateiden ja muutamien teollisuusalojen kansallistamisen „demokraattisen sosialismin” riemuvoitoksi. Todellisuus-

dessa Englannin työväenpuolueen johtomiesten suorittama kansallistaminen oli kuitenkin porvarillinen toimenpide, joka ei muuttanut sitä taloudellista luonnetta, mikä kansallistetuilla yrityksillä kapitalistisina yrityksinä oli. Englannin todelliseksi isännäksi jäi edelleenkin monopolistinen porvaristo. Aikaisemmin tappiota tuottaneiden kansallistettujen yritysten omistajat saivat runsaan korvauksen ja taatut suuret tulot, mutta kansallistetuilla aloilla työskentelevät työläiset pakotetaan tekemään työtä entistä voimaperäisemmin työpalkan jäädessä alhaiselle tasolle. „Demokraattisen sosialismin” teoria on verho, joka kätkee finanssiharvinaisellaan korkeinta astetta edustavan valtiomonopolistisen kapitalismin harjoittaman työtätekevien joukkojen lisääntyvän siron.

Saarnaten „luokkarauhaa” kapitalistisessa yhteiskunnassa oikeistososialististen puolueiden johtajat auttavat samanaikaisesti toimekkaasti porvaristoa toteuttamaan laajaa hyökkäystä työtätekevien joukkojen elintasoja vastaan, tukahduttamaan työväenliikettä emämaissa ja kansallista vapausliikettä siirtomaissa ja riippuvaisissa maissa. Nykyisen kauden tärkeimpien taloudellisten ilmiöiden tutkimisessa ja arvioimisessa he seuraavat tavallisesti porvarillisia taloustieteilijöitä.

Johdonmukaista taistelua porvarillisten taloustieteilijäin ja oikeistososialististen johtajien „teorioita” vastaan käyvät kommunistiset ja työväenpuolueet, jotka pitävät toimintaohjeenaan marxismin-leninismin teoriaa.

Edistyneimmän marxilais-leniniläisen teorian aatteet leviävät entistä enemmän kapitalististen maiden, siirto- ja puolisiirtomaiden sivistyneistön edistykseksen osan, mm. taloustieteilijäin keskuuteen.

Yhteiskuntakehityksen objektiivinen kulku, todellisen elämän tosiasiat saavat kapitalististen maiden edistyksekselliset taloustieteilijät vakuuttumaan yhä enemmän siitä, että marxismin-leninismin teoria on historiallisesti oikea. Näiden materialistisen maailmankäsityksen kannalla olevien ja marxilaisuuteen kallistuvien oppineiden teoksissa on useinkin arvokasta, nykyaikaisen kapitalismin ristiriitoja ja paheita paljastavaa aineistoa ja kannatetaan erilaisten yhteiskuntajärjestelmien rauhallisen rinnakkaiselon ja kansojen taloudellisen yhteistoiminnan aatteita. Kasvaa ja lisääntyy niiden edistykseksellisten tiedemiesten, erilaisia katsomuksia ja suuntauksia edustavien yhteiskunnallisten toimihenkilöiden armeija, jotka osallistuvat aktiivisesti taisteluun kansojensa kansallisen riippumattomuuden ja rauhan puolesta, kannattaen taloudellisten ja kulttuurisiteiden kehittämistä kaikkien maiden kesken riippumatta niiden sosiaalisen järjestelmän erilaisuudesta.

V. I. Leninin suorittama marxilaisen kansantaloustieteen kehittäminen. Eräät J. V. Stalinin kehittämät kansantaloustieteen uudet väittämät. V. I. Leninin (1870—1924) teoksissa on kehitetty luovasti edelleen Marxin ja Engelsin taloudellista oppia. Marx, Engels ja Lenin ovat todella tieteellisen kansantaloustieteen luoja. Marxin ja Engelsin opin uskollisena seuraajana ja jatkajana Lenin ryhtyi leppymättömään taisteluun marxilaisuuden avoimia ja salaisia vihollisia vastaan. Lenin puolusti Marxin ja Engelsin vallankumouksellista oppia porvarillisen valetieteen hyökkäyksiltä, kaikenkarvaisten revisionistien ja opportunistien vääreennyksiltä. Proletariaatin luokkataistelun uuden historiallisen kokemuksen yleistämisen perusteella hän kohotti marxismin opin uudelle, korkeammalle asteelle.

Lenin astui poliittisen taistelun areenalle XIX vuosisadan 90-luvulla, jolloin tapahtui siirtyminen esimonopolistisesta kapitalismista imperialismiin ja maailman vallankumouksellisen liikkeen keskus oli siirtynyt Venäjälle—maahan, jossa kypsi suuri kansanvallankumous.

90-luvulla ilmestyneissä teoksissaan — „Niin sanotun markkinakypsyyden johdosta” (1893), „Mitä ovat „kansan yslävät” ja kuinka he taistelevat sosialidemokraatteja vastaan?” (1894), „Narodnikkilaisuuden taloudellinen sisältö ja sen arvostelu herra Struven kirjassa” (1894), „Taloudellisen romantismin luonnehtimiseksi” (1897)— Lenin kävi johdonmukaisesti taistelua niin narodnikkeja vastaan, jotka väittivät, että Venäjällä kapitalismi ei tule kehittymään, kuin myös „legaalisia marxilaisia” vastaan, jotka ylistivät kapitalismia, hämärsivät sen syvät ristiriidat ja pyrkivät alistamaan kasvavan työväenliikkeen palvelemaan porvariston etuja. Narodnikkilaisuuden aatteellinen murskaaminen vietiin päätökseen

Leninin klassillisessa teoksessa „Kapitalismin kehitys Venäjällä” (1899), joka on marxilaisen kirjallisuuden merkittävin teos Marxin „Pääoman” ilmestymisen jälkeen.

Tässä ja muissa 90-luvulla ilmestyneissä teoksissaan Lenin esitti Venäjän talouden syvällisen erittelyn, toi päivänvaloon luokkaristiriitojen ja luokkataistelun sekä vallankumouksellisen liikkeen näköalojen taloudelliset perusteet. Yleistäen Venäjän ja muiden maiden taloudellisen ja poliittisen kehityksen kokemuksen XIX vuosisadan viimeisiltä vuosikymmeniltä Lenin puolusti ja kehitti marxilaisuuden perusajatuksia kapitalistisen tuotantotavan synnyn ja kehityksen laeista, sen sovitamattomista ristiriidoista ja väistämättömästä tuhosta. Kumottuaan narodnikkilaiset keksinnöt Venäjän kapitalismin „keinotekoisuudesta” Lenin toi päivänvaloon Venäjän talouden ja yhteiskunnallisen järjestelmän omalaatuiset piirteet, jotka johtuvat Venäjän historiallisen kehityksen erikoisuuksista, muun muassa kapitalististen riistomenetelmien yhtymisen maajorjuussorron lukuisiin jälleisiin, mikä antoi Venäjän yhteiskunnallisille suhteille erikoisen kärkevyyden.

Taistellessaan narodnikkilaisuudelle ominaista proletariaatin halveksumista vastaan Lenin todisti, että kapitalismin kehitys johtaa väistämättömästi kaikkien työtätekevien ja riistettyjen joukkojen etujoukkona esiintyvän työväenluokan lukumäärän, järjestyneisyyden ja tietoisuuden kasvuun. Hän perusteli kaikin puolin proletariaatin johtavaa merkitystä vallankumouksessa.

Lenin selviitti reforminjälkeisellä Venäjällä tapahtuneiden talonpoikaiston luokkajakautumisprosessien olemuksen ja maajorjuuden jäännösten tiukan yhteenpunoitumisen kapitalististen suhteiden aiheuttamaan sortoon, kumoten sen narodnikkilaisen kuvitelman, että talonpoikaisto olisi yhtäläistä joukkoa. Hän perusteli taloudelliselta kannalta työväenluokan ja riistettyjen työtätekevien talonpoikaisjoukkojen vallankumouksellisen liiton mahdollisuuden ja välttämättömyyden.

Lenin paljasti sen taloudellisen pohjan, johon perustuivat Venäjän vallankumouksen ne erikoisuudet, mitkä tekivät sen uudentyyppiseksi vallankumoukseksi — proletariaatin johdolla tapahtuvaksi porvarillis-demokraattiseksi vallankumoukseksi, jonka perspektiivinä oli *muuttua kasvaessaan* sosialistiseksi vallankumoukseksi.

„Kapitalismin kehitys Venäjällä” on yhteenvedo Leninin useista *kapitalistisen uusintamisen teoriaa* käsittelevistä teoksista. Näissä teoksissa hän kumosi narodnikkien sismondilaiset väitteet, joiden mukaan lisäarvoa olisi mahdotonta realisoida ilman pientuottajien ja ulkomaanmarkkinain olemassaoloa, ja perusteli laajakantoisesti sitä marxilaista väittämää, että kapitalistiset markkinat muodostuvat kapitalismin kehityksen kuluksi. Lenin kehitti edelleen marxilaisuuden väittämää siitä laista, että tuotannonvälineiden tuotannon kasvu on laajennetussa uusintamisessa ensi tilalla, kapitalistisen realisoinnin ristiriidoista, sekä siitä, että pääoman elimellisen kokoonpanon kasvu on proletariaatin kurjistumisen syynä ja että aika ajoittain toistuvat liikatuotantopulat ovat kapitalismin vallitessa väistämättömiä.

Mitä arvokkaimpana panoksena marxilaiseen kansantaloustieteeseen ovat *agraarikysymystä* käsittelevät Leninin teokset, joissa on tieteellisesti yleistetty laaja aineisto kapitalismin kehityksestä Venäjän ja eräiden muiden maiden (Ranskan, Saksan, Tanskan, USA:n jne.) maataloudessa. Teoksissaan „Agraarikysymys ja „Marxin arvostelijat”” (1901—1907), „Sosialidemokratian agraari-ohjelma Venäjän ensimmäisessä vallankumouksessa vuosina 1905—1907” (1907), „Uusia tietoja maatalouden kapitalistisen kehityksen laeista” (1914—1915) ja muissa teoksissaan Lenin tutki syvällisesti ja kaikinpuolin maatalouden kapitalistisen kehityksen lakeja, jotka Marx oli hahmotellut vain yleispiirtein.

Taistelussa länsieurooppalaista ja venäläistä revisionismia vastaan, joka oli julistanut maatalouden sellaiseksi talousalaksi, johon pääoman keskittymisen ja yhteenkokoutumisen lakeja ei voida soveluttaa, Lenin eritteli tieteellisesti maaseudun kapitalistisen kehityksen erikoisuudet. Hän todisti talonpoikaiston perusjoukkojen taloudellisen aseman olevan syvästi ristiriitaisen ja niiden joutuvan väistämättömästi häviötilaan porvarillisessa yhteiskunnassa. Lenin puolusti ja kehitti marxilaista differentiaalisen ja absoluuttisen maankoron teoriaa. Osoittaen

absoluuttisen maankoron olevan merkitykseltään eräitä tärkeimpiä tekijöitä, jotka jarruttavat tuotantovoimien kehitystä maataloudessa, Lenin tutki perusteellisesti kysymystä maan kansallistamisen mahdollisuudesta, ehdoista ja taloudellisista seurauksista porvarillis-demokraattisessa ja sosialistisessa vallankumouksessa. Hän paljasti porvarilliset taloustieteilijät, jotka saarnasivat valetieteellistä „maan vähenevän hedelmällisyyden lakia”. Taistelien sitä opportunistista linjaa vastaan, jota II Internationaalen länsieurooppalaiset puolueet ja Venäjän menshevismi, mm. trotskilaisuus noudattivat talonpoikaiston suhteen, Lenin perusteli, että työväenluokan politiikan on välttämättömästi oltava sellaista, jonka tarkoituksena on talonpoikaiston perusjoukkojen muuttaminen vallankumouksellisen proletariaatin liittolaiseksi.

Leninin teoria agrariikysymyksestä oli syvällisenä taloustieteellisenä perusteluna Venäjän kommunistien puolueen poliittikalle proletariaatin ja talonpoikaiston välisten suhteiden alalla, ja muun muassa maan kansallistamista koskevalle puolueen ohjelmavaatimukselle. Leninin teokset agrariikysymyksestä muodostavat kommunististen veljespuolueiden agrariiohjelman ja agrariipolitiikan teoreettisen perustan.

Valtava merkitys marxilaisen teorian kehittämiseksi on sillä taistelulla, jota Lenin kävi dialektisen ja historiallisen materialismin puolustamiseksi kuuluisassa teoksessaan „Materialismi ja empiriokritisismi”. Tämä kirja antoi murksaavan iskun revisionististen „teoriain” perustalle — niiden idealistiselle filosofialle.

Lenin osoitti marxilaisen taloustieteen revisionistisen arvostelun täydellisen kestättömyyden. Hän todisti revisionismin kärsineen vararikon kaikissa kapitalismin kansantaloustieteen peruskysymyksissä — arvoteoriassa, lisäarvoteoriassa, pääoman keskittymisteoriassa, pulateoriassa jne.

Marx ja Engels, jotka elivät esimonopolistisen kapitalismin aikakaudella, eivät luonnollisestikaan voineet suorittaa imperialismin erittelyä. Leninin suurena ansiona on kapitalismin monopolistisen vaiheen marxilainen tutkiminen.

Nojaten „Pääoman” perusajatuksiin ja yleistäen kapitalististen maiden talouden uudet ilmiöt Lenin oli marxilaisista ensimmäinen, joka perusteellisesti eritteli imperialismin osoittaen sen kapitalismin viimeiseksi vaiheeksi, proletariaatin yhteiskunnallisen vallankumouksen aatoksi. Tämä erittely sisältyy hänen klassilliseen teokseensa „Imperialismi kapitalismin korkeimpana vaiheena” (1916) ja muihin ensimmäisen maailmansodan aikana ilmestyneisiin teoksiinsa: „Sosialismi ja sota”, „Euroopan Yhdysvallat -tunnuksesta”, „Marxilaisuuden irvikuvasta ja „imperialistisesta ekonomismista””, „Imperialismi ja sosialismin hajaannus”, „Proletaarisen vallankumouksen sotilaallinen ohjelma”.

Leninin *imperialismiteoria* lähtee siitä, että imperialismin syvimmän perustan, sen taloudellisen olemuksen, muodostaa monopoliryitysten herruus ja että imperialismi on monopolistista kapitalismia. Lenin tutki perusteellisesti imperialismin taloudelliset pääpiirteet ja monopoliryitysten herruuden konkreettiset muodot. Leninin oppi imperialismista, vapaan kilpailun vaihtumisesta korkeita monopolivoittoja saavien monopoliryitysten herruuteen, näiden korkeiden monopolivoittojen lähteistä ja menetelmistä niiden saannin varmistamiseksi esittää monopolistisen kapitalismin taloudellisen peruslain lähtökohdat. Luonnehtien imperialismin kapitalismin uudeksi, korkeimmaksi vaiheeksi hän määritteli imperialismin paikan historiassa ja todisti, että imperialismi on monopolistista, loismaista eli mätänevää ja kuolevaa kapitalismia. Leninin imperialismiteoria paljastaa kapitalismin ristiriidat sen kehityksen monopolistisella asteella — ristiriidat työn ja pääoman välillä, emämaiden ja siirtomaiden välillä, imperialististen maiden välillä. Se paljastaa ne syvimmat syyt, jotka aiheuttavat väistämättömästi imperialistisia sotia maailman uudelleen jakamiseksi. Kaikki nämä ristiriidat kärjistyvät ja syvenevät äärimmilleen, josta alkaa vallankumous. Lenin perusteli imperialistista sortoa ja orjuutusta vastaan kohdistuvan kansojen vapaustaistelun oikeudenmukaisen luonteen.

Lenin tutki kysymyksen valtiomonopolistisesta kapitalismista, porvarillisen valtiokoneiston alistamisesta monopoliryitysten palvelukseen. Hän osoitti, että valtiomonopolistinen kapitalismi merkitsee toisaalta tuotannon kapitalistisen yhteiskunnallistamisen korkeinta muotoa ja sosialismin aineellista valmis-

telua ja toisaalta työväenluokan ja kaikkien työtätekevien joukkojen riiston tehostamista.

Lenin sai selville imperialismin kaudella tapahtuvan kapitalististen maiden taloudellisen ja poliittisen kehityksen *epätasaisuuden lain*. Lähtien tästä laista hän teki suuren tieteellisen keksinnön, jonka mukaan maailman imperialismin ketjun murtaminen on mahdollista sen heikoimmassa renkaassa, johtopäätöksen, että sosialismin voitto on mahdollista ensin muutamissa maissa tai vieläpä yhdessä erillisessä maassa ja että sosialismin samanaikainen voitto kaikissa maissa on mahdotonta. Lenin perusteli sen, että talonpoikaistolla on valtava merkitys proletariaatin liittolaisena vallankumouksessa. Lenin tutki kansallisuus- ja siirtomaakysymystä ja osoitti keinot sen ratkaisemiseksi. Hän todisti mahdolliseksi ja välttämättömäksi yhdistää kehittyneiden maiden proletaarinen liike siirtomaiden kansalliseen vapausliikkeeseen ja muodostaa yhteinen taistelurintama yhteistä vihollista — imperialismia — vastaan. Leninin imperialismiteoria oli sosialistisen vallankumouksen välttämättömyyden perustelemista, perusteluna työväenluokan diktatuurille uuden historiallisen aikakauden olosuhteissa, aikakauden, jolloin proletariaatti käy välitöntä ratkaisevaa taistelua sosialismin puolesta. Siten Lenin loi uuden, viimeistellyn *sosialistisen vallankumouksen teorian*.

Lenin laski kapitalismin yleistä kriisiä — kapitalistisen järjestelmän luhistumisen ja uuden, korkeamman sosialistisen järjestelmän voiton historiallista vaihetta — koskevan opin perusteet. Jo ensimmäisen maailmansodan vuosina hän tuli siihen johtopäätökseen, että kapitalismin suhteellisesti rauhanomaisen kehityksen aikakausi oli päättynyt, että imperialistinen sota, joka merkitsi mitä suurinta historiallista kriisiä, on sosialistisen vallankumouksen aikakauden alkua. Sota synnytti sellaisen kaikkikäsitävän kriisin, huomautti Lenin Lokakuun Suuren sosialistisen vallankumouksen aattona, että ihmiskunnan on valittava: joko tuhoutua tai uskoa kohtalonsa vallankumouksellisimman luokan haltuun siirtymiseen mitä nopeimmin korkeampaan tuotantotapaan — sosialismiin. Leninin selvittämästä tosiasiasta, että sosialistinen vallankumous kypsyi kapitalistisen maailmanjärjestyksen eri renkaissa eri aikoina, seuraa se johtopäätös, että kapitalismin luhistuminen ja sosialismin voitto tapahtuvat siten, että kapitalistisesta järjestelmästä lohkeaa pois erillisiä maita, joissa voitolle pääsee työväenluokka nousemalla valtaan läheisessä ja erottamattomassa liitossa talonpoikaiston työtätekevien perusjoukkojen kanssa ja yhdistäen ympärilleen kansan valtavan enemmistön. Lenin todisti, että kahden järjestelmän — kapitalistisen ja sosialistisen — rauhanomainen, pitkän historiallisen ajanjakson kestävä rinnakkaiselo on mahdollista ja kiertämätöntä.

Lenin kehitti imperialismin ja kapitalismin yleisen kriisin teorian leppymättömässä taistelussa porvarillisia taloustieteilijöitä ja II Internationaalen opportunisteja vastaan. Hän selvitti Kautskyn marxilaisvastaisen „ultraimperialismin” teorian sekä Trotskin ja Buharinin siitä esittämien muunnosten täydellisen teoreettisen kestävättömyyden ja poliittisen vahingollisuuden. Taistelussa Buharinin marxilaisuuden väärennyksiä vastaan Lenin tähdensi tämän tästä, että „puhdasta imperialismia”, jolla ei ole perustanaan kapitalismi, ei ole koskaan ollut olemassa, ei ole eikä tule olemaankaan. Kohoten vanhan kapitalismin yläpuolelle sen päällysrakennukseksi ja suoranaisiksi jatkoksi imperialismi kärjistää entistä enemmän porvarillisen yhteiskunnan kaikkia ristiriitoja. Lenin osoitti opportunistin ja imperialismin syvän yhteyden ja paljasti sen, että opportunistien poliittisena tehtävänä on olla porvariston asiamiehinä työväenliikkeessä. Lenin toi päivänvaloon työväenliikkeessä esiintyvien opportunististen virtausten juuret, osoittaen, että nämä virtaukset syntyvät porvariston lahjoissa ja rappeutuksessa työväenluokan huippukerroksia. Lenin antoi murskaavan iskun niille tulkinnoille, joilla opportunistit puolustelivat monopolistista kapitalismia yrittäen esitellä sen „sosialismiksi”. Opportunismia vastaan tähdätyillä Leninin teoksilla on valtava merkitys vallankumoukselliselle liikkeelle, koska ei voida käydä todellista taistelua imperialismia vastaan paljastamatta opportunistin aatteellista ja poliittista sisältöä ja sen petoksellista tehtävää työväenliikkeessä.

Marxilais-leniniläisen kansantaloustieteen ongelmia on edelleen kehitelty ja konkretisoitu Neuvostoliiton Kommunistisen Puolueen päätöksissä ja asiakirjoissa

sekä *J. V. Stalinin* (1879—1953) ja Leninin muiden taistelutovereiden ja oppilaiden teoksissa.

Nojaten Marxin, Engelsin ja Leninin teoksiin Stalin esitti ja kehitti taloustieteen alalla joukon väittämiä, jotka perustuvat historiankehityksen uudesta kokemuksesta sekä työväenluokan ja sen Kommunistisen puolueen taistelun uudesta käytännöstä tehtyyn yhteenvetoon. Samalla Stalinin teoksissa puolustetaan johdonmukaisesti marxilaista kansantaloustiedettä vallankumouksellisen marxilaisuuden vihollisilta ja esitetään kansanomaisesti sen perusongelmat ja väittämät.

Paljastaen valheiksi porvarillisten taloustieteilijäin ja reformistien väitteet kapitalismin ristiriitojen lievenemisestä sen historiallisen kehityksen kulussa Stalin todisti, että nämä ristiriidat, jotka ovat todistuksena kapitalismin tuhon väistämättömyydestä, tulevat kiertämättä edelleen syvenemään ja kärjistymään. Stalinin teoksissa on kehitetty useita tärkeitä agrariikysymystä koskevia kohtia. Taistelussa revisionismia vastaan Stalin osoitti uuteen todistusaineistoon nojaten, että teoria pientalonpoikaistalouden „kestävyydestä” on täysin pätemätön. Vain kapitalistisen orjuusjärjestelmän tuhoaminen voi pelastaa talonpoikaiston joutumasta häviötilaan ja kurjuuteen. Talonpoikauskysymys on kysymys talonpoikaiston riistetyn enemmistön muuttamisesta porvariston reservistä vallankumouksen suoranaisiksi reserviksi, kapitalistisen järjestelmän tuhoamisen puolesta taistelevan työväenluokan liittolaiseksi. Teoksessaan „Marxilaisuus ja kansallisuuskysymys” (1913) ja muissa teoksissaan Stalin kehitti edelleen kansallisuuskysymystä. Hän osoitti yhteiskunnan taloudellisten elämänehtojen merkityksen kansakuntien ja kansallisvaltioiden muodostumisessa. Ihmisten taloudellisen elämän yhteisyys on yksi kansakunnan perustavista tunnusmerkeistä. Feodalismin hävittämisen ja kapitalismin kehityksen prosessi on samalla ihmisten kansakunniksi yhdistymisen prosessi. Stalin selvitti, mikä merkitys kansallisilla markkinoilla on Länsi-Euroopan kansallisten valtioiden muodostamisprosessille, ja kuvasi Idän valtioiden historiallisten muodostumisvaiheiden omalatautisuuden.

Neuvostoliiton Kommunistinen Puolue torjui Keskuskomitean ja *J. V. Stalinin* johdolla leninismen vihollisten, trotskilaisten, buharinilaisten ja porvarillisten nationalistien hyökkäykset koko marxilais-leniniläistä teoriaa ja erikoisesti marxilais-leniniläistä taloustiedettä vastaan, ja tässä yhteydessä erikoinen merkitys sosialismin kohtaloille SNTL:ssa ja koko maailmassa oli sillä, että puolustettiin ja kehitettiin edelleen Leninin oppia sosialismin voiton mahdollisuudesta yhdessä maassa, Leninin teoriaa sosialistisesta vallankumouksesta.

Useissa Stalinin teoksissa („Leninismien perusteista”, „Leninismien kysymyksiä”, „Sosialismin taloustieteellisiä problemeja Neuvostoliitossa”, Neuvostoliiton Kommunistisen Puolueen edustajakokouksissa ja konferensseissa pidetyt selostukset) on kehitetty Leninin perusajatuksia imperialismin ja kapitalismin yleisen pulan taloudellisesta ja poliittisesta olemuksesta sekä monopolistisen kapitalismin kehityksen lainmukaisuudesta. Nojaten Leninin klassillisiin esityksiin imperialismin taloudellisesta olemuksesta, joka on monopolirytysten herruutta, ja korkeista monopolivoitoista Stalin muotoili nykyaikaisen kapitalismin taloudellisen peruslain. Hän esitti seikkaperäisen erittelyn kapitalismin yleisestä kriisistä ja sen kahdesta vaiheesta: ensimmäisestä, joka alkoi ensimmäisen maailmansodan aikana ja toisesta, joka alkoi toisen maailmansodan aikana erikoisesti sen jälkeen, kun kansandemokratian maat Euroopassa ja Aasiassa olivat irtautuneet kapitalistisesta järjestelmästä.

Paljastaen kapitalistista talousjärjestelmää ylistävät porvariston apurit hän luonnehti kaikin puolin kapitalismin yleistä kriisiä, joka käsittää sekä talouden että politiikan. Kapitalismin yleisen kriisin selvimpänä ilmauksena on Lokakuun Suuren sosialistisen vallankumouksen maailmanhistoriallinen voitto SNTL:ssa ja maailman jakautuminen kahteen järjestelmään — kapitalistiseen ja sosialistiseen. Elimellisenä osana kapitalismin yleisessä kriisissä on imperialismin siirtomaajärjestelmän kriisi.

Stalinin teoksissa on valaistu kapitalismin yleisen kriisin sellaisten piirteiden kuin markkinaongelman äärimmäisen kärjistymisen, tuotantolaitosten kroonillisen alikuormituksen ja pysyvän joukkotyöttömyyden olemusta ja merkitystä. Eritel-

tyään kapitalistisen kehitysjakson ja talouspulien luonteessa nykyaikana tapahtuneet muutokset Stalin osoitti, miten hedelmättömiä ovat porvarillisten valtioiden yritykset taistella pulia vastaan, miten kestäättömiä ovat väitteet suunnitelmallisen taloudenhoidon mahdollisuudesta kapitalismin vallitessa. Stalinin teoksissa on paljastettu fasismin peräti taantumuksellinen ja hyökkäyshenkinen olemus sekä nykyisten oikeistososialistien esittämä petöksellinen osa.

Marxilais-leniniläinen kansantaloustiede on toimintaohje kaikkien maiden kommunistisille ja työväenpuolueille. Se valaisee työtätekeville tietä vapautukseen pääoman ikeestä.

K O L M A S O S A

SOSIALISTINEN TUOTANTOTAPA

A. Siirtymäkausi kapitalismista sosialismiin

XXIII LUKU

KAPITALISMISTA SOSIALISMIIN JOHTAVAN SIIRTYMÄKAUDEN PERUSPIIRTEET

Proletaarinen vallankumous ja kapitalismista sosialismiin johtavan siirtymäkauden välttämättömyys. Kapitalistisen tuotantotavan ja luokkataistelun koko kehityskulku porvarillisessa yhteiskunnassa johtaa väistämättä siihen, että kapitalismi vaihtuu vallankumouksen tietä sosialismiin. Kapitalismi synnyttää koneellisen suurteollisuuden, joka on sosialismiin siirtymisen aineellinen edellytys. Kapitalismin kehitys valmistaa sen yhteiskunnallisen voiman, proletariaatin, joka toteuttaa tämän siirtymisen. Kuten edellä on osoitettu, imperialismin kaudella saavuttaa ristiriita kasvaneiden tuotantovoimien ja näiden tuotantovoimien kahleiksi muuttuneiden porvarillisten tuotantosuhteiden välillä ennennäkemättömän kärkevyyden. Laki siitä, että tuotantosuhteiden pitää välttämättä vastata tuotantovoimien luonnetta, vaatii vanhojen, porvarillisten tuotantosuhteiden lopettamista ja uusien, sosialististen tuotantosuhteiden luomista. Tästä johtuu *proletaarisen, sosialistisen vallankumouksen* objektiivinen välttämättömyys.

Porvarillisen ja sosialistisen yhteiskunnan perusteiden vastakohtaisuuden vuoksi, työn ja pääoman etujen antagonistisuuden vuoksi on reformistien saarnaama kapitalismin rauhanomainen sosialismiksi „kasvamisen” mahdotonta. Siirtyminen kapitalismista sosialismiin voidaan suorittaa vain proletaarisen vallankumouksen ja proletariaatin diktatuurin avulla. Proletariaatti on taloudellisen asemansa vuoksi ainoa luokka, joka kykenee liittämään ympärilleen kaikki työtätekevät kapitalismin kukistamista ja sosialismin voittoa varten.

Proletaarinen vallankumous eroaa periaatteellisesti kaikista sitä edeltäneistä vallankumouksista. Siirryttäessä orjanomistusjärjestelmästä feodaaliseen ja feodaalisesta kapitalistiseen vaihtui toinen yksityisomistuksen muoto toiseen yksityisomistuksen muotoon, toisten riistäjien valta vaihtui toisten riistäjien valtaan. Kun kaikilla riistoyhteiskunnan muodostumilla oli samantyyppinen perusta —

tuotannonvälineiden yksityisomistus, kypsyi uusi talousmuoto vähitellen vanhan tuotantotavan uumenissa. Niinpä feodalismista kapitalismiin siirryttäessä kehittyivät vanhan järjestelmän uumenissa vähitellen uudet, porvarilliset tuotantosuhteet, kasvoivat enemmän tai vähemmän valmiit kapitalistisen talousjärjestelmän muodot. Porvarillisen vallankumouksen tehtävänä oli vallan ottaminen porvariston käsiin, saattaa tämä valta vallitsevaa kapitalistista talousjärjestelmää vastaavaksi ja raivata pois kapitalismin kasvua häiritsevät vanhan, feodaalisen yhteiskunnan kahleet. Porvarillinen vallankumous päättyy tavallisesti tämän tehtävän ratkaisemiseen.

Proletaarinen vallankumous asettaa tavoitteekseen tuotannonvälineiden yksityisomistuksen vaihtamisen yhteiskunnalliseen omistukseen ja kaiken ihmisen harjoittaman toisen ihmisen riiston lopettamisen. Se ei tapaa valmiita sosialistisen talouden muotoja. Tuotannonvälineiden yhteiskunnalliseen omistukseen perustuva sosialistinen talousmuoto ei voi kasvaa yksityisomistukseen perustuvan porvarillisen yhteiskunnan uumenista. Proletaarisen vallankumouksen tehtävänä on proletariaatin vallan pystytettyään rakentaa uusi, sosialistinen talousjärjestelmä. Työväenluokan suorittama vallanotto on vasta proletaarisen vallankumouksen alkua, ja valtaa käytetään vipuna vanhan talouden muuttamiseen ja uuden järjestämiseen.

Tämän vuoksi kapitalistisen järjestelmän vaihtuminen sosialistiseen vaatii jokaisessa maassa erikoista *siirtymäkautta*, joka käsittää kokonaisen historiallisen aikakauden, jonka kuluessa tapahtuu sosialistisen talouden rakentaminen, kaikkien yhteiskunnallisten suhteiden perin pohjainen uudestijärjestäminen. „Kapitalistisen ja kommunistisen yhteiskunnan välillä on kausi, jonka kestäessä edellinen muutetaan vallankumouksellisesti jälkimmäiseksi. Tätä kautta vastaa myös poliittinen siirtymäkausi, ja tämän kauden valtio ei voi olla mitään muuta kuin *proletariaatin vallankumouksellista diktatuuria*”¹.

Siirtymäkausi kapitalismista sosialismiin alkaa proletaarisen vallan pystyttämisestä ja päättyy sosialismin — kommunistisen yhteiskunnan ensimmäisen vaiheen — tultua rakennetuksi. Siirtymäkauden kestäessä tehdään loppu vanhasta, kapitalistisesta perustasta ja luodaan uusi, sosialistinen perusta, varmistetaan sosialismin voittoa varten välttämätön tuotantovoimien kehitys. Siirtymäkaudella täytyy proletariaatin karaistua maata hallitsemaan pystyväksi voimaksi, rakentaa sosialistinen yhteiskunta ja uudestikasvatata pikkuporvarilliset joukot sosialismin hengessä.

Marxin ja Engelsin perusajatuksiin nojautuen Lenin loi opin kapitalismista sosialismiin johtavasta siirtymäkaudesta ja proletariaatin diktatuurista aseistaen työväenluokan ja kaikki työtätekevät sosialismin rakentamisen teiden tieteellisellä tuntemuksella.

¹ K. Marx, Gothan ohjelman arvostelua, K. Marx, F. Engels, Valitut teokset, II osa, 1948, s. 23.

Proletaarinen vallankumous voitti ensiksi Venäjällä. Venäjällä oli proletaarisen vallankumouksen voittoa varten riittävä kapitalismin kehitystaso. Sitä paitsi Venäjältä oli tullut imperialismien kaikkien ristiriitojen solmukohta, mikä joudutti jyrkästi proletariaatin vallankumouksellistumisprosessia ja talonpoikaisjoukkojen liittymistä sen ympärille. Lokakuussa 1917 Kommunistisen puolueen johtama Venäjän proletariaatti, aseistettuna Leninin teorialla sosialistisesta vallankumouksesta, liitossa talonpoikaisköyhälistön kanssa, kukisti kapitalistien ja tilanherrojen vallan ja pystytti oman diktatuurinsa. Lokakuun Suuri sosialistinen vallankumous raivasi ensimmäisenä ihmiskunnan historiassa tien sosialismiin, näytti esimerkin siitä, millaisen täytyy proletaarisen vallankumouksen olla pääpiirteissään jokaisessa maassa. Samalla on otettava huomioon, että sosialistisella vallankumouksella jokaisessa imperialismien järjestelmästä poislojennuksessa maassa on väistämättä omat erikoisuutensa, jotka johtuvat kunkin maan konkreettisista historiallisista kehitysehdoista ja kansainvälisestä tilanteesta.

Lenin sai selville ja perusteli tieteellisesti, että yhteiskunnallisessa ja taloudellisessa suhteessa jälkeensä jääneillä mailla on mahdollisuus tietyissä historiallisissa olosuhteissa kulkea *ei-kapitalistisen kehityksen tietä*. Heitettyään harteiltaan imperialismien ikeen nämä maat voivat kehityksen kärjessä kulkevien maiden avulla, joissa proletaarinen vallankumous on voittanut, välttää kapitalismin pitkäaikaisen ja tuskallisen kehitysprosessin ja kapitalistisen vaiheen sivuuttaen siirtyä asteittain sosialismin rakentamisen tielle.

Eräänä esimerkkinä ei-kapitalistisesta kehitystiestä on Mongolian Kansantasavalta, missä aikaisemmin olivat vallalla feodaaliset suhteet. Neuvostoliiton avun ansiosta Mongolian Kansantasavalta sai mahdollisuuden kehittyä sosialismiin johtavaa tietä ohittaen kapitalismin.

Proletariaatin diktatuuri sosialistisen talouden rakentamisvälineenä. Koska proletaarisen vallankumouksen tehtävänä on tuotannonvälineiden yhteiskunnalliseen omistukseen perustuvan sosialistisen talousjärjestelmän luominen ja kaiken riiston lopettaminen, se ei voi jättää murskaamatta vanhaa valtiokoneistoa, joka kuristaa työtätekeviä, ei voi jättää perustamatta valtiota, joka kykenee turvaamaan uuden talousjärjestelmän rakentamisen.

Proletaarinen vallankumous synnyttää *uudentyyppisen valtion* — proletariaatin diktatuurin. *Proletariaatin diktatuuri* on työväenluokan toteuttamaa yhteiskunnan valtiollista johtoa. Ilman proletariaatin diktatuuria ei työtätekevien taloudellinen ja poliittinen vapautuminen ole mahdollista, ei ole mahdollista siirtyminen kapitalistisesta tuotantotavasta sosialistiseen tuotantotapaan.

Proletariaatin diktatuurin poliittisena päällysrakennuksena synnyttää pakottavaksi käynyt yhteiskunnan taloudellinen tarve siirtyä kapitalismista sosialismiin. Mutta maailmaan ilmaannuttuaan tulee itse proletariaatin diktatuurista mitä suurin voima, sosialistisen talouden rakentamisväline. Se varmentaa vanhan, kapitalistisen

perustan lopettamisen ja edistää aktiivisesti sosialistisen perustan syntymistä ja kehittymistä, sosialististen talousmuotojen voitolle pääsyä kapitalistisista talousmuodoista.

Sosialistiset talousmuodot eivät voi ilmaantua eivätkä kehittyä luonnonvoimaisesti, itsestääntapahtumisen tietä. Ne ilmaantuvat ja kehittyvät proletaarisen valtion suunnitelmallisen toiminnan ja työtätekevien joukkojen luovan aktiivisuuden tuloksena.

Proletaarinen valtio voi täyttää tehtävänsä uuden perustan luomisessa vain sen vuoksi, että se nojautuu siihen objektiiviseen taloudelliseen lakiin, että tuotantosuhteiden pitää välttämättä vastata tuotantovoimien luonnetta, ja uusien taloudellisten olosuhteiden pohjalla ilmaantuviin uusiin taloudellisiin lakeihin. Proletariaatin diktatuuri takaa kapitalismia korkeamman työn yhteiskunnallisen organisaation tyyppin muodostumisen. Tämä on sosialistisen järjestelmän pääasiallinen voimanlähde ja pääasiallinen syy sen voittoon kapitalistisesta järjestelmästä.

Proletariaatin diktatuuri on todellista demokratiaa; se ilmentää työtätekevien elinettä. Proletariaatin diktatuurin oloissa työtätekevistä tulee ensimmäistä kertaa historiassa maansa isäntiä. Kaikissa aikaisemmissa muodoissaan valtio piti kurissa riistettävää enemmistöä riistävän vähemmistön eduksi. Proletariaatin diktatuuri pitää kurissa riistävää vähemmistöä työtätekevän enemmistön eduksi. Kun porvarilliset vallankumoukset lujittaessaan uutta, kapitalistista riistomuotoa eivät voi liittää porvariston ympärille pitkäksikään aikaa työtätekeviä ja riistettyjä joukkoja, niin proletaarinen vallankumous, joka tekee lopun kaikesta riistosta, voi ja sen täytyy liittää nämä joukot pitkäaikaiseen liittoon proletariaatin kanssa. Riistäjäluokkia vastaan tähdätty työväenluokan johtama työväenluokan liitto talonpoikaiston kanssa on proletariaatin diktatuurin korkein periaate. Ilman tätä liittoa ei proletariaatin vallan lujittaminen ja sosialistisen talouden rakentaminen ole mahdollista.

Proletariaatin diktatuuri on proletariaatin luokkataistelun jatkoa uusissa olosuhteissa ja uusissa muodoissa omassa maassa olevia riistäjiä ja kapitalistisen ympäristön aggressiivisia voimia vastaan. „Proletariaatin diktatuuri on sitkeää taistelua, veristä ja veretöntä, väkivaltaista ja rauhallista, sotilaallista ja taloudellista, kasvatuksellista ja hallinnollista taistelua vanhan yhteiskunnan voimia ja perinteitä vastaan”¹.

Sosialismin rakentamistehtäviä vastaavasti proletariaatin diktatuurilla on kolme oleellista puolta. Se merkitsee, että proletariaatti käyttää valtaa, ensinnäkin, riistäjien kurissapitämiseen, maan puolustukseen ja yhteyksien lujittamiseen toisten maiden proletaareihin; toiseksi, työtätekevien ja riistettyjen joukkojen irrottamiseen lopullisesti porvaristosta, proletariaatin liiton lujittamiseen näiden joukkojen kanssa ja näiden joukkojen mukaanvetämiseen sosialistiseen

¹ V. I. Lenin, „Vasemmistolaisuus” lastentautina kommunismissa, Teokset, 31. osa, s. 27. (Suom. V. I. Lenin, Valitut teokset, II osa, 1951, s. 638.)

rakennustyöhön; kolmanneksi, uuden, sosialistisen yhteiskunnan rakentamiseen.

Proletaarisen valtion muodot voivat olla erilaisia. „Siirtyminen kapitalismista kommunismiin ei tietenkään voi olla tuomatta esille poliittisten muotojen suunnatonta runsautta ja moninaisuutta, mutta niiden olemus tulee ehdottomasti olemaan yksi ja sama: *proletariaatin diktatuuri*”¹. Tämän marxismin-leninismien perusajatuksen vahvistaa täydellisesti niin historian kokemus Neuvostoliitossa, missä on pystytetty Leninin selvilleesaama proletariaatin diktatuurin muoto — Neuvostovalta, kuin myöskin myöhempi historian kokemus niissä maissa, joissa proletariaatin diktatuuri on olemassa kansandemokratian muodossa.

Koko sosialistisen talouden suunnitelmallisen rakentamisprosessin johto kuuluu proletariaatin diktatuurin maissa kommunistisille (työväen-) puolueille. Nämä marxismin-leninismien teorialla, yhteiskunnan taloudellisten kehityslakien tuntemuksella aseistuneet puolueet järjestävät ja suuntaavat kansanjoukkoja sosialistisen rakennustyön tehtävien ratkaisemiseen.

Sosialistinen kansallistaminen. Kapitalismin kehitys valmisti välttämättömät edellytykset koneellisen suurteollisuuden, koneellisen liikenteen, pankkien ym. sosialistiselle yhteiskunnallistamiselle. Proletaarinen valtio suorittaa jo siirtymäkauden alussa kapitalistisen suurtuotannon kansallistamisen.

Sosialistinen kansallistaminen on proletaarisen vallan suorittama riistäjäluokkien omaisuuden vallankumouksellista lakkauttamista ja sen muuttamista valtion sosialistiseksi omaisuudeksi — koko kansan omaisuudeksi. Sosialistinen kansallistaminen johtaa kapitalismin perusristiriidan — tuotannon yhteiskunnallisen luonteen ja yksityiskapitalistisen anastusmuodon välisen ristiriidan — poistamiseen. Sosialistisen kansallistamisen ansiosta tuotantosuhteet teollisuudessa saatetaan tuotantovoimien luonnetta vastaaviksi, mikä raivaa tilaa niiden kehitykselle.

Sosialistinen kansallistaminen ensinnäkin lopettaa tärkeimpien tuotannonvälineiden kapitalistisen omistuksen ja siten hävittää porvariston taloudellisen herruuden maassa; toiseksi se laskee proletariaatin diktatuurille taloudellisen perustuksen antaen työtätekevien käsiin *kansantalouden avainasemat*, toisin sanoen talouselämän johtavat alat. Näillä aloilla saatetaan voimaan tuotannonvälineiden yhteiskunnallinen omistus sosialististen tuotantosuhteiden perustana.

Kansantalouden johtavana alana olevan suurteollisuuden kansallistamisella on ratkaiseva merkitys sosialistiselle rakennustyölle. Tämän rinnalla tapahtuu pankkien, rautatieliikenteen, kauppalaivaston ja yhteysvälineiden, sisämaisen kaupan suurliikkeiden ja myöskin ulkomaankaupan kansallistaminen. Pankkien kansallista-

¹ V. I. Lenin, Valtio ja vallankumous, Teokset, 25. osa, s. 385. (Suom. V. I. Lenin, Valitut teokset, II osa, 1951, s. 165.)

misen johdosta porvaristo menettää erään taloudellisen herruutensa tärkeimmistä vivuista ja proletaarinen valtio saa keskitetyn ja laajalle haarautuneen taloudellisen koneiston, jota sen vallankumouksellisen uudestijärjestelyn jälkeen käytetään sosialismin rakennustyötä varten. Ulkomaankaupan kansallistaminen on välttämätön keino, joka turvaa sosialismia rakentavan maan taloudellisen itsenäisyyden ja riippumattomuuden kapitalistisesta maailmasta.

Ottaen lähtökohdaksi sen, että maaorjuuden ja jo kauan yli aikansa eläneen tilanherrain maanomistuksen jäännösten lopettaminen on ehdottoman välttämätöntä, proletaarinen valtio panee toimeen suurmaanomistajien maiden ja heidän talouksiensa sekä karjan ja kaluston viipymättömän *konfiskoinnin*. Valtaosa konfiskoiduista maista luovutetaan työtätekevälle talonpoikaistolle. Tietyllä, pienemmällä osalla konfiskoituja maita järjestetään suuria valtion maataloustuotantolaitoksia.

Eräs sosialistisen vallankumouksen tärkeimpiä toimenpiteitä on *maan kansallistaminen*, toisin sanoen maan yksityisomistuksen lopettaminen ja maan siirtäminen proletaarisen valtion omistukseen. *Kaike*n maan kansallistamista koskevan kysymyksen proletaarinen valta ratkaisee kunkin maan konkreettisista olosuhteista riippuen. Venäjällä, missä maan yksityisomistuksen perinteet talonpojilla olivat heikommät kuin Lännessä, Neuvostovalta suoritti talonpoikaishoukkojen vaatimusten mukaisesti kaiken maan kansallistamisen jo heti vallankumouksen alussa. Absoluuttinen maankorko tuli sen vuoksi poistetuksi. Neuvostotalonpoikaisto sai ensimmäisenä historiassa maan maksuttomaan käyttöön proletaariselta vallankumoukselta. Maissa, joissa pientalonpoikainen maan yksityisomistus on ollut olemassa kauan ja missä tämän vuoksi maan yksityisomistuksen perinteet talonpojilla ovat voimakkaammat, ei työväenluokka valtaan tultuaan suorita vallankumouksen alussa kaiken maan kansallistamista. Näissä maissa kansallistetaan vain osa suurmaanomistajilta konfiskoiduista maista ja se muodostaa valtion maa-varannon; suurin osa konfiskoiduista maista sitävastoin tulee talonpoikien yksityisomistukseen. Kysymys kaiken maan kansallistamisesta ratkaistaan käytännössä maatalouden sosialistisen uudestijärjestelyn kulussa.

Lokakuun Suuri sosialistinen vallankumous, murskattuaan porvariston valtiokoneiston, jo ensimmäisinä kuukausina kansallisti, otti tilanherroilta ja suurkapitalisteilta korvauksetta pois tuotannonvälineet ja muut rikkauudet.

Lokakuun 26 (marraskuun 8) päivänä 1917 annettiin *maadekreetti*. Tilanherrojen, porvariston, tsaarin perheen, kirkkojen ja luostareiden maat konfiskoitiin, otettiin pois ilman lunastusmaksua. Maan yksityinen omistusoikeus lakkautettiin ainaaksi. Kaikki maa, sen uumenissa olevine luonnonrikkauksineen, metsineen ja vesineen tuli valtion omistukseen (koko kansan omaisuudeksi). Maan osto ja myynti kiellettiin. Talonpoikaisto sai maksuttomaan käyttöönsä yli 150 miljoonaa desjatiinaa uusia maita, niiden lisäksi, jotka olivat olleet sen käytössä ennen vallankumousta, ja vapautui tilanherroille suoritettavista vuokramaksuista sekä menoista maan ostoon enemmän kuin 700 miljoonan kultaruplan arvosta vuosittain.

Maan kansallistaminen oli pohjana tilanherraluokan lopettamiselle. Se merkitsi maaorjuuden jäännösten täydellistä poiskitkemistä. Näin ollen sosialistinen vallankumous ratkaisi ohimennen porvarillisdemokraattisen vallankumouksen tehtävät loppuun saakka. Maan kansallistaminen ei sinänsä vielä luonut maa-seudulla sosialistisia tuotantosuhteita, sillä koko kansan omaisuudeksi tulleella maalla harjoitettiin edelleenkin yksityistaloutta. Mutta sillä oli suuri merkitys sosialistiselle rakennustyölle. Maan kansallistaminen vahvisti proletariaatin diktatuurin taloudellista perustaa ja paransi työtätekevien talonpoikien taloudellista asemaa. Se helpotti talonpoikaiston myöhempää siirtymistä sosialistiselle kehitystielle.

Kapitalististen tuotantolaitosten laajaan kansallistamiseen johtavana siirtymistoimenpiteenä ja näiden tuotantolaitosten toiminnan tietyntylaisen sääntelyn toteuttamiseksi Neuvostovalta saattoi voimaan *työväenkontrollin*, toisin sanoen näiden tuotantolaitosten työntekijäkollektiivien taholta tapahtuvan tuotannon, kaupan ja raha-asiaien valvonnan. Joulukuussa 1917 suoritettiin *pankkien kansallistaminen*. Neuvostovalta julisti mitättömiksi kaikki tsaarin hallituksen ja Väli-aikaisen hallituksen niin ulko- kuin kotimaisiltakin kapitalisteilta saamat lainat. Ulkomaankauppa julistettiin valtion monopoliksi, tavaroiden tuonti ulkomailta ja vienti ulkomaille otettiin pois yksityisten henkilöiden käsistä ja siirrettiin valtion elimille. Neuvostovaltan voimaansaattama *ulkomaankaupan monopoli* oli muuri, joka luotettavasti suojaasi maan sitä orjuuttamaan ja siirtomaakseen muuttamaan pyrkivien imperialistien taloudelliselta aggressiolta. Koko kansan omaisuudeksi tulivat *rautatiet ja yhteysvälineet*, meri- ja suuri jokikauppalaivasto. Neuvostovalta suoritti yhä laajemmassa mitassa *teollisuuslaitosten kansallistamista* konfiskoimalla niitä ilman lunastusmaksua. Kesäkuussa 1918 julistettiin kaikkien teollisuudenalojen suurten tuotantolaitosten kansallistaminen.

Suurteollisuuden, pankkien, liikenteen ja ulkomaankaupan kansallistaminen merkitsi, että Neuvostovalta oli repinyt juuret porvariston taloudelliselta mahdollilta ja ottanut haltuunsa kansantalouden avainasemat.

Kansallistetuissa tuotantolaitoksissa vaihtuivat kapitalistiset tuotantosuhteet sosialistisiin. Yhteiskunnalliseen omistukseen siirtymisensä tuotannonvälineet lakkasivat olemasta pääomaa. Ihmisen harjoittamasta toisen ihmisen riistosta tehtiin loppu. Uusi, sosialistinen työkuri juurtui käytäntöön. Työläisten keskuudessa syntyi sosialistinen kilpailu. Vähitellen juurtuivat käytäntöön sosialistiset tuotannonjohtamisperiaatteet, jotka yhdistävät yksilöjohdon työtätekevien joukkojen luovaan aktiivisuuteen.

Voittaan porvariston vastarinnan, porvarillisten spesialistien tuholaisuuden ja sabotaasin, sitkeässä taistelussa pikkuporvarillista alkuvoimaisuutta vastaan, Neuvostovalta ryhtyi järjestämään koko valtion mitassa tapahtuvaa tuotannon ja tuotteiden jaon luettelointia ja valvontaa.

Taloudenmuodot ja luokat siirtymäkaudella. Työväenluokan ja talonpoikaiston liitto. Suurteollisuuden, liikenteen, pankkien jne. kansallistamisen tuloksena syntyy sosialistinen talousmuoto (sektori). Tuotannonvälineiden yhteiskunnalliseen omistukseen perustuvan sosialistisen talousmuodon rinnalla on siirtymäkaudella vielä olemassa menneisyydeltä periytyneitä ja tuotannonvälineiden yksityisomistukseen perustuvia talousmuotoja. Se merkitsee, että siirtymäkauden taloudella on monenlaisia muotoja. Siinä on edustettuina erilaisia tuotantosuhteita.

Kuten Lenin osoitti, Neuvostoliitossa oli siirtymäkaudella seuraavat viisi talousmuotoa: 1) patriarkaalinen talonpoikaistalous, 2) pientavarantuotanto, 3) yksityiskapitalistinen talous, 4) valtiokapitalismi ja 5) sosialistinen talousmuoto.

Henkilökohtaiseen työhön perustuva *patriarkaalinen talonpoikaistalous* oli pientä, melkein kokonaan luontoistaloutta, ts. se valmisti tuotteita suurimmaksi osaksi omaa kulutusta varten.

Pientavarantuotanto oli henkilökohtaiseen työhön perustuvaa taloutta ja oli enemmän tai vähemmän huomattavassa määrässä sidottu markkinoihin. Se oli etupäässä keskitalonpoikaistaloutta, joka tuotti pääosan tavaraviljasta, ja myöskin palkkatyötä käyttämättömien käsityöläisten taloutta. Pientavarataloudellinen muoto käsitti siirtymäkaudella huomattavan ajan kuluessa maan väestön enemmistön.

Yksityiskapitalistista taloutta edustivat riistäjäluokista monilukuisin — kulakisto (suurtalolliset), kansallistamattomien, pääasiassa pienten ja keskikokoisten kapitalististen teollisuuslaitosten omistajat ja myös kauppiat. Kapitalistisissa tuotantolaitoksissa käytettiin palkkatyötä, työvoima oli tavaraa, riistosuhteet olivat olemassa ja kapitalistit anastivat lisäarvon.

Valtiokapitalismia oli pääasiassa Neuvostovallan ulkomaalaisille kapitalisteille myöntämien toimilupien (konsessioiden) muodossa ja myöskin joidenkin valtiolle kuuluvien, kapitalisteille vuokralle annettujen tuotantolaitosten muodossa. Proletariaatin diktatuurin vallitessa valtiokapitalismi eroaa oleellisesti porvariston vallan aikana esiintyvistä valtiokapitalismista. Proletariaatin diktatuurin vallitessa valtiokapitalismi on talousmuoto, jota proletaarinen valta tiukasti rajoittaa ja jota se käyttää taisteluun pikkuporvarillista alkuvoimaisuutta vastaan, sosialistiseen rakennustyöhön. Neuvostoliiton taloudessa on valtiokapitalismilla ollut varsin vähäinen sija.

Sosialistinen talousmuoto käsitti ensiksikin Neuvostovaltion hallussa olevat tehtaat, liikenteen, pankit, neuvostotilat, kauppa- ja muut laitokset ja toiseksi osuustoiminnan — kulutus-, hankinta-, luotto- ja tuotanto-osuuskunnat, mukaan lukien osuustoiminnan korkeimman muodon, kollektiivitaloudet. Sosialistisen talousmuodon perustana oli koneellinen suurteollisuus. Jo siirtymäkauden alussa alkoi sosialistinen talousmuoto, joka oli korkein kaikkiin muihin talousmuotoihin verraten, esittää johtavaa osaa maan talouselämässä.

Talouden sosialistisessa sektorissa työvoima lakkasi olemasta tavaraa, työ lakkasi olemasta luonteeltaan palkkatyötä ja muuttui tykösi itseä varten, oman yhteiskunnan hyväksi. Lisäarvo jäi pois. Vähitellen ryhdyttiin suunnittelemaan kansallistettujen tuotantolaitosten työtä eri alojen mitassa ja sitten koko valtionsektorin mitassa. Tuotannonvälineiden sosialistisen omistuksen tultua voimaan valtion tuotantolaitoksissa valmistetut tuotteet joutuivat valtion, ts. koko työätekevän kansan, eikä kapitalistien haltuun.

Kaikkien viiden talousmuodon olemassaolo ei ole väistämätöntä jokaiselle sosialismia rakentavalle maalle. Mutta kuten Lenin opetti ja niin kuin historian kokemus on nyttemmin vahvistanut, jokaisessa maassa on kapitalismista sosialismiin johtavalla siirtymäkaudella seuraavat yhteiskunnallisen talouden perusmuodot: sosialismi, pientavarantuotanto ja kapitalismi. Näitä yhteiskunnallisen talouden muotoja vastaavat luokat: työväenluokka, pikkuporvaristo (erikoisesti talonpoikaisto) ja porvaristo. Talouden, luokkien keskinäis-suhteiden ja siis myöskin talouspolitiikan perusteiden pääpiirteet siirtymäkaudella ovat yhteisiä kaikille maille, mikä ei sulje pois omalaatuisia erikoisuuksia kussakin maassa.

Luokkien asema muuttuu siirtymäkaudella perinpohjin verrattuna niiden asemaan kapitalismin vallitessa.

Työväenluokka on tullut kapitalismin vallitessa sorrettuna olleesta luokasta hallitsevaksi luokaksi, joka pitää käsissään valtaa ja joka yhdessä kaikkien työtätekevien kanssa omistaa valtion yhteiskunnallistamat tuotannonvälineet. Työväenluokan aineellinen asema paranee jatkuvasti ja sen sivistystaso kohoaa.

Talonpoikaisto, maalaisköyhälistön ja keskitalonpoikaiston joukot saavat valtiolta maan, vapautuksen tilanherrojen ikeestä, suojan kulakkeja (suurtalollisia) vastaan, kaikkinaista taloudellista ja kulttuurillista apua. Lokakuun vallankumouksen ja Neuvostovallan antaman avun tuloksena keskitalonpojat ja köyhät talonpojat tuottivat jo v. 1926/27 yli 4 miljardia puutaa viljaa, kun he ennen vallankumousta olivat tuottaneet 2,5 miljardia puutaa vuodessa.

Talonpoikien pientavarantuotanto synnyttää väistämättä kapitalistisia aineksia; tapahtuu talonpoikaiston luokkakajakautuminen köyhälistöön ja suurtalollisiin. Mutta talonpoikaiston jakautumisprosessi on siirtymäkaudella luonteeltaan toisenlaista kuin kapitalismin vallitessa. Kapitalismin oloissa maaseudulla lisääntyvät köyhälistö ja suurtalonpoikaisto, mutta keskitalonpoikaisto vähenee, joutuu joukoittain taloudelliseen häviöön ja täydentää maalaisköyhälistön ja proletariaatin rivejä. Talonpoikaistalouden kehityksen uusien edellytysten ansiosta siirtymäkaudella keskitalonpoikaiston ominaispaino kasvaa vallankumousta edeltäneeseen aikaan verraten, mutta köyhälistön ja suurtalollisten ominaispaino pienenee. Siirtymäkaudella, ennen talonpoikaiston perusjoukkojen lähtemistä sosialistiselle tielle, Neuvostoliitossa keskitalonpoikien yleinen lukumäärä ja ominaispaino kasvoi vallankumousta edeltäneeseen aikaan verraten köyhälistön yleisen lukumäärän ja ominaispainon supistuessa, jolloin osa köyhälistöstä nousi keskitalonpoikien tasolle. Samaan aikaan kulakiston yleinen lukumäärä ja ominaispaino supistui huomattavasti vallankumousta edeltäneeseen aikaan verrattuna, ja siirtymäkauden joinakin vuosina ilmennyt kulakiston kasvu oli tuntuvasti vähäisempää kuin kapitalismin aikana. Keskitalonpojasta tuli maatalouden keskeinen tekijä.

Lokakuun vallankumouksen jälkeen, jo v. 1918, olivat keskitalonpojat vallitsevina talonpoikien keskuudessa. Näin tapahtui sen vuoksi, että talonpojat olivat saaneet ilmaiseksi tilanherrojen maan, osan tilanherrojen karjasta ja kalustosta. Vuonna 1918 pantiin toimeen kulakkien osittainen pakkoluovutus, heiltä otettiin pois ja annettiin maalaisköyhälistölle ja keskitalonpojille 50 miljoonaa hehtaaria maata. Vuonna 1928/29 talonpoikaistalouksista oli: maalaisköyhälistön 35%, keskitalonpoikien 60% ja kulakkien talouksia 4—5%.

Talonpoikaiston suhteen noudattamassaan politiikassa Neuvostovalta piti siirtymäkaudella ohjeenaan Leninin määritelmää: luja liitto keskitalonpojan kanssa, nojautuminen maalaisköyhälistöön, leppymätön taistelu kulakkia vastaan.

Lenin opettaa, että työväenluokan tulee talonpoikaistoa johtaessaan aina erottaa talonpojassa kaksi puolta — uurastajan ja yksityisomistajan.

Keskitalonpoika on luonnostaan kaksinainen: uurastajana hän tuntee vetoa proletariaattiin, pienomistajana porvaristoon. Sekä porvaristo että proletariaatti pyrkivät voittamaan puolelleen keskitalonpoikaiston joukot. Tällöin työväenluokka vetoaa talonpojan elinetsintään uurastajana, mutta porvaristo koettaa käyttää hyväkseen talonpojan yksityisomistuksellisia etuharrastuksia. Siirtymäkaudella, varsinkin niin kauan kuin talonpoikaisto perustaa toimentulonsa yksityisomistukseen ja pientavarantuotantoon, työväenluokan ja talonpoikaiston välillä on joitakin ei-antagonistisia ristiriitoja, esimerkiksi hintoja ja verojen suuruutta koskevassa kysymyksessä. Mutta nämä ristiriidat eivät koske perusetuja. Peruskysymyksissä työväenluokan ja talonpoikaiston työtätekevien joukkojen edut käyvät yhteen — kummankin luokan elinedut vaativat riiston lopettamista ja sosialismin voittoa. Tässä on kahden ystävyys-suhteessa olevan luokan — työväenluokan ja talonpoikaiston — lujan liiton perusta.

Periaate, joka koskee työväenluokan liittoa talonpoikaiston kanssa ja työväenluokan johtavaa osuutta siinä, on sosialistisen rakennustyön perustana. „Puolueen mitä tärkein poliittinen tehtävä”, sanotaan VKP(b):n XII edustajakokouksen päätöksessä, „joka määrää koko vallankumouksen kulun: on mitä tarkkaavaisimmin ja huolellisimmin vaalittava ja kehitettävä työväenluokan liittoa talonpoikaiston kanssa”¹.

Työväenluokan luja liitto talonpoikaiston kanssa on välttämätön ehto oikeille taloudellisille suhteille kaupungin ja maaseudun välillä, teollisuuden ja maatalouden välillä, maatalouden kohottamiselle ja sen sosialistiselle uudistamiselle. Vain työväenluokan ja talonpoikaiston liiton pohjalla voidaan taata kapitalististen talousmuotojen lopettaminen ja sosialismin voitto.

Siirtymäkauden perusluokkia ovat työväenluokka ja talonpoikaisto.

¹ VKP(b):n XII edustajakokouksen päätöslauselma, „NKP edustajakokouksen, konferenssien ja KK:n täysistuntojen päätöslauselmissa ja päätöksissä”, I osa, 7. painos, 1953, ss. 682—683.

Vallan ja pääasialliset tuotannonvälineet menetettyään *porvaristo* ei enää kuulu yhteiskunnan perusluokkien joukkoon. Suurkapitalistit ja huomattava osa kaupunkilaisporvariston keskikerrosta jäävät vaille tuotannonvälineitä siirtymäkauden alussa. Mutta vielä jää jäljelle osa kaupunkilaisporvaristoa ja myös maalaisporvaristo, suurtalolliset. Porvaristo säilyttää vielä siirtymäkauden useiden vuosien kuluessa huomattavan voiman. Se johtuu siitä, että kapitalististen ainesten luonnonvoimainen syntyminen pientavarataloudesta on väistämätöntä ja että kapitalistista taloutta ei voida kaikilla talouden aloilla heti korvata sosialistisella. Porvaristo säilyttää herruutensa menettämisen jälkeenkin jossakin määrin rahavaroja ja aineellisia varalähteitä, yhteyksiä vanhojen spesialistien huomattavaan kerrokseen. Se nojautuu kansainvälisen pääoman tukeen.

Siirtymäkauden talouden perusristiriita on ristiriita syntyneen, mutta alkuaikoina vielä heikon sosialismin, jolle kuuluu tulevaisuus, ja vallasta syöstyyn, mutta alussa vielä voimakkaan pientavarataloutteen juurineen sidotun ja menneisyyttä edustavan kapitalismin välillä. Kaikilla taloudellisen elämän aloilla kehittyi siirtymäkaudella taistelu sosialismin ja kapitalismin välillä „kumpi voittaa”-periaatteen mukaan. Toisaalta työväenluokan ja talonpoikaiston perusjoukkojen ja toisaalta porvariston välillä on antagonistisia, sovittamattomia ristiriitoja. Siirtymäkaudella proletaarinen valtio noudattaa aluksi kapitalististen ainesten rajoittamis- ja syrjäyttämispolitiikkaa ja myöhemmin niiden täydellisen lopettamisen politiikkaa. Siirtymäkaudelle on lainmukaista proletariaatin, työätekevien joukkojen kärjistynyt luokkataistelu porvaristoa vastaan, jonka vastarinta voimistuu sitä mukaa kuin sosialistinen rakennustyö edistyy.

Sosialismin taloudellisten lakien synty. Kun sosialistinen sektori saa haltuunsa talouden avainasemat, menettävät kapitalistiset talousmuodot ja niiden kehityslait jo siirtymäkauden alkaessa hallitsevan asemansa kansantaloudessa. Kansantalouden kehitys ei enää määräydy nykyaikaisen kapitalismin taloudellisen peruslain vaikutuksen mukaan. Lisäarvon lain vaikutuspiiri ulottuu vain kapitalistiseen taloussektoriin ja tulee yhä rajoitetummaksi.

Uusien taloudellisten olosuhteiden pohjalla syntyvät ja laajentavat vähitellen vaikutuspiiriään sosialistisille tuotantosuhteille ominaiset uudet taloudelliset lait.

Sosialistisen talousmuodon muodostuessa ja kehittyessä syntyy ja alkaa vaikuttaa *sosialismin taloudellinen peruslaki*. Se ilmenee ensinnäkin tuotannon tarkoituksiperän perinpohjaisena muuttumisena: sosialistisessa sektorissa tuotantoa harjoitetaan työtätekevien aineellisten ja kulttuurillisten tarpeiden tyydyttämiseksi, sosialismin rakentamisen hyväksi, eikä kapitalistisen voiton saamiseksi. Toiseksi, sitä mukaa kuin sosialistiset tuotantosuhteet lujittuvat ja kehittyvät, muodostuvat edellytykset tämän tarkoituksiperän saavuttamiseksi teollisuuden keskeytymättömän ja nopean kasvun ja edistyneimmän tekniikan laajan käytäntöönottamisen kautta.

Teollisuuden kehitys lakkaa olemasta luonteeltaan jaksoittaista eikä talouden yli tuotantopulua enää ole.

Niin kauan kuin taloudessa sosialistisen sektorin ohella on olemassa pientavarantuotannon sektori ja kapitalistinen sektori eikä ongelmaa „kumpi voittaa” ole vielä ratkaistu, on sosialismin taloudellisen peruslain vaikutuspiiri rajoitettu. Tämä laki vaikuttaa sosialistisen taloussektorin puitteissa. Mutta mikäli sosialistisella sektorilla on johtava osa ja sen ominaispaino maan taloudessa lisääntyy herkeämättä, sikäli sosialismin taloudellinen peruslaki vaikuttaa yhä kasvavassa määrässä koko kansantalouden kehitykseen.

Neuvostovaltio nojautui talouspolitiikassaan tähän lakiin kehittäessään sosialistista tuotantoa, juurruttaessaan edistyneintä tekniikkaa kaikille talouden aloille ja kohottaessaan järjestelmällisesti työtätekevien hyvinvointia niissä puitteissa, joissa se oli mahdollista siirtymäkauden vaikeissa oloissa.

Yhteiskunnallinen omistus, joka yhdistää sosialistisen sektorin tuotantolaitokset, tekee välttämättömäksi ja mahdolliseksi tämän sektorin suunnitelmallisen kehittämisen. Sosialististen tuotantosuhteiden pohjalla siirtymäkaudella ilmaantuu ja alkaa vähitellen vaikuttaa kansantalouden *kehityksen suunnitelmallisuuden, määräsuhteisuu den* taloudellinen laki. Tämä laki vaatii talouden suunnitelmallista hoitoa ja sellaisten määräsuhteiden voimaansaattamista suunnittelutietä talouden välillä, jotka ovat välttämättömiä sosialismin voitolle ja yhteiskunnan kasvavien tarpeiden tyydyttämiselle. Kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden laki alkaa esittää sosialistisessa sektorissa tuotannon sääntelijän osaa ja vaikuttaa yhä määräävämmiin koko kansantalouden määräsuhteisiin. Alussa tämän uuden taloudellisen lain vaikutuspiiri oli Neuvostoliitossa ahdas, sillä sosialistinen sektori käsitti pienemmän osan kansantaloutta, ja Neuvostovalta alkoi vasta perehtyä suunnittelu työhön. Sitä mukaa kuin sosialistinen talousmuoto kehittyi, menetti kilpailun ja tuotannon anarkian laki voimansa, avautui yhä suurempi liikkuma-ala kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden lain vaikutukselle.

Sosialistisessa sektorissa lakkaa vaikuttamasta työvoiman arvon laki. Uusien tuotantosuhteiden pohjalla syntyy ja alkaa vaikuttaa *työn mukaan tapahtuvan jaon* taloudellinen laki, jonka mukaan jokaisen työntekijän tulee saada kuluttamaansa työtä vastaava maksu.

Koska tavarantuotanto ja -kiertokulku ovat edelleenkin olemassa, säilyy myös *arvolaki*. Mutta tärkeimpien tuotannonvälineiden yhteiskunnallistamisen ja sosialismin taloudellisten lakien syntymisen vuoksi tavarantuotannon ja arvolain piiri rajoittuu ja niiden osuus tulee periaatteellisesti toisenlaiseksi kuin kapitalismin vallitessa.

Arvolaki esiintyy tietyn rajoituksen tuotannon sääntelijänä pientavarantuotannollisessa ja kapitalistisessa kansantalouden

sektorissa. Mutta se ei ole tuotannon sääntelijänä sosialistisessa sektorissa. Sosialistisessa sektorissa lakkaa vaikuttamasta keskimääräisen voiton suhdeluvun laki. Perussijoitukset suoritetaan tässä sektorissa kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden lain pohjalla.

Proletaarinen valta tuli yhä enemmän hallitsemaan tavarantuotantoa, arvolakia, kauppaa ja rahan kiertokulkua käyttäen niitä sosialististen talousmuotojen kehittämiseen, teollisuuden ja talonpoikaistalouden välisten taloudellisten suhteiden lujittamiseen ja taisteluun kapitalistisia aineksia vastaan. Lähtien Leninin perusajatuksista kaupankäynnin ja rahan uudesta tehtävästä siirtymäkauden oloissa Stalin lausui: „Kysymys ei ole lainkaan siitä, että kauppatoimi ja rahajärjestelmä ovat „kapitalistisen talouden” menetelmiä. Kysymys on siitä, että taistellen kapitalistisia aineksia vastaan taloutemme sosialistiset ainekset ottavat nämä porvariston menetelmät ja aseet käyttöönsä kapitalististen ainesten voittamiseksi, että ne käyttävät niitä hyvällä *menestyksellä* kapitalismia vastaan, käyttävät niitä hyvällä *menestyksellä* taloutemme sosialistisen perustan rakentamiseen. Kysymys on siis siitä, että kehityksemme dialektiikan vaikutuksesta näiden porvariston välikappaleiden tehtävät ja tarkoitus muuttuvat *periaatteellisesti*, perusteellisesti, ne muuttuvat sosialismin hyväksi, kapitalismin vahingoksi”¹.

Talouspolitiikan perusteet siirtymäkaudella kapitalismista sosialismiin. Sosialismin rakentaminen ei ole mahdollista ilman siirtymäkauden objektiivisten taloudellisten ehtojen ja näiden ehtojen pohjalla syntyvien taloudellisten lakien oikeata huomioon ottamista. Neuvostoliiton Kommunistinen puolue ja Neuvostovaltio ovat politiikassaan pitäneet lähtökohtanaan Leninin laatimaa sosialismin rakentamisen suunnitelmaa nojautuen taloudellisiin lakeihin ja ottaen huomioon luokkavoimien reaalisen keskinäisyyden.

Mitä tärkein merkitys sosialismin rakentamiselle Neuvostoliitossa oli Leninin opilla *socialismin voitosta yhdessä maassa*. Tämä oppi aseisti puolueen ja työväenluokan selvällä tulevaisuudennäköalalla, varmuudella tieteellisen sosialismin aatteiden voitosta.

Kysymyksessä sosialismin voitosta yhdessä maassa on erotettava kaksi puolta: sisäinen ja kansainvälinen. Sosialismin erottoa yhdessä maassa koskevan kysymyksen *sisäinen* puoli käsittää luokkien keskinäisyyden ongelman omassa maassa. Kommunistinen puolue ja Neuvostovaltio lähtivät siitä, että työväenluokka voi voittaa sen ja talonpoikaiston välillä esiintyvät ristiriidat, lujittaa liittoa sen kanssa ja saada talonpoikaistalouden mukana sosialismin rakennustyöhön. Työväenluokka liitossa talonpoikaiston kanssa voi, sen jälkeen, kun kapitalismi on nujerrettu *poliittisesti*, täysin voit-

¹ J. V. Stalin, Loppulausunto Keskuskomitean poliittiseen toimintaselostukseen NK(b):n XIV edustajakokoukselle, Teokset, 7. osa, s. 369—370. (Suom. s. 392.)

taa porvaristonsa myös *taloudellisesti*, lopettaa riistäjäluokat ja rakentaa sosialistisen yhteiskunnan. Sosialismin voittoa yhdessä maassa koskevan kysymyksen *kansainvälinen* puoli käsittää proletariaatin diktatuurin maan ja kapitalististen maiden keskinäissuhteiden ongelman. Kahden vastakkaisen järjestelmän — sosialistisen ja kapitalistisen — esiintyessä rinnakkain säilyy aseellisen hyökkäyksen vaara sosialismin maata vastaan sille vihamielisten imperialististen valtojen taholta. Tätä ristiriitaa ei voida ratkaista vain yhden maan, proletariaatin diktatuurin maan voimilla. Sen vuoksi sosialismin voitto voi olla lopullinen vasta silloin, kun interventio ja kapitalismin palauttamisen vaara aggressiivisten imperialististen valtojen taholta katoaa.

Menestyksellisen sosialistisen rakennustyön välttämätön ehto Neuvostoliitossa oli trotskilais-buharinilaisten kapitalismin palauttajien lyöminen, jotka saarnasivat sellaisia työväenluokan aseistariisumiseen tähtääviä teorioita, että sosialismin rakentaminen yhdessä maassa on muka mahdotonta ja että Venäjä muka „ei ollut kypsynyt” sosialismiin teknillisen ja taloudellisen takapajuisuutensa vuoksi.

Kommunistinen puolue ja Neuvostovaltio lähtivät niistä Leninin perusajatuksista, että Neuvostoliitossa on olemassa kaikki, mikä on välttämätöntä ja riittävää sosialismin täydellistä rakentamista varten ja että Venäjän teknillinen ja taloudellinen takapajuisuus on täysin voitettavissa proletariaatin diktatuurin oloissa. Historian kokemus on osoittanut nämä Leninin ajatukset täysin oikeiksi.

Peruskohtana sosialismin rakentamista Neuvostoliitossa koskevassa Leninin suunnitelmassa oli voimakkaan sosialistisen teollisuuden luominen sosialismin aineelliseksi perustaksi ja välttämättömäksi ehdoksi pienten talonpoikaistalouksien asteittaiselle siirtymiselle kollektiiviseen suurtuotantoon niiden osuustoiminnallisen yhdistämisen tietä. Ensiluokkainen merkitys Leninin laatimassa sosialismin rakentamisen ohjelmassa oli v. 1920 hyväksytyllä Venäjän sähköistämisen valtiosuunnitelmalla — *Goelro-suunnitel-malla*. Se oli ihmiskunnan historiassa ensimmäinen kansantalouden kehityksen perspektiivisuunnitelma, joka tähtäsi sosialismin tuotannollisen ja teknillisen perustan luomiseen 10—15 vuoden kuluessa.

„Sosialismin voitto kapitalismista ja sosialismin lujittuminen voidaan pitää taattuna vasta silloin, kun proletaarinen valtiovalta, lannistettuaan lopullisesti riistäjien kaikenlaisen vastarinnan ja turvattuaan itselleen täyden vankkuuden ja määräysvallan, uudistaa koko teollisuuden kollektiivisen suurtuotannon pohjalla ja uusim-malla (koko talouden sähköistämiseen perustuvalla) teknillisellä perustalla. Vain se tekee mahdolliseksi antaa takapajuiselle ja pirstoutuneelle maaseudulle kaupungin taholta niin perusteellista apua, sekä teknillistä että sosiaalista, että tämä apu laskee aineellisen pohjan maanviljelys- ja yleensä maataloustyön tuottavuuden valtavalle nousulle, mikä kannustaisi pienviljelijöitä siten esimerkin

voimalla ja oman etunsa vuoksi siirtymään kollektiiviseen, koneellistettuun suurmaanviljelykseen”¹.

Lenin perusteli sen tien, jota kulkien talonpoikaisto siirtyy sosialismin raiteille, ja *osuustoiminnan* uuden merkityksen pientavarantuotannon socialistisessa uudestijärjestämisessä. Leninin laatima sosialismin rakentamisen suunnitelma edellyttää valtion teollisuuden ja talonpoikaistalouden taloudellisten yhteyksien kaikinpuolista kehittämistä. Pientalonpoikaistalouden luonteesta johtuu, että talonpojille elintärkeä taloudellisen yhteyden muoto kaupungin kanssa on oston ja myynnin kautta tapahtuva vaihto. Siirtymäkaudella on kaupallinen liittoysteys valtion teollisuuden ja pientalonpoikaistalouden välillä taloudellinen välttämättömyys.

Talonpoikien harjoittaman pientavarantuotannon olemassaolo siirtymäkaudella edellyttää siis, että on välttämätöntä käyttää markkinoita ja rahataloutta sosialismia rakennettaessa.

Jo keväällä 1918 Neuvostovalta alkoi järjestää tavara- vaihtoa maaseudun kanssa oston ja myynnin tietä. Rahauudistuksen valmistelu alkoi. Mutta ulkomaisen intervention vuoksi oli asetettava koko talous rintaman palvelukseen aineellisten varalähteiden ollessa hyvin rajoittuneet. Interventio lisäsi jyrkästi ensimmäisen maailmansodan aiheuttamaa maan hävitystä. Neuvostovallalla ei ollut teollisuustavaroita vaihdettaviksi maatalouden tuotteisiin, joiden määrä niin ikään oli suuresti supistunut. Oli mahdotonta hankkia maataloustuotteita armeijalle ja kaupungeille osto- ja myyntimenetelmän. Sen vuoksi kävi välttämättömäksi ottaa käytäntöön *elintarvikkeiden luovutuspakko*, toisin sanoen ottaa valtiolle talonpojilta kaikki elintarvikeylijäämät ohittaen markkinat. Näin objektiiviset olosuhteet pakottivat Neuvostovallan ottamaan käytäntöön politiikan, joka sai „sotakommunismiin” nimen.

Paitsi elintarvikkeiden luovutuspakkoa, jonka aiheutti mitä kipein tarve, se, että oli annettava leipää armeijalle ja pelastettava työväenjoukot nälkäkuolemalta, „sotakommunismiin” politiikka edellytti eräiden muidenkin toimenpiteiden suorittamista. Kun valtiolla ei ollut tavaravarastoja, kiellettiin tärkeimpien elintarvikkeiden kauppa, jotta ne eivät olisi joutuneet keinottelijoille. Kulutustarvikkeita jaettiin kaupungeissa korteilla hyvin pienin annoksin. Jaossa noudatettiin luokkaperiaatetta; sitäpaitsi annoksen suuruus riippui työn raskaudesta ja tuotantolaitoksen tärkeydestä. Saatettiin voimaan yleinen työvelvollisuus. Porvaristo sijoitettiin pakolliseen yhteiskunnallisesti hyödylliseen työhön. Sodan olosuhteet vaativat, että Neuvostovallan oli otettava käsiinsä suurteollisuuden ja keski-suuren teollisuuden ohessa myös huomattava osa pienteollisuutta. Varalähteiden rajoittuneisuuden vuoksi teollisuudessa saatettiin voimaan tiukasti keskitetty luontoishuollon järjestelmä, jonka tehtävänä oli palvella rintamaa. Tuotantolaitokset saivat ja luovuttivat tuotteet orderien mukaan, ilman rahamaksua, eikä niillä ollut lainkaan taloudellista itsenäisyyttä. Tämä kaikki teki mahdottomaksi taloudellisen itsekannattavuuden, joka edellyttää, että tuotantolaitoksen työskentely korvaisi itsensä ja olisi kannattavaa. Imperialistisen sodan ja kansalais-sodan johdosta Neuvostoliiton kansantalous joutui äärimmäiseen rappiotilaan. Vuonna 1920 oli suurteollisuuden tuotanto vuoteen 1913 verraten laskenut lähes

¹ V. I. Lenin, Alkuperäinen teesien luonnos agraarikysymyksestä, Teokset, 31. osa, s. 138. (Suom. V. I. Lenin, Valitut teokset, II osa, 1951, s. 715.)

7-kertaisesti, ja maatalouden tuotanto suunnilleen puoleen. Valtion menojen peittämiseen laskettiin liikkeelle suuret määrät paperirahaa, jonka arvo aleni nopeasti.

Työläiset tuotantolaitoksissa samoin kuin Punaisen Armeijan sotilaat rintamalla osoittivat joukkosankaruutta. Suuren merkityksen tuolla kaudella saivat sellaiset kilpailumuodot kuin *kommunistiset lauantaitalkoot*. Työväenluokka sai kokemusta tuotannon hallitsemisessa.

Ulkomaisen intervention ja kansalaissodan oloissa muodostui ja lujittui *sotilaallinen ja poliittinen* liitto työväenluokan ja talonpoikaiston välillä. Sen tarkoituksena oli yhdistää työläisten ja talonpoikien ponnistukset vierasmaalaisten anastajien ja valkokaartilaiden rynnistyksen torjumiseksi ja Synnyinmaan, työläisten ja talonpoikien valtion puolustamiseksi. Neuvostovalta oli antanut talonpoikaistolle maan ja suojan tilanherraa ja kulakkia vastaan; talonpoikaisto antoi työväenluokalle elintarvikkeita luovutuspakon perusteella — sellainen oli työläisten ja talonpoikien sotilaallisen ja poliittisen liiton perusta „sotakommunismiin” aikana.

„Sotakommunismi” oli väistämätön tietyissä historiallisissa olosuhteissa — kansalaissodan ja taloudellisen hävityksen oloissa. Mutta „sotakommunismi” luovutuspakkoineen ja kauppakieltoineen jätti talonpojat vaille heidän aineellisia etujaan vastaavaa harrastusta tuotteiden valmistukseen; se ei soveltunut yhteen kaupungin ja maaseudun taloudellisen liittyöyhteyden kanssa. Tämän vuoksi proletaarinen valtio tulee intervention ja pitkäaikaisen sodan aiheuttaman taloudellisen hävityksen puuttuessa toimeen ilman „sotakommunismia”. Tämän on kansandemokratian maiden kokemus vahvistanut.

Tehtyään lopun ulkomaisesta interventioista ja kansalaissodasta Neuvostovalta siirtyi keväällä 1921 uuteen talouspolitiikkaan (lyhennettynä NEP), jota nimitettiin näin erotukseksi „sotakommunismiin” politiikasta. Uuden talouspolitiikan pääperiaatteet oli Lenin kehittänyt jo keväällä 1918. Mutta interventio keskeytti niiden voimaansaattamisen. Vasta kolmen vuoden kuluttua Neuvostovalta sai tilaisuuden julistaa tämän politiikan uudelleen voimaan ja ryhtyä sitä toteuttamaan johdonmukaisesti.

Neuvostovalan siirtymäkaudella noudattama *uusi talouspolitiikka* on talouspolitiikkaa, joka on suunnattu sosialismin rakentamiseen markkinoita, kauppaa ja rahan kiertokulkua käyttämällä. Tämän politiikan ydin on työväenluokan ja talonpoikaiston *taloudellinen* liitto, joka on välttämätön talonpoikaisjoukkojen mukaanvetämiseksi sosialistiseen rakennustyöhön.

Esittäessään uuden talouspolitiikan tehtäviä Lenin sanoi vuoden 1922 alussa: „On liityttävä yhteen talonpoikien suuren joukon kanssa, tavallisen työtätekevän talonpoikaiston kanssa ja lähdeävä kulkemaan eteenpäin mittaamattomasti, loputtomasti hitaammin kuin olimme unelmoineet, mutta sen sijaan niin, että todella koko joukko tulee kulkemaan meidän kanssamme. Silloin tämän kulun nopeutumisestakin tulee aikanaan sellainen, mistä emme nyt voi unelmoidakaan”¹.

¹ V. I. Lenin, VKP(b):n Keskuskomitean poliittinen toimintaselostus VKP(b):n XI edustajakokoukselle, Teokset, 33. osa, s. 243.

Uuteen talouspolitiikkaan siirryttäessä nousi ennen kaikkea esiin talouden kunnostamistehtävä. Jotta olisi käynyt mahdolliseksi huoltaa kaupunkien väestö elintarvikkeilla ja teollisuus raaka-aineilla, oli aloitettava työtätekevien talonpoikien taloudellisen harrastuksen herättämisestä maatalouden nopeaan nousuun. Tällä pohjalla oli edistettävä valtion teollisuutta ja liitettävä se kiinteästi maatalouteen, työnnettävä yksityiskapitalismia syrjään. Sitten, kun oli saatu riittävät varat, oli luotava voimakas sosialistinen teollisuus, joka pystyi uudesti järjestämään maatalouden sosialistisella pohjalla, ja lähdeittävä päättävään hyökkäykseen kapitalistisia aineksia vastaan niiden hävittämiseksi loppuun saakka.

Uusi talouspolitiikka tähtäsi kapitalismin sallimiseen tietyissä puitteissa avainasemien ollessa proletarisen valtion käsissä, sosialististen aineiden taisteluun kapitalistisia vastaan, sosialististen aineiden voittoon tässä taistelussa, riistäjaluokkien lopettamiseen ja sosialismin taloudellisen perustan luomiseen.

Kauppa oli uuden talouspolitiikan alussa se perusero, johon oli tartuttava kiinni, jotta olisi voitu vetää mukana taloudellisen rakennustyön koko ketju. Sodan päättyminen teki mahdolliseksi elintarvikkeiden luovutuspakon korvaamisen *elintarvikeverolla*. Elintarvikevero, jonka suuruus säädettiin ennakolta, ennen kevät-kylvöjä, oli määrältään luovutuspakkoa pienempi ja jätti talonpojille viljan ja muiden tuotteiden ylijäämät vapaata markkinoilla myyntiä varten, niiden vaihtoa varten teollisuustavaroihin. Lenin tähdensi pakottavaa välttämättömyyttä oppia käymään kauppaa niin, että sosialistinen teollisuus tyydyttäisi talonpoikaiston tarpeet.

Tavaran kiertökulun välttämättömyys kaupungin ja maaseudun välillä edellytti tavarayhteyksien kehittämistä teollisuuden omassa piirissä ja vaati maan rahatalouden lujittamista. Uuteen talouspolitiikkaan siirryttäessä lakkautettiin luontoishuolto teollisuudessa. Valtion tuotantolaitokset siirrettiin itsekannattavan talouden hoidon pohjalle, ne alkoivat yhä suuremmassa määrin työskennellä omien kustannusten peittämisen periaatteen mukaan, mihin kuului tietyn kannattavuuden saavuttaminen. Väestön huollossa käytetty kortti-järjestelmä korvattiin laajalle kehitetyllä kaupalla. Vuonna 1924 vietiin päätökseen rahanuudistus, joka tuotti maalle vakaan valuutan.

Nojautuen kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden lakiin Neuvostovalta rajoitti vähitellen arvolain vaikutuspiiriä ja siirtyi askel askeleelta valtioneollisuuden suunnitteluun.

Valtionsektorin puitteissa Neuvostovalta suoritti välittömästi suunnittelua määräten tuotantotehtävät kullekin tuotantolaitokselle. Se alkoi säätää kiinteitä hintoja valtion tuotantolaitosten valmistamille tavaroille. Talonpoikaistalouteen nähden ei sellainen suunnittelu ollut mahdollista. Valtion vaikutus talonpoikaistalouteen toteutettiin välillisen taloudellisen sääntelyn tietä — kaupan, huollon, hankintojen, hintojen, luoton ja rahatalouden kautta. Neuvostovaltio käytti näitä taloudellisia välikappaleita liittoyhteyden lujittamiseen talonpoikaistalouden kanssa ja sosialistisen talousmuodon johtavan

osuuden vahvistamiseen. Arvolain vaikutus yksityistalouden markkinoilla ilmeni siinä, että hinnat muodostuivat luonnonvoimaisesti, kilpailu säilyi, esiintyi keinottelua, kapitalistiset ainekset rikastuivat työtätekevien kustannuksella. Keskittäen käsiinsä kasvavia tavaramääriä ja ulottaen maataloustuotteiden hankinnat yhä laajemmalle Neuvostovaltio alkoi sitkeässä taistelussa kapitalistisia aineksia vastaan pääasiallisesti määrätä viljan ja muiden tärkeimpien tavaroiden hinnat, rajoittaen kaikin tavoin markkinahintojen vapaata leikkiä. Valtion sääntelytehtävä yksityistaloudellisiin markkinoihin nähdessä voimistui yhä enemmän.

VKP(b):n XI Yleisvenäläinen konferenssi asetti tehtävän: „Lähtien markkinoiden olemassaolosta ja ottaen huomioon niiden lait on opittava hallitsemaan markkinoita ja järjestelmällisillä, tarkoin harkituilla ja markkinaprosessin täsmälliseen arviointiin perustuvilla taloudellisilla toimenpiteillä otettava käsiin markkinoiden ja rahan kiertokulun sääntely”¹. Kommunistinen puolue ja Neuvostovaltio suorituivat menestyksellisesti tästä tehtävästä.

Nojautuen sosialistiseen teollisuuteen, raha- ja luottojärjestelmään, valtionkauppaan ja osuustoimintaan Neuvostovalta toteutti ankarassa luokkataistelussa johdonmukaisesti kapitalististen ainesten — teollisuudenharjoittajien, kulakkien ja kauppiaiden — rajoittamis- ja syrjäyttämispolitiikkaa. Kapitalistien verotusta lisättiin, heidän mahdollisuuksiensa tuotannonvälineiden ja palkkatyön käyttämiseen supistettiin. Se merkitsi, että lisäarvon lain vaikutuspiiri rajoittui yhä enemmän. Kun uuden talouspolitiikan ensimmäisinä vuosina tietyissä rajoissa ilmeni kapitalististen ainesten elpymistä ja kasvua, niin pian alkoi niiden talouselämässä esittämän osan yhä voimakkaampi lasku.

Valtion teollisuuden kohottamisen välttämättömänä ehtona oli käyttää työläisten henkilökohtaista aineellista etua vastaavaa harrastusta sosialistisen tuotannon kehittämiseen. Lähtien työn mukaan suoritettavan jaon laista sosialistinen valtio järjesti työläisten ja toimihenkilöiden (palveluskuntalaisten) työpalkan niin, että se yhä enemmän vastasi kunkin työntekijän kuluttaman työn määrää ja laatua. Tämä kannusti työn tuottavuuden järjestelmälliseen kohottamiseen.

Siirtymäkaudella oli taloudessa käynnissä kaksipuolinen prosessi. Toisaalta kapitalistiset ainekset kasvoivat valtoimesti tiettyyn ajankohtaan saakka ja tietyissä puitteissa. Toisaalta tapahtui herkeämätön ja paljon nopeampi, suunnitelmanmukainen sosialististen ainesten kasvu, mikä määräsi koko kansantalouden kehityskulun.

Uuden talouspolitiikan ensimmäisinä vuosina oli teollisuustuotannossa yksityistaloudellisen sektorin osuus lähes $\frac{1}{4}$, mutta v. 1929 se oli enää vain $\frac{1}{10}$. Kun v. 1921/22 yksityiskaupan osalle tuli noin $\frac{3}{4}$ vähittäiskauppavaihdosta, niin

¹ VKP(b):n XI Yleisvenäläisen konferenssin päätöslauselma, „NKP edustajakokousten, konferenssien ja KK:n täysistuntojen päätöslauselmissa ja päätöksissä”, I osa, 7. painos, 1953, s. 588.

jo v. 1926 sai valtion ja osuustoiminnallinen kauppa pysyvästi vallitsevan aseman vähittäiskauppavaihdossa, työntäen menestyksellisesti syrjään yksityiskauppiaita.

Tavaranvaihdon elpyminen ja kaupallisen liittoyhdyden lujittuminen olivat edellytyksenä talouden nopealle kunnostamiselle ja sosialistisen teollisuuden nousulle. Sosialistiselle teollisuudelle ominaisia etuisuuksia käyttäen Neuvostovalta sai aikaan sen, että suurteollisuus saavutti v. 1926 vuoden 1913 tason tuotantonsa määrässä. Neuvostovallan työtätekevälle talonpoikaistolle antaman monipuolisen avun ansiosta maatalous ylitti tuotantonsa yhteisessä määrässä v. 1926 vuoden 1913 tason.

Teollisuuden ja maatalouden tultua kunnostetuiksi alkoi siirtyminen koko kansantalouden sosialistiseen uudestirakentamiseen. Sitä mukaa kuin teollisuus ja maatalous kasvoivat, kohosi työtätekevien aineellinen ja kulttuurillinen taso.

Kapitalismista sosialismiin johtaneen siirtymäkauden kestäessä ratkaisivat Kommunistisen puolueen johtamat Neuvostovaltio ja Neuvostoliiton työtätekevät lainmukaisessa, johdonmukaisessa järjestyksessä seuraavat tehtävät: kansantalouden avainasemien haltuunottamisen sosialistisen kansallistamisen tietä; sosialistisen teollisuuden ja talonpoikaistalouden kaupallisen liittoyhdyden voimaansaattamisen ja maaseudun huoltamisen kulutustavaroilla; maan sosialistisen teollistamisen toteuttamisen ja kaupungin tuotannollisen liittoyhdyden voimaansaattamisen maaseutuun toimittamalla sille uudenaikaista konetekniikkaa; maatalouden kollektivisoinnin toimeenpanon ja sosialismin taloudellisen perustan luomisen maaseudulla.

Sosialististen tuotantosuhteiden tultua voimaan teollisuudessa avautuivat laajat mahdollisuudet maan sosialistiselle teollistamiselle. Laskien maataloudelle uudenaikaisen teknillisen perustan sosialistinen teollistaminen loi samalla aineellisen pohjan talonpoikaistalouksien sosialistiselle yhteiskunnallistamiselle. Maan teollistamisen ja maatalouden kollektivisoinnin objektiivinen välttämättömyys johtuu siitä laista, että tuotantosuhteiden pitää välttämättä vastata tuotantovoimien luonnetta, ja sosialismin taloudellisesta peruslaista. Nämä lait vaativat sosialististen tuotantosuhteiden voimaansaattamista koko kansantaloudessa — ei vain teollisuudessa, vaan myös maataloudessa. Vain tällä ehdolla tuotantovoimat saavat täyden liikkuma-alan kehittymiselleen. Maan sosialistinen teollistaminen ja maatalouden kollektivisointi takaavat sosialismin voiton koko kansantaloudessa, tuotannon ja kansan hyvinvoinnin järjestelmällisen kohoamisen.

Uusi talouspolitiikka oli konkreettinen ilmaus Leninin laatimasta sosialistisen talouden Neuvostoliitossa rakentamisen suunnitelmasta, jota on kehitelty edelleen Stalinin teoksissa ja Kommunistisen puolueen päätöksissä. Neuvostoliitossa noudatetun uuden talouspolitiikan pohjana olleet pääperiaatteet ovat toimintaohjeena jokaiselle sosialismia rakentavalle maalle. Mutta taloudellisen rakennustyön konkreettisten muotojen on kussakin maassa otettava huomioon sen kehityksen erikoisuudet, se tilanne, jossa sosialistinen

vallankumous tapahtuu. Lenin on sanonut, että „Marx ei sitonut käsiään — eikä sosialistisen vallankumouksen tulevien johtajien käsiä — kumouksen muotojen, menetelmien ja keinojen suhteen ymmärtäen varsin hyvin, miten suunnaton määrä uusia kysymyksiä silloin nousee, miten koko tilanne muuttuu kumouksen kuluksa, miten usein ja suuresti tilanne muuttuu kumouksen kuluksa”¹.

Sosialistisen talouden rakentaminen kansandemokratian maissa tapahtuu suotuisemmissa olosuhteissa kuin se tapahtui Neuvostoliitossa, joka oli ainoa sosialismia rakentava maa. Neuvostoliiton oli ensimmäisenä raivattava siirtymistiet sosialismiin. Nyt jokainen kansandemokratian maa nojautuu koko sosialismin leirin antamaan valtavaan apuun ja niillä on mahdollisuus käyttää hyväkseen Neuvostoliitossa suoritetussa sosialismin rakennustyössä karttunutta kokemusta.

LYHYITÄ YHTEENVETOJA

1. Lokakuun Suuri sosialistinen vallankumous raivoasi ensinnä ihmiskunnan historiassa tien sosialismiin. Proletaarisen vallankumouksen historiallinen väistämättömyys johtuu siitä laista, että tuotantosuhteiden pitää välttämättä vastata tuotantovoimien luonnetta. Kapitalistisen yhteiskunnan vallankumoukselliseen muuttamiseen sosialistiseksi on siirtymäkausi välttämätön. Valtio siirtymäkaudella on proletariaatin diktatuuria Neuvostovallan tai kansandemokratian muodossa. Riistäjäluokkien hallussa olleiden tärkeimpien tuotannonvälineiden sosialistinen kansallistaminen johtaa kansantalouden avainasemat käsittävän sosialistisen talousmuodon luomiseen.

2. Yhteiskunnallisen talouden perusmuotoja siirtymäkaudella ovat: sosialismi, pientavarantuotanto ja kapitalismi; niitä vastaavat luokat — työväenluokka, talonpoikaisto ja porvaristo. Perusluokkia siirtymäkaudella ovat työväenluokka ja talonpoikaisto. Proletariaatin diktatuurin korkein periaate on työväenluokan johtama työväenluokan ja talonpoikaiston liitto, joka on suunnattu riistäjäluokkia vastaan. Siirtymäkauden perusristiriita on ristiriita kasvavan sosialismin ja kuolevan kapitalismin välillä. Kapitalististen ainesten rajoittaminen ja syrjäyttäminen ja sitten lopettaminen toteutetaan ankan luokkataistelun kuluksa.

3. Sitä mukaa kuin sosialistinen talousmuoto kasvaa ja lujittuu ja kapitalistiset ainekset tulevat voitetuiksi, katoavat siirtymäkaudella näyttämöltä riistosuhteita ilmentävät kapitalismin taloudelliset lait. Ilmaantuvat sosialismin taloudelliset lait, joihin proletaarinen valtio nojautuu, ja ne laajentavat vähitellen vaikutuspiiriään. Proletaarinen valta käyttää

¹ V. I. Lenin, Elintarvikeverosta, Teokset, 32. osa, s. 316. (Suom. V. I. Lenin. Valitut teokset, II osa, 1951, s. 769.)

arvolakia, kauppaa, rahaa ja luottoa yhä suuremmassa määrin kapitalismin tappioksi ja sosialismin eduksi.

4. Proletaarisen diktatuurin talouspolitiikka siirtymäkaudella tähtää sosialististen ainesten voittoon kapitalistisista aineksista ja sosialistisen talouden rakentamiseen käyttämällä sen hyväksi tavarantuotantoa ja markkinoita. Tämä politiikka turvaa sosialistisen teollisuuden taloudellisen liittyöhteyden talonpoikaistalouteen, maan sosialistisen teollistamisen ja maatalouden kollektivisoinnin.

XXIV LUKU

SOSIALISTINEN TEOLLISTAMINEN

Suurteollisuus sosialismin aineellisena perustana. Sosialistisen teollistamisen olemus. Sosialismi voi tulla rakennetuksi vain koneellisen suurtuotannon pohjalla. Ainoastaan koneellinen suur-
tuotanto niin kaupungissa kuin maaseudullakin pystyy takaamaan sosialististen talousmuotojen voiton kapitalistisista, työn tuottavuuden herkeämättömän kasvun ja työtätekevien hyvinvoinnin kohoamisen.

Lenin kirjoitti: „Sosialismin ainoana aineellisena perustana voi olla koneellinen suurteollisuus, joka pystyy uudestijärjestämään maataloudenkin”¹.

Kapitalismi on kehittänyt suurteollisuuden ja siten luonut välttämättömät aineelliset edellytykset proletaariselle vallankumoukselle ja sosialismin rakentamiselle. Mutta kapitalismille ominaisten ristiriitojen vuoksi se ei ole voinut uudestijärjestää kaikkia talouden aloja kaikissa maissa koneellisen suurtuotannon pohjalla. Maailman useimmilla mailla, varsinkaan siirtomailla ja riippuvaisilla mailla, ei ole riittävästi kehittyntä suurteollisuutta. Kapitalistisissa maissa on käsivoimin tehtävään työhön ja alkeelliseen tekniikkaan perustuvaa pientä yksityistaloutta harjoittava talonpoikaiston monilukuinen luokka. Mutta ilman kaikkien tuotannonalojen uudestijärjestämistä uusimman tekniikan pohjalla ei voida turvata sosialismin voittoa koko kansantaloudessa.

Ratkaiseva osa suurteollisuudessa on tuotannonvälineitä — metallia, hiiltä, vuoriöljyä, koneita, teollisuuskalustoa, rakennusaineita jne. — valmistavilla aloilla, ts. *raskaalla teollisuudella*. Tämän vuoksi sosialistinen teollistaminen merkitsee raskaan

¹ V. I. Lenin, Teesit selostusta varten VKP:n taktiikasta Kommunistisen Internationalen III kongressille, Teokset, 32. osa, s. 434. (Suom. V. I. Lenin, Valitut teokset, II osa, 1951, s. 799.)

teollisuuden ja sen ytimen — koneenrakennusteollisuuden — ensivuoroista kehittämistä. „Teollistamisen keskiönä, sen perustana on raskaan teollisuuden kehittäminen (polttoaine, metallituotanto ym.), loppukädessä tuotannonvälineiden tuotannon kehittäminen, oman koneenrakennuksen kehittäminen”¹. Koneenrakennusteollisuudella on erikoinen sija maan taloudessa. Kehittyntä koneenrakennusteollisuutta tarvitaan kansantalouden kaikkien alojen uudestiaseistamiseen nykyaikaisella tekniikalla — koneilla, kojeilla, laitteilla ja työkaluilla, se on mitä tärkein teknillisen edistyksen lähde.

Sosialistinen teollistaminen takaa teollisuuden sosialististen muotojen kasvavan ylivoiman pientavarantuotannon muotoihin ja kapitalistisiin muotoihin nähden. Se luo aineellisen pohjan sosialististen talousmuotojen kehitykselle, kapitalististen ainesten lopettamiselle, se antaa sosialistisille talousmuodoille tekniikassa ylivoiman, joka on välttämätön kapitalistisen talousmuodon täydellistä voittamista varten.

Raskaan teollisuuden kehittäminen on avain maatalouden sosialistiseen uudistamiseen uusimman konetekniikan pohjalla. Varustaessaan maataloutta traktoreilla, kombaineilla ja muilla maatalouskoneilla sosialistinen teollisuus muodostaa perustan kollektiivitalousjärjestelmän voitolle välttämättömien uusien tuotantovoimien synnylle ja kehittymiselle maaseudulla.

Sosialistisen teollistamisen tuloksena on työväenluokan lukumäärän kasvu, sen merkityksen ja yhteiskunnassa esittämän johtavan osan kohoaminen, se lujittaa työväenluokan diktatuurin sekä työväenluokan ja talonpoikaiston liiton perustaa.

Sosialistinen teollistaminen turvaa sosialismia rakentavan maan *teknillisen ja taloudellisen riippumattomuuden* ja puolustuskuntoisuuden ympäristön ollessa sille vihamielisen, kapitalistisen. Raskaan teollisuuden kehitys on aineellisenä perustana nykyaikaisten aseiden tuotannolle, jotka ovat välttämättömiä maan puolustamiseen vihamielisten imperialististen valtioiden aggressiolta.

Sosialistinen teollistaminen on siis sellaista suurteollisuuden, ennen kaikkea raskaan teollisuuden kehittämistä, joka turvaa koko kansantalouden uudestijärjestelyn uusimman konetekniikan pohjalla, sosialististen talousmuotojen voiton, maan teknillisen ja taloudellisen riippumattomuuden kapitalistisesta maailmasta ja maan puolustuskuntoisuuden.

Sosialistisen teollistamisen välttämättömyys johtuu niistä vaatimuksista, joita asettaa laki siitä, että tuotantosuhteiden pitää välttämättä vastata tuotantovoimien luonnetta, sekä sosialismin taloudellinen peruslaki, se johtuu välttämättömyydestä luoda aineelliset edellytykset sosialismin rakentamiselle, tuotannon herkeämättömälle kasvulle ja kansan hyvinvoinnin jatkuvalla kohottamiselle.

¹ *J. V. Stalin*, Neuvostoliiton taloudellisesta asemasta ja puolueen politiikasta, Teokset, 8. osa, s. 120. (Suom. 1951, s. 128.)

Maan sosialistisella teollistamisella oli elintärkeä merkitys Neuvostoliitolle. Vaikka vallankumousta edeltäneellä Venäjällä olikin suurteollisuutta, niin se oli kuitenkin etupäässä maatalousmaa. Sen teollisuuden, varsinkin raskaan teollisuuden kehitystaso jäi melkoisesti jälkeen tärkeimmistä kapitalistisista maista.

Ollen maa-alueeltaan ensimmäisellä sijalla maailman kaikista maista ja väkiluvultaan kolmannella sijalla (Kiinan ja Intian jälkeen), tsaarin Venäjä oli teollisuustuotantonsa määrän puolesta viidennellä sijalla maailmassa ja neljännellä Euroopassa. Vuonna 1913 muodosti maataloustuotanto 57,9% suurteollisuuden ja maatalouden kokonaistuotannon summasta, mutta teollisuustuotanto 42,1%. Raskas teollisuus jäi suuresti jälkeen kevyestä. Ei ollut monia tärkeitä teollisuudenaloja — työstökoneita, traktoreita, autoja ym. tuottavaa teollisuutta. Vallankumousta edeltänyt Venäjä oli varustettu ajanmukaisella tuotantokalustolla neljä kertaa huonommin kuin Englanti, viisi kertaa huonommin kuin Saksa ja kymmenen kertaa huonommin kuin Amerika. Taloudellinen ja teknillinen takapajaisuus teki tsaarin Venäjän riippuvaiseksi kehittyneistä kapitalistisista maista. Sen oli pakko tuottaa ulkomailta huomattava osa koneita ja muita tuotannonvälineitä. Maan raskaan teollisuuden perusalustoilla isännöivät ulkomaiset kapitalistit.

Kapitalistien ja tilanherrojen valta oli vienyt siihen, että Venäjän riippuvaisuus imperialistisista länsivalloista lisääntyi yhä enemmän. Maata suorastaan uhkasi kansallisen riippumattomuuden menetys. Riistäjäluokat eivät kyenneet lopettamaan Venäjän vuosisataista teknillistä ja taloudellista takapajaisuutta. Vain työväenluokka pystyi ratkaisemaan tämän historiallisen tehtävän. Lenin tähdensi jo Lokakuun Suuren vallankumouksen edellä, että kehittyneimpien kapitalististen maiden *saavuttaminen ja ohittaminen* teknillisessä ja taloudellisessa suhteessa on Venäjälle elämän ja kuoleman kysymys. „Vallankumous on tehnyt sen, että *poliittisen* järjestelmänsä puolesta Venäjä on muutamassa kuukaudessa saavuttanut edistyneimmät maat.

Mutta se ei riitä. Sota on järkähtämätön, se asettaa kysymyksen armottoman jyrkästi: joko on tuhouduttava tahi sitten saavutettava edistyneimmät maat ja sivuutettava ne *myöskin taloudellisesti*...

Joko on tuhouduttava tai riennettävä eteenpäin täysin purjein. Niin on historia asettanut kysymyksen”¹.

Tuotantovoimien kehitystaso ja varsinkin keskitetyn suurteollisuuden olemassaolo vallankumousta edeltäneellä Venäjällä oli riittävä proletarisen vallankumouksen voitolle, Neuvostovallan — maailman edistyksekköimmän poliittisen vallan — pystyttämislle. Mutta sosialismin taloudellisen perustan luomista, takapajuisen pienmaatalouden sosialistista uudestijärjestämistä ja kansan hyvinvoinnin kohottamista varten oli tehtävä loppu maan vuosisataisesta teknillisestä ja taloudellisesta takapajaisuudesta, luotava vankka

¹ V. I. Lenin, Uhkaava katastrofi ja kuinka sitä vastaan on taisteltava, Teokset, 25. osa, s. 338. (Suom. V. I. Lenin, Valitut teokset, II osa, 1951, s. 115.)

raskas teollisuus. Ilman kehittyntä raskasta teollisuutta maamme kohtaloksi olisi saattanut tulla kehittyneempien kapitalististen maiden maataloudelliseksi lisäkkeeksi muuttuminen, itsenäisyyden ja sen mukana kaikkien sosialistisen vallankumouksen saavutusten menettäminen.

Proletaarisen vallankumouksen päästyä voitolle Venäjällä syntyi ristiriita Neuvostovallan — maailman edistyksellisimmän poliittisen vallan — ja menneisyydeltä perityn takapajuisen teknillisen ja taloudellisen perustan välillä. Neuvostovalta ei olisi voinut pysyä pitkää aikaa pystyssä takapajuisen teollisuuden pohjalla. Tämän ristiriidan voittamiseksi oli toteutettava sosialistinen teollistaminen.

Näin ollen Neuvostoliiton sosialistinen teollistaminen oli historiallinen välttämättömyys, joka johtui sosialismin rakentamisen tärkeimmistä elineduista.

Kommunistinen puolue ja Neuvostovaltio käsittivät tämän historiallisen välttämättömyyden ja toteuttivat johdonmukaisesti maan sosialistisen teollistamisen politiikkaa. Kommunistisen puolueen XIV edustajakokous (v. 1925) asetti puolueen keskeiseksi tehtäväksi maan sosialistisen teollistamisen. Edustajakokouksen päätöksessä sanottiin: „Taloudellista rakennustyötä on suoritettava sitä silmälläpitäen, että Neuvostoliitto muuttuisi koneita ja teollisuuskalustoa tuovasta maasta koneita ja teollisuuskalustoa valmistavaksi maaksi, jotta Neuvostoliitto kapitalistisen ympäristön vallitessa ei millään muotoa muuttuisi kapitalistisen maailmantalouden taloudelliseksi lisäkkeeksi, vaan olisi itsenäinen, sosialistisesti rakennettava taloudellinen yksikkö”¹.

Sosialistisen teollistamisen vauhti. Maan sosialistista uudistamista ja sen riippumattomuuden turvaamista tarkoittavat perustehtävät vaativat teollistamisen toteuttamista mahdollisimman lyhyen historiallisen ajanjakson kuluessa.

Nopean *teollistamisvauhdin* välttämättömyyden aiheuttivat Neuvostoliiton — maailman ensimmäisen sosialismin maan — ulkoiset ja sisäiset kehitysehdot.

Neuvostoliiton kehityksen *ulkoiset ehdot* johtuivat vihamielisen kapitalistisen ympäristön olemassaolosta. Imperialismin mailla oli vankempi teollisuusperusta ja ne pyrkivät tuhoamaan Neuvostovaltion tahi ainakin heikentämään sitä. Kysymys teollisuuden kehitysvauhdista ei olisi esiintynyt niin kärkevänä, jos Neuvostoliitolla olisi ollut samanlainen kehittyntä teollisuus kuin oli johtavilla kapitalistisilla mailla. Tämä kysymys ei olisi esiintynyt niin kärkevänä siinäkään tapauksessa, jos toisissakin, teollisessa suhteessa kehittyneemmissä valtioissa olisi silloin ollut proletariaatin diktatuuri. Mutta Neuvostoliitto oli teknillisessä ja taloudellisessa suhteessa takapajuinen maa ja ainoa proletariaatin diktatuurin maa.

¹ NKP(b):n XIV edustajakokouksen päätöslauselma, „NKP edustajakokousten, konferenssien ja KK:n täysistuntojen päätöslauselmissa ja päätöksissä”, II osa, 7. painos, 1953, s. 75.

Tämän vuoksi oli uudenaikaisen teollisuusperustan luominen toteutettava nopeaa vauhtia.

Neuvostoliiton kehityksen *sisäiset ehdot* vaativat niin ikään nopeaa teollistamisvauhtia. Niin kauan kuin Neuvostomaa pysyi pientalonpoikaistalouden maana, siinä säilyi vankempi taloudellinen pohja kapitalismille kuin sosialismille. Kysymyksen „kumpi voittaa” ratkaisemiseksi oli hyvin lyhyen historiallisen ajanjakson kuluessa uudistettava talonpoikien pieneksi pirstoutunut yksityisomistuksellinen talous uusimmalla tekniikalla varustetun kollektiivisen työn pohjalla ja riistettävä kapitalismilta sen perusta pientavarantuotannossa. Tätä tehtävää ei voitu ratkaista ilman raskaan teollisuuden nopeaa kehittämistä.

J. V. Stalin lausui sosialistisen teollistamisen nopean vauhdin historiallista välttämättömyyttä perustellessaan: „Me olemme jääneet jälkeen edistyneimmistä maista 50—100 vuotta. Meidän on juostava tämä välimatka kymmenessä vuodessa. Joko me teemme sen tai meidät poljetaan maahan”¹.

Sosialistisen teollistamisen nopean vauhdin tekivät mahdolliseksi sosialistisen talousjärjestelmän etuisuudet, sosialistisen teollistamismenetelmän erikoisuudet.

Vuosina 1929—1937 oli Neuvostoliiton teollisuustuotannon keskimääräinen vuosittainen kasvunopeus noin 20%, kun se kapitalistisissa maissa oli tällä kaudella keskimäärin vain 0,3%. Neuvostoliiton teollisuuden kasvuvauhti ylitti moninkertaisesti tärkeimpien kapitalististen maiden teollisuuden kasvuvauhdin niiden parhaalla kehityskaudella. Niinpä Amerikan Yhdysvalloissa teollisuustuotannon keskimääräinen vuotuinen lisäys oli: vv. 1890—1895 8,2%, vv. 1895—1900 5,2%, vv. 1900—1905 2,6% ja vv. 1905—1910 3,6%.

Sosialistinen teollistamismenetelmä. Sosialistisen teollistamisen varalähteet. Maan teollistaminen hyvin lyhyessä historiallisessa määrääjassa voidaan toteuttaa vain sosialismin uusista lainmukaisuuksista johtuvan *sosialistisen teollistamismenetelmän* pohjalla.

Kapitalistisissa maissa teollistaminen alkaa tavallisesti kevyen teollisuuden kehityksestä. Vasta pitkän ajan kuluttua tulee raskaan teollisuuden kehityksen vuoro.

Neuvostoliitolle tällainen teollistamistie ei sopinut. Se olisi merkinnyt sosialistisen vallankumouksen perikatoa, Neuvostoliiton muuttamista imperialististen valtioiden siirtomaaksi. Kommunistinen puolue hylkäsi kapitalistisen teollistamistien ja aloitti maan teollistamisen raskaan teollisuuden kehittämisestä.

Kapitalistinen teollistaminen tapahtuu valtoimesti, se on tulos kapitalistien voitontavoittelusta. Sosialistinen teollistaminen toteutetaan kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden lain pohjalla sosialismin rakennustyön ja työtätekemien kasvavien tarpeiden tyydyttämisen etuja silmällä pitäen. Sitä ei olisi voitu suorittaa, jos sosialistisessa sektorissa olisi ollut tuotannon sääntelijänä arvolaki.

¹ J. V. Stalin, Talousmiesten tehtävistä, Teokset, 13. osa, s. 39. (Suom. 1952, s. 43.)

Neuvostovaltio sääti suunnittelutietä työn ja tuotannonvälineiden jaossa eri alojen kesken sellaiset määräsuhteet, jotka olivat maan sosialistisen teollistamisen välttämättömyyden sanelemia ja takasivat raskaan teollisuuden ensivuoroisen, nopeaa vauhtia tapahtuvan kehityksen. Ensimmäisellä ja toisella viisivuotiskaudella Neuvostovaltio ei suunnannut perussijoitusten pääosaa kevyeen teollisuuteen, vaikka se olikin kannattavampaa, vaan raskaan teollisuuden tuotantolaitoksiin, joiden rakentamisella oli ratkaiseva merkitys sosialismin voitolle. Teollistamisen hyväksi käytettiin finanssijärjestelmää, luottoa ja ulkomaankauppaa.

Kapitalistinen teollistaminen johtaa työväenluokan ja talonpoikaiston riiston tehostamiseen ja lisääntyvään kurjistumiseen, kuilun syvenemiseen kaupungin ja maaseudun välillä, siirtomaakansojen orjuuttamiseen. Sosialismin taloudellisen perustlain vaatimuksia vastaavasti sosialistinen teollistaminen takaa kestävän aineellisen perustan tuotannon keskeytymättömälle kasvulle korkeimmalla tasolla olevan tekniikan pohjalla ja johtaa työttömyyden poistamiseen ja työläisten reaalipalkan nousuun. Sosialistinen teollistaminen luo perustan maatalouden kohoamiselle; se johtaa talonpoikaiston hyvinvoinnin lisääntymiseen, kaupungin ja maaseudun likentymiseen, työväenluokan ja talonpoikaiston liiton lujittumiseen. Kommunistinen puolue hylkäsi trotskilaisten vihamieliset kannanotot; nämä ehdottivat teollistamisen toimeenpanoa talonpoikaiston taloudelliseen häviöön saattamisen hinnalla ja pyrkivät siten horjuttamaan työväenluokan ja talonpoikaiston liittoa. Sosialistinen teollistaminen on aikaisemmin takapajulla olleiden vähemmistökansallisuuksien asuttamien seutujen taloudellisen ja kulttuurillisen nousun mahtava tekijä.

Sosialistinen teollistamismenetelmä laajentaa alituisesti sisäisiä markkinoita luoden siten kestävän kotimaisen perustan teollisuuden kehittämiseksi.

Kaikesta tästä seuraa, että työläisten ja talonpoikien suoranainen etu vaatii sosialistista teollistamista.

Sellaisen aikaisemmin takapajuisen maan, jollainen Venäjä oli, teollistaminen oli vaikea asia, sillä vankan raskaan teollisuuden luominen vaati tavattoman suuria aineellisia ja rahallisia menoja.

Kapitalististen maiden teollistamisessa esitti työläisten ja talonpoikien säälimättömän riiston ohella hyvin tärkeää osaa varojen virtaaminen ulkoapäin, siirtomaarosvouksesta, sotaveroista, orjuuttavista lainoista ja konsessioista (toimiluvista). Nämä varojen hankkimiskeinot teollisuuden rakentamiseen eivät sovellu yhteen sosialistisen järjestelmän periaatteiden kanssa. Neuvostomaan täytyi ratkaista raskaan teollisuuden luomiseen tarvittavia varoja koskeva ongelma ilman ulkomaisia orjuuttavia lainoja, yksinomaan sisäisiin lähteisiin turvautuen, suunnitelmanmukaisesti aikaansaadan sosialistisen kasautumisen kustannuksella. *Sosialistinen kasautuminen* on kansallistulon tietyn osan käyttämistä sosialistisen tuotannon laajentamiseen.

Uusien tehtaiden rakentamiseen tarvittavien varojen kasaamiseksi oli mitä ankarin säästäväisyys taloudessa välttämätön. Me säästämme kaikessa, kirjoitti Lenin. „Näin on tehtävä, koska me tiedämme, että pelastamatta raskasta teollisuutta ja palauttamatta sitä kuntoon me emme kykene rakentamaan minkäänlaista teollisuutta, ja että ilman sitä me yleensä joudumme perikatoon itsenäisenä maana”¹.

Suorittaessaan vaikeaa tehtävää, varojen kasaamista teollistamista varten, Neuvostovaltio nojautui sosialistisen talouden etuisuuksiin. Tilanherrojen ja kapitalistien pakkoluovutus teki mahdolliseksi käyttää sosialistisen teollistamisen hyväksi huomattavan osan niistä varoista, joita riistäjät olivat aikaisemmin anastaneet itselleen ja käyttäneet loismaiseen kulutukseen. Neuvostovalta vapautti maan suorittamasta ulkomaille vuosittain äärettömän suuria maksuja, nimittäin tsarin velkojen korkoja ja Venäjälle sijoitettujen vierasmaalaisten kapitalistien pääomien osinkoja. Ennen vallankumousta oli näihin tarkoituksiin kulutettu vuosittain 800—900 miljoonaa kultaruplaa.

Neuvostomaan talonpoikaisto vapautui tilanherroille suorittavista maanvuokramaksuista ja huomattavasta velkaantuneisuudesta pankeille. Talonpoikaisto, jonka etuja teollisuuden kehitys vastasi, saattoi luovuttaa osan varoistaan tähän tarkoitukseen.

Erittäin tärkeitä varalähteitä sosialistiselle teollistamiselle olivat tulot kansallistetusta teollisuudesta, ulkomaankaupasta, valtion kotimaankaupasta ja pankkilaitoksesta. Näiden lähteiden merkitys lisääntyi yhä enemmän sitä mukaa kuin sosialistinen teollisuus kasvoi.

Kasautumisen kasvun turvaamisen suhteen sosialistisella teollisuudella on kiistattomia etuisuuksia kapitalistiseen verraten. Se on kaikkein suurinta ja keskitetyintä teollisuutta, joka on yhdistetty koko maan mitassa, se on vapaa kilpailun ja tuotannon anarkian lain vaikutuksesta. Teollisuuden suunnitelmallinen johto, sen varalähteiden järkipерäinen käyttö, työväenluokan aktiivisuus työssä ja tekniikan nopea kehitys ovat luoneet edellytykset työn tuottavuuden keskeytymättömälle kasvulle. Tämän vuoksi sosialistinen teollisuus on saanut mahdollisuuden tuotteiden *omakustannusarvon*, toisin sanoen tuotantolaitoksen tuotantoon ja tuotteittensa realisointiin käyttämien rahamuodossa ilmaistujen kulujen summan, jatkuvaan alentamiseen.

Eräs sosialistisen talouden tärkeistä etuisuuksista kapitalistiseen verraten on kaikkien maassa olevien valtion ja osuustoiminnallisten laitosten kasautuneiden rahavarojen ja myöskin väestön vapaiden varojen keskittäminen valtion luottolaitoksiin ja niiden suunnitelmallinen käyttö teollisuuden kehittämiseen. Neuvostovaltio huolehti

¹ V. I. Lenin, Viisi vuotta Venäjän vallankumousta ja maailman vallankumouksen näköalat. Selostus Kommunistisen Internationalen IV kongressissa, Teokset, 33. osa, s. 388. (Suom. V. I. Lenin, Valitut teokset, II osa, 1951, s. 892.)

kasautuneiden varojen järkiperaisestä käytöstä teollistamisen asettamien tärkeimpien vaatimusten tyydyttämiseen. Se noudatti tiukan säästäväisyyden politiikkaa, valtio- ja osuustoimintakoneiston kaikinpuolista yksinkertaistamista ja huojistamista, itsekannattavan taloudenhoidon lujittamista, finanssikuria ja taistelua valtionvarojen tuhlausta vastaan.

Kaikki nämä sisäiset kasautumislähteet antoivat miljardeja ruplia maan teollistamiseen ja tekivät mahdolliseksi suorittaa suuria perussijoituksia teollisuuteen, varsinkin raskaaseen.

Tällä tavoin Neuvostovaltio voitti menestyksellä maan teollistamiseen tarvittavien varojen kasautumiseen liittyvät vaikeudet.

Sosialistisen teollistamismenetelmän soveltaminen säästi paljon aikaa, sillä se takasi ensiluokkaisen sosialistisen teollisuuden luomisen hyvin lyhyessä ajassa ja sen nopean kasvuvauhdin.

Perusrakennustyö. Uuteen tekniikkaan perehtyminen ja kaaderi-ongelma. Sosialistinen teollistaminen vaatii kehittämään perusrakennustyötä, jota Neuvostoliitossa suoritettiin laajakantoisissa mittasuhteissa. Perusrakennustyössä oli ensi tilalla uusien tuotantolaitosten rakentaminen, mihin käytettiin enemmän kuin puolet kaikista teollisuuden tehdyistä perussijoituksista.

Ensimmäisen sosialistisen maan kehityksen historiallisista olosuhteista johtavana Neuvostoliiton sosialistisen teollistamisen erikoisuutena oli se, että nykyaikaisen raskaan teollisuuden *kaikki* perusalat piti luoda mitä lyhimmissä määrärajoissa. Nykyaikaisen teollisuuden kymmeniä aloja, joita vallankumousta edeltäneellä Venäjällä ei ollut,— kuten automobiili-, traktori- ja työstökone-teollisuus, monet kemiallisen tuotannon alat, lentokoneteollisuus, nykyaikaisten maatalouskoneiden ja lauterästen tuotanto ja monet muut alat, jotka kapitalistisissa maissa ilmaantuivat pitkäaikaisen historiallisen kehityksen tuloksena,— luotiin Neuvostoliitossa sodanedellisten viisivuotiskausien aikana. Raskaan teollisuuden tärkeimpien alojen kiinteät varannot luotiin lyhyessä ajassa miltei alusta pitäen.

Uusien tuotantolaitosten rakentaminen ja toimivien rekonstruointi suoritettiin käyttämällä laajasti maailman ajanmukaisen tekniikan saavutuksia. Uudet teollisuuslaitokset varustettiin uusi-aikaisimmilla koneilla ja välineistöllä. Teknillisen rekonstruoinnin prosessi käsitti kaikki teollisuusalat.

Kaiken tämän tuloksena sodanedellisten viisivuotiskausien aikana luotiin mahtava, parhaimmalla teknillisellä välineistöllä varustettu teollisuus.

Ensimmäisen viisivuotissuunnitelman kaudella (vv. 1929—1932) perussijoitukset teollisuuteen olivat nykyisissä hinnoissa laskettuina 35,1 miljardia ruplaa, niistä 30,1 miljardia ruplaa sijoitettiin raskaan teollisuuden aloille. Toisella viisivuotiskaudella (vv. 1933—1937) perussijoitukset teollisuuteen olivat 82,8 miljardia ruplaa, niistä 69,1 miljardia ruplaa meni raskaaseen teollisuuteen. Kolmannen viisivuotiskauden kolmena ja puolena vuotena (v. 1938—v. 1941 alkupuolisko) teollisuuteen sijoitettiin 81,6 miljardia ruplaa, niistä raskaaseen teollisuuteen 70,3 miljardia ruplaa.

Koko teollisuuden tuotannolliset kiinteät varannot (tuotannolliset rakennukset ja laitteet, koneet ja kalusto) olivat v. 1937 5,5 kertaa suuremmat kuin v. 1928, ja tuotannonvälineitä tuottavilla aloilla 7 kertaa suuremmat.

Viisivuotiskausien vuosina rakennettiin ja pantiin käyntiin tuhansia tehtaita. Niiden joukossa oli kymmeniä sosialistisen teollisuuden jättiläisiä: Magnitogorskin ja Kuznetskin metallurgiset kombinaatit, Dneprin vesivoimalaitos, Stalingradin ja Harkovin traktoritehtaat, autotehtaat Moskovassa ja Gorkissa, Uralin ja Kramatorskin raskaan koneenrakennusteollisuuden tehtaat, kuulalaakeritehdas Moskovassa, kemialliset kombinaatit Stalinogorskissa, Solikamskissa ja Bereznikissä ja paljon muita tehtaita. Uudet tuotantolaitokset alkoivat esittää pääosaa teollisuustuotannon kokonaismäärässä. Jo v. 1937 saatiin yli 80% kaikista tuotteista kahden ensimmäisen viisivuotiskauden vuosina rakennetuista uusista tai perinpohjin rekonstruoiduista tuotantolaitoksista.

Parhaimmalla teknillisellä välineistöllä varustettujen lukuisten tuotantolaitosten luominen nosti esiin uuden, vaikean tehtävän: oli annettava teollisuudelle sellaiset ammattityöläisten ja -spesialistien kaaderit, jotka voisivat perehtyä tähän tekniikkaan ja käyttää sitä täydellisesti. Nämä kaaderit piti kouluttaa joukkomitassa ja lyhyen määrärajan kuluessa.

Sosialistisen teollisuuden työvoimalla turvaamisen ongelmaa ratkaistiin toisin kuin kapitalismin oloissa, missä lisätyövoiman peruslähteenä on työttömien muodostama vara-armeija. Neuvostoliitossa oli jo ensimmäisen viisivuotiskauden vuosina — vuoden 1930 lopussa — tehty täydellisesti loppu työttömyydestä. Peruslähteinä, joista saatiin kaadereita teollisuuteen, olivat kaupunkiväestön luonnollinen kasvu ja ne maaseudun työvoimareservit, joita antaa maatalouden varustaminen uudella teknillisellä välineistöllä ja työn tuottavuuden kasvu.

Sosialistinen teollistaminen vaati kohottamaan järjestelmällisesti työläisten ammattitaitoa. Jo ensimmäisen viisivuotissuunnitelman vuosina järjestettiin laajoissa mittasuhteissa ammattityöläisten kouluttaminen tehdasoppilaistokouluissa ja erilaisilla uusien työläisten tuotannollisen ja teknillisen opetuksen kurseilla. Neuvostovaltion järjestämä suunnitelmallinen kaaderien kouluttaminen ja työväenjoukkojen kiinnostuneisuus yhteiskunnallisen tuotannon kohottamisesta joudutti ja helpotti uuteen tekniikkaan perehtymistä. Siten luotiin työn tuottavuuden nopean kohottamisen edellytykset.

Tuotannon teknillisen sivistyneistön uusien kaaderien kouluttamisen tehtävä nousi esiin kaikessa kärkevyydessä. Työväenluokan piti luoda oma sivistyneistönsä, joka voi palvella kansan etuja ja osallistua aktiivisesti sosialistiseen rakennustyöhön. Ensimmäisen ja toisen viisivuotissuunnitelman vuosina Neuvostovaltio alkoi valtavan työn kaaderien kouluttamiseksi teollisuudelle ja kansantalouden muille aloille korkeakouluissa ja teknillisissä opistoissa.

Vuosina 1928—1937 teollisuuden työläisten ja toimihenkilöiden (palveluskuntalaisten) lukumäärä lisääntyi 3,8 miljoonasta 10,1 miljoonaan, toisin sanoen 2,7-kertaisesti. Uusimmilla koneilla työskentelevien ammattitaitoisten työläisten lukumäärä kasvoi huomattavasti nopeammin kuin työväenluokan yleinen lukumäärä. Vuosina 1926—1939 sorvaajien lukumäärä kasvoi 6,8-kertaisesti, jyrssiäin 13-kertaisesti jne. Insinöörien määrä kasvoi 7,7-kertaisesti.

Neuvostoliiton muuttuminen takapajuisesta maatalousmaasta edistyneeksi teollisuusvallaksi. Sosialistisen teollistamisen voitto Neuvostoliitossa kävi mahdolliseksi sen vuoksi, että Kommunistinen puolue ja Neuvostovaltio nojautuivat politiikassaan taloudellisen kehityksen lakeihin ja käyttivät taitavasti sosialistisen talouden etuisuuksia. Sosialismin rakentamistehtävää vastaavasti ja työtätekevien kasvavien aineellisten ja kulttuurillisten tarpeiden tyydyttämiseksi pantiin käyntiin valtava teollinen rakennustyö. Maan teollistamisohjelma sai konkreettisen ilmauksensa viisivuotissuunnitelmissa, jotka antoivat neuvostokansalle selvän tulevaisuudennäköalan ja olivat työtätekeviä sosialismin rakentamiseen kannustavana suurena voimana.

Joukkojen kiinnostuneisuus sosialistisen tuotannon kehittämisestä, työn uusi luonne ja työläisten kulttuurillisen ja teknillisen tason kasvu tuli esiin työväenluokan aktiivisuuden ja luovan aloitteellisuuden kehityksessä. Ensimmäisen viisivuotissuunnitelman vuosina pääsi vauhtiin joukkoluontoinen *sosialistinen kilpailu* taistelussa suunnitelmien täyttämisen ja ylittämisen puolesta. Toisen viisivuotiskauden merkittävä ilmiö oli stahanovilaisen liikkeen synty, joka oli yhteydessä siihen, että tuotannon työntekijät oppivat hallitsemaan ajanmukaista, ensiluokkaista tekniikkaa. Se rikkoi takapajuiset, alhaiset teknilliset normit ja korvasi ne korkeammilla. Stahanovilainen liike oli sosialistisen kilpailun uusi vaihe. Työväenluokan laajojen joukkojen kilpailussa ilmeni uusien sosialististen tuotantosuhteiden — tuotantovoimien valtavan nousun pääasiallisen ja ratkaisevan voiman — edistyksellinen merkitys. Sosialistinen kilpailu toi päivänvaloon uusia voimavaroja työn tuottavuuden kasvuun ja teollistamisvauhdin jouduttamiselle. Laajalle levinnyt sosialistinen kilpailu oli perustekijänä ensimmäisen ja toisen viisivuotissuunnitelman täyttämässä ennen määräaikaa.

Tärkeätä osaa taistelussa maan teollistamisen puolesta esitti työn mukaan tapahtuvan jaon taloudellisen lain johdonmukainen soveltaminen, jossa työtätekevien henkilökohtainen aineellinen etu yhtyy yhteiskunnallisen tuotannon etuihin. Työn maksu sen määräästä ja laadusta riippuen kannusti työn tuottavuuden kasvua, työntekijäin ammattitaidon kohottamista ja tuotantomenetelmien kehittämistä yhä täydellisemmiksi.

Teollistamisohjelman menestyksellinen täyttäminen muutti teollisuuden ja maatalouden keskinäissuhteen: maatalouden tuotemäärän kasvaessa teollisuustuotanto lisääntyi paljon nopeammin, ja tämän vuoksi teollisuustuotannon osuus maan koko tuotannossa kohosi jyrkästi. Sosialistisesta teollisuudesta tuli kansantalouden ratkaiseva voima. Suhde tuotannonvälineitä tuottavien ja kulutustarvikkeita tuottavien alojen välillä muuttui. Tuotannonvälineiden tuotanto tuli vallitsevalle sijalle teollisuustuotannon kokonaisuudessa ja alkoi esittää johtavaa osaa teollisuuden ja maan koko talouselämän kehityksessä. Koneenrakennusteollisuus saavutti Neuvostoliitossa sellaisen kehitystason, että kävi mahdolliseksi valmistaa mitä koneita

tahansa omassa maassa. Neuvostoliitto pääsi teknilliseen ja taloudelliseen riippumattomuuteen kapitalistisista maista.

Vuodesta 1913 vuoteen 1940 oli Neuvostoliiton suurteollisuustuotanto kasvanut lähes 12-kertaisesti. Teollisuustuotannon määrässä oli Neuvostoliitto saavuttanut jo toisen viisivuotiskauden loppuun mennessä ensimmäisen sijan Euroopassa ja toisen maailmassa. Rautateiden tavaraliikenteessä Neuvostoliitto tuli toiselle tilalle maailmassa. Suurteollisuuden osuus suurteollisuuden ja maatalouden kokonaistuotossa nousi 42,1 prosentista v. 1913 77,4 prosenttiin v. 1937. Vuonna 1913 tuli koko teollisuuden kokonaistuotosta tuotannonvälineiden osalle 33,3%, v. 1940 — yli 60%. Ensimmäisen viisivuotiskauden edellä Neuvostoliitto tuotti ulkomailta noin kolmanneksen kaikista koneista. Vuonna 1932 tuotettiin enää vain alle 13% ja v. 1937 vain 0,9%. Neuvostoliitto ei ole vain lopettanut autojen, traktorien, maatalous- ja muiden koneiden tuontia kapitalistisista maista, vaan on alkanut viedäkin niitä ulkomaille.

Neuvostoteollisuuden nopea kasvu johti siihen, että suuret sosialistiset tuotantolaitokset saivat hallitsevan aseman teollisuustuotannossa. Vuonna 1924/25 oli yksityistaloudellisen sektorin osuus Neuvostoliiton teollisuustuotannossa 20,7%. Tuloksena toisen viisivuotissuunnitelman täyttämistä oli yksityisteollisuuden lopullinen poistaminen. Sosialistisesta järjestelmästä oli tullut ainoa järjestelmä Neuvostoliiton teollisuudessa.

Sosialistinen teollistaminen johti työtätekevien aineellisen ja kulttuurillisen tason kohoamiseen. Raskaan teollisuuden luominen tarjosi perustan kulutustarvikkeita tuottavien alojen — maatalouden sekä kevyen ja ravintoaineteollisuuden — teknilliselle uudestirakentamiselle ja voimakkaalle kehitykselle. Perussijoitukset kulutustarvikkeita tuottavaan teollisuuteen lisääntyivät toisella viisivuotiskaudella miltei kolminkertaisesti ensimmäiseen viisivuotiskauteen verraten.

Sosialistisen teollistamisen kuluksa tapahtui perinpohjaisia muutoksia *teollisuuden sijainnissa*. Perustettiin uusia ensiluokkaisia teollisuuskeskuksia maan itäisille seuduille — Uralille, Länsi-Siperiaan ja Kazakstaniin. Sosialistinen teollistaminen sai aikaan vanhojen kaupunkien kasvua ja *uusien kaupunkien* perustamista. Koko maassa, varsinkin idässä, kasvoi suuria kaupunkeja ja teollisuuskesäkkeitä, joista on tullut ympäristöseuduille aivan uuden muodon antaneita talous- ja kulttuurikeskuksia.

Teollistamisohjelman toteuttamisen tuloksena Neuvostoliitto muuttui takapajuisesta maatalousmaasta mahtavaksi *sosialistiseksi teollisuusvallaksi*. Luotiin kestävä teollinen perusta koko kansantalouden teknilliselle uudestirakentamiselle, Neuvostoliiton puolustuskuntoisuuden lujittamiselle ja kansan hyvinvoinnin alituiselle kohoamiselle. Ristiriidasta, joka vallitsi maailman edistyksellisimmän poliittisen vallan ja menneisyydeltä perityn takapajuisen teknillisen ja taloudellisen perustan välillä, oli tehty loppu.

Näin siis sodanedellisten viisivuotiskausien kuluksa tapahtui sosialistisen teollisuuden tuotantovoimien raju kasvu. Neuvostoliitto kulki 13 sodanedellisenä vuotena matkan, johon kehittyneet kapita-

listiset maat ovat kuluttaneet kymmenisen kertaa enemmän aikaa. Se oli hyvin suuri hyppäys takapajuisuudesta edistykseen, eikä maailmanhistoriassa ole ollut sille vertaista. Tuotantovoimien valtava kehitys Neuvostoliitossa olisi jäänyt tapahtumatta, ellei vanhoja, kapitalistisia tuotantosuhteita olisi korvattu uusilla, sosialistisilla tuotantosuhteilla.

Kommunistinen puolue ja Neuvostovaltio saavuttivat teollistamisen voiton Neuvostoliitossa taistellen suuria vaikeuksia vastaan, jotka johtuivat maan talouden takapajuisuudesta, hävitettävien kapitalististen aineiden sitkeästä vastarinnasta ja vihamielisen kapitalistisen ympäristön olemassaolosta. Kommunistinen puolue varmisti suuntauksen maan teollistamiseen taistelussa sosialismin pahimpia vihollisia — trotskilaisia ja buharinilaisia — vastaan, jotka asettivat maan teollistamiseen suuntautuvaa puolueen päälinjaa vastaan linjan, joka tähtäsi Neuvostomaan muuttamiseen imperiaalististen maiden maataloudelliseksi lisäkkeeksi ja yrittivät kääntää Neuvostoliiton kapitalistiselle kehitystielle.

Neuvostoliiton sosialistisella teollistamisella oli erittäin suuri kansainvälinen merkitys. Aikaisemmin takapajuisena olleen maan nopea muuttaminen voimakkaaksi teollisuusvallaksi osoitti sosialistisen talousjärjestelmän kiistattomat etuisuudet ja vahvisti Neuvostoliiton asemia kansainvälisellä areenalla. Sosialismin rakentamisen tietä kulkevat kansandemokratian maat käyttävät nykyisin hyväkseen Neuvostoliiton teollistamisen kokemusta.

Kunkin sosialismin rakentamisen tielle lähteneen maan teollistamisprosessi riippuu sekä sisäisistä että ulkoisista edellytyksistä. Neuvostoliiton, joka oli ensimmäinen ja pitkän aikaa ainoa vihamielisten kapitalististen valtojen ympäröimänä sosialismia rakentava maa, oli pakko luoda raskas teollisuus kaikkine perusaloiineen lyhyenä historiallisena määräraikana, yksinomaan kotimaisiin lähteisiin nojautuen. Tästä johtuvat sosialismin rakennustyön erittäin suuret vaikeudet Neuvostoliitossa. Toisenlaiset, suotuisammat edellytykset ovat nykyisin muodostuneet kansandemokratian maille, koska on olemassa voimakas demokratian ja sosialismin leiri. Teollisuuden rakennustyötä näissä maissa suoritetaan ottamalla huomioon kunkin maan erikoisuudet, niiden mukana luonnonehdot, ottamalla huomioon näiden tai noiden alojen kehittämisen taloudellinen tarkoituksenmukaisuus, pitäen silmällä sosialistiseen leiriin kuuluvien maiden välisen laajan työnjaon ja taloudellisen keskinäisavun kaikkia etuisuuksia.

LYHYITÄ YHTEENVETOJA

1. Koneellinen suurteollisuus on sosialismin aineellinen perusta. Raskaalla teollisuudella on ratkaiseva merkitys sosialismin rakentamiselle. Sosialistisen teollistamisen olemus on siinä, että sisäisten kasautumislähteiden turvin luodaan voimakas raskas teollisuus, joka pystyy uudestijärjestämään

koko kansantalouden, maatalous mukaanluettuna, uusimman tekniikan pohjalla, varmistamaan sosialististen talousmuotojen jakamattoman valta-aseman, maan teknillisen ja taloudellisen riippumattomuuden ja puolustuskuntoisuuden.

2. *Sosialistinen teollistamismenetelmä, jolla on ratkaisevia etuisuuksia kapitalistiseen menetelmään verraten, takaa suurteollisuuden ensisijaisen kehittymisen nopeaa vauhtia. Sosialistista teollistamista toteutetaan suunnitelmallisesti, historiallisesti hyvin lyhyessä määräajassa ja sitä suoritetaan työtätekevien etujen mukaisesti. Teollisuuden, pankkien, liikenteen ja ulkomaankaupan kansallistaminen luo uusia, kapitalismin vallitessa tuntemattomia kasautumislähteitä ja suo mahdollisuuden varojen nopeaan liikkeelle panemiseen raskaan teollisuuden luomiseksi.*

3. *Kommunistisen puolueen johtama Neuvostovaltio toteutti menestyksellisesti viisivuotissuunnitelmissa olennoituneen teollistamisohjelman sen vuoksi, että se nojautui politiikassaan taloudellisiin lakeihin ja käytti hyödyksi sosialistisen talouden etuisuuksia, työväenluokan ja kaikkien työtätekevien työinnostusta. Sodanedellisten viisivuotissuunnitelmien kaudella rakennettiin teknillisesti ensiluokkainen teollisuus, joka tarjosi perustan koko kansantalouden teknilliselle uudestirakentamiselle, maan puolustuskuntoisuuden lujittamiselle ja kansan hyvinvoinnin kohoamiselle. Neuvostoliitosta tuli voimakas, muista maista riippumaton, omin voimin kaikki välttämättömät koneet ja kaluston valmistava teollisuusvalta. Uudet sosialistiset tuotantosuhteet olivat se ratkaiseva voima, joka määräsi ja turvasi sosialistisen teollisuuden tuotantovoimien nopean kehityksen.*

XXV LUKU

MAATALOUDEN KOLLEKTIVISOINTI

Maatalouden kollektivisoinnin historiallinen välttämättömyys. Leninin osuustoimintasuunnitelma. Sosialismin rakentamiselle ei ole välttämätöntä ainoastaan teollistaa maa, vaan myös suorittaa maatalouden sosialistinen uudestijärjestäminen. Sosialismi on sellainen yhteiskunnallisen talouden järjestelmä, joka yhdistää teollisuuden ja maatalouden toisiinsa tuotannonvälineiden sosialistisen omistuksen ja kollektiivisen työn perustalla.

Maatalouden sosialistinen uudestijärjestäminen on vallankumouksen vaikein tehtävä työväenluokan suorittaman vallanoton jälkeen. Toisin kuin teollisuudessa, jossa sosialistinen vallankumous

tapaa pitkälle keskitetyn suurtuotannon, kapitalististen maiden maatalous ei ole saavuttanut sellaista tuotannon kapitalistisen yhteiskunnallistamisen astetta. Siinä ovat määrällisesti vallitsevina pienet, pirstoutuneet talonpoikaistaloudet. Niin kauan kuin pieni yksilöllinen talous pysyy maataloustuotannon vallitsevana muotona, säilyy maaseudulla porvarillisen talousjärjestelmän perusta, maalaisporvariston harjoittama maalaisköyhälistön ja keskitalonpoikien huomattavan osan riisto. Pientavarantuotannon järjestelmä ei pysty pelastamaan talonpoikaisjoukkoja kurjuudelta ja sorroilta.

Ainoa tie talonpoikaiston työtätekevien joukkojen pelastamiseen kaikelta riistolta, kurjuudelta ja taloudelliseen häviöön joutumiselta on niiden siirtyminen sosialismin raiteille. Marxismi-leninismi hylkää pienten ja keskisuurten tuottajien pakkoluovuttamisen kautta kulkevan tien ja heidän tuotannonvälineidensä muuttamisen valtion omaisuudeksi, pitäen tätä järjettömänä ja rikollisena, sillä sellainen tie tekisi aivan mahdottomaksi proletaarisen vallankumouksen voiton ja työntäisi talonpoikaiston pitkäksi ajaksi proletariaatin vihollisten leiriin. F. Engels on kirjoittanut: „Kun me otamme haltuumme valtiovallan, emme saa ajatellakaan pientalonpoikien väkivaltaista pakkoluovuttamista (korvausta vastaan tai ilman, samantekevää), kuten meidän on pakko menetellä suurmaanomistajiin nähden. Meidän tehtävämme pientalonpoikien suhteen on ennen kaikkea siinä, että heidän yksityistuotantonsa ja yksityinen viljelmänsä muutetaan osuuskunnalliseksi, mutta ei väkivaltaista tietä, vaan esimerkin avulla ja tarjoamalla yhteiskunnallista apua tähän tarkoitukseen”¹.

Sosialistisen yhteiskunnan rakentamissuunnitelmassaan Lenin otti ohjeeksi sen, että työväenluokan täytyy rakentaa sosialismi liitossa talonpoikaiston kanssa. Sosialismin yleisen rakennussuunnitelman erottamattomana osana on Leninin laatima suunnitelma talonpoikien siirtymisestä pienestä yksityisomistuksellisesta taloudesta sosialistiseen suurtalouteen osuustoiminnan kautta.

Leninin osuustoimintasuunnitelma lähti siitä, että proletariaatin diktatuurin oloissa osuustoiminta on miljoonille talonpojille kaikkein helpoin, ymmärrettävin ja edullisin tie siirtymiseen pirstoutuneesta yksilöllisestä taloudesta suuriin tuotantoyhtymiin — kollektiivisiin talouksiin. Talonpoikaiston perusjoukkojen tuotanto-osuuskuntiin liittämisen tärkein taloudellinen edellytys on, että kaikin tavoin kehitetään sosialistista suurteollisuutta, joka pystyy uudestijärjestämään maataloudenkin ajanmukaisella teknillisellä perustalla. Talonpoikaiston mukaanvetämisen sosialistisen rakennustyön uomaan tulee tapahtua kehittämällä aluksi yksinkertaisimpia osuustoiminnan muotoja myynnin, hankinnan ja luoton alalla ja siirtymällä niistä vähitellen tuotannolliseen, kollektiivitaloudelliseen osuustoimintaan. Talonpoikien osuustoiminnallisen yhteenliittämisen tulee tapahtua

¹ F. Engels, Talonpoikaiskysymys Ranskassa ja Saksassa, K. Marx, F. Engels, Valitut teokset, II osa, 1948, ss. 414—415.

noudattamalla tiukasti vapaaehtoisuuden periaatetta. Talonpoikaistalouksien osuustoiminnallistaminen on osoittautunut ainoaksi oikeaksi muodoksi, jossa talonpoikien yksityisedut kietoutuvat yhteen yleisvaltiollisten etujen kanssa ja jonka kautta talonpoikaiston perusjoukot on saatu työväenluokan johdolla mukaan sosialistiseen rakennustyöhön.

Porvarillisessa yhteiskunnassa, missä tuotannonvälineet kuuluvat riistäjille, on osuustoiminta *kapitalistinen* talousmuoto. Maataloudellisessa osuustoiminnassa kapitalismin oloissa on taloudellisesti hallitsevassa asemassa porvaristo, joka riistää talonpoikaistalouksia. Yhteiskuntajärjestelmässä, missä valtiovalta on itse työtätekevien käsissä ja perustuotannonvälineet ovat proletarisen valtion omaisuutta, osuustoiminta on *sosialistinen* talousmuoto. „Sivistyneen osuustoimintaväen yhteiskuntajärjestelmä, tuotannonvälineiden yhteiskunnallisen omistuksen vallitessa ja kun proletariaatti on luokkana päässyt voitolle porvaristosta — on sosialismin järjestelmä”¹.

Leninin teoksiin nojautuen Stalin esitti ja kehitti monia uusia perusajatuksia maatalouden sosialistista uudistamista koskevassa kysymyksessä.

Siirtymäkauden monimuotoisessa taloudessa on olemassa toisaalta sosialistinen suurteollisuus, jonka perustana on tuotannonvälineiden yhteiskunnallinen omistus, ja toisaalta pientalonpoikaistalous, jonka perustana on tuotannonvälineiden yksityisomistus. Suurteollisuus on varustettu uusimmalla teknillisellä välineistöllä, mutta yksityisomistuksessa oleva pientalonpoikainen maatalous perustuu alkeelliseen tekniikkaan ja käsivoimin suoritettavaan työhön. Suurteollisuus kehittyy nopeaa vauhtia, laajennetun uusintamisen periaatteen mukaan, kun taas pientalonpoikaistalous ei valtaosaltaan ole vuosittain ainoastaan toteuttamatta laajennettua uusintamista, vaan sillä ei ole aina mahdollisuutta toteuttaa edes yksinkertaista uusintamista. Suurteollisuus on keskitetty koko kansantalouden mitassa ja sitä harjoitetaan valtion suunnitelman pohjalla, mutta pientalonpoikaistalous on pirstoutuneena ja markkinain valtoimen vaikutuksen alaisena. Sosialistinen suurteollisuus *hävittää* kapitalistisia aineksia, mutta pientalonpoikaistalous *synnyttää* niitä alituisesti ja joukkomitassa. Sosialistinen valtio ja sosialismin rakennustyö eivät voi pitkän ajanjakson kestäessä nojautua kahteen *erilaiseen* perustaan — kaikkein suurimman ja yhtenäisimmän sosialistisen teollisuuden muodostamaan perustaan ja kaikkein pirstoutuneimman ja takapajuisimman talonpoikien pientavaratalouden perustaan. Se johtaisi loppujen lopuksi koko kansantalouden luhistumiseen.

Kapitalismista sosialismiin johtavan siirtymäkauden taloudessa on siis väistämättömästi olemassa ristiriita toisaalta sosialistisen suurteollisuuden ja toisaalta pientalonpoikaistalouden välillä. Tämä

¹ V. I. Lenin, Osuustoiminnasta, Teokset, 33. osa, s. 431. (Suom. V. I. Lenin, Valitut teokset, II osa, 1951, s. 910.)

ristiriita voidaan ratkaista vain siirtämällä pientalonpoikaistalous sosialistisen suurmaanviljelyksen raiteille.

Sosialistisen teollisuuden kehitys ja kaupunkilaisväestön kasvu siirtymäkaudella Neuvostoliitossa toi mukanaan maataloustuotteiden kysynnän nopean lisääntymisen. Mutta maatalouden kehitysvauhti jäi liaksi jälkeen teollisuuden kehitysvauhdista. Erikoisen hitaasti kulki eteenpäin maanviljelyn pääala — viljatalous. Pientalonpoikaistalous, joka oli tavaraviljan päätuottaja, oli puolittain kulutusluontoista ja toimitti markkinoille vain kymmenesosan viljan kokonaissadosta. Siitä huolimatta, että viljan kylvöalat ja kokonaissadot pääsivät v. 1926 melkein sodanedelliselle tasolle, oli tavaraviljan tuotanto puolet vuoden 1913 tasosta. Pientalonpoikaistalous ei pystynyt tyydyttämään väestön kasvavaa elintarvikkeiden kysyntää eikä teollisuuden raaka-ainekysyntää.

On olemassa kaksi tietä suurtalouden luomiseksi maataloudessa — kapitalistinen ja sosialistinen. *Kapitalistinen* tie merkitsee palkkatyön riistoon perustuvien kapitalististen suurtalouksien syntymistä ja kehittymistä maataloudessa, mikä tuo väistämättömästi mukanaan talonpoikaiston työtätekevien joukkojen kurjistumisen ja taloudelliseen häviöön joutumisen. *Sosialistinen* tie merkitsee pienten talonpoikaistalouksien yhdistämistä suuriksi kollektiivitalouksiksi, jotka on varustettu uusimmalla teknillisellä välineistöllä ja jotka vapauttavat talonpojat riistosta, kurjuudesta ja köyhyydestä sekä takaavat heidän aineellisen ja kulttuurillisen tasonsa yhtämittaisen kohoamisen. Kolmatta tietä ei ole.

Siirtyminen pienestä yksilöllisestä talonpoikaistaloudesta suureen sosialistiseen talouteen ei voi tapahtua itsestään. Kapitalismin vallitessa maaseutu kulkee vaistonvaraisesti kaupungin jäljessä, sillä kapitalistinen talous kaupungissa ja pientalonpoikaistalous maalla ovat pohjaltaan samantyyppisiä, tuotannonvälineiden yksityisomistukseen perustuvia talousmuotoja. Työväenluokan diktatuurin oloissa pientalonpoikainen maaseutu ei voi kulkea vaistonvaraisesti sosialistisen kaupungin jäljessä. Lenin puhui talonpoikaiston *tavaratalous-kapitalistisesta* taipumuksesta vastakohtana proletariaatin *sosialistiselle* taipumukselle.

Sosialistinen kaupunki johdattaa mukanaan pientalonpoikaista maaseutua. Perustetaan maatalouden sosialistisia suurtalouksia. Sosialistinen teollisuus antaa maaseudulle uusinta teknillistä välineistöä. Samalla koulutetaan tähän tekniikkaan perehtynyt kaaderisto. Maataloudessa syntyy uusia tuotantovoimia. Vanhat pientalonpoikaistalouden tuotantosuhteet eivät vastaa uusia tuotantovoimia. Laki siitä, että tuotantosuhteiden pitää välttämättä vastata tuotantovoimien luonnetta, tekee välttämättömäksi luoda maaseudulla uudet, sosialistiset tuotantosuhteet, jotka soisivat liikkuma-alaa tuotantovoimien kehitykselle. Sellaiset tuotantosuhteet voidaan luoda vain yhdistämällä pienet yksilölliset taloudet suuriksi kollektiivisiksi talouksiksi.

Sosialistisen tuotannon tarkoituksena saavuttaminen, nimittäin yhteiskunnan alituisesti kasvavien tarpeiden tyydyttäminen, vaatii luomaan korkeatuottoisen sosialistisen suurmaalouden, joka

kykenee turvaamaan teollisuuden raaka-aineella ja väestön elintarvikkeilla. Kollektivisoiminen on siis sosialismin taloudellisen peruslain vaatimusten täyttämisen, sosialismin rakentamisen tärkeimpien tehtävien ratkaisemisen ja talonpoikaiston elintärkeiden perusetujen tyydyttämisen välttämätön ehto.

Socialismin rakentaminen merkitsee sitä, että hävitetään teollisuuden ja maatalouden kehityksessä muodostunut epäsuhde, että rinnan suurteollisuuden kanssa luodaan kollektiivinen suurtuotanto maataloudessa. Se heijastaa kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden, määräsuhtaisuuden lain vaatimuksia.

Pienten talonpoikaistalouksien vähitellen tapahtuva yhdistäminen uusimmalla teknillisellä välineistöllä varustetuiksi tuotanto-osuuskunniksi on siis kapitalismista sosialismiin johtavalla siirtymäkaudella objektiivinen välttämättömyys. Kommunistinen puolue ja Neuvostovaltio oivalsivat kollektivisoinnin historiallisen välttämättömyyden, hylkäsivät maatalouden kapitalistisen kehitystien sosialismin asialle turmiollisena ja valitsivat sosialistisen tien. Tämä ilmeni johdonmukaisesti noudatetussa maatalouden kollektivisointipolitiikassa. NKP(b):n XV edustajakokous (v. 1927) päätti: „On asetettava ensivuoroiseksi tehtäväksi pirstoutuneiden talonpoikaistalouksien vähitellen tapahtuva siirtäminen, talonpoikaiston jatkuvan osuuskuntiin liittymisen pohjalla, suurtuotannon raiteille (kollektiivinen maanmuokkaus maanviljelyn voimaperäistämisen ja koneellistamisen pohjalla) sekä tuettava ja edistettävä kaikin keinoin yhteiskunnallistetun maataloustyön oraita”¹.

Socialistisen rakennustyön historia Neuvostoliitossa on osoittanut, että talonpoikaistalouksien tuotanto-osuuskuntiin liittämisen tie oli täysin paikallaan. Kaikissa maissa, joissa on enemmän tai vähemmän monilukuinen pienten ja keskisuurten talonpoikien luokka, on tämä kehitystie työväenluokan vallan pystyttämisen jälkeen ainoa mahdollinen ja tarkoituksenmukainen sosialismin voitolle.

Täyskollektivisoinnin edellytykset. Valtavan suuren historiallisen tehtävän täyttäminen — miljoonien pienten talonpoikaistalouksien kollektivisointi — vaati vastaavanlaista valmistelua. Kun kapitalismin kehitys sinänsä oli valmistellut aineelliset ehdot teollisuuden sosialistiselle uudistamiselle, niin maataloudessa oli nämä edellytykset huomattavassa määrin luotava siirtymäkauden kuluessa.

Kommunistisen puolueen ja Neuvostovaltion talouspolitiikka maaseudulla ennen täyskollektivisointia suuntautui maaseudun köyhälistö- ja keskikerrosten tukemiseen kaikin mahdollisin keinoin ja maatalousporvariston riistopyrkimysten rajoittamiseen. Maalaisköyhälistö, joka muodosti 35% talonpoikaisväestöstä, vapautettiin kokonaan veroista. Sosialistinen valtio suojeli työlainsäädännössään

¹ NKP(b):n XV edustajakokouksen päätöslauselma, „NKP edustajakokousten, konferenssien ja KK:n täysistuntojen päätöslauselmissa ja päätöksissä”. II osa, 7. painos, 1953, s. 317.

tiukasti köyhien talonpoikien ja maataloustyöläisten etuja. Maan-
käytön järjestely köyhien ja vähäväkisten keskitalonpoikien talouksissa suoritettiin maksutta, valtion kustannuksella. Valtio perusti koneidenvuokrausasemia, jotka antoivat tuotannollista apua ennen kaikkea köyhien talonpoikien talouksille. Köyhille ja keskitalonpojille annettiin rahaluottoa sekä myönnettiin siemen- ja elintarvikelainoja huokeilla ehdoilla. Suuri merkitys talonpoikaistalouden kohottamisessa oli valtion järjestämällä agronomisella avulla, mineraalilannoitteiden toimittamisella, taistelulla kuivuutta vastaan, suurten keinokastelutöiden suorittamisella jne. Samanaikaisesti Kommunistinen puolue ja Neuvostovaltio rajoittivat ja syrjäyttivät maaseudun kapitalistisia aineksia säätämällä suuret verot kulakeille, supistamalla vuokrauksen laajuutta ja palkkatyövoiman käyttöä sekä kieltämällä maan oston ja myynnin.

Sosialismin rakennustyön perustehtävänä maaseudulla oli siirtää talonpoikaiston perusjoukot — sosialistiseen suurteollisuuteen nojautuvan työväenluokan johdolla — vanhalta yksityisomistukselliselta tieltä uudelle, sosialistiselle, kollektiivitalouksien tielle.

Maan kansallistaminen Neuvostoliitossa vapautti pientalonpoijan sen yksityisomistuksellisesta kiintymyksestä maatilkkunsa ja helppotti siten siirtymistä pientalonpoikaistaloudesta kollektiiviseen suurtalouteen. Maan kansallistaminen loi suotuisat edellytykset suurten sosialististen talouksien perustamiselle maataloudessa; niiden ei tarvinnut kuluttaa tuottamattomasti varoja maan ostoon eikä maankoron maksuun.

Ratkaiseva merkitys kollektivisoinnin valmistelussa oli *sosialistisen teollisuuden* kehittämällä kaikin tavoin, sillä se on avain maatalouden sosialistiseen uudistamiseen. Jo ensimmäisinä teollistamisvuosina Neuvostoliitossa ryhdyttiin rakentamaan traktoreita, kombaineja¹ ja muita monimutkaisia maatalouskoneita valmistavia tehtaita. Yksistään ensimmäisen viisivuotissuunnitelman vuosina Neuvostoliiton maatalous sai 160 000 traktoria (15-hevosvoimaisiksi muunnettuina). Näin muodostui teollinen perusta maaseudun huoltamiselle traktoreilla, kombaineilla ja muilla maatalouskoneilla.

Talonpoikien joukkoluontoista siirtymistä kollektiivitaloudelle tielle valmisteli *maatalousosuustoiminnan* kehittäminen. Talonpoikaistalouksien osuustoiminnallisen yhteenliittymisen alin aste on osuustoiminta maataloustuotteiden myynnin ja maaseudun teollisuustavara-
huollon alalla, ja myös osuustoiminta luoton alalla. Maatalousosuustoiminnan erikoismuotojen — meijerialouden, pellavan- ja juurikkaanviljelyn, luottotoiminnan ym. alojen — ohella on tärkeä merkitys *käsiteollisuusosuustoiminnalla*. Nämä osuustoiminnan muodot esittävät suurta osaa siirryttäessä yksilöllisestä talonpoikaistaloudesta yhteiskunnalliseen suurtalouteen. Ne kehittävät

¹ Kombaini on monimutkainen kone, joka suorittaa samanaikaisesti useampien koneiden työn. Maataloudessa yleisimmin käytännössä olevan viljakombainin eli leikkupuimurin ohessa on myös maissikombaineja, sokerijuurikaskombaineja ym. — Suom.

talonpoikaiston laajoissa kerroksissa tottumuksia talousasioiden kollektiiviseen hoitoon. Tällä asteella on sosialistisen teollisuuden ja talonpoikaistalouden välillä etupäässä *kaupallinen liittoyhteys*, joka toteutetaan laajentamalla valtion ja osuuskuntien kauppaa ja syrjäyttämällä yksityispääoma tavaravaihdosta. Tällä tavoin talonpojat vapautuvat kauppiaiden ja keinottelijain harjoittamasta riistosta. Suurta osaa esittävät tällöin maaseudulla *kulutusosuuskunnat*, jotka harjoittavat henkilökohtaisten kulutusesineiden kauppaa.

Valtion ja osuustoiminnallisten yhtymien keskinäisissä suhteissa on suuri merkitys *ennakkosopimus-* (kontrahointi-) järjestelmällä, joka on järjestetyn tavaravaihdon muoto sekä kaupungin ja maaseudun välisen tuotantoperusteisen liittoyhteyden yksinkertaisin muoto. Kontrahointi suoritetaan sopimusten perusteella. Näiden sopimusten mukaan valtio antaa osuustoiminnallisesti yhteenliittyneille tuottajille ja yksilöllisille talonpoikaistalouksille tilauksen tietyn maataloustuotemäärän valmistuksesta, huoltaa osuuskunnat siemenillä ja tuotannonvälineillä, määrittelee parhaiden taloudenhoitomenetelmien käytön (rivikylvön, kylvön lajisiemenillä, lannoitteiden käytön jne.), ostaa niiltä tavaratuotteet väestön huoltamista varten elintarvikkeilla ja teollisuuden huoltamista varten raaka-aineilla. Tämä järjestelmä on edullinen kummallekin puolelle ja yhdistää osuuskunnat ja yksilölliset talonpoikaistaloudet teollisuuteen välittömästi, ilman yksityisiä kauppavälittäjiä.

Talonpoikaiston osuustoiminnallisen yhteenliittämisen korkein aste on kollektiivitalouksien perustaminen, mikä merkitsee siirtymistä yhteiskunnallistettuun suurtuotantoon. *Kollektiivitalous* on talonpoikien vapaaehtoinen osuustoiminnallinen yhteenliittymä, jonka perustana on tuotannonvälineiden yhteiskunnallinen omistus ja kollektiivinen työ, jotka tekevät mahdollomaksi ihmisen harjoittaman toisen ihmisen riiston.

Joukkoluontoisen kollektivisoinnin valmistelussa esittivät tärkeää osaa ensimmäiset kollektiivitaloudet, jotka perustettiin kohta sosialistisen vallankumouksen jälkeen. Näiden kollektiivitalouksien esimerkin perusteella talonpojat tulivat vakuuttuneiksi kollektiivisten talousmuotojen etuisuudesta yksilötalouteen nähden.

Ennen täyskollektivisointia olivat kollektiivitalouksien vallitsevana muotona *maanmuokkausosuuskunnat*, joissa maankäyttö ja työ olivat yhteiskunnallistetut, mutta työjuhdat ja maatalouskalusto pysyivät talonpojan yksityisomaisuutena. Joukkoluontoisen kollektivisoinnin kehittyessä maanmuokkausosuuskunnat osoittautuivat jo sivuutetuksi vaiheeksi. Monin paikoin oli *maatalouskommuuneja*, joissa yhteiskunnallistettiin paitsi kaikkia tuotannonvälineitä myöskin kollektiivitalonpojan henkilökohtainen talous. Nämä kommuunit eivät osoittautuneet elinvoimaisiksi, sillä ne syntyivät olosuhteissa, joissa teknillinen välineistö oli kehittymätöntä eikä tuotteita ollut riittävästi. Niissä sovellettiin tarvikkeiden tasanjakoa. Kommuunit muutettiin talonpoikien itsensä tekemien päätösten nojalla myöhemmin maatalousartteleiksi.

Kollektiivitaloudellisen rakennustyön perus- ja päämuodoksi tuli maatalousartteli. *Maatalousartteli* on kollektiivisen talouden muoto, joka rakentuu talonpoikien perustuotannonvälineiden yhteiskunnallistamiseen ja heidän kollektiiviseen työhönsä ja siinä on edelleenkin kollektiivitalonpoikien henkilökohtaisena omaisuutena aputalous, jonka suuruuden määräävät Maatalousarttelin säännöt.

Sosialistisen suurteollisuuden johtavaa osuutta maatalouden kollektivisoinnissa toteutetaan kone- ja traktoriasemien kautta. *Kone- ja traktoriasema* on maataloudessa toimiva valtion sosialistinen tuotantolaitos, joka keskittää käsiinsä traktorit, kombainit ja muut monimutkaiset maatalouskoneet ja palvelee kollektiivitalouksien tuotantoa sopimusten perusteella. Kone- ja traktoriasemat ovat kollektiivisen suurmaatalouden teollinen perusta. Kone- ja traktoriasemien kautta sovitaan kollektiivitalonpoikien omatoimisuus kollektiivitalouksiensa rakentamisessa ja kehittämisessä oikealla tavalla yhteen sosialistisen valtion johdon ja avun kanssa.

Kone- ja traktoriasemat ovat maatalouden sosialistisen uudestijärjestelyn tehokas vipu, teollisuuden ja maatalouden keskeisen tuotannollisen liittoyhteyden luomisen peruskeino. *Tuotannollinen liittoyhteys* on sitä, että sosialistinen suurteollisuus huoltaa maataloutta koneilla ja muilla tuotannonvälineillä, varustaa sen uudella, nykyaikaisella teknillisellä välineistöllä.

Tärkeää osaa maatalouden sosialistisessa uudistamisessa esittävät valtion maataloudelliset suurtuotantolaitokset, joita sosialistinen valtio perustaa osalle entisiä tilanherrojen maita ja myöskin vapaille valtion maille. Neuvostoliitossa aloitettiin valtion neuvostotilojen perustaminen jo seuraavana vuotena sosialistisen vallankumouksen jälkeen. *Neuvostotila* on sosialistinen maataloudellinen suurtuotantolaitos, jossa tuotannonvälineet ja kaikki tuotettavat tuotteet kuuluvat valtiolle. Neuvostotilat ovat tärkeimpiä valtion käyttöön menevien elintarvike- ja raaka-ainevarojen lähteitä. Neuvostotilat ovat pitkälle koneellistettuina ja tavarantuotannoltaan korkealle kehittyneinä sosialistisina yrityksinä tarjonneet talonpojille tilaisuuden vakuuttua sosialistisen suurtaisuuden etuisuudesta, antaneet heille apua traktorien, lajisiementen ja rotukarjan muodossa. Ne ovat helpottaneet talonpoikaisjoukkojen kääntymistä sosialismia kohti, kollektivisoinnin tielle.

Kollektiivitalousjärjestelmä syntyi työväenluokan antaman rahaja järjestelyavun turvin. Neuvostovaltio on käyttänyt suuria varoja kollektiivitalouksien ja neuvostotilojen rakennustyön rahoittamiseen. Joukkoluontoisen kollektiivitalousliikkeen ensimmäisinä vuosina lähetettiin puolueen parhaita työntekijöitä ja kymmeniä tuhansia eturivin työläisiä maaseudulle ja he antoivat talonpojille suurta apua kollektiivitalouksien järjestämisessä.

Kommunistisen puolueen suorittamalla talonpoikaisjoukkojen poliittisella kasvatustyöllä oli tärkeä osa talonpoikien valmistamisessa siirtymään kollektivisoinnin tielle.

Talonpoikaiston perusjoukkojen kääntyminen kollektivisoinnille vaati leppymätöntä luokkataistelua kulakistoa vastaan. Kulakiston vastarinta Neuvostovallan maaseutupolitiikalle voimistui erikoisesti vuosina 1927—1928, jolloin Neuvostomaa koki viljavaikeuksia. Kulakit järjestivät viljanhankintojen sabotaasia, panivat toimeen terroritekoja kollektiivitalonpoikia, puolue- ja neuvostotyöntekijöitä vastaan, kollektiivitalouksien rakennusten ja valtion viljavarastojen murhapolttoja. Kulakistoa vastaan käydyn päättävän taistelun ja työtätekevien talonpoikien etuja puolustava politiikka liitti maalaisköyhälistön ja keskitalonpoikaiston joukot Kommunistisen puolueen ja Neuvostovaltion ympärille.

Täyskollektivisointi ja kulakiston lopettaminen luokkana. Talonpoikaiston perinpohjainen kääntyminen kollektiivitalouksien puolelle hahmottui Neuvostoliitossa v. 1929 toisella puoliskolla. Siihen mennessä oli luotu taloudelliset ja poliittiset edellytykset maatalouden kollektivisoinnille. Kollektiivitalouksiin lähti keskitalonpoika, toisin sanoen talonpoikaiston perusjoukko. Talonpojat eivät enää liittyneet kollektiivitalouksiin ryhminä, vaan kokonaisina kylinä ja piireinä. Neuvostoliiton maaseudulla alkoi *täyskollektivisoinnin* prosessi.

Ennen täyskollektivisointia Kommunistinen puolue ja Neuvostovaltio olivat noudattaneet maaseudun kapitalististen ainesten *rajoittamis- ja syrjäyttämispolitiikkaa*. Mutta tämä politiikka ei hävittänyt kulakiston taloudellista perustaa eikä johtanut sen lopettamiseen luokkana. Sellainen politiikka oli välttämätön niin kauan, kun ei vielä oltu luotu edellytyksiä täyskollektivisoinnille, kun maaseudulla ei vielä ollut laajaa kollektiivitalouksien ja neuvostotilojen verkostoa, joka olisi pystynyt korvaamaan kapitalistisen viljantuotannon sosialistisella tuotannolla.

Vuonna 1926/27 kulakit tuottivat 617 miljoonaa puutaa viljaa ja myivät vaihdon kautta maaseudun ulkopuolella 126 miljoonaa puutaa, kun taas neuvostotilat ja kollektiivitaloudet tuottivat 80 miljoonaa puutaa ja antoivat tavaraviljaa 37,8 miljoonaa puutaa. Asia muuttui perinpohjin v. 1929, jolloin neuvostotilat ja kollektiivitaloudet tuottivat vähintään 400 miljoonaa puutaa ja antoivat tavaraviljaa yli 130 miljoonaa puutaa, toisin sanoen ylittivät kulakkien tavaraviljantuotannon.

Talonpoikaiston perusjoukkojen suuri käänne sosialismiin oli merkinä perinpohjaisesta luokkavoimien liikunnasta maassa sosialismin hyväksi, kapitalismia vastaan. Se antoi Kommunistiselle puolueelle ja sosialistiselle valtiolle tilaisuuden siirtyä vanhasta maaseudun kapitalististen ainesten rajoittamis- ja syrjäyttämispolitiikasta uuteen politiikkaan, *kulakiston lopettamiseen luokkana* täyskollektivisoinnin pohjalla.

Täyskollektivisointiin siirtyminen toteutettiin talonpoikaiston joukkotaistelulla kulakistoa vastaan, joka teki kollektivisoinnin suorittamiselle vimmattua vastarintaa. Johtaen talonpoikaiston perusjoukkoja työväenluokka vei ne rynnäkköön viimeistä maassa

ollutta kapitalistista linnaketta vastaan lyödäkseen kulakiston avoimessa taistelussa koko talonpoikaiston nähden ja saadakseen talonpoikaisjoukot vakuuttuneiksi kapitalististen ainesten heikkoudesta. Täyskolektivisoinnissa siirtyi kylien alueella oleva maa kollektiivitalouksien käyttöön. Mutta kun huomattava osa tästä maasta oli kulakeilla, ottivat talonpojat kollektiivitalouksia perustaessaan kulakeilta pois maan, karjan ja kaluston, tekivät lopun heidän kulakkiasemastaan. Neuvostovalta kumosi maanvuokrausta ja palkkatyötä koskevat lait. Kulakiston lopettaminen luokkana oli siis täyskolektivisoinnin välttämätön osa.

Kollektivisointi suoritettiin noudattamalla tarkoin kollektiivitaloudellista rakennustyötä koskevia Leninin periaatteita: vapaaehtoisuutta talonpoikien liittymisessä kollektiivitalouksiin, talouselämän ja kulttuuritason erikoisuuksien huomioon ottamista maan erilaisilla seuduilla ja sitä, että ei saa sallia hyppäämistä maatalousarttelin — kollektiivitalouksien rakennustyön päämuodon — yli kommuuniin.

Täyskolektivisointi ja sen pohjalla toteutettu kulakiston lopettaminen luokkana olivat „mitä syvin vallankumouksellinen mullistus, hyppäys yhteiskunnan vanhasta laadullisesta tilasta uuteen laadulliseen tilaan, seurauksiltaan samanarvoinen lokakuussa vuonna 1917 tapahtuneen vallankumouksellisen mullistuksen kanssa”¹.

Se oli vallankumous, joka teki lopun vanhasta, porvarillisesta yksilötalonpoikaisesta talousjärjestelmästä maaseudulla ja loi uuden, sosialistisen kollektiivitalousjärjestelmän. Tämän vallankumouksen omalaatuisuus oli siinä, että se suoritettiin *ylhäältä käsin* valtiovallan aloitteesta ja sai suoranaista tukea *alhaalta käsin*, talonpoikien miljoonajoukoilta, jotka taistelivat kulakkien iestä vastaan, vapaan kollektiivitaloudellisen elämän puolesta.

Tämä vallankumous ratkaisi useita sosialistisen rakennustyön perustehtäviä.

Ensiksi, se hävitti maan monilukuisimman riistäjäluokan, kulakien luokan. Kulakiston hävittäminen luokkana täyskolektivisoinnin pohjalla oli ratkaiseva askel riistäjäluokkien hävittämisessä. Ongelma „kumpi voittaa” oli ratkaistu, paitsi kaupungissa, myöskin maaseudulla sosialismin hyväksi. Maan rajojen sisäpuolella hävitettiin kapitalismin palauttamisen viimeiset lähteet.

Toiseksi, se siirsi maan monilukuisimman työtätekevän luokan — talonpoikien luokan — kapitalismia synnyttävän yksilötalouden raiteilta yhteiskunnallisen, kollektiivitalouksien, sosialistisen talouden raiteille, ratkaisten siten proletaarisen vallankumouksen mitä vaikeimman historiallisen tehtävän.

Kolmanneksi, se antoi Neuvostovalle sosialistisen perustan kansantalouden laajimmalla ja elintärkeällä, mutta samalla kaikkein takapajuisimmalla alalla — maataloudessa. Maatalous alkoi

¹ „NKP(b):n historia. Lyhyt oppikurssi”, s. 291. (Suom. 1949, s. 341.)

kehittyä samantyyppisellä perustalla kuin teollisuus — tuotannonvälineiden yhteiskunnallisen omistuksen pohjalla. Siten ratkaistiin eräs siirtymäkauden syvimmistä ristiriidoista — ristiriita sosialistisen suurteollisuuden ja yksilöllisen pientalonpoikaistalouden välillä — ja poistettiin pohja kaupungin ja maaseudun vastakohtaisuudelta.

Maaseudulla vallinneet vanhat kapitalistiset ja pikkuporvarilliset, tuotantovoimien kehitystä jarruttaneet tuotantosuhteet korvattiin uusilla, sosialistisilla tuotantosuhteilla. Tämän ansiosta maatalouden tuotantovoimat saivat täyden liikkuma-alan kehitykselle.

Maatalousartteli kollektiivisen talouden perusmuotona. Kollektiivitalouksien rakennustyön kokemus Neuvostoliitossa on osoittanut, että kaikista kollektiivitalouksien muodoista on maatalousartteli se, joka suurimmassa määrin takaa sosialistisen maatalouden tuotantovoimien kehityksen. Maatalousartteli kietoo oikealla tavalla yhteen kollektiivitalonpoikien henkilökohtaiset jokapäiväiset edut ja kollektiivitalouden yhteiskunnalliset edut. Artteli sopeuttaa onnistuneesti henkilökohtaiset, jokapäiväiset edut yhteiskunnallisiin etuihin, helpottaen siten eilisten yksilötalonpoikien kasvattamista kollektivismin hengessä. Maatalousarttelin sääntöjen mukaisesti arttelissa *yhteiskunnallistetaan*: maatalouskalusto, työjuhdat, siemenvarastot, rehuvarat yhteiskarjaa varten, arttelitalouden hoitoon tarvittavat talusrakennukset sekä kaikki tuotteiden jalostuslaitokset. Maatalousarttelissa yhteiskunnallistetaan täydellisesti sellaiset tärkeimmät maatalouden alat kuin viljatalous ja teollisuuden raaka-ainekasvien tuotanto. Yhteiskunnallistettu karjanhoito on järjestetty kollektiivitalouksien farmeille. Kehittyneissä artteleissa on perunan, vihannesten, hedelmätarhanhoidon, viininviljelyn jne. yhteiskunnallistettua suurtuotantoa.

Maatalousarttelissa *ei yhteiskunnallisteta*, vaan jäävät kollektiivitalouteen kuuluvan perhekunnan *henkilökohtaiseen omistukseen* asuinrakennukset, tietty määrä tuottokarjaa, siipikarjaa, talonpojan yksityisomistukseen jääneen karjan hoitamiseen tarvittavat talusrakennukset sekä henkilökohtaista aputaloutta varten tarvittava pieni maatalouskalusto. Yhteiskunnallistetusta työjuhtakannasta arttelin hallinto antaa maksusta muutamia hevosia arttelin jäsenten henkilökohtaisten tarpeiden palvelemiseen. Kollektiivitalonpojat saavat pääasialliset tulonsa kollektiivitalouksien yhteistaloudesta, joka on tärkein ja ratkaiseva.

Maatalousarttelin sääntöjen mukaan jokaisella kollektiivitalouteen kuuluvalla perhekunnalla voi olla henkilökohtaisessa omistuksessaan: *viljan viljelyä ja raaka-ainekasvien viljelyä harjoittavilla seuduilla* lehmä, korkeintaan 2 vasikkaa, 1 emakko porsaineen tai, jos kollektiivitalouden hallinto katsoo välttämättömäksi, 2 emakkoa porsaineen, korkeintaan 10 lammasta ja vuohta yhteensä; *maanviljelysseuduilla, joilla on kehittynyt karjatalous* — 2—3 lehmää sekä vasikat, 2—3 emakkoa porsaineen, 20—25 lammasta ja vuohta yhteensä; *ei-paimentolais- ja puolittain paimentolaiskarjanhoitoseuduilla, joilla karjanhoito esittää*

ratkaisevaa osaa,—4—5 lehmää sekä vasikat, 30—40 lammasta ja vuolta yhteensä, 2—3 emakkoa porsaineen ja myös yksi hevonen tahi lypsytamma, tahi 2 kameelia tahi 2 aasia tahi 2 muulia; *paimentolaiskarjanhoitoseuduilla*—8—10 lehmää sekä vasikat, 100—150 lammasta ja vuolta yhteensä, korkeintaan 10 hevosta, 5—8 kameelia.

Tämän lisäksi saa kaikilla seuduilla olla rajoittamaton määrä siipikarjaa ja kaniineja sekä korkeintaan 20 mehiläispesää.

Yhteiskunnallistetuilta maatiluksilta annetaan jokaisen kollektiivitalouteen kuuluvan perhekunnan henkilökohtaiseen käyttöön aputalouden harjoittamista varten asuintaloon liittyvä $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ hehtaarin ja eräillä seuduilla 1 hehtaarin suuruinen maapalsta, seudun erikoisuuksista riippuen.

Uudestijärjestelykausi Neuvostoliiton maataloudessa päättyi ensimmäisen viisivuotiskauden loppuun mennessä. Vuonna 1932 kollektiivitalouksiin oli yhtynyt yli 60% kaikista talonpoikaistalouksista ja niihin oli keskittynyt yli 75% kaikista talonpoikien kylvöistä. Mutta avoimessa taistelussa hajallelyöty kulakisto ei ollut vielä lopullisesti nujerrettu. Soluttautuen petoksella kollektiivitalouksiin kulakit yrittivät erilaisin tuholaismenetelmin murtaa kollektiivitaloudet sisältäpäin. Kommunistinen puolue ja Neuvostovaltio asettivat kollektiivitalouksien rakennustyön päätehtäväksi *kollektiivitalouksien järjestöllisen ja taloudellisen lujittamisen*, toisin sanoen puolueen ja valtion taholta tapahtuvan kollektiivitalouksien johdon voimistamisen, kollektiivitalouksien puhdistamisen niihin soluttautuneista kulakkiaineksista, yhteiskunnallisen sosialistisen omaisuuden suojelemisen, kollektiivisen työn järjestelyn parantamisen ja kurin lujittamisen.

Kollektiivitalousjärjestelmän voitto saavutettiin päättävässä taistelussa riistajäluokkia ja niiden asioimistoa—trotskilaisia ja buharinilaisia—vastaan, jotka puolustivat kaikin keinoin kulakistoa, taistelivat kollektiivitalouksien ja neuvostotilojen perustamista vastaan, vaativat toimivien kollektiivitalouksien ja neuvostotilojen hajallelaskemista ja hävittämistä. Kommunistinen puolue löi pirstoiksi trotskilaiset katsantokannat, jotka tavoittelivat talonpoikien riistoa ja heidän väkivaltaista pakkoluovutusta teollisuustavara-ain korkeiden hintojen ja kohtuuttomien verojen avulla, samoin myös oikeisto-opportunistisen buharinilaisen teorian „kulakin rauhallisesta kasvamisesta sosialismiin” ja taloudellisen rakennustyön „itsestään tapahtumisesta”.

Neuvostoliiton muuttuminen pientalonpoikaistalouden maasta maailman suurimman, pitkälle koneellistetun maatalouden maaksi. Maatalouden kollektivisointi suoritettiin loppuun toisen viisivuotiskauden päättyessä. Kollektivisointimenetelmä osoittautui erittäin edistykseksi menetelmäksi, sillä se teki mahdolliseksi perustaa muutaman vuoden kuluessa kaikkialle maahan suuria kollektiivitalouksia, joilla oli mahdollisuus soveltaa uutta tekniikkaa, käyttää hyväkseen kaikkia agronomian saavutuksia ja antaa maalle tavara-tuotteita enemmän kuin ennen; se avasi tien talonpoikaiston hyvinvoinnin nousulle.

Neuvostoliitossa on luotu ja lujitettu maailman suurin maatalous kollektiivitalouksien, kone- ja traktoriasemien sekä neuvostotilojen kaikkikäsitteävän järjestelmän muodossa, mikä merkitsee uutta, sosialistista tuotantotapaa maataloudessa.

Neuvostoliitossa ennen täyskollektivisointia olleiden 25 miljoonan talonpoikaistalouden asemesta oli v. 1938 puoliväliin mennessä 242 400 kollektiivitaloutta (lukuunottamatta kalastuskollektiivitalouksia ja teollista tuotantoa harjoittavia kollektiivitalouksia). Jokaista kollektiivitaloutta kohden tuli keskimäärin 1 534 hehtaaria maatalousmaata, siitä 485 hehtaaria peltoa. Amerikan Yhdysvalloissa oli v. 1940 vain 1,6% kaikista farmaritalouksista sellaisia, joiden maa-ala oli 405 hehtaaria tai suurempi.

Kollektiivitalousjärjestelmä on osoittanut kiistattoman paremmuutensa kapitalistiseen maanviljelysjärjestelmään ja pientalonpoikaistalouteen nähden. „Kollektiivitalouksien suuri merkitys onkin juuri siinä, että ne ovat perustukikohta koneiden ja traktorien käytölle maanviljelyksessä, että ne muodostavat pääasiallisen pohjan talonpojan muuttamiselle toisenlaiseksi, hänen psykologiansa uudestimuokkaamiselle sosialismin hengessä”¹. Kahden ensimmäisen viisivuotissuunnitelman aikana maataloudessa suoritettiin todellinen teknillinen vallankumous, jonka tuloksena oli sosialismin kestävä aineellinen ja tuotannollinen perustan luominen maaseudulla. Kolmannen viisivuotissuunnitelman alkuun mennessä Neuvostoliiton maataloudesta oli tullut maailman suurinta ja pitkälle koneellistettua maataloutta.

Kun kapitalismin vallitessa koneiden soveltaminen maataloudessa aiheuttaa väistämättömästi pientalonpoikien taloudelliseen häviöön joutumista, niin sosialistisen maatalouden koneellistaminen kollektiivisen työn pohjalla helpottaa talonpojan työtä, johtaa hänen hyvinvointinsa kasvuun.

Vuonna 1940 oli Neuvostoliiton maataloudessa 684 000 traktoria (15-hevosvoimaisiksi muunnettuna), 182 000 kombainia ja 228 000 kuorma-autoa. Kone- ja traktoriasemien lukumäärä kesäkuun 1 p:nä 1930 oli 158, vuoden 1940 lopussa se oli 7 069. Töiden koneellistamistaso kollektiivitalouksissa oli v. 1940 kesannokynnössä 83%, syyskynnössä 71%, kevät- ja syysviljan kylvössä 52—53%, viljankorjuussa kombainilla 43%.

Kollektiivitalousjärjestelmä on turvannut maataloustuotannon huomattavan kasvun ja maatalouden tavarantuotannon korkean tason, millä on tärkeä merkitys maan huoltamisessa elintarvikkeilla ja raaka-aineilla. Neuvostoliiton maatalouden kokonaistuotanto v. 1940 ylitti vallankumousta edeltäneen (v. 1913) tason melkein 2-kertaisesti. Tavaraviljan osuus kollektiivitalouksien ja neuvostotilojen kokonaistuotossa oli v. 1938 40%, oltuaan v. 1913 26%. Tavaraviljan osuus köyhien ja keskitalonpoikien talouksissa oli ennen vallankumousta vain 14,7%. Kollektiivitalouksilla ja neu-

¹ J. V. Stalin, Agraaripolitiikan kysymyksistä Neuvostoliitossa, Teokset, 12. osa, s. 165. (Suom. 1952, ss. 178—179.)

vostotiloilla on hyvin suuria mahdollisuuksia kohottaa jatkuvasti tuotantoa. Ne eivät koe menekkipulia, sillä kansan aineellisen hyvinvoinnin järjestelmällinen kohoaminen tuo mukanaan yhä kasvavan maataloustuotteiden kysynnän.

Kollektiivitalousjärjestelmän voitto avasi neuvostotalonpoikaistolle tien vauraaseen ja kulttuuriseen elämään. Kollektiivitalousjärjestelmä on tehnyt mahdolliseksi talonpoikaiston luokkakautumisen, se on hävittänyt kurjuuden ja köyhyyden maaseudulla. Miljoonat köyhät talonpojat ovat kollektiivitalouksiin liittyttyään muuttuneet toimeentuloltaan turvatuiksi ihmisiksi. Kollektiivitalouksien ansiosta ei maaseudulla ole enää hevosettomia, lehmättömiä, työkalustoa vailla olevia talonpoikaistalouksia. Kollektiivitalonpoikien henkilökohtaiset tulot kollektiivitalouksien yhteistaloudesta ja henkilökohtaisesta aputaloudesta lisääntyivät yksistään vuosina 1932—1937 2,7-kertaisesti.

Kollektiivitalousjärjestelmän voiton tuloksena on työläisten ja talonpoikien ystävyysliitto lujittunut entistä enemmän. Kollektiivitalonpoikaistosta on tullut Neuvostovallan vankka tuki maaseudulla. Nyt ei enää ainoastaan työväenluokka, vaan talonpoikaistokin on alkanut perustaa toimeentulonsa tuotannonvälineiden yhteiskunnalliseen, sosialistiseen omistukseen.

Kollektiivitalouksien rakennustyön kokemus Neuvostoliitossa helpottaa suurella määrällä maatalouden sosialistisen uudistustehtävän ratkaisua muissa maissa siirryttäessä kapitalismista sosialismiin. Samalla eri maiden historiallisen kehityksen erikoisuudet kapitalismista sosialismiin johtavalla siirtymäkaudella määräävät, että maatalouden kollektivisoinnin valmistelun edellytykset, suorittamismuodot ja -menetelmät ovat omalaatuisia kussakin maassa. Niinpä kansandemokratian maissa, toisin kuin Neuvostoliitossa, missä on toimeenpantu kaiken maan kansallistaminen, talonpoikaistalouksien osuustoiminnallisessa yhteenliittämisessä säilytetään tietyksi ajaksi talonpoikien yksityinen maanomistus. Siitä johtuu maaseudun tuotanto-osuuskuntien järjestömuotojen ja toiminnan erikoisuuksia. Näissä maissa ovat vallitsevina sellaiset tuotannolliset osuuskunnat, joissa tulojen jako suoritetaan sekä työn määrän ja laadun mukaan että myös sen maa-alan suuruuden mukaan, jonka talonpoika on luovuttanut osuuskuntaan, mutta joka pysyy hänen — osuuskunnan jäsenen — yksityisomaisuutena. Tällaiset osuuskunnat ovat sosialistisen talouden alempia muotoja maatalousartelliin verrattuna, jossa kollektiivitalonpojalle yhteistaloudesta kuuluvat tulot jaetaan ainoastaan työn mukaan.

Mutta niin huomattavia kuin omalaatuisuudet maatalouden sosialistisen uudistamisen edellytyksissä sekä sen toteuttamismuodoissa ja -menetelmissä eri maissa lienevätkin, niin Neuvostoliitossa suoritetun kollektiivitalouksien rakennustyön kokemuksen vahvistamat Leninin osuustoimintasuunnitelman pääperiaatteet pysyvät yhteisinä kaikille maatalouden sosialistista uudistamista suorittaville maille.

LYHYITÄ YHTEENVETOJA

1. Maatalouden kollektivisointi on sosialismin rakentamisen välttämätön ehto. Maatalouden kollektivisoinnin olemuksena on talonpoikaistalouksien vähitellen tapahtuva ja vapaaehtoinen yhtyminen tuotanto-osuuskuntiin. Kollektivisointi merkitsee siirtymistä pienestä, yksilöllisestä, takapajuisesta yksityistaloudesta uusimmalla konetekniikalla varustettuun sosialistiseen suurtalouteen. Kollektivisointi vastaa talonpoikaiston ja kaikkien työtätekevien elinetauja.

2. Täyskollektivisoinnin tärkeimpiä edellytyksiä ovat: maan sosialistinen teollistaminen, maatalousosuustoiminnan kehitys, ensimmäisten kollektiivitalouksien ja maataloudessa toimivien valtion tilojen kokemus, joka osoittaa talonpojille sosialistisen suurtalouden etuisuudet, kone- ja traktoriasemien perustaminen sekä päättävä taistelu kulakistoa vastaan.

3. Täyskollektivisointi ja sen pohjalla Kommunistisen puolueen ja Neuvostovaltion johdolla toteutettu kulakiston lopettaminen luokkana merkitsivät syvää vallankumouksellista mullistusta, siirtymistä porvarillisesta yksilötalonpoikaisjärjestelmästä maaseudulla uuteen, sosialistiseen kollektiivitalousjärjestelmään. Tämä vallankumous hävitti monilukuisimman riistäjäluokan — kulakiston, siirsi monilukuisimman työtätekevän luokan — talonpoikaiston — kapitalistiselta kehitystieltä sosialistiselle kehitystielle ja loi Neuvostovaltiolle vankan sosialistisen perustan maataloudessa.

4. Kollektiivitalousjärjestelmän voiton tuloksena oli Neuvostoliiton muuttuminen pientalonpoikaistalouden maasta maailman suurimman, pitkälle koneellistetun maatalouden maaksi. Maatalouden tuotantovoimat saivat liikkuma-alan kehitykselleen. Neuvostotalonpoikaisto on pelastunut ainiaaksi riistosta, maaseudulta on hävitetty köyhyys ja kurjuus, on luotu edellytykset kollektiivitalonpoikaiston aineellisen ja kulttuurillisen elintason keskeytymättömälle nousulle, työläisten ja talonpoikien ystävälliä on lujittunut.

XXVI LUKU

SOSIALISMIN VOITTO NEUVOSTOLIITOSSA

Sosialistisen tuotantotavan vakiintuminen. Maan sosialistisen teollistamisen ja maatalouden kollektivisoinnin menestykset johtivat talousmuotojen ja luokkavoimien keskinäisyyden perinpohjaiseen muuttumiseen Neuvostoliitossa sosialismin hyväksi, kapitalismin vahingoksi. Vuoden 1929 toiselle puoliskolle saakka

käytiin päättävää hyökkäystä kapitalistisia aineksia vastaan pääasiassa kaupungissa. Kun ryhdyttiin täyskollektivisointiin ja kulakkien lopettamiseen luokkana, tämä hyökkäys tuli käsittämään myös maaseudun ja sai siten yleisen luonteen. Alkoi *sosialismin laaja hyökkäys koko rintamalla*. Talonpoikaiston perusjoukkojen kääntyessä sosialismin puolelle kapitalistinen talousmuoto menetti perustansa, jonka pientavarantuotanto muodosti, ja alkoi painua pohjaan. Vuonna 1930 sosialistisella sektorilla oli jo käsissään koko kansantalouden kehityksen voimavivut. Nyt sillä ei ollut ainoastaan täydellisesti hallitseva asema teollisuudessa, vaan se alkoi myös näytellä ratkaisevaa osaa maataloudessakin. Se osoitti, että Neuvostoliitto oli astunut *sosialismin kauteen*.

Sosialismin kauteen astuminen ei vielä merkinnyt siirtymäkauden päättymistä, sillä sosialistisen yhteiskunnan rakentamistehtävä ei ollut vielä täydellisesti suoritettu. Mutta se oli jo siirtymäkauden viimeinen vaihe. Kun uuden talouspolitiikan alussa tapahtui vielä vähäistä kapitalismin elpymistä, niin nyt oli tullut uuden talouspolitiikan viimeinen vaihe — maassa olevien kapitalististen ainesten täydellisen hävittämisen vaihe.

Sosialismin hyökkäys koko rintamalla tapahtui kärjistyneen luokkataistelun oloissa, voittamalla suuria vaikeuksia. Ne olivat vaikeuksia, jotka liittyivät teollisuuden ja maatalouden perinpohjaiseen uudestirakentamiseen, koko kansantalouden teknillisen perustan uudestijärjestelyyn. Maatalouden uudestirakentaminen ei ollut mahdollinen ilman vanhan talousmuodon samanaikaista uudestijärjestelyä, ilman talonpoikaistalouksien kollektivisointia, ilman kapitalismin juurien pois repimistä maaseudulta. Sosialismin hyökkäys aiheutti väistämättömästi epätoivoista vastarintaa perikatoaan kohti kulkevien riistäjäluokkien taholta, jotka kapitalistisen ympäristön tukemina harjoittivat tuholaisuutta, sabotaasia ja terroria sekä suorittivat diversiotekoja. Sosialistisen rakennustyön vaikeudet eroavat perinpohjin kapitalistiselle taloudelle ominaisista vaikeuksista. Kapitalistiselle taloudelle ovat ominaisia pulat ja työttömyys, joita ei voida voittaa kapitalismin puitteissa. Sosialistisen rakennustyön vaikeudet ovat kasvun, nousun ja eteenpäinmenon vaikeuksia; sen vuoksi niihin itseensä sisältyy niiden voittamisen mahdollisuus.

Ensimmäisen viisivuotiskauden tuloksena Neuvostoliitossa saatiin rakennetuksi *sosialistisen talouden perusta* — uusimmalla tekniikalla varustettu sosialistinen teollisuus ja kollektiivinen suurmaatalous. Teollisuudessa olleista kapitalistisista aineksista oli tehty loppu. Kollektivisointi maan tärkeimmillä maatalousseuduilla oli pääpiirteissään suoritettu; kulakisto oli lyöty hajalle, vaikkakaan sitä ei vielä lopullisesti oltu nujerrettu. Oli siirrytty neuvostokauppaan — kaupankäyntiin ilman kapitalisteja; valtion, osuuskuntien ja kollektiivitalouksien kauppa oli työntänyt täydellisesti syrjään yksityiskaupan.

Toisen viisivuotiskauden alussa Neuvostoliiton talous lakkasi olemasta monimuotoista. Kansantaloudessa olleista viidestä talousmuodosta ei enää ollut olemassa kolmea muotoa — yksityiskapitalistista taloutta, valtiokapitalismia ja patriarkaalista taloutta; pientavarantuotannon muoto oli työnnetty toisarvoisiin asemiin ja sosialistisesta talousmuodosta oli tullut jakamattomasti hallitseva ja ainoa määräävä voima koko kansantaloudessa. Se merkitsi, että Neuvostovallalla oli niin kaupungissa kuin maaseudullakin sosialistinen perusta.

Toisella viisivuotiskaudella suoritettiin loppuun *koko kansantalouden teknillinen uudestirakentaminen*. Neuvostoliitosta tuli taloudellisesti riippumaton maa, joka turvasi talutensa ja maanpuolustuksen tarpeet välttämättömällä teknillisellä välineistöllä. Kaikilla kansantalouden aloilla kasvoi lukuisasti työntekijöitä, jotka menestyksellä perehtyivät uuteen tekniikkaan.

„Toisen viisivuotissuunnitelman menestyksellisen täyttämisen tuloksena... täytettiin toisen viisivuotiskauden *historiallinen perustehtävä* — hävitettiin lopullisesti kaikki riistävät luokat, poistettiin täydellisesti syyt, jotka synnyttävät ihmisen harjoittaman toisen ihmisen riistoa ja yhteiskunnan jakautumista riistäjiin ja riistettäviin. Ratkaistiin erittäin vaikea sosialistisen vallankumouksen tehtävä: suoritettiin loppuun maatalouden kollektivisointi, kollektiivitalousjärjestelmä lujittui lopullisesti”¹. Kollektivisoinnin päätöksensäattamisen pohjalla revittiin kapitalismin juuret pois taloudesta. Talonpoikaiston jakautumis- ja kapitalististen ainesten syntymisprosessi loppui.

Siirtymäkauden perusristiriita — ristiriita kasvavan sosialismin ja vallasta syöstyn, mutta alussa vielä voimakkaan, pientavarantuotantoon nojautuvan kapitalismin välillä — oli voitettu. Kysymys „*kumpi voittaa*” oli ratkaistu sosialismin hyväksi. Uuden talouspolitiikan tavoite, joka tähtäsi sosialististen talousmuotojen voittoon, oli saavutettu. Lenin sanoi, että uusi talouspolitiikka saatetaan voimaan vakavassa mielessä ja pitkäksi aikaa, mutta ei ainiaaksi, ja että uuden talouspolitiikan Venäjältä tulee sosialistinen Venäjä. Leninin tieteellinen ennakkonäkemyks kävi täydellisesti toteen. Sosialismin voitto merkitsi siirtymäkauden loppua, uuden talouspolitiikan loppua.

Vuonna 1936 saavutti sosialististen talousmuotojen osuus tuotannonvälineiden yhteisessä summassa 98,7%, siitä teollisuudessa 99,95%, maataloudessa 96,3%. Vuodesta 1923/24 vuoteen 1936 kohosi sosialististen talousmuotojen osuus: teollisuuden kokonaistuotannossa 76,3 prosentista 99,8 prosenttiin, maatalouden kokonaistuotannossa (kollektiivitalonpoikien henkilökohtainen apulaisuus mukaanluettuna) 1,5 prosentista 97,7 prosenttiin, kauppalaitosten vähittäisvaihdossa 43 prosentista 100 prosenttiin, kansantulossa 35 prosentista v. 1924/25 99,1 prosenttiin v. 1936.

¹ NKP (b):n XVIII edustajakokouksen päätöslauselma, „NKP edustajakokouksen, konferenssien ja KK:n täysistuntojen päätöslauselmissa ja päätöksissä”, II osa, 7. painos, 1953, s. 879.

Siirtymäkauden tuloksena saatiin Neuvostoliitossa siis varmistetuksi sosialismin voitto. Se kävi mahdolliseksi sen vuoksi, että Neuvostomaasta löytyi sellainen yhteiskunnallinen voima kuin työväenluokan ja talonpoikaiston liitto, joka yhdistää yhteiskunnan valtavan enemmistön. Työväenluokka liitossa talonpoikaiston kanssa käytti hyväkseen lakia siitä, että tuotantosuhteiden pitää välttämättä vastata tuotantovoimien luonnetta, kumotakseen vanhat, porvarilliset tuotantosuhteet ja luodakseen uudet, sosialistiset tuotantosuhteet koko kansantaloudessa. Porvariston edut olivat ristiriidassa tämän lain kanssa, ja porvariston vastarinta murrettiin.

Siirtymäkauden vuosina Neuvostoliitossa tuli voimaan edistyksellisin kaikista näihin saakka historiassa esiintyneistä tuotantotavoista — *sosialistinen tuotantotapa*. Teollisuudessa ja maataloudessa kehittyi uusia, mahtavia tuotantovoimia. Siten luotiin aineelliset edellytykset sosialististen tuotantosuhteiden täydelliselle voitolle, niiden lujittumiselle koko kansantaloudessa. Niin kaupungeissa kuin maaseudullakin voitolle päässeet sosialistiset tuotantosuhteet avasivat vuorostaan liikkuma-alan tuotantovoimien kehitykselle, takasivat välttämättömät ehdot tuotannon keskeytymättömälle ja nopealle kasvulle. Sosialismin rakentaminen oli ainoa tie, joka johti Venäjän vuosisataisen teknillisen ja taloudellisen takapajuisuuden lopettamiseen, pelasti maan ulkomaalaisesta velkaorjuutuksesta ja turvasi kansallisen riippumattomuuden. Hyvin lyhyen historiallisen määrääjän kuluessa Neuvostoliitosta tuli mahtava teollisuus- ja kollektiivitalousvalta. Neuvostoliiton työväenluokka, työtätekevät rakensivat Kommunistisen puolueen johdolla sosialistisen yhteiskunnan toteuttaen siten työkansan monien sukupolvien toiveet.

Sosialismi on järjestelmä, joka perustuu tuotannonvälineiden yhteiskunnalliseen omistukseen sen kahdessa muodossa — valtion (koko kansan) omistukseen sekä osuuskunnalliseen ja kollektiivitalouksien omistukseen, se on järjestelmä, jossa ei ole ihmisen harjoittamaa toisen ihmisen riistoa ja jossa kansantalous kehittyy suunnitelmallisesti, jotta työtätekevien kasvavat tarpeet tulisivat tyydytetyiksi mahdollisimman täydellisesti korkeimman tason tekniikkaan nojautuvan tuotannon keskeytymättömän nousun kautta, se on järjestelmä, jossa noudatetaan työn mukaan tapahtuvan jaon periaatetta.

Sosialismin voitto Neuvostoliitossa oli syvin vallankumouksellinen mullistus ihmiskunnan historiassa.

Muutokset yhteiskunnan luokkarakenteessa. Sosialistisen talouden rakentaminen johti Neuvostoliitossa perinpohjaisiin muutoksiin yhteiskunnan *luokkarakenteessa*. Sosialismin vallitessa ei ole riistäjäluokkia. Sosialistinen yhteiskunta muodostuu kahdesta ystävyysuhteessa olevasta työtätekevästä luokasta — työväenluokasta ja talonpoikaistosta sekä näihin luokkiin kaikilla juurillaan sidotusta sivistyneistöstä.

Vallankumousta edeltäneellä Venäjällä v. 1913 muodostivat työläiset ja toimihenkilöt 16,7% väestöstä, pientavarantuottajat (talonpojat, kotiteollisuudenharjoittajat ja käsityöläiset) 65,1, riistäjäluokat 15,9 (siitä kulakit 12,3), muu väestö (opiskelijat, eläkkeennauttijat, armeija ja muut) 2,3%.

Neuvostoliitossa v. 1937 työläiset ja toimihenkilöt muodostivat 34,7% väestöstä, kollektiivitalonpoikaisto ja osuuskuntiin kuuluvat kotiteollisuudenharjoittajat 55,5, opiskelijat, eläkkeennauttijat, armeija ja muut 4,2%. Yksilö-talonpojat ja osuuskuntiin kuulumattomat työtätekevät kotiteollisuudenharjoittajat, ts. pientavarataloudessa henkilökohtaisesti työskentelevät henkilöt, muodostivat vain 5,6% väestöstä. Riistäjäluokat — tilanherrat ja porvaristo — oli hävitetty siirtymäkauden kuluessa.

Sosialismin voitto muutti perinpohjin työväenluokan, talonpoikaiston ja sivistyneistön luonteen ja aseman.

Työväenluokka lakkasi olemasta tuotannonvälineitä vailla olevana, työvoimaansa myyväenä ja kapitalistien riistämänä luokkana. Siitä tuli aivan uusi, historiassa siihen saakka ennennäkemätön luokka, joka yhdessä koko kansan kanssa hallitsee tuotannonvälineitä ja on vapautunut riistosta. Neuvostoliiton työväenluokka perustaa toimeentulonsa valtion (koko kansan) omaisuuteen ja sosialistiseen työhön. Se on yhteiskunnan edistynein luokka, sen kehityksen johtava voima. Sen vuoksi Neuvostoliitossa yhteiskunnan valtiollinen johto (diktatuuri) kuuluu työväenluokalle.

Talonpoikaisto on muuttunut pirstoutuneiden pientuottajien luokasta, joka perusti toimeentulonsa yksityisomistukseen, yksilölliseen työhön ja alkeelliseen tekniikkaan ja jota tilanherrat, kulakit, kauppiat ja koronkiskurit riistivät, aivan uudeksi luokaksi, jollaista historia ei ole tuntenut. Neuvostoliiton talonpoikaisto on vapautettu riistosta; se perustaa työnsä ja omaisuutensa yhteiskunnalliseen, osuuskunnalliseen ja kollektiivitaloudelliseen omistukseen, kollektiiviseen työhön ja uusimpaan teknilliseen välineistöön. Kiinteässä liitossa työväenluokan kanssa ja sen johdolla talonpoikaisto osallistuu aktiivisesti Neuvostovaltion — työläisten ja talonpoikien sosialistisen valtion — hallitsemiseen.

Sosialismin voitto Neuvostoliitossa teki täydellisesti lopun kaupungin harjoittamasta maaseudun riistosta, talonpoikaiston taloudelliseen häviöön joutumisesta. Siten tehtiin loppu vuosisataisesta *vastakohtaisuudesta kaupungin ja maaseudun välillä*. Kaupungista, joka kapitalismin vallitessa on maaseudun riiston keskus, tuli sosialismin vallitessa maaseudulle annettavan taloudellisen, poliittisen ja kulttuurillisen avun keskus. Sosialistisen kaupungin taholta talonpoikaistolle annettu valtavan suuri apu tilanherrojen ja kulakiston lopettamisessa, samoin kuin talonpoikaiston ja kollektiivitalouksien järjestelmällisessä huoltamisessa traktoreilla ja muilla koneilla, on lujittanut työväenluokan ja talonpoikaiston liittoa.

Sosialistisen kaupungin antaman avun ansiosta maaseutu on saanut uudet, tehokkaat tuotantovoimat. Teollisuuden ja maatalouden liittoyhteys on tullut yhä lujemmaksi. Kaupungin ja maaseudun etujen vastakohtaisuus on kadonnut. Entisestä maaseudun epäluottamuksesta ja varsinkaan vihasta kaupunkia kohtaan ei ole

jäänyt jälkeekään. Sekä kaupunki että maaseutu ovat alkaneet kehittyä sosialistisella perustalla. Työläisten ja talonpoikien edut käyvät samaan yhteiseen suuntaan — sosialistisen järjestelmän lujittamiseen ja kommunismin rakentamiseen.

Neuvostoliitossa on syntynyt uusi *sivistyneistö*, jonka joukkoon on sulautunut myös vanhan sivistyneistön se osa, joka vallankumouksen jälkeen yhtyi kansaan. Porvarillisessa yhteiskunnassa sivistyneistö saa täydennystä pääasiassa omistavien luokkien keskuudesta lähteneistä henkilöistä, se palvelee kapitalisteja, on näiden riistämä ja itse auttaa heitä työläisten ja talonpoikien riistämisessä. Kapitalismin vallitessa on sivistyneistön suuren osan pakko tehdä ammattikoulutusta vaatimatonta työtä tai se joutuu työttömien riveihin. Neuvostoliitossa sivistyneistön valtaosan muodostavat työväenluokan ja talonpoikaiston keskuudesta lähteneet henkilöt. Neuvostosivistyneistö ei ole riistonalainen, se palvelee työtätekevää kansaa, sosialismin asiaa, ja sillä on kaikki mahdollisuudet tietojensa hedelmälliseen soveltamiseen. Sosialismin vallitessa sivistyneistö on työväenluokan ja talonpoikaiston rinnalla yhteiskunnan tasa-arvoinen jäsen, joka osallistuu aktiivisesti maan hallitsemiseen. Vuonna 1937 neuvostosivistyneistöä oli 9,6 miljoonaa henkilöä. Ottaen lukuun perheenjäsenet sivistyneistö muodosti noin 13—14% Neuvostoliiton väestöstä.

Socialismin päästyä voitolle Neuvostoliitossa poistettiin vuosisatoja kestänyt *vastakohtaisuus henkisen ja ruumiillisen työn väliltä*. On tehty loppu sellaisesta asiantilasta, jolloin huomattava osa henkisen työn edustajista auttoi hallitsevia luokkia ruumiillisen työn tekijäin riistämisessä. Sosialismin vallitessa tuotantolaitosten työläiset ja johtajat muodostavat yhtenäisen työkollektiivin, joka on kiinnostettu tuotannon kohottamisesta. On tehty loppu omistavien luokkien monopolista sivistykseen, tiedettä käytetään koko kansan hyväksi, sivistys on työläisille ja talonpojille kuuluvaa.

Socialismin voitto loi kaikki välttämättömät edellytykset kansanjoukkojen vauraalle ja sivistyneelle elämälle. Socialismin taloudellisen peruslain mukaisesti kohosi työväenluokan, talonpoikaiston ja sivistyneistön *hyvinvointi* huomattavasti siirtymäkauden vuosina. Työttömyys ja kurjuus katosivat. Varattomia talonpoikia ei maaseudulla enää ollut. Työläisten ja toimihenkilöiden (palveluskuntalaisten) reaali-palkka kohosi, talonpoikaiston reaali-tulot lisääntyivät. Maassa suoritettiin *kulttuuriovallankumous*. Kahden ensimmäisen viisivuotiskauden tuloksena toteutettiin yleinen alkeisoppivelvollisuus Neuvostoliiton kansallisuuksien kielillä. Kaikkiällä maassa ryhdyttiin valtavin mitoin valmentamaan kaadereita ja oppilaitosten verkosto kasvoi tavattomasti. Spesialistien lukumäärä talouden ja kulttuurin eri aloilla lisääntyi moninkertaisesti.

Neuvostoliiton kansantulo, joka kuuluu kokonaan työtätekeville, oli v. 1937 kasvanut vuoteen 1913 verraten muuttumattomissa hinnoissa enemmän kuin 4 $\frac{1}{2}$ -kertaisesti. Suurteollisuuden suorittama henkilökohtaisten kulutustarvikkeiden tuotanto oli v. 1937 lisääntynyt vuoteen 1913 verraten lähes 6-kertaisesti.

Yksistään toisella viisivuotiskaudella lisääntyi työläisten ja toimihenkilöiden reaali-palkka kaksinkertaisesti.

Alkeis- ja keskikoulujen oppilaiden lukumäärä oli lisääntynyt 7,9 miljoonasta v. 1914 29,6 miljoonaan v. 1937, opiskelijain lukumäärä korkeakouluissa 117 000:sta 547 200:aan, kirjojen painosmäärä oli kasvanut 86,7 miljoonasta 673,5 miljoonaan, sanomalehtien kertapainos 2,7 miljoonasta 36,2 miljoonaan.

Sosialistisen järjestelmän periaatteita vastaavasti Neuvostovalta teki lopun naisen sornonalaisesta asemasta. Neuvostoliitossa naisella on todellisuudessa yhtäläiset oikeudet kuin miehelläkin kaikilla talous-, kulttuuri- sekä yhteiskunnallisen ja poliittisen elämän aloilla. Naiset saavat samasta työstä saman palkan kuin miehetkin. Sosialismin voitto on antanut miljoonille naisille tilaisuuden osallistua ammattitaitoa vaativaan työhön. Viisivuotiskausien vuosina kasvoi paljon johtavia työntekijöitä naisten keskuudesta. Perinpohjainen käänne naisten asemassa maaseudulla tapahtui kollektiivitalouksien päästyä voitolle, jolloin ne tekivät lopun yksilöllisessä talonpoikaistaloudessa aikaisemmin vallinneesta naisen epäyhdenvertaisuudesta miehen rinnalla. Naiset saivat mahdollisuuden tulla tasaveroisiksi miesten kanssa ja päästä kunniaapaikalle kollektiivitalouksien yhteiskunnallisessa taloudessa. Sosialismin voitto vapautti naisen puoliorjan asemasta, jossa hän oli ollut useilla kansallisilla reuna-alueilla, missä oli olemassa feodaalisia ja patriarkaalisia menneisyyden jäännöksiä. Vähemmistökansallisuuksien asuttamien reuna-alueiden naisista tuli koko maan naisten rinnalla aktiivisia sosialismin rakentajia.

Vuonna 1936 naiset muodostivat 42% korkeakouluihin ja 48% opistoihin hyväksytyt oppilaiden lukumäärästä. Naisten osuus Neuvostoliiton teollisuus- ja korkeakouluissa oli v. 1935 7 kertaa suurempi kuin Saksassa, 10 kertaa suurempi kuin Englannissa ja 20 kertaa suurempi kuin Italiassa. Naispuolisten lääkärien lukumäärä Neuvostoliitossa oli v. 1940 kasvanut 40-kertaisesti vuoteen 1913 verraten. Kun v. 1913 naisia oli 9,7% lääkäreiden kokonaisluvusta, niin v. 1940 muodostivat naiset noin 60% lääkäreiden kokonaisluvusta.

Sosialismin päästyä voitolle ja ihmisen harjoittaman toisen ihmisen riiston tultua hävitetyksi Neuvostoliitossa ei ollut enää antagonistisia luokkia eikä sovittamattomia luokkaristiriitoja. Sosialistisen yhteiskunnan luokkasuhteille on luonteensaomaista työväenluokan, talonpoikaiston ja sivistyneistön horjumaton ystävyys ja toverillinen yhteistyö. Luokkaeroavaisuudet työväenluokan ja talonpoikaiston samoin kuin näiden luokkien ja sivistyneistön väliltä hioutuvat vähitellen pois. Kun kapitalistista yhteiskuntaa raatelevat sovittamattomat luokka- ja kansalliset vastakohtat, jotka tekevät sen epävakaiseksi, on sosialistiselle yhteiskunnalle, jossa ei ole sovittamattomia luokka- ja kansallisia vastakohtia, ominaista monoliittisuus ja vakautuneisuus. Yhteiskunnallisen omistuksen ja sosialistisen talousjärjestelmän jakamaton herruus Neuvostoliitossa tuli taloudelliseksi perustaksi, jolla ovat kehkeytyneet sellaiset yhteiskunnallisen kehityksen mahtavat liikkeellepanevat voimat kuin

neuvostoyhteiskunnan moraalinen ja poliittinen yhtenäisyys, Neuvostoliiton kansojen ystävyys ja neuvostopatriotismi. Näillä liikkeellepaneilla voimilla on oltava vastavaikutus talouteen, ne jouduttavat talouden kehitystä.

Neuvostoliiton sosialistisessa taloudessa ja luokkarakenteessa tapahtuneet perinpohjaiset muutokset heijastuivat valtiollisen päällysrakennuksen alalla. Sosialistinen Neuvostovaltio läpäisi kehityksessään kaksi päävaihetta. Ensimmäinen vaihe on Lokakuun vallankumouksesta riistäjäluokkien hävittämiseen kestänyt kausi. Tällä kaudella valtio piti kurissa vallasta syöstyjä luokkia ja puolusti maata ulkoapäin tulleilta hyökkäyksiltä. Suoritettiin myös valtion taloudellista järjestämis- sekä kulttuuri- ja kasvatustehtävää, mutta tämän tehtävän suorittaminen ei silloin vielä päässyt täyteen vauhtiin. Neuvostovaltion toisessa kehitysvaiheessa sen eteen nousivat sosialistisen talouden järjestämistehtävät koko maassa ja kapitalististen ainesten viimeisten jäännösten lopettaminen. Riistäjien kurissapitotehtävä kävi tarpeettomaksi, sen tilalle tuli sosialistisen omaisuuden suojelemistehtävä; tehtävänä säilyi maan sotilaallinen puolustaminen kapitalistista ympäristöä vastaan. Sosialistisen perustan luominen turvasi valtion elinten taloudellisen järjestämis- sekä kulttuuri- ja kasvatustehtävän täydelliseen laajuuteensa kehittymisen.

Tapahtuneiden muutosten yhteenvetona hyväksyttiin v. 1936 uusi *Neuvostoliiton Perustuslaki*, joka varmisti lainsäädännöllisessä järjestyksessä sosialismin periaatteet ja perustuksen. Siinä ei ole rajoitettu määrittelemään kansalaisten muodollisia oikeuksia, vaan on siirretty pääpaino näiden oikeuksien reaaliseen takaamiseen. Niinpä Neuvostoliiton Perustuslaki ei vain julista työtätekevien oikeutta työhön, lepoon ja turvattuun aineelliseen toimeentuloon vanhuuden päivinä, sairauden ja työkyvyn menetyksen sattuessa, ja samoin oikeutta sivistykseen. Näiden oikeuksien reaalisen toteuttamisen takaa sosialistinen suunnitelmallinen kansantalousjärjestelmä, työttömyyden lopettaminen, kahdeksantuntinen työpäivä, palkalliset vuosilomat työläisille ja toimihenkilöille, työläisten ja toimihenkilöiden sosiaalivakuutus valtion kustannuksella, laajan parantola- ja lepokotiverkoston antaminen työtätekevien käyttöön, valtion taholta tapahtuva äidin ja lapsen etujen suojeleminen, yleinen alkeisoppivelvollisuus, maksuton seitsenvuotinen koulusivistys, valtion stipendit ylioppilaille ja muut aineelliset varat jne. Sosialismin voitto Neuvostoliitossa on täten luonut kestävänsä taloudellisen perustan, joka takaa työtätekevien oikeuksien tosiasiallisen voimaansaattamisen. Tässä ilmenee neuvostoyhteiskunnan ja Neuvostoliiton Perustuslain todella sosialistinen demokraattisuus.

Kansakuntien taloudellisen eriarvoisuuden lopettaminen. Sosialismi, joka hävittää kaikenlaisen riiston, poistaa myös juurineen kansakuntien sortoa synnyttävät syyt. Sosialistinen järjestelmä poistaa kansakuntien poliittisen, taloudellisen ja kulttuurillisen eriarvoisuuden turvaamalla poikkeuksetta kaikkien kansojen taloudellisen

ja kulttuurillisen nousun. „Kun yksityisomistus ja pääoma ehdottomasti erottavat ihmisiä toisistaan, lietsovat kansallista eripuraisuutta ja voimistavat kansallisuussortoa, niin kollektiivinen omistus ja työ yhtä väistämättömästi lähentävät ihmisiä toisiinsa, poistavat maaperää kansalliselta eripuraisuudelta ja hävittävät kansallisuussortoa. Kapitalismin olemassaolo ilman kansallisuussortoa on yhtä mahdotonta kuin sosialismin olemassaolo ilman sorrettujen kansojen vapauttamista, ilman kansallista vapautta”¹.

Proletariaatin diktatuurin tultua voimaansaatuksi Neuvostoliitossa tehtiin loppu kansakuntien poliittisesta eriarvoisuudesta, kansallisuussorto- ja siirtomaariistojärjestelmästä. Edelleen tuli tehtäväksi hävittää kansallisuuksien taloudellinen eriarvoisuus, lopettaa menneisyydeltä periytynyt useiden kansojen takapajuisuus taloudellisessa ja kulttuurillisessa suhteessa. Tämä tehtävä voitiin ratkaista vain sosialistisen rakennustyön perustalla.

Venäjän kansallisten reuna-alueiden väestöstä oli esikapitalistisen kehitysvaiheen tasolla noin 25 miljoonaa ihmistä, heistä 6 miljoonaa kuului karjanhoitajaheimoihin, jotka eivät olleet vielä siirtyneet maanviljelykseen eivätkä olleet päässeet patriarkaalisesta sukujärjestelmästä. Oli autettava kansallisten reuna-alueiden kansoja vapautumaan monilukuisista feodaalisista ja patriarkaalisista menneisyyden peruista, kitkettävä pois siirtomaasortaja-ainesten jäännökset ja annettava näille kansoille mahdollisuus rakentaa sosialistinen talous.

Kuten jo on sanottu, imperialismiin ikeen pois karistaneet jälkeenjääneet maat voivat proletariaatin diktatuurin edistyneimpien maiden avulla siirtyä vähitellen sosialistisen rakennustyön raiteille sivuuttaen kapitalistisen kehitysvaiheen. Venäjän entisten takapajuisten reuna-alueiden kansat ovat Neuvostoliitossa kulkeneet tällaisen ei-kapitalistisen kehitystien. Venäjän kansan ja toisten Neuvostoliiton kansojen monipuolisen avun tuloksena kansallisten syrjäseutujen kansat suorittivat valtavan hyppäyksen patriarkaalisista ja feodaalisista talousmuodoista sosialismiin, sivuuttaen kapitalistisen kehitystien. Tällä tavalla ovat kehittyneet Keski-Aasian kansat, eräät Taka-Kaukasian kansat, eräät Pohjolan kansalliset ryhmät jne. Socialismin rakennustyötä Neuvostoliitossa suoritettiin ottamalla tarkoin huomioon jokaisen kansan taloudellisen tilan, historiallisen menneisyyden sekä elintapojen ja kulttuurin erikoisuudet.

Neuvostoliitossa on tehty loppu porvariston ja tilanherrain järjestelmältä periytyneestä kansallisuuksien tosiasiallisesta eriarvoisuudesta talous- ja kulttuurikehityksessä, eriarvoisuudesta edellepäässeen Keski-Venäjän ja menneisyydessä jälkeenjääneiden vähemmistökansallisten syrjäseutujen välillä. Tsaarin Venäjän entiset vähemmistökansalliset syrjäseudut muuttuivat siirto- ja puoli-siirtomaista itsenäisiksi ja kehittyneiksi valtioiksi — sosialistisiksi neuvostotasavalloiksi. Aikaisemmin takapajuisissa kansallisissa

¹ *J. V. Stalin, Puolueen lähimmistä tehtävistä kansallisuuskysymyksen alalla, Teokset, 5. osa, s. 19. (Suom. 1949, s. 20.)*

tasavalloissa ja kansallisilla alueilla luotiin sosialistinen suurteollisuus, saatettiin voimaan kollektiivitalousjärjestelmä, valmennettiin monilukuiset kansalliset työväenluokan kaaderit, mukaanluettuna ammattityöläiset, kasvoi kansallinen sivistyneistö. Kansallisten reuna-alueiden voimakas taloudellinen nousu toi mukanaan työtätekevien aineellisen hyvinvoinnin nopean kasvun ja kulttuuritason voimakkaan kohoamisen.

Neuvostoliiton teollisuuden yleisen kehitysvauhdin ollessa suuren teollisuus kasvoi kansallisissa tasavalloissa erikoisen nopeasti. Suurteollisuuden kokonaistuotanto oli v. 1940 kasvanut vuoteen 1913 verraten koko Neuvostoliitossa lähes 12-kertaisesti, Kazakstanin SNT:ssa 20-kertaisesti, Gruusian SNT:ssa 27-kertaisesti, Kirgisian SNT:ssa 153-kertaisesti ja Tadžhikian SNT:ssa 308-kertaisesti.

Neuvostovallan aikana on 48 kansallista ryhmää saanut ensi kerran kirjakielen. Kun vähemmistökansallisten reuna-alueiden väestön valtaosa oli ennen vallankumousta luku- ja kirjoitustaidotonta, niin sosialistinen vallankumous johti siihen, että jo v. 1939 oli kansallisten tasavaltojen väestön valtava enemmistö tullut luku- ja kirjoitustaitoiseksi. Opiskelijain lukumäärä alkeis- ja keskikouluissa oli v. 1940 lisääntynyt vuoteen 1914/15 verraten: Azerbaidžhanin SNT:ssa 9-kertaisesti, Armenian SNT:ssa 9,4-kertaisesti, Kazakstanin SNT:ssa 10,9-kertaisesti, Turkmenian SNT:ssa 35-kertaisesti, Kirgisian SNT:ssa 47-kertaisesti, Uzbekian SNT:ssa 73-kertaisesti ja Tadžhikian SNT:ssa 822-kertaisesti.

Sosialismin rakentaminen muuttaa perinpohjin kansakuntien luonteen. Yhteiskunnallisten suhteiden vallankumouksellisen uudistamisen tuloksena porvarillisten kansakuntien — joista kapitalistinen yhteiskunta muodostuu — tilalle tulevat uudet, *sosialistiset kansakunnat*, jotka muodostuvat vanhojen, porvarillisten kansakuntien pohjalla. Kun kapitalismi jakaa kansakunnat luokkiin ja ryhmiin, joiden edut ovat vastakkaiset, sosialismi yhdistää kansakuntia yhteiskunnallisen omistuksen ja yhteisten etujen pohjalla. Jokainen sosialistinen kansakunta on monoliittinen, se muodostuu työväenluokan johtamista työtätekevistä.

Sosialismin voitto on varmistanut Neuvostoliiton kansojen taloudellisten ja poliittisten etujen yhtenäisyyden ja johtanut niiden muodoltaan kansallisten, sisällöltään sosialististen kulttuurien kukoistukseen.

Neuvostoliitto on kestävä ja elinkykyinen monikansallinen valtio, joka perustuu kansojen veljelliseen yhteistyöhön ja on kansallisuuskysymyksen ratkaisun esikuva.

Neuvostoliiton astuminen sosialistisen yhteiskunnan rakennustyön loppuunsaattamiseen ja asteittaisen, vähitellen tapahtuvan sosialismista kommunismiin siirtymisen vaiheeseen. Sosialismin päästyä voitolle on Neuvostoliitto astunut uuteen kehitysvaiheeseensa, sosialismin rakentamisen loppuunsaattamiseen ja asteittaisen, vähitellen tapahtuvan sosialismista kommunismiin siirtymisen vaiheeseen.

Kommunismi on yhteiskuntajärjestelmä, jossa ei ole luokkia eikä luokkaerotuksia, kaikki tuotannonvälineet ovat koko kansan omaisuutta, tuotantovoimien kehitystaso takaa tuotteiden runsauden ja

yhteiskunnallisen elämän johtavana periaatteena on sääntö: „jokaiselta kykyjensä mukaan, jokaiselle tarpeittensa mukaan”.

Sosialismi ja kommunismi ovat saman kommunistisen yhteiskunta- ja talousmuodostuman kaksi vaihetta. Sosialismi on kommunistisen yhteiskuntamuodostuman *alempi* vaihe ja kommunismi tämän muodostuman kypsyneempi, *korkeampi* vaihe. Sosialismin kehitys johtaa kommunismin aineellisen ja tuotannollisen perustan luomiseen ja tuotteiden runsauteen, kansan hyvinvoinnin ja kulttuuritason valtavaan nousuun. Yhteiskunnan sosialistisen kehitysvaiheen päätökseen saattaminen merkitsee siis samalla asteittaisen kommunismiin siirtymisen toteuttamista. Koko kansan — työväenluokan, talonpoikaiston ja sivistyneistön — elinedut vaativat kommunistisen järjestelmän luomista, koko kansa rakentaa aktiivisesti kommunismia, joka merkitsee yhteiskunnan mitä suurinta aineellista ja kulttuurillista kukoistusta. Koska sosialismin aikana ei ole sellaisia luokkia ja yhteiskunnallisia ryhmiä, joiden etujen kanssa kommunismi olisi ristiriidassa, tapahtuu kommunismiin siirtyminen asteittaisesti, vähitellen, ilman yhteiskunnallista vallankumousta.

Sodanedellisten viisivuotiskausien tuloksena Neuvostoliitto pääsi teollisuustuoton yleismäärässä edelle kaikista muista Euroopan maista ja sijoittui toiselle tilalle maailmassa. Kommunismiin siirtymisen aineellisten ehtojen luomiseksi on lopetettava Neuvostoliiton jälkeijääminen kehittyneimmistä kapitalistisista maista teollisuustuotteiden määrässä asukasta kohti ja saatava aikaan tuotantovoimien valtava kasvu. Kysymyksessä olevan maan taloudellisen mahdin osoittimena on teollisuustuoton määrä verrattuna tämän maan väkilukuun. Sosialismin päästyä voitolle Neuvostoliitossa nousi käytännöllisesti täyteen mittansa V. I. Leninin asettama ja J. V. Stalinin teoksissa kaikinpuolisesti luonnehdittu tehtävä: saavuttaa ja sivuuttaa tärkeimmät kapitalistiset maat *taloudellisessa suhteessa*, toisin sanoen kutakin asukasta kohti tulevan teollisuustuoton määrässä. Kommunistisen puolueen XVIII edustajakokous (v. 1939) määritteli tämän tehtävän Neuvostoliiton *taloudelliseksi perustehtäväksi*.

Kolmas viisivuotissuunnitelma oli tärkeä tienviitta kommunismiin johtavalla tiellä. Ensimmäisten kolmen ja puolen vuoden kuluessa (v. 1938 — kesäkuu 1941) kolmannen viisivuotissuunnitelman tavoitteet toteutettiin menestyksellisesti. Saavutettiin uusi huomattava teollisuuden ja ennen kaikkea raskaan teollisuuden kasvu, maatalouden entistä suurempi lujittuminen ja nousu.

Neuvostokansan rauhanomaisen luovan työn kommunismin rakentamiseksi keskeytti v. 1941 fasistisen Saksan ja sen vasallien valappaton hyökkäys Neuvostoliiton kimppuun.

Neuvostoliiton Suuri Isänmaallinen sota (vv. 1941—1945) oli kaikkein raskain Venäjän historiassa käydyistä sodista. Sota näytti toteen, että Neuvostoliitolla on maailman kestävin ja elinkykyisin yhteiskunta- ja valtiojärjestelmä. Neuvostojärjestelmä ei osoittautunut ainoastaan maan taloudellisen ja kulttuurillisen nousun

parhaaksi järjestämismuodoksi rauhanomaisen rakennustyön vuosina, vaan myös parhaaksi muodoksi kansan kaikkien voimien liikekannalle saattamisessa vihollisen torjumiseksi sodan aikana.

Sodan aikana maan aktiiviseen puolustukseen käytetty vankka taloudellinen perusta luotiin jo sodanedellisten viisivuotissuunnitelmien vuosina, ollen se tulosta teollistamis- ja kollektivisointipoliittikan toteuttamisesta.

Vuonna 1940 Neuvostoliitossa valmistettiin: 15 miljoonaa tonnia *takkirautaa*, toisin sanoen melkein 4 kertaa enemmän kuin v. 1913; 18 300 000 tonnia *terästä*, toisin sanoen neljä ja puoli kertaa enemmän kuin v. 1913; 166 miljoonaa tonnia *hiiltä*, toisin sanoen viisi ja puoli kertaa enemmän kuin v. 1913; 31 miljoonaa tonnia *vuoriöljyä*, toisin sanoen kolme ja puoli kertaa enemmän kuin v. 1913; 38 300 000 tonnia *tavaraviljaa*, toisin sanoen 17 miljoonaa tonnia enemmän kuin v. 1913; 2 700 000 tonnia *raakapuuvillaa*, toisin sanoen kolme ja puoli kertaa enemmän kuin v. 1913.

Sosialistinen järjestelmä teki mahdolliseksi hyvin järjestetyn ja nopeasti kasvavan sotatalouden luomisen Neuvostoliitossa erittäin lyhyessä ajassa. Neuvostovaltion taloudellinen perusta osoittautui verrattomasti elinkykyisemmäksi kuin vihollisvaltioiden talous. Sosialistisen suunnitelmatalouden etuisuuksien vuoksi Neuvostovaltio pystyi maan useiden tärkeiden seutujen väliaikaisen menetyksen aiheuttamissa uskomattoman vaikeissa oloissa suorittamaan aikanaan aine-, työ- ja rahavarojen maksimaalisen mobilisoinnin ja mitä tehokkaimman käytön. Neuvostovaltio pani käyntiin uusien tuotantolaitosten laajan rakennustyön ja turvasi voiton saavuttamiseen välttämättömän teollisuustuotannon voimaperäisen kasvun. Sodan kulussa Neuvostoliiton aseistuksen määrä kasvoi ja laatu parani nopeasti. Vihollisen suorittamasta erittäin tärkeiden maatalousseutujen väliaikaisesta miehityksestä huolimatta kollektiivitaloudet ja neuvostotilat huolsivat ilman vähänkään vakavia häiriöitä armeijaa ja maata elintarvikkeilla ja teollisuutta raaka-aineilla. Kollektiivitalousjärjestelmä kesti sodan ankaran koetuksen ja osoitti elinvoimaisuutensa.

Työväenluokka, talonpoikaisto ja sivistyneistö, niiden joukossa myös neuvostonaiset ja nuoriso osoittivat, suuria uhrauksia tehden, poikkeuksellista alttiutta työssä. Suuria tuloksia tuotti koko kansan sosialistinen kilpailu. Työn tuottavuuden kasvun ansiosta raskaassa ja ennen kaikkea puolustusteollisuudessa saatiin aikaan huomattava tuotteiden omakustannusarvon aleneminen. Kaikki tämä teki mahdolliseksi laajentaa suuresti aseiden tuotantoa.

Sosialistisen yhteiskunnan moraalinen ja poliittinen yhtenäisyys, kansojen ystävyys ja neuvostopatriotismi saivat aikaan neuvostoihmisten joukkosankaruuden rintamalla ja selustassa. Kommunistinen puolue suuntasi maanpuolustusta johtaessaan taitavasti kaikki kansan voimat vihollisen murskaamiseen. Sosialismin ratkaisevat etuisuudet ja neuvostoselustan murtumaton lujuus takasivat Neuvostoliitolle taloudellisen ja sotilaallisen voiton, jonka se saavutti

yhdessä liittolaisten kanssa toimien elämästä ja kuolemasta käydystä taistelussa imperialistista Saksaa vastaan, jonka käytettävänä olivat monien Euroopan maiden voimavarat, ja imperialistista Japania vastaan. Sodan perustaakan harteillaan kantamaan joutunut neuvostokansa ei ainoastaan saanut suojatukseksi Synnyinmaansa vapautta ja riippumattomuutta ja sosialistisia saavutuksiaan, vaan se vapautti lisäksi Euroopan kansat hitleriläisestä ikeestä.

Sota tuotti Neuvostoliiton kansantaloudelle suunnatonta vahinkoa.

Fasistiset miehittäjät polttivat ja hävittivät 1 710 kaupunkia, siinä luvussa useita suuria teollisuus- ja kulttuurikeskuksia, yli 70 000 kylää, 31 850 teollisuuslaitosta, hävittivät 98 000 kollektiivitaloutta, 1 876 neuvostotilaa, 2 890 kone- ja traktoriasemaa jne. Yleiset vahingot, joita fasistiset miehittäjät aiheuttivat Neuvostoliiton kansantaloudelle ja neuvostokansalaisille, tekivät valtionhinnoissa 679 miljardia ruplaa. Siviilitarkoituksiin menevä teollisuuden tuotto ja maataloustuotanto supistui sodan vuosina tuntuvasti ja kulkulaitos kärsi kovasti.

Neuvostoliiton sosialistinen yhteiskunta kesti erittäin raskaan sodan kaikki koetukset. Se todisti muodostuneiden sosialististen tuotantosuhteiden järkkymättömyyden ja niiden etevämmyyden kapitalistisiin suhteisiin verrattuna. Mikä tahansa kapitalistinen valtio, kaikkein suurinkin, olisi sellaisia vaurioita kärsittyään väistämättä tullut heitetyksi kymmeniä vuosia taaksepäin ja muuttunut toisarvoiseksi vallaksi. Mutta Neuvostoliitto suoriutui sosialistisen järjestelmän etuisuuksien ansiosta menestyksellisesti mitä vaikeimmista sodan seurausten poistamistehtävistä. Päätettyään sodan vihollisista saatuun voittoon, Neuvostoliitto pystyi omin voiminsa muutamien vuosien kuluessa saavuttamaan sodanedellisen tuotantotason, jopa jättämään sen kauas taakseen. *Neljäs viisivuotissuunnitelma* (vv. 1946—1950), jonka perustehtäviä olivat maan kärsineiden seutujen kunnostaminen, teollisuuden ja maatalouden sodanedellisen tason palauttaminen ja sitten tämän tason ylittäminen huomattavin mitoin, täytettiin menestyksellisesti. Teollisuuden kohdalla neljäs viisivuotissuunnitelma täytettiin ennen määräaika. Neljännen viisivuotissuunnitelman menestyksellinen täyttäminen merkitsi suurta edistysaskelta neuvostoyhteiskunnan talous- ja kulttuurikehityksessä.

Viidennen viisivuotissuunnitelman (vv. 1951—1955) ja niiden päätösten tarkoituksena, joita Kommunistinen puolue ja Neuvostohallitus noina vuosina tekivät teollisuuden ja maatalouden uuden voimakkaan nousun aikaansaamisesta neuvostokansan hyvinvoinnin ja kulttuuritason edelleen kohottamiseksi, oli Neuvostoliiton kehittäminen edelleen kommunismia kohti. Viidennenkin viisivuotissuunnitelman tehtävät teollisuuden alalla täytettiin ennen määräaika.

Sosialismin voitolla Neuvostoliitossa oli tavattoman suuri *kansainvälinen merkitys*. Se oli imperialistiselle maailmanjärjestelmälle uusi voimakas isku, joka entistä enemmän horjuttaa tuon

järjestelmän perustuksia. Sosialismin vakiinnuttua tuli kaikella voimalla ilmi sosialistisen kansantalousjärjestelmän paremmuus kapitalistiseen järjestelmään verraten. Kapitalismi tarvitsi suunnilleen vuosisadan ja feodalismi parisen vuosisataa todistaakseen paremmuutensa edeltäneisiin tuotantotapoihin verraten. Sosialistinen talousjärjestelmä todisti kiistattoman paremmuutensa kapitalismin nähdessä jo siirtymäkauden vuosina, toisin sanoen vähemmässä kuin kahdessakymmenessä vuodessa. Marxilaisuus työväenluokan vallankumouksellisen maailmankatsomuksena, Leninin teoria sosialistisesta vallankumouksesta on todistettu teossa oikeaksi. Se on lujittanut työtätekevien joukkojen uskoa työväenluokan voimiin ja sosialismin lopulliseen voittoon koko maailmassa.

LYHYITÄ YHTEENVETOJA

1. Kapitalismista sosialismiin johtaneen siirtymäkauden tuloksena Neuvostoliitossa kapitalistiset ainekset tulivat häviötyiksi kaikilla talouden aloilla, sosialistinen järjestelmä tuli kansantalouden ainoaksi järjestelmäksi, luotiin sosialistisen yhteiskunnan taloudellinen perusta. Sosialismin voitto sai ilmauksensa ja lainsäädännöllisen varmistuksensa Neuvostoliiton Perustuslaissa — maailman demokraattisimmassa perustuslaissa.

2. Sosialismi on järjestelmä, joka perustuu tuotannonvälineiden yhteiskunnalliseen omistukseen sen kahdessa muodossa: valtion (koko kansan) sekä osuuskunnalliseen ja kollektiivitaloudelliseen omistukseen, järjestelmä, jonka vallitessa ei ole ihmisen harjoittamaa toisen ihmisen riistoa, kansantalous kehittyy suunnitelmallisesti työtätekevien kasvavien tarpeiden mahdollisimman täydelliseksi tyydyttämiseksi kohottamalla tuotantoa keskeytymättä, ja jossa noudatetaan työn mukaan tapahtuvan jaon periaatetta.

3. Sosialistinen yhteiskunta muodostuu kahdesta ystävyys-suhteessa olevasta luokasta — työväenluokasta ja talonpoikaista, ja myös kaikilla juurillaan työväenluokkaan ja talonpoikaistoon sidotusta sivistyneistöstä. Sosialismin voitto johti työtätekevien aineellisen ja sivistyksellisen aseman perinpohjaiseen paranemiseen, vastakohtaisuuden poistamiseen kaupungin ja maaseudun sekä henkisen ja ruumillisen työn väliltä, kansakuntien eriarvoisuuden poistamiseen ja uusien, sosialististen kansakuntien ilmaantumiseen.

4. Sosialismin päästyä voitolle Neuvostoliitto astui sosialistisen yhteiskunnan rakennustyön loppuunsaorittamisen ja sosialismista kommunismiin asteittaisen, vähitellen tapahtuvan siirtymisen vaiheeseen. Sosialistisen järjestelmän etuisuuksien vuoksi Neuvostoliitto sai taloudellisen ja sotilaallisen voiton Suuressa Isänmaallisessa sodassa. Sodan jälkeen

Neuvostoliitto kunnosti kansantalouden hyvin lyhyessä ajassa, sai aikaan sen uuden valtavan nousun ja jatkaa menestyksellisesti tietään kommunismiin. Sosialismin voitolla Neuvostoliitossa oli maailmanhistoriallinen merkitys. Se osoitti teossa sosialismin paremmuuden kapitalismiin verraten.

B. Sosialistinen kansantalousjärjestelmä

XXVII LUKU

SOSIALISMIN AINEELLINEN TUOTANTOPERUSTA

Socialismin aineellisen tuotantoperustan tärkeimmät erikoisuudet. *Socialismin aineellinen tuotantoperusta* on korkeatasoisimpaan tekniikkaan ja riistosta vapaiden työntekijäin työhön perustuva koneellinen suurtuotanto kaikilla kansantalouden aloilla.

Sosialistista tuotantoa yhdistää tuotannonvälineiden yhteiskunnallinen omistus ja se kehittyy suunnitelmanmukaisesti koko yhteiskunnan eduksi. Sen kehitys ei kohtaa tuotannonvälineiden yksityisomistuksesta johtuvia esteitä.

Sosialistinen tuotanto on suurinta ja keskittyneintä. Socialismin aikana suurtuotanto vallitsee jakamattomasti paitsi teollisuudessa, myös maataloudessa, kun taas kapitalismin aikana maataloudessa ovat määrällisesti vallitsevina yksilötalonpoikien pikkutaloudet.

Sosialismi on vapaa kapitalismille ominaisista ristiriidoista ja rajoituksista konetekniikan käyttämisessä. Porvarillisessa yhteiskunnassa koneet palvelevat riiston välineenä ja niitä juurrutetaan tuotantoon vain silloin, kun ne lisäävät kapitalistin liikevoittoa tuottamalla säästää työläisten palkassa. Socialismin vallitessa koneita käytetään kaikissa tapauksissa, joissa ne säästävät työtä yhteiskunnan hyväksi, helpottavat työläisten ja talonpoikien työntekoa ja myötävaikuttavat kansan hyvinvoinnin kasvuun. Socialistisessa yhteiskunnassa ei ole työttömyyttä, minkä vuoksi koneet eivät voi esiintyä työtätekevien kilpailijana. Tämän vuoksi työtätekevät käyttävät hyvin mielellään koneita tuotannossa.

Tuotannonvälineiden yksityisomistuksen lopettamisen tuloksena ovat edistyneimmän tieteen ja tekniikan saavutukset socialismin vallitessa tulleet koko yhteiskunnan omaisuudeksi. Sosialistinen tuotanto, jonka tavoitteena on kansanjoukkojen herkeämättä kasvavien tarpeiden tyydyttäminen, vaatii tekniikan alituista kehittämistä ja täydellistämistä; vanha tekniikka on korvattava uudella ja uusi uusimmalla. Sen vuoksi on välttämätöntä työskennellä järjestelmäl-

lisesti uusien koneiden, mekanismien, kojeiden ja laitteiden, uusien materiaalityyppien ja edistyksellisen teknologian luomiseksi, omaksumiseksi ja tuotantoon soveltamiseksi. Sosialistinen valtio, joka keskittää käsiinsä perustuotannonvälineet ja kasautumiset, voi tehdä suuria perussijoituksia kansantalouteen keskeytymättömän teknillisen edistyksen turvaamiseksi, voi suorittaa perusrakennustöitä laajoissa mitoissa ja sellaisella vauhdilla, joka on kapitalismille saavuttamaton.

Sosialismi turvaa nykyaikaisen konetekniikan johdonmukaisen juurruttamisen kaikille tuotannonaloille, myös maatalouteen.

Sosialismissa muuttuu perinpohjin tuotannon työntekijöiden asema. Riistosta vapaa työläisten, kollektiivitalonpoikien ja sivistyneistön työ on sosialistisen yhteiskunnan olemassaolon perusta. Työtätekevät työskentelevät omaksi hyväkseen, yhteiskunnan hyväksi, eivätkä riistäjien hyväksi, ja sen vuoksi he ovat syvästi kiinnostuneita tuotannon kehittämisestä yhä täydellisemmäksi korkeimman tason tekniikan pohjalla ja olemassaolevan tekniikan parhaalla tavalla käyttämisestä. Samaan aikaan sosialismi johtaa työntekijäin yleisen kulttuuritason ja teknillisen koulutuksen alituisen ja nopean kohoamiseen. Kaikki tämä aiheuttaa työtätekevien luovan aktiivisuuden tuotannon kehittämisen ja tekniikan parantamisen alalla, teknologian ja työn järjestämisen parantamisen alalla.

Sosialismi, toisin kuin kapitalismi, takaa tuotantovoimien keskeytymättömän ja nopean kasvun.

Sosialistinen teollisuus. *Sosialistinen teollisuus* on pitkälle keskitettyä ja teknillisesti edistyneintä teollisuutta, joka on yhdistetty yhteiskunnallisen omistuksen pohjalla. Se esittää johtavaa osaa kansantaloudessa, aseistaa uusimmalla tekniikalla kaikki kansantalouden alat. Sen saa aikaan tuotannonvälineitä tuottavien alojen nopeampi kasvu ja koneenrakennusteollisuuden korkea kehitystaso. Raskas teollisuus on sosialistisen talouselämän perustojen perusta.

Teollisuus esittää mitä tärkeintä osaa kansankulutuksen kasvun takaamisessa. Uusimmalla teknillisellä välineistöllä varustetut kevyen ja ravintoaineteollisuuden alat lisäävät vuodesta vuoteen tavaroiden valmistusta väestöä varten.

Neuvostoliiton teollisuuden kiinteät tuotantovarannot olivat kasvaneet v. 1954 enemmän kuin 2-kertaisesti vuoteen 1940 verraten ja 24-kertaisesti vuoteen 1913 verraten. Suurteollisuuden kokonaistuotto oli v. 1954 lisääntynyt (verrannollisissa hinnoissa) vuoteen 1913 verraten 35-kertaisesti. Vuoden 1940 tasoon verraten koko teollisuuden tuotto oli v. 1954 lisääntynyt enemmän kuin 2,8-kertaisesti, siitä koneenrakennusteollisuuden ja metalliteollisuuden tuotto melkein 4-kertaisesti. Raskaan teollisuuden eräiden tärkeimpien alojen tuotto lisääntyi vuodesta 1913 vuoteen 1954 seuraavasti: hiili 29 miljoonasta tonnista 347 miljoonaan tonniin, vuoriöljy 9 miljoonasta tonnista 59,3 miljoonaan tonniin, teräs 4,2 miljoonasta tonnista 41,4 miljoonaan tonniin, sementti 1,5 miljoonasta tonnista 19 miljoonaan tonniin, sähkövoima 1,9 miljardista kilowattitunnista 149 miljardiin kilowattituntiin.

Sosialistinen teollisuus on keskittyneintä maailmassa. *Tuotannon keskitystä* sosialismin vallitessa toteutetaan suunnitelmanmukaisesti ja se tuo mukanaan kansantalouden yleisen nousun koko yhteiskunnan etuja silmällä pitäen. Kapitalismin vallitessa sitä vastoin keskitys tapahtuu valtoimesti, se tuo mukanaan pienten ja keskikokoisten tuotantolaitosten köyhtymisen ja perikadon sekä monopoliyriyten herruuden. „Me olemme kaikkein keskittyneimmän teollisuuden maa. Se merkitsee, että me voimme rakentaa teollisuutemme parhaimman tekniikan perustalla ja turvata siten ennenkuulumattoman työn tuottavuuden, ennenkuulumattoman kasautumisvauhdin”¹.

Laajan kehityksen sosialismin oloissa saa *tuotannon kombinointi*. Tuotannon kombinointi tekee mahdolliseksi raaka- ja polttoaineen täydellisemmän käytön, vähentää kuljetuskustannuksia ja johtaa tuotantoprosessin nopeutumiseen.

Vuonna 1940 oli Neuvostoliiton teollisuudessa keskittynyt tuotantolaitoksiin, joiden kunkin vuosituotanto oli yli 5 miljoonaa ruplaa (v. 1926/27 muuttumattomissa hinnoissa), 71% kaikista työläisistä ja 84% kaikesta tuotannosta ja v. 1954 80% kaikista työläisistä ja 92% koko teollisuustuotemäärästä.

Jos verrataan toisiinsa tietoja teollisuuden keskityksestä Neuvostoliitossa ja Amerikan Yhdysvalloissa (vertailun vuoksi on molemmista maista otettu ryhmitely työläisten ja toimihenkilöiden eli palveluskuntalaisten lukumäärän mukaan), niin nähdään, että v. 1954 oli Neuvostoliiton jalostusteollisuuden tuotantolaitoksiin, joissa kussakin oli työläisiä ja toimihenkilöitä yli tuhat, keskittynyt 64% kaikista työläisistä ja toimihenkilöistä ja nämä tuotantolaitokset valmistivat 72% koko teollisuustuotemäärästä; Amerikan Yhdysvaltojen jalostusteollisuudessa v. 1952 sitä vastoin tuotantolaitokset, joissa oli yli tuhat työläistä ja toimihenkilöä, keskittivät 33% työläisistä ja valmistivat 36% teollisuuden tuotosta.

Sosialistisessa yhteiskunnassa, jossa vallitsee tuotannonvälineiden yhteiskunnallinen omistus, on luotu erikoisen otolliset ehdot teollisuuden erikoistamisen (spesialisoinnin) ja yhteistoiminnallistamisen (kooperoinnin) mitä laajimmalle soveltamiselle.

Teollisuustuotannon *erikoistaminen (spesialisointi)* on tuotantolaitoksen keskittämistä tietynlaisen tuotteen, sen eri osien ja detaljien tuotantoon tahi erillisten työnvaiheiden suorittamiseen tuotteen valmistuksessa. Sosialismin aikana erikoistaminen ilmentää sitä, että yhteiskunta käyttää suunnitelmanmukaisesti hyväkseen eri tuotantolaitosten välisen työnjaon etuja. Se tarjoaa mahdollisuuden korkeatuottoisen kaluston käytäntöönottamiseen, standardisoinnin ja joukko-liukutuotannon juurruttamiseen, mikä takaa työn tuottavuuden huomattavan lisääntymisen.

Teollisuuslaitosten *yhteistoiminnallistaminen (kooperointi)* sosialismin vallitessa on suunnitelmallista vakinaisten tuotannollisten yhteyksien rakentamista jonkin esineen valmistamiseen yhteisesti osallistuvien, mutta toisiinsa nähden taloudellisesti itsenäisten tuotantolaitosten välillä. Erillisten talousalueiden puitteissa järjestetyllä tuotantolaitosten yhteistoiminnalla on suuri merkitys, sillä

¹ J. V. Stalin, Talousmiesten tehtävistä, Teokset, 13. osa, ss. 33—34. (Suom. 1952, s. 37.)

se säästää liikennettä kaukokuljetuksilta. Tuotantolaitosten yhteistoiminnallisen työn suunnitelmallinen järjestäminen on yhteiskunnallisen työn tuottavuuden kasvun tärkeä tekijä.

Sosialistinen yhteiskunta asettaa tehtäväkseen soveltaa mahdollisimman laajasti erikoistamista ja yhteistoiminnallistamista, jotka ovat tarkoituksenmukaisimpia tuotannon järjestämismuotoja.

Teollisuuden kehitys ja sen teknillisen välineistön uudistaminen tuo mukanaan työväenluokan kasvun ja työläisten teknillisen kulttuuritason kohoamisen. Uuden tekniikan juurruttaminen johtaa ammattitaitoa vaativaa työtä suorittavien työläisten lukumäärän ja ominaispainon suurenemiseen, ammattitaidottomien käsivoimin työskentelevien työläisten lukumäärän ja ominaispainon vähenemiseen. Insinöörien ja teknikkojen lukumäärä kasvaa jatkuvasti.

Neuvostoliitossa on luotu vankka, teknillisesti pitkälle kehittynyt liikenne. Marxin määritelmän mukaan liikenne on aineellisen tuotannon neljäs ala (raaka-aineteollisuuden, jalostusteollisuuden ja maatalouden jälkeen). Se sitoo yhteen kaikki kansantalouden alat ja maan talousalueet ja esittää tärkeää osaa aineellisten hyödykkeiden tuotanto- ja jakoprosessissa.

Liikenteen merkitys kasvaa suunnitelmallisen, sosialistisen talouden oloissa, joka kehittyy nopeaa vauhtia ja jolle ovat luonteenomaisia monipuoliset yhteydet eri tuotannonalojen ja talousalueiden välillä. Luonnehtiessaan rautateiden tehtävää Lenin sanoi, että ne ovat „eräs ilmaus kaupungin ja maaseudun, teollisuuden ja maanviljelyksen välisestä mitä selvimmästä yhteydestä, jolle sosialismi kokonaan perustuu”¹.

Kaiken liikenteen (rautatie-, vesi-, auto- ja ilmaliikenteen) keskittäminen yhteiskunnan käsiin on poistanut kapitalismille ominaisen kilpailun liikenteen eri lajien väliltä ja tehnyt mahdolliseksi niiden työn suunnitelmallisen yhteensovittamisen. Neuvostoliitossa on luotu koko maan mitassa *yhtenäinen liikennejärjestelmä*, joka sovittaa suunnitelmallisesti yhteen kaikki liikenteen lajit.

Yhtenäinen liikennejärjestelmä sosialismin vallitessa on rakennettu edistyneen liikennetekniikan: uusimpaa rakennetta olevan ja korkeatehoisen liikkuvan kaluston laajan käytäntöönoton, kuormaus- ja purkaustöiden koneellistamisen ja tietalouden kehittämisen pohjalle jne.

Liikenteen kiinteä tuotannonvaranto Neuvostoliitossa oli v. 1954 kasvanut vuoteen 1913 verraten noin 7-kertaisesti. Kaikkien liikennelajien tavarankuljetus oli v. 1954 lisääntynyt vuoteen 1913 verraten melkein 9-kertaisesti, siitä rautateiden tavarankuljetus 13-kertaisesti.

Sosialistinen maatalous. Aikaisemmin pirstoutuneena olleen talonpoikaistalouden yhteiskunnallistaminen, kollektiivitalouksien ja neuvostotilojen luominen avasi mahdollisuuden koneiden laajalle

¹ V. I. Lenin, Loppulausunto alustukseen lähimmistä tehtävistä Neuvostojen Yleisvenäläisen Toimeenpanevan Keskuskomitean istunnossa huhtikuun 29 p:nä 1918, Teokset, 27. osa, s. 277.

käytölle, uusimman maanviljelystekniikan juurruttamiselle maatalouteen ja takasi edellytykset maataloustuotannon nousulle.

Sosialistinen maatalous perustuu Neuvostoliitossa yhteiskunnalliseen omistukseen ja on se maailman suurinta ja pitkälle koneellistettua maataloutta. Se käsittää maataloustuotantolaitokset — kollektiivitaloudet, kone- ja traktoriasemat ja neuvostotilat.

Kollektiivitalouksien koko suureni huomattavasti vv. 1950—1951 kollektiivitalonpoikien yleisten kokousten päätöksillä toimeenpannun kollektiivitalouksien suuremmiksi yhdistämisen tuloksena. Tammikuun 1 p:nä 1955 maassa oli 89 000 kollektiivitaloutta, kun niitä tammikuun 1 p:nä 1950 oli ollut 254 000. Kun yhtä kollektiivitaloutta kohden oli ennen yhdistämistä tullut keskimäärin 589 hehtaaria peltoa, niin vuoden 1955 alussa tuli kutakin kohden 1 950 hehtaaria peltoa.

Kone- ja traktoriasemien ominaisuudessa on kollektiivitalouksille annettu koneellisen suurtuotannon aineellinen ja teknillinen perusta. Neuvostovaltio on luonut kone- ja traktoriasemien monihaaraisen verkoston vilja-, pellava-, puuvilla- ja sokerijuurikasalueilla sekä kaupunkien lähistöllä. On perustettu erikoisia kone- ja karjanhoitoasemia paljon työtä vaativien vaiheiden koneellistamista varten karjanhoidossa, niitynparannusasemia maankuivaustöiden sekä niityjen ja laidunmaiden parantamistöiden koneellistamiseksi. On perustettu ensimmäiset sähkötraktori- ja koneasemat, jotka soveltavat laajoin mitoin sähkövoimaa kollektiivitalouksien tuotantoon. Kaikilla kone- ja traktoriasemilla on kollektiivitalouksien tuotantosuunnasta riippuen vastaavanlaisia maatalouskoneita ja ammattitaitoisia erikoisalojen työntekijöitä. Tammikuun 1 p:nä 1954 oli Neuvostoliitossa noin 9 000 kone- ja traktoriasemaa ja muita erikoisasemia, jotka palvelevat kollektiivitalouksia ja turvaavat maataloustuotannon kaikkien alojen korkeatasoisen koneellistamisen.

Neuvostoliiton maataloudessa esittävät suurta osaa suuret valtion tuotantolaitokset — uusimmalla teknillisellä välineistöllä varustetut neuvostotilat. Tammikuun 1 p:nä 1955 maassa oli yli 5 000 neuvostotilaa — vilja-, karjanhoito- (liha- ja maito-, sianhoito-, lampaanhoito-, siipikarja- ja hevossiitos-), puuvillanviljely- ja muuta neuvostotilaa.

Sosialistinen teollisuus on aseistanut maatalouden uusimmalla teknillisellä välineistöllä. Traktorivetovoiman pohjalla harjoitettavan maanviljelyksen erikoisuuksia vastaavasti on eräiden tärkeiden viljelyskasvien alalla luotu konejärjestelmä perusmaataloustöiden — kynnon, kylvön, multauksen ja elonkorjuun — suorittamista varten.

Heinäkuun 1 p:nä 1955 oli Neuvostoliiton maataloudessa yli 1 400 000 traktoria (15-hevosvoimaisiksi muunnettuna), 350 000 leikkuupuimuria, yli 450 000 kuorma-autoa ja paljon muita maatalouskoneita. Tämän johdosta on maataloustöiden koneellistamistaso kohonnut.

Koneiden käyttöönotto on muuttanut perinpohjin maatalouden käyttövoimavarojen rakenteen. Vuonna 1916 työjuhdat muodostivat 99,2%, mutta

koneellinen käyttövoima vain 0,8% maatalouden kaikista käyttövoimavaroista. Vuonna 1940 tuli työjuhtien osalle 22% ja koneellisen käyttövoiman osalle 78%, ja vuoden 1955 alkuun mennessä vastaavasti 7 ja 93% (siitä traktoreita 33%, kuorma-autoja 31, kombainien moottoreita 15, sähkömoottoreita 4, muita voimakoneita 10%).

Maatalouden sosialistinen uudistaminen lopetti alkeellisen, vuosisatoja käytetyn kolmivuoroviljelyn ja teki mahdolliseksi käyttää uusia, edistyneimpiä viljelyjärjestelmiä. Näiden järjestelmien peruspiirteitä ovat: uusimman tekniikan ja maataloustieteen saavutusten laaja juurruttaminen maataloustuotantoon, oikean vuoroviljelyn voimaansaattaminen kehittämällä laajalti rehu-, vihannes- ja raaka-ainekasvien kylvöjä, keino- ja orgaanisten lannoitteiden käyttö, maiden keinokastelu kuivuudesta kärsivillä seuduilla, soiden kuivaus jne.

Sosialistisen maatalouden oikea hoitaminen edellyttää maataloustuotantolaitosten tiettyä erikoistamista (spesialisointia). Sosialististen maataloustuotantolaitosten *erikoistaminen* ilmenee siinä, että kyseisen piirin tai vyöhykkeen luonnonehtoja ja taloudellisia olosuhteita vastaavasti kullekin tuotantolaitokselle määritellään suunnitelmallisesti johtavat alat ja niiden rinnalla kehitetään lisäaloja. Erikoistuminen ei näin ollen kiellä, vaan edellyttää *monialaisen talouden* kehittämistä sovittamalla oikealla tavalla yhteen perus- ja lisäalat. Tällaisessa taloudessa voidaan maa ja työvoima käyttää mahdollisimman hyödyllisesti.

Rinnan maatalouden talousyksikköjen koon suurentamisen ja teknillisen uudestivarustamisen kanssa tapahtuu ajanmukaista uusinta tekniikkaa hallitsevien ja agronomisia tietoja omaavien uusien maataloustuotannon kaaderityöntekijäin kouluttaminen. Neuvostoliitossa ovat maataloustieteen saavutukset ensimmäistä kertaa historiassa tulleet talonpoikaiston laajojen joukkojen omiksi. Uuden tekniikan joukkomittainen käytäntöönotto on synnyttänyt koneellistetun maataloustyön uusia ammatteja: traktorinohjaajien, kombaininkäyttäjien, autonkuljettajien, mekaanikkojen, puima-, pellavanloukutus-, puuvillankorjuu- ja muiden koneiden käyttäjien ammatit. Kollektiivitalousjärjestelmä on synnyttänyt monilukuisia ammattitaitoisia tuotannon johtajia ja järjestäjiä — kollektiivitalouksien puheenjohtajia, prikaatinohjaajia, agronomeja ja karjanhoitoteknikkoja, farmien hoitajia ja muita.

Teknillisen edistyksen tiet sosialismin vallitessa. Teknillinen edistys noudattaa sosialismin vallitessa seuraavia peruslinjoja: tuotantokaluston ja teknologisten prosessien täydellistäminen, työprosessien koneellistaminen ja automatisointi, kansantalouden sähköistäminen, kemian laaja soveltaminen tuotantoon ja atomivoiman käyttö rauhanomaisiin tarkoituksiin.

Teknillisen edistyksen perustana on *tuotantokaluston parantaminen* pitäen silmällä koneiden tuottavuuden kohottamista, niiden taloudellisuutta ja varmuutta työssä, keston pidentämistä, niiden hoidon automatisoinnin kohottamista, niiden valmistamiseen

tarvittavan metallimäärän ja muiden materiaalien vähentämistä. Tuotantokaluston parantaminen on erottamattomasti sidottu teknologisten prosessien parantamiseen, kuten raaka-aineen ja materiaalien muokkaus- ja käyttömenetelmät, uusien raaka-aine- ja materiaalilajien käytäntönottaminen, suuren ja hyvin suuren nopeuden, paineen ja lämpötilan käyttäminen.

Sosialismi avaa laajat mahdollisuudet tuotantokaluston ja teknologisten prosessien jatkuvalla parantamiselle. Sosialismin aineellisen tuotantoperustan kehitys ei ole mahdollinen ilman päättävää taistelua paikallaan polkemista ja rutiinia vastaan tekniikan alalla, se vaatii neuvostoliittolaisen ja ulkomaisen edistyneimmän tieteen ja tekniikan kaikkien saavutusten nopeaa ja laajaa soveltamista tuotantoon.

Neuvostovallan vuosina on perustettu laaja tieteellisten tutkimuslaitosten ja konstruktorijärjestöjen verkosto: työläisten keksintötoiminta ja tuotannon uranturtaajien joukkoliike ovat kehittyneet hyvin laajaksi.

Neuvostoliittolainen teknillinen ajattelu ratkaisee menestyksellisesti monia uusia teknillisiä ongelmia uusien koneiden ja mekanismien konstruomiseksi kaikkia tuotannonaloja varten. Neuvostoliittolaiset konstruktorit ovat luoneet sellaisia koneita kuin esimerkiksi kaivoskombainit, monet maatalouskoneet (perunanistutus- ja perunankorjuukoneet, pellavankorjuukombaini ja sokeri-juurikaskombaini), uusia nykyaikaisia kalustolajeja voimatalouden alalla, voimakkaita koneistoja rakennustöitä varten, useita uusia metallinleikkauskone-tyyppejä ynnä muita.

Ulkomaiden tieteen ja tekniikan saavutusten kaikinpuolinen hyväksikäyttäminen on tärkeä tekijä teknillisen edistyksen alalla. Eräissä tapauksissa meikäläisissä tuotantolaitoksissa valmistettu kalusto jää jälkeen ulkomailta valmistetuista parhaista malleista. Sosialistisen järjestelmän etevämyydet luovat kaikki mahdollisuudet teknillisen edistyksen jouduttamiselle, erällä tuotannonaloilla ilmenevän jälkeenjäämisen voittamiseksi, jotta kapitalistisen maailman tieteen ja tekniikan saavutukset voidaan ylittää lyhyen ajan kuluessa.

Hyvin suuri merkitys teknillisessä edistyksessä sosialismin aikana on työprosessien koneellistamisella. *Koneellistaminen* on käsivoimin tehtävän työn korvaamista koneiden avulla tehtävällä työllä. Työprosessien johdonmukainen koneellistaminen on sosialismin vallitessa taloudellinen välttämättömyys. Sosialistisen tuotannon keskeytymätön ja nopea kasvu voidaan turvata vain kehittämällä tekniikkaa alituisesti yhä täydellisemmäksi ja työprosessien monipuolisella koneellistamisella.

Neuvostoliitossa toteutetaan johdonmukaisesti tärkeimpien ja paljon työtä vaativien tuotantoprosessien koneellistamista kaikilla kansantalouden aloilla.

Neuvostoliiton teollisuudessa on tuotannon koneellistaminen saavuttanut korkean tason. Hiiliteollisuudessa, missä ennen vallankumousta oli kokonaan vallitsevana raskas käsivoimin tehty työ, muodosti uranjyrsintäkoneiden, sähkövoimalla käyvien kuljetusvälineiden ja kuormauskoneistojen laajan käytäntönotton pohjalla tapahtunut koneellistaminen jo v. 1940 uranjyrsinnässä ja louhinnassa 94,8%, luonnissa 90,4, maanalaisessa kuljetuksessa 58,4 ja hiilen kuormauksessa rautatievaunuihin 86,5%. Sodanjälkeisenä aikana on koneellistettu täydellisesti uranjyrsintä, louhinta ja luonti, samoin maanalainen kuljetus ja

hiilen kuormaus rautatievaunuihin. Suuria menestyksiä on saavutettu muidenkin teollisuudenalojen koneellistamisessa. Niinpä esimerkiksi vesivoimalaitosten rakennustyössä käytetään sellaisia mainioita neuvostotekniikan saavutuksia kuin uusia voimakkaita kaivinkoneita, buldozereja, imuruoppaajia ja muita. Uralin koneenrakennustehtaan rakentama neljäntoista kuution asteleva kaivinkone pystyy nostamaan yli 2,5 miljoonaa kuutiometriä maata vuodessa ja korvaa-
maan 7 000 työmiehen ruumiillisen työn.

Kollektiivitalouksissa oli v. 1954 koneellistettu melkein koko kesanto- ja syyskylvö; syysviljojen kylvötoista oli koneellistettu 95%, kevätiljojen kylvötoista 88%, puuvillan, sokerijuurikkaan ja muiden raaka-ainekasvien istutus- ja kylvötyöt oli koneellistettu melkein kokonaan. Yli 40% kollektiivitalouksien perunanviljelmistä oli kone- ja traktoriasemien istuttamia. Kombaineilla korjattiin 82% kaikista viljakasveista ja 93% auringonkukasta. Tärkeimpien pelto-
töiden koneellistamista kollektiivitalouksissa viedään päätökseen. Neuvostotiloilla on tärkeimmät maataloustyöt pääpiirteissään koneellistettu. Maatalouden koneellistamisen alalla saavutetut tulokset eivät kuitenkaan ole riittäviä yhteis-
kunnan kasvavan maataloustarvikesyntyn tyydyttämisen kannalta katsoen. Neuvostotiloilla ja kollektiivitalouksissa on elävän työn kulutus tuoteyksikköä kohti yhä vielä suuri. Edelleenkin täytyy kehittää laajasti suuritoisten prosessien koneellistamista karjataloudessa, vihannesviljelyksessä, hedelmätarhanhoidossa sekä maataloustuotteiden kuljetuksessa, lastauksessa ja purkauksessa, kastelu-
toissa ja suoperäisten maiden kuivauksessa.

Socialismin vallitessa saa täyskoneellistaminen yhä suuremman kehityksen. *Täyskoneellistaminen* merkitsee kaikkien toisiinsa sidot-
tujen tuotantoprosessin vaiheiden, niin perus- kuin apuvaiheidenkin, koneellistamista ja pohjautuu toisiaan täydentävien koneiden järjestelmään. Se tekee lopun aukoista tuotannon koneellistami-
sessa. Täyskoneellistamisen tuloksena syntyy koko tuotantoproses-
sin käsittävä *koneiden järjestelmä*.

Koneellistamisen korkein aste on tuotannon *automatisointi*, toisin sanoen itsesäätelyn pohjalla toimivien automaattikoneiden soveltaminen. Mitä kiinteimmässä yhteydessä automatisointiin on *kaukomekaniikka*, toisin sanoen koneistojen ohjaus ja niiden toiminnan valvonta välimatkan päästä (kauko-ohjaus). Niissä tapauksissa, jolloin tuotantoprosessin kokonaisuudessaan käsittävä
koneiden järjestelmä toimii itsesäätelyn pohjalla, on kysymyksessä *automaattinen koneiden järjestelmä*. Automaattinen koneiden jär-
jestelmä suorittaa kaikki raaka-aineen valmiiksi tuotteeksi jalosta-
miseen tarvittavat tuotantoprosessit ilman ihmisen välitöntä vaiku-
tusta ja tarvitsee vain tarkkailua hänen taholtaan.

Sodanjälkeisinä vuosina on eräillä Neuvostoliiton teollisuusaloilla päästy tiettyihin tuloksiin tuotantoprosessien automatisoinnin alalla. Neuvostoliiton mustan metallurgian tuotantolaitoksissa sulatetaan yli 90% kaikesta takkirau-
dasta sellaisissa masuuneissa, joissa on automaattinen puhalluslämmön sääntely, ja noin 90% kaikesta martinuuniteräksen tuotosta sulatetaan automaattisella lämpötilasääntelyllä varustetuissa uuneissa. Sulatus- ja martinuunien automati-
soiminen mustassa metallurgiassa on kohottanut niiden tuottoisuutta 7—10 prosentilla ja supistanut polttoaineen kulutusta 6 prosentilla. Koneenrakennusteollisuudessa lisääntyy joka vuosi automaattisten ja puoliautomaattisten metallin-
työstökoneiden, metallipuristusautomaattien ja myös automaattisen tarkkailu- ja mittauskojeiston määrä. Automaattisen koneiston käyttö kemiallisen, paperi-,
öljynjalostus- ja muilla teollisuuden aloilla lisääntyy. Automaattisia koneiden järjestelmiä on Neuvostoliitossa automatisoitujen työkonoiden ja muiden
koneiden rivistöjen tahi erillisten automatisoitujen tuotantolaitosten muodossa.

Koneellistamisen laaja soveltaminen tuotantoon sosialismin vallitessa on työn tuottavuuden nopean kasvun perustana ja johtaa ruumiillisen työn yhä suurempaan lähentymiseen henkiseen työhön.

Kaikkien taloudenalojen uudestijärjestely koneellisen suurtuotannon pohjalla ja tuotantoprosessien johdonmukainen koneellistaminen liittyvät kiinteästi *sähköistämiseen*. Sähköistäminen on nykyaikaisen suurtuotannon teknillinen perusta.

Socialismi turvaa sähkön suunnitelmallisen juurruttamisen kaikille kansantalouden aloille. Sähköistämislle sosialismin vallitessa on luonteenomaista: ensiksi, sähkövoiman tuotannon centralisaatio ja tuotantokyvyn konsentraatio suuriin voimalaitoksiin, erillisiä voimalaitoksia voimakkaiksi piirien tai useampien piirien yhteisiksi verkostoiksi yhdistävien korkeajännitteisten sähkönsiirtolaitteiden nopea kehitys, silmämääränä yhtenäisen korkeajänniteverkoston muodostaminen koko maata varten; toiseksi, vesivoimalaitosten laaja rakennustyö ja niiden osuuden järjestelmällinen kohottaminen sähkövoiman yleisessä tuotannossa, mikä on mitä tärkein keino maan voimataseen parantamisessa; kolmanneksi, suurten kaupunkien ja teollisuuskeskusten kaukolämmitysjärjestelmän kehitys.

Teollisuuden sähköistäminen muuttaa tehtaiden näön. Monimutkaista siirtokoneistoa vaativan keskusvoimakoneen tilalle on melkein kaikissa tuotantolaitoksissa tullut yksittäinen sähkönkäyttö. Työkoneiden sähköistäminen muodostaa voimataloudellisen perustan tuotannon täyskoneellistamiselle ja automatisoinnille. Sähkön käytön pohjalla on syntynyt uusia teollisuudenaloja — mustien ja värimetallien sähkömetallurgia, sähkökemiala ja uusia metallinjalostusmenetelmiä.

Suuri merkitys Neuvostoliiton jatkuvalle sähköistämislle on viidennellä viisivuotiskaudella vauhtiin päässeellä suurten vesivoimalaitosten rakennustyöllä Volgan, Dnjeprin, Donin, Kaman, Angaran, Irtyshin, Obin ja muiden jokien varsilla. Eräät niistä ovat maailman suurimpia. Näiden voimalaitosten rakentaminen tekee mahdolliseksi löytää kokonaisratkaisu ongelmille, jotka koskevat halvan sähkövoiman saantia suurissa mitoissa, maatalouden ja liikenteen sähköistämisen laajaa kehittämistä, uusien paljon sähköä vaativien tuotannonalojen luomista, laivakulun parantamista jne.

Viidennen viisivuotissuunnitelman neljän vuoden kuluessa pantiin käyntiin tekniikan viimeisen sanan mukaan varustetut voimakkaat vesivoimalaitokset: Tsimljanskin vesivoimalaitos, teho 164 000 kilowattia, Gjumushin — 224 000 kilowattia, Ylä-Syvärin — 160 000 kilowattia, Mingetshaurin — 357 000 kilowattia. Kaman vesivoimalaitoksen ensimmäinen vuoro — 126 000 kilowattia, laitoksen koko tehon noustessa 500 000 kilowattiin, ym. Saman ajan kuluessa pantiin käyntiin suuria lämpösähköasemia: Mironovon lämpösähköasema, teho 400 000 kilowattia, Slavjanskin — 200 000 kilowattia, Etelä-Kuzbassin — 400 000 kilowattia, Tsherepetin lämpösähköaseman ensimmäinen vuoro — 300 000 kilowattia, nykyisin sitä laajennetaan 600 000 kilowattiin, ja eräitä muita. Uudet voimakkaat vesivoimalaitokset — Kuibyshevin, Gorkin, Kahovkan ja eräät muut — antavat teollisen virran v. 1955. Neuvostoliitossa rakenteilla olevien vesivoimalaitosten teho on melkein kolme kertaa suurempi kuin kaikkien vuoden 1954 alussa toimineiden vesivoimalaitosten teho yhteensä. Sodanjälkeisellä kaudella ryhdyttiin

juurruttamaan sähköä maatalouteen. Vuoden 1955 alussa maalaiskylien sähköasemien voimakkuus oli kasvanut 6-kertaisesti vuoteen 1940 verraten; sähkövoimaa käytti noin 40% kaikista kollektiivitalouksista. Puinnin, samoin kuin useiden karjatalouden tuotantoprosessien koneellistaminen tapahtuu monissa kollektiivitalouksissa ja neuvostotiloilla sähkövoiman käytön pohjalla (rehujen valmistus, vedensaanti, lehmien lypsy, lampaiden keritseminen jne.).

Nykyaikaisen tekniikan edistyminen ilmenee myös yhä laajemmassa kemian kehityksessä ja kemiallisten aineenjalostusmenetelmien soveltamisessa. Kemialliset menetelmät merkitsevät tuotantoprosessien jouduttamista, raaka-aineen mahdollisimman täydellistä käyttöä sekä uudenlaisten raaka-aineiden ja materiaalien luomista. Kemiallisesta teollisuudesta on tullut Neuvostoliitossa koko kansantalouden teknillisen kehityksen voimakas tekijä. Nykyaikainen kemiallinen tuotanto on yleensä automatisoitu. Se jatkuu keskeytymättä, automaattisesti tarkkailtavassa ja säänneltävässä suljetussa kojeistossa, ihmisen siihen välittömästi puuttumatta. Kemiallistaminen on maanviljelyskasvien satoisuuden kohottamisen tärkeä ehto. Kulutustarvikkeiden runsauden luominen liittyy maatalouden laajaan kemiallistamiseen.

Tekniikan nykyisen kehitysvaiheen suurimpana saavutuksena on *atomi-voiman* hankinta- ja käyttömenetelmien löytäminen. Neuvostoliitto on ensimmäinen maa, joka on ryhtynyt käyttämään atomivoimaa rauhanomaisiin tarkoituksiin. Neuvostoliitossa jo toimii maailman ensimmäinen atomikäyttöinen teollinen sähköasema, jonka hyötyteho on 5 000 kilowattia.

Sosialistisen tuotannon sijainti. Sosialismin oloissa muodostuu uusi *tuotannon sijainti* ja uusi yhteyksien järjestelmä tuotannonalojen ja maan eri seutujen välillä.

Porvarillisessa yhteiskunnassa voitontavoittelu ja kilpailu johtavat tuotannon epätasaiseen ja epäjärkiperäiseen sijaantiin. Teollisuus keskittyy valtoimesti muutamiin harvoihin keskuksiin, samalla kun suunnattomat maa-alueet, varsinkin syrjäiset siirtomaaseudut, ovat tuomitut teolliseen takapajuisuuteen. Sosialismin vallitessa toteutetaan tuotannon sijoittamista suunnitelmallisesti, pitäen silmällä yhteiskunnallisen työn tuottavuuden kasvua, sosialistisen valtion mahdin lujittamista ja työvätekevien hyvinvoinnin kohoamista. Sosialistista tuotantoa sijoittaessaan Neuvostovaltio pitää lähtökohtana seuraavia periaatteita, jotka johtuvat sosialistisen talouden lainmukaisuuksista.

Ensiksi, tuotannon lähentäminen kaikin keinoin raaka-ainelähteisiin sekä teollisuus- ja maataloustuotteiden kulutusalueisiin. Viitoittaessaan perusteita teollisuuden uudestijärjestelyä ja maan yleistä taloudellista nousua tarkoittavaa suunnitelmaa varten Lenin esitti:

„Tähän suunnitelmaan tulee kuulua:

teollisuuden järkiperäinen *sijoittaminen* Venäjällä ottaen huomioon raaka-aineen läheisyyden ja mahdollisimman pienen työnkulutuksen siirryttäessä raaka-aineen muokkauksesta kaikkiin

toisiaan seuraaviin puolivalmisteiden jalostusvaiheisiin aina valmiin tuotteen saantiin saakka”¹.

Sellainen tuotannon sijoittaminen tarjoaa mahdollisuuden luonnon varalähteiden parempaan käyttöön, epäjärkiperäisten kuljetusten lopettamiseen, mikä tuottaa huomattavasti työn säästöä koko yhteiskunnan mitassa ja turvaa kansantalouden kasvuvauhdin jouduttamisen.

Toiseksi, suunnitelmallinen alueellinen työnjako talousalueiden välillä ja näiden alueiden talouden kehitys talouskompleksina ottaen huomioon jokaisen alueen luonnonehdot sekä tiettyjen teollisuustavarain ja maataloustuotteiden tuotannon taloudellisen tarkoituksenmukaisuuden. Talousalueiden talouden kehitys talouskompleksina, ottaen huomioon kyseessä olevan alueen polttoaine-, rakennusaine-, kevyen teollisuuden joukkovalmiste- ja ravintotuotetarpeet, supistaa tarpeettomia kaukokuljetuksia ja muita epäjärkiperäisiä kuljetuksia sekä myötävaikuttaa paikallisten raaka-ainelähteiden käytäntöönottamiseen.

Kolmanneksi, teollisuuden suunnitelmallinen sijoittaminen koko maassa, mikä tekee mahdolliseksi uusien kaupunkien ja teollisuuskeskusten muodostumisen aikaisemmin takapajuisina olleilla maatalousseuduilla, maatalouden lähentämisen teollisuuteen. Tämä myötävaikuttaa kaupungin ja maaseudun välillä olevan oleellisen eroavaisuuden poistamiseen.

Neljänneksi, tosiasiallisen taloudellisen eriarvoisuuden poistaminen kansojen väliltä, aikaisemmin takapajuisina olleiden kansallisten alueiden talouden nopea nousu, mikä on kansojen ystävyyden ja yhteistyön lujittumisen aineellinen perusta.

Tämän ohessa sosialistista tuotantoa sijoitettaessa huomioidaan sosialistisen valtion puolustuskuntoisuuden lujittamisen edut, mistä johtuu, että monia teollisuusaloja on kehitettävä erikoisen nopeasti maan sisäosissa.

Neuvostovallan vuosina Neuvostoliitossa on tehty suuri työ kapitalismilta periytyneen epätasaisuuden poistamiseksi tuotannon sijoituksessa.

Teollisuuden lähentyminen raaka-ainelähteisiin on ilmennyt ennen kaikkea maan itäisten seutujen nopeutetussa kehittämisessä sekä uusien polttoaine-, metallurgia- ja koneenrakennusteollisuuskeskusten, samoin kevyen teollisuuden keskusten luomisessa Uralilla, Länsi-Siperiassa, Keski-Aasiassa ja Kazakstanissa. Uusista teollisuuspesäkkeistä on tullut talous- ja kulttuurikeskuksia, jotka muuttavat nämä piirit ja alueet aivan toisenlaisiksi. Voimakkaan teollisuusperustan luominen maan itäosiin oli eräs Neuvostoliiton Suuressa Isänmaallisessa sodassa saavuttaman voiton tärkeimmistä edellytyksistä.

¹ V. I. Lenin, Tieteellisten ja teknillisten töiden suunnitelmaluonnos, Teokset, 27. osa, s. 288.

Isänmaallisen sodan aikana ja sodanjälkeisinä vuosina on teollisuus itäisillä seuduilla — Volganvarrella, Uralilla, Siperiassa, Kauko-Idässä, Kazakhian SNT:ssa ja Keski-Aasian liittotasavalloissa kehittänyt vieläkin voimakkaammin.

Vuonna 1954 näillä seuduilla tuotettiin noin kolmasosa maan koko teollisuustuotosta, yli 60% koko vuoriöljymäärästä, enemmän kuin puolet koko teräs- ja valssirautamäärästä, melkein puolet koko kivihiilimäärästä ja yli 40% sähkövoimamäärästä.

Kun koko teollisuustuotto Neuvostoliitossa yleensä kasvoi vuodesta 1940 vuoteen 1954 2,8-kertaiseksi, niin itäisillä seuduilla se kasvoi 4-kertaiseksi.

Neuvostotasavalloissa — Uzbekian, Kazakhian, Kirgisian, Turkmenian ja Tadžhikian tasavalloissa, joiden asukasluku on alle 20 miljoonan, tuotettiin sähkövoimaa v. 1954 yli neljä kertaa enemmän kuin Neuvostoliiton itäisissä naapurimaissa — Turkissa, Iranissa, Afganistanissa ja Pakistanissa yhteensä, niiden asukasmäärän ollessa yli 130 miljoonaa henkeä.

Sosialistisen teollisuuden kehitys useilla talousalueilla, joilla ennen ei ollut teollisuutta, on johtanut siihen, että vanha aluejako teollisuus- ja maatalousalueisiin on pääpiirteissään menettänyt merkityksensä. Neuvostoliiton maataloustuotannon sijainnissa on tapahtunut tärkeitä muutoksia, jotka ovat todisteena siitä, että vallankumousta edeltäneen Venäjän maatalouden entinen yksi-puolinen erikoistuminen lopetetaan menestyksellisesti. Neuvostoliiton itäisillä seuduilla on luotu suuri viljatalousalue, maatalouskasvien viljely on ulotettu kauas pohjoiseen, kaupunkien ja teollisuuskeskusten ympärille on kasvanut elintarvikealueita.

Saavutetuista tuloksista huolimatta on sosialistisen tuotannon sijoittamisessa yhä vielä vakavia puutteellisuuksia. Niinpä vielä nytkin useissa tapauksissa rakennetaan uusia tuotantolaitoksia vanhoille teollisuusalueille ottamatta huomioon näiden laitosten turvaamista paikallisella raaka- ja polttoaineella. Samaan aikaan teollisen rakennustyön kehitys maan itäosissa ja varsinkin Siperiassa, Kauko-Idässä, Keski-Aasiassa ja Kazakstanissa, missä on riittävästi raaka-aine- ja energiavaroja, jää vakavasti jälkeen.

Näiden epäkohtien poistaminen ja tuotannon parempi sijoittaminen on eräs sosialistisen talouden edelleen kohottamisen tärkeimmistä tekijöistä.

Tuotannon sosialistinen sijainti takaa maan luonnonrikkauksien ja työvoimavarojen mitä tehokkaimman käytön ja myötävaikuttaa yhteiskunnallisen työn tuottavuuden kohottamiseen, tuotannon kasvuvauhdin jouduttamiseen ja Neuvostoliiton taloudellisen mahdollisuuden lujittamiseen.

LYHYITÄ YHTEENVETOJA

1. Sosialismin aineellisen tuotantoperustan muodostaa koneellinen suurtuotanto, joka käsittää kaikki kansantalouden alat ja joka perustuu korkeimpaan tekniikkaan ja riistosta vapaiden työntekijäin työhön. Sosialismin vallitessa kone palvelee työläisten ja talonpoikien työn säästämisen- ja helpottamiskeinona, kansan hyvinvoinnin kohottamiskeinona.

Neuvostoliiton sosialistinen teollisuus on maailman keskitehtyjn, teknillisesti edistynyt ja yhteenkokoutunein koko maan mitassa; se on kaikkien talouden alojen kehityksen perusta. Sosialistinen maatalous on maailman suurinta ja pitkälle koneellistettua maataloutta.

2. Sosialismin aineellinen tuotantoperusta nojautuu nyky-aikaisen edistyneimmän tieteen ja tekniikan uusimpiin saavutuksiin. Sosialismi tekee lopun kapitalismille ominaisesta tuotannon eri alojen ja prosessien välisestä epätasaisuudesta konetekniikan soveltamisessa ja takaa uuden tekniikan johdonmukaisen juurruttamisen kaikille kansantalouden aloille. Tekniikan kehittämisen peruslinjat sosialismin vallitessa ovat tuotantokaluston täydellistäminen ja teknologisten prosessien parantaminen, työprosessien koneellistaminen ja automatisointi, kansantalouden sähköistäminen ja kemian laaja soveltaminen sekä atomienergian käyttäminen rauhanomaisiin tarkoituksiin.

3. Sosialismi on taannut tuotannon suunnitelmallisen ja järkipärisen sijainnin, sen lähentämisen raaka-ainelähteisiin ja kulutusalueisiin, kansallisten alueiden taloudellisen takapajuisuuden voittamisen, teollisuuden ja maatalouden lähentämisen toisiinsa. Sosialistinen tuotannon sijainti tarjoo mahdollisuuden käyttää tarkoituksenmukaisesti luonnon varalähteitä ja työvoimavaroja, se johtaa suureen kulujen säästöön raaka-aineiden ja tuotteiden kuljetuksessa, on tärkeä tekijä sosialistisen tuotannon kasvun jouduttamisessa ja maan puolustuskuntoisuuden lujittamisessa.

XXVIII LUKU

TUOTANNONVÄLINEIDEN YHTEISKUNNALLINEN OMISTUS SOCIALISMIN TUOTANTOSUHTEIDEN PERUSTANA

Sosialistinen kansantalousjärjestelmä ja sosialistinen omistus. Sosialistisen yhteiskunnan taloudellisen perustan muodostavat sosialistinen kansantalousjärjestelmä ja tuotannonvälineiden sosialistinen omistus, jotka ovat tulleet voimaan tuloksena kapitalistisen talousjärjestelmän lopettamisesta, tuotannonvälineiden yksityisomistuksen lakkauttamisesta ja ihmisen harjoittaman toisen ihmisen riiston hävittämisestä.

Paljastaessaan kapitalismin ylistelijäin sepittelystä siitä, että tieteellisen kommunismin ohjelma on sellainen ohjelma, joka mukana pyrkii hävittämään omistuksen yleensä, Marx ja Engels kirjoittivat: „Kommunismille ei ole ominaista omistuksen poistaminen yleensä,

vaan porvarillisen omistuksen poistaminen”¹. Mikään yhteiskunta ei ole ajateltavissa ilman historiallisesti määräytyvää omistumuotoa. Lopettaessaan tuotannonvälineiden yksityisomistuksen proletaarinen vallankumous saattaa sen tilalle voimaan tuotannonvälineiden sosialistisen omistuksen.

Sosialismin vallitessa tuotannonvälineet ovat lakanneet olemasta pääomaa, toisin sanoen riiston väline. Sosialistisessa yhteiskunnassa ei ole luokkia, jotka hallitsevat monopolioikeudella tuotannonvälineitä, eikä tuotannonvälineitä vailla olevia luokkia. Sosialismin vallitessa tuotannonvälineet ovat *yhteiskunnallista omaisuutta*. Tuotantoprosessin perusaineokset — työvoima ja tuotannonvälineet — sosialismissa yhtyvät uudella pohjalla. Tämä pohja on sosialistinen suurtuotanto niin kaupungissa kuin maaseudullakin. Koska tuotannonvälineet ovat lakanneet olemasta pääomaa, ei sosialismin vallitessa ole kasautuneen työn jakoa pysyvään ja vaihtelevaan pääomaan. Yhteiskunnan kasaaman työn koko paljous, toisin sanoen yhteiskunnan hallussa jatkuvan tuotannon tarkoituksia varten oleva tuotannonvälineiden ja kulutusvälineiden koko paljous, palvelee kansan etuja eikä voi olla riiston edellytyksenä. „Porvarillisessa yhteiskunnassa on elävä työ vain keino kasautuneen työn lisäämiseksi. Kommunistisessa yhteiskunnassa on kasautunut työ vain keino työläisten elämänprosessin avartamiseksi, rikastuttamiseksi ja helpottamiseksi”².

Sosialismin oloissa yhteiskunnallinen omistus on jakamattomasti hallitsevana kaikilla kansantalouden aloilla. Neuvostoliitossa sosialistinen omistus käsitti v. 1950 99,4% kaikista maassa käytetyistä tuotannonvälineistä. Yhteiskunnallisen omistuksen jakamattoman herruuden tultua voimaansaatetuksi on lopullisesti lyöty alas porvariston ideologioiden valetoria kapitalistisen yksityisomistuksen ikuisuudesta ja järkkymättömyydestä.

Tuotannonvälineiden muuttaminen yhteiskunnalliseksi omaisuudeksi ja tuotannon työntekijöiden vapauttaminen kaikista riiston muodoista merkitsi uuden, sosialistisen kansantalousjärjestelmän voimaantumista.

Sosialistinen kansantalousjärjestelmä eroaa perinpohjin kapitalistisesta talousjärjestelmästä ja on sillä tähän nähden ratkaisevia etuisuuksia.

1. Sosialistisen kansantalousjärjestelmän vallitessa tuotannonvälineet ovat yhteiskunnallista omaisuutta, toisin sanoen kuuluvat työtätekeville sosialistisen valtion ominaisuudessa tahi kollektiivitalouksien ja muiden osuustoiminnallisten yhteenliittymien ominaisuudessa, minkä vuoksi työn tuotteetkin kuuluvat työtätekeville; kapitalistisen talousjärjestelmän vallitessa tuotannonvälineet ovat

¹ K. Marx ja F. Engels, Kommunistisen puolueen manifesti, K. Marx, F. Engels, Valitut teokset, I osa, 1948, s. 21. (Suom. erillisenä kirjasena, 1949, s. 57.)

² Sama, s. 22. (Suom. erillisenä kirjasena, 1949, s. 59.)

kapitalistien ja tilanherrojen yksityisomaisuutta, minkä vuoksi työn tuotteetkin kuuluvat kapitalisteille ja tilanherroille.

2. Sosialistinen kansantalousjärjestelmä merkitsee, että ihmisen harjoittama toisen ihmisen riisto on lopetettu ja että tuotanto suuntautuu koko yhteiskunnan kasvavien aineellisten ja kulttuuritarpeiden mahdollisimman täydelliseen tyydyttämiseen; kapitalistisen tuotannon tarkoituksena on kapitalistisen enimmäisvoiton hankkiminen työtätekevien riistolla, taloudelliseen häviöön saattamisella ja sortamisella.

3. Sosialistinen tuotanto kehittyy suunnitelmanmukaisesti ja herkeämättä, työtätekevien hyvinvoinnin ja heidän ostokykynsä herkeämätön kasvu on kannustimena tuotannon laajentamiseen ja luotettavana takeena liikatuotantopuliala ja työttömyyttä vastaan; kapitalistinen tuotanto kehittyy valtoimesti, tuotannon kasvu kohtaa esteen työtätekevien proletaarisen tilan ja heidän ostokykynsä suhteellisen supistumisen muodossa, mikä johtaa väistämättä liikatuotantopuliin, työttömyyden kasvuun ja joukkojen kurjuuteen.

4. Sosialismin vallitessa jokainen työntekijä saa aineellisia hyödykkeitä työnsä määrän ja laadun mukaan ja kansantulon jako suoritetaan pitäen silmällä työtätekevien hyvinvoinnin kohoaamista, sosialistisen tuotannon laajentamista kaupungissa ja maaseudulla, yhteiskunnallisen rikkauten lisäämistä; kapitalismin vallitessa kansantulon jako tapahtuu riistäjaluokkien ja niiden monilukuisen loismaisen palvelusväen rikastuttamiseksi.

5. Sosialistisen järjestelmän vallitessa valtiovalta on kaupungin ja maaseudun työtätekevien käsissä; työläiset, talonpojat ja sivistyneistö ovat kommunismin aktiivisia rakentajia, jotka tekevät työtä omiaksi hyväkseen, koko yhteiskunnan hyväksi; kapitalistinen talousjärjestelmä merkitsee, että valta yhteiskunnassa kuuluu kapitalisteille, jotka käyttävät tätä valtaa omistaville luokille mieluisen ja edullisen järjestyksen ylläpitämiseksi, mutta proletariaatti ja talonpoikaiston työtätekevät joukot ovat luokkia, joita riistetään ja joiden on pakko tehdä työtä kapitalistien ja tilanherrojen hyväksi.

Yhteiskunnallinen omistus on sosialistisen järjestelmän perusta, Synnyinmaan rikkauten ja mahtavuuden lähde. kaikkien työtätekevien vauraan ja kulttuurisen elämän lähde. Se on pyhä ja koskematton. Neuvostoliiton Perustuslaki velvoittaa jokaista neuvostoyhteiskunnan kansalaista varjelemaan ja lujittamaan yhteiskunnallista omistusta. Henkilöt, jotka kajoavat sosialistiseen omaisuuteen, ovat kansan vihollisia ja laki rankaisee heitä.

Kaksi sosialistista omistusmuotoa. Kommunismin ensimmäisessä vaiheessa sosialistinen yhteiskunnallinen omistus esiintyy kahdessa muodossa: 1) valtion omistuksen muodossa sekä 2) osuuskunnallisen ja kollektiivitaloudellisen omistuksen muodossa. *Valtion sosialistinen omistus* käsittää työläisten ja talonpoikien sosialistisen valtion, koko neuvostokansan, omaisuuden. *Osuuskunnallinen ja*

kollektiivitaloudellinen sosialistinen omistus käsittää eri kollektiivitalouksien ja osuustoiminnallisten yhtymien omaisuuden.

Kahta sosialistista omistusmuotoa vastaa *kaksi sosialististen talouksien lajia*: 1) valtion tuotantolaitokset (tehtaat, neuvostotilat, kone- ja traktoriasemat jne.) ja 2) osuustoiminnalliset (kollektiiviset) taloudet (kollektiivitaloudet, tuotantoartteilit, kulutusosuuskuntien tuotantolaitokset).

Kahden sosialistisen omistusmuodon olemassaolo johtuu historiallisista ehdoista, joissa proletaarinen vallankumous ja kommunismin rakentaminen tapahtuu. Työväenluokka tapaa valtiovallan vallattuaan historiallisesti muodostuneina erilaisia yksityisomistusmuotoja: toisaalla vieraan työn riistoon perustuvan kapitalistisen suuromistuksen, toisaalla talonpoikien, käsityöläisten ja kotiteollisuudenharjoittajien henkilökohtaiseen työhön perustuvan pienen yksityisomistuksen. Sosialistisen vallankumouksen kulussa kapitalistinen suuromaisuus pakkoluovutetaan ja siirtyy sosialistisen valtion käsiin. Niin syntyy valtion (koko kansan) sosialistinen omaisuus. Samalla tieteellisen kommunismin ohjelma hylkää talonpoikien, kotiteollisuudenharjoittajien ja käsityöläisten omaisuuden pakkoluovuttamisen tien pitäen sitä vieraana ja rikollisena tienä. Pienet ja keskisuuret tavarantuottajat yhtyvät vapaaehtoisesti tuotanto-osuuskuntiin, toisin sanoen kollektiivitalouksiin ja tuotannollisten osuuskuntien arteleihin ja heidän omistuksensa perustuotannonvälineisiin yhteiskunnallistuu osuustoimintaperusteilla. Niin syntyy osuuskunnallinen ja kollektiivitaloudellinen omaisuus.

Yhteiskunnallisen omistuksen kahden muodon olemassaolo on siis objektiivinen välttämättömyys ja se ilmentää niiden teiden onalautaisuutta, joiden kautta työväenluokka ja talonpoikaisto tulevat sosialismiin ja sitten kommunismiin.

„Kumpikin Neuvostoliitossa olevista luokista rakentaa sosialismia, kuuluu sosialistiseen talousjärjestelmään. Mutta ollessaan samassa yhteisessä sosialistisessa talousjärjestelmässä työväenluokka on työssään yhteydessä valtion sosialistiseen omaisuuteen (koko kansan omaisuuteen), mutta kollektiivitalonpoikaisto — osuuskunnalliseen ja kollektiivitaloudelliseen omaisuuteen, joka kuuluu eri kollektiivitalouksille sekä kollektiivitaloudellisille ja osuuskunnallisille yhtymille. Tämä yhteys sosialistisen omistuksen erilaisiin muotoihin määrääkin ensi sijassa näiden luokkien aseman erilaisuuden. Se määrää myös niiden myöhemmän kehitystien tietyn erilaisuuden.

Yhteistä niiden kehityksessä on se, että nämä molemmat luokat kehittyvät kommunismia kohden”¹.

Valtion omaisuutta Neuvostoliitossa ovat maa, sen uumenissa olevat luonnonrikkauudet, vedet, metsät, tehtaat, kaivokset, rauta-

¹ V. M. Molotov, Sosialismin Perustuslaki, Kirjoituksia ja puheita, 1937, s. 267.

tie-, vesi- ja ilmaliikenne, pankit, yhteysvälineet, valtion perustamat suuret maataloustuotantolaitokset (neuvostotilat, kone- ja traktoriasemat jne.), valtiolle kuuluvat kauppa- ja hankintalaitokset sekä kunnalliset laitokset ja pääasiallinen asuntovaranto kaupungeissa ja teollisuuspaikoilla.

Neuvostoliiton alue on kuudesosa maapallon maa-alasta — 22,4 miljoonaa neliökilometriä. Enemmän kuin neljännes tästä alueesta — yli 600 miljoonaa hehtaaria — on *maatalousmaita*; *metsien* peittämä ala tekee 700 miljoonaa hehtaaria.

Neuvostoliitto kuuluu maailman rikkaimpiin maihin *hyödyllisten kaivannaisten* varojen puolesta. Sosialistinen talousjärjestelmä on herättänyt eloon rikkauksia, jotka pysyivät koskemattomina tsaarin Venäjällä. Rautamalmin, vuoriöljyn, kalisuolojen, apatiitin, polttoturpeen ja monien muiden tärkeiden hyödyllisten kaivannaisten varojen puolesta Neuvostoliitto on ensimmäisellä tilalla maailmassa, hiilivarojen puolesta toisella.

Koko kansan omaisuutta ovat 200 000 valtion *teollisuuden* tuotantolaitosta, koko *rautatieverkosto*, *vesiliikenteen* laitokset, valtion tuotantolaitokset maataloudessa: yli 5 000 *neuvostotilaa*, noin 9 000 *kone- ja traktoriasemaa*, tuhannet maatalouden apulaitokset.

Koko kansan omaisuutta ovat monet tuhannet valtion *kauppalaitokset*. Valtiolle kuuluvat monilukuiset *tiede- ja kulttuurilaitokset*.

Valtion sosialistinen omaisuus, joka syntyi tehtaiden, liikenteen jne. kansallistamisen tuloksena, on sosialistisen rakennustyön vuosina neuvostokansan työn tuloksena lisääntynyt moninkertaisesti. Niinpä teollisuuden kiinteät tuotantovarannot olivat v. 1954 kasvaneet 24-kertaisesti vuoteen 1913 verraten.

Sosialistinen valtion omaisuus eroaa perinjuurin kapitalistisesta valtion omaisuudesta. Joidenkin tuotantolaitosten tai kokonaisten talouden alojenkin siirtyessä porvarillisen valtion omistukseen ei niiden sosiaalinen luonne muutu. Nykyaikainen porvarillinen valtio edustaa monopolipääoman etuja ja on sen käsissä väkivaltakoneistona, jonka avulla turvataan omistavan vähemmistön harjoittama työtätekevän enemmistön sorto. Tämän vuoksi valtiokapitalistiset yrityksetkin ovat yrityksiä, jotka perustuvat työtätekevien riistoon ja ovat kansaa vastassa sille vieraana, orjuuttavana voimana.

Sosialistisessa yhteiskunnassa pitävät valtaa käsissään työväenluokan johtamat työtätekevät. He hallitsevat tuotannonvälineitä. Sosialistisissa tuotantolaitoksissa käytettävä työvoima ei ole tavaraa, sillä tuotannonvälineitä hallitsevat työtätekevät eivät voi myydä itselleen omaa työvoimaansa. Sosialistisissa tuotantolaitoksissa ei sen vuoksi ole lainkaan mahdollisuutta ihmisen harjoittamaan toisen ihmisen riistoon.

Valtion omistus on vallitseva omistusmuoto sosialistisessa yhteiskunnassa: sen osalle tulee noin 91 % kaikista Neuvostoliiton tuotantovarannoista. Neuvostomaan rikkauksien valtaosa, työtätekevien aineellisen hyvinvoinnin ja kulttuurin kasvun tärkeimmät lähteet ovat siis koko kansan omaisuutta.

Osuuskunnallista ja kollektiivitaloudellista omaisuutta Neuvostoliitossa ovat kollektiivitalouksien ja osuustoimintajärjestöjen yhteiskunnalliset tuotantolaitokset elävine ja kuolleine inventaareineen, kollektiivitalouksien ja osuustoimintajärjestöjen valmistamat tuotteet

ja myös niiden yhteisrakennukset. Kollektiivitaloudet ja muut osuustoiminnalliset tuotantolaitokset työskentelevät maalla, joka on koko kansan omaisuutta. Kone- ja traktoriasemiin keskitetty ja kaikkien perustöiden suorittamiseen kollektiivitalouksissa käytettävä erittäin runsas teknillinen välineistö on myös koko kansan omaisuutta.

Osuuskunnallista ja kollektiivitaloudellista omaisuutta on ennen kaikkea 89 000 *kollektiivitalouden* omaisuus: kollektiivitalouksien rakennukset, sadat tuhannet karjafarmit, yhteiskunnallistettu työjuhtakanta, maatalouskalusto, kollektiivitalouksien kulttuuri- ja palvelulaitosten suuri verkosto (klubit, lukusalit, lastenseimet, kylälaboratoriot jne.). Sosialistisen rakennustyön kulussa on kollektiivitalouksien yhteiskunnallinen omaisuus lisääntynyt suuresti. Vuodesta 1940 vuoteen 1954 kollektiivitalouksien jakamattomat varannot lisääntyivät 2,8-kertaisesti.

Teollisuustuotannon osuustoiminnallinen muoto sosialistisessa yhteiskunnassa esiintyy *tuotantoarttelien* tuotantolaitosten muodossa. Tuotanto-osuuskuntien tehtävänä on kehittää pääasiassa joukkokulutusesineiden tuotantoa käyttämällä tätä varten ensi sijassa paikallisia raaka-ainevaroja. Tuotanto-osuuskuntien tuotantolaitoksissa käytettävät tuotannonvälineet ja niiden valmistamat tuotteet ovat tuotantoarttelien omaisuutta. Erilaisissa tuotanto-osuuskunnissa Neuvostoliitossa oli vuoden 1954 lopussa yli 14 000 arttelia, joilla oli teollisuustuotantoa.

Osuustoiminnallinen liikemuoto esiintyy kaupan alalla *kulutussosuuskuntina*, jotka yhdistävät pääasiassa maalaisväestöä. 23 000 kulutusosuuskunnan omistuksessa on monihaarainen myymälä- ja varastoverkosto.

Valtion sekä osuuskunnallisen ja kollektiivitaloudellisen omistuksen kaikinpuolinen lujittaminen ja kehittäminen on erittäin tärkeä edellytys koko kansantalouden jatkuvalle kasvulle ja neuvostoyhteiskunnan siirtymiselle vähitellen sosialismista kommuniin.

Valtion sekä osuuskunnallisen ja kollektiivitaloudellisen omistuksen muodot, samoin kuin valtion tuotantolaitokset ja kollektiivitaloudet ovat *samantyyppisiä* sosiaaliselta luonteeltaan. *Yhteistä* valtion tuotantolaitoksille ja kollektiivitalouksille on se, että kummatkin: 1) perustuvat sosialistisesti yhteiskunnallistettuihin tuotannonvälineisiin ja kollektiiviseen työhön, 2) tekevät mahdottomaksi ihmisen harjoittaman toisen ihmisen riiston, 3) hoitavat taloutta suunnitelmallisesti, työtätekevien kasvavien tarpeiden tyydyttämiseksi, 4) toteuttavat sosialistista työn mukaan tapahtuvan jaon periaatetta.

Samalla on valtion sekä osuuskunnallisen ja kollektiivitaloudellisen omistusmuodon välillä, samoin kuin valtion tuotantolaitosten ja osuustoiminnallisten (kollektiivisten) talouksienkin välillä, tiettyjä *eroavaisuuksia*.

Ensiksi. Valtion tuotantolaitoksissa vallitsevat sosialistiset tuotantosuhteet niiden kypsyneimmässä, johdonmukaisessa muodossa. Valtion omaisuus on *koko kansan omaisuutta*; valtion tuotantolaitoksissa on yhteiskunnallistettu poikkeuksetta kaikki tuotannonvälineet. Osuuskunnallinen ja kollektiivitaloudellinen omaisuus on *ryhmäomaisuutta*, eri kollektiivien eli työtätekevien yhteenliittymien (maatalousarttelin, kulutusosuuskunnan, tuotantoarttelin)

omaisuutta; kollektiivitalouksissa (niiden arttelimuodossa) on vapaaehtoisesti yhteiskunnallistettu osuuskuntiin liittyneiden talonpoikien perustuotannonvälineet; tiettyä osaa tuotannonvälineistä ei Maatalousartelin sääntöjen mukaan yhteiskunnallisteta, vaan se jää kollektiivitalouteen kuuluvan perhekunnan henkilökohtaiseen omistukseen (kollektiivitalonpojan henkilökohtainen aputalous).

Toiseksi. Valtion tuotantolaitosten tuotteet ovat sosialistisen valtion omaisuutta ja ne myydään valtion elinten määräämässä järjestyksessä ja hinnoilla. Kollektiivitaloudellisen tuotannon tuotteet ovat kunkin kollektiivitalouden omaisuutta. Osa näistä tuotteista menee valtiolle annettujen hankintasitoumusten täyttämiseen kiinteillä valtion hinnoilla sekä kone- ja traktoriaseman kollektiivitaloudessa suorittamien töiden maksuun luontoismuodossa. Koko muu tuotto jää kollektiivitalouden käyttöön ja menee säädettyjen yhteiskunnallisten kollektiivitalousvarantojen muodostamiseen ja jaettavaksi arttelin jäsenten kesken työpäiväyksikköjen mukaan. Jonkin osan tuotteistaan kollektiivitaloudet myyvät ostohinnoilla, jotka ovat suuremmat kuin hankintahinnat, tahi kollektiivitalouksien kaupankäynnin tietä markkinoilla muodostuvilla hinnoilla.

Kolmanneksi. Valtion tuotantolaitoksissa, jotka ovat koko kansan omaisuutta, maksetaan työläisen henkilökohtaiseen kulutukseen tuleva osuus yhteiskunnallisesta tuotteesta *työpalkan* muodossa. Valtio säätää edeltä käsin tietynsuuruisen maksun valmiste- tai työaikayksiköltä. Arttelinsa jäsenenä kollektiivitalonpoika saa hänelle kuuluvan tulo-osuuden *työpäiväyksiköiltä* kollektiivitaloutensa varannosta. Tämän tulo-osuuden suuruus riippuu niin kollektiivitalonpojan osallistumisen asteesta yhteiskunnalliseen työhön, mikä ilmenee hänen tekemiensä työpäiväyksikköjen määrässä, kuin myös työn tuottavuuden tasosta ja kollektiivitalouden yhteistalouden kehittyneisyydestä, mikä ilmenee jokaiselta työpäiväyksiköltä saadun maksun suuruudessa. Mitä paremmin kollektiivitalous kokonaisuudessaan tekee työtä, mitä korkeampi on tässä kollektiivitaloudessa maatalouskasvien satoisuus ja karjanhoidon tuotto, sitä suuremmat ovat jokaisen kollektiivitalonpojan tulot. Työpalkka maksetaan työläiselle rahamuodossa. Arttelin tulot jaetaan kollektiivitalonpoikien kesken raha- ja luontoismuodossa (tuotteina). Kun työläisen tulojen lähteenä on ainoastaan työ sosialistisessa tuotantolaitoksessa, on kollektiivitalonpojan pääasiallisena tulolähteenä hänen työnsä kollektiivitalouden yhteistaloudessa ja lisälähteenä työ kollektiivitalouteen kuuluvan perhekunnan henkilökohtaisessa aputaloudessa. Osan työpäiväyksiköistä ja henkilökohtaisesta aputaloudesta saamistaan tuotteista kollektiivitalonpoika myy markkinoilla.

Neljänneksi. Sosialistinen valtio johtaa välittömästi sille kuuluvia tuotantolaitoksia, hoitaen niiden hallintaa valtuutettujensa, tuotantolaitosten johtajien kautta; he ovat vastaavien valtion elinten nimittämiä ja niiden erotettavissa olevia. Nojautuen tuotannon työn-

tekijään luovaan aloitteellisuuteen valtion elimet suunnittelevat välittömästi näiden tuotantolaitosten kaiken tuotannollisen toiminnan ja antavat perusohjeet sosialistisen työn järjestelyn alalla. Kollektiivitalouksien osuustoiminnallisen luonteen mukaisesti niissä johtaa kaikkia asioita maatalousarttelin korkein elin — kollektiivitalonpoikien yleinen kokous ja sen valitsevat hallinto ja kollektiivitalouden puheenjohtaja. Arttelin tuotanto- ja finanssisuunnitelmat, sisäistä järjestystä koskevat säännöt, työnormit ja hinnoittelun sekä tulojen jakojärjestyksen säättävät itse kollektiivitalonpojat Maatalousarttelin sääntöjen pohjalla, pitäen ohjeenaan voimassaolevia lakeja, suunnitelmatavoitteita ja sosialistisen valtion antamia suuntaviivoja.

Eroavaisuudet valtion tuotantolaitosten ja osuustoiminnallisten (kollektiivisten) talouksien välillä eivät ole periaatteellista laatua. Ne ovat eroavaisuuksia kahden talousmuodon välillä *sosialististen* tuotantosuhteiden puitteissa. Valtion omaisuus on sosialistisen omistuksen korkein muoto ja valtion tuotantomuoto sosialistisen tuotannon korkein muoto.

Kokonaan valtion omistukseen perustuvat tuotantolaitokset ovat johdonmukaisesti sosialistisen tyyppin tuotantolaitoksia. Lenin määritteli ne tuotantolaitoksiksi, joissa „niin tuotannonvälineet kuin myös maa, jolle laitos on pystytetty, ja koko tuotantolaitos kokonaisuudessaan kuuluvat valtiolle”¹. Valtion tuotantolaitoksissa ovat tuotannonvälineet, työläisten ja toimihenkilöiden työ ja heidän valmistamansa tuotteet yhteiskunnallistetut koko yhteiskunnan mitassa. Valtion tuotantomuoto käsittää kansantalouden johtavan alan — sosialistisen teollisuuden. Koko kansan omaisuutta ovat maataloustuotteita valmistavat suuret tehtaat — neuvostotilat. Valtion omistuksessa ovat maa ja tärkein tuotantokalusto — traktorit, kombainit ja muut maatalouskoneet, jotka on keskitetty kone- ja traktoriasemille sekä neuvostotiloille. Valtion omaisuudelle, joka on sosialistisen omaisuuden korkein muoto, kuuluu johtava ja määräävä osuus koko kansantaloudessa.

Henkilökohtainen omistus sosialismin vallitessa. Yhteiskunnallinen omistus sosialismin vallitessa ulottuu tuotannonvälineisiin ja valmistettuihin tuotteisiin. Osa näistä tuotteista palvelee myöhemmin tuotannonvälineinä, pysyen yhteiskunnallisena omaisuutena. Tuotteiden toinen osa, joka muodostuu kulutustarvikkeista, joutuu jakoon työntekijäin kesken kunkin työn määrää ja laatua vastaavasti ja siitä tulee työtätekevien *henkilökohtaista omaisuutta*.

„Kommunistisen puolueen manifestissa” Marx ja Engels osoittivat, että kommunismi ei ota keneltäkään pois mahdollisuutta yhteiskunnallisen työn tuotteen tietyn osuuden henkilökohtaiseen omistamiseen. Kommunismi hävittää ainoastaan sellaisen kapitalismille ominaisen omistamisen viheliäisen luonteen, kun työläinen elää vain

¹ V. I. Lenin, Osuustoiminnasta, Teokset, 33. osa, s. 433. (Suom. V. I. Lenin, Valitut teokset, II osa, s. 911.)

lisätäkseen pääomaa ja elää vain sikäli kuin hallitsevan luokan edut sitä vaativat.

Luonnehtiessaan tulevan sosialistisen yhteiskunnan perusteita, Engels kirjoitti „Anti-Dühringissä”, että siellä „yhteiskunnallinen omistus ulottuu maahan ja toisiin tuotannonvälineisiin, mutta yksilöllinen omistus muihin tuotteisiin, ts. kulutusesineisiin”¹.

Kapitalistisen tuotantotavan hävittämisen mukana lakkaavat vaikuttamasta myös kapitalismin taloudelliset lait, jotka rajoittavat kansanjoukkojen henkilökohtaisen omaisuuden ja henkilökohtaisen kulutuksen työvoiman ylläpitämistä ja uusintamista varten välttämättömien elämiseen tarvittavien hyödykkeiden vähimmäismäärään. Sosialismi ei ainoastaan jätä hävittämättä kulutusesineiden henkilökohtaista omistusta, vaan se luo ainoan kestävän takeen yhteiskunnan kaikkien jäsenten henkilökohtaisten tarpeiden yhä täydellisemmästä tyydyttämisestä.

Sosialistisen yhteiskunnan työntekijäin henkilökohtainen omistusoikeus ulottuu heidän työtuloihinsa ja säästöihinsä, asuntoon ja kotitalouteen, kotitalous- ja käyttöesineihin, henkilökohtaisiin kulutus- ja mukavuusesineihin.

Henkilökohtaisen omaisuuden erikoinen laji sosialismin vallitessa on *kollektiivitalouteen kuuluvan perhekunnan omaisuus*. Maatalousarttelin sääntöjen mukaisesti jokaisella kollektiivitalouteen kuuluvalla perhekunnalla on henkilökohtaisessa omistuksessa aputalous asuintalon palstalla, asuinrakennus, tuottokarjaa, siipikarjaa ja pientä maatalouskalustoa.

Henkilökohtaisen omaisuuden lähteenä sosialismin aikakaudella on ainoastaan työ. Sosialististen tuotantosuhteiden jakamattoman herruuden vallitessa ei henkilökohtaisessa omistuksessa olevia esineitä voida muuttaa pääomaksi, toisin sanoen käyttää riiston välineinä. Henkilökohtainen omistusoikeus, samoin kuin henkilökohtaisen omaisuuden perintäoikeuskin on Neuvostoliiton Perustuslain suojaama.

Henkilökohtainen omistus sosialismin vallitessa liittyy erottamattomasti sen perustana olevaan yhteiskunnalliseen omistukseen. Yhteiskunnallisen omaisuuden lisääntyessä, kansanrikkouden kasvaessa yhä suuremmat tuotemäärät menevät sosialistisen yhteiskunnan työntekijäin henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämiseen. Sosialismi turvaa yhteiskunnan eri jäsenten henkilökohtaisten etujen ja koko kansan etujen sopusuhtaisen yhteenpunoutumisen.

Sosialististen tuotantosuhteiden luonne. Sosialistisen yhteiskunnan tuotantosuhteet eroavat olemukseltaan perinpohjin kapitalismin ja muiden tuotannonvälineiden yksityisomistukseen perustuvien yhteiskuntamuodostumien tuotantosuhteista.

Sosialistisille tuotantosuhteille on luonteenomaista: 1) jakamattomasti herruusasemassa oleva tuotannonvälineiden yhteiskun-

¹ F. Engels, Anti-Dühring, 1953, s. 123. (Suom. 1951, s. 137.)

nallinen omistus, joka on olemassa kahdessa muodossa — valtion sekä osuuskuntien ja kollektiivitalouksien omistuksena; 2) työtätekevien vapauttaminen riistosta ja toverillisen yhteistyön ja sosialistisen keskinäisavun suhteiden voimaansaattaminen; 3) tuotteiden jako työtätekevien omien etujen mukaan noudattaen periaatetta: kullekin työnsä mukaan.

Sosialistinen tuotannonvälineiden omistus antaa aivan toisenlaisen luonteen ihmisten keskinäissuhteille tuotantoprosessissa kuin kapitalismin vallitessa. Kun tuotannonvälineiden yksityisomistus väistämättömästi *erottaa* ihmisiä toisistaan, synnyttää herruus- ja alistussuhteita, ihmisten harjoittamaa toisten ihmisten riistoa, aiheuttaa etujen vastakohtaisuutta, luokkataistelua ja kilpailua, niin tuotannonvälineiden yhteiskunnallinen omistus *yhdistää* ihmisiä, takaa heidän etujensa todellisen yhteisyyden ja toverillisen yhteistyön.

Tuotannonvälineiden yhteiskunnallisen omistuksen herruus antaa aivan toisenlaisen luonteen myös tuotteiden jaolle sosialismin vallitessa kapitalismiin verraten.

Koska sosialistisissa yhteiskunnassa ei ole riistäjäluokkia eikä ihmisen harjoittamaa toisen ihmisen riistoa, ei siellä ole työn jakoa välttämättömään ja lisätyöhön eikä myöskään tuotteen jakoa välttämättömään ja lisätuotteeseen. Sosialistisista tuotantosuhteista johtuu, että on objektiivisesti välttämätöntä aivan toisenlainen työn ja sen tuotteen jako kuin kapitalismin vallitessa. Koska tuotannonvälineet sosialismin vallitessa ovat yhteiskunnan omaisuutta ja itse tuotanto palvelee koko yhteiskunnan ja sen jokaisen jäsenen tarpeiden tyydyttämistä, niin tuotannon työntekijäin työ jakautuu sosialismin oloissa seuraaviin kahteen osaan: *työ itseä varten* ja *työ yhteiskuntaa varten*. Tätä vastaavasti työn tuotekin (vähennettyinä kulutettujen tuotannonvälineiden korvaamiseen menevä osa) jakautuu kahteen osaan: *tuotteeseen itseä varten* ja *tuotteeseen yhteiskuntaa varten*. Työ itseä varten luo tuotteen, joka jaetaan tuotannon työntekijäin kesken heidän työnsä määrää ja laatua vastaavasti ja joka menee työntekijän ja hänen perheensä henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämiseen. Työ yhteiskuntaa varten luo tuotteen, joka menee yhteiskunnallisiin tarpeisiin: tuotannon laajentamiseen, sivistyksen ja terveydenhuollon kehittämiseen, puolustuksen järjestämiseen jne. Sosialistisessa yhteiskunnassa, missä itse työtätekevät ovat vallassa, on työ yhteiskuntaa varten heille yhtä välttämätöntä kuin työ itseäkin varten. Tuote yhteiskuntaa varten, joka kulutetaan sosialistisen tuotannon laajentamiseen, lisää aineellisia edellytyksiä työtätekevien hyvinvoinnin jatkuvalla kasvulle. Tuote yhteiskuntaa varten, joka kulutetaan sivistyksen ja terveydenhuollon kehittämiseen, sosiaalihuoltoon ja muihin koko kansan tarpeisiin, myös palvelee työtätekevien tarpeiden tyydyttämistarkoituksia, samoin kuin tuote itseäkin varten.

Tuotannonvälineiden ja työn tuotteen yhteiskunnallisesta omistuksesta sekä työtätekevien etujen mukaan tapahtuvasta työn

tuotteiden jaosta johtuvat sosialistisen talousjärjestelmän ratkaisevat etuisuudet kapitalistiseen järjestelmään nähden. Kaikki yhteiskunnallisen suurtuotannon edut, tuotannon, joka takaa työn tuotantovoiman valtavan kasvun, koituvat hyödyksi koko yhteiskunnalle ja työtätekeville joukoille eikä riistäjille, kuten on laita kapitalismin vallitessa.

Tuotannonvälineiden yhteiskunnallisen omistuksen herruus merkitsee, että sosialistinen tuotanto on vapaa kapitalismille ominaisesta ristiriidasta tuotannon yhteiskunnallisen luonteen ja tuotannon tulosten yksityiskapitalistisen anastusmuodon välillä. Sosialismin vallitessa vastaa tuotannon yhteiskunnallista luonnetta tuotannonvälineiden yhteiskunnallinen sosialistinen omistus. Tämän vuoksi on sosialistisessa yhteiskunnassa tuotantosuhteiden ja tuotantovoimien välillä *täydellinen vastaavuus*.

Sosialistista järjestelmää luonnehtiessaan J. V. Stalin kirjoittaa: „Täällä tuotantosuhteet vastaavat täydellisesti tuotantovoimien tilaa, sillä tuotantoprosessin yhteiskunnallisen luonteen varmistaa tuotannonvälineiden yhteiskunnallinen omistus.

Sen vuoksi sosialistinen tuotanto Neuvostoliitossa ei tunne ajoittaisia liikatuotannon pulia eikä niihin liittyviä mielettömyyksiä.

Sen vuoksi tuotantovoimat kehittyvät Neuvostoliitossa nopeaa vauhtia, koska niitä vastaavat tuotantosuhteet antavat niille täysin vapaan tilan sellaista kehitystä varten”¹.

Päinvastoin kuin nykyaikaisen kapitalismin tuotantosuhteet, jotka yhä enemmän jarruttavat tuotantovoimien kehitystä, sosialistiset tuotantosuhteet takaavat tuotantovoimien herkeämättömän kasvun. Synnyttyään ja kehittyttyään tiettyjen tuotantovoimien pohjalla sosialistiset tuotantosuhteet ovat vuorostaan suuri liikkeellepaneva voima niiden jatkuvassa joudutetussa kehittämisessä.

Se, että sosialistiset tuotantosuhteet vastaavat täydellisesti yhteiskunnan tuotantovoimien luonnetta, ei kuitenkaan merkitse, ettei niiden välillä voi olla minkäänlaisia ristiriitoja. Ristiriitoja tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden välillä syntyy kiertämättä, koska tuotantovoimat tuotannon liikkuvimpana ja vallankumouksellisimpana aineksena kulkevat myös sosialismin vallitessa tuotantosuhteiden edellä. Sosialismin vallitessa, toisin kuin riistoon perustuvissa yhteiskuntamuodostumissa, nämä ristiriidat eivät kuitenkaan ole antagonistisia, sovittamattomia. Sen vuoksi asia ei pääse kehittymään selkkaukseksi tuotantosuhteiden ja tuotantovoimien välillä. Sosialistisella yhteiskunnalla on mahdollisuus saattaa tuotantosuhteet ajoissa tuotantovoimien tasoa vastaaviksi, koska siihen ei kuulu luokkia, joiden etu vaatisi aikansa eläneiden talousmuotojen säilyttämistä.

¹ J. V. Stalin, Dialektisesta ja historiallisesta materialismista, „Leninismin kysymyksiä”, 11. painos, 1952, s. 597. (Suom. 1946, s. 554.)

LYHYITÄ YHTEENVETOJA

1. Sosialismin vallitessa on olemassa kaksi yhteiskunnallisen omistuksen muotoa: valtion omistus sekä osuuskunnallinen ja kollektiivitaloudellinen omistus. Tätä vastaavasti on olemassa kaksi sosialististen talouksien muotoa: valtion tuotantolaitokset ja osuuskunnalliset (kollektiiviset) taloudet.

2. Sosialistisessa yhteiskunnassa valtion omistus on koko kansan omistusta. Valtion omistus on sosialistisen omistuksen korkein, kehittynein muoto; sille kuuluu johtava ja määräävä osuus koko kansantaloudessa. Neuvostoliitossa se käsittää maan rikkauten valtaosan. Osuuskunnallinen ja kollektiivitaloudellinen omaisuus on eri kollektiivitalouksien, tuotantosuuskuntien arttelien ja kulutusosuuskuntien ryhmäomaisuutta.

3. Henkilökohtainen omistus sosialismin vallitessa ulottuu kulutusesineihin. Kollektiivitalouteen kuuluvan perhekunnan henkilökohtainen omaisuus on henkilökohtaisen omistuksen erikoinen muoto. Työtätekevien henkilökohtainen omaisuus kasvaa yhteiskunnallisen sosialistisen omaisuuden lisääntymisen pohjalla.

4. Sosialismin tuotantosuhteille luonteenomaisia piirteitä ovat: 1) jakamattomasti herruusasemassa oleva tuotannonvälineiden yhteiskunnallinen omistus, joka esiintyy kahdessa muodossa — valtion sekä osuuskuntien ja kollektiivitalouksien omistuksena; 2) työtätekevien vapautuminen riistosta, toverillinen yhteistyö ja sosialistinen keskinäisapu ihmisten välillä aineellisten hyödykkeiden tuotantoprosessissa; 3) tuotteen jako työtätekevien omien etujen mukaan noudattaen periaatetta: kullekin hänen työnsä mukaan.

Socialismin vallitessa katoaa työn jakautuminen välttämättömään ja lisätyöhön, samoin kuin myös tuotteen jakautuminen välttämättömään ja lisätuotteeseen. Sosialistisen tuotannon työntekijäin työ jakautuu kahteen osaan: työ itseä varten ja työ yhteiskuntaa varten. Työllä itseä varten työntekijät luovat tuotteen, joka jaetaan heidän keskensä työn määrän ja laadun mukaan, ja työllä yhteiskuntaa varten — tuotteen, joka menee yhteiskunnallisiin tarpeisiin.

5. Sosialismin vallitessa tuotantosuhteet vastaavat täydellisesti tuotantovoimien luonnetta ja ovat pääasiallinen ja ratkaiseva tekijä sosialistisen yhteiskunnan tuotantovoimien herkeämättömässä, nopeassa kasvussa. Sosialistisen rakennustyön kulussa syntyvät tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden väliset ristiriidat eivät ole luonteeltaan antagonistisia, sovittamattomia, eivätkä ne mene selkkaukseen saakka, sillä sosialistisella yhteiskunnalla on mahdollisuus hyvissä ajoin saattaa tuotantosuhteet vastaamaan tuotantovoimien tasoa.

SOSIALISMIN TALOUDELLINEN PERUSLAKI

Taloudellisten lakien luonne sosialismin vallitessa. Vanhojen, porvarillisten tuotantosuhteiden vaihduttua socialistisiin tuotantosuhteisiin lakkaavat vaikuttamasta kapitalismin taloudelliset lait, jotka ilmaisevat ihmisen harjoittaman toisen ihmisen riiston suhteita. Lisäarvon laki, nykyaikaisen kapitalismin taloudellinen peruslaki, kapitalistisen kasautumisen yleinen laki, kilpailun ja tuotannon anarkian laki ym. katoavat näyttämöltä. Katoavat kapitalistisia suhteita ilmaisevat kategoriat: pääoma, lisäarvo, kapitalistinen voitto, tuotantohinta, palkkatyö, työvoiman arvo jne.

Socialististen tuotantosuhteiden ilmaantuessa ja kehittyessä ilmaantuvat ja kehittyvät uudet taloudelliset lait: sosialismin taloudellinen peruslaki, kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden, määräsuhtaisuuden laki, työn tuottavuuden herkeämättömän kohoamisen laki, työn mukaan tapahtuvan jaon laki, sosialistisen kasautumisen laki ym.

Koska sosialismin vallitessa säilyy tavarantuotanto, vaikuttaa sosialistisessa taloudessa arvolaki ja ovat olemassa siihen liittyvät kategoriat. Sosialismin voiton tuloksena muodostuneet uudet taloudelliset olosuhteet muuttavat tavarantuotannon ja tavarankiertokulun luonteen ja rajoittavat niiden vaikutuspiiriä. Sosialismin vallitessa tavarantuotanto ja tavarankiertokulku ovat olemassa ilman kapitalisteja ja palvelevat socialistista taloutta. Arvolain vaikutuspiirillä on tiukasti rajoitetut puitteet. Vanhojen arvokategorioiden ulkonaisen muodon takana piilee periaatteellisesti toisenlainen yhteiskunnallinen sisältö ja näiden kategorioiden tarkoitusperä muuttuu perin juurin; rahaa, kauppaa ja luottoa käytetään sosialistisen rakennustyön välineinä. Sosialismin taloudellinen järjestelmä synnyttää uusia, sille ominaisiin lakeihin liittyviä taloudellisia kategorioita: kiinteät ja liikkuvat varannot, itsekannattavuus, omakustannusarvo, tuote yhteiskuntaa varten, työpäiväyksikkö jne.

Socialistisen tuotantotavan kehitys on myöskin kaikille yhteiskuntamuodostumille yhteisten taloudellisten lakien alainen, jollainen on esimerkiksi laki siitä, että tuotantosuhteiden pitää välttämättä vastata tuotantovoimien luonnetta.

Socialismin taloudellisissa laeissa heijastuu socialististen tuotantosuhteiden olemus. Toisin kuin kapitalismin taloudelliset lait, jotka ilmentävät pääoman harjoittamaa lisääntyvää työn riistoa, sosialismin taloudelliset lait ilmentävät riistosta vapaiden työntekijäin toverillisen yhteistyön ja keskinäisavun suhteita.

Socialismin taloudelliset lait, samoin kuin jokaisen muunkin tuotantotavan taloudelliset lait, syntyvät ja vaikuttavat ihmisten tahdosta riippumatta, toisin sanoen niillä on *objektiivinen* luonne. Niitä ei voida luoda, muovailla, muuttaa toisiksi eikä kumota ihmis-

ten tahdosta. Sosialistisen yhteiskunnan kehitys voi tapahtua vain näiden lakien pohjalla. Taloudellisten lakien asettamien vaatimusten rikkominen synnyttää eräitä vaikeuksia ja ristiriitoja, voi johtaa maan talouselämän häiriytymiseen.

Sosialismin taloudellisten lakien objektiivisen luonteen kieltäminen merkitsisi sosialismin taloustieteen hävittämistä tieteenä, jättäisi sosialistisen yhteiskunnan vaille mahdollisuutta nähdä ennakolta tapahtumien kulkua maan taloudellisessa elämässä ja johtaa kansantaloutta. Sellainen kierto on loittonemista marxilaisuudesta subjektiivisen idealismin asemiin, se johtaa väistämättä seikkailuun politiikassa ja mielivaltaan talouden käytännöllisessä johtamisessa.

Sosialismin taloudellisten lakien objektiivinen luonne ei suinkaan merkitse, että ne vaikuttavat kuin ihmisiä hallitseva valtoin voima, että ihmiset ovat muka voimattomia taloudellisiin lakeihin nähden. Sellainen taloudellisten lakien muuttaminen fetisheiksi johtaa väistämättä itsestääntapahtumisen ja vaistonvaraisuuden teorian katsantokantaan sosialistisessa rakennustyössä. Se on marxismille-leninismille syvästi vieras teoria. Sosialismin olosuhteissa, tuotannonvälineiden yksityisomistuksen tultua korvatuksi yhteiskunnallisella omistuksella, avautuvat yhteiskunnalle laajat mahdollisuudet tiedota ja käyttää hyväksi taloudellisen kehityksen lakeja.

Kun kapitalismin taloudelliset lait raivaavat itselleen tien yksityisten tavarantuottajien selän takana vaikuttavana sokeana, tuhoavana voimana, niin sosialismiin siirryttäessä katoaa tuotannon anarkia ja yhteiskunnan taloudellinen kehitys saa suunnitelmanmukaisen luonteen. Kapitalismin hävittämisen ja tuotannonvälineiden yhteiskunnallistamisen mukana ihmisistä tulee yhteiskunnallisten ja taloudellisten suhteidensa herroja; tiedottuaan objektiiviset lait he voivat hallita niitä ja käyttää täysin tietoisesti koko yhteiskunnan etujen mukaisesti.

Sosialismiin siirryttäessä, on Engels sanonut, „ihmisten oman yhteiskunnallisen toiminnan lakeja, jotka siihen saakka ovat olleet heitä vastassa vieraina, heitä hallitsevina luonnonlakeina, ihmiset tulevat silloin täydellä asiantuntemuksella käyttämään hyväkseen ja sen kautta hallitsemaan niitä. Ihmisten oma yhteiskunnallinen oleminen, mikä siihen saakka on ollut heitä vastassa luonnon ja historian määräämänä, tulee nyt heidän vapaaksi teokseen. Objektiiviset, vieraat voimat, jotka siihen saakka ovat hallinneet historiaa, joutuvat ihmisten itsensä valvottaviksi. Vasta siitä alkaen ihmiset tulevat itse täysin tietoisesti tekemään historiaansa, vasta siitä alkaen heidän liikkeellepanemillaan yhteiskunnallisilla syillä tulee olemaan vallitsevassa ja alati kasvavassa määrässä myös heidän tahtomansa vaikutukset. Se on ihmiskunnan hyppäys välttämättömyyden maailmasta vapauden maailmaan”¹. Tässä on

¹ F. Engels. Anti-Dühring, 1953, s. 267. (Suom. 1951, s. 285.)

kysymys vapaudesta marxilaisessa mielessä, toisin sanoen vapaudesta tiedostettuna välttämättömyytenä, joka on ihmisten tietoisien toiminnan perustana.

Talouden kehityksen valtoin luonne ja porvariston luokkarajoittuneisuus kapitalistisessa yhteiskunnassa asettavat ahtaat puitteet kapitalismin taloudellisten lakien tiedostamiselle, jotka lait johtavat loppukädessä kapitalistisen järjestelmän tuhoon ja sosialismin voittoon. Sikäli kuin porvaristo kykenee tiedostamaan objektiivisia taloudellisia lakeja, se käyttää niitä ahtaiden luokkaetujen hyväksi, jotka ovat ristiriidassa työtätekevien joukkojen etujen kanssa. Proletariaatin luokkaedut vastaavat täydellisesti yhteiskunnan edistyksellisen kehityksen objektiivista kulkua, joka johtaa kommunismin voittoon, ja ne sulautuvat yhteen yhteiskunnan valtaenemmistön etujen kanssa. Sosialismin aikana ei ole olemassa niitä yhteiskunnallisia ja luokkaluontoisia ehtoja, jotka estäisivät ihmisiä tiedostamasta täydellisesti taloudellisen kehityksen lakeja ja ottamasta niitä yhteiskunnan palvelukseen. Työväenluokka ja kaikki työtätekevät ovat syvästi kiinnostettuja taloudellisen kehityksen lakien tiedostamisesta ja käyttämisestä.

Tuotannonvälineiden yhteiskunnallisen omistuksen valta-asema ja sosialistisen talouden kehityksen suunnitelmallinen luonne tekevät taloudellisten lakien tiedostamisesta ja käyttämisestä objektiivisen välttämättömyyden, sillä ilman sitä kommunistisen rakennustyön suunnitelmallinen johtaminen on mahdotonta.

Socialismin taloudelliset lait antavat *mahdollisuuden* sosialistisen talouden kehittämiseen ja eteenpäinviemiseen kommunismiin johtavalla tiellä. Mutta tämän mahdollisuuden muuttamiseksi *todellisuudeksi* on näitä objektiivisia taloudellisia lakeja sovellettava täydellä asiantuntemuksella. Objektiivisten taloudellisten lakien tieteellinen tietäminen ja oikea soveltaminen on Kommunistisen puolueen ja sosialistisen valtion talouspolitiikan perusta. Mitä täydellisemmin sosialistinen yhteiskunta tietää taloudelliset lait, mitä täsmällisemmin näiden lakien vaatimukset heijastuvat sen käytännöllisessä toiminnassa, sitä menestyksellisemmin se saavuttaa tarkoituksensa. Jotta taloudellisia lakeja voitaisiin soveltaa täydellä asiantuntemuksella, on opittava huomioimaan kaikin puolin ne konkreettiset taloudelliset ja poliittiset olosuhteet, joissa nämä lait kunakin kyseisenä ajankohtana vaikuttavat.

Socialismin taloudellisen peruslain oleelliset piirteet. Marx ja Engels näkivät ennakolta, että socialismin vallitessa tulee suunnitelmallisesti järjestetyn tuotannon tarkoituksena olemaan niin koko yhteiskunnan kuin myös sen jokaisen jäsenen tarpeiden tyydyttäminen. Tätä marxilaista perusajatusta kehitellessään Lenin kirjoitti v. 1902 VSDTP:n ohjelmaluonnoksessa, että kapitalistisen yhteiskunnan vaihtaminen sosialistiseen toteutetaan „sen kaikkien jäsenen täydellisen hyvinvoinnin ja vapaan, kaikinpuolisen kehityksen

turvaamista varten”¹. Lenin perusteli tieteellisesti sosialistisen tuotannon järjestelmällisen ja nopean kasvun, maan sähköistämisen, sosialismin aineellisen perustan muodostavan raskaan teollisuuden kohottamisen, kapitalismiin verraten korkeamman yhteiskunnallisen työn tuottavuuden saavuttamisen ja työtätekevien joukkojen hyvinvoinnin ja kulttuuritason kohottamisen objektiivisen välttämättömyyden ja mahdollisuuden. Siten Lenin sai selville sosialismin taloudellisen peruslain johtoajatukset, joista tuli Kommunistisen puolueen ja Neuvostovallan politiikan johtava periaate. Näihin johtoajatuksiin nojautuen Stalin muotoili sosialismin taloudellisen peruslain täydelliseksi kehitellyn määritelmän.

Socialismin taloudellisen peruslain oleellisia piirteitä ja vaatimuksia ovat „koko yhteiskunnan alituisesti kasvavien aineellisten ja kulttuuritarpeiden mahdollisimman täydellinen tyydyttäminen lisäämällä keskeytymättä sosialistista tuotantoa ja kehittämällä sitä yhä täydellisemmäksi korkeatasoisimman tekniikan pohjalla”².

Socialismin taloudellisessa peruslaissa on ilmaistu sosialistisen tuotannon *tarkoit*us ja sen saavuttamisen *keino*.

Tuotannon tarkoitus määräytyy tuotannonvälineiden omistussuhteiden mukaan. Kun tuotannonvälineet kuuluvat porvaristolle, harjoitetaan tuotantoa väistämättömästi pääoman omistajien rikastuttamiseksi, mutta työtätekevät, toisin sanoen yhteiskunnan valtava enemmistö, ovat vain riiston kohde. Kapitalismi tarvitsee työtätekevien taholta esiintyvää kulutusta vain sikäli, mikäli se turvaa voittojen saannin, minkä vuoksi ihminen tarpeineen kapitalismin vallitessa ei voi olla tuotannon tarkoituksena. Kun tuotannonvälineet kuuluvat työtätekeväälle kansalle ja riistäjäluokista on tehty loppu, harjoitetaan tuotantoa työtätekevien, toisin sanoen koko sosialistisen yhteiskunnan hyväksi. Sen vuoksi tulee ihmisten kasvavien aineellisten ja kulttuuritarpeiden mahdollisimman täydellisestä tyydyttämisestä tuotannon välitön tarkoitus.

Tarkoitus, johon tuotanto on alistettu, on sidottu erottamattomasti keinoon, joka turvaa tämän tarkoituksen saavuttamisen.

Väestön tarpeiden tyydyttämisen taso riippuu kyseisenä aikana saavutetusta tuotannon kehitystasosta ja sosialistisen yhteiskunnan käytettävissä olevista varalähteistä. Ilman tuotannon alituista nousua ei voida turvata kansankulutuksen jatkuvaa kasvua. Tuotannon keskeytymätön kasvu ei ainoastaan turvaa yhteiskunnan kasvavien tarpeiden tyydyttämiseen tarvittavien tuotemäärien luomista, vaan myös edistää uusien tarpeiden syntymistä. Toisaalta taas työtätekevien aineellisten ja kulttuuritarpeiden, heidän ostokykynsä herkeämätön kasvu on välttämätön ehto, jota ilman tuotannon keskeytymätön kehitys on mahdotonta. Väestön ostokyvyn

¹ V. I. Lenin, Venäjän sosialidemokraattisen työväenpuolueen ohjelmaluonnos, Teokset, 6. osa, s. 12. (Suom. 1955, s. 12.)

² J. V. Stalin, Socialismin taloustieteellisiä problemeja Neuvostoliitossa, s. 40. (Suom. 1952, s. 40.)

järjestelmällisen kohoamisen ansiosta sosialistisen teollisuuden ja maatalouden tuotteille syntyy alituisesti laajeneva maksukykyinen kysyntä.

Sosialismin vallitessa on poistettu kapitalismin perusristiriita — tuotannon yhteiskunnallisen luonteen ja yksityiskapitalistisen anastusmuodon välillä. Tämän vuoksi sosialismin vallitessa ei ole kapitalismille ominaista ristiriitaa tuotannon ja kulutuksen välillä, tuota porvarillisen järjestelmän perusristiriidan ilmentymää. Sosialismin taloudellinen peruslaki luo mahdollisuuden väestön kasvavan ostokyvyn sopusointuiseen yhteensovittamiseen tuotannon samanaikaisen kasvun kanssa. Kapitalismin vallitessa kansanjoukkojen kulutuksen ja ostokyvyn alhainen taso väistämättä jarruttaa tuotannon kasvua, jää siitä jälkeen, minkä vuoksi talouselämän kehitys tapahtuu keskeytyksin — noususta pulaan ja pulasta nousuun. Sosialistisella yhteiskunnalla taas on kansankulutuksen järjestelmällisen lisääntymisen vuoksi takeet liikatuotantopulia vastaan ja siis mahdollisuus laajentaa keskeytymättömästi tuotantoa.

Sosialistisen yhteiskunnan kehityksen kulussa syntyvä epäantagonistinen ristiriita kullakin hetkellä saavutetun sosialistisen tuotannon tason ja joukkojen nopeasti kasvavien tarpeiden välillä ratkaistaan suunnitelmallisesti kohottamalla tuotantoa, mikä johtaa työtätekevien kulutuksen suurenemiseen ja tarpeiden uuteen kasvuun, joka aiheuttaa tuotannon jatkuvan laajentumisen.

Sosialistisen tuotannon kehitys ei rajoitu ainoastaan sen määrälliseen laajenemiseen. Sosialistisen tuotannon keskeytymätön kasvu vaatii tuotantomenetelmien alituista parantamista ja yhteiskunnallisen työn tuottavuuden herkeämätöntä kohottamista, mikä antaa mahdollisuuden alentaa järjestelmällisesti hintoja ja parantaa tuotteiden laatua, ja sillä on suuri merkitys työtätekevien tarpeiden tyydyttämisessä. Kaikki tuo ei ole mahdollista ilman tuotannon teknillisen tason alituista kohoamista. Sen vuoksi on korkeatasoisimman tekniikan kehittäminen sosialistisen tuotannon keskeytymättömän kasvun ja täydellistymisen välttämätön ehto.

Taloudellinen peruslaki ilmentää sosialististen tuotantosuhteiden olemuksen ja määrää sosialistisen tuotantotavan kehityksen tärkeimmät prosessit. Muut taloudelliset lait ilmentävät sosialististen tuotantosuhteiden erillisiä oleellisia puolia ja määräävät sosialistisen tuotantotavan erillisiä kehitysprosesseja. Taloudellisella peruslailla on johtava merkitys sosialistisessa yhteiskunnassa vaikuttavien taloudellisten lakien järjestelmässä. Niinpä taloudellisen peruslain vaatimukset määräävät kansantalouden suunnitelmallisen, määräsuhtaisen kehityksen lain nojalla säädettävien kansantaloudellisten määräsuhteiden luonteen; työn tuottavuuden alituinen kohottaminen on se peruskeino, jolla turvataan sosialistisen tuotannon herkeämätön kasvu; työtätekevien kasvavat aineelliset ja kulttuuritarpeet tyydytetään soveltamalla työn mukaan tapahtuvan jaon lakia jne.

Jokainen laki on määrättyssä vuorovaikutuksessa ei vain taloudellisen peruslain kanssa, vaan myös sosialistisen talouden muidenkin lakien kanssa. Niinpä esimerkiksi ne määräsuhteet teollisuuden eri alojen välillä, jotka säädetään kansantalouden suunnitelmallisen, määräsuhtaisen kehityksen lain nojalla, riippuvat työn tuottavuuden tasosta näillä aloilla. Työn mukaan tapahtuvan jaon lain asettamien vaatimusten noudattaminen on vuorostaan eräs hyvin tärkeä työn tuottavuuden kohottamisen ehto.

Sosialismin taloudellinen peruslaki ja sosialistisen tuotannon kehittäminen. Sosialismin taloudellisen peruslain vaikutus tekee mahdolliseksi sen, että tuotantoa voidaan kehittää herkeämättä ja verrattomasti nopeammin kuin kapitalismin vallitessa. Nojautuen sosialismin taloudelliseen peruslakiin ja käyttäen sitä taitavasti neuvostoyhteiskunta lisää vuosi vuodelta koko kansantaloudessa tuotettujen aineellisten hyödykkeiden määrää. Sosialistinen teollisuus kehittyi jatkuvasti nousevaa linjaa, ilman tuotannon laskuja ja pulia.

Vuonna 1939 oli suurteollisuuden tuoton määrä Neuvostoliitossa vuoteen 1929 verrattuna 552%, kun taas Amerikan Yhdysvalloissa teollisuustuoton taso oli vain 99%, Englannissa 123 ja Ranskassa 80%. Teollisuuden kasvu Neuvostoliitossa keskeytyi väliaikaisesti vuosien 1941—1945 sodan yhteydessä, mutta sitten, sodan jälkeen, se taas uusiutui. Siitä valtavasta hävityksestä huolimatta, jonka alaiseksi Neuvostoliiton kansantalous oli sodan vuosina joutunut, sodanedellinen tuotantotaso ylitettiin Neuvostoliitossa pian ja huomattavasti. Sen tuloksena suurteollisuuden tuotannon määrä Neuvostoliitossa oli v. 1954 lisääntynyt vuoteen 1929 verraten 18-kertaisesti. Amerikan Yhdysvaltojen teollisuustuotanto polki vuodesta 1929 vuoteen 1939 paikallaan, sitten se nousi sotatarviketuotannon lisääntymisen ja kilpavarustelun johdosta ja v. 1954 ylitti vuoden 1929 tason hiukan enemmän kuin 2-kertaisesti. Englannin teollisuustuotto ylitti v. 1954 vuoden 1929 tuoton vain 72:lla ja Ranskan 14 prosentilla.

Sosialismin taloudellinen peruslaki liittyy erottamattomasti tuotannonvälineitä tuottavien alojen ensisijaisen kehityksen lakiin, toisin sanoen henkilökohtaisen kulutuksen tarvikkeita valmistaviin aloihin verrattuna suhteellisesti nopeamman kehityksen lakiin. Tällä laajennetun uusintamisen taloudellisella lailla on erikoinen merkitys sosialismille. Raskas teollisuus ja sen ydinosa, koneenrakennusteollisuus, on koko sosialistisen tuotannon jatkuvan kohoamisen tärkein lähde. Raskaan teollisuuden ensisijainen kasvu on välttämätön edellytys teknilliselle edistykselle koko kansantaloudessa, yhteiskunnallisen työn teknillisen aseistamisen parantamiselle ja siis myös tuotannon nykyaikaistamiselle korkeimmalla tasolla olevan tekniikan pohjalla. Ilman kansantalouden kaikkia aloja kalustolla, koneilla, polttoaineella ja energialla varustavan raskaan teollisuuden ensisijaista kasvua ei voida laajentaa järjestelmällisesti niitä aloja, jotka tuottavat kulutustarvikkeita, ei voida tyydyttää työtätekevien kasvavia tarpeita.

Tuotannonvälineiden tuotannon ensisijainen kasvu on työn tuottavuuden kohoamisen erittäin tärkeä edellytys. Työn tuottavuuden kohottamisen perusvipusimena on se, että tuotantoon

juurrutetaan raskaan teollisuuden valmistamaa parhainta teknillistä välineistöä ja yhä täydellisempää työkalustoa.

Tuotannonvälineiden tuotannon, raskaan teollisuuden erisisijainen kehittäminen on maan taloudellisen mahdin ja puolustuskuntoisuuden turvaamisen elintärkeä ehto.

Marxilainen taloustiede torjuu vulgäärin, ahtaasti kulutusperustaisen suhtautumisen sosialismin taloudelliseen peruslakiin. Tämä marxilaisvastainen suhtautuminen ilmenee siinä, että jätetään huomioimatta tuotannon määräävä merkitys kulutuksen suhteen, kielletään tuotannonvälineiden tuotannon erisisijaisen kasvun välttämättömyys sosialismin vallitessa, väitetään, että sosialismin oloissa tarvitaan yhteiskunnallisen tuotannon kummankin lohkon yhtäläistä kehitysvauhtia tahi jopa kulutustarvikkeita tuottavien alojen nopeampaa kasvuvauhtia tuotannonvälineitä tuottaviin aloihin verraten.

„Niiden toimenpiteiden vuoksi, joita viime aikoina on suoritettu kansan kulutustavaroiden tuotannon lisäämiseksi, eräät toverit ovat sotkeutuneet maamme raskaan ja kevyen teollisuuden kehittämissä koskevassa kysymyksessä. Vedoten väärin ymmärtämäänsä ja vulgäärisesti tulkitsemaansa sosialismin taloudelliseen peruslakiin nämä tällaiset murhe-teoreetikot yrittävät todistella, että sosialistisen rakennustyön jossain vaiheessa raskaan teollisuuden kehittäminen muka lakkaa olemasta perustehtävä ja että kevyt teollisuus voi ja sen pitää sivuuttaa kaikki muut teollisuusalat. Ne ovat syvästi virheellisiä, marxismin-leninismiin hengelle vieraita mielipiteitä”¹.

Tuotannonvälineiden tuotannon erisisijaista kehittämistä koskevien marxilais-leniniläisten perusajatusten revisioiminen merkitsisi todellisuudessa raskaan teollisuuden supistamista, mikä johtaisi kiertämättömästi kansantalouden kaikkien alojen kuihtumiseen, työtätekevien elintason alenemiseen, Neuvostoliiton taloudellisen mahdin ja puolustuskuntoisuuden horjumiseen. Raskaan teollisuuden erisisijainen kehittäminen on perustana maatalouden jyrkälle kohottamiselle, kevyen ja ravintoaineteollisuuden edelleen kehittämiseksi.

Socialismin taloudellinen peruslaki, joka ilmentää sosialistisen järjestelmän perinpohjaisia etuisuuksia kapitalistiseen järjestelmään verraten, antaa Neuvostoliitolle objektiiviset mahdollisuudet tärkeimpien kapitalististen maiden saavuttamiseen ja sivuuttamiseen taloudellisessa suhteessa, toisin sanoen kutakin asukasta kohti tuotetun tuotemäärän kannalta. Tämän tehtävän ratkaiseminen vaatii, että kehitetään laajasti perusrakennustoimintaa, parannetaan alituisesti tuotannon järjestelyä, käytetään järkipäisesti kaikkia tuotannon voimavaroja ja kohotetaan järjestelmällisesti työn tuottavuutta sosialistisen kansantalouden kaikilla aloilla.

¹ N. S. Hrushtshov, Karjataloustuotteiden tuotannon lisäämisestä. Selostus NKP(b):n Keskuskomitean Täysistunnossa tammikuun 25 p:nä 1955, s. 4. (Suom. sama sivu.)

Sosialistiset tuotantosuhteet antavat laajan liikkuma-alan teknilliselle edistykselle ja laajentavat kapitalismiin verrattuna tuntuvasti usuaikaisimman teknillisen välineistön käyttämismahdollisuuksia kansantalouden kaikilla aloilla. Kuten edellä on sanottu, sosialismin aikana otetaan uusia koneita käyttäntöön silloin, kun ne säästävät yhteiskunnallista työtä, helpottavat työntekoa, tekevät mahdolliseksi uusien tuotelajien tuotannon omaksumisen ja myötävaikuttavat kansan hyvinvoinnin kasvuun.

Kun kapitalismille on ominaista teollisuuden kehityksen jaksotaiseen luonteeseen ja markkinoiden ahtauteen liittyvä tekniikan kehityksen epätasaisuus ja ajoittaiset keskeytykset, niin sosialismille on luonteenomaista tekniikan keskeytymätön täydellistyminen koko kansantalouden mitassa.

Mitä korkeampi on tekniikan ja tuotannon järjestämisen taso, sitä suurempia mahdollisuuksia sosialistisella yhteiskunnalla on työtätekevien kasvavien tarpeiden tyydyttämiseen. Sosialismin talousjärjestelmä saa työtätekevät välittömästi kiinnostuneiksi tuotannon kohottamisesta ja nykyaikaisimman teknillisen välineistön laajasta soveltamisesta. Tämä kansan kiinnostus sosialistisen tuotannon kehittämiseen on vuorostaan tuotannon kaikinpuoliseen kehittämiseen suunnatun laajojen joukkojen luovan aloitteellisuuden edistämisen vakituinen tekijä. Se on sosialistisen talouden herkeämättömän kohottamisen hyvin tärkeä lähde.

Sosialismin taloudellinen peruslaki ja työtätekevien hyvinvoinnin kasvu. Sosialismin taloudellisessa peruslaissa ilmenee sosialistisen tuotannon tarkoituksiperän ja tämän tarkoituksiperän saavuttamiskeinojen elimellinen yhtenäisyys, kansan kulutuksen kasvun suoranainen riippuvaisuus tuotannon kasvusta ja yhteiskunnallisen työn tuottavuudesta. Vain sosialismi tekee yhteiskunnallisesta työstä kansan hyvinvoinnin herkeämättömän kohoamisen lähteen. Sosialistisessa yhteiskunnassa tuotannonvälineiden tuotannon ensisijainen kehitys on kansan kulutuksen kohoamisen perustana, kun taas kapitalismin aikana se johtaa työttömyyden ja työtätekevien kurjistumisen lisääntymiseen. Sosialismi on tehnyt lopun porvarilliselle järjestelmälle ominaisista työtätekevien joukkojen kulutuksen ahtaista puitteista, jotka johtuvat siitä, että kapitalistit tavoittelevat maksimaalista, enimmäismääräistä voittoa.

Sosialistisen tuotannon keskeytymätön kasvu muodostaa kestävä perustan kansan aineellisen ja kulttuurillisen elintason alituiselle kohoamiselle. Sosialismin vallitessa kasvaa alituisesti työllä itseä varten luodun ja työtätekevien henkilökohtaiseen kulutukseen menevän tuotteen paljous. Kasvaa myös työllä yhteiskuntaa varten luodun ja tuotannon laajentamiseen sekä työtätekevien aineellisten ja kulttuuritarpeiden tyydyttämiseen menevän tuotteen paljous.

Neuvostoliitossa tapahtuu väestön reaalityulojen yhtämittäinen kasvu ja järjestelmällisesti lisääntyy kulutustavaroiden määrä, joita väestö ostaa jatkuvasti alenevilla hinnoilla.

Neuvostoliiton työtätekevien reaalitytulot (toisin sanoen hintojen muutokset huomioon ottaen lasketut tulot) yhtä työssä käyvää kohden olivat v. 1954 kasvaneet vuoteen 1913 verraten seuraavasti: työläisillä, ottaen lukuun työttömyyden lopettamisen, noin 6-kertaisesti, talonpojilla suunnilleen 6,5-kertaisesti.

Kulutustarvikkeiden tuotannon määrä Neuvostoliiton suurteollisuudessa oli lisääntynyt verrannollisissa hinnoissa vuoteen 1913 verraten: v. 1940 — 7,6-kertaisesti ja v. 1954 — noin 16-kertaisesti.

Neuvostoliiton työtätekevien reaalityulojen lisääntymiseen alituisesti vaikuttavana tekijänä ovat Neuvostovaltion väestölle laajassa mitassa myöntämät maksuttomat kulttuuri- ja sosiaalipalvelukset. Neuvostoliitossa on voimassa kapitalismille saavuttamaton sosiaalivakuutus- ja sosiaalihuoltojärjestelmä.

Sosialismi merkitsee kansanjoukkojen työ- ja elinehtojen yhtämittaista paranemista. Se muuttaa väestön sosiaalipalvelun kapitalistien rikastumisvälineestä kansan elintason kohottamisen lähteeksi. Samaan aikaan kun kapitalismi huonontaa yhä enemmän työtätekevien asunto-oloja pakoittaen huomattavan osan väestöstä asumaan kurjuudenpesissä, sosialismi turvaa kansanjoukkojen asunto-olojen alituisen paranemisen. Pääasiallisen asuntovarannon yhteiskunnallinen omistus kaupungeissa ja valtion suuri asuinrakennustoiminta ovat tehneet Neuvostoliitossa mahdolliseksi sen, että epäajamukaiset asunnot korvataan yhä suuremmassa määrin uusilla, ajanmukaisilla taloilla.

Porvarillisissa maissa on lääkintäapu yksityisasiä, sitä annetaan etupäässä korkeasta maksusta ja sen vuoksi laajojen väestöjoukkojen on sitä vaikea saada. Neuvostoliitossa on luotu monipuolinen valtion terveydenhuoltojärjestelmä, joka suo väestölle maksuttomasti kaikenlaisen lääkintäpalvelun.

Sosialismi avaa laajoja mahdollisuuksia työtätekevien sivistykselliselle kasvulle, kansan keskuudessa ehtymättömänä lähteenä pulppuavien kykyjen ja lahjakkuuksien kehitykselle. Kun kapitalismin vallitessa työtätekevät saavat sivistystä vain kapitalististen riistoetujen sanelemissa ahtaissa puitteissa, niin sosialismi luo edellytykset joukkojen nopeasti kasvavien tarpeiden yhä täydellisemmälle tyydyttämiseksi sivistyksen, kulttuurin, tieteiden ja taiteen alalla. „Ennen”, sanoi Lenin v. 1918, „ihmisen koko äly, koko hänen neroutensa löi vain antaakseen yksille kaikki tekniikan ja kulttuurin antimet ja riistääkseen toisilta kaikkein välttämättömimmän — valistuksen ja kehityksen. Nyt sitä vastoin kaikki tekniikan ihmeet, kaikki kulttuurin saavutukset tulevat koko kansan omaisuudeksi, eikä tästä lähtien ihmisälystä ja neroudesta milloinkaan tehdä väkivallan välineitä, riiston välineitä”¹.

Kansan kasvavien kulttuuritarpeiden tyydyttäminen varmistetaan Neuvostoliitossa kulttuurityön alalla suoritetuilla laajoilla

¹ V. I. Lenin, Loppulausunto Neuvostojen III Yleisvenäläisen edustajakokouksen päätyessä, Teokset, 26. osa, s. 436.

toimenpiteillä: maksuttomalla opetuksella ja ammattitaidon kohottamisella, opiskelijain stipendeillä, koulu-, kulttuuri- ja valistuslaitos-, kirjasto- ja klubiverkoston järjestelmällisellä laajentamisella, painotuotteiden lisääntyvällä julkaisemisella jne.

Koulutettavien lukumäärä Neuvostoliitossa kaikissa koulutusmuodoissa lisääntyi 8 miljoonasta v. 1914 yli 50 miljoonaan v. 1954. Oppilasmäärä keski-koulujen VIII—X luokilla ja teknillisissä keskioppilaitoksissa lisääntyi 0,2 miljoonasta v. 1914 3,6 miljoonaan v. 1940 ja 7,8 miljoonaan v. 1954. Ylioppilaiden lukumäärä korkeakouluissa oli kasvanut 117 000 opiskelijasta v. 1914 812 000 opiskelijaan v. 1940 ja 1 732 000 opiskelijaan v. 1954. Opettajien lukumäärä kaikissa oppilaitoksissa ja lastenlaitosten kasvattajien lukumäärä oli v. 1954 yli 2 miljoonaa henkeä ja ylitti heidän lukumääränsä vuoteen 1914 verraten melkein 10-kertaisesti.

Sosialismin taloudelliseen peruslakiin nojautuen Kommunistinen puolue ja Neuvostovaltio noudattavat politiikkaa, joka turvaa joukkojen hyvinvoinnin ja kulttuuritason herkeämättömän kasvun.

Sosialistisen valtion esittämä taloudellinen osa. Sosialistinen valtio tiedostaa sosialismin vallitessa vaikuttavat objektiiviset taloudelliset lait ja käyttää niitä käytännöllisessä työssä kommunismin rakentamiseksi. Talouspolitiikan menestys riippuu ennen kaikkea siitä, kuinka oikein se vastaa taloudellisten lakien vaatimuksia.

Sosialistisen valtion luonne määräytyy sosialismin taloudellisen perustan mukaan: sosialistista talousjärjestelmää, työtätekevän kansan yhteiskunnallista omistusta tuotannonvälineisiin vastaa työväenluokan johtama työtätekevien poliittinen valta. Kun nyky-aikaisen porvarillisen valtion politiikka ilmentää kapitalististen monopoliyriyten etuja ja tähtää niiden liikevoittojen lisäämiseen ja on vihamielistä kansanjoukoille, niin sosialistisen valtion — työläisten ja talonpoikien valtion — politiikka ilmentää työtätekevien perimmäisiä elinetsuja ja saa kansanjoukkojen rajattoman kannatuksen.

Sosialistisista tuotantosuhteista johtuu uusi, tähän saakka historiassa ennennäkemätön sosialistisen valtion esittämä taloudellinen osa. Neuvostovaltio omistaa vähintään $\frac{9}{10}$ kaikista maan tuotannonvälineistä. Tuotannonvälineiden yhteiskunnallisen omistuksen — koko kansan sekä osuuskuntien ja kollektiivitalouksien omistuksen — ollessa jakamattomasti herruusasemassa on valtio saanut mahdollisuuden sosialismin taloudellisiin lakeihin nojautuen ja niitä tietoisesti toiminnassaan soveltaen toteuttaa kansantalouden suunnitelmallista johtoa, täyttää taloudellista järjestelytehtävää. Sellaisen osan esittäminen ei ole porvarillisen valtion saavutettavissa tuotannonvälineiden yksityiskapitalistisen omistuksen ja kapitalistisen yhteiskunnan taloudellisen kehityksen valtoimenluonteen vuoksi.

Sosialismin taloudellisesta peruslaista johtuu, että sosialistisen valtion on pidettävä alituisesti huolta herkeämättä kasvavien kansan

tarpeiden parhaasta tyydyttämisestä tuotannonvoimien nopean kehityksen pohjalla. Sosialistisen valtion toiminta on omistettu työtätekevien elämän kaikinpuolisen parantamisen tehtävälle.

Sosialistinen valtio ottaa huomioon yhteiskunnan monipuoliset tarpeet ja näitä kasvavia tarpeita vastaavasti kehittää ja parantaa tuotantoa, suorittaa järjestelytoimenpiteitä parhaimman teknillisen välineistön juurruttamiseksi kansantalouden kaikille aloille ja yhteiskunnallisen työn tuottavuuden alituisesti kohottamiseksi, hoi-
taa perusrakennustyöt ja tuotannon sijoituksen sekä turvaa sosia-
listisen kasautumisen suurenemisen. Neuvostovaltio suorittaa toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on saada aikaan teollisuustava-
roiden ja elintarvikkeiden runsaus maassa. Siinä tarkoituksessa se kehittää kaikin voimin raskasta teollisuutta ja turvaa tällä perus-
talla maatalouden ja kansan kulutustarvikkeiden tuotannon voi-
makkaan nousun.

Ottaen varteen reaaliset olosuhteet — sisäiset ja kansainväli-
set — valtio määrittelee joka vaiheessa taloudellisen rakennustyön
konkreettiset tehtävät, säättää kansantalouden kehityksen suunnan
ja vauhdin ja parantaa taloudenhoitomenetelmiä. Se ottaa huomioon
paitsi menneen kehityksen tuloksia myöskin tulevan kehityksen
hahmottuvan suunnan ja suorittaa taloudellista järjestelytehtä-
vänsä tieteellisen ennakkonäkemyksen perusteella. Edistynein
yhteiskuntatiede — marxismi-leninismi — on sosialistisen valtion
monitahoisien toiminnan teoreettinen perusta.

Neuvostovaltion taloudellinen järjestelytyö sekä kulttuuri- ja
kasvatustyö ulottuu sosialistisen yhteiskunnan elämän kaikkiin
puoliin. Neuvostovaltio toteuttaa valtion tuotantolaitosten suunni-
telmallista johtoa ja hallintaa kaikilla talouden aloilla. Valtio ja sen
elimet nimittävät valtion tuotantolaitosten, niiden yhtymien ja
kokonaisten alojen johtajat ja valvovat näiden työtä. Valtio suun-
nittelee maan kansantalouden: se määrittelee suunnitelmanmukai-
sesti tuotannon sekä sisä- ja ulkomaankauppavaihdon laajuuden,
rakenteen ja kasvuvauhdin, määrää tavaroiden hinnat ja tuotteiden
suunnitelmallisen omakustannusarvon, työläisten ja toimihenkilöi-
den palkkatason, jakaa materiaali-, työ- ja rahavarat jne. Neuvosto-
valtio suuntaa kollektiivitalouksien talouselämää ja johtaa kollektiivi-
talouksia paikallisten Neuvostojen, kone- ja traktoriasemien ja
maatalousarttelin valittujen elinten järjestelmän kautta, ottaen
tällöin huomioon ne erikoisuudet, joita kollektiivitalouksilla osuus-
toimintalaitoksina on. Se edistää kaikin keinoin työväenluokan ja
talonpoikaiston liiton lujittumista, taloudellisten siteiden laajene-
mistä kaupungin ja maaseudun välillä.

Neuvostovaltio turvaa kansalaisille sellaisten elintärkeiden
oikeuksien reaalisien toteuttamisen kuin ovat oikeus työhön ja
lepoon, oikeus sivistykseen, oikeus turvattuun aineelliseen toimeen-
tuloon työkyvyn menetyksen sattuessa ja vanhuuden päivinä.

Neuvostovaltio johtaa kansanvalistusta, ammattitaitoisten työn-
tekijäin koulutusta, myötävaikuttaa edistyksellisen tieteen ja tai-

teen kehitykseen, tieteellisten ja teknillisten saavutusten käytännölliseen soveltamiseen.

Neuvostovaltiokoneiston voima on sen yhteydessä kansanjoukkoihin. Sosialistisen järjestelmän olemuksesta seuraa, että keskitetty valtionjohto on sovittava yhteen paikallisen aloitteellisuuden kanssa, paikallisten erikoisuuksien konkreettisen arvioinnin kanssa.

Valtion toteuttaman taloudenjohdon erittäin tärkeä periaate on taloudellisen ja poliittisen työn yhtenäisyys. „Käytännössä ovat politiikka ja talous erottamattomat. Ne ovat olemassa yhdessä ja vaikuttavat yhdessä. Ja ken luulee voivansa erottaa käytännöllisessä työssämme talouden politiikasta, tehostaa taloudellista työtä poliittisen työn väheksymisen hinnalla tai päinvastoin tehostaa poliittista työtä taloudellisen työn väheksymisen hinnalla,— hän joutuu ehdottomasti umpikujaan”¹.

Sosialistisen valtion johtava ja järjestävä voima on Kommunistinen puolue, joka suuntaa kaikkien valtionelinten ja työtätekevien yhteiskunnallisten järjestöjen toimintaa. Puolue antaa suuntaviivat kansantaloussuunnitelmien laatimiseksi, kehrittelee suurimmat kansantalouden alalle kuuluvat toimenpiteet, joilla on elintärkeä merkitys koko maalle. Puolue, joka on kiinteästi sidottu työtätekeviin joukkoihin, nostaa liikkeelle työläiset, kollektiivitalonpojat ja sivistyneistön taloudellisten ja poliittisten tehtävien täyttämiseen, kasvattaa joukkoja ja kohottaa niiden kommunistista tietoisuutta. Kommunistisen puolueen ja sosialistisen valtion politiikka, joka lähtää yhteiskunnan taloudellisen kehityksen uusien, kypsyneiden tarpeiden tyydyttämiseen, esittää erittäin suurta edistyksellistä osaa.

Sosialistisen tuotantotavan kehitys tapahtuu uuden taistelussa vanhaa, syntyvän taistelussa kuolevaa, edistyksellisen taistelussa takapajuisista vastaan, ristiriitojen ja vaikeuksien voittamisen tietä. Lenin sanoi, että kommunistisissa antagonismit, sovittamattomat vastakohtat, katoavat, mutta ristiriidat säilyvät. Sosialistisessa yhteiskunnassa nämä ristiriidat eivät ole luonteeltaan sovittamattomia, sillä ne eivät ole sidottu vastakkaisiin luokkaetuihin ja ne voitetaan kommunistisen rakennustyön kuluksa.

Sosialistisessa yhteiskunnassa ei ole riistäjäluokkia, mutta on takapajuisia aineksia, yksityisomistuksellisten taipumusten ja tottumusten edustajia, jotka vastustavat uusien, edistyksellisten pyrkimysten kehittymistä sosialistisessa talouselämässä, on vielä yhteiskunnallisen omaisuuden anastajia, virkavaltaisia aineksia, jotka ylenkatsovat kansan tarpeita, eikä kapitalismin jätteitä ihmisten tajunnassa ole vielä täydellisesti voitettu. Kommunistisen puolueen johtama Neuvostovaltio kannustaa työtätekevien aloitteellisuutta ja antaa tukea edistyksellisille pyrkimyksille kaikilla yhteiskunta-

¹ *J. V. Stalin, Puoluetyön puutteellisuuksista ja toimenpiteistä trotskilaisten ja muiden kaksinaamaisten toiminnan lopettamiseksi, 1938, s. 26.*

elämän aloilla. Neuvostovaltio pitää huolta uuden elämän oraista, vahvistaa niitä, edistää parhaiden tuotantomenetelmien käyttöön-ottoa ja leviämistä; se käy sitkeää taistelua kaikkia jarruttavia voimia vastaan, kaikkia takapajuisuuden, kankeuden ja rutiinin ilmestymiä vastaan, jotka häiritsevät sosialistisen tuotannon nopeaa kehitystä.

Eräs perusmuodoista uuden taistelussa vanhaa vastaan sosialismin vallitessa on arvostelu ja itsearvostelu, jotka ovat sosialistisen yhteiskunnan kehityksen valtava liikkeellepaneva voima. Arvostelu ja itsearvostelu antavat mahdollisuuden kansanjoukkojen aktiivisuuden herättämisen pohjalla tuoda esiin ja poistaa epäkohdat ja vaikkeudet työssä, repiä juurineen pois kaikki byrokratismin ilmaukset, saada selville uusia voimavaroja taloudellisen kehityksen vauhdin jouduttamiseksi ja siten voittaa sosialistisen yhteiskunnan ristiriidat.

Paitsi sosialistisen yhteiskunnan sisäisiä, ei-antagonistisia ristiriitoja on olemassa ulkopuolinen, antagonistinen ristiriita sosialistisen leirin maiden ja imperialismien voimien välillä. Se ilmenee siinä, että imperialistiset hyökkäyshaluiset piirit yrittävät saada aikaan sodan Neuvostoliittoa ja kansandemokratian maita vastaan sekä järjestää näissä maissa hajoitustyötä. Siitä johtuu, että on kaikin voimin lujitettava Neuvostoliiton ja kansandemokratian maiden taloudellista mahtia ja puolustuskuntoisuutta.

Pitäen lähtökohtana Leninin väittämää sosialistisen ja kapitalistisen järjestelmän rauhanomaisen rinnakkaisolon mahdollisuudesta Neuvostovaltio noudattaa johdonmukaisesti rauhanpolitiikkaa, laajentaa rauhanomaista rakennustyötä ja ulkomaisia kauppasuhteita kaikkiin maihin. Se lujittaa taloudellista yhteistoimintaa demokration ja sosialismin leirin maiden kanssa, mikä on kansojen välisten suhteiden uusi, sosialistinen muoto.

Käyttäen hyväksi sosialistisen talousjärjestelmän etuisuuksia ja nojautuen taloudellisiin lakeihin työläisten ja talonpoikien Neuvostovaltio suuntaa Neuvostoliiton kehitystä kommunismiin johtavaa tietä.

LYHYITÄ YHTEENVETOJA

1. Socialismin taloudelliset lait ovat ihmisten tahdosta ja tietoisuudesta riippumattomia objektiivisia lakeja. Ne ilmentävät riistosta vapaiden työntekijäin toverillisen yhteistoinnin ja sosialistisen keskinäisavun suhteita. Socialismin taloudelliset lait eivät vaikuta sokeana, tuhoavana voimana, sosialistinen yhteiskunta tiedostaa ne ja käyttää niitä hyväkseen. Kommunistinen puolue ja sosialistinen valtio lähtevät talouspolitiikassaan socialismin taloudellisista laeista.

2. Socialismin taloudellinen peruslaki määrittelee kaikki sosialistisen tuotantotavan pääasialliset puolet ja kaikki tärkeimmät kehitysprosessit, sosialistisen tuotannon tarkoituksen

ja tämän tarkoituksen saavuttamiskeinon. Sosialismin taloudellisen peruslain oleelliset piirteet ja vaatimukset ovat koko yhteiskunnan alituisesti kasvavien aineellisten ja kulttuuritarpeiden mahdollisimman täydellinen tyydyttäminen lisäämällä keskeytymättä tuotantoa ja kehittämällä sitä yhä täydellisemmäksi korkeatasoisimman tekniikan pohjalla.

3. Sosialismin vallitessa on joukkojen tarpeiden (ostokyvyn) kasvu sosialistisen tuotannon liikkeellepaneva voima, joka kannustaa sitä eteenpäin. Sosialistisen tuotannon keskeytymätön kasvu on kansankulutuksen jatkuvan nousun ja uusien tarpeiden kasvun aineellinen perusta. Sosialistisen tuotannon keskeytymättömän kasvun välttämättömänä ehtona on tuotannonvälineiden tuotannon ensisijainen kehittäminen. Sosialismi turvaa uusimman tekniikan jatkuvan kehityksen, joka on välttämätön työtätekevien kasvavia tarpeita yhä täydellisemmin tyydyttävän sosialistisen tuotannon keskeytymättömälle kasvuille ja täydellistymiselle.

4. Itseä varten ja yhteiskuntaa varten valmistetun tuotepaljouden alituista lisääntymistä vastaavasti kohoaa työtätekevien reaalityöjen määrä järjestelmällisesti. Sosialismi merkitsee ihmisten työ- ja elinehtojen alituista paranemista. Se avaa mitä laajimpia mahdollisuuksia kulttuurirakennustyölle tehdessään kaikista tekniikan, tieteiden ja kulttuurin antimista kansan omaisuutta.

5. Kommunistisen puolueen johtama sosialistinen valtio kehittää kansan elinotuja ilmentäessään yhä laajemmalle taloudellista järjestelytyötään sekä kulttuurillista ja kasvatuksellista toimintaansa, minkä tarkoituksena on turvata tuotannon herkeämätön kasvu sekä kansan hyvinvoinnin ja kulttuuritason alituinen kohoaminen. Sosialistisen tuotantotavan kehitys tapahtuu ristiriitoja ja vaikeuksia voittamalla. Nojautuen objektiivisten taloudellisten lakien tieteelliseen tuntemukseen ja käyttäen näitä lakeja hyväkseen sosialistinen valtio varmistaa kaikilla talouden aloilla uuden, edistyksellisen voiton vanhasta, suunnaten yhteiskunnan kehityksen kommunismiin johtavaa tietä.

XXX LUKU

KANSANTALouden KEHITYKSEN SUUNNITELMALLISUUDEN, MÄÄRÄSUHTAISUUDEN LAKI

Kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden välttämättömyys sosialismin aikana. Kuten tunnettua, jokainen yhteiskuntamuodostuma tarvitsee olemassaolooaan ja kehitystään varten tietyt määräsuhteet työn ja tuotannonvälineiden jaossa kansantalouden

eri alojen kesken. Kapitalismin olosuhteissa saavutetaan välttämättömän määräsuhde tuotannon kehityksessä valtoimesti, alituisten heilahtelujen, epäsuhteiden ja ajoittaisten pulien kautta. Sijoittaessaan pääomiaan joihinkin tuotannonaloihin kapitalistit pitävät osviittanaan sellaisia talouselämän valtoimia ilmapuntareita kuin markkinahintojen, voiton suhdeluvun, korkotason ja osakekurssien heilahteluja jne.

Sosialistisessa taloudessa ovat talouselämän valtoimet ilmapuntarit tuotannonvälineiden yhteiskunnallistamisen seurauksena hävinneet. Sosialistisen yhteiskunnan kehitykseen ei sovi vaisto-varaisuuden ja itsestääntapahtumisen varaan jättäytyminen. Välttämättömän määräsuhde tuotannonvälineiden ja työvoiman jaossa kansantalouden alojen kesken voidaan saada sosialismin oloissa aikaan vain suunnitelmanmukaisesti. Sosialistisen talouden kehityksen suunnitelmallisuuden välttämättömyys ja mahdollisuus johtuu tuotannonvälineiden yhteiskunnallisesta omistuksesta. Engels kirjoitti, että tuotannonvälineiden siirtymässä yhteiskunnan omistukseen „tulee mahdolliseksi yhteiskunnallinen tuotanto edeltäkäsinkin harkitun suunnitelman mukaan”¹.

Päinvastoin kuin tuotannonvälineiden yksityisomistus, joka *erottaa* tavarantuottajia toisistaan, synnyttää kilpataistelua ja tuotannon anarkiaa, yhteiskunnallinen omistus *liittää* monilukuiset tuotantolaitokset yhtenäiseksi kansantaloudelliseksi kokonaisuudeksi, joka on alistettu samalle, sosialismin taloudellisen perustlain vaatimuksista johtuvalle, tarkoituspäälle. Yhteiskunnallistettu sosialistinen suurtuotanto ei voi kehittyä ilman yleistä suunnitelmaa, joka antaa toiminnan yhtenäisyyden koko yhteiskunnalle ja turvaa välttämättömän määräsuhteen eri alojen ja tuotantolaitosten sekä koko kansantalouden kehittämisessä.

Perustellessaan sosialistisen talouden suunnitelmallisen kehittämisen välttämättömyyttä Lenin sanoi, että taloutta ei voida hoitaa, ellei ole pitkäksi ajanjaksoksi tarkoitettua suunnitelmaa ja että sosialistisen vallankumouksen valtavan suuri tehtävä on „koko valtion talouskoneiston muuttaminen yhdeksi suureksi koneistoksi, talousorganismiksi, joka toimii siten, että sadat miljoonat ihmiset pitävät ohjeenaan yhtä suunnitelmaa”².

Samoin kuin kapitalismi ei ole ajateltavissa ilman yhteiskunnallisen työn tuhlausta aiheuttavaa kilpataistelua ja tuotannon anarkiaa, ei sosialismi ole ajateltavissa ilman kansantalouden suunnitelmallista kehittämistä, joka takaa yhteiskunnallisen työn ja sen tulosten järkipärisen ja taloudellisen käytön.

Tuotannonvälineiden yhteiskunnallinen, sosialistinen omistus ja yhteiskunnallistettu sosialistinen suurtuotanto niin teollisuudessa

¹ F. Engels, *Anti-Dühring*, 1953, s. 269. (Suom. 1951, s. 287.)

² V. I. Lenin, *Selostus sodasta ja rauhasta VKP(b):n VII edustajakokouksessa*, Teokset, 27. osa, s. 68. (Suom. V. I. Lenin, *Valitut teokset*, II osa, 1951, s. 309.)

kuin maataloudessakin synnyttävät näin ollen koko kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden, määräsuhtaisuuden objektiivisen välttämättömyyden ja objektiivisen mahdollisuuden.

Kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuus, määräsuhtaisuus on sosialismin taloudellinen laki.

Kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden lain perusteet ja vaatimukset. Kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden, määräsuhtaisuuden laki on sosialistisen tuotannon sääntelijä; tämän lain pohjalla tapahtuu tuotannonvälineiden ja työvoiman jakaminen sosialistisen talouden eri alojen kesken. Tämä laki vaatii: hoitamaan kansantaloutta suunnitelmallisesti, kehittämään määräsuhtaisesti sosialistisen talouden kaikkia aloja, käyttämään mahdollisimman täydellisesti ja tehokkaasti maan aineellisia, työvoima- ja rahavaroja.

Kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden laki merkitsee ennen kaikkea sitä, että kansantalouden osien ja aineiden kesken pitää vallita määräsuhtaisuus. V. I. Lenin sanoi, että suunnitelmallisuus merkitsee alituista, tietoisesti ylläpidettävää määräsuhtaisuutta.

Mutta kehityksen suunnitelmallisuuden laki ei sisällä tehtävää, jonka toteuttamiselle kansantalouden määräsuhteet on alistettava. Määräsuhteiden luonne sosialistisessa taloudessa määräytyy sosialismin taloudellisen peruslain vaatimusten mukaan.

„Kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden laki voi antaa vastaavan tehon vain siinä tapauksessa, jos on olemassa tehtävä, jonka toteuttamiseksi kansantalouden suunnitelmallinen kehitys tapahtuu... Tämä tehtävä sisältyy sosialismin taloudelliseen peruslakiin”¹.

Kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden, määräsuhtaisuuden laki on siis tuotannon sääntelijänä sosialistisessa taloudessa sosialismin taloudellisen peruslain vaatimuksia vastaavasti.

Socialismin taloudellisen peruslain vaatimukset toteutetaan kussakin vaiheessa riippuen saavutetusta tuotantovoimien kehitystasosta, olemassaolevista aineellisista varoista, sisäisestä ja ulkoisesta tilanteesta, jossa sosialismin maa elää. Tätä vastaavasti ja kehityksen suunnitelmallisuuden, määräsuhtaisuuden lain perusteella säädetään myös määräsuhteet kansantaloudessa.

Kansantalouden kehityksen tärkeimpiin määräsuhteisiin kuuluu ennen kaikkea oikea keskinäissuhde tuotannonvälineiden tuotannon ja kulutustarvikkeiden tuotannon välillä. Kuten edellä sanottiin, korkeatasoisimman tekniikan pohjalla tapahtuvan tuotannon keskeyttömän kasvun turvaamiseksi on tuotannonvälineitä tuottavia aloja kehitettävä nopeammin kuin kulutustarvikkeita valmistavia aloja. Raskaan teollisuuden kehittäminen on kansantalouden kaikkien alojen, mukaanluettuna kansan kulutustarvikkeita tuottavien

¹ J. V. Stalin, Sosialismin taloustieteellisiä problemeja Neuvostoliitossa, s. 41. (Suom. s. 41.)

kevyen ja ravintoaineteollisuuden teknillisen varustamisen ja keskeytymättömän kasvun välttämätön ehto.

Oikea määräsuhde yhteiskunnallisen tuotannon kahden lohkon välillä vaatii siis ennen kaikkea kehittämään pääasiallisesti tuotannonvälineitä tuottavia aloja ja lähinnä raskasta teollisuutta ja sen ydinosaa — koneenrakennusteollisuutta. Edelleen se vaatii kohottamaan kulutustarvikkeita tuottavia aloja siinä määrin, mikä on tarpeen tuotantovoimien kyseisen tason vallitessa mahdollisimman täydelliseen kansanjoukkojen alituisesti kasvavien tarpeiden tyydyttämiseen.

Raskaan teollisuuden kasvun pohjalla Neuvostoliitossa kohotetaan kansan kulutustarvikkeita tuottavia teollisuusaloja. Vuosina 1925—1954 tuotannonvälineiden tuotanto kokonaisuudessaan kasvoi yli 60-kertaisesti ja kulutustarvikkeiden tuotanto 14-kertaisesti. Vuonna 1954 oli tuotannonvälineiden tuotanto koko teollisuudessa kasvanut vuoteen 1940 verraten melkein 3,5-kertaiseksi ja kulutustarvikkeiden tuotanto 2-kertaiseksi. Kansan kulutustarvikkeiden tuotannossa saavutettu taso ja kasvuvauhti ei vielä vastaa väestön kasvaneita tarpeita näiden tarvikkeiden suhteen. Raskaan teollisuuden kehittämisessä saavutettujen menestysten pohjalla ovat syntyneet reaaliset edellytykset kansan kulutustarvikkeiden tuotannon nopealle kohottamiselle.

Tätä lähtökohtana pitäen Kommunistinen puolue ja Neuvostovaltio toteuttavat raskaan teollisuuden ensivuoroisen kehittämisen pohjalla laajaa maatalouden, kevyen ja ravintoaineteollisuuden nopean kohottamisen ohjelmaa tarkoituksena ratkaista nopeasti kansan kulutustarvikkeiden tuotannon huomattavan laajentamisen tehtävä ja kohottaa edelleen neuvostokansan aineellista hyvinvointia ja kulttuuritasoa.

Kansantalouden suunnitelmalliselle kehitykselle on tärkeästä merkityksestä oikeiden määräsuhteiden säätäminen teollisuuden ja maatalouden kesken. Teollisuuden ja maatalouden kehityksen määräsuhteiden tehtävänä on turvata toisaalta teollisuuden johtava osuus, teollisuuden, joka turvaa maatalouden uusimmalla teknikällä ja huoltaa maaseutua teollisuustavaroilla, ja toisaalta kollektiivitalouksien ja neuvostotilojen tuotannon jatkuva kasvu kaupunkilaisväestön huoltamiseksi elintarvikkeilla ja teollisuuden huoltamiseksi raaka-aineilla.

Sosialistinen maatalous on olemassaolonsa vuosina saavuttanut suuria menestyksiä kollektiivitalousjärjestelmän pohjalla. Maatalouden kasvuvauhti on kuitenkin riittämätön tyydyttämään yhteiskunnan kasvavia maataloustuotetarpeita. Vuodesta 1940 vuoteen 1952 teollisuustuotannon kasvun lisäyksen ollessa 2,3-kertaisen maatalouden kokonaistuotanto lisääntyi verrannollisissa hinnoissa vain 10%. Erikoisesti jäivät jälkeen sellaiset tärkeät maatalouden alat kuin viljantuotanto, karjanhoito, perunantuotanto ja vihannesviljely. Tämän johdosta muodostui ilmeinen epäsuhde toisaalta väestön kasvaneen viljan-, lihan-, maitotuotteiden-, vihannesten-, hedelmien- jne. tarpeen ja toisaalta maataloustuotannon tason välillä.

Tämä maatalouden jälkeenjääminen yhteiskunnan kasvavista tarpeista ei suonut mahdollisuutta kansan kulutuksen nostamiseen tasolle, jonka se olisi voinut saavuttaa maan teollisen kehityksen nykyisellä asteella. Raskaan teollisuuden voimakas kehitys oli luonut edellytykset sosialistisen maatalouden jyrkälle nousulle. Kävi mahdolliseksi ja välttämättömäksi jouduttaa kaikin tavoin maataloustuotannon kasvunopeutta. Tätä lähtökohtana pitäen NKP:n Keskus-

komitean tammikuun Täysistunto v. 1955 asetti tehtäväksi kohottaa lähimpien viiden—kuuden vuoden kuluessa viljan kokonaistuotto maassa vähintään 10 miljardiin puutaan vuodessa ja lisätä karjatalouden perustuotteiden tuottoa 2—2,5-kertaiseksi, jotta voitaisiin tyydyttää riittävässä määrin maan väestön kasvavat elintarviketarpeet sekä taata kevyelle ja ravintoaineteollisuudelle raaka-aine.

Teollisuuden ja maatalouden välillä, samoin kuin eri alojen välillä teollisuuden ja maatalouden omassa piirissä, on olemassa kiinteä keskinäinen yhteys. Tämän vuoksi ovat tuotannon häiriintymätöntä kehitystä varten välttämättömiä oikeat määräsuhteet ei vain teollisuuden ja maatalouden välillä, vaan myös eri alojen välillä teollisuudessa, esimerkiksi raaka-aineteollisuuden ja jalostavan teollisuuden välillä, samoin myös maatalouden eri alojen välillä. Niinpä karjatalouden pitkäaikainen jälkeenjääminen pidättää kevyen ja ravintoaineteollisuuden kehittymistä. Karjataloutta vuorostaan jarruttaa riittävän rehuperustan puute ja viljatalouden jälkeenjääminen. Neuvostovaltio poistaa tämän epäsuhteen kohottamalla päättävästi karjataloutta ja sen rehuperustaa sekä viljataloutta.

Työväestön joukkojen taholta esiintyvän maataloustuotteiden ja teollisuuden valmisteiden alinomaa lisääntyvän kysynnän suunnitelmallisen, häiriintymättömän tyydyttämisen edellytyksenä on vastaavaisuus väestön kasvavien rahatulojen ja henkilökohtaista kulutusta palvelevien tavaroiden paljouden välillä, ottaen huomioon hintatason, oikeat määräsuhteet kansan kulutustarvikkeiden tuotannon kasvun ja tavaravaihdon kehityksen välillä.

Sen johdosta, että työläisten ja toimihenkilöiden (palveluskuntalaisten) reaali-palkka sekä myös kollektiivitalonpoikien tulot ovat viime vuosina kohonneet huomattavasti, työväestön kysyntä erilaisille tavaroille suurenee paljon nopeammin kuin mitä joukkokulutustarvikkeiden ja elintarvikkeiden tuotanto kasvaa. Raskaan teollisuuden edelleen kehittämisen pohjalla tapahtuvan maatalouden jyrkän kohottamisen ja teollisuustavaroiden ja elintarvikkeiden tuotannon lisäämisen ohjelma, jonka Kommunistinen puolue ja Neuvostovaltio ovat hyväksyneet ja jota ne toteuttavat menestyksellisesti, on tekevä lopun tuosta epäsuhteesta.

Sosialismi on hävittänyt kapitalismille ominaisen sovitamattoman ristiriidan kasautumisen ja kulutuksen väliltä. Sosialismin taloudellisen peruslain vaatimuksen mukaan on kasautumisen ja kulutuksen välisten oikeiden määräsuhteiden taattava niin sosialistisen tuotannon herkeämätön kasvu, tuotannonvälineiden tuotannon kasvaessa ensisijaisesti ja parhaimman tekniikan juurruttamisen pohjalla, kuin myös kansanjoukkojen aineellisen hyvinvoinnin ja kulttuuritason järjestelmällinen kohoaminen.

Määräsuhteet voimavarojen jaossa kansantalouden alojen kesken riippuvat suuresti siitä, kuinka järkipäisesti näitä voimavaroja käytetään. Kun esimerkiksi keskimääräinen metallin kulutus kunkin työstökoneen tuottamiseen supistuu, niin yleinen metallin tarve työstökoneenrakennusteollisuuteen myös supistuu tahi työstö-

koneiden valmistus lisääntyy. Tämä vuorostaan aiheuttaa määräsuhteen muuttumisen metallurgian ja koneenrakennusteollisuuden välillä. Voimavarojen järkipäriäinen ja taloudellinen käyttö on eräs niistä ehdoista, jotka takaavat tuotannon herkeämättömän ja nopean kasvun.

Kansantalouden määräsuhainen kehittäminen vaatii sosialistisen tuotannon järkipäriäistä sijoittamista: teollisuuden lähentämistä raaka-ainelähteisiin ja kulutusalueisiin, alueiden talouden kompleksikehitystä ottaen huomioon niiden erikoisuudet ja pitäen perustana eri alojen oikeaa yhdistelemistä ja mahdollisimman täydellistä paikallisten voimavarojen käyttöä, epäjärkipäriäisten ja pitkien rautatie- ja vesiliikennekuljetusten supistamista, kansallisten tasavaltojen talouden ja kulttuurin kehittämistä.

Sosialistinen tuotannon sijoittaminen nojautuu maan taloudelliseen aluejakoon. *Taloudellinen aluejako* tarkoittaa maan koko alueen suunnitelmanmukaista jakamista suuriksi alueiksi niiden talouden ja luonnon erikoisuuksien mukaan.

Kuten edellä on sanottu, sosialistisen järjestelmän etuisuuksien ansiosta on saavutettu tuntuvaa menestystä tuotannon järkipäriäisessä sijoittamisessa Neuvostoliitossa. Näitä etuisuuksia ei vielä kuitenkaan käytetä lähestulkoonkaan täydellisesti, minkä vuoksi on olemassa epäkohtia tuotannon sijoittamisessa; nämä epäkohdat synnyttävät osittaista epäsuhdetta kansantaloudessa, haittaavat paikallisten voimavarojen järkipäriäisempää ja tehokkaampaa käyttöä ja aiheuttavat turhia pitkänmatkankuljetuksia ja samojen tavaroitten kuljettamista vastakkaisiin suuntiin.

Niinpä epäsuhte eräiden valssattujen mustametallilajien tuotannon ja kulutuksen välillä Etelässä, Uralilla ja Itä-Siperiassa aiheuttaa kiertämättä suurten mustametallimäärien kuljettamisen vastakkaisiin suuntiin. Kivihiiilen tuotannon jälkeenjääminen sen kulutuksesta Neuvostoliiton Euroopanpuoleisessa osassa tekee välttämättömäksi kuljettaa kivihiiiltä tavattoman pitkien matkojen päästä.

Siperiasta ja Keski-Aasiasta kuljetetaan vuosittain noin 2 000 vaununlastia pesemätöntä villaa Ukrainan SNT:ssa sijaitseviin villanpesulaitoksiin ja pestyä villaa kuljetetaan noin 500 vaununlastia vuosittain Ukrainasta Siperiaan, Keski-Asiaan ja Kauko-Itään.

On käynyt tuiki tarpeelliseksi laatia tieteellisesti perusteltu kaavio Neuvostoliiton tärkeimpien teollisuusalojen kehittämisestä ja sijoittamisesta 10—15 vuoden ajaksi.

Siirryttäessä sosialismista kommunismin korkeampaan vaiheeseen tarvitaan sellaisia kansantalouden kehityksen määräsuheteita, jotka takaavat sosialistisen tuotannon edelleen lujittamisen ja kehittämisen, kommunismin aineellisen tuotantoperustan ja tarvikkaiden runsauden asteittain luomisen.

Kun eräät kapitalistiset suurvallat aseistautuvat kiihkeästi ja hyökkäyshaluiset imperialismin voimat hautovat sotasuunnitelmia sosialistisen leirin maita vastaan, täytyy sosialistisen talouden kansantaloudellisten määräsuheteitten turvata sosialismin maalle luja taloudellinen perusta ulkoakäsin uhkaavan vihollishyökkäyksen

varalta. Sosialistisen teollisuuden ja kollektiivitaloudellisen tuotannon nopea kasvu on Neuvostoliiton taloudellisen riippumattomuuden ja puolustuskuntoisuuden lujittamisen tärkeimpiä ehtoja.

Yhtenäisen ja mahtavan sosialistisen leirin olemassaolo tekee välttämättömäksi tämän leirin kaikkien maiden talouden suunnitelmallisen yhteyden.

Taloudellinen yhteistoiminta ja keskinäisapu Neuvostoliiton ja kansandemokratian maiden välillä helpottavat sosialistisen rakennustyön tehtävien ratkaisua, lujittavat näiden maiden taloudellista riippumattomuutta kapitalistisesta maailmasta ja lisäävät niiden puolustuskuntoisuutta, myötävaikuttavat kommunismin rakentamiseen Neuvostoliitossa.

Kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden laki ja sosialistinen suunnittelu. Kommunistinen puolue ja sosialistinen valtio toteuttavat käytännössä kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden lain vaatimuksia työtätekevien joukkojen rakentavaa työtä järjestävien ja suuntaavien suunnitelmien avulla. Kansantalouden suunnitelmallinen johtaminen on sosialistisen valtion taloudellisen järjestelytehtävän tärkein piirre. „Kehittäessään taloutta suunnitelman mukaan sosialistisella valtiolla on mahdollisuus taata tuotannon herkeämätön, nopea ja kaikinpuolinen kasvu ja tyydyttää kansan tarpeet mahdollisimman täydellisesti. Suunnitelma on Neuvostovaltion käsissä mahtava voima, joka järjestää ja suuntaa miljoonien ihmisten työn”¹.

Sosialistinen suunnittelu perustuu ehdottoman tieteelliselle pohjalle ja se vaatii tekemään jatkuvasti yleistäviä yhteenvetoja kommunistisen rakennustyön käytännöstä ja käyttämään kaikkia tieteen ja tekniikan saavutuksia. Kansantalouden johtaminen suunnitelmallisesti merkitsee, että on osattava nähdä ennakkolta. Tieteellinen ennakkonäkemyks perustuu objektiivisten taloudellisten lakien tietoamiseen ja lähtee yhteiskunnan aineellisen elämän kehityksen päiväjärjestykseen tulleista tarpeista.

Sosialistisen talouden oikean suunnittelun ehtona on ennen kaikkea se, että opitaan hallitsemaan kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden lakia ja että sitä taitavasti käytetään.

Kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden lakia ei saa sekottaa kansantalouden suunnittelemiseen, jota sosialistisen valtion asianomaiset elimet suorittavat, eikä myöskään kansantalouden kehityksen vuosi- ja viisivuotissuunnitelmiin. Kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden laki on objektiivinen taloudellinen laki. Se suo valtion elimille mahdollisuuden yhteiskunnallisen tuotannon oikeaan suunnitteluun. Mutta mahdollisuus ei ole todellisuus. Jotta tämä mahdollisuus muuttuisi todellisuudeksi, on opittava soveltamaan kehityksen suunnitelmallisuuden

¹ *N. A. Bulganin*, Tehtävistä teollisuuden edelleen kohottamisen, teknillisen edistyksen ja tuotannon järjestelyn parantamisen alalla. Selostus NKP:n Keskuskomitean Täysistunnossa heinäkuun 4 p:nä 1955, s. 56.

lakia, on laadittava sellaisia suunnitelmia, jotka heijastavat täydellisesti tämän lain vaatimuksia.

Käytännössä eivät suunnitelmat aina vastaa täydellisesti kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden lain vaatimuksia. Kun näitä vaatimuksia rikotaan, antaa kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden laki tietää itsestään siten, että kansantalouden eri lohkoilla ilmaantuu epäsuhteita, tuotannon ja kiertokulun normaalin prosessi häiriytyy. Jos esimerkiksi suunnitelmaan otetaan tietyin automäärän tuotanto, mutta samalla ei suunnitella välttämätöntä määrää teräslevyä, niin se voi johtaa autojen tuotantosuunnitelman täyttämättä jäämiseen. Takkiraudan sulatussuunnitelma, jota ei ole turvattu vastaavalla koksien tuotannolla, osoittautuu pätemättömäksi.

Suunnitteluelinten tehtävänä on ottaa oikealla tavalla lukuun kehityksen suunnitelmallisuuden lain vaatimukset suunnitelmia laatiessaan, epäsuhteita välttäen, ja epäsuhteiden ilmaantuessa ryhtyä ajoissa toimenpiteisiin niiden poistamiseksi. Kansantalouden häiriintymättömälle kehitykselle on materiaali-, raha- ja työvoimareserveillä tärkeä merkitys. Reservien olemassaolo suo mahdollisuuden poistaa nopeasti kansantalouden joillakin aloilla ilmenevät epäsuhteet tai ehkäistä niiden ilmaantumisen ja se takaa mahdollisuuden varalähteiden joustavaan käsittelyyn.

Kansantalouden suunnittelu voi siis tuottaa myönteisen tuloksen, se voi taata kansantalouden määräsuhteisen kehityksen ja tuotannon keskeytymättömän kohoamisen, jos se kuvastaa oikein kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden lain vaatimuksia ja on kaikessa sosialismin taloudellisen peruslain vaatimusten mukaista.

Sosialistinen suunnittelu perustuu myös muiden sosialismin taloudellisten lakien käyttämiseen. Niinpä talouden suunnitelmallisen johtamisen välttämättömänä ehtona on työn mukaan tapahtuvan jaon taloudellisen lain käyttäminen. Tämä laki herättää työntekijöissä heidän aineellisten etujensa mukaista kiinnostusta työn tuottavuuden kohottamiseen ja on eräs sosialistisen tuotannon liikkeellepanevista voimista.

Sosialistinen suunnittelu edellyttää, että on käytettävä arvolain vaikutukseen liittyviä taloudellisia välikappaleita: hintaa, rahaa, kauppaa ja luottoa. Suunnitelmallisen johdon välineenä on itsekannattavuus, joka kannustaa tuotannon taloudellista hoitoa, sisäisten varalähteiden mobilisointia, tuotteiden omakustannusarvon alentamista ja tuotantolaitoksen kannattavuuden kohottamista.

Sosialistinen suunnittelu vaatii, että kotimaisen ja ulkomaisen tieteen ja tekniikan uusimpia saavutuksia tutkitaan syvällisesti ja käytetään niitä kaikinpuolisesti hyväksi, jotta voitaisiin taata nopea teknillinen edistys kansantalouden kaikilla aloilla, teknologian jatkuva parantaminen ja työn tuottavuuden herkeämätön kohottaminen.

Lähtien sosialismin taloudellisten lakien vaatimuksista, yleis-
täten kaikilta puolin taloudellisen ja kulttuurirakennustyön käytän-

nöllistä kokemusta, ottaen huomioon sosialismin maan sisäiset ja ulkoiset elämänehdot kokonaisuudessaan Kommunistinen puolue ja sosialistinen valtio asettavat joka vaiheessa valtion suunnitelmien tärkeimmät taloudelliset ja poliittiset tehtävät. Tätä vastaavasti määritellään tuoton laajuus, tuotannon laajentamismuhti kullakin kansantalouden alalla, perussijoitusten määrät, työpalkkataso jne.

Neuvostoliiton kansantalouden suunnitelmallista johtoa toteuttavat Neuvostoliiton Ministerineuvosto ja liitotasavaltojen Ministerineuvostot Kommunistisen puolueen antamien suuntaviivojen pohjalla. Valtion suunnitelmat laaditaan koko kansantalouden mittakaavassa ja myöskin eri talous- ja hallintoaloittain, tasavaltoittain, aluepiireittäin, alueittain ja maan talousalueittain. Suunnitelmien laadinnan ja niiden toimeenpanon valvonnan suorittavat Neuvostoliiton Ministerineuvoston perspektiivisuunnittelun Valtionkomissio (Gosplan), Neuvostoliiton Ministerineuvoston juokseva suunnitteluhoitava Valtion Talouskomissio (Gosekonomkomissija), yleisliittolaiset ja tasavaltojen ministeriöt kuin myös paikalliset Neuvostot, joilla on omat suunnitteluelimensä.

Sosialistinen suunnittelu rakentuu kansantalouden kehityksen peruslinjaa moniksi vuosiksi viitoittavien *perspektiivisuunnitelmien* ja konkreettisen työohjelman lyhyemmille määrääjoille muodostavien *juoksevien suunnitelmien* yhteensovittamiselle. Perspektiivisuunnitelmiin kuuluvat kansantalouden kehityksen viisivuotissuunnitelmat ja pitemmiksi aikamääriksi tehdyt suunnitelmat. Juokseviin suunnitelmiin kuuluvat *vuosisuunnitelmat*. Juoksevat suunnitelmat laaditaan perspektiivisuunnitelmien pohjalla.

Sosialistisen talouden kehityksessä perspektiivisuunnittelu saa yhä suuremman merkityksen. V. I. Lenin on sanonut, että „työskentely on mahdotonta ilman pitkäksi ajaksi laadittua ja vakavaa menestystä tavoittelevaa suunnitelmaa”¹.

Valtion Perspektiivisuunnittelukomission tehtävänä on laatia viisivuotissuunnitelmat, joissa tulee olla vuosittaisjaotus, sekä kansantalouden eri alojen ja koko kansantalouden kehittämisen perspektiivit pitemmäksi ajaksi, 10—15 vuodeksi.

Valtion Talouskomission tehtävänä on laatia viisivuotissuunnitelmien perusteella kansantalouden kehittämisen valtion vuosisuunnitelmat ja aineellis-teknillisen varustelun suunnitelmat, joissa tulee olla vuosineljännesjaotus.

Jokaisella valtion tuotantolaitoksella (tehtaalla, kaivoksella, neuvostotilalla, kone- ja traktoriasemalla jne.) on oma *teknillistuotannollinen finanssisuunnitelmansa*, joka laaditaan valtion suunnitelmatavoitteiden pohjalla ja on tuotantolaitoksen tuotannollis-teknillisen sekä finanssitoiminnan yhdistetty suunnitelma.

Sosialistisen talouden kehityksen suunnitelmallisuus vaatii, että samalla kun talouden perusosoittimien alalla sovelletaan keskitetyn

¹ V. I. Lenin, Selostus Kansankomissaarien Neuvoston toiminnasta Neuvostojen VIII Yleisvenäläisessä edustajakokouksessa, Teokset, 31. osa, s. 479.

suunnitelmallisen johdon periaatteita, annetaan paikallisille elimille tarvittava itsenäisyys ja aloitteenteko-oikeus tuotannon suunnittelussa. Paikallisten olosuhteiden ja erikoisuuksien huomioimisella on suunnittelussa varsin tärkeä merkitys. Kaavamainen, nämä erikoisuudet huomiotta jättävä suhtautuminen suunnitteluun on ristiriidassa kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden lain vaatimusten kanssa. Suunnitelmallisen johdon liiallinen keskitys, yritykset suunnitella keskuksesta kaikki pikkuseikkoja myöten, ilman paikallisten olojen ja mahdollisuuksien riittävää tuntemusta aiheuttavat virheitä suunnittelussa, kahlehtivat paikallista aloitteellisuutta, häiritsevät paikallisten voimavarojen ja sosialistisen talouden eri aloilla ja eri tuotantolaitoksissa olevien suurten varalähteiden mahdollisimman täydellistä käyttämistä.

Valtion taholta tapahtuvalla kollektiivitalouksien suunnitelmallisella johtamisella on omat erikoisuutensa, jotka johtuvat osuuskunnallisen, kollektiivitaloudellisen omistuksen luonteesta. Sosialistinen valtio nojaa kollektiivitalouksien suunnitelmallista johtamista toteuttaessaan kollektiivitalonpoikaisjoukkojen omatoimisuuteen. Kollektiivitalouksien ja kollektiivitalonpoikien aloitteellisuus on eräs ratkaisevista tekijöistä maatalouden kohottamisessa ja kunkin piirin, kunkin kollektiivitalouden taloudellisten ja luonnonehtojen täydellisessä hyväksikäytössä.

Oikea suunnittelujärjestelmä edellyttää, että keskuksen suunnitteluelimet määräävät alueille, aluepiireille ja tasavalloille *tärkeimmät ja ratkaisevat* tavoitteet ja tehtävät maataloustuotannossa ja maataloustuotteiden luovutuksessa valtiolle. Nämä tehtävät säädetään tavaratuotteissa ottaen perustaksi väestön elintarviketarpeiden ja teollisuuden raaka-ainetarpeiden tyydyttämisen välttämättömyyden. Pitäen osviittana maanviljelys- ja karjataloustuotteiden valtiolle luovuttamisen tehtäviä kollektiivitaloudet määrittelevät harkintansa mukaan eri kasvien viljelysalojen suuruuden sekä karjatalouden tuoton ja eri karjalajien määrän. Kollektiivitalouksien hallintojen laatimat *vuosituotantosuunnitelmat* käsitellään ja vahvistetaan kollektiivitalonpoikien yleisissä kokouksissa.

Sosialistisen suunnittelun menetelmien parantaminen edelleen edellyttää, paitsi suunnittelun johdonmukaista keskittämistä tärkeimpien ja ratkaisevien osoittimien kohdalta, myös sitä, että kaikin puolin vahvistetaan paikallisten elinten, teollisuuslaitosten, neuvostotilojen ja kollektiivitalouksien osuutta ja annetaan tilaa niiden aloitteellisuudelle tuotannon suunnitelmallisessa johtamisessa; se edellyttää suunnittelussa kuhunkin talousalueeseen, maatalousvyöhykkeeseen, kuhunkin tehtaaseen ja kollektiivitalouteen soveltuvaa erilaista suhtautumista.

Kansantalouden suunnitelmallinen johtaminen edellyttää *johtavien renkaiden* esillevetämistä talouselämässä. Suunnitelmassa otetaan erikseen huomioon tärkeimmät alat, joista koko kansantaloussuunnitelman menestyksellinen täyttäminen riippuu. Viisivuotissuunnitelmien johtavia renkaita ovat raskaan teollisuuden

alat, mukaanluettuna koneenrakennusteollisuus, sillä niiden mukaan määräytyy teollisuuden ja koko kansantalouden kaikkien alojen kehitys. Nämä alat turvataan ensivuoroisesti tuotannonvälineillä, työvoimalla ja rahavaroilla. Johtavia aloja vastaavasti suunnitellaan muutkin alat pitäen silmällä, että tällä pohjalla saadaan aikaan koko kansantalouden nousu ja sen osien mahdollisimman järkipäinen yhteensovittaminen.

Kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden, määräsuhtaisuuden laki vaatii eri alojen kehittämissuunnitelmien tiukkaa yhteensovittamista ja niiden sitomista yhtenäiseen taloussuunnitelmaan. „Kaikkien eri tuotannonalojen suunnitelmien”, on V. I. Lenin sanonut, „tulee olla tiukasti sovitettu yhteen, sidottu toisiinsa ja muodostaa yhdessä se yhtenäinen taloussuunnitelma, jota me niin kipeästi tarvitsemme”¹.

Taloussuunnitelmat käsittävät tietyn joukon osoittimia: *luontois-määräisiä* (tuotelajit, lajivalikoima jne.) ja *rahamääräisiä* (valmistajien summa, omakustannusarvo, tulot ja menot jne.). Luontois- ja rahamääräisten osoittimien joukosta määritellään erikseen *laadulliset* osoittimet (työn tuottavuuden kasvu, omakustannusarvon aleneminen, kannattavuus, tuotteiden laadun paraneminen, tuotannonvälineiden — kaluston, koneiden, raaka-aineen jne.— käytön tehokkuus). Maataloustuotannon perusosoittimena on mahdollisimman suuren tuotemäärän saaminen jokaiselta 100 hehtaarilta maatalouteen käytettävää maata mahdollisimman pienin työ- ja tuotannonvälinekulun keinoin tuoteyksikköä kohti.

Kansantalouden kehittämisen suunnitelmassa on seuraavat osastot: teollisuuden tuotanto-ohjelma, maatalouden tuotanto-ohjelma; kuljetussuunnitelma ja yhteyspalvelun kehittämisen suunnitelma; perusrakennustöiden sekä uuden teknillisen välineistön kehittämisen ja soveltamisen suunnitelma; kansantalouden valtionvarustelun suunnitelma; työ- ja työpalkkasuunnitelma; tavaravaihdon ja hankintojen suunnitelma; sosiaalisten ja kulttuuritoimenpiteiden suunnitelma; tuotteiden omakustannusarvon suunnitelma; liittotasavaltojen ja talousalueiden kansantalouden kehittämisen suunnitelma; kansantaloussuunnitelman yleisosasto, joka sisältää kansantalouden kehittämisen yleisosoittimet ja tärkeimmät tehtävät teollisuuden eri aloilla. Suunnitelman yleisluontoisimpana osoittimena on kansantulon kasvu sekä kulutus- ja kasautumisvarantojen suhde siinä. Valtion suunnitteluun kuuluu välttämättömänä osana hintojen ja finanssien (valtion budjetti, Valtion pankin luotto- ja kassasuunnitelmat) suunnittelu ja myös ulkomaankaupan suunnittelu.

Uuden teknillisen välineistön kehittämisen ja soveltamisen suunnitelma sisältää suurimmat, kansantaloudellisen merkityksen omaavat tehtävät tuotantoprosessien koneellistamisen ja automatisoinnin alalla, uusien koneiden ja materiaalien tuotantoon perehtymisen ja uusiaikaisimpien teknologisten prosessien käyttäntöönottamisen alalla kuin myös tärkeimmät tieteelliset tutkimustyöt sekä konstruointi- ja kokeilutyöt uuden tekniikan alalla.

Yhä suurempi merkitys tulee sosialistisessa suunnittelussa olemaan tuotantovoimien oikealla sijoittamisella, taloudellisten alueiden kompleksikehittämisellä ja kiinnokohtien aikaansaamisella Neuvostoliiton kansantalouden kehittämissuunnitelmien ja kansandemokratian maiden taloussuunnitelmien kesken.

¹ V. I. Lenin, Selostus Kansankomissaarien Neuvoston toiminnasta Neuvostojen VIII Yleisvenäläisessä edustajakokouksessa, Teokset, 31. osa, s. 480.

Kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden lain vaatimuksia vastaavien oikeiden kansantaloudellisten määräsuhteiden voimaansaattamisen tärkeimpiä menetelmiä on *tasejärjestelmän* laatiminen. Taseiden perusteella sosialistinen valtio säättää luontois- ja rahamuodossa ilmaistut määräsuhteet kansantalouden kehittämisessä, määrittelee varalähteet ja niiden jaon tuotannon eri aloille ja tuotelajeille. Varalähteiden ja niiden tarpeen vertaaminen tekee mahdolliseksi saada selville kapeikkokohtat kansantaloudessa, epäsuhteen kehitystasossa ja -vauhdissa eri alojen välillä ja viitoittaa toimenpiteitä kapeikkokohtien raivaamiseksi. Samalla tasejärjestelmä tarjoaa mahdollisuuden saada selville lisävaralähteitä raaka-aineen ja materiaalien säästöstä ja kaluston paremmasta käytöstä. Nämä varalähteet käytetään tuotannon ja kulutuksen laajentamiseen.

Taseet jakautuvat materiaali- (luontois-) taseisiin, rahamuodossa ilmaistuihin taseisiin ja työvoimataseisiin.

Materiaalitaseet ilmaisevat keskinäissuhdetta tietyn tuotteen tai tuoteryhmän tuotannon ja kulutuksen välillä osoitettuna luontoismuodossa. Materiaalitaseet laaditaan tärkeimmille tuotteille, esimerkiksi: työstökoneille, malmille, metallille, puuvillalle ja muille tuotannonvälineille, henkilökohtaisille kulutustarvikkeille — lihalle, sokerille, voille jne.

Materiaalitaseita tarvitaan kansantalouden kaikkien alojen materiaalihuollon — tuotannonvälineillä huollon — suunnitelmien laatimiseen ministeriöittäin ja hallinnonaloittain. Nämä suunnitelmat edellyttävät kaluston, raaka- ja poltto-aineen jne. käytön parantamista progressiivisten normien voimaansaattamisen pohjalla.

Rahamuodossa ilmaistuihin taseisiin kuuluvat väestön rahatulojen ja -menojen tase, kansantulon ja sen jaon tase ym.

Työvoimataseissa määritellään kansantalouden työvoimavarojen ja ammattitaitoisten työntekijäin tarve ja tämän tarpeen tyydyttämislähteet.

Kaikkein yleisluontoisin tase on *kansantalouden tase*, joka sisältää tärkeimmät taloudelliset osoittimet, jotka luonnehtivat tärkeimpiä keskinäis- ja määräsuhteita sosialistisessa taloudessa. Kansantalouden taseeseen kuuluvat seuraavat perustaseet: yhteiskunnallisen kokonaistuotteen tase, kansantulon tase ja työn-tase.

Sosialistisella suunnittelulla, joka kuvastaa kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden lain vaatimuksia, on *määräyksen* luonne. Valtion suunnitelmat eivät ole ennakkoarviosuunnitelmia, vaan määräyssuunnitelmia, jotka ovat velvoittavia johtaville elimille ja viitoittavat koko maan taloudellisen kehityksen suunnan.

Sen jälkeen, kun sosialistisen valtion korkeimmat elimet ovat vahvistaneet valtion suunnitelmat, saavat ne niiden täytäntöönpanoon velvoittavan valtiollisen lain voiman. Taloudelliset johtajat ovat velvolliset takaamaan sen, että jokainen tuotantolaitos täyttää suunnitelman rytmillisesti ja tasapuolisesti joka vuosi, joka vuosineljännes ja kuukausi ei vain kokonaistuotannon määrään, vaan myös lajivalikoimaan nähden, saamaan aikaan valmistettävien

tuotteiden laadun järjestelmällisen parantamisen ja suunnitelman edellyttämän omakustannusarvon alentamisen.

Sosialistisen suunnittelun tärkeimpänä erikoisuutena on se, että se yhdistää määräsuhtaisuuden takaamisen sosialistisen tuotannon herkeämättömään kasvuun ja teknilliseen edistykseen. Suunnitelmissa säädetyt kansantalouden kehittämisen määräsuhteet eivät ole mitään paikalleen jähmettynyttä ja muuttumatonta. Sosialistinen suunnittelu on luonteeltaan toimintaan kannustavaa, mobilisoivaa. Suunnitelmat suuntaavat miljoonien ihmisten työtä koko maan mitassa, antavat työtätekeville joukoille selvän tulevaisuudennäköalan, innoittavat niitä työsankaruuteen. Suunnitelma on joukkojen elävää, luovaa toimintaa. Tuotantosuunnitelmien reaalisuus on miljoonissa työtätekevissä, jotka luovat uutta elämää.

Suunnitelman laatiminen on vasta suunnittelun alkua. Nimitäessään Venäjän sähköistämisuunnitelmaa (Goelro) puolueen toiseksi ohjelmaksi Lenin tähdensi, että „tätä ohjelmaa tullaan parantelemaan, kehittelemään, täydellistämään ja muuttamaan joka päivä, jokaisessa työpajassa ja jokaisessa pitäjässä”¹. Jokaista suunnitelmaa täsmennetään, muutetaan ja parannellaan joukkojen kokemuksen perusteella, ottaen huomioon suunnitelman täyttämisen kulun, sillä mikään suunnitelma ei voi edeltäkäs in nähdä kaikkia niitä mahdollisuuksia, jotka piilevät sosialistisen järjestelmän uumenissa ja jotka tulevat esille vasta työprosessissa. Taistelussa suunnitelman toteuttamisen puolesta tehtaassa, neuvostotilalla ja kollektiivitaloudessa ilmenee joukkojen luova aloitteellisuus ja aktiivisuus, kehittyy sosialistinen kilpailu ja avautuu uusia varalähteitä talouden nopeammalle nousulle. Joukkojen liikkeellesaattamisen suorittaa Kommunistinen puolue ja sen johdolla valtion ja yhteiskunnalliset järjestöt, ammattiliitot ja nuorisoliitto. Joukkojen aktiivinen osallistuminen taisteluun kansantalouden kehittämisuunnitelmien täyttämisen puolesta on eräs niistä tärkeimmistä ehdoista, jotka takaavat suunnitelmien menestyksellisen täyttämisen ja ylittämisen sekä kommunistisen yhteiskunnan rakennustyön vauhdin nopeuttamisen.

Sosialistiset suunnitelmat voivat esittää mobilisoivaa, liikkeelle-panevaa osaa vain siinä tapauksessa, jos suunnitteluelimet pitävät suunnannäyttäjänä uutta ja edistyksellistä, mikä syntyy kommunistisen rakennustyön käytännössä, joukkojen luovassa toiminnassa. Suunnitelmissa ei ole pidettävä silmämääränä tuotannossa saavutettuja aritmeettisesti keskimääräisiä normeja, vaan työn kulutuksen, kaluston käytön, raaka- ja polttoaineen sekä materiaalien kulutuksen *progressiivisia normeja*, ts. parhaiden tuotantolaitosten ja parhaiden työntekijäin kokemuksen mukaisesti ohjautuvia normeja.

¹ V. I. Lenin, Selostus Kansankomissaarien Neuvoston toiminnasta Neuvostojen VIII Yleisvenäläisessä edustajakokouksessa, Teokset, 31. osa, s. 483.

Kommunistinen puolue ja Neuvostovaltio taistelevat päättävästi liian pienten suunnitelmien laatimisyrittäjiä vastaan, suunnitelmien, jotka eivät mobilisoi ketään ja jotka ohjautuvat kapeikkokohtien mukaan, samoin kuin suunnittelussa esiintyvää haihattelua vastaan, joka ei ota huomioon sosialistisen talouden kehityksen reaalisia mahdollisuuksia. Sosialistinen suunnittelu vaatii leppymätöntä taistelua valtionvastaisia nurkkakuntalaisia ja oman hallinnonalan etuihin itsekkäästi rajoittumisen pyrkimyksiä vastaan, jotka ilmenevät yrityksinä asettaa erillisen tuotantolaitoksen, piirin tai hallinnonalan edut yleisvaltakunnallisia etuja vastaan.

Eräs kansantalouden suunnitelmallisen johtamisen tärkeimpiä puolia on *suunnitelman täytäntöönpanon tarkastus*, joka tekee mahdolliseksi todeta, kuinka oikein suunnitelma heijastaa kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden lain vaatimuksia ja kuinka sitä toteutetaan. Se tekee mahdolliseksi saada ajoissa selville esiintyvät epäsuhteet, ehkäistä uusien epäsuhteiden syntyminen taloudessa, tuoda päivänvaloon uusia tuotannollisia varalähteitä ja tehdä välttämättömiä korjauksia kansantaloussuunnitelmiin.

Sosialistisen talouselämän suunnitelmallisen johdon turvaamiseksi tarvitaan yhtenäinen kansantaloudellisen luetteloinnin järjestelmä. V. I. Lenin opetti, että „socialismi on luettelointia”. Suunnitelmallinen sosialistinen rakennustyö ei ole ajateltavissa ilman oikeata luettelointia. Mutta luettelointi ei ole mahdollinen ilman tilastoja. Sosialistisessa taloudessa luettelointi ja tilastotiede liittyvät elimellisesti kansantaloussuunnitelmaan. Suunnitelman täyttämistä koskevat tilastotiedot ovat välttämätöntä aineistoa laadittaessa suunnitelmaa seuraavalle ajanjaksolle. Sosialistinen luetteloinnin ja tilastonpidon järjestelmä suo mahdollisuuden tarkkailla suunnitelman täyttämisen kulkua kokonaisuudessaan ja sen eri osilta.

Suunnitelmallisen talouden etuisuudet. Kansantalouden suunnitelmallinen kehitys antaa sosialistiselle yhteiskunnalle valtavia etuisuuksia kapitalismiin nähden.

Päinvastoin kuin kapitalismi, missä määräsuhtauus on sattuma ja talous kehittyy jaksoittaisesti, ajoittain toistuvien pulien kautta, sosialistinen talous kehittyy keskeytymättä, noususuuntaan ja nopeaa vauhtia sellaisten määräsuhteiden pohjalla, jotka sosialistinen valtio säätelee kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden lain ja sosialismin taloudellisen peruslain vaatimuksia vastaavasti. Sosialistinen talouselämä on vapaa talouspulista, jotka tuhoavat kansantaloutta, tuottavat yhteiskunnalle valtavaa aineellista vahinkoa, heittäen sen aika ajoin taaksepäin.

Sodanedellisten viisivuotissuunnitelmien vuosina, toisin sanoen noin 13 vuoden aikana, Neuvostoliitto suoritti hyppäyksen, joka muutti maan takapajuisesta edistykselliseksi, maatalousmaasta teollisuusmaaksi. Kapitalistinen maailma koki tänä aikana kaksi talouspulaa, vv. 1929—1933 ja v. 1937, jotka toivat mukanaan tuotantovoimien suunnatonta tuhoa, työttömyyden valtavan kasvun ja jyrkästi lisääntyneen joukkojen kurjistumisen. Neuvostoliiton sosialisti-

nen talous on sodanjälkeisellä kaudella kulkenut suunnitelmallisesti ja herkeämättä eteenpäin, mutta Amerikan Yhdysvalloissa ja eräissä muissa kapitalistisissa maissa on tällä kaudella ollut vuosien 1948—1949 pula, joka aiheutti tuotannon laskun ja työttömyyden kasvun. Pulaluontoista tuotannon laskua ilmeni Amerikan Yhdysvalloissa myös vuosina 1953—1954.

Sosialistinen suunnitelmallinen talous tekee työttömyyden mahdottomaksi ja turvaa yhteiskunnan kaiken työvoiman käytön. Kapitalistinen talous synnyttää väistämättömästi työttömyyttä, ja kapitalistit käyttävät sitä hyväkseen keinona halvan työvoiman hankkimiseen yritysinsä.

Suunnitelmallinen talous edellyttää sellaista tuotannon kehitystä, joka suuntautuu koko yhteiskunnan tarpeiden tyydyttämiseen. Kapitalistit sijoittavat pääomansa niille talouden aloille, missä voiton suhdeluku on korkein.

Sosialistinen suunnitelmallinen talous takaa tieteen ja tekniikan suunnitelmanmukaisen kehityksen kansantalouden tarpeita vastaa-
vasti. Kapitalismin vallitessa tekniikan kehitykseen vaikuttaa kilpailun ja tuotannon anarkian laki, se tapahtuu erittäin epätasaisesti ja lisää väistämättä epäsuhdetta tuotannossa.

Päinvastoin kuin yksityiskapitalistinen kannattavuusperiaate, joka palvelee enimmäisvoiton saannin tarkoituspäätä, kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden laki ja sosialistinen suunnittelu takaavat kannattavuuden korkeimman muodon, toisin sanoen koko kansantalouden kannalta otetun kannattavuuden.

Sosialistinen suunnitelmallinen talous säästää yhteiskunnan kapitalistiselle taloudelle ominaiselta yhteiskunnallisen työn suunnattomalta haaskaukselta ja tekee mahdolliseksi kaikkien voimavarojen mahdollisimman taloudellisen ja tehokkaan käytön niin tuotantolaitoksen puitteissa kuin myös koko kansantalouden mitassa, avaa yhä uusia varalähteitä ja reservejä tuotannon kohottamiselle.

Sosialistinen valtio saattaa suunnittelutietä voimaan tuotannolliset yhteydet tuotantolaitosten kesken ja sijoittaa sosialistisen tuotannon mahdollisimman järkipäisesti.

Neuvostoliiton kokemus kansantalouden suunnittelun alalla vetää puoleensa huomiota ja herättää kiinnostusta kaikkialla maailmassa. Porvarilliset tiedemiehet propagoivat „suunnitelmallista kapitalismia” ja kylvivät työtätekevien keskuuteen sellaisia illuusioita, että monopolit, jotka muka poistavat kilpailun, luovat edellytykset kapitalistisen talouden suunnittelulle ja talouspulien lopettamiselle. Mutta kuten edellä on sanottu, talouden suunnitelmallisen hoidon ratkaisevana edellytyksenä on tuotannonvälineiden yhteiskunnallinen omistus ja kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden, määräsuhtaisuuden laki. Kapitalistisessa yhteiskunnassa on kuitenkin vallitsevana tuotannonvälineiden yksityisomistus sekä kilpailun ja tuotannon anarkian laki. Kilpailun rajoittumiseen monopolisoiduissa tuotantolaitoksissa ja tuotannonaloilla liittyy monopolien välisen ja myös monopolisoitujen ja ei-monopolisoitujen

tuotantolaitosten ja tuotannonalojen välisen kilpailun jyrkkä kärjistyminen. Kaikki kansantalouden suunnittelu- ja ylituotantopulien poistamisyritykset menevät kapitalistisissa maissa aina myttyyn. Kansandemokratian maat, jotka kehittävät menestyksellisesti taloutaan valtion suunnitelmien pohjalla, käyttävät laajalti hyväkseen kokemusta, jonka Neuvostoliitto on hankkinut kansantalouden suunnittelun alalla.

LYHYITÄ YHTEENVETOJA

1. *Kansantalouden suunnitelmallisen kehityksen välttämättömyys ja mahdollisuus johtuvat tuotannonvälineiden yhteiskunnallisesta, sosialistisesta omistuksesta. Kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuus, määräsuhtaisuus on sosialismin taloudellinen laki.*

2. *Kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden, määräsuhtaisuuden laki on tuotannonvälineiden ja työvoiman jaon sääntelijä sosialistisessa taloudessa sosialismin taloudellista peruslakia vastaavasti. Se vaatii kansantalouden suunnitelmallista hoitamista, sosialistisen talouden kaikkien alojen määräsuhtaista kehittämistä sekä aineellisten, työ- ja rahavarojen mahdollisimman täydellistä ja tehokasta käyttämistä.*

3. *Sosialistinen suunnittelu tuottaa myönteisen tuloksen, jos se kuvastaa oikein kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden lain vaatimuksia ja soveltuu kaikessa yhteen sosialismin taloudellisen peruslain vaatimusten kanssa. Kansantalouden suunnitelmallisen johtamisen prosessissa käytetään arvolain vaikutukseen liittyviä taloudellisia välikappaleita. Tärkeä merkitys kansantalouden kehityksen oikeiden määräsuhteiden säätämisessä on suunnittelun tasemenehtelmällä.*

4. *Kansantalouden suunnitelmallinen johtaminen on sosialistisen valtion taloudellisen järjestelytehtävän mitä tärkein piirre. Valtion elimet laativat kansantaloussuunnitelmat Kommunistisen puolueen viitoittamien suuntaviivojen pohjalla, lähtien sosialistisen rakennustyön kokemuksen tieteellisestä yleistyksestä, sosialistisen talousjärjestelmän etuisuuksien sekä maan ulkoisen ja sisäisen tilanteen arvioinnista. Valtion suunnitelmissa pidetään osviittana kaikkea kommunistisen rakennustyön käytännössä ja joukkojen luovassa työssä syntyvää parasta, ja ne ovat luonteeltaan määräyksiä. Kansantalouden suunnitelmallisen hoidon välttämättömiä ehtoja ovat joukkojen mobilisointi suunnitelmatavoitteiden täyttämiseen ja ylittämiseen sekä suunnitelman täytäntöönpanon jokapäiväisen tarkastuksen järjestäminen.*

5. *Kansantalouden suunnitelmallinen, pulista vapaa kehitys on sosialismin valtavan suuri etuisuus kapitalismiin nähden, se takaa sellaisen varojen säästön, joka on porvarillisen järjestelmän vallitessa saavuttamaton, ja avaa täyden mahdollisuuden tuotannon keskeytymättömälle, nopealle ja kaikinpuoliselle kasvulle kansanjoukkojen eduksi.*

XXXI LUKU

YHTEISKUNNALLINEN TYÖ SOCIALISMIN AIKANA

Työn luonne sosialismin aikana. Sosialististen tuotantosuhteiden vakiintuminen merkitsee työn luonteen perusteellista muuttumista. Työvoima on lakannut olemasta tavaraa. Työtätekevät, jotka käyttävät heille kuuluvia tuotannonvälineitä, tekevät työtä itseään varten, omaa yhteiskuntaansa varten. Sosialismin aikana työ on *riistosta vapaata* työtä. „Ensimmäisen kerran vuosisatoja vieraille tehdyn työn jälkeen, riistäjien hyväksi tehdyn epävapaan työn jälkeen on nyt mahdollisuus *tehdä työtä omaksi hyväksi*, vieläpä sellaista työtä, joka nojautuu uusimman tekniikan ja kulttuurin kaikkiin saavutuksiin”¹.

Kun epävapaa työ kapitalismin aikana esiintyy välittömästi yksityisenä työnä ja sen yhteiskunnallinen luonne tulee ilmi vasta markkinoilla, tavarantuottajien selän takana, niin sosialismin aikana työllä on *välittömästi yhteiskunnallinen luonne*, se on suunnitelmallisesti järjestetty koko valtion mitassa. Sen vuoksi kunkin eri työntekijän työ esiintyy välittömästi koko yhteiskunnallisen työn osana. Yhteiskunnallisen työn suunnitelmallinen järjestäminen luo kapitalismin oloissa saavuttamattoman mahdollisuuden työvoimavarojen kaikkein täydellisimmälle käyttämiselle koko yhteiskunnan mitassa.

Työtätekevän ihmisen asema yhteiskunnassa on sosialismin vallitessa perusteellisesti muuttunut. Päinvastoin kuin kapitalismissa, jossa ihmisen asema määräytyy yhteiskunnallisen syntyperän ja rikkauden mukaan, sosialistisessa yhteiskunnassa ihmisen asema määräytyy yksinomaan työn ja henkilökohtaisten kykyjen mukaan.

Riistosta vapautuminen ja työtätekevän ihmisen aseman muuttuminen yhteiskunnassa aiheuttaa kumouksen ihmisten katsomuksissa työhön nähden ja synnyttää uuden suhtautumisen työhön. Kun riistojärjestelmä vuosisatojen kuluessa lietsoi työtätekevien lukuisissa sukupolvissa vastenmielisyyttä työhön kuten raskaaseen ja häpeälliseen rasitukseen, niin sosialismi muuttaa työn kunnian,

¹ V. I. Lenin, Miten kilpailu on järjestettävä?, Teokset, 26. osa, s. 368. (Suom. erillisenä kirjaseinä, 1952, s. 36.)

uljuuden ja sankaruuden asiaksi ja tekee sen luonteeltaan yhä enemmän *luovaksi*. Sosialistisessa yhteiskunnassa työtätekevän ihmisen osaksi tulee kunnia ja maine, jos hän työskentelee hyvin ja toimii aloitteellisesti tuotannon parantamiseksi.

Kaikki tämä luo uudet, kapitalismille tuntemattomat *yhteiskunnalliset kannustimet* työntekoon.

Työ ei kuitenkaan vielä sosialismin aikana ole tullut kaikkien yhteiskunnan jäsenten elämän tärkeimmäksi tarpeeksi, tottumukseksi työskennellä yhteiseksi hyväksi. Sosialismin asteella kapitalismin jäännöksiä ihmisten tajunnassa ei vielä ole lopullisesti voitettu. Yhteiskuntaa kohtaan rehellisesti velvollisuutensa täyttävien ja työssä luovaa aloitteellisuutta osoittavien työntekijöiden perusjoukkojen ohella on työntekijöitä, jotka eivät suhtaudu tunnollisesti velvollisuuksiinsa ja rikkovat työkuria. Tällaiset ihmiset pyrkivät antamaan sosialistiselle yhteiskunnalle mahdollisimman vähän ja saamaan siltä mahdollisimman paljon.

Socialismin aikana säilyy vielä merkittäviä vanhan työnjaon jäännöksiä, olennaisia eroavaisuuksia henkisen ja ruumiillisen työn, työläisen ja talonpojan työn välillä, eroavaisuuksia ammattityön ja yksinkertaisen työn, raskaan ja kevyen työn välillä. Nämä vanhan työnjaon jäännökset voitetaan vain vähitellen, sitä mukaa kuin sosialismin tuotantovoimat kehittyvät ja kommunismin aineellista ja tuotannollista perustaa luodaan.

Kaikesta tästä johtuu se tavattoman suuri merkitys, mikä työntekijän *henkilökohtaisia aineellisia etuja vastaavalla kiinnostuksella* työnsä tuloksista on tuotannon kehittämisen kannustimena. Tämä kiinnostus varmennetaan sillä, että työntekijän asema yhteiskunnassa on saatettu riippuvaiseksi hänen työnsä määrästä ja laadusta. Jokaisen työntekijän aineellisia etuja vastaavan työn tuloksiin kohdistuvan kiinnostuksen käyttäminen on eräs sosialistisen taloudenhoidon tärkeimmistä menetelmistä. Lenin on sanonut: „Jokainen kansantalouden suuri ala on rakennettava henkilökohtaisia etuja vastaavalle kiinnostukselle”¹.

Aineellisia etuja vastaavan kiinnostuksen periaatetta sovelletaan hyvin laajasti työläisten ja toimihenkilöiden työn maksussa, tulojen jaossa kollektiivitalouksissa, itsekannattavan taloudenhoidon järjestämisessä, teollisuus- ja maataloustuotteiden hintoja määrittäessä jne.

Työn luonteen perinpohjainen muuttuminen sosialismin aikana luo välttämättömät edellytykset työn tuottavuuden järjestelmälliselle ja nopealle kasvulle sekä kapitalismin oloihin verrattuna korkeamman työntuottavuuden aikaansaamiselle.

Työ sosialistisen yhteiskunnan jäsenten velvollisuutena. Oikeus työhön ja sen toteuttaminen. Sosialismi ja työ ovat toisistaan erottamattomia. Sosialismi on tehnyt lopun siitä kapitalistisen jär-

¹ V. I. Lenin, Uusi talouspolitiikka ja poliittisen valistustyön elinten tehtävät, Teokset, 33. osa, s. 47.

jestelmän huutavasta ristiriidasta, jonka vallitessa yhteiskunnan riistävä huippukerros viettää loismaista elämää, mutta työläisjoukkojen kannettavana on ylivoimaisen työn raskaus, jonka keskeyttävät vain pakollisen toimeentulon kaudet työttömyyden aikana. Hävitettyään kapitalistien omistuksen tuotannonvälineisiin sosialismi on siten hävittänyt ne olosuhteet, joiden vallitessa toinen luokka, tuotannonvälineiden omistajat, on voinut elää toisen luokan, tuotannonvälineitä vailla olleiden ihmisten työllä. Tuotannonvälineiden yhteiskunnallisen omistuksen toteuttaminen merkitsee kansalaisten samanlaista velvollisuutta osallistua yhteiskunnalliseen työhön, koska sosialismin aikana vain henkilökohtainen työ on ihmisten toimeentulon lähde. Neuvostoliitossa on työ jokaisen työkykyisen kansalaisen velvollisuus ja kunnia-asia.

Sosialistinen järjestelmä on ensimmäisen kerran ihmiskunnan historiassa toteuttanut paitsi kaikkien työkykyisten kansalaisten samanlaisen velvollisuuden tehdä työtä, myöskin samanlaisen oikeuden työhön kaikille kansalaisille. Sosialismin aikana on siten toteutettu työtätekevien joukkojen vuosisatainen unelma. Edellytyksenä oikeudelle työhön on tuotannonvälineiden yhteiskunnallinen omistus, joka avaa kaikille kansalaisille samanlaisen pääsyn työhön yhteiskunnan maalla ja yhteiskunnan tehtaissa. *Oikeus työhön* on yhteiskunnan jokaisen työkykyisen kansalaisen oikeus saada taatua työtä, johon kuuluu maksu työstä sen määrää ja laatua vastaavasti. Neuvostoliiton Perustuslaissa lainsäädännöllisesti vahvistetun oikeuden työhön takaa reaalisesti kansantalouden sosialistinen järjestely, yhteiskunnan tuotantovoimien jatkuva kasvu, talouspuolien mahdollisuuden poistaminen ja työttömyyden hävittäminen.

Työttömyys — tämä työtätekevien viitsaus kapitalismin aikana — on hävitetty Neuvostoliitossa kerta kaikkiaan, jonka vuoksi työläisiä ei uhkaa vaara tulla heitetyksi tuotantolaitoksen portin ulkopuolelle eikä menettää toimeentulovälineitä. Työttömyyden hävittäminen ja työläisten vapautuminen epävarmuudesta huomispäivän suhteen sekä kurjistumisen ja köyhäläisyyden hävittäminen maaseudulla ovat neuvostokansan suuria saavutuksia.

Toteutettu oikeus työhön tekee mahdolliseksi lisätä valtavassa määrässä yhteiskunnan työvoimavarojen käyttöä tuotannon kehittämiseen. Tuotannon keskeytymätön nousu sosialismin vallitessa tekee työläisten ja toimihenkilöiden lukumäärän herkeämättömän kasvun lainmukaiseksi.

Työläisten ja toimihenkilöiden luku Neuvostoliiton kansantaloudessa vuoden lopussa oli: v. 1928 — 10,8 miljoonaa, v. 1932 — 22,8 miljoonaa, v. 1937 — 27 miljoonaa, v. 1940 — 31,5 miljoonaa ja v. 1954 — noin 47 miljoonaa.

Työttömyyden poistaminen kaupungissa ja maatalouden liika-väestön ja kurjuuden lopettaminen maaseudulla sekä sosialistisen tuotannon herkeämätön kasvu muuttavat perusteellisesti edellytykset työvoiman turvaamiseksi tuotantolaitoksille. Kun työvoiman kysyntä kapitalismin aikana tulee tyydytetyksi valtoimesti

työttömien vara-armeijasta ja maatalouden liikaväestöstä, niin sosialismin aikana tuotantolaitosten turvaaminen työvoimalla tapahtuu suunnitelmallisesti, työvoiman järjestetyn hankinnan, koulutuksen ja jaon avulla.

Päinvastoin kuin kapitalismi, joka tekee työläisestä koneen lisäkkeen ja tukahduttaa ihmisten kyvyt, sosialismi luo välttämättömät edellytykset työtätekevien kykyjen kehitykselle ja vapaalle ilmaantumiselle vapauttamalla työn riistosta ja avaamalla kaikille kansalaisille vapaan tien sivistykseen.

Sosialistisen tuotannon keskeytymätön nousu korkeatasoisimman tekniikan pohjalla vaatii työtätekevien kulttuuritason ja teknillisen sivistyksen jatkuvaa kasvua ja ammattitaitoisten työntekijäin suhteellisen osuuden lisääntymistä kansantalouden kaikilla aloilla. Sosialismin aikana on ensimmäisen kerran historiassa ryhdytty joukkomitassa suunnitelmallisesti kouluttamaan työntekijöitä kansantalouden eri aloille.

Työtätekevien kulttuuritason ja teknillisen sivistyksen kasvu taataan sosialismin aikana ennen kaikkea kehittämällä kansanopetusta. Neuvostoliitossa on toteutettu yleinen seitsenvuotinen kouluvelvollisuus ja tapahtuu siirtyminen yleiseen pakolliseen keskikoulu- (kymmenvuotiseen) opetukseen. Erikoisalojen keski- ja korkeakouluopetus on kehittynyt laajaksi. Työväenluokan ja talonpoikaiston kulttuuripiirteet muuttuvat. Seitsemän luokan ja keski-sivistyksen saaneiden työläisten ja kollektiivitalonpoikien ominaispaino yleismäärässä kasvaa.

Työtätekevien kulttuuritason ja teknillisen sivistyksen kohoaminen tapahtuu myös teknillisen tuotantokoulutuksen avulla, johon kuuluu sekä uusien työntekijäin koulutus että työntekijäin ammattitaidon kohottaminen tuotannollisen työn ohessa. Neuvostoliiton kansantalouden tärkeimpien alojen ammattitaitoisen työvoiman tarpeen tyydyttämiseksi on luotu valtion työvoimareservien järjestelmä, johon kuuluu ammatti- ja rautatieopistojen ja tehdaskoulujen verkosto. Oppilaat ovat näissä kouluissa ja opistoissa opiskelun aikana valtion ylläpidossa. Valtion työvoimareservien järjestelmän rinnalla tärkeänä ammattitaitoisten työläisten rivien täydentämislähteenä on työläisten joukkomittainen, miljoonia työtätekeviä käsittävä tuotannollinen valmennus yksilöllisen prikaatiopetuksen ja kursseilla koulutuksen avulla tuotantolaitoksissa. Työläisten ja talonpoikien keskuudesta lähtöisin olevan sivistyneistön luku ja korkean ammattitaidon specialistien määrä kasvaa nopeasti.

Neuvostoliitossa oli jo vuoden 1952 alussa enemmän kuin puolet kaikista teollisuustyöläisistä saanut vähintään keskikoulun 5—6 luokan sivistyksen. Kymmenluokkaisen koulun päättäneiden työläisten lukumäärä kasvaa.

Neljässätoista vuodessa (vuodesta 1941 vuoden 1954 loppuun) koulutettiin ammatti- ja rautatieopistoissa, tehdaskouluissa ja maatalouden koneellistamisopistoissa valtion kustannuksella yli 7,5 miljoonaa eri ammattialojen nuorta ammattitaitoista työläistä. Viidennen viisivuotissuunnitelman neljän vuoden aikana on tuotantolaitoksissa valmistettu yksilöllisen prikaatiopetuksen tietä ja kursseilla tuotannollisen opetuksen avulla vuosittain keskimäärin 2,5 miljoonaa

uutta ammattityöläistä ja noin 3,5 miljoonaa työläistä on kohottanut ammattitaitoaan. Viidennen viisivuotissuunnitelman neljän vuoden aikana on kolmi-vuotisilla maa- ja karjatalouskursseilla opiskellut vuosittain noin 2,5 miljoonaa kollektiivitalonpoikaa. Laajaksi on kehittynyt myös työläisten ja kollektiivitalonpoikien kirjeopiskelu.

Työn mukaan tapahtuva jako sosialismin taloudellisena lakina. Sosialistinen tuotantotapa edellyttää myös sitä vastaavaa jakomuotoa. Sosialistista yhteiskuntaa tarkoittaen Engels kirjoitti, että „jakoa, mikäli sitä hallitsevat puhtaasti taloudelliset näkökohdat, tulee sääntelemään tuotannon etu, ja tuotantoa taas edistää parhaiten sellainen jakotapa, joka antaa yhteiskunnan *kaikeille* jäsenille tilaisuuden mahdollisimman monipuolisesti kehittää, säilyttää ja käyttää kykyjään”¹. Sosialismin aikana tätä vaatimusta vastaa jako työn mukaan.

Kommunismin ensimmäisessä vaiheessa tuotantovoimat eivät vielä ole saavuttaneet niin korkeata kehitysastetta, joka takaisi tarpeiden mukaiselle jaolle välttämättömän tuotteiden runsauden. Kuten sanottu, sosialismin aikana työ ei ole vielä tullut koko työtätekevien joukon ensimmäiseksi elämäntarpeeksi, minkä vuoksi tarvitaan työntekijäin aineellista kannustamista. Sosialismin aikana säilyvät eroavaisuudet ammattitaitoisen ja yksinkertaisen työn välillä, raskaamman ja kevyemmän työn välillä, tunnollisten työntekijäin ja velvollisuuksiinsa epärehellisesti suhtautuvien työntekijäin työn välillä. Kaiken tämän takia kulutustarvikkeiden jaossa täytyy ottaa huomioon eroavaisuudet sen työn määrässä ja laadussa, jonka kukin työntekijä kuluttaa yhteiskunnallisessa tuotannossa.

Tästä johtuu, että on välttämätöntä toteuttaa „yhteiskunnan ja valtion taholta mitä tiukinta työn ja kulutuksen määrän valvontaa”². Sosialistisen yhteiskunnan pitää valvoa ihmisten osallistumista työhön, huomioida työntekijöiden ammattitaidon erilaisuus, määritellä suoritusnormit ja työpalkan suuruus, jotta se, joka tekee työtä enemmän ja paremmin, saisi suuremman osan yhteiskunnallisen työn tuotteesta.

Tämän vuoksi ainoa mahdollinen ja välttämätön aineellisten hyödykkeiden jakotapa sosialismin aikana on työn mukaan tapahtuva jako.

Taatesaan jokaisen työntekijän henkilökohtaisia aineellisia etuja vastaavan kiinnostuksen työnsä tuloksiin työn mukaan tapahtuva jako on tuotannon kehityksen voimakas liikkeellepanija. Kannustaessaan työn tuottavuuden kohottamiseen työn mukaan tapahtuva jako edistää samalla työtätekevien hyvinvoinnin nousua.

Asettaessaan jokaisen työntekijän osuuden yhteiskunnallisen työn tuotteesta suoranaiseen riippuvaisuuteen siitä, missä määrin

¹ F. Engels, *Anti-Dühring*, 1953, s. 188. (Suom. 1951, s. 205.)

² V. I. Lenin, *Valtio ja vallankumous*, Teokset, 25. osa, s. 441. (Suom. V. I. Lenin, *Valitut teokset*, II osa, 1951, s. 210.)

hän on osallistunut yhteiskunnalliseen tuotantoon, työn mukaan tapahtuva jako yhdistää työntekijän henkilökohtaiset edut yleisvaltakunnallisiin etuihin.

Työn mukaan tapahtuva jako tekee välttämättömäksi ammattityön ja ammattitaitoa vaatimattoman työn välisen eron tiukan huomioonottamisen. Suurempi maksu ammattityöstä, mikä nostaa arvoonsa työtätekevän ammattitaidon, avaa ammattitaidottomille työtätekeville tulevaisuudennäköalan — kohoamisen ylöspäin, ammattitaitoisten ryhmään. Tämä edistää työtätekevien kulttuuritason ja teknillisen sivistyksen kohoamista ja johtaa siihen, että henkisen ja ruumiillisen työn välinen olennainen eroavaisuus vähitellen häviää.

Työn mukaan tapahtuva jako myötävaikuttaa työvoiman vaihtuvaisuuden poistamiseen ja vakinaisen työntekijäkunnan muodostumiseen, millä on suuri merkitys työn järjestelyn parantamiselle tuotantolaitoksissa. Ilman tekniikkaan perehtynyttä ja tuotantokokemusta hankkinutta vakinaista työntekijäkuntaa sosialistisen tuotannon menestyksellinen kehitys ei ole mahdollista.

Näin ollen työn mukaan tapahtuva jako on objektiivinen välttämättömyys, sosialismin taloudellinen laki.

Työn mukaan tapahtuvan jaon taloudellinen laki vaatii tuotteiden jakoa kunkin työntekijän työn määrästä ja laadusta suoranaisesti riippuen ja samaa maksua samanlaisesta työstä sosialistisen yhteiskunnan kansalaisten sukupuolesta, iästä, rodusta ja kansallisuudesta riippumatta. Niin teollisuudessa kuin maataloudessakin työn maksun täytyy rakentua tämän lain pohjalla.

Kommunistinen puolue ja Neuvostovaltio soveltavat työn mukaan tapahtuvan jaon taloudellista lakia käyden päättävää taistelua pikkuporvarillista tasanjakoa, toisin sanoen työn määrästä ja laadusta, työntekijän ammattitaidosta ja työn tuottavuudesta riippumatonta samansuuruista työn maksua vastaan. Tasanjakokanta ilmentää pikkuporvarillista käsitystä sosialismista yleisenä yhdenmukaistumisena kulutuksen, elinehtojen, maun ja tarpeiden alalla. Se aiheuttaa suurta vahinkoa tuotannolle, johtaa työvoiman vaihtuvaisuuteen, työn tuottavuuden alenemiseen ja suunnitelmien täyttämättä jäämiseen. Paljastaessaan pikkuporvarillisen kuvitelman sosialismista Lenin selitti marxilaista käsitystä tasa-arvoisuudesta. Tasa-arvoisuudella marxilaisuus ei tarkoita ruumiillisten ja henkisten kykyjen yhtäläisyyttä, vaan yhteiskunnallista ja taloudellista tasa-arvoisuutta. Sosialismissa se merkitsee kaikille yhtäläistä tuotannonvälineiden yksityisomistuksen ja riiston hävittämistä, yhtäläistä pääsyä työhön yhteiskunnallisilla tuotannonvälineillä, kaikille yhtäläistä velvollisuutta tehdä työtä ja kaikille yhtenäistä työn mukaisen maksun periaatetta.

Sosialistinen yhteistoiminnallinen työ (kooperaatio). Sosialismi merkitsee uutta, korkeampaa astetta yhteistoiminnallisen työn historiallisessa kehityksessä edeltäneisiin yhteiskuntamuodostumiin verraten. *Sosialistinen yhteistoiminnallinen työ* on riistosta

vapaiden, toverillisen yhteistyön ja keskinäisavun toisiinsa liittämien työntekijöiden yhteistoimintaa; sen perustana on pisimmälle kehittynyt tekniikka. Sosialistinen yhteistoiminta tekee mahdolliseksi luoda verrattomasti paljoa mahtavamman työn tuotantovoiman kuin kapitalistinen. Yhteistoiminnalle ominaiset yhteiskunnallisen työn tuotantovoiman kohottamiskeinot: työnjaon ja kone-tekniikan soveltaminen, tuotannonvälineiden säästö jne. kehittyvät eniten sosialismin oloissa.

Päinvastoin kuin tuotannonvälineiden yksityisomistus, joka rajoittaa yhteistoiminnallisen työn mittasuhteita, tuotannonvälineiden yhteiskunnallinen omistus avartaa suuresti yhteistoiminnallisen työn rajoja ja tekee mahdolliseksi monien ihmisten yhteisen työn soveltamisen kapitalismille saavuttamattomassa mitassa. Tätä ilmentää kapitalismiin verrattuna korkeampi tuotannon keskittymisaste niin teollisuudessa kuin maataloudessakin ja mitä suurimpien kansantaloudellisten toimenpiteiden toteuttaminen.

Sosialistiselle yhteistoiminnalle on ominaista uusi, kaikista edeltäneistä yhteiskuntamuodostumista periaatteellisesti eroava työ-kuri. Kapitalistinen yhteiskunnallisen työn järjestely pysyy pysyissä nälkäkurin avulla, työntekijäin tuotannonvälineistä erottamisen avulla. *Sosialistinen työ-kuri* on maansa isäntinä olevien työtätekevien tietoista toverikuria. Sosialismin aikana välttämättömän työkurin ylläpitäminen vastaa työtätekevien joukkojen perusetuja. Työtätekevien kasvattaminen sosialistisen työkurin hengessä ja järjestelmällinen taistelu työkurin rikkokkia vastaan on eräs sosialistisen valtion tärkeimpiä tehtäviä.

Kaikessa monien työntekijäin yhteisessä työssä tarvitaan *johtoa*, joka yhdistää näiden työntekijöiden toiminnan ja järjestää välttämättömät tuotannolliset yhteydet heidän välilleen. Sosialistinen työn yhteistoiminta edellyttää lujaa ja horjumatonta yksilöpäällikkyyden toteuttamista tuotanto- ja hallintokoneiston kaikissa renkaissa. *Yksilöpäällikkyyys* on valtion sosialististen tuotantolaitosten ja virastojen johtomenetelmä, joka perustuu joukkojen alistumiseen työprosessin johtajan yksilölliseen tahtoon. Siihen yhdistyy joukkojen laaja luova aloitteellisuus tuotantoprosessissa.

Kapitalistisen riiston hävittämisen yhteydessä on hävitetty myös siihen erottamattomasti liittyvä johdon despotismi, joka merkitsee pääoman kaikkivaltaa, yrittäjän ja hänen hallintokoneistonsa mieli-valtaa sekä työläisjoukkojen oikeudettomuutta. Sosialistisessa yhteiskunnassa tuotantolaitosten, trustien ja päähallintojen johtajat sekä ministerit ovat kansan ja sosialistisen valtion luottamus-henkilöitä ja palvelijoita. Kapitalismin vallitessa työtätekevät suhtautuvat talousjohtajiin — yritysten johtajiin, isännöitsijöihin, työosastojen päälliköihin ja mestareihin — kuten vihollisiin, koska he johtavat taloutta kapitalistien eduksi, heidän voittojensa hyväksi. Sosialismin aikana talousjohtajat nauttivat kansan luottamusta, koska he johtavat taloutta koko kansan eduksi eikä kapitalistien voittojen hyväksi.

Riiston hävittäminen muuttaa perusteellisesti henkistä ja ruumiillista työtä tekevien ihmisten välisen suhteen. Kapitalismille ominainen etujen vastakohtaisuus työläisten ja tuotantolaitosten johtavan henkilökunnan välillä on kadonnut. Tuotantolaitosten ruumiillisen työn tekijät ja johtava henkilökunta ovat sosialismin aikana yhteisen tuotantokollektiivin jäseniä, joiden elinedut vaativat tuotannon menestystä ja parantamista. Tästä johtuu ruumiillisen ja henkisen työn tekijäin luova yhteistyö, jonka tarkoituksena on tuotannon jatkuva kehittäminen yhä täydellisemmäksi.

Kun kapitalismin vallitessa työläisten työ menettää yhä enemmän henkistä sisältöään ja kuuluu henkisen ja ruumiillisen työn välillä kasvaa, niin sosialistisessa yhteiskunnassa ruumiillinen työ rikastuu yhä enemmän henkisestä sisällöstä, ruumiillinen ja henkinen työ lähenevät toisiaan ja niiden välinen olennainen ero häviää vähitellen. Tämä ilmenee työväenluokan ja talonpoikaiston kulttuuritason ja teknillisen sivistyksen herkeämättömässä nousussa ja sosialistisen kilpailun kehityksessä, joka muodostaa yhteistoiminnallisen työn tärkeimmän piirteen sosialismissa.

Sosialistinen kilpailu. Sosialistinen kilpailu on työn tuottavuuden kohottamisen ja tuotannon parantamisen menetelmä, jonka pohjana on työtätekevien joukkojen mahdollisimman suuri aktiivisuus. Lenin on sanonut, että sosialismi ensimmäisenä tekee mahdolliseksi soveltaa kilpailua todella laajasti, joukkomitassa, saada siihen mukaan työtätekevien miljoonajoukot. Sosialistinen kilpailu on suunnattu kansantaloussuunnitelmien täyttämiseen ja ylittämiseen ja sosialistisen tuotannon herkeämättömän nousun takaamiseen.

Sellaisten tuotannon liikkeellepanijain kuin voitontavoittelun ja kilpataistelun asemesta sosialismi on synnyttänyt uusia, verrattomasti paljon mahtavampia liikkeellepanevia voimia. Niitä on ennen kaikkea sosialismin taloudellisesta perustaista johtuva joukkojen syvä kiinnostus yhteiskunnallisen tuotannon kehitykseen. Sosialistisen tuotannon alistaminen työtätekevien kasvavien tarpeiden mahdollisimman täydellisen tyydyttämisen tarkoituspörrälle on ehtymätön lähde työn tuottavuuden kohottamiselle ja tuotannon parantamiselle korkeimman tason tekniikan perustalla. Suurta osaa sosialistisen kilpailun kehittämisessä esittää työn mukaan tapahtuva jako. Asettaessaan työntekijälle kuuluvan maksun riippuvaiseksi hänen työnsä määrästä ja laadusta työn mukaan tapahtuva maksu kannustaa joukkojen luovaa aloitteellisuutta tuotantoprosessissa.

Sosialistinen kilpailu eroaa perinpohjin porvarillisessa yhteiskunnassa vallitsevasta kilpataistelusta.

„Kilpataistelun periaatteena on *toisten tuho ja kuolema*, toisten voitto ja herruus.

Sosialistisen kilpailun periaatteena on edellä kulkevien toverillinen *apu* jälkeenjääneille *yleisen* nousun saavuttamiseksi.

Kilpataistelu puhuu: *nujerra jälkeenjääneet* pystyttääksesi oman herruutesi.

Sosialistinen kilpailu puhuu: eräät työskentelevät huonosti, toiset hyvin ja kolmannet vieläkin paremmin,— *saavuta parhaat ja saa aikaan yleinen nousu*"¹.

Sosialistinen kilpailu ilmentää työtätekevien toverillista yhteistyötä, heidän yhteistä taisteluaan tuotannon yleisen nousun puolesta. Se panee liikkeelle työntekijäin luovat kyvyt ja antaa mahdollisuuden yhteiskunnallisen työn kaikkien etuisuuksien mitä täydellisimmälle hyväksikäyttämislle sosialismin aikana.

Kilpailun luonteenomaisena piirteenä on uusimpaan tekniikkaan täydellisesti perehtyneiden, vanhat, aikansa eläneet työnormit ja -menetelmät hyljänneiden ja uudet esiin nostaneiden tuotannon uranuurtajien ja parhaiden työntekijäin luova aloitteellisuus. Tais- telussa kaikkea vanhaa ja aikansa elänyttä vastaan parhaimmisto raivaa uusia teitä tuotannon kehitykselle ja tuo päivänvaloon uusia työn tuottavuuden kasvumahdollisuuksia.

Työtätekevien luova aloitteellisuus estää tuotannon pysähtymisen ja paikallaan polkemisen, se on tuotannon jatkuvan liikkeen ja yhä täydellisemmäksi kehittymisen lähde. Uranuurtajien käytännönnottamien uusimpien työmenetelmien perustana ovat perusteelliset parannukset työn ja tuotannon järjestelyssä (työnjako, useaan ammattiin perehtyminen, työskentely aikataulun mukaan ym.) ja tuotannon teknologiassa ja tekniikassa (teknologisten prosessien tehostaminen, työkalujen, välineiden ja koneiden kehittäminen yhä täydellisemmäksi jne.). Maatalouden parhaimmisto soveltaa maatalouskasvien satoisuutta ja karjatalouden tuottoa kohottavia uusia maa- ja karjatalousteknillisiä menetelmiä.

Sosialistinen kilpailu edellyttää uusimpien kokemusten nopeaa ja laajaa leviämistä. Sosialismin aikana on esimerkin voimalla ensimmäisen kerran joukkovaikutus sen palvellessa tuotannon keskeytymättömän nousun ja kehittämisen välineenä. Tämä saavutetaan ensinnäkin sen aktiivisen, toverillisen avun tuloksena, jota parhaimmisto antaa erilaisissa muodoissa (henkilökohtainen ohjaus, kantatyöläisten sitoumukset avunannosta uusille työntekijöille, tuotannon parhaimpien työntekijöiden ja uranuurtajien koulut jne.) kaikille tuotannon työntekijöille uusimpiin työmenetelmiin perehtymisessä, toiseksi, seurauksena työtätekevien suurten joukkojen pyrkimyksestä päästä parhaimpien työntekijäin saavutuksiin ja perehtyä heidän kokemuksiinsa yleisen nousun aikaansaamiseksi ja, kolmanneksi, kilpailun laajan julkisuuden ja tuotantolaitosten työn tulosten vertailun ansiosta. Parhaimman kokemuksen levittäminen on talousjohtajien ja yhteiskunnallisten järjestöjen eräs tärkeimmistä tehtävistä. Nojautuen tuotannon uranuurtajien parhaimpiin kokemuksiin valtion talouselimet määrittelevät työn kulutuksen ja tuotannonvälineiden käytön progressiiviset normit. Nämä normit otetaan pohjaksi tuotantosuunnitelmia laadittaessa.

¹ *J. V. Stalin, Joukkojen kilpailu ja työinnostuksen nousu, Teokset, 12. osa, s. 110. (Suom. 1952, ss. 122—123.)*

Parhaimpien kokemusten levittäminen ja uusien normien ja työmenetelmien omaksuminen työtätekevien enemmistön keskuudessa takaavat uuden, entistä korkeamman työn tuottavuuden tason saavuttamisen.

Kommunistinen puolue ja Neuvostovaltio johtavat joukkojen sosialistista kilpailua ja tukevat sitä kaikin tavoin. Menestyksellisestä työstä työtätekevät eivät saa ainoastaan aineellista tunnustusta, vaan heitä palkitaan myös kunniamerkeillä ja mitaleilla ja merkittävästä uranuurtajatoiminnasta heille annetaan Sosialistisen Työn Sankarin nimitys ja jaetaan Stalin-palkintoja.

Sosialistinen kilpailu on Neuvostoliitossa saanut *yleiskansallisen luonteen*. Kilpailun joukkoluontoisin ja tehokkain muoto tuotantolaitoksissa on yksilöllinen ja prikaatien kilpailu. Näiden ohella on kehkeytnyt kilpailu työosastojen, tuotantolaitosten, kollektiivitalouksien, kone- ja traktoriasemien ja neuvostotilojen kesken, piirien, alueiden ja tasavaltojen välillä. Kilpailu tuotteiden hyvästä laadusta, tuotantokyvyn paremmasta hyväksikäyttämisestä, tuotteiden omakustannusarvon alentamisesta, aineellisten ja rahavarojen säästämisestä enemmän kuin suunnitelma edellyttää, maatalouskasvien korkeasta sadosta ja karjatalouden tuotosta on levinnyt laajalti. Vuonna 1954 osallistui teollisuudessa sosialistiseen kilpailuun yli 90% kaikista työläisistä. Vuonna 1954 teollisuudessa, rakennustoiminnassa ja liikenteessä käytäntöön sovellettujen keksintöjen, teknillisten parannusten ja järkipäätämisehdotusten luku oli yli 900 000.

Sosialistinen kilpailu kaupungissa ja maaseudulla on sosialistisen talouden kehityksen ja kommunistisen yhteiskunnan rakentamisen mahtava liikkeellepaneva voima.

Työn tuottavuuden jatkuva kasvu sosialismin taloudellisena lakina. Työn tuottavuuden jatkuva kasvu on erittäin tärkeä ehto sosialismin voitolle kapitalismista ja kommunismin rakentamiselle. Lenin on kirjoittanut: „Työn tuottavuus, se on loppujen lopuksi kaikkein tärkeintä, pääasia uuden yhteiskuntajärjestelmän voitolle. Kapitalismi on luonut sellaisen työn tuottavuuden, jota ei oltu nähty maaorjuuden vallitessa. Kapitalismi voidaan lopullisesti voittaa ja se tulee lopullisesti voitetuksi siten, että sosialismi luo uuden, paljon korkeamman työn tuottavuuden”¹.

Kuten tunnettua, työn tuottavuutta mitataan työläisen aikayksikössä valmistamien tuotteiden määrällä tai tuoteyksikköön käytetyn työajan paljoudella. Työn tuottavuuden kohoaminen ilmenee siinä, että elävän työn osuus tuotteessa vähenee, mutta aikaisemmin tehdyn työn osuus suhteellisesti kasvaa tuoteyksikköön sisältyvän työn kokonaisuuden vähentyessä. Työn tuottavuuden kasvu merkitsee työaikayksikössä valmistuvien tuotteiden lisääntymistä.

Työn tuottavuus lisääntyy työtä säästämällä, mihin sisältyy niin elävän kuin esineellistyneenkin työn säästö koko yhteiskunnan mitassa. Marxilaisuus opettaa, että todellinen säästö merkitsee työajan säästämistä ja tämä säästäminen on samaa kuin työn tuotanto-

¹ V. I. Lenin, Suuri aloite, Teokset, 29. osa, s. 394. (Suom. V. I. Lenin, Valitut teokset, II osa, 1951, s. 533.)

voiman kehitys. Marx puhuu yleisestä taloudellisesta laista, „jonka mukaan tuotantokustannukset jatkuvasti alenevat ja elävä työ muuttuu jatkuvasti tuottavammaksi”¹. Mutta erilaisissa taloudellisissa olosuhteissa tämä laki vaikuttaa eri tavalla. Kapitalismille ominaisten ristiriitojen vaikutuksesta työn tuottavuuden kohoaminen tapahtuu porvarillisessa yhteiskunnassa hitaasti ja se on luonteeltaan epävakaa. „Näin ollen työn kohoavan tuotantovoiman laki ei ole pääomalle merkitykseltään ehdoton”².

Yhdessä yksityiskapitalistisen omistuksen lopettamisen kanssa sosialismi hävittää kapitalismille ominaiset esteet työn tuottavuuden kohoamisen tieltä. Se tekee objektiivisesti välttämättömäksi, tekee mahdolliseksi työn tuottavuuden *jatkuvan* kohoamisen sosialismin taloudellisen peruslain vaatimuksia vastaavasti.

Työn tuottavuuden jatkuva kasvu on sosialistisen tuotannon herkeämättömän kohottamisen ja alituisesti kasvavien kansan tarpeiden mahdollisimman täydellisen tyydyttämisen välttämätön edellytys. Sosialistisen tuotannon herkeämätön kasvu tapahtuu ensiksikin kohottamalla työn tuottavuutta ja toiseksi lisäämällä aineellisen tuotannon alalla työskentelevien työntekijäin kokonaismäärää. Vuosina 1940—1954 tuli teollisuustuotannon kasvusta työn tuottavuuden kasvun osalle noin 70% ja työntekijäin lukumäärän lisääntymisen osalle noin 30%. Työn tuottavuuden kasvu on näin ollen sosialistisen tuotannon herkeämättömän kohoamisen peruslähde.

Työn tuottavuuden järjestelmällinen kohoaminen, joka takaa tuotemäärän nopean lisääntymisen, antaa mahdollisuuden sekä laajentaa tuotantoa että lisätä kulutusta. Työn tuottavuuden herkeämätön kasvu on tarpeen sitäkin varten, että saataisiin turvatuksi sosialismin voitto siinä taloudellisessa kilpailussa, jota käydään kehittyneiden kapitalististen maiden kanssa.

Sosialismi luo tarvittavat edellytykset työn tuottavuuden järjestelmälliselle ja nopealle kasvulle. Sosialismin aikana tehdään loppu siitä äärettömästä työn haaskauksesta, joka on yhteydessä tuotannon anarkiaan ja ylituotannon talouspuliin, taataan mahdollisuus tuotannonvälineiden ja työvoiman suunnitelmalliselle ja järkipäisimmälle käytölle teknillisen välineistön ja työn järjestelyn alituisen parantamisen pohjalla. Sosialismin oloissa, toisin kuin kapitalismin aikana, työtätekevät ovat syvästi kiinnostettuja työajan ja tuotannonvälineiden maksimaalisesta säästöstä, koska tuotanto palvelee kansan etuja. „Neuvostotyöläinen on välittömästi kiinnostettu työn tuottavuuden kohoamisesta, sillä hän tietää, että Neuvostoliiton talousmahti lujittuu siten ja työtätekevien elintaso kohoaa. Valtion ja kansan etujen yhtenäisyys on pohja yhteiskunnallisen työn korkealle tuottavuudelle sosialismin oloissa”³.

¹ „Marxin ja Engelsin arkisto”, IV osa, s. 43.

² K. Marx, Pääoma, III osa, 1953, s. 273.

³ G. M. Malenkov, NK(b):n Keskuskomitean toimintaselostus puolueen XIX edustajakokoukselle, s. 45. (Suom. 1952, s. 44.)

Kaikki tämä puhuu siitä, että sosialistisessa yhteiskunnassa vaikuttaa *työn tuottavuuden herkeämättömän kasvun taloudellinen laki*.

Työn tuottavuuden herkeämättömän kasvun laista johtuu, että on lisättävä tuotteiden valmistusta kutakin työntekijää kohti lasketuna ja kohotettava myös koko yhteiskunnallisen työn tuottavuutta.

On välttämätöntä, että jokainen sosialistisen tuotannon työntekijä työpaikallaan kohottaisi alituisesti työnsä tuottavuutta käyttämällä työajan entistä paremmin ja soveltamalla yhä tuottavampia työmenetelmiä.

Tämän ohessa on kohotettava koko yhteiskunnallisen työn tuottavuutta. Yhteiskunnalliselta näkökannalta katsoen työn tuottavuus kasvaa sen tuloksena, että säästetään työtä koko yhteiskunnan mitassa, toisin sanoen käytetään entistä paremmin koneita ja kalustoa, raaka- ja polttoaineita sekä materiaaleja, parannetaan elävän työn varojen jakoa ja käyttöä, sijoitetaan tuotanto entistä järjestyneemmin maan eri alueille, parannetaan valmisteiden laatua jne. Niinpä tuotteen tuotantopaikan siirtäminen lähemmäksi raaka-ainelähteitä ja kulutusseutuja vähentää työn kulutusta tämän tuotteen kuljetuksiin ja säästää siis yhteiskunnalle työtä. Aivan samoin tuotteiden laadun kohoaminen, mikä ilmenee esimerkiksi määrätyn valmisteen kestoajan pitenemisenä, merkitsee työn säästöä koko yhteiskunnalle.

Suuri merkitys yhteiskunnallisen työn tuottavuuden kasvussa on sillä seikalla, että aineellisessa tuotannossa työskentelevien työntekijäin lukumäärä suhteellisesti kasvaa hallintokoneiston suhteellisesti supistuessa, samoin kuin sillä, että tärkeimmissä tuotantoprosesseissa työskentelevien työntekijäin lukumäärä suhteellisesti kasvaa aputöissä työskentelevän henkilökunnan lukumäärän suhteellisesti supistuessa.

Työn tuottavuuden kasvun lähteet ja reservit. Kommunistinen puolue ja Neuvostovaltio soveltavat taloutta johtaessaan työn tuottavuuden herkeämättömän kasvun lakia. Kansantaloussuunnitelmat edellyttävät joka vuosi työn tuottavuuden merkittävää kasvua tuotemäärän yleisen kasvun eräänä tärkeimpänä ehtona. Kommunistinen puolue ja Neuvostovaltio mobilisoivat joukot taisteluun työn tuottavuuden herkeämättömän kohottamisen puolesta talouden kaikilla aloilla, jokaisessa tuotantolaitoksessa ja jokaisella työpaikalla.

Työn tuottavuuden kasvuvauhdin kannalta Neuvostoliiton sosialistinen talous on päässyt edelle kaikista kapitalistisista maista. Työn tuottavuuden taso on Neuvostoliiton kansantaloudessa monta kertaa korkeampi kuin työn tuottavuuden taso vallankumousta edeltäneellä Venäjällä.

Ensimmäisen viisivuotissuunnitelman kaudella kasvoi työn tuottavuus Neuvostoliiton teollisuudessa 41% ja toisen viisivuotissuunnitelman kaudella 82%. Työn tuottavuuden vuosittainen lisäys ensimmäisellä viisivuotiskaudella oli keskimäärin 9%, toisella viisivuotiskaudella 12,7%. Vuonna 1940 työn tuottavuus

Neuvostoliiton teollisuudessa oli kasvanut 4-kertaiseksi, ja ottaen huomioon työpäivän lyhenemisen — 5,2-kertaiseksi vuoden 1913 tasoon verraten. Sodanjälkeisellä kaudella on saatu aikaan työn tuottavuuden uusi kasvu. Työn tuottavuus oli v. 1954 kasvanut vuoteen 1940 verraten teollisuudessa 83% ja rakennustoiminnassa 61%.

Vuosina 1928—1954 työn tuottavuus on kasvanut teollisuudessa yli 6-kertaiseksi ja rakennustoiminnassa ja rautatieliikenteessä noin 4-kertaiseksi. Kollektiivitalouksissa ja neuvostotiloilla työn tuottavuus ylittää vallankumousta edeltäneen maatalouden työn tuottavuuden noin 3-kertaisesti.

Kuitenkin niiden tehtävien kannalta, joita kommunistinen rakennustyö ja etumaisten kapitalististen maiden kanssa käynnissä oleva taloudellinen kilpailu asettavat, kuin myös olemassaolevien mahdollisuuksien kannalta on saavutettu työn tuottavuuden taso riittämätön. Työn tuottavuudessa teollisuuden alalla Neuvostoliitto on saavuttanut Euroopan etumaiset kapitalistiset maat, mutta jää siinä jälkeen Amerikan Yhdysvalloista. Teollisuuden, maatalouden, liikenteen ja rakennustoiminnan käytännöstä ei ole vielä poistettu vakavia puutteellisuuksia, jotka estävät käyttämästä täydellisesti sosialistisen järjestelmän etuisuuksia työn tuottavuuden kohottamisessa; on olemassa tavattoman suuria käyttämättömiä reservejä.

Samalla kun viidennen viisivuotiskauden ensimmäisten neljän vuoden (1951—1954) teollisuustuotannon suunnitelma ylitettiin, jäi työn tuottavuuden suunnitelma täyttämättä. Monien teollisuuslaitosten työntuottavuussuunnitelma jää järjestelmällisesti täyttämättä. Sodanjälkeisellä kaudella on työn tuottavuuden kasvu jäänyt jälkeen reaali-palkan kasvusta. Työn tuottavuus kasvoi vuosina 1951—1954 teollisuudessa 33%, mutta reaali-palkka 37%. Työn tuottavuuden yleensä kasvaessa eräät alat ovat tässä suhteessa jääneet tuntuvasti jälkeen ja jopa tallanneet paikallaankin. Niinpä kun työn tuottavuus koko teollisuudessa v. 1954 oli kasvanut 83% vuoteen 1940 verrattuna, niin työn tuottavuus kivihiilijärjestelmän teollisuudessa vain hyvin vähän ylitti vuoden 1940 tason.

Kaikkien olemassaolevien reservien käyttö antaa mahdollisuuden päästä uusiin, vakaviin tuloksiin työn tuottavuuden edelleen kohottamisen alalla.

Sosialismin aikana työn tuottavuuden kasvu taataan ennen kaikkea varustamalla kansantaloutta järjestelmällisesti uudella, alituisesti täydellistettävällä teknillisellä välineistöllä ja lisäämällä työn teknillistä aseistusta. Teknillistä välineistöä voidaan täydellistää ja työn tuottavuutta alituisesti kohottaa vain tuotannonvälineiden tuotannon ensisijaisen kasvun lain, raskaan teollisuuden ensisijaisen kehittämisen pohjalla.

Viidennen viisivuotiskauden neljän vuoden aikana Neuvostoliiton teollisuus sai vuosittain keskimäärin 26 miljardin ruplan arvosta uutta kalustoa. Metallileikkauskoneiden yleismäärä Neuvostoliiton kansantaloudessa oli vuoden 1955 alkuun mennessä kasvanut 2,4-kertaiseksi vuoteen 1940 verrattuna. Sähkövoiman käyttö työssä suurteollisuudessa oli v. 1954 30% suurempi kuin v. 1950 ja käytettiin sitä silloin 2 kertaa enemmän kuin v. 1940.

Olemassaolevia teknillisen edistyksen ja työn tuottavuuden kohottamisen mahdollisuuksia käytetään taloudellisessa rakennustyössä kuitenkin riittämättömästi.

Koneiden, koneistojen ja teknologisten prosessien parantamisvauhti jää jälkeen tuotannon kehityksen vauhdista ja kansantalouden tarpeiden kasvusta. Monet meidän tuotantolaitoksissamme valmistetut kone- ja kalustomallit jäävät laadultaan ja teknillisiltä ominaisuuksiltaan jälkeen parhaista ulkomailla valmistetuista malleista.

Tuotannon täyskoneellistamista ja automatisointia sovelletaan riittämättömästi ja toisiinsa sidottujen tuotantoprosessien koneellistamisessa esiintyy eriäväisyyttä. Tuotannon perusprosessien ollessa pitkälle koneellistettuja ovat apuprosessit tavallisesti vielä hyvin heikosti koneellistettuja. Mutta mitä pitemmälle perusalat ja -renkaat on koneellistettu ja mitä suurempi on niissä työn tuottavuus, sitä enemmän tarvitaan työvoimaa niillä työpaikoilla ja niissä työvaiheissa, jotka eivät ole koneellistettuja (esimerkiksi kivihiilen kuormaus). Siitä johtuu käsivoimatyön suuri käyttömäärä teollisuudessa ja muillakin kansantalouden aloilla.

Niinpä käsivoimin työskentelevien työläisten osuus on: metsäteollisuudessa 68%, kivihiiliteollisuudessa 44, mustametallurgiassa 35 ja rakennustöissä 69%. Näiden työläisten työn tuottavuus on vähäinen. Tästä johtuu, että se hyöty, joka saadaan koneellistamisesta ja työn tuottavuuden kasvusta tuotannon perusprosesseissa, katoaa tuntuvalta osaltaan sen vuoksi, että aputöissä käytetään käsivoimatyötä.

Työn tuottavuuden edelleen huomattavasti kohottamiseksi on suurennettava jyrkästi tuotannon teknillisen aseistamisen vauhtia parantamalla alituisesti koneita, kalustoa ja teknologisia prosesseja, kehitettävä laajalti tuotantoprosessien täyskoneellistamista ja automatisoimista.

Työn tuottavuuden kasvun kannalta on tuotannon järjestämisen alituisella parantamisella suuri merkitys. Tuotannon järjestämisen parantamiseen tuotantolaitoksen sisällä kuuluu taistelu puuskitusta tuotantoa vastaan, aikataulun mukaan tapahtuvan tasaisen työnteon juurruttaminen, keskeytymättömän liukutyömenetelmän käyttäminen ja muiden toimenpiteiden suorittaminen. Tuotannon järjestämisen parantaminen kyseisen alan puitteissa ja koko kansantalouden mitassa vaatii soveltamaan laajalti tuotannon erikoistamista ja yhteistoiminnallistamista (kooperointia), siihen liittyvää koneenosien ja konesolmujen samanlaistamista ja standardisointia, tuotannon maantieteellisen sijoittamisen parantamista, toisin sanoen sitä, että ennen kaikkea käytetään hyväksi suunnitelmallisesti toteutettavan yhteiskunnallisen työnjaon tarjoamat etuisuudet. Niin tuotannonaloittainen kuin territoriaalinenkin yhteiskunnallisen työnjaon tarjoamien etuisuuksien käyttäminen antaa mahdollisuuden supistaa työn kulutusta tuotteiden tuotantoon ja kuljetukseen. Teollisuuslaitosten laaja erikoistaminen ja joukkoluontoisen liuku- tuotannon järjestäminen antaa mahdollisuuden tuottaa valmisteita joukkomitassa, soveltaa entistä laajemmin parhainta teknillistä välineistöä, järkiperaistää tuotannon järjestämistä ja kohottaa tällä pohjalla huomattavasti työn tuottavuutta.

Tuotannon erikoistamisen taloudellinen merkitys voidaan havainnollistaa seuraavien numerotietojen avulla. 12×60 millimetrin suuruisen pultin omakustannusarvo erikoistetussa metallivalmistetehtaassa tekee 10 kopeekkaa, mutta kuluttajatehtaiden mekaanisissa verstaissa valmistettuna 1 rpl. 40 kop., toisin sanoen 14 kertaa enemmän. Erikoistettu tehdas sitä paitsi säästää pultteja valmistessaan paljon metallia. Normalisoitujen työkalujen valmistus automobiili-teollisuudessa tulee 4 kertaa kalliimmaksi kuin erikoistetussa työkalutehtaassa.

Suuria mahdollisuuksia työn tuottavuuden kohottamisessa antaa sosialistinen työn järjestäminen, joka perustuu työntekijöiden tietoiseen kuriin ja toverilliseen yhteistoimintaan, sekä työn maksu sen määrästä ja laadusta riippuen. Työn järjestelyn edelleen parantaminen — taistelu työseisokkeja vastaan, kurinalaisuuden parantaminen ja järjestyksen aikaansaaminen tuotannossa sekä työn normittamisen ja maksujärjestyksen parantaminen — muodostaa suuren reservin työn tuottavuuden kohottamisessa.

Tärkeänä edellytyksenä työn tuottavuuden herkeämättömässä kasvussa on työntekijäin kulttuuritason ja teknillisen sivistyksen sekä tuotannollisen ammattitaidon jatkuva kohottaminen. Nykyaikainen tekniikka vaatii hyvin ammattitaitoisia työläisiä, jotka pystyvät valmistamaan monimutkaisia koneita ja käyttämään niitä.

Työn tuottavuuden herkeämättömän kasvun takaaminen vaatii kiinnittämään alituisesti huomiota kaaderien kouluttamiseen ja parantamaan kaikin puolin tämän kouluttamisen laatua tekniikan ja tuotannon teknologian nopeaa edistystä vastaavasti.

Työn tuottavuuden kasvun voimakkaana liikevoimana sosialismin aikana on työntekijäin luovan aloitteellisuuden kehittäminen tekniikan täydellistämisen ja tuotannon järjestämisen alalla, mikä tulee esiin sosialistisessa kilpailussa. Työn tuottavuuden edelleen kohottamiseksi on sosialistinen kilpailu kehitettävä mahdollisimman laajaksi, tuettava tehokkaasti eturivin työntekijäin ja tuotannon uranuurtajien aloitteita, levitettävä tarmokkaasti heidän parhainta kokemustaan, jotta eturivin työntekijäin saavutuksista tulisi joukkojen omaisuutta.

LYHYITÄ YHTEENVETOJA

1. Sosialismi on vapauttanut työtätekevät riistosta ja toteuttanut riistäjien hyväksi suoritetun epävapaaan työn vaihtumisen vapaaksi työksi itseä varten, koko yhteiskunnan hyväksi. Sosialismin aikana työllä on luova luonne ja se on järjestetty suunnitelmallisesti koko yhteiskunnan mitassa. Mutta sosialismin vallitessa työ ei ole vielä tullut kaikkien ihmisten tärkeimmäksi elämäntarpeeksi, vaan se tarvitsee aineellista kannustusta. Sosialistinen yhteiskunta valvoo tiukasti jokaisen työntekijän työn määrää ja korvauksen määrää.

2. Sosialismin vallitessa työ on yhteiskunnan jokaisen työkykyisen jäsenen velvollisuus ja kunnia-asia. Sosialistisessa kansantalousjärjestelmässä on hävitetty työttömyys ja

toteutettu yhteiskunnan kaikkien jäsenten oikeus työhön. Sosialismin vallitessa liittyy tuotannon herkeämättömään kasvuun työssä olevien työläisten lukumäärän jatkuva lisääntyminen ja heidän kulttuuritasonsa ja teknillisen sivistyksensä kohoaminen.

3. Sosialismin aikana vaikuttaa työn mukaan tapahtuvan jaon taloudellinen laki, joka vaatii, että aineelliset hyödykkeet jaetaan suoranaisesti riippuen kunkin työntekijän työn määrästä ja laadusta, vaatii samanlaista maksua samanlaisesta työstä riippumatta työtätekevien sukupuolesta, iästä, rodusta ja kansallisuudesta. Niin teollisuudessa kuin maataloudessakin on työn maksu rakennettu tämän lain vaatimusten mukaan.

4. Sosialistinen yhteistoiminnallinen työ on riistosta vapaiden, toverillisen yhteistyön toisiinsa liittämien työntekijäin yhteistoimintaa. Sen perustana on korkeatasoisin tekniikka ja sille on luonteenomaista tietoinen kuri sekä uuden tyypin johtamismuoto, jossa yksilöpäällikkyyteen liittyy joukkojen aktiivisuuden ja omatoimisuuden laaja kehitys. Sosialistisen yhteistoiminnan tärkeänä piirteenä on sosialistinen kilpailu. Sosialistinen kilpailu on sosialistisen talouden kehityksen liikkeellepaneva voima.

5. Sosialismi luo yhteiskunnallisen työn korkeamman tuottavuuden kuin kapitalismi. Työn tuottavuuden jatkuva kasvu on sosialismin taloudellinen laki. Työn tuottavuuden kasvu on sosialistisen tuotannon herkeämättömän kasvun ja kansan hyvinvoinnin kohoamisen ratkaiseva ehto.

XXXII LUKU

TAVARANTUOTANTO, ARVOLAKI JA RAHA SOCIALISMIN AIKANA

Tavarantuotannon välttämättömyys ja sen erikoisuudet sosialismin aikana. Tavarantuotannon välttämättömyys sosialismin aikana johtuu sosialistisen tuotannon kahden perusmuodon — valtion ja kollektiivitalouksien tuotannon — olemassaolosta. Valtion tuotantolaitoksissa tuotannonvälineet ja tuotteet ovat koko kansan omaisuutta. Kollektiivitalouksissa tuotannonvälineet (vetojuhdat ja tuottokarja, maatalouskalusto, talousrakennukset, siemenet jne.) ja kollektiivitalouksien tuottamat tuotteet ovat ryhmäomaisuutta, osuuskunnallista, kollektiivitaloudellista omaisuutta. Maatalouden ratkaisevat perustuotannonvälineet (maa sekä kone- ja traktoriasemien koneet) ovat valtion omaisuutta. Koska valtion tuotantolaitos-

ten tuotteet kuuluvat sosialistiselle valtiolle, mutta kollektiivitalouksien tuotteet kuuluvat kollektiivitalouksille, on tavaroiden vaihto oston ja myynnin välityksellä teollisuuden ja maatalouden taloudellisten yhteyksien välttämätön muoto. Tässä, kuten kaikessa ostossa ja myynnissä, myyjä menettää tavarain omistusoikeuden ja ostajasta tulee tuon tavaran omistaja.

Lenin on osoittanut, että „suurteollisuuden („socialisoidun” teollisuuden) tuotteiden vaihto talonpoikaistuotteisiin — siinä on sosialismin taloudellinen *ydin*”¹, ja että tavarainvaihto on teollisuuden ja maatalouden, työväenluokan ja talonpoikaiston oikeiden keskinäissuhteiden tarkistusta. Nämä Leninin perusajatuksat säilyttävät merkityksensä kommunismin koko ensimmäisen vaiheen ajan. Neuvostovaltio hankkii elintarvikkeita kaupunkiväestölle ja raaka-aineita teollisuudelle etupäässä kollektiivitalouksilta ja kollektiivitalonpojilta tavarankiertokulkujärjestelmän kautta hankintojen ja oston avulla. Kollektiivitaloudet ja kollektiivitalonpojat voivat puolestaan saada tarvitsemansa rahavarat teollisuustuotteiden hankkimiseksi ainoastaan myymällä tavaratuotteitaan valtiolle, osuuskunnille ja kollektiivitalousmarkkinoilla.

Valtiolle ja osuuskunnille hankintojen ja oston kautta kollektiivitaloussektorilta tulevat maataloustuotteet ja raaka-aineet samoin kuin kollektiivitalousmarkkinoilla kollektiivitalouksien ja kollektiivitalonpoikien myymät maataloustuotteet ovat siis tavaroita. Tavaroita ovat niin ikään valtion tuotantolaitoksien valmistamat ja kollektiivitalouksien ja kollektiivitalonpoikien ostamat teollisuustuotteet, pääasiassa henkilökohtaiset kulutustarvikkeet. Henkilökohtaista kulutusta palvelevat teollisuus- ja maataloustuotteet, jotka ovat tavaroita, joutuvat kaupunkilaisväestölle samoin oston ja myynnin kautta. Tässä tapauksessa valtion tai osuuskuntien omaisuutta tai kollektiivitalonpoikien henkilökohtaista omaisuutta olevat tavarat siirtyvät työläisten ja toimihenkilöiden henkilökohtaiseksi omaisuudeksi.

Tavarantuotanto sosialismin oloissa on erikoislaatuista tavarantuotantoa. Se on tavarantuotantoa ilman tuotannonvälineiden yksityisomistusta, ilman kapitalisteja. Sitä harjoittavat pääasiassa yhdistyneet sosialistiset tuottajat (valtio, kollektiivitaloudet, osuuskunnat). Sellaisten ratkaisevien taloudellisten ehtojen ansiosta kuin tuotannonvälineiden yhteiskunnallinen omistus sekä palkkatyöjärjestelmän ja ihmisen harjoittaman toisen ihmisen riiston poistaminen on tavarantuotanto sosialismissa asetettu tiettyihin puitteisiin. Se ei voi muuttua kapitalistiseksi tuotannoksi, vaan palvelee socialistista yhteiskuntaa.

Tavarantuotanto sosialistisessa yhteiskunnassa ei ole levinnyt niin rajoittamattomaksi ja kaikkikäsitäväksi kuin kapitalismin vallitessa. Tavarantuotannon ja tavarain kiertokulun piiri rajoittuu

¹ V. I. Lenin, Suunnitelma kirjaseen „Elintarvikeverosta”, Teokset, 32. osa, s. 300.

pääasiassa henkilökohtaisiin kulutustarvikkeisiin; työvoima ei ole tavaraa; maa ja sen uumenissa olevat rikkauudet ovat valtion omaisuutta eivätkä voi olla oston ja myynnin kohteena. Valtion tuotantolaitoksia — tehtaita, kaivoksia, sähkölaitoksia kiinteine tuotannollisine varantoineen (tuotantokalustoineen, rakennuksineen, laitteineen jne.) ei voida myydä eikä ostaa, vaan ne voivat siirtyä toiselta valtion järjestöltä toiselle ainoastaan erikoisluvalla eivätkä ne siis ole tavaroita, oston ja myynnin kohteita.

Valtion sektorissa tuotetut tuotannonvälineet — koneet, metalli, hiili, vuoriöljy jne.— jaetaan pääasiassa valtion tuotantolaitosten kesken. Kansantaloussuunnitelmissa määritellään tiettyjen aineellisten varantojen jakaminen kullekin tuotantolaitokselle sen tuotantohjelmaa vastaavasti. Valmistavat tuotantolaitokset luovuttavat nämä varannot kuluttaville tuotantolaitoksille niiden kesken solmittavien sopimuksien perusteella. Tuotannonvälineiden siirtyessä jollekin tuotantolaitokselle sosialistinen valtio säilyttää kokonaan ja täydellisesti omistusoikeuden noihin tuotannonvälineisiin. Sosialistiselta valtiolta tuotannonvälineitä saaneiden tuotantolaitosten johtajat eivät suinkaan tule niiden omistajiksi, vaan ovat valtion valtuutettuja, jotka käyttävät tuotannonvälineitä valtion suunnitelmien mukaisesti. Pääasiallisia maatalouskoneita — traktoreita, kombaineja jne.— ei myydä kollektiivitalouksille, vaan keskitetään valtion laitoksiin, kone- ja traktoriasemiin, jotka näiden tuotannonvälineiden avulla palvelevat kollektiivitalouksia.

Teollisuusosuuskuntien, kollektiivitalouksien ja kollektiivitalonpoikien ostamat tuotannonvälineet: automobiilit, kollektiivitalouden yhteiskunnallisessa taloudessa käytettävät työkalut, sementti, rauta, tiilet, kivihiili, puutavara, yksinkertaiset maatalouskoneet ja inventaarit ovat tavaroita. Ulkovaltioille myytävät tuotannonvälineet ovat niin ikään tavaroita. Näissä tapauksissa esiintyy osto ja myynti, tavaroiden omistajat vaihtuvat.

Näin siis valtion tuotantolaitosten tuottamat ja valtion sektorin puitteissa jaettavat tuotannonvälineet eivät itse asiassa ole tavaroita. Mutta koska kulutustarvikkeet, maataloudesta saatu raaka-aine ja osa tuotannonvälineistä ovat tavaroita ja koska sosialistinen talous muodostaa yhtenäisen kokonaisuuden, jossa kaikki osat ovat sidotut toisiinsa, niin sen vuoksi nekin tuotannonvälineet, jotka kiertävät valtion sektorin puitteissa, säilyttävät tavaramuodon. Se ilmenee siinä, että tuotannonvälineet voidaan ilmaista arvomuodossa, rahamuodossa, mikä on tarpeen itsekannattavan talouden hoidon aikaansaamista varten, luettelointia ja hinnoittelua varten.

Tavarán käyttöarvo ja arvo sosialistisessa taloudessa. Tuotteilla, jotka sosialistisessa yhteiskunnassa tuotetaan ja realisoidaan tavaroina, on konkreettisen työn luoma *käyttöarvo* ja abstraktisen työn luoma *arvo*. Toisin sanoen sosialismin vallitessa tavaralla on kaksinainen luonne, jonka määrää tavarassa olemoinen työn kaksinainen luonne.

Työn kaksinainen luonne sosialismissa eroaa perinpohjin työn kaksinaisesta luonteesta yksinkertaisessa tavarataloudessa ja kapitalistisessa taloudessa. Sosialismin vallitessa ei ole olemassa yksityisomistukseen perustuvalla tavarantuotannolle ominaista ristiiriitä yksityisen ja yhteiskunnallisen työn välillä. Kuten on jo sanottu, sosialistisessa taloudessa työ ei ole yksityistyötä, vaan välittömästi yhteiskunnallista. Yhteiskunta suunnittelee tuotantoprosessin ja työn jakautumisen kansantalouden eri alojen ja erillisten tuotantolaitosten kesken. Kaiken tämän vaikutuksesta sosialistisessa taloudessa on voitettu tavarafetishismi eivätkä ihmisten yhteiskunnalliset suhteet ilmene harhakuvallisina esineiden välisinä suhteina.

Socialismin aikana on kuitenkin olemassa eroavaisuuksia työn välittömästi yhteiskunnallisessa luonteessa valtion tuotantolaitoksissa ja kollektiivitalouksissa; nämä eroavaisuudet johtuvat tuotannonvälineiden sosialistisen omistuksen kahden muodon välisistä eroavaisuuksista. Valtion tuotantolaitoksissa työ on yhteiskunnallistettu koko kansan mitassa, minkä vuoksi työn tuotteetkin kuuluvat koko yhteiskunnalle sosialistisen valtion ominaisuudessa. Kollektiivitalouksissa työ on yhteiskunnallistettu kyseessä olevan maatalousarttelin puitteissa, minkä vuoksi työn tuotteetkin ovat arttelin omaisuutta. Kollektiivitalonpojat käyttävät työtään sitä paitsi henkilökohtaisessa aputaloudessaan, jolla on alistettu merkitys. Työ aputaloudessa on yksilöllistä työtä, se ei ole välittömästi yhteiskunnallista työtä.

Työn yhteiskunnallistamisasteen erilaisuus valtion tuotantolaitoksissa ja kollektiivitalouksissa sekä tavarayhteyksien olemassaolo valtion teollisuuden ja kollektiivitalouksien välillä, mitkä johtuvat yhteiskunnallisen omistuksen kahdesta muodosta, tekevät mahdolltomaksi ilmaista ja verrata välittömästi työajassa sitä yhteiskunnallista työtä, joka on kulutettu tuotteiden valmistukseen valtion ja kollektiivitaloussektorissa. Sen vuoksi on välttämätöntä ilmaista ja verrata teollisuuden ja kollektiivitalouksien tuotteiden tuottamiseen kulutettua yhteiskunnallista työtä välillisesti, arvon ja sen muotojen välityksellä. Tämä vertaaminen perustuu siihen, että työläisten ja kollektiivitalonpoikien erilaiset konkreettiset työlajit yleistetään tavaran arvoa luovaksi abstraktiseksi työksi.

Kansantalouden suunnitelmallisessa johtamisprosessissa sosialistinen valtio ottaa huomioon tavaran molemmat puolet, sekä käyttöarvon että arvon. Valtio vaatii tuotantolaitoksiltaan, että ne tuottaisivat tiettyjä tuotelajeja, tiettyjä käyttöarvoja. Kun kapitalistia kiinnostaa käyttöarvo ainoastaan arvon ja lisäarvon edustajana, niin sosialistisessa taloudessa käyttöarvojen luomisella ja tuotteiden laadun parantamisella on itsenäinen ja sitä paitsi erittäin tärkeä merkitys, koska tuotantoa harjoitetaan koko yhteiskunnan kasvavien tarpeiden mahdollisimman täydelliseksi tyydyttämiseksi.

Socialistisessa taloudessa on myös tavaran arvolla hyvin olennainen merkitys. Valtio ei suunnittele tuotantoa ainoastaan

luontoismuodossa, vaan myös rahamääräisten osoittimien mukaan. Tuotettujen tavaroiden arvon järjestelmällinen alentaminen ja sen pohjalla tapahtuva hintojen alentaminen esittää tällöin suurta osaa yhteiskunnan tarpeiden mahdollisimman täydellisessä tyydyttämisessä.

Sosialistisessa taloudessa ei ole sitä käyttöarvon ja arvon välistä sovittamatonta ristiriitaa, johon liikatuotantopulien mahdollisuus liittyy. Samalla kuitenkin sosialismissakin saattaa syntyä ei-antagonistinen ristiriita käyttöarvon ja arvon välillä. Sosialistinen talous luo täyden mahdollisuuden täyttää tuotteiden valmistuksen suunnitelmat niin rahassa ilmaistuna kuin luontoismuodossakin. Tämä mahdollisuus ei kuitenkaan aina tule toteutetuksi. Taloudellisen rakennustyön käytännössä ilmenee ristiriita käyttöarvon ja arvon välillä esimerkiksi silloin, kun tavaraa karttuu varastoihin, kun tavaraa ei saada myydyksi sen vuoksi, että sen laatu on huono tai se ei vastaa kysyntää jne., tahi silloin, kun jotkin tuotantolaitokset, pyrkinessään valmistamaan suurimpia tuloja tuottavia tavaramalleja, jättävät täyttämättä tuotteiden laji- ja laatusuunnitelman. Tämänluontoiset ristiriidat saadaan selville ja poistetaan talouden suunnitelmallisen johtamisen kuluksa.

Sosialistisessa taloudessa on eroavaisuutta yhdistetyn (ammattitaitoa vaativan) työn ja yksinkertaisen työn välillä ja siinä tapahtuu yhdistetyn työn muuntamista yksinkertaiseksi työksi. Yhdistetyn ja yksinkertaisen työn välinen suhde otetaan huomioon tuotantoa suunniteltaessa, suorituskriteerejä määriteltäessä sekä työpalkkaa suunniteltaessa, silloin kun säädetään erilaista ammattitaitoa vaativan työn maksu jne.

Sosialistisessa taloudessa tuotettavien ja realisoitavien tavaroiden arvon suuruus määräytyy niiden tuotantoon kulutetun yhteiskunnallisesti välttämättömän työajan paljouden mukaan. Yhteiskunnallisesti välttämättömällä työajalla ymmärretään niiden tuotantolaitosten kuluttamaa keskimääräistä työaikaa, jotka valmistavat kyseessä olevan alan tuotteiden pääosan. Yhteiskunnallisesti välttämätön aika on objektiivisesti olemassaoleva suure. Tavara-yksikön tuottamiseen kulutettu yhteiskunnallisesti välttämätön työaika määrää tavaran yhteiskunnallisen arvon suuruuden. Tavara-yksikön tuottamiseen erillisissä tuotantolaitoksissa tosiasiallisesti kulutettu aika on yksilöllinen työaika, joka määrää tavaran yksilöllisen arvon suuruuden kullekin näistä tuotantolaitoksista.

Kapitalismin vallitessa yhteiskunnallisesti välttämätön työaika koostuu valtoimesti tavarantuottajien selän takana. Sosialistisessa taloudessa valtio, pitäen lähtökohtana objektiivisia taloudellisia ehtoja ja sosialismin taloudellisten lakien vaatimuksia, suunnittelee työn tuottavuuden kasvun ja tuotteiden omakustannusarvon alenemisen sekä säätää työn ja materiaalien kulutusnormit tuotantolaitoksille; täten se vaikuttaa suunnittelutietä tavaran tuottamiseen kulutetun yhteiskunnallisesti välttämättömän ajan paljouteen pyrkien supistamaan sitä.

Kapitalismin aikana on yksilöllisen ja yhteiskunnallisesti välttämättömän työajan välinen ristiriita luonteeltaan antagonistinen, sovittamaton. Parhainta teknillistä välineistöä käyttävät ja lisävoittoa saavat tuotantolaitokset pitävät salassa teknilliset parannuksensa ja lyövät kilpailijansa saattaen nämä taloudelliseen häviöön ja tuohon. Sosialistisessa taloudessa erillisissä tuotantolaitoksissa kulutetun yksilöllisen ajan ja yhteiskunnallisesti välttämättömän ajan välinen ristiriita ei ole luonteeltaan sovittamaton. Sosialistisessa taloudessa ei ole niin sanottua „liikesalaisuutta”, ja siksi on mahdollista levittää eturivin tuotantolaitosten teknilliset saavutukset nopeasti ja taata siten koko sosialistisen talouden kohoaminen.

Progressiiviset työn ja materiaalien kulutusnormit, jotka säädetään ottaen huomioon parhaiden tuotantolaitosten kokemuksen, ovat tärkeä keino sosialistisen valtion suunnitelmallisessa vaikutuksessa yhteiskunnallisesti välttämättömän ajan paljouteen. Progressiivisilla normeilla on suuri liikkeellepaneva merkitys, koska ne kannustavat talousjohtajia ja työtätekeviä joukkoja etsimään menetelmiä tuotannon järkiperaistämiseksi, uusimman tekniikan juurruttamiseksi, työn tuottavuuden kohottamiseksi ja tuotteiden omakustannusarvon alentamiseksi. Sen jälkeen kun suurimmat tuotemäärät valmistavien tuotantolaitosten enemmistö on maksanut progressiiviset normit, ne alkavat käydä yksiin yhteiskunnallisesti välttämättömän työn kulutuksen kanssa eivätkä ole enää progressiivisia. Toisaalta parhaat tuotantolaitokset samaan aikaan pyrkivät uuteen työn kulutuksen alentamiseen tuotteiden valmistuksessa. Parhaiden tuotantolaitosten kokemusten perusteella säädetään uudet progressiiviset työnkulutusnormit, joiden toteuttaminen johtaa yhteiskunnallisesti välttämättömän ajan uuteen supistumiseen.

Kaikki tämä jouduttaa teknillistä edistystä ja auttaa sosialistisen yhteiskunnan tuotantovoimien nopeaa nousua.

Arvolain vaikutuksen luonne sosialismin aikana. Mikäli sosialismin aikana on tavarantuotantoa ja tavarankiertokulkua, sikäli jatkuu arvolain vaikutus. Sosialismin talousjärjestelmä pitää arvolain vaikutuksen tiukasti rajoitetuissa puitteissa. Arvolain merkitystä rajoittaa tuotannonvälineiden yhteiskunnallistaminen kaupungissa ja maaseudulla, tavarantuotannon ja tavaran kiertokulun piirin supistuminen, sosialismin taloudellisten lakien vaikutus ja ennen kaikkea kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden laki, kansantaloudellinen suunnittelu ja ylipäänsä sosialistisen valtion koko taloustoiminta.

Socialismin vallitessa arvolaki ei voi näytellä tuotannon sääntelijän osaa. Kuten edellä on osoitettu, sosialistisen tuotannon sääntelijänä on kehityksen suunnitelmallisuuden, määräsuhtaisuuden laki. Sosialistinen valtio rakentaa tuotantolaitoksia ja luo kokonaisia tuotannonaloja pitäen ohjeenaan sosialismin taloudellisen peruslain ja kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden lain vaatimuksia, eikä voitontavoittelua. Jos arvolaki toimisi tuotannon sääntelijänä, niin sosialistisessa yhteiskunnassa kehittyisivät ensi kädessä kannattavimmat kevyen teollisuuden alat ja tuotantolaitokset, ja kansantalouden etujen kannalta hyvin tärkeät

raskaan teollisuuden tuotantolaitokset, jotka voivat väliaikaisesti olla kannattamattomia, lopettaisivat toimintansa. Mutta Neuvostoliitossa kansantaloudelle tarpeelliset, aluksi kannattamattomat tai huonosti kannattavat tuotantolaitokset eivät suinkaan lopeta toimintaansa, vaan säilyvät ja niitä tuetaan ja ryhdytään toimenpiteisiin niiden tekemiseksi kannattaviksi.

Päinvastoin kuin kapitalismissa, missä arvolaki vaikuttaa valtoimesti, ihmisiä hallitsevana voimana, sosialistisessa taloudessa valtio tiedostaa ja huomioi arvolain vaikutuksen ja käyttää sitä hyväksi kansantaloutta käytännöllisesti suunnitellessaan.

Arvolain vaikutuspiiri ulottuu sosialismin aikana ennen kaikkea tavaran kiertokulkuun, tavaroiden, etupäässä henkilökohtaisten kulutstarvikkeiden vaihtoon. Tällä alalla arvolaki säilyttää itsellään sääntelijän merkityksen tietyissä, rajoitetuissa puitteissa. Arvolain sääntelevä vaikutus tavaran kiertokulun alalla ilmenee ennen kaikkea hintojen kautta.

Suunnitellessaan hintoja sosialistinen valtio ottaa huomioon arvolain vaikutuksen ja käyttää tätä vaikutusta. Kysymyksellä taloudellisesti perustellusta suhtautumisesta hintojen suunnitteluun on varsin tärkeä merkitys kansantalouden kehitykselle. „Hintaongelmassa kietoutuvat toisiinsa Neuvostovaltion kaikki pääasialliset taloudelliset ja siten myös poliittiset ongelmat. Kysymykset talonpoikaiston ja työväenluokan oikeiden keskinäissuhteiden aikaansaamisesta, kysymykset maatalouden ja teollisuuden molemminpuoliseen yhteyteen ja molemminpuolisiin edellytyksiin nojautuvan kehityksen turvaamisesta... kysymykset reaali-palkan turvaamisesta, tshervonetsin lujittamisesta... kaikki tämä nojautuu hintaongelmaan”¹.

Valtio säättää hinnat pitäen lähtökohtana sitä, että on korvattava kulut ja taattava tuotantolaitosten tietty kannattavuus, se ottaa huomioon erilaisten tavaroiden määrän ja niiden merkityksen taloudessa. Hintojen avulla se kannustaa niiden tai näiden tarvikkeiden tuotantoa ja sääntelee niiden kysyntää. Neuvostovaltio harjoittaa johdonmukaisesti hintojen alentamispölytiikkaa kansan hyvinvoinnin kohottamiseksi.

Henkilökohtaisen kulutuksen tavaroiden hintoja sääätessään valtio ottaa huomioon paitsi arvoa myös kysynnän ja tarjonnan välisen suhteen. Kysyntä- ja tarjontatilanteen huomiotta jättäminen saattaa johtaa siihen, että niiden tavaroiden kysyntä, joiden hinnat ovat suhteettoman korkeat, alenee jyrkästi, mutta suhteettoman halpahintaisten tavaroiden kysyntä paisuu keinotekoisesti.

Suurimmassa määrin arvolain sääntelevä merkitys ilmenee kollektiivitalousmarkkinoilla, joilla hinnat muodostuvat kysynnän ja tarjonnan vaikutuksesta, ja hintojen muutokset vaikuttavat

¹ NKP(b):n KK:n helmikuun Täysistunnon päätöslauselma v. 1927, „NKP edustajakokousten, konferenssien ja KK:n täysistuntojen päätöslauselmissa ja päätöksissä”, II osa, 7. painos, 1953, s. 225.

kollektiivitalousmarkkinain tavarankiertokulun määrään ja rakenteeseen. Mutta sosialistisella valtiolla on voimakas taloudellinen vaikutus kollektiivitalousmarkkinoihin, sillä tavaroiden pääosa myydään valtion ja osuuskuntien kauppajärjestelmässä kiinteillä suunnitelmahinnoilla.

Arvolain sääntelevä vaikutus tavarankiertokulun piirissä on pantu rajoitettuihin puitteisiin. Valtion ja osuuskunnallisessa tavarankiertokulussa ei ole hintojen „vapaata leikkiä”. Sosialistinen valtio säättää tavaroiden hinnat jonkinlaisin poikkeuksin tavaroiden arvosta. Tällöin se pitää ennen kaikkea lähtökohtana sosialismin taloudellisesta peruslaista johtuvaa välttämättömyyttä lisätä keskeytymättä tuotantoa korkeatasoisimman tekniikan pohjalla, minkä tarkoituksena on tyydyttää koko yhteiskunnan kasvavat tarpeet. Valtio käyttää hintakoneistoa aikaansaadakseen varojen jakamisessa eri alojen kesken sellaiset määräsuhteet, jotka johtuvat kansantalouden suunnitelmallisen kehityksen tarpeista. Niinpä valtio esimerkiksi käyttää vastaavan hintapolitiikan avulla osan toisilla aloilla luoduista tuloista toisten alojen nopeaan kohottamiseen.

Arvolain vaikutus ei rajoitu tavarankiertokulun piiriin. Arvolaki vaikuttaa myös sosialistiseen tuotantoon.

Hintojen kautta arvolaki vaikuttaa kollektiivitaloudelliseen tuotantoon. Niiden hintojen tasolla ja suhteella, joiden mukaan kollektiivitaloudet ja kollektiivitalonpojat myyvät tuotteensa, on oleellinen merkitys tiettyjen maataloustuotteiden tuotannon aineelliselle kannustamiselle. Ei saa esimerkiksi säätää samanlaista hankintahintaa puuvillatonnille ja viljatonnille, ei saa jättää ottamatta huomioon sitä, että puuvillan arvo on huomattavasti suurempi kuin viljan arvo. Toisaalta ei saa säätää liian alhaisia hintoja viljalle, koska se horjuttaisi kollektiivitalouksien ja kollektiivitalonpoikien aineellisia etuja vastaavaa kiinnostusta viljan tuotantoon ja olisi vahingoksi viljatalouden kehitykselle.

Niinpä esimerkiksi puuvillalle ja erälle muille raaka-ainekasveille säädetyt taloudellisesti perustellut hankintahinnat ovat edistäneet niiden tuotteiden valmistuksen lisäämistä. Sitä vastoin alhaiset perunan, vihannesten, maidon, lihan ja viljan hankinta- ja ostohinnat jarruttivat jonkin aikaa näiden tuotteiden tuotantoa. Näiden tuotteiden hankinta- ja ostohintojen merkittävä kohottaminen, joka suoritettiin vv. 1953—1955, on ollut varsin tärkeä kannustaja niiden tuotannon lisäämiseksi.

Arvolain vaikutus kevyeseen ja ravintoaineteollisuuteen johtuu siitä, että näillä aloilla tuotetut henkilökohtaisen kulutuksen tarvikkeet ovat tavaroita. Teollisuuden tuottamien kulutustavaroiden arvoon kuuluu kollektiivitalouksien tavarana tuottamien raaka-aineiden arvo. Osa kulutustavaroiden uudesta arvosta käytetään rahapalkkakulujen korvaamiseen ja toinen osa muodostaa tuotantolaitoksen tulon, joka esiintyy rahamuodossa. Tämän ohella

teollisuuden valmistamien kulutustavaroiden tuotantoprosessissa kuluvat työvälineet: koneet ja tehdasrakennukset, jotka olemukseltaan eivät ole tavaroita. Koska kaikilla muilla teollisuuden tuottamien kulutustavaroiden arvoon kuuluvilla aineksilla on arvo-muoto, rahamuoto, niin myös työvälineet on ilmaistava ja otettava laskuihin rahassa.

Vaikka valtion sektorin puitteissa valmistetut ja kiertävät tuotannonvälineet itse asiassa eivät olekaan tavaroita, niin kuitenkin mikäli niillä säilyy tavaramuoto, sikäli niillä on myös arvo-muoto. Tässä mielessä puhutaan tuotannonvälineiden arvosta, niiden omakustannusarvosta, hinnasta jne. Tällöin on otettava huomioon, että näiden kategorioiden takana piilevät valtion sosia-listisen sektorin tuotantosuhteet, joilla itse asiassa ei ole tavara-luonnetta.

„Asia on siten”, kirjoittaa J. V. Stalin, „että socialistisissa olo-suhteissamme taloudellinen kehitys ei tapahdu mullistusten tietä, vaan asteittaisten muutosten tietä, jolloin vanha ei yksinkertaisesti lakkaa kokonaan olemasta, vaan muuttaa olemustaan uuteen sopeu-tuvaksi, säilyttäen vain muotonsa, ja uusi ei yksinkertaisesti hävitä vanhaa, vaan imeytyy vanhaan, muuttaa sen olemuksen, sen tehtä-vät, rikkomatta sen muotoa ja käyttäen tätä muotoa uuden kehitystä varten”¹.

Sosialismin oloissa on tuotannonvälineiden arvomuodolla suuri taloudellinen merkitys kansantaloudelle. Arvolain vaikutus tuotan-nonvälineiden tuotantoon tapahtuu työvoiman kulutuksen korvaami-sen välttämättömien kulutustavaroiden välityksellä. Työläiset voivat ostaa kulutustarvikkeita, jotka ovat tavaroita, vain rahalla, rahapalkalla. Siitä johtuu, että tuotannonvälineiden tuotannossa on välttämätöntä käyttää arvomuotoa, rahamuotoa kaikkien niiden muiden ainesten laskennassa, jotka työpalkan ohella kuuluvat teollisuustuotteiden omakustannusarvoon.

Arvolain vaikutus tuotannonvälineiden ja kulutustavaroiden tuotantoon ilmenee itsekannattavan taloudenhoitojärjestelmän kautta, joka perustuu työn kulutuksen rahamuodossa korvaamisen periaatteisiin ja kannustaa kohottamaan työn tuottavuutta, alenta-maan omakustannusarvoa ja lisäämään tuotannon kannattavuutta. Arvolain vaikutuksen tunteminen ja taito käyttää sitä auttaa talous-miehiä johtamaan järkipärisesti tuotantoa, parantamaan järjestel-mällisesti työmenetelmiä sekä löytämään ja käyttämään piileviä reservejä tuotteiden valmistuksen lisäämiseksi.

Sosialistinen valtio käyttää arvolakia tarkkailemalla finanssi- ja luottojärjestelmän avulla yhteiskunnallisen tuotteen tuotantoa ja jakoa.

Arvolain käytöllä on tärkeä merkitys työn mukaan tapahtuvan jaon taloudellisen lain noudattamiselle. Työpalkan rahamuoto on

¹ J. V. Stalin, Sosialismin taloustieteellisiä problemeja Neuvostoliitossa, s. 53. (Suom. sama sivu.)

työn mitan ja korvauksen mitan tarkkailukeino sosialistisessa yhteiskunnassa.

Arvolain rajoittaminen, sen hallitseminen ja suunnitelmallinen käyttäminen on sosialismin suunnaton etevämyys kapitalismiin verraten. Juuri tämän rajoittamisen vuoksi arvolain vaikutusta Neuvostoliitossa eivät seuraavia sellaiset tuhoiset seuraukset kuin pulat, kun taas kapitalismin oloissa arvolaki — huolimatta tuotannon vähäisestä kasvuvauhdista kapitalistisissa maissa — johtaa ajoittaisiin ylituotantopuliin, työttömyyteen ja tuotantovoimien osittaiseen hävittämiseen.

Raha ja sen tehtävät sosialistisessa taloudessa. Rahan välttämättömyys sosialistisessa yhteiskunnassa johtuu tavarantuotannon ja arvolain olemassaolosta. „Jo ennen sosialistista vallankumousta sosialistit kirjoittivat, että rahaa ei voida heti poistaa... Rahan hävittämiseksi tarvitaan hyvin paljon teknillisiä ja, mikä on paljon vaikeampaa ja paljon tärkeämpää, organisatorisia saavutuksia”. „Sen hävittämiseksi on muodostettava tuotteiden jakeluorganisaatio sadoille miljoonille ihmisille — se on monien vuosien tehtävä”¹.

Socialismin aikana raha muuttuu luonteeltaan perinpohjin sosialistisen talouden kehityksen tarpeiden mukaisesti. Toisin kuin kapitalismissa, jossa raha muuttuu pääomaksi ja on vieraan, maksamattoman työn anastusväline, sosialistisessa taloudessa raha toimii sosialismin taloudellisen peruslain vaatimuksia vastaavasti taloudellisen rakennustyön aseena kansanjoukkojen eduksi. Raha kuvastaa sosialistisia tuotantosuhteita.

Socialismin aikana raha suorittaa yleisen vastikkeen tehtävää yleensä koko kansantaloudessa. Rahamuotoa ei käytetä ainoastaan kulutustavaroiden ja tavaroina esiintyvien tuotannonvälineiden kiertokulussa, vaan myös niiden tuotannonvälineiden taloudellisessa kierrossa, jotka itse asiassa eivät ole tavaroita, mutta ovat säilyttäneet tavaramuodon. Sosialistisen kansantalouden yhtenäisyys, tuotannonvälineiden tuotannon ja kulutustarvikkeiden tuotannon välillä sekä valtion teollisuuden ja kollektiivitalouksien tuotannon välillä oleva erottamaton yhteys ja keskinäinen riippuvaisuus vaatii, että pitää olla olemassa tuotteiden tuottamiseen kulutetun yhteiskunnallisen työn ilmaisemisen ja mittaamisen yhtenäinen mittaväline. Socialismin oloissa, jolloin on olemassa kaksi sosialistista omistumuotoa, voi tuollaisena yhteiskunnallisen työn yleisenä mittana olla vain raha.

Kun raha kapitalismin oloissa palvelee yhteiskunnallisen työn valtointa luettelointia, joka tapahtuu tavarantuottajien selän takana markkinaheilahtelujen tietä, niin sosialistisessa taloudessa raha on talouden suunnitelmallisen johtamisen taloudellinen välikappale ja palvelee se yhteiskunnallisen tuotteen tuotantoa ja jakoa.

¹ V. I. Lenin, Kansan petkuttamisesta vapauden ja tasa-arvoisuuden tunnuk-
silla. Puhe koulun ulkopuolista sivistystyötä käsittelevässä I Yleisvenäläisessä
edustajakokouksessa, Teokset, 29. osa, ss. 329, 338.

Sosialistisessa yhteiskunnassa *raha* on näin ollen yleinen vastike, kansantalouden suunnittelun taloudellinen välikappale, yhteiskunnallisen tuotteen tuotannon ja jaon, työn määrän ja korvauksen määrän yleisen luetteloinnin ja valvonnan väline.

Rahan uusi olemus sosialismin oloissa ilmenee siinä, että rahan vanhan muodon säilyessä sen yhteiskunnallinen sisältö ja tarkoitus muuttuu verrattuna rahan tehtäviin kapitalismin oloissa.

Raha suorittaa ennen kaikkea tavaroiden *arvon mitan* tehtävää, toisin sanoen toimii niissä olennoituneen yhteiskunnallisen työn mittana. Sosialismin oloissa, jolloin on olemassa kaksi sosialistisen tuotannon perusmuotoa, voidaan tuotantolaitoksen taloudellisen toiminnan tulokset, erilaisia tuotteita valmistavien tuotantolaitosten ja alojen työn tuloksien vertailu, kansantalouden alojen ja koko kansantalouden tuoton paljous ilmaista ainoastaan rahamuodossa. Koska tuotannonvälineet, jotka eivät ole tavaroita, säilyttävät tavara- ja arvomuodon, toimii raha arvon mitan tehtävässään myös tuotannonvälineisiin kulutetun yhteiskunnallisen työn laskennan välineenä.

Kuten tiedetään, arvon mitan tehtävää voi suorittaa ainoastaan rahatavara, jolla itsellään on arvo. Kulta on tällainen rahatavara.

Neuvostoliitossa ja muissa sosialistiseen leiriin kuuluvissa maissa yleisen vastikkeen tehtävää suorittaa kulta. Neuvostorahalla on kultasisältö, se on kullan merkki. Sosialistisessa yhteiskunnassa raha voi suorittaa tavaroiden arvon mitan tehtävän vain siksi, että sillä on tämä yhteys kultaan. Lenin satoi kultarahan lakkauttamisen sosialismin voittoon maailman mitassa. „Toistaiseksi vielä”, sanoi hän, „VSFNT:ssa pitää säästää kultaa, myydä sitä mahdollisimman kalliiseen hintaan ja ostaa sillä tavaroita mahdollisimman huokeasta”¹. Neuvostoraha säilyttää historiallisen periytymisyhteyden kultaan.

Pitäen lähtökohtana sitä, että kulta toimii yleisenä vastikkeena, Neuvostovaltio määritteli ruplan kultapitoisuuden toimeenpannessaan rahanuudistuksen vuosina 1922—1924. Myöhemmin ruplan kultapitoisuus määriteltiin välillisesti säätämällä neuvostoruplan kurssi aluksi frangeissa, myöhemmin dollareissa. Ruplan ostovoiman kasvun ja dollarin sekä muiden kapitalististen valuuttojen ostovoiman alenemisen johdosta Neuvostovaltio määritteli v. 1950 ruplan kultapitoisuuden välittömästi 0,222168 grammaksi kultaa. Ruplan kultapitoisuutta vastaavasti nostettiin ruplan kurssia suhteessa ulkomaiden valuuttoihiin.

Neuvostovaltio tuottaa ja kartuttaa kultaa maailmanrahana kaupankäyntiä varten niin kapitalistisiin maailmanmarkkinoihin kuuluvien maiden kanssa kuin myös sosialistisen leirin maailmanmarkkinoihin kuuluvien maiden kanssa.

¹ V. I. Lenin, Kullan merkityksestä nykyään ja sosialismin täydellisen voiton jälkeen, Teokset, 33. osa, ss. 89—90. (Suom. V. I. Lenin, Valitut teokset, II osa, 1951, s. 824.)

Neuvostovaltio käyttää rahaa arvon mitan tehtävässä yhteiskunnallisen tuotteen tuotannon ja jaon suunnitelmallisen johtamisen, luetteloinnin ja tarkkailun välineenä, itsekannattavan talouden hoidon välineenä. Niinpä esimerkiksi tuotteiden suunnittelun ja tosiasiallisen omakustannusarvon vertailu tekee mahdolliseksi selvittää syyt tosiasiallisen omakustannusarvon kohoamiseen suunniteltua korkeammaksi ja hahmotella omakustannusarvon alentamiseksi ja tuotantolaitoksen kannattavuuden kohottamiseksi tarvittavat toimenpiteet.

Sosialistinen valtio käyttää rahaa arvon mitan tehtävässä hintojen suunnittelussa. *Hinta* sosialistisessa taloudessa on tavaran arvon rahailmaisuus, joka säädetään suunnitelmallisesti.

Raha on sosialistisessa taloudessa myös *hintojen asteikko*. Neuvostoliitossa hintojen asteikkona toimii rupla.

Sosialismin aikana raha suorittaa tavaroiden *kiertokulun välineen* tehtävää. Kiertokulun välineenä raha toimii kansan kulutus-tavaroita myydessä ja ostettaessa. Rahaa kiertokulun välineen tehtävässä käytetään tavarankierron kehittämiseen.

Sosialistisessa taloudessa raha suorittaa *maksuvälineen* tehtävää. Maksuvälineenä raha toimii maksettaessa työpalkkaa työläisille ja toimihenkilöille, kuin myös maksettaessa rahatuloja kollektiivitalonpojille, sosialististen tuotantolaitosten saadessa ja maksaessa takaisin lainoja, veroja maksettaessa jne. Sosialistinen valtio käyttää rahaa maksuvälineen tehtävässä sosialististen tuotantolaitosten toiminnan tarkkailuun. Niinpä esimerkiksi pankki antaa rahavaroja tuotantolaitoksille siitä riippuen, miten ne täyttävät tuotantosuunnitelman. Vaatien lainojen takaisinmaksua määräaikana pankki kannustaa tuotantolaitosta täyttämään suunnitelman, sillä ilman sitä se ei voi kasata lainan palauttamiseen tarvittavia rahavaroja.

Sosialismin aikana raha suorittaa *sosialistisen kasautumis- ja säästämisvälineen* tehtävää. Valtion tuotantolaitokset ja kollektiivitaloudet säilyttävät rahavarat pankeissa. Tuotantolaitosten ja järjestöjen rahatuloja ja väliaikaisesti vapaita rahavaroja käytetään sosialistisen kasaamisen tarpeisiin, tuotannon laajentamiseen, reservien muodostamiseen ja väestön aineellisten ja kulttuurillisten tarpeiden tyydyttämiseen. Työätekevien hyvinvoinnin kohoamisen johdosta heidän rahasäästönsä kasvavat. Näitä säästöjä säilytetään säästökassoissa.

Sosialistisessa yhteiskunnassa kulta suorittaa *maailmanrahan* tehtäviä. Kultavarasto on pääasiassa valtion maailmanrahan vararahasto. Kulta on valtion kansainvälisten suoritusten välikappale ulkomaankaupan alalla osto- ja maksuvälineenä.

Neuvostorahan vakavuutta ei takaa ainoastaan kultavarasto, vaan ennen kaikkea valtion haltuun keskittyneet ja tavarankiertokulkuun kiintein suunnitelmahinnoin siirtyvät valtavat tavaramäärät. Yhdessäkään kapitalistisessa maassa rahalla ei ole niin varmaa katetta kuin Neuvostomaassa.

LYHYITÄ YHTEENVETOJA

1. Tavarantuotannon välttämättömyys johtuu sosialismin aikana sosialistisen tuotannon kahden perusmuodon: valtion ja kollektiivitaloudellisen, olemassaolosta. Tavarantuotanto ja tavaran kiertokulku rajoittuvat pääasiassa henkilökohtaisiin kulutustarvikkeisiin. Tavarantuotanto sosialistisessa yhteiskunnassa on erikoislaatuista tavarantuotantoa, ilman tuotannonvälineiden yksityisomistusta, ilman kapitalisteja. Se palvelee sosialistista yhteiskuntaa.

2. Sosialistisessa taloudessa tavaralla on konkreettisen työn luoma käyttöarvo ja abstraktisen työn luoma arvo. Sosialistisessa yhteiskunnassa ei ole olemassa ristiriitaa yksityistyön ja yhteiskunnallisen työn välillä. Sosialistisessa taloudessa on tärkeä merkitys niin käyttöarvojen luomisella ja tuotteiden laadun parantamisella kuin myös tavaroiden arvon järjestelmällisellä alenemisella, mikä toteutetaan supistamalla suunnitelmallisesti niiden tuottamiseen kulutettavaa yhteiskunnallisesti välttämätöntä aikaa.

3. Arvolain vaikutuspiiri on sosialismin aikana rajoitettu. Arvolaki ei ole tuotannon sääntelijä, mutta se vaikuttaa tuotantoon ja sillä on sääntelevä vaikutus tavaroiden kiertokulkuun. Arvolakia käytetään kansantalouden suunnitelmallisessa johtamisprosessissa. Arvolain vaikutus otetaan huomioon hintoja suunniteltaessa.

4. Sosialistisessa taloudessa raha on yleinen vastike, kansantalouden suunnittelun taloudellinen välikappale, yhteiskunnallisen tuotteen tuotannon ja jaon, työn määrän ja kulutuksen määrän yleisen luetteloinnin ja valvonnan väline. Raha suorittaa arvon mitan, kiertokulun välineen, maksuvälineen, sosialistisen kasaamis- ja säästämisvälineen sekä maailmanrahan tehtäviä. Neuvostorahan katteena ei ole ainoastaan kultavarasto, vaan ennen kaikkea valtion haltuun keskittyneiden ja valtion suunnitelmahinnoilla myytävien tavaroiden koko paljous.

XXXIII LUKU

TYÖPALKKA SOCIALISMIN AIKANA

Työpalkka ja työn mukaan tapahtuvan jaon taloudellinen laki. Lenin opetti, että sosialismi edellyttää „yhteiskunnallista työtä ja sen tiukkaa luettelointia, tarkkailua ja valvontaa työtätekevien järjestyneen etujoukon, edistyneimmän osan taholta; tällöin on

määriteltävä sekä työn paljous että sen korvaus”¹. Tämän korvauksen työstään valtion tuotantolaitosten työntekijät saavat työpalkan muodossa.

Sosialismin aikana työpalkka eroaa olemuksensa puolesta perusteellisesti työpalkasta kapitalismin vallitessa. Koska työvoima sosialistisessa yhteiskunnassa ei enää ole tavaraa, ei työpalkka ole työvoiman hinta. Se ei ilmennä riistäjän ja riistetyin välistä suhdetta, vaan suhdetta sosialistisen valtion edustaman koko yhteiskunnan ja omaksi hyväkseen, yhteiskuntansa hyväksi työtä tekevän yksityisen työntekijän välillä.

Kapitalismin aikana työpalkka, joka on työvoiman hinta, poikkeaa erotukseksi muiden tavaroiden hinnoista tavallisesti arvon alapuolelle eikä tee työläisille aina mahdolliseksi tyydyttää tarpeitaan edes *vähimmäismäärän* puitteissa. Sosialismin aikana, palkkatyöjärjestelmän hävittämisen yhteydessä työvoiman arvolaki on menettänyt täydellisesti voimansa työpalkan sääntelijänä. Sosialismin taloudellinen peruslaki tekee välttämättömäksi koko yhteiskunnan alituisesti kasvavien aineellisten ja kulttuurillisten tarpeiden *mahdollisimman täydellisen* tyydyttämisen. Työpalkan vapauttaminen kapitalistisista rajoituksista tekee mahdolliseksi „laajentaa sen sellaiseen kulutusmäärään saakka, jonka yhtäältä yhteiskunnan olemassa oleva tuotantovoima sallii... ja jota toisaalta yksilön täydellinen kehitys vaatii”². Sitä mukaa kuin sosialistinen tuotanto kasvaa ja kehittyy yhä täydellisemmäksi kohoaa reaali-palkka jatkuvasti. Sosialismin taloudellisen peruslain vaatimukset tuotannon nousun kannustamiseksi ja työtätekevien hyvinvoinnin kasvun turvaamiseksi toteutetaan työn mukaan tapahtuvan jaon lain välityksellä. Tämän lain mukaan jokaisen työntekijän osuus yhteiskunnallisesta tuotteesta määräytyy kyseessä olevan työntekijän työn määrän ja laadun mukaan.

Työpalkka toimii yhtenä tärkeimmistä taloudellisista välineistä, joiden avulla sosialistisessa yhteiskunnassa saavutetaan jokaisen työntekijän aineellisia etuja vastaava kiinnostus työnsä tuloksiin: kuka tekee enemmän ja paremmin työtä, hän myös saa enemmän. Tämän vuoksi työpalkka on voimakas tekijä työn tuottavuuden kohottamisessa, se tekee mahdolliseksi yhdistää oikealla tavalla työntekijän henkilökohtaiset aineelliset edut valtion (koko kansan) etuihin.

Tavarantuotannon ja arvolain olemassaolo sosialismin aikana tekevät työpalkan *rahamuodon* välttämättömäksi. Kuten on jo sanottu, työvoiman kulumisen peittämiseen välttämättömät kulutus-tarvikkeet tuotetaan ja realisoidaan sosialismin aikana tavarina, jotka ovat arvolain vaikutuksen alaisia. Työpalkan rahamuoto sallii määrätä joustavasti ja differentioidusti työntekijän osuuden yhteiskunnallisesta tuotteesta hänen työnsä tuloksista riippuen.

¹ V. I. Lenin, Selostus VKP(b):n Moskovan yleiskaupunkilaisessa konferenssissa lauantaitalkoista, Teokset, 30. osa, s. 260.

² K. Marx, Pääoma, III osa, 1953, ss. 889—890.

Työpalkka sosialismin aikana on niin ollen rahamuodossa ilmaistu työntekijän osuus yhteiskunnallisen tuotteen siitä osasta, jonka valtio maksaa työläisille ja toimihenkilöille kunkin työntekijän, työn määrää ja laatua vastaavasti.

Kunkin työläisen ja toimihenkilön saama rahapalkka on *yksilöllinen* työpalkka. Sosialistisen tuotannon työntekijäin yksilöllisen työpalkan lähteenä on heidän itseään varten luoma tuote, joka jaetaan työn mukaan. Työläisten ja toimihenkilöiden elintaso sosialismin aikana ei kuitenkaan määräydy yksinomaan yksilöllisen rahapalkan mukaan, Yksilöllistä työpalkkaa täydentävät valtion ja yhteiskunnallisten järjestöjen työtätekevien sosiaaliin ja kulttuuritarpeisiin myöntämät suuret varat yhteiskuntaa varten tehdyn työn luomasta tuotteesta.

Ottaen huomioon sosialismin taloudellisen peruslain ja työn mukaan tapahtuvan jaon lain vaatimukset sosialistinen valtio säättää suunnitelmallisesti jokaisena kyseessä olevana ajanjaksona työpalkkavarannon ja palkkatason työntekijäin erilaisille ryhmille.

Työpalkkavaranto on niiden rahavarojen koko summa, jonka valtio määrää jaettavaksi suunnitelmanmukaisesti työn mukaan kyseessä olevana ajanjaksona (vuosi, kuukausi jne.) kansantaloudessa kokonaisuudessaan, yksityisillä aloilla ja tuotantolaitoksissa.

Työn mukaan tapahtuvan jaon taloudellisen lain vaatimuksia vastaavasti sosialistisen valtion politiikka työpalkan alalla rakentuu työn maksun kaikinpuolisen differentioinnin eli porrastuksen periaatteille. Tasanjakokanta työpalkan alalla, joka jättää huomiotta ammattityön ja ammattitaitoa vaatimattoman työn, raskaan ja kevyen työn välisen eron, on ristiriidassa työn määrän ja laadun mukaan tapahtuvan jaon taloudellisen lain kanssa. Se horjuttaa työntekijäin aineelliseen etuun perustuvaa henkilökohtaista kiinnostusta työn tuloksista ja heidän ammattitaitonsa kohottamispyrkimystä. Ammattityö korkeampilaatuisena työnä vaatii työntekijän koulutusta ja tuottaa ammattitaitoa vaatimattomaan työhön verraten suuremman tuotannollisen tuloksen. Sen vuoksi siitä maksetaan enemmän kuin ammattitaitoa vaatimattomasta työstä. Tällainen maksujärjestelmä kannustaa työntekijöiden ammattitaidon kohottamiseen. Sosialismin vallitessa maksetaan raskaammasta työstä samanlaisen ammattitaidon rajoissa enemmän kuin kevyemmästä työstä, kun taas kapitalistisen järjestelmän vallitessa erikoisen raskasta ruumiillista työtä tekeville työläisille maksetaan tavallisesti huomattavasti vähemmän kuin muille työläisille. Niinpä kaivostyöläisille, jotka kapitalistisissa maissa saavat alhaista työpalkkaa, sosialistisessa yhteiskunnassa maksetaan hyvää palkkaa, minkä lisäksi raskasta ruumiillista työtä helpotetaan yhä enemmän ottamalla käyttöön koneita.

Koska työn suurin kannustaminen kansantalouden johtavilla aloilla on taloudellisesti välttämätöntä, säädetään korkeampi työ-

palkka raskaan teollisuuden sellaisten alojen työntekijöille kuin ovat metallurgia, hiili-, vuoriöljy-, koneenrakennusteollisuus jne. Muiden ehtojen ollessa samat korkeampi maksu suoritetaan myös maan talouselämälle erikoisen suurimerkityksisten talousalueiden samoin kuin syrjäisten ja harvaanasuttujen alueiden tuotantolaitosten ja rakennustöiden työläisille, insinööreille ja teknikoille. Tämän vuoksi työpalkka on eräs taloudellinen väline ammattityövoiman suunnitelmanmukaisessa jakamisessa ja uudestijakamisessa tuotantolaitosten ja yhteiskunnallisen tuotannon alojen kesken kansantalouden suunnitelmanmukaisen kehityksen lain vaatimuksia vastaavasti.

Sosialistisen valtion työpalkkapolitiikka toteutuu taistelussa pikkuporvarillista tasapalkkaisuutta, takapajuisuutta, valtionvastaisia ja koneellistamista vastustavia pyrkimyksiä vastaan.

Sellainen taloustoiminta, joka ei noudata välttämätöntä porrastusta työn maksussa, on ristiriidassa työn mukaan tapahtuvan jaon taloudellisen lain kanssa. Tällaisen porrastuksen puuttuessa ammattityötä suorittavat työntekijät eivät saa etuisuutta maksussa yksinkertaista työtä suorittaviin työntekijöihin verraten, raskaissa töissä olevat henkilöt helpommissa töissä tai tavanomaisissa työehdoissa toimiviin työntekijöihin verraten. Asian vaatiman porrastuksen puuttuminen johtaa tasapalkkaisuuteen sekä estää uuden tekniikan ja uusimpien tuotannon järjestelymenetelmien juurruttamista.

Oikeiden maksusuhteiden rikkominen työläisten, keskitason teknillisen henkilökunnan ja insinöörien välillä johtaa siihen, että insinöörien ja teknikkojen työpalkka erillisissä tuotantolaitoksissa tai kokonaisilla talouden aloilla on alhaisempi kuin ammattityöläisten työpalkka. Taloudellisesti perustelematon työpalkan korotus sellaisilla erillisillä aloilla ja talousalueilla, jotka eivät ole johtavia kansantaloudessa, vaikeuttaa kannustavien toimenpiteiden toteuttamista työn maksussa sellaisilla aloilla ja alueilla, joilla maan taloudessa on avainasema.

Ammattiliitot esittävät suurta osaa palkkapolitiikan toteuttamisessa. Ammattiliitot osallistuvat aktiivisesti valtioelinten työhön valmisteltaessa toimenpiteitä työn järjestelyn ja maksun alalla, toteuttavat välittömästi sosiaalivakuutuksen, tukevat tuotannon uranuurtajien kokemuksia ja aloitteita, edistävät sosialistisen kilpailun kehittämistä ja työn tuottavuuden kohottamista, työläisten ja toimihenkilöiden kulttuuri- ja sosiaalipalvelun sekä työehtojen parantamista. Jokaisen tuotantolaitoksen johdon ja työntekijöiden välillä solmitaan, ammattiliittojen osallistuessa siihen aktiivisesti, kollektiivinen työehtosopimus vuosittain. *Kollektiivinen työehtosopimus* sääntelee kaikki työläisten ja toimihenkilöiden työ- ja palkkakysymykset sekä sosiaalipalvelun kysymykset. Se velvoittaa molempia puolia ryhtymään tarpeellisiin toimenpiteisiin, jotka turvaavat oikean maksun työstä ja työn tuottavuuden kasvun sekä sosialististen tuotantolaitosten työntekijöiden kasvavien kulttuurillisten ja sosiaalisten tarpeiden tyydyttämisen.

Työpalkan muodot. Tariffijärjestelmä. Erilaiset työpalkan muodot ovat sosialismin aikana käytännöllisiä keinoja työn mukaan tapahtuvan jaon taloudellisen lain vaatimusten toteuttamiseksi.

Työn maksun perusmuoto valtion socialistisissa tuotantolaitoksissa on *suorituspalkkamuoto*. Vuonna 1954 Neuvostoliitossa enemmän kuin $\frac{3}{4}$ kaikista teollisuudessa toimivista työläisistä sai työstään suorituspalkan.

Suorituspalkkamuoto luo sosialismin aikana suurimman, työntekijän etuja vastaavan kiinnostuksen työnsä tuloksiin. Se eroaa perinpohjin kapitalistisesta urakkapalkasta, joka perustuu hillittömään työn voimaperäistämiseen ja johtaa lisäarvon suhdeluvun kohoamiseen, jolloin työn voimaperäisyyden kasvaessa työläisen työpalkka alenee.

Socialistisessa yhteiskunnassa jokaisen työläisen työansio on välittömästi riippuvainen hänen työnsä määrästä ja laadusta. Suorituspalkka, joka takaa työansion lisääntymisen sitä mukaa kuin tuotteiden valmistus aikayksikössä kasvaa, kannustaa työn tuottavuuden kohottamiseen. Suorituspalkka kannustaa käyttämään täydellisesti ja järkipäisesti koneita, kalustoa, raaka-aineita ja työaikaa, ottamaan käytäntöön teknillisiä parannuksia sekä järjestämään mahdollisimman hyvin työn ja tuotannon. Suorituspalkka edistää socialistisen kilpailun kehitystä, koska korkea työn tuottavuus johtaa myös korkeisiin työansioihin.

Laajimmin on levinnyt *yksinkertainen suorituspalkkajärjestelmä*. Tämän järjestelmän mukaan työn maksu riippuu kysymyksessä olevan ajan kuluessa työläisen valmistamien tuotteiden määrästä (kappaleissa, kilogrammoissa, tonneissa, metreissä, litroissa jne.). Kustakin valmisteyksiköstä maksetaan tämän työläjän kohdalta yhtäläisen hinnoittelun mukaan. Työntekijän työpalkan suuruus kasvaa suoraan verrannollisesti hänen valmistamiensa asianmukaista laatua olevien tuotteiden määrän lisääntymiseen.

Progressiivisen suorituspalkkajärjestelmän vallitessa työläiselle maksetaan työnormin täyttämistä toisen, muuttumattoman hinnoittelun mukaan, mutta suoritukselta yli normin toisen, korotetun ja progressiivisesti kohoavan hinnoittelun mukaan. Eniten kasvava progressiivisuus hinnoittelussa on säädetty johtaville ammanteille, maan alla ja kuumissa työosastoissa työskenteleville työläisille sekä työläisille muissa raskaissa töissä. Progressiivisen suorituspalkkajärjestelmän soveltamisen tehokkuus alenee, jos palkka-asteikkoja on paljon, mikä vaikeuttaa luettelointia ja työpalkanlaskentaa samoin kuin suoran ja havainnollisen yhteyden aikaansaamista työpalkan ja työn tuottavuuden välillä. Progressiivisen suorituspalkkajärjestelmän soveltamisen tehokkuus alenee myös silloin, kun eroavaisuudet hinnoittelussa normin ylittävältä osalta ovat talouden eri aloilla perusteettoman jyrkät.

Suorituspalkka- ja palkkiojärjestelmän vallitessa yksinkertaista suorituspalkkaa täydentävät palkkiot tietyistä tavoitteista: polttoaineen ja sähkövoiman säästöstä, tuotteen omakustannusarvon alentamisesta, hylkytuotteiden vähentämisestä, tuotteiden lajivalikoiman lisäämisestä jne. Eräissä tuotantolaitoksissa käytetään palkkioita tietyistä laadullisista osoittimista myös progressiivisen suorituspalkkajärjestelmän vallitessa.

Niissä tapauksissa, jolloin tuotantoehtojen vuoksi ei voida soveltaa yksilöllistä suorituspalkkaa (esimerkiksi useiden työläisten hoitaessa samanaikaisesti suurta konetta tai koneistoa) käytetään *prikaati-* tai *ryhmäsuorituspalkkaa*. Prikaatin yksityiset jäsenet saavat osuutensa kollektiivisesta työansioista ottaen huomioon kunkin työläisen työajan ja työntekijän ammattitaidon.

Korostettuaan, että on johdonmukaisesti noudatettava hyvin työskentelevien aineellisen kannustamisen periaatetta, NKP(b):n XVIII konferenssi päätti: „On tehtävä loppu samapalkkaisuuden mädästä käytännöstä ja pyrittävä siihen, että suorituspalkasta ja palkkiojärjestelmästä tulisi entistä suuremmassa määrin työn tuottavuuden kohottamisen ja niin ollen myös koko kansantalou-temme kehittämisen tärkeimmät vivut”¹.

Aikapalkkamuotoa käytetään niissä töissä, joissa suorituspalkka-järjestelmää ei voida soveltaa tai joissa suorituspalkan käyttäminen työn luonteen vuoksi on taloudellisesti epätarkoituksenmukaista (työssäkäynninvalvojan ja tuotantolaitoksen vartiohenkilökunnan työ, ainutlaatuisten laitteiden valmistaminen, tarkkailu- ja lajittelu-työt jne.). Käytännössä on yksinkertainen aikapalkka ja aikapalkka- ja palkkiomaksu.

Yksinkertainen aikapalkkajärjestelmä rakentuu porrastetusti työajan pituu-desta ja työntekijän ammattitaidosta riippuen. Jotta aikapalkkaa saavien työn-tekijäin aineellisia etuja vastaava kiinnostus heidän työnsä tuloksiin lisääntyisi, sovelletaan *aikapalkka- ja palkkiojärjestelmää*. Tämän järjestelmän vallitessa työläiselle maksetaan työskennelystä aikayksiköstä tulevan palkan lisäksi palk- kio erilaisista määrällisistä tai laadullisista osoittimista: kaluston korjausajan supistamisesta, raaka-aineiden, polttoaineiden ja sähkövoiman säästöstä, koneiden vauriottomasta toiminnasta, hylkytuotteiden määrän vähentämisestä jne.

Aikapalkka- ja palkkiojärjestelmää sovelletaan laajasti johtavien talous- miesten, insinöörien ja teknikkojen suhteen. Tämän työntekijäryhmän (tuotanto- laitosten johtajat, pääinsinöörit, työosastojen päälliköt, mestarit jne.) työpalkan perustan muodostavat heidän kuukausipalkkansa, jotka porrastuvat tuotanto- laitoksen (työosaston, työvuoron jne.) suuruudesta ja sen kansantaloudellisesta merkityksestä, työntekijän palvelusajasta jne. riippuen. Peruspalkan lisäksi joh- tavat työntekijät, insinöörit ja teknikot saavat tietyn prosentin palkkiolisää tuotantolaitoksen täyittäessä ja ylittäessä tuotantosuunnitelman tavaratuotteiden osalta sillä ehdolla, että säädetty tuotteiden kokonaisvalmistuksen suunnitelma täytetään, annettua tuotteiden lajivalikoimaa noudatetaan ja tuotteiden oma- kustannusarvoa koskeva suunnitelma täytetään.

Opettajien, lääkintäalan työntekijöiden ja valtion virastojen toimihenkilöiden työpalkka porrastetaan niin ikään työn luonteesta, koulutuksesta, palvelusajasta ja eräistä muista seikoista riippuen.

Työpalkan monipuolinen porrastus, jossa otetaan huomioon työntekijän ammattitaito, työn tuottavuus ja hänen valmistamiensa tuotteiden laatu, toteutetaan työn normituksen ja tietyn tariffi- järjestelmän avulla.

Työn normitus on tietyn työn suoritusajan (*aikanormi*) tai aikayksikössä valmistettavien kappaleiden määrän (*suoritusnormi*) säätämistä. Ilman teknillisiä normeja ei suunnitelmallinen talous ole mahdollinen. Työn oikea normitus on eräs tuotantoprosessin johdon, työn järjestelyn parantamisen ja sen tuottavuuden kohotta- misen, samapalkkaisuuden voittamisen ja sosialistisen kilpailun

¹ NKP(b):n XVIII konferenssin päätöslauselma, „NKP edustajakokousten, konferenssien ja KK:n täysistuntojen päätöslauselmissa ja päätöksissä”, II osa, 7. painos, 1953, s. 975.

kehittämisen tärkeimpiä edellytyksiä. Teknilliset normit ovat suuri sääntelevä voima, joka järjestää laajat tuotannossa työskentelevät työtekevien joukot tuotannon eturivin työntekijäin ympärille ja kannustaa jälkeenjääviä nousemaan eturivissä olevien tasolle.

Sosialistiset taloudenhoitomenetelmät vaativat *progressiivisia, teknillisesti perusteltuja suoritusnormeja*, jotka säädetään sellaiselle tasolle, että se on toisaalta työläisten perusjoukkojen jo tuotannossa saavuttamien normien ja toisaalta parhaimpien uuranuurtajatyöntekijäin ja eturivin tuotantolaitosten saavuttamien normien välillä. Päinvastoin kuin kapitalistiset suoritusnormit, jotka ovat työläisten terveyttä murtavan ja heidän elämänsä lyhentävän hillittömän työn voimaperäistämisen välineitä, suoritusnormit sosialistisissa tuotantolaitoksissa säädetään sellaisiksi, että ne olisivat progressiivisia ja samalla täysin voimienmukaisia koko työntekijäjoukolle.

Progressiivisia suoritusnormeja juurrutetaan päättävässä taistelussa työn tuottavuuden kasvua ja suunnitelmien menestyksellistä täyttämistä estäviä vanhentuneita, liian alhaisia normeja puolustavia vanhoillisia aineksia vastaan. Tällaisia jälkeenjääneitä normeja ovat erikoisesti niin sanotut kokemuseräiset tilastonormit, jotka eivät ota huomioon edistystä tuotannon tekniikassa ja järjestelyssä. Ohjautuvat tekniikkaa huonosti hallitsevan työntekijän mukaan ja laillistavat työajan tuottamattoman kulutuksen. Tekniikan keskeytymätön kehitys yhä täydellisemmäksi vaatii suoritusnormien ajoittain tapahtuvaa tarkistusta niiden kohottamiseksi. Oikealla tavalla suoritettun työnormituksen pitää kuvastaa teknillisen aseistuksen kasvua ja työläisten kulttuuritason ja teknillisen sivistyksen kohoamista. Sosialistisen yhteiskunnan ja työtekevien joukkojen edut vaativat juurruttamaan progressiivisia, teknillisesti perusteltuja normeja, jotka vastaavat täydellisesti tuotantotekniikan nykyistä tasoa ja ovat työn tuottavuuden kasvun voimakas tekijä.

Jokaisen työlajin arviointi, jossa pidetään lähtökohtana työntekijän ammattitaitoa, työn luonnetta, kyseessä olevan tuotannon-alan olosuhteita ja erikoisuuksia, suoritetaan *tariffijärjestelmän* perusteella. Tariffijärjestelmän avulla määritellään palkkataso kansantalouden eri aloilla ja eri työntekijäryhmille.

Tariffijärjestelmän tärkeimpiä aineksia ovat tariffiasteikko, tariffiluokittelu-hakemistot ja tariffiperuspalkka.

Työpalkan porrastus työntekijöiden ammattitaidosta riippuen säädetään *tariffiasteikon* perusteella. Ammattitaitonsa mukaan työläiset jaetaan muutamiiin luokkiin. Työläinen, jolla ei ole ammattitaitoa, kuuluu ensimmäiseen luokkaan ja hänen palkkansa otetaan yksiköksi. Kuta korkeampi työläisen ammattitaito on, sitä korkeampaan luokkaan hän kuuluu ja sitä korkeampi on vastaavasti hänen palkkansa.

Kyseisellä alalla suoritettavien erilaisten töiden tuotannolliset tunnusmerkit esitetään *tariffiluokitteluhakemistoissa*, jotka ovat perustana työläisen ammattitaidon määrittelyssä ja hänen sijoittamisessaan tähän tai tuohon luokkaan tariffiasteikossa.

Tariffiperuspalkka määrittelee työntekijän työn maksun suuruuden aikayksikössä eri luokkiin sovellettuna. Tariffiperuspalkka tekee sosialistiselle valtiolle mahdolliseksi säätää porrastetun maksun työstä ottaen huomioon kunkin

alan kansantaloudellisen merkityksen, koneellistamisasteen, johon työssä on päästy, talousalueiden erikoisuudet jne.

NKP:n Keskuskomitean heinäkuun Täysistunto (v. 1955) paljasti vakavia epäkohtia työpalkan järjestämisessä, varsinkin työn normittamisessa ja tariffijärjestelmän soveltamisessa. Niinpä monissa tuotantolaitoksissa on levinnyt laajalti alhaisten kokemuseräisten tilastollisten suoritusnormien käyttö; tariffiasteikot ja -peruspalkat ovat vanhentuneita ja jäävät jälkeen kohonneesta työpalkkatasosta; kaikenlaiset lisät tariffiperuspalkkoihin ja kuukausipalkkoihin ovat levinneet sietämättömän laajalle; alempiin ja ylempiin palkkaluokkiin kuuluvien työntekijäin palkkojen ero on mitätön. Työpalkkajärjestelmien monilukuisuus mutkistuttaa palkan laskemista, tekee sen työläisille vaikeasti ymmärrettäväksi, tekee samanlaisessa työssä olevien työntekijäin palkan erilaiseksi. Kaikki tämä alentaa työntekijäin kiinnostusta ammattitaitonsa kohottamiseen, aiheuttaa tasapalkkaisuutta ja haittaa työn tuottavuuden kasvua.

Oikein muodostettu tariffijärjestelmä tekee mahdolliseksi työpalkan järjestämisen siten, että se kannustaa kohottamaan työn tuottavuutta ja saa työntekijät kiinnostetuiksi korkeamman ammattitaidon hankkimisesta.

Paljastaessaan työpalkan järjestämisessä olevat epäkohdat NKP:n Keskuskomitean heinäkuun Täysistunto (v. 1955) päätti: „Työpalkan järjestelyssä on johdonmukaisesti noudatettava leniniläistä periaatetta, joka koskee työntekijäin aineellista etua vastaavaa harrastusta työnsä tuloksiin. On taattava tekniikan kehityksen ja tuotannon järjestämisen nykyaikaista tasoa vastaavien ja teknillisesti perusteltujen suoritusnormien laaja käyttö tuotantolaitoksissa; on parannettava työn järjestelyä tuotantolaitoksissa luoden kaikille työläisille ehdot hyvin tuottoista työtä varten”¹.

Reaalipalkan jatkuva kasvu sosialismin vallitessa. Socialismin taloudellisen perustlain mukaisesti socialistisessa järjestelmässä *reaalipalkka kasvaa jatkuvasti.*

Reaalipalkan kasvun tärkein taloudellinen perusta on socialistisen tuotannon keskeytymätön nousu korkeatasoisimman tekniikan pohjalla ja työn tuottavuuden kohoaminen.

Socialistisen yhteiskunnan elämälle ja kehitykselle on välttämätöntä, että työn tuottavuuden kohoaminen *edeltää* alati työpalkan kasvun. Ainoastaan tällä ehdolla yhteiskunnalla on välttämättömät varalähteet tuotannon laajentamiseksi, reservien lisäämiseksi ja työtätekevien kasvavien tarpeiden tyydyttämiseksi entistä täydellisemmin. Kun työn tuottavuuden ja yhteiskunnallisen tuotannon keskeytymätön kasvu on vankkana perustana reaalipalkan jatkuvalle kohoamiselle, niin reaalipalkan kohoaminen johtaa työtätekevien ostokyvyn lisääntymiseen, mikä puolestaan vaikuttaa yhteiskunnallisen tuotannon vakinaisena liikevoimana.

Socialistisen tuotannon herkeämätön nousu johtaa työläisten ja toimihenkilöiden luvun järjestelmälliseen kasvuun. Työläisten ja toimihenkilöiden luku lisääntyi Neuvostoliitossa 10,8 miljoonasta

¹ „NKP:n KK:n heinäkuun Täysistunnon päätökset (v. 1955)”, s. 17.

vuoden 1928 lopussa melkein 47 miljoonaan vuoden 1954 loppuun mennessä eli 4,3-kertaiseksi, reaali-palkan merkittävästi lisääntyessä. Kapitalismin vallitessa työttömien vara-armeijan ylläpitämisen välttämättömyys painaa raskaana taakkana työläisperheitä ja alentaa koko työväenluokan reaali-palkkaa. Työttömyyden puuttuminen sosialistisessa yhteiskunnassa vapauttaa työväenluokan ja koko yhteiskunnan työttömien vara-armeijan ylläpitämisen välttämättömyydestä. Kasvava tuotanto takaa perheen kaikille työkykyisille jäsenille työskentelymahdollisuuden, mikä merkittävässä määrin lisää sen kokonaistuloa.

Sosialistisen yhteiskunnan työtätekevät ovat vapaat niistä valtavista työpalkan menetyksistä, joita kapitalististen maiden työväenluokka kantaa sukupuolesta, iästä, kansallisuudesta ja rodusta aiheutuvien erilaisten palkkarajoitusten vuoksi.

Sosialistisessa yhteiskunnassa on ensimmäisen kerran toteutettu periaate: samasta työstä sama palkka — sukupuolesta, iästä, kansallisuudesta ja rodusta riippumatta. Sosialismin aikana on lasten työ kielletty. Naisen todellinen tasa-arvoisuus miehen rinnalla taataan maksamalla hänen työstään sama palkka, myöntämällä naiselle raskauden aikana palkalliset lomat, synnytyslaitosten, lastenseimien ja -tarhojen laajalla verkostolla sekä maksamalla monen lapsen ja yksinäisille äideille valtion avustuksia. Jokaisesta välittömästä tai välillisestä työntekijän rodusta tai kansallisuudesta johtuvasta oikeuksien rajoittamisesta työn maksussa rangaistaan raskaana rikoksena.

Työpalkan jatkuvan kohoamisen edellytyksenä sosialistisessa yhteiskunnassa on edelleen työläisten kulttuuritason ja teknillisen sivistyksen sekä heidän ammattitaitonsa kohoaminen. Kapitalistisen järjestelmän vallitessa merkittävät ammattityöläisten kerrokset joutuvat teollisuustekniikan kehittyessä koneiden syrjäyttämiksi ja siirtyvät huonommin palkattuihin ammattitaitoa vaatimattomiin töihin. Samaan aikaan kapitalistisen työn voimaperäistämisen ruhjot työläiset ajetaan pois tuotannon piiristä työttömien riveihin ja heidät korvataan terveemmillä ja voimakkaammilla työntekijöillä. Sosialistisessa yhteiskunnassa tuotannon kasvu liittyy erottamattomasti nopeaan teknilliseen edistykseen. Entiset raskaat käsivoimin tehtävään työhön perustuvat ammatit korvataan uusilla ammateilla, jotka perustuvat ammattitaitoa vaativaan ja paremmin maksettuaan, uusimpaan tekniikkaan nojautuvaan työhön. Kannustaen pitkäaikaiseen ja moitteettomaan työhön samalla työalalla sosialistinen valtio suorittaa vuosittain suuria summia palkkioina määrääkaiksesta palveluksesta kansantalouden alojen, kulttuurin ja valtiokoneiston erälle työntekijäryhmille.

Reaali-palkan jatkuvaan kasvuun suuresti vaikuttava tekijä on sosialistisen valtion johdonmukaisesti harjoittama kansan kulutus-tavaroiden hintojen alennuspolitiikka ja rahan ostokyvyn kohoaminen.

Vuosina 1947—1954 suoritettu joukkokulutustavaroiden vähittäishintojen alentaminen on johtanut näiden hintojen yleistason alenemiseen 2,3-kertaisesti ja tuottanut väestölle muutamien satojen miljardien ruplien hyödyn. Samoina vuosina on kapitalistisissa maissa elinkustannusindeksi noussut elinkustannusten kasvun vuoksi virallisten numeroiden mukaan Amerikan Yhdysvalloissa 21% ja Englannissa 40%.

Maan kansallistaminen poisti sen valtavan veron, jota kapitalismin aikana kaupunkien maa-alueiden omistajat kantavat yhteiskunnalta maankoron muodossa. Kapitalistisissa maissa työläisperheen budjetissa asunnonvuokra, lämmitys- ja valaistusmaksut nielevät noin neljäsosan työansioista. Maan, kaupunkien asuntovarannon ja kunnallisten palveluslaitosten yhteiskunnallisen oimituksen ansiosta sosialismissa on asunnosta ja muista kunnallisista palveluksista suoritettavilla maksuilla hyvin pieni osuus työläisperheen budjetissa. Neuvostoliitossa ne tekevät keskimäärin ainoastaan 4%, mikä on olennaisena edellytyksenä reaalipalkkatason nousulle.

Neuvostoliitossa asuinrakennustoiminnan laajuus takaa työtätekevien asuinolojen järjestelmällisen parantumisen. Yksinomaan vuosina 1946—1954 valtion tuotantolaitokset, virastot ja paikalliset Neuvostot sekä kaupunkien ja työläis-asutusten väestö rakensivat ja kunnostivat valtiolta saadun luoton avulla asuintaloja yhteiseltä pinta-alaltaan noin 220 miljoonaa neliometriä. Tämän lisäksi on maaseutupaikkakunnilla kunnostettu ja rakennettu noin 4,5 miljoonaa asuintaloa. Väestön kasvavien asuntotarpeiden tyydyttämiseksi on edelleenkin kehitettävä laajasti asuinrakennustyötä ja parannettava sen laatua.

Sosialistisen yhteiskunnan työläiset ja toimihenkilöt ovat vapaat siitä raskaasta taakasta, jota kapitalististen maiden työtätekevien joukkojen on kannettava porvarillisten valtioiden veropolitiikan johdosta. Kapitalistisissa maissa korkeat verot supistavat jyrkästi työläisten reaalipalkkaa. Neuvostoliitossa työläiset ja toimihenkilöt käyttävät verojen maksuun vain pienen osan työpalkastaan. Kaiken lisäksi verot käytetään kansantalouden tarpeisiin ja sosiaaliin ja kulttuuritarkoituksiin.

Varsin tärkeä täydennys yksilölliseen rahapalkkaan ovat ne yhä kasvavat varat, joita sosialistinen valtio käyttää koko kansan sosiaaliin ja kulttuuritarkoituksiin.

Sosialistisessa yhteiskunnassa työläisten ja toimihenkilöiden *sosiaalivakuutus* on pakollinen ja se toteutetaan valtion kustannuksella, samaan aikaan kun kapitalistisessa maailmassa sosiaalivakuutusta on vain muutamissa maissa ja työläisten täytyy maksaa merkittävä osa vakuutusmaksuista työpalkastaan. Ensimmäisen viisivuotissuunnitelman kaudella Neuvostovaltio käytti sosiaalivakuutukseen 8,9 miljardia ruplaa, toisen viisivuotissuunnitelman kaudella 32,1 miljardia ja viidennen viisivuotissuunnitelman neljän vuoden aikana yli 92 miljardia ruplaa.

Neuvostoliiton työläisille ja toimihenkilöille (palveluskuntalaisille) maksetaan valtion kustannuksella sosiaalihuoltoon kuuluvat

eläkkeit, annetaan maksutonta lääkintähuoltoa, annetaan maksutomasti tai alennetuin hinnoin paikat parantoloissa, lepokodeissa ja lastenhoitolaitoksissa, maksuton opetus ja mahdollisuus ammattitaidon kohottamiseen, opiskelijoille annetaan stipendejä. Kaikki työläiset ja toimihenkilöt saavat valtion kustannuksella palkalliset lomat, joiden pituus on vähintään kaksi viikkoa ja useiden ammattialojen työntekijöillä enemmänkin.

Vuosina 1940—1954 Neuvostoliiton valtion budjetin menot sosiaaliin ja kulttuuritarkoituksiin lisääntyivät melkein 3,5-kertaisesti. Valtion määrärahat kansanvalistukseen lisääntyivät 22,5 miljardista 65,6 miljardiin ruplaan, kansan terveydenhuoltoon, siihen luettuna sosiaalivakuutusvaroista näihin tarkoituksiin käytetyt menot, 11,2 miljardista 33,5 miljardiin ruplaan, sosiaalihuoltoon 3,1 miljardista 24,2 miljardiin ruplaan; sen lisäksi käytetään valtavia summia avustusten maksamiseen monen lapsen ja yksinäisille äideille. Niinpä v. 1954 valtio maksoi näitä avustuksia 4,7 miljardia ruplaa. Sosiaaliin ja kulttuuritarkoituksiin valtion käyttämien menojen ja työtätekevien aineellisen hyvinvoinnin kohottamiseen suunnattujen muiden kulujen lisääntymisen johdosta Neuvostoliiton väestö sai vuonna 1954 valtion budjetista 146 miljardia ruplaa.

Valtion ja yhteiskunnallisten järjestöjen sosiaaliin ja kulttuuritarpeisiin käyttämällä menoilla tyydytetään siis työläisten ja toimihenkilöiden monia aineellisia ja kulttuuritarpeita, mikä on tärkeä tekijä reaalityön jatkuvassa kasvussa. Tämän johdosta Neuvostoliiton työläisten ja toimihenkilöiden reaalityön lisääntyminen suunnitteen kolmanneksella siitä, mitä he saavat yksilöllisen vuosittaisen rahapalkan muodossa.

Sosialistinen valtio, joka on keskittänyt käsiinsä kaikki työtätekevien aineelliseen hyvinvointiin vaikuttavat vivut, harjoittaa reaalityön järjestelmällisen kohottamisen politiikkaa. Jo v. 1930 oli työläisten reaalityön, kun siihen lasketaan sosiaalivakuutus ja siirrot tuotantolaitosten puhtaasta tulosta (voitosta) työläisten jokapäiväisten elämäntarpeiden parantamistarpeisiin, lisääntynyt 167 prosenttiin vuoden 1913 tasoon verraten. Vuonna 1954 Neuvostoliiton kaikkien työläisten ja toimihenkilöiden keskimääräinen kuukausipalkka oli 206% vuoteen 1940 verraten. Vähittäishintataso valtion, osuuskuntien ja kollektiivitalouksien kaupassa sekä maksut asunnosta ja kaikista palveluksista olivat v. 1954 118% vuoden 1940 tasoon verraten. Neuvostoliiton kaikkien työläisten ja toimihenkilöiden reaalityön oli siis kasvanut vuosina 1940—1954 74%, mutta kun otetaan huomioon valtion menojen lisääntyminen väestön kulttuurillisiin ja jokapäiväisten elämäntarpeiden alaan kuuluviin sosiaaliin palveluksiin, niin työläisten ja toimihenkilöiden reaalityön kasvoi tuolla kaudella yli kaksinkertaiseksi. Neuvostoliiton työläisten reaalityön oli v. 1954 suunnilleen 6 kertaa korkeampi kuin ennen vallankumousta.

Tällainen työläisten reaalityön kasvu Neuvostoliitossa verrattuna vallankumousta edeltäneeseen aikaan johtuu useista seikoista. Rahapalkka on kasvanut paljon enemmän kuin mitä tavaroiden hinnat ja maksut palveluista ovat kohonneet. Asuntovuokraan ja kunnallispalveluihin menevät maksut, jotka ennen vallankumousta nousivat työläisten budjetissa yhteen kolmasosaan palkasta, ovat

nyt pienentyneet noin 6-kertaisesti. Paitsi henkilökohtaista työpalkkaa Neuvostoliiton työläiset saavat huomattavia summia valtiolta sosiaalivakuutusmaksuina, erilaisina apurahoina, huojennuksina, eläkkeinä, stipendeinä, lomarahoina, maksuttomana kouluttamisena, maksuttomana sairaan- ja terveydenhoitona jne. Ennen vallankumousta työläisille ei maksettu juuri mitään summia henkilökohtaisen työpalkan yli eivätkä he yleensä saaneet maksullisia lomia. Reaalipalkan suuruutta laskettaessa on otettu huomioon, että Neuvostoliitossa on täydellisesti tehty loppu työttömyydestä ja siten turvattu työläisperheiden kaikkien työkykyisten jäsenten täystyöllisyys, mikä on johtanut työssä käymättömien henkilöiden lukumäärän jyrkkään supistumiseen työläisperheissä. On otettava vihdoin huomioon, että Neuvostoliitossa työpäivä on huomattavasti lyhempi kuin Venäjällä ennen vallankumousta, joten siis työläinen saa suurempaa palkkaa kultakin työtunnilta.

Reaalipalkan jatkuva kasvu johtaa sosialistisen yhteiskunnan työtätekevien ravinnon paranemiseen, teollisuustavaroiden kulutuksen lisääntymiseen heidän keskuudessaan ja heidän säästöjensä kasvuun. Työtätekevien talletukset säästökassoissa olivat kasvaneet v. 1954 6,7-kertaisesti vuoteen 1940 verraten. Sosialistisen yhteiskunnan oloissa, missä on taattu oikeus työhön, lepoon ja aineelliseen huoltoon vanhuuden päivinä samoin kuin sairauden ja työkyvyn menettämisen sattuessa, on säästöjen lisääntyminen suoranainen ilmaus väestön hyvinvoinnin kasvusta.

„Meidän vallankumouksemme”, on Stalin sanonut, „on ainoa, joka ei ole ainoastaan lyönyt murskaksi kapitalismin kahleita ja antanut kansalle vapautta, vaan on ennättänyt antaa kansalle vielä vauraan elämän aineelliset ehdotkin. Tässä on vallankumouksemme voima ja voittamattomuus”¹.

LYHYITÄ YHTEENVETOJA

1. Sosialistisessa yhteiskunnassa työpalkka on rahamuodossa ilmaistu työntekijän osuus yhteiskunnallisen tuotteen siitä osasta, jonka valtio maksaa kunkin työntekijän työn määrää ja laatua vastaavasti. Pitäen lähtökohtana sosialismin taloudellisen peruslain ja työn mukaan tapahtuvan jaon lain vaatimuksia sosialistinen valtio säättää suunnitelmallisesti kulloinkin kyseessä olevalla kaudella työpalkan työntekijäin eri ryhmille siten, että työpalkkataso nousisi järjestelmällisesti kansantalouden kasvun ja työn tuottavuuden kohoamisen rinnalla.

2. Oikealla tavalla järjestetty työpalkka on sosialistisen tuotannon mahtava liikevoima: se kannustaa työntekijän ammattitaidon kohottamiseen, tekniikan keskeyttömään kehittämiseen yhä täydellisemmäksi, tuotannon järjestelyn parantamiseen ja yhteiskunnallisen työn tuottavuuden kasvuun.

¹ J. V. Stalin, Puhe ensimmäisessä Yleisliittolaisessa stahanovilaisten neuvottelussa, „Leninismin kysymyksiä”, 11. painos, 1952, s. 537. (Suom. 1946, s. 498.)

Työn suorituspalkka yhdistää sosialismin aikana täydellissimmin työntekijän henkilökohtaiset aineelliset edut kansantalouden etuihin. Sosialistisessa yhteiskunnassa käytetään seuraavia suorituspalkkajärjestelmiä: yksinkertainen suorituspalkka, progressiivinen suorituspalkka, suoritus- ja palkkiopalkka. Aikapalkka on riippuvainen työajan pituudesta ja työntekijän ammattitaidosta.

3. Sosialistisessa taloudessa on tariffijärjestelmän tarkoituksena järjestää työpalkka siten, että se kannustaisi kohottamaan työn tuottavuutta, varsinkin tuotannon ratkaisevissa renkaissa, ja myötävaikuttaisi ammattitaidon kohottamiseen. Sosialistisen taloudenhoidon periaatteita vastaavat progressiiviset, teknillisesti perustellut normit. Sosialistisen valtion työpalkkapolitiikkaa toteutetaan taistelussa pikkuporvarillista tasapalkkaisuutta vastaan työpalkan kaikinpuolisen differentioinnin, porrastuksen perustalla: korkeampi maksu ammattitaitoa vaativasta sekä raskaasta työstä, kansantalouden johtavien ammattien ja alojen työntekijäin työstä.

4. Sosialismin taloudellinen peruslaki edellyttää reaali-palkan jatkuvaa nousua. Reaalipalkan nousun tekijöitä ovat: sosialistisen tuotannon ja työn tuottavuuden keskeytymätön kasvu työttömyyden kokonaan puuttuessa; kansan kulutustavaroiden hintojen järjestelmällinen alentaminen; työläisten kulttuuritason ja teknillisen sivistyksen sekä heidän ammattitaitonsa kohoaminen; työtätekevien asunto-olojen paraneminen. Työläisten ja toimihenkilöiden yksilöllistä rahapalkkaa täydentävät valtion ja yhteiskunnallisten järjestöjen suuret määrärahat sosiaaliin ja kulttuuritarkoituksiin, mikä on reaalipalkan kohoamisen tärkeä lähde.

XXXIV LUKU

ITSEKANNATTAVA TALOUDEHOITO JA KANNATTAVUUS. OMAKUSTANNUSARVO JA HINTA

Tuotantolaitosten itsekannattavuus ja kannattavuus. Sosialismin talousjärjestelmä on vapaa kapitalismin ristiriidoista, jotka synnyttävät aineellisten ja työvoimavarojen valtavan tuhlauksen. Kansantalouden sosialistinen, suunnitelmallinen järjestelmä luo mahdollisuudet ja tekee välttämättömäksi tuotannonvälineiden ja työn suurimman säästön kaikkiin sitä edeltäneisiin tuotantotapoihin verraten.

Monipuolisen säästämisen kaikki muodot yhteiskunnassa ovat viime kädessä työajan säästämistä, elävän ja aikaisemman työn säästämistä, toisin sanoen ne merkitsevät yhteiskunnallisen työn

tuottavuuden kasvua. „Mitä vähemmän yhteiskunta tarvitsee aikaa vehnän, karjan jne. tuottamiseen”, on Marx kirjoittanut, „sitä enemmän se voittaa aikaa muuta tuotantoa, aineellista tai henkistä tuotantoa varten. Kuten erilliselle yksilölle, niin myös yhteiskunnalle sen kehityksen, kulutuksen ja toiminnan monitahoisuus riippuu ajan säästämisestä”¹.

Työajan säästö on sosialistisessa yhteiskunnassa objektiivinen välttämättömyys. Se on eräs tuotannon herkeämättömän kasvun takaavista tärkeimmistä tekijöistä.

Siitä määräytyy se tavattoman suuri merkitys, mikä säästäväisyyspolitiikan johdonmukaisella noudattamisella on sosialistiselle taloudelle. *Säästäväisyyspolitiikka* on sosialistisen taloudenhoidon periaate; se on työajan sekä materiaali- ja rahavarojen säästämistä kaikissa tuotantolaitoksissa ja virastoissa koko yhteiskunnan etuja silmällä pitäen. Mitä tiukin voimavarojen säästäminen on eräs sosialistisen valtion taloudellisen järjestelytoiminnan perustehtävistä. Kommunistinen puolue ja Neuvostovaltio mobilisoivat joukot taisteluun säästäväisyyden puolesta, sen puolesta, että jokainen tunti kulutettua yhteiskunnallista työtä, jokainen kalusto-, polttoaine-, käyttövoima- ja raaka-aineyksikkö antaisi yhä suuremman tuotannollisen tuloksen.

Päinvastoin kuin kapitalistisessa järjestelmässä, missä säästäväisyyttä tuotantokustannuksissa harjoitetaan työtätekevien kustannuksella, huonontamalla heidän työolojaan ja voimistamalla heidän riistoaan, sosialistisessa järjestelmässä säästö työn ja aineellisten varojen kulutuksessa palvelee koko yhteiskunnan etuja, johtaa työtätekevien aseman paranemiseen ja on sen vuoksi koko kansan asia.

Elävän ja esineellistyneen työn säästö saadaan sosialistisissa tuotantolaitoksissa aikaan itsekannattavan taloudenhoidon avulla. Lenin on sanonut, että sosialismia ei voida rakentaa eikä kymmeniä ja taas kymmeniä miljoonia ihmisiä voida johdattaa kommunismiin suoranaisen intomielen varassa, vaan „suuren vallankumouksen synnyttämän innostuksen avulla, omakohtaisen intressin, omakohtaisen kiinnostuksen, itsekannattavan taloudenhoidon pohjalla”².

Itsekannattava taloudenhoito on sosialististen tuotantolaitosten suunnitelmallisen taloudenhoidon menetelmä; se johtuu arvolain vaikutuksesta, sillä tämä laki vaatii mittaamaan ja vertailemaan rahamuodossa taloustoiminnan kuluja ja tuloksia, kattamaan tuotantolaitosten menot niiden omista tuloista, säästämään varoja ja takaamaan tuotannon kannattavuuden.

Itsekannattavuus perustuu arvolain käyttämiseen. Kuten ylempänä on sanottu, sosialistisessa taloudessa tuotantokustannukset ja tuotannon tulokset, sosialististen tuotantolaitosten tulot ja menot

¹ „Marxin ja Engelsin arkisto”, IV osa, s. 119.

² V. I. Lenin, Lokakuun vallankumouksen neljänneksi vuosipäiväksi, Teokset, 33. osa, s. 36. (Suom. V. I. Lenin, Valitut teokset, II osa, 1951, s. 818.)

ilmaistaan ja mitataan arvomuodossa, rahamuodossa. Itsekannattava taloudenhoito onkin juuri se sosialistisen taloudenhoidon menetelmä, joka tekee mahdolliseksi arvon rahamuotoa käyttämällä suorittaa hinnoittelun, vertailla tuotantolaitoksen menoja ja tuloja, saada selville sen tuottoisuuden tai tappiollisuuden.

Itsekannattavuus edellyttää, että tuotantolaitosten täytyy kattaa kulunkinsa tuloista, joita ne saavat tuotteidensa realisoinnista valtion säätämiin hintoihin. Siinä ilmenee arvolain vaatimusten huomioiminen.

Itsekannattavuuden tarkoituksena on saavuttaa parhaita taloudellisia tuloksia vähäisimmin kulungein, taata tuotantolaitoksen kannattavuus säästämällä varoja ja käyttämällä järkipäisesti kaikki voimavarat. Tuotantolaitoksen *kannattavuus* (tuottoisuus) merkitsee, että ne varat, jotka tuotantolaitos saa tuotteidensa realisoinnista, kattavat omakustannusarvon ja takaavat sen lisäksi vielä tuloa. Kannattavuus on eräs tuotantolaitoksen työskentelyn taloudellisen tehokkuuden tärkeimmistä osoittimista määrättyllä ajanjaksolla. „Eri tuotantolaitosten ja tuotannonalojen kannattavuudella on suunnaton merkitys tuotantomme kehittämisen näkökannalta. Se on otettava huomioon sekä rakennustöitä suunniteltaessa että myöskin tuotantoa suunniteltaessa. Se on taloudellisen toimintamme aakkostotuus kehityksemme nykyisessä vaiheessa”¹.

Itsekannattavuus kannustaa aineellisesti parantamaan tuotantolaitosten taloudellista toimintaa, kasvattaa tuotantolaitosten johtajia ja muita työntekijöitä talouden järkipäisen hoidon hengessä, kohottaa kurinalaisuutta, opettaa laskemaan tarkasti tuotannollisia suureita, juurruttamaan parhaita teknillistä välineistöä, kohottamaan työn tuottavuutta, alentamaan tuotteiden omakustannusarvoa ja kohottamaan tuotannon kannattavuutta.

Arvolain vaikutuksesta johtuva itsekannattavuus on samanaikaisesti keino, jolla toteutetaan taloudellisen peruslain, kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden ja muiden sosialismin taloudellisten lakien vaatimuksia.

Kannustaessaan säästämään työaika ja mobilisoimaan tuotantolaitosten sisäiset reservit itsekannattavuus myötävaikuttaa sosialistisen tuotannon herkeämättömään kasvuun parhaimman teknillisen välineistön käyttämisen ja työn tuottavuuden alituisen kohottamisen pohjalla, koko yhteiskunnan, kaikkien työtätekevien joukkojen kasvavien tarpeiden tyydyttämiseksi mahdollisimman täydellisesti.

Itsekannattavuus on kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden, määräsuhtaisuuden lain asettamien vaatimusten noudattamisen välttämätön ehto. Valtio käyttää sitä tuotantolaitosten suunnitelmallisen johdon välineenä. Itsekannattavuuden tehtävänä on taata valtion suunnitelmien täyttäminen ja ylittäminen mahdol-

¹ J. V. Stalin, *Sosialismin taloustieteellisiä probleemeja Neuvostoliitossa*, s. 56. (Suom. ss. 55—56.)

lisimman vähäisin työvoiman ja tuotannonvälineiden kulutuksien käyttämällä järkipäisesti kaikkia voimavaroja. Se on keino, jolla tarkkaillaan suunnitelmien täyttämistä määrällisiltä ja laadullisilta osoittimiltaan.

Erillisten tuotantolaitosten ja tuotannonalojen kannattavuuden ohella sosialistinen suunnitelmallinen talous edellyttää myös korkeimman, kapitalismille saavuttamattoman kannattavuuden aikaansaamista koko kansantalouden mitassa. Se merkitsee, että kannattavuus ei määräydy ainoastaan erillisten tuotantolaitosten tai tuotannonalojen kannalta eikä ainoastaan yhden vuoden puitteissa, vaan myös koko kansantalouden kannalta ja pitkän ajan puitteissa. Eri tuotantolaitosten ja talouden alojen kannattavuuden kohottaminen on samanaikaisesti koko kansantalouden kehitysvauhdin jouduttamisen välttämätön ehto.

Kuten ylempänä on sanottu, voi sosialistisessa taloudessa olla kannattavien tuotantolaitosten ohella sellaisia tuotantolaitoksia, joilla on suuri kansantaloudellinen merkitys, mutta jotka ovat väliaikaisesti kannattamattomia tai jopa tappiota tuottavia. Sosialistinen valtio tukee näitä tuotantolaitoksia valtion apurahoilla ja pyrkii tekemään ne kannattaviksi.

Niinpä vuosien 1941—1945 sodan aikana apurahajärjestelmä raskaan teollisuuden tappioiden peittämiseksi oli väistämätön toimenpide. Mutta tämä järjestelmä haittasi itsekannattavuuden lujittamista ja heikensi aineellisia kiihokkeita taistelussa tuotteiden omakustannusarvon alentamiseksi. Tämän tähden sodan jälkeen, tammikuun 1 p:nä v. 1949, apurahajärjestelmä lakkautettiin. Tähän päästiin kohottamalla työn tuottavuutta ja alentamalla omakustannusarvoa sekä nostamalla väliaikaisesti raskaan teollisuuden eräiden alojen tuotteiden hintoja. Tukkuhinnat saatiin omakustannusarvoa vastaaviksi. Raha-avustusten lakkauttaminen edisti itsekannattavuuden lujittamista, kannusti työ- ja materiaalikustannusten säästöön teollisuustuotteiden valmistuksessa ja loi välttämättömät edellytykset myöhemmälle tukkuhintojen alentamiselle.

Itsekannattavuuden lujittaminen vaatii talouselimiä käymään taistelua kasautumissuunnitelmien täyttämiseksi kaikissa tuotantolaitoksissa. Itsekannattavuuden vallitessa ei voida hyvin työskenteleviltä tuotantolaitoksilta ottaa varoja ja antaa niitä huonosti työskenteleville.

Itsekannattavassa taloudenhoidossa tulevat esiin sosialistisen valtion ja sen tuotantolaitosten keskinäiset suhteet ja myös erillisten sosialististen tuotantolaitosten väliset suhteet.

Taloudellinen itsekannattavuus rakentuu valtion taholta toteutetun sosialististen tuotantolaitosten *keskitetyn johdon* ja kunkin tuotantolaitoksen taloudellisen liiketoiminnan *itsenäisyyden* yhdistämiseen. Tuotantolaitoksen taloudellisen liiketoiminnan itsenäisyys ilmenee siinä, että se saa käytettäväkseen valtion materiaali- ja rahavarat ja että sillä on mahdollisuus laajaan aloitteellisuuteen käyttääkseen niitä mahdollisimman järkipäisesti suunnitelma-tehtävien täyttämiseksi parhaimmalla tavalla.

Sosialistinen valtio jakaa tuotantolaitostensa kesken tuotannonvälineet ja kiinnittää kunkin tuotantolaitoksen käyttöön suunnitelmien täyttämiseen tarvittavat materiaali- ja rahavarat. Juridisesti itsenäisenä talousyksikkönä tuotantolaitos

solmii taloudellisia suhteita toisiin tuotantolaitoksiin ja järjestöihin, hankkii työntekijäkuntansa sekä järjestää tuotannollisen, hankinta- ja myyntitoimintansa. Tuotantolaitoksella on Valtion pankissa selvitystili rahavarojensa säilyttämistä varten, se saa oikeuden käyttää pankkiluottoa ja sillä on itsenäinen kirjanpidollinen tase.

Valtion tuotantolaitosten taloudellisen liiketoiminnan itsenäisyys toteutuu puitteissa, jotka koko kansan omistus tuotannonvälineisiin asettaa: tietyn tuotantolaitoksen käyttöön luovutettujen tuotannonvälineiden omistajaksi jää sosialistinen valtio. Se järjestää suunnitelmanmukaisesti yhteyden erillisten tuotantolaitosten välillä ottaen huomioon kunkin osuuden yleisessä kansantalouden järjestelmässä. Sosialististen tuotantolaitosten väliset suhteet eivät ole kilpataistelusuhteita, kuten on asianlaita kapitalismin vallitessa, vaan yhteistyön suhteita koko kansaa koskevien tehtävien suorittamisessa.

Itsekannattavuus edellyttää tuotantolaitoksen ja sen johtajien *vastuunalaisuutta* valtiolle suunnitelmien täyttämistä ja voimavarojen järkipäisestä käytöstä.

Tuotantolaitos on vastuussa siitä, että työpalkka maksetaan työläisille ja toimihenkilöille aikanaan ja oikein. Tuotantolaitos vastaa siitä, että maksuvelvollisuudet valtion budjettiin suoritetaan aikanaan ja täydellisesti ja että saadut budjettivarat ja pankkiluotto käytetään oikein.

Itsekannattavuus edellyttää myös tuotantolaitoksen aineellista vastuuta sitoumustensa täyttämistä toisia tuotantolaitoksia ja talousjärjestöjä kohtaan.

Tuotantolaitosten väliset taloudelliset keskinäissuhteet säännellään *taloussopimusten* avulla. Yleisvaltakunnallista suunnitelmaa vastaavasti tuotantolaitos hankkii sille välttämättömät tuotannonvälineet ja realisoi tuotteensa sopimusten mukaisesti.

Sopimuksessa määritellään: hankintaehdot, tuotteiden paljous, lajivalikoima ja laatu, hankinta-aika, hinta, maksuajat ja -tapa sekä sopimusehtojen rikkomisesta koituvan vastuun muoto ja määrä. Sopimus säätää aineelliset pakoitteet sopimuksen asettamien ehtojen täyttämättä jättämisestä.

Sopimuskurin tiukka noudattaminen tuotantolaitosten taholta on eräs itsekannattavan taloudenhoidon tärkeimmistä vaatimuksista.

Itsekannattavuus rakentuu tuotantolaitoksen, työntekijäin ja johtavan henkilökunnan koko kollektiivin aineellisia etuja vastaavaan *kiinnostukseen* suunnitelman täyttämistä, tuotannon keskeyttämättömästä ja nopeasta kasvusta, säästävästä ja järkipäisestä taloudenhoidosta ja tuotantolaitoksen kannattavuuden aikaansaamisesta.

Tuotantolaitoksen ja sen työntekijäin aineellisia etuja vastaava kiinnostus suunnitelman täyttämistä ja tuotannon kohottamisesta saadaan aikaan ennen kaikkea siten, että tuotantolaitos saa rahavaroja taloudellisen toimintansa tuloksista riippuen. Edelleen, tuotantolaitoksen käytettäväksi jää osa tulosta (voitosta), joka

menee liikevarojen täydentämiseen, perussijoituksiin ja työläisten ja toimihenkilöiden kulttuurillisten ja jokapäiväisten elämänehtojen parantamiseen sekä parhaimpien työntekijöiden palkitsemiseen.

Itsekannattavuus liittyy työn mukaan tapahtuvan jaon taloudellisen lain käyttämiseen. Työn mukaan tapahtuva jako synnyttää työntekijöissä aineellisia etuja vastaavan henkilökohtaisen kiinnostuksen työn tuottavuuden kohottamiseen, voimavarojen säästämiseen ja johtaa itsekannattavuuden lujittumiseen. Itsekannattavuus puolestaan myötävaikuttaa työn mukaan tapahtuvan jaon lain johdonmukaiseen noudattamiseen ja työtätekevien hyvinvoinnin kohottamiseen. Mitä suurempi tuotantolaitoksen tulo on, sitä enemmän sillä on mahdollisuuksia työntekijänsä kannustamiseen parantamalla heidän aineellista asemaansa ja kulttuurillisia ja jokapäiväisiä elämänehtojaan ja eturivin työntekijäin palkitsemiseen. Mitä kehitetympää itsekannattava taloudenhoito on, sitä laajemmin sovelletaan palkkioiden maksamista voimavarojen säästöstä.

Itsekannattavuus edellyttää alituista tuotantolaitoksen ja sen erillisten osien toiminnan valvontaa ruflan avulla. *Valvonta ruflan* avulla tarkoittaa seuraavaa: tuotantolaitoksen taloudellisen toiminnan rahallisten osoittimien (omakustannusarvon, kannattavuuden jne.) välityksellä tulee näkyviin sen työn laatu; tuotantolaitoksen rahavarojen saanti on riippuvainen sen työn laadusta ja suunnitelman täyttämistä; tuotantolaitoksilta vaaditaan ajoissa tapahtuvia rahasuorituksia pakollisiin maksuihin (pankkivelan palauttaminen, maksut budjettiin jne.); tuotantolaitokset ovat velvolliset suorittamaan ajoissa selitykset toisten tuotantolaitosten (tavarantoimittajien tai ostajien) kanssa niiden kesken solmittuja sopimuksia vastaavasti. Tuotantolaitosten työtä valvovat ruflan avulla talousjärjestöt, finanssielimet ja pankkijärjestelmä. Keskinäistä valvontaa ruflan avulla toteuttavat tuotantolaitokset, joita taloussopimukset sitovat toisiinsa. Itse tuotantolaitoksessa valvonta ruflan avulla suoritetaan luetteloimalla ja rinnastamalla rahamuodossa tuotannon kuluja ja tuloksia.

Sosialistisen tuotannon järkipäinen järjestäminen tuotantolaitoksissa vaatii itsekannattavan taloudenhoidon aineisten soveltamista tuotantolaitoksen työosastoissa ja tuotantolohkoilla. Työosasto ja tuotantolohko ovat tuotantolaitoksen osia, joilla on vissinlainen itsenäisyys tuotannollisessa ja teknillisessä suhteessa, mutta niillä ei ole tuotantolaitokselle ominaista taloudellisen liiketoiminnan itsenäisyyttä. Tämän vuoksi itsekannattavaa taloudenhoitoa sovelletaan siellä ainoastaan rajoitetussa mitassa. Itsekannattavuuden aineksia työosastoissa ja tuotantolohkoilla ovat: kulujen laskenta rahamuodossa, näiden kulujen vertaaminen suunnitelmätehtäviin ja aineellisen tunnustuksen antaminen voimavarojen säästön alalla parhaimpia tuloksia saavuttaneille työntekijöille.

Itsekannattavuuden johdonmukainen noudattaminen, lisätessään tuotantolaitoksen ja sen työntekijäin aineellisia etuja vastaavaa kiinnostusta tuotannon tuloksiin ja suunnitelman täyttämiseen, edistää joukkojen tuotannollisen aktiivisuuden ja sosialistisen kilpailun kasvua voimavarojen täydellisen ja järkipäisen käytön sekä

säästäväisen ja harkitun taloudenhoidon puolesta. Itsekannattava taloudenhoito on suunnattu kaikkien tuotantolaitoksen käytettävissä olevien varantojen käytön jatkuvaan parantamiseen.

Tuotantolaitosten varannot. Kiinteät ja liikkuvat varannot. Valtion tuotantolaitoksille jaetut koko kansan omistuksessa olevat materiaali- ja rahavarat muodostavat niiden *varannot*.

Tuotannonvälineet muodostavat tuotantolaitoksen *tuotannolliset varannot*. Vaikka valtion tuotantolaitosten tuotannonvälineet Neuvostoliitossa, kuten ylempänä on jo sanottu, eivät itse asiassa olekaan tavaroita, niin kuitenkin niillä säilyy tavara- ja arvomuoto. ne eivät esiinny ainoastaan luontoismuodossa, vaan myös rahassa ilmaistuina, niillä on hinta. Tuotannonvälineitä ei jaeta ilman rahaa tapahtuvan huollon tietä, vaan ne realisoidaan rahaa vastaan. Tässä mielessä on olemassa tuotannonvälineiden *kiertokulku*. Tuotantolaitoksen varannot siis suorittavat suunnitelmallisesti herkeämätöntä kiertoa, ne käyvät läpi tuotannon vaiheen ja kiertokulun vaiheen. Tätä vastaavasti ne muuttavat muotoaan: rahamuoto vaihtuu tuotantomuodoksi, tuotantomuoto tavaramuodoksi ja tavaramuoto rahamuodoksi jne. Kierron luonteesta riippuen tuotantolaitoksen tuotannolliset varannot ovat joko kiinteitä tahi liikkuvia varantoja.

Kiinteät varannot palvelevat tuotantoa pitkän ajan kestäessä säilyttäen tällöin luontoismuotonsa. Kiinteiden varantojen arvo siirtyy tuotantokustannuksiin vähin erin, osittain, sitä mukaa kuin nämä varannot kuluvat. Tuotantolaitoksen kiinteisiin tuotantovarantoihin kuuluvat työnvälineet: tuotantorakennukset, laitteet, koneet, pitkäaikaista käyttöä palvelevat työkalut ja inventaarit sekä kuljetusvälineet. *Liikkuvat varannot* käytetään tuotantoprosessissa täydellisesti yhden tuotantokauden kuluessa ja niiden arvo sisältyy tällöin kokonaan tavarant tuotantokuluihin. Tuotantolaitoksen liikkuviin tuotantovarantoihin kuuluvat: raaka-aineet, materiaalit, poltto-aine, puolivalmisteet ja muut työn esineet.

Kiinteät varannot ovat sosialistisen yhteiskunnan tuotantokoneisto. Kiinteiden varantojen käytön laajuus ja aste muodostavat tärkeän tekijän, jonka mukaan tuotteiden valmistuksen paljous määräytyy.

Tekniikan suunnitelmallinen kehittäminen sosialismin oloissa vaatii huomioimaan kaikin puolin sen taloudellisen hyödyn, joka saadaan kunkin uuden konelajin ottamisesta tuotantoon, ja noiden uusien konelajien käytön tulevaisuudennäköalat.

Uusien, entisiä tuottoisampien ja taloudellisempien koneiden keksiminen ja tuotannossa käyttäminen merkitsee, että vanhentuneet koneet menettävät arvonsa, tulevat moraalisesti kulutetuiksi ennen niiden fyysillistä kulumista. Koneiden *moraalisen kulumisen* kategoriolla on sosialistisessa yhteiskunnassa tärkeä merkitys, sillä teknillisen edistyksen nopea vauhti tekee välttämättömäksi vaihtaa viivyttelämättä vanhentunut teknillinen välineistö uuteen ja uusi vuorostaan uusimpaan. Koneiden moraalinen kuluminen sosialismin

oloissa eroaa periaatteellisesti koneiden moraalisesista kulumisesta kapitalismin olosuhteissa. Vanhentuneen kaluston vaihtaminen uuteen ei sosialismin oloissa tapahdu valtoimesti eikä kilpataistelun kulussa, vaan suunnitelmallisesti, minkä vuoksi tällainen vaihtaminen ei johda pienten ja keskikokoisten tuotantolaitosten taloudelliseen häviöön ja tuhoon eikä se aiheuta sellaista tuotantovoimien hukkaamista, jollaista ilmenee kapitalismin oloissa. Kansantalouden suunnitelmallinen hoitaminen avaa laajoja mahdollisuuksia koko olemassaolevan teknillisen välineistön järkipäiselle käytölle.

Kuluvien kiinteiden varantojen kuolettamista varten tuotantolaitoksessa on olemassa *poisto- (amortisointi-) varanto*. Poistovähennysten pitää taata tuotantokoneiston alituinen teknillinen uudistaminen. Amortisaatio- eli poistorahasto muodostuu liittämällä jokaisen tuoteyksikön tuotantokustannuksiin tietty, niiden kulumista vastaava osa kiinteiden varantojen arvosta. Osa tuotantolaitoksen amortisaatorahaston varoista käytetään suunnitelman mukaisesti — valtion säätämässä laajuudessa — käyttökelttomiksi käyneiden kiinteiden varantojen korvaamiseen, mutta toinen osa jää tuotantolaitoksen haltuun kulutettavaksi toimivien kiinteiden varantojen peruskorjauksiin.

Tuotannon piirissä olevien varantojen lisäksi on tuotantolaitosten käytettävissä kiertokulun piirissä toimivia varoja eli kiertokulkuvarantoja. *Kiertokulkuvarannot* koostuvat realisoitaviksi valmiista tuotteista sekä raaka- ja polttoaineen oston, työpalkkojen maksuun jne. tarvittavista tuotantolaitoksen rahavaroista.

Tuotannolliset liikkuvat varannot ja kiertokulkuvarannot yhdessä muodostavat tuotantolaitoksen *liikevarat*. Tuotantolaitoksen liikevarat jakautuvat omiin ja lainavaroihin. Omien ja lainattujen liikevarojen muodostaminen tapahtuu suunnitelmallisesti.

Valtio myöntää tuotantolaitokselle omat liikevarat sen tarpeiden vähimmäismäärän mukaisesti. Tuotantolaitoksen liikevarojen lisätarve tai väliaikainen tarve, joka johtuu esimerkiksi raaka- ja polttoaineen kausivarojen muodostamisen välttämättömyydestä tai tavaran viipymisestä matkalla, peitetään lainavaroilla — Valtion pankin luotolla, jonka käyttämisestä Valtion pankki ottaa tietyn maksun, koron. Tällainen liikevarojen jakamisjärjestys kannustaa tuotantolaitosta käyttämään niitä mahdollisimman järkipäisellä ja taloudellisesti ja jouduttamaan niiden kiertoa.

Sosialistinen talousjärjestelmä turvaa kiinteiden ja liikkuvien varantojen keskeytymättömän kasvun ja tekee mahdolliseksi käyttää niitä kapitalismiin verraten paljon paremmin. Valtio säätää tuotantolaitoksia velvoittavat *progressiiviset taloudelliset ja teknilliset normit* koneiden ja laitteiden käytössä, raaka- ja polttoaineiden ja liikkuvien varantojen muiden aineiden kulutusnormit valmista tuoteyksikköä kohti (rautamalmia ja koksia takkirautatonnia kohti, sokerijuurikasta sokeritonnia kohti jne.) ja liikkuvien varantojen aineiden ja valmiiden tuotteiden *varastonormit*. Näiden normien oikea säätäminen on tärkeä tekijä kiinteiden varantojen ja liikevarojen käyttötehon kohottamiseksi järjestelmällisesti.

Neuvostoliiton mustan metallurgian tuotantolaitoksissa sulatusuunien käytön tehokkuus ylitti jo v. 1940 lähes kaksinkertaisesti niiden käyttötason v. 1913. Vuonna 1954 oli sulatusuunien käytön tehokkuus lisääntynyt vuoteen 1940 verraten 43% ja martinuunien 48%.

Liikevarojen kiertonopeus on tuotantolaitoksen taloustoiminnan eräs tärkeimpiä laatuosoittimia.

Tuotantolaitoksen varojen *kiertonopeus* riippuu ensiksikin tuotantoajasta, jonka kuluessa nämä varat ovat tuotantoprosessissa, toisin sanoen tuotannollisten varastojen muodossa, keskeneräisessä tuotannonvaiheessa, puolivalmisteena, ja toiseksi siitä ajasta, minkä varat ovat kiertokulun piirissä (realisoitaviksi valmiiden tuotevarastojen muodossa jne.).

Liikevarojen kierron jouduttamisella on suuri merkitys säästäväisyyspolitiikan noudattamisessa ja lisävarojen vapauttamisessa tuotannon lisäämiseen. Varojen kierron jouduttaminen on tuotantolaitokselle tärkeänä tekijänä tuotteiden valmistussuunnitelman ja kasautumisen kasvusuunnitelman täyttämässä. Se takaa suunnitelman täyttämisen pienemmällä varamäärällä.

Liikevarojen kierron jouduttaminen vaatii supistamaan tuotanto- ja kiertokulku-aikaa sekä taistelemaan alituisesti liiallisten (säädetty normit ylittävien) raaka-aine-, materiaali-, puolivalmiste- ja valmistuotevarastojen muodostamista vastaan. Tuotantojakson supistuminen saadaan aikaan nopeuttamalla tuotantoprosesseja siten, että käytetään parhainta teknillistä välineistöä ja teknologiaa, sovelletaan tuotantoon tieteen uusimpia saavutuksia ja parannetaan työn järjestelyä. Kiertokulku-aika saadaan supistumaan parantamalla kulkulaitoksen työskentelyä ja järjestämällä entistä järkipäisemmin tuotantolaitosten varustelu ja niiden tuotteiden realisointi. Sosiaalisella kilpailulla on suuri merkitys itsekannattavuuden lujittamiselle ja liikevarojen kierron jouduttamiselle. Tuotantojakson supistamisen, tuotantolaitosten hankintatoiminnan ja tuotteiden realisoinnin parantamisen kuin myös finanssikurin lujittumisen tuloksena valtion tuotantolaitosten liikevarojen käyttö tulee tuntuvasti tehokkaammaksi.

Tuotannollisten varantojen ja kiertokulkuvarantojen ohella tuotantolaitoksilla on myös kiinteitä varantoja kulutustarkoitukseen — asuinrakennuksia, klubeja ja muita julkisia rakennuksia sekä kulttuuritarpeita ja jokapäiväisiä elämäntarpeita palvelevia rakennuksia irtaimistoiheen.

Kiinteiden ja liikkuvien varantojen taloudellinen ja tehokas käyttö sosialistisissa tuotantolaitoksissa tekee mahdolliseksi lisätä valmistettujen tuotteiden määrää ja alentaa niiden omakustannusarvoa.

Tuotteen omakustannusarvo. Sosialistisessa yhteiskunnassa koko yhteiskunnallisen työn kulutus jonkin tuotteen valmistamiseen kuuluu yhteiskunnallisiin tuotantokustannuksiin. Tavaroiden valmistuksen yhteiskunnalliset tuotantokustannukset muodostavat näiden tavaroiden arvon. Tuotannonvälineiden tuotantokustannuk-

set ilmentyvät ja mitataan niin ikään arvomuodossa, rahamuodossa. Yhteiskunnalliset tuotantokustannukset sosialistisessa yhteiskunnassa jakautuvat seuraaviin kolmeen osaan: kulutettujen tuotannonvälineiden arvo, itseä varten suoritetun työn luoman tuotteen arvo ja yhteiskuntaa varten suoritetun työn luoman tuotteen arvo.

Yhteiskunnallisten tuotantokustannusten kaksi ensimmäistä osaa kuuluu sosialististen tuotantolaitosten tuotteen omakustannusarvoon. Tuotteen *omakustannusarvo* on se rahamuodossa ilmaistu osa tämän tuotteen arvosta, johon kuuluvat kustannukset kulutettuihin tuotannonvälineisiin ja työn maksuun. Omakustannusarvossa siis olennoituu kulutetuissa tuotannonvälineissä oleva aikaisempi työ ja se osa vasta kulutetusta työstä, joka luo tuotteen itseä varten.

Sosialististen tuotantolaitosten valmistamien tuotteiden omakustannusarvon kategoriaa ei saa sekottaa kapitalististen tuotantokustannusten kategorian kanssa. Omakustannusarvon kategoria ei ilmennä pääomakuluja. Säästö kapitalistisissa tuotantokustannuksissa saadaan voimistamalla työtätekevien riistoa, mutta tuotteiden omakustannusarvon alentaminen sosialismin oloissa ilmentää yhteiskunnallisen työn säästöä koko yhteiskunnan hyväksi.

Omakustannusarvo osoittaa, mitä kyseessä olevalle tuotantolaitokselle tulevat konkreettisesti maksamaan tuotteiden valmistus ja myyminen. Omakustannusarvon laskenta ja suunnittelu ovat mitä tärkein itsekannattavuuden aikaansaamisen ehto.

Kulutettujen tuotannonvälineiden arvo kuvastuu omakustannusarvossa kaluston, raaka- ja polttoaineen, materiaalien yms. hintoina, jotka voivat poiketa arvosta. Valtion tuotantolaitosten valmistamien tuotteiden omakustannusarvo muodostuu käytännössä niistä kuluista, joilla on kustannettu tuotannossa käytetyt raaka-aineet, materiaalit, polttoaine ja sähkövoima, sekä poisto- (amortisointi-) siirroista, työläisten ja toimihenkilöiden työpalkasta ja palkkahastoon tulevista lisistä, erilaisista rahamenoista hallinnollisiin tarkoituksiin ja luoton saannista suoritettavista maksuista. Tuotantolaitosten suorittamat lisät työpalkkahastoon ja luoton saannista suoritettavat maksut kuvastavat rahallisesti osaa siitä tuotteesta, joka on tuotettu yhteiskuntaa varten. Se, että omakustannusarvoon liitetään eräitä aineksia yhteiskuntaa varten tuotetun tuotteen arvosta, on yhteydessä itsekannattavuuteen, joka edellyttää, että on erotettava erikoiseksi kategoriaksi tuotantolaitoksen rahakulut tuotteen tuottamiseen ja realisointiin, riippumatta siitä, mikä on niiden alkulähde.

Teollisuustuotteiden omakustannusarvoa on kahta peruslajia: tehtaan ja täydellinen (niin sanottu kaupallinen) omakustannusarvo. *Tehtaan omakustannusarvoon* sisältyvät tuotteiden valmistukseen liittyvät tuotantolaitoksen menot. *Täydellinen omakustannusarvo* koostuu tehtaan omakustannusarvosta, tuotteiden realisointiin liittyvistä kuluista (myyntikonttorien ja varastojen ylläpito ja kuljetusmaksut) sekä trustien ja kombinaattien hallinnollisista menoista.

Vuonna 1954 Neuvostoliitossa teollisuustuotteiden omakustannusarvosta noin $\frac{3}{4}$ tuli materiaalikulujen osalle (kulut raaka- ja polttoaineisiin, sähkövoimaan, amortisaatioon jne.) ja noin $\frac{1}{4}$ työpalkan osalle.

Tuotteen omakustannusarvossa kuvastuu yleistetysti koko tuotantolaitoksen tuotannollinen toiminta ja myös toiminta tuotantolaitoksen huoltamiseksi materiaaleilla ja valmiiden tuotteiden realisoimiseksi. Mitä alempi omakustannusarvo on, ehdolla, että tuotteiden valmistussuunnitelma täytetään ja taataan tuotteiden asianmukainen laatu, sitä korkeampi on tuotantolaitoksen taloustoiminnan taso.

„Tuotteiden, kuljetusten ja rakennustöiden omakustannusarvon alentaminen on kansantalouden työskentelyn laadun kaikkein yleisluontoisin osoitin. Omakustannusarvo riippuu työn tuottavuuden tasosta ja työvoimaan käytetyistä kuluista, kaluston käyttämisen tasosta, raaka- ja polttoaineen ja muiden materiaalien säästöstä sekä niiden käyttönormien noudattamisesta ja kiertokulkukustannuksista, varsinkin kuljetuskustannuksista”¹. Valtio antaa järjestelmällisesti, suunnitelmien nojalla tehtäviä tuotteiden omakustannusarvon alentamisesta työn tuottavuuden kohottamisen pohjalla ottaen perustaksi työn kulutuksen sekä kiinteiden ja liikkuvien tuotannonvälineiden käytön progressiiviset normit, varojen kierroksen nopeuttamisen sekä hallintokoneiston ylläpitokustannusten supistamisen.

Sosialististen tuotantolaitosten tuotteiden omakustannusarvon järjestelmällinen alentaminen merkitsee elävän ja aikaisemman työn herkeämätöntä säästämistä. Se kuvastaa yhteiskunnallisen työn tuottavuuden jatkuvan kohottamisen lain vaatimuksia. Omakustannusarvon alentaminen on eräs sosialistisen taloudenhoidon keskeisimmistä tehtävistä. Jokainen tuotteen, kuljetusten ja rakennustöiden omakustannusarvon alentamisprosentti antaa sosialistiselle yhteiskunnalle miljardeja ruplia, jotka käytetään tuotannon laajentamiseen ja kansan hyvinvoinnin kohottamiseen. Joukkojen aktiivisella osallistumisella taisteluun säästäväisyyden puolesta kansantaloudessa on tavattoman suuri merkitys omakustannusarvon alentamiselle.

Neuvostoliiton valtioneollisuuden tuotteiden omakustannusarvo alenee järjestelmällisesti. Niinpä tuotteiden omakustannusarvo aleni edelliseen vuoteen verrattuna, ottaen huomioon raaka-aineiden, materiaalien ja polttoaineen hintojen sekä sähkö- ja lämpövoima- ja raahinkuljetustariffien alenemisen, seuraavasti: v. 1951 — 7%, v. 1952 — yli 8%, v. 1953 — yli 5% ja v. 1954 — melkein 4%.

Neuvostoliiton kansantaloudessa on suuria käyttämättömiä tuotantokulujen alentamisreservejä. Huomattava osa teollisuuslaitoksista ei täytä tuotteiden omakustannusarvon suunnitelmanmukaisia alentamistehtäviä, ei säästä asian-

¹ L. M. Kaganovitsh, Puhe Neuvostoliiton Korkeimman Neuvoston ensimmäisessä sessiassa huhtikuun 24 p:nä 1954, s. 3.

vaatimalla tavalla raaka-aineita, materiaaleja, polttoainetta ja käyttövoimaa, ei käy päättävää taistelua tuottamattomia menoja vastaan. Eräänä tärkeänä syynä omakustannusarvon alentamissuunnitelman täyttämättä jäämiseen ovat suuret häviöt raakittuotteiden vuoksi. Tuotannon laadullisten osoittimien tuntuva parantaminen kaikissa tuotantolaitoksissa on eräs Neuvostoliiton teollisuuden edelleen kohottamisen välttämättömistä ehdoista.

Valtion tuotantolaitoksen puhdas tulo. Valtion keskitetty puhdas tulo. Tuotteen arvon ja omakustannusarvon välinen ero muodostaa *yhteiskunnan puhtaasta tulosta*, jossa ilmenee sosialistisen tuotannon työntekijäin työllä luotu tuote yhteiskuntaa varten. Kun siis tuotteen omakustannusarvo muodostaa tämän tuotteen arvon toisen perusaineksen, niin arvon toisena aineksena on puhdas tulo. Valtion sektorissa koko puhdas tulo on koko kansan omaisuutta. Se ilmaistaan rahassa ja sillä on kaksi perusmuotoa: valtion tuotantolaitoksen puhdas tulo ja valtion keskitetty puhdas tulo.

Kumpikin puhtaasta tulosta luodaan tuotannon piirissä, sosialistisissa tuotantolaitoksissa. Ne eroavat toisistaan kasautumis- ja käyttömenetelmiensä puolesta.

Valtion tuotantolaitoksen puhdas tulo on se osa työllä yhteiskuntaa varten luodusta puhtaasta tulosta, joka kasautuu kyseiseen tuotantolaitokseen ja käytetään huomattavalta osalta sen tarpeisiin. *Valtion keskitetty puhdas tulo* on se osa yhteiskunnan puhtaasta tulosta, joka keskittyy valtion käsiin koko kansan tarpeisiin käyttämistä varten.

Näiden puhtaasta tulosta kahden muodon välttämättömyys johtuu toisaalta itsekannattavuusjärjestelmästä ja toisaalta siitä, että sosialistiselle taloudelle on tarpeen keskittää merkittävä osa puhtaasta tulosta. Tämän ansiosta sosialistinen valtio varmentaa työntekijäin etuja vastaavan kiinnostuksen jokaisen tuotantolaitoksen kannattavuuden kohottamiseen erikseen ja koko yhteiskunnan tarpeiden tyydyttämisen yleensä.

Jokapäiväisessä talouselämässä valtion tuotantolaitosten puhtaasta tulosta nimitetään „voitoksi”. Sosialistisessa yhteiskunnassa ovat kuitenkin hävinneet täydellisesti edellytykset voiton taloudellisen kategorian olemassaololle, koska voitto ilmentää kapitalistisen riiston suhteita. Tämän vuoksi valtion tuotantolaitoksen puhdas tulo ei todellisuudessa ole voittoa. Tuotantolaitoksen puhtaasta tulosta määrä riippuu tuotantosuunnitelmien ja tuotteiden realisoitumissuunnitelmien täyttämisen asteesta ja omakustannusarvon alentamissuunnitelman täyttämistä. Omakustannusarvo ja tuotantolaitoksen puhdas tulo ovat kiinteästi sidotut toisiinsa: omakustannusarvon aleneminen johtaa tuotantolaitoksen puhtaasta tulosta kasvuun.

Valtio käyttää tuotantolaitosten puhtaasta tulosta suunnitelman mukaisesti: osa siitä suunnataan tuotannon laajentamiseen kyseessä olevassa tuotantolaitoksessa tai kyseessä olevalla alalla (perussijoituksiin ja omien liikevarojen lisäämiseen), toinen osa muodostaa *tuotantolaitoksen varannon* työntekijäin kulttuurillisten ja jokapäiväisten elinolojen parantamiseksi ja tuotannon täydellistämiseksi.

Edellä mainittujen tarpeiden tyydyttämisen jälkeen jäljelle jäänyt osa tuotantolaitoksen puhtaasta tulosta otetaan valtion budjettiin niin sanottujen voittovarasiirtojen muodossa.

Tuotantolaitoksen varanto muodostetaan kaikissa valtion teollisuuslaitoksissa, jotka ovat itsekannattavuuden pohjalla ja joilla on itsenäinen tase. Tämän varannon muodostamisen ehtona on, että tuotantolaitos täyttää tai ylittää valtion-suunnitelman tavaratuotteiden valmistuksessa kokonaisuudessaan ja tärkeimpien lajinimikkeiden kohdalta sekä myös tehtävän tuotteiden omakustannusarvon alentamisessa ja puhtaan tulon (voiton) kasaamissuunnitelman. Tuotantolaitoksen varannon muodostamislähteenä on tuotantolaitoksen puhdas tulo (voitto) tai — niissä tuotantolaitoksissa, joissa suunnitelma ei edellytä voiton saantia — tuotteiden omakustannusarvon alentamisesta saatu säästö. Tuotantolaitoksen varantoon siirretään 1—6% suunnitellusta puhtaasta tulo (voiton) tai omakustannusarvon alentamisen antaman säästön summasta. Kun tuotantolaitos ylittää puhtaan tulon kasaamissuunnitelman ja tuotteiden omakustannusarvon alentamistehtävän, siirretään tuotantolaitoksen varantoon 20—50% suunnitelman yli saadun puhtaan tulon (voiton) tai omakustannusarvon alentamisesta suunnitelman yli saadun säästön summasta. Tuotantolaitoksen varannon muodostaminen riippuu siis tuotantolaitoksen taloustoiminnan laadusta. Siitä johtuu varannon suuri merkitys suunnitelman täyttämisen ja ylittämisen sekä itsekannattavan taloudenhoidon lujittamisen ja tuotannon kannattavuuden kohottamisen aineellisenä kiihokkeena.

Puolet tuotantolaitoksen varannon varoista käytetään uuden tekniikan soveltamiseen ja toimivan kaluston parantamiseen, tuotannon laajentamiseen sekä tuotantolaitoksen asuinvarannon rakentamiseen ja korjaamiseen yli sen, mitä perussijoitusten suunnitelma edellyttää. Toinen puoli tuotantolaitoksen varannon varoista käytetään tämän tuotantolaitoksen työntekijäin kulttuuri- ja sosiaalipalvelun parantamiseen (aputalouksien laajentamiseen, lastenhoitolaitoksiin, lepotokitien ja parantoloiden, ruokaloiden ja klubien kunnostamiseen sekä urheilun järjestämiseen), työläisten, toimihenkilöiden, insinöörien ja teknikkojen henkilökohtaiseen palkitsemiseen, lepototi- ja parantolapaikkojen hankkimiseen ja kerta-avustuksen antamiseen tuotantolaitoksen työläisille ja muille työntekijöille.

Tuotantolaitosten puhdas tulo lisääntyy jatkuvasti tuotteiden valmistuksen herkeämättömän ja nopean kasvun, työn tuottavuuden kohoamisen ja omakustannusarvon alenemisen johdosta. Neuvostoliiton tuotantolaitosten ja talousjärjestöjen puhtaan tulon (voiton) kokonaismäärä oli v. 1932 6,6 miljardia ruplaa, v. 1940 — 31,8 miljardia ja v. 1953 — 89,8 miljardia ruplaa; suunnitelman mukaan on puhdas tulo v. 1955 oleva 143,3 miljardia ruplaa.

Valtion tuotantolaitoksen puhtaan tulon suuruus on monessa suhteessa välittömästi riippuvainen tuotantolaitoksen omasta työstä, siitä, missä määrin se alentaa tuoteyksikön omakustannusarvoa ja miten se täyttää tuotanto- ja tuotteiden realisointisuunnitelman. Tuotantolaitoksen puhtaan tulon kasvu tekee mahdolliseksi lisätä siirtosummia tuotantolaitoksen rahastoon ja takaa liikevarojen ja perussijoitusten kasvun. Valtion tuotantolaitoksen puhdas tulo on niin ollen sidottu irrottamattomasti itsekannattavuuteen ja se toimii tuotantolaitosten työn laadun parantamisen välittömänä kiihokkeena.

Sosialistinen valtio suunnittelee tuotantolaitoksen puhtaan tulon suuruuden ja säätää siten kannattavuuden suhdeluvun (tason) eri tuotteiden ja tuotantolaitosten osalta. Tuotantolaitoksen *kannattavuuden suhdeluku* on tuotantolaitoksen puhtaan tulon summan ja

realisoitujen tavaroiden täydellisen omakustannusarvon summan välinen suhde prosentteissa ilmaistuna.

Sosialistisen tuotantolaitoksen kannattavuuden suhdeluku eroaa periaatteellisesti kapitalismissa olevasta voiton suhdeluvusta, joka on yhteydessä riistosuhteisiin. Sosialistisessa taloudessa ei ole vaikuttamassa keskimääräisen voiton suhdeluvun ja tuotantohinnan lakia. Kannattavuuden suhdeluku ei ole tulosta puhtaasti tulon tasaamisesta tuotantolaitosten kesken, vaan sen määrittelee valtio ottaen lähtökohdaksi tuotantolaitoksen konkreettiset työehdot ja pitäen silmällä toisaalta sen etuharrastusta puhtaasti tulon saantiin ja toisaalta sitä, että taataan ruflan avulla tapahtuva tuotantolaitoksen toiminnan valvonta. Tällöin valtio pitää tarkoituksenmukaisena, että kullakin tuotantolaitoksella pitää olla sellainen kannattavuuden suhdeluku, joka ei salli liiallista rahavarojen kasautumista sille ja kannustaa sitä alituisesti lujittamaan itse-kannattavuutta ja alentamaan tuotteiden omakustannusarvoa. Jos kannattavuuden suhdeluku on kovin suuri, voi tuotantolaitos saada huomattavan suuren puhtaasti tulon, vaikkei se käykään taistelua tuotteiden omakustannusarvon alentamisesta.

Valtion keskitetty puhdas tulo menee valtion budjettiin sosialististen tuotantolaitosten tuloista tehtyjen erilaisten siirtojen muodossa. Perusosa valtion keskitetystä puhtaasta tulosta joutuu budjettiin tuotantolaitosten tuloista kiinteiden normien mukaan tehtyinä siirtoina; nämä siirrot kuuluvat teollisuustuotteiden hintaan ennakolta merkittynä suurena. Kiinteiden normien mukaan tehtävät siirrot ovat käytännössä saaneet nimeksi „liikevaihtovero”. Joutumatta tuotantolaitosten määräysvaltaan ne menevät heti tuotteiden realisoinnin tapahduttua valtion budjettiin. Keskitetyn puhtaasti tulon tämän osan („liikevaihtoveron”) suuruus tuoteyksikköä, esimerkiksi kangasmetriä tai jalkineparia, kohti ei välittömästi riipu siitä, täyttääkö tuotantolaitos omakustannusarvoa koskevan suunnitelman. Sitä vastoin tuotantolaitoksen puhtaasti tulon (voiton) suuruus on suoranaisesti riippuvainen siitä, missä määrin on alennettu kyseisen tuoteyksikön, esimerkiksi kangasmetrin tai jalkineparin, omakustannusarvoa. Mitä pienempi on tuotteiden omakustannusarvo, sitä suurempi on tuotantolaitoksen puhdas tulo.

Vaikka sitä osaa valtion keskitetystä puhtaasta tulosta, joka saadaan valtion budjettiin kiinteiden normien mukaan, nimitetäänkin „liikevaihtoveroksi”, niin luonteeltaan se ei ole veroa eikä mitään poistoa työtätekevien tuloista. Niinpä sosialistinen valtio määrittelee työpalkan suuruuden lähtien siitä, että sen reaalitasoa on välttämättä kohotettava järjestelmällisesti ottaen huomioon kulutustarvikkeiden hinnat, joihin niin sanottu „liikevaihtovero” sisältyy.

Jakoprosessissa osa valtion tuotantolaitosten puhtaasti tulosta siirtyy myös valtion keskitetyksi puhtaaksi tuloksi voittovarasiirtojen muodossa. Edelleen, valtion keskitettyyn puhtaaseen tuloon siirtyvät työpalkkarahaston sosiaalivakuutuslisät, jotka käytännön

kannalta ovat omakustannusarvon aines, mutta itse asiassa muodostavat osan puhtaasta tulosta, jne. Valtion keskitettyyn puhtaaseen tuloon siirtyy sitä paitsi osa osuuskunnallisten ja kollektiivitaloudellisten laitosten puhtaasta tulosta.

Hinta valtion teollisuuslaitoksessa. Omakustannusarvo, tuotantolaitoksen puhdas tulo ja osa valtion keskitetystä puhtaasta tulosta niin sanotun „liikevaihtoveron” muodossa kuuluvat teollisuustuotteen hinnan koostumaan.

Neuvostoliiton valtioneollisuudessa on olemassa seuraavat kaksi hintojen perusmuotoa: tuotantolaitoksen tukkuhinta ja teollisuuden tukkuhinta.

Tuotantolaitoksen tukkuhinta on hinta, joka vastaa suunniteltua omakustannusarvoa ynnä tuotantolaitoksen puhdasta tuloa (voittoa).

Teollisuuden tukkuhinta koostuu tuotantolaitoksen tukkuhinnasta ja siitä osasta valtion keskitettyä puhdasta tuloa, joka siirretään budjettiin kiinteiden normien mukaan („liikevaihtovero”).

Yhteiskunnan puhdas tulo syntyy kaikilla tuotannonaloilla -- teollisuudessa, maataloudessa, liikenteessä jne. Kuitenkin osa kiinteiden normien mukaan siirrettävästä valtion keskitetystä puhtaasta tulosta joutuu valtion budjettiin hintakoneiston kautta etupäässä niiltä talusaloilta, jotka tuottavat kulutustarvikkeita. Tuotannonvälineitä tuottavien alojen valmistajien hinnat taas ylipäänsä säädetään pienemmiksi kuin arvo, sillä ne eivät sisällä osaa näillä aloilla luodusta puhtaasta tulosta. Niin ollen tämä osa puhtaasta tulosta siirtyy raskaasta teollisuudesta kevyeen ja ravintoaineteollisuuteen ja realisoidaan henkilökohtaisten kulutustarvikkeiden hinnoissa. Se takaa suhteellisen alhaisen hintatason tuotannonvälineille, joita käytetään teollisuudessa, maataloudessa ja rakennustöissä, ja alentaa vastaavasti tuotteiden omakustannusarvoa.

Tuotantolaitoksen tukkuhinta takaa tuotantolaitokselle sen suunnitelmanmukaisten kulujen kattamisen ja puhtaan tulon saannin. Määrätessään tuotantolaitoksen tukkuhinnoille tuotantolaitoksen kannattavuuden takaavan tason valtio huomioi arvolain vaikutuksen. Tuotantolaitoksen tukkuhinnoilla on tärkeä merkitys itsekannattavan taloudenhoidon järjestelmässä ja omakustannusarvon tarkkailussa ruplan avulla. Itsekannattavuuden vaatimuksia vastaa sellainen tukkuhintojen taso, joka kannustaa parantamaan tuotantolaitoksen työskentelyn laatua, panee säästämään varoja ja alentamaan omakustannusarvoa. Sellaiset tukkuhinnat, jotka eivät takaa omakustannusarvoa koskevan suunnitelman täyttävälle tuotantolaitokselle tuotannon kannattavuutta eivätkä edes kulujen kattamista, heikentävät itsekannattavuutta ja kiinnostusta tuotantolaitoksen taloustoiminnan laadun parantamiseen. Toisaalta taas korkeat tukkuhinnat, jotka takaavat kannattavuuden siinäkin tapauksessa, kun tuotantolaitoksessa käytetään takapajuisia työmenetelmiä, eivät kannusta soveltamaan edistyksellisiä tuotantonormeja.

Tukkuhintojen alentamisen perustana on sosialistisen tuotannon herkeämätön kohottaminen ja parantaminen. Sosialistinen valtio noudattaa johdonmukaisesti teollisuustuotteiden omakustannusarvon järjestelmällisen alentamisen ja teollisuustavaroiden hintojen alentamisen politiikkaa. Hintojen alentaminen vuorostaan on omakustannusarvon alentamiseen vaikuttava tekijä. Saadakseen hintojen alentuessa puhdasta tuloa tuotantolaitoksen täytyy kaikin keinoin supistaa kuluja tuoteyksikköä kohti.

Alentaessaan tukkuhintoja valtio siten kannustaa tuotantolaitosten johtajia supistamaan kuluja saadakseen taatuksi tuotannon kannattavuuden, kannustaa parantamaan työn järjestelyä sekä löytämään ja käyttämään taloudessa piileviä reservejä.

Tuotannon kasvun ja omakustannusarvon alentamisen pohjalla toimeenpantiin vuosina 1950—1955 kolmasti teollisuuden tukkuhintojen alentaminen, minkä tuloksena raskaan teollisuuden tukkuhinnat vuoden 1955 puolivälissä olivat alemmat kuin ne tukkuhinnat, jotka olivat voimassa vuoden 1948 lopussa, ennen sitä, kun lakkautettiin raskaan teollisuuden tappioiden kattamiseen menevien apurahojen järjestelmä ja korotettiin väliaikaisesti eräiden raskaan teollisuuden alojen tuotteiden tukkuhintoja.

Tukkuhintojen järjestelmällinen alentaminen lujittaa itsekannattavuutta ja luo perustan vähittäishintojen alentamiselle.

LYHYITÄ YHTEENVETOJA

1. Sosialismi avaa laajat mahdollisuudet kaikkien tuotantovoimavarojen säästölle, mikä viime kädessä merkitsee herkeämättä kasvavaa työajan, toisin sanoen elävän ja aikaisemman työn, säästöä. Elävän ja esineellistyneen työn säästö sosialistisissa tuotantolaitoksissa saadaan aikaan itsekannattavan taloudenhoidon avulla. Itsekannattava taloudenhoito on sosialististen tuotantolaitosten suunnitelmällisen taloudenhoidon menetelmä; se johtuu arvoin vaikutuksesta, sillä tämä laki vaatii mittaamaan ja rinnastamaan rahamuodossa taloustoiminnan kuluja ja tuloja, kattamaan tuotantolaitosten menot niiden omista tuloista, säästämään varoja ja takamaan tuotannon kannattavuuden. Itsekannattava taloudenhoito edellyttää itsenäisyyttä tuotantolaitoksen juoksevassa taloustoiminnassa, vastuuvollisuutta tuotantolaitoksen määräysvallassa olevien varojen taloudellisesta käytöstä ja aineellista etua vastaavaa kiinnostusta parhaisiin työtuloksiin. Se tähtää suunnitelmien määrällisten ja laadullisten osoittimien täyttämiseen ja ylittämiseen.

2. Valtion sosialististen tuotantolaitosten tuotannolliset varannot jaetaan kiinteisiin ja liikkuihin. Liikkuvat varannot ja kiertokulussa olevat varannot muodostavat tuotantolaitoksen liikevarat. Sosialistinen talousjärjestelmä tekee mahdolliseksi käyttää kiinteitä varantoja ja liikevaroja mitä täydellisemmin ja tarkoituksenmukaisimmin.

3. Tuotteen omakustannusarvo on se rahamuodossa ilmaistu osa tämän tuotteen arvosta, johon kuuluvat kustannukset kulutettuihin tuotannonvälineisiin ja työn maksuun. Tuotteiden omakustannusarvo on erittäin tärkeä tuotantolaitoksen työn laadun osoitin. Omakustannusarvon ja hintojen järjestelmällinen alentaminen on eräs sosialistisen taloudenhoidon tärkeimmistä pääperiaatteista.

4. Yhteiskuntaa varten suoritetun työn tuote muodostaa sosialistisen yhteiskunnan puhtaan tulon. Puhdas tulo valtion tuotantosektorissa esiintyy kahdessa perusmuodossa: valtion tuotantolaitoksen puhtaan tulon ja valtion keskitetyn puhtaan tulon muodossa. Valtion tuotantolaitoksen puhdas tulo on yhteiskuntaa varten tehdyn työn luoman puhtaan tulon se osa, jonka kasaa kyseessä oleva tuotantolaitos ja joka käytetään huomattavalta osalta sen tarpeisiin. Valtion keskitetty puhdas tulo on se osa yhteiskunnan puhtaasta tulosta, joka keskittään valtion käsiin koko kansan tarpeisiin käytettäväksi. Yhteiskunnan puhtaan tulon tällaisen jaon syynä on välttämättömyys toisaalta toteuttaa itsekannattavuutta ja toisaalta käyttää keskitetysti merkittävä osa yhteiskunnan puhtaasta tulosta koko valtion tarpeisiin.

5. Neuvostoliiton valtioneollisuudessa on kaksi hintojen perusmuotoa: tuotantolaitoksen, tukkuhinta ja teollisuuden tukkuhinta. Tuotantolaitoksen tukkuhinta on yhtä kuin suunnitelmanmukainen omakustannusarvo ynnä tuotantolaitoksen puhdas tulo. Teollisuuden tukkuhinta sisältää tuotantolaitoksen tukkuhinnan ja budjettiin kiinteiden normien mukaan siirtyvän osan valtion keskitetystä puhtaasta tulosta.

XXXV LUKU

SOSIALISTINEN MAATALOUSJÄRJESTELMÄ

Sosialistisen maatalouden paikka ja merkitys kansantaloudessa. Sosialistisen maatalousjärjestelmän perustana on tuotannonvälineiden valtion- (koko kansan) omistus sekä osuuskunnallis-kollektiivitaloudellinen omistus. Siihen kuuluvat kollektiivitaloudet, kone- ja traktoriasemat sekä neuvostotilat.

Sosialistinen maatalous esittää tärkeää osaa koko yhteiskunnan alituisesti kasvavien aineellisten ja kulttuuritarpeiden mahdollisimman täydellisessä tyydyttämisessä. Se on väestön ravintoainehuollon elintarvikeperusta ja kansankulutustarvikkeita tuottavan kevyen ja elintarviketeollisuuden raaka-aineperusta.

„Sosialistinen yhteiskunta on teollisuuden ja maatalouden työntekijäin tuotanto- ja kulutusosuuskunta. Jos tässä osuuskunnassa

teollisuus ei ole sidottu yhteen raaka-aineita ja elintarvikkeita antavan ja teollisuuden tuotteita kuluttavan maatalouden kanssa, jos teollisuus ja maatalous eivät näin ollen muodosta yhtenäistä kansantaloudellista kokonaisuutta, niin mitään sosialismia ei siitä tule”¹.

Maatalouteen nähden teollisuus on johtava tekijä. Maatalous on valtavassa määrin riippuvainen teollisuudesta, joka tuottaa traktoreita, kombaineja ja muita maatalouskoneita ja varaosia niihin, polttoainetta, kivennäislannoitteita, kemikaaleja ja viljelyskasvien tuho-
laisten torjumista varten jne. Sosialistisen maatalouden jatkuva nousu voidaan varmistaa vain sillä perustalla, että niiden tuotantovälineiden tuotanto, joita sosialistinen teollisuus toimittaa maataloudelle, kasvaa nopeasti.

Samalla teollisuuden ja kansantalouden muiden alojen kehitys on riippuvainen maataloustuotannon keskeytymättömästä ja nopeasta noususta. Kansan hyvinvoinnin kohoaminen ja kaupunkiväestön lukumäärän kasvu vaatii viljan, lihan, maidon, perunan, vihannesten ja muiden maataloustuotteiden tuotannon lisäämistä. Teollisuustavaroiden valmistuksen laajentaminen on mahdollista vain sillä pohjalla, että lisätään kevyen- ja elintarviketeollisuuden aloja varten maataloudesta saatavien raaka-aineiden: puuvillan, pellavan, villan, sokerijuurikkaan, öljykasvien jne. tuotantoa.

Sosialistinen maatalousjärjestelmä tekee mahdolliseksi maataloustuotannon järjestelmällisen kasvun ja sen tavarantuotannon lisääntymisen.

Työn tuottavuus koko Neuvostoliiton sosialistisessa maataloudessa oli v. 1954 kolme kertaa suurempi kuin vallankumousta edeltäneessä maataloudessa, mikä on todistuksena tuotannon suurista etuisuuksista kollektiivitalouksissa ja neuvostotiloilla.

SNTL:n maatalouden tavarantuotto lisääntyi vuodesta 1926/27 vuoteen 1952/53: viljan osalta 10,3 miljoonasta 40,4 miljoonaan tonniin, perunan osalta 3 miljoonasta 12,5 miljoonaan tonniin, lihan (elopainoa) 2,4 miljoonasta 5 miljoonaan tonniin, maidon 4,3 miljoonasta 13,2 miljoonaan tonniin. Suuria menestyksiä on saavutettu puuvillan, sokerijuurikkaan ja eräiden muiden raaka-ainekasvien tuotannossa.

Mutta maataloustuotannossa saavutettu taso ei vastaa maatalouden koneellistuneisuuden korkeaa tasoja eikä niitä mahdollisuuksia, jotka sisältyvät sosialistiseen maatalousjärjestelmään, se ei tyydytä vielä väestön kasvanutta ravintoainetarvetta eikä teollisuutta maataloudesta saatavilla raaka-aineilla.

Jotta voitaisiin tyydyttää väestön kaikki mitä erilaisimmat ravintoainetarpeet ja kehittää laajaperäisesti kevyen ja ravintoaineteollisuuden eri aloja, on välttämätöntä, ettei ainoastaan lisätä

¹ J. V. Stalin, Kysymyksiä ja vastauksia, Teokset, 7. osa, s. 200. (Suom. s. 211.)

nopeasti koko maataloustuotantoa, vaan myös parannetaan sen rakennetta (karjanhoidon, arvokkaiden maatalouskasvien jne. suhteellisen osuuden lisääminen).

Tämä vaatii ennen kaikkea lisäämään viljantuotantoa. Viljatalous on koko maataloustuotannon perusta. Karjatalousongelman ratkaisemiseksi mahdollisimman lyhyessä ajassa koko karjakanta on turvattava viljarehulla: maissilla, ohralla ja kauralla. Puuvillan, pellavan, sokerijuurikkaan, auringonkukan ym. raaka-ainekasvien tuotannon laajentaminen vaatii, että näitä viljelyskasveja tuottavat työntekijät turvataan viljalla. Kaikkien maatalousalojen kehitys riippuu näin ollen viljantuotannon kohottamisesta.

Väestön ravintoainetarpeiden kaikinpuolinen tyydyttäminen ja ravitsemuksen kokoomuksen parantaminen vaatii kehittämään edelleen karjataloutta ja kaikkia muita maatalouden aloja: perunanviljelyä, vihannesviljelyä, puutarhanhoitoa, viininviljelyä jne. Maan väestön turvaamiseen riittävästi maataloustuotteilla ja teollisuuden turvaamiseen raaka-aineilla on sosialistisella maataloudella suuria mahdollisuuksia, joita ei ole vielä läheskään käytetty.

Raskaan teollisuuden kehittämisessä saavutettu suuri menestys antoi Kommunistiselle puolueelle ja Neuvostovaltiolle mahdollisuuden hahmoitella vuosina 1953—1954 maataloustuotannon kaikkien alojen jyrkän kohottamisen ohjelman ja ryhtyä toteuttamaan sitä käytännössä. NKP:n KK:n tammikuun Täysistunto (1955) teki päätöksen vuotuisen viljasadon kohottamisesta lähimmän 5—6 vuoden kuluessa 10 miljardiin puutaan ja tärkeimpien karjataloustuotteiden tuotannon lisäämisestä kaksinkertaiseksi ja enemmänkin. Viljasadon lisäämisen keinoja ovat: satoisuuden kohottaminen kaikilla viljelmillä, satohäviöiden pienentäminen viljankorjuussa, uudismaiden ja nurmettuneiden maiden käyttöönotto. Viljantuotannon jyrkällä lisäämisellä on tavattoman tärkeä merkitys kommunistisen rakennustyön suurten suunnitelmien toteuttamiselle. Taistelu viljantuotannon lisäämiseksi on taistelua Synnyinmaamme taloudellisen mahdin lujittamiseksi ja kansan hyvinvoinnin edelleen kohottamiseksi.

Vuotuisen viljasadon lisääminen 10 miljardiin puutaan tekee mahdolliseksi turvata täydellisesti kaikki viljantarpeet, luoda suurempia varastoja, laajentaa ulkomaankauppaa, sekä antaa karjataloudelle yli 4 miljardia puutaan viljaa, varsinkin maissia, ja lisäksi huomattavan määrän leseitä, öljykakkuja ja erilaisia rehusekoitteita. Karjatalous saa lujan rehuperustan, muodostuu korkeatuottoiseksi ja runsaasti tavaraa tuottavaksi sekä turvaa väestön riittävällä määrällä karjataloustuotteita.

Parhaimpien kollektiivitalouksien, kone- ja traktoriasemien sekä neuvostotilojen kokemus osoittaa, että tuo tehtävä voidaan ratkaista lyhyemmässä ajassa.

Maataloustuotannon kaikkien alojen nousun tärkeimpiä ehtoja on maatalouden tärkeimmän tuotannonvälineen, *maan*, mahdollisimman *täydellinen ja monipuolinen käyttö*. Maan kansanomistus

on tärkeä tekijä maataloustuotteiden tuotannon halventamisessa ja neuvostotalonpoikaiston aineellisen aseman jatkuvassa parantamisessa.

Ennen vallankumousta Venäjällä maalaisköyhälistöllä ja keskivarakkailta talonpojilla oli 135 miljoonaa hehtaaria maatalousmaata. Lokakuun sosialistisen vallankumouksen ja kollektiivitalousjärjestelmän voiton tuloksena kollektiivitalonpoikaistolla oli jo v. 1937 käytössään yli 370 miljoonaa hehtaaria maatalousmaata, ts. lähes 3 kertaa enemmän. Nykyisin, ottaen huomioon Ukrainan SNT:n ja Valkovenäjän SNT:n läntisten alueiden, Moldavian SNT:n läntisten piirien ja Itämeren neuvostotasavaltojen kollektiivitaloudet, kollektiivitalonpoikaistolla on käytössään 397 miljoonaa hehtaaria maatalousmaata ja kaikkiaan, ottaen huomioon metsät ja muut maat, jotka toistaiseksi eivät ole maatalouden käytössä, kollektiivitalouksille on varmistettu ikuisen käyttöön 578 miljoonaa hehtaaria maata. Sen lisäksi on kollektiivitalouksilla pitkäaikaisessa käytössä maksutta 180 miljoonaa hehtaaria valtion maa- ja metsävarannosta, josta 66 miljoonaa hehtaaria on maatalousmaata.

Neuvostotiloilla on lähes 70 miljoonaa hehtaaria maatalousmaata ja tuotantolaitosten ja virastojen aputalouksilla sekä muilla maankäyttäjillä yli 19 miljoonaa hehtaaria maata.

Kollektiivitalouksilla ja neuvostotiloilla on valtavat reservit käyttämättömiä hedelmällisiä *uudis- ja nurmeltuneita* maita. Näiden maiden käyttöönotto antaa mahdollisuuden lisätä lyhyessä ajassa maataloustuotteiden tuotantoa.

Kansantaloudellinen välttämättömyys lisätä viljan ja muiden maataloustuotteiden tuotantoa on vaatinut suurten yleisvaltakunnallisten töiden suorittamista Neuvostoliiton maarikkauksien mahdollisimman täydelliseksi käyttämiseksi. NKP:n KK:n helmi-maaliskuun Täysistunnon (v. 1954) päätöksen „Viljantuotannon lisäämisestä edelleen maassa sekä uudis- ja nurmeltuneiden maiden käyttööntamiseksi” ja Kommunistisen puolueen ja Neuvostohallituksen myöhäisempien päätösten mukaisesti on hyväksytty valtava suunnitelma uudis- ja nurmeltuneiden maiden viljelykseen ottamisesta etupäässä maan itäisillä alueilla, minkä tarkoituksena on laajentaa viljan ja muiden maatalouskasvien kylvöalaa uusilla viljelykseen otetuilla mailla v. 1956 mennessä 28—30 miljoonaan hehtaariin. Tämän koko kansaa koskevan tehtävän menestyksellinen suorittaminen teki jo v. 1954 ja vuoden 1955 alkupuoliskolla mahdolliseksi kyntää yli 26 miljoonaa hehtaaria mitä hedelmällisimpiä uudis- ja nurmeltuneita maita kollektiivitalouksissa ja neuvostotiloilla.

Kullekin kollektiivitaloudelle ja neuvostotilalle varmistetut laajat maa-alueet tekevät mahdolliseksi käyttää mahdollisimman tuottavasti traktoreita, leikkuupuimureita ja muita monimutkaisia maatalouskoneita, ottaa käytäntöön oikeat viljelyskierrot, suorittaa maanparannustöitä, rakentaa kastelu- ja maankuivauskanavia, istuttaa metsää jne. Maa, osoitti Marx, paranee jatkuvasti, jos sitä oikein käsitellään. Sosialistinen järjestelmä antaa täydet mahdollisuudet luoda järkipärisen maatalousjärjestelmän, joka takaa maaperän hedelmällisyyden järjestelmällisen lisääntymisen ja maataloustuotannon korkeimman tuottavuuden.

Järkiperäinen maatalousjärjestelmä edellyttää sen voimaperäistämistä. Maatalouden *voimaperäistäminen* merkitsee tuotannonvälineiden lisäsjoituksia kyseessä olevalle maa-alalle ja taloudenhoitomenetelmien parantamista, minkä tarkoituksena on saada jokaiselta maatalouden käytössä olevalta hehtaarilta mahdollisimman suuri määrä tuotteita samalla kun supistetaan työn ja varojen kulutusta tuoteyksikköä kohti. Voimaperäistäminen edellyttää keino-lannoitteiden ja orgaanisten lannoitteiden käyttöä, suurituottoisten karjarotujen kasvattamista, maa- ja karjataloustieteen uusimpien saavutusten soveltamista tuotantoon jne. Tämä on sosialistisen maatalouden kehityksen peruslinja.

Kone- ja traktoriasemat kollektiivitaloustuotannon teollisena perustana. Kollektiivitalouksia palvelevat valtion kone- ja traktoriasemat, joihin on keskitetty maataloustuotannon tärkein kalusto.

Maatalouden tärkeimpien tuotannonvälineiden keskittäminen valtion haltuun on kollektiivitalousjärjestelmän valtava etuisuus. Maataloustekniikka kehittyy keskeytymättä yhä täydellisemmäksi. Ilman sitä ei sosialistisen maatalouden eteenpäinmeno ole ajateltavissa. Lukuisten, yhä täydellisempien koneiden luominen vaatii suuria perussjoituksia, jotka korvaavat kustannukset monien vuosien kuluttua. Neuvostovaltio sijoittaa maatalouteen huomattavassa ja yhä suuremmassa mitassa varoja, mikä ei olisi erillisten, ei suurimpienkaan maataloudellisten yritysten voimien mukaista.

Yksinomaan v. 1953 maatalouden kehittämiseen käytettiin valtion budjetista ja muista valtion varoista 52 miljardia ruplaa. V. 1954 nämä menot nousivat 74,4 miljardiin ruplaan. Kaikista budjettimäärärahoista käytettiin v. 1954 kone- ja traktoriasemien jatkuvaan lujittamiseen yli 32 miljardia ruplaa.

Kone- ja traktoriasemat ovat kollektiivitalouden tuotannon teollinen, materiaallinen ja teknillinen perusta ja kollektiivitalouksien kehityksen ratkaiseva voima. Kone- ja traktoriasemien välityksellä toteutuu teollisuuden ja maatalouden tuotannollinen liittyöyhteys. Kone- ja traktoriasemien ja kollektiivitalouksien keskinäissuhteissa ilmenevät työväenluokan ja kollektiivitalonpoikaiston väliset sosialistiset tuotantosuhteet.

Kone- ja traktoriasemien ansiosta kollektiivitalouksien kehitys tapahtuu korkeatasoisimman tekniikan pohjalla. Kollektiivitaloustuotannon korkea koneellistamistaso on työn tuottavuuden kohoamisen perustana kollektiivitalouksissa. Koneellistaminen on valtavassa määrässä helpottanut kollektiivitalonpoikien työtä ja tehnyt mahdolliseksi suorittaa maataloustyöt maataloustieteen sääntöjä vastaavina määrääaikoina ja soveltaa uusimman maataloustekniikan saavutuksia. Kone- ja traktoriasemien koneiden laaja käyttö kollektiivitaloustuotannossa säästää suuresti maataloustuotteiden tuotantoon käytettävän työn kulutusta.

Kone- ja traktoriasemilla oli vuoden 1954 alussa enemmän kuin kolme neljänneistä kone- ja traktoriasemilla ja kollektiivitalouksissa olevien voimakoneiden (sähkövoimakoneet siihen lukien) yhteisestä tehosta. Kone- ja traktoriasemien

voimin suoritettiin v. 1954 yli 80% kollektiivitalouksien pääasiallisista peltotöistä, muun muassa melkein kaikki kynnöt. V. 1953 kone- ja traktoriasemien traktorien ja kombainien avulla suorittamissa töissä säästettiin 23 miljoonan vuosityöläisen työ verrattuna siihen, mitä samojen töiden suorittamiseen yksilöllisten talonpoikaistalouksien oloissa olisi tarvittu.

„Kone- ja traktoriasemien perustehtävänä on kohottaa kaikin tavoin kaikkien maatalouskasvien satoisuutta kollektiivitalouksissa, turvata yhteiskunnallisen karjakannan kasvu kohottamalla saman- aikaisesti sen tuottoa, lisätä maatalouden ja karjanhoidon kokonais- ja tavaratuottoa palvelemissaan kollektiivitalouksissa”¹.

Tärkeimpänä edellytyksenä tämän tehtävän ratkaisemiseksi on kollektiivitaloustuotannon kaikkien alojen — viljatalouden, raaka- ainekasvien ja rehujen tuotannon, perunan, vihannesviljelyn sekä kollektiivitalouksien karjafarmien suuritöisten työvaiheiden — täyskoneellistaminen. Kone- ja traktori- sekä erikoisasemille on muodostettu teknillisesti ammattitaitoisten vakinaisten työläisten — traktorinkuljettajien, traktoriprikaatien prikiatiirien, leikkuupuimureiden ja muiden monimutkaisten maatalouskoneiden käyttäjien — kantajoukko. Tämä tekee mahdolliseksi käyttää runsasta ja monimutkaista maataloustekniikkaa mahdollisimman täydellisesti ja tuottavasti.

Suurina kollektiivitalouksia palvelevina teollisuustyyppisinä valtion tuotantolaitoksina kone- ja traktoriasemien tehtävänä on toimia korkean maanviljelyskulttuurin juurruttajina ja kollektiivitaloustuotannon järjestäjinä. Neuvostovaltio suorittaa johtotehtävänsä kollektiivitalouksien organisaation ja talouden lujittamisessa kone- ja traktoriasemien kautta. Kone- ja traktoriasemat auttavat niitä yhteistalouden suunnittelussa, työn oikeinjärjestämisessä, työntekijäin kouluttamisessa sekä neuvostomaaseudun koko taloudellisessa, poliittisessa ja kulttuurielämässä.

Vuoteen 1953 saakka oli kone- ja traktoriasemilla oleva runsas ja mutkikas tekniikka uskottu kausityöläisille — kollektiivitalonpojille —, joita kollektiivitaloudet lähettivät työhön kone- ja traktoriasemille ainoastaan peltotöiden ajaksi. NKP:n KK:n syyskuun Täysistunnon (v. 1953) päätöksen mukaisesti luotiin kone- ja traktoriasemille vakinainen koneenhoitajakunta. Kone- ja traktoriasemien vakinaisten työläisten yhteinen lukumäärä teki v. 1954 lähes 2 miljoonaa, josta traktorinkuljettajia yli miljoonan, traktoriprikaatien prikiatiireja ja heidän apulaisia — 200 000, kombaininkuljettajia — 240 000. Koneenhoitajien kouluttamiseksi maataloutta varten on järjestetty opistoverkosto.

Kone- ja traktoriasemat palvelevat kollektiivitalouksia sopimus- ten perusteella, joita ne solmivat näiden kanssa ja joilla on kum- paakin puolta velvoittava lainvoima. Kone- ja traktoriaseman toiminnan taloudellinen perusosoitin on se, että kyseessä olevan kone- ja traktoriaseman palvelema kollektiivitalous saa mahdolli- simman suuren tuotemäärän ja rahatulon maatalousmaan jokaiselta

¹ NKP:n KK:n vuoden 1953 syyskuun Täysistunnon päätös, „NKP edustaja- kokousten, konferenssien ja KK:n täysistuntojen päätöslauselmissa ja päätök- sissä”, II osa, 7. painos, 1953, s. 1182.

100 hehtaarilta mahdollisimman pienellä työn ja varojen kulutuksella tuoteyksikköä kohti. Kone- ja traktoriasemat ovat vastuussa maataloustuotteiden valtionhankintojen suorittamisesta kollektiivitalouksissa.

Kone- ja traktoriasemien ja kollektiivitalouksien välillä solmitujen sopimusten mukaisesti kollektiivitaloudet maksavat kone- ja traktoriasemien niille suorittaman työn luontoismuodossa — maataloustuotteilla, mutta eräät työt rahassa. *Luontoismaksu* kone- ja traktoriaseman työstä on kollektiivitalouden kokonaistuotteen osa, joka korvaa kollektiivitalouden tuotteiden tuotannon aiheuttamat valtion kone- ja traktoriaseman kulut. Luontoismaksussa olennoituu aikaisemmin tehty työ, joka sisältyy kone- ja traktoriaseman kulutettuihin tuotannonvälineisiin, samoin kuin uusi kulutettu kone- ja traktoriasemien työntekijäin työ, joka muodostuu itseä varten tehdystä ja yhteiskuntaa varten tehdystä työstä. Luontoismaksuhinnoittelu kone- ja traktoriasemien työstä on kiinteä, porrastettu maan eri vyöhykkeiden mukaan niiden taloudellisista ja luonnon-ehdoista riippuen. Maatalouskasvien satoisuussuunnitelmien ylittämistä kone- ja traktoriasemat saavat kollektiivitalouksilta tietyn osan siitä sadosta, joka ylittää suunnitelman.

Realisoidessaan kollektiivitalouksilta luontoismaksuna tulevat maataloustuotteet valtio saa rahavaroja, jotka käytetään kone- ja traktoriasemien tuotannonvälinekulujen korvaamiseen ja kone- ja traktoriasemien työntekijäin työpalkkoihin. Luontoismaksuna tulevien maataloustuotteiden realisoinnilla valtio saa myös puhdasta tuloa, joka käytetään olemassa olevien kone- ja traktoriasemien laajentamiseen ja uusien rakentamiseen sekä muihin koko kansan tarpeisiin.

Kiinteiden luontoismaksuperusteiden säätäminen on tärkeimpiä edellytyksiä kone- ja traktoriasemien siirtymiselle budjettirahoituksesta itsekannattavuuden pohjalle, minkä tarkoituksena on, että jokainen kone- ja traktoriasema järjestää menonsa saamiensa tulojen mukaisesti. Itsekannattavuuden juurruttamisella käytäntöön kone- ja traktoriasemilla ja säästäväisyyden noudattamisella on tärkeä merkitys siinä mielessä, että saataisiin alennettua luontoismaksuna saatavan maataloustuotteen omakustannusarvoa kultakin sentaalilta, kone- ja traktoriasemien työtä täydellisemmin ja tuloksellisemmin, koneet kunnostettua hyvin ja aikanaan ja huolellisemmin hoidettua.

Sitä periaatetta, että työntekijäin tulee olla aineellisesti kiinnostuneita työnsä tuloksista, sovelletaan kone- ja traktoriasemilla erikoisissa muodoissa, jotka eroavat muissa valtion tuotantolaitoksissa ja kollektiivitalouksissa käytännössäolevista työnmaksumuodoista. Traktoriprikaatien vakinaiset ja kausityöläiset saavat työstään työpalkan *raha-* ja *luontoismuodossa* suorituspalkkaperusteen mukaan. Tällöin peltotöiden ajalta työpalkka lasketaan työpäiväyksiköissä suorituskriteerien täyttämisen ja hinnoitteluperusteiden mukaan. Valtio maksaa kone- ja traktoriasemien välityksellä traktoriprikaatien vakinaisille ja kausityöläisille jokaisesta tehdystä työpäiväyksiköstä *taatan minimipalkan* luontoismuodossa (viljassa). Sen suuruus riippuu maatalouskasvien satoisuutta koskevan suunnitelmatavoitteen täyttämistä ja ylittämistä palveltavissa kollektiivitalouksissa.

Tämän lisäksi traktoriprikaatien työläiset saavat tekemistään työpäiväyksistä siltä kollektiivitaloudelta, jossa kone- ja traktoriaseman traktoriprikaati työskentelee, erotuksen työpäiväyksiköstä tosiasiallisesti luovutetun viljan ja taatun minimipalkan välillä samoin kuin kaikkia muita maataloustuotteita rinnan kollektiivitalonpoikien kanssa. Peltotöihin kuulumattomista muista töistä (korjauspajoissa, karjatalousfarmien koneellistamistöissä ja rakennustöissä kone- ja traktoriasemilla) kone- ja traktoriasemat maksavat työläisilleen rahapalkan suoritushinnoittelun mukaan.

Kone- ja traktoriasemien työntekijäin työnmaksujärjestelmä saa heidät aineellisesti kiinnostuneiksi siitä, että maataloustekniikkaa käytetään parhaalla tavalla ja kohotetaan kollektiivitaloustuotantoa.

Kollektiivitalouksien yhteistalous. **Kollektiivitaloustuotannon suunnittelu.** Kollektiivitalouksilla, joiden ei tarvitse kuluttaa suuria varoja maan ostoon ja vuokraamiseen eikä tärkeimpien tuotannonvälineiden ostamiseen, on mahdollisuus käyttää lisääntyviä tulojaan yhteistaloutensa kehittämiseen. *Kollektiivitalouden yhteistalous* on järjestetty valtion maalle ja sitä hoidetaan kone- ja traktoriasemille keskitetyn ja koko kansan omaisuutta olevan nykyaikaisen tekniikan avulla. Arttelien tuotannonvälineet ja kollektiivitalouksien tuotteet ovat osuuskunnallis-kollektiivitaloudellista omaisuutta.

Koska maatalousartteli on luonteeltaan osuuskuntatyypinen laitos, sen yhteiskunnallistetut tuotannonvälineet kuuluvat kollektiivitalouden jakamattomaan varantoon. *Kollektiivitalouden jakamaton varanto* sisältää: kollektiivitalouden työkalut, vetojuhdat ja hyötykarjan, rakennukset, kuljetusvälineet, aputuotantolaitokset, monivuotiset istutukset, kastelulaitteet, materiaalit ja yhteiskunnallisen talouden kehittämiseen tarkoitetut rahavarat. Jakamattomaan varantoon kuuluvat myös kulttuuritoimintaa ja jokapäiväisiä elämäntarpeita palvelevat rakennukset (kollektiivitalouksien kerhot, talot, lukutuvat, lastentarhat jms.). Jakamattomien varantojen herkeämätön kasvu on mitä tärkein kollektiivitalouksien yhteistalouden kehityksen ja kollektiivitalouksien rikkauden lisääntymisen ehto.

Kollektiivitalouksien perussijoitukset menevät talousrakennusten, karjasuojien, kastelu- ja maankuivauskanavien sekä vesisäiliöiden rakentamiseen, maiden puhdistamiseen pensaikoista, kollektiivitalouksien sähköasemien ja muiden laitteiden rakentamiseen. Perussijoitukset, joita kollektiivitaloudet ovat tehneet yhteistalouteensa kollektiivitalouksien omista varoista ja kollektiivitalonpoikien työnä, lukuunottamatta menoja karjan lisäämiseen, olivat vuosina 1946—1950 noin 40 miljardia ruplaa, vuosina 1951—1954 52 miljardia ruplaa. Sen lisäksi kollektiivitaloudet käyttivät vuosina 1946—1950 yhteisen karjakannan ja siipikarjan lisäämiseen yli 11 miljardia ruplaa ja vuosina 1951—1954 yli 6 miljardia ruplaa.

Suurina sosialistisina tuotantolaitoksina kollektiivitaloudet eivät voi tulla toimeen ja kehittyä itsestäänsujumisen varassa, vaan ne vaativat suunnitelmallista talouden johtoa. Kollektiivitalouksien yhteistalouden suunnitelmallinen kehittäminen jatkuvan nousun suuntaan on kollektiivitalonpoikien aineellisen ja kulttuurielämän tason kohottamisen perusta. Sosialistisen kansantalouden

järjestelmään kuuluvina kollektiivitalouksien tulee yhteistalouden kaikinpuolisen kehittämisen tietä lisätä yhä kasvavassa määrässä tavarantuotantoon sellaisiin mittoihin, kuin kaupunkien ja teollisuuskeskusten varustelu, ulkomaankaupan tarpeet ja varastojen muodostaminen vaativat. Kollektiivitalouksissa laaditaan perspektiivisuunnitelmia niiden kansantaloudellisten tehtävien ratkaisemiseksi, joiden tarkoituksena on maatalouden jyrkkä kohottaminen mahdollisimman lyhyessä ajassa, ja vuosisuunnitelmat laaditaan sen mukaisesti.

Kollektiivitalouksien tuotannon valtiosuunnittelussa on lähtökohtana kolhooseilta valtion käyttöön tulevan tavarantuoton suunnittelu.

Kollektiivitalouksien tavarantuotto lisääntyy sitä mukaa kuin yhteistalous kasvaa. Maatalouden suunnitelmallinen johtaminen edellyttää välttämättömäksi maa-alan mahdollisimman tuottavan käytön. Kollektiivitalouksien taloudellisen toiminnan tulosten tärkein taloudellinen osoitin on mahdollisimman suuren tuotemäärän saanti maanviljelyksessä ja karjan hoidossa maatalousmaan — peltojen, niittyjen, laidunten — 100 hehtaaria ja käytettyä työpäiväyksikköä kohti.

Maatalouden kehityksen valtiosuunnitelmassa määritellään ennakoita, paljonko valtio saa peltoviljelys- ja karjataloustuotteita luovutusvelvollisuuden perusteella, kone- ja traktoriasemien työstä suoritettavina luontoismaksuina sekä ennakkosopimusten ja ostojen perusteella. Kone- ja traktoriasemia varten säädetään kollektiivitalouksissa suoritettavan traktorityön määrä. Kollektiivitalouksien on yhdessä kone- ja traktoriasemien kanssa suunniteltava maataloustuotteiden tuotannon taso sellaiseksi, joka täydellisesti turvaa suunniteltujen tehtävien täyden peltoviljelys- ja karjataloustuotteiden luovutuksessa ja myynissä valtiolle sekä yhteistalouden ja kollektiivitalonpoikien tarpeet. Tätä vastaavasti kollektiivitaloudet määrittelevät oman harkintansa mukaisesti eri viljelyskasvien kylvöalat, satoisuuden, karjakannan luvun lajeittain ja karjatalouden tuottoisuuden sekä maanviljelys- ja karjanhoitoteknilliset toimenpiteet. Viljelyskasvien kylvösuunnitelmat ja karjatalouden kehittämissuunnitelmat käsitellään ja hyväksytään kollektiivitalonpoikien yleisissä kokouksissa.

Tällainen järjestys suunnittelussa auttaa herättämään kollektiivitalouksissa aloitteellisuutta mahdollisimman suuren tuotemäärän saamiseksi kollektiivitalouksien käyttöön kiinnitettyjen maiden kultakin hehtaarilta.

Mainitulla järjestyksellä maatalouden suunnittelussa pyritään niin ikään herättämään kollektiivitalonpojissa ja kone- ja traktoriasemien työntekijöissä suurempaa taloudellista aloitteellisuutta ja kiinnostusta siihen, että kollektiivitalouksien taloutta kehitetään monialaiseksi ottaen huomioon maan eri seutujen luonnonehdot ja taloudelliset edellytykset.

Monialaisen talouden harjoittaminen on sosialististen maatalous-tuotantolaitosten tärkeimpiä etuisuuksia. Monialainen talous antaa mahdollisuuden maataloustuotannon eri alojen, ennen kaikkea peltoviljelyn ja karjanhoidon järkipäraseen yhdistämiseen ja mahdollisimman suuren tuotemäärän saamiseen kultakin hehtaarilta. Kollektiivitalouksissa, jotka maan eri alueiden taloudellisia ja luonnonehtoja vastaavasti yhdistävät oikealla tavalla viljan, raaka-ainekasvien, rehu- ja vihanneskasvien tuotannon ja karjanhoidon, tulee työvoima vuoden mittaan käytetyksi täydellisemmin ja tasaisemmin ja päästään parempiin työn tuottavuuden osoittimiin ja talouden korkeampaan tuottoisuuteen. Rahavaroja saadaan monialaisessa taloudessa vuoden kuluessa säännöllisemmin, mikä tekee mahdolliseksi rahoittaa taloustoimintaa hyvissä ajoin.

Monialainen talous ei tee mahdolltomaksi, vaan edellyttää maan alueiden, piirien ja erinäisten talouksien erikoistumista eri alojen, viljelyskasvien ja karjalajien mukaan. Sosialistisen maataloustuotantolaitoksen oikea hoitaminen sulkee pois niin sen universaalisuuden, mikä on ominaista talonpoikaiselle pientaloudelle, jossa viljellään mitä erilaisimpia viljelyskasveja etupäässä omaa kulutusta varten, kuin myös jonkin yhden viljelyskasvin viljelemiseen erikoistuneiden kapitalististen talouksien yksipuolisen kehittymisen (monokulttuurin).

Sosialistisessa maataloudessa *erikoistuminen* merkitsee ensiksi maan kunkin alueen ja piirin konkreettisten luonnonehtojen ja taloudellisten edellytysten mahdollisimman täydellistä hyväksikäyttöä yhteiskunnalle tarpeellisen tietyn tuotteen suunnitelmallista tuottamista varten (esim. puuvillan tuottaminen Neuvostoliiton keskiaasialaisissa tasavalloissa), toiseksi talouden perus- ja sivu-alojen, ennen muuta maanviljelyn ja karjanhoidon, vilja-, raaka-aine- ja vihanneskasvien viljelyn oikeaa yhdistelyä sekä kolmanneksi sellaisten maatalouskasvien viljelemistä ja sellaisten kotieläinten hoitamista, joita varten piirissä on edellytykset ja jotka takaavat sen, että mahdollisimman pienellä työn ja varojen kuluksella tuoteyksikköä kohti saadaan mahdollisimman paljon korkealaatuisia tuotteita.

Myös maan maataloustuotannon suunnitelmallisen sijoittamisen tulee vastata näitä vaatimuksia. Viljakasvien viljelyn ja karjatalousalojen kaikenlainen kaavamainen sijoittelu, samanlaisten viljelyskiertojen ja viljelysmenetelmien soveltaminen ottamatta huomioon piirin luonnonehtoja ja taloudellisia edellytyksiä on ristiriidassa sosialistisen suunnitelmatalouden järkipäraseen hoidon periaatteiden kanssa.

Kollektiivitalouksien työn sosialistiset järjestelymuodot. Työpäiväyksikkö. Maatalousarttelin yhteistaloutta hoidetaan kollektiivitalonpoikien yhteisen työn pohjalla. Työn järjestelyn perusmuoto kollektiivitalouksissa on vakinainen *tuotantoprikaati*, jonka kollektiivitalouden hallinto muodostaa töiden suorittamiseksi yhteistalouden jollakin alalla.

Tuotantoprikaatit voivat olla: peltoviljelys-, karjanhoito-, rehunhankinta-, vihannesviljely-, hedelmänviljely-, rakennusprikaateja ym.

Peltoviljelysprikaatille luovutetaan kollektiivitalouden viljelyskierrosta lohkoja, joiden koon täytyy taata kone- ja traktoriaseman traktorien, leikkuupuimurien ja muiden koneiden korkeatuottoinen käyttö kaikkien maataloustöiden suorituksessa. Jokaisen peltoviljelysprikaatin käyttöön kiinnitetään vetojuhtia, tarpeellinen maatalouskalusto ja talousrakennukset. Jotta käsivoimin suoritettavan työn käyttö suuritoisessa maatalouskasvien viljelyksessä olisi tuottavampaa, peltoviljelysprikaatin puitteissa muodostetaan *ryhmiä*. Ryhmä on välittömästi peltoviljelysprikaatin prikatiiirin alainen. NKP:n KK:n kesäkuun Täysistunto (v. 1954) piti välttämättömänä, että samalla kun lujitetaan tuotantoprikaateja kollektiivitalouksissa, kannustetaan ryhmien perustamista vakokasvien (perunan, maissin, juurikkaiden yms.) sekä raaka-ainekasvien viljelyssä ja avustetaan niitä kaikin tavoin saamaan korkeita satoja niille luovutetuilta palstoilta.

Karjanhoitoprikaateja järjestetään niitä töitä varten, joita suoritetaan kollektiivitalouksien farmeissa. Kunkin karjanhoitoprikaatin hoidettavaksi kiinnitetään tavallisesti yksi farmi karjanhoitoon tarvittavine rakennuksineen ja tuotannonvälineineen.

Kone- ja traktoriasemien mutkikkaan tekniikan mahdollisimman tehokkaan käytön tärkeänä edellytyksenä on kone- ja traktoriasemien ja kollektiivitalouksien kitkattoman yhteistyön varmistaminen. Tämä saavutetaan yhteensovittamalla kone- ja traktoriaseman traktoriprikaatin ja kollektiivitalouden vakinaisten tuotantoprikaatien työ. Kone- ja traktoriaseman kukin traktoriprikaati palvelee monien vuosien ajan yhtä tai muutamia kollektiivitalouden työprikaateja.

Työn mukaan tapahtuvan jaon taloudellisen lain vaatimukset toteutetaan kollektiivitalouksissa työpäiväyksikön välityksellä, mikä vastaa osuuskunnallis-kollektiivitaloudellisen omistuksen luonnetta. *Työpäiväyksikkö* on kollektiivitalouden yhteistaloudessa kulutetun kollektiivitalonpoikien työn mitta, joka määrää samalla jokaisen kollektiivitalonpojan osuuden kollektiivitalouden tuloista. Työpäiväyksiköissä otetaan lukuun kollektiivitalonpoikien työn kulutus yhteistaloudessa: työpäiväyksikköjen mukaan kollektiivitalous jakaa kollektiivitalonpoikien kesken sen osan tuloista, joka menee henkilökohtaiseen kulutukseen.

Kollektiivitalouksissa säädetään jokaisesta työstä päivän *työnormi*, jossa on otettu huomioon vetojuhtien ja koneiden kunto ja maaperän laatu ja joka on kohtuullinen tunnollisesti työskentelevälle kollektiivitalonpojalle. Työnormia vastaavasti suoritetaan *hinnoittelu työpäiväyksiköissä* riippuen vaaditusta työntekijän ammattitaidosta ja kyseessä olevan työn vaikeudesta, raskaudesta ja tärkeydestä arteilille. Päivän työnormin täyttäminen suhteellisen yksinkertaisissa peltotöissä hinnoitetaan yhdeksi työpäiväyksiköksi. Kaikki muut työläjit kollektiivitaloudessa hinnoitetaan joko tämän alle tai yli. Työpäivän aikana kollektiivitalonpojalle voidaan laskea joko yksi työpäiväyksikkö, osa työpäiväyksiköstä tai useita työpäiväyksikköjä suoritettun työn laatua ja suorituskorkeuden täyttämisen tai ylittämistä vastaavasti. Työpäiväyksikkö eroaa niin ollen työpäivästä. Kollektiivitaloudet suunnittelevat, paljonko tullaan kuluttamaan työpäiväyksikköjä eri aloilla ja eri viljelmillä sekä valvovat tiukasti, että työpäiväyksiköt lasketaan oikein ja sitä työtä vastaavasti, minkä työprikaati, ryhmä ja yksittäiset kollektiivitalonpojat ovat suorittaneet.

Työpäiväyksikössä otetaan siis huomioon niin kollektiivitalonpoikien työn määrä kuin laatukin erilaisissa töissä, mikä tekee mahdolliseksi kollektiivitalouden erilaatuisten töiden vertailun. Ammattityö hinnoitellaan työpäiväyksiköissä korkeammaksi kuin

ammattitaitoa vaatimaton työ, ponteva työ korkeammaksi kuin vähemmän ponteva. Työpäiväyksikkö tekee mahdolliseksi vertailla myös tuottavuudeltaan erilaista työtä yhtäläisissä tehtävissä. Suoritusnormin ylittäneelle kollektiivitalonpojalle lasketaan vastaavasti suurempi määrä työpäiväyksiköjä. Työpäiväyksikössä on yksityisen kollektiivitalonpojan työ ilmaistu kollektiivitaloudessa tehdyn välittömän yhteiskunnallisen kokonaistyön osana. Jokaisen kollektiivitalonpojan henkilökohtainen työ kollektiivitaloustuotannossa saa siis yhteiskunnallisen arvion. Työpäiväyksikkö ilmentää kollektiivitalonpoikien välisiä sosialistisia tuotantosuhteita kyseessä olevan kollektiivitalouden puitteissa ja on tärkeä taloudellinen väline kollektiivitaloustuotannon järjestämisessä.

Koska sosialistisen tuotannon kahden perusmuodon olemassaolo aiheuttaa tavarantuotannon ja tavaran kiertokulun, kollektiivitaloudet eivät voi rajoittua kollektiivitaloustuotteiden valmistuskulujen laskemiseen ainoastaan työpäiväyksiköissä. Ne hoitavat rahataloutta: laskevat kollektiivitaloustuotannon tuoton ja tulot rahassa, niillä on rahakasautumista; maksu työpäiväyksiköistä suoritetaan kollektiivitalouksissa paitsi luontois- myös rahamuodossa.

Työpäiväyksikössä ilmenevät sosialismissa vallitsevan tasa-arvoisuuden periaatteet: kaikkien työtätekevien vapautuminen riistosta, jokaisen velvollisuus tehdä työtä ja oikeus saada työstään sen määrää ja laatua vastaavasti. Työpäiväyksikkö takaa tasa-arvoisuuden miesten ja naisten työn maksussa. Kollektiivitalousjärjestelmä on tehnyt lopun talonpoikaisnaisen vuosisataisesta taloudellisesta eriarvoisuudesta. Vasta kollektiivitaloudessa talonpoikaisnainen on saanut mahdollisuuden asettua tasavertaisena miehen rinnalle.

Työpäiväyksikkö on näin ollen kollektiivitalousjärjestelmän synnyttäjä uusi taloudellinen kategoria.

Kollektiivitaloustuotannon tuotteet. Kollektiivitalouksien tulot. Kaikki arttelin yhteistaloudessa valmistetut tuotteet ovat ryhmäomaisuutta, osuuskunnallista ja kollektiivitaloudellista omaisuutta. Kollektiivitalouksien tuotteiden ja tulojen luomiseen eivät kuitenkaan osallistu ainoastaan kollektiivitaloudet, vaan myös kollektiivitalouksissa erittäin tärkeitä töitä suorittavat kone- ja traktoriasemat.

Kollektiivitalouden kokonaistuote on se maataloustuotteiden ja raaka-aineiden yhteinen määrä, minkä yhteistalous on vuoden kuluessa tuottanut. Kollektiivitalouden vuosituotteen arvon eli yhteiskunnallisten tuotantokulujen suuruuden määrää tuossa tuotteessa olennoituneen niin elävän kuin esineellistyneenkin yhteiskunnallisesti välttämättömän työn yhteismäärä, siihen luettuna kyseessä olevan vuoden sadon vaatimat viimevuotiset menot (kesantojen kyntö ja äestys, syyskylvöt, syyskynnöt ym.).

Sitä mukaa kuin kone- ja traktoriasemien osuus kollektiivitalouden tuotannossa kasvaa, kollektiivitalouden tuotteen arvossa olennoituu yhä suurempi määrä teollisuustyöläisten työtä, joka on kulutettu traktorien, kombainien ym. maatalouskoneiden, niiden

varaosien, polttoaineen, voiteluaineiden jne. tuotantoon. Niin ikään lisääntyy kone- ja traktoriasemien insinöörien ja teknikkojen kulutetun ammattitaitoisen työn osuus.

Kollektiivitalouden tuotteen arvon elimellisiä osia ovat ensiksikin kollektiivitalouden ja kone- ja traktoriaseman kulutettujen tuotannonvälineiden arvo; toiseksi kollektiivitalonpoikien ja kone- ja traktoriasemien työntekijäin itseään varten luoman tuotteen arvo; kolmanneksi sen tuotteen arvo, jonka kollektiivitalonpojat ja kone- ja traktoriasemien työntekijät luovat yhteiskuntaa varten.

Osuuskunnallisen ja kollektiivitaloudellisen omistuksen erikoisuuksien ja sen vuoksi, että kollektiivitalouden tuotteen luomiseen osallistuu kone- ja traktoriasema, kollektiivitalouden tuotteen arvon muodostuminen, korvaaminen ja jakaantuminen tapahtuu toisin kuin valtionlaitoksissa, esim. neuvostotilalla. Tällöin on tehtävä ero kone- ja traktoriasemien työn ja välineiden välittömän kulutuksen ja sen työn ja välineiden kulutuksen välillä, minkä on välittömästi suorittanut kollektiivitalous.

Kyseisen kollektiivitalouden ja sitä palvelevan kone- ja traktoriaseman sosialistisen taloudenhoidon tulosten tärkeimpiä osoittimia on *kollektiivitalouden tuotteen omakustannusarvo*. Kollektiivitalouden tuotteen omakustannusarvoa laskettaessa on otettava huomioon tuoteyksikköön kulutettujen kollektiivitalouden ja kone- ja traktoriaseman tuotannonvälineiden arvo ja kollektiivitalonpoikien ja kone- ja traktoriasemien työntekijäin työn maksuun käytetyt varat.

Kone- ja traktoriaseman kuluttamien tuotannonvälineiden arvo, menot kone- ja traktoriaseman työntekijäin työn maksamiseen samoin kuin se puhdas tulo, minkä kone- ja traktoriaseman työntekijät ovat luoneet kollektiivitalouden tuotteen tuotannossa, korvataan niillä maataloustuotteilla, jotka kollektiivitalous luovuttaa luontoismaksuna kone- ja traktoriasemalle. Tämä osa kollektiivitalouden tuotteesta joutuu kollektiivitaloudelta valtiolle saamatta tavaramuotoa, ilman ostoa ja myyntiä. Se muodostaa osan niin sanotusta maaseudun ulkopuolisesta kierrosta ja otetaan huomioon kollektiivitalouden tavarantuotannon määrää laskettaessa.

Kollektiivitaloudet korvaavat kollektiivitaloustuotteen tuotantoon kuluttamansa tuotannonvälineet pääasiassa luontoismuodossa uusintaen ne omassa yhteistaloudessaan. Näihin tuotannonvälineisiin kuuluvat: siemenet, karjanrehu, vetojuhdat ja hyötykarja, orgaaniset lannoitteet jne. Osan kulutetuista tuotannonvälineistä kollektiivitaloudet korvaavat ostamalla niitä valtion ja osuuskunnallisilta järjestöiltä. Näihin tuotannonvälineisiin kuuluvat: autot, pieni talouskalusto, pienehköt voimakoneet, yksinkertaisimmat koneet, keinolannoitteet, rotukarja, rakennusaineet jne.

Kollektiivitaloustuotteiden valmistamiseen kulutettu kollektiivitalonpoikien uusi työ muodostaa *kollektiivitalouden kokonaistulon*. Kokonaistulo on tulos kollektiivitalonpoikien itseään varten tekemästä työstä ja heidän yhteiskuntaa varten tekemästään työstä. Kollektiivitalouden kokonaistulon se osa, jonka luo se itseä varten

tehty työ, minkä kollektiivitalonpojat ovat kuluttaneet yhteistaloudessaan, muodostaa työpäiväyksikköjen mukaan jaetun *kollektiivitalonpoikien henkilökohtaisen tulon*. Tämän lisäksi kollektiivitalonpojat saavat henkilökohtaisia tuloja kotinsa aputaloudesta. Kokonaistulon se osa, jonka luo kollektiivitalonpoikien työ yhteiskuntaa varten (kollektiivitalouden yhteistaloutta ja koko yhteiskuntaa varten), muodostaa *kollektiivitalouden puhtaan tulon*.

Puhtaan tulon suuruus riippuu ennen kaikkea saavutetusta työn tuottavuuden tasosta. Työn tuottavuuden määräävät maataloudessa monet ehdot. Ratkaiseva merkitys työn tuottavuuden kohottamisessa on maataloustöiden koneellistamisella, kone- ja traktoriaseman koneiden ja kollektiivitalouden tuotannonvälineiden mahdollisimman täydellisellä ja tehokkaalla käytöllä, työn oikealla järjestelyllä ja maksulla, sosialistisen kilpailun kehittämällä, maa- ja karjataloustieteen saavutusten ja sosialistisen maatalouden parhaimpien työntekijäin kokemuksen juurruttamisella tuotantoon. Kuten Lenin on sanonut, kaikki eroavaisuudet maataloudellisten yritysten taloudellisessa järjestelyssä, tekniikassa ym. summeerautuvat loppukädessä satoisuudessa. Karjatalouden alalla taloudenhoidon tulokset tulevat näkyviin siinä, paljonko on saatu lihaa, maitoa, villaa ym. karjatalouden tuotteita.

Työn tuottavuuden kohottamisen ja tuoteyksikköön kulutettavan elävän ja esineellistyneen työn säästämisen pohjalla tulee järjestelmällisesti alentaa kollektiivitalouden tuotteiden omakustannusarvoa. Mitä suurempi on työn tuottavuus kollektiivitaloudellisessa tuotannossa, sitä pienemmät ovat tuotannonväline- ja työmaksukulungit laskettuna kultakin sentaalilta viljaa, puuvillaa, pellavaa, juurikkaita, lihaa, maitoa, villaa ja muita maataloustuotteita ja sitä korkeampi on yhteistalouden tuottoisuus. Kulunkien ja tulosten, menojen ja tulojen vertailu, tiukan säästäväisyyden noudattaminen esineellistyneen ja elävän työn käytössä, taistelu kaikenlaisia liiallisuuksia ja tuottamattomia menoja vastaan, tarkoituksenmukainen rahatalouden, luetteloinnin ja tilitysten järjestely ovat välttämättömiä ehtoja johdettaessa oikealla tavalla kollektiivitalouksien yhteistalouden kehitystä jatkuvan nousun suuntaan.

Niiden kulunkien laskemisella, joita kollektiivitalouden tuotteiden tuottaminen vaatii kollektiivitalouksilta ja kone- ja traktoriasemilta, on tärkeä merkitys, sillä se auttaa määrittelemään, kuinka edullista taloudellisesti on niiden taikka näiden maataloustuotteiden tuotanto, sijoittamaan suunnitelmallisesti ja järkipäisesti viljelykasvit ja karjalajit maan eri piireihin, määrittelemään kollektiivitalouksien ja kone- ja traktoriasemien taloudellisen toiminnan tulokset ja niiden tuottoisuustason (kannattavuuden).

Kollektiivitalouden tulot jakaantuvat *luontois- ja rahatuloihin*. Osan työnsä maksusta kollektiivitalonpojat saavat luonnossa (viljana, vihanneksina, lihana, maitona, hedelminä jne.) ja osan — rahassa. Kollektiivitalouksien yhteiskunnallisten varantojen kasvaminen tapahtuu osaksi luontoismuodossa (siemen-, rehu-, ym.

varannot) ja osaksi (jakamaton varanto ym.)—rahamuodossa. Tavaratalouden oloissa kollektiivitalouksien rahatulot esittävät tärkeää osaa kollektiivitaloudellisen tuotannon kehittämisessä ja kollektiivitalonpoikien hyvinvoinnin kasvussa. Kollektiivitalouksien rahatulot muodostuvat siten, että tavaratuotteet realisoidaan valtion hankinta- ja ostojärjestelmän välityksellä valtiolle ja osuuskunnille sekä välittömästi väestölle kollektiivitaloudellisilla markkinoilla.

Merkittävä osa kollektiivitalouksien tavaratuotteesta joutuu valtion käyttöön maataloustuotteiden *valtionhankintoina*, jotka tapahtuvat luovutusvelvollisuuden ja ennakkosopimusten perusteella. Luovutusvelvollisuuden perusteella tapahtuu viljakasvien, karjataloustuotteiden, perunan ja monien vihanneskasvien hankinta; ennakkosopimusten perusteella tapahtuu pääasiassa raaka-ainekasvien hankinta.

Kommunistisen puolueen ja Neuvostovaltion politiikan perustana maataloustuotteiden valtionhankinnoissa ja -ostoissa on se johdonmukaisesti toteutettu periaate, että kollektiivitalouksien ja kollektiivitalonpoikien tulee olla aineellisesti kiinnostuneita maataloustuotteiden valmistuksen lisäämisestä. Tämä saavutetaan säättämällä sellaiset hankinta- ja ostohinnat, jotka takaavat maataloustuotteiden valmistuskustannusten korvaamisen ja kollektiivitalouksien rahatulojen kasvun, sekä soveltamalla kullekin eri alueelle määrättyjä kiinteitä luovutusvelvollisuusnormeja.

Kollektiivitalouksien luovutusvelvollisuuden muodossa tapahtuvat maataloustuotteiden valtionhankinnat suoritetaan *hehtaariperiaatteen* pohjalla, ts. kollektiivitalouden käyttöön kiinnitetyn maan määrää vastaavasti. Jokainen kollektiivitalous on velvollinen myymään valtiolle luovutusvelvollisuuden perusteella tietyn määrän peltoviljelystuotteita kutakin peltohehtaaria kohti ja karjataloustuotteita — kutakin maa-alahehtaaria kohti. Luovutusvelvollisuusnormit hehtaaria kohti ovat vakinaiset. Tällaisen maataloustuotteiden luovutusvelvollisuusjärjestelmän progressiivinen merkitys on siinä, että se herättää kollektiivitalonpojissa yhä enemmän kiinnostusta yhteiskunnallisen peltoviljelyksen ja karjanhoidon kehittämiseen ja kollektiivitalouden yhteismaan mahdollisimman täydelliseen käyttämiseen.

Luovutusvelvollisuusnormien ollessa kiinteitä, vakinaisia kollektiivitaloudet ovat varmoja siitä, että täytettyään velvollisuutensa valtiota kohtaan ne voivat vapaasti, oman harkintansa mukaan käyttää kollektiivitalouden tuotteen.

NKP:n KK:n syyskuun Täysistunnon (v. 1953) päätösten ja Kommunistisen puolueen ja Neuvostovaltion myöhempien päätösten mukaisesti on poistettu sellainen väärä käytäntö hankinnoissa, että parhaalle kollektiivitalouksille säädettiin korotetut luovutusvelvollisuusnormit, mikä vähensi kollektiivitalouksien ja kollektiivitalonpoikien aineellisia etuja vastaavaa kiinnostusta tuotteiden valmistuksen lisäämiseen. Niin ikään on luovutusvelvollisuuteen perustuvia valtionhankintojen normeja alennettu monien maataloustuotteiden kohdalta. Kullekin alueelle on säädetty uudet kiinteät luovutusvelvollisuusnormit, joita paikalliset järjestöt eivät saa korottaa.

Kollektiivitalouksien luovutusvelvollisuuteen perustuvat maataloustuotteiden valtionhankinnat eivät ole veroa sanan taloudellisessa merkityksessä, sillä valtio maksaa nämä tuotteet. Neuvostovaltio säättää suunnittelutietä kiinteät *hankintahinnat* maataloustuotteille, joita saadaan keskitetyillä hankinnoilla. Suunnitellessaan näitä hintoja valtio ottaa huomioon kunkin maataloustuotteen arvon, tämän tuotteen kansantaloudellisen merkityksen ja sen, kuinka edullista taloudellisesti sen tuotanto on kollektiivitaloudelle. Samalla hankintahintojen taso säädetään sellaiseksi, joka takaa, että osa kollektiivitalouksien puhtaasta tulosta joutuu valtion rahoitukseen yleisvaltakunnallisten tarpeiden tyydyttämistä varten. Hankintojen avulla saatujen tuotteiden realisoinnista kertyvät valtion tulot menevät koko kansan tarpeisiin: maataloutta koneilla ja lannoitteilla varustavan sosialistisen teollisuuden kehittämiseen, opetukseen, terveydenhuoltoon jne. Monista maataloustuotteista valtio jakaa hankintahinnan lisäksi lisäpalkkiota rahassa, järjestää viljan, teollisuus- ja elintarviketavaroiden vastamyynnin. Sitä paitsi eräät niistä myydään edullisin valtion hinnoin, jotka ovat tavallisia hintoja alhaisemmat.

Luovutusvelvollisuuteen ja ennakkosopimuksiin perustuvien raaka-ainekasvien hankintojen ohella valtio hankkii kollektiivitalouksista ja kollektiivitalonpojilta maataloustuotteita *valtionostoina ostohintoihin*, jotka ovat hankintahintoja suuremmat. Ostaessaan maataloustuotteita valtio myy vuorostaan teollisuustavaroita kollektiivitalouksille ja kollektiivitalonpojille.

Osan tavaratuotteistaan kollektiivitaloudet myyvät vihdoin väestölle kollektiivitaloudellisilla markkinoilla hintoihin, jotka muodostuvat noilla markkinoilla kysynnän ja tarjonnan vaikutuksesta.

Maataloustuotteiden valtionhankinnat ja -ostot ovat mitä tärkeimpänä lähteenä, josta kollektiivitaloudet saavat rahatuloja jakamattoman varannon täydentämiseen, kollektiivitalonpoikien työpäiväyksikköjen maksuun ja muihin tarkoituksiin.

Hankinta- ja ostohintojen tasolla on hyvin tärkeä merkitys seikkana, jolla kollektiivitaloudet ja kollektiivitalonpojat saadaan enemmän aineellisesti kiinnostuneiksi kollektiivitaloudellisen tuotannon kohottamisesta. Kuten sanottu, arvolaki vaikuttaa maataloustuotteiden hintojen muodostumiseen, vaikei se olekaan sosialistisen tuotannon sääntelijä. Hinnat, joihin tavaratuotteet realisoidaan, vaikuttavat suuresti kollektiivitalouden ja sen eri alojen tilaan ja kehitykseen. Niiden täytyy korvata tuotteiden valmistuksen vaatimat kulungit ja taata taloudelle tietty kannattavuus. Näiden arvolain vaatimusten jättäminen huomion ulkopuolelle voi horjuttaa yhteistalouden tämän taikka tuon alan kehittämiseen kohdistuvaa kollektiivitalouksien ja kollektiivitalonpoikien aineellista kiinnostusta.

Niinpä NKP:n KK:n syyskuun Täysistunnossa todettiin, että aikaisemmin voimassa ollut monien maataloustuotteiden hankinta-

ja ostohintojen taso ei kannustanut kollektiivitalouksia ja kollektiivitalonpoikia lisäämään niiden tuotantoa. Noiden hintojen korottaminen arvolain vaatimuksia vastaavasti kävi välttämättömäksi.

Jotta kollektiivitalonpojilla olisi yhä enemmän henkilökohtaista aineellista etua maatalouden jatkuvasta kohottamisesta, hankinta- ja ostohintoja on huomattavasti korotettu, luovutusvelvollisuusnormeja alennettu, korkeampiin ostohintoihin tapahtuvien ostojen osuutta lisätty ja kollektiivitalonpoikien henkilökohtaisesta aputaloudesta kannettavan maatalousveron määrää pienennetty. Maatalouden tavarantuotannon kasvu ja yllä mainittu maataloustuotteiden valtionhintojen ja ostohintojen kohottaminen johti kollektiivitalouksien ja kollektiivitalonpoikain rahatulojen huomattavaan lisääntymiseen. Valtiolle luovuttamistaan ja myymistään tuotteistaan kollektiivitaloudet ja kollektiivitalonpojat saivat v. 1953 12 miljardia ruplaa enemmän ja v. 1954 25 miljardia ruplaa enemmän kuin v. 1952.

Maatalouden kaikkien alojen jatkuvan voimakkaan nousun valtatie on kollektiivitalouksien tuotantotason kohottaminen, kokonais- ja tavaratuoton lisääminen ja kustannusten alentaminen valmistettua tuoteyksikköä kohti.

Differentiaalikorke sosialismin vallitessa. Kollektiivitalouksissa ovat olemassa taloudelliset ja luonnonehdot differentiaalikoron muodostumiselle. Differentiaalikoron esiintyminen kollektiivitalouksissa johtuu ensiksikin siitä, että kollektiivitalouksille maksuttomaan ikuiseen käyttöön annettua koko kansan omaisuutta — kansallistettua maata — käyttävät välittömästi erilliset kollektiivitaloudet, joiden perustana on ryhmäomistuksen luonteen omaava osuuskunnallis-kollektiivitaloudellinen omistus; toiseksi siitä, että tavaratalouden oloissa tavarat, jotka on tuotettu erilaisten tuottavuusehtojen vallitessa, myydään samaan hintaan.

Kollektiivitalouksien maat eroavat toisistaan hedelmällisyydeltään, sijainniltaan ja niiden käytön tuottavuusasteen puolesta, mikä on sidottu etupäässä maatalouden koneellistamiseen. Koska parhaiden maiden määrä on rajoitettu, täytyy sosialistisen yhteiskunnan viljellä myös huonompia maapalstoja tyydyttääkseen maataloustuotteiden tarpeensa. Erilaisissa tuotantonehdoissa käytetyillä kollektiivitalonpoikien työllä on erilainen tuottavuus. Kollektiivitaloudet, joiden työn tuottavuus on erilainen, saavat kultakin hehtaarilta erilaisen määrän maataloustuotteita. Tämä merkitsee, että ne kuluttavat valmistettua tuoteyksikköä kohti erilaisen määrän työtä.

Kollektiivitaloudet, jotka käyttävät työnsä parhaimmilla mailla ja joilla on edullisemmat tuotanto- ja menekkiehdot, luovat huonommilla mailla ja epäedullisissa ehdoissa työskenteleviin kollektiivitalouksiin verraten lisätuloa. Luontoismuodossaan tämä tulo on koostunut erilaisista maataloustuotteista: viljasta, puuvillasta, lihasta, maidosta, villasta jne. Toinen osa tästä lisätulosta kulutetaan luontoismuodossa, toinen realisoidaan rahamuodossa.

Sen johdosta, että kaikki kollektiivitalouksien valmistamat tuotteet ovat kollektiivitalouksien omaisuutta, joutuvat myös esimerkiksi parhaimmilla, hedelmällisimmillä mailla suoritetun työn korkeam-

masta tuottavuudesta johtuvat lisätulot yksityisten kollektiivitalouksien omaisuudeksi.

Kollektiivitalouksien ne lisätulot, jotka realisoidaan rahamuodossa, ovat sidottuja hinnanmuodostuksen erikoisuuksiin maataloudessa. Koko kollektiivitaloudessa luotu ja rahamuodossa ilmenevä lisätulo on erotus maataloustuotteen yhteiskunnallisten tuotantokustannusten (eli yhteiskunnallisen arvon) ja maataloustuotteen yksilöllisten tuotantokustannusten (eli yksilöllisen arvon) välillä. Hintatasosta riippuu, missä määrin kollektiivitaloudet realisoivat tämän erotuksen.

Parhaiden maiden rajoitettu määrä ei voi olla vaikuttamatta maataloustuotteiden hintatasoon. Hintoja suunniteltaessa otetaan huomioon tarve taata tämän tai tuon kasvin viljelyn edullisuus ei ainoastaan parhaimmilla, vaan myös huonoimmilla tuotantohdoilla.

Erilaisten työn tuottavuuden ehtojen vallitessa valmistamansa tuotteet kollektiivitaloudet realisoivat hankinta- ja ostohintaan, joka kyseessä olevalla vyöhykkeellä on *samanlainen*, taikka kollektiivitalousmarkkinain samanlaiseen hintaan. Tämän johdosta ne kollektiivitaloudet, joissa työn tuottavuus on korkeampi, saavat ylimääräistä rahatuloa.

Kollektiivitalouksien *differentiaalikorkeus* on luontois- tai rahamuodossa esiintyvää ylimääräistä puhdasta tuloa, jonka realisoivat ne kollektiivitaloudet, joiden käytössä ovat hedelmällisyydeltään parhaat tai sijainniltaan edullisemmat maa-alat tai jotka käyttävät maata tuottavammin verrattuna niihin kollektiivitalouksiin, joiden käytössä ovat huonommat maa-alat, kauempina sijaitsevat maat tai jotka käyttävät maata vähemmän tuottavasti.

Sosialismin aikana differentiaalikorkeus eroaa perusteellisesti kapitalismin aikaisesta differentiaalikorkeudesta. Se ei ole riiston tulos, vaan omaksi hyväkseen, yhteistaloutensa hyväksi työskentelevien kollektiivitalonpoikien kollektiivisen työn tulos samoin kuin kollektiivitalouksia palvelevien kone- ja traktoriasemien työntekijöiden työn tulos. Sosialismin aikana se ei saa maanvuokran muotoa eikä joudu suurmaanomistajien luokalle, vaan kollektiivitalouksille, kollektiivitalonpojille sekä sosialistiselle valtiolle.

On tehtävä ero differentiaalikorkeuden kahden muodon — ensimmäisen ja toisen välillä.

Differentiaalikorkeus I on ylimääräistä puhdasta tuloa, jonka luovat ne kollektiivitaloudet, joiden käyttöön on kiinnitetty parhaat maat, samoin kuin ne kollektiivitaloudet, jotka sijaitsevat lähempänä tuotteiden menekkipaikkoja. Muiden ehtojen ollessa yhtäläiset, samanlaisen koneellistamistason ja samanlaisen viljelyjärjestelmän vallitessa kollektiivitaloudet, jotka sijaitsevat parhailla mailla, saavat kultakin hehtaarilta enemmän tuotteita kuin huonoimmilla mailla sijaitsevat kollektiivitaloudet. Koska työn tuottavuus on korkeampi kollektiivitalouksissa, joiden käytössä ovat parhaat maat, nämä kollektiivitaloudet saavat myös suurempia tuloja.

Lähempänä rautatieasemia, satamia, hankintapaikkoja, kaupunkoja ja muita tuotteiden menekkipaikkoja sijaitsevat kollektiivitaloudet kuluttavat vähemmän työtä ja varoja tuotteiden kuljetukseen. Tämän johdosta tuoteyksikön tuotantokulut ovat näissä kollektiivitalouksissa pienemmät kuin menekkipaikoista kauempana sijaitsevilla kollektiivitalouksilla. Kollektiivitaloudet, joilla on etuisuus sijainnissa, saavat niin ikään lisätuloa.

Differentiaalikorkeus II on ylimääräistä puhdasta tuloa, joka luodaan kollektiivitalouksissa, missä yhteistalouden hoito on voimaperäisempää verrattuna niihin kollektiivitalouksiin, joissa taloudenhoito on vähemmän voimaperäistä.

Kollektiivitaloudet, joiden koneellistamistaso on korkeampi, jotka parantavat maaperän hedelmällisyyttä suorittamalla maanparannustöitä ja käyttämällä lannoitteita jne., joilla on suuri määrä suurituottoista karjaa, ts. jotka harjoittavat voimaperäisempää taloutta, saavat jokaiselta maaheltaarilta enemmän tuotteita kuin vähemmän voimaperäistä taloutta harjoittavat kollektiivitaloudet. Korkeamman työn tuottavuuden johdosta voimaperäisessä taloudessa kulutetaan tuoteyksikköä kohti vähemmän työtä ja saadaan suurempia luontois- ja rahatuloja. Tämä on hyvin tärkeä seikka, joka kannustaa kollektiivitalouksia voimaperäistämään maataloutta.

Sosialismin aikana differentiaalikoron jakaantumisessa on seuraavia erikoisuuksia. Koska kollektiivitalouksien saamaan differentiaalikoroon I ei liity mitään tuotannonvälineiden ja työn lisäkulutusta, niin sen täytyy tulla käytetyksi kansan yhteisiin tarpeisiin. V. I. Leninin allekirjoittamassa „Maan sosialisoinnin peruslaissa” sanotaan: „Ylimääräinen tulo, joka saadaan parempien maa-alojen luonnollisen hedelmällisyyden ansiosta ja menekkimarkkinoihin nähden edullisemmasta sijainnista, joutuu Neuvostovalan elimille yhteisiin tarpeisiin käytettäväksi”¹.

Koska differentiaalikorkeus II muodostuu maatalouden voimaperäisemmän hoidon tuloksena ja sen ansiosta, että samalle maalalle kollektiivitalouksien ja kone- ja traktoriasemien taholta sijoitetaan enemmän tuotannonvälineitä ja työtä, koron täytyy tulla jaetuksi niiden kesken kulunkeja vastaavasti.

Osa kollektiivitalouksien saamasta differentiaalikorosta käytetään heidän yhteistaloutensa kehittämiseen ja kollektiivitalonpoikien aineellisen ja kulttuuritason kohottamiseen. Osa differentiaalikorosta joutuu seuraavia kanavia myöten valtiolle koko kansan tarpeisiin käytettäväksi. Ensiksi kone- ja traktoriasemien saamana luontoismaksuna, koska viimeksi mainitussa olennoituu kone- ja traktoriasemien työntekijäin työn luoma ylimääräinen puhdas tulo ja luontoismaksut eri vyöhykkeillä eroavat huomattavasti ja koska kone- ja traktoriasemat saavat maatalouskasvien satoisuussuunni-

¹ „Neuvostovalan agraaripolitiikka (1917—1918)”. Asiakirjoja ja aineistoa, Neuvostoliiton Tiedekatemia, 1954, s. 137.

telmien ylittämistä osan suunnitelman ylittävästä maatalouskasvien sadosta. Toiseksi valtion hankintajärjestelmän kautta, koska hankintahinnat edellyttävät, että osa kollektiivitalouksien puhtaasta tulosta uudestijaetaan yleisvaltakunnallisiin tarpeisiin, ja luovutusvelvollisuusnormit, joiden mukaisesti kollektiivitaloudet toimittavat tuotteita valtiolle, ovat erilaiset eri alueiden tuotantoehdoista riippuen. Kolmanneksi jokin osa kollektiivitalouksien tuloverona, koska veron määrä on riippuvainen kollektiivitalouksien tulojen suuruudesta.

Kollektiivitaloustuotannon tuotteiden ja kollektiivitalouksien tulojen jako. Kollektiivitalonpoikaiston hyvinvoinnin kasvu. Osuuskunnallisen ja kollektiivitaloudellisen omistuksen erikoisuuksia vastaavasti kollektiivitalouksissa ovat valmistettujen tuotteiden jakomuodot erilaiset kuin valtion tuotantolaitoksissa.

Kollektiivitaloudet ovat sosialistisen kansantalouden erottamaton osa. Kollektiivitalonpoikaiston elinettujen mukaista on sosialistisen yhteiskunnan talouden ja kulttuurin kukoistus ja sen mahdin lujittuminen. Valtio antaa kollektiivitalouksille valtavan suurta aineellista apua sekä kollektiivitaloustuotannon palvelussa että kollektiivitaloudellisen maaseudun kulttuurin kaikinpuolisessa kehittämisessä. Tämän vuoksi kollektiivitalouksien mitä tärkein tehtävä on täyttää aikanaan velvollisuutensa valtiota kohtaan.

Maatalousarttelin sääntöjen mukaisesti kollektiivitaloudet myyvät valtiolle osan saamastaan maatalouskasvien sadosta ja karjanhoidon tuotteista kiinteillä suunnitelmahinnoilla luovutusvelvollisuuden ja ennakkosopimusten mukaisesti. Kone- ja traktoriasemien suorittamasta työstä kollektiivitaloudet suorittavat valtiolle luontoismaksun. Saamistaan rahatuloista kollektiivitaloudet maksavat valtiolle takaisin rahalainat ja niiden korot. Kollektiivitaloudet maksavat niin ikään pientä tuloveroa ja suorittavat maksut omaisuusvakuutuksesta. Siten, että kollektiivitaloudet täyttävät ajoissa ja täydellisesti velvollisuutensa valtiota kohtaan, taataan yksityisten kollektiivitalouksien etujen oikean yhdistymisen valtion, koko kansan etuihin.

Kollektiivitaloustuotannon keskeytymättömän nousun ja kollektiivitalonpoikien hyvinvoinnin kasvun varmistamisessa on suuri merkitys kollektiivitalouden *yhteisillä varannoilla*, jotka muodostetaan luontois- ja rahamuodossa.

Kollektiivitalouden kulutettujen tuotannonvälineiden *korvaamiseen* tarkoitetut yhteiset varannot muodostetaan *kiinteiden siemen- ja rehuvarantojen* muodossa. Kuten on jo sanottu, huomattava osa kollektiivitalouden kulutetuista tuotannonvälineistä korvataan välittömästi kollektiivitalouden tuotteilla ja tietty osa tuotannonvälineistä ostetaan rahalla.

Kulutettujen tuotannonvälineiden korvaamisen jälkeen kollektiivitaloudet käyttävät niille jääneen kokonaistulon yhteisten kasautumis- ja kulutusvarantojen muodostamiseen ja jakoon kollektiivitalonpoikien kesken työpäiväyksikköjen mukaan.

Yhteiset *kasautumisvarannot* kollektiivitaloudessa muodostetaan puhtaasta tulosta. Kollektiivitalouksien kasautumisvarantojen kasvu tapahtuu ennen kaikkea siten, että joka vuosi siirretään osa rahatulosta jakamattomaan varantoon sitä osaa lukuunottamatta, joka menee poistoihin (amortisaatioon). Sen lisäksi jakamattomien varantojen kasvulähteenä on kollektiivitalonpoikien työn välitön sijoitus talousrakennusten rakentamiseen, maatalouskaluston valmistamiseen kollektiivitalouden tarpeisiin, lammikoiden ja vesisäiliöiden rakentamiseen, yhteisen karjakannan lisäämiseen, sen laadun parantamiseen jne. Osa puhtaasta tulosta kasataan luontoismuodossa. Tähän kuuluvat siemenet ja rehut, jotka erotetaan siemen- ja rehuvarantojen lisäämiseksi kylvöalojen laajentumisen, yhteiskunnallistetun karjakannan kasvun ja sen tuoton lisääntymisen yhteydessä sekä *vakuutusvarannot* (siemen ja rehu), jotka muodostetaan vilja- ja rehu-kadon varalta.

Suuri merkitys kollektiivitalonpoikien hyvinvoinnin nousulle on myös *yhteisillä kulutusvarannoilla*, jotka kollektiivitalouksissa muodostetaan puhtaasta tulosta: *elintarvikevaranto* kadon varalta; *avustusvaranto* invaliideille, väliaikaisesti työkykynsä menettäneille ja sotapalveluksessa olevien apua tarvitseville perheille sekä lastenseimien ja orpojen ylläpitoon; *kulttuurivaranto*, ts. varanto, joka käytetään kollektiivitaloudellisen maaseudun kulttuuritarpeiden tyydyttämiseen (kollektiivitalouden työntekijäin koulutukseen, lastenseimien järjestämiseen jne).

Työn maksu kollektiivitalouksissa rakentuu periaatteille, jotka takaavat sen, että kollektiivitalonpojilla on *henkilökohtaista aineellista etua* viljan, karjaloustuotteiden ja muiden maataloustuotteiden tuotannon lisäämisestä.

Sen jälkeen, kun kaikki velvollisuudet valtiota kohtaan on täytetty ja säädetyt yhteiset varannot muodostettu, kollektiivitalous jakaa kaikki muut tuotteet ja rahatulot arttelin jäsenten kesken työpäiväyksikköjen mukaan. Kollektiivitalonpoikien työpäiväyksiköiltä saamista tuloista ei kanneta mitään veroa.

Kunkin kollektiivitalonpojan arttelin yhteistaloudesta saama tulo on riippuvainen kahdesta suureesta: 1) kollektiivitalonpojan ansaitsemien työpäiväyksikköjen määrästä, 2) työpäiväyksikkömaksun suuruudesta. Vuodessa tehtyjen työpäiväyksikköjen määrä riippuu *kunkin* kollektiivitalonpojan työstä. Työpäiväyksikkömaksun suuruus, ts. niiden tuotteiden ja rahan määrä, jotka kollektiivitalonpoika saa yhdestä työpäiväyksiköstä, riippuu kollektiivitalouden *kaikkien* jäsenten työstä. Mitä paremmin kollektiivitalous kokonaisuudessaan työskentelee, mitä menestyksellisemmin sen yhteistalous kehittyy, sitä suurempi on sekä kollektiivitalouden kokonaistulo että tulon se osa, joka menee jaettavaksi työpäiväyksiköiltä. Työpäiväyksikköjen perusteella tapahtuvaan jakoon joutuu myös se osa kollektiivitalouden puhtaasta tulosta, joka jää jäljelle, kun velvollisuudet valtiota kohtaan on täytetty ja säädetyt yhteiset varannot

muodostettu. Sen lisäksi kollektiivitalonpoikien tulot yhteistaloudesta lisääntyvät myös mainituista yhteisistä kulutusvarannoista. Kaikki tämä saa aikaan sen, että kukin kollektiivitalonpoika on aineellisesti kiinnostunut kollektiivitalouden yhteistalouden kehittämisestä.

Työn mukaan tapahtuvan jaon taloudellisen lain vaatimusten johdonmukaisempaa toteuttamista varten on kollektiivitalouksissa säädetty sellainen työn maksujärjestys, että suurempia tuotantotuloksia saavuttaneet kollektiivitalonpojat saavat työstään korkeamman maksun kuin suhteellisesti vähäisempiä tuloksia saavuttaneet kollektiivitalonpojat.

Tärkeänä keinona kollektiivitalonpoikien työnsä tuloksiin tunteiman henkilökohtaisen aineellisen kiinnostuneisuuden lisäämiseksi on työn *lisämaksu* (luontoismuodossa tai rahassa) työprikaateille ja -ryhmille säädetyn maatalouskasvien satoisuus- ja yhteiskarjatalouden tuottoisuus suunnitelman ylittämisestä.

Jos esimerkiksi peltoprikaatin kaikilla hoidettavina olleilla viljaviljelmillä sato on suunniteltua suurempi, peltoprikaatin kollektiivitalonpojat saavat lisämaksuna neljänneksestä puoleen siitä viljasta, minkä prikaati on korjannut sille säädetyn suunnitelmasadon yli.

Käytännössä on myös sellaista, että maatalouskasvien satoisuus suunnitelmien ylittämisestä prikaateille ja työryhmille *lisätään* työpäiväyksikköjä, mutta tämän suunnitelman täyttämättä jättämisestä *vähennetään* osa työpäiväyksistä.

Kollektiivitalouksien karjafarmeilla työskentelevien kollektiivitalonpoikien työstä säädetty maksu riippuu lypsetyn maidon ja kerityn villan määrästä, nuoren karjan lisääntymisestä ja kasvattamisesta, hyötykarjan elopainon lisääntymisestä jne.

Raha- ja luontoismaksuilla, joita suoritetaan kollektiivitalonpojille järjestelmällisesti vuoden mittaan *ennakkomaksuna* työpäiväyksistä, on suuri merkitys heidän henkilökohtaisen aineellisen kiinnostuneisuutensa lisäämisessä.

Työpäiväyksikössä ja kollektiivitalouksien tulojen jakojärjestelmässä yhtyvät siis oikealla tavalla kollektiivitalonpoikien henkilökohtaiset edut kollektiivitalouden yhteisetuihin. Toimenpiteet, joihin Kommunistinen puolue ja Neuvostovaltio ovat ryhtyneet saadakseen kollektiivitaloudet ja kollektiivitalonpojat yhä enemmän aineellisesti kiinnostuneiksi maatalouden jatkuvasta noususta, lujittavat entistä enemmän työväenluokan ja kollektiivitalonpoikaiston liittoa — sosialistisen valtion mahdin perustaa.

Kollektiivitalouden yhteistalouden ohella, jolla on ratkaiseva merkitys, maatalousarttelissa on *kollektiivitalonpoikien henkilökohtainen aputalou* asuntopalstalla. Näin saadaan arttelissa yhteiskunnallinen etu ja henkilökohtainen etu sovitetuksi oikealla tavalla yhteen yhteiskunnallisen ollessa määräävänä henkilökohtaiseen nähden. Yhteiskunnallisen ja henkilökohtaisen sovittaminen oikealla tavalla yhteen kollektiivitalouksissa on periaate, jonka jokainen rikkominen horjuttaa maatalousarttelien ja työväenluokan ja talonpoikaiston liiton perusteita.

Kollektiivitalouksien rahatulot kohosivat 5,7 miljardista ruplasta v. 1933 20,7 miljardiin ruplaan v. 1940, 49,6 miljardiin ruplaan v. 1953 ja 63,3 miljardiin ruplaan v. 1954. Sen lisäksi kollektiivitalonpojat saavat rahatuloja asuntopals-talla harjoittamastaan aputaloudesta. Yhteisestä ja henkilökohtaisesta taloudesta saamallaan rahatuloilla kollektiivitalonpojat ostavat teollisuuden tuottamia tava-roita valtion ja osuuskaupan suunnitelmahinnoilla, joita järjestelmällisesti alennetaan.

Kollektiivitalousjärjestelmän perustalla neuvostomaaseudun piirteet ovat perinpohjin muuttuneet. Vanhan maaseudun tilalle on ilmestynyt uusi maaseutu, jossa on yhteisiä talousrakennuksia, sähköasemia, kouluja, kirjastoja, kerhotaloja ja lastenseimiä. Neuvostotalonpoika on uuden tyyppin talonpoika, jonka osaksi ovat tulleet tieteen ja kulttuurin aarteet. Kollektiivitalonpoikaiston keskuudesta on kasvanut monilukuisia neuvostosivistyneistön edus-tajia: insinöörejä, lääkäreitä, agronomeja, karjatalousteknikkoja, opettajia, sosialistisen suurtuotannon järjestäjiä. Monet kollektiivi-talonpojat ovat perehtyneet uusimpaan maataloustekniikkaan, ja heistä on tullut maatalouskasvien korkeiden satojen ja suurituot-toisen karjanhoidon mestareita.

Neuvostomaaseudulla tapahtuneesta mitä syvällisimmästä kulttuurivallan-kumouksesta ovat todistuksena seuraavat tosiasiat: alkeis-, seitsenvuotisten ja keskikoulujen oppilaiden kokonaisluku maaseudulla lisääntyi 6,1 miljoonasta v. 1914/15 21,1 miljoonaan v. 1951/52. Kaikissa koulutusmuodoissa, ts. laskien mukaan tavallisten ammattityöläisten, spesialistien jne. koulutuksen ja ammatti-taidon kohottamisen, maaseudulla opiskeli v. 1952 29 miljoonaa ihmistä. Tammi-kuun 1 pñä v. 1955 maaseudulla oli 275 000 kulttuuri- ja valistuslaitosta: yleistä kirjastoa, kerhotaloa ja elokuvalaitetta. Neuvostomaaseudulla ei ole ainoastaan toteutettu alkeisoppivelvollisuutta, vaan siirrytään menestyksellisesti myös yleiseen seitsenvuotiseen opetukseen.

Neuvostotilojen kehitys ja niiden kannattavuuden kohottamis-keinot. Neuvostotilat edustavat sosiaalisen ja taloudellisen luon-teensa puolesta sosialistisen maatalouden korkeinta järjestämis-muotoa. Neuvostotilat ovat viljaa, lihaa, maitoa, villaa ja erilaisia raaka-ainekasveja tuottavia valtion sosialistisia tuotantolaitoksia. Kaikki niillä olevat tuotannonvälineet samoin kuin niiden valmistamat tuotteetkin ovat koko kansan omaisuutta.

Suurina maataloudellisina tuotantolaitoksina neuvostotiloilla on mahdollisuus käyttää suurimmassa määrin nykyaikaista maatalous-tekniikkaa, soveltaa järkipiperäistä työnjakoa ja säästää talous-rakennus-, kalusto- jne. menoissa. Neuvostotilat on varustettu uusimmalla maataloustekniikalla, joka tekee mahdolliseksi melkein kaikkien tuotantoprosessin koneellistamisen, mikä luo välttämät-tömät edellytykset korkean työn tuottavuuden saavuttamiselle. Korkein koneellistamistaso on saavutettu viljataloudessa. Neu-vostotiloilla toteutetaan kaikkien tuotannonalojen täyskoneellista-mista.

Neuvostotilojen koon määräävät niiden tuotannollinen suunta, niiden sijaintialueiden taloudelliset ja luonnonehdot, saavutettu tek-

nillinen taso ja jokaisen maahahtaarin kaikinpuolisen ja tuottavan käytön välttämättömyys. Neuvostotilojen koon tärkein taloudellinen määrite kyseisen tuotantosuunnan puitteissa on neuvostotilan kokonais- ja tavaratuoton määrä. Maan eri seuduilla neuvostotilojen konkreettiset mittasuhteet ovat erilaiset.

Neuvostotilojen suuri etuisuus on niiden korkeatasoinen tavarantuotanto. Viljaa tuottavilla neuvostotiloilla tuotetaan tavaraviljaa keskimäärin noin 70%. Neuvostotilat toimittavat valtiolle huomattavan määrän maataloustuotteita.

Neuvostotilojen valtavia mahdollisuuksia käytetään kuitenkin aivan riittämättömästi. On olemassa vielä paljon neuvostotiloja, jotka huonon johdon vuoksi käyttävät tuhlaavaisesti suuria maaloja, tuottavat vähän viljaa, lihaa, maitoa ja muita tuotteita ja hoitavat taloutta tappiollisesti. Näiden epäkohtien poistaminen ja niiden etuisuuksien taitava käyttö, joita neuvostotiloilla pitkälle koneellistettuina suurina sosialistisina tuotantolaitoksina on, tekee mahdolliseksi lyhyessä ajassa lisätä jyrkästi maataloustuotteiden tuotantoa ja luovutusta valtiolle.

Asteittaisen sosialismista kommunismin siirtymisen kaudella sosialistisen maatalouden kehittyessä se merkitys, mikä neuvostotiloilla on maan varustamisessa elintarvikkeilla, tulee entisestäänkin lisääntymään.

Järjestys, jonka valtio on säätänyt neuvostotilojen tuotannon suunnittelussa ja joka määrittelee perusosoittimeksi valtiolle luovutettavien tavaratuotteiden paljouden, antaa neuvostotilojen työntekijöille täydet mahdollisuudet aloitteellisuuteen tuotannon parantamiseksi voimaperäistämällä sitä siihen suuntaan, että maatalousmaan jokaista 100 hehtaaria kohti saataisiin mahdollisimman paljon tuotteita mahdollisimman vähäisellä työn ja varojen kulutuksella. Neuvostotiloilla ovat kaikki mahdollisuudet olla suurituottoisia, hyvin kannattavia talouksia, jotka ovat esimerkkinä maataloustuotannon järkipärisessä järjestämisessä, maatalouskasvien korkeassa satoisuudessa ja karjatalouden tuottoisuudessa.

Mitä tärkein merkitys neuvostotilojen kannattavuuden kohottamisessa on sillä, että ne käyttävät *maavarantonsa* täydellisesti ja tuottoisasti.

Neuvostotilan tuotannon tarkoituksenmukaisin perussuunta, ts. sen erikoistuminen viljan, lihan, maidon, villan, puuvillan, pellavan, sokerijuurikkaan jne. tuotantoon, määräytyy kyseessä olevan alueen luonnon- ja taloudellisten ehtojen mukaan. Erikoistuneille neuvostotiloille jokin näistä aloista on perusala. Perusalojen ohella on välttämättä kehitettävä kaikin tavoin sivu- ja apualoja — vihannes- ja hedelmänviljelyä, viininviljelyä, siipikarjan- ja mehiläishoitoa. Kunkin sivu- ja apualan kehittämistason määrää se, että otetaan huomioon näiden alojen suuren tavarantuotannon ja kannattavuuden mahdollisuudet.

Ahdas erikoistuminen vain jonkin yhden kasvin viljelyyn tai yhden karjalajin hoitoon ei tee mahdolliseksi maan tuottavaa

käyttöä, vaan johtaa talouden tappiollisuuteen ja aiheuttaa vahinkoa valtiolle. Monialainen, monipuolisesti kehittynyt neuvostotilatuotanto, pysyen erikoistuneena perusalaansa, takaa sen, että jokaiselta pelto-, niitty- ja laidunhehtaarilta saadaan mahdollisimman suuri määrä maataloustuotteita. Erikoisen tärkeä merkitys neuvostotiloille on sillä, että niillä olisi taatusti omasta takaa siementä koko kylvöpinta-alaa varten ja rehua koko neuvostotilan karjakkannalle.

Kokonais- ja tavaratuoton lisääminen kultakin maatalousmaan hehtaarilta merkitsee tuotteiden *omakustannusarvon* alenemista ja talouden kannattavuuden kohoamista. Suurina, pitkälle koneellistettuina talouksina neuvostotilat voivat tuottaa maataloustuotteita pienimmällä työn kulutuksella ja varustaa niillä maata halvimpiin hintoihin. Neuvostotilojen tuotteiden omakustannusarvo saadaan alennetuksi koneellistamalla edelleen tuotantoa, kohottamalla kone- ja traktorikannan käytön tehokkuutta, parantamalla työn järjestyä, juurruttamalla neuvostotilatuotannon kaikilla aloilla maataloustieteen saavutuksia ja parhaimpien työntekijöiden kokemuksia, soveltamalla järjestelmällisesti maanviljelyksellisiä ja karjanhoidollisia toimenpiteitä, taistelemalla häviöitä vastaan, ja harjoittamalla säästäväisyyspolitiikkaa. Kaikki tämä johtaa työn tuottavuuden kohoamiseen, joka ilmenee maatalouskasvien sadon ja karjanhoidon tuoton kasvuna.

Neuvostotilat harjoittavat toimintaansa itsekannattavuuden pohjalla. Neuvostotilan kannattavuustaso määräytyy sen saaman puhtaan tulon paljouden mukaan. Neuvostotilan *luoma puhdas tulo* on maataloustuotteen omakustannusarvon ja arvon välinen erotus. Neuvostotilan *realisoiman* puhtaan tulon suuruus on neuvostotilan valtiolle-luovuttaman tai osaksi markkinoilla myymän maataloustuotteen omakustannusarvon ja hinnan välinen erotus. Osa neuvostotilan luomasta puhtaasta tulosta realisoituu hankintajärjestöjen toimesta ja valtion myydessä neuvostotilan tuotteita väestölle.

Tarkoituksena saada neuvostotilat aineellisesti kiinnostuneiksi tuotannon kehittämisestä lakkautettiin v. 1954 aikaisemmin käytännössä ollut valtion rahaavustus neuvostotiloille ja otettiin käyttöön uudet viljan, öljykasvien ja karjataloustuotteiden peruslajien luovutushinnat silmällä pitäen sitä, että jokaiselle neuvostotilalle varmistettaisiin omakustannusarvon alentamisen pohjalla puhtaan tulon saantimahdollisuus. Neuvostotilat luovuttavat perusalojen tuotteet valtiolle hankintapaikkojen kautta kiinteällä luovutushinnalla. Apualojen tuotteet, niiden joukossa omassa taloudessa jalostetut, neuvostotilat myyvät välittömästi kuluttajille valtion vähittäismyyntihinnoilla. Valtion rahaavustuksen lakkauttaminen neuvostotiloille ja niiden siirtäminen itsekannattavuuden pohjalle on erittäin tärkeä taloudellinen toimenpide neuvostotilojen rakennustyön alalla, ja se on laskenut lujan perustan neuvostotilojen järkipäiselle hoitamiselle.

Neuvostotilojen käyttöön jäävä ja rahamuodossa kasattu puhdas tulo kulutetaan talouden lujittamiseen ja laajentamiseen, neuvostotilan työntekijöiden kulttuuri- ja sosiaalisen palvelun parantamiseen (lastenhoitolaitoksiin, kerhotalojen, lepokotien ja parantolain

jne. varustamiseen). Tätä varten muodostetaan erikoisvarantoja: *neuvostotilan talouden lujittamis- ja laajentamisvaranto, vakuutusvaranto, laitoksen varanto.*

Neuvostotilan talouden kehitys on valtavassa määrin riippuvainen työn järjestelyn sosialististen muotojen lujittamisesta ja siitä, että johdonmukaisesti noudatetaan sosialistista maksu-työn-mukaan-periaatetta.

Työn järjestelyn perusmuotona neuvostotilan osastoissa ja farmeissa on *vakinainen tuotantoprikaati*. Peltoviljelyssä on *traktori- ja peltoviljelyprikaatit*, joiden hoidettavaksi kiinnitetään tietyt lohkot viljelyskierrosta, traktorit, leikkuupuimurit ja muut maatalouskoneet, kuljetusvälineet ja talouskalusto. Prikaatissa muodostetaan erikoisryhmiä niiden maatalouskasvien viljelyä varten, joiden tuotanto on heikosti koneellistettu. Neuvostotilojen farmeissa muodostetaan *karjanhoitoprikaateja*, joiden hoidettavaksi kiinnitetään karja, sen hoitoon tarvittava kalusto, karjatalousrakennukset jne.

Sitä periaatetta, että neuvostotilojen työntekijäin tulee olla aineellisesti kiinnostuneita maatalouskasvien satoisuuden, karjatalouden tuoton ja talouden kannattavuuden kohottamisesta, toteutetaan rahamuodossa maksettavan suorituspalkkajärjestelmän avulla. Suunnitelman ylittävästä maatalouskasvien satoisuudesta ja karjatalouden korkean tuoton osoittimista: lypsetystä maidosta, keritystä villasta, nuoren karjan kasvatuksesta ja säilyttämisestä jne. jaetaan *rahapalkkioita*. Kombaineilla suoritettussa sadonkorjuussa työskentelevät (kombainien käyttäjät ja heidän apulaisensa, traktorinkuljettajat ja muut) saavat rahapalkan ohella *luontoispalkan* ja lisäksi *luontoispalkkioita* viljana. Neuvostotilojen johtaville työntekijöille ja spesialisteille on säädetty rahapalkkiot tuotantosuunnitelmien ja tuotteiden valtiolle-luovutusta koskevien suunnitelmien täyttämisestä ja ylittämisestä.

Niin koko neuvostotilan kuin sen yksityisten työntekijöidenkin aineellisia etuja vastaava kiinnostus työn tuloksista on erittäin tärkeä neuvostotilat tuotannon keskeytymättömän nousun ja yhä täydellisemmäksi kehittymisen ehto.

LYHYITÄ YHTEENVETOJA

1. Sosialistinen maatalousjärjestelmä kollektiivitalouksien, kone- ja traktoriasemien ja neuvostotilojen muodossa on korkein ja edistyksellisin maataloustuotannon järjestelyn muoto. Sosialismin vallitessa maatalouden tehtävänä on taata väestön ravintoainetarpeen ja teollisuuden raaka-ainetarpeen täydellinen tyydyttäminen. Työn tuottavuuden kohoaminen sosialistisessa maataloudessa ilmenee suuremman tuotemäärän saantina maatalousmaan jokaiselta hehtaarilta pienemmällä työn ja välineiden kulutuksella tuoteyksikköä kohti.

2. Kone- ja traktoriasemat ovat kollektiivitaloustuotannon teollinen, aineellinen ja teknillinen tuotantoperusta, ne ovat tukikohtia kollektiivitalouksien johtamisessa sosialistisen valtion taholta. Kone- ja traktoriasemien perustehtävä on kaikkien maatalouskasvien satoisuuden kohottaminen kaikin tavoin kollektiivitalouksissa, yhteiskarjan pääluvun lisäyksen aikaansaaminen ja sen tuoton samanaikainen kohottaminen sekä maanviljelyksen ja karjanhoidon kokonais- ja tavaratuoton lisääminen palvelemissaan kollektiivitalouksissa. Kone- ja traktoriasemilla on ratkaiseva osuus kollektiivitaloustuotannon kehityksessä.

3. Maatalousartteli on kollektiivisen talouden ainoa oikea muoto sosialismin aikana. Kollektiivitalouksia sosialistisina osuuskunnallisina tuotantolaitoksina hoidetaan kollektiivitalonpoikien kollektiivisella työllä sosialistisen valtion omistuksessa olevien perustuotannonvälineiden ja kollektiivitalouksien omistuksessa olevien eräiden tuotannonvälineiden avulla. SNTL:ssa on valtio luovuttanut kollektiivitalouksien hallussa olevan maan näiden ikuiseen maksuttomaan käyttöön. Neuvostovaltio myöntää paljon varoja maatalouden rahoittamiseen ja kollektiivitalonpoikaiston kulttuuritarpeiden tyydyttämiseen.

4. Kollektiivitalouksien yhteistalous on kollektiivitalouksien rikkauden kasvun lähde ja kollektiivitalonpoikaiston hyvinvoinnin perusta. Kollektiivitalouksissa toteutetaan työn mukaan tapahtuvan jaon taloudellisen lain vaatimukset työpäiväyksikön avulla. Työpäiväyksikkö on erikoinen kollektiivitalousjärjestelmän synnyttämä työn ja kulutuksen mitta, joka yhdistää kollektiivitalonpoikien henkilökohtaisen aineellisen edun kollektiivitalouden yhteistalouden etuihin. Välttämättömänä ehtona maatalouden jatkuvassa kohottamisessa on sen periaatteen johdonmukainen toteuttaminen, että kollektiivitalonpojilla tulee olla henkilökohtaista aineellista etua kollektiivitaloustuotannon kohottamisesta.

5. Kollektiivinen suurtalous takaa mahdollisuuden korkeiden tulojen saantiin. Parhaimmilla mailla sijaitsevilla tai tuottavimmilla maata käyttävissä kollektiivitalouksissa saadut lisätulot muodostavat differentiaalikoron. Kollektiivitalouksien differentiaalikorkeus menee kollektiivitalouksille ja kollektiivitalonpojille sekä myös valtion käytettäväksi.

6. Maatalousarttelin sääntöjen mukaisesti kollektiivitalouden tuotteet ja rahatulot menevät kollektiivitalouden valtiolle antamien sitoumusten täyttämiseen, yhteisvarantojen muodostamiseen ja kollektiivitalonpoikien työn maksamiseen työpäiväyksiköiltä. Sosialismin taloudellista peruslakia vastaavasti kollektiivitalousjärjestelmä varmistaa kollektiivitalonpoikaiston aineellisen hyvinvoinnin ja kulttuuritason jatkuvan nousun.

7. Neuvostotilat ovat suurimpia ja pisimmälle koneellistetuja valtion maataloudellisia tuotantolaitoksia, jotka esittävät yhä tärkeämpää osaa maataloustuotteiden valmistuksessa. Neuvostotilat toimivat itsekkannattavuuden pohjalla. Työn tuottavuuden jatkuva kasvu sekä neuvostotilojen ja niiden työntekijäin aineellisia etuja vastaava kiinnostus työn tuloksiin ovat välttämättömiä edellytyksiä kaikkien neuvostotilojen tekemiselle suurituottoisiksi ja kannattaviksi mallitalouksiksi.

XXXVI LUKU

KAUPPA SOSIALISMIN VALLITESSA

Kaupan luonne ja merkitys sosialismin vallitessa. Kaupankäynnin välttämättömyys sosialistisessa yhteiskunnassa johtuu tavarantuotannosta ja arvolaista. Koska sosialismin aikana kansankulutustarvikkeet tuotetaan tavaroina, niiden jako, toimittaminen kuluttajalle tapahtuu väistämättömästi tavaravaihdon välityksellä. Sosialistiselle tuotantotavalle on ominaista tavaravaihdon erikoinen muoto, jota SNTL:ssa nimitetään *neuvostokaupaksi* ja joka luonteeltaan eroaa perinjuurin kapitalistisesta kaupasta. Neuvostokauppa on kauppa ilman kapitalisteja. SNTL:ssa tavarankäynnin toteuttaminen valtion ja osuuskuntien tuotantolaitokset ja järjestöt, kollektiivitaloudet sekä kollektiivitalonpojat. Neuvostokauppalaitosten varat ovat sosialistista omaisuutta. Sosialistisen omistuksen päästyä jakamattomasti hallitsevaksi kansantalouden kaikilla aloilla SNTL:n taloudesta hävisivät täydellisesti edellytykset sellaisten kategorioiden kuin kauppapääoma, kauppavoitto ym. olemassaololle.

Socialismin aikana kauppa harjoitetaan sosialismin taloudellisen peruslain vaatimusten mukaisesti — työtätekevien kasvavien aineellisten ja kulttuuritarpeiden tyydyttämiseksi, kun sitä vastoin kapitalistista kauppa harjoitetaan kauppapääoman toimintona kapitalistien voittoetujen nimissä.

Socialistisessa yhteiskunnassa tuotettujen henkilökohtaisten kulutustarvikkeiden pääosa joutuu väestölle kaupan kautta. Väestön tulojen valtaosa käytetään henkilökohtaisten kulutustarvikkeiden — elintarvikkeiden, vaatetuksen, jalkineiden, kulttuurivälineiden, kotitaloustarvikkeiden jne. ostamiseen. Vain osa henkilökohtaisista kulutustarvikkeista jaetaan välittömästi tavaravaihtoa käyttämättä, esimerkiksi annettaessa luontoistuotteita kollektiivitalonpojille työpäiväyksiköiltä.

Kaupankäynnin kehittämisellä on suuri merkitys siinä, että kaupungin ja maaseudun työtätekevät olisivat henkilökohtaisesti aineellisesti kiinnostuneita työnsä tuloksista ja sen tuottavuuden

kohottamisesta. Neuvostokauppa on työn mukaan tapahtuvan jaon taloudellisen lain soveltamisen välttämättömiä ehtoja: työtätekevien rahatulojen realisoiminen tapahtuu neuvostokaupan välityksellä. Työtätekevien tarpeiden tyydyttäminen heidän saamiaan tuloja vastaavasti riippuu monessa suhteessa neuvostokaupan kehityksestä, ostajien palvelun laadusta.

Kollektiivitaloudet hankkivat kauppaverkoston välityksellä tuotannollisiin tarkoituksiin käytettävät tarvikkeet — maatalouskoneet, erilaiset työkalut, sähkötarvikkeet, poltto-aineen, rakennustarvikkeet, autot jne. Tavaravaihto käsittää myös valtion ja osuuskuntien suorittamat maataloustuotteiden hankinnat ja ostot kollektiivitalouksilta ja kollektiivitalonpojilta.

Neuvostokauppa, kuten Lenin opettaa, on kaupungin ja maaseudun välisen taloudellisen liittoyhteyden muoto. Se on elintärkeä rengas *valtion teollisuuden ja kollektiivitaloudellisen maatalouden* välisen taloudellisten *yhteyksien* järjestelmässä. Kaupallisen liittoyhteyden kehittäminen kaupungin ja maaseudun välillä on välttämätön ehto työväenluokan ja talonpoikaiston liiton lujittamiseksi edelleen sekä kaupunki- ja maaseutuväestön huoltamiseksi kulutus- tarvikkeilla ja teollisuuden varustamiseksi maataloudesta saatavilla raaka-aineilla.

Työn jako tuotantolaitosten ja kauppajärjestöjen välillä ja tavarankiertotoimintojen antaminen kauppa- ja hankintajärjestöjen tehtäväksi tuottaa sosialistiselle yhteiskunnalle suurta säästöä, nopeuttaa yhteiskunnallisen tuotteen kiertokulkua ja supistaa kiertokulun piirissä tarvittavia varoja. Se tekee mahdolliseksi käyttää enemmän varoja sosialistisen tuotannon laajentamiseen.

Sosialistiseen tuotantoon perustuva neuvostokauppa on samaan aikaan sen lujittamisen ja kehittämisen välttämätön ehto. „Jotta maan talouselämä voisi päästä pulppuamaan täydellä voimalla ja teollisuudella ja maataloudella olisi kiihoke tuotantonsa jatkuvaan laajentamiseen, tarvitaan vielä yksi ehto, nimittäin laajaksi kehitetty *tavaravaihto* kaupungin ja maaseudun välillä, maamme piirien ja alueiden välillä, kansantalouden eri alojen välillä. On välttämätöntä, että maamme peittyisi kauppavarastojen ja myymälöiden tiheällä verkostolla. On välttämätöntä, että näiden varastojen ja myymälöiden uomia pitkin tavarat kiertäisivät pysähtymättä tuotantopaikoista kuluttajille”¹.

Neuvostokauppa yhdistää sosialistisen tuotannon kansan kulu- tukseen. Kapitalismin vallitessa tuotanto ja kulutus ovat yhteydessä keskenään valtoimen kilpailukoneiston ja pulien välityksellä. Kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden, määräsuhtaisuuden lain vaikutuksen ansiosta sosialismin aikana käy mahdolliseksi ja välttämättömäksi se, että kauppaä käytetään *tuotannon ja kulu- tuksen välisen suunnitelmallisen yhteyden* toteuttamiskeinona.

¹ J. V. Stalin, Toimintaselostus puolueen XVII edustajakokoukselle NKP (b):n KK:n työstä, Teokset, 13. osa, ss. 340—341. (Suom. ss. 365—366.)

„Meillä vaikuttava kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden, määräsuhtaisuuden laki vaatii tuotannon ja kulutuksen tietoista ja järjestynyttä yhteyttä.

Sen ansiosta, että taloutemme on suunnitelmallista, me voimme välittömästi, ilman kiertoteitä pitää lukua kysynnästä ja kehittää tuotantoa sitä vastaavasti. Siinä ilmenevät järjestelmämme mitä suurimmat etuisuudet. Mutta samalla se asettaa kauppajärjestöille myös suuren vastuun, koska asian menestys riippuu vain meistä itsestämme, järjestyneisyydestämme ja taidostamme”¹.

Neuvostokauppaa kehitetään suunnitelmallisesti, se nojautuu toisaalta sosialistisen tuotannon keskeytymättömään laajenemiseen ja toisaalta joukkojen tarpeiden ja maksukyvyyn jatkuvaan kasvuun. Väestön hyvinvoinnin kohoaminen, työtätekevien rahatulojen kasvu ja tavaroiden hintojen järjestelmällinen alentaminen aiheuttavat teollisuus- ja maataloustuotteiden kysyntää, joka jatkuvasti laajenee. Tämän vuoksi neuvostokauppa ei tunne kapitalismille ominaisia tavaroiden realisointivaikeuksia ja menekkipulia.

Neuvostovaltio ja sen elimet määrittelevät kansan kulutus-tarvikkeiden tuotannon laajuuden ja rakenteen, tavaravarastojen lähteet ja koon, tavaroiden tarkoituksenmukaiset kulkutiet, suunnittelevat kauppaverkoston ja sen sijoittelun. Ne jakavat tavaravarat eri seuduille ottaen huomioon väestön ostokyvyn, sen tulojen ja menojen kokoonpanon.

Sosialismin vallitessa kauppa on siis tavaravaihdon muoto, jonka avulla aikaansaadaan suunnitelmallinen yhteys kaupungin ja maaseudun, sosialistisen tuotannon ja kansankulutuksen välillä työtätekevien kasvavien aineellisten tarpeiden tyydyttämiseksi.

Itse neuvostokaupan olemuksesta johtuu, että on otettava huomioon kaikilta puolilta väestön taholta tuleva kysyntä, kuluttajien maun kehittyminen, kansalliset ja paikalliset erikoisuudet, ilmastolliset ja kausiluontoiset ehdot jne. Vain tällä tavoin voidaan taata tavaravaihdon oikea suunnittelu, niin että kullekin seudulle tuleva tavaramäärä vastaa kysyntää paitsi rahasummaltaan, ts. arvona ilmaistuna, myös konkreettiselta tavaravalikoimaltaan, ts. käyttöarvojen puolesta.

Neuvostokauppa vaikuttaa aktiivisesti kulutuskysynnän muodostumiseen ja edistää uusien tavaroiden käytäntöön juurruttamista. Tämän yhteydessä se käyttää mainostusta välineenä, jolla kuluttajille tunnollisesti tiedoitetaan erilaisten tavaroiden laadusta ja tarkoituksesta, kun sen sijaan kapitalistinen mainostus tavoittelee voittoa kuluttajan kustannuksella. Tärkeä kysyntää muodostava tekijä on väestölle myytävien tavaroiden hintataso ja hintasuhteet.

Väestön ostokyvyn korkea taso SNTL:ssa ei suinkaan merkitse, että jokaiselle tavaralle olisi automaattisesti varmistettu menekki.

¹ A. I. Mikojan, Toimenpiteistä tavaravaihdon kehittämiseksi ja valtion, osuuskunnallisen ja kollektiivitaloudellisen kaupan parantamiseksi. Selostus kauppatyöntekijäin Yleisliittolaisessa kokouksessa lokakuun 17 p:nä v. 1953, s. 16.

Kansanjoukkojen hyvinvoinnin kasvaessa niiden tarpeet tulevat yhä monipuolisemmiksi ja kuluttajien vaatimukset tavaroiden laatuun nähden kohoavat. Välttämättömänä ehtona väestön tarpeiden tyydyttämiseksi entistä täydellisemmin on epäkohtien poistaminen kansankulutustarvikkeiden tuotannon ja tavaravaihdon suunnittelusta, jossa vielä usein ei oteta riittävästi huomioon kysyntää, minkä lisäksi monien tavaroiden tuotanto- ja menekkimahdollisuuksia ei käytetä hyväksi. Kauppajärjestöiltä vaaditaan taitoa sopeutua nopeasti kysynnän muutoksiin, estää tavaroiden kaavamainen jako, erehdykset niiden tuonnissa eri alueille, kohottaa jatkuvasti kuluttajien palvelukulttuuria, luoda ostajille mukavuutta ja säästää heidän aikaansa.

Neuvostokaupan tehtävänä on vaikuttaa aktiivisesti tuotantoon tavaroiden valmistuksen lisäämiseksi kysyntää vastaavasti, saada aikaan niiden laadun kohoaminen sekä lajivalikoiman laajeneminen ja paraneminen. Mitä tärkeimpiä keinoja, joilla neuvostokauppa vaikuttaa tuotantoon, ovat: kauppa- ja teollisuusjärjestöjen välillä solmitut sopimukset tiettyä lajivalikoimaa ja laatua vastaavien tavaroiden hankkimisesta, kauppajärjestöjen teollisuudelle antamien ennakkotilausten järjestelmän laaja soveltaminen, saapuneiden tavaroiden huolellinen tarkastus ja pakotteiden käyttö sopimusehtojen rikkomisesta aina huonolaatuisten tavaroiden vastaanottamisesta kieltäytymiseen saakka. Sellaisen käytännön leviämisellä, että paikalliset kauppajärjestöt ja -laitokset tekevät suoraan ja välittömästi sopimuksia tuotantolaitosten kanssa, on suuri merkitys seikkana, joka tehostaa neuvostokaupan aktiivista vaikutusta tuotantoon.

Tavaravaihdon oikea järjestely edellyttää, että keskitetyn varustelun ohella kehitetään laajalti paikallisten elinten aloitteellisuutta tavaravarojen hankkimisessa ja suurennetaan niiden vastuuta väestön huoltamisesta. Tällöin se tavaramäärä, mikä keskitetyn varustelun tietä toimitetaan tietylle alueelle, asetetaan riippuvaiseksi siitä, miten siellä käytetään hyväksi paikallisia mahdollisuuksia tavaravarojen hankkimisessa. Paikalliset elimet saadaan täten enemmän kiinnostuneiksi paikallisen tuotannon ja hankintojen kasvusta.

Kun paikallisten järjestöjen osuus tavaravaihdon suunnittelussa kasvaa, niin väestön kysyntä tulee otettua paremmin huomioon ja kauppajärjestöt, joiden tehtävänä on edistää yhä uusien paikallisten lisävarojen joutumista tavarankiertoon, tulevat toimimaan joustavammin ja operatiivisemmin.

Tavaroiden kulku maassa määräytyy tuotannon sijainnin ja kulutuskysynnän tason ja rakenteen mukaan eri alueilla. Tämän yhteydessä on suuri merkitys liikenteen joustavalla toiminnalla, josta tavaroiden kiertokulun nopeus paljon riippuu.

Tavarankiertotoimintojen ohella kauppa- ja hankintajärjestöt huolehtivat myös tavaroiden kuljetuksesta, säilytyksestä, lajittelusta

ja pakkauksesta, mikä on tuotantoprosessin jatkamista kiertokulun piirissä.

Kauppa turvaa valtio- ja kollektiivitaloussektoreille tuotannon uusimiseen ja laajentamiseen välttämättömien rahavarojen säännöllisen tulon. Tavaroiden realisoinnin nopeudesta riippuu suuressa määrin varojen kiertonopeus koko kansantaloudessa. Kulutustavaroita tuottava sosialistinen teollisuus saa neuvostokaupan välityksellä rahavarat, joilla korvataan kulungit ja joista muodostuu tuotantolaitosten puhdas tulo ja valtion keskitetty puhdas tulo. Osa niistä rahavaroista, jotka kevyt ja ravintoaineteollisuus ovat saaneet myymistään tavaroista, menee raskaaseen teollisuuteen maksuna tuotannonvälineistä. Tavaroiden keskeytymätön realisointi neuvostokaupan välityksellä takaa sen, että koko kansantaloudessa käytettäväksi tarkoitettut rahavarat kertyvät aikanaan valtionrahastoon. Kollektiivitalouksien ja kollektiivitalonpoikien suorittama tavaratuotteittensa myynti on niiden rahatulojen lähde, jotka käytetään kollektiivitalouksien yhteistalouden lujittamiseen ja kehittämiseen ja kollektiivitalonpoikien henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämiseen.

Neuvostokaupan kehitys ja kiinteillä suunnitelmahinnoilla myytävien tavaroiden määrän lisääntyminen on mitä tärkein neuvostorahan vakavuuden lujittamisen ehto.

Sosialistisen tuotannon kehittyessä ja väestön hyvinvoinnin kasvaessa laajenee tavaravaihto ja sen rakenne paranee — korkeampilaatuisten ja arvokkaampilajisten tavaroiden suhteellinen osuus lisääntyy ja lajivalikoima tulee runsaammaksi.

Valtion ja osuuskuntien vähittäiskauppavaihto SNTL:ssa kasvoi vuosina 1928—1940 (vertailtavissa hinnoissa) 2,3-kertaisesti, samalla kun kapitalistisissa maissa tavaravaihto tuolla kaudella ei suinkaan lisääntynyt, vaan oli toisen maailmansodan edellä vuoden 1929 tasoa alempana. Vuoden 1954 vähittäiskauppavaihto SNTL:ssa (vertailtavissa hinnoissa) oli lisääntynyt vuoteen 1940 verraten 2-kertaisesti ja vuoteen 1950 verraten 1,8-kertaiseksi, samaan aikaan kun USA:ssa v. 1954 kotimainen kauppavaihto vuoteen 1950 verraten lisääntyi vain hieman ja Englannissa pysyi likipitään v. 1950 tasolla.

V. 1954 myytiin valtion ja osuuskauppojen myymälöissä väestölle lihaa 2,8 kertaa, kalaa ja kalatuotteita enemmän kuin 2 kertaa, voita 2,6 kertaa, kasvisöljyä ja muita rasvoja enemmän kuin 3 kertaa, sokeria 2,8 kertaa, kankaita 2,5 kertaa, josta villakankaita lähes 3 kertaa ja silkikankaita 6 kertaa, jalkineita enemmän kuin 2 kertaa, kelloja enemmän kuin 6 kertaa, ompelukoneita enemmän kuin 7,5 kertaa, polkupyöriä miltei 12 kertaa ja radiovastaanottimia 18 kertaa enemmän kuin v. 1940.

Viidennen viisivuotissuunnitelman tavoite tavaravaihdon määrään nähden saavutettiin neljässä vuodessa. Vuosina 1950—1955 valtion ja osuustoiminnallisesta kauppaverkostosta väestölle joutuva tavaramäärä kasvaa suunnilleen 1,9-kertaiseksi.

Tavaravaihdossa saavutettu taso jää vielä kuitenkin huomattavasti jälkeen työtätekevien joukkojen kasvaneesta ostokyvystä. Ne monet toimenpiteet, joita Kommunistinen puolue ja Neuvostohallitus toteuttavat jyrkän nousun aikaansaamiseksi maataloudessa ja kansankulutustarvikkeiden tuotannon lisäämiseksi, luovat tarpeelliset

edellytykset tavaravaihdon huomattavalle kehittämiselle kaupungissa ja maaseudulla kysynnän kasvua vastaavasti. Neuvostokaupan aineellinen ja teknillinen perusta lujittuu, varasto- ja kauppaverkosto, varsinkin erikoismyymälöiden verkosto laajenee. Asteittaisen sosialismista kommunismiin siirtymisen perustehtävät vaativat neuvostokaupan kaikinpuolista kehittämistä.

Kaupan muodot sosialismin aikana. Olemassaolevia valtion ja osuuskunnallis-kollektiivitaloudellista tuotantosektoreja vastaavasti kaupalla on sosialismin aikana seuraavia muotoja: 1) valtionkauppa, 2) osuuskunnallinen kauppa ja 3) kollektiivitaloudellinen kauppa.

Valtionkauppa esittää SNTL:ssa johtavaa osaa, ja sillä on ratkaiseva merkitys niin tukku- kuin vähittäiskauppavaihdoissaakin. Sosialistisen valtion haltuun on keskitetty valtaosa neuvostokauppaan tulevista maan tavaravaroista. Kauppajärjestöt saavat perusosan tavaravaroista valtion teollisuudelta. Kuljettuaan enimmäkseen valtion tukkukaupan kautta nämä tavarat joutuvat sitten vähittäiskauppaan ja myydään väestölle.

Henkilökohtaisia kulutustarvikkeita tuottavan teollisuuden raaka-ainehuollon lähteenä ja väestön elintarvikehuollon perustana ovat ne maataloustuotteiden hankinnat ja ostot, joita valtio suorittaa kollektiivitalouksissa. Elintarvikkeiden ja maataloudesta saatavan raaka-aineen huomattavana lähteenä ovat myös neuvostotilojen tuotteet sekä kone- ja traktoriasemien työstä suoritettu luontoismaksu.

Valtion vähittäiskauppa käsitti v. 1954 63% maan vähittäiskauppavaihdon koko summasta. Se palvelee etupäässä kaupunkien ja teollisuusalueiden väestöä.

Henkilökohtaisten kulutustarvikkeiden valtionvähittäiskauppaa harjoittavat SNTL:n ja liittotasavaltojen kauppaministeriöiden kauppaverkosto (myymälät, varastot ym.), työväenvarusteluhallinnot liikenteessä, kivihiili-, vuoriöljy-, metallurgisen ym. teollisuuden aloilla, sekä eräiden ministeriöiden erikoiskauppaverkosto, joka realisoi niiden omien tuotantolaitosten tuotteita.

Osuuskunnallista kauppaa harjoittavat kulutus- ja tuotantosuuskuntien kauppalaitokset. Osuustoimintajärjestöjen varat ovat niiden jäsenten osuuskunnallista omaisuutta. Osuustoiminnalliset kauppajärjestöt käyttävät paljon Neuvostovaltion myöntämää luottoa. Osuustoiminnallinen kauppa käsitti v. 1954 27% koko vähittäiskauppavaihdosta. Valtaosa osuustoiminnallisesta kauppavaihdosta tulee kulutusosuuskuntien osalle; loput tuotantosuuskuntien osalle. Kulutusosuuskunnat palvelevat etupäässä maaseutuväestöä ja ovat tärkein kauppajärjestö maaseudulla. Sen ohella maaseutuväestö ostaa osan tavaroita kaupungista. Kulutusosuuskunnat esittävät suurta osaa maataloustuotteiden hankinnoissa ja ostoissa. Kulutusosuuskuntien tehtävänä on huoltaa maaseudun väestöä kansankulutustarvikkeilla ja avustaa kaikin tavoin kollektiivitalouksia ja kollektiivitalonpoikia näiden valmistamien tuotteiden myynnissä ja edistää siten maatalouden kaikkien alojen kehitystä ja kollektiivi-

talonpoikaiston ja maaseudun kaikkien työtätekevien aineellisen hyvinvoinnin kohoamista.

Valtion ja osuuskunnalliseen kauppavaihtoon kuuluu myös väestölle tuotteitaan myyvien *yhteisruokailulaitosten* — tehdaskeittiöiden, ruokaloiden, ravintoloiden, kioskien jne. liikevaihto. Yhteisruokailun kehitys johtaa työajan suureen säästöön kansantaloudessa; se korvaa vähätuottoisen kotitaloustyön tuottavammalla yhteiskunnallistetulla työllä ja parantaa merkittävästi väestön elin-eh-toja. Yhteisruokailu vapauttaa miljoonat kotitaloudessa toimivat naiset ottamaan osaa sosialistiseen tuotantoon ja yhteiskunnalliseen elämään. Yhteisruokailu tekee mahdolliseksi elintarvikevarojen järkipärisemmän ja taloudellisemmän käytön ja ruokailun järjes-tämisen tieteen ja hygienian vaatimuksia vastaavaksi.

Valtionkauppa ja osuuskunnallinen kauppa sinänsä edustavat *järjestyneitä markkinoita*, jotka sosialistinen valtio välittömästi suunnittelee. Järjestyneillä markkinoilla on hallitseva asema SNTL:n tavaravaihdossa. Järjestyneiden markkinain ohella ovat olemassa *järjestymättömät markkinat* kollektiivitaloudellisen kaupan muo-dossa.

Kollektiivitaloudellinen kauppa on neuvostovähittäiskaupan muoto, jossa kollektiivitaloudet ja kollektiivitalonpojat esiintyvät myyjinä myyden väestölle maataloustavaroita niillä hinnoilla, jotka muodostuvat markkinoilla kysynnän ja tarjonnan vaikutuksesta. Kollektiivitalonpojat realisoivat markkinoilla osan niistä tuotteista, jotka he saavat asuntopalstallaan harjoittamasta taloudestaan sekä kollektiivitalouden yhteistaloudesta työpäiväyksikköjen perusteella. Kollektiivitaloudellisen kaupan välttämättömyys johtuu kollektiivi-taloudellisen ryhmäomistuksen luonteesta ja kollektiivitalonpoikien henkilökohtaisen talouden olemassaolosta. Kollektiivitaloudet ja kollektiivitalonpojat ovat tuotteidensa omistajia ja määräävät niistä; he voivat realisoida ne paitsi valtionhankintojen ja -ostojen avulla myös torilla. Valtio ei suunnittele välittömästi kollektiivitalous-kauppaa: valtio ei anna kollektiivitalouksille eikä kollektiivitalon-pojille suunnitelmavaroitteita tuotteiden realisoinnista kollektiivi-talouksien torikaupassa eikä säädä hintoja niiden myymille maataloustuotteille. Mutta kollektiivitalouskauppa on valtion-kaupan ja osuustoiminnallisen kaupan taloudellisen vaikutuksen alainen. Tavaravaihdon laajeneminen ja vähittäiskauppahintojen aleneminen valtionkaupassa ja osuustoiminnallisessa kaupassa aiheuttaa hintatason alenemisen myös kollektiivitaloudellisilla markkinoilla.

Kollektiivitaloudellisilla markkinoilla tuntuu tietyissä rajoissa markkinoiden luonnonvoimaisuuden vaikutus. Valtion taloudellisen sääntelyvaikutuksen heiketessä voivat keinottelija-aineokset aktiivi-soitua joillakin kollektiivitaloudellisilla markkinoilla. Käyttäen hyväkseen erillisten tavaroiden väliaikaista niukkuutta kyseessä olevilla markkinoilla keinottelija-aineokset paisuttavat markkina-hintoja. Sitä mukaa kun lisääntyy kollektiivitalouksien tavaratuote

joutuen hankintojen ja ostojen välityksellä valtion käytettäväksi, sitä mukaa kun neuvostotilojen tuotanto kehittyy ja elintarvikkeiden määrä lisääntyy valtionkauppa- ja osuuskauppaverkostossa, sitä mukaa valtion taloudellinen vaikutus järjestyttämiin markkinoihin tehostuu yhä enemmän.

Kollektiivitaloudellinen kauppa on tärkeä kannustin maataloustuotannon tehostamiseksi ja kaupunkien ja teollisuusasutusten huoltamiseksi elintarvikkeilla ja se toimittaa väestölle huomattavan osan sellaisista tuotteista kuin vihannekset, peruna, liha, maitotaloustuotteet jne. Vuonna 1954 kollektiivitaloudellisen kaupan suhteellinen osuus vähittäiskaupan koko liikevaihtosummasta oli noin 10% ja elintarvikekaupan liikevaihtosummasta noin 16%.

Osan maataloustuotteistaan kollektiivitaloudet ja kollektiivitalonpojat realisoivat kulutusosuuskuntien kautta välityskaupan pohjalla. He luovuttavat tuotteensa osuuskunnalle, saavat siltä näiden tuotteiden myynnistä saadun rahasumman ja maksavat välityspalkkion. Tästä koituu kollektiivitalouksille ja kollektiivitalonpojille tiettyä hyötyä, sillä siten ne vapautuvat tavaroiden realisoinnista aiheutuvista omakohtaisista kulungeista. Osuuskuntien harjoittaman maataloustuotteiden välityskaupan kehittämällä on suuri merkitys. Välityskauppa säästää kollektiivitalonpoikien aikaa maataloustöitä varten, toimittaa tavaravaihtoon lisää elintarvikkeita ja vaikuttaa alentavasti kollektiivitaloudellisilla markkinoilla vallitseviin hintoihin.

Hinnat ja kiertokulkukustannukset valtionkaupassa ja osuuskunnallisessa kaupassa. Yhteiskunnallisen omistuksen rajoittamaton herruus tuotannon piirissä ja tavarankiertokulun piirissä, samalla kun vallitsevana on valtion-, kansanomistus, takaa sosialistiselle valtiolle mahdollisuuden suunnitella hinnat kansantalouden kaikilla aloilla. Suunnitelmallisesti SNTL:ssa säädetään järjestyneiden markkinain hinnat: ne hankinta- ja ostohinnat, joilla kollektiivitaloudet ja kollektiivitalonpojat myyvät valtiolle ja osuustoimintajärjestöille tavaratuotteensa; tukkuhinnat teollisuudelle ja kaupparjestöille; vähittäishinnat valtionkaupassa ja osuuskunnallisessa kaupassa, ts. lopulliset hinnat, joilla väestö ostaa kulutustarvikkeet.

Kuten jo on sanottu, hinnan välityksellä arvolaki vaikuttaa sääntelevästi tavarankiertokulun piiriin. Hintoja suunnitellessaan sosialistinen valtio ei voi olla välittämättä arvolain vaikutuksesta. Se ottaa huomioon tavarankiertokulun arvon, kysynnän ja tarjonnan, tavarankiertokulun merkityksen kansan kulutuksessa ja välttämättömyyden käyttöä hyväksi hintaa varojen uudelleen jakamiseksi kansantaloudessa. Useimmille tavaroille säädetään yleisliittolaiset vähittäishinnat (jotka ovat samat koko maassa). Jotta tuotanto- ja menekkiehdot tulisivat tarkemmin otettua huomioon valtio säätelee erinäisille tavaroille (etupäässä elintarvikkeille) vyöhykkeiden mukaiset (seuduittain porrastetut) vähittäishinnat, ja eräille tavaroille kausittaiset vähittäishinnat. Hankinta- ja ostohinnat säädetään eri

seutuja varten erilaisiksi, ja eräiden tavaralajien osalta myös kausittaisiksi.

Vähittäiskauppahintojen järjestelmällinen alentaminen on eräs kansanjoukkojen hyvinvoinnin kohottamisen peruskeinoista. Vuodesta 1947 seitsemän kertaa suoritettu hintojen alentaminen on lisännyt huomattavasti kaupungin ja maaseudun työtätekevien ostokykyä ja reaalityuloja. Hintojen alentaminen on tärkeä tekijä, jolla vaikutetaan suunnitelmallisesti kysyntään, ja sitä käytetään tiettyjen tavaroiden kulutuksen laajentamiskeinona. Vähittäishintojen alentamisen pohjana on tuotanto- ja kauppakulujen supistaminen sekä niiden tavaramäärien kasvu, joita valtio toimittaa myytäväksi väestölle.

Valtion vähittäishintojen järjestelmällisen alentamisen ansiosta SNTL:ssa voitiin se tavaramäärä, joka v. 1947 maksoi 1 000 ruplaa, ostaa v. 1954 433 ruplalla. SNTL:ssa v. 1954 leivän ja voin vähittäismyyntihinnat olivat 3 kertaa alhaisemmat, lihan lähes 3 kertaa ja sokerin 2,3 kertaa alhaisemmat kuin v. 1947 lopussa. Viidennen viisivuotissuunnitelman tavoite vähittäishintojen alentamisessa saavutettiin ennen määräaika. Samaan aikaan USA:ssa, Englannissa, Ranskassa ja useimmissa muissa porvarillisissa maissa niiden tavaroiden hinnat ovat merkittävästi kohonneet vuoteen 1947 verraten.

Tavarat tulevat kauppaverkoston tukkuhintaan. Kauppajärjestöt myyvät nämä tavarat väestölle vähittäishinnoilla. Erotus vähittäishinnan ja tukkuhinnan välillä muodostaa kaupan hinnanlisäyksen. Tällä kaupan hinnanlisäyksellä korvataan kauppajärjestöjen kiertokulukustannukset ja siitä muodostuu niiden puhdas tulo. Kauppajärjestöjen *vähittäishinta* on siis yhtä kuin tukkuhinta plus kaupan hinnanlisäys. Kaupan hinnanlisäys lasketaan tavallisesti tietyinä alennusprosenttina vähittäishinnasta. Valtio suunnittelee kaupan hinnanlisäykset, niiden alentaminen kannustaa kauppajärjestöjä parantamaan työtään ja supistamaan kiertokulukustannuksia.

Kiertokulukustannukset neuvostokaupassa ovat ne rahassa ilmaistut kulut, joita kauppalaitoksilla on tavaroiden toimittamisesta kuluttajille. Valtio suunnittelee kiertokulukustannukset valtionkaupassa ja osuustoiminnallisessa kaupassa. Kiertokulukustannuksiin kuuluvat: kuoletuskulut (rakennukset, kalusto), menot tavaroiden säilyttämiseen, lajitteluun ja pakkaukseen, kuljetukseen, kauppatyöntekijäin työpalkkaan jne.

Neuvostokaupassa on kahdenlaisia kiertokulukustannuksia. Ensiksikin kustannukset, jotka johtuvat tuotantoprosessin jatkamisesta kiertokulun piirissä (tavaroiden kuljetus, säilytys ja pakkaus); erotukseksi kapitalistisesta kaupasta neuvostokaupassa ovat nämä kustannukset vallitsevia. Toisena ovat tuotteiden tavaramuotoon liittyvät kustannukset (osto- ja myyntiprosessien palveleminen, kauppalaitosten rahatalouden hoitokulut jne.). Nämä kiertokulukustannusten kaksi lajia korvataan eri lähteistä.

Edellistä laatua olevien kiertokulukustannusten korvauslähteenä on se kauppatyöntekijäin työ, joka käytetään tuotantoprosessin

jatkamiseen kiertokulun piirissä. Tämä työ lisää tavaroiden arvoa, mikä antaa mahdollisuuden peittää kauppajärjestöjen suorittamasta kuljetuksesta, säilytyksestä, pakkauksesta ja muista tuotannollisista tehtävistä aiheutuvat kulut. Jälkimmäistä laatua olevat kiertokulkukustannukset, ts. tuotteen tavaramuotoon liittyvät kustannukset, korvataan tuotannollisilla aloilla luodusta puhtaasta tulosta. Teollisuuden tukkuhintojen taso säädetään siten, että osa teollisuuden puhtaasta tulosta joutuu kauppajärjestöille.

Suunnitelmallisen, sosialistisen talousjärjestelmän etuisuuksien johdosta kiertokulkukustannusten taso, ts. kiertokulkukustannusten suhde tavaravaihtoon on SNTL:ssa moninkertaisesti alhaisempi kuin kapitalistisissa maissa. Neuvostokauppa on vapaa niistä valtavista tuottamattomista kuluista, jotka muodostavat leijonanosan kapitalistisista kiertokulkukustannuksista ja johtuvat tuotannon anarkiasta, pulista, kilpailusta, keinottelusta ja suhteettomasti liioitellusta mainonnasta. Sosialistisessa yhteiskunnassa tavaravirtojen kulku on suunnitelmallista, tuotannolle on taattu jatkuvasti kasvavat sisämarkkinat. Kaikki tämä supistaa SNTL:ssa porvarillisiin maihin verraten kiertokulkuaikaa ja niiden renkaiden lukua, joiden kautta tavarat kulkeutuvat tuotannosta kuluttajalle. Tavaravaihdon nopeus on SNTL:ssa huomattavasti suurempi kuin kapitalistisissa maissa, mikä säästää suuresti varoja.

Päinvastoin kuin kapitalismin aikana, jolle on luonteenomaista valtavien ylimääräisten tavaravarastojen kasautuminen, sosialismin vallitessa tavaravarastojen suuruus säädetään suunnitelmallisesti, siten kuin tavaravaihdon tarpeet ja tavaroiden tasasuhtainen ja keskeytymätön siirtyminen kauppaverkostoon sitä vaativat. Täten voidaan estää liiallisten tavaravarastojen muodostuminen.

Sitä mukaa kuin neuvostokauppa kehittyy, kiertokulkukustannukset alenevat yhä enemmän. Kiertokulkukustannusten alentaminen sosialistisessa yhteiskunnassa yhtyy kaupan järjestelyn ja kauppatekniikan parantamiseen, väestön kauppapalvelun kulttuurin kohottamiseen, ja se on tärkeä yhteiskunnallista työtä säästävä tekijä. Se tekee mahdolliseksi sijoittaa lisävaroja aineellisen tuotannon lisäämiseksi, tavaravaihdon laajentamiseksi ja kauppa-kulttuurin kohottamiseksi. Perustekijöitä kiertokulkukustannusten alentamisessa ovat työprosessien koneellistaminen neuvostokaupassa, työn tuottavuuden kohottaminen, sosialistisen kilpailun kehittäminen kauppatyöntekijöiden keskuudessa kauppaverkoston työn parantamiseksi ja työvoiman oikeampi käyttö. Käyttämällä työn maksussa suorituspalkka- ja palkkiomuotoja Neuvostovaltio kannustaa aineellisesti kauppatyöntekijöitä pyrkimään parempiin työsuorituksiin. Tärkeimpiä mahdollisuuksia kiertokulkukustannusten jatkuvaan alentamiseen ovat tavaravaihdon suunnittelun parantaminen ja väestön kysynnän tutkiminen, oikealla tavalla järjestetty tavaroiden toimittaminen kauppaverkostoon, valmiiksi pakattujen tavaroiden kaupan laajentaminen, taistelu kauppa- ja hankintahäviöitä vastaan, tavaroiden kuljetuksen ja säilytyksen järkipäätämisen ja

kuljetusvälineistön tuloksellisempi käyttö. Oleellinen merkitys kiertokulkukustannusten alentamisessa on tavaroiden kulkuteiden jatkuvalla lyhentämisellä ja kauppaverkoston renkaiden määrän supistamisella.

Toisen maailmansodan edellä kiertokulkukustannukset tukku- ja vähittäiskaupassa olivat SNTL:ssa suunnilleen 10% vähittäistavaravaihdosta. V. 1954 kiertokulkukustannukset SNTL:n valtionkaupassa ja osuustoiminnallisessa kaupassa olivat noin 8% vähittäiskaupan liikevaihtosummasta.

Kiertokulkukustannusten supistaminen on irrottamattomasti sidottu itsekkannattavuuden lujittamiseen kauppalaitoksissa. Itsekannattavuus vaatii, että kauppalaitokset työskentelevät kannattavasti, ts. että ne saavat puhdasta tuloa (voittoa) noudattaessaan tiukasti säädettyjä hintoja. *Sosialististen kauppalaitosten puhdas tulo* eroaa perusteellisesti kapitalistisesta kauppavoitosta; sen luo riistosta vapaiden kauppatyöntekijäin työ (koska heidän työnsä on aineellisen tuotannon jatkamista kiertokulun piirissä) sekä sosialistisen tuotannon työntekijäin työ (osa kaupan hinnanlisäyksestä katetaan tuotantoalojen laskuun). Tämä tulo käytetään yleisvaltakunnallisiin tarpeisiin (tekemällä siirtoja budjettiin), kauppaverkoston laajentamiseen, kauppajärjestöjen varojen lisäämiseen ja neuvostokaupan työntekijäin aineellisen aseman ja kulttuuriolojen parantamiseen.

Ulkomaankauppa. Sosialistinen talous vaatii ulkomaankaupan — ulkomaiden kanssa tapahtuvan tavaravaihdon laajaa kehittämistä, mikä tekee mahdolliseksi käyttää hyväksi kansainvälisen työnjaon etuisuuksia. Kaikki ulkomaankauppavaihtoon joutuvat sosialistisen tuotannon tuotteet ovat tavaroita, kuten jo on mainittu. Sosialistisen yhteiskunnan oloissa ulkomaankaupan kehittäminen on sosialismin taloudellisen peruslain ym. taloudellisten lakien alainen ja tapahtuu suunnitelmallisesti ja arvolain vaikutuksen huomioon ottaen. Sosialismin vallitessa ulkomaankauppaa käytetään yhteiskunnan kasvavien tarpeiden entistä täydellisempää tyydyttämistä varten. Se toimii voimavarojen lisälähteenä tuotannon kehittämiseksi, maailman teknillisten saavutusten hyväksi käyttämiseksi ja väestön kulutustarvikehuollon parantamiseksi.

Ulkomaankauppa on sosialismin aikana valtion monopoli. SNTL:ssa kaikki ulkomaankauppatoimet on keskitetty erikoisen valtioelimen — Ulkomaankaupan ministeriön — käsiin, alistettu palvelemaan sosialistisen rakennustyön tehtäviä ja niitä harjoitetaan valtion vienti- ja tuontisuunnitelmien pohjalla, jotka muodostavat erottamattoman osan kansantaloussuunnitelmasta. Ulkomaankauppamonopoli on sosialistisen talouden olemassaolon ja kehityksen välttämätön ehto.

Ulkomaankaupan monopoli SNTL:ssa on keino, jonka avulla laajennetaan suunnitelmallisesti kauppavaihtoa ulkomaiden kanssa ja sillä on nykyisin kaksi perustehtävää. Ensiksikin se turvaa

socialismin maalle taloudellisen riippumattomuuden kapitalistisesta maailmasta suojaamalla sen kansantaloutta ja kotimaanmarkkinoita ulkomaisen pääoman tunkeutumiselta niihin, talouspulien tuhoisalta vaikutukselta sekä kapitalististen maailmanmarkkinain anarkialta. Toiseksi sen tarkoituksena on SNTL:n ja kansandemokraattisten maiden taloudellisen yhteistyön voimistaminen ja näiden maiden taloudellisen kehityksen avustaminen Neuvostoliiton taholta. Tämä ulkomaankaupan monopolin uusi tehtävä syntyi demokraattisen leirin maiden maailmanmarkkinain muodostuessa, maiden, jotka eivät rakenna keskinäissuhteitaan kilpataistelun, vaan veljellisen keskinäisavun perustalle.

Ulkomaankaupan monopoli on ollut SNTL:n kansantalouden varma suoja imperialististen maiden taloudellista hyökkäystä vastaan. Se esitti suurta osaa SNTL:n kansantalouden teollistamisessa, sillä sen välityksellä saatiin teollisuuslaitoksille huomattava määrä ulkomailta tuotuja koneita. SNTL:n muodostuttua teollisuusvallaksi sen ulkomaankaupan rakenne muuttui olennaisesti: neuvostoviennessä saivat teollisuustavarat vallitsevan paikan, kun sen sijaan ennen vallankumousta valtaosan Venäjän viennissä muodostivat maataloudesta saadut raaka-aineet. Neljännen ja viidennen viisivuotissuunnitelman aikana SNTL lisäsi raskaan teollisuuden valmistaiden vientiä vielä enemmän. Kaluston vienti SNTL:sta on vuodesta 1938 vuoteen 1954 lisääntynyt 16,5-kertaisesti (vertailtavissa hinnoissa).

Ulkomaankaupassaan Neuvostoliitto on johdonmukaisesti pitänyt periaatteenaan kaikkien maiden kansallisen suverenisuuden kunnioittamista, osapuolten täydellistä tasa-arvoisuutta ja molempuolista etua. Pitäen lähtökohtana kahden järjestelmän — sosialistisen ja kapitalistisen — rauhanomaisen rinnakkaiselon mahdollisuutta, Neuvostovaltio katsoo ulkomaankaupasuhteiden laajentamisen erääksi kansojen lähentymisen, kansainvälisen jännityksen lieventämisen ja rauhan asian lujittamisen tärkeimmäksi välineeksi.

SNTL:n sosialistisen tuotannon valtavan kasvun ja demokraattisen leirin uusien maailmanmarkkinain syntyamisen johdosta Neuvostoliiton ulkomaankauppavaihto lisääntyy jatkuvasti vuodesta toiseen. SNTL:n ulkomaankauppa demokraattisen leirin maiden kanssa kasvaa nopeasti. Sillä on huomattavasti vallitseva sija Neuvostoliiton ulkomaankauppavaihdon kokonaismäärässä. V. 1954 kauppavaihto kapitalististen maiden kanssa oli $\frac{1}{5}$, mutta kauppavaihto demokraattisen leirin maiden kanssa $\frac{4}{5}$ SNTL:n ulkomaankauppavaihdon koko määrästä.

Neuvostoliiton suuntana on muuttumattomasti ollut sen ja kapitalististen maiden välisten taloudellisten suhteiden kehittäminen molemmille puolille edullisin ehdoin. Tavaravaihdon lisääntymistä SNTL:n ja kapitalististen maiden välillä haittaa kuitenkin USA:n aggressiivisten piirien painostuksesta harjoitettu syrjintäpolitiikka. Tämä politiikka ilmenee siinä, että kieltäydytään kauppasuhteista SNTL:n ja kansandemokraattisten maiden kanssa, ja pakotetaan riippu-

vaiset porvarilliset maat tekemään samoin. Tällaisesta politiikasta on suurta vahinkoa sitä harjoittavien valtioiden eduille ja siksi sillä ei ole menestystä. Vuosina 1953—1955 monissa porvarillisissa valtioissa ilmeni tiettyä pyrkimystä kauppasuhteiden laajentamiseen Neuvostoliiton ja kansandemokratian maiden kanssa.

Vuonna 1953 SNTL kävi kauppaa 51 ulkovaltion kanssa ja tällöin 25 maan kanssa kauppaa käytiin vuosittaisten tai monivuotisten kauppasopimusten pohjalla. SNTL:n ulkomaankauppavaihto kohosi v. 1953 23 miljardiin ruplaan ja ylitti lähes 4-kertaisesti (vertailtavissa hinnoissa) sodanedellisen tason. SNTL:n ja demokraattisen leirin maiden tavaravaihdon lisääntymisen ohella kauppavaihto lisääntyi merkittävästi monien Länsi-Euroopan, Lähi- ja Keski-Idän maiden kanssa, vienti- ja tuontitavaravalikoimien edelleen laajetessa. V. 1954 Neuvostoliitto laajensi edelleen taloudellisia yhteyksiä ulkomaihin. Neuvostoliitto oli kauppasuhteissa 56 ulkovaltion kanssa.

LYHYITÄ YHTEENVETOJA

1. *Sosialistiselle tuotantotavalle on ominaista oma tavaravaihdon muoto — sosialististen laitosten käymä kauppa, jonka tarkoituksena on tyydyttää työtätekevien kasvavia tarpeita. Sosialismin aikana kauppaa käydään suunnitelmallisesti, se yhdistää kasvavan sosialistisen tuotannon ja kansan lisääntyvän kulutuksen, kaupungin ja maaseudun, kansantalouden eri alat, maan eri alueet.*

2. *SNTL:ssa on kahdet markkinat: järjestyneet markkinat valtionkaupan ja osuustoiminnallisen kaupan muodossa ja järjestymättömät markkinat, joihin kuuluu kollektiivitalouksien kauppa. Järjestyneet markkinat suunnittelee välittömästi valtio. Ne esittävät määräävää osaa tavaravaihdossa. Valtio ei välittömästi suunnittele järjestymättömiä markkinoita, mutta sääntelee niitä taloudellisesti.*

3. *Tavaroiden hinnat valtionkaupassa ja osuustoiminnallisessa kaupassa säädetään suunnitelmallisesti. Kollektiivitaloudellisilla markkinoilla hinnat muodostuvat kysynnän ja tarjonnan välisestä suhteesta riippuen ja ovat valtionhintojen sääntelevän vaikutuksen alaisia. Neuvostovaltio alentaa järjestelmällisesti vähittäishintoja, minkä seurauksena työläisten, toimihenkilöiden ja talonpoikien ostokyky jatkuvasti kohoaa ja kansan kulutus kasvaa.*

4. *Neuvostokauppa rakentuu itsekannattavuuden pohjalle ja on huomattavasti taloudellisempaa kuin kapitalistinen kauppa, koska se on vapaa valtavista tuottamattomista kuluista, joita kapitalismin vallitessa yksityisomistus, kilpailu ja tuotannon anarkia aiheuttavat.*

5. *Sosialismin oloissa ulkomaankauppa on valtion monopolina ja palvelee sosialistisen talouden lujittamisen ja edelleenkehittämisen tehtäviä käyttämällä hyväksi kansainvälisen työnjaon etuisuuksia. Ulkomaankaupan monopoli on keino, jonka avulla laajennetaan suunnitelmallisesti SNTL:n ulkomaista kauppavaihtoa kaikkien ulkomaisten kanssa niiden*

yhteiskunnallisesta järjestelmästä riippumatta, täydellisen tasa-arvoisuuden ja molemminpuolisen hyödyn pohjalla, se suojaa sosialistista taloutta ulkomaisen pääoman tunkeutumiselta, ja sen tarkoituksena on voimistaa Neuvostoliiton ja sosialistiseen leiriin kuuluvien maiden taloudellista yhteistyötä.

XXXVII LUKU

SOSIALISTISEN YHTEISKUNNAN KANSANTULO

Yhteiskunnallinen kokonaistuote ja kansantulo sosialismin aikana. Yhteiskunnallinen kokonaistuote sosialismin vallitessa on se aineellisten hyödykkeiden — tuotannonvälineiden ja kulutustarvikkeiden — koko paljous, minkä yhteiskunta on tietystä ajassa, esimerkiksi vuodessa tuottanut.

Yhteiskunnallisen kokonaistuotteen luo aineellisen tuotannon alojen: teollisuuden, maatalouden, rakennustoiminnan ja tuotantoa palvelevan liikenteen työntekijöiden työ samoin kuin kauppatyöntekijäin työ, mikäli he suorittavat työtoimituksia, jotka ovat tuotantoprosessin jatkamista kiertokulun piirissä (tavaran säilytys, viimeistely, kuljetus, pakkaus jne.). Ruumiillisen työn tekijäin ohella aineellisten hyödykkeiden tuotantoon osallistuvat välittömästi myös aineellisen tuotannon aloilla toimivat henkisen työn tekijät (tiedemiehet, insinöörit jne.).

Tuottamattomilla aloilla yhteiskunnallista kokonaistuotetta ei luoda. Tuottamattomalla alalla (valtionhallinto, kulttuurityö, väestön sosiaali- ja lääkintäpalvelu) toimivat työntekijät eivät tuota aineellisia hyödykkeitä. Tuottamattomien alojen työntekijäin työ on kuitenkin välttämätön sosialistiselle yhteiskunnalle, aineelliselle tuotannolle; se on yhteiskunnalle hyödyllistä työtä. Sosialistinen valtio suorittaa taloudellista järjestely- sekä sivistys- ja kasvatustyötä, joka on yhteiskunnalle elintärkeätä. Socialismin oloissa tieteen merkitys tekniikan kehityksessä ja tuotannon lisäämisessä kasvaa mittaamattomasti. Suuri merkitys on työllä, joka kulutetaan ammattityöläisten kouluttamiseen tuotantoa varten. Tiede, valistus-työ ja taide tyydyttävät työtätekevien kulttuuritarpeita. Sosiaali- ja lääkintäpalvelun alat luovat edellytykset sosialistisen yhteiskunnan työntekijöiden menestykselliselle työlle. Sosialistisessa yhteiskunnassa on olemassa siis aineellisen tuotannon työntekijöiden ja tuottamattoman alan työntekijöiden välillä toimintojen keskinäinen vaihto.

Sosialistisen, kuten jokaisen muunkin järjestelmän perustana on tuotanto, ts. toiminta, jonka piirissä aineelliset hyödykkeet hankitaan. Mitä suurin kansantaloudellinen merkitys on tämän

vuoksi sillä, että aineellisen tuotannon piirissä toimivien työntekijäin työn osuutta suurennetaan supistamalla monilla tuottamattomilla aloilla toimivien työntekijäin työn osuutta. Niinpä valtion hallintokoneiston virkakunnan paisuminen, liian suuri hallinnollinen henkilökunta valtionlaitoksissa ja kollektiivitalouksissa, kiertokulkukustannusten korkea taso — kaikki tämä johtaa työvoimavarojen ja ennen kaikkea ammattitaitoisten työntekijäin vetämiseen pois aineellisen tuotannon piiristä. Tällainen työntekijäin poisvetäminen tuotannon piiristä jarruttaa kansantulon kasvua ja tuottaa vahinkoa kansantaloudelle.

Aineellisen tuotannon piirissä toimivan työn osuuden järjestelmällinen suurentaminen, hallintokoneiston kehittäminen kaikin tavoin yksinkertaisemmaksi ja halvemaksi sekä kiertokulkukustannusten alentaminen edistävät yhteiskunnan rikkauten kasvua ja tuotteiden runsauden aikaansaamista, mikä on välttämätöntä kommunistisen yhteiskunnan rakentamiselle.

Lenin piti Neuvostovaltion tärkeänä tehtävänä „neuvostokoneiston järjestelmällistä pienentämistä ja huojistamista sen supistamisen, paremman järjestämisen, virastokankeuden ja virkavaltaisuuden hävittämisen sekä tuottamattomien menojen vähentämisen avulla”¹.

Tuotantoprosessissa osa yhteiskunnallisesta kokonaistuotteesta käytetään kulutettujen tuotannonvälineiden korvaamiseen. Yhteiskunnallisen kokonaistuotteen tämä osa olennoi käytetyistä tuotannonvälineistä tuotteeseen siirrettyä aikaisemmin tehdyn työn kuluista. Sen jälkeen kun yhteiskunnallisesta kokonaistuotteesta on vähennetty se osa, joka korvaa kulutetut tuotannonvälineet, jää jäljelle se osa yhteiskunnallisesta tuotteesta, joka muodostaa yhteiskunnan kansantulon.

Sosialismin oloissa kansantulo on sosialistisen tuotannon työntekijäin luoman yhteiskunnallisen kokonaistuotteen se osa, joka jää jäljelle, kun on korvattu kyseessä olevana ajanjaksona kulutetut tuotannonvälineet, ja siinä olennoituu kulutettu uusi työ.

Luontoismuodossa oleva kansantulo koostuu maassa tuotettujen ja yhteiskunnan tarpeiden tyydyttämiseen menevien kulutustarvikkeiden koko määrästä sekä valmistettujen tuotannonvälineiden siitä osasta, joka menee sosialistisen tuotannon laajentamiseen kaupungeissa ja maaseudulla.

Koska sosialismin vallitessa on olemassa tavarantuotanto, niin kansantulo kokonaisuudessaan ja sen kaikki ainekset, riippumatta siitä, minkälainen luontoismuoto niillä on, mitataan arvon avulla, ja ne esiintyvät myös arvo-, *rahamuodossa*. Tämän vuoksi rahan avulla ei ilmaista ja mitata ainoastaan henkilökohtaisten kulutus-tavaroiden koko määrää, vaan myös se osa kansantulosta, joka koostuu tuotannonvälineistä.

¹ V. I. Lenin, Teokset, 33. osa, s. 406.

Hintojen muuttumisen vuoksi kansantulon laskeminen suoritetaan paitsi päivän hinnoissa, myös vertailtavissa (muuttumattomissa, vakinaisissa) hinnoissa, joiksi valitaan jonkin tietyn vuoden hinnat. Kansantulon määrittely vertailtavissa hinnoissa tekee mahdolliseksi saada selville kansantulon suuruuden reaaliset muutokset useampien vuosien ajalta.

Kapitalismin vallitessa kansantulo luodaan riistettyjen työntekijäin työllä, ja se joutuu kapitalistien ja tilanherrojen käyttöön; työttä saatujen tulojen muodossa he anastavat itselleen leijonanosan kansantulosta, ja ainoastaan pienempi osa siitä joutuu työtätekeville. Sosialismin aikana kansantulo luodaan riistosta vapaiden työntekijäin työllä, ja se kuuluu kokonaan työtätekeville. Sosialismi tekee mahdolliseksi työttä saatujen tulojen olemassaolon.

Sosialistisen yhteiskunnan kansantulo koostuu tuotteesta itseä varten ja tuotteesta yhteiskuntaa varten. Aineellisen tuotannon työntekijäin itseään varten luoma tuote jaetaan heidän keskensä työn mukaan; se käytetään sosialistisen tuotannon työntekijäin ja heidän perheittensä henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämiseen. Aineellisen tuotannon työntekijäin yhteiskuntaa varten luoma tuote on sosialistisen yhteiskunnan puhdas tulo, joka käytetään tuotannon laajentamiseen, kulttuurin kehittämiseen, terveydenhuoltoon, valtion hallinnollisten menojen peittämiseen jne.

Kansantulon jatkuva kasvu sosialismin aikana. Sosialistisessa yhteiskunnassa kansantulo kasvaa jatkuvasti ja nopeasti. Tämä johtuu sosialismin taloudellisen peruslain vaatimusten mukaisesti kehittyvän sosialistisen tuotannon herkeämättömästä noususta. Sosialistisessa yhteiskunnassa kansantulo kasvaa huomattavasti nopeammin kuin kapitalistisessa yhteiskunnassa.

SNTL:n kansantulo, vertailtavissa hinnoissa ilmaistuna, ylitti v. 1940 vuoden 1913 tason suunnilleen 6-kertaisesti, v. 1950—10-kertaisesti ja v. 1954 noin 15-kertaisesti.

Vuosina 1929—1954 USA:n kansantulo, vertailtavissa hinnoissa ilmaistuna, ei lisääntynyt edes 2-kertaiseksi, kun sen sijaan SNTL:n kansantulo, niin ikään vertailtavissa hinnoissa ilmaistuna, kasvoi samaan aikaan 11-kertaiseksi siitä valtavasta vahingosta huolimatta, minkä fasistiset anastajat olivat sodan aikana kansantaloudelle aiheuttaneet.

Socialismin aikana kansantulon nopean kasvun aiheuttavat kaksi tekijää: 1) yhteiskunnallisen työn tuottavuuden kohoaminen ja 2) tuotannon työntekijäin lukumäärän lisääntyminen. Perusosa kansantulon lisäyksestä saadaan sosialismin aikana työn tuottavuuden kasvusta. Esimerkiksi neljännen viisivuotissuunnitelman vuosina saatiin tuotannon työntekijäin lukumäärän kasvusta 20% kansantulon lisäyksestä ja työn tuottavuuden kasvusta 80%.

Kuten jo on sanottu, sosialistisen tuotannon työntekijäin työn tuottavuus kasvaa nopeasti, mikä johtuu uusimman tekniikan juurruttamisesta tuotannon kaikilla aloilla (maatalous mukaan luet-

tuna), työn ja tuotannon järjestelyn parantamisesta, työläisten, kollektiivitalonpoikien ja sivistyneistön ammattitaidon kohoamisesta, työtätekevien aineellisen hyvinvoinnin ja kulttuuritason järjestelmällisestä noususta ja sosialistisen kilpailun kehittamisestä.

Yhteiskunnallisen työn tuottavuuden kasvu vaatii aineellisten varojen ja työvoimavarojen suunnitelmallista ja järkipäistä käyttöä ja muun muassa tuotannonvälineiden säästöä. Tuotannonvälineiden säästö antaa mahdollisuuden valmistaa samalla raaka-aine- ja kalustomäärällä enemmän tuotteita, lisätä yhteiskunnallisen tuotteen määrää ja siis sen sitä osaa, joka muodostaa kansantulon.

Kansantulon kasvun tärkeä tekijä on aineellisen tuotannon aloilla toimivien työntekijöiden lukumäärän lisääntyminen. Sosialistisessa yhteiskunnassa, jossa päinvastoin kuin kapitalismissa ei ole riistäviä luokkia eikä niiden runsaslukuista palveluskuntaa, ei työttömyyttä eikä työvoiman ylenmääräistä siirtymistä kiertokulun piiriin jne., toimii merkittävästi suurempi osa aikuisesta työkykyisestä väestöstä yhteiskunnallista kokonaistuotetta luovilla aineellisen tuotannon aloilla. Sosialismin oloissa kasvaa samalla jatkuvasti tieteen, valistuksen, taiteen ja terveydenhuollon aloilla toimivien työntekijäin määrä. Sosialistisessa yhteiskunnassa aineellisen ja henkisen kulttuurin kaikki saavutukset kuuluvat kansalle, jota vastoin kapitalismin oloissa ne ovat etupäässä riistävien luokkien käytössä.

SNTL:ssa ei enää pitkään aikaan ole ollut työttömyyttä, mutta USA:ssa vuosina 1950—1954 työttömien lukumäärä, muunnettuna koko vuoden työttömyydeksi, oli keskimäärin 10% työkykyisestä väestöstä.

Tuottamattomilla aloilla työskentelevästä työkykyisestä väestöstä SNTL:ssa yli puolet toimii sivistystyön ja terveydenhuollon aloilla, kun sen sijaan USA:ssa kulttuurityön ja terveydenhuollon alalla toimii seitsemäs osa tuottamattomilla aloilla työskentelevistä henkilöistä.

Socialismin oloissa kansantulon kasvu on työtätekevien hyvinvoinnin kohoamisen tärkein osoitin, sillä se aiheuttaa työläisten, talonpoikien ja sivistyneistön tulojen lisääntymisen. Kapitalismin oloissa kansantulon kasvu ei voi olla työtätekevien hyvinvoinnin kasvun osoitin, sillä kapitalistit ja suurmaanomistajat anastavat itselleen yhä suuremman osan kansantulosta, jota vastoin työtätekevien osuus kansantulosta pienenee yhä enemmän.

Kansantulon määrä, vertailtavissa hinnoissa, oli kasvanut SNTL:ssa v. 1954 3-kertaiseksi vuoteen 1945 verraten. USA:ssa kansantulon määrä, vertailtavissa hinnoissa, oli v. 1954 lisääntynyt vuoteen 1945 verraten ainoastaan 12%.

Kansantulon jako. Sosialistisessa tuotantoprosessissa luotu kansantulo jaetaan ja käytetään viime kädessä kansan kulutukseen ja sosialistiseen kasaamiseen. Päinvastoin kuin kapitalismin aikana,

sosialismin oloissa „kansantulon jakautuminen ei tapahdu riistävien luokkien ja niiden suurilukuisen loismaisen apurijoukon rikastuttamiseksi, vaan työläisten ja talonpoikien aineellisen aseman kohottamiseksi järjestelmällisesti ja kaupungin ja maaseudun sosialistisen tuotannon laajentamiseksi”¹.

Kansantulon jako sosialistisessa yhteiskunnassa tapahtuu seuraavalla tavalla. Alunperin kansantulo esiintyy muodoltaan erilaisina tuloina niillä aloilla, joilla se luodaan, ts. aineellisen tuotannon piirissä — kansantalouden valtionsektorissa ja osuuskunnalliskollektiivitaloussektorissa.

Kansantulo, joka luodaan kansantalouden valtionsektorissa, muodostuu kahdesta perusosasta. Tämän tulon toinen osa, joka on aineellisen tuotannon työntekijäin itseään varten luoma tuote, esiintyy valtion tuotantolaitosten työläisten ja toimihenkilöiden työpalkan muodossa. Kansantulon toinen osa, joka luodaan tuotannon valtionsektorissa, on tuote yhteiskuntaa varten eli puhdas tulo. Valtion tuotantosektorin puhdas tulo esiintyy kahdessa perusmuodossa: 1) valtion tuotantolaitosten puhtaan tulon muodossa (ns. tuotantolaitosten voittona) ja 2) valtion keskitetyn puhtaan tulon muodossa (ns. liikevaihtoverona, voittovarasirtoina, työpalkkarakaston sosiaalivakuutuslisänä jne.).

Kollektiivitalouksien yhteistaloudessa luotu kansantulo on kollektiivitalouksien omaisuutta ja koostuu niin ikään kahdesta perusosasta: toinen osa on tuote itseä varten ja toinen osa tuote yhteiskuntaa varten. Tuote itseä varten, joka on luotu kollektiivitalonpoikien työllä kollektiivitalouksien yhteistaloudessa, esiintyy niiden luontois- ja rahatulojen muodossa, jotka jaetaan kollektiivitalonpoikien kesken työpäiväyksikköjen mukaan. Tämän lisäksi kollektiivitalonpojat saavat luontois- ja rahatuloja työstään, jonka he suorittavat asuntopalstan yhteydessä olevassa henkilökohtaisessa taloudessaan. Kollektiivitaloudessa luotu tuote yhteiskuntaa varten on kollektiivitalouden puhdas tulo. Osa kollektiivitalouden puhtaasta tulosta käytetään kollektiivitaloustuotannon kehittämiseen, kollektiivitalouden yhteisten tarpeiden sekä kollektiivitalonpoikien aineellisten ja kulttuuritarpeiden tyydyttämiseen. Toinen osa kollektiivitalouksien yhteistaloudessa luodusta puhtaasta tulosta muuttuu hintakoneiston ja tuloveron välityksellä valtion keskitetyksi puhtaaksi tuloksi. Tällä tavoin kollektiivitaloudet suorittavat osan niistä yleiskansallisista menoista, joita valtiolla on tuotannon laajentamisesta kaupungissa ja maaseudulla, kulttuuritoiminnan kehittämisestä, maan puolustuksen lujittamisesta jne.

Valtion keskitetyn puhtaan tulon kokonaismäärässä ei niin ollen ollenoidu ainoastaan osa yhteiskuntaa varten tehdystä työväenluokan työstä, vaan myös osa yhteiskuntaa varten tehdystä kollektiivitalonpoikaiston työstä.

¹ *J. V. Stalin*, Keskuskomitean toimintaselostus NKP(b):n XVI edustajakokoukselle, Teokset, 12. osa, s. 321. (Suom. ss. 343—344.)

Tuotanto-osuuskuntien työntekijäin työllä luotu tuote itseä varten saa työpalkan muodon ja tuote yhteiskuntaa varten tuotanto-osuuskuntien tuotantolaitosten puhtaana tulon muodon. Osa tästä tulosta menee tuotannon laajentamiseen ja käsiteollisuusarnteiden jäsenten tarpeiden tyydyttämiseen. Toinen osa muuttuu liikevaihtoveron ja tuloveron välityksellä valtion keskitetyksi puhtaaksi tuloksi.

Näin tapahtuu sosialistisessa yhteiskunnassa välittömästi aineellisen tuotannon piirissä saatujen erilaisten tulomuotojen muodostuminen. Kansantulon toinen osa, joka koostuu tuotannon työntekijäin itseään varten luomasta tuotteesta, jaetaan työn mukaan, ja se saa tuotannossa toimivien työläisten ja toimihenkilöiden työpalkan, kollektiivitalonpoikien henkilökohtaisten tulojen ja tuotanto-osuuskuntien työntekijäin työpalkan muodot. Kansantulon toinen osa, joka koostuu tuotannon työntekijäin yhteiskuntaa varten luomasta tuotteesta eli yhteiskunnan puhtaasta tulosta, saa valtion tuotantolaitosten puhtaana tulon, kollektiivitalouksien ja osuuskunnallisten tuotantolaitosten puhtaana tulon ja valtion keskitetyn puhtaana tulon muodot. Tämän lisäksi, kuten jo sanottiin, tietty osa tuotantolaitosten puhtaasta tulosta muuttuu kansantulon jakoprosessissa valtion keskitetyksi puhtaaksi tuloksi.

Kansantulon myöhemmässä jakoprosessissa osa kansantulosta muuttuu, etupäässä valtion budjetin välityksellä, tuottamattomien alojen ja niillä toimivien työntekijöiden tuloiksi.

Sosialistisessa yhteiskunnassa valtio käyttää paljon varoja monien yhteiskunnallisten tarpeiden tyydyttämiseen: valistukseen, terveydenhuoltoon, valtiokoneiston ylläpitoon, maanpuolustuksen lujittamiseen jne.

Sosialistinen yhteiskunta ei voi mennä eteenpäin, jollei se kasaa vuodesta vuoteen, laajenna yhteiskunnallista tuotantoa. Muuten se ei voisi kehittää tuotantovoimia eikä tyydyttää väestön kasvavia tarpeita. Tästä johtuu se, että taloudellisesti välttämätöntä on keskittää valtion käsiin merkittävä osa kansantulosta rahavarannoksi, joka kulutetaan mainittuihin tarkoituksiin. Tämä varanto muodostuu melkein kokonaan valtion keskitetystä puhtaasta tulosta. Vain varsin merkityksettömän osan tästä varannosta muodostavat väestöltä saatavat varat (verot ja lainat). Pääosaa varojen keskittymisessä valtion käsiin ja niiden jaossa yhteiskunnallisiin tarpeisiin esittää valtion budjetti.

Yhteiskunnan puhtaana tulon eräs osa, jonka valtio käyttää sosiaaliin ja kulttuuritarpeisiin ja hallintoon, saa tieteen, valistuksen, terveydenhuollon sekä valtionkoneiston työntekijäin ja sotilashenkilökunnan työpalkkojen muodon. Merkittävä osa kaupunki- ja maaseutuväestön sosiaalisista ja kulttuuritarpeista (kansanvalistus, terveydenhuolto) tyydytetään maksutta, valtion kustannuksella. Osa kulttuuri- ja sosiaalipalveluksia suorittavista laitoksista korvaa menonsa maksuilla, jotka väestö suorittaa

korvaukseksi sille tehdyistä palveluksista. Valtio maksaa väestölle eläkkeitä, avustuksia ja apurahoja, myöntää erilaisia helpotuksia, palkallisia lomiam jne. Siten lisääntyvät työläisten ja toimihenkilöiden reaali-palkka sekä talonpoikien reaalitytulot.

Loppujen lopuksi sosialistisen yhteiskunnan koko kansantulo jakautuu kulutusvarannoksi ja kasautumisvarannoksi.

Kulutusvaranto on se osa kansantulosta, joka käytetään työläisten, talonpoikien ja sivistyneistön kasvavien aineellisten ja kulttuuritarpeiden tyydyttämiseen. Kulutusvaranto muodostuu ennen kaikkea siitä tuotteesta, joka luodaan tuotannon työntekijäin työllä itseä varten. Sen lisäksi valtio, kollektiivitaloudet ja osuuskunnalliset yhtymät muodostavat merkittävän osan kulutusvarannosta käyttämällä osan yhteiskuntaa varten tuotetusta tuotteesta sosiaaliin ja kulttuuritarpeisiin. Kulutusvarannon suurentaminen on työtätekevien reaalitytulojen kasvun välttämätön edellytys.

Työläisten, talonpoikien ja sivistyneistön tulot kasvavat sosialismin aikana jatkuvasti ja nopeasti seuraavien syiden johdosta: 1) tuotannon keskeytymätön laajeneminen tekee mahdolliseksi ottaa tuotantoon joka vuosi lisää työntekijöitä väestön kasvun laskuun, minkä seurauksena on työtätekevien kokonaistulon lisääntyminen; 2) ammattitaito ja työn tuottavuus kohoaa jatkuvasti, työläisten ja toimihenkilöiden keskimääräinen työpalkka ja kollektiivitalonpoikien keskimääräinen tulo suurenee joka vuosi; 3) valtion budjetin määrärahat kulttuuritoimintaan, kansanvalistukseen ja terveydenhuoltoon lisääntyvät; 4) varat, joita työtätekevät saavat sosiaalivakuutus-, sosiaalihuolto- jne. avustuksina, kasvavat. Sitä paitsi työtätekevien reaalitytulot sosialistisessa yhteiskunnassa kasvavat nopeammin kuin nimelliset (rahatulot), koska valtio alentaa kulutustarvikkeiden hintoja.

Työtätekevien aineellisen ja kulttuuritason jatkuvan kohoamisen lähteenä on tuotannon nopea ja keskeytymätön kasvu. Tällaisen tuotannon kasvun varmistamiseksi osa kansantulosta on siirrettävä kasautumisvarantoon.

Kasautumisvaranto on sosialistisen yhteiskunnan kansantulon se osa, joka käytetään sosialistisen tuotannon laajentamiseen ja parantamiseen kaupungissa ja maaseudulla, sivistyksellisiin ja sosiaaliin palveluksiin tarkoitettujen tuottamattomien varantojen, asuinvaranto mukaan lukien, lisäämiseen samoin kuin varmuusvarastojen muodostamiseen. Kasautumisvaranto takaa siis aineelliset edellytykset sosialistisen tuotannon kasvulle ja kehitykselle yhä täydellisemmäksi korkeatasoisimman tekniikan pohjalla ja kansan hyvinvoinnin jatkuvalla kohoamisella.

Henkilökohtaisten aineellisten ja sivistyksellisten tarpeittensa tyydyttämiseksi niin tuotteella itseä varten kuin tuotteella yhteiskuntaakin varten SNTL:n työtätekevät saavat noin kolme neljänestä kansantulosta. Muu osa kansantulosta käytetään sosialistiseen kasaamiseen kaupungissa ja maaseudulla.

LYHYITÄ YHTEENVETOJA

1. Sosialistisen yhteiskunnan kansantulo on se osa yhteiskunnallisesta kokonaistuotteesta, jossa olennoituu tuotannossa toimivien työläisten, talonpoikien ja sivistyneistön kulutettu uusi työ. Toisin kuin kapitalismissa, sosialismin aikana koko kansantulo kuuluu työtätekeville.

2. Sosialismin oloissa kansantulo kasvaa huomattavasti nopeammin kuin kapitalismin oloissa, koska sosialismi on vapaa kapitalismille ominaisesta tuotannon anarkiasta, tuhlauksesta sekä talouspulista ja takaa aineellisten varojen ja työvoimavarojen suunnitelmallisen ja järkipärisen käytön. Kansantulon kasvu aikaansaadaan ensiksi yhteiskunnallisen työn tuottavuutta kohottamalla ja toiseksi lisäämällä aineellisen tuotannon aloilla toimivien työntekijöiden lukumäärää.

3. Kansantulon jako tapahtuu sosialismin taloudellisen peruslain vaatimusten mukaisesti ja johtaa työväänluokan, talonpoikaiston ja sivistyneistön tulojen jatkuvaan kasvuun. Eräänä työtätekevien tulojen kasvun tärkeänä tekijänä ovat valtion, kollektiivitalouksien, osuustoiminnallisten yhtymien ja yhteiskunnallisten järjestöjen kulut väestön sosiaaliin ja kulttuuritarpeisiin. Kansantulon kasvu sosialismin aikana on eräs työtätekevien hyvinvoinnin kohoamisen perusosoittimista.

4. Sosialistisen yhteiskunnan kansantulo jakautuu kulutusvarantoon, joka menee kansan herkeämättä kasvavien aineellisten ja kulttuuritarpeiden tyydyttämiseen, ja kasautumisvarantoon, joka luo aineelliset edellytykset sosialistisen tuotannon nopealle kasvulle ja sen kehitykselle korkeatasoisimman tekniikan pohjalla.

XXXVIII LUKU

VALTIONBUDJETTI, LUOTTO JA RAHAN KIERTOKULKU SOCIALISMIN VALLITESSA

Sosialistisen yhteiskunnan finanssit. Se, että sosialismin oloissa on olemassa tavarantuotantoa ja tavaran kiertokulkua, määrää sen, että kaikkien sosialististen tuotantolaitosten tuotteet eivät ilmene ainoastaan luontois-, vaan myös raha- (arvo-)muodossa. Sosialistiset tuotantolaitokset, niin valtion kuin osuuskunnallis-kollektiivitaloudellisetkin, saavat tuotteistaan rahavaroja, jotka ne käyttävät kulujen korvaamiseen (kuoletuksiin, raaka-aineiden, polttoaineiden ja materiaalien hankkimiseen, työn maksuun jne.) ja tuotannon laajentamiseen. Sosialistisissa tuotantolaitoksissa siis muodostetaan

ja kulutetaan tiettyjä rahastoja. Tämä muodostaa sosialististen tuotantolaitosten taloudellisen toiminnan finanssipuolen.

Osa tuotantolaitosten rahavaroista joutuu valtion yleiseen rahastoon, joka käytetään keskitetysti koko kansan tarpeiden tyydyttämiseen, kansantalouden ja kulttuurin kehittämiseen. Tämän rahavarojen keskitetyn varannon muodostaminen ja jakaminen muodostaa valtionbudjetin olemuksen.

Rahavarantoja muodostetaan sellaisia tarkoituksia varten kuin sosiaalivakuutus, omaisuus- ja henkilövakuutus.

Tuotantolaitosten väliaikaisesti vapaat rahavarat kootaan ja käytetään keskitetysti luottotoiminnan välityksellä.

Kaikki nämä rahavarantojen muodostamis- ja käyttömuodot, niiden erikoisuuksista ja erilaisuudesta huolimatta ovat elimellisesti sidottu toisiinsa muodostaen yhtenäisen finanssijärjestelmän. *Sosialistisen yhteiskunnan finanssit* ovat taloudellisten suhteiden järjestelmä, joka ilmenee rahavarantojen suunnitelmallisena muodostamisena ja jakamisena kansantaloudessa pitäen silmällä tuotannon keskeytymättömän kasvun varmistamista, kansan aineellisen ja kulttuuritason jatkuvaa kohottamista ja sosialistisen valtion mahdin lujittamista. Sosialistisen yhteiskunnan finansseihin kuuluvat valtionbudjetti, valtionlaitosten, kollektiivitalouksien, tuotanto- ja kulutusosuuskuntien finanssit, valtion sosiaalivakuutus, valtion omaisuus- ja henkilövakuutus ja erilaiset luottomuodot.

Finanssien aineellisenä perustana on sosialistinen tuotanto. Finanssijärjestelmä nojautuu teollisuus- ja maataloustuoton kasvuun ja tavaravaihdon kehittämiseen. Samalla finanssit vaikuttavat aktiivisesti tuotannon ja tavaravaihdon kehitykseen.

Finanssien välityksellä tapahtuu yhteiskunnallisen kokonaisu tuotteen jako rahamuodossa sosialistisen tuotannon sektoreiden — valtionsektorin ja osuuskunnallis-kollektiivitaloudellisen sektorin — kesken, eri alojen ja tuotantolaitosten kesken, maan eri alueiden kesken, koko yhteiskunnan ja sen jäsenten kesken. Samalla finanssien tehtävänä on varmistaa sosialistisen talouden kaikkien voimavarojen järkipäiväinen käyttö, edistää säästäväisyyden, itsekannattavuuden ja finanssikurin lujittamista kansantaloudessa sekä tuotannon kannattavuuden kohottamista. Finanssien välityksellä sosialistinen valtio valvoo ruplan avulla tuotantolaitosten ja talousalojen koko taloudellista toimintaa.

Sosialistisen valtion budjetti. Johtava sija sosialistisessa finanssijärjestelmässä on valtionbudjetilla. *Valtionbudjetti* on sosialismin aikana perusmuoto rahavaroista koostuneen keskitetyn varannon suunnitelmallisessa muodostamisessa ja käyttämisessä sosialistisen tuotannon laajentamiseen ja koko yhteiskunnan kasvavien tarpeiden tyydyttämiseen. Valtionbudjetin välityksellä tulee jaetuksi huomattava osa maan kansantulosta. Budjettiin sisältyvät tulot (rahavarojen siirtyminen valtion keskitettyyn käyttöön) ja menot (näiden varojen suuntaaminen yhteiskunnan tarpeisiin).

Budjetin tulo- ja menosuunnitelma on sosialistisen valtion perustavan finanssisuunnitelma.

Sosialismin oloissa valtionbudjetti eroaa olemukseltaan perin pohjin kapitalismin ajan valtionbudjetista, joka on työtätekevien joukkojen lisäriiston ja monopoliyritysten rikastumisen välikappale ja jota käytetään talouden militarisointiin sekä kilpavarusteluun. Sosialismin taloudellisen peruslain mukaisesti sosialistisen valtion budjetti on sangan tärkeä tekijä rauhanomaisen talouden kehittämisessä ja tuotantovoimien lisäämisessä silmällä pitäen koko yhteiskunnan kasvavien aineellisten ja kulttuuritarpeiden tyydyttämistä. „Tulot, joita riistäjät pusersivat kansan työstä, jäävät nykyään työtätekevien käsiin, ja ne käytetään osaksi siihen, että laajennetaan tuotantoa ja vedetään uusia työtätekevien joukkoja tuotantoon, ja osaksi työläisten ja talonpoikien tulojen suoranaiseen lisäämiseen”¹.

Koska tuotannonvälineiden yhteiskunnallinen omistus on vallitsevana, niin valtionbudjetti on sosialismin oloissa kiinteästi sidottu koko kansantalouteen ja sen avulla kehitetään suunnitelmallisesti kansantaloutta sekä käytetään järkiperaisesti tuotantomahdollisuuksia kansantalouden kaikilla aloilla. Kuvastaessaan kansantaloussuunnitelmaa budjetti vaikuttaa samalla kaikin puolin sen täyttöön. Se on sosialistisen valtion käsissä välttämätön välikappale, jolla turvataan kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden lain edellyttämät määräsuhteet. Budjetin välityksellä sosialistinen valtio kokoaa kansantalouden rahavarat ja jakaa ne tuotantolaitosten ja alojen kesken suunnitelman edellyttämistä tehtävistä ja niiden täyttämisen kulusta riippuen, valvoo alojen ja tuotantolaitosten rahatalouden tilaa ja säästäväisyyden noudattamista.

Valtionbudjetti perustuu koko sosialistisen kansantalouden kehitykseen. Ennen kaikkea se on erottamattomasti sidottu valtion tuotantolaitosten finanssitalouteen, niiden tuloihin ja menoihin. Valtaosa näissä tuotantolaitoksissa luodusta yhteiskunnan puhtaasta tulosta joutuu valtionbudjettiin. Perusrakennustyöt kansantalouden kaikilla aloilla ja valtion tuotantolaitosten kiinteiden ja liikkuvien varantojen kasvu turvataan huomattavalta osaltaan budjettivaroilla. Valtionbudjetin ja kollektiivitalouksien keskinäis-suhteella on tärkeä merkitys. Osa kollektiivitalouksien puhtaasta tulosta joutuu budjettiin ja käytetään koko kansan tarpeisiin. Valtio antaa budjetin välityksellä finanssiapua kollektiivitaloussektorille tuotannon kehittämisessä ja pitää yllä kouluja, sairaaloita ja kollektiivitalonpoikia palvelevia muita sosiaalisia ja kulttuurilaitoksia.

SNTL:n valtionbudjetin *tulopuolen* peruslähteenä on yhteiskunnan puhdas tulo, nimittäin puhtaan tulon se osa, joka on valtion keskitettyä puhdasta tuloa. V. 1954 yhteiskunnan puhtaasta tulosta

¹ J. V. Stalin, Toimintaselostus puolueen XVII edustajakokoukselle NKP(b):n KK:n työstä, Teokset, 13. osa, s. 334. (Suom. ss. 358—359.)

(sosialistisesta taloudesta) saadut varat muodostivat 86% budjetin kaikista tuloista.

Valtion keskitetty puhdas tulo joutuu valtionbudjettiin niin sanotun liikevaihtoveron, valtion tuotantolaitosten puhtaasta tulosta (voitoista) tehtyjen siirtojen muodossa, työpalkkarahaston sosiaalivakuutuslisän, kollektiivitalouksien ja muiden osuuskunnallisten tuotantolaitosten tuloveron yms. muodossa. Kaksi ensimmäistä tulolajia muodostavat valtaosan SNTL:n valtionbudjetin kaikista tuloista.

Eräänä valtionbudjetin tulolähteenä ovat myös budjettiin verojen ja lainojen muodossa joutuvat väestön varat. Väestön *verot* ovat muoto, jonka avulla osa yhteiskunnan jäsenten henkilökohtaisista tuloista siirretään pakollisesti budjettiin. Toisin kuin kapitalismissa väestön verot menevät koko kansan tarpeisiin ja muodostavat sosialistisessa yhteiskunnassa varsin vähäisen osan työtätekevien tuloista. Väestön veromaksut muodostivat v. 1954 ainoastaan 8,3% SNTL:n valtionbudjetin kaikista tuloista. Kaikenlaiset maksut ja avustukset, joita väestö saa budjetista, ylittävät monin kerroin väestön verojen summan.

SNTL:ssa osa työtätekevästä on kokonaan vapautettu verojen maksusta, ja veromaksujen suuruus on riippuvainen tulojen määrästä. Talonpojilta kannettu maatalousvero ei muodostanut v. 1954 täyttä 1% valtionbudjetin tuloista; v. 1954 maaseutuväestön veroja alennettiin enemmän kuin 2,5-kertaisesti vuoteen 1952 verraten.

Valtion lainat sosialistisessa yhteiskunnassa ovat muoto, jonka avulla valtio kokoaa väestön varoja koko yhteiskunnan tarpeisiin. Lainoja merkittävästi työtätekevät luovuttavat vapaaehtoisesti valtion väliaikaiseen käyttöön osan henkilökohtaisista tuloistaan. Samalla lainat ovat työtätekevien säästöjen muotona ja tuottavat väestölle tuloja voittojen ja korkojen muodossa. SNTL:n valtionbudjetissa tulot tästä lähteestä olivat vv. 1951—1954 keskimäärin yli 5% kaikista tuloista.

Budjetin *menopuolen* muodostaa valtionrahoitus, ts. rahavarojen myöntäminen ilman takaisinmaksua seuraaviin perustarkoituksiin: 1) kansantalouden kehittämiseen, 2) sosiaaliin ja kulttuuritarkoituksiin, 3) valtion hallintoelinten ylläpitoon ja 4) valtion puolustuskuntoisuuden turvaamiseen. Pääosa SNTL:n valtionbudjetin varoista menee kansantalouden rahoittamiseen ja sosiaalisiin ja kulttuuritarkoituksiin. Näihin tarkoituksiin on sodanjälkeisinä vuosina suunnattu yli kaksi kolmannesta SNTL:n valtionbudjetin kaikista menoista.

Budjettirahoitus on eräs Neuvostoliiton talouden kehityksen suurimmista tekijöistä. Vuosina 1946—1954 valtionbudjetin kansantalousmenot olivat noin 1 462 miljardia ruplaa. Budjettivaroja käytetään tuotannonvälineiden tuotannon ensisijaisen kasvun turvaamiseen, raskaan teollisuuden kehittämiseen, maatalouden kohottamiseen ja kansankulutustavaroiden tuotannon laajentamiseen.

Sosialistinen valtio käyttää vuosittain valtavia summia budjetistaan perussijoituksiin talouden kaikilla aloilla. SNTL:n valtionbudjetista rahoitetaan niitä laajaperäisiä perusrakennustöitä, joita suoritetaan uusien tehtaiden, kaivosten, voima-asemien, neuvostotilojen, kone- ja traktoriasemien, rautateiden, kunnallisten laitosten, asuntojen, koulujen, sairaaloiden, parantoloiden jne. rakentamiseksi. Osa budjettivaroista menee toimivien tuotantolaitosten liikevarojen lisäämiseen yli niiden summien, jotka niille on jätetty tätä tarkoitusta varten tuotantolaitosten omasta puhtaasta tulosta. Budjettivaroilla muodostetaan valtion aineelliset varmuusvarastot, jotka ovat välttämättömiä kansantalouden suunnitelmallista hoitamista ja maan puolustuksen tarpeita varten.

Merkittävä osa budjettivaroista käytetään sosiaaliin ja kulttuuritarkoituksiin, mikä on kansan aineellisen ja kulttuuritason järjestelmällisen nousun tärkeä lähde. Tätä tarkoitusta varten budjetista myönnetään varoja tieteen kehittämiseen, kansanvalistukseen, terveydenhuoltoon, liikuntakasvatukseen, eläkkeisiin ja avustuksiin jne.

Osa budjettivaroista käytetään sosialistisessa yhteiskunnassa taloudellisen ja kulttuurirakennustyön alalla monipuolista toimintaa suorittavan valtiokoneiston ylläpitoon. Säästäväisyyspolitiikan noudattaminen silmällä pitäen tuotannon laajentamista ja kansan kasvavien tarpeiden tyydyttämistä vaatii supistamaan kaikkiin tavoin hallintokoneiston menoja. Sen vuoksi sosialistinen valtio on johdonmukaisesti pitänyt suuntana hallintokoneiston järkipäristämistä ja sen ylläpitomenojen supistamista.

Osa budjettivaroista käytetään maanpuolustuksen lujittamiseen. Neuvostoliitossa, joka johdonmukaisesti on noudattanut rauhanpolitiikkaa, asevoimien menot muodostavat suhteellisen vähäisen osan budjetista.

Yksinomaan viiden sodanjälkeisen vuoden (1946—1950) aikana Neuvostovaltio käytti sosiaaliin ja kulttuuritarkoituksiin 524,5 miljardia ruplaa budjettivaroja ja viidennen viisivuotissuunnitelman neljän vuoden (1951—1954) aikana 512,5 miljardia ruplaa.

SNTL:ssa valtion hallintoelinten ylläpitomenot käsittivät v. 1932 4,2% kaikista budjettivaroista, v. 1940—3,9 ja v. 1955 budjetissa ne on suunniteltu 2,2%:ksi.

Vuoden 1955 budjetissa on maanpuolustusmenot suunniteltu 19,9%:ksi budjetin kokonaismenoista, kun sen sijaan USA:ssa välittömät sotilasmenot tekivät vv. 1954/55 noin kaksi kolmannesta koko budjetista.

Sosialistisessa yhteiskunnassa valtionbudjetti kasvaa järjestelmällisesti kansantalouden jatkuvan nousun pohjalla. Kansantulon nopea ja keskeytymätön kasvu sosialismin aikana suurentaa jatkuvasti kansantulon sitä osaa, joka joutuu valtionbudjettiin. Niinpä SNTL:n valtionbudjetin tulot v. 1954 ylittävät enemmän kuin kolminkertaisesti sodanedellisen vuoden 1940 budjetin tulot. SNTL:n valtionbudjetille on ominaista vakavuus ja varmuus. Kapitalististen

maiden budjetit ovat tavallisesti vajauksellisia. SNTL:n budjetti ei ainoastaan ole vajaukseton, vaan se täytetään aina niin, että tulot ylittävät merkittävästi menot.

Budjetin täyttäminen on välittömästi riippuvainen tuotteiden valmistamisen kulusta, tavaroiden realisoinnista, tuotanto- ja kiertokulkukustannusten alentamisesta sekä kasautumisen kasvusta, siis siitä, missä määrin kansantaloudessa käytetään hyväksi tuotannon sisäisiä varalähteitä ja sovelletaan itsekannattavuutta. Samalla budjetti edistää niiden varalähteiden selville saamista ja käyttöä sekä tuotannon kannattavuuden lisääntymistä.

Budjettia täytettäessä finanssielinten tehtävänä on valvoa rullan avulla taloussuunnitelmien täyttämistä, säästäväisyyden ja finanssikurin noudattamista kansantaloudessa. Tämä valvonta suoritetaan niin budjettiin suoritettavien siirtojen summaa määrätessä kuin myös budjetin edellyttämien velvoitusten täyttämistä tarkasteltaessa. Finanssilimet erittelevät tuotantolaitosten ja järjestöjen taloudellista toimintaa, tuovat päivänvaloon niiden puutteellisuudet, tarkastavat missä määrin on taattu valtion varojen säilyminen ja niiden oikea käyttö ja minkälaisessa tilassa ovat tuotantolaitosten kirjanpito ja finanssitaseet, sekä käyvät taistelua voimavarojen tuhlaavaa käyttöä vastaan. Tällöin varojen myöntäminen taloudellisille järjestöille tapahtuu usein niiden työn laadusta riippuen.

SNTL:n valtionbudjetti sisältää: 1) *Liiton budjetin* ja 2) *liittotasavaltojen valtionbudjetit*, jotka puolestaan koostuvat: a) tasavaltojen budjeteista ja b) paikallisista budjeteista. Johtava sija koko budjettijärjestelmässä on Liiton budjetilla, johon on keskittynyt budjettivarojen perusosa. Tällainen budjetin rakenne johtuu SNTL:n valtiorakenteesta ja tekee mahdolliseksi demokraattisen sentralismin ja oikean kansallisuuspolitiikan periaatteiden toteuttamisen monikansaisessa sosialistisessa valtiossa. SNTL:n valtionbudjetti laaditaan vuodeksi, ja SNTL:n Korkein Neuvosto vahvistaa sen laiksi. Liittotasavaltojen budjetit vahvistetaan niiden tasavaltojen Korkeimpien Neuvostojen toimesta.

Rahavarojen keskitetty jako suoritetaan tietyltä osaltaan valtion sosiaalivakuutusjärjestelmän sekä valtion omaisuus- ja henkilövakuutuksen välityksellä.

Valtion sosiaalivakuutus on työläisten, toimihenkilöiden ja heidän perheenjäsentensä aineellisen huollon muoto heidän menettäessään väliaikaisesti tai pysyvästi työkykynsä. Siihen sisältyy maksuttoman sairashoidon antaminen, lepokotien, parantolain, sairaalain ylläpitäminen jne. Työläisten ja toimihenkilöiden sosiaalivakuutuksen hoitavat SNTL:ssa ammattiliittoelimet valtion tai vastaavien osuuskunnallisten järjestöjen varoilla. Sosiaalivakuutusvarojen lähteenä on yhteiskunnan puhdas tulo tuotantolaitosten, järjestöjen ja virastojen suorittamien maksujen muodossa, jotka lasketaan määräprosenttina työläisten ja toimihenkilöiden työpalkkojen yhteisummasta (työpalkkarahaston lisäyksenä). Valtion sosiaalivakuutusvarat sisältyvät niin tulo- kuin menopuoleltaankin valtion budjettiin ja ammatilliset järjestöt käyttävät ne. Sosiaalivakuutusmenot

lisääntyvät jatkuvasti ja nopeasti. V. 1954 näiden menojen summa ylitti vuoden 1940 tason enemmän kuin 2,9-kertaisesti.

Valtion omaisuus- ja henkilövakuutuksen muodossa korvataan ja ehkäistään ne menetykset, joita luonnononnettomuudet ja tapaturmat aiheuttavat kansalaisille, tuotantolaitoksille ja järjestöille. Omaisuus- ja henkilövakuutus on SNTL:ssa valtion monopolina, ja sen hoitavat vakuutuselimet etupäässä väestöä, kollektiivitalouksia ja osuuskuntatalouksia koskevana. Vakuutusrahastojen peruslähteenä ovat väestön, tuotantolaitosten ja järjestöjen vakuutusmaksut.

Luotto sosialismin aikana. Luotto on eräs sosialistisen yhteiskunnan taloudellisista välikappaleista. Luottotoiminnan tarpeellisuus sosialismin oloissa johtuu tavarantuotannon ja rahatalouden olemassaolosta ja niiden tehtävien kehityksestä, joita rahalla maksuvälineenä on. Sosialistinen talous edellyttää maan koko maksuliikkeen suunnitelmallista järjestelyä ja samalla luottotoiminnan laajaa kehittämistä. Väliaikaisesti vapautuvien rahavarojen järkipäinen käyttö koko kansantalouden mitassa saa tällöin valtavan merkityksen. Kansantaloudessa toisaalla muodostuu väliaikaisesti vapaita rahavaroja ja toisaalla taas syntyy sosialististen tuotantolaitosten väliaikaista lisävarojen tarvetta.

Tämä aiheutuu ennen kaikkea siitä, että sosialististen tuotantolaitosten varojen kehäkiertoprosessissa rahavarojen saanti tuotteiden realisoinnista ja niiden käyttö tuotannon tarpeisiin ei tapahtu samoihin aikoihin. Osa tuotantolaitosten varoista on aina rahamuodossa, mutta ne käytetään tiettyjen väliaikojen kuluttua. Sitä mukaa kuin tuotteita realisoidaan, kasautuu rahavaroja, jotka on tarkoitettu raaka- ja polttoaineiden hankkimiseen, joiden varastot uusitaan aika ajoin. Työpalkkarahasto kasautuu jatkuvasti sitä mukaa kuin tuotteita realisoidaan, kun taas työpalkka maksetaan tavallisesti kahdesti kuussa. Kuoletusvaranto kasautuu järjestelmällisesti rahamuodossa, mutta se kulutetaan uusien koneiden ja laitteiden hankkimiseen, rakennusten rakentamiseen tai niiden peruskorjauksiin vain tiettyjen väliaikojen kuluttua. Tuotantolaitosten puhdas tulo käytetään perusrakennus-tarkoituksiin vasta sen jälkeen, kun sitä varten on kasattu riittävä summa. Valtion tuotantolaitoksilla on näin ollen hallussaan väliaikaisesti vapaita rahavaroja. Väliaikaisesti vapaita rahavaroja on myös kollektiivitalouksissa rahatuloista jakamattomiin varantoihin siirrettyjen, tulevaisuudessa käytettäviksi tarkoitettujen summien ja sellaisten rahatulojen muodossa, joita ei ole vielä jaettu kollektiivitalonpoikien kesken jne. Budjetin täyttämisen aikana ilmaantuu väliaikaisesti vapaita varoja sinä erotuksena, joka muodostuu tulojen ylittäessä menot, budjettivirastojen juoksevien tilien ylijääminä ja budjetin erikoisvaroina. Työätekevien tulojen kasvua niin ikään seuraa yhä merkittävämpien vapaiden rahavarojen muodostuminen heille. Samaan aikaan sosialistisilla tuotantolaitoksilla ja talousjärjestöillä ilmenee ajoittain väliaikaista rahavarojen tarvetta, esimerkiksi kausiluontoisiin kuluihin, raaka-aineiden hankintaan jne.

Näin syntyy luoton taloudellinen tarve. Luotto on kiinteästi sidottu sosialististen tuotantolaitosten varojen kehäkiertoon ja se on sen toteuttamisen välikappaleita.

Luotto sosialismin aikana on muoto, jossa valtio kokoaa väliaikaisesti vapaat rahavarat ja käyttää niitä suunnitelmallisesti sosialistisen talouden tarpeiden tyydyttämiseen ehdolla, että ne palautetaan. Vastakohtana kapitalismille sosialistisessa taloudessa ei ole lainapääomaa; luottojärjestelmään joutuvat rahavarat ovat valtaosaltaan tuotantolaitosten yhteiskunnallista omaisuutta ja muulta osaltaan työtätekevien henkilökohtaista omaisuutta. Näitä varoja käytetään sosialististen tuotantolaitosten ja työtätekevien joukkojen palvelemiseen. Sosialismin oloissa luotonantoa harjoitetaan suunnitelmanmukaisesti. Sosialistisen kansantalouden tarpeita vastaavasti valtio laatii *luottotoimintasuunnitelmat*, joissa osoitetaan luotonannon määrä, sen lähteet ja suunta. Luottotoimintasuunnitelma kuvastaa kansantaloussuunnitelmaa ja sen tehtävänä on edistää sen täyttämistä.

Väliaikaisesti vapaita rahavaroja kokoavat sosialistisessa yhteiskunnassa valtion luottolaitokset: pankit ja säästökassat. Niinpä itsekannattavuuden pohjalla toimivat tuotantolaitokset ovat velvolliset säilyttämään rahavaransa selvitystilillä Valtion pankissa. Kollektiivitalouksien rahavarat on sijoitettu juokseville tileille Valtion pankkiin tai säästökassoihin. Sosialististen tuotantolaitosten kasautuneita rahavaroja keskitetään niin ikään erikoispankkeihin (esimerkiksi valtion tuotantolaitosten varojen siirrot uuteen rakennustoimintaan, kollektiivitalouksien jakamattomat varannot jne.). Valtion pankissa säilytetään vapaat budjettivarat, siellä ovat valtion virastojen ja ammattiliittojen rahavarat, vakuutusvarat jne. Luottotoiminnan muodossa kootaan väestön vapaita rahavaroja valtion säästökassoihin hankittuina talletuksina.

Pankkien myöntämä luotto jakautuu lyhytaikaiseen ja pitkäaikaiseen: *lyhytaikainen* luotto palvelee valtion tuotantolaitosten, kollektiivitalouksien ja muiden osuuskunnallisten tuotantolaitosten liikevarojen liikettä; *pitkäaikainen* palvelee etupäässä perusrakennustyön alaa. Myöntämällä pitkäaikaista luottoa valtio avustaa kollektiivitalouksia ja osuustoiminnallisia yhtymiä (taloudellisissa hankinnoissa) ja työtätekeviä (yksilöllisessä asuinrakennustoiminnassa, kollektiivitalonpoikia lehmien hankkimisessa jne.). Kollektiivitalouksien ja osuustoiminnallisten yhtymien pitkäaikaisten luottovarojen lähteenä ovat myös niiden omat säästöt. Valtion tuotantolaitokset saavat valtiolta varoja perussijoituksiin budjettirahoituksen muodossa, jota ei makseta takaisin, ja suorittavat osittain perussijoituksia omilla varoillaan: kuoletusvarannosta ja tuotantolaitosten puhtaasta tulosta.

Suunnitelmaa vastaavasti tuotantolaitokset ja talousjärjestöt saavat lainoja suoranaisena pankkiluottona. Kukin tuotantolaitos voi saada lainaa ainoastaan pankista. Kauppaluottoa, ts. sitä, että tuotantolaitokset luovuttaisivat toisilleen tavaroita luotolla, ei

SNTL:ssa ole. Kauppaluoton salliminen johtaisi pankkien suorittaman tuotantolaitosten valvonnan heikkenemiseen ja tekisi mahdolliseksi suunnitelmatta ja valvonnatta tapahtuvan varojen jaon tuotantolaitosten kesken. Pankki myöntää tuotantolaitokselle lainan tiettyä taloudellista tarkoitusta varten, esimerkiksi raaka-aineiden kausihankintaan, puolivalmisteiden tai valmiiden tuotteiden väliaikaisten varastojen muodostamiseen. Tällainen luotonannon muoto takaa pankkien luoton ja tuotanto- sekä kiertokulku prosessien välittömän yhteyden.

Pankin välitön lyhytaikainen luotonanto tuotantolaitoksille ja talousjärjestöille rakentuu seuraaville pääperiaatteille: 1) lainattujen varojen palauttaminen määräaikana, 2) lainan tarkoituksenmukaisuus, 3) aineellisten arvojen muodostama vakuus pankin antamalle lainalle. Vaatimus lainan palauttamisesta määräaikana kannustaa talousjärjestöjä ja tuotantolaitoksia jouduttamaan varojen kiertoa ja auttaa pankkia ruplan avulla tapahtuvan valvonnan toteuttamisessa. Vaatimus tiettyjen aineellisten arvojen muodostamasta vakuudesta luotolle tekee pankille mahdolliseksi valvoa luoton oikeaa, tarkoituksenmukaista käyttöä ja yhdistää luoton aineellisten voimavarojen liikkeeseen.

Pankit maksavat tietyn koron talletuksista ja ottavat hiukan suuremman koron lainoista. *Korko* sosialistisessa taloudessa on tuotantolaitoksen puhtaan tulon osa, jonka se maksaa pankille lainattujen rahavarojen väliaikaisesta käytöstä. Vastakohtana kapitalismille, jossa korkotaso muodostuu valtoimesti kilpailun tuloksena, sosialistisessa taloudessa valtio määrittelee koron suuruuden suunnitelmallisesti. Tällöin valtio pitää lähtökohtana sitä, että tuotantolaitokset ja järjestöt on välttämättä saatava aineellisesti kiinnostuneiksi vapaiden rahavarojen säilyttämisestä pankeissa samoin kuin omien ja lainavarojen mahdollisimman tarkoituksenmukaisesta ja taloudellisesta käyttämisestä.

Sosialismin aikana luotto on yhteydessä tuotantolaitosten varojen ja tuotantolaitosten keskeisten suoritusten järkipäraseen järjestykseen. Sosialistisessa yhteiskunnassa sovelletaan laajasti *pankkisiirtoa*. Pankit suorittavat rahaselvitykset tuotantolaitosten ja järjestöjen kesken siirtämällä rahasummia toisten tuotantolaitosten tai järjestöjen tileiltä toisten tileille tilien omistajien toimeksiannosta. Selvitys- ja luottotehtävien suunnitelmallinen keskitys tekee SNTL:ssa mahdolliseksi käyttää valtavissa, kapitalismille saavuttamattomissa mitoissa sisäisiä clearing-suorituksia, ts. talousjärjestöjen keskinäisten vaatimusten selvitystä. SNTL:ssa käytetään käteisrahasuorituksia tuotantolaitosten kesken ainoastaan pienissä maksuissa. Pankkisiirron kehitys korvaa käteisen rahan taloudellisessa liikevaihdossa ja supistaa siten kiertokululle tarpeellisen rahan määrää kansantaloudessa. Pankkisiirrot nopeuttavat rahavarojen ja koko yhteiskunnallisen tuotteen kiertoa ja edistävät rahajärjestelmän lujittumista.

Valtion tuotantolaitoksille myönnetyllä luotolla on suuri merkitys tuotannon järjestelyssä. Luoton avulla muodostetaan merkittävä osa tuotantolaitosten liikevaroista. Luotto edistää sosialistisen tuotannon kasvua ja varojen järkiperaistä käyttöä ja kierron nopeutumista, tuotteiden omakustannusarvon alenemista ja tuotannon kannattavuuden kohoamista.

Luotto on sosialismin aikana tehokas väline, jota valtio käyttää valvoessaan ruplan avulla tuotantolaitosten ja talousjärjestöjen toimintaa. Luotonantoon liittyvät tuotantolaitoksen finanssiaseman ennako- ja jälkitarkastukset. Tällöin luottoelimet tarkastavat tuloja kasaamissuunnitelmien täyttämisen, omien ja lainattujen liikevarojen käytön tarkoituksenmukaisuuden jne. Lainaa myönnettäessä luottoelimet tarkastavat, miten tuotantolaitos käyttää varojaan, miten se noudattaa maksukuria ja miten vankka on tuotantolaitoksen finanssiperusta luoton käyttämiseen. Luottoelimet ryhtyvät toimenpiteisiin maksukurin, itsekannattavuuden ja säästäväisyyden lujittamiseksi tuotantolaitoksissa.

Pankit sosialistisessa yhteiskunnassa. Neuvostoliitossa pankki-toimi on keskitetty sosialistisen valtion käsiin. Sosialismin oloissa *pankit* ovat valtion elimiä, jotka sosialistisen talouden kehityksen etuja silmällä pitäen suunnitelmallisesti antavat luottoa tuotantolaitoksille, rahoittavat perussijoituksia, huolehtivat selvityksistä ja maksuista kansantaloudessa. Sosialismin oloissa pankit, säilyttäen entisen muotonsa, ovat siis muuttuneet olemukseltaan kapitalistisiin pankkeihin verraten.

Neuvostoliiton pankkijärjestelmä käsittää SNTL:n Valtion pankin ja erikoiset pitkäaikaisten sijoitusten valtion pankit. Johtava asema pankkijärjestelmässä on Valtion pankilla.

SNTL:n *Valtion pankki* on setelipankki ja lyhytaikaista luottoa myöntävä pankki sekä maan selvityskeskus. Se suorittaa seuraavia tehtäviä:

Ensiksi *sääntelee rahan kiertokulkua*, käteisrahan liikettä maassa, suorittaa sekä rahan poistamisen kiertokulusta että *rahan liikkeellelaskun* SNTL:n hallituksen säätämän suunnitelman mukaan ja sen säätämässä järjestyksessä.

Toiseksi suorittaa kansantalouden *kassapalvelua*, ts. keskittää kassoihinsa sosialististen tuotantolaitosten, valtion ja yhteiskunnallisten järjestöjen käteisrahat ja antaa niille käteistä rahaa juoksevia maksuja varten.

Kolmanneksi myöntää *lyhytaikaista luottoa* itsekannattavuuden pohjalla toimiville kansantalouden kaikkien alojen tuotantolaitoksille ja talousjärjestöille (paitsi rakennusjärjestöille).

Neljänneksi toimii *selvityskeskuksena*, ts. järjestää ja suorittaa tuotantolaitosten, virastojen ja järjestöjen väliset rahaselvitykset maassa.

Viidenneksi toimii *budjettikassana*: ottaa vastaan maksuerät valtion budjettiin, suorittaa budjettivaroja tiukasti määräysten

mukaisesti ja myönnettyjen määrärahojen puitteissa sekä hoitaa kirjanpidon budjetin tuloista ja menoista.

Kuudenneksi säilyttää maan *valuuttavarannot* ja hoitaa kansainväliset suoritukset SNTL:n kauppa- ja muista liiketoimista ulkomaiden kanssa; tietty osa näistä suorituksista tapahtuu SNTL:n ulkomaankauppapankin välityksellä.

SNTL:n Valtion pankki on maailman suurin pankki. Sen haarakonttoreita on maan tasavaltojen, aluepiirien, alueiden ja melkein kaikkien piirien keskuksissa. Selvitystilien välityksellä tapahtuvien selvitysten järjestämisen ja luottotoimien avulla Valtion pankki suorittaa tehtävänsä valtion tärkeimpänä tarkkailuelimenä valvomalla ruplan avulla tuotantolaitosten ja järjestöjen finanssi- ja taloustoimintaa. Valtion pankin toimittamat pankkisiirrot käsittävät valtaosan maan tuotantolaitosten ja talousjärjestöjen maksuliik-keestä.

Pitkäaikaisten sijoitusten pankit palvelevat sosialistisen talouselämän erillisiä aloja. Niiden perustehtävänä on asianomaisien alojen tuotantolaitosten perussijoitusten rahoittaminen ja pitkäaikaisen luoton anto. Kaikki perussijoituksiin käytettäviksi suunnitellut rahavarat keskitetään asianomaisiin pankkeihin. Nämä pankit hoitavat kaikkia rakennustoimintaa koskevia selvityksiä, myöntävät varoja rakennustöiden suorittamista varten ja valvovat, että niitä käytetään suunnitelman mukaisesti.

SNTL:ssa on: pankki valtion tuotantolaitosten ja teollisuuden, liikenteen ja yhteislaitoksen rakennusjärjestöjen perussijoitusten rahoittamista varten (*Teollisuuspankki*); pankki valtion maa- ja metsätalouden tuotantolaitosten ja järjestöjen perussijoitusten rahoittamista sekä pitkäaikaisen luoton myöntämistä varten kollektiivitalouksille ja maaseutuväestölle (*Maatalouspankki*); pankki kauppalaitosten ja osuuskuntien perussijoitusten rahoittamista varten (*Kauppapankki*); Keskuspankki kunnallistalouden ja asuinrakennustoiminnan rahoittamista varten (*Keskuskunnallispankki*) ja paikalliset kunnallispankit, jotka ovat paikallisten elinten alaisia.

Pankit valvovat ruplan avulla tuotantoa ja kiertokulkua edistäen siten säästäväisyyden ja itsekannattavuuden lujittamista. Tämä valvonta toteutetaan ensiksikin siten, että niitä toimenpiteitä, joita suunnitelma edellyttää, rahoitetaan ja niihin myönnetään luottoa suunnitelman täyttämisen kulusta riippuen; toiseksi vaatimalla lainojen palauttamista suunnitelmatavoitteiden täyttämisen määräaikoja vastaavasti; kolmanneksi soveltamalla asianomaisia pakotteita, jos varojen käyttöjärjestystä ja lainan palauttamisen määräaika rikotaan (esimerkiksi ottamalla korotettua korkoa ja kieltämällä luoton-saanti).

Tuotantolaitosten taloudellisen toiminnan parantamiseksi ja tiukan säästäväisyyden noudattamiseksi on välttämätöntä, että pankkien taholta edelleenkin tehostetaan ruplan avulla tapahtuvaa tuotannon valvontaa ja vaikutetaan aktiivisesti niihin tuotantolaitoksiin, jotka suvaitsevat epätaloudellisuutta.

Itsekannattavuuden lujittamisessa ja ruplan avulla tapahtuvan valvonnan tehostamisessa on suuri merkitys sillä, että myönnettäessä Valtion pankista luottoa suhtaudutaan eri tavalla niihin tuotantolaitoksiin, jotka toimivat hyvin, ja eri tavalla niihin, jotka toimivat huonosti. Sellaisiin tuotantolaitoksiin nähden, jotka eivät täytä omakustannusarvon alentamista koskevia tehtäviä, kasautumissuunnitelmia eivätkä säilytä omia liikevarojaan, sovelletaan ankarampaa järjestystä luotonannossa ja suorituksissa, jolloin mennään niinkin pitkälle, että keskeytetään luotonanto ja peritään aikaisemmin annettu laina ennen määräaikaa tai ryhdytään muihin toimenpiteisiin. Sen sijaan niille tuotantolaitoksille, jotka toimivat hyvin, myönnetään useita etuisuuksia luotonannossa, muun muassa lainaerien suurentamisen muodossa. Tällainen erillaisuus suhtaantumisessa voimistaa sitä osuutta, mikä pankin toimesta ja ruplan avulla tapahtuvalla valvonnalla on kannustettaessa tuotantolaitoksia parantamaan työn laatua ja noudattamaan säästäväisyyttä.

Pankkien toiminta tapahtuu itsekannattavuuden pohjalla. Pankin puhtaan tulon muodostaa erotus toisaalta korkotuloina saadun summan ja toisaalta korkomenoina maksetun summan sekä pankkikoneiston ylläpitokulujen välillä.

Sosialistisen talouden kasvun ja luottosuhteiden kehityksen perustalla pankkien liikevaihto lisääntyy. Valtion pankin luottosijoitukset kansantalouteen olivat yhteissummaltaan vuoden 1954 lopussa 190 miljardia ruplaa ylittäen vuoden 1940 tason 3,4-kertaisesti.

Valtion säästökassat ottavat vastaan rahatalletuksia niin yksityisiltä kansalaisilta kuin myös kollektiivitalouksilta ja yhteiskunnallisilta järjestöiltä maksaen talletuksista tietyn koron sekä tekevät työtätekeville palveluksia hoitamalla näiden rahasuorituksia esim. kunnallispalvelu-, asunnonvuokramaksuja jne.

Kuten jo on sanottu, väestön säästökassatalletusten järjestelmällinen kasvu on osoitus työtätekevien aineellisen hyvinvoinnin jatkuvasta kohoamisesta. Vuoden 1954 lopussa väestön säästökassatalletuksien summa nousi 48,4 miljardiin ruplaan, kun se v. 1950 oli 18,5 miljardia ruplaa. Säästökassat suorittavat myös valtion lainoihin liittyviä toimituksia — voittojen ja korkojen maksua.

Rahan kiertokulku sosialismin aikana. Neuvostoraha on kultaa vastaava merkki, yleisvastike. Neuvostorahan vakavuuden, kuten edellä on jo sanottu, takaavat ennen kaikkea valtion hallussa olevat valtavat tavaramäärät, jotka lasketaan kiertokulkuun kiintein hinnoin. Tämän lisäksi neuvostovaluutalla on myös kultakate. Sosialistisen tuotannon ja tavaravaihdon herkeämätön kasvu on neuvostorahan luja perusta. Neuvostoruplan ostokyvyn kohottamisessa on suuri merkitys hintojen alentamisella, joka perustuu tuotteiden omakustannusarvon ja kiertokulukupustannusten alentamiseen ja tavaramäärän lisääntymiseen.

Neuvostoraha kiertää 10, 25, 50 ja 100 ruplan arvoisten pankkiseteleiden muodossa. Pankkiseteleiden katteena ovat kulta, jalot metallit ja SNTL:n Valtion pankin muut varat. Pankkiseteleiden ohella kiertokulussa on valtionrahaston seteleitä arvoltaan 1, 3 ja 5 ruplaa sekä pientä metallista vaihtorahaa.

Neuvostoraha voi normaalisti täyttää tehtävänsä kultaa vastaavana merkinä, jos rahan määrä vastaa kansantalouden todellista kiertokulkuväline- ja maksuvälinetarvetta.

Sosialistisessa taloudessa rahan kiertokulku tapahtuu sitä taloudellista lakia vastaavasti, jonka mukaan tavaran kiertokululle välttämättömän rahan paljous määräytyy kiertokulussa olevien tavaroiden hintojen summan ja rahan kiertonopeuden mukaisesti. Tavarain kiertokulkuprosessissa suoritettujen pankkisiirrot vähentävät rahavarojen tarvetta. Se rahan yhteismäärä, minkä yhteiskunta tiettyinä ajanjaksona tarvitsee kiertokulkuun, on tämän lisäksi riippuvainen niiden juoksevien maksujen summasta, jotka kyseessä olevana aikana suoritetaan käteisellä rahalla. Näihin maksuihin kuuluvat sosialistisessa taloudessa: työpalkan maksu, työpäiväyksikköjen mukaan tapahtuva rahatulojen maksu, voittojen suoritus ym. Väestön juoksevia maksuja ovat: asunnonvuokran maksu, verojen maksu, talletukset ym.

Näin ollen sen rahan määrän, joka tarvitaan sosialistisessa taloudessa kiertokulkua varten, määräävät siis käteisellä rahalla realisoitujen tavaroiden hintojen summa, käteisellä rahalla suoritettavien juoksevien maksujen summa ja rahayksikköjen kierron nopeus.

Normaalisti tapahtuva rahankierto on kansantalouden suunnitelmallisen kehityksen tärkeä ehto. Kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden lakiin nojautuen ja käyttäen hyväksi rahankierron lakia sosialistinen valtio suunnittelee maan rahankierron erottamattomassa yhteydessä koko kansantalouden suunnitteluun. Rahan liikkeellelasku on Neuvostoliitossa tiukasti keskitetty, rahaa laskee kiertokulkuun SNTL:n Valtion pankki, ja rahan liikkeellelasku, ts. jokainen Valtion pankin suorittama uusi rahan laskeminen kiertokulkuun, toteutetaan hallituksen päätöksen perusteella. Valtion pankin antamien käteisten rahojen pääosa menee suunnitelmaa vastaavasti työpalkkojen maksamiseen, työpäiväyksikköistä suoritettaviin rahamaksuihin sekä kollektiivitalonpojilta hankittujen ja ostettujen maataloustuotteiden maksamiseen. Toisaalta pääasiallisin kanava, jota myöten käteisraha palaa pankkiin, ovat kauppajärjestöjen myyntitulot, jotka tekevät yli neljä viidesosaa Valtion pankin kassan kaikista tuloista, sekä kunnallislaitosten, liikenteen ja yhteislaitoksen päivittäin pankkeihin luovutetut tulot.

Valtion pankista annetaan käteisrahaa myös valtion lainaobligatioiden korko-, voitto- ja kuoletusmaksuihin, eläkkeisiin, avustuksiin ja vakuutuskorvauksiin, pienten laskujen maksamiseen jne. Valtion pankkiin tulee säännöllisesti rahasummia veroina ja muina budjettimaksuina, säästökassojen talletuksina, vakuutusmaksuina jne. Raha kulkee niin ollen herkeämättä Valtion pankin kassojen kautta.

Toisaalta väestön rahatulojen ja toisaalta tavaranvaihdon määrän sekä väestölle tarjottujen maksullisten palvelusten välinen suhde on eräitä rahan kiertokulkuun vaikuttavia oleellisia ehtoja.

Tämän suhteen selvillesaamiseksi ja sitä varten, että kansantaloussuunnitelmassa tulisi varmistettua välttämättömät määräsuhteet väestön rahatulojen kasvun ja niitä vastaavan tavarapaljouden ja maksullisten palvelusten lisäämisen välillä, laaditaan väestön rahatulojen ja -menojen tase. Tässä taseessa otetaan huomioon kaikki väestölle suunnitelmakauden aikana tulevat rahatulot ja -menot. Tiedyt suhteet kansantaloussuunnitelman eri osien edellyttämien rahavarojen liikkeessä (työpalkkarahasto, tavaravaihto, valtionbudjetti jne.) tekevät mahdolliseksi säätää välttämättömät suunnitelmavoitteet rahan kiertokulun alalla.

Tärkeä välikappale rahan kiertokulun suunnittelussa on hallituksen vahvistama Valtion pankin kassasuunnitelma. *Kassasuunnitelma* on Valtion pankkijärjestelmän kaikkien renkaiden kassavaihdon suunnitelma. Kassasuunnitelmassa osoitetaan koko suunnitelmakauden kuluessa edellytetty käteisrahan tulo Valtion pankkiin ja kaikki rahamaksut pankin kassasta. Kassasuunnitelma laaditaan ottaen huomioon väestön rahatulojen ja -menojen tase. Kassasuunnitelma ottaa siis huomioon vähittäiskauppavaihdon paljouden, maataloustuotteiden hankinnat, työläisten ja toimihenkilöiden työpalkkasumman ja muut rahatulojen ja maksujen suuruutta määräävät osoittimet. Kassasuunnitelmassa otetaan ennakolta huomioon rahan laskeminen liikkeelle ja poistaminen kiertokulusta, riippuen käteisrahan tulon ja menon välisestä suhteesta Valtion pankin kassoissa koko maassa.

Valtion pankki sääntelee rahan kiertokulkua maassa myös luottosuunnitelman avulla.

Rahan kiertokulun suunnitelmallinen järjestäminen tekee mahdolliseksi lisätä tai supistaa käteisrahan määrää ja saada aikaan, että kunakin ajanjaksona maan jokaisessa piirissä ja koko maassa on se määrä käteisrahaa, joka on välttämätön kiertokululle. Tällä tavoin aikaansaadaan rahan kiertokulun vakaantuminen.

Suuri merkitys SNTL:n rahajärjestelmän vahvistamiselle oli vuoden 1947 lopussa suoritettulla rahareformilla. Rahareformi tapahtui siten, että vanhat, sodan aikana tietystä määrässä arvoaan menettäneet rahat vaihdettiin määrättyillä ehdoilla uusiin, täysi-arvoisiin vuoden 1947 mallia oleviin rahoihin. Päinvastoin kuin kapitalismin maissa, joissa rahareformit suoritetaan työtätekevien asemaa huonontamalla, Neuvostoliitossa rahareformi suoritettiin työtätekevien eduksi. Työläisten ja toimihenkilöiden työpalkka maksettiin reformin jälkeen edelleen entisen suuruisena, mutta uudella, täysiarvoisella rahalla. Rahareformia seurasi tavaroiden hintojen aleneminen. Se poisti sodan seuraukset rahan kiertokulun alalla, palautti täysiarvoisen neuvostoruplan, lisäsi rahan merkitystä kansantaloudessa, helpotti siirtymistä yhtenäisiin hinnoin, ilman ostokortteja harjoitettavaan kauppaan ja johti työläisten ja toimihenkilöiden reaali-palkan kohoamiseen ja kollektiivitalonpoikaiston reaali-tulojen lisääntymiseen.

Rahan kiertokulun järjestykseen saattaminen, kansan kulutus-tavaroiden tuotannon ja tavarain vähittäisvaihdon kasvu sekä tavaroiden hintojen aleneminen johtivat ruplan ostovoiman ja kurssin nousuun. Neuvostohallitus nosti maaliskuun 1 pstä 1950 ruplan virallista kurssia, ja ruplan kurssia alettiin noteerata välittömästi kultapohjalla ruplan kultapitoisuutta vastaavasti eikä dollaripohjalla, kuten v. 1937 oli säädetty.

Sosialistisessa taloudessa on *valtion valuuttamonopoli*, ts. sosialistisen valtion käsiin ovat keskittyneet kaikki ulkomaavaltioitten kanssa suoritettavat selvitykset sekä ulkomaanvaluutan osto, myynti ja säilytys. Valtion valuuttamonopoli ja ulkomaankaupan monopoli tekevät neuvostovaluutan riippumattomaksi kapitalististen markkinain suhdannevaihteluista. Tämä riippumattomuus vahvistuu yhä enemmän kultavarojen kasautumisen ja SNTL:n kauppaja maksutaseen aktiivisuuden ansiosta.

LYHYITÄ YHTEENVETOJA

1. *Sosialistisen yhteiskunnan finansseihin kuuluvat valtion budjetti, sosialististen tuotantolaitosten finanssit, valtion sosiaalivakuutus, valtion omaisuus- ja henkilövakuutus sekä luoton eri muodot.*

2. *Valtion budjetti on perusmuotona rahavarojen keskitetyn varannon suunnitelmallisessa muodostamisessa ja käytössä koko kansan tarpeiden tyydyttämistä varten. Budjetin tulopuolen päälähteenä on yhteiskunnan puhdas tulo, joka käytetään pääasiallisesti taloudellisen ja kulttuurirakennustyön rahoittamiseen.*

3. *Luotto sosialistisessa yhteiskunnassa on muoto, jossa valtio kokoaa väliaikaisesti vapaina olevat rahavarat ja käyttää niitä suunnitelmallisesti sosialistisen talouden tarpeiden tyydyttämiseen sillä ehdolla, että ne palautetaan. Korke on valtion säätämä maksu lainattujen rahavarojen väliaikaisesta käytöstä. Koron lähteenä on tuotantolaitosten puhdas tulo. Luottotoimia hoitavat pankit ja säästökassat. SNTL:ssa on kahdenlaisia pankkeja: Valtion pankki, joka on setelipankki, lyhytaikaista luottoa antava pankki ja maan selvityskeskus, sekä pitkäaikaisia sijoituksia hoitavat valtion erikoispankit. Pankit valvovat ruplan avulla tuotantoa ja kiertokulkua ja edistävät itsekannattavuuden lujittamista.*

4. *Kansantalouden tasasuhtaisen kehityksen lakiin ja rahan kiertokulun taloudelliseen lakiin nojautuen sosialistinen valtio johtaa suunnitelmallisesti rahan kiertokulkua maassa. Järjestämällä suunnitelmallisesti rahan kiertokulku sosialistisessa*

taloudessa saavutetaan vastaavaisuus käteisrahan paljouden ja tavarankiertokulun rahatarpeiden välillä. Tuotannon kasvun, tavarankäytön laajentamisen ja hintojen alentamisen pohjalla sosialistinen valtio varmistaa rahankierron vakauttamisen ja ruuian ostokyvyn kohottamisen.

XXXIX LUKU

SOSIALISTINEN UUSINTAMINEN

Sosialistisen uusintamisen olemus. Sosialistisen yhteiskunnan, niinkuin jokaisen muunkin yhteiskunnan olemassaolon ja kehityksen ehtona on aineellisten hyödykkeiden tuotannon alituinen uudelleen suorittaminen, ts. uusintaminen.

Marxilais-leniniläisen uusintamisteorian perusväittämät yksinkertaisesta ja laajennetusta uusintamisesta, yhteiskunnallisesta kokonaistuotteesta ja kansantulosta, yhteiskunnallisen tuotannon jakautumisesta tuotannonvälineiden tuotantoon ja kulutustarvikkeiden tuotantoon, tuotannonvälineiden tuotannon ensisijaisesta kasvusta laajennetusta uusintamisessa, kasautumisesta laajennetun uusintamisen ainoana lähteenä, tietyn määräsuhteen välttämättömyydestä yhteiskunnallisen kokonaistuotteen eri osien välillä säilyttävät koko merkityksensä sosialismin ja kommunismin vallitessa. Sosialistinen yhteiskunta ei voi tulla toimeen soveltamatta näitä väittämiä kansantalouden suunnittelussa.

Samalla uusintaminen sosialismin vallitessa eroaa perusteellisesti uusintamisesta kapitalismin vallitessa.

Sosialismin taloudellisen peruslain vaatimusten mukaisesti sosialistisen uusintamisen tarkoituksena on koko yhteiskunnan alituisesti kasvavien aineellisten ja kulttuuritarpeiden mahdollisimman täydellinen tyydyttäminen, kun taas kapitalistisen uusintamisen tehtävänä on enimmäisvoiton turvaaminen kapitalisteille.

Kun kapitalistinen uusintaminen tapahtuu valtoimesti, keskeytyen aika ajoin talouspulien vuoksi, niin sosialistiselle tuotantotavalle on luonteenomaista *pulaton kehitys, keskeytymätön laajennettu uusintaminen*. Lähtien kansantalouden kehityksen suunnitelmällisuuden laista ja pitäen silmällä kaikessa sosialismin taloudellisen peruslain vaatimuksia sosialistinen valtio määrittelee suunnitelmatietä kansantalouden kehityksen vauhdin, eri alojen määräsuhteet ja yhteydet sekä kasaantumisen ja kulutuksen laajuuden.

Uusintamisprosessi on kokonaisuudessaan ennen muuta *yhteiskunnallisen tuotteen* uusintamisen prosessi. Yhteiskunnallisen tuotteen uusintamisen prosessissa kuuluu johtava osuus tuotannon-

välineiden ja ennen muuta *työkalujen* uusintamiselle. Työkalujen keskeytymätön lisääminen ja täydellistäminen on teknillisen edistymisen välttämätön ehto. Sosialistinen uusintaminen tapahtuu korkeatasoisimman tekniikan perustalla. Työkalujen ohella uusintetaan muutkin tuotannonvälineiden ainekset: laajennetaan vanhoja ja rakennetaan uusia tehtaita, luodaan uusia liikennevälineitä, lisääntään raaka-aineiden tuotantoa jne.

Tuotannonvälineiden laajennettu uusintaminen on kulutustarvikkeiden — vaatteiden, jalkineiden, ravintoaineiden jne.— tuotannon laajentamisen välttämätön ehto.

Sosialistiselle yhteiskunnalle on luonteenomaista yhteiskunnallisen tuotteen uusintamisen *nopea vauhti*. Tämä on mahdollista ennen muuta sen vuoksi, että sosialismin vallitessa ei ole riistäjäluokkia eikä niiden loismaista apurijoukkoa, ei pulia eikä työttömyyttä, vaan yhteiskunnan työvoimavaroja käytetään suunnitelmallisesti ja tarkoituksenmukaisesti, yhteiskunnallisen työn tuottavuuden nousu on säännöllistä ja nopeaa. Yhteiskunnallisen tuotteen lisääntymisen nopea vauhti johtuu sosialistisesta kilpailusta, taloudenhoidon sosialistisista menetelmistä: johdonmukaisesta säästäväisyyden noudattamisesta, kansantaloudellisten varantojen suunnitelmallisesta käytöstä, itsekannattavuuden vahvistamisesta ja omakustannusarvon säännöllisestä alentamisesta.

Sosialistisen uusintamisen nopeaa vauhtia todistavat seuraavat numerotiedot. SNTL:n suurteollisuuden kokonaistuotannon kasvu oli v. 1954 vuoteen 1913 verraten (verrattavissa hinnoissa) 35-kertainen, tuotannonvälineiden tuotanto melkein 60-kertainen, sähkövoiman tuotanto enemmän kuin 75-kertainen. Vielä nopeammin kehittyivät kemiallinen teollisuus ja konerakennusteollisuus. Yhteiskunnallinen kokonaistuote lisääntyi SNTL:ssa vuodesta 1928 vuoteen 1954 (verrattavissa hinnoissa) 11-kertaisesti.

Teollisuustuotannon kasvuvauhti SNTL:ssa ylittää moninkertaisesti kapitalististen maiden tuotannon kasvuvauhdin. Teollisuustuotannon vuosittainen keskimääräinen kasvuvauhti oli SNTL:ssa viimeisen neljännesvuosisadan aikana (lukuunottamatta sotavuosia) 18,2%, USA:ssa — 2,4%, Englannissa — 3,6% ja Ranskassa — 2,1%.

Sosialistisen uusintamisen prosessissa tapahtuu *työvoiman uusintaminen*. Tuotantolaitosten suunnitelmallinen turvaaminen työvoimalla on laajennetun sosialistisen uusintamisen perusehtoja. Työväenluokan lukumäärä lisääntyy keskeytymättä kansantalouden kasvaessa. Tuotantolaitokset ja talouselimet suorittavat järjestyneesti työvoiman hankkimisen yhteiskunnallisen tuotannon kaikille aloille. Teollisuuden, rakennustöiden, liikenteen ja maatalouden turvaaminen ammattitaitoisella työvoimalla tapahtuu valtion työreservien koulutusjärjestelmän avulla, erikseen koulu-, kurssi-, opisto- ja korkeakouluverkoston kautta kansantalouden tarpeiden mukaisesti. Työvoimavarat jaetaan suunnitelmallisesti kansantalouden eri aloille ja eri tuotantolaitoksille. Työvoiman uusintamisen luonteenomaisena piirteenä on kaikkien työntekijäin ammattitaidon ja kulttuuritason jatkuva kohottaminen.

Laajennettu uusintaminen sosialismin vallitessa on samalla *sosialististen tuotantosuhteiden laajennettua uusintamista*.

Sosialististen tuotantosuhteiden laajennettu uusintaminen merkitsee, että uusinnetaan: a) sosialistinen omistus sen kahdessa muodossa — valtion sekä osuuskunnallis-kollektiivitaloudellisen omistuksen muodossa, b) työntekijän toverillisen yhteistyön ja sosialistisen keskinäisavun suhteet aineellisten hyödykkeiden tuotamisprosessissa, c) työläisten keskinäissuhteet kulutustarvikkeiden jakamisessa jokaisen työntekijän työn määrän ja laadun mukaisesti.

Sosialistiset tuotantosuhteet ovat vapaat kapitalistisille tuotantosuhteille ominaisista syivistä ristiriidoista. Kapitalististen tuotantosuhteiden uusintaminen merkitsee pääoman harjoittaman työn riiston tehostamista, riistäjien ja riistettyjen välisten luokkaristiriitojen lisääntymistä ja syvenemistä, mikä johtaa väistämättömästi kapitalismin vallankumoukselliseen luhistumiseen. Sosialististen tuotantosuhteiden uusintaminen merkitsee ystävyysuhteessa olevien luokkien — työväenluokan ja talonpoikaiston — ja näihin luokkiin erottamattomasti sidotun sivistyneistön liiton lujittumista, yhteiskunnan moraalisen ja poliittisen yhtenäisyyden lujittumista, ihmisten välisten luokkarajojen ja sosiaalisten eroavaisuuksien vähitellen tapahtuvaa häviämistä. Laajennetun sosialistisen uusintamisen prosessissa siirrytään asteittaisesti sosialismista kommunismiin.

Sosialistisen yhteiskunnan kansallisriikkaus. Yhteiskunnallisen kokonaistuotteen kokoonpano. Kaikki sosialistisen yhteiskunnan hallussa olevat aineelliset hyödykkeet muodostavat sen *kansallisrikkauden*.

Sosialistisen yhteiskunnan kansallisrikkauden ensimmäisenä aineksena ovat kansantalouden *tuotannolliset varannot*, ts. tuotannonvälineet, jotka jakautuvat: a) kiinteisiin tuotannollisiin varantoihin ja b) kansantalouden liikkuihin tuotannollisiin varantoihin. Sosialistisen yhteiskunnan kansallisrikkauteen kuuluvat myös uusintamisprosessissa mukanaolevat luonnonvarat (viljelty ja viljelyskelpoinen maa, hyödyllisten kaivannaisten esiintymät, metsät, vedet jne.).

Kansantalouden *kiinteät* tuotannolliset varannot muodostuvat aineellisen tuotannon kaikilla aloilla toimivista valtion tai osuuskuntien ja kollektiivitalouksien työvälineistä (tuotantorakennuksista, koneista, kalustosta, laitteista jne.). Kansantalouden *liikkuvat* tuotannolliset varannot muodostuvat työn esineistä, jotka ovat sekä tuotannonprosessissa että valtion tuotantolaitosten, kollektiivitalouksien ja muiden osuuskunnallisten järjestöjen varastoissa (raaka-aineet, tarvikkeet, polttoaineet jne.).

Kansallisrikkauden toisena aineksena ovat kansantalouden *kiertokulkuvarannot*. Niihin kuuluvat valtion tuotantolaitosten, kollektiivitalouksien, tuotantosuuskuntien, valtion ja osuuskuntien kauppalaitosten ja järjestöjen varastoissa olevat valmiit tuotteet.

Kansallisrikkauden kolmantena aineksena ovat valtion ja kollektiivitalouksien aineelliset *varmuusvarastot* ja myös vakuutusvarastot.

Kansallisrikkauden neljäntenä aineksena ovat kansantalouden *tuottamattomat varannot*, jotka muodostuvat valtion ja osuuskuntien ja kollektiivitalouksien omaisuudesta ja palvelevat tuottamattoman kulutuksen tarkoituksia pitkän ajan kuluessa: asuntovaranto, kulttuuri- ja sosiaalipalvelulaitosten, kuten koulujen, teatterien, kerhojen, sairaaloiden jne. rakennukset kalustoineen.

Sellaisia ovat kansallisrikkauden perusainekset, jotka muodostavat yhteiskunnallisen, sosialistisen omaisuuden.

Kansallisrikkauteen kuuluu myös *väestön henkilökohtainen omaisuus*, joka lisääntyy yhteiskunnallisen, sosialistisen omistuksen keskeytymättömän kasvun pohjalla.

Aineellisen rikkauden uusintamisessa esittävät suurta osaa karttunut tuotannon kokemus, sosialistisen yhteiskunnan työntekijäin tiedot ja ammattitaito, maan moninaiset henkiset rikkaudet. „Olemassaolevan väestön taidokkuuden aste muodostaa aina edellytyksen koko tuotannolle, siis rikkauden pääkasautuman”¹.

Neuvostoliiton viisivuotissuunnitelmien aikana SNTL:n kansallisrikkauts lisääntyi valtavassa määrässä. Niinpä yksistään kansantalouden kiinteät tuotannolliset varannot kasvoivat vuoden 1940 loppuun mennessä vuoteen 1913 verraten 6-kertaisesti ja vuoden 1954 loppuun mennessä enemmän kuin 12-kertaisesti.

Kapitalismin vallitessa kansallisrikkauden valtaosa kuuluu riisittäville luokille ja rikkauden kasvu tapahtuu pääoman kasautumisen muodossa, mikä johtaa kansanjoukkojen kurjistumiseen. Kapitalistiset suhteet synnyttävät näennäistä rikkautta, jota edustavat osakkeet, maan hinta jne. Sosialismin vallitessa kaikki kansallisrikkauts on joko valtion, ts. koko kansan, tai kollektiivitalouksien ja muiden osuuskunnallisten yhtymien omaisuutta tai työtätekevien henkilökohtaista omaisuutta. Sosialismi ei tunne näennäistä rikkautta, sosialistisen yhteiskunnan kaikki rikkaus on *reaalista rikkautta*. Sosialistisen yhteiskunnan kansallisrikkauden kasvaessa koko kansan aineellinen hyvinvointi ja sivistystaso kohoavat järjestelmällisesti.

Kansallisrikkautteen kuuluvat kaikki aineelliset hyödykkeet, joita sosialistisella yhteiskunnalla on kunakin aikana. Toisin sanoen, kansallisrikkauts heijastaa yhteiskunnan koko aikaisemman kehityksen tuloksia. Yhteiskunnallinen kokonaistuote taas sisältää aineelliset hyödykkeet, jotka on luotu yhteiskunnassa tietynä aikana, esimerkiksi vuodessa.

Yhteiskunnallinen tuote esiintyy sosialismin vallitessa kahdessa muodossa: a) aineellisessa luontoismuodossa ja b) arvo- eli rahamuodossa. Sosialistisen yhteiskunnan koko tuotanto jakautuu kahteen suureen lohkoon: tuotantoprosessiin uudelleen palaavien *tuotannonvälineiden tuotantoon* (I lohko), ja väestön tarpeita tyydyttämään tarkoitettujen *kulutustarvikkeiden tuotantoon* (II lohko). Tämän mukaisesti yhteiskunnallinen tuote jakautuu *aineellisessa luontoismuodossaan* tuotannonvälineisiin ja kulutustarvikkeisiin.

Käytännöllisessä taloudellisessa rakennustyössä yhteiskunnallisen kokonaistuotteen jakaminen tuotannonvälineisiin ja kulutustarvikkeisiin tapahtuu tavallisesti tuotteen tosiasiallisen käytön mukaan. Ensimmäiseen lohkoon kuuluu koko se tuote, joka suunnataan tuotannolliseen kulutukseen. Siihen kuuluvat tuotannonvälineistä muodostuva raskaan teollisuuden tuote, kevyen ja ravintoaine-teollisuuden tuotteesta se osa, jota käytetään raaka-aineena ja joutuu jalostettavaksi, tuotannollisessa tarkoituksessa tapahtuva rakennustyö sekä ne maatalouden tuotteet, jotka käytetään tuotannolliseen kulutukseen — siemenet, karja, karjanrehu, maataloudesta saadut raaka-aineet teollista jalostamista varten.

¹ K. Marx, Lisäarvoteorioita, III osa, 1936, s. 229.

Toiseen lohkoon kuuluvat koko se tuote, joka suunnataan väestön henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämiseen, siinä luvussa myös asunnonrakennustyö, sekä yhteiskunnallisen tuotteen se osa, joka kulutetaan tuottamattoman piirin laitoksissa ja järjestöissä, esim. koulujen ja sairaaloiden rakentamiseen, ei-tuotannollisten rakennusten lämmitykseen ja valaistukseen jne.

Ensimmäisessä lohkossa on tehtävä ero I lohkoa varten tapahtuvan tuotannonvälineiden tuotannon ja II lohkoa varten tapahtuvan tuotannonvälineiden tuotannon välillä. Johtava osuus uusintamisprosessissa kuuluu tuotannonvälineiden tuotannolle ja varsinkin I lohkoa varten tapahtuvalle työvälineiden tuotannolle.

Laajennettu sosialistinen uusintaminen vaatii niin tuotannonvälineiden kuin kulutustarvikkeidenkin tuotannon jatkuvaa uudistamista ja lisäämistä tietyssä kansantaloussuunnitelman säätämässä määräsuhteessa.

Arvon puolesta yhteiskunnallinen tuote jakautuu: 1) kulutettujen tuotannonvälineiden arvoon, joka on siirtynyt tuotteeseen; 2) uuteen arvoon, joka on luotu työllä itseä varten; 3) uuteen arvoon, joka on luotu työllä yhteiskuntaa varten. Kaikkien näiden yhteiskunnallisen tuotteen arvon osien yhteiskunnallistaloudellinen luonne on periaatteellisesti toinen kuin kapitalismin vallitessa. Pysyvän ja vaihtelevan pääoman asemesta sosialistisen uusintamisen prosessissa toimivat kansantaloudelliset varannot ja lisäarvon asemesta yhteiskunnan puhdas tulo.

Sosialistisen uusintamisen prosessi edellyttää ennen kaikkea kulutettujen tuotannonvälineiden suunnitelmallista *korvaamista* yhteiskunnallisen kokonaistuotteen tietyllä osalla luonnossa ja arvon mukaan. Kiinteiden varantojen korvaaminen luonnossa tapahtuu koneiden, rakennusten ja laitteiden osittaisella tai täydellisellä korvaamisella. Kiinteiden varantojen korvaaminen arvon mukaan tapahtuu kuoletuksen avulla. SNTL:n kansantalouden *kuoletusvaranto* on tarkoitettu turvaamaan kiinteiden varantojen peruskorjaukset koko sinä aikana, minkä ne toimivat, ja kulutettujen kiinteiden varantojen arvon korvaamisen.

Edelleen sosialistinen uusintamisprosessi edellyttää, että kulutustarvikkeet, jotka on jaettu työn mukaan ja käytetty aineellisen tuotannon työntekijäin ja heidän perheittensä henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämiseen, luodaan uudelleen näiden työntekijäin työllä.

Sosialistisessa uusintamisprosessissa aineellisen tuotannon työntekijät luovat vihdoin työllään yhteiskunnalle tuotteen, joka on tarkoitettu sosialistista kasautumista varten ja yhteiskunnan aineellisten ja kulttuuritarpeiden (valistustyö, terveydenhuolto, hallinto, maanpuolustus) tyydyttämiseen.

Suhde yhteiskunnallisen tuotannon kahden lohkon välillä. Sosialismin taloudellisen peruslain ja kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden (määräsuhtaisuuden) lain vaatimusten mukaisesti sosialistisen uusintamisen prosessissa säädetään suunnittelu-tietä välttämättömät määräsuhteet tuotannonvälineiden tuotannon ja kulutustarvikkeiden tuotannon välillä, kansantalouden eri alojen

välillä, tuotannon ja kiertokulun välillä, kasautumisen, kulutuksen ja varmuusvarastojen välillä jne.

Sosialistisen uusintamisen tärkein määräsuhte on oikea suhde yhteiskunnallisen tuotannon I ja II lohkojen välillä. Tällöin määrävä osuus koko taloudessa on I loholla, joka tuottaa tuotannonvälineitä. Ilman tuotannonvälineiden tuotannon ensisijaista kasvua on yleensä mahdotonta toteuttaa laajennettua uusintamista.

„Jotta voitaisiin laajentaa tuotantoa („kasata” tämän termin ehdottomassa merkityksessä), on ensin tuotettava tuotannonvälineitä, ja sitä varten on siis laajennettava yhteiskunnallisen tuotannon sitä lohkoa, joka valmistaa tuotannonvälineitä”¹. Tuotannonvälineiden tuotannon ensisijaista kasvua kulutustarvikkeiden tuotantoon verrattuna laajennetussa uusintamisessa Lenin sanoi taloudelliseksi laiksi.

Tuotannonvälineiden tuotannon ensisijaisen kasvun laki saa sosialismin oloissa vielä suuremman merkityksen kuin kapitalismin oloissa. Ensimmäisen lohkon nopeampi kasvu toisen lohkon kasvuun verrattuna on välttämätön ehto, jotta sosialistisen tuotannon keskeytymätön kasvu parhaimman tekniikan pohjalla olisi taattu.

Tuotannonvälineiden tuotannon (ennen muuta raskaan teollisuuden) ensisijainen kasvu on välttämätön edellytys uusimman tekniikan laajalle käytäntöön ottamiselle sosialistisen tuotannon kaikilla aloilla ja työn tuottavuuden järjestelmälliselle kohottamiselle.

Tuotannonvälineiden tuotannon ensisijainen kasvu merkitsee teollisuuden nopeampaa kehittämistä maatalouteen verraten. Sosialismin vallitessa säädetään teollisuuden ja maatalouden välille sellaiset määräsuhteet, jotka turvaavat sekä teollisuus- että maataloustuotannon jatkuvan kasvun.

Vain tuotannonvälineiden tuotannon ensisijainen kasvu, jonka on lisäksi oltava nopeampi kuin kapitalismin oloissa, voi taata kulutustarvikkeiden tuotannon järjestelmällisen lisääntymisen ja kansan hyvinvoinnin jatkuvan kohoamisen. Raskaan teollisuuden keskeytymätön ja nopea kasvu, joka menee edelle teollisuuden ja kansantalouden muilla aloilla tapahtuvasta kasvusta, on kansankulutustarvikkeita tuottavien maatalouden sekä kevyen ja ravintoaineteollisuuden varman nousun välttämätön ehto.

Laajennetulle sosialistiselle uusintamiselle, johon liittyy nopea tekniikan edistys, on siis luonteenomaista sellainen tuotannon nousu, jossa tuotannonvälineitä tuottavien alojen (I lohko) kasvu tapahtuu nopeammin kuin kulutustarvikkeita tuottavien alojen (II lohko) kasvu. Samalla sosialistisessa yhteiskunnassa tapahtuu alituista kulutustarvikkeiden tuotannon ehdotonta lisääntymistä, mikä ilmenee maataloustuotteiden, ravintoaine- ja kevyen teollisuuden tuotteiden lisääntymisenä, asuntorakennustoiminnan

¹ V. I. Lenin, Taloudellisen romantismin luonnehtimiseksi, Teokset, 2. osa, s. 137. (Suom. s. 136.)

laajentamisena kaupungeissa ja maalaiskylissä sekä tavaravaihdon laajentumisena.

Tuotannonvälineiden osuus SNTL:n koko teollisuustuotannossa oli vv. 1924—1925 34%, v. 1937 58, v. 1954 noin 70%.

Kansankulutustarvikkeiden teollinen tuotanto lisääntyi vv. 1925—1954 aikana SNTL:ssa noin 14-kertaisesti. Vuosina 1926—1954 tavaravaihto lisääntyi (verrattavissa hinnoissa) enemmän kuin 9-kertaisesti.

Tuotannonvälineiden tuotannon ensisijainen kasvu, mikä on laajennetun uusintamisen taloudellinen laki, ei kiellä sitä, että maatalouden, kevyen ja ravintoaineteollisuuden eri alojen kohottamisen ja kiihdytetyn kehittämisen turvaaminen voi eri vuosina osoittautua käytännössä tarkoituksenmukaiseksi ja tarpeelliseksi, jotta tulisi poistetuksi jälkeenjääminen kansankulutustarvikkeiden tuotannossa ja sen pohjalla syntyneet osittaiset epäsuhteet.

Niinpä Kommunistinen puolue ja Neuvostovaltio, raskaan teollisuuden keskeytymättä lisääntyvään mahtiin nojaten, laativat viime vuosina yhtenäisen ohjelman maatalouden jyrkkää kohottamista varten ja toteuttavat sitä menestyksellisesti. Tämän ohjelman täyttäminen tekee mahdolliseksi nopeistaa kansankulutustarvikkeiden tuotannon kasvuvauhtia ja kohottaa edelleen neuvostokansan elintasoa. Mainittujen tehtävien ratkaiseminen vaatii jatkuvasti kohottamaan raskasta teollisuutta. Maataloudessa ei saada aikaan jyrkkää nousua ilman koneita, ilman peltoviljelyksen ja karjanhoidon täyskoneellistamista. Kaikki tämä tietää sitä, että tuotannonvälineiden tuotannon ensisijainen kasvu on sosialistisen talouden kehityksen päälinjan ehdoton perusta.

„Viime vuosien yhteenvedot teollisuuden toiminnasta ovat jälleen todistaneet oikeaksi puolueemme päälinjan, jona on raskaan teollisuuden ensisijainen kehittäminen. Toteuttaessaan horjumatta tätä linjaa puolue on noudattanut suuren Leninin niitä ohjeita, että tuotannonvälineiden tuotannon kehittäminen kulutustarvikkeiden tuotantoa nopeammin on laajennetun sosialistisen uusintamisen ehdoton edellytys.

Raskasta teollisuutta tulee edelleenkin kehittää nopeammin kuin muita kansantalouden aloja. Mitä korkeammalla tulee olemaan maassamme kehitystasoltaan raskas teollisuus, joka määrää kansantalouden kaikkien alojen edelleenkehittymisen, sitä täydellisemmin me voimme tyydyttää neuvostokansan herkeämättä kasvavat tarpeet, sitä nopeammin luoda kulutustarvikkeiden runsauden ja siirtyä sosialismista kommunismiin”¹.

V. 1955 kulutustarvikkeiden teollisuustuotanto (B ryhmän teollisuus) kasvaa vuoteen 1950 verraten 72% (vastoin viisivuotissuunnitelman 65%). Samanaikaisesti tuotannonvälineiden tuotanto (A ryhmän teollisuus) lisääntyy 84% (vastoin viisivuotissuunnitelman 80%). Raskaan teollisuuden nopea kasvu on luonut kestävän perustan kevyen ja ravintoaineteollisuuden sekä maatalouden menestykselliselle kehitykselle.

¹ „NKP:n KK:n heinäkuun Täysistunnon päätökset (v. 1955)”, s. 6.

Kuinka sosialismin vallitessa tapahtuu vaihto yhteiskunnallisen tuotannon I ja II lohkojen välillä ja niiden molempien sisällä?

Ensiksi, vaihtoa tapahtuu I lohkon eri alojen välillä.

I lohkoissa luotujen tuotannonvälineiden eräs osa jää tähän samaan lohkoon ja takaa yksinkertaisen uusintamisen. Tämä valmistettujen tuotannonvälineiden osa menee osittain tai täydellisesti kulutettujen työn välineiden ja työn esineiden korvaamiseen (kulutettujen koneiden uusiminen, kaluston peruskorjaus, kulutettujen raaka-ainevarastojen uusiminen jne.). Tuotannonvälineiden toinen osa turvaa laajennetun uusintamisen niillä talousaloilla, jotka kuuluvat I lohkoon. Niinpä, esimerkiksi hiili- ja vuoriöljyteollisuus antavat polttoainetta konerakennusaloille ja saavat näiltä välttämätöntä kalustoa; metallurgia, joka antaa rakennusteollisuudelle sille välttämätöntä metallia, käyttää vuorostaan malmiteollisuuden raaka-ainetta metallin sulatuksen lisäämiseen jne.

Siten I lohkon eri alojen välillä vaihdetaan suunnitelmallisesti niitä tuotannonvälineitä, jotka palvelevat tuotannon ylläpitämisen ja laajentamistarkoituksia näillä aloilla. Kuten sanottu, valmistetut tuotannonvälineet eivät valtion tuotantosektorin puitteissa ole oikeastaan tavaroita, vaan ne jaetaan aineellisen ja teknillisen huollon tietä ja ne säilyttävät ainoastaan tavaroiden muodon.

Toiseksi, vaihtoa tapahtuu II lohkon eri alojen välillä. II lohkon tuotanto muodostuu kulutustarvikkeista. Osa II lohkoissa tuotetuista kulutustarvikkeista menee tämän lohkon työntekijäin henkilökohtaiseen kulutukseen, se vaihdetaan tavarankiertokulun kanavia myöten työläisten ja toimihenkilöiden työpalkkaan ja kollektiivitalonpoikien rahatuloihin. Jokin määrä kulutustarvikkeita, jotka on tuotettu kollektiivitalouksissa, jaetaan ja kulutetaan näissä samoissa kollektiivitalouksissa, ne eivät saa tavaramuotoa eivätkä kulje markkinakiertokulun kanavia myöten.

Kolmanneksi, vaihtoa tapahtuu I ja II lohkojen välillä. Ensimmäisessä lohkoissa valmistettujen tuotannonvälineiden erään osan on mentävä kulutettujen, osittain tai täydellisesti kulutettujen, työvälineiden korvaamiseen sekä käytettyjen raaka-, poltto- ja muiden ainevarastojen uusimiseen II lohkon eri aloilla ja myös tämän lohkon laajennettua uusintamista varten tarpeellisten työvälineiden, raaka-ainevarastojen, polttoaineen ja tarvikkeiden lisäämiseen. Osa II lohkoissa tuotetuista kulutustarvikkeista vaihdetaan kauppa-verkoston välityksellä I lohkon työntekijäin työpalkkaan. Toisen lohkon eri alojen tuotannon laajentamisen ja teknillisen edistyksen vauhti riippuu ennen kaikkea niiden tuotannonvälineiden määrästä ja laadusta, joita nuo alat saavat I lohkoista. Tästä johtuu I lohkon johtava osuus II lohkoon nähden.

Lenin osoitti, että yhteiskunnallisen tuotannon I ja II lohkojen välistä keskinäissuhdetta koskeva Marxin kaava ($I v + m$ suhde II c) jää voimaan sosialismin ja kommunismin vallitessa. Mutta tämän kaavan taakse kätkeytyvät yhteiskunnalliset ja taloudelliset suhteet muuttuvat perinpohjin.

Sosialistisessa laajennetussa uusintamisessa I lohkon täytyy tuottaa tuotannonvälineitä niin paljon, kuin on tarpeen, jotta voitaisiin turvata tuotannon keskeytymätön kasvu korkeatasoisimman tekniikan pohjalla molemmissa lohkoissa ja ennen kaikkea I lohkon kasvu. Toisaalta II lohkon täytyy tuottaa kulutustarvikkeita niin paljon, kuin on välttämätöntä molempien lohkojen sekä entisten että tuotantoon tulleiden uusien työntekijäin ja myös tuottamattomilla aloilla toimivien työntekijäin alituisesti kasvavien tarpeiden tyydyttämiseksi. Kunakin ajanjaksona menee osa valmistetuista tuotannonvälineistä ja kulutustarvikkeista varmuusvarastojen suurentamiseen.

Kapitalistisen tuotannon anarkiasta ja työtätekevien joukkojen maksukykyisen kysynnän rajoittuneisuudesta johtuu, että kapitalistisen uusintamisen vaikeimpana ongelmana on yhteiskunnallisen tuotteen realisoimisen ongelma. Sosialistisen tuotannon suunnitelmallinen ja pulista vapaa kehitys ei kohtaa kapitalismille ominaisia realisoimisvaikeuksia, koska väestön ostokyvyn jatkuva kasvu synnyttää teollisuustuotteiden ja maataloustuotteiden vakituisesti laajentuvaa kysyntää.

Tämä ei kuitenkaan merkitse, ettei laajennetun sosialistisen uusintamisen kuluissa voisi syntyä joitakin häiriöitä kansantalouden erinäisissä määräsuhteissa, kuten esimerkiksi suunnitteluvirheitä sen johdosta, ettei ole otettu riittävästi huomioon kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden lain vaatimuksia, tai sen johdosta, että on sattunut luonnonvoimien esim. kuivuuden aiheuttamia onnettomuuksia, jotka vaikuttavat kielteisesti tuotantoon. Torjuakseen ja poistaakseen ne erinäiset epäsuhteet, joita tämä aiheuttaa kansantaloudessa, sosialistinen valtio muodostaa välttämättömiä varmuusvarastoja.

Yhteiskunnallisten varantojen muodostaminen ja tarkoitus sosialismin vallitessa. Sosialistinen tuotantotapa määrää myös sitä vastaavat yhteiskunnallisen kokonaistuotteen jakomuodot. Sosialistisen valtion muodossa esiintyvä yhteiskunta jakaa yhteiskunnallisen tuotteen suunnitelmallisesti sosialismin taloudellisen peruslain vaatimusten mukaisesti.

Kuten jo on sanottu, yhteiskunnallinen kokonaistuote, josta on vähennetty kulutettujen tuotannonvälineiden korvaamiseen menevä osa, muodostaa sosialistisen yhteiskunnan kansantulon. Kansantulo jakautuu kahteen suureen varantoon: *kasautumisvarantoon*, jonka varassa tapahtuu sosialistisen tuotannon keskeytymätön kasvu ja täydellistyminen, sekä *kulutuserantoon*, jolla turvataan koko yhteiskunnan alituisesti kasvavien aineellisten ja kulttuuritarpeiden tyydyttäminen.

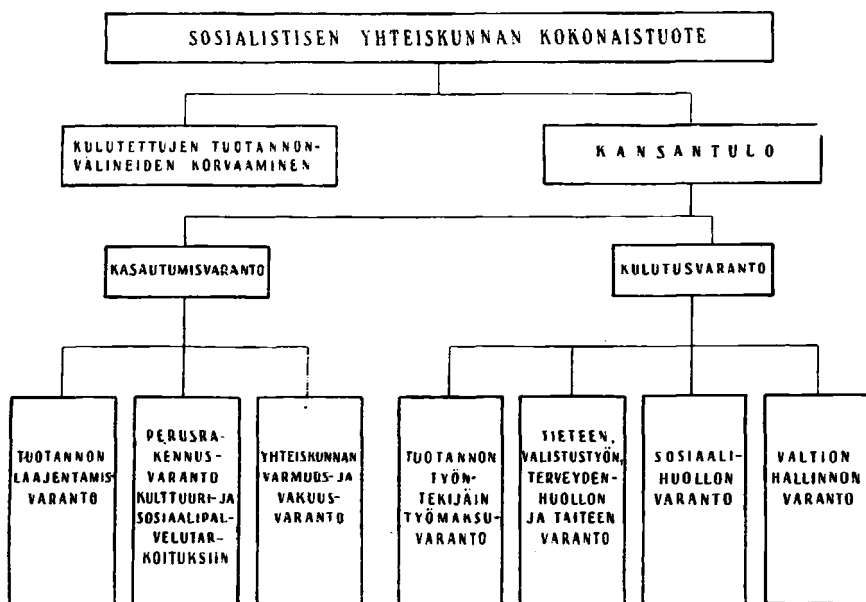
Kasautumisvarannon pääosa käytetään *tuotannon laajentamiseen*. Tuotannon mittasuhteet kasvavat sosialistisessa yhteiskunnassa säännöllisesti vuodesta vuoteen ja sellaista vauhtia, jota kapitalistisessa maailmassa ei ole nähty.

Kasautumisvarannon toinen osa käytetään *kulttuuri- ja sosiaalipalvelua tarkoittavaan perusrakennustyöhön*. Siihen kuuluu laajojen ja jatkuvasti lisääntyvien töiden suorittaminen koulujen, sairaaloiden ja kunnallisten palvelulaitosten rakentamiseksi.

Kasautumisvarannon kolmas osa muodostaa vihdoin yhteiskunnan *varmuus- eli vakuusvarannon*. Valtion raaka- ja polttoaine- sekä ravintoainevarmuusvarastot ja myös kollektiivitalouksien varmuusvarastot tekevät mahdolliseksi ehkäistä keskeytykset uusintamisprosessissa.

Kulutusvaranto vuorostaan muodostuu kahdesta osasta: kulutusvarannon perusosan muodostaa sosialistisen tuotannon työntekijäin *työnmaksuvaranto*, joka työn mukaan tapahtuvan jaon taloudellisen lain mukaisesti menee tuotannossa toimivien työläisten ja toimihenkilöiden työpalkkaan, kollektiivitalonpoikien työn maksuun jne.; toinen osa muodostaa *yhteiskunnallisen kulutusvarannon*, josta tyydytetään koko sosialistisen yhteiskunnan erilaiset tarpeet.

KOKONAISTUOTTEEN JAON KAAVA SOCIALISTISESSA YHTEISKUNNASSA

Osa yhteiskunnallisesta kulutusvarannosta käytetään *sosiaalisiiin ja kulttuuritarkoituksiin*: sosialistisen yhteiskunnan kasvavien tarpeiden tyydyttämiseen tieteen, koulutuksen, terveydenhuollon, taiteen ja muilla kulttuurin ja jokapäiväisen elämän aloilla. Tästä

varannosta saavat työpalkkansa kulttuurityön ja jokapäiväisen elämän tarpeita palvelevien alojen työntekijät työn mukaan tapahtuvan jaon taloudellista lakia vastaavasti.

Osa yhteiskunnallisesta kulutusvarannosta muodostaa *sosiaalihuollon* varannon. Tämän varannon tarkoituksena on valtion avun antaminen monilapsisille ja yksinäisille äideille, lapsille, vanhuksille ja invalideille sosialistisen valtion säädösten mukaisesti, jotka myöntävät oikeuden turvattuun aineelliseen toimeentuloon työkyvyn menetyksen sattuessa ja vanhuuden päivinä.

Osa yhteiskunnallisesta kulutusvarannosta menee *hallintomenoihin*, valtiokoneiston työntekijäin työn maksuun jne.

Osa kansantulosta menee *maanpuolustuksen* tarpeisiin. Koska Neuvostoliittoa ja muita sosialistisen leirin maita uhkaa imperiaalististen hyökkääjien sotilaallisen päällekkarkauksen vaara, niin näiden maiden puolustuskyvyn kohottamisella on mitä tärkein merkitys.

SNTL:n työtätekevien henkilökohtaisten aineellisten ja kulttuuritarpeiden tyydyttämiseen, kuten jo on mainittu, käytetään kansantulon valtaosa (noin kolme neljännestä).

Sosialistinen kasautuminen. Kasautuminen ja kulutus **sosialistisessa yhteiskunnassa.** Laajennetun sosialistisen uusintamisen lähteenä on sosialistinen kasautuminen. *Sosialistinen kasautuminen* on yhteiskunnan puhtaan tulon osan, joka muodostuu tuotannonvälineistä ja kulutustarvikkeista, käyttämistä tuotannon laajentamiseen ja myös aineellisten varmuusvarastojen muodostamiseen ja tuottamattomien sosiaalisten ja kulttuurivarantojen suurentamiseen.

Sosialistisen kasautumisen tuloksena muodostuu valtion sekä osuuskuntien ja kollektiivitalouksien omistuksessa olevien aineellisten arvojen lisäys, mikä merkitsee sosialistisen yhteiskunnan kansallisrikkauden suurenemista. Kansantulon kasautuvalla osalla on myös rahailmaisuus. Valtaosa kansantalouden kaikkien alojen rahakasautumista ja osa väestön rahavaroista kootaan valtionbudjetin välityksellä koko kansan tarpeisiin.

Sosialistista kasautumista toteutetaan tekemällä perussijoituksia kansantalouteen. *Perussijoitukset* muodostuvat niiden varojen summasta, jotka tietyinä ajanjaksona käytetään uusien tuotannollisten ja tuottamattomien kiinteiden varantojen luomiseen ja entisten uudestirakentamiseen. Eräs osa kansantalouden perussijoituksista menee kulutettujen kiinteiden varantojen korvaamiseen. Neuvostovaltio suorittaa suunnitelmallisesti ja järjestelmällisesti valtavan laajoja perusrakennustöitä: rakentaa uusia ja laajentaa olemassaolevia tehtaita, voimalaitoksia, kaivoksia, neuvostotiloja, kone- ja traktoriasemia, liikenne- ja yhteysvälineitä, asuintaloja, kouluja, sairaaloita ja lastenhuoltolaitoksia.

Valtion perussijoitusten laajuus SNTL:n kansantaloudessa oli nykyisissä hinnoissa arvioituna: v. 1929—1932 68 miljardia ruplaa, vv. 1933—1937 158 miljardia, vv. 1946—1954 900 miljardia ruplaa. Perussijoitusten valtaosa käytetään sosialistisen teollisuuden laajentamiseen. Perussijoitusten avulla on rakennettu

ja pantu käyntiin suuria teollisuuslaitoksia: ensimmäisen viisivuotissuunnitelman aikana yli 1 500, toisen viisivuotissuunnitelman aikana 4 500, kolmannen viisivuotissuunnitelman kolmen ja puolen vuoden aikana noin 3 000, vuosina 1946—1954 on kunnostettu ja rakennettu noin 8 000 valtion teollisuuslaitosta. Teollisuus- ja maataloustuotantolaitosten lisäksi on rakennettu monia tuhansia kulttuuri- ja sosiaalipalvelulaitoksia.

Sosialistinen kasautuminen perustuu yhteiskunnallisen työn tuottavuuden jatkuvaan kohoamiseen ja tuotteiden omakustannusarvon järjestelmälliseen alenemiseen.

Sosialistisen talouden suunnitelmallinen, pulista vapaa luonne, kansantalouteen tehtyjen perussijoitusten korkea taso, tuotannonvälineiden ja työvoimavarojen suunnitelmallinen ja järkipäeräinen käyttö yhteiskunnallisessa tuotannossa, loismaisen kulutuksen puuttuminen — kaikki tämä aiheuttaa kasautumisen *nopean vauhdin*, mikä on mahdotonta kapitalismille sen kehityksen suotuisimpinakin ajanjaksoina.

Kasautumiseen menevä osa kansantulosta muodosti USA:ssa vv. 1919—1928 keskimäärin noin 10% ja kymmenvuotiskautena 1929—1938 vain 2%. Kasautumisvaranto (varmuusvarastot mukaanlukien) muodostaa SNTL:ssa noin yhden neljänneksen kansantulosta.

Sosialismi on hävittänyt kapitalismille luonteenomaisen sovittamattoman ristiriidan tuotannon ja kulutuksen väliltä. Laajennettu sosialistinen uusintaminen, jonka pohjana on tuotannonvälineiden tuotannon ensisijainen kasvu, edellyttää samanaikaista kulutustarvikkeiden jatkuvaa lisääntymistä.

Sosialistinen yhteiskunta ei tunne myöskään kapitalismille ominaista ja antagonististen luokkien olemassaoloon sidottua kulutustarvikkeiden jakoa työtätekevien joukkojen välttämättömiin kulutustarvikkeisiin ja ylellisyystarvikkeisiin, jotka menevät vain riistävien luokkien kulutusvarantoon. Sosialismin vallitessa koko kulutusvaranto joutuu työtätekeville joukoille.

Tuotannon kehittyessä, kansantulon lisääntyessä ja sosialistisen kasautumisen laajentuessa kasvavat myös kansan kulutusvarannot, työtätekevien yhteiskunnalliset ja henkilökohtaiset tarpeet tyydytetään entistä täydellisemmin.

Kansan kulutuksen kasvu tuo mukanaan kulutuksen rakenteen paranemisen: korkealaatuisten tavaroiden ja tuotteiden osuus kansan kulutusvarannoissa kohoaa alituisesti. Vuodesta 1947 vuoteen 1954 vehnäleivän myynti väestölle lisääntyi enemmän kuin 7-kertaisesti, lihatuotteiden enemmän kuin 2,5-kertaisesti, voin ja kasvisöljyn enemmän kuin 2-kertaisesti, sokerin miltei 6-kertaisesti, hedelmien enemmän kuin 3,5-kertaisesti. Vuonna 1940 teollisuustuotteiden osuus maan tavaravaihdossa oli 36,9% ja vuonna 1954 — 45,2%.

Kaikki tämä merkitsee, että sosialismin vallitessa on voimassa sille ominainen kasautumisen taloudellinen laki. *Sosialistisen kasautumisen laki* edellyttää kansallisrikkauden keskeytymätöntä

kasvua, mikä tapahtuu siten, että osa puhtaasta tulosta käytetään järjestelmällisesti tuotannon laajentamiseen koko yhteiskunnan kasvavien tarpeiden tyydyttämiseksi. Päinvastoin kuin kapitalistisen kasautumisen yleinen laki, jonka vaikutuksesta riistävien luokkien rikkauten kasvu tuo väistämättömästi mukanaan työtätekevien joukkojen kurjistumisen, sosialistisen kasautumisen laki johtaa siihen, että kansallisrikkauten kasvun ohella tapahtuu kansan aineellisen ja kulttuuritason järjestelmällinen kohoaminen.

Neuvostovaltio määrittelee suunnittelutietä jokaista ajanjaksoa varten tietyt määräsuhteet kasautumisvarannon ja kulutusvarannon välillä pitäen lähtökohtana kommunistisen rakennustyön perusteltavia. Toteuttamalla laajakantoisia toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on maatalouden jyrkkä kohottaminen ja kulutustarvikkeita tuottavan teollisuuden kehittäminen, Kommunistinen puolue ja Neuvostohallitus varmistavat kansan kulutusvarannon suurenemisen.

SNTL:n kansantalouden tase käsittää laajennetun sosialistisen uusintamisen kaikki puolet — tuotannon, jaon, kiertokulun ja kulutuksen — niiden yhteydessä ja keskinäisuuhteissa. Kansantaloussuunnitelmana esitetty SNTL:n kansantalouden tase ilmentää laajennetun sosialistisen uusintamisen koko prosessia ja tuloksia.

Sosialismin vallitessa on menettänyt täydellisesti voimansa kapitalistinen väestölaki, jonka vaikutuksesta, samalla kun yhteiskunnallinen rikkaus kasvaa, yhä suurempi osa työläisväestöstä osoittautuu liikaväestöksi ja se työnnetään pois tuotannosta täydentämään työttömien armeijaa. Sosialistinen järjestelmä turvaa koko työkykyisen väestön täystyöllisyyden. Sen vuoksi sosialismin vallitessa ei ole eikä voi olla liikaväestöä. Väestön jatkuva ja nopea lisääntyminen, kansan aineellisen hyvinvoinnin korkea taso, väestön alhainen sairausprosentti ja kuolleisuus sekä koko työkykyisen väestönsosan täydellinen ja järkipäräinen käyttö — sellainen on *sosialistisen väestölain* olemus.

Vuosina 1926—1939 väestön keskimääräinen vuotuinen puhdas lisäys oli SNTL:ssa noin 2 miljoonaa ihmistä, eli 1,23%. Samana aikana keskimääräinen vuotuinen väestön puhdas lisäys oli Ranskassa 0,08%, Saksassa 0,62, Englannissa 0,36, USA:ssa 0,67%. Viimeksi kuluneiden vuosien aikana SNTL:n väestön vuotuinen puhdas lisäys on ollut yli 3 miljoonaa ihmistä. Vuonna 1954 oli kuolleisuus SNTL:ssa vähentynyt vuoteen 1927 verraten enemmän kuin 2-kertaisesti ja vuoteen 1913 verraten enemmän kuin 3-kertaisesti. Kuolleisuus SNTL:ssa on huomattavasti vähäisempi kuin USA:ssa, Englannissa ja Ranskassa.

Sosialistiselle uusintamiselle on siis luonteenomaista koko yhteiskunnallisen tuotannon suunnitelmallinen ja keskeytymätön laajentaminen, joka tapahtuu kapitalismille saavuttamattomissa olevaa nopeaa vauhtia, koko väestön, siis myöskin työväenluokan ja sivistyneistön, lukumäärän järjestelmällinen ja nopea lisääntyminen, kansanjoukkojen aineellisen hyvinvoinnin ja kulttuuritason alituinen kohoaminen.

LYHYITÄ YHTEENVETOJA

1. Sosialistinen uusintaminen on yhteiskunnallisen kokonaistuotteen, työvoiman ja sosialististen tuotantosuhteiden keskeytymätöntä laajennettua uusintamista. Sosialistisen kansantalouden etuisuudet, sen suunnitelmallinen, pulista vapaa kehitys aiheuttavat sosialistisen talouden herkeämättömän kasvun ja laajennetun sosialistisen uusintamisen nopean vauhdin.

2. Kansallisrikkauteen kuuluvat kaikki sosialistisen yhteiskunnan käytössä olevat aineelliset hyödykkeet. Kansallisrikkauten ainesosina ovat kansantalouden kiinteät ja liikkuvat tuotantovarannot, kiertokulkuvarannot, valtion ja osuuskunnallis-kollektiivitaloudelliset aineelliset varmuus- ja vakuusvarastot, tuottamattomat varannot ja väestön henkilökohtainen omaisuus.

3. Yhteiskunnallisella tuotteella on sosialismin oloissa kaksi muotoa: aineellinen luontoismuoto ja arvomuoto. Yhteiskunnallisen tuotteen koko tuotanto jakaantuu sosialismin vallitessa tuotannonvälineiden tuotantoon (I lohko) ja kulutustarvikkeiden tuotantoon (II lohko). Arvonsa puolesta yhteiskunnallinen tuote sisältää: kulutettujen tuotannonvälineiden arvon, uuden arvon, joka on luotu työllä itseä varten ja uuden arvon, joka on luotu työllä yhteiskuntaa varten. Laajennettu sosialistinen uusintaminen edellyttää välttämätöntä vastaavuutta (määräsuhtaisuutta) yhteiskunnallisen tuotteen kaikkien osien välillä luontoismuodossa ja arvon mukaan. Laajennettu sosialistinen uusintaminen tapahtuu sen taloudellisen lain pohjalla, että tuotannonvälineiden tuotannon (ja ennen muuta raskaan teollisuuden) kehitys on ensi sijalla, ts. nopeampaa kuin kulutustarvikkeiden tuotanto.

4. Yhteiskunnallisen tuotteen jako sosialismin vallitessa turvaa kaupungin ja maaseudun sosialistisen tuotannon alituisen laajentamisen, sosialistisen yhteiskunnan keskeytymättä kasvavien aineellisten ja kulttuuritarpeiden tyydyttämisen, maan taloudellisen mahdin ja puolustuskuntoisuuden lujittamisen.

5. Sosialistinen kasautuminen on yhteiskunnan puhtaan tulon osan — tuotannonvälineistä ja kulutustarvikkeista muodostuvan osan — käyttämistä tuotannon laajentamiseen, yhteiskunnallisten varmuusvarastojen muodostamiseen sekä tuottamattomien, sosiaalisten ja kulttuuritarkoituksia palvelevien varantojen suurentamiseen. Sosialismi on vapaa kapitalismille ominaisesta tuotannon ja kulutuksen välisestä sovittamattomasta ristiriidasta. Päinvastoin kuin kapitalistisen kasautumisen yleinen laki, jonka vaikutuksesta riistäjäloukkien rikkauten lisääntyminen tuo väistämättömästi mukanaan työtätekevien joukkojen kurjistumisen, sosialistisen

kasautumisen laki johtaa siihen, että kansallisrikkauten lisääntymisen ohella tapahtuu kansan aineellisen ja kulttuuritason järjestelmällinen kohoaminen.

6. Sosialistisen järjestelmän vallitessa kapitalistinen väestölaki on menettänyt voimansa. Sosialistinen väestölaki ilmenee väestön alituisena ja suurena lisääntymisenä, sen työkykyisen osan järkipäisenä ja täydellisenä käyttämisenä koko yhteiskunnan etujen mukaisesti.

XL LUKU

ASTEITTAINEN SIIRTYMINEN SOSIALISMISTA KOMMUNISMIIN

Kommunistisen yhteiskunnan kaksi vaihetta. Yhteiskunnan kehitys tapahtuu, niinkuin ihmiskunnan koko historia todistaa, alemmilta asteilta korkeammille. Yhteiskunnallisen kehityksen korkein ja edistynein aste on kommunistinen yhteiskunta, joka on kaikkien maiden työtätekevien vapaustaistelun lopullinen päämäärä.

Kommunistisen yhteiskunnan kehityksessä on kaksi vaihetta: alempi, jota nimitetään sosialismiksi, ja korkeampi, jota nimitetään kommunismiksi. Kehityksensä ensimmäisellä asteella kommunistinen yhteiskunta ei vielä voi olla vapaa kapitalismin perinteistä ja jäännöksistä, koska se on syntynyt kapitalismin uumenista. Vasta sosialismin edelleen kehittyminen sen omalla, itsensä luomalla perustalla johtaa toiseen, kommunistisen yhteiskunnan korkeampaan vaiheeseen. Sosialismi ja kommunismi ovat siis uuden, kommunistisen yhteiskuntamuodostuman kaksi kypsyyssastetta.

Kommunismien molempien vaiheiden taloudellisena perustana on tuotannonvälineiden yhteiskunnallinen omistus. Yhteiskunnallisen omistuksen herruus on kansantalouden suunnitelmallisen kehittämisen ehto. Kommunistisen yhteiskunnan molemmille vaiheille on luonteenomaista, että ei ole riistäjäluokkia eikä ihmisen harjoittamaa toisen ihmisen riistoa, kansallisuus- eikä rotusortoa. Niin sosialismissa kuin kommunismissakin tuotannon tarkoituksena on koko yhteiskunnan alituisesti kasvavien aineellisten ja kulttuuritarpeiden mahdollisimman täydellinen tyydyttäminen, ja tämän tarkoituksen saavuttamisen keinona on tuotannon keskeytymätön lisääntyminen ja kehittäminen yhä täydellisemmäksi korkeatasoisimman tekniikan pohjalla.

Samalla kommunismin korkeampi vaihe eroaa olennaisesti sen alemmasta vaiheesta, ollen kommunistisen yhteiskunnan taloudellisen ja sivistyksellisen kypsyyden korkein aste.

Jo sosialismin vallitessa tuotantovoimat saavuttavat korkean tason: sosialistinen tuotanto kehittyy jatkuvasti nopeaa vauhtia,

yhteiskunnallisen työn tuottavuus kohoaa nopeasti. Mutta yhteiskunnan tuotantovoimat ja työntekijäin työn tuottavuus eivät tällöin vielä ole riittävät turvaamaan aineellisten hyödykkeiden runsautta. Kommunismi edellyttää yhteiskunnan tuotantovoimien ja yhteiskunnallisen työn tuottavuuden sellaista kehitystasoa, joka voi taata tämän runsauden.

Toisin kuin sosialismin vallitessa, jolloin on olemassa kaksi yhteiskunnallisen, sosialistisen omistuksen muotoa — valtion ja osuuskunnallis-kollektiivitaloudellinen — kommunismin aikana jakamattomasti vallitsevaksi tulee tuotannonvälineiden yhtenäinen kommunistinen omistus.

Kun sosialismissa sosialistisen tuotannon kahden perusmuodon — valtion ja kollektiivitalouksien — vallitessa säilyy tavaran tuotanto ja tavaran kiertokulku, niin kommunismissa, jolloin tulee voimaan yhtenäinen kommunistinen omistus, kommunistisen tuotannon yhtenäinen muoto, ei tule olemaan tavaran tuotantoa, ei tavaroiden kiertokulkua, ja raha käy niin ikään tarpeettomaksi.

Socialismissa ei ole enää vastakohtaisuutta kaupungin ja maaseudun välillä, henkisen ja ruumiillisen työn välillä, mutta niiden välillä säilyvät vielä olennaiset eroavaisuudet. Kommunismissa ei enää tule olemaan olennaisia eroavaisuuksia kaupungin ja maaseudun välillä eikä henkisen ja ruumiillisen työn välillä, vaan niiden välille jää ainoastaan epäolennaisia eroavaisuuksia.

Socialistisessa yhteiskunnassa on kaksi luokkaa, työväenluokka ja kollektiivitalonpoikaisto, jotka ovat ystävyyssuhteessa keskenään, mutta joiden asema yhteiskunnallisessa tuotannossa on erilainen; työväenluokan ja talonpoikaiston ohella on olemassa yhteiskuntakerros — sosialistinen sivistyneistö. Kun hävitetään sosialistisen omistuksen kahden muodon välinen ero ja poistetaan olennaiset eroavaisuudet kaupungin ja maaseudun väliltä sekä ruumiillisen ja henkisen työn väliltä, niin häviää raja työläisten, talonpoikien ja sivistyneistön väliltä, kaikista heistä tulee kommunistisen yhteiskunnan työntekijöitä. Kommunismi on luokaton yhteiskunta.

Riistosta vapautetun työn käytettävissä on sosialismin vallitessa korkeatasoista tekniikkaa ja työ on kunnianasia. Mutta sosialismin vallitessa ei vielä ole saavutettu kaikkien tuotantoprosessien täydellistä koneellistamista, työ ei vielä ole tullut kaikkien ihmisten ensimmäiseksi elämän tarpeeksi, ei ole vielä voitettu yhteiskunnan eräiden jäsenten huolimattonta suhtautumista työhön ja yhteiskunnan on edelleenkin välttämättä valvottava tiukasti työn määrää ja kulutuksen määrää. Kommunismissa toteutetaan tuotantoprosessien täyskoneellistaminen ja -automatisointi ja työ muuttuu koko yhteiskunnan silmissä pelkämästä elämän ylläpitämiskeinosta ensimmäiseksi elämäntarpeeksi.

Kommunismi turvaa yhteiskunnan kaikille jäsenille heidän ruumiillisten ja henkisten kykyjensä kukoistuksen. Yhteiskunnan kaikista jäsenistä tulee kaikin puolin sivistyneitä kulttuuri-ihmisiä, ja he saavat mahdollisuuden valita vapaasti ammattinsa. Kommu-

nismi edellyttää jatkuvaa, historiassa ennennäkemätöntä tieteen, taiteen ja kulttuurin kehitystä.

Tuotantovoimien kehityksen ja yhteiskunnallisen työn tuottavuuden korkea taso takaa kaikkien aineellisten ja kulttuurihyödykkeiden runsauden, mikä tekee mahdolliseksi siirtyä tuotteiden jaon sosialistisesta periaatteesta kommunistiseen periaatteeseen. „Kommunistisen yhteiskunnan korkeimmassa vaiheessa”, Marx kirjoitti, „sen jälkeen, kun on kadonnut ihmisen alistaminen häntä orjuuttavaan työnjakoon; kun samalla on kadonnut henkisen ja ruumiillisen työn vastakohtaisuus; kun työ on lakannut olemasta vain toimeentulokeino ja muuttunut itse ensimmäiseksi elämäntarpeeksi; kun yhdessä yksilöiden kaikinpuolisen kehityksen kanssa ovat kasvaneet myös tuotantovoimat ja yhteiskunnallisen rikkauten kaikki lähteet pulppuavat täydellä voimalla, vasta silloin... yhteiskunta voi kirjoittaa lippuunsa: Kultakin kykyjensä mukaan, kullekin tarpeittensa mukaan!”¹.

Sellaisia ovat peruseroavaisuudet sosialismin ja kommunismin välillä.

Kehittäen ja rikastuttaen Marxin oppia kommunismista Lenin esitti perusajatuksot kommunistisen yhteiskunnan rakentamisteistä. Perustellessaan Kommunistisen puolueen ohjelmaa Lenin lausui: „Aloittaessamme sosialistiset uudistukset meidän täytyy asettaa itsellemme selvä päämäärä, johon nämä uudistukset loppujen lopuksi suuntautuvat, nimittäin se päämäärä, että luodaan kommunistinen yhteiskunta, joka ei rajoitu ainoastaan pakkoluovuttamaan tehtaita, maata ja tuotannonvälineitä, ei rajoitu ainoastaan pitämään tarkkaa lukua tuotteiden tuotannosta ja jaosta ja valvomaan niitä, vaan menee kauemmaksi toteuttaakseen periaatteen: jokaiselta kykyjensä mukaan, jokaiselle tarpeittensa mukaan”².

Neuvostoliitolla on kaikki, mitä tarvitaan täydellisen kommunismin rakentamiseksi. Sillä on tätä varten valtavia aineellisia voimavaroja ja luonnonrikkauksia, mahtava teollisuus ja hyvin koneellistettu suurmaatalous. Mahtava tekijä, joka jouduttaa neuvostotalouden kehitystä kommunismia kohti, on joukkojen luova toimeliaisuus, joka ilmenee koko kansan sosialistisena kilpailuna. Neuvostokansaa johtaa kommunismin Kommunistinen puolue, jolla on aseanaan marxismin-leninismien teoria, sosialismin taloudellisten lakien tuntemus ja kommunistisen yhteiskunnan rakennustyön tieteellisesti perusteltu ohjelma.

Kansainväliset edellytykset kommunismin rakentamiseen SNTL:ssa ovat toisen maailmansodan jälkeen perusteellisesti muuttuneet. Aikaisemmin Neuvostoliitto oli ainoa sosialistinen maa, mutta nyt on olemassa mahtava sosialismin leiri, johon kuuluu satoja miljoonia käsittävä väestö. Sosialismin leirin muodostu-

¹ K. Marx, Gothan ohjelman arvostelua, K. Marx, F. Engels, Valitut teokset, II osa, 1948, s. 15. (Suom. erillisenä kirjasena s. 19.)

² V. I. Lenin, Alustus puolueen ohjelman tarkistuksesta ja puolueen nimen muuttamisesta VKP(b):n VII edustajakokouksessa, Teokset, 27. osa, s. 103.

minen aiheutti perinpohjaisen muutoksen voimasuhteissa maailman areenalla ja loi uuden tilanteen sosialismin ja kommunismin rakennustyölle. Euroopan ja Aasian kansandemokratian maissa lasketaan sosialismin — kommunistisen yhteiskunnan ensimmäisen vaiheen — perustuksia. Sosialismin ja kommunismin voiton ratkaisevana ehtona kaikissa sosialistisen leirin maissa on tämän leirin mahtavuuden jatkuva lujittaminen, siihen kuuluvien kansojen kiinteään taloudellisen, poliittisen ja sivistyksellisen yhteistyön kehittäminen.

Mutta sosialismin leirin rinnalla on olemassa sille vihamielinen imperialismin leiri. Ja niin kauan kuin tämä leiri on olemassa, niin kauan on olemassa myös se vaara, että aggressiiviset imperialistiset valtat ryhtyvät sotilaalliseen hyökkäykseen Neuvostoliittoa ja kansandemokratian maita vastaan.

Marxismi-leninismi opettaa, että kommunismin korkeammassa vaiheessa, kun luokat ja luokkaeroavaisuudet häviävät, valtio käy tarpeettomaksi ja kuoleutuu vähitellen. Tällöin on otettava huomioon kansainväliset olosuhteet. Kysymykseen, säilyykö meillä valtio myös kommunismin kaudella, Stalin antoi seuraavan vastauksen: „Kyllä, säilyy, jos kapitalistista ympärysketjua ei ole lopetettu, jos ei ole poistettu ulkoapäin uhkaavien sotilaallisten päällekkäysten vaara. Ymmärrettävää kuitenkin on, että valtiomme muodot tulevat taaskin muuttumaan sisäisen ja ulkoisen tilanteen muuttumista vastaavasti.

Valtio ei säily, vaan kuoleentuu, jos kapitalistinen ympärysketju tulee lopetetuksi, jos se muuttuu sosialistiseksi ympäristöksi”¹.

Sosialistinen valtio on välttämätön niin kauan kuin ei ole poistettu sitä vaaraa, että imperialistiset valtiot hyökkäävät Neuvostoliittoa ja muita sosialistisen leirin maita vastaan. Siihen saakka täytyy Neuvostoliiton ja sosialistisen leirin muiden maiden, jotka harjoittavat johdonmukaista rauhanpolitiikkaa, olla samalla valmiita torjumaan kaikki ulkoapäin tulevat vihollishyökkäykset. Siksi on välttämättä lujitettava kaikin voimin sosialistista valtiota, voimistettava sen taloudellista mahtia, turvattava sen puolustuskuntoisuus.

Kommunismiin siirtymistä ei pidä käsittää kerralla tapahtuvaksi. Se tapahtuu asteittaisesti, sosialismin perustojen ja periaatteiden kaikinpuolisen kehityksen tietä. Sosialistisen yhteiskunnan loppuun rakentaminen merkitsee samalla asteittaista siirtymistä sosialismista kommunismiin.

Asteittainen, vähin erin tapahtuva siirtyminen sosialismista kommunismiin ei sulje pois vallankumouksellisia hyppäyksiä tekniikan, talouden, tieteen ja kulttuurin kehityksessä. Esim. uusien

¹ J. V. Stalin, Toimintaselustus puolueen XVIII edustajakokouksessa NKP(b):n KK:n työstä, „Leninismien kysymyksiä”, 11. painos, 1952, s. 646. (Suom. 1946, s. 599.)

voimalähteiden ja uusien raaka-ainelajien keksiminen, uusien teknillisten keksintöjen soveltaminen tuotannossa saa aikaan todellisen vallankumouksen tekniikassa. Siirtyminen tuotannonvälineiden yhteiskunnallisen omistuksen kahdesta muodosta yhtenäiseen kommunistiseen omistukseen, työn mukaan tapahtuvan jaon sosialistisesta periaatteesta tarpeiden mukaan tapahtuvan jaon kommunistiseen periaatteeseen tulee merkitsemään syvällisiä laadullisia muutoksia yhteiskunnan taloudessa ja koko elämässä.

Laki, jonka mukaan yhteiskunta siirtyy vanhasta laadullisesta tilasta uuteen purkauksen tietä ja joka on ehdoton vihamielisiin luokkiin jakautuneelle yhteiskunnalle, ei suinkaan ole ehdoton yhteiskunnalle, jossa ei ole vihamielisiä luokkia ja jollainen on sosialistinen yhteiskunta. Kommunismin aineelliset edellytykset ja kulttuuriehdot tulevat luoduiksi sitä mukaa, kun kehittyvät sosialistisen yhteiskunnan tuotantovoimat, kasvavat sen rikkaudet ja kulttuuri, lujittuu ja kehittyy tuotannonvälineiden yhteiskunnallinen omistus, sitä mukaa, kun tapahtuu joukkojen kommunistinen kasvatus.

Tämä ei merkitse, että yhteiskunnan kehittyminen kommunismia kohti tapahtuu ilman sisäisten ristiriitojen voittamista. Mutta kuten jo on sanottu, nämä ristiriidat eivät ole luonteeltaan sovittamattomia. Tiedostamalla yhteiskunnan kehityksen taloudelliset lait ja nojautumalla niihin Kommunistinen puolue ja Neuvostovaltio voivat ajoissa saada ilmi syntyvässä olevat ristiriidat ja ryhtyä toimenpiteisiin niiden ratkaisemiseksi.

SNTL:n taloudellinen perustehtävä. Neuvostoliitto on mahtava teollisuusvalta. Teollisuuden kehitysvauhtiin nähden Neuvostoliitto on kaikkien kapitalististen maiden edellä. Teollisuustuotannon yleisten mittasuhteiden puolesta ja kansantalouden sellaisten ratkaisevien alojen kuin takkiraudan-, teräksen-, kivihiilen-, sähkövoimantuotannon määrän puolesta Neuvostoliitto on ohittanut kaikki muut kapitalistiset maat paitsi Amerikan Yhdysvaltoja ja on toisella sijalla maailmassa.

Vielä ei kuitenkaan ole ratkaistu V. I. Leninin asettamaa tehtävää saavuttaa ja sivuuttaa kehittyneimmät kapitalistiset maat taloudellisessa suhteessa. Maan taloudellista voimaa ei määrää valmistettujen tuotteiden kokonaismäärä yleensä, vaan valmistettujen tuotteiden kokonaismäärä verrattuna väestön lukumäärään, ts. yhtä henkeä kohti laskettuna. Ratkaiseva merkitys on tällöin teollisuustuotteiden ja varsinkin raskaan teollisuuden tuotteiden määrällä.

SNTL:n taloudellisena perustehtävänä on saavuttaa ja sivuuttaa Euroopan kehittyneimmät kapitalistiset maat ja Amerikan Yhdysvallat taloudellisessa suhteessa, ts. tuotteiden (ja ennen muuta teollisuustuotteiden) valmistuksessa maan kutakin asukasta kohti. „Vain siinä tapauksessa, jos sivuutamme tärkeimmät kapitalistiset maat taloudellisesti, me voimme luottaa siihen, että maassamme tulee olemaan yllin kyllin kulutustarvikkeita, meillä tulee vallitse-

maan tuotteiden runsaus ja saamme mahdollisuuden siirtyä kommunismin ensimmäisestä vaiheesta sen toiseen vaiheeseen”¹.

Taistelulla SNTL:n taloudellisen perustehtävän loppuunsaorittamiseksi on ratkaiseva merkitys kommunismin rakentamisessa, sosialistisen talousjärjestelmän voittoon viemisessä taloudellisessa kilpailussa kapitalistisen talousjärjestelmän kanssa. Tässä kahden vastakkaisen järjestelmän kilpailussa ratkaisevat etuisuudet ovat sosialistisen talousjärjestelmän puolella. Sosialistisen talousjärjestelmän etuisuudet antavat mahdollisuuden ratkaista taloudellisen perustehtävän historiallisesti mitä lyhimmissä ajassa.

Taloudellisen perustehtävän ratkaisemiseksi on turvattava pysyvästi koko yhteiskunnallisen tuotannon herkeämätön nousu kehittäen ensisijaisesti tuotannonvälineiden tuotantoa.

Jotta tuotannon keskeytymätön laajentaminen ja sen parantaminen korkeatasoisen tekniikan pohjalla tulisi varmennetuksi, on kansantalouden kaikilla aloilla ja ennen muuta raskaassa teollisuudessa suurennettava tuotantotehoa valtavissa mitoissa. Tuotantotehon suurentamisen keinoja ovat uusien sosialististen tuotantolaitosten rakentaminen tieteen ja tekniikan uusimpia saavutuksia vastaavasti, olemassaolevien tehtaiden teknillinen uudistaminen, vanhentuneen kaluston vaihtaminen uuteen ja tuottavampaan, vanhan kaluston modernisoiminen sekä olevien koneiden ja mekanismien täydellinen ja järkipäiväinen käyttö.

Teknillisen edistyksen turvaamiseksi kansantalouden kaikilla aloilla Neuvostoliitolla on käytettävissään lukuisia insinöörien, tieteen työntekijöiden ja ammattitaitoisten työläisten armeija, sillä on korkealle kehittynyt raskas teollisuus ja ajanmukainen koneenrakennusteollisuus sekä sosialistinen suurmaatalous. Teknillinen edistys Neuvostoliitossa tapahtuu oloissa, jolloin sosialistisen leirin maiden ystävyys jatkuvasti lujittuu. Laajenee myös teknillisen kokemuksen vaihto muiden rajantakaisten maiden kanssa.

Ei pidä unohtaa, että tekniikan kehitys ei kapitalistisissakaan maissa seiso paikallaan. Asevarustelu, kilpataistelu ja kapitalistien enimmäisvoiton-tavoittelu saa aikaan sen, että kapitalististen maiden talouden useilla aloilla tapahtuu huomattavaa tuotantotekniikan kehitystä ja havaitaan teknillistä edistystä. Tehtävänä on, että käyttämällä hyväksi sosialistisen talousjärjestelmän etuisuuksia sivuutetaan ulkomaisen tieteen ja tekniikan saavutukset. Taistelu teknillisen edistyksen puolesta vaatii tekemään päättävästi lopun kaikesta luutuneisuudesta, pöyhkeilystä ja omahyväisestä rauhoittuneisuudesta ja juurruttamaan tuotantoon rohkeasti kaikkea sitä uutta ja edistyksellistä, mitä tiede ja tuotannon uudistajat tarjoavat teknillisten parannusten alalla.

SNTL:n taloudellisen perustehtävän menestyksellisen täyttämisen ratkaisevana ehtona on työn tuottavuuden jatkuva kohoaminen

¹ *J. V. Stalin*, NKP(b):n KK:n toimintaselostus puolueen XVIII edustajakokouksessa, „Leninismin kysymyksiä”, 11. painos, 1952, s. 618. (Suom. s. 573.)

kansantalouden kaikilla aloilla. „Kommunismi”, kirjoitti Lenin, „on vapaaehtoisten, tietosten, yhteenliittyneiden ja parhaita tekniikkaa käyttävien työläisten työn tuottavuutta, joka on korkeampaa kuin kapitalistinen työn tuottavuus”¹. Työn tuottavuuden kasvuvauhti SNTL:ssa on suurempi kuin kapitalistisissa maissa. Se on tehnyt mahdolliseksi saavuttaa työn tuottavuudessa Länsi-Euroopan kehittyneimpien kapitalististen maiden tason. Neuvostoliitto on kuitenkin tällä alalla vielä jäljessä Amerikan Yhdysvalloista. Kapitalismin voittamiseksi taloudellisessa kilpailussa on välttämätöntä, että työn tuottavuudessa ei ainoastaan saavuteta, vaan ohitetaankin edistyneimpien kapitalististen maiden taso.

Kommunismin aineellisen tuotantoperustan luominen. *Kommunismin aineellinen tuotantoperusta*, jota SNTL:ssa luodaan, on kaupungin ja maaseudun koneellinen suurtuotanto, mikä perustuu koko maan sähköistämiseen, täyskoneellistamiseen ja automatisointiin, tuotantoprosessin monipuoliseen kemiallistamiseen ja atomienergian laajaan käyttöön kansantaloudessa.

Lenin osoitti, että teollisuus- ja maataloustuotannon teknilliseksi perustaksi kommunismin vallitessa tulee koko kansantalouden sähköistäminen. „*Kommunismi on neuvostovalta plus koko maan sähköistäminen*”². Tämä merkitsee, että teollisuus, liikenne ja maatalous siirretään täydellisesti uudelle, korkeammalle teknilliselle perustalle, joka edellyttää sähköistämistä.

Koko kansantalouden sähköistäminen on kommunismin aineellisen tuotantoperustan luonteenomainen piirre. Siirryttäessä asteittaisesti sosialismista kommunismiin sähköistäminen saa valtavat mittasuhteet. Todistuksena tästä on maailman suurimpien vesi-voimalaitosten rakentaminen SNTL:ssa.

Sosialistinen suunnitelmatalous tekee mahdolliseksi luoda *yhtenäisen suurjänniteverkoston*, joka yhdistää eri talousalueiden lukuisat voimalaitokset, mikä ei ole toteutettavissa kapitalismin aikana yksityisomistuksen ja tuotannon anarkian vuoksi. SNTL:n voimatalous on siirtymässä kehityksessään uuteen vaiheeseen. Kuibyshev ja Stalingradin vesivoimalaitosten, samoin kuin niiltä Moskovaan, Uralille ja Donin laakioon johtavien voimajohtolinjojen valmistuminen tulee merkitsemään suurta askelta eteenpäin mahdavan yhtenäisen voimaverkoston luomisessa SNTL:n Euroopanpuoleisessa osassa. Eriksen toimivien voimalaitosten kytkeminen yhtenäiseksi voimaverkostoksi tekee maan eri seutujen sähkövoima- huollon varmemmaksi ja parantaa voimataloudellisten tehojen käyttöä.

Koko kansantalouden sähköistäminen kommunismin aineellisen tuotantoperustan luomisen välttämättömänä ehtona on erottamattomasti sidottu kaikkien työprosessien *täyskoneellistamiseen*, tuo-

¹ V. I. Lenin, Suuri aloite, Teokset, 29. osa, s. 394. (Suom. V. I. Lenin, Valitut teokset, II osa, s. 533.)

² V. I. Lenin, Selostus Kansankomissaarien Neuvoston toiminnasta Neuvostojen VIII Yleisvenäläisessä edustajakokouksessa, Teokset, 31. osa, s. 484.

tannon *automatisointiin* ja *kemiallistamiseen*, tekniikan uusimpien saavutusten soveltamiseen.

Täyskoneellistamisen seurauksena käsin tehtävän työn tilalle tulee konetyö, kohoaa työntekijöiden kulttuuritaso ja teknillinen sivistys, kohoaa työn tuottavuus. Täyskoneellistaminen on ehto, joka tekee mahdolliseksi siirtyä automatisointiin tuotannossa ja teknologisten prosessien sääntelemisessä ja johtaa loppukädessä tuotannon kaikilla aloilla automaattiseen konejärjestelmään.

Tuotannon kaikinpuolinen automatisointi on koneellisen suur-tuotannon korkein kehitysaste ja kommunismin aineellisen tuotanto-perustan luonteenomainen erikoisuus. Se johtaa ammattitaitoa vaatimattoman työn korvaamiseen ammattitaitoa vaativalla työllä ja luo teknillisen pohjan henkisen ja ruumiillisen työn olennaisen eroavaisuuden lopulliselle hävittämiselle. Siirtyminen tuotanto-prosessien osittaisesta automatisoinnista automaattiseen konejärjes-telmään takaa työn tuottavuuden valtavan kohoamisen.

Neuvostoliiton koneenrakennusteollisuuden huomattava saavutus on se, että on rakennettu tuotantolaitoksia — automaattisia tehtaita —, jotka ovat täys-koneellistettuja ja joissa on automaattikonerivistöjä. SNTL:ssa on toimivien vesivoimalaitosten automatisointi suoritettu loppuun. Rakenteilla olevien vesi-voimalaitosten valmistuttua niiden ohjaus tulee olemaan vain automaattinen. Monien voimalaitosten hoitaminen tapahtuu kauko-ohjauslaitteiden avulla. Metallurgisissa tehtaissa on käytössä uusimallisia mekanisoituja, automaattisesti hoidettavia valssilaitoksia, putkivalssseja ja valannevalssilaitoksia. Vesirakennus-laitoksissa on alettu käyttää automaattisesti toimivia sulkulaitteita. Betonin valmistusta varten on rakennettu automaattisoituja tehtaita, joissa on automati-soitu kaikki tuotantoprosessit raaka-aineiden paikalletoimittamisesta ja punnitse-misestä alkaen aina valmiin betonin luovutukseen saakka.

Joskin työprosessien automatisointi on tällä hetkellä vasta ennakkotuntua kommunismin uudesta teknillisestä perustasta, niin aikaa myöten tämä tieteen ja tekniikan suursaavutus tulee otettua käytäntöön tuotannon kaikilla aloilla.

Mitä suurimpia mullistavia uudistuksia aineellisessa tuotanto-perustassa on saava aikaan *atomienergian* laaja käyttö tuotannossa. Atomienergian kehittämis- ja käyttömenetelmien keksiminen on tieteen ja tekniikan nykyisen kehitysvaiheen suurin saavutus. Tämä keksintö tietää tieteen, tekniikan ja tuotannon alalla uutta lähes-tyvää vallankumousta, joka merkitykseltään on vievä voiton kaikista aikaisemmista teollisuuden vallankumouksista. SNTL:ssa on ratkaistu käytännöllisesti tämän uuden voimalajin rauhan-omaista käyttöä koskeva ongelma. Kesällä vuonna 1954 pantiin käyntiin neuvostotiedemiesten ja -insinöörien rakentama maailman ensimmäinen teollinen atomivoimalaitos, jonka hyödyllinen teho on 5 000 kilowattia ja joka antaa sähkövirtaa lähiseudun teollisuu-delle ja maataloudelle. Neuvostotiedemiehet ja -insinöörit suoritta-vat töitä, joiden tarkoituksena on teollisten 50 000—100 000 kilo-watin atomivoimalaitosten rakentaminen.

Atomivoimalaitokset säästävät tavattoman paljon työtä, polttoainetta ja liikennekalustoa. SNTL:n atomiteollisuus antaa tieteen ja tekniikan käyttöön radioaktiivisia alkuaineita, joita jo nyt käytetään yhä laajemmassa mitassa

teollisuudessa, maataloudessa ja lääketieteen alalla. Radioaktiivisia aineita käytetään teollisuudessa erilaisten valmisteiden laatutarkastukseen ja vikojen löytämiseen, automaattiseen ohjaukseen, kaivannaisten etsimiseen jne. Näiden aineiden käyttäminen biologian alalla auttaa eläin- ja kasviorganismien elintoiminnan mitä erilaisimpien puolien tutkimista sekä viljelyskasvien satoisuutta ja karjan tuottoisuutta lisäävien uusien menetelmien kehittämistä. Lääketieteen alalla käytetään menestyksellisesti radioaktiivisia laitteita ja valmisteita useiden tautien määrittelyssä ja parantamisessa.

Atomivoiman käyttö aineellisten hyödykkeiden tuotannossa, reaktiotekniiikan, radiotekniikan, kaukomekaniikan jne. edelleen kehittäminen avaavat ennennäkemättömiä mahdollisuuksia tuotannon täydellistämistä ja työn tuottavuuden lisäämistä varten. Kaikki tämä on johtava taloudellisen kehityksen valtavaan nopeutumiseen ja oleva eräitä ratkaisevia tekijöitä kommunismin korkeampaan vaiheeseen siirtymistä varten välttämättömän tuotantovoimien tason turvaamisessa.

Kaupungin ja maaseudun välisen olennaisen eroavaisuuden hävittämistiet. Sosialistisen yhteiskunnan tuotantovoimien kasvu aiheuttaa välttämättömästi muutoksia myös tuotantosuhteiden alalla. Kommunismin korkeammassa vaiheessa tuotantosuhteet perustuvat tuotannonvälineiden yhtenäiseen *koko kansan kommunistiseen omistukseen*. Siirtyminen yhtenäiseen kommunistiseen omistukseen vaatii lujittamaan kaikin keinoin ja kehittämään edelleen valtion- (kansan-) omistusta ja osuuskunnallis-kollektiivitaloudellista omistusta ja kohottamaan kollektiivitaloudellisen ja osuuskunnallisen omistuksen vähitellen kansanomistuksen tasolle. Yhtenäisen kommunistisen omistuksen pohjalla katoaa kaupungin ja maaseudun välinen olennainen eroavaisuus.

Olennainen eroavaisuus kaupungin ja maaseudun välillä, teollisuuden ja maatalouden välillä, työläisten ja kollektiivitalonpoikaiston välillä sosialismin vaiheessa on siinä, että teollisuus on valtion (koko kansan) omistuksessa, kun taas maataloudessa on ryhmäomistusta, kollektiivitaloudellista omistusta. Teollisuudessa tuotanto on huomattavasti suuremman määrän sähköistetty, koneellistettu, automatisoitu ja kemiallistettu. Huolimatta maaseudulla tapahtuneesta todellisesta kulttuurivallankumouksesta maalaisväestö kokonaisuudessaan ei ole kulttuuritasonsa ja teknillisen sivistyksensä puolesta vielä kohonnut kaupunkiväestön tasolle.

Kaupungin ja maaseudun välinen olennainen eroavaisuus katoaa kommunismin rakentamisprosessissa. Ratkaisevana voimana kaupungin ja maaseudun sekä teollisuuden ja maatalouden olennaisen eroavaisuuden poistamisessa on sosialistinen teollisuus. Ainoastaan suurteollisuuden kaikinpuolinen edelleenkehittäminen antaa mahdollisuuden maatalouden kaikkien alojen täyskoneellistamisen toteuttamiseen.

Sosialistinen teollisuus täyttää uudistustehtävänsä maatalouden nähden ennen kaikkea kone- ja traktoriasemien avulla, jotka ovat johtava voima kollektiivitalouksien tuotannon kehittämisessä.

Kone- ja traktoriasemat sosialistisen maatalouden tärkeimpinä teollisina keskuksina ja korkean maanviljelyskulttuurin levittäjinä palvelevat yhä laajemmin ja täydellisemmin kollektiivitaloudellista tuotantoa uusimman tekniikan sekä vakinaisen ammattitaitoisen insinööri- ja teknikkokunnan avulla. Sosialistinen valtio johtaa kone- ja traktoriasemiensa välityksellä kollektiivitalouksien kehitystä suuntaan, jona on asteittainen siirtyminen sosialismista kommunismiin. Neuvostotilojen merkitys parhaiten koneellistetun suurmaatalouden esikuvina voimistuu. Siten valtion-, kansanomistuksen osuus koko sosialistisen maatalouden edelleen kohottamisessa lisääntyy entistä enemmän.

Varsin tehoisana keinona maaseudun lähentämiseksi kaupunkiin on sähköistäminen. Uudet mahtavat vesivoimalaitokset antavat valtavan määrän sähkövoimaa sekä teollisuus- että myös maataloustuotannolle. Valtion suuret voimalaitokset muodostavat maatalouden sähköistämisen perustan. Niiden rinnalla suoritetaan laajaperäisiä kollektiivitalouksien pienten sähköasemien rakennustöitä. Maatalouden täyssähköistämisen tukikohtina tulevat olemaan *sähkötraktori- ja koneasemat*, jotka soveltavat sähkötraktoreita, sähkökäyttöisiä kombaineja ja turvaavat sähkövoiman laajan käytön karjataloudessa. Tämän tyyppiset asemat eivät ole ainoastaan maatalouden uusia voimataloudellisia tukikohtia, vaan myös kulttuurin ahjoja.

Maatalousartteli on kollektiivitalouksien perusmuoto asteittaisen sosialismista kommunismiin siirtymisen kaudella. Maatalousartteli, joka on yhteistalouden — kollektiivitalouden päävoiman — ja kollektiivitalonpoikien henkilökohtaisen aputalouden yhdistymä, vastaa sosialismin aikana suurimmassa määrin valtion, kollektiivitalouksien ja kollektiivitalonpoikien etuja. Siinä piilee valtavia, vielä osaltaan käyttämättömiä työn tuottavuuden kohottamisen ja kollektiivitalouden rikkauden kartuttamisen varalähteitä. Varustettuina kone- ja traktoriasemien avulla uusimmalla tekniikalla kollektiivitaloudet kehittävät menestyksellisesti yhteistaloutaan, joka on maataloustuotteiden yltäkylläisyyden aikaansaamisen perusta.

Sitä mukaa kuin yhteistalous lujittuu ja kehittyä, kollektiivitalouksissa tullaan ratkaisemaan järjestelmällisesti niitä tehtäviä, joita kulttuuri- ja sosiaalipalvelulaitosten sekä asuinrakennusten rakentaminen asettavat. Kollektiivitalouksien yhteistalous on tyydyttävä yhä täydellisemmin kollektiivitalonpoikien monipuoliset henkilökohtaiset tarpeet. Kun saavutetaan maataloustuotteiden yltäkylläisyys, kollektiivitalouksien yhteistalous pystyy tyydyttämään niin valtion kuin myös kaikki kollektiivitalouksien tarpeet ja kollektiivitalonpoikien henkilökohtaiset tarpeet. Silloin kollektiivitalonpojille on epäedullista omistaa henkilökohtaisesti lehmiiä ja pikkukarjaa, viljellä omilla asuntopalstoillaan perunaa ja vihanneksia. Tällöin henkilökohtainen aputalous käy tarpeetto-maksi.

Kollektiivitaloudellisen tuotannon aineellisen tuotantoperustan edelleen lujittamisen ja kehittämisen pohjalla luodaan vähitellen edellytykset maatalousarttelin muuttamiselle korkealle kehittyneeksi *maatalouskommuuniksi*, joka on kollektiivitalousliikkeen korkein muoto. „Tuleva kommuuni kasvaa kehittyneestä ja vauraasta arttelista. Tuleva maatalouskommuuni syntyy silloin, kun arttelin pelloilla ja farmeilla on runsaasti viljaa, karjaa, siipikarjaa, vihanneksia ja kaikkia muita tuotteita, kun arttelilla on koneellisia pesuloita, ajanmukaisia keittiöitä ja ruokaloita, leipätehtaita jne., kun kollektiivitalonpoika näkee, että hänen on edullisempaa saada lihaa ja maitoa farmilta kuin pitää omaa lehmää ja pikkukarjaa, kun kollektiivitalonpoikaisnainen näkee, että hänen on edullisempaa syödä ruokalassa, ottaa leipää leipätehtaalta ja saada pesty pyykki yhteispesulasta kuin tehdä itse nämä työt. Tuleva kommuuni syntyy kehittyneemmän tekniikan ja kehittyneemmän arttelin pohjalla, tuotteiden runsauden pohjalla”¹. Arttelin muuttuminen kommuuniksi tulee tapahtumaan sitä mukaa, kuin luodaan siihen välttämättömät aineelliset edellytykset ja kollektiivitalonpojat itse vakuuttuvat kommuuniin siirtymisen välttämättömyydestä.

Kaupungin ja maaseudun välisen olennaisen eroavaisuuden häviäminen ei lainkaan merkitse suurten kaupunkien merkityksen vähenemistä. Teollisuuden suunnitelmallinen sijoittaminen maan kaikille puolille, teollisuuslaitosten rakentaminen lähemmäksi raaka-ainelähteitä johtaa samalla uusien kaupunkien rakentamiseen. Kaupungit aineellisen ja henkisen kulttuurin voimakkaimman kehityksen keskuksina ja suurteollisuuden keskuksina tulevat edistämään kaupungissa ja maaseudulla vallitsevien elämänehtojen tasaantumista. Nykyaikaisen kehittyneemmän tieteen ja kulttuurin saavutusten eteenpäinviejänä ja juurruttajana sosialistisella kaupungilla tulee olemaan yhä suurempi edistyksellinen merkitys. Vanhojen kaupunkien ulkonäkö muuttuu perinpohjin. Kaupunkien sosialistisen uudestirakentamisen tarkoituksena on poistaa väestötautausta ja tervehdyttää kaupunkioloja istuttamalla kaupunkeihin puistoja ja käyttämällä hyväksi kunnallistalouden kaikkia ajanmukaisia saavutuksia.

Suuri merkitys kaupungin ja maaseudun välisen olennaisen eroavaisuuden poistamisessa on *kulkuaitoksella*. Kulkuaitos yhdistää eheäksi kokonaisuudeksi teollisuuskeskukset ja maatalousalueet. Rautatie-, auto-, vesi- ja lentoliikenteen kehittäminen, sähkövoiman siirtäminen pitkien matkojen päähän, radion ja näköradion kehittäminen ja laaja leviäminen ovat tärkeitä välineitä maaseudun lähentämisessä kaupunkiin taloudellisessa ja sivistyksellisessä suhteessa. Näiden tieteen ja tekniikan saavutusten ansiosta maaseudun väestö saa mahdollisuuden käyttää hyväkseen kulttuurin kaikkia antimia samoin kuin kaupunkienkin väestö.

¹ *J. V. Stalin*, Toimintaselostus puolueen XVII edustajakoukselle NKP(b):n KK:n työstä, Teokset, 13. osa, s. 353. (Suom. ss. 378—379).

Niin kauan kuin on olemassa kansantalouden kaksi tuotannollista perussektoria — valtion ja kollektiivitalouksien —, säilyvät väistämättömästi tavarantuotanto ja tavaran kiertokulku, joita sosialistinen valtio käyttää menestyksellisesti kommunismin rakentamiseksi. Vasta yhtenäisen kommunistisen omistuksen pohjalla tavarantuotanto ja siihen liittyvät taloudelliset kategoriat kuolevat.

Kommunismin korkeammassa vaiheessa tavarantuotannon häviössä katoavat arvo ja sen eri muodot sekä arvolaki. Tuotteiden valmistukseen käytetyn työn määrää ei mitata kiertoteitse, ei arvon ja sen muotojen avulla, kuten tavarantuotannon vallitessa tapahtuu, vaan suoraan ja välittömästi tuotteiden valmistukseen käytetyn työajan määrällä. „Työaika jää aina silloinkin kun vaihtoarvo on hävinnyt, rikkauten luovaksi olemukseksi, sen tuottamiseen vaadittujen *kulujen* mittapuuksi”¹.

Kaudella, jolloin sosialistisen yhteiskunnan rakentaminen suoritetaan loppuun ja siirrytään asteittaisesti sosialismista kommunismiin, työläisten ja talonpoikien ystävyysliitto lujittuu yhä enemmän. Näillä molemmilla luokilla on samat perusedut ja sama päämäärä — kommunismin rakentaminen. Tuotannonväläinen kommunistinen omistuksen voimaansaattaminen on perusta, jonka pohjalla lopullisesti häviää ero työväenluokan ja kollektiivitalonpoikaiston väliltä.

Vaikka kaupungin ja maaseudun välinen olennainen eroavaisuus katoaakin kommunismin aikana, niin niiden välillä säilyy kuitenkin eräänlainen teollisuus- ja maataloustuotannon omalaatuisuudesta johtuva *epäolennainen eroavaisuus*, jollainen on esimerkiksi kasvien luonnollisen kasvu- ja kypsyminenprosessin aiheuttama maataloustöiden kausiluontoisuus, eräiden maatalouskoneiden rajoitetut käyttöajat jne.

Henkisen ja ruumiillisen työn välisen olennaisen eroavaisuuden hävittämistiet. Kommunismiin siirtymiseksi on saavutettava sellainen yhteiskunnan kulttuurin kasvu, joka turvaa ihmisten ruumiillisten ja henkisten kykyjen täydellisen ja kaikinpuolisen kehityksen.

Ruumiillisen ja henkisen työn vastakohtaisuuden hävittyä kommunistisen rakennustyön kuluksa on syntynyt ongelma sosialismin vallitessa esiintyvän olennaisen eroavaisuuden hävittämisestä ruumiillisen ja henkisen työn väliltä. *Olellaisena eroavaisuutena* ruumiillisen ja henkisen työn välillä on se, että työläisten enemmistö on kulttuuritasoltaan ja teknillisen sivistyksensä puolesta insinöörejä ja teknikkoja alempana ja kollektiivitalonpoikien enemmistö agronomeja ja maatalousteknikkoja alempana.

Mutta yhä täydellisemmäksi kehittyvä tekniikka teollisuudessa ja maataloudessa: sähköistäminen, täyskoneellistaminen, kemiallistaminen jne., vaatii entistä suuremmissa määrässä tuotannon

¹ K. Marx, Lisäarvoteorioita, III osa, 1936, s. 198.

työntekijöiltä sekä yleissivistyksen että insinööri-tekniillisen tai agronomisen erikoissivistyksen korkeaa tasoa. Ilman sitä ei voida turvata sellaista yhteiskunnallisen työn tuottavuuden tasoa kuin on välttämätöntä kommunismiin siirtymistä varten. Tämä tekee yhteiskunnan kulttuurin nopean kohottamisen sekä ruumiillisen ja henkisen työn olennaisen eroavaisuuden hävittämisen objektiivisesti välttämättömäksi.

Ruumiillisen ja henkisen työn välinen olennainen eroavaisuus hävitetään kohottamalla työläiset kulttuuritasonsa ja tekniillisen sivistyksensä puolesta insinöörien ja teknikkojen tasalle ja kollektiivitalonpoikien kulttuuritasoa ja tekniillistä sivistystä agronomien ja maatalousteknikkojen tasalle.

Ruumiillisen ja henkisen työn välisen olennaisen eroavaisuuden poistamisessa esittää suurta osaa sosialistinen kilpailu, johon osallistuu työväenluokan ja kollektiivitalonpoikaiston valtava enemmistö. Yhä suuremmat työläisjoukot perehtyvät täydellisesti nykyaikaiseen tekniikkaan ja tuotannon teknologiaan, järkipäistäjien ja keksijöiden lukumäärä kasvaa. Työläisten laajat kerrokset kohoavat vähitellen insinöörien ja teknikkojen tasalle.

Jo vuonna 1935, luonnehtiessaan stahanovilaista liikettä uudeksi vaiheeksi sosialistisessa kilpailussa, Stalin huomautti, että se sisältää työväenluokan kulttuurin ja tekniillisen sivistyksen kasvun siemenen, avaa „ainoan tien, jolla voidaan päästä niihin työn tuottavuuden korkeimpiin saavutuksiin, jotka ovat välttämättömät sosialismista kommunismiin siirtymiselle”¹. Kun työläiset kohoavat kulttuuritasonsa ja tekniillisen sivistyksensä puolesta insinöörien ja teknikkojen tasalle ja kollektiivitalonpojat agronomien ja maatalousteknikkojen tasalle, saavutetaan uusi, historiassa ennennäkemätön työn tuottavuuden nousu, joka takaa kaikkien aineellisten hyödykkeiden yltäkylläisyyden.

Sitä mukaa kuin yhteiskunnallisen työn tuottavuus kohoaa, luodaan taloudelliset edellytykset työpäivän asteittaiselle lyhentämiselle. Se vuorostaan antaa yhteiskunnan jäsenille mahdollisuuden omistaa paljon enemmän aikaa ja voimia tietojen ja kulttuurin omaksumiseen, kaikkien ruumiillisten ja henkisten kykyjensä sopu-suhtaiseen kehittämiseen.

Henkisen ja ruumiillisen työn välisen olennaisen eroavaisuuden hävittämisen eräänä ehtona on yleinen polyteknillinen oppivelvollisuus. Lenin osoitti, että polyteknillisen opetuksen täytyy perehdyttää opiskelijat teoriassa ja käytännössä tuotannon pääaloihin. Laajentaessaan työntekijäin näköpiiriä, opettaessaan heidät tuntemaan ne perustat, jolle nykyaikainen suurtuotanto rakentuu, polyteknillinen opetus antaa mahdollisuuden vapaaseen ammatin valintaan.

¹ J. V. Stalin, Puhe ensimmäisessä Yleisliittolaisessa stahanovilaisten neuvottelukokouksessa, „Leninismien kysymyksiä”, 11. painos, 1952, s. 535. (Suom. 1946, s. 496).

Yhteiskunnan kaikkien jäsenten kulttuuritasoa kohotetaan edelleen siten, että kehitetään yleistä pakollista polyteknillistä opetusta, teknillistä keskikoulu- ja korkeakouluopetusta, kirjeopiskelua, järjestetään laaja erilaisten kurssien verkosto ja koulutetaan työntekijöitä joukkoammatteihin tuotannossa.

Työläisten ja talonpoikien kohoaminen tieto- ja kulttuuritasonsa puolesta insinöörien ja teknikkojen sekä maatalousspesialistien tasalle merkitsee eroavaisuuksien häviämistä toisaalta työläisten ja talonpoikien ja toisaalta sivistyneistön väliltä.

Sosialistinen yhteiskunta on saavuttanut suuria menestyksiä kansan hyvinvoinnin kohottamisessa. Mutta työtätekevien kaikinpuolisen sivistyksellisen kasvun turvaamiseksi, mikä on välttämätöntä kommunismin siirtymiselle, on perinpohjaisesti parannettava asunto-oloja, kohotettava huomattavasti työläisten ja toimihenkilöiden reaalityökorvausta ja kollektiivitalonpoikien reaalityökorvausta. Se on saavutettavissa ainoastaan tuotannon jatkuvan nopean nousun ja työn tuottavuuden kohottamisen pohjalla.

Tuotantovoimien ja kulttuurin kaikinpuolinen kehitys vie siihen, että ammattitaitoa vaatimaton ja raskas ruumiillinen työ häviää lopullisesti ja vanha työnjako, joka sitoo työntekijät määrättyihin ammattitehtäviin eliniäkseen, katoaa.

Poistaessaan vanhan työnjaon kommunismi ei ensinkään kiellä työnjaon välttämättömyyttä. Kommunismin rakentamiseksi on koulutettava ammattitaitoisia, monipuolisesti kehittyneitä erikoisalan tunteijoita tuotannon, tieteen ja tekniikan kaikilla aloilla.

Kommunistisen yhteiskunnan jäsenet tulevat saamaan insinööri- ja tekniikkakoulutuksen, joka on välttämätön korkeatasoisen tekniikan ja monimutkaisten tuotantoprosessien hallitsemiseen, ja heillä tulee olemaan mahdollisuus osallistua paitsi aineellisten hyödykkeiden tuotantoon myös tiede- ja taideharrastuksiin. Olennaisten eroavaisuuksien hävittäminen henkisen ja ruumiillisen työn väliltä ei merkitse, että näiden työläjien väliltä häviää kaikenlainen eroavaisuus. Eräänlainen, joskin epäolennainen eroavaisuus, mikä johtuu tuotannon, tieteen ja kulttuurin eri alojen erikoisuuksista, jää silti voimaan.

Suuri merkitys kommunismin siirtymisessä on työtätekevien kommunistisella kasvatuksella, jonka päätehtävänä on sellaisen uuden ihmisen kasvattaminen, jolle työ muuttuu ensimmäiseksi elämäntarpeeksi. Luonnehtiessaan kommunismin ajan työtä Lenin kirjoitti: „Kommunistinen työ on sanan ahtaassa ja tarkassa merkityksessä maksutonta työtä yhteiskunnan hyväksi, se ei ole työtä, jota tehdään määrätyn velvollisuuden suorittamiseksi, oikeuden saamiseksi tiettyihin tuotteisiin ja ennakolta säädettyjen ja laillistettujen normien mukaan, vaan vapaaehtoista työtä, työtä ilman normeja, työtä, jota tehdään toivomatta palkkiota, ilman palkkioehtoa, työtä, jota tehdään tottumuksesta työskennellä yhteiseksi hyväksi ja suhtautumalla tietoisesti (tavaksi tulleesta

tottumuksesta) yhteiseksi hyväksi tehdyn työn välttämättömyyteen, työtä terveen elimistön tarpeena”¹.

Kommunismi edellyttää yhteiskunnan jäsenten korkeaa tietoisuustasoa. Työhön ja yhteiskunnalliseen omistukseen sekä ihmisten keskeisiin suhteisiin nähden ovat uusien, kommunististen suhteiden oraat olemassa jo sosialistisessa yhteiskunnassa. Kommunististen periaatteiden noudattaminen muuttuu aikaa myöten korkeasti sivistyneiden kulttuuri-ihmisten luonnolliseksi, tavanomaiseksi käytökseksi. Mutta ei ole unohdettava, että sosialistisessa yhteiskunnassa ei ole läheskään vielä poistettu kapitalismin jäännöksiä ihmisten tietoisuudesta. Nämä jäännökset ovat olemassa sen vuoksi, että tietoisuus jää jälkeen olemisesta; porvarillisen maailman taantumisvoimat pyrkivät kaikin tavoin tukemaan ja elvyttämään noita jäännöksiä. Tästä johtuu välttämättömyys poistaa kapitalismin jäännökset ihmisten tietoisuudesta, kohottaa suuresti kansanjoukkojen kulttuuritasoa ja kommunistista tietoisuutta. Taistelulla entisen työhön ja yhteiskunnalliseen omistukseen suhtautumisen jäännöksiä vastaan, virkavaltaisuutta, elämäntavoissa ja moraalissa ilmeneviä menneisyyden jäännöksiä ja uskonnollisia ennakkoluuloja vastaan on mitä tärkein merkitys koko sosialismista kommunismiin johtavan siirtymiskauden kuluessa. Kaikkien näiden kapitalismin jäännösten poistamiseksi tarvitaan sitkeää ja sisukasta poliittista kasvatustyötä joukkojen keskuudessa, koko kansan kommunistista kasvatusta.

Siirtyminen kommunistiseen periaatteeseen: „jokaiselta kykyjensä mukaan, jokaiselle tarpeittensa mukaan”. Edellytykset kommunistisen periaatteen „jokaiselta kykyjensä mukaan, jokaiselle tarpeittensa mukaan” toteuttamiselle luodaan vähitellen sitä mukaa, kuin tuotanto kohoaa ja aikaansaadaan sen pohjalla kulutustarvikkeiden runsaus, saatetaan hallitsevaksi yhtenäinen kommunistinen omistus ja saavutetaan kommunismia vastaava yhteiskunnan jäsenten kulttuuri- ja tietoisuustaso. Tämä periaate merkitsee, että kommunistisessa yhteiskunnassa jokainen on työskentelevä kykyjensä mukaisesti ja saava kulutustarvikkeita kehittyneen kulttuuri-ihmisen tarpeiden mukaisesti.

Kommunismien korkeamman vaiheen edellytykset luodaan sosialistisen valtion käyttäessä mahdollisimman täydellisesti hyväkseen sosialismin taloudellisia lakeja. Sosialismin taloudellisen peruslain vaatimuksia vastaavasti sosialistinen tuotanto kehittyy jatkuvasti, nopeaa vauhtia ja kansan hyvinvointi lisääntyy. Kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden lain käyttäminen lisääntyy yhä enemmän ja sosialistisen suunnittelun menetelmät täydellistyvät. Kansantaloudelliset suunnitelmat, jotka on laadittu pitkäksi aikaa, määräävät kommunismin aineellisen tuotantoperustan luomisen ja

¹ V. I. Lenin, Vuosisataisen talousmuodon hävittämisestä uuden luomiseen, Teokset, 30. osa, s. 482.

kapitalismiin verraten korkeamman työn tuottavuuden turvaamisen konkreettiset keinot.

Jotta yhteiskunnallisen rikkauten jyrkkä lisääntyminen tulisi varmennetuksi, on käytettävä kaikin tavoin hyväksi sosialismista kommunismiin johtavalla siirtymäkaudella sellaisia kansantalouden suunnitelmallisen johtamisen välineitä, jotka liittyvät arvoinen olemassaoloon, kuten raha, luotto, kauppa ja itsekannattavuus.

Työtätekevien aineellisen ja kulttuuritason jatkuva kohottaminen perustuu työn mukaan tapahtuvan jaon taloudellisen lain johdonmukaiseen soveltamiseen. Työn tuottavuuden nousu aiheuttaa teollisuus- ja maataloustuotteiden hintojen alenemisen. Työläisten ja toimihenkilöiden reaali-palkka ja kollektiivitalonpoikien tulot kohoavat järjestelmällisesti. Työtätekevät saavat yhä suurempia mahdollisuuksia ostaa ravintoaineita, vaatteita, kotitaloustarvikkeita jne.

Kommunismiin siirtymisen edellytysten luomisessa on valtava merkitys sillä, että maatalouden ja kansankulutustarviketuotannon jyrkän kohottamisen ohjelma, jota Kommunistinen puolue ja Neuvostovaltio toteuttavat, tulee menestyksellisesti täytetyksi. SNTL:ssa on asetettu tehtäväksi ihmisen ravintoainetarpeen kaikinpuolinen tyydyttäminen tieteen vaatimusten mukaisesti.

„On asetettava tehtäväksi”, N. S. Hrushtshov lausui, „saavuttaa ravintotuotteiden kulutuksessa sellainen taso, jonka lähtökohtana ovat tieteellisesti perustellut terveän ihmisen kaikinpuoliselle, sopusointuiselle kehitykselle tarpeelliset ravintonormit”¹.

Aineellisten hyödykkeiden tuotannon jyrkkä lisääntyminen johtaa siihen, että työläisten ja toimihenkilöiden työpalkan ja kollektiivitalonpoikien tulojen taso turvaa yhä täydellisemmin työtätekevien kasvavien aineellisten ja kulttuuritarpeiden tyydyttämisen. Sitä mukaa kuin tuotteiden runsaus lisääntyy, luodaan edellytykset, jotka tekevät mahdolliseksi siirtyä työn mukaan tapahtuvasta jaosta tarpeiden mukaan tapahtuvaan jakoon. Asteittaisen sosialismista kommunismiin siirtymisen koko kaudella on tärkeää kehittää kaikin keinoin kauppaa, jonka välityksellä jaetaan lisääntyvät kansankulutustarvikemassat. Parantamalla neuvostokauppaa luodaan se monihaarainen koneisto, jota kommunismin korkeammassa vaiheessa käytetään välittömään, tarpeiden mukaan ja ilman tavarain ja rahan kiertokulkua tapahtuvaan tuotteiden jakoon.

Kommunismi turvaa yhteiskunnan jäsenten erilaisten henkilökohtaisten tarpeiden monipuolisen tyydyttämisen lisäämällä henkilökohtaiseen omistukseen joutuvia kulutus- ja kotitaloustarvikkeita sekä kehittämällä väestön tarpeiden tyydyttämisen yhteiskunnallisia muotoja (kulttuuri- ja sosiaalipalvelulaitokset, asunnot, parantolat, teatterit jne.).

Neuvostoliitto on maailman ensimmäinen maa, joka on rakentanut sosialismin ja pystyttänyt nykyisin menestyksellisesti

¹ N. S. Hrushtshov, Toimenpiteistä SNTL:n maatalouden edelleenkehittämiseksi. Selostus NKP:n KK:n Täysistunnossa syyskuun 3 p:nä v. 1953, s. 10.

kommunismiin rakennusta. Käyttäen hyväkseen Neuvostoliiton kokemusta kansandemokratian maan rakentavien sosialismia — kommunistisen yhteiskunnan ensimmäistä vaihetta. Koko ihmiskunnan kehitys suuntautuu väistämättömästi kommunismia kohti. Viitoittaessaan kommunistisen rakennustyön näköaloja Lenin lausui: „Jos Venäjä peittyi voimalaitosten ja suuritehoisten teknillisten laitteiden tiheällä verkostolla, niin kommunistinen taloudellinen rakennustyömme tulee esikuvaksi tulevalle sosialistiselle Euroopalle ja Aasialle”¹.

Kommunismiin korkeampaa vaihetta kohti kulkevan Neuvostoliiton ja sosialismia rakentavien kansandemokratian maiden suurenmoinen esimerkki näyttää koko maailman kansoille tien vapautumiseen kapitalistisesta orjuudesta. Neuvostokansan jokainen askel kohti kommunismia todistaa yhä selvemmin sosialismiin paremmuuden kapitalismiin verrattuna ja saa kaikkien maiden työtätekevät vakuuttumaan siitä, että historia on tuominut kapitalismin tuhoutumaan ja että kommunismi on voittava.

LYHYITÄ YHTEENVETOJA

1. Sosialismi ja kommunismi ovat kommunistisen yhteiskuntamuodostuman kaksi kehitysvaihetta. Kommunismi on tämän muodostuman korkeampi vaihe, jolle on luonteenomaista korkeampi, sosialismiin verraten, tuotantovoimien kehitystaso, tuotannonvälineiden yhtenäinen, koko kansan kommunistinen omistus, luokkien ja luokkaeroavaisuuksien, kaupungin ja maaseudun sekä ruumiillisen ja henkisen työn välisten olennaisten eroavaisuuksien puuttuminen. Kommunismissa työ muuttuu pelkästä elämän ylläpitämiskeinosta kaikkien ihmisten ensimmäiseksi elämäntarpeeksi. Valtavassa mitassa kasvaneiden tuotantovoimien ja yhteiskunnallisen työn tuottavuuden pohjalla saadaan aikaan kulutustarvikkeiden runsaus ja tapahtuu siirtyminen kommunistiseen periaatteeseen: „jokaiselta kykyjensä mukaan, jokaiselle tarpeittensa mukaan”.

2. Kommunismiin siirtymiseksi on ratkaistava Neuvostoliiton taloudellinen perustehtävä — saavutettava ja sivuutettava kehittyneimmät kapitalistiset maat taloudellisessa suhteessa, ts. tuotteiden tuotannossa kutakin asukasta kohden. On luotava kommunismin aineellinen ja tuotannollinen perusta, joka pystyy takaamaan kulutustarvikkeiden runsauden; on hävitettävä kaupungin ja maaseudun olennainen eroavaisuus tuotannonvälineiden yhtenäisen kommunistisen omistuksen luomisen pohjalla, mikä vaatii tuotannonvälineiden valtionomistuksen, koko kansan omistuksen, osuuden kaikinpuolista

¹ V. I. Lenin, Selostus Kansankomissaarien Neuvoston toiminnasta Neuvostojen VIII Yleisvenäläisessä edustajakokouksessa, Teokset, 31. osa, s. 486.

lujittamista kansantaloudessa ja erityisesti maataloudessa, maatalousarttelin yhteistalouden lujittamista; on saavutettava sellainen yhteiskunnan kulttuurin nousu, että voidaan hävittää olennainen eroavaisuus henkisen ja ruumiillisen työn väliltä ja kohottaa kaikki työtätekevät sivistyksensä ja teknillisten tietojensa puolesta insinöörien, teknikkojen ja maataloustieteellisen sivistyksen saaneiden työntekijäin tasolle.

3. SNTL:ssa työtätekevien miljoonaiset joukot ovat menestyksellisesti siirtymässä asteittaisesti sosialismista kommunismiin Kommunistisen puolueen ja Neuvostovaltion johdolla, jotka tiedostavat ja käyttävät toiminnassaan hyväkseen taloudellisen kehityksen objektiivisia lakeja. Kommunismin oraita on jo sosialistisessa yhteiskunnassa tuotannossa, suhtautumisessa työhön ja yhteiskunnalliseen omaisuuteen sekä ihmisten keskinäisissä suhteissa. Kommunismi rakennetaan päättävässä taistelussa ihmisten tajunnassa olevia kapitalismin jäännöksiä vastaan. Välttämättömänä ehtona näiden jäännösten hävittämiseksi on työtätekevien kommunistinen kasvatus.

4. Sosialistisen leirin maiden keskinäisen yhteistyön ja veljellisen ystävyuden kaikkinaisen lujittaminen on ratkaiseva ehto kommunismin menestykselliselle rakennustyölle SNTL:ssa ja sosialismin rakennustyölle kansandemokratian maissa. Kommunismin rakentamisella SNTL:ssa on valtava kansainvälinen merkitys.

C. Sosialismin rakennustyö kansandemokratian maissa

XLI LUKU

EUROOPAN KANSANDEMOKRATIAN MAIDEN TALOUELLINEN JÄRJESTELMÄ

Kansandemokraattisen vallankumouksen edellytykset. Kansandemokraattista vallankumousta Keski- ja Kaakkois-Euroopan maissa olivat valmistelleet kapitalismin kehityksen koko kulku, näiden maiden työväenluokan ja työtätekevien laajojen joukkojen luokkataistelu ja maailman vapausliikkeen koko kehitys. Albaniaa lukuunottamatta näiden maiden talouselämässä olivat vallitsevina kapitalistiset suhteet. Tšhekkoslovakia oli kehittynyt teollisuusmaa, jossa vientimarkkinoita varten työskentelevä kevyt teollisuus oli etusijalla, Unkarissa ja Puolassa teollisuus oli saavuttanut kehitykses-

sään keskitason maatalouden esittäessä määräävää osaa, Romania ja varsinkin Bulgaria olivat maatalousmaita, joiden teollisuus oli heikosti kehittynyt. Albania oli taloudellisessa suhteessa takapajainen maa, jossa oli huomattavia patriarkaalisia sukuyhteisjärjestelmän jäännöksiä.

Keski- ja Kaakkois-Euroopan maat saivat kokea pitkän aikaa imperialististen valtojen sortoa. Vallassa olleet tilanherrat ja suurporvaristo olivat riippuvaisia ulkomaisesta finanssipääomasta ja sen tahdon täyttäjiä. Työväenluokan riisto oli saavuttanut äärimmäiset rajansa. Useimmissa näissä maissa kapitalismin kehitys oli tapahtunut siten, että feodaalis-maaorjuudellisista suhteista säilyi huomattavia jäännöksiä: väestön enemmistön muodostavan talonpoikaiston perusjoukot kärsivät maanpuutetta ja elivät köyhyydessä. Kaikki tämä vallankumouksellisesti työväenluokkaa ja laajoja talonpoikaisjoukkoja.

Valtava osa maasta oli useimmissa Keski- ja Kaakkois-Euroopan maissa ennen vallankumousta suuomistajien — tilanherrojen ja kapitalistien — hallussa. Puolassa oli 5 hehtaaria omistavilla ja sitä pienemmillä talonpoikaistalouksilla, jotka muodostivat $\frac{2}{3}$ kaikista talouksista, vähemmän kuin 15% maasta, mutta tilanherrojen ja kapitalistien yli 50 hehtaarin suuruisilla talouksilla, jotka muodostivat 0,9% kaikista talouksista, oli hallussaan miltei puolet maasta. Unkarissa oli 5,7 hehtaaria ja sitä vähemmän omistavilla talouksilla, jotka muodostivat 84% kaikista talouksista, $\frac{1}{5}$ maasta, mutta yli 50 hehtaarin suuruisilla talouksilla, jotka muodostivat 0,9% kaikista talouksista, oli melkein puolet maasta. Romaniassa viiden hehtaarin ja sitä pienemmät taloudet muodostivat $\frac{3}{4}$ kaikista talouksista, mutta niillä oli 28% maasta, Tšhekkoslovakiassa — 70,5% ja 15,7%. Bulgariassa oli tilanherrojen maanomistus tullut pääpiirteissään hävitetyksi jo vuosina 1877—1878 käydyn Venäjän ja Turkin sodan tuloksena. Ennen vuoden 1944 syyskuun 9 päivän vallankumousta Bulgariassa oli huomattava osa maasta keskittynyt kapitalististen suurtalonpoikaistalouksien käsiin, kun taas talonpoikaiston perusjoukoilla oli hallussaan vähän maata. Niinpä 5 hehtaarin suuruisien ja sitä pienempien talouksien hallussa oli vain 30% maasta, vaikka ne tekivät $\frac{2}{3}$ talouksien koko lukumäärästä.

Keski- ja Kaakkois-Euroopan maiden teollisuudessa hallitsivat kapitalistiset monopoliyriytykset, avainasemien ollessa ulkomaisen pääoman hallussa. Puolassa kuului ennen sotaa ulkomaiselle pääomalle melkein $\frac{2}{3}$ teollisuuden pääomasijoituksista. Romaniassa ulkomaisen pääoman valvonnassa oli ennen sotaa 91,9% koko vuoriöljyteollisuuteen sijoitetusta pääomasta. Unkarin teollisuudessa kuului v. 1937 40% kaikista pääomasijoituksista ulkomaisille liikkeille. Bulgariassa oli v. 1937 noin puolet suurteollisuuden pääomasijoituksista ja noin $\frac{2}{3}$ liikenne-yhtiöiden pääomista ulkomaisten toiminimien käsissä.

Toisen maailmansodan vuosina Keski- ja Kaakkois-Euroopan maat joutuivat saksalaisen imperialismin ikeeseen, imperialismin, joka pusersi niistä kaiken elinvoiman. Tilanherrat ja monopolistinen porvaristo muuttuivat saksalaisen fasismin apureiksi, eristäen siten itsensä täydellisesti kansasta. Luokka- ja kansalliset ristiriidat kärjistyivät äärimmilleen. Työtätekevät joukot kävivät työväenluokan johdolla, kommunistiset ja työväenpuolueet eturiveissään, sitkeää taistelua vapautuakseen fasismisesta orjuudesta saksalaisia anastajia ja maansa kansalliset edut pettänyttä tilanherrojen ja kapitalistien joukkiota vastaan. Taistelussa, jota työtätekevät kävi-

vät kansallisen ja sosiaalisen vapautuksensa puolesta, työväenluokan marxilais-leniniläisten puolueiden vaikutus ja arvovalta kasvoivat valtavassa mitassa.

Hitler-Saksaa vastaan käymänsä voittoisan taistelun kulussa Neuvostoliitto vapautti Keski- ja Kaakkois-Euroopan kansat saksalaisten fasistien ikeestä. Näiden maiden kansanjoukot kukistivat hitleriläisten apurien vallan ja saivat mahdollisuuden ryhtyä rakentamaan elämäänsä uusille demokraattisille perustuksille. Näin alkoi kansandemokraattinen vallankumous.

Kansandemokraattisen vallankumouksen luonne. Kansandemokraattisen vallankumouksen liikkeellepanevinä perusvoimina ovat työväenluokka ja talonpoikaisto työväenluokan ollessa johtoasemassa. Fasisminvastaisen taistelun kulussa Keski- ja Kaakkois-Euroopan maissa muodostui kansallinen rintama, joka yhdisti kaikki fasisminvastaiset voimat. Kansalliseen rintamaan liittyivät työväenluokan ja talonpoikaiston ohella myös kaupunkien pikkuporvaristo ja osa keskiporvaristosta.

Vallankumous teki lopun tilanherrojen ja monopolistisen porvariston poliittisesta herruudesta. Luotiin kansandemokraattinen valta, jonka perustana on työväenluokan ja talonpoikaiston liitto. Laskettiin uudentyypin valtion — kansandemokraattisen tasavallan — perusta. Kommunististen ja työväenpuolueiden ohella useissa maissa osallistuivat hallitukseen ja valtion elimiin ne pikkuporvarilliset ja porvarilliset puolueet, jotka kuuluivat fasisminvastaiseen kansalliseen taistelurintamaan.

Kansandemokraattinen vallankumous oli ensiksikin *imperialisminvastainen*, koska se vapautti orjuutetut kansat imperialismin ikeestä ja antoi niille kansallisen itsenäisyyden, toiseksi *feodalisminvastainen*, koska se hävitti feodaalisen maaorjuuden jäännökset talouselämästä ja valtiojärjestelmästä.

Imperialisminvastainen, feodalisminvastainen vallankumous on uudentyypinen porvarillis-demokraattinen vallankumous, joka on luonteenomainen historialliselle tilanteelle kapitalismin yleisen kriisin toisessa vaiheessa. Koska sen välittömänä päämääränä ei ole kapitalismin kukistaminen eikä proletariaatin diktatuurin pystyttäminen, se kuuluu porvarillis-demokraattisiin vallankumouksiin, mutta sisällöltään se on tavallista porvarillis-demokraattista vallankumousta laajakantoisempi ja syvällisempi. Sillä ensiksikin jokainen imperialisminvastainen, feodalisminvastainen vallankumous, jonka kärki suuntautuu imperialistista iestä vastaan, johtaa koko imperialistisen maailmanjärjestyksen heikkenemiseen, horjuttaa sen perustoja; toiseksi imperialisminvastaisen, feodalisminvastaisen vallankumouksen voitto luo mitä suotuisimmat edellytykset tämän vallankumouksen kasvamiselle sosialistiseksi vallankumoukseksi.

Työväenluokan johtaman imperialisminvastaisen, feodalisminvastaisen vallankumouksen voitto merkitsee proletariaatin ja talonpoikaiston vallankumouksellisen-demokraattisen diktatuurin

pystyttämistä, mikä on vievä vallankumousta eteenpäin toteuttamalla välittömän siirtymisen sen toiseen vaiheeseen — *socialistiseen* vallankumoukseen. Imperialisminvastainen, feodalisminvastainen vallankumous ja sosialistinen vallankumous ovat siis saman ketjun renkaita, yhtenäisen vallankumousprosessin kaksi vaihetta.

Kansandemokraattinen vallankumous ratkaisi ensimmäisessä vaiheessaan etupäässä porvarillis-demokraattisen vallankumouksen tehtävät, ja näiden tehtävien laajuus ja se, missä järjestyksessä ja miten ne ratkaistiin, olivat riippuvaisia kunkin maan historiallisesta kehityksestä ja maassa muodostuneesta konkreettisesta tilanteesta.

Kaikissa kansandemokratian maissa suoritettiin yhteiskunta- ja valtiojärjestelmän laaja demokratisointi. Monarkia, missä se oli olemassa, hävitettiin. Mitä suurin merkitys oli useimmissa maissa vallankumouksellisilla agraariuudistuksilla. Tilanherrojen maat, karja ja kalusto konfiskoitiin, ja suurin osa niistä jaettiin vähämaisten talonpoikien ja maatyöläisten kesken. Maa annettiin talonpojille yksityisomistukseen. Osa konfiskoituista tilanherrojen maista käytettiin siten, että niille perustettiin valtion maatiloja. Vallankumouksellisten agraariuudistusten tuloksena tilanherrojen luokka tuli hävitetyksi ja työtätekevien talonpoikien asema parani huomattavasti. Suuri osa maata saaneesta maalaisköyhälistöstä ja maatyöläisistä kohosi keskivarakkaan talonpojan tasalle. Keski-varakkaasta talonpojasta tuli maanviljelyksen keskeinen tekijä. Suurtalonpoikaistalouksien suhteellinen osuus aleni huomattavasti.

Romaniassa köyhillä ja keskivarakkailla talouksilla oli ollut ennen vallankumousta vähemmän kuin puolet kaikesta maasta, mutta v. 1948 niiden hallussa oli 80,7% maa-alasta. Unkarissa köyhät ja keskivarakkaat taloudet saivat agraariuudistusten tuloksena maata noin kaksi miljoonaa hehtaaria; kun näillä talouksilla ennen vallankumousta oli ollut 40,4%, niin v. 1947 ne omistivat 70,7% koko maa-alasta. Puolassa maattomat ja vähämaiset sekä myöskin keskivarakkaat talonpojat saivat agraariuudistusten tuloksena ja läntisten alueiden laskuun yli kuusi miljoonaa hehtaaria maata. Bulgariassa tilanherrojen suurmaanomistuksen puuttumisen vuoksi ne feodalisminvastaiset tehtävät (luostarien ja kirkon maanomistuksen hävittäminen ym.), jotka vallankumous ratkaisi agraarireformia suorittaessaan, olivat mittasuhteiltaan pienemmät kuin muissa kansandemokratian maissa, ja siitä syystä agraarireformi oli luonteeltaan huomattavassa määrässä suurtalollisvastainen.

Vallankumoukselliset agraariuudistukset suoritettiin työväenluokan johdolla laajojen talonpoikaisjoukkojen ollessa aktiivisesti mukana ja kärkevän luokkataistelun tilanteessa. Ulkomaisten imperialistien tukemat taantumukselliset voimat vastustivat raivokkaasti agraariuudistuksia, yrittäen ehkäistä ne kaikin tavoin. Agraariuudistusten taloudelliset ja poliittiset seuraukset olivat erittäin merkittäviä. Suurmaanomistuksen tultua hävitetyksi taantumukselliset voimat menettivät varsin tärkeän aineellisen tukikohdan. Tilanherrojen maanomistuksen lopettaminen hävitti talonpoikaiston feodaalisen riiston jäännökset. Maan antaminen vähämaisille talonpojille ja maattomille maatyöläisille sai heidät

kannattamaan kansandemokraattista järjestelmää. Agraariuudistukset, jotka olivat porvarillis-demokraattisen vallankumouksen tehtävien loppuunsaattamista, olivat samalla eräänä edellytyksenä sosialistiseen rakennustyöhön siirtymiselle.

Ratkaistessaan teodalisminvastaisia tehtäviä kansandemokraattinen vallankumous siirtyi yhä enemmän toiseen vaiheeseensa, muuttui kasvaessaan sosialistiseksi vallankumoukseksi. Vaikka vallankumouksen ensimmäisen vaiheen sisältönä olivatkin yleisdemokraattisen luonteen omaavat uudistukset, niin työväenluokka, joka oli proletariaatin ja talonpoikaiston vallankumouksellisdemokraattisen diktatuurin johtava voima, ei kuitenkaan voinut rajoittua vain näihin uudistuksiin, vaan toteutti useita toimenpiteitä, jotka valmistelivat siirtymistä vallankumouksen toiseen vaiheeseen. Sellaisia toimenpiteitä olivat: työläisten toimesta tapahtuvan tuotannonvalvonnan voimaansaattaminen; omaisuuden pakkoluovuttaminen sotarikollisilta ja kapitalisteilta, jotka olivat olleet yhteistoiminnassa miehittäjien kanssa, sekä heihin läheisessä yhteydessä olleelta monopolistiporvaristolta, minkä tuloksena porvariston taloudellisia asemia heikennettiin ja kansanvaltion käsiin siirtyi osa suurteollisuudesta; valtionmonopolin voimaansaattaminen tärkeimpien tavaroiden kaupassa ja ulkomaankaupan valvominen valtion taholta sekä eräät muut toimenpiteet. Vallankumouksen kulussa tuotannonvälineiden kansallistaminen sai yhä laajemmat mittasuhteet. Kaikki tämä heikensi koko porvaristoa ja lujitti työväenluokan asemia.

Suuren ja keskisuuren teollisuuden, kulku- ja yhteyslaitoksen jne. kansallistaminen suoritettiin Euroopan kansandemokratian maissa useassa erässä. Kansallistaminen alkoi jo vv. 1945—1946 ja suoritettiin pääpiirteissään loppuun vv. 1947—1948.

Taistelu työväenluokan ja vastavallankumouksellisen porvariston välillä kärjistyi väistämättömästi sitä mukaa, kun yleisdemokraattisten tehtävien ratkaisemisesta siirryttiin ratkaisemaan sosialistisen vallankumouksen tehtäviä. Porvaristo, nojautuen siihen taloudelliseen mahtiin, mikä vielä oli säilynyt sen käsissä, ja ulkomaisen pääoman tukeen sekä käyttäen hyväkseen valtiokoneistossa ja toisinaan myös hallituksessakin olevia asiamiehiään, pyrki kaikin keinoin ehkäisemään kansandemokraattisen vallan toimenpiteitä ja palauttamaan taloudellisen ja poliittisen herruutensa. Yhdistäen voimansa liittämällä työväenpuolueet marxismileninismillä pohjalla yhteen työväenluokka liitti ympärilleen talonpoikaiston ja muut työtätekevät kerrokset. Kansandemokraattisen vallankumouksen kehittyessä edelleen valtion elimet puhdistettiin vastavallankumouksellisista porvari- ja tilanherra-aineksista; vanha porvarillinen valtiokoneisto murskattiin lopullisesti ja vaihdettiin uuteen, työtätekevien etuja vastaavaan valtiokoneistoon. Kansanjoukot torjuivat päättävästi porvariston yritykset palauttaa vierasmaalaisen imperiaalistisen sorron. Porvariston nujertamisen tuloksena työväenluokan johtoasema valtiossa lujittui lopullisesti. Kaikki nämä tehtävät

suoritettiin loppuun useimmissa kansandemokratian maissa vv. 1947—1948.

Kansandemokratian valtiojärjestelmä alkoi suorittaa menestyksellisesti proletariaatin diktatuurin tehtäviä. Kansandemokratiasta tuli eräs proletariaatin diktatuurin muoto. „Työätekevien valtana, jonka johdossa on työväenluokka”, G. M. Dimitrov lausui, „kansandemokraattinen järjestelmä voi ja sen täytyy tässä historiallisessa tilanteessa, kuten kokemus on jo osoittanut, täyttää menestyksellisesti proletariaatin diktatuurin tehtäviä kapitalististen ainesten poistamiseksi ja sosialistisen talouden järjestämiseksi”¹.

Tällä tavoin tapahtui luonteeltaan porvarillis-demokraattisen vallankumouksen kasvaminen sosialistiseksi vallankumoukseksi, asteittainen siirtyminen kansandemokratian ensimmäisestä vaiheesta toiseen: proletariaatin ja talonpoikaiston vallankumouksellisdemokraattisesta diktatuurista proletariaatin diktatuurin tehtäviä täyttävään kansandemokratiaan.

Proletariaatin hegemonian ja kommunististen puolueiden johtoseman lujittuminen demokraattisten uudistusten kulussa oli ratkaiseva edellytys sosialistiseen vallankumoukseen ja proletariaatin diktatuuriin siirtymiselle, ja se määräsi myös tämän siirtymisen luonteen. Proletariaatin diktatuurin pystyttäminen ei tapahtunut kerralla, olemassaolleen vallan kukistamisen tietä, vaan siten, että proletariaatti lujitti asteittaisesti asemiaan, valloitti puolelleen laajat työätekevien joukot, toteutti useita toimenpiteitä, joiden tarkoituksena oli porvariston taloudellisen herruuden hävittäminen. Näiden toimenpiteiden joukossa oli ratkaiseva merkitys kapitalististen suuryritysten ja pankkien kansallistamisella.

Sosialistisen vallankumouksen tehtäviä suorittaessaan kansandemokraattinen valta muutti tehtaot, kaivokset ja sähkövoimalaitokset koko kansan sosialistiseksi omaisuudeksi. Niin ikään kansallistettiin kulku- ja yhteyslaitos, maan uumenten rikkaudet ja osa maasta, pankit, ulkomaankauppa ja kotimaan tukkukauppa. Näin siis työväenluokan johtama kansandemokraattinen valta, lähtien siitä taloudellisesta laista, että tuotantosuhteiden on vastattava tuotantovoimien luonnetta, teki lopun porvariston taloudellisesta herruudesta ja valtasi kansantalouden avainasemat. Siten luotiin ne ehdot, jotka ovat välttämättömiä yhteiskunnan sosialistista uudistamista varten. Kansallistamisen tuloksena tuotantosuhteet teollisuudessa saatiin tuotannon yhteiskunnallista luonnetta vastaaviksi: tärkeimmistä tuotannonvälineistä tuli omaisuutta, jonka omistaa koko kansa kansandemokraattisen valtion ominaisuudessa. Kansandemokratian maat astuivat kapitalismista sosialismiin joltavan siirtymiskauteen.

Saksan Kansandemokraattisessa Tasavallassa, jonka Saksan kansan demokraattiset voimat muodostivat länsivaltiojen suoritta-

¹ G. Dimitrov, BTP(k):n KK:n poliittinen selostus puolueen V edustajakokouksessa, Sofia, 1948, s. 73.

man Saksan kahtiajaon jälkeen, kansandemokraattisen vallan muodostamisella ja kapitalismista sosialismiin johtavalla siirtymiskaudella on tietyt erikoisuutensa. Saksan alueella on nykyään kaksi valtiota: Saksan Demokraattinen Tasavalta ja Saksan Liittotasavalta, joissa ovat muodostuneet luonteeltaan erilaiset yhteiskunnalliset ja taloudelliset järjestelmät.

Saksan Demokraattisessa Tasavallassa valtaa pitää työväenluokka liitossa työtätekevän talonpoikaiston kanssa. Työläisten ja talonpoikain liitto on ratkaiseva voima tasavallan poliittisessa ja taloudellisessa elämässä. Valtiovalta nojaa fasisminvastaisten demokraattisten puolueiden ja järjestöjen liittoutumaan, jonka politiikan määräävät demokraattisen ja rauhaarakastavan yhtenäisen Saksan luomisen puolesta käytävän taistelun tehtävät. Johtava osa tässä liittoutumassa on työväenluokan puolueella — Saksan Sosialistisella yhtenäisyyspuolueella. Samalla kun tehtiin loppu junkkeritilanherrojen ja monopoliyritysten taloudellisesta herruudesta, Saksan Demokraattisessa Tasavallassa tulivat raivatuiksi pois militarismin ja fasismin sosiaaliset juuret.

Se, että Saksan Demokraattisen Tasavallan työtätekevät lähtivät sosialistisen rakennustyön tielle, on suuri historiallinen tapaus Saksan kansan elämässä. Sosialismin rakentaminen Saksan Demokraattisessa Tasavallassa on Saksan kaikkien työtätekevien etujen mukaista. Tasavallan talouselämässä on johtava osuus tuotannonvälineiden yhteiskunnallisella omistuksella, johon perustuvat kansan tuotantolaitokset teollisuudessa ja kansantilat maataloudessa, kone- ja traktoriasemat sekä maataloudelliset tuotanto-osuuskunnat. Teollisuudessa, liikenne- ja kauppa-alalla sekä maataloudessa on tärkeimmän, sosialistisen sektorin ohella olemassa lukuisia tavallisten tavarantuottajain — talonpoikien ja käsityöläisten — yksityistalouksia sekä keskisuuria ja pieniä kapitalistisia yrityksiä. Saksan Demokraattinen Tasavalta asettaa ensivuoroiseksi tehtäväkseen taistelun Saksan yhdistämiseksi rauhan ja demokratian pohjalla.

Niihin maihin, jotka irtautuivat kapitalistisesta järjestelmästä toisen maailmansodan aikana, kuuluu myös Jugoslavia. Entisestä Jugoslaviasta, jossa oli työtätekevien ankaraan riistoon ja kansallisuussortoon perustuva taantumuksellinen monarkinen valtakomento, tuli kansanvallankumouksen tuloksena Jugoslavian Federatiivinen Kansantasavalta, jossa valta kuuluu työväenluokalle ja talonpoikaistolle ja jossa on tehty loppu kansallisuuksien eriarvoisuudesta. Jugoslaviassa on vallitsevana tuotannonvälineiden yhteiskunnallinen omistus suuren ja keskisuuren teollisuuden alalla, liikennelaitoksessa, pankkijärjestelmässä, tukkukaupassa ja vähittäiskaupan valtaosassa. Imperialististen voimien juonitteluista huolimatta Jugoslavia on säilyttänyt kansallisen riippumattomuutensa ja estänyt ulkomaisen pääoman yritykset tunkeutua sen talouselämään.

Maailman kehityksen nykyisellä kaudella, jolloin on olemassa mahtava sosialismin leiri, kansandemokratia on yhteiskunnan

vallankumouksellisen, sosialistisen uudistamisen tie. Neuvostoliiton ja kansandemokratian maiden historiallinen kokemus vahvistaa oikeaksi sen leniniläisen opin, että sosialismin voiton turvaamisen tärkeimpien ja perusehtojen ollessa samoja voidaan eri maissa kyseisen maan historiallisista ja kansallisista erikoisuuksista riippuen soveltaa erilaisia muotoja ja menetelmiä sosialistisen rakennustyön konkreettisten ongelmien ratkaisemiseksi.

Lenin on kirjoittanut: „Kaikki kansakunnat tulevat sosialismiin, se on väistämätöntä, mutta kaikki tulevat hieman eri tavalla, jokainen tuo jotain omalaatuista demokratian tähän tai tuohon muotoon, proletariaatin diktatuurin tähän tai tuohon muunnokseen, yhteiskunnallisen elämän eri puolien sosialistisen uudistamisen vauhtiin”¹.

Talosuodot ja luokat. Euroopan kansandemokratian maiden talous on muodoltaan moninaista siirtymiskauden taloutta. Siinä on kolme pääasiallista talosuodtoa eli kansantalouden sektoria: sosialistinen, pientavaratuotannollinen ja kapitalistinen.

Sosialistiseen talosuodtoon kuuluvat: 1) kansan-, so. *valtioon*-omistukseen pohjautuvat teollisuus- ja liikennelaitokset, pankit, kauppaliikkeet, maatilat, kone- ja traktoriasemat; 2) *osuuskunnalliseen* omistukseen perustuvat tuotanto-, kulutus-, luotto-, maatalous-, myynti- ja hankintaosuuskunnat sekä tuotannolliset maatalousosuuskunnat.

Euroopan kaikissa kansandemokratian maissa sosialistisella talosuodolla on valta-asema taloudessa. Tässä sektorissa luodaan kansantulon perusosa. Teollisuus, liikennelaitos, koko pankkitoimi, koko kotimainen tukkukauppa ja perusosa vähittäiskaupasta on keskitetty valtion käsiin. Ulkomaankaupassa on saatettu voimaan valtion monopoli. Sitä vastoin maataloudessa, Bulgariaa lukuunottamatta, sosialistinen talosuodto ei vielä ole vallitsevana.

Sosialistinen talosuodto, jolla on hallitseva asema kansantaloudessa ja joka käsittää talouden avainasemat, on Euroopan jokaisessa kansandemokraattisessa maassa voima, joka määrää talouden kehityksen ja lujittaa asemiaan vuosi vuodelta.

Viime vuosien aikana sosialistisen talosuodon suhteellinen osuus on ollut: Puolan kansantulossa 76% (v. 1953), Tshekkoslovakian 92 (v. 1953), Unkarin 81 (v. 1954), Romanian 70 (v. 1952), Bulgarian 87 (v. 1954) ja Albanian noin 70% (v. 1952);

teollisuudessa: Puolassa 99,5% (v. 1953), Tshekkoslovakiassa 99,6 (v. 1953), Unkarissa 97 (v. 1954), Romaniassa 99% (v. 1954);

tukkukaupassa kaikissa näissä maissa 100%:
vähittäiskaupassa v. 1954: Puolassa 96%, Tshekkoslovakiassa 99,8, Unkarissa 99,7, Romaniassa 76 ja Bulgariassa 99,5%.

Saksan Demokraattisessa Tasavallassa sosialistisen sektorin suhteellinen osuus oli v. 1953 teollisuudessa 85,5%, tukkukaupassa 94,5%, vähittäiskaupassa lähes 70%.

¹ V. I. Lenin, Marxilaisuuden irvikuvasta ja „imperialistisesta ekonomismista”, Teokset, 23. osa, s. 58.

Sosialistisessa sektorissa on hävitetty ihmisen harjoittama toisen ihmisen riisto ja työn luonne on muuttunut — työstä, jota tehtiin kapitalistien hyväksi, se on muuttunut työksi, jota tehdään omaksi ja oman yhteiskunnan hyväksi. Taloudellisten ehtojen muuttumisen seurauksena sosialistisessa sektorissa ovat lakanneet olemasta voimassa kapitalismin taloudelliset lait, jotka ilmentävät riistosuhteita ja tuotannon anarkian suhteita, ja ovat syntyneet ja alkaneet vaikuttaa sosialistisen talouden lait: sosialismin taloudellinen peruslaki, kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden (määräsuhtaisuuden) laki, työn mukaan tapahtuvan jaon laki ym. Sosialistista teollisuutta kehitetään jatkuvasti korkeatasoisimman tekniikan pohjalla tarkoituksena sosialismin voitto ja työtätekevien kasvavien tarpeiden tyydyttäminen. Sosialistista tuotantoa harjoitetaan suunnitelmallisesti kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden (määräsuhtaisuuden) lain pohjalla. Suunnittelumenetelmät kehittyvät yhä täydellisemmiksi.

Kahden sosialistisen omistusmuodon ja pientavaratuotannollisen talousmuodon olemassaolo kansandemokratian maiden taloudessa edellyttää arvolain ja siihen liittyvien taloudellisten kategorioiden kuten rahan, kaupan, luoton jne. vaikutusta. Arvolaki ei ole sosialistisen tuotannon sääntelijä, mutta vaikuttaa siihen, ja kansandemokraattiset valtiot ottavat tämän vaikutuksen huomioon suunnitellessaan hintoja, juurruttaessaan itsekannattavuutta jne. Kauppaa, rahaa, luottoa ja muita arvolakiin liittyviä taloudellisia kategorioita käytetään menestyksellisesti sosialismin hyväksi sosialistisen rakennustyön välikappaleina.

Koska sosialistinen sektori esittää johtavaa osaa kansandemokratian maiden taloudessa, vaikuttavat sosialismin taloudellinen peruslaki, kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden laki ja muut sosialismin taloudelliset lait yhä voimakkaammin koko kansantalouden kehitykseen. Sitä mukaa kuin sosialistiset tuotantosuhteet kehittyvät edelleen, laajenee sosialismin taloudellisten lakien vaikutuspiiri jatkuvasti.

Pientavaratuotannolliseen talousmuotoon kuuluvat työtätekevien yksityistalonpoikien taloudet ja myös pienet käsityöläistaloudet, joiden perustana on omistajiensa henkilökohtainen työ. Muutamissa maissa (Albaniassa) on maaseudulla säilynyt vielä patriarkaalisten suhteiden jäännöksiä. Yksilölliset talonpoikaistaloudet tuottavat maataloustuotteiden perusosan. Yksityistalonpoikien talouksien joukossa ovat vallitsevina keskisuuret taloudet. Tuotannonvälineiden yksityisomistukseen perustuva talonpoikainen pientavaratalous synnyttää väistämättömästi kapitalismin aineksia.

Suunnittelu ei kansandemokratian maissa käsitä vielä välittömästi koko kansantaloutta. Pientavaratuotannollisessa sektorissa tuotannon sääntelijänä vaikuttaa arvolaki. Nojaten kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden lakiin kansandemokraattinen valta vaikuttaa kuitenkin sääntelevästi myös pientavarantuotantoon tavaravaihdon, hankintojen, hintojen, luoton, verojen jne. avulla.

Kapitalistiseen talousmuotoon kuuluvat suurtalollisten taloudet, yksityisomistukselliset kaupparyitykset ja yksityisomistuksessa olevat teollisuusyrietykset, jotka perustuvat palkkatyön riistoon.

Talouden sääntelijänä kapitalistisessa sektorissa on arvolaki. Kapitalistisen talousmuodon puitteissa vaikuttaa edelleenkin lisäarvolaki; sen vaikutuspiiri on supistunut jyrkästi. Kapitalististen talouksien mittasuhteita ja palkkatyön riistomahdollisuuksia on suuresti rajoitettu. Kapitalististen ainesten rajoittamiskeinoja ovat korkeat verot ja useat markkinain anarkiaa hillitsevät toimenpiteet.

Perusluokkia kansandemokratian maissa ovat työväenluokka ja talonpoikaisto. Työtätekevien luokkien rinnalla on olemassa porvaristoa: suurtalolliset sekä yksityisyrittäjät teollisuuden ja kaupan alalla.

Kansandemokratian maiden yhteiskunnallisen ja valtiollisen järjestelmän olemassaolon ja kehityksen elintärkeänä perustana on työväenluokan kiinteä liitto työtätekevän talonpoikaiston kanssa työväenluokan ollessa tämän liiton johdossa, liiton, joka suuntautuu kapitalismia vastaan ja sosialistisen yhteiskunnan rakentamiseen. „Vallankumouksellisten uudistustemme tukinojana ja liikkeellepanevana voimana on ollut ja on työläisten ja talonpoikien liitto, jonka johtajana on työväenluokka. Vuosikymmenien kuluessa työväenluokka on taistelussa kapitalismia ja fasismia vastaan lujittanut liittoa työtätekevän talonpoikaiston perusjoukkojen kanssa. Tämän liiton laajentaminen, lujittaminen ja syventäminen on kansanvallan politiikan pääperiaatteena, sen voiman ja saavutusten tae”¹.

Perusristiriitana kansandemokratian maiden taloudessa kapitalismista sosialismiin siirtymisen kaudella on ristiriita kasvavan sosialismin ja voitetun, mutta ei vielä hävitetyn, pientavarantuotannossa juurensa säilyttäneen kapitalismin välillä. Sosialismin rakentaminen tapahtuu kärjistyneen luokkataistelun olosuhteissa. Aikansaeläneiden luokkien vastarinta ilmenee nujerrettujen kansanvastaisten poliittisten puolueiden jäännösten, kommunistisissa ja työväenpuolueissa esiintyvien kiihkokansallisten, „vasemmistolaisien” ja oikeistolaisten poikkeamien vihamielisenä toimintana, imperialismin asiamiesten tuholaistoimintana, sabotaasina ja hajoitustyönä. Kommunistiset ja työväenpuolueet sekä kansanjoukot paljastavat sosialismille vihamieliset ainekset ja varmistavat sosialismin rakentamiseen suunnatun politiikan voiton.

Valtiovalta kansandemokratian maissa pitää politiikkansa lähtökohtana objektiivisia taloudellisia lakeja, käyttää niitä sosialististen talousmuotojen täydellisen voiton saavuttamiseksi kapitalistisista.

Pitäen ohjeenaan marxilais-leniniläistä oppia kapitalismista sosialismiin johtavasta siirtymäkaudesta kansandemokraattinen

¹ B. Bierut, Puolan yhdistyneen työväenpuolueen Keskuskomitean toimintaselostus puolueen II edustajakokouksessa, „Pysyvän rauhan ja kansandemokratian puolesta!”, maaliskuun 19 pnä v. 1954.

valta lujittaa työväenluokan ja talonpoikaiston liittoa ja taistelee kaupungin ja maaseudun kapitalistisia aineksia vastaan rajoittamalla ja syrjäyttämällä niitä. Kansandemokraattiset valtiot käyttävät kaikin tavoin markkinasuhteita teollisuuden ja maatalouden välisen kaupallisen liittoyhteyden kehittämiseksi. Suorittamalla sosialistista teollistamista ne laajentavat kaupungin ja maaseudun välistä tuotannollista liittoyhteyttä ja niiden politiikkana on talonpoikaistalouksien muuttaminen vähitellen tuotanto-osuuskunniksi vapaaehtoisuuden pohjalla.

Sosialismin rakentamisen perustana kansandemokratian maissa ovat siis samat pääperiaatteet, jotka olivat määräävinä SNTL:n uudessa talouspolitiikassa. Mutta, kuten on jo sanottu, näitä periaatteita sovelletaan kansandemokratian maissa ottamalla huomioon kunkin maan taloudellisten, poliittisten ja kansallisten olojen historiallisen kehityksen huomattava omalaatuisuus.

Sosialismin rakentaminen tapahtuu Euroopan kansandemokratian maissa huomattavasti suotuisammissa historiallisissa oloissa kuin se tapahtui voittaneen sosialismin ensimmäisessä maassa — SNTL:ssa. Luodessaan sosialismin taloudellisia ja kulttuuriperusteita kansandemokratian maat käyttävät laajasti hyväkseen Neuvostoliiton mitä runsainta sosialistisen rakennustyön kokemusta ja nojaavat koko sosialismin leirin mahtiin sekä tähän leiriin kuuluvien kaikkien maiden lisääntyvään keskinäisapuun. Tämä helpottaa suuresti sosialistisen rakennustyön tehtävien ratkaisemisista.

Neuvostoliiton päättäväisen tuen ansiosta kansandemokratian maita vastaan suunniteltu imperialistinen interventio jäi toteuttamatta. Siten nämä maat pelastettiin pitkälliseltä kansalaissodalta ja „sotakommunismin” politiikan harjoittamisen välttämättömyydeltä. Sen vuoksi kansandemokratian maat saattoivat kunnostaa talouden hyvin lyhyessä ajassa ja ryhtyä kansantalouden sosialistiseen uudestirakentamiseen.

Sosialistinen teollistaminen. Sosialismin rakentamisen mitä tärkeimpänä ehtona kansandemokratian maissa on sosialistinen teollistaminen, jota suoritetaan huomioon ottaen kunkin maan erikoisuudet ja sen osuus sosialistisen leirin sisäisessä kansainvälisessä työnjaossa. Teollistamisen tietä nämä maat luovat sosialismin aineellisen tuotantoperustan ja varmistavat lujan pohjan tuotannon kasvulle ja kansan hyvinvoinnin jatkuvalle kohoamiselle.

Ennen toista maailmansotaa teollisuustuotteiden osuus teollisuuden ja maatalouden tuotosta oli: Puolassa 47,6%, Unkarissa 53, Romaniassa 40, Bulgariassa 33,8, Albaniassa 18,3%. Puolassa ammatissa toimivasta väestöstä työskenteli maataloudessa 65%, mutta teollisuudessa noin 17%, Romanian maataloudessa työskenteli 78% ja teollisuudessa 7% ammatissa toimivasta väestöstä, Bulgarian maataloudessa työskenteli 79,9% ammatissa toimivasta väestöstä ja teollisuudessa ja käsityöammateissa 8%.

Kansantulon tasossa, teollisuustuotteiden valmistuksessa ja kulutuksessa henkilöä kohti sekä eräissä muissa taloudellisissa suhteissa nämä maat olivat jääneet huomattavasti jälkeen kehittyneimmistä teollisuusmaista. Niinpä

Puolassa mustan metallin käyttö henkilöä kohden oli melkein kymmenen kertaa pienempi kuin Englannissa ja melkein kahdeksan kertaa pienempi kuin Saksassa, sähkövoiman käyttö noin seitsemän kertaa pienempi kuin Englannissa ja Saksassa ja viisi kertaa pienempi kuin Ranskassa.

Sodasta ja fasisistisesta rosvouksesta kärsineen taloutensa kunnostamiskaudesta ovat kaikki kansandemokratian maat jo suoriutuneet. Nojautuen Neuvostoliiton apuun ja käyttäen hyväksi sosialistisen suunnitelmatalouden etuisuuksia kansandemokratian maat selvisivät talouden jälleenrakentamistehtävistä hyvin lyhyessä ajassa — parissa kolmessa vuodessa.

Kansantalouden menestyksellinen kunnostaminen loi vankan perustan sen sosialistiselle uudestirakentamiselle. Kansantalouden kehittämisen ensimmäisten viisivuotissuunnitelmien (Puolassa kuusivuotissuunnitelman) keskeisenä tehtävänä oli sosialismin perustuksen rakentaminen. Näiden suunnitelmien tärkeimpänä renkaana on sosialistinen teollistaminen, sosialistisen suurteollisuuden ja ennen kaikkea raskaan teollisuuden kehittäminen. Jokaisen yksityisen maan teollistamisprosessissa on tällöin omia erikoisuuksiaan riippuen teollisuuden kehitystasosta ja rakenteesta, historiallisista ja taloudellisista edellytyksistä sekä luonnonehdoista.

Teollistamiseen tarvittavien varojen peruslähteen muodostavat kansandemokratian maissa sosialistisen sektorin kasaamat varat. Teollistamiseen käytetään myös osa työtätekevien säästöistä valtion lainojen muodossa. Samaa tarkoitusta palvelee edelleen kaupungin ja maaseudun kapitalististen aineiden tuloista otettu osa, joka saadaan ennen kaikkea näiden aineiden progressiivisella verottamisella.

Sosialistisen kasautumisen kasvun ratkaiseva tekijä on yhteiskunnallisen työn tuottavuuden järjestelmällinen kohottaminen ottamalla tuotannossa käytäntöön uusinta tekniikkaa ja parantamalla työn järjestelyä. Mahtava liikkeellepaneva voima työn tuottavuuden kohottamisessa on sosialistinen kilpailu. Sosialistiseen kilpailuun osallistuu suurin osa työläisjoukoista. Tuotannon parhaimmat työntekijät soveltavat menestyksellisesti työssään SNTL:ssa ja sosialistisen leirin muissa maissa karttunutta tuotannollista kokemusta. Ensisijainen merkitys työn tuottavuuden kohottamisessa edelleen on työn mukaan tapahtuvan jaon taloudellisen lain käyttämisellä, erilaisten suorituspalkkamuotojen soveltamisella ja taistelulla tasapalkkaisuutta vastaan. Arvolain soveltamisella, säästäväisyyspolitiikan kaikkinaisella lujittamisella ja itsekannattavuuden johdonmukaisella juurruttamisella on valtava merkitys kasautumisen lisääntymisessä sosialistisessa tuotannossa.

Klement Gottwald kirjoitti: „Vähänkö meillä on ollut ja on vieläkin sellaisia talousmiehiä ja poliittisia työntekijöitä, jotka ovat unohtaneet arvolain vaikutuksen ja joiden mielestä tämän vuoksi kysymykset itsekannattavuudesta ja tuotantolaitosten kannattavuudesta, omakustannusarvokysymys, hintakysymys jne. ovat menettäneet merkityksensä? Eikö ole selvää, että tällainen väärä suhtautu-

minen aiheuttaa taloudellemme paljon tappioita ja jarruttaa kulkuamme sosialismiin johtavalla tiellä? Luulen, että tämä on selvää ja että tämän täytyy johtaa kaikki ihmisemme, erikoisesti johtavissa ja vastuunalaisissa asemissa olevat, noudattamaan alituisesti säästäväisyyttä tuotannossa, hankintojen ja myynnin aloilla”¹.

Sosialistinen teollistaminen tapahtuu kansandemokratian maissa toisissa, paljon suotuisammissa historiallisissa olosuhteissa kuin SNTL:ssa ja sillä on olennaisia erikoisuuksia. Neuvostoliitto, ollessaan ainoa sosialismia rakentava maa, suoritti teollistamisen ilman minkäänlaista ulkopuolista apua nojaten yksinomaan sisäisiin voimavaroihinsa. Kansandemokratian maat suorittavat teollistamista aikana, jolloin on olemassa mahtava sosialistinen leiri. Tämän leirin maat nojaavat sosialistisessa teollistamisessa laajaan keskinäisapuun sen mitä erilaisimmassa muodossa.

Teollisuuden kaikki alat ja ennen muuta raskas teollisuus Neuvostoliiton täytyi rakentaa kiihdytetyllä vauhdilla. Kansandemokratian maat ovat vapautuneet ylivoimaisesta tehtävästä kehittää jokaisessa niistä teollisuuden kaikkia aloja. Kuuluen sosialistiseen leiriin kullakin kansandemokratian maalla on mahdollisuus luoda ja kehittää ennen kaikkea niitä teollisuusaloja, joita varten kyseisessä maassa ovat suotuisimmat taloudelliset edellytykset ja luonnon ehdot. Laajamittainen työnjako, taloudellinen keskinäisapu ja yhteistyö sosialistisen leirin valtioiden kesken edistää tämän tehtävän menestyksellistä ratkaisua.

Kansantalouden sosialistisen uudelleenrakentamisen perspektiivisuunnitelmien menestyksellisen täyttämisen tuloksena oli teollisuustuotannon sodanedellinen taso ylitetty v. 1954 mennessä: Puolassa enemmän kuin 4-kertaisesti, Unkarissa noin 3,5-kertaisesti, Tshekkoslovakiassa 2,3-kertaisesti, Bulgariassa 5-kertaisesti ja Romaniassa 2,6-kertaisesti. Teollisuustuotteiden suhteellinen osuus teollisuuden ja maatalouden kokonaistuotossa on kohonnut huomattavasti. Kaikissa kansandemokratian maissa, paitsi Bulgariassa ja Albaniassa, tuotannonvälineitä valmistavien teollisuusalojen tuotteet muodostavat enemmän kuin puolet kaikista teollisuustuotteista. Euroopan kansandemokratian maat ovat muuttuneet teollisuusvaltaisiksi maatalousmaiksi, joilla on uusimmalla tekniikalla varustettu suurteollisuus.

Puolassa on kehittynyt voimakkaasti hiili- ja kemiallinen teollisuus, musta metallurgia ja rakennusaineteollisuus. On luotu auto-, traktori- ja laivanrakennusteollisuus, keinokuitujen tuotanto ja muita tuotannonaloja. Vuonna 1954 oli teräksen tuotanto lisääntynyt henkilöä kohden vuoteen 1938 verraten 3,5-kertaisesti, sähkövoiman tuotanto enemmän kuin 5-kertaisesti, sementin noin 3-kertaisesti. Unkarissa ovat kehittyneet voimakkaasti alumiini-, koneenrakennus- ja työstökoneenrakennusteollisuus, kaivoskaluston ja maatalouskoneiden tuotanto. Romaniassa on kehitetty suuresti vuoriöljyn tuotantoa, vuoriöljynjalostusteollisuutta ja kemiallista teollisuutta. On luotu tärkeitä koneenrakennusteollisuuden aloja, kuten esimerkiksi maatalouskoneiden ja vuoriöljyteollisuuden kaluston tuotanto, laivanrakennusteollisuus ym.

Saksan Demokraattisessa Tasavallassa teollisuustuotannon kokonaismäärä oli v. 1954 miltei kaksi kertaa suurempi kuin v. 1936; Saksan kahtiajaon

¹ K. Gottwald, Neuvostoliiton Kommunistisen puolueen historiallinen XIX edustajakokous ja tehtävämme, sanomalehdessä „Pysyvän rauhan ja kansandemokratian puolesta!”, marraskuun 7 p:nä v. 1952.

aiheuttama suhteettomuus kansantaloudessa on viime vuosina huomattavasti vähennyt; tasavallassa on luotu metallurginen perusta, raskaan koneenrakennusteollisuuden ja laivanrakennusteollisuuden tuotantototeho on kasvanut, on järjestetty nykyaikaisten maatalouskoneiden tuotanto ja kemiallisten tuotteiden valmistus on lisääntynyt.

Kehittäessään ensi sijassa raskasta teollisuutta, koko kansantalouden kohottamisen ja teknillisen uudestirakentamisen perustaa, kansandemokraattiset valtiot tekevät suuria sijoituksia maatalouteen ja kevyeen sekä ravintoaineteollisuuteen laajentaakseen huomattavasti maataloustuotteiden ja tehdasvalmisteisten joukkokulutustavaroiden tuotantoa sekä kohottaakseen työtätekevien elintasoa.

Maatalouden sosialistinen uudistus. Sosialismin rakentaminen edellyttää sosialististen talousmuotojen voittoa niin kaupungissa kuin maaseudullakin. Ainoa oikea tie talonpoikaiskäsityksen ratkaisuun on, kuten SNTL:n kokemus osoittaa, talonpoikaiston perusjoukkojen siirtyminen yksilöllisestä pientaloudesta kollektiiviseen suurtalouteen. Pienten ja keskikokoisten talonpoikaistalouksien asteittainen, vapaaehtoisuuteen perustuva *tuotannollinen osuuskunnallistaminen* on sosialismia rakentaville maille objektiivisesti välttämätöntä.

Pitäen tätä lähtökohtanaan kansandemokratian maat kehittävät traktoreiden ja muiden maatalouskoneiden tuotantoa, järjestävät valtion maatiloja, joissa näkyvät sosialistisen suurtuotannon etuisuudet, perustavat kone- ja traktoriasemia, jotka turvaavat maatalouden teknillisen uudestivarustamisen. Köyhiä ja keskivarakkaita talonpoikaisjoukkoja autetaan samalla kaikin tavoin talouden kohottamisessa, suoritetaan toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on saada heidät mukaan erilaisiin hankinta-, myynti- ja tuotantosuuskuntiin.

Maatalouden sosialistisella uudistusprosessilla kansandemokratian maissa on omat erikoisuutensa. Nämä maat suorittavat talonpoikaistalouksien sosialistista uudistamista aikana, jolloin SNTL:ssa on kehittynyt sosialistinen maatalous kollektiivitalous-, kone- ja traktoriasema- ja neuvostotilajärjestelmän muodossa. Tutustuminen maatalouden sosialistisessa uudistamisessa Neuvostoliitossa saatuun kokemukseen, kollektiivitalouksien, kone- ja traktoriasemien sekä neuvostotilojen saavutuksiin esittää suurta osaa kansandemokratian maiden talonpoikaiston perusjoukkojen ohjaamisessa sosialismin tielle. SNTL:n kokemusta kollektiivitalouksien organisatorisessa ja taloudellisessa lujittamisessa, työn järjestely- ja maksumuotoja, tulojen jakomuotoja ym. käytetään laajalti hyväksi talonpoikaistalouksien tuotannollisessa osuuskunnallistamisessa.

Olellaiset erikoisuudet talonpoikaiston tuotannollisessa osuuskunnallistamisessa kansandemokratian maissa johtuvat siitä, että se tapahtuu pientalonpoikien maanomistuksen säilyessä, kun taas kollektivisointi SNTL:ssa tapahtui olosuhteissa, jolloin *koko* maa oli kansallistettu. Kansandemokratian maiden kokemus osoittaa, että

koko maan viipymätön kansallistaminen ei ole kaikissa maissa välttämätön ehto sosialismin rakentamiselle maaseudulla. Osa siitä maasta, joka agraarivallankumouksen kulussa otettiin pois tilanherroilta, jäi kansandemokratian maissa valtiolle ja osa siirtyi talonpoikien yksityisomistukseen. Koska maan osto ja myynti on kiellettyä ja sen vuokraus rajoitettua, talonpoikien yksityisen maanomistuksen säilyminen ei tällöin kuitenkaan johda maaomaisuuden keskittymiseen kapitalistisille aineksille.

Kansandemokratian maissa on olemassa kolme maataloudellisten tuotanto-osuuskuntien perustyyppiä, jotka eroavat maan ja tuotannonvälineiden yhteiskunnallistamistason sekä siitä aiheutuvien tulojen-jakotapojen puolesta. Ensiksi maanmuokkausosuuskunnat, joissa on yhteiskunnallistettu vain työ erillisten maataloudellisten tehtävien (kyntö, kylvö, toukujen hoito, elonkorjuu) suorittamiseksi maapalstoilla, jotka ovat osuuskunnan kunkin jäsenen omistuksessa. Toiseksi tuotanto-osuuskunnat, joissa on yhteiskunnallistettu tuotannonvälineet ja työ, ja maa on yhdistetty yhtenäiseksi alaksi, vaikka jääkin osuuskunnan jäsenten yksityisomistukseen. Tuotteiden perusosa tämänkaltaisissa osuuskunnissa (70—75%) jaetaan työpäiväyksikköjen mukaan ja pienempi osa maaosuuden mukaan. Kolmanneksi artellit, joissa työ, maa ja tuotannonvälineet on yhteiskunnallistettu ja tuotteiden jako suoritetaan vain työn määrän ja laadun mukaan.

Kansandemokratian maissa on nykyään siis seuraavat maanomistusmuodot: valtionomistus, osuuskunnallinen omistus ja yksityisomistus. Sosialismin täydellinen voitto maataloudessa edellyttää koko maan yhteiskunnallistamista, sen muuttamista yhteiskunnalliseksi omaisuudeksi. Koko maan yhteiskunnallistamiseen tullaan siirtymään asteittaisesti vapaaehtoisuuden pohjalla sitä mukaa kuin talonpoikaisto tuotannollisen osuustoiminnan kehittyessä ja sen korkeampien muotojen asteittaisesti levitessä vakuuttuu kokemuksesta, että kollektiivinen suurmaatalous on kiistattomasti edullisempaa kuin yksityisomistukseen perustuva pientalous.

Maatalouden sosialistinen uudistaminen tapahtuu kiihkeän luokkataistelun olosuhteissa. Suurtalolliset yrittävät kaikin keinoin ehkäistä talonpoikaistalouksien tuotannollista osuuskunnallistamista. Kansandemokraattiset valtiot, antaen kaikinpuolista aineellista apua köyhille ja keskikokoisille talouksille, suorittavat toimenpiteitä tuotanto-osuuskuntien lujittamiseksi organisatorisesti ja taloudellisesti sekä käyvät leppymätöntä taistelua suurtaalollisia vastaan.

Bulgariassa oli vuonna 1954 yli 2 700 maataloudellista työosuuskuntaa, jotka yhdistivät 52% talonpoikaistalouksista, 108 valtioniilaa ja 150 kone- ja traktori-asemaa. Maataloudessa tulee sosialistisen sektorin osalle enemmän kuin 60% viljelysmaasta. *Unkarissa* tuotanto-osuuskunnat yhdistävät 200 000 talonpoikaisperhettä ja niiden hallussa on noin 18% peltomaasta. Valtiontiloilla on yli 12% peltomaasta. *Puolassa* oli v. 1954 yli 9 300 tuotanto-osuuskuntaa, joiden hallussa oli 7,5% koko peltomaasta. Valtion maatilojen osalle tulee yli 12% koko

kylvöalasta. *Romaniassa* oli v. 1954 lopussa 5 000 kollektiivitaloutta ja osuuskuntaa, jotka käsittivät 318 000 talonpoikaistaloutta ja 1,1 miljoonaa hehtaaria pelto-
maata, mikä on yli 10%. *Tshekkoslovakiassa* on tuotanto-osuuskuntien viljelyk-
sessä noin 33% ja valtiontiloilla yli 10% peltomaasta. *Saksan Demokraattisen*
Tasavallan maataloudessa kansantiloilla oli v. 1955 4% ja maatalousosuuskun-
nilla 18% koko maatalousmaan hyötypinta-alasta.

Maaseudun sosialistisessa uudistusprosessissa kansandemokra-
tian maissa tehtiin kahdenlaisia virheitä: toisaalta joudutettiin
keinotekoisesti talonpoikaistalouksien osuuskunnallistamista ja
loukattiin osuuskuntiin liittymisessä vapaaehtoisuuden periaatetta;
toisaalta aliarvioitiin järjestelyn ja johtamisen välttämättömyyttä
osuuskuntien perustamisessa, annettiin osuuskuntien rakentamisen
tapahtua omia menojaan. Kansandemokratian maiden kommunistiset
ja työväenpuolueet käyvät taistelua näitä molempia virheitä vastaan.

Maaseudulla suoritetujen sosialististen uudistusten pohjalla
kansandemokratian maissa on saavutettu olennaista menestystä
maatalouden kehittämisessä ja talonpoikaiston hyvinvoinnin kohot-
tamisessa. Maataloustuotanto jää kuitenkin kasvussa paljon jälkeen
teollisuustuotannosta ja on riittämätön tyydyttämään kansantalou-
den ja väestön kasvaneita tarpeita.

Koko kansantalouden etujen kannalta katsoen maatalouden
jatkuvan nopean nousun varmentamisella on näin ollen suuri
merkitys. Tämän tehtävän ratkaiseminen vaatii kehittämään osuus-
kunnallistamista, lujittamaan olemassaolevia osuuskuntia organi-
satorisesti ja taloudellisesti, parantamaan valtion maatilojen työtä.

Samalla kansandemokratian maissa valtiovalta, noudattaen
yleisenä päälinjanaan maatalouden asteittaista sosialistista uudista-
mista, käyttää hyväksi vielä jäljelläolevia työtätekevän talonpojan
yksityistalouden kehitysmahdollisuuksia kohottaakseen edelleen
maataloutta. Tässä tarkoituksessa työtätekeville yksityistalonpojille
annetaan tuotannollista, teknillistä ja maatalousopillista apua,
luottoa sekä heidän taloutensa kehitystä edistetään kaupungin ja
maaseudun kauppayhteyden avulla, edullisilla ennakkosopimus-
ehdoilla ja vastaavalla verotus- ja hankintapolitiikalla.

Kaikki tämä edistää maatalouden nousua sekä työväenluokan ja
talonpoikaiston liiton lujittamista.

Työtätekevien aineellisen hyvinvoinnin ja kulttuuritason kohoaminen. Sosialistinen rakennustyö kansandemokratian maissa tuo mukanaan työtätekevien aineellisen hyvinvoinnin ja kulttuuritason jatkuvan kohoamisen. Siinä näkyy sosialismin taloudellisen peruslain vaikutus. Teollisuuden nopean nousun tuloksena jo vuosina 1948—1949 kansandemokratian maissa oli hävitetty työttömyys niin kaupungissa kuin maaseudullakin. Vuodesta toiseen kasvaa sosialistisissa tuotantolaitoksissa toimivien työläisten lukumäärä. Jatkuvasti ja nopeasti kasvaa kansantulo. Kansantulo on tilanherrojen ja suurkapitalistien luokkien tultua hävitetyiksi käytetty työtätekevien hyvinvoinnin kohottamiseen ja sosialistisen laajennetun uusintamisen edistämiseen kaupungissa ja maaseudulla.

Työläisten ja toimihenkilöiden reaalipalkka ja talonpoikien reaalitytulot kasvavat järjestelmällisesti. Suuri merkitys väestön reaalitytulojen lisäämisessä on kansan kulutustarvikkeiden hintojen alentamisella. Olennaisena tekijänä työtätekevien reaalitytulojen kohottamisessa on asunovuokran alentaminen ja muun kunnallisen palvelun tekeminen halvemmaksi. Työtätekevien aineellinen hyvinvointi kohoaa myös työläisten ja toimihenkilöiden sosiaalisen vakuutuksen voimaansaattamisen, maksuttoman opetuksen ja lääkintähuollon sekä laajan parantola- ja lepokotiverkoston muodostamisen tuloksena.

Kansantulo lisääntyi sodanedellisiin vuosiin verraten Puolassa v. 1954 enemmän kuin kaksinkertaisesti, Bulgariassa v. 1953 86,7%:lla, Tshekkoslovakiassa v. 1954 noin kahdella kolmanneksella.

Puolassa olivat maatalouden ulkopuolella työskentelevän väestön reaalitytulot henkilöä kohti v. 1953 40% suuremmat kuin välittömästi sotaa edeltäneinä vuosina. Maalaisväestön reaalitytulot henkilöä kohti ylittivät vuoden 1938 tason 75%:lla. Unkarissa oli vuoden 1954 ensimmäisellä puoliskolla tehdastyöläisten reaalipalkka 57% korkeampi vuoden 1938 tasoa; talonpoikaisperheen reaalitytulot olivat 50% korkeammat kuin vuonna 1938. Väestön reaalitytulojen lisääntyminen johtaa työtätekevien kulutuksen olennaiseen lisääntymiseen. Romaniassa työläisperheen kulutus oli vuonna 1953 lisääntynyt vuoteen 1938 verraten: leivän osalta 20%, sokerin 48%, kasvisrasvojen 164%. Romanian talonpoikaiston rukiin ja vehnän kulutus henkilökohtaisiin tarpeisiin lisääntyi samassa ajassa 50%:lla. Työläisten ja toimihenkilöiden reaalipalkka oli Bulgariassa v. 1953 38% vuoden 1939 tasoa korkeammalla. V. 1954 kansandemokratian maiden työtätekevien reaalitytulot lisääntyivät edelleen.

Sosialismin rakentaminen on erottamattomasti sidottu kulttuuri-vallankumoukseen. Mitä laajimmat työtätekevien joukkojen kerrokset pääsevät osallisiksi kulttuurista ja tiedoista. Vallankumous teki lopun porvariston ja tilanherrojen yksinoikeudesta sivistykseen ja kulttuuriin. Koko kansa on päässyt osalliseksi sivistyksestä ja kulttuurista. Uusi sosialistinen sivistyneistö muodostuu nopeaa vauhtia. Samoin kasvaa insinööri- ja teknikkokunta.

Kansandemokratian maat, joiden kansat ovat antaneet huomattavan panoksen maailmankulttuuriin, luovat uutta, sisällöltään sosialistista ja muodoltaan kansallista kulttuuria käyttäen kaikinpuolisesti hyväksi kansojensa aikaisemman edistyksellisen kulttuurin rikasta perintöä. SNTL:n sosialistinen kulttuuri, joka on luonteeltaan syvästi kansainvälistä, vaikuttaa suuresti kansandemokratian maiden kansallisen kulttuurin kehitykseen. Sosialistisen leirin maiden välisen laajan kulttuuriyhteistoiminnan kehittymisen tuloksena nämä maat rikastavat toistensa kulttuuria.

Romaniassa lisääntyi lukuvuotena 1953/54 oppilaiden lukumäärä seitsemänluokkaisissa kouluissa sodanedelliseen lukuvuoteen 1938/39 verraten 4,7-kertaisesti, keskikouluissa enemmän kuin 4-kertaisesti ja korkeakouluissa enemmän kuin 2,2-kertaisesti — 29 000:sta 64 300:aan, lukuun ottamatta kirjeopiskelijoita, joita oli 19 000.

Vanhassa Puolassa oli lukuvuotena 1937/38 28 korkeakoulua ja niissä 48 000 opiskelijaa, joiden joukossa ei ollut enempää kuin 5% työläisten ja 9%

talonpoikien lapsia. Vuonna 1953 Puolassa oli 83 korkeakoulua; niissä opiskeli 134 000 ylioppilasta, joiden valtava enemmistö oli työläisten ja talonpoikien lapsia.

Unkarissa oli lukuvuonna 1954/55 keskikoulujen oppilaiden lukumäärä 3 kertaa ja ylioppilaiden lukumäärä 4 kertaa suurempi kuin sodan edellisenä vuonna.

Vuonna 1938 oli koko Tshekkoslovakiassa 9 korkeakoulua ja niissä ylioppilaita yhteensä 19 000. Nykyään on Tshekkoslovakiassa 40 yliopistoa, joissa ylioppilaita 47 900. Albaniassa oli alkeiskoulun oppilaiden lukumäärä v. 1954 kasvanut vuoteen 1938 verraten enemmän kuin 2,6-kertaiseksi, ja keskikoulujen oppilaiden lukumäärä — 7,7-kertaiseksi.

Sosialistisen rakennustyön menestys kansandemokratian maissa ovat uutena todistuksena siitä, että sosialistisella talousjärjestelmällä on kiistattomia etuisuuksia kapitalistiseen järjestelmään verraten.

LYHYITÄ YHTEENVETOJA

1. *Kansandemokraattinen vallankumous Keski- ja Kaakois-Euroopan maissa ratkaisi kehityksensä ensimmäisessä vaiheessa porvarillis-demokraattisen vallankumouksen tehtävät. Vallankumouksen imperialisminvastainen luonne ilmeni siinä, että se vapautti näiden maiden kansat imperialismin ikeestä ja turvasi niille Neuvostoliiton ja koko sosialistisen leirin avulla kansallisen itsenäisyyden. Vallankumouksen feodalisminvastainen luonne ilmeni yhteiskunta- ja valtiojärjestelmän laajana demokratisointina, monarkian kumoamisena siellä, missä se oli olemassa, vallankumouksellisten agraariuudistusten suorittamisena — tilanherrojen maat pakkoluovutettiin ja jaettiin maattomien ja vähämaisten talonpoikien kesken. Sitä mukaa kun ratkaistiin feodalisminvastaiset tehtävät porvarillis-demokraattinen vallankumous muuttui kehityessään sosialistiseksi, mikä ilmeni suuren ja keskisuuren teollisuuden, kulkulaitoksen, pankkien, ulkomaankaupan ja kotimaisen tukkukaupan sosialistisena kansallistamisena. Kansandemokraattinen valtio alkoi täyttää menestyksellisesti proletariaatin diktatuurin tehtäviä.*

2. *Kansandemokratian maiden talousjärjestelmässä on kapitalismista sosialismiin johtavalla siirtymäkaudella kolme taloudellista perusmuotoa: sosialistinen, pientavaratuotannonlinen ja kapitalistinen. Johtava osuus on sosialistisella talousmuodolla. Pitäen lähtökohtanaan objektiivisia taloudellisia lakeja ja nojaten sosialistiseen sektoriin taistelussa kapitalistisia aineksia vastaan kansandemokraattiset valtiot noudattavat sosialismin rakentamisen politiikkaa.*

3. *Euroopan kansandemokratian maiden sosialistinen teollistaminen on ratkaiseva ehto sosialismin rakentamiselle ja kansan hyvinvoinnin kohoamisen turvaamiselle. Sosialististen talousmuotojen etuisuuksien, sosialistisen leirin sisäisen keskinäisavun ja yhteistyön ansiosta kansandemokratian maat*

kulkevat nopeasti eteenpäin teollisen kehityksen tietä turvaten ensi sijassa raskaan teollisuuden kehityksen.

4. *Sosialismin voiton saavuttamiseksi Euroopan kansandemokratian maissa on välttämätöntä maatalouden sosialistinen uudistus. Talonpoikaistalouksien sosialistinen uudistus tapahtuu näissä maissa niiden tuotannollisen, vapaaehtoisuuteen perustuvan asteittaisen osuuskunnallistamisen tietä maan jäädessä talonpoikien yksityisomistukseen. Koko maan yhteiskunnallistaminen tulee olemaan tuotanto-osuuskuntien korkeimpien muotojen kehittämisen tulosta. Maatalouden kohoaminen saadaan aikaan kehittämällä edelleen tuotannollista osuuskunnallistamista, sosialistisen teollisuuden antaessa yhä suurempaa apua, sekä käyttämällä hyväksi olemassaolevia mahdollisuuksia talonpojan yksityistalouden kehittämiseksi.*

5. *Sosialismin rakentaminen Euroopan kansandemokratian maissa johtaa työtätekevien aineellisen aseman ja kulttuuritason huomattavaan kohoamiseen. Näissä maissa on hävitetty työttömyys, ja työläisten reaali-palkka ja talonpoikien reaali-tulot lisääntyvät.*

XLII LUKU

KIINAN KANSANTASAVALLAN TALOUDELLINEN JÄRJESTELMÄ

Kiinan kansanvallankumouksen edellytykset. Ennen kansanvallankumouksen voittoa Kiina oli takapajuinen maatalousmaa, joka oli orjuuttavassa riippuvaisuudessa imperialistisista valloista. Kiinan talouselämä oli luonteeltaan puoleksi feodaalista ja puoleksi siirtomaataloutta.

Puolifeodaalisen luonteen antoi talouselämälle feodaalitalanherrojen maanomistuksen vallitsevuus ja talonpoikaiston puolifeodaaliset riistämismenetelmät, mikä oli pääsyynä maan lamatilaan, takapajuisuuteen ja oikeudettomuuteen. Maanviljelysmenetelmät olivat alkeellisia. Tilanherrat eivät tavallisesti harjoittaneet suur-taloutta, vaan antoivat maan vuokralle talonpojille pieninä palktoina. Vuokraus oli levinnein muoto talonpoikien maankäytössä ja vallitsevana oli tällöin maan vuokraus määrättömäksi ajaksi ja ainiaaksi. Esikapitalistiset maankoron muodot: työllämaksu-, tuote- ja rahakorko olivat levinneet mitä laajimmalle.

Puoleksi siirtomaatalouden luonteen antoi talouselämälle se, että siinä isännöivät pitkän aikaa ulkomaiset imperialistit. Toisaalta ulkomaisen imperialismin tunkeutuminen nopeutti feodaalisten suhteiden rappeutumisprosessia; toisaalta imperialismi, jolle feodalismiin jäännösten säilyminen Kiinassa oli edullista, sopi feodaalisten

voimien kanssa ja pidätti kiinalaisen kapitalismin kehitystä. Kiinassa hallinnut tilanherrojen ja comprador-porvariston joukkio auttoi kaikin tavoin ulkomaisten monopoliyrytysten tunkeutumista maan talouselämään. Vaikka kapitalismi jossain määrin kehittyikin, se ei tullut Kiinan tärkeimmäksi talousmuodoksi.

Kiina pysyi aina vallankumoukseen asti maana, jossa kapitalismin kehitystaso oli äärimmäisen alhainen. Nykyaikaista tyyppiä oleva teollisuus, varsinkin raskas teollisuus, oli kovin heikosti kehittyynyttä. Ulkomaiset monopoliyrytykset jarruttivat teollisuuden, varsinkin tuotannonvälineitä valmistavien teollisuudenalojen kehitystä ja pitivät maata teknillisen ja taloudellisen takapajuisuuden tilassa. Nykyaikaisia teollisuuslaitoksia oli vain harvoilla rannikkoseuduilla ja maan koillisosassa, kun sitä vastoin muu osa valtavan suuresta maasta ei juuri lainkaan tuntenut koneteollisuutta. Nykyaikaista tyyppiä olevan teollisuuden tuotanto teki Kiinassa ennen vallankumousta vain 17% teollisuuden ja maatalouden kokonais-tuotannosta. Valtaosan teollisuustuotteista tuottivat pienet käsityö-liikkeet ja manufaktuurit. Ja samalla tavarataloudellisten suhteiden kehittyminen kaupungissa ja maaseudulla kärjisti suunnattomasti talonpoikaiston puolifeodaalisten riistämismuotojen sietämätöntä painoa. Palkkatyön käytön leviäminen synnytti suurilukuisia proletaarijoukkoja kaupungissa ja maaseudulla.

Tilanherroilla, jotka muodostivat 4—5% Kiinan maaseutuväestöstä, oli hallussaan enemmän kuin puolet koko maasta; köyhillä ja keskivarakkailla talonpojilla, jotka muodostivat 90% maaseutuväestöstä, oli hallussaan vain 30% koko maasta. Talonpojat vuokrasivat maan *osaviljelyksen* pohjalla maksaen tilanherralle maan ja kaluston vuokrana 50—70% korjaamastaan sadosta. Talonpoikien perusjoukon, köyhien ja keskivarakkaiden talonpoikien, oli pakko ottaa tilanherroilta ja koronkiskureilta lainaa rahassa ja luonnossa. Lähes 60% kaikista talonpoikaistalouksista turvautui vakituisesti koronkiskurien „apuun” voidakseen maksaa verot, ja noin puolet talonpojista eli alituudessa elintarvikkeiden puutteessa, mikä pakotti heidät lainaamaan niitä rikkailta. Koronkiskurit ja tilanherrat perivät lainoista suunnattoman koron.

Kiinan riippuvaisuus imperialistivalloista, ensi tilassa Englannista, Japanista ja Amerikan Yhdysvalloista, lisääntyi yhä. Ulkomaisia pääomia oli teollisuudessa lähes 75% sijoitettujen pääomien kokonaissummasta, eikä kansallisen pääoman osalle tullut tästä summasta 25% enempää. Alkaen XX vuosisadan 30-luvulta johtavan aseman valtasi Kiinassa Amerikan imperialismi. USA:n osalle tuli v. 1936 23% ja v. 1946 53% Kiinan ulkomaankauppavaihdosta. Amerikkalaiset monopolistit valvoivat teollisuutta, ulkomaan- ja kotimaankauppaa sekä rahataloutta.

Jo viime vuosisadan keskivaiheilla, jolloin kapitalistiset vallat alkoivat tunkeutua laajassa mitassa Kiinaan, maata hallinnut feodaalitalanherrain luokka osoittautui täysin kykenemättömäksi puolustamaan valtiota ulkoisilta vihollisilta. Tuloksena oli, että sellainen valtavan suuri maa kuin Kiina tosiasiallisesti menetti riippumattoman valtion aseman.

Maan talouselämän puoleksi feodaalinen ja puoleksi siirtomaaluonne määräsi Kiinan väestön luokkarakenteen.

Tilanherrat olivat taantumuksellisin riistäjaluokka. He olivat Kiinan kansaa orjuuttaneiden ulkomaisten imperialistien tärkein tuki.

Talonpoikaisto on suurilukuisin luokka Kiinassa. Tavarasuhteiden tunkeutuessa maaseudulle talonpoikaiston keskuudessa tapahtui luokkakajakautuminen. Kansanvallankumouksen voiton aattona päivätyöläiset (maattomat) ja köyhät (vähämaiset) talonpojat muodostivat lähes 70%, keskitalonpojat 20% ja suurtalolliset 5—6% maaseutuväestöstä. Talonpoikaiston perusjoukot, jotka kärsivät kovasti imperialismiin ja feodalismiin ikeestä, tunsivat syvää vihaa sortajiaan kohtaan.

XX vuosisadalla kapitalismin kehittyessä Kiinassa yhteiskuntaelämän areenalle astuivat feodaalitalanherrojen ja talonpoikaiston rinnalle uudet luokat: porvaristo ja proletariaatti.

Porvaristo oli olemassaolonsa alusta alkaen taloudellisesti suuresti riippuvainen ulkomaisista imperialisteista. *Comprador*-suurporvaristo oli läheisessä yhteydessä feodaaliseen maanomistukseen ja ulkomaisiin imperialisteihin, pääasiassa amerikkalaisiin, englantilaisiin ja japanilaisiin. Se toimi välittäjänä ulkomaisten imperialistien ja Kiinan markkinoiden välillä ja keskitti käsiinsä huomattavia rikkauksia, jotka oli hankittu työläis- ja talonpoikaisjoukkojen armottomalla riistolla. Kuomintangilaisjoukkion herruuden aikana maan talouselämässä tärkeimmät asemat valtasi käsiinsä vähäinen monopolistiryhmä, joka käytti laajassa mitassa valtiovaltaa maan rosvoamisessa (ns. „virkevallan pääoma”).

Kapitalistiluokan toisen osan muodosti *kansallinen* (suurimalta osaltaan keskivarakas) *porvaristo*. Koska ulkomaiset imperialistit jarruttivat kaikin tavoin kotimaisen teollisuuden kehitystä, kansallinen porvaristo oli oppositiossa ulkomaisia imperialisteja ja *comprador*-porvaristoa vastaan.

Maalaisporvaristo — suurtilalliset — käyttivät laajassa mitassa palkkatyövoimaa (maatyöläisiä), soveltaen rinnakkaisesti sekä kapitalistisia että puoleksi feodaalisia menetelmiä talonpoikaiston riistämässä.

Sangen suurilukuisen väestökerroksen muodosti *kaupungin pikkuporvaristo* (kotiteollisuuden harjoittajat, käsityöläiset, pikku-kauppiat), jonka keskuudessa kasvoi tyytymättömyys imperialistista orjuutusta ja feodaalista sortoa vastaan.

Teollisuusproletariaattia oli kansanvallankumouksen voiton aattona noin 4 miljoonaa henkeä. Monimiljoonaisia proletaarien ja puoliproletaarien joukkoa oli tehdasteollisuuden lisäksi talouden muilla aloilla. Niitä olivat satamissa ja kaupungeissa työskentelevät lastaus-, purkaus- ja kuljetustyöläiset (kulit ja rikshanvetäjät), maankaivaustöitä suorittavat työläiset ja maatalousproletariaatti (päivätyöläiset), joita ennen vallankumousta laskettiin olevan useita kymmeniä miljoonia ihmisiä. Teollisuusproletariaatti, joka on työtätekevien joukkojen järjestynein ja tietoisin etujoukko,

vaikutti XX vuosisadan 20-luvulta alkaen ratkaisevasti maan poliittiseen elämään.

Ensimmäisen maailmansodan jälkeen Venäjän Lokakuun Suuren sosialistisen vallankumouksen vaikutuksesta Kiinassa syntyi laajamittainen imperialismi- ja feodalisminvastainen vallankumousliike, joka oli yhteydessä työväenliikkeen nopeaan nousuun. Kiinan vallankumouksesta, jonka suuntana oli imperialistisen ja feodalistisen sarron kukistaminen, tuli maailmanvallankumouksen osa.

Kiinan vallankumouksen luonne. Kiinan kansanvallankumouksella, joka saavutti voiton v. 1949, oli syvät historialliset juurensa. Muukalaiset imperialistit ja tilanherrojen ja comprador-porvariston valtio olivat pitkän aikaa ryöstäneet ja sortaneet Kiinan kansaa. Imperialistinen sorto ja feodaaliset riistomenetelmät kärjistikivät luokkaristiriidat äärimmilleen ja johtivat maan taloudellisen ja poliittisen romahduksen partaalle. Ainoana ulospääsynä muodostuneesta tilanteesta oli kansanvallankumous.

Maan asema puolisiirtomaana ja puolifeodaalisten suhteiden vallallaolo aiheutti sen, että Kiinan kansanvallankumouksella oli ensi vaiheessaan *kansallisen vapautuksen, porvarillis-demokraattisen* vallankumouksen luonne. Perusristiriitoja, joiden pohjalla tämä vallankumous puhkesi ja kehittyi, olivat toisaalta Kiinan kansan ja ulkomaisen imperialismi välinen ristiriita ja toisaalta kansanjoukkojen ja feodalismien välinen ristiriita. Kiinan vallankumouksen päävihollisia olivat imperialismi ja feodalismien voimat, jotka toimivat kiinteänä liittona. Sen vuoksi vallankumouksen tuli suorittaa kaksi erottamattomassa yhteydessä olevaa tehtävää: ensiksi kukistaa ulkomaisen imperialismi sorto ja toiseksi kukistaa kotimaisten feodaalitalanherrojen sorto. Siten Kiinan porvarillis-demokraattinen vallankumous oli alusta pitäen *imperialisminvastainen ja feodalisminvastainen* vallankumous.

„Porvarillis-demokraattinen vallankumous Kiinassa”, sanoi J. V. Stalin v. 1927, „on feodalismien jäännöksiä vastaan suunnatun taistelun ja imperialisminvastaisen taistelun yhdistämistä”¹.

Kiinan kansanvallankumouksen liikkeellepanevina perusvoimina olivat työväenluokka ja talonpoikaisto. Työväenluokka ja sen johtama talonpoikaisto muodostivat vallankumouksen pääarmeijan, joka varmisti Kiinan kansalle voiton sen ulkoisista ja sisäisistä vihollisista. Vallankumoustaistelun kulussa muodostui kansandemokraattinen yhteisrintama, johon yhtyivät työväenluokka, talonpoikaisto, kaupungin pikkuporvaristo, kansallinen porvaristo, maan kaikki demokraattiset voimat. Kiinan kansan vallankumouksellista taistelua johti Kiinan Kommunistinen puolue, joka pitää ohjeanaan marxismin-leninismin teoriaa soveltaen tätä teoriaa luovalla tavalla maansa oloissa ja käyttäen hyväkseen Neuvostoliitossa voittaneen vallankumouksen kokemusta.

¹ J. V. Stalin, Kiinan vallankumous ja Kominternin tehtävät, Teokset, 9. osa, ss. 286—287. (Suom. s. 309.)

Kiinan kansanvallankumouksen historiallinen erikoisuus on siinä, että se kehittyi kapitalismin yleisen kriisin oloissa, jolloin kapitalismin maailmanjärjestelmä elää rappeutumiskauttaan ja sen tilalle astuu sosialistinen järjestelmä ja on olemassa Neuvostoliiton johtama sosialismin leiri. Näissä olosuhteissa Kiinan vallankumous ei muodostunut vallankumoukseksi, joka pystyttää porvariston diktatuurin ja avaa vapaamman tien kapitalismin kehitykselle, vaan siitä tuli *uudentyyppinen* porvarillis-demokraattinen vallankumous, joka kehittyy kasvaessaan *sosialistiseksi* vallankumoukseksi. Kiinan Kommunistinen puolue piti lähtökohtanaan sitä, että nykyajan kansainvälisessä tilanteessa Kiina välttää porvarillis-demokraattisen vallankumouksen tuloksena kapitalistisen kehitystien ja lähtee ei-kapitalistiselle, ts. sosialistiselle tielle.

Kehittäen Leninin oppia siirtomaavallankumousten luonteesta kapitalismin yleisen kriisin aikakaudella ja porvarillis-demokraattisen vallankumouksen kasvamisesta sosialistiseksi vallankumoukseksi Mao Tse-tung kirjoitti: „Kiinan Kommunistisen puolueen johtama vallankumouksellinen liike kokonaisuudessaan on yhtenäistä vallankumouksellista liikettä, joka käsittää sekä demokraattisen vallankumouksen vaiheen että sosialistisen vallankumouksen vaiheen. Nämä ovat luonteeltaan kaksi erilaista vallankumouksellista prosessia, ja vasta kun ensimmäinen niistä on suoritettu, voidaan ryhtyä suorittamaan toista. Demokraattinen vallankumous on sosialistisen vallankumouksen välttämätöntä valmistelua ja sosialistinen vallankumous taas demokraattisen vallankumouksen väistämätön kehityssuunta. Kaikkien kommunistien lopullisena päämääränä taas on käydä kaikin voimin taistelua sosialistisen yhteiskunnan ja kommunistisen yhteiskunnan lopulliseksi rakentamiseksi”¹.

Lähes kolmen vuosikymmenen ajan maan kansanjoukot kävivät Kommunistisen puolueen johtaman työväenluokan johdolla sitkeää aseellista taistelua ulkomaista imperialismia ja feodaalien ja comprador-porvariston herruutta vastaan.

Pitkällisessä imperialismi- ja feodalisminvastaisessa taistelussa Kiinan kansa muodosti laajoja vallankumouksen tukikohtia, joiden alueella se pystytti yhteisrintaman kansandemokraattisen vallan, pani toimeen perinpohjaisia sosiaalisia uudistuksia saaden runsaasti vallankumoukokemusta ja loi vähitellen mahtavan vallankumouksellisen kansanarmeijan, joka saavutti voiton v. 1949. Vallankumouksen porvarillis-demokraattisessa vaiheessa Kiinan vallankumous ratkaisi menestyksellisesti tehtävänsä: proletariaatin johtamat kansanjoukot kukistivat ulkomaisen imperialismi-herruuden, feodaalitalanherrojen ja monopolistisen comprador-suurporvariston vallan, pystytettiin kansandemokraattinen tasavalta ja suoritettiin vallankumouksellisia agraariuudistuksia.

¹ Mao Tse-tung, Kiinan vallankumous ja Kiinan Kommunistinen puolue, Valitut teokset, 3. osa, ss. 180—181.

Sitä mukaa kun porvarillis-demokraattisen vallankumouksen tehtävät tulivat ratkaistuiksi, vallankumous kasvoi sosialistiseksi vallankumoukseksi, siirryttiin sosialististen uudistusten tielle.

Kiinan Kansantasavalta on *kansandemokraattinen valtio, jonka johdossa on työväenluokka ja jonka perustana on työläisten ja talonpoikien liitto*. Vallankumouksen sosialistisessa vaiheessa kansandemokraattinen valta ryhtyi menestyksellisesti täyttämään proletariaatin diktatuurin tehtäviä. Kansandemokraattinen valta aloitti sosialismin perustojen laajamittaisen rakentamisen, suorittaen samanaikaisesti loppuun demokraattisen vallankumouksen tehtävät. Kiina astui sosialismiin johtavaan *siirtymiskauteen*.

Kiinan vallankumouksen mitä suurin merkitys on siinä, että se avasi sosialismiin johtavan kehitystien valtavan suurelle maalle, jonka talous oli äärimmäisen takapajuista ja jossa vallitsevina olivat puoleksi feodaalisen ja puoleksi siirtomaatalouden muodot. Se on Kiinan Kansantasavallan taloudellisen kehityksen tärkein erikoisuus Euroopan kansandemokratian maihin verraten. Uusissa historiallisissa olosuhteissa Kiina on saanut mahdollisuuden menestykselliseen sosialistiseen rakennustyöhön. Nojaten sosialismin leirin apuun ja monimiljoonaisten kansanjoukkojen tukeen kansanvalta on lyhyessä ajassa pannut toimeen mitä syvällisimpiä vallankumouksellisia uudistuksia Kiinan talouselämässä ja johtanut maan ei-kapitalistiselle tielle, sosialismin rakentamisen tielle.

Vallankumoukselliset uudistukset maataloudessa. Sosialistinen kansallistaminen. Kiinan Kansantasavallassa suoritettujen perusteellisten sosiaalisten ja taloudellisten uudistusten joukossa on valtava merkitys agraariuudistuksilla.

Vallankumoussodan kuluksa ja sittemmin v. 1950—1952 agraariuudistuksia suoritettaessa tehtiin loppu feodaalisesta maanomistuksesta ja hävitettiin feodaalinen riisto.

Vuonna 1950 Kiinan Keskuskansanhallitus hyväksyi „Lain agraariuudistuksista”. Sen perusteella pakkoluovutettiin korvauksetta tilanherrojen maaomaisuudet ja takavarikoitiin kirkkojen ja luostareiden maat. Tilanherroilta pakkoluovutettiin myös työjuhdat, maatalouskalusto ja liiat rakennukset. Pakkoluovutetut maat ja muut tuotannonvälineet jaettiin talonpoikien kesken henkilöluvun perusteella iästä, sukupuolesta ja kansallisuudesta riippumatta. Pääosan tilanherrojen maasta ja kalustosta saivat maattomat ja vähämaisot talonpojat. Talonpojat vapautettiin kaikista tilanherroille maksettavista maanvuokrarästeistä ja koronkiskureille suoritettavista lainanmaksuista.

Kansanvalta pani agraariuudistukset toimeen laajojen talonpoikaisjoukkojen aktiivisesti ottaessa niihin osaa. Vuoden 1953 alkuun mennessä agraariuudistukset oli viety päätökseen koko maassa (muutamia harvoja vähemmistökansallisuuksien asumia seutuja lukuunottamatta) alueella, jonka maaseutuväestö käsitti noin 450 miljoonaa ihmistä. Maattomat ja vähämaisot talonpojat saivat 47 miljoonaa hehtaaria viljelymaata. Samalla tehtiin loppu

vanhasta feodaalisesta verojärjestelmästä, jonka vallitessa maaseudulla kannettiin monia erilaisia valtion ja paikallisia veroja ja perittiin ne sitä paitsi asukkailta moniksi vuosiksi eteenpäin.

Agraariuudistukset johtivat Kiinassa tilanherrojen luokan hävittämiseen. Tilanherrojen maanomistuksen tilalle tuli voimaan pientalonpoikien yksityinen maanomistus. Maatalouden tuotantovoimat vapautettiin aikansaeläneiden feodaalisten suhteiden kammitoista. Siten raivattiin tie Kiinan valtavan teollistamistehtävän ratkaisuun.

Pannessaan toimeen agraariuudistuksia, jotka veivät päätökseen porvarillis-demokraattisen vallankumouksen, kansandemokraattinen valta lähti samanaikaisesti sosialististen uudistusten tielle. Niitä ovat ennen kaikkea suurteollisuuden ja pankkien sosialistinen kansallistaminen: monopolistiselle comprador-porvaristolle kuuluneet kaikki teollisuus- ja kaupparytykset, pankit, kulkuvälineet ym. omaisuus takavarikoitiin ja siirrettiin kansanvaltion omistukseen.

Kumottiin kaikki vieraiden valtioiden kanssa solmitut epätasa-arvoiset sopimukset ja kaikki vanhat tullilait sekä asetukset, joiden perusteella ulkomaiset imperialistit olivat rosvonneet Kiinan kansaa ja estäneet kotimaisen teollisuuden kehitystä. Suurin osa ulkomaiselle pääomalle kuuluneista teollisuusyrityksistä takavarikoitiin. Ulkomaankauppa otettiin valtion valvontaan. Kiina vapautui lopullisesti imperialistisesta orjuutuksesta.

Erikoista siinä sosialistisessä kansallistamisessa, jonka kansandemokraattinen valta toteutti Kiinassa, on se, että se ei koskenut kansallisen, enemmistöltään keskivarakkaan, porvariston omaisuuteen.

Sosialistisen kansallistamisen tuloksena Kiinassa luotiin valtion sosialistinen sektori, joka on kansandemokraattisen valtion tärkein taloudellinen tuki taloudellisessa ja kulttuurirakennustyössä.

Talousmuodot ja luokat Kiinan Kansantasavallassa siirtymiskaudella. Vallankumouksellisten agraariuudistusten ja sen tuloksena, että kansantalouden avainasemat siirtyivät koko kansan haltuun, Kiinan talouselämässä tapahtui perinpohjaisia muutoksia. Entisen puoleksi feodaalisen ja puoleksi siirtomaatalouden tilalle on tullut muodoiltaan moninainen siirtymiskauden talous, jolla Kiinassa on useita erikoisuuksia.

Kiinan Kansantasavallan muodoiltaan moninaisessa taloudessa on johtava osuus *sosialistisella sektorilla*. Sosialistinen sektori käsittää ensiksikin valtionomistukseen perustuvat tuotantolaitokset ja toiseksi osuuskunnalliseen omistukseen perustuvat tuotantolaitokset.

Valtion omaisuutta ovat kansandemokratian kansallistamat tuotantolaitokset, jotka aikaisemmin olivat comprador-porvariston ja ulkomaisten kapitalistien omistuksessa, sekä tuotantolaitokset, jotka valtio on perustanut vallankumouksen voiton jälkeen: tehtaات, kaivokset ja voimalaitokset, rautatiet ja muut liikennealat, yhteysvälineet yms. Maan uumenet, vedet sekä valtion metsät,

esikaupunkialueiden maat, uudismaat ja muut luonnonrikkauudet ovat samoin valtion omaisuutta ja kuuluvat koko kansalle. Maatalouden alalla ovat valtion omaisuutta valtion järjestämät kone- ja traktori-asetat, koneidenvuokrausasemat ja maanviljelysteknilliset neuvonta-asetat sekä valtion maataloudelliset tuotantolaitokset (valtiontilat). Kiertokulun piirissä kuuluvat valtiolle ne kauppalaitokset, joilla on ratkaiseva osuus tukkukaupassa. Valtion käsissä on miltei koko ulkomaankauppa ja miltei koko pankkitoimi.

Sosialistinen taloussektori käsittää edelleen osuuskunnalliset tuotantolaitokset, jotka kokonaan perustuvat työtätekevien joukkojen yhteisomistukseen. Siihen kuuluvat hankinta- ja myyntiosuuskunnat, kulutus- ja luotto-osuuskunnat, korkeampaa tyyppiä olevat maataloudelliset tuotanto-osuuskunnat (kollektiivitaloudet) ja osa kotiteollisuudenharjoittajien tuotanto-osuuskunnista, joissa kaikki tuotannonvälineet ovat niiden jäsenen osuuskunnallista omaisuutta. Hankinta- ja myyntiosuuskunnat ovat valtionkaupan johtavan vaikutuksen alaisena ja lujittavat taloudellisia suhteita talonpojan pientavaratalouden ja valtion sosialistisen talouden välillä sekä vakaannuttavat suunnitelmallisuutta talonpoikien huoltamisessa teollisuustavaroilla samoin kuin valtion suorittamissa viljan, puuvillan ja muiden raaka-aineiden ostoissa teollisuutta varten. Luotto-osuustoiminta on yhteydessä Valtion kansanpankkiin, joka ohjaa sitä ja auttaa sitä rahavaroilla. Kansandemokraattinen valtio auttaa kaikin tavoin yksityistalonpoikien ja käsityöläisten tuotannon osuustoiminnan kehitystä edistäen sen alimpien muotojen asteittaista muuttumista korkeammiksi muodoiksi.

Sosialistisen talousmuodon suhteellinen osuus teollisuudessa ja kaupassa kasvaa nopeasti. V. 1949 valtion tuotantolaitosten osalle tuli 34% teollisuustuotannosta, valtion ja yksityisyrittäjien yhteisten tuotantolaitosten osalle — 2% ja yksityisyrittäjien tuotantolaitosten osalle 63%. V. 1954 valtion tuotantolaitosten osuus maan koko teollisuustuotannosta nousi 59 prosenttiin, valtion ja yksityisyrittäjien yhteisten tuotantolaitosten osuus 12,3 prosenttiin, jota vastoin yksityisyrittäjien tuotantolaitosten osuus supistui 24,9 prosenttiin. Valtion ja osuuskuntien osuus tukkukaupassa oli v. 1954 89%.

Viisivuotissuunnitelman mukaan valtion ja osuustoimintajärjestöjen osuus vähittäiskauppavaihdossa kasvaa 34 prosentista v. 1952 55 prosenttiin v. 1957.

Valtio valvoo koko ulkomaankauppaa ja on keskittänyt käsiinsä enemmän kuin 90% kaikesta vienti- ja tuontiliikkeestä, mihin sisältyy kokonaisuudessaan SNTL:n ja kansandemokratian maiden kanssa käyty kauppa. Valtion kansanpankilla on yksinoikeus setelien liikkeelle laskemiseen ja sen valvonnassa on yli 90% kaikista talletuksista ja lainoista.

Vuonna 1950 laadittiin ensimmäisen kerran Kiinan historiassa yhtenäinen valtionbudjetti, jolla on reaalin perusta. Vuodesta 1951 budjetti on täytetty niin, että tulot ylittävät menot. Vuonna 1955 myönnettiin enemmän kuin 60% budjettivaroista taloudelliseen rakennustyöhön sekä sosiaalisin, kulttuuri- ja valistustarpeisiin. Teollisuutta varten myönnettyistä vuoden 1955 budjettivaroista suunnattiin enemmän kuin 89% raskaaseen teollisuuteen.

Vuoden 1954 loppuun mennessä oli myynti- ja kulutusosuuskuntiin liittynyt 172 miljoonaa henkeä. Luotto-osuustoimintaa maaseudulla edustavat maataloudelliset luotto-osuuskunnat, luottotoimintaa harjoittavat keskinäisapuryhmät ja hankinta- ja myyntiosuuskuntien yhteydessä olevat luotto-osastot. Vuoden 1955 keväällä maassa oli 150 000 luotto-osuuskuntaa, joissa oli yli 90 miljoonaa jäsentä. Kaikki luotto-osuustoiminnan muodot kehittyvät nopeasti.

Sosialistinen sektori on koko kansantalouden johtava voima. Se on se perusta, johon nojaten kansandemokraattinen valtio jatkaa sosialistisia uudistuksia. Sosialististen tuotantosuhteiden pohjalla on syntynyt ja vaikuttaa sosialismin taloudellinen peruslaki. Sosialistisessa sektorissa tuotannon tarkoituksena ei ole voiton saaminen, vaan koko yhteiskunnan kasvavien tarpeiden tyydyttäminen. Tässä sektorissa tuotanto kasvaa keskeytymättä. Sosialistisia tuotantolaitoksia varustetaan yhä suuremmissa määrässä nykyaikaisella tekniikalla. Mutta sosialismin taloudellisen peruslain vaikutus on vielä kovin rajoitettua, koska maan talouselämässä ovat vallitsevina yksityisomistukselliset talousmuodot.

Tuotannonvälineiden yhteiskunnallisen omistuksen ansiosta on kilpailun ja tuotannon anarkian lain vastakohtaksi syntynyt ja alkanut vaikuttaa kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden, määräsuhtaisuuden laki. Sosialistiseen sektoriin nojaten kansanvalta suorittaa kansantalouden juoksevan ja perspektiivisuunnittelun. Valtion tuotantolaitoksia kehitetään suunnitelman mukaan. Niissä sovelletaan itsekannattavuus-periaatetta. Työläisille ja toimihenkilöille maksetaan heidän suorittamansa työn määrän ja laadun mukaan. Valtio säätelee tärkeimpien teollisuus- ja maataloustuotteiden hinnat, sääntelee rahan kiertokulkua ja valvoo ulkomaankauppaa. Siten valtio vaikuttaa sääntelevästi myös muihin kansantalouden sektoreihin. Turvatakseen maan elintarvikkeilla ym. tavaroilla ja voittaakseen alkuvoimaiset kapitalistiset tendenssit valtio on ryhtynyt suorittamaan suunnitelmallisia ostoja ja varustamaan suunnitelmallisesti väestöä viljalla, rasva-aineilla ja puuvillakankailla sekä ostamaan suunnitelmallisesti puuvillaa.

Sosialistista sektoria lähellä ovat monet osuustoimintamuodot, jotka osaksi perustuvat työtätekevien kollektiiviseen omistukseen ja heidän yhteiseen työhönsä. Sellainen, tyyppiltään puoleksi sosialistinen osuuskunta on Kiinassa tärkein välimuoto maatalouden ja kotiteollisuuden sosialistisessa uudistamisessa. Tähän välimuotoon kuuluvat maataloudelliset tuotannolliset keskinäisapuryhmät, joissa talonpojat suorittavat eräät työt kollektiivisesti. Tällöin säilyy paitsi maan, myöskin tuotantokaluston sekä valmistettujen tuotteiden yksityisomistus. Nämä osuuskuntamuodot muuttuvat vähitellen maataloudelliseksi tuotanto-osuuskunniksi, joissa maa luovutetaan osuuskunnalle osuusmaksuna ja taloutta hoidetaan yhteisesti. Kiinan konkreettisissa historiallisissa olosuhteissa osuuskunnallisen talouden yksinkertaisempien välimuotojen asteittainen ja laaja soveltaminen tekee mahdolliseksi sen, että laajat yksityistalonpoikaisjoukot saadaan menestyksellisemmin johdatetuiksi kollektiiviseen tuotantoon.

Jo vallankumoussodan vuosina ennen Kiinan Kansantasavallan muodostamista perustettiin maaseudulla agraariuudistusten jälkeen maataloudellisen tuotannollisen keskinäisavun järjestöjä, joissa jo oli sosialismin ituja. Samoihin aikoihin ilmaantui vapautetuilla seuduilla erinäisiä, tyyppiltään puolisosialistisia ja sosialistisia maataloudellisia tuotanto-osuuskuntia. Kuitenkin vasta Kiinan

Kansantasavallan muodostamisen jälkeen alettiin laajalti järjestää maataloudellisia tuotannollisia keskinäisapuryhmiä ja muodostaa joukkomitassa maataloudellisia tuotanto-osuuskuntia keskinäisen työavun ryhmien pohjalla.

Vuoden 1951 loppuun mennessä Kiinassa oli yli 300 tyyppiltään joko sosialistista tai puolisosialistista maataloudellista tuotanto-osuuskuntaa. Vuoden 1953 loppuun mennessä niiden lukumäärä oli yli 14 000, kasvaen kahdessa vuodessa 47-kertaiseksi. Vuoden 1955 kesäkuuhun mennessä maassa laskettiin olevan jo 650 000 maataloudellista tuotanto-osuuskuntaa, joihin kuului 16,9 miljoonaa talonpoikaistaloutta. Kutakin osuuskuntaa kohti tuli siis keskimäärin 26 taloutta. Maataloudellisiin tuotannollisen keskinäisavun ryhmiin ja maataloudellisiin tuotanto-osuuskuntiin kuuluvien talouksien yhteinen lukumäärä teki v. 1954 60% kaikista talonpoikaistalouksista.

Pientavaratuotannolliseen sektoriin kuuluvat talonpoikien ja käsityöläisten taloudet, jotka perustuvat maan ja tuotannonvälineiden yksilölliseen pienomistukseen ja henkilökohtaiseen työhön. Niin kauan kuin Kiina on vielä maatalousmaa, jonka teollisuus on heikosti kehittänyt, pientavarantuotanto pysyy edelleenkin ensi sijalla taloudessa ja väestön perusjoukkojen toimeentulolähteenä. Keskivarakkaan talonpoikaiston suhteellinen osuus on vallankumouksellisten agraariuudistusten tuloksena kovasti kasvanut. Suuri joukko talonpoikaisköyhälistöstä ja maatyöläisistä on maata saatuaan ryhtynyt harjoittamaan omaa taloutta ja keskivarakkaasta talonpojasta on tullut maaseudun keskeisin tekijä.

Pientavaratuotannolliseen sektoriin kuuluu myös käsityötuotanto, joka on maaseudulla erittäin yleistä, kaupunkien pienet kauppaliikkeet, väestön jokapäiväisiä tarpeita palvelevat pikkuverstaat ym.

Kiinan maataloudessa on vallitsevana hajanainen ja takapajuinen talonpoikainen pientuotanto. Maa on pirstottu kääpiöpalstoihin, joita talonpojat muokkaavat joko käsivoimin tai juhtien avulla vanhoiin, alkeellisiin maatalousvälinein. Mutta vanha takapajuinen maanviljelystekniikka vaihdetaan vähitellen nykyaikaisiin maatalouskoneisiin ja -kalustoon, joita Kiinan kasvava raskas teollisuus toimittaa talonpoikaistalouksille. Kiinan maaseudulla on noin 110 miljoonaa pientä ja kääpiötalonpoikaistaloutta. Maassa on noin 30 miljoonaa käsityöläistä. Suuren osan talonpoikaiston käyttämistä teollisuustavaroista valmistavat koti-teollisuudenharjoittajat ja käsityöläiset.

Talonpoikien ja käsityöläisten pientavarantuotanto synnyttää väistämättä kapitalistisia aineksia. Maaseudulla tapahtuu talonpoikaiston luokkakautumista köyhiin talonpoikiin ja suurtalolliisiin. Mutta kansandemokraattisen järjestelmän oloissa tuo jakautuminen on luonteeltaan rajoitettua.

Pientavaratuotannollisessa sektorissa tuotannon sääntelijäksi jää arvolaki, jonka vaikutus ilmenee valtoimessa muodossa. Arvolaki vaikuttaa oleellisesti tuotantoon myös sosialistisessa sektorissa. Sitä mukaa kuin valtionomistus ja osuuskunnallinen omistus lujittuvat ja kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden lain vaikutus laajenee, valtio tulee yhä enemmän hallitsemaan arvolakia, rahataloutta ja kauppaa ja tekemään niistä sosialistisen rakennustyön välineitä.

Kansandemokraattinen valta auttaa talonpoikien ja käsityöläisten yksityistalouksia käyttämään hyväksi niiden tuotantomahdollisuuksia, ja samalla se edistää kaikin keinoin niiden siirtymistä sosialistiselle kehitystielle osuustoiminnan kautta vapaaehtoisuusperiaatteen tiukan noudattamisen pohjalla.

Kiinan talouselämässä on vielä patriarkaalisen talousmuodon jätteitä. Huomattava osa maan etäisimpien ja harvaanasuttujen seutujen talonpojista harjoittaa alkeellisen maanviljelyksen ja paimentolaiskarjanhoidon muodossa luontois- tai puoleksi luontoistaloutta (patriarkaalista taloutta), joka tyydyttää talonpoikien henkilökohtaiset tarpeet ja on varsin heikossa yhteydessä vaihtoon ja markkinoihin. Kansanvalta edistää karjanhoitajien keskinäisapuryhmien ja osuuskuntien muodostamista näillä seuduilla.

Yksityiskapitalistiseen sektoriin kuuluvat kaupunkien kapitalistiset teollisuuslaitokset, maaseudun suurtalollisten taloudet ja kauppapääoman liikeyritykset. Tähän sektoriin kuuluvat myös lukuisat palkattua työvoimaa käyttävät käsityöverstaat, ja manufaktuurit, joita on melko paljon. Yksityiskapitalistisella sektorilla on huomattava sija Kiinan talouselämässä.

Vuonna 1953 Kiinassa oli yli 200 000 yksityiskapitalistista tuotantolaitosta, joissa oli yli 2 750 000 työlläistä ja toimihenkilöä. Näiden tuotantolaitosten tuotannon arvo teki 38% maan koko teollisuustuotannon arvosta. Viisivuotissuunnitelman mukaan yksityispääoman osuus teollisuustuotannossa tulee v. 1957 laskemaan 12 prosenttiin ja yksityisyrittysten osuus vähittäiskaupassa tulee tekemään noin 21%.

Tilanherrain feodaalisen omistuksen hävittämisen jälkeen Kiinan maaseudulla on olemassa suurtalollisten kapitalistista omistusta ja hyvin laajassa mitassa yksityistalonpoikien yksilöllistä pienomistusta, jonka pohjalla tapahtuu kapitalististen aineiden alkuvoimaista lisääntymistä, ilmaantuu uusia suurtilallisia ja osa varakkaista talonpojista pyrkii suurtilalliseksi.

Yksityiskapitalistisessa sektorissa tuotannon sääntelijänä on edelleenkin arvolaki; sen ohella vaikuttaa myös lisäarvolaki. Lisäarvolain vaikutuspiiri supistuu kuitenkin yhä enemmän.

Kiinan kansantasavalta harjoittaa kapitalistisen teollisuuden ja kaupan suhteen niiden hyväksikäyttämisen, rajoittamisen ja uudistamisen politiikkaa, minkä lopullisena päämääränä on kapitalistisen siirtomaajärjestelmän ja riistäjäluokkien hävittäminen sekä tuotannonvälineiden kapitalistisen omistuksen vaihtaminen kansanomistukseen. Kiinan konkreettisissa olosuhteissa tämän päämäärän saavuttaminen vaatii suhteellisen pitkän ajan.

Koska Kiina on taloudellisesti takapajuinen ja pirstoutuneella pientavarantuotannolla on vallitseva asema maassa, niin kansanvalta käyttää oman valvontansa alaisena hyväksi yksityisteollisuutta ja -kauppaa saadakseen laajennettua teollisuus- ja maataloustuotantoa, kasattua varoja, koulutettua teknikkokuntaa ja ylläpidettyä työllisyyttä väestön keskuudessa. Teollisuus- ja maataloustuotannon lisäämiseksi ja tavaravaihdon kehittämiseksi kansanvalta myöntää yksityisyrittäjille luottoa, tilaa niiltä

määrättyjä tavaralajeja, huoltaa niitä raaka-aineilla ja ostaa niiltä valmiita tuotteita.

Samalla harjoitetaan kaupunkien kapitalistien ja maaseudun suurtalollisten riistopyrkimyksiä rajoittavaa politiikkaa. Kansanvalta ehkäisee niiden kapitalistien toiminnan, jotka yrittävät paisuttaa tavaroiden hintoja kiertämällä voimassaolevia lakeja, heikentää työväenluokan suorittamaa valvontaa yksityisyrittäjissä, murtaa valtion suunnitelmien täyttöö ja vahingoittaa siten kansan etuja. Oleellista osaa kapitalististen ainesten rajoittamisessa kaupungissa ja maaseudulla esittää verotuspolitiikka.

Kansanvalta tukee yksityiskapitalististen teollisuus- ja kaupparyitysten uudistamista erilaisiksi valtiokapitalistisiksi laitoksiksi ja luo vähitellen edellytykset kapitalistien omaisuuden muuttamiselle koko kansan omaisuudeksi.

Valtiokapitalistiseen sektoriin kuuluvat sellaiset kapitalistiset tuotantolaitokset, jotka eri muodossa ovat yhteydessä ja yhteistoiminnassa talouden valtionsektorin kanssa. Sitä edustavat eri teollisuus- ja kaupparyitykset, pankit, luottoyhdistykset.

Kiinassa ovat levinneitä seuraavat valtiokapitalismin muodot, jotka ovat sen johdonmukaisia kehitysasteita. Valtiokapitalismin alkeellisin muoto on sellainen järjestelmä, että valtion elimet ostavat aika ajoin yksityisyrittäjien tuotteita; seuraava muoto on valtiolle kuuluvien raaka-aineiden ja puolivalmisteiden jalostaminen yksityisomistajien tuotantolaitoksissa, valmiiden tuotteiden toimitaminen valtion tilauksesta, keskitetyt ostot, taattu menekki; korkein muoto on sekayhtiöiden, ns. valtion ja yksityisten yhteisten tuotantolaitosten perustaminen. Nämä ovat tuotantolaitoksia, joihin valtio sijoittaa varojaan ja joissa sillä on omat valtuusmiehensä johtamassa tuotantoa yhdessä kapitalistien kanssa. Johtava osuus näissä tuotantolaitoksissa kuuluu valtiolle. Pääoman harjoittama työn riisto on rajoitettua, kapitalistit saavat vain osan voitosta. Aikaa myöten tämä korkein valtiokapitalismin muoto saa yhä suuremman merkityksen.

Valtiokapitalismin kaikkien muotojen kehittymiseen liittyy luokkataistelu. Kiinan kokemus vahvistaa täydellisesti Leninin sen väittämän, että valtiokapitalismi on siirtymiskaudella „luokkataistelun jatkamista toisessa muodossa, mutta ei millään muotoa luokkataistelun vaihtumista luokkarauhaksi”¹.

Valtiokapitalismin kehitys valmistaa tarpeelliset edellytykset tuotantolaitosten tulevalle sosialistiselle kansallistamiselle.

Kiinan siirtymiskauden taloudessa ovat siis olemassa ne samat kolme yhteiskunnallisen talouden muotoa — sosialismi, pientavarantuotanto ja kapitalismi —, jotka olivat olemassa kapitalismista sosialismiin siirtymisen kaudella Neuvostoliitossa ja ovat olemassa nykyään Euroopan kansandemokratian maissa. Sosialististen talous-

¹ V. I. Lenin, Elintarvikeverosta, Teokset, 32. osa, s. 325. (Suom. V. I. Lenin. Valitut teokset, II osa, s. 777.)

muotojen suhteellinen osuus Kiinan talouselämässä on menneisyydeltä perityn taloudellisen ja teknillisen takapajuisuuden vuoksi kuitenkin huomattavasti pienempi kuin Euroopan kansandemokratian maissa, kun taas kapitalismin ja erikoisesti pientavaran tuotannon osuus on suhteellisesti suurempi. Erotukseksi Euroopan kansandemokratian maista Kiinassa käytetään laajassa mitassa valtiokapitalismia sosialistisen rakennustyön eduksi.

Kiinan talouselämässä tapahtuneita muutoksia vastaavasti on muuttunut myös yhteiskunnan luokkarakenne. Perusluokkia ovat *työväenluokka* ja *talonpoikaisto*. Työtätekeviin työläis- ja talonpoikaisjoukkoihin on läheisessä yhteydessä suuri määrä kotiteollisuudenharjoittajia, käsityöläisiä ja kaupungin ja maaseudun muuta työväkeä. Sitä paitsi on olemassa kansallisen porvariston luokka kaupungissa ja suurtalollisten luokka maaseudulla sekä monilukuisen kaupunkien pikkuporvariston kerros.

Siirtymiskauden talouden muodot ja luokat huomioon ottaen, tiedostamalla ja soveltamalla yhteiskunnan taloudellisia kehityslakeja Kiinan Kommunistinen puolue on määritellyt taloudellisen rakennustyön suunnan koko siirtymiskaudeksi. Vuonna 1953 Mao Tse-tung sanoi:

„Puolueen päälinjana ja keskeisenä tehtävänä tänä siirtymiskautena on se, että suoritetaan asteittaisesti melko pitkän ajan kuluessa maan sosialistinen teollistaminen, sosialistiset uudistukset maataloudessa, kotiteollisuudessa sekä yksityiskaupassa ja -teollisuudessa. Tämä päälinja on majakka, joka valaisee koko meidän työtämme. Siitä irrallisena mikä tahansa toiminta merkitsee virhettä joko oikeistopoikkeaman tai vasemmistopoikkeaman suuntaan”¹.

Kansandemokratian järjestelmä Kiinassa turvaa mahdollisuuden riiston ja kurjuuden hävittämiseen ja sosialistisen yhteiskunnan rakentamiseen. Kiinassa — valtavan suuressa, taloudellisesti takapajuisessa maassa, jonka olosuhteet ovat mitä moninaisimpia, — sosialistisen yhteiskunnan rakentaminen on mittasuhteiltaan jättäjäismäinen tehtävä. Kiinan Kommunistinen puolue lähtee siitä, että sosialistinen yhteiskunta tulee pääpiirteissään rakennetuksi noin kolmen viisivuotiskauden kuluessa.

Ratkaiseva merkitys sosialistisen rakennustyön menestymiselle on työväenluokan johtaman työläisten ja talonpoikien liiton lujittamisella. Tämä on se perusehto, jolla saadaan talonpoikaisjoukot mukaan rakentamaan sosialismia. Kansanvallan politiikan suuntana on valtion teollisuuden ja talonpoikaistalouden liittoyhteyden kaikinpuolinen kehittäminen ja talonpoikaistalouksien osuuskunnallistaminen. Kiinan Kommunistinen puolue pitää lähtökohdana sitä, että työläisten ja talonpoikien liiton lujittamiseksi on asteittaisen sosialistisen teollistamisen ohella välttämättä suoritettava asteittainen koko maatalouden sosialistinen uudistaminen. Tämä merkitsee talonpoikaistalouksien osuuskunnallistamista, ts. yksilöllisten

¹ Ks. „Pravda”, kesäkuun 22 pnä 1954.

talouksien siirtymistä osuuskunnallisiin talousmuotoihin ja suur-talollisen talousjärjestelmän asteittaista hävittämistä, minkä tulok-sena koko maaseutuväestö tulee varakkaaksi.

Siirtymiskaudella Kiinassa esittää tärkeää osaa työväenluokan johtama kansandemokraattinen yhteisrintama. Se on laaja yhteen-liittymä, joka perustuu työväen ja talonpoikaiston liittoon ja yhdistää kaikki isänmaalliset ainekset, ts. myöskin ne kansallisen porvariston ainekset, jotka ovat valmiita yhteistoimintaan kansan-demokratian valtion kanssa. Erikoisista historiallisista olosuhteista johtuen Kiinassa, jota aikaisemmin oli sortanut ulkomainen impe-rialismi ja joka voi vain sosialismin tietä kulkiessa tulla riippumatto-maksi ja mahtavaksi valtioksi, työväenluokan ja kansallisen porva-riston välillä ei ainoastaan ole käynnissä taistelu, vaan on niillä myös käytännöllisen yhteistoiminnan suhteita. Kansanvalta ottaa kansallisen porvariston mukaan valtiolliseen elämään, ratkaise-maan taloudellisen rakennustyön vuorossaolevia tehtäviä estäen samalla päättäväisesti kaikenlaisen kansanvastaisen toiminnan.

Perusristiriitana siirtymiskaudella on kaupungin ja maaseudun sosialististen ja kapitalististen aineiden välinen ristiriita, toisaalta työväenluokan ja työtätekevien talonpoikaisjoukkojen ja toisaalta kaupungin porvariston ja maaseudun suur-talollisten välinen risti-riita. Sosialismin rakentamiseksi on välttämättä ratkaistava sosia-listisen ja kapitalistisen talouden välinen ristiriita. Tämä ristiriita ratkaistaan toimeenpanemalla asteittaisia perinpohjaisia taloudelli-sia uudistuksia, jotka tekevät Kiinan toisenlaiseksi ja joita ovat maan sosialistinen teollistaminen, maatalouden ja kotiteollisuuden sosialistinen uudistaminen, yksityisteollisuuden ja -kaupan perus-teellinen uudistaminen, mikä johtaa siihen, että näiltä talouselämän aloilta kapitalistiset suhteet hävitetään kokonaan ja tilalle saate-taan sosialistiset suhteet. Maan sosialistinen teollistaminen on tällöin Kiinan sosialistisen rakennustyön perusringas, ja maatalou-den sekä kotiteollisuuden uudistaminen samoin kuin yksityisteolli-suuden ja -kaupan uudistaminen ovat sen mitä tärkeimpiä puolia, jotka ovat erottamattomassa yhteydessä sosialistiseen teollistami-seen. Kiinan talouselämän sosialistiseen uudistamiseen liittyy kärkevä sosialististen ja kapitalististen aineiden välinen luokka-taistelu, joka kehittyy kaavan „kuka kenet” mukaan.

Kiinan sosialistisen teollistamisen tiet. Lyhyessä ajassa — vv. 1949—1952 — Kiinan Kansantasavalta kunnosti kansantalou-den, joka oli joutunut rappiolle pitkällisen sodan aikana. Jo v. 1952 teollisuuden ja maatalouden perusalojen kokonaistuotanto ylitti kaikki aikaisemmat, parhaimmatkin saavutukset. Sosialististen talousmuotojen suhteellinen osuus kasvoi ja niiden johtava asema koko kansantaloudessa lujittui.

Samanaikaisesti suoritettiin loppuun Kiinan mannermaa-alueen yhdistäminen, vietiin päätökseen agrariuudistukset ja toteutettiin useita toimenpiteitä, joiden tarkoituksena oli yhteiskuntajärjestel-män demokraattinen uudistaminen ja vastavallankumouksellisten

ainesten nujertaminen. Finanssijärjestelmän lujittaminen ja raha-reformi olivat alkuna hintojen vakauttamiselle. Kaikella tällä luotiin edellytykset laajakantoiselle suunnitelmalliselle rakennustyölle, jonka tarkoituksena on yhteiskunnan sosialistinen uudelleenjärjestäminen.

Vuonna 1953 Kiinan Kansantasavalta ryhtyi toteuttamaan kansantalouden kehittämisen ensimmäistä viisivuotissuunnitelmaa (vv. 1953—1957). Lopullisessa muodossaan tämän suunnitelman vahvisti Kiinan kansanedustajain kokous toisena istuntokautena heinäkuussa 1955, mutta sen perustehtäviä alettiin toteuttaa käytännössä jo vuodesta 1953 lähtien.

Kiinan Kansantasavallan kansantalouden kehittämisen ensimmäisen viisivuotissuunnitelman tarkoituksena on ennen kaikkea maan sosialistisen teollistamisen ennakkoperustan luominen. Tuotannonvälineiden tuotannon ensisijaisen kasvun taloudellista lakia vastaavasti ensimmäinen viisivuotissuunnitelma edellyttää keskitettäväksi maan perusvoimat koko kansantalouden kehittämisen pohjimmaisena perustan, raskaan teollisuuden — metallurgisen ja polttoaineteollisuuden, voimatalouden, koneenrakennusteollisuuden ja kemiallisen teollisuuden — luomiseen. Kiinan kansandemokraattinen hallitus lähtee siitä, että vain raskaan teollisuuden pohjalla voidaan varmentaa teollisuuden ja maatalouden kaikkien alojen nousu, maanpuolustustarpeiden tyydyttäminen ja kansan aineellisen elintason ja kulttuurin jatkuva kohoaminen. Päätehtävän — raskaan teollisuuden voimakkaan kehittämisen — ohella viisivuotissuunnitelmassa on otettu huomioon liikennelaitoksen, kevyen teollisuuden ja maatalouden kohottaminen sekä kaupankäynnin laajentaminen turvaamalla samalla sosialististen talousmuotojen järjestelmällinen kasvu.

Viisivuotissuunnitelman tehtäviä on niin ikään ennakkoperustan luominen maatalouden ja kotiteollisuuden sosialistista uudistamista varten, edellytysten luominen yksityisteollisuuden ja -kaupan sosialistista uudistamista varten, kansan aineellisen aseman ja kulttuuritason asteittainen parantaminen tuotannon kasvun pohjalla.

Kiinalla on kaikki tarvittavat edellytykset ja laajoja mahdollisuuksia maan sosialistisen teollistamisen historiallisen tehtävän ratkaisemiseen. Kiinalla on käytettävissään valtavat ihmisvoimavarat. Kommunistisen puolueen johtama Kiinan työväenluokka ohjaa rakennustyötä sekä talouden että kulttuurin alalla. Yhteiskunnan edistyksellisimpänä luokkana se uhrautuvan työnsä, järjestyneisyytensä ja kurinalaisuutensa esimerkin voimalla liittyy yhteen laajat työtätekevien kerrokset taisteluun sosialismin puolesta. Maassa on muodostunut ja lujittunut työläisten ja talonpoikien ystävyysliitto. Sadat miljoonat talonpojat tukevat aktiivisesti maan teollistamista. Agraariuudistusten tuloksena talonpojat vapautuivat suorittamasta suunnattomia maksuja tilanherroille, jonka vuoksi he, samalla kun parantavat elinolojaan, voivat luovuttaa osan työnsä hedelmistä teollistamisen hyväksi.

Kiinalla on käytettävissään mitä rikkaimmat luonnon voimavarat teollisuuden kaikkien alojen ja ensi sijassa raskaan teollisuuden kehittämistä varten. Mutta tämän tehtävän ratkaisemisessa tulee väistämättömästi olemaan huomattavia vaikeuksia, jotka johtuvat teknillisestä jälkeenjääneisyydestä, ammattitaitoisten teollisuustyöläisten riittämättömyydestä, menneisyydeltä peritystä teollisuuden epäratsionaalisesta sijainnista ja teollisuuden eri alojen välisestä suhteettomuudesta sekä siitä, että luonnon rikkaudet ovat tutkimatta, yms.

Kiinan teollistamista toteutetaan rakentamalla uusimmalla tekniikalla varustettuja tuotantolaitoksia ja uusimalla perinpohjin useita suurtehtaita sekä käyttämällä järkipäisemmin ja täydellisemmin hyväksi vanhoja tuotantolaitoksia. Kiinan Kansantasavalta saa Neuvostoliitosta ja Euroopan kansandemokratian maista ensiluokkaista tuotantokalustoa, käyttää hyväkseen niiden rikasta teknillistä kokemusta, niiden kokemusta työn ja tuotannon järjestelyssä suurissa sosialistisissa tuotantolaitoksissa.

Ensimmäisellä viisivuotiskaudella on suunniteltu rakennettavaksi ja uusittavaksi 3 000 eri kohdetta, siinä luvussa 694 suurta teollisuuskohdetta; tärkeimpiä niistä on 156 tuotantolaitosta, jotka rakennetaan Neuvostoliiton veljellisellä avulla. Näiden tuotantolaitosten käyntiinpano tulee olemaan merkittävä askel eteenpäin teollisuuden perusalojen kehityksessä ja sen teknillisen tason kohottamisessa. Viisivuotiskauden loppuun mennessä Kiina luo oman raskaan teollisuutensa, joka turvaa perustan maan teollistamiselle. Teollisuuden kokonaistuotanto arvolukuna ilmaistauna kasvaa melkein kaksinkertaiseksi.

Viisivuotissuunnitelman täyttämisen tuloksena tuotannonvälineiden tuotanto kasvaa 126,5%, kulutustarvikkeiden tuotanto 79,7%. Tuotannonvälineiden suhteellinen osuus teollisuuden kokonaistuotannossa kasvaa 39,7 prosentista v. 1952 45,4 prosenttiin v. 1957.

Kiinan sosialistinen teollistaminen johtaa erikoisen nopeaan valtion teollisuuden nousuun. Ensimmäisen viisivuotiskauden kuluessa koko teollisuustuotannon yhteisarvo tulee kasvamaan vuoteen 1952 verraten suunnilleen kaksinkertaiseksi keskimääräisen vuotuisen lisäyksen ollessa lähes 15%; valtion teollisuuden tuotannon kokonaisarvoa on suunniteltu lisättäväksi v. 1957 2,3-kertaiseksi, vuotuisen lisäyksen ollessa noin 18%. Suunnitelman mukaan on valtion ja osuuskunnallisten tuotantolaitosten sekä valtion ja yksityisten yhteisten tuotantolaitosten tuotanto tekevä viisivuotiskauden lopulla 88% maan koko teollisuustuotannosta, kun taas yksityisomistajien tuotantolaitosten osuus supistuu 12 prosenttiin, minkä lisäksi suurin osa niistä tulee suorittamaan valtion tilauksia.

Teollisuuden nopea kehitys vaatii huomattavia varojen kasauksia. Tähän tarkoitukseen käytettävien varojen lähteenä ovat ennen kaikkea ne varojen kasaukset, jotka luodaan talouden valtionsektorissa, kotimaan- ja ulkomaankaupasta saadut tulot, edelleen verot, joita peritään kapitalistisilta yrityksiltä, sekä väestöltä kertyvät verot.

Kiinan kansantalouden menestyksellisen kehityksen pääehtoja on työläisten ja talonpoikien työn tuottavuuden kasvu. Valtion

tuotantolaitosten työläisten keskuudessa laajenee työkilpailu, jonka tarkoituksena on lisätä tuotantoa, parantaa tuotteiden laatua, säästää raaka-aineita ja käyttää tuotantokalustoa parhaalla tavalla. Tuotannon parhaita työntekijöitä kannustetaan aineellisesti. Maassa on tuhansia työn sankareita, jotka ovat saaneet tunnustuksena valtion palkintoja.

Maatalouden asteittainen sosialistinen uudistaminen. Vallankumoukselliset agraariuudistukset Kiinan maaseudulla ovat oleellisesti vaikuttaneet maatalouden tuotantovoimien kehitykseen ja talonpoikaisjoukkojen asemaan. Ensi kerran maan historiassa toteutetaan koko valtion mitassa toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on kehittää huomattavasti maataloustuotantoa. Apua tarvitseville talonpojille valtio antaa siemen- ja luottoapua. On järjestetty tuholaiistorjunta maataloudessa. Propagoidaan nykyaikaisia maatalousteknillisiä tietoja. Laajat talonpoikaisjoukot osallistuvat kansanvallan toimesta suoritettaviin vesirakennustöihin, joilla on suuri merkitys maan tärkeimmille maatalousalueille ja jotka pelastavat kymmeniä miljoonia ihmisiä tulvilta.

Esimerkkinä suurimmista vesirakennustöistä ovat Huaiho-joen vesialueella suoritettut rakennustyöt, joissa kolmen vuoden ajan työskenteli 2 miljoonaa ihmistä. Siellä syvennettiin tai johdettiin uusiin uomiin 77 jokea, joiden yhteinen pituus on 3 000 kilometriä, ja rakennettiin 104 sulkua. Yksi ainoa pato Huaiho-joen alajuoksussa pelastaa tulvilta 20 miljoonaa talonpoikaa. Vaillinaisten tietojen mukaan talonpojat rakensivat itse vv. 1950—1953 yli 6 miljoonaa pientä kastelukanavaa, lammikkoa ja vesisäiliötä, kaivoivat yli 800 000 kaivoa ja kunnostivat tai rakensivat yli 250 suurta kastelulaitetta. Tämän ansiosta on kastelujen maiden pinta-ala lisääntynyt 56 miljoonalla mu'lla¹.

V. 1954 suoritettiin loppuun Guantingin vesisäiliön, Kiinan suurimman vesisäiliön rakennustyöt Jungdingho-joen yläjuoksulla (Pohjois-Kiinassa). Se ehkäisee tulvat Pekingin ja Tientsinin alueilla.

Ensimmäisellä viisivuotiskaudella aloitetaan työt Huangho-joen vesien hyväksikäyttöä ja sen täydellistä hillitsemistä silmällä pitäen. Siihen ja sen sivujokiin rakennetaan kymmeniä valtavia patoja ja suunnitellaan useita suuria vesialtaita ja voimalaitoksia.

V. 1952 maataloustuotanto saavutti korkeimman tasonsa Kiinan historiassa ylittäen huomattavasti tuotannon sodanedelliset enimmäismäärät. Viljan kokonais-sato v. 1952 oli vuoteen 1949 verraten 145% ja puuvillan noin 300%.

Maatalouden ja sen sivuelinkeinojen kokonaistuotanto arvolukuna ilmaistuna kasvaa suunnitelman mukaan ensimmäisellä viisivuotiskaudella 23,3%. Viisivuotiskauden loppuun mennessä elintarvikkeiden tuotanto lisääntyy vuoteen 1952 verrattuna 17,6%, puuvillan — 25,4%, juutin ja kenafin — 19,7, tupakan — 76,6, sokeriruohon — 85,1, sokerijuurikkaan — 346,4%; öljykasvien kylvöpinta-ala laajenee 37,8%. Viljakasvien satomäärää suunnitellaan suurennettavaksi kahdessa viisivuotiskaudessa tai hieman pitemmässä ajassa 275—300 miljoonaan tonniin, mikä ylittää vuoden 1952 tason 70% ja tekee vuodessa keskimäärin 500 kiloa viljaa henkeä kohti.

Kiinan Kansantasavalta on saavuttanut tiettyä menestystä maatalouden alalla. Tilanne on maassa kuitenkin seuraava: väkiluku on valtavan suuri, viljeltyä maata ei ole kylliksi, aika ajoin sattuu luonnononnettomuuksia, taloudenhoitomenetelmät maaseudulla ovat

¹ Mu = $\frac{1}{16}$ hehtaaria.

takapajuisia. Pientalonpoikaistalous ei pysty tyydyttämään väestön kasvavaa ravintoainetarvetta eikä teollisuuden lisääntyvää maataloudesta saatavien raaka-aineiden tarvetta. Tavaraviljan ja maataloudesta saatavien raaka-aineiden tuotannon alhaisen tason ja toisaalta valtion kasvavien ravinto- ja raaka-ainetarpeiden nopean kasvun välillä on kärkevä ristiriita. Pientuotannon pohjalla on mahdotonta poistaa talonpoikaiston perusjoukkojen luokkajakautumista ja parantaa perinpohjaisesti niiden asemaa, taata niille varakasta elämää.

Kansandemokraattisen vallankumouksen voitto avasi Kiinan maataloudelle asteittaisen sosialistisen uudistamisen tien. Lähtien siitä, että maan sosialistinen teollistaminen ei voi tapahtua erillisesti, maatalouden osuuskunnallistamisesta irrallaan, Kiinan Kansantasavallan Kommunistinen puolue ja hallitus ovat laatineet suunnitelman, jota ne nyt toteuttavat ja jonka tarkoituksena on talonpoikien asteittainen vapaaehtoinen siirtyminen yksityisomistuksesta pientalonpoikaistaloudesta kollektiiviseen sosialistiseen suurtalouteen.

Kiinan Kommunistisen puolueen Keskuskomitean päätöksessä „Maataloudellisten tuotanto-osuuskuntien kehityksestä” (joulukuun 16 päivältä 1953) sanotaan:

„Maatalouden tuotantovoimien edelleenkehittämiseksi puolue on toiminnassaan maaseudulla asettanut keskeisimmäksi seuraavan tehtävän: käyttämällä talonpojille ymmärrettäviä ja soveliaita muotoja ja menetelmiä on kasvatettava talonpoikaisjoukkoja ja edistettävä niiden vähitellen tapahtuvaa yhdistymistä ja järjestäytymistä; maataloudessa on vähitellen pantava toimeen sosialistisia uudistuksia sen muuttamiseksi takapajuisesta yksilöllisestä pientavarataloudesta edistyneeksi ja tuottoisaksi osuuskunnalliseksi taloudeksi, poistettava vähitellen epäsuhte teollisuuden ja maatalouden kehityksessä ja annettava talonpojille mahdollisuus vapautua vähitellen köyhyydestä ja saavuttaa vauras ja onnellinen elämä”¹.

Kiinan Kommunistisen puolueen viitoittama talonpoikien asteittaisen tuotannollisen osuuskunnallistamisen tie kulkee maataloudellisten tuotannollisten keskinäisapuryhmien kautta tyypiltään puoleksi sosialistisiin pienempiin maataloudellisiin tuotanto-osuuskuntiin ja sitten korkeampaa muotoa oleviin suuriin maataloudellisiin tuotanto-osuuskuntiin, jotka kokonaan perustuvat tuotannonvälineiden yhteiskunnalliseen omistukseen ja ovat luonteeltaan täysin sosialistisia.

Maataloudelliset tuotannolliset keskinäisapuryhmät ovat muutamien talonpoikaistalouksien yhtymiä, joiden tarkoituksena on eräiden maataloustöiden suorittaminen yhteisesti, samalla kun säilytetään maan ja muiden tuotannonvälineiden yksityisomistus. Monissa ryhmissä talonpojat tekevät kollektiivista työtä paitsi maataloudessa myös sivuelinkeinojenkin alalla. Näissä ryhmissä on olemassa tietty

¹ „Kansan Kiina” n:o 8, v. 1954.

työnjako ja työalaaan erikoistuminen. Eräissä keskinäisapuryhmissä muodostetaan yhteisvarantoja. Talonpoikien yhteisen, kollektiivisen työn ansiosta jo näilläkin osuustoimintamuodoilla on tiettyjä etuisuuksia yksityistalonpoikien talouteen verraten. Alkeellisimmat osuustoimintamuodot valmistavat yksityistalonpoikia siirtymään maataloudellisiin tuotanto-osuuskuntiin.

Tyypiltään puoleksi sosialistiset *maataloudelliset tuotanto-osuuskunnat* edellyttävät maan yhdistämistä osuusperiaatteen pohjalla, kollektiiviseen työhön perustuvaa yhteistalouden hoitoa ja tiettyjen yhteisvarantojen muodostamista. Näissä osuuskunnissa tulot jaetaan maaosuuden suuruuden ja yhteistaloudessa suoritettun työn mukaan. Maa ja muut tuotannonvälineet jäävät osuuskunnan jäsenten yksityisomistukseen; talonpojat saavat korvausta paitsi maasta, myös karjasta ja maatalouskalustosta, jotka he ovat luovuttaneet yhteiseen käyttöön. Vähitellen, sitä mukaa kun nämä osuuskunnat vaurastuvat, työstä jaettava tulojen osa tulee yhä enemmän suurenemaan, osuusmaksuista suoritettavalla korvauksella tulee olemaan yhä pienempi merkitys ja yhteiskunnallinen omaisuus on jatkuvasti kasvava.

Maatalousosuuskunnan korkein muoto on SNTL:n maatalous-arttelin tyyppinen tuotanto-osuuskunta, joka perustuu tuotannonvälineiden, siinä luvussa myös maan, yhteiskunnalliseen omistukseen ja kollektiiviseen työhön. Tällaisissa tyyppiltään sosialistisissa maataloudellisissa tuotanto-osuuskunnissa tulot jaetaan vain työpäiväyksikköjen mukaan. Siirtyminen osuustoiminnallisten yhtymien alkeellisimmista muodoista niiden korkeimpiin muotoihin tapahtuu asteittaisesti, ottamalla huomioon kunkin seudun taloudellisen, poliittisen ja kulttuurillisen kehityksen erilaiset ehdot ja noudattamalla tiukasti vapaaehtoisuuden ja keskinäisavun periaatetta. Kiinan Kansantasavallan Kommunistinen puolue ja hallitus käyvät päätäväistä taistelua sitä vastaan, ettei talonpoikaistalouksien osuuskunnallistamista jätettäisi itsestäänsujumisen varaan eikä rikottaisi vapaaehtoisuusperiaatetta.

Kiinan maaseudun osuuskunnallistaminen tapahtuu olosuhteissa, jolloin maan teollistaminen on vasta alkanut eikä siitä syystä ole vielä luotu tarpeellista perustaa maatalouden varustamiselle uusimmalla ajanmukaisella tekniikalla. Maataloudellisten tuotanto-osuuskuntien valtaosalla ei ole vielä aineellista perustaa konetekniikan käyttöön pohjautuvalle tuotannolle. Vain harvat niistä muokkaavat maansa ensimmäisiltä kone- ja traktoriasemilta saaduilla koneilla. Muut osuuskunnat muokkaavat maan käsivoimin ja juhtien avulla käyttäen joko vanhaa maatalouskalustoa tai parannettuja työvälineitä. Mutta näissäkin alkeellisissa osuuskunnissa viljelyskasvien sato on pelkästään talonpoikaisten tuotannonvälineiden yhdistämisen ja kollektiivisen työn tuloksena säännöllisesti suurempi kuin yksityistalonpoikien talouksissa. Tämä on todiste osuuskuntien jäsenten suuresta aktiivisuudesta työssä ja osuuskuntien etuisuudesta verrattuna keskinäisapuryhmiin ja etenkin yksityistalouksiin.

Kiinan Kommunistinen puolue lähtee siitä, että kahden ensimmäisen viisivuotiskauden kuluessa maaseudun tärkeimmiksi uudistuksiksi jäävät sosiaaliset uudistukset ja teknilliset uudistukset tulevat olemaan toisella tilalla. Sen sijaan kolmannella viisivuotiskaudella maaseudun uudistaminen on oleva samanaikaisesti sekä sosiaalista että teknillistä uudistamista. Maatalouden teknillinen uudestivarustelu, tullakseen pääpiirteissään loppuun suoritetuksi koko maan mitassa, vaatii noin 4—5 viisivuotiskautta, ts. 20—25 vuotta.

Nykyään on jo useissa Kiinan maaseutupiireissä alkanut joukko- luontoinen maaseudun osuuskunnallistamisliike, joka leviää nopeasti kautta koko maan. Suurin osa Kiinan talonpojista on päättänyt vakaasti lähteä sosialismin tietä. Maan sosialistinen teollistaminen ja sen menestys lujittavat päivä päivältä tuota vakaumusta, sillä talonpojat ymmärtävät, että vain osuuskunniksi yhtymisen tie, sosialismin tie pelastaa heidät puutteelta ja johtaa heidän elinolojensa perusteelliseen paranemiseen. Tällä Kiinan yli 500 miljoonaa käsittävän maaseutuväestön mahtavalla liikkeellä, jonka suuntana on sosialismi, on valtava kansainvälinen merkitys.

Noin 110 miljoonan talonpojan yksityistalouden uudelleenjärjestämisessä kollektiivisille perustoille ja maatalouden teknillisessä uudistamisessa eivät vaikeudet ole vähäisiä. Kiinan Kommunistinen puolue, johtaessaan talonpoikaisjoukkojen laajaa liikettä sosialismia kohti, mobilisoi joukot voittamaan menestyksellisesti vaikeudet sallimatta maatalouden osuuskunnallistamisen vauhdin hidastamista.

Kiinan Kommunistinen puolue ohjaa talonpoikaiston kulkua sosialismin tiellä ottaen varteen Neuvostoliiton suuren historiallisen kokemuksen sosialismin rakentamisessa. Oletetaan, että puoleksi sosialistisen luonteen omaaviin maatalousosuuskuntiin tulee vuoden 1958 kevääseen mennessä kuulumaan 250 miljoonaa henkeä eli 55 miljoonaa talonpoikaistaloutta, ts. puolet koko maaseudun väestöstä. Siihen mennessä monien kihlakuntien ja eräiden maakuntien maataloudessa tullaan suorittamaan pääpiirteissään loppuun puoleksi sosialistisen luonteen omaavat uudistukset, ja jokunen osa maan eri piireissä sijaitsevista puoleksi sosialistisista osuuskunnista muuttuu luonteeltaan täysin sosialistiseksi. Toisen viisivuotiskauden ensimmäisellä puoliskolla, ts. vuoteen 1960 mennessä suoritetaan pääpiirteissään loppuun puolisosialistiset talouselämän uudistukset maatalouden muussa osassa. Luonteeltaan täysin sosialististen maatalousosuuskuntien lukumäärä on siihen mennessä entisestään lisääntyvä.

Tuotanto-osuuskuntien ohella kehittyi yhä laajemmaksi talonpoikien osuustoiminta vaihdon piirissä *hankinta- ja myynti-osuuskuntien sekä luotto-osuuskuntien* muodossa. Nämä osuustoimintamuodot auttavat talonpoikia vapautumaan vähitellen kauppiaiden ja koronkiskurien harjoittamasta riistosta. Nämä osuustoimintamuodot auttavat talonpoikia elintarvikkeiden ja maataloudesta saatavien raaka-aineiden myynnissä valtiolle, maaseudun varustami-

sessä tuotannonvälineillä ja kulutustarvikkeilla, luoton myöntämisessä talonpojille pientä korkoa vastaan ja säästötoiminnan kehittämisessä. Ne auttavat talonpoikaistalouksien tuotannollista osuuskunnallistamista.

Suurta osaa talonpoikaistalouksien sosialistisessa uudistamisessa esittävät valtion maataloudelliset tuotantolaitokset. Vuoden 1955 alkuun mennessä Kiinassa oli toista sataa suurta koneellistettua valtioneilaa ja kolmatta tuhatta piiri- tai kihlakunnan valtioneilaa. noin sata kone- ja traktoriasemaa sekä lukuisia koneiden vuokraus- asemia ja maanviljelysteknillisiä neuvonta- asemia. Valtion maataloudelliset tuotantolaitokset antavat talonpojille reaalista apua ja tuovat käytännössä näkyviin koneellistetun suuratalouden etuisuudet.

Maatalouden asteittainen sosialistinen uudistaminen tapahtuu kärkevän luokkataistelun olosuhteissa. Suurtaolliset yrittävät kaikin tavoin estää osuuskunnallistamista, saada nurin osuuskunnat tai käyttää niitä omiin tarkoituksiinsa. Murtaen suurtilallisten vastarinnan talonpoikaiston perusjoukot kulkevat varmoin askelin osuustoiminnan tietä, joka on niiden elintärkeiden etujen mukainen.

Niihin sosialistisiin uudistuksiin, joita Kiinassa siirtymäkaudella toimeenpannaan, kuuluu erottamattomana osana pienen yksilöllisen kotiteollisuustuotannon osuuskunnallistaminen. Ohjatessaan pienkotiteollisuuden kehitystä sosialistiselle tielle kansanvalta järjestää kotiteollisuudenharjoittajia erilaisiin *osuuskunnallisiin kotiteollisuus-*artteleihin (kotiteollisuuden tuotantoryhmiin, tuotanto-osuuskuntien hankinta- ja myyntiartteleihin, kotiteollisuusosuuskuntiin).

Kiinan kansan aineellisen ja kulttuurielämän tason kohottaminen. Sitä mukaa kuin sosialistinen rakennustyö Kiinan Kansantasavallassa edistyy, työläisten, talonpoikien ja sivistyneistön elin- ja työehdot paranevat. Agraariuudistusten tuloksena Kiinan talonpoikaiston elämä on aikaisempaan verrattuna huomattavasti parantunut. Talonpoikaisjoukot voivat kuitenkin päästä täydellisesti irti puutteesta vain sosialistista tietä kulkemalla — liittymällä maatalousosuuskunniksi.

Työväenluokan asema on huomattavasti parantunut. Valtion ja yksityisomistuksellisissa tuotantolaitoksissa työpäivä on rajoitettu 8—10 tuntiin (aikaisemman 14—16-tuntisen päivän asemesta) ja otettu käytäntöön tuotantolaitosten ja työläisten kesken solmitut kollektiiviset työehtosopimukset. Työläisten ja toimihenkilöiden palkat valtion ja yksityisissä tuotantolaitoksissa säädetään tasoltaan samanlaisiksi vastaavissa työläiskategorioiden. Kaikkiällä maassa on perusfettu ja toimii ammatillisia järjestöjä, joihin on liittynyt työläisten ja toimihenkilöiden enemmistö. Vuonna 1951 astui voimaan työläisten ja toimihenkilöiden sosiaalivakuutus.

Kiinan kansa on saavuttanut suurta menestystä kulttuuri- rakennustyössä. Ennen vallankumousta työläiset ja talonpojat eivät voineet päästä keski- ja korkeakouluihin eivätkä edes alkeiskouluihin. Noin 90% väestöstä oli lukutaidotonta. Kiinan

Kansantasavallassa on sivistyksen saaminen käynyt työtätekeville joukoille mahdolliseksi.

Kiinan työtätekevien aineellisen aseman paraneminen ilmenee väestön huomattavasti kasvaneessa ostokyvyyssä, joka yksin vuoden 1953 kuluessa nousi noin 20%. Vähittäiskauppavaihto oli v. 1953 180% verrattuna vuoteen 1950 (verrattavissa hinnoissa). Vuonna 1954 vähittäiskauppavaihto oli 12% suurempi kuin v. 1953. Vuonna 1952 kaikkien valtionlaitosten työläisten ja toimihenkilöiden työpalkka suureni vuoteen 1949 verraten alasta riippuen 60—120%. Vuonna 1953 se suureni vuoteen 1952 verraten keskimäärin 5% ja v. 1954 vielä 5,2%.

Vuonna 1955 sai yli 55 miljoonaa lasta opetusta alkeiskouluissa, mikä on lähes 2,4 kertaa niin paljon kuin alkeiskoulujen oppilaiden enimmäismäärä ennen Kiinan vapautusta. Keskikouluissa on 4,6 miljoonaa oppilasta ja korkeakouluissa yli 290 000 ylioppilasta. V. 1954 enemmän kuin kymmenesosa maan aikuisesta väestöstä ja lapsista opiskeli erilaisissa iltakouluissa.

Kiinalla on voitettavanaan vakavia taloudellisia ja rahallisia vaikeuksia muuttuakseen takapajuisesta maatalousmaasta mahtavaksi sosialistiseksi suurvallaksi, jolla on korkealle kehittynyt ajanmukainen teollisuus. Ratkaiseva merkitys kansan hyvinvoinnin kohottamisessa on tuotantovoimien kasvulla. Kiinan kansa lähtee siitä, että vain laajentamalla ja lisäämällä jatkuvasti tuotantoa, kohottamalla työn tuottavuutta ja noudattamalla tiukkaa säästäväisyyttä kaikessa, se voi vähitellen päästä vuosisataisesta köyhyydestä ja varmistaa kansanvallankumouksen suuret historialliset saavutukset sekä turvata itselleen onnellisen tulevaisuuden.

Vallankumous on muuttanut perinpohjin Kiinan naisten aseman. Naisilla on samoin kuin miehilläkin täydet poliittiset oikeudet, ja he osallistuvat aktiivisesti maan taloudelliseen, yhteiskunnalliseen ja poliittiseen elämään. Samasta työstä he saavat saman maksun kuin miehetkin. Agraariuudistuksia toimeenpantaessa talonpoikaisnaiset saivat samanlaisen maaosuuden kuin miehetkin. Paljon huomiota kiinnitetään äitiys- ja lastenhuoltoon.

Kansandemokraattisen vallankumouksen voitto vapautti Kiinan kansan kansallisesta orjuudesta ja loi edellytykset vapaan Kiinan kaikkien kansallisuuksien taloudellisen ja kulttuurielämän kehitykselle täydellisen tasa-arvoisuuden pohjalla.

Kansanvallankumouksen voitolla ja sosialismin rakentamisella Kiinassa on maailmanhistoriallinen merkitys. Erikoisen suuri sen merkitys on siirtomaa- ja puolisiirtomaa-maailmaan kuuluville maille, joiden poliittinen ja taloudellinen asema muistuttaa läheisesti sitä tilaa, missä Kiina oli ennen kansanvallankumouksen voittoa. Suuren Kiinan kansan esimerkki innostaa noiden maiden kansoja ratkaisevaan taisteluun imperialismia ja feodalismia vastaan kansallisen ja sosiaalisen vapauden puolesta.

LYHYITÄ YHTEENVETOJA

1. Kehityksensä kulussa Kiinan vallankumous kasvoi porvarillis-demokraattisesta sosialistiseksi vallankumoukseksi, minkä johdosta Kiina astui sosialismiin johtavaan siirtymis-

kauteen. Kiinan Kansantasavalta, joka syntyi vallankumouksen voiton tuloksena, on kansandemokratian valtio, jota johtaa työväenluokka ja jonka perustana on työläisten ja talonpoikien liitto. Tämä valtio täyttää menestyksellisesti proletariaatin diktatuurin tehtäviä.

2. Kansandemokraattinen valtio on suorittanut perusteellisia sosiaalisia ja taloudellisia uudistuksia. Vallankumouksellisten agraariuudistusten tuloksena tilanherroilta pakkoluovutettiin korvauksetta maa ja muut tuotannonvälineet, jotka joutuivat jaettaviksi henkilöluvun mukaan talonpoikien kesken, heidän yksityisomistukseensa. Samalla kansandemokraattinen valtio pani toimeen useita sosialistisia uudistuksia. Valtanemmistö nykyaikaisen suurteollisuuden tuotantolaitoksista, pankit, tärkeimmät liikennevälineet, suuri osa tukkukaupasta ja melkein koko ulkomaankauppa siirtyivät compradorporvariston ja ulkomaisen pääoman pakkoluovutuksen tuloksena kansantalouden käsiin. Näin muodostui kansantalouden sosialistinen sektori, johon kuuluvat valtion tuotantolaitokset sekä osuuskunnalliset tuotantolaitokset, jotka täydellisesti perustuvat työtätekevien joukkojen kollektiiviseen omistukseen.

3. Kiinan Kansantasavallan talous on muodoiltaan moninaista. Johtava asema siinä on sosialistisella sektorilla. Sosialistista sektoria lähellä ovat sellaiset osuustoimintamuodot, jotka osaksi perustuvat kollektiiviseen työhön ja ovat puoleksi sosialistisia, väliasteluontoisia. Edelleen Kiinan Kansantasavallan taloudessa on olemassa pientavaratuotannollinen, yksityiskapitalistinen ja valtiokapitalistinen sektori. Pientavaratuotannollinen sektori, johon kuuluvat talonpoikien ja käsityöläisten taloudet, on edelleenkin määrällisesti vallitsevana maan taloudessa. Kiinan teollisuudessa ja kaupassa esittää huomattavaa osaa yksityispääoma, joka on valtion valvonnan alainen ja jota kansandemokraattinen valta käyttää hyväksi lisätäkseen teollisuustavaroiden tuotantoa. Samalla ovat varsin laajalle levinneitä valtiokapitalismin eri muodot. Kiinan Kansantasavallan siirtymiskauden talouselämässä on kolme yhteiskunnallisen talouden perusmuotoa: sosialismi, pientavarantuotanto ja kapitalismi.

4. Nyky-Kiinan perusluokkia ovat työväenluokka ja talonpoikaisto. Luokkataistelua käydään toisaalta talonpoikaiston perusjoukkojen kanssa liittoutuneen työväenluokan ja toisaalta kaupunkien porvariston ja maaseudun suurteollisten välillä, kansantalouden sosialististen ja kapitalististen ainesten välillä.

5. Kiinan Kommunistisen puolueen päälinjana ja keskeisinä tehtävinä siirtymiskaudella ovat maan asteittainen sosialistinen teollistaminen, maatalouden, kotiteollisuuden ja yksityiskaupan ja teollisuuden asteittainen sosialistinen

uudistaminen. Panemalla toimeen näitä uudistuksia kansandemokraattinen valtio luo edellytykset maan vuosisataisen taloudellisen ja teknillisen takapajuisuuden poistamiselle, ihmisen harjoittaman toisen ihmisen riiston hävittämiselle, kurjuuden ja puutteen poistamiselle ja sosialistisen yhteiskunnan rakentamiselle.

XLIII LUKU

SOSIALISTISEN LEIRIN MAIDEN TALOUDELLINEN YHTEISTYÖ

Sosialistisen leirin maiden maailmanmarkkinoiden synty ja vahvistuminen. Kuten edellä on sanottu, toisen maailmansodan jälkeen maat, jotka olivat irtautuneet kapitalismin maailmanjärjestelmästä ja muodostaneet yhdessä Neuvostoliiton kanssa sosialistisen leirin, liittyivät taloudellisesti yhteen ja järjestivät kiinteän yhteistoiminnan keskenään. Kapitalististen maailmanmarkkinain rinnalle syntyivät uudet *sosialistisen leirin maiden maailmanmarkkinat*.

Näihin markkinoihin osallistuvat nykyisin Neuvostoliitto, Kiinan Kansantasavalta, Puola, Tšhekkoslovakia, Saksan Demokraattinen Tasavalta, Unkari, Romania, Bulgaria, Albania, Mongolian Kansantasavalta, Korean Kansandemokraattinen Tasavalta ja Vietnamin Demokraattinen Tasavalta. Näiden valtioiden alueella, joka käsittää neljänneksen maapallon koko mantereesta, elää yli kolmannes koko ihmiskunnasta. Sen jälkeen kun väliaikaisesti katkenneet kauppasuhteet uusien maailmanmarkkinain osanottajavaltioiden ja Jugoslavian välillä uusittiin, on avautunut laajoja mahdollisuuksia kehittää taloudellista yhteistoimintaa tämän maan kanssa.

Kapitalistisesta järjestelmästä irtautuneet Keski- ja Kaakkois-Euroopan maat alkoivat heti kansandemokraattisen järjestelmän voimaansaattamisen jälkeen järjestää läheisiä taloudellisia suhteita Neuvostoliittoon ja keskinäistä yhteistoimintaa. Nämä suhteet, jotka perustuvat veljellisen keskinäisavun periaatteisiin, ovat esittäneet suurta osaa kansandemokraattisten valtioiden talouselämän nopeassa jälleenrakentamisessa ja muiden kiireellisten taloudellisten tehtävien ratkaisemisessa sodanjälkeisenä aikana. Kun Kiinan Kansantasavalta perustettiin v. 1949, merkitsi se, että sosialistiseen leiriin liittyi suurvalta, jonka väkiluku on 600 miljoonaa.

Kansandemokratian maiden siirtyessä täyttämään pitkän tähtäimen kansantaloussuunnitelmia, joiden tarkoituksena on sosialismin perusteiden laskeminen, sosialistisen leirin valtioiden taloudellisessa yhteistoiminnassa alkoi uusi vaihe. Tälle vaiheelle ovat luonteenomaisia *pitkäaikaiset taloudelliset sopimukset ja sitoumukset keski-*

näisistä tavarantoimituksista. Tällaiset sopimukset ja sitoumukset turvaavat pitkäksi ajaksi sen, että kukin maa saa tietynlaisia koneita, kalustoa, raaka-aineita ja muita tavaroita, joita se tarvitsee täyttääkseen kansantaloussuunnitelmansa. Samalla nämä pitkäaikaiset sopimukset takaavat kullekin maalle sen tuotteiden mene-kin ulkomarkkinoilla. Kestävien ja pitkäaikaisten taloudellisten suhteiden olemassaolo luo talouselämän kehitykselle selvän tulevaisuuden näköalan ja on kansandemokratian maiden suunnitelmallisen sosialistisen rakennustyön tärkeimpiä ehtoja.

Sosialistisen leirin maiden taloudellisen yhteistyön kokemus osoittaa sosialistisen leirin maiden maailmanmarkkinoilla olevan sellaisia mahdollisuuksia, että kukin maa voi saada niiden piiristä kaiken, mitä sen taloudellinen kehitys kaipaakaan.

Sosialistisen leirin maiden suunnitelmallisen taloudellisen yhteistyön kehittämiseksi perustettiin v. 1949 *Taloudellisen Keskinäisavun Neuvosto*, jonka perustana on kaikkien tähän Neuvostoon osallistuvien valtioiden täydellinen tasa-arvoisuus. Taloudellisen Keskinäisavun Neuvosto järjestää taloudellisen ja teknillisen kokemuksen vaihtoa ja keskinäistä avunantoa raaka-aineiden, elintarvikkeiden, koneiden ja kaluston muodossa, yhdenmukaistaa suunnittelussa sosialistisen leirin valtioiden taloudellista kehitystä ja koordinoi sitä niiden keskinäisen järkipäisen työnjaon pohjalla. Se on kaikin puolin edullista kunkin maan ja koko sosialistisen leirin tuotanto-voimien mahdollisimman nopealle kehitykselle.

Sosialistisen leirin maiden maailmanmarkkinoiden herkeämätön kasvu ja lujittuminen on kumoamaton todistus niiden historiallisesta edistyksestä. Samalla sosialistisen leirin maiden taloudellisen yhteistyön kehitys ei suinkaan tee mahdottomaksi niiden ja maailman kapitalistisen osan maiden kauppayhteyksien laajenemista, vaan luo niiden laajenemiselle suotuisat edellytykset ja ehdot. Sosialistisen leirin maat pyrkivät kehittämään kauppayhteyksiä kapitalistisen leirin maihin tasa-arvoisuuden, molemminpuolisen hyödyn ja sitoumusten tiukan noudattamisen pohjalla. Ne pitävät näitä yhteyksiä tekijänä, jolla on oleellinen merkitys niiden talouden edelleenkehottamiselle, teknillisen edistyksen nopeuttamiselle, väestön elintason kohottamiselle.

Lähtien siitä Leninin periaatteesta, että kahden järjestelmän rauhanomainen rinnakkaiselo on mahdollista, ja taistellen johdonmukaisesti eri yhteiskunnallis-taloudelliseen järjestelmään kuuluvien valtioiden rauhanomaisen yhteistyön puolesta, sosialistisen leirin maat pyrkivät laajaan kauppavaihtoon kaikkien niiden valtioiden kanssa, jotka puolestaan ovat valmiita laajentamaan taloudellisia yhteyksiään sosialismin leiriin. Kapitalistisissa maissa yhä voimistuvana pyrkimyksenä on sosialistisen leirin valtioiden kanssa käytävän kaupan normalisoiminen ja laajentaminen, kansainvälisen taloudellisen yhteistyön kehitystä haittaavien keinotekoisesti luotujen esteiden murtaminen ja „kylmän sodan” politiikan ja talouselämän militarisoimisen aiheuttamien lukuisten kieltojen ja

rajoitusten poistaminen. Kapitalistiset maat eivät voi olla ottamatta huomioon sitä, että sosialistisen leirin maat edustavat sinänsä pysyviä markkinoita, jotka eivät ole alttiita markkinasuhteiden heilahteluille ja taloudellisille liikatuotantopulille. Varsinkin Länsi-Euroopan maat ovat kiinnostuneita sosialistisen leirin maiden kanssa käytävästä kaupasta.

Kansainvälisen taloudellisen yhteistoiminnan kehittämisen kummankin leirin valtioiden välillä on samalla tärkeä tekijä rauhan lujittamisessa, kansainvälisen jännityksen lieventämisessä ja kansainvälisen luottamuksen ilmapiirin luomisessa.

Suuri merkitys on sosialistisen leirin valtioiden ja heikosti kehittyneiden maiden taloudellisten yhteyksien jatkuvalla laajentamisella. Taloudellinen yhteistoiminta sosialistisen leirin valtioiden kanssa on näille maille erittäin tärkeimpiä keinoja niiden taloudellisen riippumattomuuden turvaamisessa. Samalla kun kapitalistiset monopoliyhtiöt alati pyrkivät heikostikehittyneiden maiden taloudelliseen orjuutukseen, Neuvostoliiton ja kansandemokratian valtioiden periaatteina, joita ne tiukasti noudattavat taloudellisissa suhteissaan näihin maihin, ovat sekaantumattomuus toisten kansojen sisäisiin asioihin, tasa-arvoisuus yhteistoiminnassa ja molempipuolinen etu. Näiden periaatteiden johdonmukainen noudattaminen on edistävää yhteistoiminnan laajenemista heikostikehittyneiden maiden — jotka pyrkivät mahdollisimman nopeasti vapautumaan takapajuisuudestaan — ja sosialistisen leirin maiden välillä.

Sosialistisen leirin maiden välisten taloudellisten suhteiden luonne. Sosialistisen leirin maiden taloudellisen ja teknillisen kehityksen taso on erilainen. Näiden maiden keskinäissuhteet määrää kuitenkin se tärkein ja ratkaisevin tosiasia, että ne kaikki kulkevat sosialismin ja kommunismin rakentamisen tietä. Kansandemokratian maiden talouselämässä on *johtava asema* sosialistisilla talousmuodoilla. Tämän vuoksi ovat myös sosialistisen leirin maiden keskinäissuhteiden piirissä menettäneet voimansa kapitalismin taloudelliset lait, jotka ilmentävät ihmisen harjoittamaa toisen ihmisen riistoa, kilpataistelua ja tuotannon anarkiaa. Tässä leirissä valtioiden väliset suhteet perustuvat sosialismin taloudellisiin lakeihin. Sosialistisen leirin maiden taloudellinen yhteistoiminta on *kansainvälisten suhteiden uusi tyyppi*, jota historia ei ennen ole tuntenut. Tämän yhteistoiminnan vakiintuessa ja laajetessa muodostuu ja kehittyy maailmantalouden sosialistinen järjestelmä.

Sosialismin taloudellista peruslakia vastaavasti on uusiin maailmanmarkkinoihin osallistuvien maiden väliset taloudelliset suhteet alistettu palvelemaan niitä tehtäviä, joita ovat uusimman tekniikan pohjalla tapahtuva sosialistisen tuotannon keskeytymätön lisääminen ja parantaminen työtätekevien alituisesti kasvavien tarpeiden tyydyttämiseksi mahdollisimman täydellisesti. Tämän seurauksena sosialistisessa leirissä ei ole eikä voi olla taloudellista ekspansiota, ei-vastikkeellista vaihtoa, kilpataistelua eikä voimakkaampien valtioiden harjoittamaa heikompien riistoa ja orjuu-

tusta. Tämän leirin maiden keskinäissuhteille on luonteenomaista toverillinen yhteistyö ja keskinäinen avunanto.

Sosialistisen leirin tärkeimpiä erikoisuuksia on siihen kuuluvien maiden taloudellisten yhteyksien suunnitelmallinen luonne. *Kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden, määräsuhtaisuuden lain* mukaisesti sosialistisen leirin maiden taloudellinen yhteistyö kehittyi kansantaloussuunnitelmien keskinäisen yhdenmukaistamisen pohjalla. Taloudellisen yhteistyön suunnitelmat otetaan huomioon Neuvostoliiton ja kansandemokratian maiden kansantalouden kehityksen valtionsuunnitelmissa. Tässä on demokraattisten maailmanmarkkinain valtava etuisuus kapitalistisiin maailmanmarkkinoihin verraten, jotka ovat alttiita ajoittaisille liikatuotantopulille.

Omiin voimavaroihinsa ja veljelliseen keskinäisapuun nojautuen sosialistisen leirin maat turvaavat kansantalouden keskeytymättömän nousun ja työtätekevien joukkojen aineellisen hyvinvoinnin järjestelmällisen kohoamisen. Tämä vuorostaan luo vankan perustan uusien maailmanmarkkinoiden keskeytymättömälle laajenemiselle, markkinoiden, joilla ei ole kapitalistisille markkinoille ehdottomasti ominaisia menekkivaikeuksia.

Sosialistisen leirin maiden talouselämän kehityksen suunnitelmallinen luonne tekee mahdolliseksi käyttää olemassaolevia voimavaroja mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti tuotantovoimien kehittämiseksi mahdollisimman nopeasti ja talouden sekä kansan hyvinvoinnin kohottamiseksi jatkuvasti. Sosialistisen leirin maiden edut vaativat, että kussakin näistä maista kehitetään kaikin keinoin tuotantovoimia, koska tällainen kehitys lujittaa koko leirin taloudellista mahtia. Tämä luo erittäin suotuisat edellytykset tämän leirin valtioiden keskinäisen taloudellisen yhteistyön laajentamiselle ja lujittamiselle.

Taloudellinen yhteistoiminta sosialistisen leirin maiden välillä kehittyy ja lujittuu uuden, *sosialistisen kansainvälisen työnjaon* pohjalla, joka eroaa perinpohjin maailmantalouden kapitalistisessa järjestelmässä vallitsevasta kansainvälisestä työnjaosta.

Erotukseksi kapitalismista sosialistisen leirin valtioiden keskinäinen työnjako ei muodostu pakon ja väkivallan avulla eikä ankan kilpataistelun tietä, vaan tasa-arvoisten valtioiden yhteistyönä.

Sosialistisen leirin maiden keskinäisen työnjaon lähtökohtana on kunkin maan mahdollisuuksien huomioon ottaminen, ja tuo työnjako johtaa yhteiseen nousuun. Kukin maa varaa osan voimavaroistaan toisten maiden tarpeiden tyydyttämiseen ja nojautuu vuorostaan niiden ystävälliseen apuun. Järkiperäinen työnjako sosialistisen leirin maiden kesken auttaa niitä kehittämään kaikin puolin tuotantovoimiaan tuotannonvälineiden tuotannon ensisijaisen kasvun pohjalla, sillä kukin maa voi suunnitelmallisesti, omien voimavarojensa mobilisoimisen lisäksi, käyttää myös veljesmaiden voimavaroja yhteisen nousun eduksi.

Sosialistinen työnjako tekee samalla mahdolliseksi, että eri maat, täydentäessään toinen toistaan sosialistisen leirin yhteisen

järjestelmän tasa-arvoisina osapuolina, voivat jouduttaa taloudellisen kehityksensä vauhtia valtavan varojen ja voimien säästön ansiosta ja välttää tarpeetonta yhdensuuntaisuutta kansantalouden eri alojen kehityksessä. Kukin maa voi keskittää voimansa ja varansa niiden alojen kehittämiseen, joita varten sillä on suotuisimmat luonnonehdot ja taloudelliset edellytykset, tuotannollista kokemusta ja työntekijäkuntaa. Eri maat voivat tällöin pidättäytyä tuottamasta sellaisia tuotteita, joiden tarve voidaan tyydyttää toimituksilla toisista maista. Näin saadaan aikaan laaja *tuotannon erikoistuminen (spesialisointi) ja yhteistoiminta (kooperointi)* teollisuudessa ja tarkoituksenmukaisin työnjako elintarvikkeiden ja raaka-aineiden tuotannossa.

Tuotannon erikoistuminen (spesialisointi) ja yhteistoiminta (kooperointi) toteutetaan perusrakennustyösuunnitelmien yhdenmukaistamisen avulla ja siten, että kahden tai useamman maan kesken solmitaan pitkäaikaisia sopimuksia keskinäisavusta ja yhteistyöstä. Erikoistumisella ja yhteistoiminnalla on varsin suuri merkitys raskaan teollisuuden tärkeimmillä aloilla, koneenrakennus- ja metallurgisessa teollisuudessa, missä siten avautuu laajoja mahdollisuuksia tuotantokustannusten huomattavaan alentamiseen. Maataloudessa asianmukaisen työnjaon aikaansaaminen luo suotuisat edellytykset tuotannon pikaiselle nousulle maatalouden kaikilla aloilla työn tuottavuuden kohottamisen ja maatalouden hyötymaiden järkipärisen käytön ansiosta.

Sosialistisen leirin maiden kansantalouden kehityksen suunnitelmallisen koordinoimisen mahdollisuudet ovat menestyksellisen taloudellisen yhteistoiminnan tuloksena huomattavasti laajenneet. Euroopan kansandemokratian maissa samoin kuin Neuvostoliitossakin laaditaan parhaillaan viisivuotissuunnitelmaa vuosiksi 1956—1960. Näiden maiden perspektiivisuunnitelmat tulevat siis käsittämään saman ajanjakson. Tämä luo edellytykset entistä läheisemmälle Neuvostoliiton ja Euroopan kansandemokratian maiden taloudellisen rakennustyön koordinoinnille.

Sosialistisen leirin maiden keskinäissuhteissa on ensi kerran historiassa tehty loppu ristiriidasta, jota kapitalismi ei pysty ratkaisemaan — ristiriidasta eri maiden taloudelliseen yhdistymiseen suuntautuvan objektiivisesti edistyksekkään tendenssin ja niiden imperialististen menetelmien välillä, joiden avulla tätä yhdistymistä toteutetaan siten, että kapitalistisesti kehittyneet valtiot alistavat taloudellisesti heikot kansat finanssi-ikeeseen ja siirtomaatorjuuteen. Taloudelliset suhteet kehittyneiden ja takapajuisten maiden välillä rakentuvat kapitalistisessa leirissä herruus- ja alistusperusteille ja heijastavat ennen kaikkea osapuolten voimasuhdetta. Pusertaessaan arvokkaita raaka-aineita heikosti kehittyneistä siirto- ja puolisiirto-maista imperialistiset valtiot pyrkivät ikuistamaan niiden takapajuisuuden ja riippuvaisuuden, ikuistamaan ne asemaltaan maataloudelliseksi raaka-aineita tuottaviksi emämaiden talouden lisäkkeiksi.

Sosialistisen leirin taloudellisille suhteille on luonnehtivaa kaikinpuolinen keskinäisapu ja heikosti kehittyneiden maiden nostaminen edistyneimpien tasolle. Sosialistisen kansainvälisen työnjaon tuloksena käy helpommaksi hävittää se taloudellinen takapajuisuus ja taloudellisen kehityksen yksipuolisuus, joka on jäänyt kansandemokratian maille perinnöksi kapitalismilta, luodaan suotuisat edellytykset noiden maiden teollistamiselle, lujitetaan niiden taloudellista itsenäisyyttä ja riippumattomuutta kapitalistisesta maailmasta, kohotetaan nopeammin niiden taloutta ja väestön hyvinvointia.

Sosialistisen leirin maiden välisissä suhteissa olennoituvat *proletaarisen internationalismin*, työtätekevien kansainvälisen solidaarisuuden, periaatteet. Nämä keskinäissuhteet perustuvat epäitsekkääseen keskinäiseen tukeen, jokaisen maan valtiollisen suverenisuuden ja kansallisten etujen kunnioitukseen. Sosialistisen leirin maiden veljellinen ystävyys ja kiinteä yhteistoiminta ovat tämän leirin murtumattoman mahdin tärkein lähde, ratkaiseva ehto sosialistisen rakennustyön menestykselle näissä maissa.

Sosialistisen leirin maiden taloudellisen yhteistyön perusmuodot. Sosialistisen leirin maiden yhteistyön tärkeimpiä muotoja ovat ulkomaankauppa, luoton myöntäminen, tieteellisen ja teknillisen avun anto ja yhteistoiminta kaaderien koulutuksessa, taloudellisessa rakennustyössä saadun kokemuksen vaihto.

Näiden taloudellisen yhteistyön muotojen joukossa on suurin merkitys *ulkomaankaupalla*.

Sosialistisen leirin maiden ulkomaankauppa rakentuu aivan toisille periaatteille kuin ulkomaankauppa kapitalistisilla maailmanmarkkinoilla. Kapitalistisessa maailmassa on monopoliyritysten käsiin keskittyneen ulkomaankaupan tarkoituksena turvata enimmäisvoittojen saanti ei-vastikkeellisen vaihdon avulla ja muilla takapajuisten ja riippuvaisten maiden rosvoamis- ja orjuuttamismenetelmillä. Sosialistisen leirin maiden ulkomaankauppa on valtion monopolina (SNTL ja Euroopan kansandemokratian maat) tai valtion tiukan valvonnan alaisena (Kiinan Kansantasavalta), ja se palvelee yleistä nousua, tämän leirin maiden taloudellisen kehityksen jouduttamista ja niiden väestön elintason kohottamista.

Jokainen uusien maailmanmarkkinoiden piiriin kuuluva maa realisoidessaan ulkomaankaupan avulla yhä suuremman osan kansantaloutensa tuotteista, saa vastineeksi yhä enemmän aineellisia arvoja: teollisuuskalustoa, raaka-aineita ja muita tavaroita, jotka ovat välttämättömiä sen taloudelliselle kehitykselle. Jokainen niistä tuo maahan tavaroita, joita se tarvitsee, ja vie tavaroita, joita tarvitsevat muut maat, eikä ainoakaan tavaravaihtoon osallistuvista tyrkytä toiselle osapuolelle tavaroita, joita tämä ei tarvitse, kuten usein tehdään kapitalistisilla markkinoilla.

Tavaroiden hinnat sosialistisen leirin maiden maailmanmarkkinoilla ovat vakinaisia. Ne määrätään tasa-arvoisten osapuolten vapaaehtoisen sopimuksen perusteella ja ottamalla täydellisesti

huomioon kummankin puolen edut, mikä tekee mahdolliseksi kai-
ken syrjinnän ja ei-vastikkeellisen vaihdon.

Sosialistisen leirin maiden ulkomaankaupan herkeämätön kasvu
on selvä todistus uusien maailmanmarkkinoiden kehittymisestä ja
lujittumisesta.

Vuonna 1954 Neuvostoliiton ulkomaankauppavaihto ylitti 4-kertaisesti sodan-
edellisen tason, kun sitä vastoin kapitalististen maiden ulkomaankauppa suureni
samassa ajassa vain hieman enemmän kuin puolitoistakertaisesti.

Kiinan Kansantasavallan ulkomaankauppavaihto kasvoi v. 1954 kaksinker-
taiseksi verrattuna vuoteen 1950. Euroopan kuuden kansandemokratian maan
(Puolan, Tshekkoslovakian, Unkarin, Romanian, Bulgarian ja Albanian) ulko-
mainen kauppavaihto kasvoi v. 1954 enemmän kuin 70% verrattuna vuoteen 1948.
Vuoteen 1946 verraten Puolan ulkomaankauppavaihto kasvoi v. 1954 suunnilleen
6,5-kertaiseksi, Tshekkoslovakian — noin 4-kertaiseksi, Unkarin — 14,5-kertaiseksi,
Romanian — 16-kertaiseksi, Bulgarian — 3,5-kertaiseksi. Saksan Demokraatti-
sessa Tasavallassa se kasvoi vuoteen 1947 verraten enemmän kuin 25-kertaiseksi.

Erikoisen nopeasti kehittyvät ulkomaiset kauppayhteydet sosialistisen leirin
maiden kesken.

Vuonna 1938 SNTL:n koko kauppa Puolan, Tshekkoslovakian, Unkarin,
Romanian, Bulgarian ja Albanian kanssa muodosti vain 1,5% SNTL:n ulko-
maankauppavaihdosta, kun taas v. 1954 näiden maiden kanssa käyty kauppa
muodosti 40% SNTL:n ulkomaankauppavaihdosta. Vuonna 1938 SNTL:n kauppa
Kiinan kanssa muodosti 4% SNTL:n ulkomaankauppavaihdosta, jota vastoin
v. 1954 se muodosti 18%.

Vuonna 1954 tuli sosialistisen leirin maiden osalle Puolan koko kauppa-
vaihdosta noin 70%, Tshekkoslovakian noin 75%, Romanian noin 82%, Unkarin
70%, Bulgarian 87%, Albanian lähes 100% ja Saksan Demokraattisen Tasa-
vallan kauppavaihdosta yli 75%.

Neuvostoliitto, jolla on korkealle kehittynyt raskas teollisuus ja varsinkin
koneenrakennusteollisuus, toimittaa suuria määriä mitä erilaisinta kalustoa
kansandemokratian maihin. Vuosina 1948—1954 ovat SNTL:n teollisuuskalusto-
ja konetoimitukset kansandemokratian maihin lisääntyneet yli 10-kertaisesti.

Koneilla, kalustoilla ja muilla tuotannonvälineillä on huomattava sijansa
muidenkin sosialistisen leirin maiden viennissä. Tshekkoslovakia vie koneen-
rakennus-, metallurgisen ja kemiallisen teollisuuden tuotteita, koksia ja jalki-
neita. Puola toimittaa kivihiiltä, koksia, mustien metallien valssaus tuotteita,
sinkkiä, rautateiden liikkuvaa kalustoa ja elintarvikkeita. Unkari vie maasta
metallintyöstökoneita, turbiineja, muuntajia, nosto- ja kuljetusvälineitä, alumiinia,
bauksititeja ja elintarvikkeita. Romanian viennissä on vuoriöljyllä ja vuoriöljy-
tuotteilla sekä puutavaralla huomattava sijansa. Bulgaria vie lyijy- ja sinkki-
rikasteita, sementtiä, puutavaraa, kemiallisia tuotteita, hedelmiä, tupakkaa ja
viinejä. Albania toimittaa vuoriteollisuuden tuotteita, vuoriöljyä, bitumeja,
malmeja, nahkaa, hedelmiä. Saksan Demokraattinen Tasavalta vie koneen-
rakennus-, sähköteknillisen ja kemiallisen teollisuuden tuotteita sekä hieno-
mekaanisia ja optillisia valmisteita. Kiinan Kansantasavalta vie teollisuus- ja
maatalousraaka-aineita sekä elintarvikkeita.

Sosialistisen leirin maiden taloudellisen yhteistyön tärkeänä
muotona on *luotonanto*. Kapitalistisessa maailmassa luottosuhteet
ovat eräänä tehokkaimpana välikappaleena, jonka avulla imperia-
listivaltojen monopolirytykset harjoittavat heikosti kehittyneiden
maiden taloudellista rosvouta. Luotonannon ehtona on tavallisesti
se, että luottona saatu summa sitoudutaan käyttämään tavaroiden
ostoon luotonantajamaasta. Näin imperialistit myyvät korkeilla
monopolihinnoilla velallismaille vanhoja tavaravarastojaan, ennen

kaikkea kulutustarvikkeita. Sosialismin leirissä ei luotonantoon liity mitään etuoikeuksia luotonantajalle. Luottoa myönnetään ennen kaikkea kaluston, koneiden ja muiden tuotannonvälineiden ostamiseen sekä niiden kulutustarvikkeiden ostamiseen, joita kysymyksessä olevassa maassa ei valmisteta, mutta joita sen väestö tarvitsee. Lainoja saaneet valtiot maksavat nämä lainat ja niiden korot toimittamalla oikeudenmukaisiin hintoihin tavaroita, jotka ovat asianomaisen maan luonteenomaisia vientilajikkeita.

Niinpä helmikuun 14 p:nä 1950 solmitun luottosopimuksen perusteella Neuvostoliitto myönsi edullisin ehdoin (1% korolla) Kiinan Kansantasavallalle pitkäaikaisen 300 miljoonan Amerikan dollarin luoton, joka käytetään 5 vuoden kuluessa vuoden 1950 tammikuun 1 päivästä alkaen joka vuosi yhtä suurissa erissä maksuna SNTL:n toimittamasta tuotantokalustosta ja materiaaleista, siinä luvussa voimalaitosten, metallurgisten ja koneenrakennustehtaiden, hiili- ja malmikaivosten tuotantokalustosta, rautatie- ja muusta liikennekalustosta, kiskoista ja muista Kiinan kansantalouden kunnostamiseen ja kehittämiseen tarvittavista materiaaleista. Vuonna 1954 Neuvostoliitto myönsi Kiinan Kansantasavallalle 520 miljoonan ruplan pitkäaikaisen luoton. Vuosien 1953 ja 1954 taloudellisten sopimusten mukaisesti Neuvostoliitto, auttaakseen Kiinaa sen ensimmäisen viisivuotissuunnitelman täyttämässä, sitoutui suorittamaan 156 suurimman teollisuuslaitoksen rakentamista ja uusimista koskevat suunnittelu-työt ja toimittamaan niitä varten kalustoa. Neuvostoliitto auttaa Kiinaa näiden laitosten rakentamisessa, kaluston asentamisessa ja niiden käyntiänsä.

Pitkäaikaisen luottosopimusten pohjalla Neuvostoliitto toimittaa runsain määrin koneita ja tuotantokalustoa Puolaan, Bulgariaan, Albaniaan ja muihin maihin. Neuvostoliiton myöntämän luoton ansiosta Albania on saanut täydellisen tuotantokaluston kokonaisuuden tehtaisiin: tekstiilikombinaattiin, sokeri- ja sementtitehtaisiin, vuoriöljyjalostamoon ja muihin tuotantolaitoksiin. Bulgaria on saanut täydellisen tuotantokaluston Stalinin nimelle omistettuun kemialliseen kombinaattiin, V. Tshervenkovin nimelle omistettuun lämpövoimakeskukseen, metallurgiseen tehtaaseen, lyijy- ja sinkkitehtaaseen sekä moniin muihin tuotantolaitoksiin.

Suuri merkitys sosialistisen leirin maiden taloudelliselle nousulle on *tieteellisellä ja teknillisellä avulla*. Tätä apua annetaan monessa muodossa, jollaisia ovat ennen kaikkea uusimpia keksintöjä ja teknillisiä parannuksia koskevien patenttien, lisenssien ja teknologisten asiakirjojen luovutus, tuotantoteknillisen kokemuksen keskinäinen vaihto, luonnonrikkauksien yhteinen tutkiminen ja käyttö, teollisuuslaitosten yhteinen rakentaminen ja keskinäinen asian-
tuntija-apu.

Sosialistisen leirin maat antavat toisilleen suurta tieteellistä ja teknillistä apua kiinteän yhteistoiminnan ja keskinäisavun periaatteen pohjalla. Neuvostoliitto auttaa kansandemokratian maita rakentamaan mitä suurimpia ajanmukaisia tuotantolaitoksia ja kokonaisia teollisuudenaloja, ennen kaikkea raskasta teollisuutta, joka on sosialismin tietä kulkevien kaikkien maiden taloudellisen kehityksen perusta. Teknillisen avunannon muodossa Neuvostoliitto toimittaa uusinta, täydellisintä kalustoa teollisuus- ja kulttuurilaitoksiin, joita rakennetaan neuvostoliittolaisten luonnosten mukaan.

Neuvostoliitto luovuttaa sosialistisen leirin muille maille tieteellisiä keksintöjä, uusimpien tuotantoteknillisten saavutusten

patentteja ja lisenssejä, ja niistä maksetaan vain ne tosiasialliset kulut, joita on koitunut suunnittelusta ja tieteellisten asiakirjojen valmistuksesta. Neuvostoliittolaiset asiantuntijat — insinöörit ja teknikot — auttavat kansandemokratian maita suorittamaan etsintätöitä, ottamaan käyttöön hyödyllisten kaivannaisten esiintymiä ja suorittamaan monimutkaisia asennus- ja rakennustöitä monilla uusilla suurilla rakennuksilla. Tieteen ja tekniikan saavutusten laaja vaihto sosialistisen leirin maiden kesken tulee esittämään tärkeää osaa kaikkien näiden maiden teknillisen edistyksen jouduttamisessa sekä uusimman tuotantokaluston ja parhaimpien tuotantomenetelmien mahdollisimman nopeassa juurruttamisessa teollisuuteen, liikenteeseen ja maatalouteen.

Tärkeä merkitys kansandemokratian maiden tuotantovoimien kehittämisessä on sillä, että Neuvostoliitto on päättänyt antaa näille maille tieteellis-teknillistä ja tuotannollista apua tieteellisten koeasemien perustamisessa atomifysikaalisia tutkimustöitä ja atomien energian rauhanomaista käyttöä varten. Kansandemokratian maille toimitetaan tarpeellinen määrä radioaktiivisia aineita ydinreaktoreja ja tieteellisiä kokeiluja varten, ja ne vuorostaan toimittavat Neuvostoliitolle vastaavia raaka-aineita.

Suurimpien teollisuuslaitosten joukkoon, jotka on rakennettu tai joita rakennetaan Euroopan kansandemokratian maihin Neuvostoliiton avulla, kuuluvat: Leninin nimelle omistettu metallurginen kombinaatti, kuorma- ja henkilöautotehdas, alumiinitehdas Puolassa, Gottwaldin nimelle omistettu metallurginen kombinaatti Tšhekkoslovakiassa, Stalinin nimelle omistettu metallurginen kombinaatti Unkarissa, Leninin nimelle omistettu vesivoimakeskus ja traktoritehdas Romaniassa, Stalinin nimelle omistettu kemiallinen kombinaatti ja Leninin nimelle omistettu metallurginen tehdas Bulgariassa, Leninin nimelle omistettu vesivoimakeskus Albaniassa ja useat muut kombinaatit, raskaan koneenrakennusteollisuuden tuotantolaitokset ja sähköasemat.

Neuvostoliiton laaja teknillinen apu on ollut tärkeimpiä niistä edellytyksistä, jotka ovat avanneet kansandemokratian maille mahdollisuuden aloittaa lyhyessä ajassa uusien valmisteiden tuotannon ja luoda kokonaisia uusia teollisuudenaloja, joita näillä maille ei ollut. Niinpä Romania ei ole ainoastaan laajentanut vuoriöljyteollisuuttaan, vaan on luonut myös vuoriöljyn tuotantoa varten oman koneenrakennusteollisuutensa, joka valmistaa lähes kaiken vuoriöljyn tuotannossa tarvittavan kaluston ja huomattavan osan monimutkaisesta koneistosta öljyn puhdistusta varten. Tämä on ainoa tapaus maailmassa, jossa vuoriöljyrikkauksia omistava pieni maa on kyennyt luomaan myös koneenrakennusteollisuuden öljyntuotantoa varten. Tästä eivät voi edes unelmoida vuoriöljyä omistavat pienet kapitalistisen maailman maat, joita amerikkalaiset ja englantilaiset monopolirytykset säälimättä riistävät. Tšhekkoslovakian ja Unkarin sopimuksen mukaan on Tšhekkoslovakia saanut mahdollisuuden alumiiniteollisuuden perustamiseen Unkarin bauksiittien pohjalla. Puola on auttanut Tšhekkoslovakiaa järjestämään karbiidin tuotannon ja rakentamaan sinkinsulatustehtaita. Nowe Dvoryyn (Puolassa) ovat Puola ja Tšhekkoslovakia yhdessä rakentaneet voimalaitoksen, joka toimittaa sähkövoimaa kummallekin maalle. Luovuttaessaan Tšhekkoslovakialle pitkäksi ajaksi vuokralle osan Szczecin'in satamasta Puola avasi sille pääsyn merelle.

Sosialistisen leirin maiden tieteelliseen ja teknilliseen yhteistyöhön liittyy läheisesti *yhteistyö kaaderien kouluttamiseksi*. Neuvostoliiton, Tšhekkoslovakian ja Puolan korkeakouluissa saa suuri

joukko veljesmaiden nuorisoa järjestelmällisesti koulutusta; tuotantolaitoksissa ja tieteellisissä laitoksissa suorittavat näiden maiden nuoret spesialistit harjoittelunsa.

Mitä laajinta tuotannollisten, teknillisten ja organisatoristen kysymysten piiriä käsittävän *kokemuksen tutkiminen ja vaihto* käyvät mittasuhteiltaan yhä laajemmiksi. Tässä tarkoituksessa vaihdetaan lukuisia valtio- ja talousmiehistä sekä insinööreistä muodostettuja edustajistoja, järjestetään teollisuusunäyttelyjä jne.

Rauhaarakastavien maiden taloudellista yhteistoimintaa voimistavana tärkeänä tekijänä on ulkomaankaupan ym. taloudellisten yhteyksien kehittyminen toisaalta Neuvostoliiton ja kansandemokratian valtioiden (Tshekkoslovakian, Puolan, Unkarin) ja toisaalta taloudellisessa suhteessa heikosti kehittyneiden maiden välillä. Nämä yhteydet kehittyvät jatkuvasti kauppasopimusten ja muiden taloudellisten sopimusten pohjalla, joiden tarkoituksena on edistää tuotantovoimien kehitystä ja kansojen hyvinvoinnin kasvua.

Niinpä vuoden 1955 helmikuun 2 p:nä solmitun Neuvostoliiton ja Intian sopimuksen mukaisesti Neuvostoliitto rakentaa Intiaan pitkäaikaisella ja halvalla luotolla suuren metallurgisen tehtaan, jonka vuotuinen tuotantoteho on miljoona tonnia terästä, Neuvostoliitto toimittaa kaikki varusteet ja antaa Intialle tarvittavaa teknillistä apua lähettämällä sinne mm. korkeatasoisen ammattitaidon omaavia spesialisteja sekä kouluttamalla intialaista henkilökuntaa niin Intiassa kuin Neuvostoliitossakin.

Sosialistisen leirin maiden taloudellisen yhteistoiminnan menestykset ja niiden keskinäisten samoin kuin kapitalistisiin valtioihin suuntautuvien moninaisten taloudellisten yhteyksien jatkuva kehittyminen edistää kansojen välisen rauhan ja ystävyyden lujittumista.

LYHYITÄ YHTEENVETOJA

1. Taloudelliset keskinäissuhteet sosialistisen leirin maiden välillä ovat kansainvälisten suhteiden aivan uusi, sosialistinen tyyppi. Samaan aikaan kun eri maiden välisten taloudellisten suhteiden perustana kapitalismin maailmassa on voimakkaiden maiden herruus heikkoihin nähden, kaikkien taistelu kaikkia vastaan, anarkia ja suunnitelmattomuus, sosialismin leirissä on taloudellisten suhteiden perustana osapuolten täydellinen tasa-arvoisuus ja keskinäinen etu, kaikkien kansojen, niin suurten kuin pientenkin, valtiollisen suvereenisuuden kunnioitus, veljellinen keskinäinen apu, kaikkien taloudellisten yhteyksien suunnitelmallisuus ja järjestyneisyys. Sosialistisen leirin maiden välisissä suhteissa ollennoituvat proletaarisen internationalismin, työtätekevien kansainvälisen solidaarisuuden periaatteet.

2. Sosialistisen leirin maiden taloudellinen yhteistyö perustuu sosialismin taloudellisiin lakeihin. Sosialismin

taloudellisen perustlain ja kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden, määräsuhtaisuuden lain mukaisesti on taloudelliset yhteydet sosialistisen leirin maiden välillä alistettu palvelemaan yhteistä päämäärää, koko yhteiskunnan alituisesti kasvavien tarpeiden mahdollisimman täydellistä tyydyttämistä tuotannon keskeytymättömän kasvun tietä, ja ne kehittyvät suunnitelmallisesti ja vastikkeellisen vaihdon pohjalla. Kaikki tämä turvaa sosialistisen leirin maiden maailmanmarkkinoiden jatkuvan laajenemisen ja tekee talouspulat mahdottomiksi. Sosialistisen leirin maiden talouselämän kehityksen suunnitelmallinen luonne luo mahdollisuuden olemassaolevien voimavarojen mahdollisimman tarkoituksenmukaiseen käyttöön. Sosialistisen leirin maiden taloudellinen yhteistyö kehittyy uuden, sosialistisen kansainvälisen työnjaon pohjalla.

3. Tärkein sija sosialistisen leirin maiden taloudellisen yhteistyön eri muotojen joukossa on ulkomaankaupalla, joka kasvaa nopeasti vuodesta toiseen. Suuri merkitys on sellaisilla taloudellisen yhteistyön muodoilla kuin luoton ja lainojen myöntämisellä, tieteellisellä ja teknillisellä avulla ja yhteistyöllä kaaderien koulutuksessa ja taloudellisessa rakennustyössä saadun kokemuksen vaihdolla. Kaikkia näitä sosialistisen leirin maiden taloudellisen yhteistyön muotoja kehitetään pitäen silmällä tuotantovoimien nopeaa kasvua ja talouden ja kansan hyvinvoinnin alituista kohottamista.

LOPPUKATSAUS

Marxilais-leniniläinen kansantaloustiede on kulkenut toista vuosisataa kestäneen kehityksen tien. Samoin kuin koko marxismileninismillä niin myös marxilais-leniniläisellä kansantaloustieteellä on luova, toiminnallinen luonne. Täysin vieraana dogmatismille se kehittyi yhtyneenä mitä kiinteimmin, erottamattomasti työväenliikkeen käytäntöön, siihen käytännölliseen taisteluun, jota työväenluokka ja kaikki työtätekevät käyvät sosialismin ja kommunismin puolesta, ja sitä täydennetään uusilla teoreettisilla väittämillä uuden historiallisen kokemuksen yleistämisen pohjalla.

Marx ja Engels erittelivät tieteellisesti kapitalismin perusteet määritellen sen historiassa ohimeneväksi tuotantotavaksi, selvittivät sen synnyn, kehityksen ja perikadon taloudelliset lait. Teoksissaan „Kommunistisen Puolueen Manifesti”, „Pääoma”, „Gothan ohjelman arvostelua”, „Anti-Dühring” ym. Marx ja Engels selvittivät sen, että proletariaatin historiallisena tehtävänä on olla kapitalismin haudankaivajana ja sosialistisen yhteiskunnan rakentajana. He loivat proletaarisen vallankumouksen teorian, perustelivat sen, että kapitalismista sosialismiin johtava siirtymiskausi on erikoisena historiallisena vaiheena taloudellinen välttämättömyys kapitalistisen yhteiskunnan vallankumouksellisessa muuttamisessa sosialistiseksi yhteiskunnaksi, ja luonnehtivat yleispiirtein kommunistisen yhteiskunnan kaksi kehitysvaihetta.

Tärkeintä marxilaisuudessa on oppi proletariaatin diktatuurista uusityyppisenä valtiona, jolla on ratkaiseva merkitys yhteiskunnan sosialistisessa uudistamisessa. Marx ja Engels hahmottelivat niiden tärkeimpien toimenpiteiden ohjelman, jotka proletariaatin diktatuuri toteuttaa: pakkoluovuttajien pakkoluovuttaminen, tuotannonvälineiden yksityisomistuksen korvaaminen yhteiskunnallisella omistuksella, ihmisen harjoittaman toisen ihmisen riiston ja riistäjäluokkien hävittäminen, yhteiskunnan tuotantovoimien nopean kasvun turvaaminen.

Marx ja Engels näkivät ennakolta, että sosialistisessa yhteiskunnassa tuotannon anarkia on vaihtuva yhteiskunnan talouden suunnitelmalliseksi kehitykseksi ja tullaan noudattamaan työn mukaan tapahtuvan jaon periaatetta. Vasta sitten, kun tuotantovoimat ovat nopeasti kehittyneet edelleen, tuotteiden runsaus lisääntynyt ja työ muuttunut ihmisen ensimmäiseksi elämäntarpeeksi, tapahtuu siirtyminen kommunismin alemmasta vaiheesta korkeampaan vaiheeseen, jolloin yhteiskunnallisen elämän määrääväksi periaatteeksi tulee: „jokaiselta kykyjensä mukaan, jokaiselle tarpeittensa mukaan”.

Kehittäessään marxilaista kansantaloustiedettä Lenin rikastutti sitä suorittamalla tieteellisen tutkimuksen kapitalismin monopolistisesta vaiheesta — imperialismista — ja kapitalismin yleisestä kriisistä. Tärkein johtopäätös tästä tutkimuksesta oli uusi, loppuun saakka kehitetty teoria sosialistisesta vallankumouksesta, teoria, jonka mukaan sosialismi voi voittaa ensin muutamissa ja jopa yhdessäkin erillisessä maassa.

Pitäen ohjeenaan sitä Marxin ja Engelsin perusajatusta, että pakkoluovuttajien pakkoluovuttaminen on proletaarisen vallankumouksen ensivuoroisin tehtävä, Lenin perusteli tieteellisesti teoksissaan „Proletariaatin tehtävistä nykyisessä vallankumouksessa”, „Uhkaava katastrofi ja kuinka sitä vastaan on taisteltava”, „Kykenevätkö bolshevikit pitämään hallussaan valtiovallan?” ym. ohjelman maan, suurteollisuuden, pankkien ja ulkomaankaupan kansallistamisesta proletariaatin diktatuurin tärkeimpänä toimenpiteenä talouselämän avainasemien valtaamiseksi.

Lokakuun Suuren sosialistisen vallankumouksen ja SNTL:n käytännöllisen sosialistisen rakennustyön historiallisen kokemuksen yleistämisen pohjalla Lenin rikastutti yleensä marxilaisuutta ja erikoisesti marxilaista kansantaloustiedettä yhteiskunnan sosialistisen uudistamisen lakien syvällisellä erittelyllä. Hänen teoksissaan „Valtio ja vallankumous”, „Proletaarinen vallankumous ja luopio Kautsky”, „Vasemmistolaisuus lastentautina kommunismissa”, „Talous ja politiikka proletariaatin diktatuurin aikakaudella” ym. on selvitetty monitahoisesti kysymys proletariaatin diktatuurista. Proletariaatin diktatuurin Lenin määritteli proletariaatin ja talonpoikaiston perusjoukkojen välisen ja proletariaatin johtaman luokkaliiton erikoiseksi muodoksi ja työtätekevien joukkojen etuja ilmentävän proletaarisen demokratian korkeimmaksi tyyppiksi. Hän selvitti proletariaatin diktatuurin sisällön ja historiallisen tehtävän määrittellen sen kolme peruspuolta: a) riistäjien kukistaminen, b) työtätekevien joukkojen johtaminen ja c) sosialistisen yhteiskunnan rakentaminen.

Lenin tutki ja selvitti kysymyksen yhteiskunnallisten luokkien ja luokkataistelun luonteesta ja merkityksestä kapitalismista sosialismiin johtavalla siirtymiskaudella, eritellen tieteellisesti yhteiskunnan talouselämän ja luokkarakenteen tällä kaudella. Hän valaisi joka puolelta kysymystä työväenluokan ja talonpoikaiston

perusjoukkojen liitosta, jossa johtava osuus kuuluu työväenluokalle. Lenin selvitti sen, miten hävitetään riistäjäluokat ja tehdään loppu ihmisen harjoittamasta toisen ihmisen riistosta työväenluokan diktatuurin kaudella, ja osoitti, että sosialismin rakentamiseen liittyy kärkevä luokkataistelu riistäjäluokkia vastaan.

Teoksissaan „Neuvostovallan lähimmät tehtävät”, „Miten kilpailu on järjestettävä?”, „Suuri aloite”, „Yhtenäisestä taloussuunnitelmasta”, „Elintarvikeverosta”, „Osuustoiminnasta” ym. Lenin esitti kapitalismista sosialismin johtavan siirtymiskauden talouspolitiikan teoreettiset perusteet ja hahmotteli sen suuntaviivat, loi maailmanhistoriallisen merkityksen omaavan konkreettisen suunnitelman sosialismin rakentamisesta SNTL:ssä. Tämän suunnitelman tärkeimpiä osia ovat maan sosialistinen teollistaminen ja maatalouden kollektivisointi. Lenin osoitti, että sosialistisen talouden perustan rakentamiseksi ja sitä varten, että Neuvostomaa olisi taatusti taloudellisesti riippumaton maailman imperialismista, on historiallisesti mahdollisimman lyhyessä määräjässä tehtävä loppu Venäjän vuosisataisesta takapajuisuudesta ja luotava sosialistinen suurteollisuus. Lenin esitti osuustoimintasuunnitelman talonpoikaiston johdattamiseksi vähitellen sosialismin rakentamisen uomaan, aluksi teollisuuden ja maatalouden kaupallisen ja myöhemmin tuotannollisen liittyhteyden pohjalla.

Yleistämällä sosialistisen rakennustyön käytännölliset kokemukset Lenin kehitti sosialismin taloudellisen peruslain, kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden lain ym. lakien peruskohdat. Lenin määritteli sosialistisen taloudenhoidon periaatteet, osoitti henkilökohtaisen aineellisen kiinnostuksen merkityksen sosialistisen tuotannon kohottamisessa ja kehitti luovassa hengessä marxilaisia ajatuksia sosialismin ajan työperusteisesta jaosta, työpalkasta jne. Leninin teoksissa on perusteltu kaupan kehittämisen ja rahan käytön välttämättömyys neuvostotalouden kehittämiseksi sekä kaupungin ja maaseudun liittyhteyden lujittamiseksi. Leninillä oli tieteellinen ennakkonäkemyksensä siitä, että sosialistinen vallankumous, toteutettuaan suuren muutoksen asettamalla riistäjien hyväksi tehdyn pakonalaisten työn tilalle vapaan työn, jota tehdään omaksi hyväksi, koko yhteiskunnan hyväksi, synnyttää historiassa ennennäkemättömän joukkojen vallankumouksellisen innostuksen ja luo ensi kerran mahdollisuuden soveltaa kilpailua laajalti, joukko-omitassa. Hän selvitti kysymykset koko kansaa käsittävästä tuotannon ja tuotteiden jaon tiukasta arviolaskennasta ja valvonnasta, uuden, sosialistisen työkurin aikaansaamisesta ja itsekannattavuusperiaatteen soveltamisesta.

Leninin teoksissa kehitettiin luovassa hengessä edelleen marxilaisuuden perusajatuksia kommunistisen yhteiskunnan rakentamisen teistä, sähköistämisen ja työn tuottavuuden kasvun merkityksestä kommunismin aineellisen ja tuotannollisen perustan luomisessa ja tarpeiden mukaan tapahtuvan jaon kommunistiseen periaatteeseen siirtymisen edellytyksistä.

Nojautuen todella tieteellisen kansantaloustieteen perustajien Marxin, Engelsin ja Leninin tutkimuksiin Stalin esitti ja kehitti useita uusia taloustieteen väittämiä. Stalin on teoksissaan eritellyt nykyaikaisen monopolistisen kapitalismin ja luonnehtinut kapitalistisen järjestelmän yleistä kriisiä, joka käsittää kapitalismin kaikki puolet niin sen talouden kuin politiikankin.

SNTL:n sosialistisen rakennustyön kokemusten yleistämisen pohjalla Stalin selvitti monia sosialismin kansantaloustieteen ongelmia. Pitäen lähtökohtana Leninin oppeja Stalin perusteli selostuksissaan puolueen edustajakokouksissa ja konferensseissa, teoksissaan „Leninismien kysymyksiä”, „Sosialismin taloustieteellisiä probleemeja Neuvostoliitossa” ym. sosialistisen rakennustyön, maan sosialistisen teollistamisen ja maatalouden kollektivisoimisen toteuttamisen tiet ja menetelmät. Marxin, Engelsin ja Leninin teoksissa esitettyihin perusajatuksiin nojautuen Stalin määritteli sosialismin taloudellisen peruslain ja kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden, määräsuhtaisuuden lain.

Stalinin teoksissa on kehitelty edelleen Leninin perusajatuksia sosialistisen taloudenhoidon menetelmistä, arvolain ja rahan käytön välttämättömyydestä, itsekannattavuudesta, työntekijäin työnsä tuloksiin kohdistuvan aineellisen kiinnostuksen periaatteesta ja sosialistisen talousjärjestelmän paremmuudesta kapitalistiseen verraten.

Stalin kehitti ja konkretisoi marxilais-leniniläisiä perusajatuksia siirtymisestä sosialismista kommunismiin: valtiosta kommunismin vallitessa, oleellisten eroavaisuuksien hävittämisestä kaupungin ja maaseudun samoin kuin henkisen ja ruumiillisen työn väliltä.

Marxilais-leniniläinen kansantaloustiede kehittyi jatkuvasti kapitalistisissa maissa tapahtuvien taloudellisten prosessien erittelyn, SNTL:n kommunistisen rakennustyön ja kansandemokratian maiden sosialistisen rakennustyön käytännön yleistämisen pohjalla. Sitä rikastuttavat ne uudet kokemukset, joita antaa työväenluokan ja työtätekevien laajojen kerrostien vallankumouksellinen taistelu sortoa ja riistoa vastaan kapitalistisissa maissa, samoin kuin siirto-maakansojen kansallisen vapaustaistelun kokemukset.

Neuvostoliiton Kommunistisen puolueen ja muiden maiden veljespuolueiden, kommunististen ja työväenpuolueiden, päätökset ovat selvimpiä ilmauksia marxismin-leninismien luovasta kehittämisestä, kommunismin puolesta käydyn käytännöllisen taistelun teoreettisesta yleistämisestä. Teoreettista taloustiedettä ovat rikastaneet uusilla ajatuksilla kaikkien maiden proletaari puolueiden johtajat, jotka ovat läheisessä yhteydessä työtätekevien laajoihin joukkoihin ja joiden teoksissa heijastuvat yhteiskunnan aineellisen elämän kehityksen edistykelliset virtaukset.

Marxilais-leniniläinen kansantaloustiede, marxismin-leninismien tärkeänä perusosana, on proletariaatin tehokas aatteellinen ase sen taistelussa kapitalismia vastaan ja sosialismin puolesta. Se on todella tieteellistä kansantaloustiedettä, koska se ilmentää työväen-

luokan ja ihmiskunnan kaikkien edistyksellisten voimien elintärkeitä etuja, joiden mukaista on tutkia objektiivisesti yhteiskunnan taloudellisen kehityksen lakeja, jotka väistämättä johtavat kapitalismin perikatoon ja kommunismin voittoon.

Marxilais-leniniläinen kansantaloustiede paljastaa porvarillisen kansantaloustieteen tieteenvastaisen, taantumuksellisen luonteen. Se paljastaa porvarillisen kansantaloustieteen myllyyn vettä valavien pikkuporvarillisten taloustieteilijöiden reformististen katsomusten luokkasisällön. Se aseistaa työväenluokan yhteiskuntakehityksen taloudellisten lakien tuntemuksella ja tekee vallankumouksellisille marxilais-leniniläisille puolueille mahdolliseksi rakentaa politiikkaansa tieteellisille perusteille.

Mitkä tärkeimmät johtopäätökset seuraavat kansantaloustieteen tutkimisesta? Mitä kansantaloustiede opettaa?

1. Kansantaloustiede opettaa ennen kaikkea, että ihmisyyhteiskunnan taloudellinen kehitys on lainmukainen prosessi. Kunkin tuotantotavan synty ja kehitys, tuotantotavan vaihtaminen toiseen ei tapahdu ihmisten mielivaltaisen tahdon, vaan objektiivisten taloudellisten lakien vaikutuksesta.

Kansantaloustieteen samoin kuin jokaisen muunkin tieteen lait ovat objektiivisten lainmukaisuuksien heijastusta ihmisten aivoissa. Samalla kansantaloustiede perustelee syvällisesti ja joka puolelta sitä mitä tärkeintä marxilaista väittämää, että yhteiskunnan kehityksen päävoima, historian todellinen luoja on kansa, työtätekevät joukot. Se osoittaa, että edistyksellisillä aatteilla, joita yhteiskunnan aineellisen elämän kehityksen kypsyneet tarpeet synnyttävät, on liikkeellepaneva, järjestävä ja uudistava merkitys.

Tuodessaan ilmi yhteiskunnan eri kehitysasteilla esiintyvät yhteiskunnallista tuotantoa ja aineellisten hyödykkeiden jakoa koskevat lait, kansantaloustiede antaa mahdollisuuden ymmärtää ihmisyyhteiskunnan koko kehityksen yhtenäiseksi prosessiksi, joka kaikessa monipuolisuudessaan ja ristiriitaisuudessaan on lainmukainen.

Ihmisyhteiskunta kehittyy alemmista olomuodoistaan korkeampiin. Jokainen tuotantotapa on tietty aste yhteiskunnan etenevässä liikkeessä, sen tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden kehityksessä. Aina sosialistiseen vallankumoukseen saakka yhteiskunnan kehitys tapahtuu niin, että vanhan, aikansa eläneen järjestelmän tilalle astuneen uuden yhteiskunnallis-taloudellisen järjestelmän tuotantosuhteet edistävät jonkin aikaa tuotantovoimien kehitystä, mutta muuttuvat myöhemmin niiden kahleiksi. Silloin yhteiskunnan talousjärjestelmä vaihtuu toiseen, korkeampaan talousjärjestelmään. Yhteiskunnassa, joka on jakautunut sovitamattomasti vastakkaisiin luokkiin, tämä vaihdos tapahtuu luokkataistelun, yhteiskunnallisen vallankumouksen kautta, joka kukistaa aikansa eläneen hallitsevan luokan vallan ja pystyttää uuden, edistyksellisen luokan vallan.

Tutkiessaan perusteellisesti tuotannonvälineiden yksityisomistukseen perustuvien yhteiskunnallis-taloudellisten muodostumien

syntyä, kehitystä ja rappeutumista kansantaloustiede paljastaa luokkataistelun taloudelliset juuret. Se osoittaa, että rikkaiden luokkia ovat työtätekevät joukot, mutta heidän työnsä hedelmät anastavat riistäjäluokat. Luokkataistelu perustuu siis tiettyjen luokkien aineellisiin perusetuihin, kyseessä olevan tuotantotavan taloudellisiin kehityslakeihin.

Jokainen uusi tuotannonvälineiden yksityisomistukseen perustunut yhteiskuntajärjestelmä — orjanomistusjärjestelmä, feodalismi ja kapitalismi — asetti valtaan riistäjät muuttaen vain työtätekevien riiston ja sarron muotoja. Yhteiskunnan taloudellisen kehityksen koko kulku todistaa, että kapitalismi on viimeinen ihmisen harjoittamaan toisen ihmisen riistoon perustuva yhteiskuntajärjestelmä. Kansantaloustiede osoittaa, että kapitalismi on monopolistisessa vaiheessaan jo aikoja sitten muuttunut taantumukselliseksi järjestelmäksi, joka pidättää yhteiskunnan jatkuvaa etenevää liikettä. Kuolevan kapitalismin tilalle tulee uusi yhteiskuntajärjestelmä — sosialismi, joka merkitsee riistäjäluokkien hävittämistä, ihmisen harjoittaman toisen ihmisen riiston poistamista.

Ihmisyhteiskunnan kehityshistoria vahvistaa täysin oikeaksi tämän marxilais-leniniläisen kansantaloustieteen tieteellisen johtopäätöksen. Sosialistinen yhteiskunta on rakennettu Neuvostoliitossa. Sosialismin voitto SNTL:ssa kumosi täydellisesti ne tieteenvastaiset keksinnöt, että tuotannonvälineiden yksityisomistus ja kapitalistinen järjestelmä on ikuinen. Sosialismia rakennetaan menestyksellisesti Euroopan kansandemokratian maissa. Suuret vallankumoukselliset uudistukset Kiinan talouselämässä ovat luoneet edellytykset asteittaiselle sosialismin rakentamiselle tässä Idän suurimmassa maassa. Neuvostoliitto on asteittaisesti siirtymässä sosialismista kommunismiin. SNTL:ssa on kaikki, mitä kommunistisen yhteiskunnan rakentamiseen tarvitaan. Kommunistinen yhteiskunta, jonka ensimmäinen vaihe on sosialismi, on kaikkien maiden työtätekevien taistelun lopullinen päämäärä.

Kansantaloustiede antaa työväenluokalle ja kaikille työtätekeville varmuuden kommunismin voitosta osoittaessaan, että yhteiskunnan historiallisen kehityksen koko aikaisempi kulku on luonut edellytykset tälle voitolle.

2. Kansantaloustiede opettaa SNTL:n ja kansandemokratian maiden kokemuksen pohjalla, mitä tietä kapitalististen maiden työtätekevät voivat päästä kapitalistisesta orjuudesta. Se osoittaa, etteivät porvarillisten maiden työtätekevien sorto ja kurjistuminen johdu satunnaisista syistä, vaan juontavat juurensa kapitalistisesta talousjärjestelmästä ja aiheutuvat tälle järjestelmälle ominaisista taloudellisista laeista. Pulat, työttömyys ja kansanjoukkojen kurjuudentila eivät voi hävitä, ellei itse tuotantosuhdeiden perustaa muuteta, ts. siirretä tuotannonvälineitä kapitalistien ja tilanherrojen yksityisomistuksesta työtätekevän kansan yhteiskunnalliseen omistukseen.

Paljastaessaan porvarillisen ja sosialistisen talouselämän perusteiden vastakkaisuuden, toisaalta porvariston ja toisaalta proletariaatin ja kaikkien työtätekevien luokkaetujen sovittamattomuuden kansantaloustiede osoittaa mahdollommaksi kapitalismin rauhanomaisen „kasvamisen” sosialismiksi. Mitkään yritykset kapitalismin uudistamiseksi, sen „parantamiseksi” eivät voi tehdä loppua palkkaorjuuden järjestelmästä. Lokakuun Suuri sosialistinen vallankumous todisti kumoamattomasti, että vain hävittämällä kapitalismin itse perustat työväenluokka ja työtätekevä talonpoikaisto voivat vapautua riistäjien ikeestä ja päästä vapaan, vauraan ja kulttuurisen elämän tielle. Historian kokemus vahvistaa täysin oikeaksi sen marxilaisen opin, että sosialistinen vallankumous on väistämätön, että kapitalismia ei voida vaihtaa sosialismiin ilman työtätekevien vallan pystyttämistä, ilman proletariaatin diktatuuria, ilman työväenluokan ja talonpoikaiston liittoa. Tämän päämäärän saavuttamiseksi tarvitaan Kommunistista puoluetta, joka kykenee valmistamaan proletariaatin ja laajat työtätekevät joukot päättävään taisteluun porvaristoa vastaan ja järjestämään sosialistisen vallankumouksen voiton.

Kansantaloustiede osoittaa, että emämaiden harjoittama siirtomaakansojen orjuutus ja rosvoisuus on seurausta siirtomaiden feodaalitalanherrojen ja comprador-porvariston piireihin tiukasti sidotun imperialismin itse olemuksesta. Siirtomaiden ja puolisiirtomaiden kansat voivat vapautua orjuudesta, kurjuudesta ja takapajuudesta vain vapautumalla imperialismin ja sen paikallisten vasallien ikeestä, hävittämällä feodalismiin jäännökset ja panemalla toimeen perusteellisia demokraattisia uudistuksia. Siirtomaat voivat imperialismin järjestelmästä irroittaututtuaan ja riippumattomuutensa turvattuun SNTL:n ja muiden sosialismin leirin maiden taloudellisella tuella sivuuttaa kapitalistisen kehityksen tuskallisen tien ja luoda vähitellen edellytykset siirtymiselle sosialismin rakentamiseen. Kiinan kansan vallankumouksellisen taistelun ja voiton kokemus on käytännössä vahvistanut tämän marxilais-leniniläisen kansantaloustieteen johtopäätöksen ja todistanut, että siirtomaiden ja puolisiirtomaiden vapautuminen imperialismin ikeestä johtaa ne vapaan elämän tielle, aineellisen elämän ja kulttuurin kukoistukseen.

Jonkin porvarillisen maan kapitalistisen järjestyksen kukistaminen ja sen korvaaminen sosialistisella järjestyksellä, jonkin siirtomaan irtoaminen imperialismin järjestelmästä ja demokraattisten uudistusten toteuttaminen siellä ei johdu „vallankumouksen eksportoinnista”, mikä on imperialistien keksintöä, vaan näiden maiden taloudellisen kehityksen syvällisten sisäisten tarpeiden vaikutuksesta.

3. Kansantaloustiede opettaa, miten talouselämä on uudistettava sosialismin hengessä. Siirtymistä sosialismiin ei voida toteuttaa mielivaltaisesti valituin keinoin, vaan se on lainmukainen prosessi. Kansantaloustiede osoittaa, että työväenluokan diktatuuri, uutta,

sosialistista yhteiskuntaa rakennettaessa, nojaa ennen muuta siihen lakiin, että tuotantosuhteiden on ehdottomasti vastattava tuotantovoimien luonnetta. Tämän lain pohjalla siirtymiskaudella yhteiskunnallistetaan tuotannonvälineet, tehdään loppu ihmisen harjoittamasta toisen ihmisen riistosta ja luodaan sosialistiset talousmuodot. Sitä mukaa kun hävitetään kapitalistiset riistosuhteet ja muodostuvat ja kehittyvät sosialistiset tuotantosuhteet, sitä mukaa syntyvät, alkavat vaikuttaa ja kehittyä sosialismin taloudelliset lait. Sosialistinen valtio toteuttaa johdonmukaisesti maan teollistamis- ja maatalouden kollektivisoimispolitiikkaa ja rakentaa sosialistista yhteiskuntaa käyttämällä hyväksi taloudellisia lakeja. Sosialismin rakentaminen tapahtuu leppymättömässä luokkataistelussa kaupungin ja maaseudun kapitalistisia aineksia vastaan.

Kansantaloustiede paljastaa valheeksi ne porvarillisten ideologioiden keksinnöt, ettei työväenluokka valtaan tultuaan kykene järjestämään taloutta. SNTL:n historiallinen kokemus on osoittanut, minkälaisen ehtymättömän luovan voiman synnyttää työtätekevän kansan valta. Ensimmäisen kerran historiassa kävi niin, että suuressa, maapallon kuudenneksen käsittävässä maassa työväenluokka, työtätekevät heittivät harteiltaan riiston ja sorron ikeen, ja heistä tuli maansa isäntiä. He loivat sosialistisen järjestelmän, joka turvaa tuotantovoimien, yhteiskunnallisten rikkauden ja kansanjoukkojen aineellisen hyvinvoinnin ja kulttuurin herkeämättömän nousun. Täten on todistettu, että kansa voi menestyksellisesti tulla toimeen ilman riistäjiä ja että työväenluokka ja työtätekevät joukot kykenevät ei ainoastaan hävittämään vanhan, porvarillisen talousjärjestelmän, vaan myös rakentamaan uuden, korkeamman sosialistisen talousjärjestelmän. Samaa osoittaa vakuuttavasti sosialistisen rakennustyön käytäntö kansandemokratian maissa.

Kansantaloustiede perustelee taloudelliselta pohjalta sen, että työväenluokan johtava osuus sosialistisessa rakennustyössä sekä työväenluokan ja talonpoikaiston kestävä liitto, jonka tarkoituksena on sosialismin rakentaminen ja ihmisen harjoittaman toisen ihmisen riiston hävittäminen, ovat välttämättömiä. Työväenluokan ja talonpoikaiston liitto on sosialistisen leirin kaikkien maiden yhteiskuntajärjestelmän järkkymätön perusta. Työväenluokan ja talonpoikaiston liiton pohjalla ratkaistaan vuosisatoja vanha talonpoikauskysymys, toteutetaan siirtyminen pienestä yksilöllisestä talonpoikaistaloudesta kollektiiviseen suurtalouteen, joka pelastaa talonpoikaiston häviötilasta ja kurjuudesta. Kollektiivitalousjärjestelmän voitto SNTL:ssa on käytännössä kumonnut porvariston sellaiset keksinnöt, että talonpoikaisto ei kykene astumaan sosialismin johtavalle tielle.

Kansantaloustiede yleistää historian kokemuksen sosialismin rakentamisesta SNTL:ssa. Se osoittaa, miten entinen köyhä ja heikko maa, jollainen Venäjä oli ennen vallankumousta, on muuttunut rikkaaksi ja mahtavaksi maaksi, jollainen Neuvostoliitto on. Neuvostomaan kokemusten aarteistosta kansandemokratian maat

ammentavat tietoa sosialistisen rakennustyön koetelluista teistä ja siirtymäkauden luokkataistelun laeista, tietoa siitä, miten työväenluokka saa aikaan murtumattoman ystävyuden ja vankan liiton talonpoikaiston kanssa, miten on lujitettava kaupungin ja maaseudun taloudellista liittoyhteyttä, miten saavutetaan voitto riistäjäluokista ja rakennetaan sosialistinen yhteiskunta.

Neuvostomaan kokemuskien hyväksikäyttö vaatii, että kussakin maassa otetaan tarkoin huomioon ne talouselämän ja luokkasuhteiden konkreettiset erikoisuudet, jotka johtuvat kyseisen maan historiallisista kehitysehdoista kokonaisuudessaan. Kansandemokratian maissa sosialismin rakentaminen tapahtuu suotuisammissa olosuhteissa kuin se tapahtui Neuvostoliitossa, koska nykyisin on olemassa Neuvostoliiton ja Kiinan Kansantasavallan johtama voimakas sosialistinen leiri ja on saatu runsaasti kokemusta sosialismin rakennustyöstä. Sosialismin ja kommunismin voiton ratkaiseva ehto kaikissa kapitalistisesta järjestelmästä irtautuneissa maissa on se, että sosialismin leirin mahtia lujitetaan edelleen ja kehitetään jatkuvasti tähän leiriin kuuluvien maiden yhteistyötä taloudellisen, poliittisen ja kulttuurielämän aloilla.

4. Kansantaloustiede opettaa, että käytännöllinen työ sosialismin rakentamiseksi voi olla menestyksellistä vain silloin, kun se nojautuu yhteiskunnan kehityksen taloudellisiin lakeihin. Kansantaloustiede avaa mahdollisuuden taloudellisen kehityksen objektiivisten lakien tiedostamiseen ja niiden käyttämiseen yhteiskunnan etujen mukaisesti.

Taloudellisten lakien tuntemus tekee mahdolliseksi päästä perille taloudellisten prosessien sisimmästä olemuksesta, saada selville kehityksen edistykselliset tendenssit jo silloin, kun ne ovat vasta idulla, päästä tieteelliseen ennakkonäkemykseen taloudellisen kehityksen kulusta ja ohjata sitä kommunismin rakennustyön tehtäviä vastaavasti. Kansantaloustiede aseistaa kaaderit taisteluun sen puolesta, että uusi ja edistyksellinen saavuttaisi voiton vanhasta ja aikansa eläneestä. Niiden taloudellisten lakien tieteellinen tuntemus, joita kansantaloustiede tutkii, on sosialistisen leirin maissa vallassa olevien kommunististen (työväen-) puolueiden talouspolitiikan perusta. Marxilais-leniniläistä teoriaa, objektiivisten taloudellisten lakien tuntemusta ohjeenaan pitäen nämä puolueet kehittävät ja noudattavat tieteellisesti perusteltua ja käytännössä koeteltua politiikkaa, joka heijastaa yhteiskunnan aineellisen elämän kehityksen tarpeita, kansan elinetoja, ja toimivat joukkojen vallankumouksellisen luovan toiminnan innoittajina ja järjestäjinä.

Valaistessaan sosialismin taloudellisen peruslain vaikutusta kansantaloustiede opastaa kaadereita järjestämään työnsä siten, että se vastaa sosialistisen tuotannon päämäärää — kansan aineellisten ja kulttuuritarpeiden mahdollisimman täydellistä tyydyttämistä. Kansantaloustiede tuo näkyviin edellytykset tuotannon keskeytymättömään kohottamiseen ja kehittämiseen korkeatasoisimman tekniikan pohjalla. Se osoittaa, että sosialistisen tuotannon

sellaisen kohottamisen välttämättömiä edellytyksiä ovat tuotannonvälineiden tuotannon ensisijaisen kehityksen taloudellisen lain hyväksikäyttö, raskaan teollisuuden kehittäminen ja sen pohjalla tapahtuva tekniikan jatkuva parantaminen, tieteen kaikkinaisen kehittäminen sekä tieteen ja tekniikan uusimpien saavutusten soveltaminen tuotannossa.

Kansantaloustiede opettaa, että kansantalouden jatkuvan nousun ja kaikinpuolisen kehityksen ratkaiseva ehto on työn tuottavuuden kohottaminen kaikin keinoin ja kaikilla aloilla — teollisuudessa, liikenteessä ja maataloudessa. Ilman yhteiskunnallisen työn tuottavuuden keskeytymälöntä kohoamista kansan tarpeiden mahdollisimman täydellinen tyydyttäminen on mahdotonta. Teknillisen edistyksen ja työn tuottavuuden kasvun tietä täytetään SNTL:n taloudellinen perustehtävä — saavutetaan ja sivuutetaan kehittyneimmät kapitalistiset maat taloudellisessa suhteessa.

Kansantaloustiede osoittaa, että asioiden jättäminen itsestään-sujumisen varaan on täysin vierasta sosialistiselle talousjärjestelmälle ja että kommunistinen yhteiskunta voidaan rakentaa vain johtamalla taloutta suunnitelmallisesti kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden lain pohjalla ja sosialismin taloudellisen peruslain vaatimusten mukaisesti. Se, että tutkitaan, mitä kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden laki vaatii kommunistisen rakennustyön kunkin vaiheen konkreettisissa olosuhteissa, auttaa noudattamaan tarpeellista määräsuhtaisuutta talouden kehittämisessä, sijoittamaan oikealla tavalla sosialistisen tuotannon ja käyttämään tehokkaimmin aineellisia voimavaroja, raha- ja työvoimavaroja.

Kansantaloustiede selvittää, mikä valtava merkitys sosialistiselle rakennustyölle on sosialistisista tuotantosuhteista johtuvalla joukkojen aineellisella kiinnostuksella tuotannon herkeämättömään kohottamiseen. Tuodessaan näkyviin, mikä osuus ja merkitys on sosialistisen talouselämän kehityksessä työn mukaan tapahtuvan jaon lailla, kansantaloustiede suuntaa kaadereita soveltamaan johdonmukaisesti kansantalouden kaikilla aloilla eriasteista, työn tuloksista suoranaisesti riippuvaa työn maksua ja tekemään lopun tasapalkkaisuuden aineksista. Kansantaloustiede osoittaa sen merkityksen, mikä sosialistisella kilpailulla on sosialistisen yhteiskunnan taloudellisen kehityksen mahtavana liikkeellepanevana voimana.

Kansantaloustiede selvittää, mikä merkitys on sosialistisessa rakennustyössä arvolain ja siihen liittyvien taloudellisten välikappaleiden taitavalla käytöllä. Se, että ymmärretään, miten arvolaki vaikuttaa sosialismin aikana, on tärkeä seikka, joka auttaa työntekijöitä parantamaan tuotantomenetelmiä, alentamaan tuotteiden omakustannusarvoa, varmentamaan itsekannattavuutta ja kohottamaan sosialististen tuotantolaitosten kannattavuutta, noudattamaan taloudellisesti perusteltua hintapolitiikkaa, kannustamaan aineellisesti kollektiivitaloudellisen tuotannon kehitystä, kehittämään

kauppaa ja parantamaan finanssijärjestelmää. Kansantaloustiede tuo näkyviin sosialistisen suunnitelmatalouden valtavat mahdollisuudet tiukan säästäväisyyspolitiikan noudattamiseen ja sosialistisen kasautumisen lisäämiseen.

Neuvostoliitolle ja kansandemokratian maille on luonteenomaista jatkuvasti lisääntyvä joukkojen luova aktiivisuus taloudellisessa ja kulttuurirakennustyössä. Se, että joukot tuntevat taloudellisen kehityksen lait ja sosialistisen taloudenhoidon periaatteet, saa tämän vuoksi yhä suuremman merkityksen. Aseistaessaan työntekijät taloudellisten lakien tuntemuksella kansantaloustiede antaa mahdollisuuden käyttää ja soveltaa näitä lakeja käytännössä yhä menestyksellisemmin ja kohottaa siten koko sosialistisen ja kommunistisen rakennustyön tehokkuutta.

Osoittamalla taloudellisten prosessien keskinäisen yhteyden kansantaloustiede tekee jokaiselle työntekijälle mahdolliseksi ymmärtää, mikä merkitys hänen omalla toiminnallaan on koko kansantalouden sosialistisen järjestelmän kehitykselle. Se opettaa ymmärtämään, että sosialismin vallitessa koko kansan edut, koko valtion edut ovat kaiken yläpuolella.

5. Kansantaloustiede osoittaa, että sosialismi on edistyksellisin tuotantotapa, jolla on ratkaisevia etuisuuksia kapitalismiin nähden. Tämä saa selvän ilmauksensa sosialismin ja kapitalismin taloudellisten peruslakien vastakkaisuudessa — peruslakien, jotka merkitsevät kahta erilaista kehityslinjaa.

Kun tuotanto kapitalistisissa maissa on alistettu palvelemaan enimmäisvoiton tavoittelun lakia, joka tuomitsee työtätekevät työttömyyteen, taloudelliseen häviöön ja kurjuuteen sekä veriisiin sotiin, niin sosialistisessa yhteiskunnassa tuotanto on alistettu palvelemaan ihmisen etuja, hänen kasvavien tarpeittensa tyydyttämistä.

Kun kapitalismin maissa tuotanto jää kasvuvauhdiltaan kauas jälkeen tieteen ja tekniikan nykyisen kehitystason tarjoamista valtavista mahdollisuuksista ja keskeytyy tuon tuostakin tuhoisien talouspulien vuoksi, niin sosialismin maissa taloutta kehitetään suunnitelmallisesti ja tuotanto kasvaa jatkuvasti ylittäen kasvuvauhtinsa puolesta huomattavasti kapitalismin kehittyneiden maiden tuotannon kasvun.

Kapitalistisessa maailmassa eri maiden kesken käydään kilpailustaistelua, toiset maat orjuuttavat toisia. Monopolistinen pääoma hillittömässä enimmäisvoittojen tavoittelussaan pyrkii maailman uuteen taloudelliseen jakoon, maailmanherruuteen, mikä johtaa kansainvälisen tilanteen kärjistymiseen, talouselämän militarisoimiseen ja luo uusien sotien vaaran. Sosialismin leirissä ei ole riistäjäloukkia, joille kansainväliset selkkaukset ja sotilaalliset yhteenotot ovat edullisia. Sosialistiset maat, kieltäytyen täydellisesti siirtomaorjuutuksen ja imperialistisen ekspansion politiikasta, käyvät päättäväisesti ja johdonmukaisesti taistelua pyrkimyksensä rauha ja kansainvälisen jännityksen lieventäminen, rauhanomainen yhteistyö ja ystävyys kansojen kesken niiden valtioiden

yliteiskunnallisesta järjestelmästä riippumatta. Utta, sosialistista tyyppiä olevista kansainvälisistä suhteista ovat kirkkaana esimerkkinä sosialismin leirin maiden väliset suhteet, joiden periaatteellisenä perustana on täydellinen tasa-arvoisuus ja molemminpuolinen etu pitäen silmällä näiden maiden talouden yleistä nousua ja niiden kulttuurin kukoistusta.

Rauhanomaisessa kilpailussa kapitalismin kanssa sosialistinen talousjärjestelmä todistaa vuosi vuodelta yhä havainnollisemmin paremmuutensa kapitalistiseen talousjärjestelmään nähden. Samaan aikaan kapitalistinen talousjärjestelmä, jota sisäiset ristiriidat raatelevat, osoittautuu vuosi vuodelta yhä selvemmin olevansa kestämaton ja historiallisesti tuomittu.

Ihmiskunnan edistyksellisen kehityksen suurenmoinen tulevaisuudennäköala on luokaton kommunistinen yhteiskunta. Yleistäen SNTL:n kommunistisen rakennustyön käytännön kansantaloustiede osoittaa kommunismiin siirtymisen taloudelliset edellytykset. Se osoittaa, että perustana nykyajan yhteiskunnan etenemiselle kommunismia kohden ovat yhteiskuntakehityksen objektiiviset lait. Kommunismi syntyy marxismin-leninismin teoriolla aseistetun Kommunistisen puolueen johtamien työtätekevien miljoonajoukkojen tietoisien luovan työn tuloksena. Maailmassa ei ole voimia, jotka voisivat pysähdyttää yhteiskunnan etenemisen kommunismiin johtavalla tiellä. Demokratian ja sosialismin voimien valtava kasvu, luokkaristiriitojen jyrkkä kärjistyminen toisaalta imperialistisen porvariston ja toisaalta työväenluokan ja työtätekevien välillä, kansallisen vapausliikkeen kasvava voima siirtomaissa, kansanjoukkojen sekä nykyajan ihmiskunnan kaikkien edistyksellisten voimien mahtava liike rauhan puolesta, imperialistista taantumusta ja uuden sodan valmistelua vastaan — tämä kaikki todistaa kumoamattomasti sitä, että kapitalismi on aikansa elänyt ja että tulevaisuus kuuluu kommunismille.

SISÄLTÖ

ENSIMMAISEN PAINOKSEN ALKULAUSE	3
TOISEN PAINOKSEN ALKULAUSE	5
JOHDANTO	7
<i>ENSIMMAINEN OSA. ESIKAPITALISTISET TUOTANTOTAVAT</i>	15
I luku. Alkukantaisen yhteisön tuotantotapa	15
<p>Ihmisyhteiskunnan synty — 15. Alkukantaisen yhteisön aineellisen elämän ehdot. Työkalujen kehitys — 16. Alkukantaisen yhteisön tuotantosuhteet. Luonnollinen työnjako — 18. Sukuyhteisöjärjestelmä. Matriarkaalinen suku. Patriarkaalinen suku — 20. Yhteiskunnallisen työnjaon ja vaihdon synty — 21. Yksityisomistuksen ja luokkien synty. Alkukantaisen yhteisöjärjestelmän hajoaminen — 22.</p>	
Alkukantaisuuden aikakauden yhteiskunnalliset käsitykset	24
<i>Lyhyitä yhteenvetoja</i>	25
II luku. Orjanomistuksellinen tuotantotapa	25
<p>Orjanomistusjärjestelmän synty — 25. Orjanomistusjärjestelmän tuotantosuhteet. Orjan asema — 29. Vaihdon kehittyminen edelleen. Kauppa- ja koronkiskuripääoma — 32. Orjanomistuksellisen tuotantotavan ristiriitojen kärjistyminen — 33. Riistettyjen luokkataistelu riistäjiä vastaan. Orjanomistusjärjestelmän perikato — 35.</p>	
Orjanomistusaikakauden taloudelliset katsomukset	36
<i>Lyhyitä yhteenvetoja</i>	38
III luku. Feodaalinen tuotantotapa	39
<p>Feodalismien synty — 39. Feodaalisen yhteiskunnan tuotantosuhteet. Feodaalierrojen harjoittama talonpoikien riisto — 42. Keskiaikainen kauden nunti. Käsityöläisammattikunnat. Kauppiaskiljat — 45. Feodaalisen yhteiskunnan luokat ja säädyt. Feodaalinen hierarkia — 48. Feodaalisen yhteiskunnan tuotantovoimien kehitys — 50. Kapitalistisen tuotannon synty feodaalisen järjestelmän uumenissa. Kauppapääoman merkitys — 51. Pääoman alkuperäinen kasautuminen. Talonpoikien väkivaltainen karkotus mailtaan. Rikkauksien kasautuminen — 54. Maaorjatalonpoikien kapinat. Porvarilliset vallankumoukset. Feodaalisen järjestelmän perikato — 56.</p>	

Feodalismin aikakauden taloudelliset katsomukset	58
<i>Lyhyitä yhteenvetoja</i>	61
TOINEN OSA. KAPITALISTINEN TUOTANTOTAPA	64
A. Esimonopolistinen kapitalismi	64
IV luku. Tavarantuotanto. Tavara ja raha	64
Tavarantuotanto kapitalismin synnyn lähtökohtana ja yleisenä piirteenä — 64. Tavara ja sen ominaisuudet. Tavarassa olennoituneen työn kaksinainen luonne — 65. Yhteiskunnallisesti välttämätön työaika. Yksinkertainen ja yhdistetty työ — 67. Arvomuotojen kehitys. Rahan olemus — 68. Rahan tehtävät — 71. Kulta ja paperiraha — 75. Arvolaki on tavarantuotannon taloudellinen laki — 76. Tavarafetishismi — 78.	
<i>Lyhyitä yhteenvetoja</i>	78
V luku. Kapitalistinen yksinkertainen yhteistoiminta (kooperaatio) ja manufaktuuri	79
Kapitalistinen yksinkertainen yhteistoiminta (kooperaatio) — 79. Kapitalismin manufaktuurikausi — 81. Kapitalistinen kotityö — 83. Manufaktuurin historiallinen merkitys — 84. Talonpoikaiston jakautuminen. Siirtyminen veropäivätyötaloudesta kapitalistiseen — 85. Sisämarkkinain muodostuminen kapitalistiselle teollisuudelle — 87.	
<i>Lyhyitä yhteenvetoja</i>	88
VI luku. Kapitalismin konekausi	88
Siirtyminen manufaktuurista koneelliseen teollisuuteen — 88. Teollisuuden vallankumous — 89. Kapitalistinen teollistaminen — 92. Kaupunkien ja teollisuuskeskusten kasvu. Proletaarien luokan muodostuminen — 93. Kapitalistinen tehdas. Kone pääoman välikappaleena palkkatyön riistossa — 94. Suurteollisuus ja maatalous — 97. Kapitalistinen työn ja tuotannon yhteiskunnallistaminen. Koneiden käytön rajat kapitalismin aikana — 98.	
<i>Lyhyitä yhteenvetoja</i>	100
VII luku. Pääoma ja lisäarvo. Kapitalismin taloudellinen peruslaki	101
Kapitalistisen järjestelmän tuotantosuhteiden perusta — 101. Rahan muuttuminen pääomaksi — 102. Työvoima tavarana. Työvoimatavaran arvo ja käyttöarvo — 103. Lisäarvon tuottaminen on kapitalismin taloudellinen peruslaki — 104. Pääoma tuotannon yhteiskunnallisena suhteena. Pysyvä ja vaihteleva pääoma — 106. Lisäarvon suhdeluku — 108. Kaksi tapaa, joilla työn riiston astetta kohotetaan. Absoluuttinen ja suhteellinen lisäarvo — 109. Ylimääräinen lisäarvo — 110. Työpäivä ja sen rajat. Taistelu työpäivän lyhentämisestä — 112. Kapitalistisen yhteiskunnan luokkarakenne. Porvarillinen valtio — 113.	
<i>Lyhyitä yhteenvetoja</i>	115
VIII luku. Työpalkka	116
Työvoiman hinta. Työpalkan olemus — 116. Työpalkan perusmuodot — 118. Hiotusmenetelmään perustuvat työpalkkajärjestelmät — 120. Nimellisen ja reaali-palkka — 122. Reaalipalkan aleneminen kapitalismin vallitessa — 123. Työväenluokan taistelu työpalkan korottamiseksi — 127.	
<i>Lyhyitä yhteenvetoja</i>	128
IX luku. Pääoman kasautuminen ja proletariaatin kurjistuminen	129
Tuotanto ja uusintaminen — 129. Kapitalistinen yksinkertainen uusintaminen — 130. Kapitalistinen laajennettu uusintaminen. Pääoman kasautuminen — 132. Pääoman elimellinen kokoonpano. Pääoman keskittyminen ja yhteenkokoutuminen — 132. Teollisuuden vara-armeija — 134. Maatalouden	

liikaväestö — 136. Kapitalistisen kasautumisen yleinen laki. Proletariaatin suhteellinen ja ehdoton kurjistuminen — 137. Kapitalistisen tuotantotavan perusristiriitä — 139.

<i>Lyhyitä yhteenvetoja</i>	140
X luku. Pääoman kehäkierto ja kierros	141
Pääoman kehäkierto. Teollisuuspääoman kolme muotoa — 141. Pääoman kierros. Tuotantoaika ja kiertokulkaika — 144. Kiinteä ja liikkuva pääoma — 144. Lisäarvon vuosisuhdeluku. Pääoman kierron jouduttamismenetelmät — 146.	
<i>Lyhyitä yhteenvetoja</i>	147
XI luku. Keskimääräinen voitto ja tuotantohinta	148
Kapitalistiset tuotantokustannukset ja voitto. Voiton suhdeluku — 148. Keskimääräisen voiton suhdeluvun muodostuminen ja tavaroiden arvon muuttuminen tuotantohinnaksi — 150. Voiton suhdeluvun alenemistaipumus — 154.	
<i>Lyhyitä yhteenvetoja</i>	157
XII luku. Kauppapääoma ja kauppavoitto	157
Kauppavoitto ja sen lähde — 157. Kiertokulkukustannukset — 159. Kapitalistisen kaupan muodot. Tavarapörssit — 161. Ulkomaankauppa — 162.	
<i>Lyhyitä yhteenvetoja</i>	163
XIII luku. Lainapääoma ja lainakorko. Rahan kiertokulku	163
Lainapääoma — 163. Korko ja yrittäjän tulo. Koron suhdeluku (korkokanta) ja sen alenemistaipumus — 165. Luoton muodot. Pankit ja niiden toiminnot — 165. Osakeyhtiöt. Näennäispääoma — 168. Kapitalististen maiden rahankiertokulku — 170.	
<i>Lyhyitä yhteenvetoja</i>	172
XIV luku. Maankorko. Agraarisuhteet kapitalismin aikana	173
Maatalouden kapitalistinen järjestelmä ja maan yksityisomistus — 173. Differentiaalikorko — 174. Absoluuttinen korko. Maan hinta — 178. Maankorko raaka-aineteollisuudessa. Rakennuspalstojen maankorko — 180. Suur- ja pientuotanto maataloudessa — 182. Kaupungin ja maaseudun välisen vastakohtaisuuden syveneminen — 184. Maan yksityisomistus ja maan kansallistaminen — 185.	
<i>Lyhyitä yhteenvetoja</i>	186
XV luku. Kansantulo	188
Yhteiskunnallinen kokonaistuote ja kansantulo — 188. Kansantulon jako — 189. Valtion budjetti — 192.	
<i>Lyhyitä yhteenvetoja</i>	195
XVI luku. Yhteiskunnallisen pääoman uusintaminen	195
Yhteiskunnallinen pääoma. Yhteiskunnallisen kokonaistuotteen kokoonpano — 195. Realisoinnin ehdot kapitalistisessa yksinkertaisessa uusintamisessa — 197. Realisoinnin ehdot kapitalistisessa laajennetussa uusintamisessa — 199. Marikkinaongelma. Kapitalistisen uusintamisen ristiriidat — 201.	
<i>Lyhyitä yhteenvetoja</i>	203

XVII l u k u. Talouspulat	204
Kapitalististen liikatuotantopulien perusta — 204. Kapitalistisen uusintamisen jaksollainen luonne — 206. Maatalouspulat — 208. Pulat ja kapitalismin ristiriitoinen kärjistyminen — 210. Kapitalismin kehityksen historiallinen tendenssi. Proletariaatti kapitalismin haudankaivajana — 213.	
<i>Lyhyitä yhteenvetoja</i>	214
B. Monopolistinen kapitalismi — imperialismi	215
XVIII l u k u. Imperialismi — kapitalismin korkein vaihe. Monopolistisen kapitalismin taloudellinen peruslaki	215
Siirtyminen imperialismiin — 215. Tuotannon keskittyminen ja monopolit. Monopolit ja kilpailu — 217. Keskittyminen ja monopolit pankkiajalalla. Pankkien uusi merkitys — 231. Finanssipääoma ja finanssiharvavalta — 222. Pääoman vienti — 224. Maailman taloudellinen jako kapitalistien liittojen kesken. Kansainväliset monopoliittoutumat — 225. Maailman alueellisen jaon loppuunsaattaminen suurvaltojen kesken ja taistelu maailman uudestijakamiseksi — 227. Monopolistisen kapitalismin taloudellinen peruslaki — 228.	
<i>Lyhyitä yhteenvetoja</i>	232
XIX l u k u. Imperialismin siirtomaajärjestelmä	233
Siirtomaiden merkitys imperialismin kaudella — 233. Siirtomaat emämaiden maataloudellisinä ja raaka-aineita tuottavina lisäkkeinä — 234. Työtätekevien joukkojen riistämismenetelmät siirtomaissa — 237. Siirtomaakansojen kansallinen vapaustaistelu — 241.	
<i>Lyhyitä yhteenvetoja</i>	242
XX l u k u. Imperialismin paikka historiassa	243
Imperialismi on kapitalismin viimeinen vaihe — 243. Imperialismi on loismaista eli mätänevää kapitalismia — 244. Imperialismi on sosialistisen vallankumouksen aatto — 247. Valtiomonopolistinen kapitalismi — 248. Imperialismin kaudella tapahtuvan kapitalististen maiden taloudellisen ja poliittisen kehityksen epätasaisuuden laki ja sosialismin voiton mahdollisuus yhdessä maassa — 250.	
<i>Lyhyitä yhteenvetoja</i>	253
XXI l u k u. Kapitalismin yleinen kriisi	254
Kapitalismin yleisen kriisin olemus — 254. Ensimmäinen maailmansota ja kapitalismin yleisen kriisin alku — 255. Lokakuun Suuren sosialistisen vallankumouksen voitto ja maailman jakautuminen kahdeksi järjestelmäksi: kapitalistiseksi ja sosialistiseksi — 257. Imperialismin siirtomaajärjestelmän kriisi — 259. Markkinaongelman kärjistyminen, tuotantolaitosten kroonillinen alikuormitus ja kroonillinen joukkotyöttömyys — 262. Liikatuotantopulien syveneminen ja muutokset kapitalistisessa kehitysjaksossa — 264.	
<i>Lyhyitä yhteenvetoja</i>	267
XXII l u k u. Kapitalismin yleisen kriisin syveneminen toisen maailmansodan jälkeen	268
Toinen maailmansota ja kapitalismin yleisen kriisin toinen vaihe — 268. Kahden leirin muodostuminen kansainväliselle areenalle ja yhtenäisten maailmanmarkkinain hajoaminen — 271. Imperialismin siirtomaajärjestelmän kriisin kärjistyminen — 273. Kapitalismin kehityksen epätasaisuuden lisääntyminen. Amerikkalaisen imperialismin ekspansio — 274. Kapitalististen maiden talouselämän militarisointi. Muutokset kapitalistisessa kehitysjaksossa — 278. Kapitalististen maiden työväenluokan lisääntyvä kurjistuminen — 281. Monopolirytysten harjoittaman sarron lisääntyminen kapitalististen maiden maataloudessa ja talonpoikaiston joutuminen häviötilaan — 282.	
<i>Lyhyitä yhteenvetoja</i>	285

Kapitalismin aikakauden taloudellisia oppeja	286
Porvarillinen klassillinen kansantaloustiede — 286. Vulgäärin kansantaloustieteen synty — 288. Pikkuporvarillinen kansantaloustiede — 289. Utopistisocialistit — 289. Vallankumoukselliset demokraatit Venäjällä — 290. K. Marxin ja F. Engelsin suorittama vallankumouksellinen mullistus kansantaloustieteessä — 290. Porvarillisen taloustieteen jatkuva rappeutuminen. Nykyinen porvarillinen kansantaloustiede — 293. Pikkuporvarillinen imperialismin arvostelu — 297. II Internationalen opportunistien ja nykyisten oikeistososialistien taloudelliset teoriat — 297. V. I. Leninin suorittama marxilaisen kansantaloustieteen kehittäminen. Eräät J. V. Stalinin kehittämät kansantaloustieteen uudet väittämät — 300.	
KOLMAS OSA. SOSIALISTINEN TUOTANTOTAPA	306
A. Siirtymäkausi kapitalismista sosialismiin	306
XXIII l u k u. Kapitalismista sosialismiin johtavan siirtymäkauden perusteet	306
Proletaarinen vallankumous ja kapitalismista sosialismiin johtavan siirtymäkauden välttämättömyys — 306. Proletariaatin diktatuuri sosialistisen talouden rakentamisvälineenä — 308. Sosialistinen kansallistaminen — 310. Talousmuodot ja luokat siirtymäkaudella. Työväenluokan ja talonpoikaiston liitto — 312. Sosialismin taloudellisten lakien synty — 316. Talouspolitiikan perusteet siirtymäkaudella kapitalismista sosialismiin — 318.	
<i>Lyhyitä yhteenvetoja</i>	325
XXIV l u k u. Sosialistinen teollistaminen	326
Suurteollisuus sosialismin aineellisenä perustana. Sosialistisen teollistamisen olemus — 326. Sosialistisen teollistamisen vauhti — 329. Sosialistinen teollistamismenetelmä. Sosialistisen teollistamisen varalähteet — 330. Perusrakennustyö. Uuteen tekniikkaan perehtyminen ja kaaderi-ongelma — 333. Neuvostoliiton muuttuminen takapajuisesta maatalousmaasta edistyneeksi teollisuusvallaksi — 335.	
<i>Lyhyitä yhteenvetoja</i>	337
XXV l u k u. Maatalouden kollektivisointi	338
Maatalouden kollektivisoinnin historiallinen välttämättömyys. Leninin osuustoimintasuunnitelma — 338. Täyskollektivisoinnin edellytykset — 342. Täyskollektivisointi ja kulakiston lopettaminen luokkana — 346. Maatalousartitelli kollektiivisen talouden perusmuotona — 348. Neuvostoliiton muuttuminen pientalonpoikaistalouden maasta maailman suurimman, pitkälle koneellistetun maatalouden maaksi — 349.	
<i>Lyhyitä yhteenvetoja</i>	352
XXVI l u k u. Sosialismin voitto Neuvostoliitossa	352
Sosialistisen tuotantotavan vakiintuminen — 352. Muutokset yhteiskunnan luokkarakenteessa — 355. Kansakuntien taloudellisen eriarvoisuuden lopettaminen — 359. Neuvostoliiton astuminen sosialistisen yhteiskunnan rakennustyön loppuunsaattamisen ja asteittaisen, vähitellen tapahtuvan sosialismista kommunismiin siirtymisen vaiheeseen — 361.	
<i>Lyhyitä yhteenvetoja</i>	365
B. Sosialistinen kansantalousjärjestelmä	366
XXVII l u k u. Sosialismin aineellinen tuotantoperusta	366
Sosialismin aineellisen tuotantoperustan tärkeimmät erikoisuudet — 366. Sosialistinen teollisuus — 367. Sosialistinen maatalous — 369. Teknillisen edistymisen tiedet sosialismin vallitessa — 371. Sosialistisen tuotannon sijainti — 375.	
<i>Lyhyitä yhteenvetoja</i>	377

XXVIII l u k u. Tuotannonvälineiden yhteiskunnallinen omistus sosialismin tuotantosuhteiden perustana	378
<p>Sosialistinen kansantalousjärjestelmä ja sosialistinen omistus — 378. Kaksi sosialistista omistusmuotoa — 380. Henkilökohtainen omistus sosialismin vallitessa — 385. Sosialististen tuotantosuhteiden luonne — 386.</p>	
<i>Lyhyitä yhteenvetoja</i>	<i>389</i>
XXIX l u k u. Socialismin taloudellinen peruslaki	390
<p>Taloudellisten lakien luonne sosialismin vallitessa — 390. Socialismin taloudellisen peruslain oleelliset piirteet — 392. Socialismin taloudellinen peruslaki ja sosialistisen tuotannon kehittäminen — 395. Socialismin taloudellinen peruslaki ja työtätekevien hyvinvoinnin kasvu — 397. Socialististen valtion esittämä taloudellinen osa — 399.</p>	
<i>Lyhyitä yhteenvetoja</i>	<i>402</i>
XXX l u k u. Kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden, määräsuh- tauisuuden laki	403
<p>Kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden välttämättömyys sosialismin aikana — 403. Kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden lain peruspiirteet ja vaatimukset — 405. Kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden laki ja sosialistinen suunnittelu — 409. Suunnitelmallisen talouden etuisuudet — 416.</p>	
<i>Lyhyitä yhteenvetoja</i>	<i>418</i>
XXXI l u k u. Yhteiskunnallinen työ sosialismin aikana	419
<p>Työn luonne sosialismin aikana — 419. Työ sosialistisen yhteiskunnan jäsenen velvollisuutena. Oikeus työhön ja sen toteuttaminen — 420. Työn mukaan tapahtuva jako sosialismin taloudellisena lakina — 423. Sosialistinen yhteistoiminnallinen työ (kooperaatio) — 424. Sosialistinen kilpailu — 426. Työn tuottavuuden jatkuva kasvu sosialismin taloudellisena lakina — 428. Työn tuottavuuden kasvun lähteet ja reservit — 430.</p>	
<i>Lyhyitä yhteenvetoja</i>	<i>433</i>
XXXII l u k u. Tavarantuotanto, arvolaki ja raha sosialismin aikana	434
<p>Tavarantuotannon välttämättömyys ja sen erikoisuudet sosialismin aikana — 434. Tavarain käyttöarvo ja arvo sosialistisessa taloudessa — 436. Arvolain vaikutuksen luonne sosialismin aikana — 439. Raha ja sen tehtävät sosialistisessa taloudessa — 443.</p>	
<i>Lyhyitä yhteenvetoja</i>	<i>446</i>
XXXIII l u k u. Työpalkka sosialismin aikana	446
<p>Työpalkka ja työn mukaan tapahtuvan jaon taloudellinen laki — 446. Työpalkan muodot. Tariffijärjestelmä — 450. Reaalipalkan jatkuva kasvu sosialismin vallitessa — 453.</p>	
<i>Lyhyitä yhteenvetoja</i>	<i>457</i>
XXXIV l u k u. Itsekannattava taloudenhoito ja kannattavuus. Oma- kustannusarvo ja hinta	458
<p>Tuotantolaitosten itsekannattavuus ja kannattavuus — 458. Tuotantolaitosten varannot. Kiinteät ja liikkuvat varannot — 464. Tuotteen omakustannusarvo — 466. Valtion tuotantolaitoksen puhdas tulo. Valtion keskitetty puhdas tulo — 469. Hinta valtion teollisuuslaitoksessa — 472.</p>	
<i>Lyhyitä yhteenvetoja</i>	<i>473</i>

XXXV luku. Sosialistinen maatalousjärjestelmä	474
Sosialistisen maatalouden paikka ja merkitys kansantaloudessa — 474. Kone- ja traktoriasemat kollektiivitaloustuotannon teollisena perustana — 478. Kollektiivitalouksien yhteistalous. Kollektiivitaloustuotannon suunnittelu — 481. Kollektiivitalouksien työn sosialistiset järjestelymuodot. Työpäiväyksikkö — 483. Kollektiivitaloustuotannon tuotteet. Kollektiivitalouksien tulot — 485. Differentiaalikorko sosialismin vallitessa — 490. Kollektiivitaloustuotannon tuotteiden ja kollektiivitalouksien tulojen jako. Kollektiivitalonpoikaiston hyvinvoinnin kasvu — 493. Neuvostotilojen kehitys ja niiden kannattavuuden kohottamiskeinot — 496.	
<i>Lyhyitä yhteenvedoja</i>	499
XXXVI luku. Kauppa sosialismin vallitessa	501
Kaupan luonne ja merkitys sosialismin vallitessa — 501. Kaupan muodot sosialismin aikana — 506. Hinnat ja kiertokulkukustannukset valtionkaupassa ja osuuskunnallisessa kaupassa — 508. Ulkomaankauppa — 511.	
<i>Lyhyitä yhteenvedoja</i>	513
XXXVII luku. Sosialistisen yhteiskunnan kansantulo	514
Yhteiskunnallinen kokonaistuote ja kansantulo sosialismin aikana — 514. Kansantulon jatkuva kasvu sosialismin aikana — 516. Kansantulon jako — 517.	
<i>Lyhyitä yhteenvedoja</i>	521
XXXVIII luku. Valtionbudjetti, luotto ja rahan kiertokulku sosialismin vallitessa	521
Sosialistisen yhteiskunnan finanssit — 521. Sosialistisen valtion budjetti — 522. Luotto sosialismin aikana — 527. Pankit sosialistisessa yhteiskunnassa — 530. Rahan kiertokulku sosialismin aikana — 532.	
<i>Lyhyitä yhteenvedoja</i>	535
XXXIX luku. Sosialistinen uusintaminen	536
Sosialistisen uusintamisen olemus — 536. Sosialistisen yhteiskunnan kansallisrikkkaus. Yhteiskunnallisen kokonaistuotteen kokoonpano — 538. Suhde yhteiskunnallisen tuotannon kahden lohkon välillä — 540. Yhteiskunnallisten varantojen muodostaminen ja tarkoitus sosialismin vallitessa — 544. Sosialistinen kasautuminen. Kasautuminen ja kulutus sosialistisessa yhteiskunnassa — 546.	
<i>Lyhyitä yhteenvedoja</i>	549
XL luku. Asteittainen siirtyminen sosialismista kommunismiin	550
Kommunistisen yhteiskunnan kaksi vaihetta — 550. SNTL:n taloudellinen perustehtävä — 554. Kommunismin aineellisen tuotantoperustan luominen — 556. Kaupungin ja maaseudun välisen olennaisen eroavaisuuden hävittämistiet — 558. Henkisen ja ruumiillisen työn välisen olennaisen eroavaisuuden hävittämistiet — 561. Siirtyminen kommunistiseen periaatteeseen: „jokaiselta kykyjensä mukaan, jokaiselle tarpeittensa mukaan” — 564.	
<i>Lyhyitä yhteenvedoja</i>	566
C. Sosialismin rakennustyö kansandemokratian maissa	567
XLI luku. Euroopan kansandemokratian maiden taloudellinen järjestelmä	567
Kansandemokraattisen vallankumouksen edellytykset — 567. Kansandemokraattisen vallankumouksen luonne — 569. Talousmuodot ja luokat — 574. Sosialistinen teollistaminen — 577. Maatalouden sosialistinen uudistus — 580. Työvätekevien aineellisen hyvinvoinnin ja kulttuuritason kohoaminen — 582.	
<i>Lyhyitä yhteenvedoja</i>	584

XLII l u k u. Kiinan Kansantasavallan taloudellinen järjestelmä	585
Kiinan kansanvallankumouksen edellytykset — 585. Kiinan vallankumouksen luonne — 588. Vallankumoukselliset uudistukset maataloudessa. Sosialistinen kansallistaminen — 590. Talousmuodot ja luokat Kiinan Kansantasavallassa siirtymiskaudella — 591. Kiinan sosialistisen teollistamisen tiet — 598. Maatalouden asteittainen sosialistinen uudistaminen — 601. Kiinan kansan aineellisen ja kulttuurielämän tason kohottaminen — 605.	
<i>Lyhyitä yhteenvetoja</i>	606
XLIII l u k u. Sosialistisen leirin maiden taloudellinen yhteistyö	608
Sosialistisen leirin maiden maailmanmarkkinoiden synty ja vahvistuminen — 608. Sosialistisen leirin maiden välisten taloudellisten suhteiden luonne — 610. Sosialistisen leirin maiden taloudellisen yhteistyön perusmuodot — 613.	
<i>Lyhyitä yhteenvetoja</i>	617
LOPPUKATSAUS	619

Karjalais-Suomalainen SNT
Kulttuuriasiain ministeriön
Poligrafizdatin
Sortavalan kirjapaino

Sortavala, Karjalankatu, 32
